

ప్రతి.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

పరమకారుణికరాస

సెరియవాచ్చాన్నిలై కుమారర్

నా యనారాచ్చాన్నిలై

అరుళిచ్చెయ్త

చతుర్థా కీర్త్యాయనమ్.

ఇష్ట గ్రంథమ్.

సభాపణ్ణితరకళాస,

శ్రీమాన్-పుదుప్పేర్, ఇళైయిల్లి

విద్వాన్, వెక్కటాచార్యురాలుమ్,

శ్రీమాన్-పుదుప్పట్టు-తిరువేక్కటాచార్యురాలుమ్,

నానాదేశాని తానక శ్రీకోళ్ళుళిన్ సహాయత్తినాల్

పరిశోధిక్కుప్పట్టు,

శ్రీవైష్ణవగ్రంథ ముద్రాపక సలైయారాల్

శ్రీపరామ్యుళ తిరువవతారాది గింగిర-వతు సంవత్సరమాస

పరీధాది సంవత్సరత్తిల్

కాణ్ణీపురమ్

శ్రీనవాస ముద్రాక్షరశాలైయిల్

అచ్చిట్టు ప్రచురమ్ శెయ్యప్పట్టకు.

విజయవైతరామ్.

1-1-1913.

శ్రీవైష్ణవగ్రంథము దాపక సభ (లిమి టెన్డ్).
ఈసభలో తెనుగులిపిలో నచ్చువేసిన గ్రంథములు.

	రూ.	ఆ.	గ్ర.
తనిశ్లోకం సవ్యాఖ్యానము ప్రతిపదతాత్పర్యసహితము.	...	౨	౦ ౦
భారతాదితనిశ్లోకమ్ " "	...	౦	౨ ౬
రామచరమశ్లోకమ్ " "	...	౦	౧ ౬
దుష్కరశ్లోకటిప్పణి	...	౦	౨ ౬
శాన్తిల్యవిశిష్ట పరమధర్మశాస్త్రము తాత్పర్యసహితము	...	౦	౯ ౦
తిరువనాది-౧-ము, ౪-వ-వ్యాఖ్యానారుద్ధుడ ప్రతిపదసహితము...	౧	౧౨	౯
తిరువిరుత్తమ్ వ్యాఖ్యానద్వయ ఉరైప్రతిపదతాత్పర్యసహితము...	౨	౪	౦
తిరువాళిరియమ్-ము, 'పెరియతిరుమడల్'-వ, వ్యాఖ్యానాది	...	౧	౭ ౩
ఇ రామానుజ సూక్ష్మన్దాతి	...	౧	౧౨ ౦
తిరుప్పల్లాణ్డు	...	౦	౭ ౬
శ్రీవచనభూషణమ్	...	౧	౧౨ ౬
శరణశబ్దార్థ విచారమ్	...	౦	౨ ౦
ప్రసక్త్యనుపాయత్వవిచారమ్	...	౦	౧ ౦
నాయమాత్మాభాష్యమ్	...	౦	౨ ౬
యమకరత్నాకరమ్	...	౨	౧౧ ౬
తిరుప్పావై మూవాయిరప్పడి ఆరుమ్మదసహితమ్	...	౧	౫ ౬
దీపప్రకాశ సహిత తత్త్వదీపమ్	...	౨	౦ ౬
గురుపరమ్మరా ప్రభావమ్	...	౨	౦ ౬
తత్త్వసజ్జిహమ్	...	౦	౨ ౦
యతిచ్చప్రవణప్రభావమ్	...	౦	౧౨ ౬
తిరుప్పావై ఈరాయిరప్పడి నారాయిరప్పడికళ్	...	౧	౬ ౦
ముముక్షుప్పడి వ్యాఖ్యానారుద్ధుడ ప్రమాణత్తిరట్టు సహితము	...	౨	౧౩ ౦
తిరుప్పావై ఆటాయిరప్పడి	...	౧	౯ ౦
రహస్యత్రయ మీమాసాంభాష్యమ్	...	౧	౯ ౦
పరస్థరహస్యమ్	...	౦	౯ ౦
సమ్మదాయతకరాతి	...	౧	౧౩ ౦
చతుశ్లోకీ సవ్యాఖ్యానమ్	...	౦	౭ ౦

ఈ గ్రంథములు మట్టకాగితములలో సగము వెలకు నివ్వఁబడును.
ఇట్లు,

రా. తిరువేంకటానయ్య, కార్యదర్శి ధనాధికారి.

సెం ౩౧, సెంకటాచలమొదలివీధి, చెన్నపట్టణము,

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

పరమకారుణిక రాన ఆశవస్థార్ అరుళిచ్చెయ్ త

చ తుళ్ళోక్తి .

యత్పదాఽమౌఘసూర్యన విశ్వస్తాఽశేషకల్మషః।
వస్తుతాముపయాతోహం యామునేయం నమామితిమ్॥

శ్లో; — కాంతస్తేపురుషోత్తమః ఫణిపతిశ్శయ్యాననం వాహనమ్
వేదాత్మావిహగేశ్వరో యవనికామాయాజగన్మోహినిః।
బ్రహ్మేశాదిసురవ్రజస్స దయిత స్వద్దాసదాసీగణః
శ్రీ రిత్యేవచ నామతే భగవతి బ్రాహ్మణి కథన్త్యాం నయమ్॥

పరమకారుణిక రాన పెరియవాచ్చాన్బిల్వై కుమారర్

నాయనారాచ్చాన్బిల్వై అరుళిచ్చెయ్ త

చ తుళ్ళోక్తి వ్యాఖ్యానమ్.

శ్రుత్కర్థసారజనకం స్మృతి బాలమిత్రమ్
పద్మోల్లసద్భగవద్రస్తి పురాణబద్ధమ్।
జ్ఞానాధిరాజమభయప్రద రాజుత్రమ్
అస్మద్గురుం పరమకారుణికం నమామి॥

అభిష్టేతి శ్రియం దేవీ మఖిలాక్షైకమాతరమ్।

విష్ణువత్సీం విశాలాక్షీం యామానారోమహామతిః॥

అవతారికై.

(౧) “మూర్త్యదేవోభవ, పితృదేవోభవ, ఆచార్యదేవోభవ”
 “అతిథిదేవోభవ” ఎన్నుకొన్న “ఇచ్చేతననుకు స్వరూపానురూప
 మాక ఉపకారకరాకెతార్ - *అఖిలజగన్మాతావాన పిరాట్టియుమ్,
 *అవ్యయం పితావాన ఈశ్వరనుమ్, *అతీయాతన వతివిత్ర ఆచార్య
 నుమ్, *అతిథిశబ్దవాచ్యరాన అవనడియాయమ్” ఎన్ను, ఇన్నాల్వర్
 పక్కలిలిమ్ ఉపకారస్మృత్యతిశయత్తాలే ఉద్దేశ్యప్రతిపత్తిపట్టి ఉజ్జీవిక్క
 క్కడవనెన్నుమ్, వేదాన్తజ్ఞులీ వ్యాఖ్యాతమాకవిధిక్రైయాళే,
 విశేషజ్ఞరెల్లారుమ్ విరుమ్మి అనుష్ఠికవేణుమ్మడి విశేషార్థజ్ఞళాయతే
 ఇవ్వర్థజ్ఞో తానిరుప్పతు. ఇన్నాల్వర్ పణ్ణముపకారముమ్, నవరత్న
 మాలైయిలే నన్తకక్కాణలామితే. ఇప్పడిప్పట్ట ఉపకారజ్ఞలై అను
 సద్గిత్తు, (౨) * “శీతైయెన్బుతోర్ తెయవమ్” (౩) “తిరుమజై
 నిన్దరుళుమ్ తెయవమే నావార్త్తుమ్” (౪) “తేవునుద్రోతియేన్”
 (౫) “కులతెయవమ్” ఎన్నుమ్ ఇన్నాల్వర్ పక్కలిలిమ్ దేవతా
 ప్రతిపత్తియై పుణ్ణానిన్దార్కళితే.

ఆకైయాళే సకలవేదాన్తవిదగగణ్యరాయ్, ఆస్తికా ఆగ్రేసర
 రాయ్, పరపక్షప్రతిక్షేప స్వపక్షస్థాపకత్వత్తాలే “ఆశవందార్” ఎన్ను
 అఖిలలోకప్రసిద్ధమాన అభిధానజ్ఞైయుడైయ యామునాచార్యర్,
 తామ్ ఆచార్యశ్రేష్ఠరానమైతోద్ర “ఆచరతీత్యాచార్యం” “స్వయ
 మాచరతేయ స్తు స ఆచార్యఇతిస్మృతం” ఎన్నిఱపడియే “ఇవ్వర్థజ్ఞలై నామ్
 ఆచరిక్కవేణుమ్” ఎన్నిఱ ఆదరాతిశయత్తాలుమ్, “స్వాభిమానాన్త
 ర్భూతరాన అస్మదాదికశ్చెల్లారుమ్ ఇవ్వర్థజ్ఞలై అనుష్ఠిత్తు ఆత్మోజ్జననత్తి
 లే అత్యభినివిష్టరాకవేణుమ్” ఎన్నిఱ తమ్ముడైయ ఆకస్మికకృపైయా

(౧) తై-శి-౧౧-౨.

(౨) తి-మొ-౧౦-౨-౫.

(౩) తి-తిరువ-౫౭.

(౪) కణ్ణి-౨.

(౫) తి-మొ-౨-౬-౪.

వానెన్నెన్నిల్; (౧) “పేరాళన్ పేరోతుమ్” (౨) “అన్దమిల్ పేరిన్బ త్తడియరోడిరున్దమై” ఎన్నిఱభాగవతానువర్తనమాకిఱ పరమప్రాప్య లాభమ్-ఆచార్యనాలేయాయ్, ఆచార్యలాభమ్ ఈశ్వరనాలేయాయ్, ఈశ్వరలాభమ్ పెరియపిరాట్టియారాలే యాకై యాలే, ఇన్నాల్వరి లుమ్ మహాపకారకై యాయితే ఇనళ్ శానిరుప్పతు. ఆకై యితే “మాత్తదేవోభన” ఎన్దు ప్రథమోపాత్తెయాయ్. ఇప్పడినర్వ వ్యావృత్తోపకారశీలై యాకై యాలే సామాన్యమాన వాకారేణ ప్రతి పాది త్తనళనన్దిక్కే, విశేషమాక బరుప్రబన్ధమ్ నేరవేణ మెన్దు నిర్ణయిత్తు, తద్విషయ త్తిలే తమక్కుణ్ణాన భావబన్ధమెల్లామ్తోన్దు చతుశ్లోకియాలే ఉపశ్లోకిక్కిఱార్.

కర్మపరతన్త్రనాన బ్రహ్మవిన్ ప్రసాదత్తాలే, (౩) “శోకశ్లోకత్వ మాగతరి” ఎన్నిఱపడయే శోక వేగజనితమాన శోకజ్గళ్ పోలన్దిక్కే, సుమజ్గళాకారై యానవివళ్ ప్రసాదమడియాకవన్ద తాకై యాలే, సు శ్లోకజ్గళాయితే ఇశ్లోకజ్గళ్ తానిరుప్పతు. ఇనిఅఙ్గుప్పోనాలుమ్, “అహగ్ శ్లోకకృత్” ఎన్దు*ఉత్తమరాజకన్యై యాన ఇనళ్ విషయమాక ఉత్తమ శ్లోకరచనై పణ్ణి ఉజ్జీవిక్కై యితే ఉళ్ళతు.

(౪) “కృత్స్నంసీతాయాశ్చరితంమహత్” ఎన్దు ఎల్లామ్ సీతా చరితమాయిరుక్కవుమ్, (౫) “రఘువరచరితమ్” ఎన్దు శొల్లప్పడుకై యాలుమ్, గణ్ణానమ్మ వాద్య సత్కథానర్ణనముఖత్తాలే అతివిస్తరమాయ్ దురేయమాన శ్రీరామాయణమౌలుమన్దిక్కే, విశేషణ విశేష్య భయప్రధానమాన తిరుమాలవన్ కవిపోలుమన్దిక్కే, విశేషణపరమేయా యిరుక్కవుమ్, అతిసన్ద్రహమాకై యాలే దురవగాహమాన శ్రీశబ్దమౌ

(౧) తి-మొ-౭-౪-౪. (౨) తి-వాయ్-౧౦-౯-౧౧. (౩) రా-బా-౨-౪౦.

(౪) రా-బా-౪-౬. (౫) రా-బా-౨-౪౨.

లుమన్త్రికే శ్రీశబ్దవివరణమాయ్, * అనాఘాతావద్యమాయ్, * వై
దగ్ధవనగ్ధగుణ గుమ్మనగౌరవజ్ఞతా లే కణ్డాలకర్ణకుహరరాయ్ కొండ్లు
కర్ణామృతమాకస్పానమ్ పణ్డలామ్బుడి పరమభోగ్యమాయ్, ప్రేమయుక్త
ర్కు స్వార్థప్రకాశక చాతుర్యతైయుముడై త్తాన చతుశ్శ్రీ సుగ్రహ
మాయిరుక్మయాలే, అఖిలప్రబంధ విలక్షణమాయురుక్కుమ్.

భగవత్ స్తోత్రమ్ పణ్డవార్ కెల్లామ్ స్తోత్రరత్నమ్ మూలమానా
ప్పోలే, పిరాట్టివివయత్తిల్ స్తోత్రమ్ పణ్డవార్ కెల్లామ్ ఇష్టాన్ధమ్
మూలగ్రన్థమాకై యాలే ముఖ్యమాయురుక్కుమ్. ఇవశ్ మూలమాక
వితే ఎల్లాముణ్ణావతు. ఆకై యితే, స్తోత్రచతుశ్శ్రీకలై అడియెన్ద్రీ
గద్యత్రయముమ్, శ్రీస్తుతిముతలాన పశ్చిస్తవముమ్, శ్రీగుణరత్న
కోశముమ్ శ్రీరజరాజ స్తవమ్ ముతలాన దివ్యప్రబంధజ్ఞుమ్ అవతరి త్తతు.

ఆక, ఇత్తాల్ “మాతృదేవోభవ” ఎన్నిటవాక్యార్థ వివరణమాన
శ్రీసూక్తార్థతై ఇశ్శోకరూపేణ వెళియిడుకితార్. అతిల్ ప్రథమశ్లోకత్తాల్
(౧) “శ్రియం దేవీముపహ్వయే,† శ్రీర్మా” ఎన్నిటవాక్యజ్ఞాలుమ్, (౨)
“విష్ణోశ్రీః” ఎన్నిటవాక్యజ్ఞాలుమ్, (౩) “శ్రీవత్సనతాః” ఎన్నిటతదుప
బ్రుంహణజ్ఞాలుమ్ ప్రతిపాదిక్కిట తదసాధారణమాన తిరునామత్తై
సార్థమాక వసుసన్నిక్కితార్.

అవతారికై మున్ద్రీన్దు.

(కాన్తస్తేఐత్యాది) “శ్రిఁ - సేవాయామ్” ఎన్నిటధాతువిలే
నిష్పన్నమాకై యాలే సేవావాచియాన శ్రీశబ్దత్తిల్, “శ్రయతఐతిశ్రీః”
“శ్రీయతఐతిశ్రీః” ఎన్నిట కర్తరికర్మణి వ్యవృత్తిద్యయసిద్ధజ్ఞాన భగవ
దాశ్రయణత్తైయుమ్, తద్దేతుకమాన ఉభయవిభాతి శేషత్వత్తైయు
ముడైయెయాయ్, అత్తాలే “శ్రీః” ఎన్దు సర్వోత్కర్ష హేతువాన తిరు

(౧) శ్రీసూక్తమ్. (౨) వి-పు-౧-౮-౧౭. (౩) కా-య-౧౧౪-౧౫.

† (పా) లక్ష్మీని హోమహ్వయేత్రియమ్.

నామజ్జెయుముడైయెయాయ్, జ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణపరిపూర్ణైయు
మానవునై పరిమితజ్ఞాన శక్తికరాననాజ్ఞల్ పరిచ్చేదిత్తు ప్పేళువతెజ్జనే
యెన్గితార్.

(కాంతస్తే పురుషోత్తమః) (౧) “సహస్రశీర్షాపురుషః” (౧)
“పూర్ణంపురుషేణ” (౧) “పురుషం మహాంతమ్” (౧) “పురుష
ఏవేదంసర్వమ్” (౨) “సయశ్చాయంపురుషే” (౩) “హిరణ్మయః
పురుషోదృశ్యతే” (౪) “మహాపురుషపూర్వజ” (౫) “జానాతిసురుషో
త్తమమ్” (౬) “పురుషః పుణ్డరీకాక్షసంజ్ఞకః” (౭) “తంవినాపురుషోత్త
మమ్” (౮) “ఉత్తమః పురుషస్త్వన్యః” (౯) “క్షమస్త్వపురుషోత్తమ”
(౧౦) “పురుషోత్తమనడి” (౧౧) “పురుషోత్తమన్” (౧౨) “పురుషో
త్తమమే” ఎన్నమిత్యాదిప్రమాణశతజ్ఞానలేనకలచేతనాచేతనవిలక్షణ
నాన (౧౩) “పఱవై యేఱు పరమ్పురుడన్” ఎన్న్వాఱు, ఇత్తిరునామ
ద్దాన్ త్రివిధచిదచిద్బృన్ద వైలక్షణ్యతై శాబ్దమాకక్కాట్టక్కడనతిజ్జే.
“పురుషః” ఎన్న్దు అచిద్వ్యావృత్తరాన బద్ధరైయుమ్, “ఉత్పరుషః” ఎన్న్దు
తద్వ్యావృత్తరాన ముక్తిరైయుమ్, “ఉత్తరః పురుషః” ఎన్న్దు అచిత్
కళిల్ వ్యావృత్తరాన నిత్యరైయుమ్ శొల్లి, “ఉత్తమః పురుషః” ఎన్న్దు
తద్వ్యావృత్తరాన ఈశ్వరనైచ్చొల్లిల్లీజ్జే. హేయమూలమానసబు
త్తుమ్, హేయసహితరాన బద్ధరమ్, హేయరహితరాన ముక్తిరమ్,
హేయప్రాగభావరాన నిత్యరమ్, హేయనివర్తకసుక్కు సద్భుకరజ్జ్ఞతే.
స్వరూపస్వభావాన్యధాభావయుక్తజ్ఞానచేతనాచేతనజ్ఞతై ప్పల్లీజ్జే, నరు

(౧) పురుషసూ-	(౨) తై-ఆ-౮-౫.	(౩) షాష్టో-౧-౬-౬.
(౪) ౧-జిరన్తా-౧.	(౫) గీ-౧౫-౧౯.	(౬)
(౭)	(౮) గీ-౧౫-౧౬.	(౯) ౧-బరిన్ద్ర-౨౦.
(౧౦) పెరి-తి-౪-౮-౧౧.	(౧౧) పెరి-తి-౪-౭-౨.	
(౧౨) తి-మొ-౪-౨-౧.	(౧౩) పెరి-తి-౫-౬-౨.	

భయాన్యధా భావరూపవై లక్ష్యతా లే, తదుభయవిలక్షణనెఱుకొణ్ణు
పురుషో త్తమనైగితార్. (౧) “యస్మాత్త రమతీతో హమక్షరాదపిచో
త్తమః! అతోస్మి నేదేలోకేచప్రథితః పురుషో త్తమః” ఎన్నక్కడవతితే.
(౨) “ద్వావిమావిత్వాది”.

అకవిప్పడి సర్వోత్కృష్టనాక ప్రతిపాదిక్కుప్పడుకిత పరమపురు
షన్, సర్వాధికైయాక ప్రమాణ ప్రసిద్ధియాయురుక్కిత ఉనక్కు అను
రూపనానపతి. అథవా; (పురుషో త్తమః తేకా న్తః) “షణు - దానే”
ఎఱు దానవాచియాయ్, “పురు - సనోతీతి - పురుషః” ఎఱు అధిక
దాతావైచ్చొల్లి, అవర్కళిలు త్తమనెఱు మోక్షాదినకలఫలప్రదన్,
(౩) “ఐశ్వర్యమ్” ఇత్యాదిప్పడియే “పరమోదాతై” ఎఱుప్రసిద్ధియాన
ఉనక్కుప్పతియెన్నపుమామ్.

(పురుషో త్తమ స్తేకా న్తః) (౪) మజ్జిశానాశ్చమజ్జశమ్” ఎఱు
శొల్లప్పడుకితవన్, సకలమజ్జశాన్సదశ్చేన ప్రసిద్ధియాన పునక్కుప్పతి.
(పురుషో త్తమ స్తేకా న్తః) * నారీణా ముత్తమైక్కుప్పతియామో౪తు
పురుషో త్తమనాక వేణుమితే. విశ్వపతియానాలాయిల్లు ఇవళుక్కు
ప్పతియెన్నలావతు. ఇవళోతాన్, లోకభర్తావైయితే “మమభర్తా”
ఎఱువరిప్పతు. అల్లాతారై, “సీచశశవత్” ఎఱురునరియాకవితే ఎఱు
వతు. “పురుషో త్తమ స్తే” ఎఱునైయాలే, (౫) “రాఘవః - తుల్యశీల
వయోవృత్తా మర్హతి” ఎఱు మర్థముమ్, ఏతత్ప్రతికోట్టర్థమ్ “పురుషో త్త
మస్య” ఎఱు, “అసిత్తేక్షణాతమర్హతి” ఎఱు మర్థముమ్ తోల్లు
కితతు. (౬) “ఉనక్కేఱుమ్” ఎఱు ఇవళో అవనుక్కు సదృశైయా
యిరుక్కుమాపోలే, అవనుమ్ * తిరు త్తక్క శెల్వనాయితే యిరుప్పతు.

(౧) గీ.౧౫-౧౮.

(౨) గీ-౫-౧౬.

(౩) శ్రీగుణరత్న-౫౮.

(౪) భా౮.

(౫) రా.౪-౧౬-౫.

(౬) తి.వామ్-౧౦-౧౦-౬.

(పురుషోత్తమస్తోత్రం) “అక్షిశ్చసత్సో” ఎన్ఱు పత్తి సమ్భన్ధతా లే అవనుక్కు ఉత్కర్షమ్ శోన్నాప్సీలే, “పురుషోత్తమస్తోత్రం” ఎన్ఱు పత్తిసమ్భన్ధతా లే ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్ శోల్లకితార్. “శ్రీయఃపత్తి” ఎన్ఱు అవనుక్కు ఉత్కర్షమ్. “విష్ణుపత్తి” ఎన్ఱు ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్. “కాస్తం” ఎన్ఱు అవనుక్కు ఉత్కర్షమ్. (౧) “అరవిన్దలొచనమనఃకానై” ఎన్ఱు ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్. “శ్రీవల్లభ” ఎన్ఱు అవనుక్కు ఉత్కర్షమ్. “వరదవల్లభా” ఎన్ఱు ఇవళుక్కు ఉత్కర్షమ్.

(తేకాస్తం పురుషోత్తమం) ఉనక్కు కాన్తనానపిన్పితే, అవన్ పురుషోత్తమనాయీద్దు. “కశ్రీశ్శ్రియః” ఎన్ఱు పిన్పితే, “పురుషోత్తమః” ఎన్ఱు. “జగన్నాథోపీ నారాయణోధన్యం మన్యత ఈక్షణత్” ఎన్ఱు వేదాన్తజ్ఞో పరతత్వమెన్ఱు నిర్ణయి త్తతుమ్ - ఉన్ను దైయపాదచిన్తజ్ఞై అవన్ మూర్పితే కణ్ఠపిన్పితే. సహధర్మచారిణి యానవివల్లై ప్పాణిగ్రహణమ్ పణ్ఠిన పిన్పాయిద్దు, అవన్, శ్రీమాను మాయ్ సర్వాధికనుమాయ్ అనుసాక్షనుమాయ్ ముముక్షుసా స్యనుమాయ్ త్తు. ఆకైయితే, (౨) “తిరునిన్ఱపక్కమ్ తిఱవితు” ఎన్ఱు సత్తు క్కళో పరిగ్రహి త్తతు. అల్లాతార్ తిరువిల్లాత దేవరాకైయాలే, నిశీ కరాయ్ పురుషాధమరాయ్ విరూపాక్షరాయ్ అనుసాస్యరుమాయిద్దు. ఆకైయితే, “శ్రీనివాసశబ్దతా లే వాళువతాదిన్ఱుదానం” ఎన్ఱు రుశిచ్ఛయితతుమ్. (౩) “కాణిలుమరుప్పాలార్” (౪) “తిరు విల్లా తేవరై తేతో మిన్ తేన్” ఎన్ఱు సత్తు క్కళో పరిత్యజి త్తతుమ్.

(తేకాస్తం పురుషోత్తమం) (౫) “తిరుమకళార్ తనిక్కేళ్వన్ పెరుమైయుడైయపిరానార్” ఎన్ఱు, ఇవళుక్కు క్కేళ్వనానవాళియితే

పెరుమైయుడై యపి రానారాయణ్. (౧) “శ్రియావిష్ణు రతీవశుశుభే” ఎన్ఱు-ఇవళో తనక్కెన్న ఇట్టుప్పియన్ద తత్వనూకై యాలేయితే, *అప్రమేయతేజసై న్నియుడై యచనాయ్ అతీచవిశ్శీన్. (౨) “శ్రద్ధయా దేవో దేవత్వమశ్నుతే” (౩) “తిరుమజ్జైతన్నోడుమ్ తికన్ కిన్ఱ” ఎన్నక్కడవతితే.

(పురుషోత్తమః) “పురుషాణాముత్తమః” ఎన్ఱు షష్ఠీ విభక్తి యాతల్, “పురుషేషూత్తమః” ఎన్ఱు సప్తమీవిభక్తి యాతల్; “పురుషోత్తమః” ఎన్ఱు సర్వేశ్వరాఽపేక్షయా బ్రహ్మాదిభుడైయ అధమత్వమ్ ప్రతిపాదిక్కెయాలే, తత్పత్తికళితాట్టిల్ విష్ణుపత్తియాన ఇవభుడైయ వ్యాచృత్తియుమ్ తోన్. *మలై మజ్జెయుమ్ *నామజ్జెయుమ్ పూమజ్జెక్కున్ప్పలిమాకమాట్టార్కళితే. *నాపతియుమ్, *ఉమాపతియుమ్ *మాపతిక్కు ఉపమానమానవన్ఱితే ఇవభుక్కు అవర్కళోప్పవతు.

ఆక ఇత్తాల్, “తత్పత్తిత్వత్తాలుమ్, నారకోటి ఘటితైయాకై యాలుమ్, అవనై ఆశ్రయిత్తు తచ్చేషభూతై యాయ్ సత్తైపెన్ద్రురక్కుమ్” ఎన్ఱిఱ కర్తృత్వమ్ శొల్లప్పట్టతు. (౪) “మలర్మమకళో విడిక్కుమ్ మెల్లడి” (౫) “తిరుమకళుమ్ శెమ్మెన్ద్రురవడియిన్ఱై వరుడ” ఎన్ఱిఱ పడియే, అకిళ్చిత్కరనుక్కు శేషత్వమిన్ఱామైయాలే, ఇవళోతాన్ కిళ్చిత్కరిత్తు స్వరూపలాభమా యిరుప్పళోరుత్తియితే. అవతారదత్తైయలుమ్, (౬) “తిరుమజ్జైపోత్తనాళో” ఎన్ఱు కిళ్చిత్కరిత్తాళితే.

ఇనిమేల్ “సర్వలోకమాతావ్తాయాలుమ్, సర్వస్వామిని యాకై యాలుమ్, సకలచేతనర్క్కు మాశ్రయిక్కప్పడానిన్ఱాళో” ఎన్ఱిఱ కర్మణివృత్తైయిల్ సిద్ధమాన ఉభయ విభూతి శేషత్వతై అరుళిచ్చెయ్

(౧) రా-కా-౨౨-౩౨. (౨) యజు-కా-౩-౩. (౩) తి-వా-౧౦-౬-౯.
(౪) తి-వా-౯-౨-౧౦. (౫) తి-మొ-౨-౨-౧. (౬) పెరి-తి-౧-౪-౨.

కితార్, (ఘడిపతిరి) ఇత్యాదియాల్. (౧) “నిత్తైవైమా జగన్మాతా విష్ణోశ్శ్రీరసపాయిసి” ఎన్ఱుమ్. (౨) “శ్రీయతేచాఽఖిలైర్నిత్యం శ్రయతేచ పరంపదమ్” ఎన్ఱురుత్పాది ప్రమాణసిద్ధజ్ఞానై ఇవ్యత్పత్తిద్వయము మిరుప్పతు.

ఆకిల్, ఉపజీవ్యప్రమాణానుసారేణ పుత్రత్పత్తిద్వయతై అరుళిచ్చెయ్తై, పుత్రక్రమమాక వరుళిచ్చెయ్వానెన్నెన్నిల్; ఘటకైయాన వివళుక్కు చేతనేశ్వరర్ పక్కల్ సమృద్ధమ్ అవిశిష్టమూయరు న్నతే యాకిలుమ్, పితృత్వ ప్రయుక్తిమాన హిత స్రాతోఽపత్తియాలే కలక్కి సాపరాధరాన విచ్చేతనరై నిగ్రహిక్క త్తేడుమన్ఱు, (౩) “కిమే తన్నిర్దోషకిరి” ఎన్ఱు ఉచితోపాయజ్ఞాలే అవనై వశీకిరిత్తు అనుగ్రహైకపరనామ్బడి తిరుత్తుమ్బాతు, తత్సమృద్ధమ్ అవశ్యాపేక్షితమాకై యాలుమ్, ఇనిత్తాన్ పిరాట్టియై ఆశ్రయిక్కిఱతు - తత్సమృద్ధ విశిష్టయెన్ఱాకైయాలుమ్, “పురుషోత్తమస్తేకాంతః” ఎన్ఱు ప్రాధాన్యేన కర్తృర్థతై యరుళిచ్చెయ్తు, అనన్తరమ్ తత్సమృద్ధ ఫాప్యమాన కర్మణ్యర్థతై యరుళిచ్చెయ్కితార్. (౪) “మచ్ఛేషభూతా సర్వేషా మిశ్వరి” ఎన్ఱు ఇవ్యర్థక్రమతై స్వయమేవ అరుళిచ్చెయ్తారితే. (౫) “దేవదేవ దివ్యమహిషీ మఖిల జగన్మాతరమ్” ఎన్ఱు భాష్యకారరుమ్, ఇవరుడైయ దివ్యసూక్తియై యుల్ కొణ్ణు భగవత్సమాశ్రయణతై ప్రధానమాక వరుళిచ్చెయ్తారితే. ఇనిత్తాన్ భగవద్విషయతై ప్పల్లీలుకై *భవతీసమృద్ధ దృష్టియాలే యితే. పిరాట్టియై, ప్పల్లీలుమతు-భగవత్సమృద్ధ విశిష్టయెన్ఱితే. ఇజ్జనన్ఱిక్కే, తత్సమృద్ధరహితమాక ప్పల్లీలుమన్ఱు తలైయుమ్ శెవియుమ్ తరియున్ణువైరూప్య వినాశజ్ఞలే ఫలిత్తు

(౧) వి-పు-౧-౮-౧౭.

(౨)

(౩) శ్రీగుణరత్నకో-౫౨.

(౪) భగవచ్ఛాస్త్రే.

(౫) శరణాగతిగద్యే.

విడుమిడతే. ఆకైయాల్, ఇవ్వారకారత్తై ప్పల్లీ ఇజ్జనే అరుళిచ్చెయ్యి క్కుత్తైయిలై.

ఆకిల్, “మచ్చేషభూతా” ఎన్టరుళిచ్చెయ్ తపడియే, పిరాట్టి యుమ్ భగవచ్చేష భూతైయానాల్, శేషభూతర్కశిల్లారుమ్ సర్వ శేషిక్కు శేషమాయిరుక్కై యెఱ్ఱియ, ఉభయవిభూతియుమ్ పిరాట్టిక్కు శేషమాయిరుక్కు మెనైక్కు ప్రమాణమెన్నెన్నిల్; (౧) “సర్వే హ్యతానః పరమాత్మనః - దాసభూతాః” ఎన్ట, ఉభయవిభూతి యుమ్ పరమాత్మ శేషమానాల్, తత్పత్నియాన వివళుక్కుమ్ అఖిల చేతనరుమ్ శేషభూతరెన్నుమిడత్తిల్ ప్రమాణాన్వేషణమ్ వేణ్ణావితే. భర్తావుక్కుశేషమాన గృహక్షేత్ర పుత్రాదికల్, భార్యైక్కుమ్ శేష మెన్నుమిడమ్ లోక సిద్ధమితే. అవన్టాన్ ఉభయవిభూతియైయుమ్ ఇవళుక్కు ప్పడుక్కైప్పల్లీఱ్ఱాక్కియితే వైప్పతు. (౨) “ఈశానా దేవీ భువనస్యాఽధిపత్నీ” (౩) “ఈశ్వరీం సర్వభూతానామ్” (౪) “మకారస్తు తయోర్దాసః” ఎన్టఇవ్వర్థత్తిల్ ప్రమాణజ్ఞు ముణ్ణితే. (౫) “అస్యా మమచశేషాహి విభూతిరుభయాత్మికా” (౬) “సర్వేషా మిశ్వరీ మమ వల్లభా” ఎన్టివ్వర్థత్తై స్వయమేవ అరుళిచ్చెయ్ తానితే. (౭) “తిరునారణన్ తొణ్డర్” (౮) “తిరుమాలుక్కురియ తొణ్డర్” (౯) “తిరు మాలే నాను మునక్కు ప్పువడియేన్” (౧౦) “తిరుమాఱ్ఱరవు” ఎన్ట, మిథునశేషత్వమ్ సర్వ సాధారిణమెన్నుమిడత్తై, తత్వ విత్తుక్క శాన నమ్ ఆహ్వాంకళుమ్ అరుళిచ్చెయ్ తార్కళితే.

ఆక, ఇప్పడి వేదజ్ఞులము, వేద విత్తుక్కలము, వేదాన్త వేద్యులము, మిక్కు వేతియరాలుమ్ ప్రతిపాదికప్పట్ట ఉభయ

(౧) (౨) (౩) శ్రీసూక్తమ్. (౪)

(౫) (౬) (౭) తి.వా. ౩-౭-౪.

(౮) తి.వా. ౬-౯-౧౧. (౯) తిరుప్పల్ల-౧౧. (౧౦) ౧-తిరువ-౫౩.

విభూతి శేషిత్వత్తుక్కు - ప్రతిసమ్మన్దితయావక్తవ్య మాకైయాలే, ఉభయవిభూతియిలుళ్ళారుమ్ ఇవళ్ళక్కు కిళ్ళిత్కరిత్తు శేషభూతరాయిరుక్కుమ్బడియై ప్రయోగిప్పతాక త్తిరువుళ్ళమ్బిల్లీ, అతిల్ ప్రథమ త్తిలే నిత్యసూరికళిల్ తలైవరాన తిరువనన్దార్వాన్ ఇవళివషయ త్తిలే కిళ్ళిత్కరిత్తు స్వరూపమ్మేల్లీరుక్కుమ్బడియై అరుళిచ్చెయ్ కితార్, (ఫణిపతిరిత్యాదియాలే).

అతావతు-(౧) “ఇరుళిరియచ్చుడర్ మణికిళ్ళిమైక్కుమ్ నెల్లీ ఇనత్తుత్తియణి పణమాయిరణ్ణళార్న్” ఎన్ఱమ్, (౨) “వాయోరీరైళ్ళూటు” (౩) “మన్నియపల్ పోటిశే రాయిరవాయ్ వాళరవిన్ శెన్ని మణిక్కుడిమి” ఎన్ఱమ్ శొల్లుకిఱపడియే, (౪) “మతురవాటు” ఎన్ఱమ్; (౫) “ఇన్బవాటు” ఎన్ఱమ్ శొల్లుమ్బడి నిరతిశయభోగ్యమాన భగవదనుభవత్తుక్కు అనుభవపరీవాహ రూపమాక, వాయారపువ్వుకయైక్కుమిడాక, వలవాయ్ తలైకలైయు ముడైయనాయ్, (౬) “అనన్తధాభవతి” ఎన్ఱిఱపడియే అనేకదేహజ్జలై ప్పరిగ్రహిత్తు, అశేష శేషవృత్తియిలు మన్వయిత్తు, శేషవృత్తిపరరాన వశేషర్క్కుమ్ ఉపమానభూమియాయ్, (౭) *ఆక్లారవారత్తిఱ్విడియే అస్థానేభయ శక్తైవణ్ణి అల్లులుమిల్లీన్దు అనవరత మజ్జళాశాసన పరరాయిరుక్కయాలే, (౮) “అరవరశ పెరుణ్ణోతి యనన్దన్” ఎన్ఱమ్, (౯) “యథోచితం శేషః” ఎన్ఱమ్ తిరునామజ్జలైయుడైయనాయ్, (౧౦) *ప్రకృష్టవిజ్ఞానబలైకధామావాయ్, ఉనక్కు ప్పడుక్కయన ముత్రైయాలే (౧౧) “నాకణ్ణైమిళై నమ్మిరాన్” ఎన్ఱమ్ ఎల్లార్క్కుమ్ పురుషకార భూతనాయ్, (౧౨) “ఏవం

(౧) పెరు-తి-౧-౧.

(౨) పెరు-తి-౧-౨.

(౩) పెరియతిరుమ-౧.

(౪) తిరుమ-౩౬.

(౫)

(౬)

(౭) ౪-తిరువ-౧౦.

(౮) స్తో-ర-౪౦.

(౯) స్తో-ర-౩౯.

(౧౦) తి-వాయ్-౫-౧౦-౧౧.

(౧౧) కాషీతకీ.

విత్-పాదేనా ౭ ధ్యారోహతి” ఎఱ్ఱ పర్యజ్ఞువిదై వ్యుత్పాదీయే తన్ మడియిలే అడియిట్టేటలామ్బడి ఆననమాయ్, అన్తరజ్ఞనాయ్, భగవత్స్వరూప నిరూపక భూతైరూన వున్నైప్పోలే “నాకణై మిళైనమ్బురాన్” ఎఱ్ఱ అవనుక్కు సర్వస్మాత్సరత్వ మాచకనాయ్, (౧) “ఆత్తే పాతాళమూలస్థ శ్శేషో౭శేష సురార్చితః! తస్యవీర్యం ప్రభావచ్చ స్వరూపం రూపమేవచ! నహివర్ణయితుం శత్యం జ్ఞాతుం వాత్రిదశైరపి” ఎన్నిటపడియే, అపరిచ్ఛేద్యస్వరూప రూపగుణ విభవాదికళై యుడైయ వనుమాన తిరువనద్దాన్వోన్, పళ్ళికొణ్ణరుళినాల్ పడుక్కైయాయ్, *ఇరున్దాల్ శిక్లాశనమాయ్, ఇప్పడి ఉనక్కు బహుముఖమాశ వడిమై శైయ్తు లభ్యస్వరూపనాయిరుక్కుమ్. *ఫణిపతి శబ్దత్తాలే, శైత్య మార్దవ సౌరభ్య విశాలోన్నతత్వాదియాన పర్యజ్ఞ గుణజ్ఞో ప్రకటి తద్గణాకితన. (౨) “పజ్జశయనమ్” ఎన్నక్కడవతితే.

(శయ్యా, ఆననమ్) ఎఱ్ఱ ద్వయత్తై చొన్నతు, ద్వయత్తిట్టుడియే (౩) “తిరుమాత్తురవు-శెన్ద్రాన్ కుడైయామ్” (౪) “నివాస శయ్యానన” ఎఱ్ఱ తొడగ్గి, ఇరువరుమాన శేర్ త్రియిలే (౫) “అహం సర్వంకరిష్యామి” ఎఱ్ఱ పణ్ణుమ్ సేర్వవిశకై జ్ఞుర్యజ్ఞభుక్కు ముపలక్షణమ్. (౬) “యదాయదాహి కౌసల్యా” ఎఱ్ఱ, ఓరబలై అప్రాప్త విషయ త్రిలే పలపడియాక పరిచరై వణ్ణినాళెన్ద్రాల్, ప్రకృష్ట జ్ఞానశక్తి కళై యుడైయ వివన్, ప్రాప్తవిషయ త్రిలే పలపడిమైకళుమ్ శైయ్కై ప్రతిపన్నమితే.

ఇప్పడి పరత్వత్రిలే పలపడిమైకళో శైయ్యుమశనష్టికే, (౭) “దేవశ్చే దేవదేహీయమ్” ఎఱ్ఱ నువర్తిత్త వివళైప్పోలే అనతా

(౧) వి-పు-౨-గి-౨౦. (౨)తిరుప్పావై-౧౯. (౩)౧-తిరువ-గి౩. (౪)స్తో-౪-౪౦.

(౫) రా-అ-౩౧-౨గి. (౬) రా-అ-౧౨-౬౮. (౭) వి-పు-౧౯-౧౪గి.

రన్దోఱుమ్ అడు త్త వడివుకొణ్ణు “ఇతుక్కు” ఎన్ఱు సప్తనాయ్, (౧) “సీతామువాచ” ఎన్ఱు ఇవళ్ పురుషకారమాక, ఇవళ్ సమక్షత్తిలే స్వాపేక్షితజ్జలై ప్పేళి, (౨) “వై దేహ్య సహ” ఎన్ఱు ఇవళ్ శేర్ త్తియిలే యితే భావజ్ఞనాయ్ “అహంసర్వమ్” ఎన్ఱు సర్వవిధ కై జ్ఞాన్యజ్జలై యుమ్ ప్రార్థిత్తు అడిమై శెయ్యుప్పెల్, (౩) *ప్రహర్షయిష్యామి యిప్ప డియే ఉకప్పిత్తు, (౪) “ఉకన్ఱు వణిశెయ్తు” ఎన్నుమ్బడి రమిత్తు లబ్ధ స్వరూపనాయ్, ఇరుప్పా నొరువనితే.

(౫) “అణై వతరవణై మేల్ పూమ్బావై యాకమ్ పుణర్వతు” (౬) “తీవాయ్ నాకణై యిల్ తుయిల్ వానే తిరుమాలే” (౭) “శుడర్ ప్పామ్బణై నమ్మరనై తిరుమాలై” ఎన్ఱు, ఇరువరుమాన శేర్ త్తియిలే అడిమై శెయ్తు వాఱుమ్బడియై, ఆధ్రావ్వికళ్ అనుసన్ధిత్తార్ కళితే. ఇవర్తాముమ్, (౮) “శ్రీయాసహ ౭౭సీనమనన్తభోగిని” ఎన్ఱురుళి చ్చెయ్ తారితే. (౯) “శేషభోగే శ్రీయాసహ ౭౭సీనమ్” ఎన్ఱు భాష్యకా రర్. (౧౦) “శ్రీస్తనాభరణంతేజసి - ఉత్పన్నే ౭నన్త భోగినరి” ఎన్ఱు భట్టర్.

(ఫణిపతిశ్చయ్యా ౭౭ననమ్) (౧౧) “భోగప్రియా భోగవతీ భోగీన్ద్రశయనా ౭౭ననా” ఎన్ఱు ఇవఘుక్కు అసాధారణమాక ఆసన శయనాదియాన వడిమై శెయ్యుమ్బడియై, శ్రీసహస్రనామత్తిలే శొల్లిల్ శ్రితే. “శ్రీమతే” ఎన్ఱిటపడియే, కై జ్ఞాన్యమ్ సిద్ధిప్పతుమ్ రసిప్పతుమ్, కై జ్ఞాన్యవర్గకై యాయ్ పరమప్రాప్త్యయాన వివళ్ శేర్ త్తియిలే యాకై యాలే, ఇవళ్ శేర్ త్తియిలే అడిమై శెయ్ కై యితే స్వరూప

(౧) రా. అ. ౩౧.

(౨) రా. అ. ౩౧-౨౫.

(౩) స్తో. ర. ౪౬.

(౪) తి. వాయ్. ౧౦-౮-౧౦.

(౫) తి. వాయ్. ౨-౮-౧.

(౬) తి. మొ. ౭-౭-౯

(౭) తి. వాయ్. ౮-౭-౧౧.

(౮) స్తో. ర. ౩౯.

(౯) వెత్తణ్ణగ్ ద్యే.

(౧౦) రి. స్త. ౧-౮.

(౧౧) లక్ష్మీసహస్రనామ్ని.

ప్రాప్తమ్. ఆత్మైతే, (౧) “తిరుమాలే నిష్టేయాత్పయ్య నీకొణ్ణి
రుళ నినైప్పతు తాన్-ఎన్టే” ఎన్టు ప్రపన్న జనకూటస్థర్ ప్రాథిత్రుళి
ఝ్లు. (౨) “శ్రీనివాసే-భక్తిరూపాభవతు” (౩) “శ్రియఃకాన్తో
యస్తత్పదాబ్జే పరిచరణ సక్తింభవతుమే” ఎన్టు కైజ్యర్యోప కరణ
మాన భక్తియైయుమ్ కైజ్యర్యత్తైయుమ్ ఇవళో సన్నిధియిలే ప్రాథి
త్రుళినారితే.

(౪) “అనన్దన్ పాలుమ్ కరుడన్ పాలుమ్” ఎన్టు, ఇవనుక్క-
నన్తరమ్ వ్యామోహ విషయమాన పెరియతిరువడి, ఇవళో విషయ
త్తిలే కిళ్ళైత్తు-రిత్తు స్వరూపమ్ నిటప్పెరుమ్మడియై యరుళిచ్చెయ్కి
తార్మేల్ (వేదాత్మా) ఎన్టు తొడణ్ణి. *అననపదమ్ కాకాక్షి న్యాయ
త్తాలే మేలోడు మన్వయిత్తు, “వేదాత్మా విహగేశ్వరః-అననమ్ వా
హనమ్” ఎన్టు యోజిత్తుక్కొళ్ళతు.

(వేదాత్మా) (౫) “సుపర్ణోసిగరుత్మాన్ త్రిపుత్రే శిరోగాయ
త్రంచక్షుస్త్రోమ ఆత్మా సామతే తనూర్వామదేవ్యం బృహద్రథస్తరే
పక్షా యజ్ఞాయజ్ఞీయం పుచ్చంఛందాంస్యజ్ఞాని ధిష్ణియాశ్శఫా యజాం
షినామ” ఎన్నిట సౌపర్ణ శ్రుత్యర్థతై వివక్షిత్తు, వేదాత్మా పెన్ఱితార్.
(౬) “త్రయీమయః” ఎన్టారితే ఇవర్తామే. (వేదాత్మా) [వేదా
ఽధిష్ఠా తృతయా, వేదానామాత్మా] “వేదాఽధిష్ఠాత్పైతైయినాలే,
వేదానామాత్మా” ఎన్టు తత్పురుషనాతల్; యద్వా, క్షితద్విశిష్టత్వేన
తత్సామానాధి కరణ్యత్తాలే, “వేదఆత్మాయస్యేతి” ఎన్టు బహువ్రీహి
యాతల్. ఇత్తాల్, ఇవనుడైయ సర్వజ్ఞత్వమ్ సూచితమాయిఝ్లు.
అమృతాఽఽహరణాదికళిలే ఇవనుడైయ శక్తిమత్త్వమ్ నిధమితే.

† (పా) శేర్ త్రియిలే.

§ (పా) తదావిప్లవేన.

(౧) తి-వా-౧-౩-౨.

(౨) శ్రీభాష్య.

(౩)

(౪) పెరి-తి-౪-౪-౨.

(౫) యజు-

(౬) స్తో-౪-౪౧.

(విహగేశ్వరం) (౧) “పుళ్ళరైయిన్ పుకళ్ళ్ కుళులుమ్” ఎన్ఱిఱ పడియే, పక్షి రాజనెన్ఱు ప్రసిద్ధనా యిరుప్పానొరువనితే. ఇత్తాల్, (౨) “సత్తన్ఱు పన్ఱో గరుడస్తార్త్తన్ఱు విహగేశ్వరం” ఎన్ఱు శ్రీసాత్వతాదిక లీలే ప్రాణాది పశ్చుకాఽధిపతిత్వేన అవస్థితనాన వివనుడైయ వూహ విశేషకై చొల్లకిఱతు. ఇవన్ఱాన్ నిత్యవిభూతియిలే (౩) “ఓడుమ్బు శ్శేటి” ఎన్ఱు అడిమైశేయ్యు మళవన్ఱి క్కే, లీలావిభూతియిలుజ్గాడ త్తొడ ర్న్ఱు, నాగ సాశ విమోచనమ్ పణ్ణుమతు, అమృత ప్రదానమ్ పణ్ణుమతు, (౪) “అరుళాళ్ళొప్పుట్రుడవీరవర్ వీతియొరునాళ్” ఎన్ఱుమ్, (౫) “అశురరుయిరెల్లామ్ త్తెర్ త్తన్ఱులుమ్ పుట్టాకన్” ఎన్ఱుమ్ శొల్లకిఱ పడి ఆశ్రితరక్షణత్తుక్కుమ్ తద్విరోధి నిరసనత్తుక్కుమ్ అనుకూలనా మ్పడి కృపాసముద్రమా యిరుప్పానొరువనితే. ఏవదివిధ వైభవనాన పెరియతిరువడి, ఎట్టున్దరుళియిరున్దాల్ సింహాసనముమాయ్, ఉలావి యరుళుమ్బొతు వాహనముమాయ్, కిళ్ళిత్కరిత్తు ల్భగన్వరూపను మాయురుక్కుమ్.

(వాహనమ్) విశ్లేషదత్తైయిల్ (౬) “వెజ్జైత్తెప్పళ్” ఎన్ఱు వెలుక్కుమ్బడియుమ్, (౭) “అజ్జైత్తెప్పళ్” ఎన్ఱు సంశ్లేషదత్తైయిలే శ్లాఘిక్కుమ్బడియుమ్, అత్తలైక్కు అన్తరజ్గ వాహనమాయ్, (౮) *త్వదస్థి* సమ్మర్దకిణాఽజ్కశోభియాయ్ విజయస్వజమాయురుక్కిఱ వినతాతనయన్, (౯) “ఉంపమ్బుట్కొడియు మహితే” (౧౦) “దాస స్సఖా వాహన మాసనం ధ్వజం” ఎన్ఱుమ్ శొల్లకిఱ సర్వవిధకైజ్క ర్యజ్గళిలు మన్వితనాయ్, సత్తై పెన్దొరుక్కు మెన్ఱిఱవర్థతై “ఆసనం

(౧) పెరి-తి-౩-౯-౫.

(౨) సాత్వతసం.

(౩) తి-వాయ్-౧-౮-౧.

(౪) తి-వాయ్-౧-౪-౬.

(౫) తి-వాయ్-౮-౧౦-౬.

(౬) తి-వాయ్-౧-౪-౧.

(౭) తి-మొ-౯-౨-౮.

(౮) స్తో-ర-౪౧.

(౯) తి-వాయ్-౧౦-౨-౩.

వాహనమ్” ఎన్నిట పదద్వయముమ్ ప్రకాశిప్పిక్కిటతు. (౧) “పారు శీతై ప్పుళ్ళువనైఱు మ్పూమకళార్” (౨) “తిరువిరున్దమార్ పన్” (౩) “కరుడన్దేఱ్ఱొట్టై” ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిటపడియే, ఇవళ్ శేర్ త్రియిలే ఇవర్ కళ్ అడిమై శెయ్యుమ్బడియై దర్శిత్తనుభవితార్ కళితే. ఇత్తాల్ (౪) “గారుడా గారుడాసనా” ఎన్నిట ప్రమాణార్థమ్ శొల్లప్పట్టతు.

“వేదాత్మావాహనమ్” ఎన్ఱైయాలే, స్వగుణా ౭నుగుణమాక శీస్వస్వవాహనజ్గళై యుడైయ అధమ దేవతాభారై కళిల్ ఇవళుక్కుణ్ణాన పుత్కర్నమ్ తోద్ర్ఱుకిటతు. (౫) “పటవై యేఱుప్పరమ్మరుడా” ఎన్నిటపడియే, “గరుడవాహనన్” ఎన్ఱై అవనుక్కు సర్వాధికత్వ ద్యోతకమానాప్పాలే, ఇవళుక్కుమ్ సర్వోత్కర్న హేతువాయిరుక్కుమితే. “ఫణి పతిశ్శయ్యా ౭౭సనం వాహనం వేదాత్మా” ఎన్ఱై యాలే, అన్యోన్యమ్ విరుద్ధజాతీయరై యుమ్ యుగపత్ ఆవిరుద్ధమాక అడిమైకొళ్ళుకిట అఘటితి ఘటనాసామర్థ్యమ్ తోద్ర్ఱుకిటతు. (౬) “పుట్టాడియాయ్ తీవాయ్ నాకణై యిల్ తుయిల్ వానే తిరుమాలే!” ఎన్ఱు, సర్వాధికత్వలక్షణజ్గళో మూన్ఱైయమ్ శేర్ త్తనుభవితాప్పాలే, ఇవరుమ్ “కాన్తన్తే” ఇత్యాదియాలే విష్ణుపత్నీత్వ శేషశాయిత్యగరుడ వాహనత్వజ్గళై యుగపదేవ అరుళిచ్చెయ్ తారాయిద్ర్ఱు.

ఆక, ఇప్పడి అఖలసూరిపరిబృధరాన శేష శేషా౭శనరుడై యశేషత్వ మ్మొన్నపోతే, శేషాశనర్ ముతలాన వశేష శేషవర్గ త్రినుడైయ శేషత్వ ముమ్ కై ముతికన్యాయసిద్ధమితే. (౭) “త్వదీయభుక్తోజ్ఞిత శేషభోజనా” (౮) “హతా౭ఖలక్షేమలైః” ఎన్నిటశ్లోకీ ద్వయత్తాలుమ్ అఖల

(౧) తి-వా-౧-౯-౩. (౨) ౪-తిరువ-౯౨. (౩) ౩-తిరువ-౫౭.

(౪) పెరి-తి-౫-౪-౨. (౫) తి-మొ-౭-౭-౯.

(౭) స్తో-౪-౪౨. (౮) స్తో-౪-౪౩. † (పా) తామస.

సూరివర్గముమ్ అఖిలజగన్మాతావాన వివశ్ తితి లడిమైశెయ్యమ్మ
డియై, ఇవర్ తామే అరుళిచ్చెయితారితే. (౧) “శ్రియాసహసీనమ్”
ఎన్దు ఇవళోత్తెచ్చేర్ త్రియిలేయితే, అశేషపరిజనముమ్ అడిమైశెయ్ వతు.

ఇవరుడై య దివ్యసూక్తియిల్పడియే భావ్యకారరుమ్, (౨) “శ్రీవల్లభ”
ఎన్దుతోడగ్గి, “శేష శేషాశనప్రముఖ నానావిధానన్త పరిజనపరిచారికా
పరిచరిత చరణయుగళ” ఎన్దు నుసన్ధిత్తరుళినారితే. (౩) “ధన్యాస్తే పరి
చారకర్మణి సదాపశ్యన్తియేనూరయః” ఎన్దు భట్ట రరుళిచ్చెయితారితే.
ఇనిత్తన్ తిరుమకళెన్దితే, ఎల్లారుమ్ కుల్ శ్రేవల్ శెయ్ వతు. “శేష శేషా
శనాది సర్వంపరిజనం భగవతస్తత్తదవస్థాచితపరిచర్యాయామాజ్ఞాప
యన్త్యా” ఎన్దు ఇవళుడై య ఆజ్ఞాననువర్తన పరరాయితే అశేషపరి
జనము మిరుప్పతు.

అవన్తాన్, (౪) “సహపత్న్య” ఎన్దు పత్నీసహితనాయ్
ప్రాప్తవిషయ పరిచర్యైవణ్ణుమైనైయాలమ్, బ్రహ్మదికళో సదయిత
రాయ్కొణ్ణు దాసదాసీగణమాయిరుప్పర్క శెన్దు మేలేళొల్లకై యా
లుమ్, ఇవర్ కళుమ్ సపత్నీకరాయ్కొణ్ణు విష్ణుపత్నీకడిమైయా
యిరుప్పర్క శెన్ను మిడమ్ సిద్ధమితే. ఇవర్ కళోతాన్ అజ్ఞానీ విశోకై క
ళోడుమ్, కాన్తివాళుణికళోడుమ్, రుద్రాసుకీర్తికళోడుమ్, సూత్రవతి
యోడుమ్, సుదర్శనవల్లి విజయవల్లియోడుజ్జూడ సకుటుమ్బమాకవితే
జగత్కుటుమ్బియాన శ్రియశివతిక్కు అడిమైశెయ్ వతు. ఆకైయితే,
“పరిజనపరిచారికా పరిచరితచరణయుగళ” ఎన్దు రుళిచ్చెయితతు. ఇవర్
కళోతాన్ భాగవతసత్కారదశైయిలుమ్, * పతియనిత్పాణ్ణినిలో పాత
ల్లళోకమివి, * పూశిత్తనల్ కువతు తన్దేవియరోడే శేరవితే.

(౧) ప్లో-౪-౩౯.

(౨) శరణాగతిక.

(౩) శ్రీగుణర-౨౨.

(౪) కా-౨-౬-౧.

ఇని ఇవర్కళిలుమ్ ఇవర్కళి మహిషికళి, * దేవదేవదివ్యమహిషిక్కు అస్తరజగపరిచారికై కళా యిరుక్కుమ్మడియై, (౧) “పైన్యధురీణ ప్రాణసహాయంసూత్రవతీ మాశిశ్రయమమ్మామ్, శ్రీపదలాక్షాలాశ్చిత సేవాప్రోతలనద్దోర్వల్లి విలాసాన్” (౨) “తార్త్వపక్షుతివదస్యవల్లభం రుద్రయాసహను కీర్తిమర్చయే। హర్షబాష్ప మపి కీర్తిమర్థినాం యన్తు ఘన కమలాకటాక్షయేత్” ఎన్టుమ్, భట్ట రరుళిచ్చయే తారిత్.

ఇని భూమినీలై కళుమ్ ఇవళుక్కు శేషభూతరాయ సేవిత్తిరు ప్పర్కళి; (౩) “శ్రీసహాయః - ఉభాభ్యాం భూమినీభాభ్యాం సేవితం” ఎన్టుతిత్. (౪) “మాధవత్వయి - అహంశిష్యాచ దాసీచభక్తాచ” ఎన్టు తానే అరుళిచ్చయే తాళిత్. (౫) “ఉత్పల్ల పజ్జజ తటాకమివోపయాని శ్రీరజరాజ మిహదక్షిణ సవ్యసీమ్నాః। లక్ష్మీం విహరరసికా మివ రాజహంసీం ఛాయామివాఽభ్యుదయినీ మవనీశ్చ తస్యో” ఎన్టు “ఇవళుక్కు ప్పాదచ్చాయైపోలే పరతస్త్రర్కళాయిరుప్పర్కళెన్టుమ్, పుష్పాఽజరాగజ్జళోపాతి భోగోపకరణజ్జళాయ్ స్తనబాహుదృష్టికళోపోలే అవయవభూతరాయితే, అల్లాతమహిషీవర్గజళిరుప్పతు” ఎన్టు భట్టరరుళిచ్చయేతరుళినారిత్. (౬) “కుల్లల్ కోవలర్ మడప్పానై యమ్ మణ్ణ కళుమ్ తిరువుమ్ నిల్లల్ పోల్వనర్” ఎన్నక్కడవతిత్.

. ఆక, భూమినీలై కళోముతలాన మహిషికళుమ్, తిరువడితిరువన న్దాహ్వాన్య తలానసూరివర్గముమ్, (౭) “కరై కణ్ణోర్” ఎన్టిఱము క్తరుమ్ ఇవళుక్కు శేషభూతరెన్టు శొల్లుకై యాలే, నిత్యవిభూతియడగ, ఇవళుక్కు శేషమాయిరుక్కుమెన్నుమిడమ్ దర్శిప్పిక్కప్పట్టతు.

(౧) రి-స్త-౧-౫౧.

(౨) రి-స్త-౧-౫౪.

(౩)

(౪) పరాహృ.

(౫) రి-స్త-౧-౬౩

(౬) తిరువి-౩.

(౭) తి-వాన్-౨-౩-౧౦.

అనన్తరమ్ లీలావిభూతియడజ్జ ఇవళుక్కుచ్చేషమాయిరుక్కు-
మెన్నుమిడతై అరుళిచ్చెయ్యి ఉపక్రమిత్తు, అతిఃప్రథమమ్ లీలావిభూతి
కారణమాన మూలప్రకృతి-ఇవళుక్కుచ్చేషమాయిరుక్కుమ్బడియైదర్శి
ప్పిత్తరుళుకితార్ (యవనికా మాయా జగన్మోహిని) ఎన్ఱు. [జగన్మో
హినిమాయాతే మోహినియవనికా] అనాద్యజ్ఞానత్తాలేజగత్తై మోహి
ప్పిక్కక్కడవతాయ్, విచిత్రకార్యకరణో పకరణమాకై యాలే మాయా
శబ్దవాచ్యేయాయుక్కిఱ మూలప్రకృతి, సౌందర్య సౌకుమార్యలావణ్య
యావనాద్యనన్తగుణ గణవిశిష్టమాన ఉన్నడైయ దివ్యమజ్గళవిగ్రహ
ముమ్ - తదాధారమాన దివ్యాత్మస్వరూపముమ్ ప్రతికూలర్ దృష్టి
గోచరమాకామల్ మత్తైక్కెక్కుత్తిరై యాయురుక్కుమ్.

తిరైయావతు - అన్తర్వర్తి పదార్థజ్జలై బహిశ్చరర్క్కుత్తైరి
యాతపడి తిరోధానమ్పణ్ణువతాయ్, శుక్లకృష్ణరక్తతన్తుక్కళాల్ శమై
క్కప్పట్టు నానావర్ణజ్జళాలే విచిత్రైయాయ్, అత్యశ్చర్యవిశిష్టేయా
యిరుప్పతోన్ఱు. ఇతువుమ్ దివ్యదమ్పతికళుడైయ దివ్యాత్మ స్వరూపత్తై
యుమ్, దివ్యమజ్గళవిగ్రహత్తైయుమ్ దివ్యాయవయవజ్జలై యుమ్-అనా
శ్రితర్క్కుగోచరియాతపడి, అజ్ఞానత్తై విశైత్తుతిరోధాయకమాక తిరస్క
రిణియాయుక్కైయాయుమ్, (౧) “లోహితశుక్లకృష్ణమ్” ఎన్ఱిఱపడి
యే గుణత్రయవిశిష్టవిచిత్ర కర్మసూత్రత్తాలేకట్టప్పట్టు విచిత్రస్పష్టియై
ప్పణ్ణుకై యాలే ఆశ్చర్యతమైయాయుక్కైయాయుమ్, తిరై యాకనిరూ
పిక్కితార్.

(జగన్మోహిని) పరమాత్మవిషయమాకవుమ్ ప్రత్యగాత్మవిషయ
మాకవుమ్, స్వవిషయమాకవుమ్ అన్యథాజ్ఞానవిపరీత జ్ఞానజ్జలై ప్పిఱప్పిత్తు
అత్తాలే జగత్తైమోహిప్పిక్కైయాలే “జగన్మోహిని” ఎన్ఱితార్. పర

మాత్మావినిడ త్రిల్ అన్యథాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానజ్ఞతై ప్రితిప్రికైక్యావతు-
 శ్రియంపతియాయ్, నిఖిలహేయప్రత్యసీక కల్యాణగుణ విశిష్టనాయ్,
 ఉభయవిభూతి నిర్వాహకనాయురక్కిఱ పురుషోత్తమనై, “నిర్విశేష
 చిన్మాత్రవస్తు” ఎన్టు మాయావాదమ్ శొల్లుతల్; “చిదచిదీశ్వరకళో
 మూన్టుమ్ ఏకద్రవ్యపరిణామమ్” ఎన్టు భేదాభేదమ్ శొల్లుతల్;
 “కర్మానుష్ఠానత్తుక్కు చ్చేతననుజ్ఞాకిల్, ఫలప్రదానత్తుక్కు కర్మ
 ముజ్ఞాకిల్, ఇని ఈశ్వరన్ ఏతుక్కు” ఎన్టు తత్సద్భావతై ఇకైయా
 త్మోత్తితల్; ఏవమాదికళానబుద్ధికిలై ప్రితిప్రికైక్కు. ప్రత్యగాత్మావినిడ
 త్రిల్ అన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞానజ్ఞతై ప్రితిప్రికైక్యావతు - (౧) “అ
 నాత్మనాత్మబుద్ధిర్యా” ఎన్గిపడియే “దేహమేకత్మా” ఎన్నుతల్,
 ఇన్ద్రియాదికలై ఆత్మా ఎన్నుతల్, దేహపరిణామమెన్నుతల్, అన్య
 శేషమెన్నుతల్, స్వతన్త్రమెన్నుతల్, ఏవమాదియాన విప్రతిపత్తికలై
 విలైక్కు. స్వవిషయమాకవిపరీతధీయైవిలైక్కుయావతు - స్వకార్య
 మానశబ్దాదికళితే భోగ్యత్వబుద్ధీయైప్రితిప్రికైక్కు. ఇవ్వర్థత్రయతైయమ్
 భావ్యకారర్ “భగవత్స్వరూపతిరోధానకరీం విపరీతజ్ఞానజననీం, స్వవిష
 యా యాశ్చభోగ్యబుద్ధేర్జననీమ్” ఎన్టరుళిచ్చెయ్ తారితే.

* మాయాశబ్దత్తాలే (౨) “మాయాన్తుప్రకృతింవిద్యాత్”
 ఎన్గిపడియే మూలప్రకృతియైచ్చొల్లుకిటతు. ఇతుతాన్ మామైయాకై
 యాలేయితే జగన్మోహినియాయీర్లు. (౩) “అనాదిమాయయా
 సుప్తః” ఎన్నక్కడవతితే; అజ్ఞానహేతువాయితే ఇతుతానిరుప్పతు.
 ఆక ఇప్పడిమాయాశబ్దవచ్చెయాయ్, జగన్మోహినియానమూలప్రకృతి
 యవనికారూపేణిశ్చిత్తరీత్తు చ్చేషమాయురుక్కుమెన్టతాయీర్లు.

యవనికై యాకిల్, అ న్నర్వర్తికళోడు బహిశ్చరరోడువాళియట
దృష్టిప్రసరణనిరోధత్రాలే అన్యోన్యూఽవలోకనరోధినియాయితే యిరుప్ప
తు. అప్పడియేప్రకృతియైయవనికై యాకనిరూపిక్కుమోత్తుపిరాట్టిక్కు
మ్స్వవ్యతిరిక్తినకలపదార్థదర్శనమ్పణ్ణవొణ్ణాతిత్తే; అజ్జనేయాకిల్ పిరాట్టి
క్కుమ్ కర్మవశ్యత్వముమ్ అత్రాలే భగవన్నాయాతిరో హేతజ్ఞానత్వముమ్
అజ్గీకరి త్తతాయ్విడుమితే. ఆకై యాల్ ఇతు శేరుమ్బడియెన్నెన్నిల్;
తచ్చేషభూతై యాయ్ తన్ని యామ్యైయాయ్ తదధీనవ్యాపారతైయు
ముడైత్తానప్రకృతి - స్వామినియాయ్ నియామకై యుమాయిరుక్కిఱ
ఇవళుడై య సర్వవిషయదృష్టితిరోధానమ్పణ్ణమాట్టాతిత్తే. “(౧)మాయ
యాసన్నిరుద్ధః” ఎన్ఱుకొణ్ణు, కర్మవశ్యైయాకితిత్తే-మాయాతిరోహేళస్వ
ప్రకాశై యాయిరుప్పతు. ఈశ్వరనై పోలే అకర్మవశ్యైయాన ఇవళుక్కు
త్తిరోధానమ్కూడాతిత్తే. ఆకై యాలే ప్రతికూలర్ క్కుమ్ తత్స్వరూప
రూపాదికళో యథావాకత్తోద్రోహతపడి తిరోధానమ్బుణ్ణముత్తైప్పద్రోహ
తిరస్కరణియాకరూపి త్తవిత్తాల్ ఒరువిరోధమిత్తై.

ఆకక్కీర్త్తి నిత్యవిభూతియిలుళార్ ఇవళుక్కుచ్చేషభూతరా
యిరుక్కుమ్బడియై దర్శిప్పిత్తరుళి, లీలావిభూతికారణమాన మూలప్ర
కృతియినుడై యశేషత్వతైఅరుళిచ్చెయ్తతు, తదారభాఽణ్ణాఽన్తర్వర్తిక
ళాయ్, తాదృశప్రకృతిమోహితరాయ్ కర్మవశ్యరూమాన బ్రహ్మదికళో
సపత్నీకరాయ్కొణ్ణు ఇవళుక్కడిమైయాయిరుక్కుమ్బడియై అరుళి
చ్చెయ్కితార్ మేల్ (బ్రహ్మేశాదీత్యాదియోల్).

తిరై వళై త్తిరుక్కువేణ్ణుమ్బడి లోకవిలక్షణరాన దివ్యదమ్బుతికళై
చ్చొల్లి, (౨) “జాగ్రతస్వపతశ్చ” ఎన్ఱుకొణ్ణు తిరై క్కుళోడుపుట మోప్ప
డువాళియటఁడడనాయ్ మన్నివఱువిలావడిమై శెయ్తు వాఱుమ న్తర
జరై చొల్లి, తిరై తన్నై చొల్లి, తిరై క్కుప్పటమ్బునిన్ఱు సేవి త్తిరుక్కు

మవర్కతై చ్చొల్లకిఱతు. (౧)* “కడిక్కమలత్తుళ్ళిరున్దుమ్ కాణ్ణలానితే.
 (౨) “సిఱాడిత్తాన్ కాణమాట్టాత” (౩) “కార్ శెఱిన్దకిణ్ణతానెన్
 కణ్ణాన్ కాణార్, అవన్ వై త్తపణ్ణై త్తాన త్తిన పతి” ఎన్దురుళిచ్చెయ్ తార్క
 శితే సర్వజ్ఞరానవార్వార్ కళి. (౪) “నెన్ద్రుమేల్ కణ్ణానుమ్ నితై
 మొట్టివాయ్ నాన్దుకనుమ్, నాట్టనూయిరత్తానుమ్ తాన్దామ్ కన్ద్రు
 పెన్ద్రుయిల్ వణ్ణుమ త్తనై పోక్కి, కరై యరు కేనిన్దుహుప్పిడుకిఱవర్కళి
 †కరై కాణమాట్టార్ కళితే. (౫) “శివఱ్కుమ్ తిశై ముకిఱ్కుమ్ తరమ
 టియలామో” ఎన్దుక్కడవతితే.

(బ్రహ్మేశాదీత్యాది) (౬) “యోబ్రహ్మణం విదధాతిపూర్వమ్”
 ఎన్నిఱపడియే తిరునాభీకమలత్తిలే అవ్యవధానేనపిఱక్కైయాలే ఉనక్కు
 ప్పత్రనానబ్రహ్మ, తజ్జ్యేష్ఠపుత్రనాకైయాలే ఉనక్కుప్పేత్రనానరుద్రన్,
 ఆదిశబ్దత్తాలే, † “సేన్దాది” (౭) “తళిరోళియిమైయవర్తలై వన్” (౮)
 “నిన్దు శచివతియై” (౯) “వెణ్బకట్టిలారువన్” ఎన్దు ఇవర్కళిడే సహ
 పతిక్కున్పుడియాన నిలైమైయుడైయ ఇన్దనైయుమ్, * ఇన్దిరనుళ్ళిట్ట
 దేవర్ కుర్రాడైయుమ్ శొల్లకిఱతు.

ఆక, ఇప్పడివిబుధశ్రేష్ఠరాన బ్రహ్మరుద్రర్కళి ముతలానదేవ
 తాసమూహమ్ ఉనక్కుదాసగణమాయ్, తత్పత్నికళాన సరస్వతి
 రుద్రాణీ ఇన్ద్రాణీప్రభృతికళుమ్, తద్దాసీభూతరాన అప్పరస్సజ్జుకళుమ్,
 ఉనక్కు దాసీగణమాయ్ దాసకృత్యత్తిలే అనవరతాన్వయత్తై
 ఉడైయరాయ్ కొణ్ణు సత్తైపెన్ద్రురుప్పర్కళి. ఇత్తాల్ (౯)
 * సీలార్కణ్డత్తమ్మానుమ్ నితైనాన్దుకనుమిన్దిరనుమ్ - శేలేయ్కణ్ణ

(౧) ౧-తిరువ-౫౬. (౨) ౪-తిరువ-౨౭. (౩) ౪-తిరువ-౭౩.

(౪) తి-మొ-౧౦-౬-౩. (౫) తి-వాయ్-౨-౭-౧౨. (౬) శ్వే-౧౮.

(౭) తిరువాళి-౭. (౮) తి-వాయ్-౭-౬-౭. (౯) తి-వాయ్-౬-౧౦-౮.

† (పా) అవనై.

‡ (పా) ఇప్పన్.

ర్ పలర్ శూభనేవి త్తిరుక్కుమ్బడియై చొచ్చిల్లీద్రొయిల్లు.

(౧) “తిరుమాలై కైత్తొమ్మవర్” (౨) “హిరణ్యగర్భస్సమ వర్తతాఽగ్రే” (౩) “భూతస్యజాతః పతిరేకఆసీత్” ఎన్ఱమ్, (౪) “యోదేవానాంప్రథమం పురస్తాద్విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః” (౫) “హిరణ్యగర్భః పశ్యతిజాయమానం సనోదేవశ్శుభయాస్మృత్యాసం యునక్తి” ఎన్ఱమ్ శొల్లుకిఱపడయే, కారణత్వనిబద్ధనోత్కర్షదర్శనత్వాలే ఈశ్వరత్వశక్త్యాస్పదరాన బ్రహ్మరుద్రాదికళోడు తచ్చజ్ఞాఽనాస్పద రాన ఇంద్రాదికళోడు వాశియఱ సర్వరుమ్ ఇవళుక్కు దాసభూతరెన్ఱు తోద్రొయిక్కుక, (సురప్రజః) ఎన్ఱితార్. ఇజ్జనేయాకిల్, జగత్కారణభూతరాక ప్రమాణప్రసిద్ధరాయరుక్మిఱ ఇవర్కళో ఇమ్మిళునత్తుక్కు ఇనమినమాఱ వభీపాడుకెయ్ వార్కళేన్ఱు శొల్లుకైక్కిల్ చొల్లుకిఱ ప్రమాణజ్ఞళుక్కు విరుద్ధమన్ఱోవెన్నిల్; కీల్ చొన్న హిరణ్యగర్భరుద్ర శబ్దజ్ఞో-యోగత్తాలుమ్ అపర్యవసానవృత్తియాలుమ్ నారాయణనై ప్రతి పాదిక్కిఱ నవాక్తెయాలే విరోధమిలై.

ఆక్తెయిలే, (౬) “నబ్రహ్మనేశానః” ఎన్ఱ-ఇవర్కళై సంహార్య రాకచొచ్చి, (౭) “అకపురుషోహవై నారాయణోకామయత ప్రజా స్సృజేయేతి, నారాయణాద్బ్రహ్మజాయతే, నారాయణాద్రుద్రోజాయతే, నారాయణాద్విశ్వోజాయతే, నారాయణాద్వాదశాదిత్యా రుద్రావసవస్స ర్వాణిఛన్దాంసి” (౮) “తత్రబ్రహ్మ చతుర్ముఖోజాయత” “త్ర్యక్షశ్శూలపాణిః పురుషోజాయత” ఎన్ఱ ఇవర్కళై సృజ్యరాక చొచ్చిల్లీద్రొయి. ఆక్తెయాలే, (౯) “ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్” ఎన్ఱ “నారాయణనేసకలజగత్కారణభూతన్”, ఎన్ఱ ఉపనిషత్తుక్కుళోతిద్రొయి. (౧౦) “నాన్మృకీక్కొమ్మలై యీన్ఱు, ముక్కిణీశనోడుతేవు పలనుతలిమూవు

(౧) ౧. తిరువ-౫౨.

(౨)

(౩)

(౪)

(౫)

(౬) మహిషాసనివర్.

(౭) నారాయణోపని.

(౮) తిరువాళిరి.

లకమ్ పడై త్తవున్ది, మాయక్కడవుళో మాములడయే” ఎన్ఱమ్, (౧)
 “నాన్మొక్కన్మొడు తెవనలకోడుయిర్ పడై త్తాన్” ఎన్ఱమ్ ఇవ్వర్లత్తై ద్ర
 మిడోపనిషత్తు దర్శిప్పిత్తతితే. (౨) “ఓసోదరేహరవిరిళ్ళిముఖః
 ప్రపఞ్చః” ఎన్ఱమ్, (౩) “విభోర్నాభోపద్యో విధివనిదానమ్”
 ఎన్ఱమ్, ఆధ్వరకత్తై యడయిల్ శ్రీన ఆచార్యరకళుమ్ ఇప్పడిదర్శి
 ప్పిత్తార్కళితే.

ఇప్పడి ఉభ యోపనిషత్ప్రసిద్ధమాన జగత్కారణత్వత్తాలే పణ్ణకిఱ
 స్థిరచరచనాతారతమ్యత్తిలే ప్రమాణమానభూభజ్జతైయుడై యళాయ్,
 స్వర్లదుగ్గత్యాదికలై ప్పణ్ణమ్బులు, స్వేజితపరాధీననాయ్ కొణ్ణ సర్వత్తై
 యమ్ పణ్ణమ్బుడి తద్వల్లబై యాయ్, అనచుడై యచిదిచిద్విధానవ్యసనత్తై
 సార్థమాక్కుమనళాయ్, తత్పత్తియాకై యాలే సర్వలోకత్తుక్కుమ్
 పనాతావాయ్, అవన్ పితావాకై యాలే, సర్వోక్కుమ్ పితామాతా
 కళో “మాధవః” ఎన్నుమ్బడితిమాలితే. ఆకై యితే (౪) “తిశైముక
 నార్ తగ్గప్పన్” (౫) “నాన్మొక్కన్మొత్తనైకాణ్” ఎన్ఱ బ్రహ్మాది
 కళుక్కుమ్ పితావెన్ఱమ్, (౬) “పితృదేవోభవ” ఎన్ఱిపడియే, (౭)
 “కుశక్కుమ్ నాన్మొక్కన్మొత్తయవమ్” ఎన్ఱమ్ పరదేవత్తై యాకవుమ్
 అనుళిచ్చెయ్ తతు. ఇవర్ కళో తాడళుమ్, (౮) “ఎన్ఱైయెమక్కరుళెననిన్ఱు”
 ఎన్ఱ పితృత్వత్తై అనుసన్ఱిత్తు, (౯) “ఎమ్మెనిన్ఱుళ్ళే తోన్ శ్రీయ ఇతైవ”
 ఎన్ఱ పితృత్వ ప్రయత్తమాన శేషశేషభావ సమ్బన్ధత్తై యుగార్న్ఱు,
 * ఇతై యాత లజినైన్ద్రీ, కన్దమలర్ కొణ్ణతోన్ఱుతు, * మన్దిరమామ
 లర్ కొణ్ణ మత్తెన్ఱువరాయ్ అన్దియమ్బొతిలే తిరువన్ఱిక్కాప్పిట్టు, శిర్

(౧) తి-వాయ్-౪-౧౦-౧.

(౨) ప్తా-౧౪

(౩) ౪-౪-౧-౧౦-౬.

(౪) తి-మొ-౨-౨-౭.

(౫) తి-మొ-౧౧-౫-౨.

(౬) తై-శీ-౫-౭.

(౭) ౪-తిరువ.

(౮) టి-మొ-౪-౧-౪.

(౯) తి-వాయ్-౭-౨-౧౦.

మమ్ శీటుకాలై యిలేవన్దు తిరుప్పళ్ళియుణర్ త్రి, *అలగ్గలమ్ తొడై యో
 కొణ్ణు *మానితికిపిలై మురలాన (౧) “పడమెయ్క్కలగ్గాణ్ణు, పున్న
 వాయినకొణ్ణు” ఎన్దు శొల్లమ్మడి ఆరాధనోపకరణజ్జెల్లా మేన్దికొణ్ణు
 అడియిడై పణిన్దు *నణ్ణచ్చిటుత్తోట్టిల్ వరక్కాట్టువతు; *ఇడై విరవిక్కొత్త
 ఉడై యార్ కనమణియోజోన్ మాతళమ్మా విడుతరువతు, *ఎఱ్ఱి
 లుడై క్కిణ్ణిశీ త్తనువనాయ్ నిఱ్ఱుతు; *శెణ్ణిన్ వలమ్బురియుమ్ అణ్ణై
 చ్చురివలైయుమ్ పోత్తరువతు; *అఱ్ఱికియ నైమ్బడైయు మారము
 జ్జొణ్ణు తొఱ్ఱువతు; *ఓతక్కడలి లొళిము త్తినారముమ్ శాతిప్పవళ
 ముమ్ శన్దచ్చురివలై యుమ్ విడుతరువతు. ఆక ఇప్పడి (౨) “సీరేటు
 శెఱ్ఱడై నీలకణ్ణునుమ్ నాన్దుకనుమ్ ముడైయాల్ శీరేటువాళకిమ్
 శెయ్యనిన్దు తిరుచూల్” ఎన్గిటపడియే ఇవర్కశెల్లాగుమ్ శేష శేషి
 భావముడైయాలే శ్రియఃపతి క్కడిమైశెయ్తు, (౩) “ఎన్ తిరుమా
 ర్వన్దనై” ఎన్దుతోడగ్గి అరుళిచ్చెయ్తపడియే ఇవర్కళ తల్లల్ మహిషి
 కళోడే విశిష్టత్తుక్కు ప్రకారమాయిరుక్కైయాలే, ఇరువర్క్కుమ్
 శేషభూతరా యిరుక్కుమ్బడియై త్తిరువుళ్ళమ్బున్ద్రీ (బ్రహ్మేశాది
 సురప్రజ సదయిత స్వద్దానదాసీగణి) ఎన్గిటార్.

(దాసీగణి) లోకి త్తిలే వనస్పతి బృహస్పతి తారతమ్య హేతు
 వాన పరిపూర్తియైయుడైయ భారతియై ప్పాదచేటియాకవుడైయవ
 శాయిణే ఇవళిరుప్పతు. మలై మకళుక్కు తలై మకళాన కలై మకళో-
 మలర్ మకళుక్కు మనై యడిమై యెన్న పోతే, మన్ద్రుళ్ళాడిమై
 యెన్నుమిడమ్ శొల్ల వేణ్ణావిణే.

(౪) “త్రయ ఏవాధనారాజన్ భార్య” ఎన్గిటన్యాయత్రాలే బ్రహ్మ
 దికళో శేషభూతరెన్ద్ర పోతే తత్పత్నికళుక్కుమ్ శేషత్వమ్ సిద్ధమాయిరు

క్క, “నదయితః” ఎన్ఱు విశేషి త్తరుణువానెన్నెన్నిల్; బ్రహ్మదికల్ పక్కల్ శిలర్ క్కు ఈశ్వరత్వ శక్త్యాభాన్రియాల్, తత్పత్తికల్ పక్కలిలేయుమ్ లక్ష్యంత్రభాన్రి ఉణ్ణాయరుక్కుమితే. తన్నిరాకరణార్థం “నదయితః” ఎన్ఱు విశేషి త్తరుణుకిటార్. అవర్ కల్ పక్కల్ ఈశ్వరత్వ శక్త్యానిరాకరణ శ్రుత్యాదినా లే తత్పత్తికల్ పక్కల్ లక్ష్యంత్ర వాదముమ్ నిరాకృతమితేయెన్నిల్; తాత్పర్యత్రా లే సిద్ధిప్పతిలుమ్ శబ్దతః శొల్లుకై మిశ్రమమ్ స్పష్టమాయరుక్కుమితే. అతుతోన్ఱ ఇప్పడి అరుళిచ్చెయ్య క్కుత్తైయిలై.

ఆక ఇప్పడి ప్రధానరాన బ్రహ్మదికల్ ఇవళుక్కు శేష భూతరానాల్, ఇవ్వరుకుళ్ళార్ శేషభూతరెన్నుమిడమ్ కిమునర్నాన్రి యసిద్ధమితే. ఆక, ఉభయవిభూతియుమ్ ఇవళుక్కు చ్చేషశున్ఱు దర్శి ప్పిత్తారాయీరు.

ఇప్పడి “కాన్ఱన్ఱే పురోహిత్తమః” ఎన్ఱు కర్తర్యర్థతైయుమ్, “ఫణిపతిః - దానీగణః” ఎన్ఱు కర్తర్యర్థతైయు ముడై యథాన్ఱే యాల్ “శ్రీః” ఎన్ఱు ఉనక్కు త్తిరునామమెన్ఱిటార్, (శ్రీరిశ్యేవచ నామతే) ఇత్యాదియాల్. “శ్రీయత ఇతి - శ్రీః” ఎన్ఱుమ్, “శ్రయత ఇతి శ్రీః” ఎన్ఱుమ్, శొల్లుకితి పృథ్విత్తి ద్వయార్థముమ్ ఉణ్ణనాలితే శ్రీశబ్దమ్ సార్థమావతు. అన్ఱిక్కే, కీర్తేశొన్న విష్ణుపత్తిత్వత్తుక్కుమ్ ఉభయ విభూతి శేషిత్వత్తుక్కుమ్ శ్రుతి స్మృతికల్ తేడవేణుమో? సర్వశేషి త్వ వాచకమాయ్ ఉనక్కు సాధారణమాన తిరునామమే పోరాతో వెన్ఱిటారాకప్రమామ్.

(శ్రీరిశ్యేవచనామతే భగవతి) (౧) “అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణః” ఎన్ఱుమ్, (౨) “ఎన్బెరుక్కున్నలత్తొన్ఱొరుళ్”

ఎస్తుమ్, (౧) “పాంజుపుణరి” ఎస్తుమ్ అర్థజ్ఞేచ్ఛాల్లి ప్పిన్సు శబ్దజ్ఞేచ్ఛాన్నాప్పొలే, ఇక్కుమ్ శ్రీశబ్దార్థజ్ఞే మున్సుట వరుళిచ్చయతు, అనన్తరమ్ శ్రీశబ్దజ్ఞే అరుళిచ్చయకితార్ (శ్రీరితి) ఎస్తు. (౨) “దేవోనామ సహస్రవాన్” ఎస్తు (౩) *పేరాయిరమ్ కొణ్ణతోర్ పీడుడైయ నానాలుమ్ “నారాయణన్” ఎస్తు అవనుక్కు నిరూపకమానాప్పొలే, “లక్ష్మీ స్థిం” ఎస్తు తొడగ్గి అనేకమ్ తిరునామజ్ఞభుజ్జేయాకిలుమ్, ఇనభుక్కు అసాధారణ నిరూపకమ్ “శ్రీం” ఎన్నిట తిరునామమాకైయాలే (శ్రీరిత్యేవచ నామతే) ఎన్నితార్. సర్వాధికనస్తువుక్కు వాచకశబ్దమ్ ఇతువల్ల తిల్లామైయాలే (శ్రీరిత్యేవ) ఎస్తు అవధరిక్కితార్.

“శ్రీఞ్ - సేవాయామ్” “శ్శా-విస్తారే” “శ్శా - హింసాయామ్,” “శ్శు-శ్రవణే” ఇత్యాది ధాతుభేదతాలే శ్రీశబ్దత్తుక్కు అనే కార్థజ్ఞభుజ్జాయితే ఇరుప్పతు. అవ్యర్థభేదజ్ఞలైప్పల్లి నిరుక్తిభేదజ్ఞభుజ్జాయరుక్కుమితే. ఆకైయాలే “శ్రీయత ఇతి - శ్రీం” “శ్రయత ఇతి-శ్రీం” “శ్శాణాతీతి - శ్రీం” “శ్శృణోతీతి - శ్రీం” “శ్రావయతీతి-శ్రీం” ఇత్యాదినిరుక్తిల్ ఇవ్విడత్తిలే వివక్షితజ్ఞల్. (౪) “శ్శాణాతి నిఖలాన్తోమాన్ శ్శాణాతిచ గుణైర్జగత్” శ్రీయతే చాఖలై ర్నిత్యం శ్రయతే చ పరంపదమ్ శ్రీయన్తిం శ్రీయమాణాచ్చ శ్శృణ్వతీం శ్శాణాతీమపి” ఎస్తుఇవైకల్ తాన్ ప్రమాణప్రసిద్ధజ్ఞభాయితే యిరుప్పతు. అఖలచేతనరుక్కు మాశ్రయణీయైయాయ్, తాన్ అవనై ఆశ్రయిత్తు లభిస్వరూపైయాయ్, ఆశ్రితదోషజ్ఞలై హింసిత్తు, అద్వేషాదిగుణజ్ఞలై విస్తరిప్పిత్తు, ఆశ్రితదైన్యోక్తికలై శ్రవిత్తు, ఇవర్కలై అగ్గీకరిక్కైక్కనుగుణమాన వచనజ్ఞలై అవనై శ్రవిప్పిక్కై ముతలాన వాకార్థల్ పురుషకారభూతైయన పిరాట్టిక్కు అవశ్యాపేక్షితజ్ఞభాకైయాలే,

ఇన్నిరుక్తికశ్చైత్యమ్ శ్రీశబ్దత్కర్థమాక ఆచార్యకోశనుసరి
ప్పరశి.

ఇప్పటి కీర్తించున్న వాకారణ్యాలే అవనుక్కుమ్ పూజ్యై
యాయరుక్కుమ్బడియై, అరుళిచ్చెయ్ కితార్ (భగవతి) ఎన్ఱు. (౧)
‘తత్రపూజ్య పదార్థోక్తి పరిభాషా సమన్వితం’ ఎన్ఱు-భగవచ్చబ్బమ్
పూజ్యవాచియాయ్, అఖలచేతనర్ కుమ్ పూజ్యనాన వవన్తనక్కుమ్
పూజ్యైయాయరుక్కుమ్మెన్ఱుపడి. భగవన్నారాయణనుక్కుమ్ పూజ్యై
యాకైయాలే యితే, ‘భగవతీమ్’ ఎన్ఱురుళిచ్చెయ్ తతు. ఆకై యితే
(౨) ‘నన్ మార్ పిన్ మేలుమ్’ ఎన్ఱుర్చిక్కిఱుతు.

ఇప్పటి స్వరూపత్రాలుమ్ గుణత్రాలుమాయరుక్కుమ్ జ్ఞాన
శక్త్యాది కల్యాణగుణజలై యుడైయళాయ్, హేయగుణ రహితైయ
మాయరుక్కైయాలే, (భగవతి) ఎన్ఱితార్. (౧) ‘హైశ్రేయ భగవచ్చబ్బ
స్వ్యకారణకారణే’ ‘సమ్మరైతి తథాభర్తా భకారోర్థ ద్వయాన్వితం
నేతాగమయితాన్ఱష్టా గకారార్థ స్థామునే. ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య
వీర్యస్య శసశ్శ్రియం. జ్ఞానవైరాగ్యయోక్తై వ వన్ఱాం భగవతీరణా
వసన్తి తత్రభూతాని భూతాత్మన్యఖలాత్మని. సచ భూతేష్వ శేషేషు
వకారార్థస్తతోవ్యయం. ఏవమేష మహాశబ్దోక్తి ర్యతేభగవానితి. పర
మబ్రహ్మభూతస్య వాసుదేవస్య నాన్యగం. జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్య వీర్యతే
జాన్యశేషతం. భగవచ్చబ్బ వాచ్యాని వినాహేయైర్గుణాదిభిః’ ఎన్ఱిఱ
పడియే హేయగుణరాహిత్య సద్గుణ సాహిత్యజ్ఞిరణ్ఱుమ్ భగవచ్చబ్బ
వాచ్యజ్ఞాలితే ఇరుప్పతు. ఆకై యితే ‘షణ్ణాంభగ ఇతీరణా’ ఎన్ఱు
భగవచ్చబ్బత్తుక్కుమ్ జ్ఞానాదిగుణజల్ అర్థమాకపుమ్, ‘అన్’ ఎన్ఱిఱ పద
త్తుక్కుమ్ హేయరాహిత్యమ్ అర్థమాకపుమ్, ఇట్టర్ వ్యాఖ్యానమ్ శెయ్
తరుళిన్ఱు.

“అన్” ఎన్నిటతు-నశ్శమామరుక్మిణిజ్జనేయెన్నిల్; - “న” ఎన్నివిడత్తిల్, “శ” “అ” ఎన్ఱు పిరివుణ్ణాయ్. అతిలే “న్” ఎన్ఱుతు-ప్రసిఱియాయ్, “అ” ఎన్నిటతు-సుఖముఖోచ్చారణ మాయితే ఇరుళ్ళుతు. ఇవ్విడత్తిల్ “అన్” ఎన్ఱు మున్ పిన్నాయ్ పిన్ మున్నాయరుక్మిణితు, చాన్దనప్రయోగమిరుక్కుమ్మడి. ఇవ్విడత్తిల్, “కశ్యపఱి-పశ్యకోభవతి” ఎన్ఱుహ్సలే యెన్ఱితే అరుళిచ్చెయ్తవతు.

ఆకై యాలే హేయగుణరాహిత్య సద్గుణరాహిత్యజ్ఞ భగవచ్చప్ప వాచ్చుజ్జళెన్న త్టటిలే.

ఇవ్విడత్తిల్ హేయమానతు - ఆశ్రితదోషగుణ హానికో పార్ తు అవర్కళై ఉపేక్షికై. తద్రాహిత్యమానతు - అవైయిరణ్ణుమ్ అడుకువళమాన వక్షీకరిక్కై. ఆర్ద్రాపరాధైకళాన రాక్షసికళై అపరాధమేపద్రాశాక అక్షీరిత్తు రక్షిత్తాళితే. “త్రాహిత్రాహి” ఎన్ఱు అణ్ణ జాధమనైయమ్ అక్షీరిత్తు తిరునడికళిలే తలై యాకరక్షి త్తమున్ఱితే. గుణజ్ఞళావన-జ్ఞానశక్త్యాదికళి. తత్రాహిత్యమానతు - అవై స్వరక్షణ హేతువాయ్ తన్నక్కలలే శువటివిడుకై యన్ఱిక్కే, పరరక్షణత్తుక్కు. ఉఱుప్పాక పుఱువెళ్ళ మిడుమ్మడి సమ్మన్న మాయరుక్కై.

ఇవద్రై స్వరక్షణత్తుక్కుఉఱుప్పాక్కామల్, (1) “తత్తన్యసద్య శంభవేత్” ఎన్ఱిరున్ఱు (2) “కీతోభవ” (3) “భవేయం శరణం హి నఱి” ఎన్ఱు పరరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పాక్కి నాళితే. ఇవద్రై గుణ మెన్నలావతు - పరార్థమానబోతితే. ఆకైయితే (4) “గుణగణాశ్చ జ్ఞానశక్త్యాదయస్తే” “సకలం సంశ్రితాన్తం దకర్థ” ఎన్ఱురుళిచ్చెయ్ తతు. అవన్ గుణజ్ఞుక్కు వ్యావర్త్యన్ తద్వ్యతిరిక్తర్. ఇవళి గుణజ్ఞుక్కువ్యావర్త్యన్ అనన్. అవన్ గుణజ్ఞో పున్స్తవ ప్రయుక్త

మాన స్వాశస్త్ర్య విశిష్టమాయ్, పితృత్వప్రయుక్తిమాన హితప్రాతౌ
వృత్తియా లే కలగ్గినపోతుణ్ణాన ప్రతాపత్తా లే దురాసతమాయ్, అత
ఏవ పురుషకార సాపేక్షమాయురుక్కుమ్. ఆకై యితే ఇనల్ గుణజ్ఞ
భా లే తద్గోష్ఠి లఘుతరై యాయీ యు.

ఆక ఇప్పడి పాపమేపచ్చైయాక వగ్గీకరిక్కైక్కు- హేతువాయ్,
పరాధై కవేషమాన జ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణ పూర్తియై భగవ
చ్చబ్దమ్ శొల్లుకికతు. (౧) “జ్ఞానాది వద్గుణమయీ” (౨)
“జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్య వీర్యశక్తి ప్రభావినీమ్” ఎన్నక్కడవతితే. (౩)
“సదిశతు భగవానశేషపుంసామ్” (౪) “స్మర్తవ్యో భగవాన్” (౫)
“మోదతే భగవాన్” (౬) “భగవన్నారాయణ” ఎన్ఱు అవనై
నిర్దేశితాప్సలే, తత్తుల్య శీలైయాన ఇవలై వ్యవహరిప్పతుమ్ “భగ
వతి” ఎన్ఱితే. ఇన్ఱ పూర్తితాన్-కీర్థ్ “పురుషోత్తమన్” ఎన్ఱు శొన్న
పూర్తిక్కడియాయితే ఇరుప్పతు. (౭) “భగవన్నారాయణ” ఎన్ఱు
ఇనల్ పూర్తిక్కడియుడైమై. (౮) “శ్రీమన్నారాయణ” ఎన్ఱితే
అవన్ పూర్తిక్కు అపియుడైమై. (౯) “స్వతస్స్మిరిత్యాది”

ఇప్పడిప్పట్ట వతిశయశాలినియాన ఉన్ఱై యథావత్తాక స్తాత్రమ్
పణ్ణప్పోమోవెన్ఱిత్తార్, (త్వాంవయం కింధంబ్రూమః) ఎన్ఱు. (త్వామ్)
ఉక్తిప్రక్రియైయా లే విన్ఱుపత్నియాయ్, తదితర సర్వస్వామినియాయ్,
తదనురూపా ఒసాధారణమాన నామనిర్దిష్టైయాయ్, భగవద్విలక్షణ
జ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణ భూషితైయాయ్, ఇవాకారజ్ఞానా లే సక
లోపనిషత్ప్రసిద్ధైయాన వున్ఱై. (త్వాంవయం కింధంబ్రూమః)

(౧)

(౨)

(౩) వి-పు-౬-౮-౬౪.

(౪) భార-ఉ-

(౫) వి-పు-

(౬) శరణాగతిగద్యే.

(౭) శరణాగతి.

(౮) శ్రీగుణర-౩౧.

బ్రహ్మభావనై కిన్తివరాన సనకాదికళుక్కుమ్, ఉభయభావనా సిన్ధు
రాన బ్రహ్మాదికళుక్కుమ్, బ్రహ్మ ప్రతిపాదికణ్ణాన వేదజ్ఞళుక్కుమ్,
పరిచ్ఛేద్దిన్దోణాతి ప్రభావజ్ఞేయదైయ వున్నై, పరిమితజ్ఞాన శక్తి
రాన నాన్దో పరిచ్ఛేదత్తు ప్పేళునలజ్జనే యెన్గితార్; (౧) “నతేవర్ణ
యితుంశక్త్యాగుణాన జహ్న్వపీవేగనః” (౨) “బ్రహ్మాద్యాస్తస్కలదేహా
మునయశ్చ తపోగనాః । త్వాంస్తాతు మపీనశానాః” ఎన్దుమ్, (౩)
‘ఉద్భవస్త్వా ముపనిషదసావాహ నై కా నియన్త్రమ్’ ఎన్న
క్కడెనతితే.

(౪) “నాన్దుకిన్ శెజ్జడైయానెన్జివర్కిళ్-తిరుమాల్ తిన్నెయై యా
రటికిత్తార్” ఎన్దుమ్, (౫) “మామలరాన్ వార్ శెడై యా సెన్జినిర్ కిట్టు-
ఎన్జెత్తానామో” ఎన్దుమ్, “బ్రహ్మాదికళుమ్ ఇవళుడైయ వైభవజ్ఞై
స్తోత్రమ్ పల్ల అనమర్థరెన్దరుళిచ్చెయ్తార్ కిళితే; మేలేమలే చ్చురుషర్
కిళై క్కిట్టిత్తు ఉప్పేత్తై వళివిలుమ్, ఓలూరు గుణజ్ఞళై అవధికాణ
వొణ్ణామైయాలె, (౬) “యతోవాచో నివర్తస్తే” ఎన్దు వేదజ్ఞళుమ్
నివృత్తిమామృడే సోచగకిమాన వాసన్దత్తుక్కుమ్ హేతుభూతై యాయ్,
* చుళికితభగవదై శ్చహస్యా అనుభావై యుచూ, ఇవళుడైయ
ప్రభావమ్ పరిచ్ఛేక్కి- వొణ్ణాతెన్ను మిడమ్ శొల్ల వేణ్ణావితే.

(వయమ్) ఎన్దు ఆత్మని బహువచనమ్. (౭) “ఎన్నుడై యారు
యిరార్” ఎన్ను మాహ్మాలే, జ్ఞేవోక్తియాకవుమామ్. (౮) “మహ్యం
సమోస్తకవయే” ఎన్దు తమ్మై గర్విత్తుకొన్ణారితే. (౯) “స్తోతుంశేవ
యమిత్యదశ్వజగహుః వ్రాహ్మో విరిహ్నదయః” ఎన్ను క్కడవతితే.
అథవా, (వయమ్) (౧౦) “మహర్షవా నై ర్నిమజ్జతోరణం కులాచల

(౧) ఐ-పు-౧-౯-౧౩౩.

(౨)

(౩) శ్రీగుణర-౧౪.

(౪) తి-వాయ్-౮-౩-౯.

(౫) ౩-తిరువ-౯౭.

(౬) తై-అ-౪-

(౭) తి-వాయ్-౭-౬-౫.

(౮) స్తో-౪-౭.

(౯) శ్రీగుణర-౫.

(౧౦) స్తో-౩-౮.

యోగికోవిశేషః” ఎన్నికపడియే వేదజ్ఞభుక్కుమ్ చతుర్ముఖ ప్రముఖర్ కుమ్, (౧) “అపిమేజన్య చతుర్ముఖాత్మనా” ఎన్ఱు అవర్కతై తృణీక రిత్తిరుక్కిఱ తమకుమ్ అన్యోన్యమ్ తారతమ్యముజ్జేయాకిలుమ్, ఇవ భుజైయ మహిమార్గవత్తిలే మగ్నరామిడత్తిల్ ఒరునైషమ్య మిల్లా మేయా లే ఎల్లారైయడ్డాట్టికోణ్ణు “వయమ్” ఎన్నితార కవుమామ్. (౨) “మాతృజ్ఞశ్చ మహాన్” ఇత్యది. కీఱుక్తరానవర్కభోడు ఒరువ రాయ్, పరిచ్ఛేదిక్క మాట్టామైయే యన్ఱిక్కే, ఎల్లాయమ్మాడి పీకక్క రాయ్ పేరిలుమ్ మేలెల్లై కాణవొణ్ణైన్ఱు “వయమ్” ఎన్నితాతాతల్; (త్వాంవయమ్) (౩) “అవనైవ్విడత్తాన్ యానాన్” ఎన్ఱు మాహాలే, స్తాత్రస్తాతవ్య గతోత్కర్షాఽపకర్షజ్ఞభుజైయ ఎల్లెనిలత్తైసూ చిప్పిక్కైక్కాక (త్వాంవయ మెన్నితార్). (౪) “అవరై నామ్ - అవ్విణ్ణ త్తవర్” ఎన్ఱుమ త్తనై యెన్ఱావ్పిలే, “త్వాంవయం కథంబూమి” ఎన్నితార్.

ఉక, ఇత్తాల్ - “భగద్విలక్షణజ్ఞానశక్త్యాది కల్యాణగుణ పూర్ణై యాయ్, గుణజ్ఞభుక్కు వాచకమాయ్ సర్వోత్కర్షప్రకాశకమాన తిరునా మత్తైయైదై యైయాయ్, సవయితరాన బ్రహ్మదికతై దానదాసీగణమాక పుడైయైయాయ్, అణ్ణకారణమాన మూలప్రకృతినిర్వాహకై యాయ్, అనన్తగరుడవిష్వక్సేన ప్రముఖసూరి పరిషత్పరిచర్యమాణ చరానభిన్ఱై యాయ్, ‘విష్ణుపత్ని’ ఎన్నికమేనైయై యుడైయైయాయ్, ఇవాకార జ్ఞభాలే శ్రుతిస్మృత్యాది ప్రమాణప్రసిద్ధైయాయరుక్కిఱవున్ఱై, పరి మితజ్ఞానశక్తికరాన నాజ్ఞలోపరిచ్ఛేదిత్తు పేళువతెజ్జనే” ఎన్ఱు పిరాట్టియు డైయ పెరుమైయై దర్శిప్పియానిన్ఱుకోణ్ణు, (౫) “స్తమహేవయం కిమితి తన్నశక్నుమః” ఎన్ఱావ్పిలే స్త్రాత్తాడేపపురస్సరమాకస్త్రాతాన్నిప్పత్త రాకితార్. ఇశ్శోకత్తాల్, కిరనల్లుపనిషత్పిగ్గమాన ద్వయత్తిల్ శ్రీ శబ్దై సాధిమాక వసుసన్నితరుళినారయిల్లు. (౬)

(౧) స్తో-ర-౫:౫.

(౨)

(౩) తి-వాయ్-౫-౧-౭.

(౪) ఒరునై ౨౧.

(౫) ర-౩-౧౨.

అవ, - (యస్యాస్తయిత్వాది) జ్యేష్ఠన్ కై యిలే రాజ్యదారజ్ఞై
 ప్పటికొడుత్తు చ్చురమడై న్దసుగ్రీవనై ప్పొలే, జ్యేష్ఠపుత్రన్ కై యిలే
 అవై యిరణ్డై యమ్ *పొయ్ చ్చూతిల్ తోత్తై యాలే* పొత్తై యుడై
 మన్నరాన *పాణ్ణవర్ తమ్ముడై యపాణ్ణాలియై *మఱుక్కి వల్ వలై ప్పడు
 త్తుకై కుక్కి *అరశర్ తమరశఱ్కిలై యవనాన దుశ్శాసనన్ అవ్వణియిట్టై
 యైచ్చెన్టు, “ఎన్ఱ మక్కు ఉరిమై శెయ్” ఎన్ఱ శురికుమ్మలై యుమ్ తుకి
 లై యుమ్ పల్లీవరవీరక్క, కృష్ణై యుమ్ కేశగ్రహణపాపై యాయ్
 కొంట్టు, “అశుద్ధై యాయ్ ఏకవస్త్రై యానవెన్ఱై గురుక్క-ళుడై య
 మున్నేనయిప్పిక్కై అన్యాయక్లాణ్” ఎన్ఱ కూప్పిడచ్చెయ్ తేయుమ్,
 కలై తలై కిలై క్కై విడామై యాలే, కై విడుమ్బడి సమ్మాప్రమాన
 మహాపత్తిలే, (౧) [హాకృష్ణాద్వారకావాసిన్ ఇత్యాది] “ఎన్ఱుల్లొ
 యెమ్మేరుమాన్!, ఇవ్వనస్థై యె ఆపన్ఱై యాయ్ అనాశై యానవెన్ఱై
 ఏతుక్కాక ఉపేక్షిక్కితాయ్, ఉన్నుడై య ఆశీతిరక్షణత్వరై ఎక్లేపో
 యిల్లొ. [శష్ఠిచక్రగదాపాణియిత్వాది] రక్షణపరికరజ్ఞాన శష్ఠి
 చక్రకాడికలై ధరిత్తుకొంట్టు ఇక్లే అడు త్తణిత్తాకవన్దనిన్ఱు ఆశీతరై నమ్మవ
 విడాతవనుమాయ్, ఇడక్కై వలక్కై అతీయాతవజ్ఞర్ కుమ్ ఆశ్ర
 యిక్కలామ్బడి సర్వసులభనాయ్, ఆపన్నరానాదుడై య వార్తియై
 హరిక్కుమ్బడి అలర్ న్దశైద్దామరై ప్పుప్పొలేయిరుక్కి-అ తిరుక్కణ్ణలై
 యుడై యెయాయ్ రుక్కి-అవనే! శరణాగతై యాన వెన్ఱై రక్షిక్క-
 వేణుమ్” ఎన్ఱ ఆక్రన్దిక్కుమ్బడి అభిమానభజ్జమాక ప్పరిభవిక్క,

అతత్కాలవర్కళీ తజ్జమూరాకప్పుక్కై న్దువేణ్డి పెఱుక్కి-డా
 మైయాలే, ఊరొన్ఱు వేణ్డులుమ్, *క త్తక్క-తిత్తక్కి డన్ద పెరుజ్జాన్వ మొన్ఱు
 ప్పొరున్దికొంట్టు ఉణ్ణై, తన్ కుడికెడుమ్బడితానే మణ్ణాళానాన *కొత్తు

తత్రైవన్ - “సూచ్యగ్రముమ్కోడన్” ఎఱ్ఱు తల్లివిడుకై యాలే, ఒఱ్ఱుమ్ పెఱాతవురోడత్రైలేఁపారొన్దిప్పారతమ్ కై శెయ్త, ప్థానభ్రష్టరాయ్ తళెర్న్దు పఱికోడు త్రరాజ్యత్రైప్రాపిక్కైక్కు, *పల్లెల్లల్ వీయక్కోల్ కై యిల్కోణ్ణుపార్ తన్ శెల్వుత్తేరేఁబు శారతియాయ్, *కల్లల్ కళో శతైక్కులన్దెఱుమ్ ఆరవారిప్ప, కై యుమ్చూక్కోలుమ్, పిడి త్తకడివాల క్కయిఱుమ్, విరి త్రతలై యుమాయ్ క్కొణ్ణు వినయమ్తోల్లమున్ని ట్టనై, అఱ్ఱననుమ్ “పేక్కప్ప” ఎన్దైత్తు, “ఉభయ సేనామధ్యత్తిలే రథత్తై ప్థాసి” ఎఱ్ఱు పారిత్తుక్కొణ్ణు ధర్మక్షేత్రత్తిలేఁశినప్పోరిలే (౧) “యుయు త్సవః” ఎన్నుమ్మడి ఉద్యుక్తనాక, ఇట్టైక్కుణ్ణు *మలైపురైతోల్ మన్న వరుమ్చూరతరుమ్ మల్లెమ్ పలరుమాయ్ క్కొణ్ణు* పారి తైఱున్ద పడై మన్ననాన *అన్దకన్ శిఱుననై క్కణ్ణు* ఇన్దిరన్ శిఱువనుమ్, *అన్దాన సేహకారుణ్య ధర్మాధర్మధియాకులనాయ్, బన్ధుక్కల్ పక్కల్ వధభీతి యాలే, (౨) “కింనోరాజ్యేనగోవిన్ద కింభోగైర్జీవితేనవా । యేహమథే కాక్షితంనోరాజ్యం భోగాస్సుఖానిచ। తథమేవస్థితాయుధే” ఎఱ్ఱు “రా జ్యభోగసుఖజ్ఞభుమ్స్వజనరక్షణార్థమాయన్తోపరుప్పతు. అవరోల్ తాజ్గలే యుధత్తిలే అఱ్ఱితరానప్పిన్బు అవరోకలై హింసిత్రువరుమ్ రాజ్యభోగ జ్ఞభాల్ ఎన్నప్రయోజనముణ్ణు. (౩) ‘సహిమేజీవితేనార్థం’ (౨) ‘సకాక్ష విజయంకృష్ణ’” ఎఱ్ఱుక్కొణ్ణు “విసృజ్యసశరణ్చాపమ్” ఎన్నుమ్మడి పోర్పడైకలై యుమ్ విట్టు, “నయోతస్యమి” ఎఱ్ఱు యుధాన్నిపుత్ర నానపడియొక్కణ్ణు, “మామ్” ఎఱ్ఱు తిన్ పాలభ్యుత్తైక్కాట్టి, “కరిష్యేవచ సంతవ” ఎన్నుమ్మడి యుధే ప్రవర్తిప్పిత్ర కృష్ణనైప్పేలే,

“విస్మార్యదాస్యాత్మకమ్” ఎన్దిఱపడియే పిరాట్టివిషయత్తిలే అనాదికాలమ్ ఇఱ్ఱవనుభవపరీవాహరూప వాచికకై బ్ధ్యమాకిఱ

స్తోత్ర త్రిలేపారిత్తుకొండ్లు ఉమ్మక్కరాయ్, విషయవై లక్షణ్యతై ప్పిర్
 త్తవాతే, వేదజ్ఞులమ్, వైదిక గ్రంథరక్షణలమ్ ఎత్తై కాణవన్తానపడి
 అపరిచ్ఛేద్యమూసురుక్కయాలమ్, తద్వైద్యులక్షణ్యులనురూప స్తోత్ర
 కరణహేతువాన జ్ఞానశక్తికళే తమక్కిల్లామైయాలమ్, స్తోత్రస్తోత్రస్య
 గతోత్పన్నాపర్యజ్ఞభుజై యసీచూభూమియై అనుసన్ధిత్తు, “ఇష్టడిష్టార్
 విషయజైప్పల్లియరాన నామ్ పేరిల్, *‘మాశూణాతో’ (1) ‘మమ్మణ్ణా
 తో’” ఎన్నికపడియే, “అనద్యత్తైవిత్తై స్పృతిల్ కై జ్ఞుర్వసామ్రాజ్యత్తై ఇల్లన్దు
 కడక్క-నిక్కయే కర్తివ్యమ్” ఎన్దుకరుతి, (2) “అమ్మిక్కు డమ్మెచ్చిల్
 వాయల్ తూయ్ మైయిల్ తొన్డనేన్ నాన్ శొల్లినేన్ తొలై నామమ్
 పావియేన్ ప్పిత్తై వాత్తెన్దుజ్జేనేఱ్ఱు” ఎన్నికపడియే భీతభీతరాయ్
 తమ్మై గర్హిత్తుకొండ్లు, “తాన్వంవయంకథంబ్రూమకి” ఎన్దుకొన్డై
 స్తోత్రాన్నిపుత్తరానవివరై,

పెరియపిరాట్టియార్, “నమక్కుమేన్దై స్వరూపమానగోపాతి
 నీర్దైయమ్ స్వరూపమ్ కాణమ్; ఆనపిన్బు, *పేశువారెన్దళపుపేశువర్,
 అన్దళవాయ్ కాణమ్ నామిరుప్పతు; విశేషిత్తుమాత్తత్ప్రయత్తి
 మాన వాత్సల్యత్తాలమ్, (3) ‘కింమృష్టం సుతవచనమ్’ ఎన్నికన్యాయ
 త్తాలమ్, ఉమ్మడైయ మమ్మలైచ్చిల్ నమక్కు భోగ్యమాక
 కాణమిరుప్పతు” ఎన్దు, ఇవరుడైయ వాగ్వృత్తిరూప స్తోత్రత్తాలే
 స్తోత్రకరణవిరోధియాన అవిద్యాదికళేనశిత్తు స్తోత్రకరణహేతువాన
 జ్ఞానశక్త్యాదికళుణ్డాయ్ నిర్భరరాయ్ స్తోత్ర త్రిలే ప్రపుత్తరామ్మడి, (4)
 “అజ్ఞలెన్దుకావిపోల్ వణ్ణిర్ వన్దెన్ కణ్ణులేతోన్దినార్” ఎన్నికపడియే,
 అభయప్రదానపూర్వకమాక (5) “మయర్వమతిసలమధుళినన్” ఎన్నిక

(1) తి-శా-య-3-౧౭.

(2) తిరుక్కుఱు-౧౭.

(3)

(4) తి-వా-య-౧-౧-౧.

పడియే ఇవర్షక-లిలే కరుణాకటాక్షతైష్పల్ల, *పూవశరుమ్ తిరుమక
భాలగుళో పెట్టి యు, నివృత్తివిరోధిక రాయ్, ప్రాప్తమానపరభక్త్యాదికై
యుడై యరాయ్ కొట్టె, తత్స్వరూపరూపగుణవిశేషజ్ఞై విశదమాక
సాక్షాత్కరిత్తు, అనుభవపరివాహరూపమాన వాచికై జ్ఞుర్యత్తిలే
ప్రవృత్తరాకితార్.

కీర్తి, పరత్వాఽనుసన్ధానత్తాలే భయప్పట్టు నివృత్తరానార్;
ఇట్లు, కీర్తిస్తోత్రారమ్భాత్మేపసమ్మన్దజ్ఞానపూర్వకమాక శరణమ్భుకున్దు,
హేతువాకచ్ఛన్న స్తోత్రవ్యగతోత్కర్షణై ముఖాన్తరేణ దృఢీకరియా
నిష్ఠుకొట్టె, తదుపచితసౌలభ్య విశేషాఽనుసన్ధానత్తాలే భయమ్శమిత్తు
సమాహితరాయ్, స్తోత్రత్తిలేప్రవృత్తరాకితార్. (౧) “ఎన్నినై వా
యెన్ఱిట్టజ్ఞువనే” ఎన్నిపడియే విషయవైలక్షణ్యాఽనుసన్ధానత్తాలుమ్,
స్వదోషాఽనుసన్ధానత్తాలుమ్, స్తోతాక్కళుక్కు ఒరుభయమ్జనిక్కుమ్;
అన్దభయమ్ సౌలభ్యాదిగుణాఽనుసన్ధానత్తాలే శమిక్కువుమ్కణ్ణోమితే.
(౨) “దురన్తస్యోఽనాదేః” ఎన్ఱుతోడన్దస్వదోషాఽను సన్ధానత్తాలే
భయప్పట్టు, “తవస్మారంస్మారం గుణగణమితీచ్ఛామిగతభీః” ఎన్ఱు
భగవద్గుణాఽనుసన్ధానత్తాలే అభయద్గతరానారితే. (౩) “అనన్దం
బ్రహ్మణోవిద్వాన్న బిభేతికుతశ్చన” ఎన్నక్కడవతితే.

ఇనిత్తాన్ స్తోత్రచ్చె యున్డానాలుమ్ (౪) “స్తోతుమిహామహే
యక్తాం భావయభారతీమ్” ఎన్ఱుమ్, (౫) “నూక్తింసమగ్రయతునః”
ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడియే విషయవైలక్షణ్యాఽనుగుణమాక *అనాఘా
తావద్యమాయ్ అనిమిషనిషేన్యమాన శబ్దసన్దర్భహేతువాన సమ్య
జ్ఞానభక్తికళో పెరియపిరాట్టియారుడైయ కరుణాకటాక్షత్తాలే యల్లతు

(౧) ఇరా-౨౯. (౨) స్తో-౪-౫౦.

(౩) తై-౮

(౪) శ్రీస్తవ-౨. (౫) శ్రీగుణ-౭.

శ్లోః—యస్యాస్తే మహిమానమాత్మన ఇవత్వద్వల్లభోపిప్రభుః
 నాలంమాతు మియత్తయానిరవధిం నిత్యానుకూలంస్వతః।
 త్వాంత్యాందానఐతి ప్రపన్నఐతిచ స్తాప్యామృహంనిర్భయో
 లోక్తే కేశ్వరిలోకినాథదయితే దాస్తేదయాంతేవిదన్ ॥ (౨)

సిద్ధియాతితే. (౧) “యంత్యం దేవినిరీక్షసే - సబుద్ధిమాన్” ఎన్న
 క్కడవతితే.

ఆకైయాలే, స్వవిషయస్తాత్రత్తిలే పారిత్తుక్కొణ్ణు ప్రవృత్తరాన
 పడియైయుమ్, విషయవైలక్షణ్యానురూప స్తాత్రకిరణహేతువాన జ్ఞాన
 శక్తికో తమక్కిల్లామైయాలే స్తాత్రాన్నిసృత్తరాన పడియైయుమ్కిణ్ణు,
 ఇవర్ పణ్ణుకిణ్ణుస్తాత్రశ్రవణకాతుకత్తాలే యథాస్తాత్రమ్ పణ్ణువల్లరామ్బడి
 ఇవర్ పక్కలిలే విశేషకటాక్షత్తై పృణ్ణియరుళ, అత్తైయత్తిన్సు, కారుణ్య
 రూపైయాన వివలోకిరణైక్కిలక్కాయ్, (౨) “ధాతుః ప్రసాదాన్మహి
 మాన మిశమ్” “తమక్రతుంపశ్యతిపితృశోకిః” ఎన్టావోలే,
 “దాస్తేమయితే దయాంవిదన్ - తేమహిమానం నిర్భయస్తాప్యామి”
 ఎన్టాకొణ్ణు విషయత్తై మఱుపాదురువప్పేళుకితేనెన్టు ప్రతిజ్ఞేపణ్ణుకితార్.

ఇప్పడి పెరియపిరాట్టియారుడైయ ప్రసాదమ్ పెన్ద్రొరాకిల్,
 ఇవర్ ఇప్పోతువిశేషమాక వత్తిన్సుపేళుకిత తెన్నెన్నిల్; కీర్తవేదగ్గళుమ్
 బ్రహ్మదికళుమ్ పేశనిలమల్లవెన్టార్. ఇట్టు ఎజ్జళుక్కుమ్ మణాళనాయ్,
 బ్రహ్మదికళుక్కుమ్ జనకనాయ్, సర్వజ్ఞనాయ్ సర్వశక్తియాయరుక్కిత
 నర్వేశ్వరనుక్కుమ్ పరిచ్చేదిత్తు ప్పేశవాణ్ణాతెన్టిటార్ (యస్యాస్తే
 మహిమానమాత్మన ఇవ త్వద్వల్లభోపి ప్రభుర్నాలం మాతుమియత్త
 యానిరవధిం నిత్యానుకూలం స్వతః) ఎన్టు. ఇతువాయ్త్తు ఇవర్
 పిరాట్టిప్రసాదత్తాలే పెన్ద్రొ విశేషమ్.

ఇష్టిశేషకటాక్షమిల్లాతార్, ఇవోన్వరూపస్వభావజ్ఞలై ఉశ్శపడి అఱియామల్, భగవద్దిన్తరజ్జ విశేషణద్యోతనార్థమాక “భగవత్స్వత్తై, అహనై, ప్రభై, ఇచ్చై, శక్తి, విద్యై” ఎష్టుమ్, విద్యాప్రపరకత్వత్తాలే “విద్యై” ఎష్టుమ్, “ప్రకృతేః పురుషాచ్ఛాన్యస్తృప్తీయోనై విద్యతే” ఎన్గిఱపడియే శ్రీశ్రీశర్కకళుడైయ ప్రకృతిపురుషరూప విభక్తవిభూతి విశేషాభిమానిత్యద్యోతనమాక “మూలప్రకృతిశానీ” ఎష్టుమ్ శొల్లు కిఱవల్ శైక్కోణ్ణు, తత్స్వరూపత్తై అచేతనమాక భ్రమిప్పతు, కర్మనశ్చైయెన్బతు, సత్వాదివిశిష్టభగవాన్తానే శ్రీయెన్బతు, స్త్రీరూపనిత్యవిగ్రహాన్తర విశిష్టనానవనే ఇవళెన్బతు, దైత్యమా హనార్థమాకపైణ్ణాకి అముతూట్టిన వడివుదోలే స్వయమేవభోగార్థమాక పురిగ్రహితకాదా చత్కకాన్తావిగ్రహ విశిష్టనానవనే శ్రీయెన్బతాయ్కోణ్ణు, ఇప్పడై కళిలే భగవద్వైమ్శొల్లువతు, అన్తిత్తైయెన్బతాయ్కోణ్ణు అనర్థ ప్పడువర్కళ్. (౧) “అహలర్వేదానమానమ్” ఇత్యాది.

ఇవర్ అజ్జనన్తిక్కే, దివ్యచతుస్సైస్పైల్ మరాకైయాలే తత్స్వరూపస్వభావజ్ఞలై ఉశ్శపడి అఱిన్దు, పరమచేతనైయెన్దుమ్, అకర్మనశ్చైయెన్దుమ్, ప్రకృతివ్యాప్యత్తైయెన్దుమ్, భగవత్స్వరూపశిన్దైయెన్దుమ్, నిత్యైయెన్దుమ్, తదత్యన్తాభిమత్తైయెన్దుమ్, సర్వోత్కృష్టైయెన్దుమ్, సర్వేశ్వరనాలుమ్ పరిచ్ఛేదిక్కివాన్ణాత మహిమానైయడైయవళెన్దుమ్ నిర్ణయి త్తనుభవిక్కి తార్.

(౨) [మనసివిలస తాన్జ్లాభక్తి సిద్ధాన్జ్జానేన శ్రుతిశిరసినిగూఢం లక్ష్మీతేవీక్షమాణాః నిధిమనమహిమానంభుజ్జతేయేపిధన్యాననుభగవతి దైవం సమ్పదస్తేఽభిజాతాః] భగవతి - సకలకల్యాణగుణ సమ్పన్నైయాయురుక్కిఱ, హేలక్ష్మి - వారీర్ పెరియవీరాట్టియారే!, ధన్యాః - “ధనంప్రాప్తాః - ధన్యాః” ఎన్గిఱపడియే, దేవరీర్కటాక్ష విషయత్వ

రూపభాగ్యజ్ఞై యుడై యవర్కళాయరుక్కిణి, యేపి - యాతొరుపురు
షర్కళి, “యేపి” ఎన్నివిత్తొల్, అవర్కళుడై యవతిశయమ్ వాచామ
గోచరమెన్ఱు సూచితమ్. భక్తిసిద్ధాంజనేన - ఉన్నుడై య స్వరూప
రూపగుణవిభూతికళిల్ అనితరసాధారణప్రావణ్యమాకిణి గూఢాన్తప్రకా
శక సిద్ధాంజనవిశేష మ్పాలే యిరానిన్ఱుమ్, మనసివిలసతా - అత ఏవ
హృదయత్తిలే ప్రకాశియానిన్ఱుముళ్ళ, అత్తొ-దృష్టియా లే, జానక్కన్ఱొలే
యెన్ఱుపడి. శ్రుతిశిరసి - ఉపనిషత్తుక్కళిలే, జాత్యేకవచనమ్; “శ్రుతి
శిరస్సు” ఎన్ఱుపడి. నిగూఢమ్ - అత్యంతమ్ వేదరహస్యమాకై యాలే
మత్తొక్కప్పడానిన్ఱుళ్ళ, తే మహిమానమ్-ఉన్నుడై య స్వరూపాద్యై
శ్వర్యజ్ఞై, నిధిమివవీక్షమాణాన్సన్ఱి - అపత్తుక్కు ఉఱుతుడై యామ్
శేమవై ప్పప్పోలే సాక్షాత్కరియానిన్ఱుకొన్ఱు, భుజ్జతే - అనుభవిక్కి-
తార్కళి?; తే-పురుషాఁ - దైవీనమ్మదమ్-అవర్కళి, మోక్ష హేతు
భూతమాయ్, దేవసమ్బన్ధినియాన ద్యోతమానాదిగుణజ్ఞలై యుడై య
సమ్మత్తున్ఱు, (౧) “తిరువుక్కుమ్ తిరువాకియ” ఎన్ఱుమ్, (౨) “శ్రీ
శ్శ్రియి” ఎన్ఱుమ్, (౩) “అకలకిణ్ణే” ఎన్ఱుమ్, నీ “తణ్ణిర్” “తణ్ణిర్”
ఎన్నుమ్మడియాన అన్ద భగవద్విగ్రహమాకిణివై శ్వర్యజ్ఞై, అభి - సాక్షా
త్కరిత్తు, అభిజాతానను - అనుభవిక్కవిషప్పి అన్దవర్కళన్ఱొ, “అభి
ముఖిక్కృత్యజాతాఁ-ఉత్పన్నాభవన్తి తి శేవఁ” ఎన్నుక్కడవతితే.

“తే” ఎన్ఱు, యుష్మచ్ఛబ్ద సమ్బాధనైకళాలే చేతనత్వముమ్,
“బ్రహ్మేశాది” ఇత్యాదియా లే కర్మసత్యతాదాత్మ్యాభావముమ్,
“మాయాతేయవనికా” ఎన్ఱు - ప్రకృతేరన్యత్వముమ్, “కాన్తస్తే
పురుషోత్తమఁ” ఎన్నివ్యధికరణత్తాలే - భగవత్స్వరూపభిన్నత్వముమ్,
“సర్వాణిరూపాణి గాఢోపగూఢానితే” ఎన్ఱు నిత్యత్వముమ్, “లోక

నాశదయితే” ఎన్ఱ భగవదభిమతత్వముమ్, “లోకై కేశ్వరి” ఎన్ఱ సర్వోత్కృష్టతైయుమ్, “ప్రభుర్మాతుంనాలమ్” ఎన్ఱ - అపరిచ్ఛేద్యత్వముమ్, ఇవరాలే ప్రతిపాదికృప్పట్టతితే. (౧) “ప్రీత్యతే లక్ష్మీశ్చపత్నో” (౨) “విష్ణుపత్నీ” ఎన్ఱ - భర్తృపత్నీకళుడైయ స్వరూపభేదముమ్, (౩) “పద్మప్రియే” ఎన్ఱ తొడగి పరమచేతనత్వముమ్, (౪) “పుష్పధానేశ్వరేశ్వరీమ్” ఎన్ఱ - ప్రకృతేరన్యత్వ అకర్మవశ్యత్వ భగవదభిమతత్వాదికళుమ్, (౫) “నిత్యైవైషా” ఎన్ఱ - నిత్యత్వముమ్, (౬) “సర్వోత్కృష్టానర్వమయా” ఎన్ఱ - ఉత్కృష్టతైయుమ్, (౭) “వాచిపరం ప్రార్థయితాప్రసజ్యేనియతశ్చియమ్” ఎన్ఱ అపరిచ్ఛేద్యత్వముమ్, శ్రుతిస్మృతిసిద్ధజ్ఞానయితే యిరుప్పతు. (౮) “దేవి శ్రుతింభగవతీమ్” ఎన్ఱ భట్టరు మరుళిచ్చెయ్ తారితే. ఏతాదృశ ప్రమాణ ప్రసిద్ధితోద్ధృత యస్యాస్తే) ఎన్ఱితార్.

(తే) ఎన్ఱ - కీర్తించున్న వాకారజశైల్యామ్ నిజమ్ పెఱుమ్బడి అతివిలక్షణమాయ్, తదాశ్రయమానవసాధారణస్వరూపతై అరుళిచ్చెయ్ కితార్. (౭) “ఉగార్ ముమునలమ్” ఎన్ఱిజపడియే కట్టడజ్ఞానిజ్ఞానఘనమాయ్, * ప్రజ్ఞానఘనముమాన భగవత్స్వరూపమ్బాలే (౮) “జ్ఞానానందమయి” ఎన్ఱిజపడియే జ్ఞానానందప్రాచుర్యతైయుడైయ దివ్యాత్మస్వరూపతై అనుభవిక్కితార్. అథ్వాన్, (౯) “ఎవన్ - అవన్” ఎన్ఱ భగవత్స్వరూపతై యత్రచ్ఛబ్దజ్ఞాలే అనుభవిత్రాప్సీలే, ఇవరుమ్ పిరాట్టియుడైయ స్వరూపవైలక్షణ్యతై “యస్యాస్తే” ఎన్ఱ యత్రచ్ఛబ్దజ్ఞాలే నిర్దేశిత నుభవిక్కితార్.

(౧) పురుషసూక్తమ్. (౨) శ్రీసూక్తమ్. (౩) శ్రీసూక్తమ్. ౪

(౪) పాశ్చరాత్రే. (౫) వి.పు.౧-౮-౧౭. (౬) శ్రీగుణర-౧౦

(౭) తి-వామ్.౧-౧-౨. (౮) తి-వామ్.౧-౧-౧.

(తే) పడర్ కైయాశవస్తికే, మున్నిలై యాశవరుళిచ్చయకై యాలే, ఇవర్ పణ్ణుకిఱస్త్రశ్రవణత్తిలే తనక్కుణ్ణానకాతుశమ్ తోన్న్ మున్నేవన్దు ముకణ్ణట్టి సాక్షాత్కరిప్పిత్తపడియుమ్ తోన్న్ ముకిఱతు. కురుకై క్కావలప్పన్ యోగత్తిలే * ఎఱ్ఱుమ్ పక్కమ్ నోక్కటియాతే అనుభవిక్కిఱ సర్వేశ్వరన్ అవ్వనుభవత్తైవిట్టు, ఇవర్ పక్కలిలే వ్యా మోహమ్ పణ్ణినపడికణ్ణాల్, మాతృత్వప్రయుక్తవాత్సల్యవిశిష్టేయాయ్, సర్వసులభై యానఇవల్ ఇవరై ఇప్పడి విషయాకరిక్క చ్చొల్లవేణుమో? ఇవర్ తాన్, (౧) “నిన్ తిరువరుళుమ్ పజ్జయత్తాల్ తిరువరుళుమ్ కొణ్ణు” ఎన్నిపడియే, ఇరువరుడై యవుమ్ * అరుల్ కొణ్ణాడుమడియవరాయ్ త్తు. అవ్విషయాకారమ్ ఇవరళవిలిన్దికే ఇవ్వంశస్థరెల్లార్ క్కుమ్ నై సర్గికి మితే.

(మహిమానమ్) కీర్త్ “కా.నైస్తే” ఎన్దు తొడక్కిచొన్న ఉభయ విభూతి కేషిత్యరూప మానమహిమానై. (మహిమానమ్) సర్వేశ్వర సుక్కత్వన్తా భిమతజ్జళాయ్, అత్యన్తానురూపజ్జళుమాయిరుక్కిఱన్వరూ పవై లక్షణ్యత్తైయుమ్, గుణాదివై లక్షణ్యత్తైయుమనుసనిత్తు త్తిరళ (మహి మానమ్) ఎన్దితార్. (తేమహిమానమ్) ఎన్దైయాలే (౨) “మహిమాన మీశమ్” ఎన్నిమహిమావిల్ వ్యావృత్తి తోన్న్ ముకిఱతు. ఇతు అవనై యుమ్ “తణ్ణీర్, తణ్ణీర్” ఎన్నప్పణ్ణుమతితే. (త్వద్వల్లభః) (౩) “సజీవేయంక్షణమవి” ఎన్దు * ఇత్తైయుమకలక్కిలార వున్నుడై య ఉల్ మానమ్ పుటమానమా యనుభవిత్తు అన్తరజ్జనాయ్ అత్యన్తాభిమత నాయిరుక్కిఱవన్. (ప్రభుః) (౪) “యోవేత్తియుగవత్సర్వం ప్రత్యే క్షేణసదాస్వతః” ఎన్దు సర్వత్తైయుమ్ ఏకకాలత్తిలే సాక్షాత్కరిక్కవల్ల సామర్థ్యత్తైయుడై యవన్; అథవా ఉభయవిభూత్యైశ్వర్యత్తైయుడై య వనెన్నవుమామ్.

(ఇయ త్తయామాతుంగాలమ్) ఇప్పడి ఉనక్కువల్లభనాయ్ ప్రభువాయిరుక్మిణవనుమ్ ఇవ్వళపెన్టు పరిచ్ఛేదిక్కుమాట్టాన్. (త్వ ద్వల్లభస్తే మహిమానం మాతుంగాలమ్) (౧) “పిత్తర్ పనిమలర్ మేల్ పావైక్కు” (౨) “తాన్ ముయళ్లుమ్” ఎన్నిటపడియే ఉన్నుడైయ భోగ్యతైయిలే కుమిట్టిసీరుణ్ణు కణ్ణాణ్ణులై యిడుమతొట్టియ పరిచ్ఛేదిక్కుశస్తనో? (తేమహిమానం ఇయ త్తయామాతుమ్) (౩) “సమర్థో దృశ్యతేఽశ్చిత్” ఎన్టు-అతిసమర్థునెన్నా అపరిచ్ఛేద్యవస్తువై పురిచ్ఛేదిక్కులామా? పరిచ్ఛేదిక్కిటోమెన్టు, ఇతై పురిచ్ఛేదిక్కువిద్వానాకిల్ అసమర్థనాయ్ విడుమిత్తనై. (తేమహిమానం మాతుంగాలమ్) తన్ మహిమానావై త్తానశవిట్టతీయ మాట్టాతవన్, తన్ స్వరూపవై లక్షణ్యయ క్తమాన ఉన్నుడైయ మహిమానై అతీయవల్లనో?

(మహిమానం మాతుంగాలమ్) స్వస్వరూపవై లక్షణ్యతై పురిచ్ఛేది త్తతీయాతవన్, ఉన్నుడైయ స్వరూపవై లక్షణ్యతై పురిచ్ఛేదిక్కువో? రూపవై లక్షణ్యతై పురిచ్ఛేదిక్కువో? గుణాదివై లక్షణ్యతై పురిచ్ఛేదిక్కువో? ఎత్తైత్తానివన్ పరిచ్ఛేదికపుతు. ధర్మియాన స్వరూపవై లక్షణ్యమ్, న త్తయాధారకమాకై యాలే (౪) “నజీవేయంత్యణమపి” ఎన్న ప్పణ్ణుమ్. రూపవై లక్షణ్యమ్, (౫) “తత్త్వేయమసి తేక్షణా” ఎన్నిటపడియే తతోవ్యధికమాయిరుక్కుమ్. గుణవై లక్షణ్యమ్, తద్గుణజ్ఞతై లఘూకరిక్కుప్పడి యాయిరుక్కుమ్. (ఇయ త్తయామాతుంగాలమ్) “అపరిచ్ఛేద్యమిత్తనై” ఎన్న్తళవిడుమల్లతు, ఇవ్వళపెన్టు పరిచ్ఛేదిక్కుమాట్టాన్.

ఇవ్వర్థతై దృష్టాన్తముఖేన దృశీకిరిక్కితాల్ (ఆత్మనభవ) ఎన్టు. (ఆత్మనోమహిమానమివతే మహిమానమియ త్త యామాతుంగాలమ్)

(౧) తిరునె-౧౮.

(౨) ౩-తిరువ-౧౦౦.

(౩)

(౪) రా-సు-౬౬-౧౦.

(౫) రా-సు-౧౬-౫.

(౧) “తనక్కుమ్ తన్మయైతివరియాన్” ఎన్నిపడియే తామ్ తమ్ పెరుమైయతియాతాప్పోలే, ఉన్నడైయ మహిమావై ఇవ్వళవైత్తియ మాట్టాన్. అవనుడైయ స్వరూపరూపగుణ విభూతికళో ఓరొన్టే అపరిచ్చేద్యమితే. ఆనన్దగుణత్తై పురిచ్చేదిక్కవిభీంద వేదజ్జళోపట్టతు పడు మత్తనై, ఉన్నడైయ పెరుమైయై ప్పేశవిభీందవివనుమ్. అవనుడైయ (౨) “యతోవాచోనివ ర్తన్తే” ఎన్నిపడుక్కువిషయమ్ ఇతువాయ్ త్తు.

“ఆత్మనఇవ” ఎన్ఱమ్, “తేమహిమానమ్” ఎన్ఱ మరుళిచ్చయ్ కైయాలే, పిరాట్టిక్కనురూపజ్జళాన అవనుడైయ స్వరూపరూపగుణ విభూతికళైయమ్, ఇవనుక్కునురూపజ్జళాన పిరాట్టియుడైయ స్వరూప రూపగుణ విభూతికళైయమ్ శేర్ త్తనుభవిత్తమై తోర్ త్తొ కిటతు. భావ్యతారరుమ్ (౩) “భగవన్నార యణ” ఎన్ఱమ్, “అభిమతానురూప స్వరూపరూపగుణ” ఎన్ఱమ్ ఇరువరుడైయవుమ్ స్వరూపాదికళై చ్చేర్ త్తనుభవిత్తమరళినారితే.

(త్వద్వల్లభోపి) ఎన్నిప అపిశబ్దమ్ సముచ్చయార్థమాయ్, కీర్త్త చ్చొన్న బ్రహ్మదికళోడే ఇవనైయమ్ సముచ్చయిత్తు, (౪) “నన్ఱ్ణణర్ విల్ నీలార్ కణ్ణత్తమ్మనుమ్ నిల్లైనాన్మకనుమ్,” (౫) “ఎల్లయిల్ ఇనత్తన్” ఎన్నిపడియే అతిసూక్ష్మజ్ఞానికళాన బ్రహ్మరుద్రాదికళుమ్ స్వతస్సర్వజ్ఞానాన ఈశ్వరనుమ్ కృతనక్కేతరాయ్ ప్పేళిలుమ్, ఉన్నడైయ మహిమావై పురిచ్చేదిక్కమాట్టార్ కళెన్తై. అల్పజ్ఞాన శక్తికిరాన బ్రహ్మదికళోడే అతిశయితజ్ఞానశక్తికనాన ఈశ్వరనై సముచ్చయిక్కలా మోవెన్నిల్; ఇవర్ కళుక్కున్యోన్యమ్ జ్ఞానతారతమ్యముడైయాకిలుమ్, ఇవళుడైయ మహిమాన్ణవత్తిలే మగ్నరామిడత్తిల్ ఒరువిశేషమిన్ఱమైయాలే ఇజ్జనేయోశక్కిత్తై. పర్వతపరమాణుక్కు-ళుక్కు అణుత్వ

(౧) తి-వా-౧-౪-౬. (౨) తై-౪- (౩) శరణాగతికడ్య.

(౪) తి-వా-౬-౧౦-౨. (౫) తి-వా-౩-౧౦-౨.

మహాత్వరూపేణ అన్యోన్యమ్ వానియన్డేయాకిలుమ్, మహార్థన త్రిలే మగ్నజ్ఞభామిడ త్రిల్ తన్ని లూరువానియైయి తే.

అథవా, అపిశబ్దమ్-అతిశయి త్రిలేయాయ్, (౧) “యస్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిత్, (౨) “పరాస్యశక్తిర్వి విదైవశ్రూయతే”† (ఎన్నిటగుణజ్ఞశై సముచ్చయిత్తు, “ఆత్మనభవతే”) ఎన్నిటపడియే సర్వజ్ఞనాయ్ సర్వశక్తిక నుమాయిరుక్కిటవను మెన్నపుమామ్. అజ్ఞనుమన్త్రిక్కే “త్వద్వల్ల భశ్చనప్రభుః, త్వత్స” ఎన్దు, సముచ్చయిత్తు ఉనక్కు వల్లభనానవ వసుమ్ అవనుక్కు వల్లనైయాననీయుమ్ కృతసజ్జేతరాయ్ పురిచ్చే దిక్కప్పార్ త్తాలుమ్ పరిచ్చేదిక్కప్పోకాతెన్తె.

ఇప్పడి లోకవిలక్షణజ్ఞానశక్తికరాన ఇరువరుమ్ పరిచ్చేదిక్క మాట్టార్ కళినై - ఇవర్కళుడైయ సర్వజ్ఞతైక్కుచ్చేరుమోవెన్నిల్, అపరిచ్చేద్యవస్తువై అపరిచ్చేద్యమైత్రవైత్తై సర్వజ్ఞతైక్కునుగుణమాయ్, అభవిల్లాతవస్తువై అభవిడుకితేనై-అజ్ఞతైక్కైలనిలమాయిరుక్కుమ్. ఆక్రైయాల్ ఇప్పడిచ్చుల్లక్కుత్తైయిల్తె. ఇవ్వర్థతై తత్వవిదగ్రేసరరాన ఆధ్రావన్, (౩) “దేవిత్వస్థహిమావధిర్న హరిణానాపిత్వయాజ్ఞాయతే” ఎన్దు తొడగ్గి స్పష్టమాక ప్రతిపాది త్తరుళినాఠి.

ఇప్పడి సర్వజ్ఞరాయ్ సర్వశక్తికరాయురుక్కిట విరువర్క్కుమ్ పరిచ్చేదిక్కవాణ్ణామైక్కు హేతువెన్నెన్న వరుళిచ్చేయికితార్ (నిరవ ధిమ్) ఎన్దు. ఇతుతాన్ హేతుగర్భవిశేషణమాయ్, అవధిరహితమాక్రై యాలే ఒరుదిర్క్కుమ్ పరిచ్చేదిక్కప్పోకాతెన్తె. ఇత్తాల్ అపరిచ్చేన్న వస్తువై పురిచ్చేదిక్కమాట్టామై సర్వజ్ఞత్వత్తుం భజ్జామన్తైతాయి ధ్రిలు. ఇప్పడి ఇవళుడైయ మహిమావాసతు ఆశ్రితర్క్కు అను భవయోగ్యమాయ్, ప్రాప్యాన్తర్గత జ్ఞాపకమాయ్, శేషిశేషభూత

(౧) ముట్ట-౨-౨-౨. (౨) శ్వేతా-౬-౮. (౩) శ్రీప్రసే.† టబ్బలితమ్ అధికపాఠమ్.

రిరువర్క్కుమ్ అనుకూలమాయ్ * ఎప్పొమ్మతుమ్ నాళిత్తిళ్ళాణ్ణాఱ్ఱి
యూఱ్ఱితొలుమప్పొమ్మతై క్కప్పొమ్మతైక్కు ఆరావముతమాయరుక్కు-
మెన్ఱిఱార్ (నిత్యానుకూలంస్వతః) ఎన్ఱు. స్వతఃనిత్యానుకూలమా-
యరుక్కుయావతు - తన్నతొరుస్వభావత్తాలే, సీలా, త్తెన్ఱల్, చన్ఱన
మోలై ఎప్పొమ్మతుమ్ చేతనేశ్వరరిరువర్క్కుళుక్కు మనుకూలమా-
యరుక్కు.

(త్వాం) కీర్తీప్రతిపాదిక్కప్పట్ట పరత్వత్తాల్ ఎన్ఱ ప్రసిద్ధియై
యుడైయవునై. ఇప్పడిన్ఱాత్తన్దాన్ ఇరువర్క్కుమ్ స్వరూపప్రయుక్త
మాకైయాలే, అత్తలైయిల్ నిత్తైవైయమ్ ఇత్తలైయిల్ కుత్తైవై
యమ్పార్ త్తు పిత్కాలిక్కవేణ్ణాతపడియాన సమ్బన్ఱముణ్ణాకైయాలే
(దానఇత్యహం నిర్భయస్తాప్యమి) ఎన్ఱిఱార్. * అఱివొన్ఱుమిల్లాత
వాయ్క్కులత్తార్, * కుత్తైవొన్ఱు మిల్లాతకోవిదనై * పాడిప్ప తైకొళ్ళు
కైక్కాక, (౧) “ఉన్ఱన్ఱొడుఱవేల్ సమక్కిణ్ణొళ్ళిక్కవొళ్ళియాతు”
ఎన్ఱు సమ్బన్ఱతై మున్నిట్టాప్పొలై, ఇవరుమ్ పిరాట్టియుడైయ ఉత్కర్షతై
యమ్ తమ్ముడైయనికర్షతైయమ్పార్ త్తు “కథంబ్రూమః” ఎన్ఱు
పిత్కాలిత్తవర్, తదవినాభావసమ్బన్ఱానుసన్ధానత్తాలేసమాహితరాయ
స్తోత్రత్తిలై ప్రవర్తిక్కుత్తైయిలై.

“ఘణిపతి” ఎన్ఱుతొడణ్ణి “త్విదాసదాసీగణి” ఎన్ఱుఉభయవిభూ-
తియిలుళ్ళారుమ్ ఇవళుక్కు-శేషభూతరెన్ఱు శొల్లుకైయాలే, తమ్ముడైయ
శేషత్వముమ్ అర్థాత్సిద్ధమాయరుక్కు, ఇఱ్ఱువిశేషిత్తరుళిచ్చయ్యైసె
న్నెన్నిల్; * ఆక్షేపతఃప్రాప్తమాకైయైప్పదై అభిధానికిమ్ ముఖ్య
మాకైయాలే “దాసాహమ్” ఎన్ఱిఱార్. (౨) “అరణ్యమాళియెన్నాళి
విణ్ణాళి” ఎన్ఱుమ్, (౩) “శ్రీరణ్యనాథమమనాథ” ఎన్ఱుమ్ విశేషిత్తను

(౧) తిరుప్పావై-౨౮.

(౨) తి-మొ-౭-౩-౪.

(౩) శ్రీరణ్యదేవ్య.

† (పా) ఇవర్క్కు.

సన్నిహితకళ. అజ్ఞుస్వరూపమ్ శొల్లిల్ దు. ఇజ్ఞుస్తోత్రకరణయోగ్యతై
కాక చొల్లుకీట తెన్నపుమామ్.

ద్వితీయహేతువై యరుళిచ్చెయ్ కితార్ (ప్రపన్నం) ఎన్ఱు.
(త్వాంప్రపన్నోహం నిర్భయస్తామ్యామి) అశరణ్యశరణ్యేయానపున్నై
అనన్యశరణాననాన్ శరణమ్మకుడేన్, ఎన్నుడై య పూర్వాపరాధ
జ్ఞలై యుమ్ ఉన్నుడై య పూర్తియై యుమ్ అనుసన్నితై, అప్పుర్తికను
రూప స్తోత్రకరణకారణ జ్ఞానశక్త్యాద్యనుసన్ధానత్తాలే నిర్భయనాయ
స్తోత్రమ్ పణ్ణుకీటేన్. (౧) “పూమేలిరుప్పాళ్ విన్నై తీర్క్కుమ్” ఎన్నిట
పడియే ఉన్నుడై య ఆశితవిరోధినిరసనానుసన్ధానత్తాలే ఎన్నుడై య
పూర్వాపరాధజ్ఞుక్కు అజ్ఞ వేణ్ణువతిలై. ఆర్ద్రాపరాధై కళాయ్ వధార్ద్రా రా
యిరుప్పరై యుమ్, (౨) “సకశ్చిన్నాఽపరాధ్యతి” ఎన్ఱు మఱుతలై త్తు
మన్నాడిరక్షిప్పిత్తు, అవర్ కళ భయమ్ శమిక్కు-మ్బడి, (౩) “భవేయం
శరణంహివః” ఎన్ఱు ఉన్నుడై య అభయప్రదాన త్తినుడై య నీర్దైయై
అనుసన్నితాల్,† ఉన్నుడై య పూర్తిక జ్ఞ వేణ్ణువతిలై. (ఆర్ద్రాపరాధై
కళాయ్ వధార్ద్రా రాయిరుప్పరై యుమ్, మాత్పుత్వప్రయుక్తమానవాత్స
ల్యత్తాలే “త్వత్క్రమణానిరీక్షణసుధా” ఎన్నుమ్బడియాన ఉన్నుడై య
కటాక్షప్రభావత్తైయుమనుసన్నితాల్ ఎన్నుడై య అజ్ఞానాఽశక్తికళుక్కు
అజ్ఞ వేణ్ణువతిలై.

(త్వాంప్రపన్నోహం నిర్భయం) ఉపాయాన్తరజ్ఞలై ప్పల్లీనినా
లితే (౪) “వర్తతేమేమహాద్యయమ్” ఎన్నుమ్బడి భయప్పడ వేణ్ణువతు.
(త్వాంప్రపన్నోహం నిర్భయం) ఉపాయభూతనాన ఈశ్వరనై ప్పల్లీని
సేనో? (౫) “వై త శిన్వై వాఙ్మవిత్తునీఙ్మవిక్కు” ఎన్నుమ్బడి అవనుడై య
స్వాతన్త్ర్యత్తైనినై త్తు అజ్ఞుడై కుక్కు. పాపమేపచ్చై యాకవణ్ణీకరిత్తు, పార

(౧) తి-వా-౫-౪-౧౧. (౨) రా-య-౧౧౬-౪౪. (౩) రా-సు-౫౪-౯౩.

(౪) ౧-జిత-స్తా-౯.

(౫) తి-చ-వి-౮-౫.

† (పా) పూర్వపు త్త

‡ పుణ్ణితితమధికమ్.

తన్మైత్రకవేషేయాయ్, భర్తావానఅవనై యమ్ (౧) “తాహిత్రాహితీ”
 ఎన్మ ఘటిప్పిక్కన్ల సౌలభ్యజ్ఞేయుముడైయ ఉన్నైప్పన్ శ్రీనవనక్కు
 ఉపాయవిషయమాక కర్తవ్యాంశమొన్మ మిన్లమైయాలే, ఉపేయ
 భూతైయాన ఉన్విషయన్తిల్ (౨) “అహగ్న్యోకక్కిత్” ఎన్మ అనుభవ
 పరీవాహరూపమాన స్థితరచనై యొప్పణ్ణై న్మత్తిక్కితేనెన్దిఱార్. (త్వాం
 ప్రపన్నః) ఎన్మైయాలే, (౩) “తాంపద్యసేమిం శరణమహంప్రపద్యే”
 ఎన్మిసూక్తార్థజై అనుష్టిత్తమైతోన్మింకిఱతు. ఇజై అడియై త్రియితే
 భాష్యకారయమ్ “ప్రపద్యే” ఎన్మ పన్ద్రన్ద్రు.

ఆకఇష్టడి స్తత్రత్తిలే స్రవ్యత్తరాయ్కోణ్ణు శ్రుతిచ్చాయై
 యాలే స్తత్రమ్పణ్ణుకిఱార్ (లోకై కేశ్వరి లోకినాథదయతే) ఎన్మ. ఇప్ప
 దద్వియత్తాలుమ్ (౩) “అస్మేశానాజగతోవిష్టుపత్నీ” ఎన్మిశ్రుత్యర్థమ్
 నూచితమాయ్న్దు. (లోకై కేశ్వరి) “లోక్యతఱి-లోకః” ఎన్మి
 ప్రక్రియైయాలే ప్రమాణసిద్ధజ్ఞాన త్రివిధచేతనాచేతనజ్ఞఘ్కుమ్
 అద్వితీయనిర్వాహాన్. * ఈశ్వరశబ్దమ్ శ్రుత్యాదికళిల్ ప్రతిపాదిక్కిఱ
 సర్వశేషిత్వజ్ఞేయమ్ కాట్టుకిఱతు. (౪) “పతింవిశ్వసృ” ఎన్మ సర్వ
 శేషిత్వజ్ఞేయమ్, (౫) “యఃపరస్సమహేశ్వరి” ఎన్మమ్, (౬)
 “యోలోకత్రయ మావిశ్వవిభర్తృవ్యయఈశ్వరి” ఎన్మ సర్వనియన్మ
 త్వజ్ఞేయమ్ నారాయణానువాకగ్గిలే ప్రతిపాదిత్తతితే. ఇప్పడి సర్వ
 నియన్తావాననసుక్కు వేటాగునియన్తావిజై యెన్నుమజై “ఆత్మేశ్వరమ్”
 ఎన్మమ్, (౭) “నాతనై జాలమ్ విఘ్నజ్ఞమనాతనై” ఎన్మమ్ ప్రతిపాది
 త్తతితే.

(౧) వి-పు-గి-౧౬-౮.

(౨) తై-భృగు-

(౩) శ్రీసూక్తమ్.

(౪) తై-నా-

(౫) గీ-౧౫-౧౭.

(౬) తిరువి-౭౯.

(లోకై కేశ్వరః) ఎన్ఱవిడ త్తిల్ ఏకశబ్దతాలే (౧) “ఏకస్స్వ తస్త్రిజగతోబధూవ” (౨) “క్షరాత్మానావీశ తేదేవవకః” (౩) “ఏక శ్శాస్తా” “సద్వితీయో స్తికశ్చిత్” ఇత్యాదిప్రమాణజ్ఞులీ సర్వనియన్త్ర త్వమ్ ఇనరుక్కే ఐకా స్తికమాక చ్చొల్లుకై యాలే, అద్వితీయనిర్వా హకత్వమ్ శొల్లుకిఱతు. ఇప్పడి అద్వితీయసర్వనిర్వాహకన్ పత్నియా కై యాలే (లోకై కేశ్వరి) ఎన్ఱితార్. ఇత్తాల్ (౪) “ఈశానాదేవీ భువన స్సాధిపత్నీ” (౫) “విశ్వస్వభక్త్రీ జగతఃప్రతిష్ఠా” ఎన్ఱిఱశ్రుత్వర్థముమ్ సూచితమ్. అథవా, *లోకశబ్దతాలే లోకసిద్ధమాన లోకనాథనై యమ్ శొల్లి, తత్వత్రయనిర్వాహకై యెన్నపుమామ్; “పుష్పధానేశ్వరేశ్వ రీమ్” ఎన్నక్కడవతితే. “ఈశ్వరీంసర్వభూతానామ్” ఎన్ఱిఱవిడ త్తిల్ సర్వశబ్దత్తుక్కు సజ్జోచమిహ్లామైమాలమ్, క ర్మ ణి వ్యుత్పత్తి యిల్ కర్తృసజ్జోచరాహిత్యత్తాలుమ్, “ఈశ్వరేశ్వరీ” ఎన్నత్తట్టిలైయితే. అ వ న్ పరమప్రణయియాకై యాలే ఇవళుక్కు నియామ్యనాయ్ భ్రుకుటిభటనాయితే యిరుప్పతు. (౬) “యస్యావీక్ష్య” (౭) “జగన్నా థాపి” ఇత్యాది.

ఇప్పడి సర్వనిర్వాహకనాన సర్వేశ్వరసుమ్ నియామ్యనాకై క్కు హేతువెన్నెన్న, తదత్యన్తాభిమతై యాకై యాలే యెన్ఱితార్ (లోకనాథ దయితే) ఎన్ఱు. (౭) “శక్కరత్తాన్ - త్తణ్ణురాయ్ త్తార్ వాఘ్నై వరై మార్వన్ తాన్తయన్ఱుమ్” ఎన్ఱిఱపడియే సర్వనియన్తావాయ్, సర్వస్మా త్పరనానసర్వేశ్వరసుమ్ అతివ్యాముగ్ధనాయ్ నియామ్యనామ్బడి, తద్వ ల్లబై యాయరుక్కుమవళెన్ఱై. అథవా, “లోకై కేశ్వరి” ఎన్ఱిఱ లోక నియన్త్రత్వత్తుక్కు హేతు-లోకనాథ దయితే యాకై యాలే యెన్న పుమామ్.

(౧) (౨) కేస్వ-౧-౧౦.

(౩) (౪)

(౫) (౬) శ్రీస్తవ-

(౭) ౩-తిరువ.౧౦౦.

(లోకనాథదయితే) (౧) “రామస్వదయితాభార్యా” ఎన్నక్కడవతితే. సాపరాధచే తనరై అపరాధానుగుణమాకదడ్డక్కుమ్నిరజ్కుశ స్వతస్త్రనాన ఈశ్వరనోడే ఘటిప్పి త్తురక్షిప్పిక్కు మివళుక్కు, * ఇదప్రభ మమిల్లాత ఈశేళితవ్య సమ్బన్ధముమ్ తత్పత్నిత్వసమ్బన్ధముమ్ ప్రధాన మ్మాకైయాలే, “లోకై కేశ్వరిలోకనాథదయితే” ఎన్ఱు ఉభయసమ్బన్ధతై యుమరుళిచ్చెయ్కితార్. “ఇవళోతాయాయ్” ఎన్ఱుతోడన్గి “అవనుక్కుప్పత్నియాయ్” ఎన్ఱు సమ్బన్ధద్వయతైయు మరుళిచ్చెయ్తారితే అభియక్తాగ్రేసరరాన పిల్లై లోకాచార్యుమ్.

స్తోత్రత్తిల్ ప్రవుత్తరావతు, పరత్వానుసన్ధానత్తాలే నివుత్తరావతు, దాసనెన్బతు, ప్రపన్ననెన్బతు, సమ్బన్ధతై మున్నిడువతు, తద్వశీకరణ సాధనమాన సౌలభ్యతై చ్చొల్లువతాయ్కోణ్ణస్తోత్రత్తిలే ఉద్యుక్తరానాలుమ్, స్తోత్రవిరోధియాన అవిద్యాదికల్ నశిత్తు స్తోత్రకరణసాధనజ్ఞానభక్తికళుణ్ణానపోతితే స్తోత్రప్రవుత్తి సఫలమావతు. ఆన పిన్బు అవైయిరణ్ణమిలైయెన్ఱు నివుత్తరాననీర్ ఇపోతు ప్రవర్తిక్కెక్కు హేతువెన్నెన్ను ఎన్నుడైయ అవిద్యాదినివర్తకమాయ్ జ్ఞానపూర్తి ప్రదముమాన ప్రసాదవి శేషతై ఎస్పక్కలిలే పణ్ణియరుళుకై యాలే ఉన్నుడైయ దయాప్రభావతై యతిన్బు భయరహితనాయ్ స్తోత్రమృణ్ణకితేనె నితార్ (దాస్తే దయాస్తేవిదన్) ఎన్ఱు.

ఇప్పడి ఇవ్విశేషకటాక్షమిల్లాతపోతు కీర్థ్నివుత్తరాన వివర్ ఉడనే స్తోత్రత్తిలే ప్రవుత్తిక్కూడాతితే. (౨) “త్వాన్స్తోతుమపినే శానాస్త్రప్రసాదలవంబినా” ఎన్ఱు తత్ప్రసాదతై యొట్రియస్తోత్రమృణ్ణక్షమనన్జెన్ఱు. ఆనపిన్బుఇవర్ స్తోత్రమృణ్ణ వల్లరామ్బడి ఇవర్కు విశేషకటాక్షతై పృణ్ణినాళెన్గితి ఇవ్విశేషమ్ సిద్ధిక్కెక్కాక “దాస్తే

మయి” ఎఱ్ఱకూట్టికొల్పెను. (దాస్తేమయి) కృపాత్తమృక దీనా వస్థా విశిష్టనాయ్ ప్రపన్ననాన ఎన్ విషయత్తిలే.

అథవా, (దాస్తే)ఎఱ్ఱ సమ్బుద్ధియాకవుమామ్. కరుణామృతసం వర్ధితై యాన కల్పకకొడియే! (౧) “లక్ష్మీ కల్పవల్లీ” (౨) “లక్ష్మీ కల్పలతా” (౩) “మలర్ వైకుకొడి” (౪) “ఇన్నిశవజ్జికొడి” (౫) “ఒరువల్లిత్తామరైయాళ్” ఎన్నిటపడియే కనకకమలత్తిలుణ్ణాన కల్పక లతై పోలే, “లోకనాథనాన *తయవవణ్ణు తుత్తైన్ద వెమ్మణ్ణై” ఎన్నలా మ్పడి తత్సంశేషత్తాలే తువణ్ణవడివై యుడైయవళే! (తే) మాతృత్వ ప్రయుక్త వాత్సల్యవిశిష్టేయాన వున్నుడైయ. (తేదయామ్) ఎఱ్ఱ భగ వత్ప్రపైయై వ్యావర్తికిఱతు. భగవత్కారుణ్యత్తిలుమ్ అతిశయి త్తితే కారుణ్యరూపై యాన వివళీకరుణ్ణైయిరుప్పతు.

(తేదయామ్) వధార్థకాకాసుర విభీషణాదికత్తై శరణోక్తికళో కై మ్ముతలాకరక్షిత్త కాకుత్స్థసుడైయగోష్ఠియైయమ్, ఆర్ద్రాపరాధై కళాన రాక్షసికత్తై చిత్రవధమ్బణ్ణై తేడిన శొల్ మిఱుణ్ణాన పవనాత్మజన్మ క్కల్ నిఱ్ఱమ్ (౬) “పాపానాంవాశుభానాంవా” (౭) “రాజసంశ్రయ వశ్యానాం కుర్వన్తీనాంపరాజ్ఞయా” ఎఱ్ఱమ్ మఱుత్తు మన్ఱాడి రక్షిత్త వున్నుడైయ దయావై భవత్తాలే లఘూకరిక్కుమ్పడియాయన్ఱో కరుణా సఖియాన ట్టాన్ఱియిన్ ప్రభావమిరుప్పతు. ఇప్పడి భగవత్కారుణ్యత్తాన్ఱికిలియమ్ అతిశయితమానపిరాట్టియినుడైయకరుణాసఖియానవాకస్మిక ట్టాన్ఱియై (౮) “సాన్ద్రమహాగసరినసస్సఖయతు” ఎఱ్ఱ భట్టర్ ప్రార్థి త్తరుళినారితే. ఇన్నముమ్ (౯) “కృపయాపర్యపాలయత్” ఎఱ్ఱ బలి

(౧) శ్రీగుణరత్న-౩. (౨) ర-స్త-౧-౧౦. (౩)

(౪) (౫) ౩-తిరువ-౧౬ (౬) రా-య-౧౧౬-౪౪.

(౭) రా-య-౧౧౬-౩౮. (౮) శ్రీగుణర-౫౦. (౯) రా-సు-౩౮-౩౫.

భుక్కానకాకత్తై రక్షిత్త కప్పైక్కుమడి (౧) “తాహిత్రాహీతి భర్తా రముచాచ దయయా విభుమ్” ఎన్నుమున్దయైయితే. (దయామ్) “స్వార్థనిరపేక్షపరదుఃఖిఁనహిష్టుతా దయా” ఎన్నిఁలక్షణలక్షితైయాన కప్పై, (౨) “మన్షయామిహదుర్బలా” ఎన్టవున్బక్కలిలే అనుష్ఠాన శేషమాయనోవిరుప్పతు.

(విదన్) ఇప్పడి సమాభ్యధికరహితైయాయ్ సర్వలోక ప్రసిద్ధై యాయ్, త్వదయైక ధారకనాయ్ దయనీయనాన వెన్నై విషయీకరిత్త వున్ దయాప్రభావతై అతియానిస్తుకొణ్ణు “దాన్తే పురుషే తేదయాం విదన్” ఎన్టు సామాన్యమాక యోజిక్కవుమామ్. అప్పొతుమ్ అన్తన్యాయమ్ తమక్కు మొక్కుమితే. ఇప్పడి సామాన్యనవరుమ్ అన్వయత్తి లుమ్ విశేషాన్వయత్తుక్కు విశేషప్రయోజనముణ్ణు. *దాన్తశబ్దమ్ ప్రశ్రితమాత్ర పరమాకవుమామ్. “ధర్మేనిత్యేమహాబుద్ధౌ బ్రహ్మణ్యే సత్యవాదిని ప్రశ్రితేదానశీలేచ సదైవ నివసామ్యహమ్” ప్రశ్రితనిడత్తి లుమ్ తనక్కుణ్ణానవిశేషాభిమానతై స్వయమేవ అరుళిచ్చేయ్తాళితే.

[లోకై కేశ్వరి లోకనాథదయితే, యస్యాస్తే నిరవధింస్వతో నిత్యానుకూలం మహిమానం ప్రభు స్త్వద్వల్లభోపి ఆత్మనః ఇయత్త యామాతుంసాలమ్, తాంత్యామహందాన ఇతిప్రపన్నఇతిచ దాన్తే మయితేదయాంవిదన్ నిర్భయస్తస్మామిత్యన్వయః].

అవ; — ప్రథమశ్లోకత్తాలే పెరియపిరాట్టియారుడైయ సర్వోత్కర్ష ప్రకాశకమాన పరత్వతై అనుసన్ధిత్తు, (౩) “అహ్మనాభిప్పి రాన్” ఎన్టాప్పొలే సర్వోత్కృష్టవిషయతై సర్వాదపకృష్టనాన నాన్ స్తోత్రమృణ్ణుకైయావతెన్నెన్టు భీతరాయ్, “త్వాంవయంకథంబ్రూమః” ఎన్టు నివృత్తరానార్. ద్వితీయశ్లోకత్తాలే, నివృత్తరాన తమ్ముడైయ

స్తోత్రశ్రవణకౌతుకతాలే స్తోత్రవిరోధికోనశిస్తు స్తోత్రకరణకారణ
జ్ఞానాదికళుజ్ఞామృడి కటాక్షిత్తు దిద్దైదైపుణ్య, అక్షైయటిను సమృద్ధ
జ్ఞానపూర్వకమాక శరణమ్ముకున్దు, క్షీప్రస్తోత్రారమ్భాక్షేపహేతు
వాకిచ్చున్న స్తోత్రవ్యగతోత్కర్షణై ముఖాన్తరేణ దృఢీకరియా నిన్దు
కొణ్ణు, తదుపశ్చిష్ట సౌలభ్యవిశేషణై యనుసన్ధిస్తు స్తోత్రగతదయసియ
దశానుయాప హేతువాలే స్తుత్యారమ్భ సమాధానమ్పణ్ణనార్. ఇప్పుడి
స్తోత్రారమ్భాక్షేప సమాధానవ్యాజేన పిరాట్టియిన్దుడైయ పరత్వ సౌ
లభ్యజ్ఞలై అనుసన్ధిస్తు స్తోత్ర త్తిలే ఉపక్రిమిత్తు, తత్సర్వ సమాశ్రణీయత్వ
ఖ్యాపనార్థమాక సకలపురుషార్థప్రదత్వణై ఉదాహరణ సహితమాక
ఉపపాదిక్కితార్ ఇతిల్, (ఈషత్వదిత్యాదియాలే).

“దాస్తేమయితేదయాంవిదన్ అహం నిర్భయస్తోష్యామి” ఎన్దు
నామ్ ఉమ్మై కటాక్షిత్తోమాకవుమ్, అత్తాలే ఉమ్ముడైయ అభిమతమ్
సిద్ధిత్తతాకవుమ్ శొన్నీర్. లోక త్తిలే చేతనర్కు ఇష్టానిష్టప్రాప్తి
పరిహారజ్ఞుక్కు హేతుక్కుల్ అవ్వవరుడైయ పుణ్యపాపజ్ఞళాయన్తో
ఇరుప్పతు. ఆయిసక్కు, ఉమ్ముడైయ అభిమతమ్ నమ్ముడైయ కటాక్ష
త్తాలే సిద్ధిత్త తెన్నుమిడమ్ నమ్మక్కులిలే ఆదరాతిశయత్తాలే శొన్న
విత్తనైయితే యెన్న; “నాన్ ఒరువిషయత్తిల్ పక్షపాతత్తాలే శొల్లు
కితనల్లెన్, వస్తుస్థితిద్దు ఆరాయ్దుపార్ త్తవిడ త్తిల్ త్రిక్షణావస్థాయ
యాయ్ నశిత్తు ప్సౌకిఱ పుణ్యపాపజ్ఞల్ మూర్తికరి త్తిరున్దు ఫలప్రదమా
కిఱనవల్లవితే. ‘పుణ్యాపుణ్యా వీశ్వరప్రీతికోపా’ ఎన్దిఱపడియే తున్బ
విన్బవిన్దై కళుక్కు నిర్వాహకనాన ఈశ్వరన్దుడైయ ప్రియాప్రియజ్ఞళే
అభిమతానభిమత సిద్ధికిళుక్కు హేతుక్కుల్. అవన్దుడైయ కోపప్రసా
దజ్ఞళుక్కు మడి ఉన్నుడైయ కటాక్ష తదభావజ్ఞళాకై యాలే, సకలచేతన
రుడైయ అనర్థాభ్యుదయజ్ఞళుక్కు హేతు-ఉన్నుడైయ కరుణాకటాక్ష
లాభాలాభజ్ఞళాయురుక్కుమ్. ఆనపిన్బు ఎన్నుడైయ అభిమతసిద్ధిక్కు-

శ్లోక॥ ఈష త్వత్కరుణానిరీక్షణ సుధాసన్ధుక్షణాద్రక్ష్యతే
 శస్త్రంప్రా క్తదలాభత స్త్రిభువనం సమ్ప్రత్యనన్దయమ్ ।
 శ్రేయోనహ్యరవిస్తలోచన మనఃకాంతాప్రసాదాదృతే
 సంస్మత్యక్షరవైష్ణవాధ్వసు నృణాం సమ్భావ్యతేకర్ణిచిత్ ॥

యన్ని క్కే, సకలచేతనర్ కుమ్ ఐశ్వర్యాదికళాల్ శ్రేయస్సు ఉన్నదైయ
 ప్రసాదతాలలతు సమ్భవియాతిత్” ఎన్ఱు తత్పురుషార్థ ప్రదత్వత్తై సా
 దాహరణమాక ప్రతిపాదిక్కితార్ (ఈషదిత్యాది శ్లోకతాలే).

పిరాట్టియినుడైయ అనుగ్రహైక దేశమే అనన్తాఽనిష్ఠనివృత్తి
 కుమ్ అనన్తాభ్యుదయసిద్ధికుమ్ నిదానమెన్లిట విశేషద్యోతనార్థమాక
 (ఈషత్) ఎన్ఱితార్. “త్వత్ప్రసాదలవంవినా” ఎన్ఱతిత్. *త్వచ్ఛబ్ద
 తాలే ప్రణిపాతప్రసన్నైయాయ్ షీప్రప్రసాదినియామ్బడియాన అసా
 ధారణ స్వభావమ్ సూచిప్పిక్కప్పడుకిటతు. ఇత్తాల్ నిగ్రహఽనుగ్రహ
 స్వభావనాన ఈశ్వరనిల్ వ్యావృత్తమాన అనుగ్రహైక స్వభావమ్ శొల్ల
 ప్పట్టతు. (౧) “పద్మేస్థితా పద్మవర్ణా పద్మనాభప్రియా శుభా ।
 సదానుగ్రహసమ్పన్నా సాదేవీమేప్రసీదతు” ఎన్ఱమ్, (౨) “అనుగ్రహ
 పరామృద్ధి మనఘాం హరివల్లభామ్ । నమామికిమలంకాన్తాక్షమాం
 క్షీరోదసమ్భవామ్” ఎన్ఱు అనుగ్రహైకస్వభావమ్ శొల్లప్పట్టతిత్.

(ఈష త్వత్కరుణానిరీక్షణసుధాసన్ధుక్షణాత్) ఉన్నదైయ
 అనిష్ఠనివ ర్తనేష్టప్రాపణాఽనుగుణమాన కరుణైయై హేతువాకవుడై
 త్తాన కటాక్ష లేశామృతో దేశ తాలే. (కరుణానిరీక్షణమ్) కరుణా హేతు
 కనిరీక్షణమ్. కరుణయావిషయీకరణమ్, నిరీక్షణశబ్ద తాలే ఉపచరిక్కి
 టతాకవుమామ్; కరుణాప్రేరితమాయితే నిరీక్షణముణ్డావతు; (౩) “కా
 ముణ్యమారుతానిశ్తైః” ఎన్ఱతిత్. (నిరీక్షణసుధాసన్ధుక్షణాత్)

“త్వదీక్షణసుధాసింధు వీచివిక్షేపశీకరైః” ఎన్నికపడియే కటాక్షామృత శుష్టికళాలేయైః. ఏవమ్భూత కటాక్షస్తాన్ సకలాత్మసజ్జీవనమాయరుక్మైయాలే సుధై యాకనిరూపిక్కితార్. సుధై యాలుక్కితానన మ్య గుల్లాననత్తాలే; కటాక్షవిక్షేపత్తాలే యైః. (రక్ష్యతే) ఉపద్రవరహిత మాకస్థాపిక్కుప్తుడుకిఱతు.

(ప్రాక్) ఉన్నడైయ వుపేక్షాకాలత్తిలే. (తదలాభతరి) ఉన్నడైయ నిరీక్షణాలాభత్తాలల్లతు, ఉన్నడైయ కోపత్తాలన్వితే. (౧) “కరికుప్యేద్వానరోత్తమ” ఎన్టుశొల్మిఱుజ్గనుక్కుమ్ ఉపదేశి క్కిఱపునక్కు కోపముడ్డాక సమ్భాననై యిలైయితే. (నప్తమ్) వినప్త ప్రాయమాన. (త్రిభువనమ్) ఇత్తాల్, తైలోక్యాన్తర్వర్తియాన సకలజనజ్గలై యమ్ ఉపలక్కిక్కిఱతు. “మహ్చ్ఛిక్రోశన్తి” ఇతివత్. (సప్రమృతి) ఉన్నడైయ కటాక్షవీక్షాక్షణ లక్ష్యమాన దళైయిలే. (అనన్తోదయమ్) యథాభవతి. పూర్వకాలత్తిలుమ్ అతిశయితాభ్యుదయమామ్బడి. (రక్ష్యతే) ప్రాక్తదలాభతోనప్తం త్రిభువనం సప్రమృతి ఈషత్త్వత్కరుణా నిరీక్షణసుధాసన్ధుక్షణాత్ అనన్తోదయంరక్ష్యతే.

దుర్వాసశ్శాపత్తాలే నిశ్చీకమామ్బడి భువనత్రయతైయమ్ పరిత్యజిత్తు పయోదధియిలే పిరాట్టియెన్దున్దగుళినపోతు తత్కటాక్షాభావత్తాలే “అనన్నేవ” ఎన్నుమ్బడి నప్తమానత్రిభువనమ్, పిన్బు (౨) “క్షీరోదా చ్చీప్తముత్పిన్నా శ్రూయతే ౨మృతమన్దనే” (౩) “శేఘ్రజ్గడలముతిని త్పిఱన్దవవళుమ్” ఎన్నుమ్బడి అముతిల్ వరుమ్ పెణ్ణముతాయ్ అవతరిత్తు (౪) “దివ్యమాల్యామ్బురధరా స్నాతాభూషణభూషితా । పశ్యతాం సర్వదేవానాం యయావత్క్షణం హరేః” ఎన్నికపడియే స్నాతై

(౧) రా-య-౧౧౬-౩౮. (౨) వి-పు-౧-౮-౧౬. (౩) తి-మె-౨-౨౫౧.

(౪) వి-పు-౧-౯-౧౦౫.

యాయ్ మహార్తనననై యాయ్, చిత్రమాల్యానులేపై యాయ్ కొండ్లు
*తికభ్రోశ్చ తిరుమార్ పితే కేర్ న్దు, (౧) “అకలకిల్లేనితైయమ్” ఎఱ్ఱుతిరు
క్కలన్దు సంశ్లేషితై నన న్దరమ్, తన్నుడైయ కారుణ్య శీతల కటాక్ష
సుధా వర్ణతైలే నభీయవార్ క్క, అన న్దరమ్, అత్తైలే సత్తైపెల్లై సమృ
ద్ధమానపడియై ఇల్లై, త్తిలే అరుళిచ్చెయ్ కితార్. (౨) “త్వయా దేవి
పరిత్యక్తం న కలం భువనత్రయమ్ । వినష్టస్థాయ మభవత్త్వయే దాసిం
సమేళితమ్” ఎఱ్ఱు, ఇచ్చర్లమ్ ఇన్దనాలే శొల్లప్పట్టతిత్.

ఇప్పడి అన్వయవృత్తిరేకజ్ఞతా లే బ్రహ్మేన్ద్రప్రభృతి చేతనరుడైయ
వైశ్వర్యమ్ పిరాట్టియినడైయ కటాక్షాధీనమెన్నుమిడమ్ దర్శిప్పిక్క
ప్పట్టతు. (౩) “బ్రహ్మద్యాశ్చ సురాస్య ర్వే మునయశ్చ తపోధనాః ।
ఏన న్దేవత్వద్వచ్ఛాచార్యా మాశ్రిత్య కమలేశ్వరి” ఎన్నక్కడవతిత్. (౪)
“యస్యాగి కటాక్షణమనుక్షణమిత్యాది”.

అథవా, (ఈన త్త్వదిత్యాది) (౫) “పుణివృత్తులీయతే” ఇత్యా
రభ్య “తమః పరే దేవ ఏకీభవతి” “న బ్రహ్మనే శానః” (౬) “అసీదీదం
త మోభూత మప్రజ్ఞాతమలక్షణమ్ । అపతర్క్యమవిజ్ఞేయం ప్రసుప్తమివ
సర్వదా” (౭) “ఒఱ్ఱవేపుములకు ముయిరుమ్మదీయమ్ యాతుమిల్లా
నఱ్ఱ” ఇత్యాదిప్పడియే, సర్వసంహార కాల త్తిలే ఉన్నడైయ కటాక్షా
మృతవృష్ట్యలాభతైలే “అసన్నేవ” ఎన్నుమ్మడి నామరూపవిభాగా
నర్లమాయ్, నఱ్ఱమానత్రిభువనమానతు, (౮) “అపవసనస్థాదా”
“తత్సృష్ట్యా” ఎఱ్ఱమ్ కొల్లకిట సృష్టికాల త్తిలే (౯) “నారాయణా
ద్రచ్చక్తజాయతే” (౧౦) “సర్వేనిమేషాజ్ఞశ్చరే” (౧౧) “సర్వాణిరూపాణి

(౧) తి-వా-౬-౧౦-౧౦. (౨) వి-పు-౧-౯-౧౩౩. (౩)

(౪) వై-స్తవ-౨౭. (౫) సుబా-౨. (౬) మను స్త్రో.

(౭) తి-వా-౪-౧౦-౧. (౮) మనుస్మృ- (౯) నారాయణోప-

(౧౦) తై-నా- (౧౧) పురుషసూ.

విచిత్రధీరం” (౧) “అనేనజీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యనామయాపే వ్యాకర
వాణి” (౨) “నాన్ముకస్త్వన్నాడు తేవరులకోడుయిర్ పడై త్తాన్” (౩)
“నారాయణన్ పడై త్తాన్” ఇత్యాది ప్రమాణప్రకారేణ అణ్ణజళినుడై
యవుమ్ తద స్తర్వర్తి దేవతిర్యజ్ఞనుష్కణ్ణావరరూప చతుర్విధసృష్ట్యన్ము
ఖనాయ్ కొణ్ణు, (౪) “తదై త్తతబహుస్యాంప్రజాయేయేతి” “తేజఃక్ష
త” “అపఃపత్త” ఎన్దు సృష్టిక్కక్కడవనాక ప్పార్ త్తరుళినపోతు, (౫)
“యద్రూభణ్ణాంప్రమాణంస్థిరచరచనాతారతమ్యమురారేః” (౬) “స
మస్తచిదచిద్విధానవ్యసనంహరేః। అగ్గీకారిభిరాలోకైస్సార్థయన్తై” (౭)
“ఉల్లాసపల్లవితపాలితసప్తలోకీ నిర్వాహకోరకితనేమి కటాక్షతీలమ్”
(౮) “అశేషజగతాంసర్గోపసర్గస్థితీస్సర్గమ్” ఎన్దుతొడగ్గి - “యస్యా
వీక్ష్యముఖం తదిగ్గితపరాధీనో విభత్తేఽఖిలమ్” ఇత్యాదిప్రమాణ ప్రకా
రేణ ఉన్నుడై యభ్రుకుటీభటనాయ్ త్వదిగ్గితపరాధీననాయ్ కొణ్ణు,
సమస్తచిదచిద్విధానమ్ పణ్ణుకిఱవవనుడై య అన్ద కటాక్షానుగుణమాక,
(ఈషత్త్వత్కరుణానిరీక్షణ సుధాసంధుక్షణాత్ సమృత్త్యనన్దయం
యథాభవతి తథారక్ష్యతే) కరుణామృతకటాక్ష విశ్లేషజ్ఞై నిపణ్ణుకై
యాలేయన్తో నామరూపవిభాగార్థమాయ్ కొణ్ణు రక్షిక్కుప్పడుకిఱతు.

(ప్రాక్తదలాభతోనన్దం త్రిభువనంసమృతి ఈషత్త్వత్కరుణా
నిరీక్షణసుధా సంధుక్షణాదనన్దో దయంరక్ష్యతే) (౯) “ఎత్తనై యమ్
వాన్ మఱన్దకాలత్తుమ్ పైజ్ఞాత్తోకళి” ఎన్దిఱపడియే కడుగ్గోడైయిలే
కమర్ పిళన్దు ఉల్గన్దునొన్ద పయిరానతు నినై వఱమేఘమేటివన్దిత్తాల్
సత్తైపెన్దొరుధరిత్తు ఫలపర్వస్తమామాపోలే, *మత్తైక్కణ్ మడన్దైయాన
సికుళిరక్కటాక్షిక్కైయాలేయన్తో, మున్బునన్దమానజగత్తు, ఇస్సోతు

(౧) ఛా-౬-౩-౨. (౨) తి-వాహ్-౪-౧౦-౧. (౩) ౪-తిరువ-౧.

(౪) ఛా-౬-౨-౩. (౫) శ్రీగుణరత్న-౪. (౬) శ్రీగుణరత్న-౧.

(౭) శ్రీగుణరత్న-౨. (౮) శ్రీస్తవ-౧. (౯) పెరు-తి-౫-౭.

మహీమహీధర జలధిరూపమాయ్, దేవతిర్యజ్ఞసుష్య స్థావరరూప చతుర్విధ దేహప్రవేశచతురరాన వాత్మాక్కలై యుడైతాయ్, భోగ్య భోగోపకరణ భోగస్థానరూపేణ అభివృద్ధమాయ్ తైస్త్తు అప్యయపూర్వి కైయాన సృష్టియిల్ ఇవళుక్కన్వయమ్ శొల్లవుమామ్.

ఇప్పడి జగత్కారణత్వత్తిల్ ఇవళుక్కన్వయముణ్ణోపెన్దు ప్రశ్న మ్బుణ్ణిన నడాతూరమ్మాలై కుఱిత్తు ప్పిళ్ళానరుళిచ్చెయ్తవారైయై ఇ విడ్డత్తిలే అనుసనివుతు. అతావతు—“ఇవ్వర్థత్తిల్ నదేహముణ్ణో? ‘అవాభ్యాం కర్మాణిక్ తర్వాని, ప్రజాశోచిత్పాదయితవ్యాః’ ఎన్దు ప్రమాణమ్ శొల్లకై యాలే సహధర్మచారిణియాన వివళుక్కు మన్వయ ముణ్ణు” ఎన్దు రుళిచ్చెయ్తతు.

ఉక్తార్థసమర్థనవ్యాజతైలే సకలపురుషార్థజ్ఞళుమ్ తత్ప్రసాదాధీన మాయిరుక్కుమెన్దితార్ (శ్రేయశ్చత్వాదియాల్). [అరవిందలోచనమనః కాన్తాప్రసాదాదృతే నృణాం సంసృత్యక్షరవైష్ణవాధ్వసు శ్రేయః కర్మి చిత్ నసమ్భాన్యతేహి] (అరవిందలోచనః) (౧) “తస్యయథాకప్యానం పుణ్డరీకమేవమక్షిణీ” ఎన్దు గమ్భీరామ్భస్సముద్భూతమాయ్ సుమృష్ట నాళమాయ్ రవికరవికసితముమాన పుణ్డరీకదళమ్బాలే అమలాయతే త్తణనితే అవన్. ఏతత్తుల్యశీలై యాన వశితేక్షణై యితేఇవళో. “తస్యప్ర సాదాదృతే” ఎన్నవమైద్దిరుక్క, ఇవిశేషణమెన్నెన్నిల్;—(౨) [జిత నై] (౩) “తామరైక్కణ్ణనై” ఎన్దు ఉభయవిభూతియైయు మెఱుత్తు వాఙ్ముకిఱ * అనైత్తులకముడై యవరవిందలోచననై యమ్ వశీకరిక్కవల్ల వాల్లభ్యప్రసిద్ధిలోన్దు విశేషిక్కితార్. ఇత్తాల్ సర్వస్మాత్పరనాయ్ స్వతస్త్రనానవవనుమ్ ఇవళోప్రసాదపాత్రమానార్ క్కొట్టియ క్కార్యమ్ శెయ్యానెన్నుమిడముమ్ తోన్దుమిడితు.

“అరవిందలోచనమనఃకాంతా” ఎనైయా లే (౧) “విష్ణోఃకటాక్షమ్” (౨) “యంపశ్యేన్మధుసూదనః” ఎన్దు శొల్లుకిఱవపనుడై య సౌహార్దప్రకాశకముమానకటాక్షముమ్-ఏతదధీనమెన్నుమిడమ్సిద్ధమితే. (మనఃకాంతా) తదత్యంతాభిమతై యెన్దుఫడి. కీర్తి “కాన్తన్తే” ఎన్దుమ్ ఇట్లు “మనఃకాంతా” ఎన్దుమ్ శొల్లుకై యాలే పరస్పరానుకూలతయా సర్వాభిమతప్రదత్వత్తి లే ఉభయర్ కుముశ్చ సౌహృదసామరస్యమ్ స్పష్టమాయిదీ. (౩) “అస్మాదేవ్యాః” ఇత్యాది. (ప్రసాదాత్) దయా విశేషత్తాలే. (కాంతాప్రసాదాత్) (౪) “ప్ర... దపరమా” ఎన్దుశొల్లుకిఱ అవనుడై యప్రసాదత్తుక్కు మడియానప్రసాదత్తాలే. * మధైక్కున్ మడన్దై యాకై యాలే అవనుడై యకుళిన్ ద్దవరుళుమ్ వెన్నిరెన్నలామ్మడి అతిశీతలమాయితే శీతలస్వభావై యాన ఇవళిద ధైయిరుప్పితు. (ఋతే) అనుగ్రహైకస్వభావై యాన వివళుక్కోరిడ త్తిలుమ్ నిగ్రహమ్ సమ్మవి యామైయాలే, తన్నివృత్తిసూప ప్రసాదయోగత్తాలాక్షియవైన్.

(సంస్మత్యక్షర వైష్ణవాధ్వసు) పారిశేష్య ప్రమాణత్తాలుమ్ పురుషార్థ సమభి వ్యాహరత్తాలుమ్ * సంస్మతిశబ్దమ్ - ఐశ్వర్యపరమ్. “ఐశ్వర్యమక్షరగతిం పరమం పదంచా” ఎన్దు విశేషిరి త్తిరుశినారితే. ఆనాల్ ఐశ్వర్యత్తైఃసంస్మతి శబ్దత్తాలే అరుళిచ్చెయ్ వానెన్నెన్నిల్; (౫) “కొశ్చేన్దు కిర్ నెన్దున్దు పెరుణ్డెల్వమ్ నెరుప్పా” ఎన్దుశొల్లుకిఱపడియే ఐశ్వర్యమ్ అల్లలెనత్తోదీరి ఎరితీయిఱ్చుడుమ్మడియాన వై రాగ్యత్తాలే, (౬) “ఇన్దుమరుమ్ శెల్వముమ్ ఇవ్వరళుమ్యాన్ వేణ్డేన్” (౭) “పెద్రే థాలుమాతరియేన్” (౮) “వానాళుమ్ శెల్వము మిమ్మణ్డరళుమ్ యాన్

(౧) భా-మోక్ష.

(౨)

(౩) రా-సు-౧౫-౫౨.

(౪) వి-పు-౫-౧౯-౨౧.

(౫) తివాన్-౪-౯-౪.

(౬) పెరు-తి-౪-౫.

(౭) పెరు-తి-౪-౧౦.

(౮) పెరు-తి-౪-౨.

వేణ్డేన్” ఎన్ఱు ఐహతాకికమాన వై శ్వర్యత్తైయుమ్, పారతాకికమాన వై శ్వర్యత్తైయుమ్ పరితృజిత్తు, “మాన్మభూత్” ఎన్ఱిరుక్కుమ్ స్వాభి ప్రాయత్తాలుమ్, “అనర్థాఖ్యమ్” ఎన్నుమ్బడి అనర్థావహమాకై యాలుమ్, అల్పాఽధ్ధిరత్వాదిదోషదుష్టమాకై యాలుమ్, (౧) “ధనంప్రాప్య మాద్యన్నుచ్చైర్నమాన్మరేత్” ఎన్ఱిఱపడియే మద హేతువాయ్ భగవత్సృణ విరోధియాయ్ ఇవ్వాకారజ్ఞశినలే సంసారమ్ అవద్య కరమాయరుక్మేయాలుమ్ * సంసృతిశబ్దత్తాలే ఐశ్వర్యత్తై అరుళిచ్చెయ్ కిఱార్.

*అక్షరశబ్దత్తాలే ఆత్మానుభవత్తై చ్చొల్లకిఱతు. *వైష్ణవాధ్వ శబ్దత్తాలే “సాఽధ్వనః పారమాత్మైతి” ఎన్ఱిఱగతివి శేషద్వారా భగవ త్ప్రప్తియై లక్ష్మిక్కిఱతు. ఇవల్ శ్రీల్, (క్రేయః) క్రేష్టతమసుఖమ్. తత్సాధనసుకృత విశేషమకవుమామ్. (౨) “క్రేయసీ † సుకృతిం విషయః” ఎన్ఱితితే.

(సృణం) అఖిలక్షేత్రజ్ఞుక్కెల్లామెన్ఱపడి. (ససమ్భావ్యతే) ససిద్ధ్యతియెన్ఱపడి. (౩) “తిరుమామకిల్ తన్నరుళాలులకిల్ తేర్మ న్నరాయ్” ఎన్ఱమ్, (౪) “శెడియారాక్కై యడియారైచ్చేర్తల్ తీర్ కుమ్ తిరుమాల్” ఎన్ఱమ్, (౫) “తిరుమకిళాలరుల్ పెల్ శ్శు ప్పొన్నులకిల్ పాలివర్తామే” ఎన్ఱుమరుళిచ్చెయ్తపడియే ఐశ్వర్య కైవల్య భగవల్లాభరూపపురుషార్థజ్ఞెల్లామ్ పెరియపిరాట్టియారుడైయ ప్రసాదత్తాలల్లతు పెఱవరితాకై యాలే, “సంసృత్యక్షర వైష్ణవాధ్వసు క్రేయః ప్రసాదాదృతే సృణాంససమ్భావ్యతేహి” ఎన్ఱిఱార్.

(౬) “పద్మయోనిరిదంప్రాప్య పరంస్తోత్రంతతిపరమ్| దివ్యచ్ఛాప్తగుణై శ్వర్యంరత్ప్రసాదాచ్చులభవాన్” “బ్రహ్మదీనాం యదాయత్తం

† (పా) సుకృతవిశేషః. (౧) (౨) (౩) తి-మొ-౨-౯-౧౦.

(౪) తి-వా-౧-౫-౭. (౫) తి-మొ-౧౧-౬-౧౦. (౬)

వైభవం యస్యసాస్వయమ్ తస్యకై ముత్యనిర్ధార్య మిశ్వరత్వం శ్రియః పతేః” ఎన్ఱు బ్రహ్మదైత్యశ్వర్యతోడు బ్రహ్మజనకనాన ఈశ్వరనుడై య ఐశ్వర్యతోడువానియట తత్ప్రసాదాధీనమాయరుక్కుమ్మడియై ప్రతి పాదితతితే. (౧) “ఆకుగ్రామనియామకాత్” ఎన్ఱుమ్, (౨) “ఏకో ముక్తాతపత్రప్రచలమణి ఘణాత్కారి” ఎన్ఱుమ్, (౩) “ఐశ్వర్యమక్షర గతిమ్” ఎన్ఱుమ్ భట్టరుమ్ ఇవ్వర్థతై ప్రకటికరి త్తరుళినారితే.

“ప్రసాదాదృతే శ్రేయోనసమ్భవ్యతే” ఎన్ఱెయాలే అవనుడై య సకలఫలప్రదత్వముమ్ ఏతదధీనమెన్నుమిడమ్ తోర్మియితిత. (౪) “అశేషజగతాంసర్గోపసగ్గతిః స్వర్గందుర్గతిమాపవర్గకపదం సర్వశ్చ కుర్వన్తరిః యస్యావీత్యముఖం తదిగ్గతపరాధీనోవిధత్తేఽఖిలమ్” ఎన్ఱు జగత్సృష్ట్యాదికళుమ్ పురుషార్థసృష్టియమ్ తదిగ్గతపరాధీనమానాల్ పురుషార్థప్రదత్వమ్ తదధీనమెన్నుచ్చొల్లవేణ్ణావితే.

* హిశబ్దమ్-శ్రీసూక్తాదిప్రసిద్ధిపరమ్. ఇనళుడై య ప్రభావముమ్ ఇన్ద్రాదికల్ ప్రభావమౌలే కాలభేదభేద్యమాయరుక్కుమోవెన్నిల్; అజ్ఞనన్తికే, ఏకరూపమాయరుక్కుమెన్ఱితార్. (కర్మిచిత్) ఎన్ఱుకదా చిదిత్యర్థః. కర్మాధీనప్రభావమూకై యాలే కాలభేదభేద్యమాయరుక్కుమ్ అతు; సత్యసజ్జల్పాధీన ప్రభావమూకై యాలే ఇతుఏకరూపమాయరు క్కుమెన్ఱపడి.

నను, (౫) “అమృతస్యైష సేతుః,” (౬) “సప్రీతోలంఘలాయ” (౭) “ఫలమతఉపపత్తేః” (౮) “మోక్షమిచ్ఛేజ్జనార్దనాత్” ఇత్యాది ప్రమాణజ్ఞల్ మోక్షప్రదత్వత్తైముకున్దనుక్కే అసాధారణమాక ప్రతిపాదియానియ్, ఇజ్జేపిరాట్టిక్కు మోక్షోపాయత్వమ్శొల్లకై-స్వేతరసమస్త సహాయానపేక్షోపాయత్వత్తుక్కుచ్చేరుమోవెన్నిల్; “ఇవల్

(౧) శ్రీగుణరత్న-౧౫. (౨) శ్రీగుణరత్న-౧౬. (౩) శ్రీగుణరత్న-౫౮.

(౪) శ్రీస్తవమ్-౧. (౫) మున్ఱ-౨-౨-౫. (౬) ద్రమిడభాష్య-

(౭) బ్రహ్మసూ-౩-౨-౩౮. (౮)

పురుషకారమానాలల్లతు ఈశ్వరన్ కార్యమ్ శెయ్యాన్" ఎన్నిటి నిశ్చయ నిబద్ధనమాక పరమపరమామోక్షప్రదత్వమ్ శొన్న విత్తాల్ తన్నిరపేక్షో పాయత్వవిరోధమ్ ప్రసజ్జియాతితే. (౧) "ఉపాయోపేయత్వే తదిహ తవతత్వమ్" ఎష్టు ఉపాయత్వమ్ స్వతస్సిద్ధమానాలుమ్, ఇనిల్ పురుషీ కరియాతవిడత్తిల్ అతుకార్యకరమాకాతితే. అన్వయస్మృతిరేకజ్ఞానే తలై పెన్ ద్రారుమ్ తలై యఱుప్పణ్ణారుమాయితే యరుప్పతు.

అతిల్ పురుషకారసాపేక్షత్వమ్ ఉపాయనైరపేక్ష్య భజ్జకమాకా తో పెన్నిల్; స్వీకారదనైయిల్ స్వీకర్తవ్యసాపేక్షమానమోపాతి పురుషకార సాపేక్షమానాలుమ్, ఫలప్రదానదనైయిల్ ఫలప్రదత్వ హేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళాల్ పూర్వనాకైయాలే ఉభయనిరపేక్ష మాక క్కార్యమ్ శెయ్యనల్లనా యాలే పురుషకారసాపేక్షత్వమ్ ఉపాయ నైరపేక్ష్యభజ్జకమాకాతితే. ఇత్తాల్ కార్యకాలత్తిల్ సాపేక్షత్వమే నిరపేక్షత్వభజ్జకమామి తనైయల్లతు, పరణకాలత్తిల్ సాపేక్షత్వమ్ నిరపేక్షత్వభజ్జకమాకాతెప్ప తాయిద్రు. ఆకైయితే "ఉపాయస్వీకారత్తిల్ పురుషసాపేక్షముమామి, పురుషకారసాపేక్షముమాయిరు క్కుమ్; కార్యకాలత్తిల్ ఉభయనిరపేక్షముమాయిరుక్కుమ్" ఎష్టు ఆచార్యాగ్రేసరరాన పిల్లై లోకాచార్యురు వరుళిచ్చెయ్తతు.

"అష్టాన్యసహరక్షకః" ఎన్నిటివిడత్తిల్ ఇనళుక్కుమ్ ఉపాయాన్వయమ్ శొల్లిద్రుతేయెన్నిల్, అఙ్గుమ్ అప్రధానార్థే తృతీయైయాకై యాలే, అప్రధానరక్షణమాన పురుషకారభావమే శొల్లసిటు. ఉపాయ పరణప్రతిపాదకమాన పూర్వవాక్యత్తిలే వాత్సల్యాదివత్, జ్ఞానశక్త్యాది వత్, విగ్రహవత్, ఇవనైయమ్ ఉపాయవిశేషణమాక చ్చుల్లకై యాలే, ఇనళుక్కుమ్ గుణాదివదుపాయత్వమ్ సిద్ధమితేయెన్నిల్; - వాత్సల్యాదికళో ఆశ్రయణసౌకర్యాపాదకజ్ఞానాయమ్, జ్ఞానశక్త్యాదికళో

ఆశ్రితకార్యాపాదకజ్ఞానము, విగ్రహమ్-శుభాశ్రయమాయమ్, ఉపయోగిక్కుమవై యాకై యాలే, ఇనన్ ద్రిక్కు తదనువిధాయిత్యమాత్రమేయితేఉత్పత్తుః. అప్పడియేఇవళుమ్ తదనువిధాయాయరుక్మై యాలే పురుషకారభావమే ఇనళుక్కునియతమాయరుక్మమెన్దితే ద్వయత్తిలుమ్నిర్ణయిత్తతు. కిచ్చ, గుణాదికళుక్కు ఉపాయత్వముణ్ణాకిలుమ్ ఇనళుక్కు పురుషకారభావమ్ నియతమాయరుక్మమెన్దితే ఆచార్యర్కళో నిర్వహిత్తతు. ఆకై యాలే ఇనళుక్కు పురుషకారభావమే అక్కికార్యమెన్దతాయన్ ద్రిక్కు.

లక్ష్మీ గుణాదికళుక్కు విశేషణత్వమ్ అవిశిష్టమాయరుక్మ, గుణజ్ఞళుక్కు ఉపాయత్వమ్ అక్కికరిత్తు, పిరాట్టిక్కు పురుషకారత్వమక్కికరిక్మైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్ ; గుణజ్ఞళోకార్యోపయోగికళాకై యాలేయమ్, ఇనళుక్కు క్కార్యోపయోగిత్వ మిన్దమైయాలమ్, గుణజ్ఞళుక్కు ఉపాయత్వముమ్, ఇనళుక్కు పురుషకారత్వముమ్ అక్కికరిక్కుత్తట్టిలె.

నను, పిరాట్టిక్కు ఉపాయత్వజ్ఞోభిల్ ఉపాయనైరపేక్ష్యమ్ సిద్ధియాతవోపాతి, గుణజ్ఞళుక్కు ఉపాయత్వమ్కొభిల్ తన్నైరపేక్ష్య హానివారాతోవెన్నిల్ ; గుణజ్ఞళో పుషగ్బుద్ధి ప్రసర్తకమల్లామైయాలమ్, గుణద్వారా గుణి కార్యమ్కెయ్కై నైరపేక్ష్య భజ్జకమన్దు. ద్రవ్యత్వేన పిరాట్టిక్కు పుషగ్బుద్ధి ప్రవృత్తియోగ్యతై ఉణ్ణాకై యాలే, తదుపాయత్వే ఉపాయనైరపేక్ష్యమ్ జీవియాతితే. ఆకైయితే ఉపాయానుసౌస ప్రకాశకమాన పూర్వవాక్యత్తిలే “చిత్రగుమానయ” ఎన్దివిడత్తిట్పోలే పిరాట్టిక్కు ఉపలక్షణత్వముమ్, ఉపేయప్రార్థనా ప్రకాశకమాన ఉత్తరవాక్యత్తిల్ “దణ్డనమానయ” ఎన్దివిడత్తిట్పోలే విశేషణత్వముమ్ నిర్ణయిత్తనుసన్దిత్తతుమ్.

ఇరణ్డడ త్రిలుమ్ శబ్దమొత్తిరుక్కయాలే ఏకప్రకారమాక ఉభయ
త్రనిర్వాహమృణ్ణ ప్రాప్తమాయరుక్క, ఏకత్రఉపలక్షణత్వముమ్, అన్య
త్రవిశేషణత్వముమెన్బిప్పడి విభజిక్కిఱతుక్కు గమనికై యెన్నెన్నిల్;
వాక్యద్వయ త్రిలుమ్ విశేష్యప్రతిపాదకశబ్దజ్ఞో సమానమాయరుక్క
చ్చెయ్తేయుమ్, “అథాత్రకరణాల్లిజ్ఞాదా చిత్యాదర్థనిర్ణయః” ఎన్బి
న్యాయత్తాలే పూర్వవాక్యమ్ ఉపాయప్రకరణమాకైయాలే, వాత్స
ల్యాదిగుణవిశిష్టన్ ఉపాయమెన్బుమ్, ఉపేయప్రకరణమాన ఉత్తరవాక్య
త్తిల్ సర్వశేషియానవస్తువే ఉపేయమెన్బుమ్ విభజిత్తు అర్థనిర్ణయమ్
పణ్ణినాప్పాలే, విశేషణప్రతిపాదకశబ్దజ్ఞో ఉభయత్రసమానమాయరున్ద
తేయాకిలుమ్, ఉపాయప్రకరణత్తిల్ భగవదుపాయత్వనైరపేక్ష్యసిద్ధి
క్కాక పిరాట్టిక్కు ఉపాయత్వానన్టీకారేణ పురుషకారత్వజ్ఞోభ్యుకై
ఉచితమాకై యాలుమ్, ఉపేయప్రకరణత్తిల్ మిథునవిషయకై జ్ఞర్యమే
న్దరూపానురూపమాకై యాలుమ్, పిరాట్టిక్కు విశేషణత్వజ్ఞోభ్యుకై
ఉచితమాకై యాలుమ్, ఆకిఱిఇవ్వర్థస్వార్థస్మత్తైప్పల్ల ఇప్పడివిభజిక్కు
త్తటిలె.

ఉపలక్షణమావతు - ఉపలక్ష్యాదృశిహ్యుతమాయ్, ఉపలక్ష్య
ప్రతీత్యుపాయమాన ధర్మవిశేషమ్. “శాఖాయాంచస్త్రిః” ఇత్యాది.
పితాపుక్తు హితపరత్వమ్ అసాధారణమాయ్, ప్రియపరత్వమ్ ఇరువరుక్కు
మవిశిష్టమాయరుక్కై లోకసిద్ధమితే. మాతాపుక్కు ప్రజాహితపర
త్వమ్ పారతన్త్ర్యభజ్జకమితే. కిచ్చ, “చరణమ్” ఎన్బు ఏకవచనప్రయో
గమ్ పణ్ణినాల్ ఉపలక్షణమాయ్ విశేషణత్తుక్కు ముపాయాన్వయమ్
సమ్భవిత్తువిడుమెన్బు తద్వ్యాన్వృత్త్యర్థమితే ద్వివచనప్రయోగమ్ పణ్ణు
కిఱతు. ద్వివచనమ్ - మల్లన్తైయుమ్ సహియాతితే. విశేష్య
ప్రాధాన్యతః శొన్నద్వివచనమ్ పత్నీవిశేషణత్తుక్కుమ్ అవిశిష్టమెన్నిల్;

అప్సీతుమ్ ప్రాధాన్యమ్ విశేష్యత్తుక్యేయాయ్, విశేషణత్తుక్కు అప్రాధాన్యమూక్తే యాలే, అప్రాధానోపాయమాన పురుషకారభావమేసిద్ధిత్తు విడుమితే.

ఇరువరుమ్ ప్రత్యేకోపాయమెన్నుమతు - “లక్ష్మీవిశిష్టముపాయమ్” ఎన్నిటత్తోడుశేరాతు. విశిష్టమ్ ఉపాయమెన్నుగ్గకరిత్తు ఇవళుక్కుమ్ ఫలప్రదత్వమ్ శొల్లుమ్బొతు ఈశ్వరసుక్కు ఫలప్రదానహేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళిన్దియిలే యుక్తియవేణమ్. జ్ఞానశక్తికళుణ్ణెన్నిల్; అప్సీతు ఏతదుపాయభావ నిరపేక్షమాక స్వయమేవఫలప్రదక్షమనితే. ఫలప్రదహేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళై ఉణ్ణాక్కుకితాలెన్నిల్; గుణజ్ఞోవన్దేతియాయ్, స్వాభావికళిన్దియిలే ఒక్తియమ్. స్వాతంత్ర్యతిరోహితజ్ఞాన వాత్యల్యాదికళై ప్రకాశిప్పిక్కితాప్సీలే తిరోహితజ్ఞానశక్తికళై ప్రకాశిప్పిక్కితాలెన్నిల్; అవద్దుక్కు స్వాతంత్ర్యమొప్పలే ఇవద్దుక్కుఒరుతిరోధాయక గుణమిలెయ్; ఉణ్ణెన్నిల్; (౧) “జ్ఞానమహితేకొణ్ణెల్లాక్కరుమజ్జళుమ్” ఎన్నిటపడియే జ్ఞానజ్ఞేణ్ణు శోమ్బాతే నిరస్తరసృష్టి పణ్ణక్కుడాతితే. యేనకేనప్రకారేణ ఉపాయాన్వయమ్శొల్లిల్, (౨) “శీతోభవ” ఎన్నవల్లదివృశక్తియుణ్ణాయరుక్కు, స్వపారతన్త్ర్యహానివారామల్, (౩) “అస్తరాత్మాచమేశుద్ధిః” ఎన్ఱు స్వరక్షణే స్వప్రవృత్తియాకిట పశుద్దితలైయిలిల్లెయెన్ఱుమ్, (౩) “తస్మింశ్చబహవోగుణాః”

ఎన్ఱు ఉపాయపూర్తికడియాన గుణపూర్తి అత్తలైక్కు ఉళ్ళుతెన్ఱుమ్ దర్శిప్పిత్తు, స్వప్రాప్తిక్కుమ్ (౪) “తత్తస్య సదృశంభవేత్” ఎన్ఱుస్వస్వరూపానురూప పారతన్త్ర్యాను సద్ధానమాక తన్నిరపేక్షోపాయత్వతైప్పార్ త్తిరుక్కుప్పడియాన వివల్ పరిశుద్ధప్రకృతిక్కు అతుశేరాతితే.

నను, శ్రియఃపతియే ఉపాయమెన్ఱు అగ్గీకరిక్కువేణ్ణుక్తేయాలే నిరూప్యస్వరూపత్తుక్కుచ్చొన్న ఉపాయత్వమ్ నిరూపకస్వరూపత్తుక్కుమ్

(౧) తి-వామ్-౩-౧౦-౮. (౨) రా-సు-౫౩-౨౯. (౩) రా-సు-౩౭-౧౨.

(౪) రాసు-౩౯-౩౦.

“యద్యపినచ్చిత్తి” ఎన్నిఱన్యాయత్తాలే అనివర్త్యమాయ్ కొండ్లు తన్ను
డైయే వారాతోవెన్నిల్; స్వరూపనిరూపకత్వేన నిరూప్యనిరూపక
జ్ఞుక్కు అవర్జనియనమ్బున్నముణ్ణేయాకిలుమ్, ఉపాయవరణదత్తైయిల్
స్వరూపనిరూపకజ్ఞానజ్ఞానానన్దజ్ఞో ఉపయోగమిల్లామైయాలే నిరూ
పకమాత్రమాయ్ నిఱ్ఱితాపోలే, భగవత్స్వరూపనిరూపకమాన
లక్ష్మీస్వరూపముమ్ - కారణత్వదత్తైయిటోలే ఉపాయదత్తైయిల్
తన్నాల్ కొళ్ళతోరు ప్రయోజనమిల్లామైయాలే, తత్స్వరూపనిరూపక
త్వమాత్రత్తిలే అన్వయిత్తు, తదసాధారణోపాయత్వత్తిల్ అన్వయియా
మలిరుక్కెయాలే నిరూపకమాన ఏతత్స్వరూపత్తుక్కు ఉపాయత్వమ్
వారాతితే.

కిళ్ళు, ఉపాయవిశేషమాన గుణవిగ్రహజ్ఞుక్కు సౌకర్యాపాద
కత్వేనవుమ్ కార్యాపాదకత్వేనవుమ్ శుభాశ్రయత్వేనవుమ్ కార్యభేద
ముణ్ణాకితాపోలే, తద్విశేషణభూతైయాన పిరాట్టిక్కుమ్ ఉపాయద
త్తైయిల్ ఉపాయత్వరహితమాక పురుషకారత్వరూప కార్యభేదముణ్ణా
కత్తట్టిలై. (౧) “లక్ష్మీభర్తరి - దానదానస్యదానః” (౨) “తిరు
మాలేనానుమునక్కు ప్పయవడియేన్” ఎన్నిఱపడియే స్వరూపదత్తైయిల్
శేషత్వస్వరూపత్తుక్కుమ్, (౩) “శ్రియాసార్థమ్” (౪) “తిరుమాలే
నిఱ్ఱేయాప్పెయ్య” ఎన్నిఱపడియే స్వరూపానురూపమాక ప్రాప్యదత్తై
యిల్ కైజ్జుర్పత్తుక్కుమ్ విభునమేప్రతిసమ్బద్ధియాక వేణ్ణినవోపాతి,
ఉభయానురూపమాన పుపాయదత్తైయిలుమ్, అవశ్యాపేక్షితమాన
ఉపాయ ప్రతిసమ్బద్ధిత్వత్తిల్ స్వవ్యతిరిక్తసమస్త సహాయానపేక్ష
మాన ఉపాయత్తినుడైయ (౫) “మామేకిమ్” ఎన్నిఱ నైరపేక్ష్యభజ్జక

(౧)

(౨) తిరుప్పల్లా-౧౧.

(౩) కైశే-

(౪) తి-వాయ్.౮-౩-౮. (౫) గీ-౧౮-౬౬.

మాన పుషాయత్వత్తిల్ అన్వయమబ్దు తద్విరోధమాక పురుషకారత్వ రూప్రసత్తిసమ్మిత్తత్తిలే ఇవభుక్తన్వయమాకక్కడవతు.

నను;—స్వాయముఖ్యే;—“సర్వకామప్రదాం రమ్యాం సంసారార్ణవతారిణీమ్ | క్షిప్రప్రసాదినిందేవీం శరణ్యాంచింతయేదితి” ఎష్టుమ్, వైష్ణవే;—“ఆత్మవిద్యాచ దేవిత్వం విముక్తిఫలదాయని” ఎష్టుమ్, బ్రాహ్మే - “సకృద్విభాతా సర్వార్థినముద్రపరిశోషిణీ | భవభక్తాపహరిణీపరనిర్వాణదాయినీ” ఎష్టుమ్† (ఇత్యాదిప్రమాణజ్ఞో - ఇవభుజైయ ఉపాయభావతై చొల్లిల్ శ్రేయాకిలుమ్, అవై శరణ్యనుజైయ ఇచ్ఛానువిధాయిత్వసూచకజ్ఞాకక్కడవతు. ఇతుక్కునియామకమెన్నెన్నిల్, (౧) “లక్ష్మీంపురుషకారేణవృత్తవస్తం” ఎష్టుమ్ (౨) “లక్ష్మీంపురుషకారేణ వల్లభాప్రాప్తియోగినీ | ఏతస్యాశ్చవిశేషాయం నిగమాస్తేషు శబ్దైతే” ఎష్టుమ్ (౩) “లక్ష్మీంపురుషకారత్వేనిర్దిష్టా-నాన్యథాలక్షణంభవేత్” ఎష్టుమ్ పురుషకారత్వతైయేలక్షణమాకచ్చొల్లి, అన్యథాలక్షణమితైయెష్టు ఉపాయతత్వైనిషేధి తతితే. అన్వయత్తిలుమ్ వృత్తిరేకమ్ అర్థదార్థ్యత్తుక్కుఱుప్పాకై యాలే ఇతువే ప్రబలప్రమాణప్రసిద్ధమాకై యాలుమ్, భగవదభిమత మాకై యాలుమ్, పిరాట్టిక్కత్యస్తమభిమతమాకై యాలుమ్, సస్పృదాయసిద్ధమాకై యాలుమ్, ఏతదనుగుణమాక అవబ్ధై యోజిక్కత్తట్టిలై. తదనుగుణమాక ఇవబ్ధై యోజిక్కుమిడత్తిల్, ప్రబలప్రమాణవిరోధముమ్ భగవదభిమతత్వముమ్, లక్ష్యనభిమతత్వముమ్, సస్పృదాయవిరోధముమ్ సమ్మవిక్కుమ్,

ఆకై యాలే సకలప్రమాణప్రమాత్మపరిగృహీతమాన పురుష

(౧) పాశ్చరాత్రే. (౨) భగవచ్ఛాస్త్రే. (౩) † ఆత్రకతిచసహక్యాని గతితాని.

కారభావమే సారాసారవివేకచతురర్కుపరిగ్రాహ్యమెన్ద్రతాయీఁదు.

(౧) “ధర్మజ్ఞసమయః ప్రమాణంవేదాశ్చ” (౨) “యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠం” (౩) “మేలై యార్ శెయ్ వనకళో వేణ్ణువన” ఎన్నక్కడవతితే.

ఆకళిశ్లోకత్రాలే పెరియవిరాట్టియార్ స్వకరుణాకటాక్షలేశత్రాలే స్వాశ్రితర్కు సకలపురుషార్థజ్ఞై యుమ్ ప్రసాది త్తరుళువర్; సకల పురుషార్థ విలక్షణమోక్షత్తై తదసాధారణోపాయభూతనాయ్ స్వవశ వర్తియాయ్ స్వాపాక్షేపితురాధీననాన వీశ్వరనై కొణ్ణు కొడుప్పిత్తరు లువర్; ఆనప్పిన్పు పురుషార్థా న్తరజ్ఞోడు విలక్షణపురుషార్థత్తోడు విశేష ము సకలశ్రేయస్సుమ్ తత్ప్రసాదత్తాలల్లతు సమ్భవియా తెన్నుమిడత్తై స్థిరీకరి త్తరుళినారాయ్ త్తు. శ్రీసాత్వత త్రిలే - తనక్కు మోక్షప్రదత్వ ముమ్ దేవిక్కు ఐశ్వర్యప్రదత్వముమ్ విభజిత్తు స్వయమేవ స్పష్టమాక వరుళిచ్చెయ్ తారితే.

(౩)

అవ;—(శాస్త్రేత్యాది) (౪) “త్రయాణాంభరతాదీనాం భ్రా త్మాణాం దేవతాచయా । రామస్యచమనఃకాంతా ప్రాణేభ్యోవిగరియసీ” ఎన్దిటప్రమాణానుసారేణ “కాంతస్తేపురుషోత్తమః” ఎన్దు, కర్తర్యర్థత్తై యుమ్, “ఫణిపతిః” ఎన్దుతోడగ్గి కర్మణ్యర్థత్తైయుమనుసన్ధిత్తు, ఆకళిప్పడి ఉభయవిభాతియిలుళ్ళార్కుమ్ ఆశ్రయణీయైయాయ్, ఉభయవిభా తినాథనై ఆశ్రయిత్తుకొణ్ణిరుక్కైయాలే “శ్రీం” ఎన్దు అసాధారణ మాన తిరునామత్తై యుడైయైయాయ్, అవనుక్కుమ్ పూజ్యైయా మ్బడియాన గుణపూర్తియైయుడైయవునై ౨ జ్ఞానశక్త్యాదిగుణహీన నాననాన్ స్తోత్రమ్పణ్ణువ తెజ్జనేయెన్దు భీతభీతరాయ్ స్తోత్రాన్నివృత్త రానార్ ప్రథమశ్లోక త్రిలే.

(౧) ఆవస్తవ్యధ.

(౨) గీ-౩-౨౧.

(౩) తిరుప్పా-౨౬.

(౪) రా-

ఇప్పడినివృత్తరానపడియొక్కణ్ణు ఇవర్వణ్ణుకిఱస్త్రతై శ్రవిత్తు, శ్రవిష్పిత్రాలన్తో “శృణోతితి - శ్రీః,” “శ్రావయతితి - శ్రీః” ఎన్నిట నిరుక్త్యనురూప సాధారణనామమ్ నమక్కునిలైనిఱ్ఱుతు; ఆనపిన్బు ఇవర్వ యథాస్త్రత్రమ్ పణ్ణనల్లరామ్పడికటాక్షిపోమ్మెన్ఱుకణిశిత్తు, ఇవర్వ పక్కలిలే కరుణాకటాక్షతైప్పణ్ణ, “ఇతొరు దయావిశేషమిరున్దపడి యెన్” ఎన్ఱు తత్సెలభ్యానునన్దానత్తాలే సమాహితరాయ్, సమ్బన్దజ్ఞాన పూర్వకమాకశరణమ్బుకున్ద, కీర్ధ్, “శ్రీయతే” “శ్రయతే” ఎన్ఱుశొన్న పృథ్విత్తి ద్వయార్థముమ్- (౧) “అన్యేశానా” ఇత్యాది వేదాన్తసిద్ధ మెన్నుమిడతై “లోకై కేశ్వరిలోకనాథదయితే” ఎన్ఱు సూచిప్పియానిన్ఱు కొణ్ణునమాహితరాయ్ భయముమ్శమిత్తు స్త్రత్రత్తిలేప్రవృత్తరానార్ ద్వితీయశ్లోక త్తిలే.

ఇప్పడి ఆజ్ఞేపసమాధానవ్యాజేన ప్రవృత్తమానశ్లోకద్వయత్తా లుమ్, తత్పరత్వసాలభ్యజ్ఞలై అనుసన్ధిత్తు తిరువడికలై ఆశ్రయిత్తార్క్కు తత్కటాక్షలేశత్తాలే సకలపురుషార్థజ్ఞభుమ్ సమ్భవిక్కుమ్; అతిల్లాతా ర్క్కు ఒరుశ్రేయస్సుమ్ సిద్ధియాతెన్ఱుకొణ్ణు పిరాట్టియుడైయ సర్వ సమాశ్రయణీయత్వఖ్యాపనార్థమాక సకల పురుషార్థప్రదత్వతై అరుళి చ్చెయ్తార్ తృతీయశ్లోకత్తాలే.

ఆకవిప్పడి శ్లోకత్రయత్తాలుమ్ ప్రకృతియానశ్రీశబ్దార్థతై అరుళి చ్చెయ్తతు, అనన్తరమ్ ప్రత్యయమానమతుప్పినర్థతై యరుళిచ్చెయ్వతాక త్తిరువుళ్ళమ్బుల్లీ, భగవత్స్వరూపరూపగుణాదికళిల్ తత్సహధర్మచా రిణియాన వివళుడైయ స్వరూపాదికళుక్కుణ్ణాన అయోగవ్యవచ్ఛేదతై అనుసన్ధియానిన్ఱుకొణ్ణు, (౨) “లక్ష్మ్యసహ - రక్షకః” (౩) “శ్రీయా సార్థమ్” ఎన్నిటపడియే ఉభయవిభూతిక్కుమ్ నిత్యరక్షకమాయ్ నిత్య

శ్లో:- శాంతానన్దమహావిభూతిపరమం యద్రూపహూపహారేః
 మూర్తంబ్రహ్మతతోపి యత్ప్రియతరంహూపం యదత్యద్భుతమ్ |
 యాన్యన్యానియథానుఖం విహరతోహపాచీనర్వాణితా
 న్యాహుస్సైస్విరనుహూపహూపవిభవై ర్గాఢోపసూధానితే ||

ప్రాప్యమాన నిత్యయోగతై అనుభవిత్తు నిరన్తనమన్తప్రతిబంధకరాయ
 ప్రాప్తపరిపూర్ణమనోరథరాయ, (౧) “తిరుమాలాలెఙ్గుమ్ తిరునరుళ్
 పెర్బ్బు ఇన్బుఱువర్” ఎన్నిటవడియే శ్రియఃపతియినుడై య నిర్దేతుక
 కృపైయాలే నిరతితయానన్దతై ప్రాపిత్తు స్త్రోత్రతై త్తలైక్కట్టుకితార్
 తురీయశ్లోకత్తాలే. *

“శాంతానన్దమహావిభూతిపరమం యద్రూపహూపమ్” ఎన్నిట
 విశ్వళవాలే-దివ్యాత్మస్వరూపతై అనుభవిక్కితార్. (౨) “శాంతానన్ద
 ఇచ్చిదానన్దం యద్రూపహూపరమంధ్రువమ్ | మహావిభూతిసంస్థానం సర్వత
 స్సమతాంగతమ్ ” ఎన్నిటదివ్యాత్మస్వరూపనిర్ణయక ప్రమాణతై
 యుట్కాణ్డాయ్త్తు ఇవరిప్పడిఅరుళిచ్చేయ్తతు. (శాస్త్రేతి) శాన్తియా
 వతు - “అశనాయాఽపిపాసేచ శోక మోహశాశరామ్పతీ షమాద్భిర్వి
 శుద్ధా” ఎన్ఱు శ్రుతిసిద్ధషడూర్ధ్విరహితమాయ్, (3) “అవక్షయవిదాశా
 భ్యాం పరిణామర్థిజన్మభిః | వర్జితశృక్వతేవక్తుం యస్సదాస్తీతికేవలమ్”
 ఎన్ఱు పురాణరతోక్త ప్రకారత్తాలే షడ్భాసవికార రహితముమాయి
 రుక్తే. ఇత్తాల్ అఖిలహేయప్రత్యసీకముయిరుక్కుమ్ దివ్యాత్మ
 స్వరూపమెన్ఱత్తాయ్త్తు. స్వయంహేయరహితమా యిరుక్కేయన్ఱి
 క్కే, హేయప్రతిభటముమాయ్, స్వాశ్రితహేయనిర్తకముమాయిత్తే
 యిరుప్పతు.

హేయప్రత్యసీకత్వమ్ శాన్తవిషయదత్తాలే కల్యాణైకతానత్వ

ముమ్ అర్థతస్సిద్ధమాకితము. “హేయప్రత్యసీకత్వమ్ పుక్కవిడతై కల్యాణైకతానత్వముమ్ పుకుమ్” ఎన్తి తే అరుళిచ్చేయతతు. (1) “అరు కలిలాయ పెరుమ్ శీర్” ఎన్గిటపడియే, (2) “అఖలహేయప్రత్యసీక కల్యాణైకతాన” ఎన్టు ఉభయలింగవిశిష్టనస్తువై అనుభవిత్రయళినారితేభావ్యకారక్. “ఈశ్వరన్ అఖలహేయప్రత్యసీకాననన జ్ఞానానన్తైకస్వరూపనాయ్” ఎన్టు తద్వివేకసూక్తియై ప్పిన్ శెన్టు అనుభవిత్రయళినారితే పిళ్ళై లోకాచార్యరుమ్. “శాన్తానన్తంచినన్దమ్” ఎన్టుమ్ ముక్తకణ్ఠమాక చ్చొన్నలక్షణద్వయత్తిల్ ఇళ్ళిన్టయ్యెన్టులక్కిరియితు. ఇత్తాల్ - “అప హతపాప్యావిజరం” ఎన్టుతోడజ్జి “సత్యకామస్సత్యసజ్జల్పం” ఎన్గిటప్ర మాణార్థమ్ శొల్లియ్దు.

* అనన్తపదత్తాలే త్రివిధపరిచ్ఛేదరహితమాయరుక్కుమెన్టపడి. అతావతు - విభుత్వాద్దేశతః పరిచ్ఛేదరహితముమాయ్, నిత్యత్వాత్కాలతః పరిచ్ఛేదరహితముమాయ్, సమస్తవస్తుప్రకారిత్యా తస్య సద్భవస్తుపరిచ్ఛేద రహితముమాయరుక్కుమెన్టపడి.

అథవా - “శాన్తానన్ద” ఎన్టు పాఠమాయ్, “జ్ఞానానన్దమయం యస్యస్వరూపం పరమాత్మనః” ఎన్గిటపడియే ఆనన్దమయమాయరుక్కుమెన్టపమామ్. (3) “ఉణార్ముమునలమ్” ఎన్నక్కడవతితే. ముము ఉణార్వుమ్ ముమునలముమాయ్, (4) “యథాసైన్ధవఘనః” ఎన్ను మాపోలే, విజ్ఞానఘనముమాయ్, ప్రజ్ఞానఘనముమాయితే స్వరూప మిరుప్పతు. ఇత్తాల్ స్వానుభవపదకైయిల్ ప్రకాశముమాయ్ సుఖ రూపముమాయరుక్కుమెన్ట.

“శాన్తానన్ద” ఎన్టు స్వరూపనిరూపకజ్ఞాన జ్ఞానానన్దామలత్వా దికలై చ్చొన్నవిత్రాల్ నిరూపితస్వరూప విశేషజ్ఞాన జ్ఞానశక్త్యాద్య

సజ్జ్యే యకల్యాణగుణగణ్యభుమ్ - ఉక్తప్రాయజ్ఞో. స్వరూపానుబంధిక
ళాయితే ఇవైయిరుప్పన. (౧) “సహస్రక్షం” (౨) “సర్వజ్ఞం” (౩)
“సహస్రశీర్షాపురుషం” (౪) “పరాస్యశక్తిం” ఇత్యాదిప్రమాణసిద్ధమితే.

(మహావిభూతి) మహత్తుక్కుళాయ్ శుద్ధాశుద్ధజ్ఞాన విభూతిద్వ
యతై యుడైతాయ్, (౩) *అకిల్విశుమ్బుమ్నిలసుమ్ ఇరుళార్విన్
కైడ, (౪) *అక్లాతుమ్శోరామేయాళోక్షిన్త, (౫) “పాదోస్యవిశ్వా
భూతాని, త్రిపాదస్యామృతందివి” ఎన్నిటవడియే ఉభయవిభూతి
యోగముమ్ శొల్లుకిటతు.

(పరమమ్) “పరోమాయస్మాత్సం - పరమం” ఎన్ఱు నిరుపమ
మాకైయాలే సర్వోత్కృష్టమాయ్, (యత్) (౧) “సత్యంజ్ఞానమనంతం
బ్రహ్మ” (౨) “ఆనన్దోబ్రహ్మ” (౩) “ఆనన్దోబ్రహ్మేతిస్యజ్ఞానాత్”
(౪) “విష్కలజ్ఞోనిరజ్ఞనం” (౫) “సతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చద్విత్యతే”
(౬) “ఒత్తార్మికార్కైయైలైయాయ” (౭) “సంజ్ఞాయతేఇత్యాది”
(౮) “మనసుణర్వళవిలన్” ఇత్యాదిప్రమాణప్రసిద్ధియై *యచ్చబమ్
సూచిప్పిక్కిటతు. (బ్రహ్మ) (౧౦) “బృహత్త్వాద్బృహణత్వాచ్చ
బ్రహ్మ ఇత్యభిధీయతే” ఎన్ఱు నిరతిశయబృహత్త్వ బృహణత్వయుక్త
మాయ్, ఇత్తాల్ స్వరూపవిభుత్వమ్శొల్లుకిటతు. (రూపమ్) స్వరూ
పమ్.

ఆక, అఖిలహేయప్రత్య నీకకల్యాణైకతానమాయ్, త్రివిధపరి
చ్ఛేదరహితమాయ్, విభూతిద్వయనిర్వాహకముమాయ్, నిరుపమ

-
- (౧) పురుషసూ. (౨) శ్వేతా-౬-౮. (౩) తిరువి-౩౩.
(౪) నా-తి-౧౧-౩. (౫) తై-౮. (౬) నారాయణోప.
(౭) తి-వా-౨-౩౨. (౮) వీ-పు-౬-౫-౮౭. (౯) తి-వా-౧-౧.
(౧౦)

ముమాయ్, విభువాయ్, సకలౌపనిషత్ప్రసిద్ధమాన దివ్యాత్మస్వరూపత్వై
అనుభవితారాయ్ త్వు.

(శాస్త్ర) ఎన్తెయాలే (౧) “అవికారాయశుద్ధాయ” ఎన్గిటపద
ద్వయార్థముమ్, * అనన్తపదత్తాలే, “నిత్యాయ” ఎన్గిటపదార్థముమ్,
“పరమంరూపమ్” ఎన్తెయాలే “పరమాత్మనే” ఎన్గిటపదార్థముమ్,
మేలే “రూపమ్” ఎన్తెయాలే “సదైకరూపరూపాయ” ఎన్గిటపదార్థ
ముమ్, “హరేర్బ్రహ్మ” ఎన్తెయాలే “విష్ణవేనర్వజిష్ణవే” ఎన్గిటపదార్థ
ముమ్ స్పష్టమూయిల్లు.

(హరేః) (౨) “హర్విరతిపాపాని” ఎన్గిటపడియే స్వాశ్రితరు
డైయ స్వప్రాప్తిప్రతిబద్ధక సకలపాపనివర్తకనానవనుడైయ. అథవా-
(హరేః) (౩) “దేవదేవోహరిషితా” ఎన్గిటపడియే సకలచేతనోక్కుమ్
సాక్షాత్పితావానవనుడైయ వెన్టాకపుమామ్. (౪) “పితృమాతృసుతే
త్యాది”.

(౫) “నామసహస్రవాన్” ఎన్గిటపడియే * ఆయిరమ్ పేరుడైయ
పిరానాయుక్కువుమ్, ఇవిడత్తిల్ “హరిః” ఎన్గిటతిరునామత్తై అరుళిచ్చె
యేతతుక్కు క్కురుత్తెన్నెన్నిల్; - పెరియపిరాట్టియారై పురుషకార
మాకప్పల్ శ్రీన ప్రీత్యతిశయత్తాలే (౬) “అవావటమ్పూర్తియై” ఎన్టా
ప్పాలే, స్వానుభవసకలప్రతిబద్ధక నివృత్తిపూర్వకమాక స్వాపేక్షితమాన
ఇరుపరుమానశేర్ త్తియై యథామనోరథమ్ అభినివేశమేతీర అనుభవి
ప్పిత్తపడియై స్పష్టమాక్కుత్తై క్కాక “హరిః” ఎన్గిటతిరునామత్తై యరుళి
చ్చెయేకిఱార్. “సర్వాపేక్షితప్రదనాన సర్వేశ్వరనై” ఎన్గిటే అరుళిచ్చె
యేతతు. “ఆర్తిహారత్వవిశిష్టన్” ఎన్గిటే నిగమత్తిలుమరుళిచ్చెయేతతు.

(౧) వి-పు-౧-౨-౧.

(౨)

(౩) వి-పు-౧-౯-౧౨౬.

(౪)

(౫) భార-సభా-౩౮-౧౧.

(౬) తి-వామ్-౧౦-౧౦-౧౧.

(౧) “బ్రహ్మణమింద్రుద్రఞ్చయమం పరుణమేవచ | ప్రసహ్య హరతేయస్మాత్త స్మాధ్ధరితీర్యతే” ఎన్నిపడియే (౨) “నెల్ శ్రీమేల్ కణ్ణానుమ్ నిట్ర మొట్టవాయ్ నాన్దుకనుమ్ నీణ్ణనాల్ వా యుల్ శ్తైక్కై వెణ్బకట్టిలారువనై యుముళ్ళిట్ట వమరరోడుమ్ - కడలరై యన్ విఱ్ఱుణ్ణామల్ తాన్ విఱ్ఱుణ్ణి” (3) “తమః పరేదేవసకీభవతి” ఎన్నిపడియే తన్ సజ్కుల్పత్తి లేకీభవిక్కుమ్మడియాన సర్వసంహర్తృత్వత్తై యుమ్, (౪) “అశేషాణాంహి భూతానాంప్రభవోహరిః” (5) “యస్య నాభినముద్భూత పఙ్కజాదభవజ్జగత్” ఎన్నిపడియే అప్యయపూర్వకమాన జగత్కారణత్వత్తై యుమ్ ప్రతిపాదిక్కి-ట విత్తిరునామత్తైయరుళిచ్చెయ్తై యాలే నారాయణశబ్దార్థత్తై వివక్షిత్తరుళిచ్చెయ్తా రెన్నుమిడమ్ తోల్ దురికిటతు.

(౬) “సరాజ్ఞాతానితత్వాని” (౭) “ఆపోనారాధితీప్రోక్తాః” ఎన్నిపడియే జగత్కారణత్వవాచకమాయితే నారాయణశబ్దమేతా నిరుప్పతు. అన్తజగత్కారణత్వన్తాన్ (౮) “ఒన్ఱున్దేవు ములకుముయిరుమ్ మల్ దుమ్ యాతుమిల్లావన్ఱు నాన్దుకన్ఱన్ఱొడు తేవరులకోడు యిర్ పడైత్తాన్” ఎన్నిపడియే అప్యయపూర్వకమాయిరుక్కుమితే; అన్ద అప్యయపూర్వకమాన జగత్కారణత్వత్తై ఇత్తిరునామమ్ ప్రతిపాదిక్కై యాలే నారాయణపదపర్యాయమెన్నుమిడమ్ సిద్ధమితే. ఆక్తై యాలేయన్ఱో(౯) “విశ్వంనారాయణంహరిమ్” ఎన్ఱుమ్, (౧౦) “అఱ్ఱుతన్ నారాయణసరి” ఎన్ఱుమ్ వేదాన్తద్వయత్తిలుమ్ సహపక్షిత్తతు. భట్టరుమ్; - “అబ్జీహారేరాశయే” “తస్యైవేతి హరేర్విచ్యుకథిశమ్” ఎన్ఱు వాక్యద్వయత్తిలుమ్ నారాయణపదద్వయపర్యాయమాక హరిశబ్దత్తై యరుళిచ్చెయ్తారితే.

(౧) (౨) తి-మొ-౧౧-౬-౩. (౩) సుబాలో-౨. (౪)

(5) (౬) పాదోత్త- (౭) వి-పు-౧-౪-౬.

(౮) తి-నాయ్-౪-౧౦-౧. (౯) తై-నా- (౧౦) తి-నాయ్-౪-౬-౧౦.

అనన్తరమ్ కీర్తినుభూతమాయ్, అమూర్తముమాన స్వరూప త్తుక్కాశ్రయమాయ్, మూర్తమాన దివ్యమజ్జశవిగ్రహతై అనుభవి క్కిటార్ (మూర్తంబ్రహ్మ) ఎన్ఱుతోడగ్గి - (యదత్యద్భుతమ్) ఎన్ను మళవాక. (మూర్తమ్)స్పర్శరూపాదిగుణజ్జళోడేకూడి పరమపదపర్యంతా దిదేశపరిచ్ఛిన్నవిగ్రహమాయరుక్కై. (మూర్తమ్) (౧) “శక్తయః పశ్చవిఖ్యాతాః పశ్చోపనిషదాఖ్యయా” ఎన్ఱిటపడియే పశ్చోపనిష త్సంజ్ఞకజ్జళాన పశ్చశక్తిమయమాయితే విగ్రహమిరుప్పతు. పశ్చోపని షత్తుక్కళావన; - (౨) “పరమేష్ఠీపుమాన్విశోన్వివృత్తిస్సర్వసహి” ఎన్ఱిటపడియే, పరమేష్ఠీ పురుష విశ్వ నివృత్తి సర్వ సంజ్ఞ క జ్జళా న అప్రాకృతభూతపశ్చకజ్జళో. ఏ పంవిధపశ్చోపనిషత్తుక్కళోతాన్ శబ్దాదిపశ్చగుణ విశిష్టజ్జళాయరుక్కైయాలే “పరమేష్ఠీస్సృతశ్చ జ్ఞే స్పర్శే తుపురుషస్సృతః। విశ్వాత్మాతే జసిప్రోక్తోనివృత్త్యాత్మా రనేస్సృతః। సర్వాత్మాకథి తోగన్ధే విషయే పురుషస్సృతః” ఎన్ఱిటపడియే పరమే స్థాది సంజ్ఞకజ్జళాన భూతపశ్చకముమ్, శబ్దస్పర్శ రూపరసగన్ధ సంజ్ఞక పశ్చగుణత్వేన ప్రమాణప్రసిద్ధజ్జళాయరుక్కుమే. ఆకైయాలే ఏతాదృశ పశ్చ గుణకాఽఽకాశాద్య ప్రాకృత భూతపశ్చక మయమాయరు క్కైయాలే “మూర్తమ్” ఎన్ఱిటార్.

ఇచ్చేతనన్ కర్మానుగుణమాక పురిగ్రహిక్కుమ్ దేహమాకిలితే (౩) “మణ్ణాయ్ నీరెరికాల్ మణ్ణులాపు మాకాశముమామ్” (౪) “మణ్ణుశేర్ వానెరి నీర్ నిలజ్జాలివై మయగ్గినిన్ఱ వణ్ణుశేరాక్కై” ఎన్ఱి టపడియే ప్రాకృత పశ్చభూతమయమాయరుప్పతు. ఇజ్జనన్ఱి క్కే (౫) “పశ్చైతాశ్శక్తయః ప్రోక్తాః పరస్యపరమాత్మనః। అశేషజగదాధా రాః పదేదివ్యేవ్యవస్థితాః” ఎన్ఱు భగవచ్చక్తిత్వేన సమస్తకార్య పదా

(౧)

(౨)

(౩) తి-మొ-౧-౯-౬.

(౪) తి-మొ-౯-౭-౮. (౫)

ధాధారకణ్ణళాయ్ కొండ్లు పరమపద త్తిలే ఏతద్విగ్రహమాయమ్, తదీయవిగ్రహజ్జళాయమ్, విమాన మణ్డప గోపుర ప్రాసాదాది రూపేణ వుమ్ పరిణమిక్కిఱ అప్రాకృత భూతపశ్చాతమయమాయితే యిరుప్పతు. ఆకైయాలేయితే (౧) “నతస్య ప్రాకృతామూర్తిర్మాంస మేదోస్థినమ్భవా” (౨) “నభూతనజ్ఞసంస్థానో దేహోస్య పరమాత్మనః” (౩) “పశ్చాశక్తిమయోదేవః” ఎన్ఱప్రాకృతత్వనిషేధ పూర్వకమాక అప్రాకృతత్వతై ప్రతిపాదిక్కిఱతు.

ఇప్పడి అప్రాకృతమాకైయాలే శుద్ధసత్వ మయముమాయితే విగ్రహమిరుప్పతు. రజస్తమస్సుక్కల్ కలశాతే శుద్ధియోగత్తాలే కేవలసత్వమాయ్, (౪) “సత్వం విష్ణుప్రకాశకమ్” (౫) “తత్రసత్వం నిర్మలత్వాత్ప్ర కాశకమనామయమ్” ఎన్ఱ అతిప్రకాశకవస్తువాకైయాలే జ్ఞానానన్దమయచేతన తద్గుణ తిరోధాయక త్రిగుణాత్మక ప్రాకృతశరీర మ్బాలన్తి కే, స్వవైలక్షణ్యత్తాలే స్వాన్తర్గతచామికర ప్రకాశక మాణిక్యమజ్జలాపైపోలే స్వాన్తస్థిత దివ్యాత్మ స్వరూప తద్గుణగణ సమ్యక్ప్ర కాశనచాతుర్యసహితముమాయిరుక్కుమ్.

ఇప్పడి అప్రాకృతమాయ్ శుద్ధసత్వాత్మకమాయిరున్దతే యాకిలుమ్, (౬) “సవ్యంపాదం ప్రసార్య శ్రితదురితహరమ్” ఇత్యాదిప్పడియే చరణకమల కరకమల నయనారవిన్ద వక్త్రారవిన్ద ప్రముఖదివ్యావయవ సజ్జాతాత్మకమాయిరుక్కైయాలే, “యత్రధూమస్తతాగ్నిః” ఇతివత్, అనిత్యత్వవ్యాప్త సావయవత్వ హేతువాలే అనిత్యత్వ వ్యాప్య సావయవత్వ ప్రయుక్తప్రాకృత శరీరవత్ అనిత్యత్వమ్ ప్రసక్తిక్కుమేయెన్నిల్; నప్రసక్తిః. సర్వత్ర అనిత్యత్వే సావయవత్వమ్ హేతువాకమాట్టాతు. పిన్నైయే తెన్ఱాల్; అవయవారబ్ధత్వమే అనిత్యత్వే హేతువాకక్కడవతు.

(౧) వాయుపు-౩౪-౪౦.

(౨) భార-

(౩)

(౪)

(౫) గీ-౧౪-౬.

(౬)

ఇజ్జనన్తాకిల్, హస్తపాదాద్యవయవసంయుక్తనాన చేతనసుక్కుమ్ అనిత్యత్వమ్ ప్రసక్తిక్కుమ్. ఆకైయాల్ దివ్యవిగ్రహాత్తుక్కు అవయవారబ్ధత్వే ప్రమాణమిల్లామైయాలుమ్, (౧) “సదాపశ్యన్తిమూరయః” (౨) “పశ్యన్తి చ సదా దేవం నేత్రైర్జ్ఞానేన” ఇత్యాద్యుపబృం హ్యోపబృంహణక్షణాలే నిత్యత్వేన ప్రతీతక్షణకైయాలుమ్, విగ్రహనిత్యత్వమ్ సిద్ధమితే.

ఇజ్జనేయాకిలుమ్ ఇతుతాన్ అనంతావతార కన్దమాకైయాలే ఇన్దవిగ్రహాత్తనిన్దమ్ సాధుపరితాణార్థమాక, (3) “బహుధావిజాయతే” (౪) “బహూని” (౫) “పిఱప్పిల్ పల్ పిఱవిప్పెరుమాన్” ఎన్నున్నడి క్షయగేయగే సమృద్ధిక్కిఱ బహుదివ్య జన్మజ్ఞోతోఱుమ్, అసంఖ్యే తక్షణాన అభిమతోరు దేహజ్ఞభుక్తాకైయాలే ఉపచయాత్మక ప్రాకృత దేహమ్బాలే సతతవికారాస్పదమాయిరుక్తు మోవెన్నిల్; (౬) “యస్యదివ్యంహితద్రూపం హీయతే వర్ధతేనచ” (౭) “శురుక్కువారైయిన్ద్రయే శురుగ్గినాయ్ శురుగ్గియుమ్ పెరుక్కువారైయిన్ద్రయే పెరుక్కుమెయతుపెల్లొయోయ్” ఎన్గిఱపడియే కర్మానుగుణ వికారరహితమాకవుమ్, (౮) “సమృద్ధామ్యాత్మమాయయా” (౯) “తేవరిక్కవేణ్ణి వన్దు పిఱన్దతుమ్,” (౧౦) “దేవై రర్థితోజ్జ్ఞే” ఎన్ద్రమ్, ఇచ్ఛాగృహీత మాకవుమ్ శొల్లుకైయాలే, ఏకరూపమాయిరుక్కుమ్; కర్మకృతవికారమ్ దోషాయవుమ్, ఇచ్ఛాగృహీతవికారమ్ గుణాయవుమాకైయాలే ఏకరూపమాయిరుక్కుత్తటల్లె. అనేకవిగ్రహమ్ పరిగ్రహిక్కచ్చయితే యుమ్ (౧౧) “సదైకరూపరూపాయ” ఎన్ద్రమితే.

(౧) సామ-ఉత్తర. (౨)

(౩) యజు-తై-ఆర-ప్ర-౩. (౪) గీ-౪-౫.

(౫) తి-వాయ్-౨-౯-౫(౬)

(౭) తి-చ-వి-౧౦౯.

(౮) గీ-౪-౬.

(౯) తి-వాయ్-౬-౪-౫.

(౧౦) రా-ఆయో-౧-౭.

(౧౧) వి-పు-౧-౨-౧.

(౧) “కిమాత్మికాభగవతోవ్యక్తిః” ఎఱ్ఱ ప్రశ్నమ్ పణ్ణ “యదా త్మకోభగవాన్” ఎఱ్ఱ ఉత్తరమ్ ఉక్తమానవనస్తరమ్, “కిమాత్మకో భగవాన్” ఎఱ్ఱ ప్రశ్నమ్ పణ్ణ, “జ్ఞానాత్మకోభగవాన్” ఎఱ్ఱ అజడత్వాభి ప్రాయేణ జ్ఞానాత్మకత్వమ్ ఉత్తరమాకచ్చల్లుకై యాలే, జ్ఞానాత్మక మాన భగవత్స్వరూపమ్ స్వరూపానురూపముమాయ్, (౨) “విద్యుల్లే ఖేవభాస్వరా” (౩) “నిలపుమ్ శుడర్ శూహ్లాభిమూర్ త్తి” (౪) “ఒణ్ శుడర్ క్కన్దై” (౫) “తేజసాంరాశిమూర్జితమ్” ఇత్యాదిప్రమాణ ప్రకారేణ నిరవధికతేజోరూపమాయరుక్మమ్. భగవద్విగ్రహముమ్ నిత్యముక్తర్ విగ్రహజ్ఞుమ్, పక్షాఞ్చిపనిషణ్ణయమాకై యాలే, ఉక్త విశేషణవిశిష్టత్వమ్ అవిశిష్టమాయ్, ఏకజాతీయద్రవ్య మయమాయురుస్త తేయాకిలుమ్, ఏకజాతీయద్రవ్యాత్మక మణిద్యుమణిమహోమధ్యే ఖద్యోతకాన్తివత్, నావధికతేజో రూపతదీయవిగ్రహత్తై ఖద్యోతకల్ప మెన్నలామ్బడి నిరవధికతే జోరూపమాయురుక్మై - ఏతద్విశేషమ్.

ఇనిఅవ్యవస్థి కే- నిరవధికసాంద్ర్య సాగన్ధ్యసౌకుమార్యలావణ్య యావనాద్యనస్తగుణగణ సమవేతమాయ్, *స్ఫురత్కిరీట *స్వచిత వివిధేత్యాద్యుక్త ప్రక్రియయాస్ఫురత్కిరీట మకుటాద్యసభ్యేయ దివ్య భూషణభూషితమాయ్, ఆభరణకోటియిలుమ్ ఆయుధకోటియిలుమన్వి తర్లభాన శఙ్ఖచక్రగదానిశార్ఙ్గాద్య సభ్యేయదివ్యాయుధశోభితమాయ్, (౬) “ఏషబ్రహ్మప్రవిష్టోస్మిగ్రీష్మేశితమివహదమ్” ఎన్ఱిటపడియేనకలతాప హరమాయ్, (౭) “ఇన్బమ్, శిర్మిన్బమ్, ఒర్మిన్దేన్” ఎన్నలామ్బడినమస్త భోగవైరాగ్యజనకమాయ్, యోగిధ్యేయమాయ్, శుభాశ్రయముమాయి రుక్మిణ విగ్రహవైలక్షణ్యతై అనుసన్ధిత్తు “మార్తంబహ్మ” ఎన్ఱితార్.

(౧) (౨) తై-నా- (౩) తి-వా-౬-౧౦-౧. (౪) తి-వా-౧-౭-౪.
(౫) (౬) భార-శా-౨. (౭) తి-వా-౪-౯-౧౦.

ఇతిల్ సౌందర్యమావతు-సర్వదాలనుభవియానిష్టాలుమ్ అష్టాష్ట్రు
తైక్కప్పొమ్మతు ఏకై కావయవమే అపూర్వవద్విస్మయానేక భోగపరమ్మ
రాజనకాత్యంత శక్తియా లే *సదాపశ్యన్తి పణ్ణకిఱసూరికళై నిరతిశయ
కాన్తిసాగర స్వతరగ్లాతాడన తరళచి త్తవృత్తిక రామ్బుడి తద్వప్తి నిమజ్జన
క్షమమాన దివ్యావయవసుషుమై. “సౌందర్యసాగర త్రిలే ఆధుక్లాల్
పట్టు క్కరై యేఱిమామ్నా తే (౧) ‘అరుమ్బినై యలరై’ ఎన్నలామ్బుడి
యాన (౨) ‘యకావనోన్మృభభూతసుకుమారతనంః’” ఎన్ఱ తితే,

సౌగంధ్యమావతు-(౩) “తెరు వెల్లాక్లావికమథ్” ఎన్ఱిఱ పడియే
త్రిసాద్విభూతియడైయ (౪) “వాశమ్ శెయ్” ఎన్నమాపోలే స్వదివ్య
గన్ఱత్తాలే వాసితమామ్బుడి సర్వతోదిక్కమాక ప్పఱుప్పట్టు ప్రవహి
క్కిఱ నానావిధదివ్యగన్ఱమ్. (౫) “సర్వగన్ఱస్సర్వరసం” ఎన్నక్కడవతితే.

సౌకుమార్యమావతు-(౬) “పుష్పహాసఱ్ఱిసామదుహానం సౌకుమార్య
మితి వాజ్మనసంసం “ఎన్ఱిఱపడియేగే శేశప్పిశకుమ్బుడియాయ్, దివ్యమహి
షికళో * వడిక్కోలవాళో నెడుజ్జగ్గళాలే అడు త్తడుత్తు ప్పార్ క్కిఱ సారై
యిలుమ్ దాన్తిశీలమాయ్, (౭) “మలర్ మకళో విడిక్కుమ్ మెల్లడై” ఎన్ఱిఱ
పడియే, కూశిత్తొడ వేణ్ణుమ్బుడియాన పుష్పహాసాఖ్యమాయరుక్కిఱ
అత్యంతమార్దవమ్.

లావణ్యమావతు-(౮) “ఏకైకస్మిన్ సరమవయవేఽనన్త సౌందర్యమ
గ్నం సర్వస్య త్కే ల్లికథమితి ముఖా మామథామన్దచక్షుః | త్వాంసాభ్రా
త్రవ్యతి కరకరం రజ్జరాజాజ్ఞకానాం తల్లావణ్యం పరిణమయితా విశ్వపా
రీణవృత్తి” ఎన్ఱిఱపడియే, ఓరో అవయవజ్ఞశిన్నేలే అనన్తసౌందర్యత్రిలే
ముమ్మకినతాయ్ కొణ్ణు సౌందర్యసాగర త్రిలే ఆధుక్లాల్ పట్టు క్కరై యేఱి

(౧) (౨)వి-పు-౫-౨౦-౬౦. (౩)తి-వాయ్-౯-౬-౧. (౪)తి-వాయ్-౧౦-౧౦-౨.
(౫) భాష్టో-౩-౧౪-౪. (౬) (౭)తి-వాయ్-౯-౨-౧౦. (౮)ర-స్త-౮౯.

మాట్లాడే తడుమాటుకిఱ నిత్యముక్తిర్ తిరుక్కణ్ణళై, (౧) “ముడి
చోచ్చితియాయనతు ముకచోచ్చితిమలన్ న్దతునో?” ఎన్నిఱపడియే దివ్యా
వయవజ్జళుక్కనోన్యన్యముణ్ణాన సాభాత్రత్తాలే తద్యత్తికరత్తై ప్పణ్ణానిన్దు
కొణ్ణు, నర్వపారీణవుత్తియాయ్, నర్వానయవజ్జళై యుమ్ కరై కణ్ణు
అనుభవిత్తుక్కరై యేద్ర్దనద్ర్దనాయ్, అత్తాలే లావణ్యమాకిఱ మర
క్కలమెన్దు శొల్లలామ్బడియాన సాన్దర్యసాగరనిమగ్నర్కు నావ
మ్పాలే తారకమాయ్ ఆపాదచూడమ్ అవిరతమాయ్, ప్రవహి
క్కిఱ నిరవధికకాన్తి సాగరకల్లాలమాలైపోలే విశణ్ణానిన్కిఱ సము
దాయసుముమై.

[హేమన్ద] అల్పు!; లావణ్యమెన్దున్దున్దైన్దతియాయ్, [చతుర్థి]
కణ్ణ! [ఏకఃకుమ్ - ఏకైకమ్; తస్మిన్] ఓరొన్దాన అవయవత్తిల్.
[పరమ్] అతస్మైలే, [అనన్తంసాన్దర్యం తస్మిన్మగ్నంనత్] అపరిచ్ఛిన్న
మాన సాన్దర్యత్తిల్ ముఱుకినతాయ్ కొణ్ణు, [నర్వమ్] మద్ర్దైల్లా
వయవ సాన్దర్యత్తైయుమ్, [కథమ్] ఎజ్జనే, [ద్రక్ష్యే] అనుభవిక్క
ప్పీకితేన్. [ఇతి] ఎన్దు, [ముథా] వ్యర్థమాక, [మామథాః]
మామంథాః; విచారంమాకురు - శజ్జి-యాతేకొళే. “యతః” ఎన్దు
ధ్యాహారమ్. యాతొరుకారణత్తాలే, [రజ్జరాజ్జకానామ్] పెరియపె
రుమాళ్ళుడైయ దివ్యావయవజ్జళుక్కు, [సుభాతుర్భావః-సాభాత్రమ్,
తస్యవ్యతికరం కరోతీతి, తత్] ఒన్దుకొన్దు నల్లభాతావాయరుక్కై
యినుడైయ సాఘట్టైత్తినుడైయ సమ్మన్దత్తై ప్పణ్ణానిన్దుళ్ళ, వ్యతికరం-
సాజ్జత్తమ్, తత్కరోతీతి తథోక్తిమ్ - సాహర్దమిత్యర్థం. [తత్] సర్వ
విలక్షణమాన, [లావణ్యమ్] సముదాయశోభాయానతు, అన్తికే, -
“తస్యలావణ్యమ్” ఎన్దాయ్., పెరియపెరుమాళ్ళుడైయ లావణ్యమెన్దుపడి

యాకపుమామ్. [త్వామ్] సర్వతైయ మనుబుభూషిక్కిఁజవునై ౨,
[విశ్వస్మిన్నాపరీణావృత్తిః - యస్యతత్] సర్వావయవ త్తిలుమ్ అక్కరై
పుట్టవనుభవతై యుడై త్తానతాక, [పరిణమయితా] పణ్ణప్పోకిఁతు.
విశ్వేషు - సర్వేష్వవయవేషు, పారీణా, పారజ్ఞతా, వృత్తి - అనుభ
వోయస్యతత్ తథోక్తమ్. పరిణమయితా - పరిణతంకర్తా. ల్యుట్.

యావనమావతు - (౧) “యావకుమారః” ఎన్నిఁజపడియే
కామారాసస్థేయిన్ కట్టివాసదశైయాయ్, యావనావస్థా ప్రాదుర్భా
వమాయిరుక్తై. (౨) “క్వయావనోన్ముఖభూత సుకుమారతనుర్హరిః”
ఎన్ఱతితే. ఏతాదృశస్థితియే నిల్లెనిత్తైయాలే నిత్యయావనమాయిరు
క్కుమ్. సర్వేశ్వరన్ ఆశ్రితరక్షణార్థమాక అసఙ్ఖ్యాత దివ్యవిగ్రహ పరి
గ్రహమృణ్ణి తైశవాద్యవస్థా పన్ననాకిలుమ్, ఇన్దయావనావస్థై కుల్లె
యామైయాలేయన్తో, (౩) “ఉన్నైయు మొక్కలైయిల్ కోణ్ణులమిల్
మరువి ఉన్నొడుతల్గల్ కరుత్తాయిన శేయ్తువరుమ్ కన్నియరుమ్మకిత్తి”
ఎన్ఱుతైశవావస్థైయిలే యావనజ్ఞానుభవిత్రతు.

అక, ఏతాదృశానశ్చ్యాయకల్యాణగుణగణ విశిష్టతైయాలుణ్ణాన
దివ్యవిగ్రహవైలక్షణ్యతై “మూర్తమ్” ఎన్ఱు తొడగ్గలనుభవిక్కితార్.
* బ్రహ్మశబ్దత్తాలే విగ్రహత్తినుడైయ అతిమహత్త్వముమ్, స్వాశ్రి
తాజ్ఞాన నిపుత్తిపూర్వక విజ్ఞానవికాసకత్వముమ్ వివక్షితమ్. ఇతఱ్కు
“మూర్తంబ్రహ్మ” ఎన్ఱితే తిరునామమ్.

(తతోపితత్త్రియతరమ్) ఆనన్దమయస్వరూప త్తిలుమ్, ఆనన్దావహ
తదసఙ్ఖ్యాతగుణజ్ఞిలుమ్, అతిశయిత సాన్దర్యాదిగుణయోగత్తాలే నిరతి
శయానన్దావహమాయ్, అతఏవనిరవధికప్రీతివిషయమాయిరుక్తై. (౪)
“ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుడేహః” ఎన్నక్కడవతితే; (తత్త్రియతరమ్)

(౧) ఋగ్వేద-౨-౮-౨౫. (౨) వి-పు-౫-౨౦-౬౦. (౩) పెరి-తి-౧-౬-౮.

(౪) వి-పు-౬-౭-౮౪.

తన్మప్రియతరమేన్నతత్. “తత్” ఎష్టవ్యస్తమాక్కి, “యత్ తత్” ఎష్టయోజిక్కవుమామ్. అప్పీతు(౧) “పురుషంకృష్ణపిణ్డమ్” (౧) “నీల తోయదమధ్యస్థా” (౧) “ఆదిత్యవర్ణమ్” (౨) “హిరణ్మయఃపురుషః” (౩) “సర్వయజ్ఞమయంవపుః” (౪) “ధ్యేయస్సదా” (౫) “కిరీట కాస్తుభధరమ్” ఇత్యాదివిగ్రహవైలక్షణ్య ప్రతిపాదకప్రమాణ ప్రసిద్ధ్యతిశయతై ద్యోతిప్పిక్కిటతు. (రూపమ్) ఇక్లేహాపశబ్దమ్ విగ్రహ పరమ్. * యచ్చబ్దమ్ - ఏకరూపత్వ నిత్యత్వ నిరపద్యత్వ అచిత్త్య త్వప్రకాశక ప్రమాణప్రసిద్ధిపరమ్. (అత్యద్భుతమ్) స్వస్న్నివేశ పూర్వోక్తసాంద్ర్యా ద్యనన్తగుణయోగజ్ఞాతే అభినవరసజనకమాయ్, అతివిస్మయావహమాయరుక్తై. ఇవ్విడత్తిలే “స్వాభిమతాననురూపై కరూప - విగ్రహ” ఎన్నిఱచూర్ణికాద్వయ ప్రతిపాదితవిగ్రహవైలక్షణ్య మెల్లామనుసన్దేయమ్.

ఇతాత్-స్వరూపతద్గుణాత్యంతాభిమతమాయ్, బ్రహ్మశబ్దవాచ్య మాయ్, అతివిస్మయావహమాయ్, శ్రుతిస్మృత్యాదిప్రసిద్ధమాయ్, సాలమ్బనయోగవిషయానసాధారణవిగ్రహతై శుభాశ్రయమాక అనుభవితారాయ్తు. * యోగిధ్యేయమితే. “సదాధ్యేయమ్”.

మేల్, ఇష్టవిగ్రహత్తినిష్టుమ్ ఆశ్రితార్థమాక పురిగ్రహిత పూహవిభవాన్తర్యామి రూపజ్ఞై అనుభవిక్కిటార్ (యాన్యన్యానీ త్యాదియాలే). “యథానుఖం విహరతోహరేరన్యానియాని రూపాణినన్తి, తానిసర్వాణి” ఎష్ట సమ్బన్ధమ్. (యాని) ఇవ్విడత్తిల్ యచ్చ బ్దమ్, (౬) “జన్తకర్తృచమేదిన్యమ్” ఎన్నిఱ అవతార రహస్యప్రకాశక

(౧) పురుషసూ- (౨) ఛాణ్డోగ్య-౧-౬-౬. (౩) వి-బ్ర-౧-F-౧౨౨.

(౪)

(౫)

(౬) గీ-౪-F.

ప్రమాణ ప్రసిద్ధియై సూచిప్పిక్కిరియు. “యాని” ఎన్నిటబహువచనమ్, (౧) “అజాయమానోబహుధావిజాయతే” (౨) “పిరిప్పిల్ పల్ పిరివిప్పెరు మానై” (౩) “బహుని” (౪) “రూపాణి” (౫) “శతశోధనహాసశం” ఇత్యాదికలిటప్పిల్లుకిరి అవతారా లనజ్ఞాతత్వతై సూచిప్పిక్కిరియు. (అన్యని) పరసూప త్రినిష్ఠమ్*ఆతియమ్ శోతియరునై యజ్ఞునై త్రిజ్ఞు ప్పిరిక్కిరియాలే, తత్సన్నివేశ వర్ణాదికలైప్పాలే వైలక్షణ్యవిశిష్టజ్ఞా యిరుక్కిరి. “అన్యం” ఎన్నిటాప్పాలే, “అన్యని” ఎన్నెయాలేవ్యాపుత్తి యమ్ తోడై యిరియు.

(యథాసుఖమ్) మనుష్యసజాతీయనాయవతరి త్తదై యిలుమ్, స్వాభావిక సుఖాతిపుత్తియెన్న, దుఃఖభాత్వమెన్న, ఇవై యిట్టిక్కే కేవలమ్ సుఖమాయురుక్కుమతొరుపడి. (సుఖంయథాభవతి, తథా) క్రియావిశేషణమాన అన్యయమ్. (విహరతం) ఎన్నిటవిత్తాల్ అవతార రూపజ్ఞో ఇచ్చాగృహీతజ్ఞైన్నమిడముమ్, (౬) “వీట్టై పుణ్ణివిల్లై యా దుమ్” (౭) “ఇన్బుటుమిన్విల్లై యాట్టుడై యాన్” (౮) “క్రీడతోబా లకన్యేవ” ఎన్నిటపడియే క్రీడార్థజ్ఞానిరుక్కుమెన్నమిడముమ్ గర్భి తమ్. ఆకై యాల్ ఇవనుడై య శరీరగ్రహణమ్ కర్మకృతమిన్విక్కి కేవ లమ్ ధర్మత్రాణార్థమాయురుక్కుమెన్న. (౯) “నాకారణాదిత్యాది”.

(సర్వాణితాని) కీర్థి చొన్నవిత్తాల్ స్వరూపరూపాదికలిల్ అత్యల్పమాకిలుమ్ పెరియవిరాట్టియారాలే అనన్వితమాయురుపుత్తిడై యెన్నమిడతై ద్యోతిప్పిక్కిక్కికాక “సర్వాణితాని” ఎన్నిటాల్. (౧౦) “సర్వా ణిరూపాణి” ఎన్నిటాప్పాలే యిరుక్కిరితాయ్త్తు. (త్రైన్వైర్వరసురూప రూపవిభవై) ఉన్నడై య, అసాధారణజ్ఞాన అనురూపరూపవిభవ

(౧) తై-నారా- (౨) తి-పా-౧-౨-౯-౫. (౩) గీ-౪-౫.

(౪) పురుషసూ- (౫) గీ-౧౧-౫. (౬) నా-౨-౧-౯.

(౭) తి-పా-౩-౧౦-౭ (౮) వి-త్రై-౧-౨-౨౦. (౯) వి-త్రై-౫-౧-౫.

జ్జళాలే; అనురూపజ్జళాన రూపసమ్మత్తుక్కళాలేయెనై. అథవా, రూపజ్జళాకిఱ విభవజ్జళాలే యెన్నవుమామ్. ఇవిడ త్రిల్ రూపశబ్దమ్ *భగవన్నారాయణాభిమతానురూపజ్జళాన స్వరూపరూపగుణవిభూతి కళైచ్చొల్లుకిఱతు. [యథానుఖం విహరతోహరేన్సర్వాణి రూపాణి, తైస్సైస్వరనురూపరూప విభవైర్గాఢోపగూఢానీత్యాహుః] త్వదభిమతాను రూపజ్జళాన తత్స్వరూపరూపగుణాదికళో, యథాక్రమమ్ తదభిమత తత్స్వరూపాద్యనురూపజ్జళాన ఉన్నుడైయ రూపాదికళాలే యథాక్రమమ్ దృఢసమ్బంధజ్జళాయరుక్కుమెన్దు శుతిస్సృతికళో వసిష్ఠ పరాశర పారాశర్యాదికళాన పరమర్షికళో శొల్లువర్కళో. అనురూప మాయరుక్కైయావతురత్న కాఞ్చనన్యాయత్తాలే స్వసమ్బంధిక్కు శోభా తిశయ హేతువాయరుక్కై.

(గాఢోపగూఢాని) వియోగాననర్హజ్జళా యరుక్కుమెనై. ఇవళో (౧) “ఇత్రాయుమకలకిల్లెన్” ఎన్దిరుక్క, అవన్ (౨) “నజీవేయంక్షణ మపి” ఎన్దిరుక్క, ఇరువర్ స్వరూపాదికళుమ్ వియోగి త్తిరుక్కవిరకుణ్డో? (ఆహుః) (౩) “విష్ణోశ్చైరనపాయినీ” (౪) “శ్రీవత్సవత్సానిత్యశ్రీః” ఎన్దుమ్, (౫) “తిరువిరున్దమూర్పన్” ఎన్దుమ్, (౬) “తిరుమెయ్యుత్తై కిన్ద” (౭) “తన్నోడుమ్ పిరివిలాతతిరుమకళో మరువుమ్” ఇత్యాది ప్రమాణప్రవర్తకరాన తత్వదర్శికళో ఇన్నిత్య యోగత్తైచాన్నార్కళో.

ఇత్తాల్ సావరాధ చేతనర్, స్వావరాధత్తై నిన్దై త్తజ్జి అకలామ లరుచిపిన్దపోతే ఆశ్రయిక్కలామ్బడి పురుషకారభూత్తైయాన వివళో సన్నిధి అవశ్యమ్ వేణ్ణుకైయాలుమ్, ప్రాప్తిదత్తైయిల్ శేర్ప్పాలుమ్ ఖల్లాశర్క్కైయమ్ కలన్దాప్పాలే నిరతిశయ భోగ్యత్వార్థమాకవుమ్ (౮) “వై దేహ్యసహ” ఎన్దిపడియే ఇరువరుమాన శేర్ త్తియిలే అడి

(౧) తి-వాఱ్-౬-౧౦-౧౦. (౨) రా-సు-౬-౬-౧౦. (౩) వి-పు-౧-౪-౧౭.

(౪) రా-య-౧౧౪-౧౫. (౫) ౪-తిరువ-౯౨. (౬) తి-వాఱ్-౧౦-౪-౨.

(౭) (౮) రా-ఆ-౩-౧౦-౨౫.

మైశేయకై ముత్రైయాకై యాలుమ్, అడిమైతాన్ నిద్ధిప్పతుమ్ రసి
పుతుమ్ శేర్ త్రియిలేయాకై యాలుమ్, ఇప్పడి ఉపాయదశై యోడు
ఉపేయదశై యోడు వాశియఱి *ఇజ్జుమజ్జుమ్ తిరుమాలన్తి విన్బుఱి
విరకిల్లామైయాలే, *ఎట్టోల్ మలర్ మాతరున్దానుమాయ్ కొణ్ణు ఇవ్వే
ఘులకై ఇన్బమ్ పయక్క వినితుడన్ వీల్ శ్శిరుక్కి నిత్యయోగత్తై
అనుసన్ధి తరుళినారాయ్ త్తు.

*మతుబర్థప్రతిపాదకమాన ఇశ్లోకత్రాలుమ్ ప్రథమశ్లోకత్రాలుమ్
నారాయణశబ్దార్థముమ్ సజ్జహీతమ్. ఎజ్జనేయెన్నిల్; “శాన్తానన్త”
ఎన్ఱు తొడగ్గి దివ్యాత్మస్వరూపత్తై ప్రతిపాదికై యాలే, *అయనశబ్దా
ర్థమ్ సజ్జహీతమ్. గుణగుణికల్ అపృథస్సిద్ధజ్జళాకై యాలే గుణియాన
స్వరూపత్తై చ్చొన్న వితు, తన్నిరూపకగుణజ్జళాన జ్ఞానానన్దామలత్వాది
కళుక్కుమ్, నిరూపితస్వరూపవిశేషణజ్జళాన జ్ఞానశక్త్యాదికళుక్కుమ్, సౌక
ర్యాపాదకజ్జళానవాత్సల్య సౌఖీల్యాదికళుక్కు ముపలక్షణమ్. “మూర్తం
రూపమ్” ఎన్ఱు తొడగ్గి చ్చొన్న దివ్యవిగ్రహమ్ - తద్గుణజ్జళాన కాన్తి
సౌకుమార్యాదికళుక్కుమ్, తదాధేయమాన దివ్యభూషణజ్జళుక్కుమ్ ఆభ
రణ కోటియిలే అన్వితమాన దివ్యాయుధజ్జళుక్కు ముపలక్షణమ్. (తే)
ఎన్ఱు పెరియప్పిరాట్టియారై చ్చొన్నతు, భూమిప్పిరాట్టి తొడక్కమాన
మల్లై నాయ్ చ్చిమారుక్కు ముపలక్షణమ్. “ఘణిపతిః” ఎన్ఱు నిత్య
సూరికళై చ్చొన్నతు, ఛత్రచామరాదికల్ తొడగ్గి పరమాకాశత్తుక్కు
ముపలక్షణమ్. “మాయా” ఎన్ఱు ప్రకృతియై చ్చొన్నతు - బద్ధాత్మా
కళుక్కుమ్ కాలమహదాదివికారజ్జళుక్కు ముపలక్షణమ్. “బ్రహ్మే
శాది” ఎన్ఱు అణ్ణత్తుక్కుట్టట్టదేవాది పదార్థజ్జళై చ్చొన్నపోతే అణ్ణ
ముమ్ సిద్ధమితే. ఆక నారశబ్దార్థముమ్ సజ్జహీతమ్.

విగ్రహత్తై చ్చొన్నపోతే *చరణశబ్దార్థమ్ సజ్జహీతమ్. ఉపా
యోపేయజ్జళుక్కు అవశిష్టమాన నిత్యయోగత్తై చ్చొల్లుకైయాలే,

ఉపాయస్వీకారముమ్ ఉపేయప్రార్థనైయుమ్ ఉక్తప్రాయమ్. అసా
శ్లోకత్రయత్తాలే పూర్వవాక్యార్థతైయుమ్, తురీయశ్లోకత్తాలే ఉత్తర
వాక్యార్థతైయుమ్ అనుసంధిక్తుమామ్.

నను;—ఇశ్లోకత్తాలే ఇరువరుడైయవుమ్ నిత్యయోగమ్ శొల్లు
కిఱతాకిల్, (౧) ‘పరమాత్మాపరోయోసా నారాయణసమాహ్వయః।
తస్యైనపాయినీశ క్తిరేవ తద్ధర్మచారిణీ’ (౨) ‘విష్ణోశ్రీరసపాయినీ’
ఎన్ఱాప్పాలే తిరళ హరుపాశురమిట్టరుళిచ్చెయ్యామల్, భగవత్స్వరూప
రూపగుణవిభూతికల్ లక్ష్మీస్వరూప రూపగుణాదికలోడే యథాక్రమమ్
గాఢాశ్లిష్టజలాయురుక్కుమెట్టు ఇప్పడి పభజి తరుళిచ్చెయ్వానెన్నె
న్నిల్; ద్వయత్తిలే ప్రథమపదత్తిల్ విశేష్యపరమాన నారాయణ పద
త్తిలే భగవత్స్వరూపగుణవిభూతికల్ ప్రతిపాదిక్కైయాలమ్, తద్వి
శేషగుణపరమాన శ్రీకృష్ణత్తిలే పిరాట్టియినుడైయ స్వరూపరూప గుణాది
కల్ ప్రతిపాదిక్కైయాలమ్, ఉభయరుడైయవుమ్ స్వరూపాదికళు
క్కుణ్డాన అవినాభావసమ్బంధతై మతుప్పప్రతిపాదిక్కైయాలమ్, మతు
బర్థప్రకాశకమాన విశ్లోకత్తాలే పురుషకారోపాయజ్జళుడైయ స్వరూ
పాదికళుక్కున్యోన్య ముణ్డాన అవినాభావసమ్బంధతై విస్తరేణ వరుళిచ్చె
య్య క్కుఱైయిల్.

ఇప్పడి భగవత్స్వరూపగుణవిభూతికలోడే పిరాట్టిక్కుణ్డాన అవినా
భావసమ్బంధతై వేదజ్జళుమ్ ఋషికళుమ్ ఆధ్వార్కళుమ్ ఆచార్యర్క
ళుమ్ విరుమ్పి యనుసంధితార్కళో.

(౩) “దేనజుష్టామ్” ఎన్ఱుమ్, “శ్రీమన్నారాయణ” ఎన్ఱుమ్,
తత్స్వరూపాదికలోడే పతదవినాభావసమ్బంధతై వేదాన్తజ్జళో విరుమ్పి
బ్బెన. (౪) “అహంతాబ్రహ్మణస్తస్య సాహమస్మిన్సాతసి। ఆత్మానసర్వ

(౧) లక్షితస్తే. (౨) ౩-౪-౧౮-౧౩. (౩) శ్రీసుక్తమ్. (౪) లక్షితస్తే-౨.

భూతానా మహమ్నాతోహరిస్త్యుతః । అహన్తయావినాహంహి
నిరుపాఖ్యోన సిద్ధ్యతి । అహమర్థంవినాహన్తా నిరాధారా నసిద్ధ్యతి”
ఇత్యాదికథాలే భగవత్స్వరూపాఽవినాభావసమ్బంధమ్ స్పష్టమాయ
ద్యు. (౧) “కాచాన్యాత్వామృతేదేవి సర్వయజ్ఞమయంవపుః । అధ్యా
స్తేదేవదేవస్య యోగిచి స్త్యంగదాభృతః” (౨) “శ్రీవత్సవక్షానిత్య
శ్రీః” (౩) “యయావక్షస్థలంహరేః” ఇత్యాదికథాలే విగ్రహస్వయమ్
విశదమాయ్త్తు. (౪) “రాజరాజోఖిలస్యాస్య విశ్వస్య పరమేశ్వరః ।
కాన్తస్యతస్య దేవస్య విష్ణోస్సద్గుణశాలినః । దయితాహంసదాదేవీ జ్ఞానా
నన్దమయీసదా । అనవద్యాఽనవద్యాణీ నిత్యంతద్ధర్మధర్మిణీ” ఇత్యాది
కథాలే గుణావినాభావమ్ ఘోషిక్కప్పట్టతు.

(౫) “వై కుఠేతుపరేలోకే శ్రియాసార్థంజగత్పతిః । ఆస్తే” (౬)
“తత్రదివ్యవపుశ్శ్రీమాః దేవదేవోజనార్దనః । ఆస్తేనారాయణశ్శ్రీ
మాన్వాసుదేవస్సనాతనః” (౭) “వై కుఠేతుపరేలోకే శ్రీనహయోజనార్ద
నః” ఇత్యాదికథాలేవిభూత్యన్వయమ్ విస్తరిక్కప్పట్టతు. (౮) “ఏషనారా
యణశ్శ్రీమాః క్షీరార్ధవనికేతనః” (౯) “దేవత్వేదేవదేహీయం మమ
వ్యత్యేచమానుషీ రాఘవత్వేభవత్సితా” (౧౦) పూహేషుచై వసర్వేషు
విభవేషుచసర్వశః । తథాపూహీభవత్వేషా మమచై వానపాయినీ”
ఇత్యాదికథాలే పూహవిభవాఽవినాభావమ్ వ్యాఖ్యాతమాయద్యు.
(౧౧) “తైస్తైనుగుణైర్భావై ర్యాహం దేవస్యశాస్త్రిణః । కరోమినకలం
కృత్యం సర్వభావానుగామినీ” ఇత్యాదికథాలే ఐశ్వర్యాన్వయమ్ ఆద
రిక్కప్పట్టతు.

(౧) వి-పు-౧-౯-౧౨౨. (౨) రా-య-౧౧౪-౧౫. (౩) వి-పు-౧-౯-౧౦౫.

(౪) భగవచ్ఛాస్త్రే (౫) వాయవ్యే. (౬)

(౭) (౮) హరివంశే (౯) వి-పు-౧-౯-౧౪౫.

ఇప్పుడి ప్రత్యేకమాక ప్రతిపాదికైయన్తి కే, (౧) “గుణైర్విలాసై రూపై శ్చస్వాత్మనావాఽఽత్మనీ శ్వరమ్” నియచ్చన్తి మఖణ్ణాణ్ణనియన్తి ఇచ్చస్తుమ్మియమ్” ఎన్ఱు సకలావినాభావసమ్మన్థముమ్ సజ్జిహికక ప్పట్టతితే.

(౨) “మలర్ మకళో విరుమ్బుమ్ నమరుమ్ పెఱలడికళో” (౩) “తన్నోడుమ్ పిరివిలాతతిరుమకళో” ఇత్యాదికళాలే స్వరూపావినాభావ సమ్మన్థముమ్, (౪) “ఎన్ తిరుమకళో శేర్మూర్ పనే” (౫) “తిరుమూర్ పినిత్తేర్ తిరుమాలే” (౬) “అలర్ మేల్ మజ్జెయ్ మైమూర్ పా” (౭) “తిరుమకళుమ్ కూఱాళుమ్ తనియుడమ్మన్” ఎన్ఱు రూపావినాభావ సమ్మన్థముమ్, (౮) “నికరిల్ పుకథాయ్” (౯) “మికుమ్ తిరుమూల్ శీర్క్కడలై” ఎన్ఱు గుణ లభివృద్ధ్యన్తర్భావముమ్, (౧౦) “తిరుమూల్ వై కున్దమ్” ఎన్ఱు విభూత్యన్తర్భావముమ్, (౧౧) “తిరుమూల్ కడల్” (౧౨) “మాతవా! కూనేశితై యవుణ్డైవిల్ నిఱి త్తిల్ తెఱిత్తాయ్ కోవిన్దా” “శీమాతవన్ కోవిన్దన్” (౧౩) “తిరుమూల్ వన్దెన్దెన్జునిత్తై యప్పుకున్దాన్” (౧౪) “వేఱ్డత్తైన్ తిరుమూల్” ఎన్ఱు పూజావిభవాన్తర్భావమ్యర్చనతారావినాభావ సమ్మన్థముమ్, (౧౫) “పూమ్బావై యాకమ్ పుణర్వతు ఇరువరవర్ ముతలుమ్ తానే” (౧౬) “అల్లిమలర్ మకళో పోక మయక్కక్కళాకియుమ్ నిఱుమ్ మమ్మాన్ - ఎల్లాక్కరు మజ్జళుమ్ శెయ్” ఎన్ఱు జగత్సృష్టిస్మృతిఖాద్యన్తర్భావముమ్ ఆధ్వోకళాలు మనుసన్నికృష్టపట్టతితే.

-
- (౧) భగవచ్చాస్త్రే (౨) తి-వాయ్-౧-౩-౧- (౩)
 (౪) తి-వాయ్-౨-౨-౯. (౫) తి-వాయ్-౯-౪-౧. (౬) తి-వాయ్-౬-౧౦-౧౦.
 (౭) తి-వాయ్-౪-౨-౧. (౮) పెరియ-తిరువ-౬౯. (౯) తి-వాయ్-౧౦-౨-౨.
 (౧౦) (౧౧) తి-వాయ్-౧-౫-౫. (౧౨) తి-వాయ్-౧౦-౨-౧.
 (౧౩) నా-తి-౨-౧. (౧౪) తి-వాయ్-౨-౨-౧. (౧౫) తి-వాయ్-౩-౧౦-౨.

ఇహకకలై అశియై త్తిన ఆచార్యశ్రేష్ఠరాన భట్టరుమ్ - (౧)
 “స్వరూపంస్వాతంత్ర్యం భగవత ఇదంచన్ద్రీవదనేత్వదాశ్లేషాత్కర్వాద్య
 వతిఖలునిష్కర్షణమయే । త్వమాసీర్మాతశ్చక్రికమితురిదమిత్యన్త్యవిభ
 వైస్తదన్తర్భావాత్త్వాంసపుగభిశ త్తేశుతిరసి” ఎన్ఱు స్వరూపావిని
 భావనమృన్ధముమ్, (౨) “అనుకలతనుకాణ్డాలిగ్గనారమ్మశుమ్భత్” ఎన్ఱు
 రూపసమృన్ధముమ్, (౩) “ప్రశకనబలజ్యోతిర్జ్ఞానైశ్వరీ విజయప్రథా
 ప్రణతవరణ ప్రేమక్షేమజుగత్సపురస్సరాః । అపిపరిమళంకా నిర్లానఱ్య
 మర్చిరితీన్దిరే తవభగవతశ్చైతే సాధారణాగుణరాశయః ॥ అన్యేషి
 యశావనముఖాయువయోస్సమానా శ్రీరజమజ్జళవిజ్ఞమృణ వైజయ
 న్తి । తస్మిన్తవత్వయిచతస్య పరస్పరేణ సంస్తీర్వదర్పణఇవ ప్రచురం
 స్వదస్తే” (౪) “యువత్వాదాతుత్యేష్యపరవశతాశత్రుశమన” ఇత్యాది
 కళాలే గుణాపినాభావముమ్, (౫) “తత్రసక్సర్పగన్ధంస్ఫురదుపరిఫణా
 రత్నరోచిర్వితానంవిస్తీర్ణానస్తహాగమ్” ఎన్ఱు విభాత్యన్తర్భావముమ్,
 (౬) “దధిమాథంమథ్నతశ్శాన్తిశాన్తైః - “స్థితనయనసుధాభి
 స్సిశ్చతీచన్ద్రికేవ” ఎన్ఱు పూహాన్తర్భావముమ్, (౭) “యదిమనుజుతిర
 శ్చాంలీలయాతుల్యవృత్తేరనుజురనురూపా దేవినావాతరిష్యః । అనరస
 మభవిష్యన్నర్మనాథస్య మాతర్దరదళదరవిన్దోదన్తకాన్తాయతాక్షి” (౮)
 “అనుజనురనురూపరూపచేష్టానయదిసమాగమమిన్దిరాకరిష్యతే । అనరస
 మథవాప్రియంభవిష్టు ధ్రువమకరిష్యతర్జ్జరాజనర్మ” ఎన్ఱు విభవాన్త
 ర్భావముమ్, (౯) “శ్రీస్తనాభరణంతేజ శ్రీరజ్జేశయమ్” ఎన్ఱు అర్చనతా
 రాన్తర్భావముమ్ (౧) “శ్రీయోనమస్తచిదచిద్విధానవ్యసనంహరేః”

(౧) శ్రీగుణర-౨౮.

(౨) శ్రీగుణర-౩.

(౩) శ్రీగుణర-౩౨.

(౪) శ్రీగుణర-౩౪.

(౫) శ్రీగుణర-౨౫.

(౬) శ్రీగుణర-౪౯.

(౭) శ్రీగుణర-౪౮.

(౮) ర-స్త-౨-౪౯.

(౯) ర-స్త-౧-౮.

(౧౦) శ్రీగుణర-౧.

(౧) “యద్రూభక్తాఃప్రమాణమ్” (౨) “అనుశిఖనిశిఖవక్రీడనిశ్రీసమక్షమ్”
ఎఱ్ఱుజగద్వ్యాపారాన్తర్భావముమ్ స్పష్టమాక వరుళిచ్చెయ్తారిజే.

(౩) “ఆత్మన్యాత్మావపుషిచవపురైవభవైరైవభవఞ్చైత్యాకా
రై సైరనుగుణతయా సర్వభావానుయతా । ఇచ్ఛారూపాణ్యసిభగవత
స్సాన్వదయస్యాత్త రూపా దూరీకుర్యాన్నహి మధురతాదుగ్ధసిన్ధోస్తర
జ్ఞాత్ ” ఎఱ్ఱుపిరాట్టిక్కుణ్ణాన భగవత్స్వరూపాద్యవిదాభావసమ్బంధతై
అభియుక్తరుమ్ అనుసన్నితార్కళితే.

ఆక ఇప్పడి శ్రుతి స్మృతీహాసపురాణజ్ఞాలుమ్, అవద్యైయడి
యైద్యైన వాద్యార్కళి దివ్యప్రబంధజ్ఞాలుమ్ ప్రతిపాదిక్కిట దివ్య
దమ్పతికళుడైయ స్వరూపాదికళుక్కున్యోన్యముణ్ణాన అవిదాభావసమ్బం
ధతై ఇళ్ళొకత్తాలే అరుళిచ్చెయ్తారాయ్త్తు.

ఇప్పడి ఇరువర్కుముణ్ణాన అవిదాభావసమ్బంధతై అరుళిచ్చెయ్
కిటివిడత్తిల్, ప్రథమతః విభువాన భగవత్స్వరూపత్వాడే లక్ష్మీస్వరూ
పత్తుక్కు అనురూప స్వరూప సమ్బంధమ్ శొల్లమళవిల్ పిరాట్టిక్కుమ్
స్వరూపతః విభుత్వమగ్గీకరిక్కవేణుమ్. స్వరూపవిభుత్వమగ్గీకరిత్తాలితే
భగవత్స్వరూపానురూపత్వముమ్, అతిశయాకారేణస్తుతియుమ్ సిద్ధి
పుతు. పత్నిక్కు పతిస్వరూపానురూపావశ్యమ్భావిత్యై శ్రుతియామ్
నూచిప్పిత్తతిజే. విష్ణుపుక్కుప్పత్నియామ్భాతు వ్యావసనీలైయాక
వేణుమే; (౪) “భగవన్నారాయణాభిమతానురూపస్వరూపరూప” ఎఱ్ఱ
భగవత్స్వరూపానురూపత్వతై భాష్యకారరుమ్ ప్రథమత్తిలే ప్రతి
పాదిత్తరుళినారితే.

ఇప్పడి ప్రమాణ సిద్ధముమాయ్, ప్రమాత్మ సిద్ధముమాయ్,
యుక్తి యుక్తముమాన విభుత్వతై అగ్గీకరియామల్ అణుత్వతై అగ్గీ

కరిక్కుమోపుతు, భగవత్స్వరూపైకదేశవ్యాప్తియేయితే సిద్ధిప్పతు. అతు సకలచేతన సమానమాకై యాలే పిరాట్టిక్కు ఒరతిశయితస్తాత్రమ్ సిద్ధియాతు. “అనురూపరూపవిభవైః” ఎన్నిటపదత్తుక్కుమ్, భగవత్స్వరూపాదికళిల్ అల్పదేశమాకిలుమ్ ఇవళాల్ అనన్వితమాయిగుప్పతో రిడమిలై యెన్నుమిడతై ప్రతిపాదిక్కిఱ “సర్వాణి” ఎన్నిటపదత్తుక్కుమ్ వై యర్థముమ్ వరుమ్.

అణుస్వరూపై యా యిరుక్కువుమ్ వికాసశక్తియాలే విభవా యిరుక్కుమెన్నిల్; అహోపుతు సమానన్యాయత్తాలే సకలాత్మాత్మభుక్కుమ్ స్వరూపవికారాణ్ణీకారత్తాలే దోషమిన్దియిలే ఒభయమ్. ఆత్మ నిర్వికారత్వ ప్రతిపాదకమాన ప్రమాణజ్ఞభుక్కుమ్ విరోధమామ్.

ఆకిల్ జ్ఞానవ్యాప్తియై చ్చొల్లకిఱతెన్నిల్, (౧) “వాలాగ్ర శతభాగస్య” ఎన్ఱు తొడణ్ణి, “సచానన్త్రాయకల్పతే” ఎన్ఱు ముక్తాత్మాత్మభుక్కుమ్ జ్ఞానవ్యాప్తియున్ఱాకైయాలే ఇజోరతిశయముమ్ అనురూపత్వముమ్ సిద్ధియాతు. ఇవర్కతై పోలే ప్రధ్వంసాభావమాత్రమేయిన్ది క్కే ప్రాగభావతై ప్పూర్ణచ్చొల్లకై యాలే అతిశయముమ్ అనురూపత్వముమ్ సిద్ధిక్కిఱతెన్నిల్; అతునిత్యర్కుమున్ఱాకై యాలే అవై. ఇరణ్ణుమ్ సిద్ధియాతు, కిచ్చ, అనురూపత్వోక్తియాలే అతిశయస్తుతి సిద్ధిక్కిఱతెన్నిల్; అన్దఅనురూపత్వమావతు - అణుత్వత్తిర్ వైషమ్యమున్ఱానాలుమ్, స్వతన్త్ర శేషియైక్కుఱిత్తు శేషత్వపారతన్త్ర్యజ్ఞానేతి శయావహత్వమెన్నిల్; అతువుమ్ - సకలచేతనాచేతనసమానమాకై యాలేవి శేషమ్ సిద్ధియాతు.

కిచ్చ, “యథాసర్వగతోవిష్ణుస్తథై వేయంద్విజోత్తమ | త్వయై తద్విష్ణునాచామృజగద్వ్యాప్తంచరాచరమ్” ఇత్యాదికళిలే స్వరూపతో

విభుత్వమ్ ప్రసిద్ధమాయరుక్క, తదనన్తీకారేణ అణుత్వాన్తీకారముమ్
త్రోమాణవిరోధముమ్ ప్రసజ్గిక్కుమ్.

ఆక, అనురూపత్వ సిద్ధిక్కాకవుమ్, అతిశయితస్తుతిసిద్ధిక్కాక
వుమ్, ప్రమాణవైయర్థ్య నిపుత్త్యర్థమాకవుమ్, పిరాట్టిక్కు స్వరూప
విభుత్వమ్ అవర్జనీయమాకైయాలే అవశ్యమన్తీకార్యమితేయెన్నిల్;

మైవమ్, లక్ష్మీస్వరూపత్వై నిరూపిక్కుమళవిల్, స్వరూపవిభు
త్వమ్ కూడాతు. ఎజ్జనేయెన్నిల్; (౧) “భోక్తాభోగ్యంపేరితారచ్చ
మత్వా”(౨)“క్షరాత్మానాపీశతేదేవపకః” ఇత్యాదివేదాన్తసిద్ధమాన
వర్ణజ్గో నమ్దర్శనత్తుక్కు ముణ్ణితే. ఇవర్జితే - “అచిత్తత్వాన్త
ర్భూతైయో?, ఈశ్వరతత్వాన్త ర్భూతైయో? తత్వత్రయాతిరిక్తై
యో?” ఎన్టు వికల్పిత్తు నిరూపిక్కుమళవిల్, అచిత్తుజ్ఞానశూన్య
మాకైయాలమ్, ఇవళో జ్ఞాతృత్వవిశిష్టై యాకైయాలమ్, జ్ఞత్వా
జ్ఞత్వ విరోధప్రసజ్గత్తాలే, అచిత్తత్వాన్తర్భూవమ్ కూడాతు. ఈశ్వర
ద్విత్య ప్రసజ్గత్తాలమ్, (౨) “ఈశతేదేవపకః” ఎన్లిట పకత్వశ్రుతి
యోడుమ్, (౩) “నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే” ఎన్లిటనమాధికదరిద్ర
త్వప్రకాశకశ్రుతియోడుమ్విరోధమ్ప్రసజ్గిక్కైయాలమ్, ఈశ్వరతత్వా
న్తర్భూవమ్కూడాతు. భగవదైక్యమ్శొల్లిల్, పత్నీత్వపరమాన శ్రుతి
యోడుమ్, భేదపరమాన శ్రుతియోడుమ్ విరోధమ్పిఱక్కుమ్. ఐక్యపర
జ్గళానశ్రుతికళో అత్యన్తపారతన్త్యత్తాలేఅవినాభావనిబర్ధనజ్గళో; భేదప్ర
తిపాదకజ్గళో స్వరూపభేదపరజ్గళో.కిచ్చ, ఈశ్వరద్విత్యత్తిల్ అనోన్యమా
జ్ఞావ్యాఘాతత్తాలేఅనీశ్వరత్వముమ్ ప్రసజ్గిక్కుమ్.అతిరిక్తత్వత్తిల్ ప్రమా
ణమిల్లామైయాలే తత్వత్రయాతిరిక్తై యెన్నక్కుడాతు. ఇనిపారిశే
ష్యాత్ జీవతత్వాన్తర్భూతైయెన్నుమిడమ్ సిద్ధమ్.

ఆనపిన్సు, (౧) “ఏషాణురాత్మా” “త్రసచేణు ప్రమాణాస్తే రశ్మికోటి విభూషితాః” ఎన్టు ఆత్మాక్కళ్ళు అణుత్వత్తై లక్షణమాక చ్చొల్లుకై యాలుమ్, జీవసమష్టివాచకమాన మకారత్తిల్ “మాజ్-మానే” ఎన్నిఱథాతువాలే, ఆత్మాక్కళ్ అణుపరిమాణరెన్టు శొల్లుకై యాలుమ్, జీవతత్వాచర్యుత్తైయాన ఇవళుక్కుమ్ అణుత్వమ్ అవర్జ నీయమాకై యాలే స్వరూపవిభుత్వమ్ శేరాతు.

కిచ్చ, జీవతత్వాన్తర్భావత్తై అక్షీకరిత్తు అణుత్వానక్షీ కారేణ “అణుత్వనై తదవ్యతిరి క్తజీవవిషయత్వేసి విభుత్వమేతద్విషయమ్ ” ఎన్నిల్; అప్పోతు, జీవత్వమణుత్వ వ్యాప్తమాకై యాలే జీవలక్షణ త్తుక్కు అవ్యాప్తిదోషమ్ ప్రసక్తిక్కుమ్. “విభుత్వేనతిచేతనత్వమ్ ” ఎన్నిఱ ఈశ్వరలక్షణత్తుక్కు అతివ్యాప్తియుమ్ ప్ర సక్తిక్కుమ్. జీవాణుత్వ ప్రతిపాదికై యాన శ్రుతియోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. ఆత్మ యితే, (౨) “సచానన్తాయకల్పతే” ఎన్నిఱవిడ త్తిలుమ్ ముక్తరుక్కుమ్ స్వరూపవిభుత్వమ్ శొల్లామల్ జ్ఞానవ్యాప్తియై ప్రతిపాదిక్కుటతు. ఇవ్వ ర్థమ్ (౩) “ప్రదీపవదావేశం” ఇత్యాదిసూత్రత్తిలే ప్రతిపాది త్తతితే.

నను, ముక్తర్కు జీవత్వసామ్యతాలే అవర్జనీయమాన అణుత్వ త్తుక్కు బాధకప్రమాణ మిల్లామైయాలుమ్, తదనుగ్రాహకప్రమాణ సద్యావత్తాలుమ్ అణుత్వమక్షీకరిక్కులామ్. పిరాట్టిక్కు జీవత్వసామ్యా కారత్తాలే ప్రాప్తమాన వణుత్వత్తుక్కు తద్వ్యాప్తకప్రమాణమ్ బాధక మాకై యాలే, అణుత్వమ్ కూడాతితేయెన్నిల్; మైవమ్; తద్విభుత్వ ప్రమాణజ్ఞో స్వరూపవిభుత్వ పరజ్ఞశ్చిక్కే విగ్రహవ్యాప్తి ప్రతిపాద కజ్ఞళాకై యాలే తదణుత్వబాధకజ్ఞళలతేయెన్టె.

నను; యథాప్రమాణమ్ తద్విభుత్వాక్షీకారత్తిల్ బాధకమిల్లా మలిరుక్కువుమ్, ప్రమాణజ్ఞభుక్కున్యార్థమ్ కల్పికై యుక్తమల్లామై

యా లే, తద్విభుత్వ ప్రమాణజ్ఞో తదణుత్వే బాధకజ్ఞితేయెన్నిల్; మైవమ్. విభుద్వయాఽనమ్భవమే ఇవ్విషత్తిల్ బాధకమాకైయా లే అణుత్వమవర్జనీయమైన్దై.

నను, కాలాదికభుక్కు విభుత్వముణ్ణాయరుక్కువుమ్ ఈశ్వరద్విత్వమ్ వారాతాప్సీలే, లక్ష్మీవిభుత్వత్తిలుమ్ ఈశ్వరద్విత్వముమ్ ప్రసక్తియామైయా లే అతు విరోధమష్టేయెన్నిల్; కాలాదికభుక్కు విభుత్వముణ్ణాయరుక్కువుమ్ ఈశ్వరద్విత్వమ్ వారాతాప్సీలే యెన్నిఱదృష్టాన్తమ్ శేరాతు. ఎజ్జనేయెన్నిల్; కాలాదికభుక్కు “చైతన్యాఽనాధారత్వేనతి విభుత్వమ్” ఎన్నిఱతితేలక్షణమ్; “చైతన్యాధారత్వేనతి విభుత్వమ్” - ఈశ్వరలక్షణమాకైయా లే, చైతన్యవిశిష్టేయాన వివభుక్కు విభుత్వమ్ కొళ్ళిల్, ఈశ్వరద్విత్వమ్ ప్రసక్తికైయా లే, ఇవభుక్కు అణుత్వమే అసాధారణలక్షణమెన్న త్తట్టిలై.

నను, (౧) “యోలోకత్రయమావిశ్య బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః” (౧) “ఉత్తమఃపురుష స్త్వన్యః” ఎష్టు సర్వవ్యాపకత్వత్తాలుమ్, సర్వనియన్త్రత్వత్తాలుమ్ ఈశ్వరనుక్కు జీవాన్యత్వమ్ సాధిత్తాప్సీలే, (౨) “యథాసర్వగతోవిష్ణు స్తథేవేంద్విజోత్తమ” (౩) “ఈశ్వరీం సర్వభూతానామ్” ఇత్యాదిప్రమాణసిద్ధజ్ఞాన సర్వవ్యాపకత్వ నియన్త్రత్వజ్ఞాతే పిరాట్టిక్కు జీవజాత్యనన్తర్భావమ్ సాధిక్కులామితే. ఎజ్జనేయెన్నల్. “నేయమాత్మజాత్యన్తర్భూతా, కు తః - సర్వవ్యాపకత్వాత్ సర్వనియన్త్రత్వాత్; యథా-ఈశ్వరః, తథాచేయమ్; తస్మాత్తథేతి” ఎష్టు పశ్చాదయవమాన అనుమానత్తా లే ఆత్మతత్వాన్యత్వమ్ సాధిత్తు, అతఏవ తజ్జాతీయత్వాఽఽగతాణుత్వమ్ నివృత్తమా

కై యాలుమ్, “శ్రియఃపతియే సర్వవ్యాపకవస్తు” ఎన్ఱగ్గేకరిక్కేణ్ణుకై యాలుమ్, నిరూప్యనిరూపకాఽనినాభావసమ్మన్ధనిబన్ధనమాక నిరూప్య స్వరూపత్తుక్కుణ్ణాన విభుత్వమ్ తన్నిరూపకస్వరూపత్తుక్కుమ్ అవర్జనీయ మాయ్కోణ్ణు తన్నడైయే వరుకై యాలుమ్, ఇవభుక్కుమ్ స్వరూపతో విభుత్వమ్ న్యాయతః ప్రాప్తమాకై యాలే అణుత్వపక్షమ్ అయథార్థ మితే యెన్నిల్;

మైవమ్. ఇవిడత్తిల్ దృష్టాన్తయుక్త దార్హాన్తికణ్ణో సదృశజ్ఞ శన్తితే. స్వరూపవిభుత్వతాలుమ్ సర్వనియన్తృత్వతాలుమితే సర్వేశ్వర నుక్కు జీవాన్యత్వతై సాధితత్తు. దార్హాన్తికత్తిల్ అన్యహేతుద్వయమిలై యితే. ఎజ్జనేయెన్నిల్; పిరాటిక్కు ఆత్మజాత్యనన్త ర్భావసాధకజ్ఞాక చ్చొన్న హేతుద్వయత్తిల్ ప్రథమహేతు విగ్రహవ్యాప్తి విషయ మాకై యాలే స్వరూపాఽసిద్ధమ్.

అణ్ణు విగ్రహవ్యాప్తియై చ్చొల్లకిఱతెన్ఱెక్కుద్యోతకమెన్నెన్నిల్; -
(౧) “క్షీరోదాచ్ఛ్రిన్సముత్పన్నా శ్రూయతే ఽమృతమన్ధనే । భృగోః ఖ్యాత్యాన్సముత్పన్నే త్యేతదాహ కథంభవాన్” ఎన్ఱు, * శ్ఱెన్ఱు జ్ఞడలముతినిట్టిఱన్దా శెన్ఱుమ్, భృగుపత్నియాన ఖ్యాతియినిడత్తి ట్టిఱన్దాశెన్ఱుమ్, పరాశరభగవానుపదేశిక్కేట్ట మైత్రేయభగవాన్, నిత్యైయాన లక్ష్మిక్కు ఉత్పత్తిమత్వముణ్ణానాల్ నిత్యత్వమ్ కూడుమ్మ డియెజ్జనేయెన్ఱు ప్రశ్నమ్బణ్ణ; అతఱ్కు ఉత్తరమాక (3) “నిత్యైవై పాజగన్మాతా విష్ణోశ్శీరసపాయినీ । యథాసర్వగతోవిష్ణు స్తకై వే యం ద్విజోత్తమ” ఎన్ఱు ఉపదేశిత్తాన్.

అతెజ్జనేయెన్నిల్; *విత్తానానిత్యనాయ్, *అవ్యయఃపితావాన సర్వేశ్వరన్ సాధుపరితానార్థమాక సర్వజాతియిలుమ్ అవతరిత్తు,

(౧) “తమరుకన్దతెప్పురువమవురువదానే” (౨) “ఉమరుకన్దకన్దపురువమ్ నిన్నురువమ్” ఎన్నిఱపడియే ఆశితరుకన్ద వన్వోతిరుమేరికళాలే సర్వదేశ సర్వకాలసర్వావస్థైకళిలుమ్యాతొరుపడి సన్నిహితనాకితాన్; అప్పడియే “నిత్యైయాయ్ జగన్మాతావాయ్ విష్ణువుక్కు సమ్మదూపై యాయ్ అన పాయినియాయ్ సక్కిఱ విసళుమ్ మాతృత్వప్రయుక్తమాన వాత్సల్య త్తాలే అనతరిత్తు, తదూపానురూపజ్జళాన వన్వోరూపవిశేషజ్జళాలే సర్వత్ర సన్నిహితై యాయ్వుక్కుమ్. ఆకై యాల్ ఉత్పత్తిమత్త్వమ్ నిత్య త్వ భజ్జకమత్తు; కిర్మకృతోత్పత్తియాకిలితే దోపాయ వావతు; అనుగ్ర హార్థమాన వవతారమ్ గుణాయవామి త్తనై” ఎన్ఱు ప్రతివచనమ్ పణ్ణు కై యాలే సర్వవ్యాపిత్వ వచనమథాన్తరవిషయమ్.

ఇన్వళవన్ఱి క్కే, (౩) “పునశ్చపద్మానమ్భూతాహ్యదిత్యోభూ ద్యదాహరిః । యదాతుభార్గవోరామ స్తదాసీద్ధరణీత్వియమ్ । రాఘ వత్వైభవత్సీతా” (౩) “దేవత్వేదేవదేహేయమ్” ఇత్యాదికళాలే మేలుమ్ ఇన్దవిగ్రహవ్యాప్తియే ప్రతిపాదిక్కప్పట్టతితే. (౪) “సామ్య సామ్యైర్జగద్రూపై స్వయైతద్దేవిపూరితమ్” ఎన్ఱు మేలేవివరిక్కై యాలే, (౫) “త్వయైతద్విష్ణునాచామ్బ జగద్యావప్తంచరాచరమ్” ఎన్నిఱతుమ్ - విగ్రహవ్యాప్తివిషయమ్. ఆకై యాలే ఇనళుక్కు స్వరూప వ్యాప్తి పరిహారేణవిగ్రహవ్యాప్తియే ఉళ్ళితెన్ఱు నిర్ణీతమాయ్త్తు.

కిళ్ళ; ఇరువర్కుమ్ స్వరూపవ్యాప్తియైచ్చొల్లిల్, (౬) “దేవతి ర్భజ్యసుప్యేషుపున్నామా భగవాన్దరిః । స్త్రీనామ్నీలక్ష్మీరైత్రేయ నానయోర్విద్యతేపరమ్ । అథోవిష్ణురియంవాణీ” ఎన్ఱువిభూతివిభాగ విరోధమ్ ప్రసజ్జిక్కుమ్.

(౧) గతిరువ.౪౪.

(౨) తి-వాయ్-౮-౧-౪.

(౩) వి-పు-౧-౯-౧౪౩.

(౪) వి-పు-౧-౯-౧౨౦.

(౫) వి-పు-౧-౯-౧౨౬.

(౬) వి-పు-౧-౯-౩౫.

ద్వితీయహేతువాన సర్వనియంత్రత్వమ్ భాగాసిద్ధమాకై యాలే
సాధ్యసాధక సద్దేతువస్తు. ఎజ్జనేయెన్నిల్; సకలపురుషనియంత్రత్వత్తై
యితే అజ్ఞుపురుషతత్వాన్యత్వ సాధకమాక చ్చల్లిల్లిల్లు. అన్తసర్వ
నియంత్రత్వమ్ ఇవభుక్కుక్కుడాతితే. ఏకోననియంత్రత్వమితే ఇవ
భుక్కుశ్శతు; అతుతన్నిలుమ్ అన్తః ప్రవిశ్యనియంత్రత్వమితైయితే.
తావన్మాత్రత్తాలే ఆత్మజాత్య నన్తర్భావమ్ కొభుమోభుతు సర్వ
క్కుమ్ అపున్త్రత్వమ్ ప్రసక్తిక్కుమ్; స్వశరీరమాత్రత్తుక్కుమ్ అనీశనా
యిరుప్పానొరువనితైయితే.

ఆక ఇప్పడిఆత్మతత్వాన్యత్వ సాధకజ్ఞానహేతుద్వయముమ్ అసి
ద్ధజ్ఞాకై యాలేయుమ్, నిరూప్యనిరూపకజ్ఞభుక్కు అవినాభావ ముణ్డాకి
లుమ్, లక్ష్మీస్వరూప నిరూపితభగవత్స్వరూపత్తుక్కే వ్యాప్తిశొల్లు
కై యాలే జీవతత్వాన్తర్భూతైయాయ్, తజ్జాతీయత్వేన ప్రాప్తమాన
అణుత్వత్తై స్వరూపమాకవుడైయ వివభుక్కు స్వరూపతోవిభువాన ఏశ్వ
రనై బోపీలే స్వరూపవ్యాప్తియితై యెన్టు నిర్ణయిక్కుప్పట్టతు.

ఆకిల్, “యద్రూపరూపంతతై అనురూపరూపవిభవైర్గాఢోప
గూఢాని” ఎన్టు సర్వవ్యాపక స్వరూపత్తోడే తన్నిరూపక భూతైయన
లక్ష్మీస్వరూపత్తుక్కు అవినాభావ సమ్బంధమ్ శొల్లుకై యాలే, *సన్ని
యోగవిశిష్టన్యాయసిద్ధమాన స్వరూపవిభుత్వమ్ ఇవ్విడత్తిల్ శేరుప్పడి
యెజ్జనేయెన్నిల్; ఇప్పడి అనుపపద్యమానార్థ దర్శనత్తాలే ఉపపద్య
మానార్థాన్తరత్తైక్కల్పికైయాకి అర్థాపత్తిప్రమాణసిద్ధమాన అఘ
టితఘటనా శక్తియాలే, అణుస్వరూపైయా యిరుక్కువుమ్ విభువాన
ఈశ్వరస్వరూపత్తోడే పరిసమాప్య వ్యాపిత్తిరుక్కుయై ఇవ్విడత్తిల్
శొల్లుకై యాలే విరోధమితై.

ఎజ్జనేయెన్నిల్; “మహతోమహీయాన్” ఎన్నుప్పడి అతిమ
హత్తత్వమాన ఏశ్వరన్, “అణోరణీయాన్” ఎన్లుటపడియే, అణీయ

సామణీయనాయ్ కొండ్లు అణువ్యక్తికల్ తోఱుమ్ అసమ్మచితమాక నిరమ్మశైశ్వర్యతోడే తన్నుడైయ అఘటితఘటనాశక్తియాలే పరిసమాప్య వర్తిక్కుమాపోలే, తత్స్వరూపనిరూపక భూతైయానవివళుమ్ అణువాయరుక్కువుమ్ నిరూప్యవస్తు వ్యాపిత్తు నిఱ్ఱుమిడమెఱ్ఱుమ్ “ఈశ్వరీమ్” ఎన్ఱు శ్రుతిప్రసిద్ధమాన తన్నుడైయ అఘటిత ఘటనా శక్తియాలే వ్యాపిత్తు విభువాయరుక్కై ఇవిడత్తిల్ వివక్షితమాకై యాలే విరోధమిలైయితే.

ఆకై యాలేస్వరూపతోవిభువానఈశ్వర తత్త్వవ్యాప్తుత్తియుమ్, కేవలమ్ గుణతోవిభువాన ఆత్మతత్త్వవ్యాప్తుత్తియుమ్, చైతన్యానాధారమాన అచిత్తత్త్వవ్యాప్తుత్తియుమ్, భగవత్స్వరూపానురూపత్వముమ్ అతిశయితస్తాత్రముమ్ సిద్ధిక్కుమితే.

ఆనురూప్యమావతు - (౧) “ఈశతేదేవపకరి” (౨) “ఈశ్వర స్వరూపభూతానామ్” ఎన్ఱిఱతత్త్వరూపత్తుక్కునురూపమాక, (౩) “అన్యే శానా” (౪) “ఈశ్వరీంసర్వభూతానామ్” ఎన్నుమ్బడియరుక్కైయితే ఉచితమ్. అథవా అవనుడైయనత్తై పతదధీనై యాయ్, ఇనళుడైయనత్తై తదధీనై యాయరుక్కై-అన్యోన్యాయరూపత్వమాకవుమామ్. ఎల్లాప్పడి యాలుమ్, (౫) “ఉనక్కేఱుమ్” ఎన్నుమ్బడి తుల్యశీలమాయరుక్కైయితే ఆనురూప్యమావతు.

నను, విభువానసర్వేశ్వరన్, అఘటితఘటనా సామర్థ్యతాలే అణుస్వరూపనాయ్ కొండ్లు అణువ్యక్తికల్ తోఱుమ్ జాతివిద్యాపిత్తిరుక్కుమాపోలే, ఇనళుమ్ అణువాయరుక్కువుమ్ అఘటితఘటనా శక్తియాలే విభువాయ్ కొండ్లు వ్యాపిత్తిరుక్కుమెన్ఱిఱ విడత్తిల్ దృష్టాన్తమ్ కూడాతు. ఎజ్జనేయెన్నిల్; విభువాన ఈశ్వరనుక్కు ఉపా

(౧)

(౨) గీ-౧౮-౬౧.

(౩) శ్రీసూక్తమ్.

(౪) శ్రీసూక్తమ్.

(౫) తి-వాయ్-౧౦-౧౦.

ధ్యవచ్ఛేదమాత్రతాలేయితే అణుత్వవిభుత్వజ్ఞో శొల్లూకితః. స్వరూపతః అణుత్వమ్ శొల్లూగ్జాతితే. అఘటితఘటనాశక్తియా లే అణుత్వమహత్త్వరూపవిరుద్ధ సముచ్చయమ్ కూడుమెన్నిల్; అహేతు సర్వాదైవతభేదాభేదపక్షజ్ఞఘమ్ అగ్గీకార్యజ్ఞామితే. ఆకైయా లే ప్రతివస్తు పూర్ణత్వమావతుఁబరారు ఉపాధ్యవచ్చిన్న ప్రదేశమే సర్వత్వైయమ్ నిర్వహిక్కవల్ల శక్తియై యుడైతాయరుక్కై; ఇజ్జనన్తిక్కే, అన్తర్వాప్తియై స్వరూపసమవ్యాప్తి యెన్తజ్జీకరిక్కుమ్మాతు, బహిర్వాప్తిప్తి శేరాతు. కిచ్చ, నిరవయవమాన ఆత్మావుక్కు షడ్భాసరాహిత్యతాలే ఉల్లేఱ్ఱమ్ పుటమ్మెఱ్ఱమ్ ఒరువ్యవహారమ్ కూడామైయాలే, అన్తర్వాప్తియై అగ్గీకార్యమ్. ఆకైయా లే భగవదన్తర్వాప్తి ప్తిదృష్టాన్తబలతాలే లక్ష్మీవిభుత్వమసాధ్యమ్.

కిచ్చ, స్వరూప వ్యాప్తియమ్ విగ్రహవ్యాప్తియ మిన్తిక్కే, అఘటితఘటనాశక్తియా లే అణుస్వరూపైయా యరుక్కువుమ్ విభుత్వత్తోడే వ్యాప్తితిరుక్కుమెన్నిల్; స్వరూపవికారిత్వ మగ్గీకరితతాయ్ విడుమ్. అహేతు ఆత్మనిర్వికారత్వ ప్రతిపాదక ప్రమాణజ్ఞఘక్కు విరోధమ్ ప్రసజ్గిక్కుమ్. ఆనసిన్బు లక్ష్మీస్వరూపవిభుత్వమే అగ్గీకార్యమ్.

జీవత్వేపి విభుత్వాగ్గీకారత్తిలుమ్, “అణుత్వేనతి చేతనత్వమ్” ఎగ్గిజీవలక్షణత్తుక్కు అవ్యాప్త్యతివ్యాప్తిదోషపరిహారార్థమాక అణుత్వచేతనత్వమ్ ఏతద్వ్యతిరిక్తజీవవిషయమ్. పరతన్త్రచేతనత్వమ్ ఏతల్లక్షణమెఱ్ఱమ్, స్వతన్త్ర చేతనత్వమ్ ఈశ్వరలక్షణమెఱ్ఱమ్ లక్షణభేదమ్ కల్పిక్కలామితే. అన్తిక్కే, జీవలక్షణత్తిల్ అణుశబ్దమ్పరిచ్చిన్నమాత్ర పరమాయ్ భగవత్పరాధీనైయాన ఇవళీవిషయత్తిల్ స్వతన్త్రగుణ పరిచ్ఛేదేన వర్తిక్కితాకపుమామ్. అతావతు స్వరూపతోనిరతిశయత్వేపి పారతన్త్ర్యాదియోగతాలే గుణతస్సాతిశయ యుక్తైయాయరుక్కుమెన్తపడి.

ఇత్తాల్ స్వరూపత్తాలుమ్ గుణత్తాలుమ్ సాతిశయరానచేతనరిల్ వ్యాపుత్తియుమ్, తదుభయతో నిరతిశయనాన ఈశ్వరనిల్ వ్యాపుత్తియుమ్ సిద్ధిక్కుమితే. ఆకై యాల్ జీవతత్వాన్తర్భావత్తిలుమ్ స్వరూపతోవిభువాకై యాలే భగవత్స్వరూపాను రూపత్వముమ్ అతిశయేన స్తుతియుమ్ సిద్ధిక్కైయాలే, అణుత్వమ్ అనగ్గీకార్యమితేయెన్నిల్.

మైవమ్; సర్వేశ్వరన్ అణుద్రవ్యజ్ఞల్ తోలుమ్ స్వరూపేణ పరిసమాప్యవర్తిక్కు మెన్నుమిడమ్ కూడాతాకిల్, (౧) “అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్థితః” (౨) “అన్తఃప్రవిష్టశ్చాన్తా” “అన్తఃప్రవిష్టశ్చాన్తాజనానామ్” (౩) “య ఆత్మానమన్తరోయమయతి” ఎన్దు అన్తర్వ్యాప్తియై చ్చొల్లకిఱ ప్రమాణజ్ఞకుక్కు వైయర్థ్యముమ్, (౪) “పరస్తతః పరవైయల్ సీర్ తోలుమ్ కరన్దశిలిడన్దాఱు మిడన్దికల్ పొరుడాఱుమ్ పరనవ్ణమి తెనక్కరన్దెజ్జుమ్ పరన్దుళనివై యుణ్డకరనే” ఎన్దిఱ దివ్యసూక్తియోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. వ్యాప్యవ్యాపకజ్ఞాన జీవేశ్వరస్వరూపజ్ఞల్ జ్ఞానమయజ్ఞశాకై యాలే, తేజోద్రవ్యజ్ఞశాయ్ అతిస్వచ్ఛజ్ఞశాయ్ కొణ్డఱు ప్రతిఘాతాభావత్తాలే అనోన్యమన్తః ప్రవేశిక్కై ఉపపన్నమితే. ఆనపిన్బు నియన్తావానస్వరూపమ్ నియామ్యస్వరూపత్తుక్కుళ్ళే అన్తరాత్మతయా ప్రవేశిక్కై మికవుమ్ ఉపపన్నమాకై యాలే, జాతి వ్యక్తితోలుమ్ పరిసమాప్యవర్తిక్కుమా పోలే, (౫) “పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతే” ఎన్దు శ్రుతిసిద్ధమాన అఘటితఘటనాశక్తియాలే వ్యాపుతవస్తక్కుల్ తోలుమ్ స్వరూపేణ పరిసమాప్యవర్తిక్కుక్కుఱైయైలైయితే.

ఇప్పడిశ్రుతిసిద్ధమాయ్ యుక్తియుక్తముమాన అన్తర్వ్యాప్తిబహిర్వ్యాప్తిక్కు విరోధమాకామైయాలుమ్, విరుద్ధసముచ్చయపక్షజ్ఞిల్ విరుద్ధసముచ్చయ నిబద్ధనమాక ఈశ్వరనుడైయ అఘటితఘటనా

(౧) తై-నా- (౨) యజు-ఆ-౩-ప్ర-౧౧. (౩) బృహ-౫-౭-౨౨.

(౪) తి-శా-౧.

(౫) శ్లో-౬-౮.

శక్తియై క్కొళ్ళామైయా లే పరపక్ష త్రిన్పడి యాకామైయాల్, అతు తత్ప్రతిబద్ధి యల్లామైయాలుమ్, విభుస్వరూపన్ అఘటితఘటనా శక్తి యా లే అణుక్కల్ తోఱుమ్ స్వరూపేణ పరిసమాప్యవర్తిక్కితాప్పోలే, పిరాట్టియుమ్ అణుస్వరూపై యాయరుక్కవుమ్ అఘటితఘటనా శక్తి యా లే విభుస్వరూపత్తోడే వ్యాపి త్తిరుక్కై యాకిఱవిభుత్వమ్ ఇల్లోక త్తి ల్ వివక్షితమాకై యా లే విరోధమిల్లె.

కిచ్చ, (౧) “ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ” ఎన్నిఱపడియే జగత్తుక్కు త్రివిధ కారణముమ్ బ్రహ్మమేయాకై యా లే (౨) “ప్రకృతిశ్చప్రతిజ్ఞా దృష్టానానుపరోధాత్” ఎన్నిఱసూత్రప్రకార త్తి లే ఉపాదానకారణమా య్ క్కొణ్ణు బ్రహ్మమ్ జగత్తాయ్ పురిణమిక్కుమ్పొతు, తన్నుడై యశ క్తియా లే స్వస్వరూపత్తుక్కు వికారమ్ వారామల్ పరిణమిక్కుమాపోలే, ఇవఘమ్ అణువాయరుక్కవుమ్ అఘటితఘటనా శక్తి యా లే తన్ స్వరూప త్తుక్కు వికారమ్ వారామల్ విభుస్వరూపత్తోడే వ్యాపి త్తిరుక్కై క్కుత్తై యిల్లామైయాలుమ్, లక్ష్యవర్గత్తుక్కుల్లామేఱుకిఱ లక్షణత్తైవిట్టు లక్ష్య విభాగమ్ పణ్ణి లక్షణభేదమ్ కల్పిక్కుయ్ క్తమల్లామైయాలుమ్, జీవవిష య త్తిల్ అణుశబ్దమ్ (౩) “జ్యాయానస్తరితూత్” ఎన్నిఱమహత్త్వ ప్రతి కోటియాన అణుత్వత్తైచ్చొల్లుకై యా లే వాలాగ్రేత్యాదిప్పడియేసూత్తు పరిమాణత్తైచ్చొల్లుమి త్తనై యల్లతు పరిచ్ఛిన్నమాత్ర పరమిల్లామైయా లుమ్, జీవతత్వాన్తర్భూతై యాయ్, తజ్జాతీయత్వేనాగతమాన అణు త్వత్తై స్వరూపమాకవుడై య వివళితన్నుడై య అఘటితఘటనా శక్తి యా లే స్వవికారరహితమాక విభుస్వరూపత్తోడే వ్యాపి త్తిరుక్కుమ్పడి మై ఇల్లోకత్తా లే వ్యాఖ్యానమ్బుణ్ణి యదుళినారాయ్ త్తు.

అథవా, విగ్రహవ్యాప్తియై ఇల్లోక త్తి లే ప్రతిపాదిక్కిఱతెన్టు మదుళిచ్చెయ్ వర్. ఆకిల్, “యద్రుప్మారూపమ్” ఎన్టు ప్రథమతః

స్వరూపజై చొల్లువానెన్నెన్నిల్, మేల్ “మూర్తంబహ్మ” ఎఱ్ఱ
శొల్లుకిఱ దివ్యవిగ్రహమ్ దివ్యాత్మస్వరూపత్తిలుమ్ ప్రియతరమాయిరు
కుమ్బుడియై ప్రకాశిప్పికైక్కాక ముద్దుటమున్నమ్ స్వరూపజై
ప్రతిపాదిత్తతత్తనైయెఱ్ఱ యోజిత్తుక్కొళ్వతు. ఇన్ద్రయోజనైయై
“హరేశాన్తానన్త మహావిభూతిపరమం బ్రహ్మయత్ స్వరూపమ్,
తతోపితత్ప్రియతరమత్యద్భుతంమూర్తం బ్రహ్మయద్రూపమ్ - యద్వి
గ్రహమస్తి, తచ్చయథాసుఖం విహరతోహరేరన్యాని యానిసర్వాణి
రూపాణి సన్తి, తానిచతేనైవరనురూపరూపవిభవైః - విగ్రహవిభవైః,
గాఢోపగూఢాని - శ్లిష్టపరిష్వజ్ఞాన్యాహుః” ఇత్యన్వయః.

ప్రథమయోజనైయిల్, “హరేశాన్తానన్త మహావిభూతిపరమం
బ్రహ్మయద్రూపమస్తి, తచ్చ, తతోపి ప్రియతరమత్యద్భుతంమూర్తం
బ్రహ్మయద్రూపమస్తి, తచ్చ-యథాసుఖంవిహరతోహరేరన్యానియాని
సర్వాణిరూపాణిసన్తి; తానిచతేనైవరనురూప రూపవిభవైః - స్వరూ
పాదివిభవైః, గాఢోపగూఢాన్యాహుః” ఎఱ్ఱ స్వరూపాదికలై ప్రత్యే
కమ్ ప్రత్యేకమాక సమ్మన్దిత్తు యోజిత్తుక్కొళ్వతు.

ఆక, ఇళ్ళొకత్తాలే (౧) “యతోవాఇమానిభూతానిజాయన్తే”
ఎఱ్ఱతొడగ్గి (౧) “తద్విజ్ఞానస్వ” ఎఱ్ఱమ్, (౨) “తజ్జలానితిశాన్త
ఉపాసీత” ఎఱ్ఱమ్, (౩) “కారణన్తుధ్యేయః” ఎఱ్ఱమ్, (౪) “అథాతో
బ్రహ్మజిజ్ఞాసా” (౫) “జన్మాద్యస్యయతః” ఎఱ్ఱమ్, (౬) “ధ్యేయో
నారాయణస్సదా” (౭) “ధ్యేయస్సదా” ఎఱ్ఱమ్ శొల్లుకిఱ ప్రమాణ
ప్రకారత్తిలే భగవద్ధ్యేయత్వహేతువాన జగత్కారణత్వత్తై ప్రతిపా
దిక్కిఱ నారాయణశబ్దపర్యాయమాయ్, పూర్వవాక్యత్తిట్టడియై స్వీకృ
తోపాయనుక్కు ప్రాప్తిప్రతిబంధసకలపాపనివర్తకత్వహేతుకమాయ్,
స్వేతరసమన్త సహాయానపేక్షోపాయత్ప్రకాశకమాయ్, ఉత్తర

(౧) తై-భృ- (౨) ఛాణ్డో-౩-౧౪-౧. (౩) ఆధర్వణిఖా.

(౪) బ్రహ్మసూ-౧-౧-౧౨ (౫) బ్రహ్మసూ-౧-౧-౨. (౬) భా-ఆ- (౭)

వాన్మోక్షైష్ట్యైః ప్రార్థితప్రాప్త్యనుక్కు పరమప్రాప్త్యమాన అనుభవైశ్చ జ్ఞ-ర్యాదికళిత స్వభోక్తృత్వాది రూపవిరోధి నిష్పత్తిక్కుమ్ వాచకమాయరుక్మిణ హరిశబ్దతై ప్రయోగిత్తు, తద్వాచ్యనాన సర్వేశ్వరనుడైయ స్వరూపాదికళితపుషకారైక లక్షణైయాయ్, ప్రాప్త్యైకవేషైయాయ్, కైజ్ఞర్యప్రతిసమ్బద్ధినియు మాయ్, తద్వర్థకైయు మాన పిరాట్టియనుడైయ స్వరూపాదికళితే గాఢాశ్లిష్టజ్ఞభాయరుక్తు మెష్టు దివ్యదమ్బుతికళుడైయ నిత్యయోగతై అరుళిచ్చయైకైయాలే, (౧) “ప్రయతవాణిశ్వరణమహంప్రపద్యే” (౨) “స్వస్తీసమ్భాధేష్వభయం నోఽస్తు” ఎన్నిఱ ప్రమాణప్రకారక్తిలే వాక్యద్వయోక్తోపాయోపేయ జ్ఞతై వికడికిరి త్తరుళినారెన్నుమిడమ్ వ్యక్తమాకిణతు.

(౩) “విశ్వంనారాయణంహరిమ్” ఎష్టు - శ్రుతియుమ్ నారాయణశబ్దతోడే హరిశబ్దతై సహపరి త్తతితే. (౪) “వాసుదేవంజగద్యోనిం నౌమినారాయణంహరిమ్” (౫) “రక్షిష్యతిహరిశ్రీమానాశ్రితానితి నిశ్చయాత్” ఎష్టు జగత్కారణత్వవాచకమాన నారాయణశబ్దతోడే హరిశబ్దతై ప్రయోగి త్తతు. తద్వాచ్యనోడే లక్ష్మీ సమ్బద్ధతైయుమ్ అను సద్దిత్తు ఉపాయవరణమ్బుణ్ణి, “నారాయణాయనాథాయ హరయేశ్రీమతే నమః” ఎష్టు స్వభోక్తృత్వాది విరోధినవర్తకనాయ్ ఆర్తిహరనాకై యాలే హరిశబ్దవాచ్యనాయ్ సర్వశేషియుమాన నారాయణనుమ్ సర్వస్వామినియుమాన పెరియపిరాట్టియారుమాన నిత్యయోగతై ప్రతిపాదిత్తు అనుభవకై జ్ఞ-ర్యాదికళితై ప్రార్థితార్థకళితేపరమవైదికరుమ్; “గతిర్గమ్యశ్చాసౌహరిః” ఎన్నక్కడవతితే. ఇతుతాన్ “భగవాన్సరిః” ఎన్నిఱ పడియే ఉపాయపూర్తియైయుమ్ ఉపేయపూర్తియైయు ముడైత్తాన తిరునామమితే.

ఆక, చతుర్థాశ్వాసే (౬) “హీశ్చ తేలక్ష్మీశ్చ పత్నోఽశ్రీ” (౭) “విష్ణుపత్నీ” (౮) “విష్ణోశ్రీః” (౯) “దేవదేవదివ్యమహిషీమ్” ఇత్యాది

(౧)

(౨)

(౩) తె-నా-

(౪) భార-

(౫) భగవచ్చా-

(౬) పురుషనూ-

(౭) క్రీసూక్త-

(౮) వి-పు-౧-౮-౧౭.

(౯) శరణాగతి.

ప్రమాణప్రసిద్ధమాన విష్ణుపత్నీత్వత్వైయుమ్ (౧) “అస్యేశానాజగతః”
 (౨) “ఈశానాదేవీభువనస్య” (౧) “ఈశ్వరీం సర్వభూతా నామ్”
 ఎన్నిటప్రమాణప్రతిపాద్యమాన ఉభయవిభూతిశేషిత్వత్వైయు ముడై య
 శాయ్, (౧) “తాంపద్మనేమింశరణమహంప్రపద్యే” ఎన్నిటపడియేఅశ
 రణ్యశరణ్యైయాయ్, “ఉదారామ్” ఎన్నిటపడియే సకలపురుషార్థప్ర
 దైయాయ్, సమన్వయా విరోధసాధన ఫలవిషయమాన శారీరకశా
 స్త్ర చతురధ్యాయాసమధిగతనాన సర్వేశ్వరనుక్కు సర్వప్రకారాభి
 మతాను రూపస్వరూపరూప గుణాదికలైయుడై యశాయ్కొండ్ల
 తత్స్వరూపాద్యవినాభూతైయాయరుక్కైయాలే, “దేవజుష్టామ్” ఎన్నిట
 తన్నిత్యయోగత్వైయుముడై యశాయరుస్తుశ్శ పెరియపిరాట్టియారుడై య
 వైభవత్వై బహుముఖమాక ప్పేళిఅనుభవిత్తు, ఇప్పడిసర్వప్రకారతాలుమ్
 “మాతృదేవీభవ” ఎన్నిటవేదాన్తవాక్యార్థత్వై స్వాశితరాన అస్మదాది
 కళుమఱిన్దు అనుసనిత్తు ఉజ్జీవిక్కుమ్బడి ఉపకరి త్తరుళినారాయ్త్తు.

స్తోత్రచతుశ్లోకీ ఇరణ్ణిలుమ్ గాలుముణ్డెయాకిలుమ్ ఒన్డుక్కుప్రథమ
 వాక్యత్తిలేనోళ్ళు; ఒన్డుక్కుద్వితీయవాక్యత్తిలేనోళ్ళు. “స్వాదయన్నిహసర్వే
 పాంత్రయన్తార్థంసుదుర్గ్రహమ్|స్తోత్రయామాన” ఎన్డుకొండ్ల దుర్గ్రహ
 మానవేదాన్తార్థజలై సుగ్రహస్వాదుక్కళామ్బడిస్తోత్రమాకప్పణ్ణి యరుళి
 నారెనెయాలుమ్, ఇప్పిబన్ధగళిల్ ప్రతిపాదిక్కిట వర్ణజలై నిరూపిత్తు
 ప్పార్తొల్ అవ్వర్ణజళాయ్ యరుక్కైయాలు మ్మిన్నాలువాక్యత్వైయుమ్
 ఇవన్ద్రుక్కు వాక్యార్థమాక యోజిక్కలామితే.

యత్పదా మ్మోజఘటితా ప్రణతిద్దర్శభాన్యపి ।

పదాని పరమాంముక్తిం సూతేతాంశ్రియమాశ్రయే॥

నాయనారాచ్చాన్పిల్లై తిరువడికళేశరణమ్.

పరమకారుణికరాన నాయనారాచ్చాన్పిల్లై అరుళిచ్చెయ్త

చతుశ్లోకీవ్యాఖ్యానమ్

మున్ద్రీన్ద్రీన్దు.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

పరమ కారుణిక రాన

పెరియవాచ్చాన్నిళ్ళై అరుళిచ్చెయ్త,

పరన్ద రహస్యమ్.

ఇష్టగ్రంథమ్

శ్రీమాన్. పుదుప్పేర్, ఇళయవల్లి,

విద్వాన్, వెంకటాచార్యరాలుమ్,

శ్రీమాన్-పుదుప్పట్టు-తిరువేంకటాచార్యరాలుమ్,

నానాదేశానీ తానక శ్రీకోశ్లగిన్ సహాయత్తినాల్
పరిశోధిక్కప్పట్టు,

శ్రీవైష్ణవగ్రంథముద్రాపక నల్లెయారాల్,

శ్రీపరాబ్దుక తిరువవతారాది ౫౦౧౩-వతు సంవత్సరమాస
విరోధిక్కత్ సంవత్సరత్తిల్.

కాళీపురమ్,

శ్రీనివాస ముద్రాక్షరశాలైయిల్,

అచ్చిట్టు ప్రచురమ్ కెయ్యప్పట్టు.

విజయతేరరామ్.

శ్రీవైష్ణవగ్రంథ ముద్రాపకసభ (లిమిటెడ్).

ఈ సభలో తెనుగులిపిలో నచ్చువేసిన గ్రంథములు.

	రూ.	అ.	పై.
తనిశ్లోకమ్ సవ్యాఖ్యానము ప్రతిపద తాత్పర్యసహితము	...	౨	౦ ౦
భారతాది తనిశ్లోకమ్ " "	...	౦	౨ ౬
రామ చరమశ్లోకమ్ " "	...	౦	౧ ౬
దుష్కర్ణశ్లోక టిప్పణి	...	౦	౨ ౬
శాణ్డిల్యునిశ్చ పరమధర్మశాస్త్రము తాత్పర్యసహితము	...	౦	౯ ౦
తిరువస్తాతి-౧-ము, ౪-వ-వ్యాఖ్యానారుమ్మద ప్రతిపదసహితము...	౧	౧౨	౯
తిరువిరుద్రమ్ వ్యాఖ్యానద్వయ ఉరైప్రతిపదతాత్పర్యసహితము...	౨	౪	౦
తిరువాళిరియమ్-ము, పెరియతిరుమడల్-వ, వ్యాఖ్యాన ఆరుమ్మద ప్రతిపద తాత్పర్యసహితము	...	౧	౭ ౩
ఇరామానుశ సూక్ష్మస్తాతి	...	౧	౧౨ ౦
తిరుప్పల్లాణ్డు	...	౦	౭ ౬
శ్రీవచనభూషణమ్	...	౧	౧౨ ౬
కరణశబ్దార్థవిచారమ్	...	౦	౨ ౦
ప్రపత్త్యుపాయశ్లోవిచారమ్	...	౦	౧ ౦
నాయమాత్మాభావ్యమ్	...	౦	౨ ౬
యమకరత్నాకరమ్	...	౨	౧౧ ౬
తిరుప్పావై మూవాయిరప్పడి అరుమ్మతసహితమ్	...	౧	౫ ౬
దీప్రకాశ సహిత తత్త్వదీపమ్	...	౨	౦ ౬
గురుపరమ్పరా ప్రభావమ్	...	౨	౦ ౬
తత్త్వసజ్జిహమ్	...	౦	౨ ౦
యతీంద్రిప్రపణప్రభావమ్	...	౦	౧౨ ౬
తిరుప్పావై ఈరాయిరప్పడి నాలాయిరప్పడికళ్	...	౧	౬ ౦
ముముక్షుప్పడి వ్యాఖ్యానారుమ్మద ప్రమాణ త్తిరట్టు సహితమ్	...	౨	౧౩ ౦
తిరుప్పావై ఆతాయిరప్పడి	...	౧	౮ ౦
పరస్థరహస్యమ్.	...	౦	౮ ౦

ఈగ్రంథములు మట్టకాగితములో సగముపెటకు నివ్వబడును.

మ. తిరు వేదగడముడై యాన్,   {   రా. తిరు వేదగడత్తానయ్య,
ఉపకార్యదర్శి.   కార్యదర్శి ధనాధికారి.

సెం ౩౧, వెంకటాచలముదలిపిది, చెన్నపట్టణము.

తని తనయే ఉపాయోపేయజ్ఞులై చూట్టుకొంటామే, అవద్దీదీలాస్తు జ్ఞానగోచరమాకవమైనిరుక్క, మూస్తుమ్ జ్ఞాతవ్యమాక వేణ్ణుకొంటెన్నెన్నిల్; బుభుత్సు-ఓరర్థత్తిలే నిష్ఠనాకై కు అనుమాపమానప్రమాణజ్ఞ శనేకజ్ఞో అపేక్షితజ్ఞాకై యాలే, అన్వోప్రామాణ్యభేదత్తాలే మూస్తుమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు.

అతిల్ తిరుమన్త్రమ్ (౧) “ఋచోయజాంషిసామాని తక్తే వా ధర్వణానిచ । సర్వమష్టాక్షరాన్తస్థం యచ్చాచ్యుత్యదపివాజ్ఞయమ్” అస్తు సకలశాస్త్రసజ్గ్రహమాకై యాలే శాస్త్రముఖత్తాలే ప్రమాణమాకక్కడవతు. ఇమ్మన్త్రమ్ శాస్త్రద్వారా ప్రమాణమాకొంటామే, శాస్త్రజ్ఞులీలే ఇన్త ఉపాయోపేయజ్ఞులై ప్రతిపాదికొంట శిలవాక్యజ్ఞో ప్రమాణమాక అమైనిరుక్క, ఇమ్మన్త్రత్తైయేనిర్బన్ధిక్కై కు హేతువెన్నెన్నిల్; అవ్యాకృతజ్ఞై కొండ్లు అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణప్పార్ క్కిల్, అవై పూర్వభాగత్తిలేయాకేల్, సకలశాఖాప్రత్యయన్యాయసజ్చారత్తాలే సజ్చరిత్తు అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణవేణ్ణుమ్. ఉత్తరభాగత్తిలేయాకేల్, సకలవేదాన్తప్రత్యయన్యాయమ్ సజ్చరిత్తు అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణవేణ్ణుమ్.

అతిల్ సకలశాఖాప్రత్యయన్యాయమాకొంట-ఒరువాక్యత్తిలేఓరర్థత్తైచ్చొన్నాల్, అతినుడైయ అజ్గోపాజ్గాదికలై నేరాకవటికై కాక, శాఖాన్తర్గళెల్లావద్దీదీలుమ్ సజ్చరిత్తు, అవద్దీదీల్ శొల్లుకొంటవర్థజ్ఞులీలుమ్ జ్ఞానమ్ పిఱన్దు, అవర్థజ్ఞుకు అన్యోన్యమ్ పిఱకుమ్ విరోధజ్ఞులై యమ్ శమిప్పిత్తు, తనక్కభిమతమాన అజ్గియోడే శేరుమవద్దీదీచ్చేర్ కైయితే. అతు-ఎలియెలుమ్మనాయరుప్పనోరువనాల్ శెయ్ తు తలైక్కట్టువతోన్తన్దు. అప్పడియే, సకలవేదాన్తప్రత్యయమాకొంట-ఒరువేదాన్తత్తిలే ఒరువాక్యమ్ ఓరర్థత్తైచ్చొన్నాల్- అల్లాతవేదాన్తజ్ఞ

శిలుమ్ సచ్చరిత్తు, అవద్రీల్ శొల్లకిఱవర్ణకు అన్యోన్యమ్ విరోధమ్ విపాతపడి విషయవిభాగమృణ్ణే, తనకు అభిమతజ్ఞానవర్ణజ్ఞోడే శేరుమవద్రీల్ చేర్కైయిటే.

అక.-ఇన్నాయద్యయమ్ అపేక్షితమాకై యాలే, అతుదుష్కరమాయ్ ఒరువాక్యమాత్రజ్ఞాణ అర్థనిర్ణయమ్ పణ్ణకై అశక్యమాకై యాలుమ్, “ఋచోయజాంషిసామాని” ఇత్యాదియిల్ శొల్లకిఱపడియే సకలశాస్త్రసారతయా ప్రమాణసిద్ధమాయ్, సర్వరాలుమ్ అవిగీతమాకస్వీకృతమాన ఇమ్మన్త త్తిలే ఉక్తమాన వర్ణతుక్కు అప్పడిశ్శేసాధ్యతైయిల్లామైయాలుమ్, ఇమ్మన్త మే నిరపేక్షప్రమాణమాకక్కడవతు.

ఇప్పడినుదృఢమాక శ్రుతిసిద్ధమేయాకిలుమ్, అతు ఒరువనుక్కు ఉపాదేయమామౌతు శిష్టాచారగోచరమాక వేణుమెన్నుమిడమ్, (౧) “యథాతేతేషున రైరన్-తథాతేషున రైథాః, యథాతేతత్రవ రైరన్-తథాతత్రవ రైథాః” ఇత్యాదికళిలేశిష్యనుక్కు కర్తవ్యజ్ఞతై విధిక్కిత ప్రదేశ త్తిలే, “అవర్కళోయాతొరుపడి అవద్రీలే వర్తిప్పార్కళో, నీయుమ్ అప్పడియే అవద్రీలేవర్తి” ఎన్ఱమ్, “అవర్కళోయాతొరుపడి అవద్రీలే వర్తిప్పార్కళో, అవిడ త్తిలేనీయుమ్ అప్పడివర్తి” ఎన్ఱమ్ ఉక్తమాకై యాలుమ్, అన్ఱకైయిల్ పశువిశసనమ్ శిష్టపరిగ్రహమిల్లామైయాలే, అనుష్ఠిక్కిల్ స్వరూపహానియామ్బడియాకై యాలుమ్, “శిష్టాచారమ్ ప్రమాణమ్”. ఎన్ఱ-శిష్టాచారతైయే ప్రధాన ప్రమాణమాక మీమాంసకర్ శొల్లకై యాలుమ్, సకలశాస్త్రసర్గ్రహమాన తిరుమన్త త్తిలే ఉక్తమాన వర్ణతుక్కు శిష్టాచారమ్ అపేక్షితమాకై యాలే, ఇవర్ణతుక్కు శిష్టాచారద్వారా ప్రమాణమాకతు, ద్వయమ్.

ఆచార్యరుచిపరిగృహీతమాన వర్ణత్తుక్కు శరణ్యాభిమతత్వప్ర
కాశకమాన చరమశ్లోకమ్-శరణ్యానుమతిద్వారా ప్రమాణమాకీటతు.
శాస్త్రసిద్ధముమాయ శిష్టాచారసిద్ధముమానవర్ణమ్ శరణ్యాభిమతమా
యన్తో ఇరుప్పతు. ఆనాల్ తదభిమతమాకైక్కుత్తనియే ఒనుప్రమా
ణాపేత్తై ఉణ్డోవెన్నిల్, (౧) “జ్యోతిష్టామేన స్వర్గకామాయజేత”
ఎన్టు-విహితముమాయ, స్వర్గార్థమాకజ్యోతిష్టామాదికళై అనుష్టిప్పా
రుముణ్ణాయ్, తత్తత్కర్మసమారాధితనాయ్-అవోరుక్కు ఫలప్రదనా
య్ పోరానిఱ్కుచ్చెయ్ తేయుమ్, (౨) “యామిమాం పుష్పితాం
వాచంప్రవద నివిపశ్చితిః । వేదవాదరతాశిపార్థ నాన్యదస్తీతివాదినః!
కామాత్మానస్సవ్వగ్రహం” ఎన్టుజేపిక్కక్కాణ్డెయాలే, “అప్పడియే
అనభిమతమాయిరుప్పతోన్టున్టు” ఎన్టైక్కు శరణ్యానుమతి అపేక్షితమిజే.

ఆక, ఇప్పటి అర్థదార్ధ్యహేతుభూతమాన ప్రామాణ్యమ్ ఇవై
మూన్టుక్కుమ్ తని త్తనియే ఉణ్డాకైయాలే-ఇమ్మాన్టుమ్ జ్ఞాతవ్యమా
కక్కడవతు. కిచ్చ-తిరుమన్తమ్ - స్వరూపయాథాత్మ్యప్రతిపాదనపర
మాకైయాలమ్, ద్వయమ్ - ఉపేయయాథాత్మ్య ప్రతిపాదనపర
మాకైయాలమ్, చరమశ్లోకమ్ - ఉపాయయాథాత్మ్య ప్రతిపాదన
పరమాకైయాలమ్, ఇమ్మాన్టుమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు.

ఇవ్వర్థత్తై శాస్త్రసిద్ధమాక్కుకీటతు-తిరుమన్తమ్; ఉపబృంహణ
సిద్ధమాక్కుకీటతు-చరమశ్లోకమ్; స్వానుష్ఠానమాక్కిత్తరుకీటతు - ద్వ
యమ్. ప్రణవత్తుక్కు మన్త శేషమ్ వివరణమానాబోలే, మన్త శేషత్తై
ద్వయమ్ వివరిక్కెయాలమ్, ద్వయార్థత్తై చరమశ్లోకమ్ వివరిక్కె
యాలమ్ ఇమ్మాన్టుమ్ జ్ఞాతవ్యమాకక్కడవతు.

ఇవన్ద్రోశీల్ వైత్తుక్కొణ్ణు ప్రథమానుసంధేయమాన మన్తరహా
స్యమ్, (౩) “సర్వమస్తాక్షరాన్తస్థమ్” ఎన్గిఱుపడియే సకలార్థప్రతి

పాదకమాన శాస్త్రజ్ఞోడు, అన్వేశాస్త్రప్రతిపాద్యమాన అర్థజ్ఞోడు
వాశియతి తనక్కుళ్ళే ఉండెత్తాకై యాలుమ్, (౧) “సకలఫలప్రదోహి
విష్ణుః” ఎన్నిటప్రమేయవస్తువై పోలే, (౨) “ఐహతాకికమైశ్వర్యం స్వనా
ద్యం పారలౌకికమ్ । కైవల్యం భగవన్తశ్చ మన్త్రోయంసాధయిష్యతి”
ఎన్నిటపడియేసకలపురుషార్థజ్ఞుక్కుమ్ పీసాధనమాకై యాలుమ్, (౩)
“నారాయణాయవిద్మహే వాసుదేవాయధీమహి, తన్నోవిష్ణుః ప్రచో
దయాత్” ఎన్టు - ముముక్షుక్కుళ్ళుక్కు ఉపాదేయతమమాక విష్ణుగా
యత్రియిలే ఓతుకిటి వ్యాపకమన్తజ్ఞిలే ప్రథమోపాత్తమాకై యా
లుమ్, ఈశ్వరనుడై య ఓరోగుణజ్ఞుక్కుమ్ ప్రతిపాదకమాయుమ్, బంధక
ఫలాధికకుక్కు ఒతుక్కి ఉపదిష్టమాయుమ్ పోరుకిటి (౩) “అనన్తా
వైభగవన్మన్తః” ఎన్నిటభగవన్మన్తాన్తరజ్ఞితాట్టిల్ నెడువాశియుణ్ణు.
అతుక్కుమేలే వ్యాపకాన్తరజ్ఞితాట్టిలుమ్ అర్థపౌష్కల్యతాలే నెడు
వాశియుణ్ణు.

అవన్ శ్రీశ్లాట్టిల్ ఇతుక్కు అర్థపూర్తియాలణ్ణాన వాశిపతెన్ని
ల్ ; పడతూరి-వ్యాప్యపదార్థజ్ఞై యుమ్, వ్యాపనప్రకారత్తైయుమ్, వ్యా
ప్తిఫలత్తైయుమ్, వ్యాపకనుడై య గుణజ్ఞై యుమ్ శొల్లాతే, వ్యాప్తి
మాత్రప్రకారకమాకై యాలే అపూర్ణమ్. వ్యాపనప్రకారత్తైచ్చొల్లా
నిక్కుచ్చెయ్తేయుమ్, వ్యాప్యపదార్థజ్ఞుక్కు వాచకశబ్దమిల్లామైయా
లుమ్, “సర్వంవసతి” ఎన్టు-అర్థబలత్తాలేసర్వశబ్దమ్పుకున్దాలుమ్, అతిల్
గుణమ్ అన్వయియామైయాలమ్, ఇనిగుణసిద్ధికాక భగవచ్చబత్తై
క్కుట్టిక్కుళ్ళవేణ్ణుకై యాలుమ్, వ్యాప్తిఫలత్తైచ్చొల్లామైయాలమ్-
తిరుద్వాదశాక్షరియుమ్ అపూర్ణమ్. ఇమ్మన్త్రమ్ అవైపోలిన్దై, వ్యా
ప్యపదార్థజ్ఞోడు వ్యాపనప్రకారత్తోడు వ్యాప్తిఫలత్తోడు వ్యాపకనుడై
యగుణజ్ఞోడు వాశియతి శాబ్దమాక కాట్టుకై యాలే, అల్లాత వ్యాప

కమన్వజ్జలైక్కాట్టిల్ ఇతుక్కు అర్థపాష్కల్యనిబద్ధనమాన ఆధిక్యములు.

ఇవాళిక్యమిలైయానాలుమ్ (౧) “ఆచార్యవాన్ పురుషోవేద” (౨) “ఆచార్యదైవవిద్యావిదితాసాధిస్తంప్రాపత్” ఎన్ఱు-ఆచార్యోపదిష్టమాయ్ పోరు మర్థ మే ఒరువనుక్కుఉజ్జీవనహేతువాయఱువతు. అతిల్ ఇవాళాచార్యకల్ ఇమ్మన్వత్తిలే నిష్ఠరాయ్, ఇత్తైయేతజ్జమాక ఉపదేశిస్తు పోరుకైయాలే, కీర్త్చొన్న ఆధిక్యమిలైయేయాకిలుమ్, ఆదరిక్కవేణ్ణుమ్మడియాయరుప్పతోరేన్ద్రములు.

సర్వజ్ఞరాన ఆచార్యకల్ తాజ్జల్ ఇమ్మన్వత్తిలే నిష్ఠరాయ్ పోరుకైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; కరతలామలకమ్బాలే భగవత్ప్రసాదత్తాలే తత్వసాక్షాత్కారమృజ్జిన ఆధ్వార్కకల్, ఒరుమడతాక ఇమ్మన్వత్తైయే ఆదరిత్తు పోరుకైయాలే, ఇవర్కళుమ్ తన్నిష్ఠరాయ్ పోన్ద్రార్కకల్.

ఆధ్వార్కకల్ ఆదరిత్తుపోన్ద్రపడియెన్నెన్నిల్; (౩) “వణ్ పుకల్ నారణన్” (౪) “శెల్వనారణన్” ఎన్ఱుతోడక్కి- (౫) “వాల్ పుకల్ నారణన్” ఎన్ఱుమ్, ముడివాక ఆదిమధ్యావసాసమాక ఇమ్మన్వత్తైయే సమ్మార్వార్ ఆదరిత్తుపోన్ద్రార్. (౬) “నాడునకరముమ్ నన్దతియనమో నారాయణాయ” ఎన్ఱుతోడక్కి- (౭) “ఓవాతేనమోనారణా” ఎన్ఱు పెరియార్వారుమ్; (౮) “నారాయణనే నమక్కేవత్తైతరువాన్” ఎన్ఱుతోడక్కి- (౯) “ఎన్నెనలక్కిణ్డనారణఱు” ఎన్ఱునాచ్చియారుమ్; (౧౦) “నాన్ కణ్ణుకొణ్డన్ నారాయణావెన్నుమ్ నామమ్” ఎన్ఱు - ఉపక్రమ

(౧) (౨) ఛా-౪-౯-౩. (౩) తి-వాక్-౧-౨-౧౦.

(౪) తి-వాక్-౧-౧౦-౮. (౫) తి-వాక్-౧౦-౯-౧. (౬) తి-పల్లా-౪.

(౭) పెరి-తి- (౮) తిరుప్పావై-౧. (౯) నాతి-౮-౬. (౧౦) తి-ము-౧-౧౦.

తోటుమ్ “ఏవసర్వభూతాన్తరాత్మా అపహతసాప్నాదిన్యోదేవ ఏకో నారాయణః” ఎన్ఱు అన్తర్యామిబ్రహ్మణాతిలుమ్ ఏ క్క కణ్ణ మా క ఆదరిత్తుప్పొన్ఱను.

(౧) “ ఆచార్యవాన్ పురుషోనేద ” (౨) “ ఉపదేశ్యన్తితే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్వదర్శనం ” ఎన్ఱు - సాక్షాత్ప్రతత్వరాయరుక్మమ్ ఆధ్వారోక్తుడైయ ఆదరవిషయమ్ ఇమ్మన్తమెన్ఱు శొన్నపిన్ఱు, ఇన రోక్తుక్కు సంవాదమాక వేదాన్తజ్ఞై ఎడుక్కుడవతో?. ఆయి రుక్కు ఇనరోక్తుక్కు సంవాదమాక వేదాన్తజ్ఞై ప్రమాణమాక ఎడు ప్పానెన్ఱెన్నిలో; (3) “ స్మృత్యనవకాశదోషప్రసక్తఇతిచేన్నాన్యస్మృత్యనవకాశదోషప్రసక్తః ” (౪) “ ఇతరేషాంచానుపలభ్యే ” ఎన్ఱి అధికరణత్తిలే ప్రధానకారణ వాదనిరాకరణమ్ పణ్ణిలో, (5) “ ఋషిం ప్రసూతంకపిలమ్ ” ఇత్యాదికళితే ఆప్తతయాశ్రుతనాయ్, స్వయోగ బలత్తాలే సాక్షాత్ప్రతత్వనాన కపిలనుడైయ, వేదార్థోపబృంహణార్థమాక ప్రపుత్రైయాన స్మృతియై అనాదరిక్కువేణుమ్. అత్తాలే స్మృత్యనవకాశదోషమ్ నరుమ్. ఎన్ఱి సాక్ష్యైరెక్కుటిన్ఱు-కాపిలస్మృతియై ఆదరిక్కిలో, (౬) “ యదైవకిచ్ఛిన్తసురవద త్తద్భేషజమ్ ” ఎన్ఱు ఆప్తరాక శ్రుతిసిద్ధరాయ్, స్వయోగ మహిమ సాక్షాత్ప్రత తత్వరాన మన్వాదికళుడైయ బ్రహ్మకారణత్వ వాదికళాన స్మృతికళై అనాదరిక్కువేణివరుమాకై యాలే, వేదార్థానుసారమ్ పణ్ణిప్పొరుకిమన్వాదిస్మృతికళి - ఉపాదేయమాకకడవతు. శ్రుతివిరుద్ధయాన కాపిలస్మృతి, భ్రాన్తిమూలై యాకై యాలే, కళియన్ణక్కుడవతెన్ఱు అజ్ఞు నిగ్గయి త్తపడియైతత్వసాక్షాత్కారమ్పణ్ణి, ఆప్తతమరాన ఆధ్వారోకళాలే ఆదరిక్కుప్పట్టతేయాకిలుమ్, ఇమ్మన్తమ్ వేదాన్త విరుద్ధమాకిలో అనాదర

(౧)

(౨) గీ-౪-౩౪.

(3) బ్రహ్మసూ-౨-౧-౧.

(౪) బ్రహ్మసూ-౨-౧-౨

(5) శ్వే-౫-౨.

(౬) యజు-౨-౨-౧౦.

ణీయమాకక్కడవతు; అజ్ఞనన్తిక్కే వేదాన్తజ్ఞులై ఏకకణ్ఠమాక ఆదరిక్కప్పడుకై యాలే, ఇవర్కళ ఆదరిత్తతే అర్థమెన్నుమిడ త్తుక్కు సంవాదమాక వేదాన్తజ్ఞులై ఎడుక్కువేణ్ణుమ్.

వేదాన్తత్తిలై ఉన్తమేయాకిలుమ్, (౧) “ఇతిహాసపురాణా భ్యాంవేదంసముపబృంహయేత్ | బిభేత్పల్వశ్రుతాద్వేదో మామయం ప్రతరిష్యతి” ఎన్ఱు - ఇతిహాసపురాణద్వారతాలే వేదోపబృంహణమ్ పణ్ణిన ఋషికిళుమ్ (౨) “కింతత్రబహుభిర్నన్తైః కింతత్రబహుభిర్వై తైః | నమోనారాయణాయేతి మన్తస్సర్వార్థసాధకః” (౩) “ఆసీనా వాశయానావా తిష్ఠంతోయత్రకుత్రవా | నమోనారాయణాయేతి మన్తై కశరణావయమ్” (౪) “నారాయణేతిశబ్దోస్తి వాగస్తివవర్తిసి | తథాపి సరకేఘోరేపత స్తీతికిమద్భుతమ్” (౫) “ఆర్తావిషణ్ణాశ్శిథిలాశ్చభీతా ఘోరేషు చ వ్యాధిషువర్తమానాః | సజ్జీర్త్యనారాయణశబ్దమా త్రం విముక్తదుఃఖాస్సుఖినోభవన్తి” ఎన్ఱు - ఏవమాదికళాలే ఆదరి త్తుప్పొన్దొకళో.

ఆక, సోపబృంహణజ్ఞులన వేదాన్తజ్ఞులై ఆదరిక్కైయాలే, అన్త వేదాన్తసాక్షాత్కారమృణ్ణిన ఆధ్వార్కళ ఆదరిత్తొకళో. ఆధ్వార్ కళ ఆదరిక్కైయాలే, ఆచార్యొకళ ఆదరిత్తొకళో. ఆచార్యొకళ ఆదరి త్తపడియాలే, నమక్కు ఇమ్మన్తవిశేషమే ఆదరణీయమాక క్కడవతు.

కిచ్చ-(౨) “మన్తస్సర్వార్థసాధకః” ఎన్ఱిటపడియే, త్సుద్రఫల త్తోడు అధికఫలత్తోడువాశియట త్తానేసాధిత్తుక్కొడుక్కుమ్ వైభవ త్తుక్కుమేలే, అవోఘలసాధనకర్మజ్ఞుక్కుమ్ జపహోమాదిముఖత్తాలే సహకారియాయ్ పోరుమతువు మోరేన్ద్రముణ్ణు.

(౧) భార-ఆది-

(౨) నారదీ-అ-౧-౪౦.

(౩)

(౪) విహగే-సం-౨౪-౧౨.

(౫) భార-ఆను.

అతిల్ యుద్రఫలసాధనమాన జ్యోతిష్మామాదికభుక్కు, (౧) “య దేవ విద్యయాకరోతి, తదేవవీర్యవ త్తరమ్” ఎన్నిఁ జడ్డిఁగోపాసనన్యాయ త్తాలే, తత్తత్సాధనసాధ్యమాన పుణ్యత్తినుడై య ఫలోత్పత్తిప్రతిబంధక మాన ప్రబలకర్మజ్ఞతై త్తలై శాయప్పణ్ణిక్కిడుత్తుమ్, అప్పణ్యాతిశయ త్తై ప్పణ్ణిక్కిడుత్తుమ్ సహకారియాకకడవతు.

అప్పడివిలక్షణపురుషార్థసాధనమాన కర్మజ్ఞానాదికభుక్కుమ్ సహ కరిత్తుప్పోరుమ్. అతిల్ కర్మయోగ త్తిల్ ఇట్టియుమవనుక్కు కర్మయో గారమ్మవిరోధి పాపక్షయ హేతువాయుమ్, అన్దక్కర్మత్తినుడై య అవి చ్చేదాపాదకమాయ్, కర్మసాధ్యమాన జ్ఞానత్తై శడక్కెన ఫలిప్పిత్తుమ్, ప్రథమత్తిలే జ్ఞానయోగ త్తిలే ఇట్టియనినై క్కుమవనుక్కుమ్ కర్మసాధ్య మాన జ్ఞానారమ్మవిరోధిపాపక్షయత్తై ప్పణ్ణిక్కిడుత్తుమ్, అన్దజ్ఞానత్తు క్కు నాడోటుమ్ అతిశయత్తై ప్పణ్ణిక్కిడుత్తుమ్, జ్ఞానఫలమాన భక్తి యొచ్చడక్కెన ఫలిప్పిత్తుమ్, భక్తియోగ త్తిలే ఇట్టియుమవనుక్కు భక్తియోగారమ్మ విరోధిపాపక్షయత్తై ప్పణ్ణిక్కిడుత్తుమ్, భక్తివృద్ధి హేతువాయుమ్, భక్తివిపాకమానపరజ్ఞానాదికలై ప్పణ్ణిక్కిడుత్తుమ్, మూన్దుక్కుమ్ సహకరిక్కుమ్.

ఇతుక్కు-ఇన్దవై భవజ్ఞశైలామ్ ఉడ్డాకై క్కడిశబ్దవై లక్షణ్యమో? అర్థవై లక్షణ్యమోవెన్నిల్; సకలశబ్దకారణతయావన్ద శబ్దవై లక్షణ్య మడియానవై భవముముణ్ణు; సకలార్థప్రతిపాదకతయావన్ద అర్థవై లక్షణ్య ముముణ్ణు. అజ్ఞసన్ధియిలే పుట్టుకుశట్టమ్మాలే ఇమ్మన్దత్తుక్కు వై భవమ్ ఉల్ వాయిలేకిడక్కిట అర్థత్తినుడై య వై లక్షణ్యమెన్నమామ్.

ఇప్పడి శ్లాఘ్యమాన ఇమ్మన్దత్తిల్ అఘాంశ త్తిలే నిష్కరామ్ పోరువర్కల్ సమ్మాచార్యుర్కల్. అతుక్కడయెన్నెన్నిల్; అవర్ కల్, తజ్గల్ ఇష్టాన్విష్టప్రాప్తి పరిహారజ్ఞభుక్కు సహకారిసహమన్త్రి

యిలే యిరుప్పతొరుసాధనవిశేషతై పురిగ్రహిక్కైయాలే, జ్ఞాతవ్యా
ర్థమాత్రజ్ఞానమే అమైకై యాలుమ్, అతుక్కుమేలే ప్రథమాచార్యభూత
రాన నమ్మాత్వార్, (౧) “ఎచ్చెరుక్కన్నలత్తోణ్బరుళీటిలవణ్బకల్
నారణన్” ఎన్ఱమ్, (౨) “నారణన్ ముఱువేఱులకుక్కుమ్ నాతన్”
ఎన్ఱమ్-ఇన్దనారాయణశబ్దతై చొచ్చిలుమ్పొతు, పూర్వోత్తరజ్జితే ఇతి
లర్భతై చొచ్చిలిప్పొరువతొరు వ్యవస్థాయుణ్ణాకై యాలుమ్, ఇతిలే అథాంశ
త్తిలే నిష్ఠరాయ్ పొరువర్కళో. ఇన్వర్థతైప్పొత్తిన్దుకొణ్ణు కిడక్కై
యాలే, కిట్టిచ్చిరై యోపాతి శబ్దతైయుమ్ ఆదరిత్తుప్పొరువర్కళో.

అవతారికై సమ్పూర్ణమ్.

తిరుమ న్న ప్రకరణమ్.

ఆక సకలశాస్త్రసజ్గిహమాయ్, జ్ఞాతవ్యార్థజ్ఞశబ్దై య త్తనక్కు
ఉళ్వాయిలే పుష్కలమాకపుడైత్తాయ్, అన్యనిరపేక్షమాక సకలార్థజ్ఞతై
యుమ్ సాధిత్తుత్తరుమ్ వైభవతైయుడైత్తాయ్, సాధనా న్తరజ్జితక్కుమ్
స్వసమ్బంధతాలే ఉన్మేషకరమాయ్, సర్వమన్త్రా న్తరజ్జితక్కుట్టిలుమ్ అధి
కమాయ్, ఆచార్యర్కళోడు ఆత్మార్కళోడు వేదా న్తజ్జితోడు ఋషిక
ళోడువాశియఱ ఎలారాలుమ్ ఏకకణ్డమాక ఆదరిక్కప్పడుకిఱ ఇమ్మ
న్రమ్తాన్-(౩) “ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నమఇతి ద్వే అక్షరే, నారాయ
ణాయేతి పంచాక్షరాణి, ఇత్యస్తాక్షరమ్, ఛన్దసాగాయత్రీచేతి” ఎన్ఱ-
ఎట్టుత్తిరువక్షరమాయ్ మూన్ఱు పదమాయ్ గాయత్రియెన్ఱిఱ ఛన్దసై
యుడైత్తాయరుక్కుమ్. “ఓమిత్యేకాక్షరమ్” ఎన్ఱ-ప్రణవతై మన్ర
శరీరత్తుక్కు అవయవమాక్కుకై యాలే, ఇమ్మన్ర శరీరమ్ నకలమన్ర
సాధారణమాయిరుక్కిఱ ప్రణవతైముఱ్ఱియవే, అష్టాక్షరాల్మకమాయిరు
క్కుమెన్ఱిఱవర్కళై వ్యావర్తికైతు. “నారాయణాయేతి పంచాక్షరమ్

రాణి” ఎన్టు-అజ్ఞాతరమాకచ్చొల్లుకై యాలే “నార” ఎన్లిఱవిడ త్తిర
అకారత్తై ఓరత్తరమాక్కి, ఇత్తై ఆఱత్తరమాకచ్చొల్లుమవర్కళై వ్యావ
ర్కిక్కిఱతు.

ఆక ఇప్పడి అష్టాక్షరాత్మకమాయ్, పదత్రయాత్మకమాన ఇత్తి
రుమన్త్రమ్, ఆత్మస్వరూపయాథా త్యక్తితై ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు. (౧)
“బ్రహ్మణః ప్రణవం కుర్యాదాదావన్తేచ సర్వదా । స్రవత్యనోఽజ్ఞాతం
పూర్వంపరస్తాచ్చవిశీర్యతే” ఎన్టు-వేదమ్కీర్థ్ బ్రుకిప్పోకామైక్కాకవుమ్,
మేల్ శితటిప్పోకామైక్కాకవుమ్, కీర్ముమ్మేలుమ్ తెప్పుప్పోలే మూడి
కొండ్లడిక్కడక్కడవతాయ్, సకలమన్తజ్ఞుక్కుమ్ స్వసమ్మన్తతాలే
ఉన్నేషకరమాయిరుక్కుమ్. ఇమ్మన్తత్తిలే ప్రథమపదమానప్రణవమ్,
మన్తశేషత్తుక్కు సజ్గ్రహమాయ్, ఏకాక్షరముమాయ్, అక్షర
త్రయాత్మకముమాయ్, పదత్రయాత్మకముమాయ్, వాక్యాత్మకము
మాయిరుక్కుమ్.

(౨) “ఓమిత్యేకాక్షరమ్” (౩) “ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మ” (౪)
“మూలమాకియనోర్థ్ యెమ్మై” ఎన్తెయాలే ఏకాక్షరమాయిరు
క్కుమ్. (౫) “అకార ఉకార మకారఇతి, తానేకథాసమభరత్తదేతవో
మితి” (౬) “అకారఞ్చ౭పుకారఞ్చ మకారఞ్చ ప్రజాపతిః! వేదత్ర
యాన్నిరబృహత్” ఎన్టు-అకార ఉకార మకార రూపమాయిరుక్కు
యాలే, మూన్తక్షరమాయిరుక్కుమ్. ఇవై ఓరోరక్షరజ్ఞళే, ఓరోవర్ణజ్ఞ
ళుక్కు వాచకమాకై యాలే, మూన్తపదమాయిరుక్కుమ్. ఇమ్మూన్త
పదముమ్మూడి ఓరర్థవిశేషత్తోడే తలైక్కట్టివిడుకై యాలే వాక్యాత్మక
మాయిరుక్కుమ్.

(౧) (౨) నారాయణోప- (౩) గీ.౮-౧౩.

(౪) పెరి.తి-౪-౫-౪. (౫) నారాయణోప. (౬) మను-౨-౭౬

ఇప్పగివ త్తిల్ ప్రథమపదమానలకారమ్, (౧) “నామరూపశ్చ
భూతానాం కృత్యానాశ్చ ప్రపశ్చనమ్ । వేదశబ్దభృషవాదా దేవా
దీనాంచకారసః” ఎన్టు-వేదమ్ లాకికశబ్దజ్ఞుక్లెల్లామ్ కారణమాయిరుక్కి
తాప్పోలేయుమ్, అవ్వేదజ్ఞో తనక్కు- (౨) “ఋచో యజాంషి సామాని
తథైవా ఽధర్వణానిచ । సర్వమష్టాక్షరాన్తస్థం యచ్ఛాన్యదపి వాఙ్మ
యమ్” ఎన్టు ఇమ్మన్త్రవిశేషమ్ కారణమామాపోలే, ఇమ్మన్త్రత్తుక్కు,
సక్రిహమానప్రణవమ్ కారణమామాపోలేయుమ్, (౩) “తస్యప్రకృతి
లీనస్య” ఎన్టు-ప్రకృతిశబ్దత్తాలే శొల్లుకై యాలే, ప్రణవత్తుక్కు, అకా
రమ్ కారణమాయిరుక్కు-మాకై యాలే, (౪) “అకారో వై సర్వా
వాక్” ఎన్టు-సర్వశబ్దముమ్ అకారాన్తర్గతమాయిరుక్కుమ్. అర్థాభిధాయి
యాన సకలశబ్దజ్ఞై యమ్ గర్భిత్తుక్కొణ్డరుక్కై యాలే, అవ్వోశబ్ద
వాచ్యమాన అర్థజ్ఞుక్లెల్లామ్ వాచకమాయిరుక్కుమ్.

ఇతు-సర్వార్థజ్ఞుక్కుమ్ వాచకమాయిరుక్కి-అపడి ఎజ్జనేయె
న్నిల్; -ఇన్ద అకారమ్ (౫) “అవ-రక్షణే” ఎన్నిఱధాతువిలే రక్షణవాచి
యాయ్, అన్దరక్షణమాకిఱధ ర్తనాన్-నిరాశ్రయమాకపుమ్, నిర్విషయ
మాకపుమ్ నిల్లామైయాలే రక్షణైకనిరూపణీయామాన రక్షకవస్తు
వైయుమ్ కాట్టి, రక్షణమ్ తనక్కు రక్ష్యవస్తు అపేక్షితమాకై యాలే
రక్ష్యవస్తువైయుమ్ కాట్టుకిఱతు. అతిల్-ఒరురాజ్యమ్, ఒరులోకమ్,
ఒరుత్తైలోక్యమ్ ఎన్టాప్పోలే రక్ష్యవిశేషత్తై ఒతుక్కిచ్చిల్లామైయాలే,
చిదచిదాత్తకమాన సర్వముమ్ రక్ష్యమాయలుమ్. సర్వముమ్ రక్ష్య
కోటియిలేపుకురుక్కై యాలే ఆశ్రయాపేక్షయాపుకున్దరక్షకన్ సర్వరక్షక
నాయలుమ్. రక్షణన్దనక్కు ప్రకారాన్తపేక్షైయున్డాకై యాలే, సర్వ
ప్రకారరక్షకత్వముమ్ శొల్లిన్ద్రాయున్ద్రు. ఆక; రక్ష్య రక్షకాత్తక

మానసకలపదార్థజ్ఞై యమ్ వచిక్తైయా లే అహోశబ్దజ్ఞుక్కు వాచ్య మాన అర్థజ్ఞుక్కుమ్ ఇన్ద అకారమే వాచకమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతి పన్నమ్.

(౧) “అఇతి-బ్రహ్మ” (౨) “అకారోవై విష్ణుః” (౩) “అక్షరాణామ కారోఽస్మి” (౪) “యద్వేదాదాస్వరః” (౫) “అఇతిభగవతోనారాయణస్య ప్రథమాభిధానమభిదధతా కింనామమజ్ఞంనకృతమ్” ఎన్గిఱప్ర మాణజ్ఞతాలే సర్వరత్నకనాఃచ్ఛొల్లుకిఱతుమ్సర్వేశ్వరనై యెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమాకిఱతు. (౬) “సహిపాలనసామర్థ్య మృతేనర్వేశ్వరం హరిమ్” ఎన్దు-రత్నణధర్తమ్ భగవద్వ్యతిరేకేణ ఆశ్రయాన్తరత్తిల్ కిడవాతెనైయాలుమ్, అకారవాచ్యనాసనర్వేశ్వరనై -రత్నకనాఃచ్ఛొల్లు కిఱతు. బద్ధముక్తనిత్యాత్మకమాన ఉభయవిభూతియైయుమ్ - రత్న మాఃచ్ఛొల్లుకిఱతు. అతిల్ బద్ధవర్గత్తిల్ అజ్ఞకోటియై కర్మాఽనుగుణ మాఃరక్షిక్కుమ్. ముముక్షుక్కులై స్వరూపానుగుణమాః రక్షిక్కుమ్. ముక్తరై యమ్ నిత్యరై యమ్ - భోగాఽనుగుణమాః రక్షిక్కుమ్. “ఇనిసర్వరత్నక సెన్దుశొల్లుకిఱతు-ఇన్నానై, రత్నవస్తుక్కుల్ - ఇన్నవై, రత్నణప్రకారమ్-ఇన్నతు” ఎన్నుమిడతైమేలేవివరణ త్తిలే విశదమాక్కు క్కడవతు. ఆక, అకారత్తాలే స్వేతరసమ స్తపదార్థజ్ఞుక్కుమ్ సర్వ ప్రకారరత్నకన్ సర్వేశ్వరసెన్దుతాయీల్లు.

(౨) “యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే, యేనజాతాని జీవంతి” ఎన్దు - “యావనొరువన్బక్కుల్ నిష్టుమ్ ఇన్దజగత్తు ఉన్డాకానిష్టు తు; ఉన్డాసజగత్తు-యావనొరువనాలే రక్షిక్కుప్పడుకిఱతు” ఎన్దు-సర్వ కారణవస్తువుక్కే సర్వరత్నకత్వతై చ్ఛొల్లుకై యాలే, ఇన్దపద త్తితోచ్చన్న సర్వరత్నకత్వమ్ సర్వకారణత్వతైయుమ్ కాట్టుకిఱతు. ఇన్దరత్నణసృష్ట్యాది

(౧) (౨) (౩) గీ-౧౧-౩౩. (౪) తై-నా-౧౦-౨౪.
(౫) కైయట (౬) వి-పు-౧-౨౨-౨౧. (౭) తై-భృ-౧-౧.

కళుక్కు-జ్ఞానశక్త్యాదికల్ అపేక్షితమానై యాలే, సమ స్తకల్యాణగుణాత్మ కత్వజ్ఞైయుమ్ శోల్లకిఱతు. ఇన్దకారణత్వత్తాలే ఉపాస్యత్వముమ్ శరణ్య త్వముమ్ శొల్లల్ ద్రాయీల్ దు. (౧) “కారణస్తధ్యేయః” (౨) “యో బ్రహ్మణంవిదధాతిపూర్వం యోవై వేదాంశ్చప్రహిణోతితస్మై - ముము త్సుర్వై శరణమహంప్రపద్యే” ఎన్దు-కారణవస్తువై యే ముముత్సు వుక్కు ఉపాస్యమాకవుమ్ శరణ్యమాకవుమ్ శొల్లల్ ద్రితే.

తత్త్రితున్యాయత్తాలే ఉపాస్యమాయుమ్ శరణ్యమాయుమిరు క్కి-ఱవస్తువేయితేముముత్సువుక్కు ప్రాప్యమాయఱవతు. ఆకై యాలే ప్రాప్యత్వముమ్ శొల్లల్ ద్రాయీల్ దు. ప్రాప్యత్వప్రయు క్తమానవిలక్షణ విగ్రహయోగాదికళుమ్ శొల్లల్ ద్రాయీల్ దు. అనన్యసాధ్యమానఅవ్యస్తు వేయితే ఆశ్రితనుక్కు విరోధివిప్రుత్తిపూర్వకమాక అభిమతత్తై సాధిత్తు క్కొడుప్పతు. ఆకై యాలే ఉపాయభావముమ్ శొల్లల్ ద్రాయీల్ దు.

“శ్రీయశివతిః” ఎన్దిఱపడియే, పిరాట్టి-భగవత్స్వరూపనిరూపకై యాకై యాలే (౩) “యద్యపిసచ్చిత్ ననిర్భుగ్దై వతం గుణగణంమన సానుధావేత్, తథాప్యన్దగణామేవదేవతాంభజతే, తత్రాపిసగుణై వ దేవతాప్రాప్యతే ” ఎన్దిఱ గుణసిద్ధిన్యాయత్తాలే లక్ష్మీనప్పన్దముమ్ ఆర్థమాక ఇవ్విడత్తిలే శొల్లల్ ద్రాయీల్ దు. (౪) “అణురేషఆత్మా” ఎన్దు-ఆత్మసామాన్య ప్రయు క్తమాయ్ ఇవళుక్కు-వరుమ్ అణుత్వముమ్, (౫) “యథాసర్వగతోవిష్టు స్తతై వేయంద్విజోత్తమ” ఇత్యాదికళి త్చొల్లకిఱపడియే ఈశ్వరనోపాతి ఇవళుక్కుముణ్డాన సర్వవ్యాపకత్వముమ్ తన్నిల్ తాన్ విరుద్ధమాయ్, ఏకాశ్రయస్థమాకక్కుడామైయాలే ఇర ణ్ణుమ్ కూడుకై క్కాక, * “అనుపపద్యమానార్థదర్శనాత్ ఉపపద్యమా

(౧) అధర్వశిఖాప-

(౨) శ్వేతా-౬-౧౮.

(౩) ద్రమిడభాష్య

(౪) మున్దు-౩-౧-F.

(౫) వి-పు-౧-౮-౧౭.

నాఁడ౯థా న్తరకల్పనమథాపత్తిః” ఎన్నిట అథాపత్తియిన్నడియే, అపరిచ్ఛేద్యమాన స్వరూపవైభవతైయుడై యనాన ఈశ్వరన్ అత్యంతసూక్ష్మమాన పదార్థజ్ఞులీలే పణ్ణుమ్ సమాప్యవ్యాప్తిక్కు ఒరుశక్తివిశేషతైక్కోళ్ళుమోసాతి, ఇవళ్ళుమ్ ఒరుశక్తివిశేషతైలే వ్యక్తాశ్రయమాన జాతిపోలే, ఈశ్వరన్ వ్యాపిత్తవిడమెల్లామ్ వ్యాపిక్కుక్కడవళాకై యాలే, ఈశ్వరస్వరూపనిరూపకై యెన్నుమిడమ్ సమ్మితిపన్నమ్.

వ్యక్తిక్కుమ్ జాతిక్కుముణ్ణాన సమ్బంధమోల్లెయితే ఈశ్వరనుక్కుమ్ పిరాట్టిక్కుముణ్ణానసమ్బంధమ్. అతిల్ జాతియాకిటతువ్యక్తిస్వరూపతై పున్ద్రీక్కిడక్కక్కడవతాయ్, అతిల్లాతనస్తు తాన్ ఇల్లెయెన్నలామ్బడియాయ్, వ్యక్తియుశ్శవిడమెల్లామ్ వ్యాపిక్కువుమ్ కడవతాయ్, స్వాశ్రయత్తుక్కు ఇతరవ్యవచ్ఛేదకముమాయ్, శేషముమాయిరుక్కుమ్. వ్యక్తియాకిటతుజాతిక్కు ఆశ్రయముమాయ్, జాతియోడేవ్యాప్తముమాయ్, జాతివ్యవచ్ఛేద్యముమాయ్, జాతిక్కు శేషియుమాయిరుక్కుమ్. అతిల్ జాతిపోలే పిరాట్టియుమ్-(౧) “అనన్యారాఘవేణాఽహం భాస్కరేణప్రభాయథా” (౨) “అనన్యహింసయాసీతాభాస్కరేణప్రభాయథా” (౩) “నిత్యైవైపాజగన్మాతా విష్ణోశ్శ్రీరసపారిసి” ఎన్టుమ్శొల్లుకిటపడియే, ఆదిత్యనుడైయ ప్రభైపోల్ పిరియిల్ ఫ్లితియిల్లాతపడి ఈశ్వరస్వరూపతై ఆశ్రయమాకవుడైయళాయ్, (౩) “యథాసర్వగతోవిష్ణుస్తథైవేయం ద్విజోత్తమ” (౪) “త్వయాచవిష్ణునాచాఽవృజగద్వ్యాప్తంచరాచరమ్” ఎన్టుమ్-ఈశ్వరనుశ్శవిడమెల్లామ్ వ్యాపైయుమాయ్, (౫) “శ్రియఃపతిః” (౬) “నిత్యశ్రీః” ఎన్నిటపడియే భగవత్స్వరూపత్తినుడైయ ఇతరవ్యవచ్ఛేదబుద్ధిహేతు

(౧)రా-సు-౨౧-౧౬. (౨)రా-య-౧౨౧-౧౯. (౩) పి-పు-౧-౮-౧౭.

(౪)పి-పు-౧-౯-౧౨౬. (౫) గీతాభాష్యపతా. (౬) రా-య-౧౧౪-౧౫.

భూతై యుమాయ్, (౧) “విష్ణుపత్ని” ఎన్దిజపడియే భగవచ్ఛేషభూతై యుమాయిరుక్కుమ్. అవనుమ్-వ్యక్తిపోలే ఇవళుక్కు ఆశ్రయము మాయ్, ఇవళోడేవ్యాప్తనుమాయ్, ఇనలై కొన్డెటియవేణ్ణుమ్బడియు మాయ్, ఇనళుక్కుశేషియుమాయిరుక్కుమ్.

ఇ ని, జాతినిరూప్యమాన ఘటవ్యక్తియైచ్చొన్నపోతే, నిరూపకమానజాతియుమ్ తన్నడై యేఅన్వితమామాపోలే, ఇప్పదముమ్నిరూప్యనాన ఈశ్వరనైచ్చొన్నపోతే, నిరూపకభూతైయాన పిరాట్టియైయుమ్ శొల్లిన్ద్రాయ్ద్రు.

ఆక, ఇప్పదత్తిలే సర్వరక్షకత్వముమ్, సర్వకారణత్వముమ్, సమస్త కల్యాణగుణాత్మకత్వముమ్, ఉభయవిభూతి నాయకత్వముమ్, సర్వస్వాత్పరత్వముమ్, ఉపాస్యతైయుమ్, శరణ్యతైయుమ్, ఉపాయత్వముమ్, ఉపేయత్వముమ్, విలక్షణవిగ్రహయోగముమ్, శ్రియఃపతిత్వముమ్ శొల్లిన్ద్రాయ్ద్రు.

ఇన్ద్ర అకారత్తిలే చతుర్థిపతీ (౨) “సుపాంసులుక్” ఎన్దులుప్త మాయ్క్కిడక్కిటతు. ఇన్ద్ర అకారత్తిల్ చతుర్థి పటుమెన్నుమిడత్తిల్ ప్రమాణమెన్నెన్నిల్ ; ఇతినుడైయవివరణమాన నారాయణపదమ్ చతుర్థ్యన్తమాకై యాలే, సజ్గ్రహమాన ఇతువుమ్ చతుర్థ్యన్తమాక నేణ్ణుమ్. చతుర్థ్యన్తమాకాతే ప్రథమాన్తమాయ్ (౩) “తత్త్వమసి” పోలే, ఆత్మపరమాత్మాకృతుడైయ ఐక్యపరమాకీటతెన్నుమర్థమ్, వివరణతోడే విరోధిక్కుమ్. అతుక్కుమేలే నారాయణ పద స్తిత్పట్టికీట శరీరాత్తభావత్తోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. (౪) “అహమపినమమ, భగవతపహమస్మి” ఎన్దు-స్వస్వాతన్త్ర్యనివుత్తిపూర్వకమాక భగవదేకపారశన్త్ర్యతైచ్చొన్ద్రుకీటనమశ్శబ్దోడుమ్ విరోధిక్కుమ్. (౫) “పతిం

(౧) శ్రీసూక్తమ్

(౨) పాణి-సూ. ౭-౧-౩౯.

(౩) ఛా-౬-౮-౭.

(౪) యజుర్వే-

(౫) తై-సా-౧.

విశ్వస్య” (౧) “పతింపతీనామ్” (౨) “ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గుణేశః” (౩) “జ్ఞాఽక్షా ద్వావజావీశనీశా” (౪) “శరణాధిపాఽధిపః” (౫) “క్షురాత్మానావీశతేదేవవకః” (౬) “యస్యాఽస్మి” (౭) “పరవానస్మి” (౮) “దాసభూతాస్సత్సర్వేహ్యత్తానః పరమాత్మనః” (౯) “ఆత్మ దాస్యం హరేస్సాస్వమ్యం స్వభావశ్చనదాస్మర” (౧౦) “దాసోఽహం వాసుదేవస్య” (౧౧) “ఉత్తమః పురుష స్త్వస్యః పరమాత్మేత్యుదా హృతః । యోహోకత్రయమావిశ్య బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః” ఎన్దు- ఈశ్వరనుడైయ శేషిత్వతైయుమ్ చేతననుడైయ శేషత్వతైయుమ్ శోలు టితి శ్రుతిస్మృతికళోడుమ్ విరోధిక్కుమ్.

ఆకైయాల్ ఇతుచతుర్థ్యస్తమాఃకృడవతు. ఇచ్చతుర్థితాన్ తాదర్థ్యచతుర్థాయామ్ ఈశ్వరనుక్కు ఇష్టవినియోగార్హమామ్బడి శేషమాయిరుక్కు మెన్నిటతు.

అనన్తరమ్ ఇచ్చేషత్వత్తుక్కులైయాన అనన్యార్హతైయైక్కట్టి క్కిటతు - అవధారణార్థమానడకారమ్. అతావతు - త్తేత్రపుత్రదార దేహగుణాదికభుడైయ శేషత్వత్తిత్కాట్టిల్ వ్యాపుత్రమాయిరుక్కు. త్తేత్రాదికల్ క్రయవిక్రయార్హమాకైయాలే అనన్యార్హ శేషమన్దు; పుత్రన్ అవైపోలే క్రయవిక్రయార్హనక్షేయాకిలుమ్, నూత్నపితృప్రభృతి కళోడు అసభ్యతరానదేవతైకళోడువాశియట ఎల్లార్ క్కు-మొక్క. ఏక కాలత్తిలే సాధారణశేషమాయిరుక్కుయాలే, అవసుక్కుమ్ అనన్యార్హ శేషత్వమిల్లై. అగ్నిసాక్షికమాక పాణిగృహీతైయానస్త్రీయుమ్, కర్తా పాధికసమ్బంధమాకైయాలే కాలాన్తరత్తిలే అన్యార్హైయాకైక్కు

(౧) శ్వే-౬-౬-

(౨) శ్వేతా-౬-౧౬.

(౩) శ్వేతా-౧-౯.

(౪) శ్వే-౬-౯

(౫) శ్వే-౧-౧౦.

(౬) యజు-౨-౧౧-౭.

(౭) రా-౮-౧౫-౭.

(౮) హరీతస్మృ-

(౯)

(౧౦)

(౧౧) గీ-౧౫-౧౬.

యోగ్యతై యుజ్జు; ఆకై యాలే ఇవళుక్కుమ్ నిరుపాధికమానఅనన్యార్జ శేషత్వమిలై. అన్దక్షేత్రపుత్రాదికళై పోప్పిలే, పృథక్సిద్ధమాకై యన్త్రియిలే అపుఞ్సిద్ధమాయ శేషమాయరున్దతేయాకిలుమ్, దేహత్తుక్కుమ్ అనన్యార్జ శేషత్వమిలై. భార్యాశరీరమ్ భర్తాపుక్తు శేషమాయరుక్కుమ్. భర్తృ శరీరమ్ దేవాదికళుక్కు శేషమాయరుక్కుమ్; అతుక్కుమేలే కూఠా వణమాక ఎఱుత్తిక్కొడుక్కుమ్. ఆకై యాలే దేహత్తుక్కుమ్ అనన్యార్జ శేషత్వమిలై. గుణమ్-(౧) “యన్దైతే తస్యతద్దనమ్” ఎన్నిఱన్యాయ త్తాలే, గుణి-శేషమానవిడత్తుక్కు త్తాన్ శేషమాయరుక్కై యాలే, అనన్యార్జ శేషత్వమిలై; అపుఞ్సిద్ధియేడశ్శతు.

ఈశ్వరనుక్కు ఇవ్వాతన్మ - శేషమాయరుక్కుమిడత్తిన్ త్తేత్రాదికళై పోప్పిలన్త్రియిలే క్రయవిక్రయానర్హమాయరుక్కుమ్; పుత్రాదికళై పోప్పిలే సర్వసాధారణమన్త్రియిలే అనన్యసాధారణమాయరుక్కుమ్. భార్యైయోపోప్పిలే శౌపాధికసమ్భవన్త్రియిలే, స్వాభావికసమ్భవన్తై యుడైత్తాయరుక్కుమ్; దేహత్తోపాతి పిఱర్క్కు ఆక్కలాయరుక్కై యన్త్రియిలే, ఒఱ్ఱిక్కవొఱ్ఱియాత సమ్భవన్తై యుడైత్తాయరుక్కుమ్. గుణజ్ఞో పోలన్త్రియిలే గుణియాయ్, అనన్యార్జ శేషమాయరుక్కుమ్.

(౨) “నతదస్తివినాయత్యాన్యాయాభూతంచరాచరమ్” (౩) “కోహ్యేవాన్యాయత్, కిం ప్రాణాయత్; య దేష ఆకాశ ఆనన్దోనస్యాయత్” ఎన్ఱు - భగవత్సమ్భవన్ అఱిల్, ఆశ్రయవిధురమాన గుణ మ్మాలే, సత్తైయేపిఱి ణ్ణిల్తైయెనైయాలే, క్రయవిక్రయానర్హమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

(౪) “ఆత్మైవేదంసర్వమ్,” (౫) “బ్రహ్మైవేదంసర్వమ్” (౬) “సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ” (౭) “యస్యాత్మాశరీరమ్, యస్యపృథివీశరీ

రమ్” (౧) “తత్సర్వంవై హరే స్తనుః” (౨) “తానిసర్వాణితద్వపుః”
 ఎఱ్ఱ-స్వేతరసకలపదార్థజ్ఞుక్కుమ్ ఈశ్వరన్ శరీరియాయ్, వ్యతిరిక్తజ్ఞ
 శక్తైయ అవనుక్కు-శరీరజ్ఞభాయిరుక్తైయాలే, ఓరాత్మావాలేఅధిష్ఠిత
 మాన శరీరానయవజ్ఞశీల్ అన్యోన్యశేషశేషిభావమిల్లాతవోపాతి ఈశ్వర
 శరీరమాన ఇచ్చేతనాఽచేతనజ్ఞుక్కుమ్ ఒఱ్ఱ కొఱ్ఱ శేషమాకై
 టయుక్తమాకై యాలుమ్, అస్తశేషత్వముణ్ణానాలుమ్ బేషాధికమాకై
 యాలుమ్, (౩) “దేవర్షిభూతాత్మనృణాం పితౄణాం నకిఙ్కరోనాయ
 మృణీచ” ఎఱ్ఱ-అన్యశేషత్వతైక్కభీక్తైయాలుమ్ అనన్యసాధారణమ్
 ఇస్తశేషత్వమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

(౪) “దానభూతాస్త్వతః” (౫) “ఆత్మదాస్యం హరేస్సాన్వి
 వ్యం స్వభావమ్” ఎఱ్ఱ-ఆత్మపరమాత్మాక్కుళుడైయ శేషశేషిభావతై
 స్యాభావికమాక చ్చొల్లుకై యాలుమ్, శేషశేషిభావత్తుక్కు హేతు
 భూతమాన శరీరాత్మభావమ్ నిత్యమాకై యాలుమ్, (౬) “సోమః
 ప్రథమో వి వి దే, గన్ధర్వో వి వి ద ఉ త్తరః, తృతీయో లగ్నిప్తే పతిః,
 తురీయో స్తే మనుష్యజాః” ఎఱ్ఱ-పాణిగ్రహణాన స్తరమ్ సోమాదికళుక్కు
 సాధారణైయాకళుక్కుయేయమాయ్, పాణిగ్రహణపూర్వకాల త్తిల్ మాతా
 పితాక్కుళుక్కు శేషభూతైయమాయ్, శరీరావధియానసమ్బంధతైయడై
 యళుమాయ్, శరీరత్తోడేయరుక్కుచ్చైయే తేయమ్ “సన్యస్తం మయా”
 ఎఱ్ఱపోతు సమ్బంధమ్ కులైయమ్బడియమాయిరుక్తైయాలే, భార్యై
 యొక్కాట్టిల్ అత్యస్తవ్యావృత్తమెన్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

(౭) “యస్యాత్మాశరీరమ్, యస్య పృథివీశరీరమ్” ఎఱ్ఱ శరీర
 త్వమ్ ఉణ్ణాకానిఱ్ఱుచ్చైయే తేయమ్, క్రయవిక్రయాన్తరమాకళుక్కు,

(౧) వి-పు-౧-౨౨-౩౮.

(౨) వి-పు-౧-౨౨-౮౬.

(౩) భాగ-పు-

(౪) హరితస్మృతి- (౫)

(౬) యజుర్వేద- (౭) సుకాళిద.

అనన్యసా ధారణమాకపుమ్, స్వాభావికమాకపుమ్, కీర్తీచ్చాల్లుకై యాలే కర్మాసాధికమానదేహ త్తిత్కాట్టిల్ వ్యావుత్తమెన్నుమిడమ్ సమ్మత్రి పన్నమ్.

అన్తపేతుక్కళాలుమ్ (౧) “నదృష్టేర్ల స్థారం పశ్యేరి, నమతే ర్మన్తారంమన్విథాః” ఎన్తు గుణియాక శ్రుతమాకై యాలుమ్ గుణ త్తిత్కాట్టిల్ వ్యావుత్తమెన్నుమిడమ్ సమ్మత్రిపన్నమ్.

ఆ కై యాలే త్తే త్రాదిగతమాన ఉపాధివిశేషశ్శిన్దియిలే నిత్యానపాయనియాయున్దుళ్ళ పిరాట్టియోపాతి, ఈశ్వరనుక్తు ఇన్త ఆత్మవస్తు అనన్యార్త శేషమెన్తుతాయీల్లు. (౨) “ఉఱవేల్ నమక్కిళ్ళొక్కవొట్టియాతు” ఎన్తు - “ఇస్సమ్మన్ధమ్ - ఉన్నాలుమొళ్ళొక్క ప్పొక్కాతు; ఎన్నాలుమొళ్ళొక్కప్పొక్కాతు, ఇరువరాయుమ్ సళ్ళేత్తిత్తాలుమ్ ఒళ్ళొక్కప్పొక్కాతు” ఎన్తు - ఉకారార్థమాన అనన్యార్త శేషత్వత్తై నాయ్చ్చియారుమ్ అనుసన్ధిల్లరుళినార్. (౩) “తదేవభూతం తదుభవ్య మాఇదమ్” ఎన్తు ఏవకారమ్ కిడక్కుమ్ స్థానత్తిలే ఉకారమ్ కిడక్కుక్కాణ్డైయాలే అన్తప్రమాణమడియాక ఇన్దఉకారముమ్ అవధారణార్థ మాకిటు.

ఆక అకార త్తిలుమ్, చతుర్థిలుమ్, ఉకార త్తిలుమ్ - ఈశ్వర నుడైయ రక్షకత్వముమ్ చేతననుడైయ రక్ష్యత్వముమ్, ఈశ్వరనుడైయ శేషిత్వముమ్, చేతననుడైయ శేషత్వముమ్, శేషత్వత్తినుడైయ అనన్యార్తత్తైయుమ్ శొల్లిల్లైయిల్లు.

అనన్తరమ్ సర్వరక్షకనాయ్ సర్వశేషియాయ్ సమాధికదర్శనాన సర్వేశ్వరనై ప్రతిసమ్బన్ధియాక పుడైత్తాన అనన్యార్త శేషత్వత్తుక్కు ఆశ్రయమ్ ఇన్న తెన్గిటు - మకారమ్. ఒరుసమ్బన్ధమాకిల్, సమ్బన్ధ ద్వయా పేక్షితమాయిజేయిరుప్ప తు. అతిల్ సమ్బన్ధత్తైయుమ్ ప్రతి

సమ్మన్యాయమితి తేజోశోలిని న్నతు. అతిల్ ప్రతిసమ్మన్యాయోద్ధీయ
ఇస్సమ్మన్యాయుక్తు ఉదయమిల్లాతవోపాతి, ఆశ్రయవిధురమాకవుమ్ స్థితి
యితైయితే. ఆకై యాలే ఆశ్రయవిశేషతై మకారమ్ శోలుకితతు.

ఇమ్మకారమ్ “మన-జ్ఞానే” ఎన్నికధాతువిలే జ్ఞానవాచియాయ్,
(౧) “విజ్ఞానంయజ్ఞం తనుతే” ఎన్నికవిడ త్తిల్ విజ్ఞానశబ్దమ్మాలే, (౨)
“తద్గుణసారత్వాత్తద్వ్యపదేశః ప్రాజ్ఞవత్” ఎన్నికనాన్యాయతాలే
జ్ఞానగుణసారమాన ఆత్మస్వరూపత్తుక్కు వాచకమాకితతు. ఆకజ్ఞాన
గుణకనాన ఆత్మానై చ్చాన్యోద్ధీయతై. జ్ఞాతృత్వమాకితగుణమ్
గుణాన్తరజ్ఞుక్కుముపలక్షణమాయ్, నిత్యత్వమ్, ఏకరూపత్వమ్,
అణుత్వమ్, వ్యాపకత్వమ్, ఉల్కిట్ట ఆత్మధర్మజ్ఞుత్వమ్ ఇప్పుద త్తిలే అనుసన్ధే
యమ్.

అథ వా, కకారాదిమకారాన్తమాన ఇరుపత్తైన్తరత్తైయమ్
ఇరుపత్తైన్తరత్వత్తుక్కుమ్ వాచకమాకిన మాన్రికప్రక్రియేయాలే, (౩)
“పశ్చిమిశోయం పురుషం, పశ్చిమిశతాభవతి” ఎన్నికపడియే ఇరు
పత్తైన్తరత్వమాన ఆత్మపుక్కు ఇరుపత్తైన్తరమాన ఇమ్మకారమ్
వాచకమాకితత్నై వ్రమామ్.

ఇప్పుద త్తిల్ ఏకవచనమ్ జాత్యేకవచనమాయ్, బద్ధముక్తనిత్య
రూపమాన త్రివిధాత్మనర్గత్తైయమ్ శోలుకితతు. ప్రధానరానచేతనరై
చ్చొన్నపోతే, అవర్కళుక్కు భోగ్యభోగోపకరణభోగస్థానరూపేణ శేష
మాన అచిద్వర్గముమ్ భగవచ్ఛేషతయా ఇప్పుద త్తిలే అనుసన్ధేయమ్.

చిదచిత్తుక్కు శిరణ్ణమ్ శేషమాయరుక్కుమాకిల్, చిదచిత్తుక్కు
శిరణ్ణయమ్ ఉపాదానమ్ పణ్ణాతే, చేతనద్వారా అచిత్తై ఉపలక్షిక్కు
వేణ్ణమ్మడి చేతనవాచియానపదతై ఎదుక్కుక్కుహేతు - అన్తలచిత్తి
త్కాట్టిల్ చేతనమడైయప్రాధాన్యమ్ తోద్ధీయకైక్కాక. శేషత్వ

జ్ఞానమ్ పిఱప్పతుచేతనవస్తువుక్కాకై యాలుమ్, ఇనిశేషత్వజ్ఞాననివర్త్య మాన స్వాతంత్ర్యానువుత్తియుమ్ - జ్ఞానాశ్రయవస్తువుక్కే యాకై యాలుమ్, శేషత్వజ్ఞానకార్యమాన శేషస్పృతియిల్ రుచియుళ్ళతుమ్ అన్తవస్తువుక్కాకై యాలుమ్, శేషత్వపుత్తిప్రతిసమ్బధిపక్కల్. విరోధి నిపుత్తిపూర్వకమాక అన్తస్పృతిసిద్ధిక్కు ముపాయస్వీకారమ్ పణ్ణువా నుమ్ చేతననాకై యాలుమ్, (౧) “అహమన్నమ్” ఎన్నిఱపడియేఈశ్వర నుక్కు కాస్తుభ మ్బొలేయుమ్, శ్రీస్తనమ్బొలేయుమ్ స్పృహవిషయ మాయిరుప్పతుమ్ నిరస్తనమస్తహేయమాన ఇన్తచేతనవస్తువేయాకై యాలుమ్, అవనుక్కుక్కర్తానుభ వోపకరణమాయుమ్, కైజ్కర్వో పకరణమాయుమిరుక్కిఱజడవస్తువిత్కొట్టిల్ చిద్వస్తువిలక్షణమాకై యాలే, అన్తప్రాధాన్యమ్తోద్ర్ అవనుక్కుపాచకమానపదత్తై ఇడు కిఱతు. ఆకమకారత్తాలే భగవదనన్యార్ శేషత్వత్తుక్కు ఆశ్రయమ్ శొల్లిద్ర్ద్రాయద్ర్దు.

ప్రధానమాన ఆశ్రయత్తై ప్రథమత్తిలేశొల్లి, ఆశ్రయియాన స్వభావత్తై అనన్తరమ్ శొల్లిప్రాప్తమాయిరుక్క, ఆశ్రయియానశేషత్వత్తై ప్రథమత్తిలేశొల్లి, ఆశ్రయమాన జ్ఞానానన్తవస్తువై అనన్తరమ్ శొల్లి కై కుక్కుపేతువెన్నెన్నిల్; (౨) “అహమర్థోనచేదాత్మా ప్రత్యక్షం నాత్మతోభవేత్. అహమ్బుద్ధ్యాపరాగర్థాత్ ప్రత్యగర్థోహిభిద్యతే” ఎన్నిఱపడియే, పరాగర్థవ్యాప్తమాన అహమర్థత్తుక్కు జ్ఞానానన్దాది కళిత్కొట్టిల్ ప్రధాననిరూపకమ్ శేషత్వమేఎన్నుమిడమ్ తోద్ర్దుకై కాకవుమ్, నెరుప్పి లేవుక్కు వేవార్ శిలరుజ్ఞానాల్ అవర్కళై “ఇన్నార్” ఎన్దు పారాతే పద్ర్ద్రియెరికిఱవన్ నెరువై ఎవిక్కైయిలే యత్నమ్ పణ్ణువారోపాతి, అదాహ్యమాన ఆత్మవస్తువై. అనాదికాలమ్ పద్ర్ద్రిదహిత్తువోరుకిఱ స్వస్వాతంత్ర్యత్తై తద్ర్దుకైయిలే తాత్పర్య

మాకై యాలుమ్, పుష్పత్తుక్కు శ్లాఘ్యుడై పరిమళత్తా లేయాకిటవో పాతిన్వరూపత్తుక్కుమ్ ఉపాదేయత్వమ్ ఇన్వస్వభావవిశేషత్తా లేయాకై యాలుమ్ ఇన్ద్రపాధాన్యత్తా లే శేషత్వత్తై ప్రథమత్తిలే ఉపాదానమ్ పుణ్ణుకిటతు.

ఇని అన్దశేషత్వన్దాన్ చిదచిత్తుక్కుశీరణ్ణుక్కుమ్ పాతువాకై యాలే ఒరుతశ్రయవిషయత్తిలే ఒతుక్కువేణ్ణుకై యాలుమ్, అన్దప్రశ్రయన్దాన్ - అచిత్తోపాతి అన్నలుమ్ తున్నలుమాయిరాతు వడిపుపట్టి రుక్కుమెన్టు, కిట్టిచ్చిరై యోగ్గాఘిప్పోపాతియితే మకారత్తిలే జ్ఞానానన్దనన్దువై చొట్టుకిటతు. ఉత్కర్ణాపకర్ణహేతు - ఆశ్రయాశ్రయిభావ మల్లామైయితే, (౧) “స్వాఽశ్చ తేనర్వాన్ కామాన్ సహబ్రహ్మణా విపశ్చితేతి” ఎన్దివిడత్తిల్ ఆశ్రయికళానగుణజ్ఞతై భోగ్యతై యాలే ప్రధానమాకచొట్టి, సహశబ్దత్తాలే ఆశ్రయమాన స్వరూపత్తై అప్రధాన మాకచొట్టిల్దు.

శేషత్వత్తినుడై య ప్రాధాన్యత్తైప్పుల్ వితే ఆశవన్దారుమ్ (౨) “వపురాదిషు యోపికోపివా” (౩) “తవశేషత్వవిభవాద్భూహిర్భూతమ్ - ఆత్మానమపినసహే” ఎన్దు - “ఇన్ద్రతన్దు - దేహేన్ద్రియమనఃపాణాది కళిలే ఏతేను మొన్దాకపుమమైయమ్; ఎనక్కు ఇతినుడై యస్వరూపనిర్ణయ ముమ్ వేణ్ణా; స్వభావనిర్ణయముమ్ వేణ్ణా. ఏతేను మాక దేవతీ రుక్కు శేషమామి తనైయే వేణ్ణువతు. శేషమన్దాకిల్ విలక్షణమాన ఇన్ద్రతత్వవస్తువై యమ్ వేణ్ణేన్” ఎన్దురుశిచ్చెయ్ తతుమ్. శ్రుతిక ళుమ్ (౪) “యోహమస్మి ససన్యజే” (౫) “యస్యాస్మి నతమన్తరేమి” ఎన్దుతువుమ్. ప్రణవార్థమ్ శొల్ల ఇభిన్దతిరుమజ్జయాత్వోరుమ్, (౬) “కణ్ణ పురమొన్దుడై యానుక్కు” ఎన్దు అకారత్తుక్కుమ్ చతుర్థిక్కుమ్ పారుల్

(౧) తై.ఆ.౧౨.

(౨) స్తో.౪.౫౨.

(౩) స్తో.౪.౬౭.

(౪) యజు.ఊ.౩.౨.

(౫) యజు.౨.౪.౨౦.

(౬) తి.మొ.౮.౯-౩.

శొల్లి, “ఒరువర్క్కురియేనో” ఎఱ్ఱ ఉకారత్తుక్కుప్పొరుళ్ శొల్లి, మకారత్తుక్కుప్పొరుళ్ళాక “అడియేన్” ఎఱ్ఱతుమ్.

ఆక పదత్రయాత్మకమాన ప్రణవత్తిల్ ప్రథమ చరమపదజ్ఞో సమ్బంధిద్యయవిశేషతైచ్చొల్లిల్లు; మధ్యమపదమ్ అవల్ శ్రీనుడైయ సమ్బంధవిశేషతైచ్చొల్లిల్లు.

ఇప్పగ్రీణవద్దాన్ (౧) “ఓమిత్యాత్మానంయజ్ఞోత” ఎఱ్ఱయాలే జీవవాచకముమాయ్, (౨) “ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహరన్మామ సుస్మరన్” ఎఱ్ఱపవమాదికళిఱ్చొల్లుకిఱపడియే ఈశ్వరవాచకముమాయ్ క్కిడక్కిఱతు. ఇఱుఉభయార్థత్తుక్కుమ్ వాచకమాకిఱపడి ఎఱ్ఱెన్నిల్; “రాజపురుషః” ఎఱ్ఱిఱవాక్యమ్ శేషశేషికళాన రాజావైయుమ్ పురుష వైయుమ్ వచిక్కిఱాప్పోలే, వాచకమాకక్కడవతు.

అజ్జనన్తియిలే జీవస్వరూపశోధనత్తైయుమ్, ఈశ్వరస్వరూపశోధ నత్తైయుమ్ పఱ్ణుకైయాలే, ఉభయార్థత్తుక్కుమ్ వాచకమాకిఱ తెన్నవుమామ్.

ఎజ్జనేయెన్నిల్; మకారత్తాలే, (౩) “దేహన్ద్రియమనఃప్రాణ ధీభౌగోన్మోఽనన్యసాధనః| నిత్యోవ్యాపీ ప్రతిక్షేత్ర మాత్మాభిన్నస్వత స్సుఖి” ఎఱ్ఱిఱపడియే-ప్రకృతేకిపరనాయ్, స్వయమ్ ప్రకాశనాయ్, నిత్య నాయ్, వ్యాపకనాయ్, ప్రతిశరీరమ్భిన్ననాయ్, స్వాభావికసుఖత్తైయు డైయనాయిరుక్కుమెఱ్ఱుశొల్లి; అవన్డాన్ పరతన్త్రనాయిరుక్కుమ్, అన్ద ప్పారతన్త్రన్దాన్ అనన్యార్థమాయిరుక్కుమెఱ్ఱు - చతుర్థియాలుమ్ ఉకారత్తాలుమ్ శొల్లి; అన్దప్పారతన్త్ర్యత్తుక్కు- ప్రతిసమ్బంధియుమ్ సర్వ రక్షకనాన సర్వేశ్వరసెన్దుశొల్లి, ఆక ఇప్పడి జీవస్వరూపశోధనమ్ పఱ్ణు కైయాలే జీవవాచకమెన్నవుమామ్.

అజ్ఞానస్థితియే సవిభక్తికమాన అకారత్తిలే ఈశ్వరనుడై య సర్వశేషిత్వతైచ్చొల్లి, అవధ్యుక్తుశేషియామిడ త్తిలే, అవై అసన్యార్థమామ్బడి శేషమాయురుక్తుమెన్నుమిడతై ఉకారత్తిలేశొల్లి, అన్ద శేషిత్వతుక్కు ప్రతిసమ్బంధి అపేక్షితమాకైయాలే, చిత్ప్రకార మానచేతనవర్గతై మకారత్తిలేశొల్లి, ఆక ఇప్పడి వ్యావర్తకవిశేషణ మాన ఈశ్వరనుడై యశేషిత్వతై శోధిక్కైయాలే ఈశ్వరవాచకమెన్ను పుమామ్. శేషిత్వత్తిలే ప్రధానమానపోతై కుమ్, (౧) “కృష్ణస్యహి కృతేభూతమిదం విశ్వం చరాచరమ్” ఎన్దాప్పాలే చతుర్థ్యస్తమాకపుమ్ తట్టిలై.

చేతననుడై య శేషత్వశోధన త్తిలే ఇప్పగ్రీవత్తుక్కు తాత్పర్య మానపోతు, అకారమ్-ఈశ్వరనాన ప్రతిసమ్బంధియైచ్చొల్లుకిటతాయ్, మకారమ్ - ఆశ్రయతైచ్చొల్లుకిటతాయ్, ఉకారమ్-అన్దశేషత్వత్తిను డై య అసన్యార్థతైయైచ్చొల్లుకిటతాకక్కడవతు. ఈశ్వరనుడై య శేషిత్వత్తిలే తాత్పర్యమానపోతు, మకారమ్-ప్రతిసమ్బంధియైచ్చొల్లు కిటతాయ్, అకారమ్ ఆశ్రయతైచ్చొల్లుకిటతాయ్, ఉకారమ్-అన్దశేషి త్వత్తినుడై య అసాధారణతైయైచ్చొల్లుకిటతాకక్కడవతు. అజ్ఞానస్థి యిలే (౨) “తస్యప్రకృతిలీనస్య యః పరస్సమహేశ్వరః” ఎన్దిటపడియే ప్రకృత్యవస్థమానప్రణవమ్ ఈశ్వరవాచియాయ్, వికృత్యవస్థమాన ప్రణ వమ్ జీవవాచియాకిట తెన్నుపుమామ్.

ఆక, ప్రణవత్తిలే ఆర్థమాకపుమ్ శాబ్దమాకపుమ్ చిత్స్వరూప త్రోడు, అచిత్స్వరూపత్రోడు, ఈశ్వరస్వరూపత్రోడు, తత్త్వమ్బంధవిశేష త్రోడు, సామ్యత్రోడు, సాపకత్రోడు, విరోధియోడువాశియట చ్చొల్లుకైయాలే, సకలశాస్త్రసజ్గిహమాన మన్త్రశేషత్తుక్కు సజ్గిహమె న్నుమిడమ్ సమ్ప్రతిపన్నమ్.

ప్రణవ త్తిలే ఉ క్తమాన భగదనన్యార్హ శేషత్వత్తైయుడై య నాన
 ఇచ్చేతననుక్కు స్వరూపానురూపమాన ఉపాయవిశేషత్తై చొచ్చుక్కి
 అతు, ఉకారవివరణమాన నమశ్శబ్దమ్. పదక్రమ త్తిలే వివరణమ్ పణ్ణాతే
 ఇజ్జనే వ్యుత్క్రమమాకై క్కడియెన్నెన్నిల్; శబ్దక్రమ త్తిణ్కాట్టిల్ అర్థ
 క్రమమ్ ప్రబలమెన్నిట మీమాంసకరుడై య న్యాయత్తాలే; కీర్థ ప్రణ
 వ త్తిల్ ఉ క్తమాన అనన్యార్హ శేషత్వత్తిల్ వ్యావృత్తరాన అన్యరిలే
 అన్యతమనాన తన్నై వ్యావర్తిక్కై - అన న్తరమ్ ప్రాప్తమాకై యా
 లుమ్, స్వరూపానురూపమాన పురుషార్థజ్ఞానమ్ పిఱక్కు మోబ్బత్తై
 క్కు స్వరూపయాథా త్యయరూపమాన తదియశేషత్వజ్ఞానమ్ పిఱక్కు
 వేణ్ణుకై యాలుమ్, కై జ్ఞుర్యప్రతిసమ్బంధియై చొచ్చుమిడ త్తై ఇరణ్ణారు
 కార్యమాక ప్రథమపదమాన అకారవివరణమ్ పణ్ణలాయలుకై యా
 లుమ్, (౧) “అహమపిమమన, భగవతపవాహమస్మి” ఎన్ఱు ప్రణవో
 క్తమాన స్వరూప త్తిల్ కిడిక్కిట మమత్తై యైయుమ్, (౨) “యాకికా
 శ్చనకృతయోహమభవన్తి, తాసుమమ మమతానాన్తి, భగవత
 పవతాః” ఎన్ఱు మేలేవక్ష్యమాణమాన పురుషార్థ త్తిల్ వరుమ్మమమత్తై
 యైయుమ్, కాకాక్షిన్యాయత్తాలే క ిక్కు మి తు - నడువేకిడక్కు
 వేణ్ణుకై యాలుమ్, ప్రణవాన న్తరమ్ ఉకారవివరణమాన నమశ్శబ్ద
 మాకక్కుడవతు.

ఇందనమశ్శబ్దమ్ “న” ఎన్ఱుమ్, “మః” ఎన్ఱుమ్ ఇరణ్ణుపదమా
 యురుక్కుమ్. ఇతిల్ మకారమ్-“మన-జ్ఞానే” ఎన్నిటథాతువిలే షష్ఠ్యన్త
 మాయ్, ఎనక్కు నాన్ ఉరియేనెన్నిటతు; నకారమ్-ఇత్తైనిషేధిత్తు (౩)
 “యానేసియెన్నుడై మైయుమ్ నీయే” ఎన్నిటపడయే తన్నుడై యమమ
 తానివు త్తియైయుమ్, మమత్తై క్కుఱ్ఱాన అహజ్కారనివు త్తియై
 యమనునెన్నిటతు. (౪) “ద్వ్యక్షరస్తుభవే న్యైత్త్యస్త్యక్షరంబ్రహ్మ

ణిఁ పదమ్ । మమేతిద్యవ్యక్షరోమృత్యుర్నమమేతిచశాశ్వతమ్” ఎన్నిఁ పడియే, అహఙ్కారమమకారజ్ఞభితే ఇవాన్తావుక్కు నాశకజ్ఞభి; తన్నిపుత్రియితే ఉజ్జ్వనముమ్. ఆకత్తుడర్నాభిపోలే కిడిక్కి అహఙ్కారమమకారజ్ఞభినుడైయ నివృత్తియైచ్చొల్లిల్ దొయిల్ యు.

కీర్తీచతుర్థియిల్ శొల్లకిఱపారతన్త్ర్యతాలే స్వస్వాతన్త్ర్యమ్ కట్టయిట్టిరుక్కు, ఇఱ్ఱునిపుత్తమాకిఱ అహఙ్కార మమకారమాకిఱ తెన్నెన్నిల్; అఱ్ఱుభగవత్పారతన్త్ర్యవిరోధియాన స్వస్వాతన్త్ర్యతైక్కు ధీత్తతు. భగవదేశరత్నైక్కు విరోధియాన స్వస్వాతన్త్ర్యతైక్కు ధీక్కిఱతు ఇఱ్ఱు. స్వరత్నణత్తిలే తాన్ ఇట్టికైయితే అతుక్కువిరోధి యాయఱువతు. అతాకిఱతు; -స్వరత్నణమాకసాధనానుస్థానమ్ పట్టుకై. అతుస్వరూపహానియాయితేయిరుప్పతు. భర్తావుక్కు శేషమాన శరీరతై అవఘాతాది వ్యాపారజ్ఞభాలే పతివ్రతై రక్షిక్కయాకిఱతు - భర్తావుక్కు స్వరూపహానియాయే, తనక్కుమ్ స్వరూపహానియాయితే యిరుప్పతు. విశేషణప్రధానమాన విశిష్టాంశమేయితే భర్తావుక్కు శేషమాయిరుప్పతు.

అజ్ఞనన్తియిలే స్వరూపముమ్ శేషమాయిరుక్కుమాకిల్, నామ్ ఇఱ్ఱుశొల్లకిఱ భగవదనన్యార్థ శేషత్వత్తుక్కు అవకాశమిన్తిక్కే-యిట్టి యుమ్. ఆకైయాలే ఆత్మరత్నణత్తుక్కు ఉఱుప్పాకప్పట్టుకిఱ పాతివ్రత్య ధర్మానుస్థానత్తాలే భర్తావుక్కు అనన్యార్థ శేషభూతైయాయిరుక్కు మిరుప్పక్కు వైకల్యమ్ వారాతితే. ఆకైయాలే నవద్వారపురమాన అఙ్కాపురత్తిలే నిరుద్ధయానపిరాట్టి, (౧) “తత్తస్యనదృశంభవేత్”

ఎన్ఱు-చక్రవర్తితిరుమకన్పక్కలిలే న్యస్తభరై యాయిరుద్దాప్పాలే యిరుక్కై - ఇవనుక్కు స్వరూపమ్. ఆక ఇత్తాల్ స్వరత్నణత్తిలే ఇట్టికై

స్వరూపహానియామృది ఈశ్వరనుక్కులత్యస్తపరత స్త్రీమ్ ఇన్ద్ర ఆత్మవస్తు
ఎన్ద్ర తాయీద్రు. స్వరక్షణమనానభర్రాపిరుక్కు, స్వరక్షణ త్రిల్ నిష్టమ్
పతివ్రతైకై వాక్కినాల్ భర్రావేరక్షకనాయలు మోపాతి, ఇవనుమ్ అత్య
స్తపరత స్త్రీనాయద్రు. ఈశ్వరనేయితే రక్షకనాయలు వాన్. ఆకై
యా లే ఈశ్వరనుడై య ఉపాయభావముమ్ ఆర్థమాకిచ్చిల్లద్రు
యీద్రు.

ఈశ్వరనే రక్షకనామృది ఇవన్ అత్యస్తపరత స్త్రీనానాల్, ఇన్ద్ర
పారత స్త్రీపూర్తిపిన్ద్రతావతు-అవనుక్కు- ఇన్ద్ర వినియోగార్హ మాకి
లితే. అవనుక్కు ఇన్ద్రరాకితార్- (౧) “జ్ఞానీత్వాన్దైవ” ఎన్దిట శ్రీవైష్ణ
వర్కళితే. (౨) “అడియార్కెన్దైవ్ యాట్పడు త్రివిమలన్” ఎన్దిట
పడియే తనక్కభిమతరాన శ్రీవైష్ణవర్కళిక్కు శేషమాక్కినాల్, అవర్
కళిక్కు శేషమాయిరుక్కిలితే ఇవనుక్కుభగవదనన్యార్హ శేషత్వపూర్తి
పిన్ద్రతావతు; ఆకై యా లే (౩) “నిన్ తిరువెట్టెముత్తుమ్ కద్రు నానుద్రు
ద్రతు మున్నడియార్కడిమై” ఎన్ద్ర తిరుమలైయాథ్వాన్ అనుసన్దిత్త
రుళినాప్పలే, ఇప్పద త్రిలే పారత స్త్రీకాష్టేయానతదీయశేషత్వముమ్
అనుసన్దిక్కుమృదిశొల్లిద్రు. యీద్రు.

భగవచ్ఛేషత్వమ్ పూర్ణమావతు తదీయశేషత్వముణ్డానా
లాకిల్, తదీయశేషత్వమ్ ప్రణవత్రిల్ శొన్న అనన్యార్హ శేషత్వత్తోడు
విరోధియాతోవెన్నిల్; -శ్రీవైష్ణవర్కళాకితార్- (౪) “జ్ఞమశ్రీవిమా
నాని” ఎన్దిటపడియే ఈశ్వరనుక్కు దివ్యమజ్జశవిగ్రహత్తోపాతిశరీర
భూతరాయలుకై యా లే, భర్తృశరీర త్రిలే మేల్విముకిఱిస్త్రీక్కుపాతి
వ్రత్యభజ్గమ్ ఇల్లాతవోపాతి, అనన్యార్హ శేషత్వత్తుక్కు భజ్గమ్ వారాతు.

అనన్యార్హ శేషత్వత్తినుడై య అప్రచ్యుతిక్కు-శరీరత్వమ్ ప్రయో

జకమాకిల్, (౧) “యస్యాత్తాశరీరమ్యస్యపుణిశరీరమ్” ఎఱ్ఱుచేత నాఁచేతనవిభాగముల సర్వముమ్శరీరమాయన్తోవిరుప్పతు. ఆనాల్ సర్వ రుక్కుమ్ శేషభూతనాక వేణ్ణివస్తతీయెన్నిల్;

సర్వరుక్కుమ్ శరీరత్వనిబన్ధనమాన సమ్బన్ధముణ్ణేయాకిలుమ్, “నామ్శరీరత్వేనశేషభూతర్, శరీరియాన ఈశ్వరన్ శేషి” ఎన్నిజ్ఞాన మిన్ఱియిలే అహజ్కారమమకారదూషితరాయ్, నిరుపాధికబన్ధువాన ఈశ్వరనై యుమ్ (౨) “నాన్తి” ఎన్నప్పణ్ణమశవన్ఱియిలే, (౩) “క్షిపామి” (౪) “నక్షమామి” ఎఱ్ఱుడల్ కొత్తిత్తాప్పోలే కొత్తిక్కుమ్బడిపణ్ణమ్ తన్ఱైయుడై యారాకై యాలే, ఇన్ఱదోషజ్ఞాన్ఱుమిన్ఱియిలే (౫) “జ్ఞానీ త్వాత్తైవ” (౬) “పత్తరావియై” ఎఱ్ఱుమ్, సర్వాధారభూతనాన ఈశ్వ రన్ఱాన్ తనక్కు ధారకమాకనినై త్తిరుక్కుమ్బడి, అవసుక్కు ప్రసాద పాత్రరాన శ్రీవైష్ణవర్ కళుక్కు శేషమాయిరుక్కుమిరుప్పు శరీరత్వ సామాన్యత్తాలే వ్యభిచరియాతు. భర్తావోడుభారైక్కు అవ్యవ ధానేన సమ్బన్ధముణ్ణాకానిఱ్ఱుచ్చెయ్ తేయుమ్, ఆర్తవాదిదోషదూ షితై యానవన్ఱు భర్తావోడు ప్రజైకళోడువాళియఱ ఎల్లారుక్కుమ్ అస్పృశైవ్రయాయ్, కుళిత్రవాతే సంశ్లేషిక్కిలామ్బడియిరుక్కితా ప్పోలే, అహజ్కారమమకారాదికళుణ్ణానవన్ఱు త్యాజ్యమాయ్, అవై పోనవన్ఱు, ఇవై తానే ఉపాదేయమాకక్కడవతు. ఆకప్రయోజనమా యద్రుతు. ఈశ్వరనుక్కుప్రసాదపాత్రమానశరీరమ్ ఉద్దేశ్యమాకక్కడ వతు. నిగ్రహపాత్రమానశరీరమ్ త్యాజ్యమాకక్కడవతు.

ఇప్పుడత్తిల్ నాలర్థమ్ శొల్లానిఱ్ఱు, అనన్యశరణత్వత్తిలే ఇత్తై ఒతుక్కుకిఱపడి యెన్నెన్నిల్; (౭) “గచ్ఛద్వమేనంశరణంశరణ్యం

(౧) బృహ-గీ-౭-౨౨. (౨)

(౩) గీ-౧౬-౧౯.

(౪) వరాహపు.

(౫) గీ-౭-౧౮.

(౬) తి-మొ-౧౦-౧-౮.

(౭) భారత-

పురుషర్షభాః” ఎఱ్ఱ-శరణమ్ పురుషర్షభేఱ్ఱ ఉపదేశిక్క, (1) “దాప ద్యాసహితాస్స ర్వేనమశ్చక్రుర్జనార్దనమ్” ఎఱ్ఱ అనుష్ఠానవేళై యిలేనమ స్కారతైప్పణ్ణినారక శెన్దిఱ్ఱానప్రమాణత్తాలే నమశ్శబ్దమ్ శాబ్దమాకి వే ఉపాయవాచకమాకక్కడవతు. ఆకపూర్వోక్తక్రమత్తాలే ఆర్థమాక పుమ్, స్థానప్రమాణత్తాలే శాబ్దమాకపుమ్ ఉపాయవాచకమాయఱుకై యాలేఅనన్యశరణత్వత్తిలేనోక్కాయ్క్కిడక్కిఱతు. ఆకప్రణవత్తాలుమ్ నమశ్శబ్దత్తాలుమ్, స్వరూపముమ్- స్వరూపానురూపమాన ఉపాయ ముమ్ శొల్లిన్ద్రాయ్ద్రు.

అనన్తరమ్ ఉపాయఫలమానకైజ్జుర్యతై చొల్లక్కడవతాక కొణ్ణు, తత్ప్రతిసమ్మన్దియెచొల్లకిఱతు, అకారవివరణమాన నారా యణపదమ్. రక్ష్యాంశముమ్ రక్షణప్రకారముమితే అకారత్తిల్ వివ రణీయమాన అంశమ్; అతిల్ నారశబ్దత్తాలే రక్ష్యాంశతై వివరిక్కిఱతు. నారాయణనెన్దిఱసమ స్తపదత్తాలే రక్షణప్రకారతై వివరిక్కిఱతు. అతిల్ రక్ష్యవివరణమ్ పణ్ణుకిఱనారపదమ్-“నరః” ఎఱ్ఱమ్, “నారః” ఎఱ్ఱమ్, “నారాః” ఎఱ్ఱమాయ్, స్వరూపేణపుమ్ ప్రవాహరూపేణపుమ్ నిత్య మానపదార్థజ్జళై చొల్లకిఱతు. స్వరూపేణనిత్యతై యావతు - సత్తాన పదార్థత్తినుడైయ ఉత్పత్తి వినాశాత్యన్తాభావమ్. ప్రవాహరూపేణ నిత్యతై యావతు - ఉత్పత్తివినాశయోగియాకానిఱుచ్చెయ్ తేయుమ్, పూర్వకాలత్తిలుణ్ణాన నామరూపలిక్ష్ణాదికళుడైయ అనన్యభాభావమ్. (2) “సూర్యాచన్ద్రమసౌధాతాయథాపూర్వమకల్పయత్” (3) “యథ ర్తుష్ప్రతులిక్లాని నానారూపాణిపర్యయే! దృశ్యస్తేతానితాన్యేవ తథా భావాయుగాదిషు” ఎన్దిఱపడయే. అవ్యోముతుక్కళిల్ మునుక్కళిన్ద ఱుతుక్కళిలుణ్ణామ్ పుష్పఫలాదికళై యుమ్ శీతోష్ణాదికళై యుమ్ నామత్తైయుముడైత్తాయ్కోణ్ణు తదాకారమాయ్ వన్దతోన్ద్రుమా

పోలే, సృష్టమామౌతు మున్ను స్వసంహృతమాన సంస్థానతైయుమ్
నామాసిక్తై యుముడైత్తాయ్ కొణ్ణు విఱిన్దుపోరుకై .

అతిలే కేఫమ్ - “రిక్ష-క్షయే” ఎన్నికథాతువిలే షయిష్టుపదార్థ
వాచకమాయ్ క్కిడక్కిఱతు. నకారమ్-అత్తైని సేధిత్తు “నరః” ఎన్ఱునిత్య
పదార్థతైచ్చొల్లుకిఱతు. ఇజ్జనే షయతైప్రసగ్గిత్తు ప్రతిషేధిక్కిఱతు-ష
యిష్టుక్కిళానమహదాదికతైయుమ్, ఒరుముఖతైలే నిత్యపదార్థజ్జళిలే
ముతలిడుకైక్కాకచ్చొల్లుకిఱతు. “నారః” ఎన్నికవిడత్తిల్ * అణ్
ప్రత్యయమ్ - సమూహార్థత్తిలేయాయ్, నిత్యపదార్థసమూహతైచ్చొల్లు
కిఱతు. “నారాః” ఎన్నికబహువచనమ్ అన్ద సమూహత్తినుడైయ
బాహుళ్యతైచ్చొల్లుకిఱతు. ఆక “నారాః” ఎన్ఱు - నిత్యపదార్థజ్జళిను
డైయ సమూహజ్జతైచ్చొల్లిల్ నాయ్ నిలు.

అనైయావన-జ్ఞానశక్త్యాదిదివ్యాత్మగుణజ్జళుమ్, గుణప్రకాశక
మాన దివ్యమజ్జళవిగ్రహజ్జళుమ్, విగ్రహగుణమాన సౌన్దర్యాదికళుమ్,
అన్దసౌన్దర్యాదికళోపాతి పూత్తాప్పిలేశా త్తిన కిరీటమకుటాదిదివ్యాభర
ణజ్జళుమ్, అవ్యాభరణజ్జళోడు వికల్పిక్కులామృడియాన శజ్జచక్రాది
దివ్యాయుగజ్జళుమ్, ఇత్తనైయుమ్ కాట్టిలేరిత్తనిలావాకాతపడి అరుకే
యిరున్దనుభవిక్కిఱ లక్ష్మీప్రభృతిమహిషీవర్గజ్జళుమ్, అచ్చేర్ త్తియిలే
అడిమైశెయ్ కిఱ అనన్తగరుడ విష్వక్సేన ప్రముఖరానసూరిన్ఱముమ్,
అవరకళోపాతిపోయ్ అడిమైశెయ్ కిఱముత్తిరుమ్, అవరకళుక్కుడమైశెయ్
కైక్కు ప్పరికరమాన చక్రచామరాదిపరిచ్ఛదజ్జళుమ్, అవ్వడిమైక్కు
వర్గకమాయ్ పళ్ళోపనిషణ్ణయమాన పరమపదముమ్, గుణత్రయా
త్మికైయాన మూలప్రకృతియుమ్, పురుషసమష్టియుమ్, అహోరా
త్రాదివిభాగయుత్తిమాన కాలతత్వముమ్, ప్రవాహరూపేణనిత్య
మాన మహదాదికళుమ్, తత్కార్యమాన అణ్ణజ్జళుమ్, అణ్ణాన్దర్వర్తి
కళాన చతుర్విధభూతజ్జళుమ్. పళ్ళోపనిషణ్ణయమాకైయాలే పరమ

పదముమ్ సమూహ త్తకమాయరుక్కుమ్. గుణత్రయాత్మికై యాకై యాలే మూలప్రకృతియుమ్ సమూహ త్మికై యాయరుక్కుమ్. అహం రాత్రాదివిభాగజ్ఞో అనేకమాకై యాలే కాలముమ్ సమూహత్తకమా యరుక్కుమ్.

ఆక, నారశబ్దతాలే వ్యాప్యపదార్థతైచ్చొల్లి, అన న్తరమ్ వ్యాప్తి యైయుమ్ వ్యాప్తిప్రకారతైయుమ్ శొల్లుకిఱతు. *అయనశబ్దమ్-ఆవాస వాదియాయ్, “నారాణామ్, అయనమ్ - యః, సః - నారాయణః” “నారాః-అయనమ్, యస్య, సః-నారాయణః” ఎన్నిఱ తత్పురుషబహు వ్రీహీరూపమానసమాసద్వయతాలే, (౧) “అ న్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్థితః” ఎన్నిఱపడియే ఉక్తమాననిత్యపదార్థజ్ఞుక్కు త్తాన్ ఆవాసభూమియాయరుక్కుమెన్టుమ్, అవద్రోత్తనక్కు ఆవాస ముడై యనాయరుక్కుమెన్టుమ్ శొల్లుకిఱతు.

అవద్రోత్తనక్కు త్తాన్ ఆవాసమాయరుక్కుయావతు, స్వేతరసకల పదార్థజ్ఞై యుమ్ “మేరోరివాఽణః” (౨) “యస్యాయుతాయ తాంశాంకే విశ్వశక్తిరియంస్థితా” ఎన్నిఱపడియే తన్ స్వరూపైకదేశ త్తిలేధరిక్కై. అవద్రోత్తాన్ ఆవాసమాక ఉడై యనాయరుక్కు యావతు-స్వేతరసకల పదార్థజ్ఞై యుమ్ చిదచిద్విభాగమఱ తని త్తనియే ఉళ్ పాయిలేపుక్కు, ఆకాశమ్ ఘటాదికళిలే వ్యాపిక్కుమాపోలే తన్ స్వరూపైకదేశజ్ఞతాలే వ్యాప్తిక్కైయన్టయిలే, జాతి - వ్యక్తితోఱుమ్ వ్యాపిక్కు మోపాతి సమాప్య ఆత్మతయావ్యాపిత్తు ధరిక్కై. ఇన్ అన్త ర్వాప్తియైయుమ్ బహిర్వాప్తియైయుమ్ నినై త్తితే శ్రుతి (3) “అణోరణీయాన్మహతోమహీయాన్” ఎన్టు.

స్వవ్యతిరి క్తజ్ఞుక్కు ఆవాసమాయరుక్కుమెన్నుమిడ త్తిల్ నార శబ్ద త్తిల్ ప్రథమోపా త్తమానగుణజ్ఞుమ్ స్వరూపాశ్రయమాకై యాలే

అనుసంధిక్కక్కడనోమ్. స్వవ్యతిరిక్తజ్ఞతై ఆవాసమాకవుడై యనాయరు క్కుమెన్నుమిడత్తిలే గుణజ్ఞభుక్కువ్యాప్యత్వమ్ అనుపపన్నమాకై యాలే, అవద్దై యొట్టిన్ననై - వ్యాప్తిక్కుక్కర్మభవిక్కక్కడవన. తన్ గుణజ్ఞతై ఈశ్వరన్ వ్యాపిక్కుమ్బాతు గుణవిశిష్టనాయే వ్యాపిక్కువేణుమ్; నిర్గుణమాయవస్తు ఇరామైయాలే. అప్పుడు వ్యాప్యగుణజ్ఞతై వ్యాపకజ్ఞతాయ్, వ్యాపకగుణజ్ఞతై వ్యాప్యజ్ఞతాయ్, అటుకై యాలే, ఆత్మాశ్రయదోషముణ్డామ్. అతుక్కుమేలే తన్ గుణజ్ఞతై గుణివ్యాపిక్కువేణుమెన్దుక్కాల్ తదాశ్రయమానగుణజ్ఞతై యుమ్ గుణి వ్యాపిక్కువేణుమ్; అన్దవ్యాపకనుడైయ గుణజ్ఞతై యుమ్ గుణి వ్యాపిక్కువేణుమ్; అకై యాలే అనవస్థాదుస్థమామ్.

ఆకి సమస్తకల్యాణగుణాత్మకత్వమ్, ఉభయవిభూతినాథత్వమ్, సర్వస్వాత్మరత్వమ్, సర్వశరీరత్వముల్లిట్టవై ఉక్తమాయనిష్ఠతు.

(౧) “నరాజ్ఞాతానితత్వాని నారాణీతితతోవిదుః | తాన్యేవచాయ నంతస్య తేననారాయణ స్త్వైతః” ఎన్దు - నరనుణ్డు - నిత్యనానసర్వేశ్వరన్, అవస్థక్కుల్ నిష్ఠమ్ జాతమానపదార్థజ్ఞో నారజ్ఞతాకిన; తస్మక్కులిలే ఉత్పన్నమాన అన్దనారజ్ఞతై యే తనక్కిరుప్పిడమాక వుడై యనెనైయాలే సర్వకారణత్వకైయుమ్ శొల్లిన్ద్రాయ్దై.

ఇని(౨) “నారశబ్దేనజీవానాం సమూహాః ప్రాచ్యతేబుడైః | గతిరా లమ్బనంతస్య తేననారాయణ స్త్వైతః” ఎన్దిటపడియే నారశబ్దమ్ నిత్యమాన జీవసమష్టిక్కువచకమాయ్, అయనశబ్దమ్ - “ఇణ్ - గతౌ” ఎన్దిటధాతువిలే ప్రాప్యవాచియాయ్, ఆక, “నారాయణన్” ఎన్దు - చేతనసర్వక్షుక్కు ప్రాప్యభూతనెన్ద్రతాయ్దై.

బహులాభముమ్ ప్రాప్యమాకై యాలే, (౩) “మాతా పితాభ్రాతా నివాసేశ్వరణం సుప్రసంగిర్నారాయణః” ఎన్దుమ్, (౪) “ఎమ్మిరనెన్దై

యెన్నుడై చుచ్చిల్ల మెనక్కరశెన్నుడై వాణాల్ ” ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱ
పడియే సర్వవిసభువుమ్ సర్వేశ్వరనెన్ఱుమ్ శొల్లిల్ల న్ద్రాయిల్లు.

(౧) “విష్ణుపోతంబినానాన్యత్కిచ్చిద స్తిపరాయణమ్” ఎన్ఱిఱపడియే
అయనశ్శమ్ ప్రాపకవాచియామ్, చేతనరుక్కు-ప్రాపకనెన్ఱుమ్ శొల్లిల్ల
న్ద్రాయిల్లు. పిరాట్టి నారశబ్దకోటిఘటితై యాకై యాలే ఇప్పద త్తిల్
లక్ష్మీసమబ్ధముమనుసన్దేయమ్.

ఆక ఇన్దనారాయణపదత్తాలే కై జ్జుర్యప్రతిసమ్బుధియై చ్చొల్లి
న్ద్రాయిల్లు.

మకారవివరణమాన “ఆయ” ఎన్ఱిఱచతుర్థియాలే అవన్ తిరువడి
కలిల్ పణ్ణుమ్ కై జ్జుర్యత్తై అపేక్షిక్కిఱతు. చతుర్థి-మకారవివరణమాన
పడి యెన్నెన్నిల్; శేషత్వత్తుక్కు ఆశ్రయమాకవితే మకారవాచ్ఛనై
చ్చొల్లిల్లు. “అకిచ్చిత్తరస్య శేషత్వాఽనుపపత్తిః” ఎన్ఱిఱపడియే,
అన్దశేషత్వసిద్ధితాన్ కిచ్చితార్తాలే యాకై యాలే, కిచ్చితార్త
ప్రకాశకమాన ఇన్దచతుర్థి మకారవివరణమాఱిఱతు. కిచ్చితార్తమిల్లాతనన్ఱు
శేషత్వమిట్టై. శేషత్వమిల్లాతనన్ఱుస్వరూపమ్, * అనన్నేవ వాయ్విషమ్.

ఆక ఇమ్మాన్ఱుపదత్తాలుమ్ ఈశ్వరనుడై య స్వరూపముమ్,
ఆత్మావినుడై య స్వరూపముమ్, త్యాజ్యతయా విరోధిస్వరూపముమ్
శొల్లిల్ల న్ద్రాయిల్లు. ఈశ్వరన్ సర్వశేషియాయరుక్కుమ్. చేతనవన్ఱు
అవనుక్కు అనన్యార్థ శేషమాయరుక్కుమ్. స్వస్వాతన్త్ర్యముమ్, అన్య
శేషత్వముమ్-స్వరూపవిరోధియాఁక్కడవత్తెన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱతు. ప్రణవ
త్తిలే, నమశ్శబ్దత్తిలే - ఈశ్వరనుడై య నిరపాయో పాయత్వముమ్,
చేతననుడై య అనన్యశరణత్వముమ్, స్వరక్షణప్రవృత్తి స్వరూపహాని
యెన్నుమిడముమ్ శొల్లిల్ల న్ద్రాయిల్లు. ఈశ్వర కిచ్చితార్తత్తిను
డై యపరమప్రాప్యత్వముమ్, ఇవనుడై య అనన్యభోగత్వముమ్, ప్రాప్య

స్తరస్పృహమ్ అప్రాప్తమెన్నుమిడముమ్ చరమపదత్తాలే శొల్లిన్
త్రాయీన్,లు.

ఆక ఇత్తాల్ చేతననుడై య ప్రకృతేపరత్వముమ్, ప్రకృతేపర
నుడై యశేషత్వముమ్, శేషత్వత్తినుడై య అనన్యార్హత్తైయుమ్, అన
న్యార్హశేషత్వ ప్రతిసమ్బద్ధియైయుమ్, అనన్యార్హ శేషభూతనుడై య
అహంకారమమకారనిపుత్తియైయుమ్, తన్నిపుత్తమాన స్వరూపత్తి
నుడై య అత్యస్తపారతన్త్ర్యత్తైయుమ్, పారతన్త్ర్యకాష్టేయాన తదీయ
శేషత్వత్తైయుమ్, పరతన్త్రనుక్కు అనురూపమాన ఉపాయత్తైయుమ్,
ఉపాయఫలమాన కైజ్కర్యత్తైయుమ్, కైజ్కర్యప్రతిసమ్బద్ధియైయుమ్
శొల్లికిఱతు.

రక్షకాస్తరప్రతిపత్తియుణ్ణానహోతు, అకారార్థమ్ నెజ్జిల్ పట్ట
తిలైయాకిక్కడవతు. స్వస్వాతన్త్ర్యమ్నడై యాడిన్త్రాకిల్, చతుర్థ్య
ర్థమ్నెజ్జిల్ పట్టతిలైయాకిక్కడవతు. శేష్యస్తరప్రతిపత్తి ఉణ్ణాయిన్
త్రాకిల్, ఉకారార్థమ్ నెజ్జిల్ పట్టతిలైయాకిక్కడవతు. దేహత్మాభిమా
నమ్నడై యాడిన్త్రాకిల్, మకారార్థమ్ నెజ్జిల్ పట్టతిలైయాకిక్కడవతు.
సాధనాస్తరరుచియుమ్ శ్రీవైష్ణవర్కళోపకల్, సజాతీయత్వ ప్రతిపత్తి
యుమ్ నడై యాడిన్త్రాకిల్, నమశ్శబ్దార్థమ్ నెజ్జిల్ పట్టతిలైయాకి
క్కడవతు. ఈశ్వరవిభూతిభూతరోడేరాగద్వేషమ్ నడై యాడిన్త్రాకిల్,
నారశబ్దార్థమ్ నెజ్జిల్ పట్టతిలైయాకిక్కడవతు. అబద్ధుక్కుల్ పక్కల్
బద్ధత్వప్రతిపత్తియుణ్ణాయిన్త్రాకిల్, అయనశబ్దార్థమ్ నెజ్జిల్ పట్టతిలై
యాకిక్కడవతు. ప్రయోజనాస్తరరుచియుణ్ణాయిన్త్రాకిల్, చతుర్థ్య
ర్థమ్ నెజ్జిల్ పట్టతిలైయాకిక్కడవతు.

పరస్తరహస్యమ్ తిరుమన్త్రప్రకరణమ్ మున్గిన్గిన్,లు.

పెరియవాచ్చాన్నిచ్చైతిరువడికి శేశరణమ్.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

పరందరహస్యమ్ ద్వయప్రకరణమ్.

... ❦ ...

నమ్ ఆచార్యకళో ఇమ్మన్తార్థతై విశదమాక అనుసన్ధిత్తప్ర
కారమాయ్, “మన్తారంత్రాయతే” ఎన్దిఱప్పొత్తైత్తియిన్పడియే అనుస
న్ధాతావైరక్షిక్కైయా లేమన్తశబ్దవాచ్యముమాయ్, వాక్యద్వయాత్మక
మాకైయా లే ద్వయమెన్ఱుతిరునామముమాయ్, శిష్టాచారద్వారత్తాలే
మన్తసిద్ధమానవన్తత్తుక్కుప్రమాణముమాయ్, ఇవ్వర్థనిష్ఠరుజైయ అను
ష్ఠానరూపమాయిరుక్కిఱద్వయమ్ - తిరుమన్తత్తిల్ నమశ్శబ్దత్తిలుమ్
నారాయణపదత్తిలుమ్ ఉక్తమాయ్ సకలశాస్త్రతాత్పర్యభూమిభూత
మాన ఉపాయాంశత్తైయుమ్ ఉపేయాంశత్తైయుమ్ విశదీకరిక్కిఱతు.

ఇప్పదద్వయత్తిలుమ్ శొన్న ఉపాయోపేయజ్ఞతే సకలశాస్త్రతా
త్పర్యమెన్ఱు నిర్ణయిత్తుత్తరువార్ ఆరెన్నిల్; నిన్ఱార్ నిన్ఱనిలైకళితే
అన్వోరుక్కు రుచివిషయభూతమాన పుత్రపశ్వన్నాది పురుషార్థసిద్ధి
క్కు సాధనవిశేషజ్ఞతై ఎమ్మలిప్పోరుక్కిఱ శాస్త్రన్దానే, (౧) “పరీక్ష్య
లోకాకర్మచితాన్పాప్మాణోని ర్వేదమామాత్” (౨) “క్షరన్తిస
ర్వావైదిక్యాజుహోతియజతిక్రియాః । అక్షరంసక్షరంజ్ఞేయం బ్రహ్మ
చైవప్రజాపతిః” ఎన్ఱు, అల్పాస్థిరత్వాదిదోషబహుళమాయిరుక్కి
యా లే నిర్వేదగోచరమంశచ్ఛల్లి, (౩) “నిరజ్ఞనఃపరమంసామ్యము
పైతి” (౪) “బ్రహ్మణోమహిమానమాప్నోతి” (౫) “మమసాధ
ర్మ్యమాగతాః । సర్వేషిన్దోషజాయంతే ప్రళయేనన్యధన్తిచ” (౬)
“రసం హ్యేవాఽయంలభ్యానస్థిభవతి” (౭) “యతనాన్యత్పశ్యతినాన్య

(౧) ముణ్డ-౧-౨-౧౨.

(౨)

(౩) ముణ్డ-౩-౧-౩.

(౪) తై-నా-౮౦-

(౫) గీ-౧౪-౨-

(౬) తై-ఆ-౭-౧.

(౭) ఛాన్దో-౭-౨౪-౧.

చ్యుతోతి నాన్యద్విజానాతినభూమా” (౧) “నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖ
భావైకలక్షణాభేదజంభగవత్స్వాప్తిచేకాంతాఽఽత్యంతీమతా” (౨)
“ఏతత్సామగాయన్నాస్తే, హేవుహేవు” (౩) “యేనయేనధాతాగచ్ఛతి
తేనతేనసహగచ్ఛతి” (౪) “ఇమంమానవమావర్తంనావర్తంతే” (౫)
“నచపునరావర్తతే, నచపునరావర్తతే” (౬) “అనాపుత్తిశ్శబ్దాదనా
పుత్తిశ్శబ్దాత్” (౭) “ఆబ్రహ్మభవనాల్లోకానిపునరావర్తినోజ్జన
మాముపేత్యతుకాస్తేయ పునర్జన్మనవిద్యతే” ఎన్నిటపడియే, యావదాత్మ
భావి అనుభవియానిష్టాలుమ్, అనుభూతాంశమ్ అల్పమాయ్, అనుభా
వ్యాంశమ్ (౮) “యతోవాచోనివర్తంతే, అప్రాప్యమనసాసహ” ఎన్ని
టపడియే వాఙ్మనస్సుకళుక్కు అవిషయమామ్పడి నిరవధికవైభవతై
యుడైతాయ్, సంసారమ్ (౯) “బహుధానస్తతదుఃఖివర్షిణి” ఎన్నిటప
డియే సుఖలేశగన్ధముమిల్లాతపడి నిష్కృష్టదుఃఖిమేయాయరుక్కుమా
పోలే, (౧౦) “నోఽజనంస్మరన్నిదంశరీరమ్” ఎన్నిటపడియే పూర్వానుభూత
దుఃఖిస్తృతిక్తులవకాశమిల్లాతపడి, (౧౧) “ఈటిలిన్బత్తిరువెళ్ళమ్యాన్
మూర్తోకినన్” ఎన్దు - నిష్కృష్టసుఖావగాహనరూపమాయ్, ఒరుకాల
త్తిలేతోన్బి కాలాన్తరత్తిలే కిట్టియుణ్ణుమతన్బిక్కే భోగ్యమాన అన్ద
ప్పరవస్తువోడు భోక్తావానతన్నోడు భోగవర్ధకమాన అద్దేశతోడువాళి
యట అకాల్యకాలమాయరుక్కైయాలే, అవైయుళ్ళతనైయుమ్
అనుపుత్తమాయ్, నేరేనిష్కృష్టమాన చేతననుడైయ స్వరూపత్తుక్కు
అనురూపముమాయ్, భగవద్గుణానుభవజనితప్రీతిప్రేరితముమాన భగ
వత్కైజ్జుర్యమే పరమప్రాప్యమెన్దు శొల్లుకై యాలుమ్, అతుక్కు

(౧) వి-పు-౬-౫-౫౯. (౨) తై-వృగు-౧౦౫. (౩) పరమసంహితా-

(౪) (౫) ఛాన్దో-౮-౧౫-౧. (౬) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౨౨.

(౭) గీ-౮-౧౬. (౮) తై-ఆ-౯. (౯) స్తో-౪-౪౯.

(౧౦) ఛాన్దో-౮-౧౨-౩. (౧౧) తి-వాయ్-౨-౬-౮.

మేలేనిరతిశయమాయరుప్పతొరు పురుషార్థముణ్ణాక శ్రుతమల్లామైయాలుమ్ ఉపేయమాయలువతుభగవత్తై జ్జుర్మమ్.

అప్పడిపరమప్రాప్యమాన కై జ్జుర్మత్తైప్పెటుకై కుక్క... సాధనచూక శాస్త్రజ్ఞులైపెట్టుతుకిఱ, (౧), “సత్యంతపోదమశ్శ మోదానంధర్మః ప్రజనన మగ్నయోఽగ్నిహోత్రంయజ్ఞోమానసంన్యాసః ” ఎట్టాప్పోలే, శొల్లు కిఱసాధనసమూహజ్జలై (౨) “తస్మాత్సత్యంపరమంవదన్తి, తస్మాత్తపః పరమంవదన్తి” ఎట్టు ఒట్టుకొన్టు ఉత్తృప్తమాకచ్చొల్లి, ఎట్టాన్టుక్కుమ్ మేలే (౩) “తస్మాన్నాసమేపాంతపసామతిరిత్తిమాహుః” (౪) “న్యాస ఇతి బ్రహ్మ, బ్రహ్మహిపరః, పరోహిబ్రహ్మ, తానివా ఏతాన్యవరాణి తపాంసి న్యాసపవాఽత్యరేచయత్ ” ఎట్టు సర్వోత్తృప్తమాక న్యాసశబ్ద వాచ్యమాన ఉపాయవిశేషత్తైచ్చొల్లి, తద్యత్తిరిత్తిగ్గలైయడైయ అప కృష్టమాకచ్చొల్లుకైయాలుమ్, ఇతుక్కుమేలే విలక్షణమాయరుప్ప తొరు ఉపాయవిశేషత్తై ఎడామైయాలుమ్, అన్తకై జ్జుర్మప్రాప్తిక్కు ఉచితమాన ఉపాయముమ్ నమశ్శబ్దోక్తిమాన ఉపాయమే. ఆకై యాలే ఇవై సకలశాస్త్రతాత్పర్యజ్ఞాన ఉపాయోపేయజ్ఞో.

ఆక, ఇన్దశాస్త్రత్తుక్కు తాత్పర్యమాయలువతు ఇజ్జుశొన్న ఉపాయముమ్ ఉపేయముమాకిల్, ఉపాయాన్తరజ్జలైయుమ్ ఉపేయాన్తరజ్జలైయుమ్ ఉపపాదికైక్కు అడియెన్నెన్నిల్; శాస్త్రమాకిఱతు- (౫) “త్రైగుణ్యవిషయావేదాః” ఎన్గిఱపడియే, పెన్ద్రతాయ్ అన్ద బధిరాదికళాన వికలకరణరోడు పటుకరణరోడు వాళియఱ వత్సలైయా యరుక్కుమాపోలే, మాతాపితృసహస్రజ్జశిత్కాట్టిలుమ్ వత్సలతరిమా కైయాలే, తమఃప్రచురరోడు సత్త్వప్రచురరోడువాళియఱ అవరోకళో అపభేప్రవృత్తరాయ్, నశిక్కువిడత్తుమమల్లామైయాలే అవోర్వరుడైయ

(౧) తై-నా-

(౨) తై-నా-౬-౫౦.

(౩) తై-నా-౬-౭౫.

(౪) గీ-౨-౪౫.

గుణానుగుణమాక పురుషార్థజ్ఞతై యమ్ తత్సాధనజ్ఞతై యమ్ ఉపదేశిత్తు కొల్లోకొమ్బితే ఏఱుకైక్కు శుభ్విక్కాల్ నాట్టువారోపాత్తి, ఇవోముఖజ్ఞతాతే తన్నుడై యతాత్పర్యాంశ త్తిలే ఆరోపిక్కైక్కాక ప్రపుత్తిప్పిక్కిఱతాకై యాలే క్కుఱైయిలై.

అతావతు-ఒరువన్, తన్నుడై య కర్మవి శేషతైలే పరహింసై సాధనమాక ద్రవ్యార్జనమ్ పణ్ణుకైయిలే రుచియుడై యనామ్; అవనుక్కు పరమపురుషార్థలక్షణమోక్షస్వరూపతైయమ్, తత్సాధనతైయమ్ ఉపదేశిత్తాల్, జీవిక్కైక్కాయాకాతు. ఇననై అనాదరిక్కిల్ అపథేప్రస్ఫుత్త నాయనష్టనామ్. అతుక్కాక ఇననుడై యరుచ్యనుగుణమాక, నీ ద్రవ్యార్జనమ్ పణ్ణుకైక్కాక వభిపఱిక్కైయిలే అన్వయిక్కిల్ అతు ఆయాస సాధ్యముమాయ్, నీ నినైక్కిఱ ఫలన్గాన్ పాక్షికముమాయ్, నరకో దర్కముమాయరుక్కుమ్; నాన్ శొల్లుకిఱవభియే ఇభియిల్ అవ్వా యాససాధ్యత్వాదికశబ్దియిలే నీ నినైక్కిఱఫలమ్ పెఱలామ్; నీ కణిశిక్కిఱపరహింసై యైయమ్ కై విడవేణ్ణావెన్ఱు శ్యేనవిధియై ఉపదేశిక్కుమ్. ఆనాల్ ఛేదమెన్నెన్ఱు ఇతిలే ఇభిన్ఱు ఇతై అనుష్ఠిక్కుమ్.

అతుపోయ్ అనాయాసేన ఫలపర్యస్తమానవాతే శాస్త్రత్తిలే ఒరు విశ్వాసవిశేషమ్ పిఱక్కుమ్. అత్తాలే క్షీణపాపనామ్. అన్తపాపక్షయత్తాలే పిఱరై కొన్ఱు వయిఱువళిర్ కైయిల్ రుచిక్కిన్ఱు, అహింసాత్మకమాయరుప్పతొరు వభియాలే ద్రవ్యార్జనమ్ పణ్ణుకైయిలే రుచి పిఱక్కుమ్. అవ్వళిలే (౧) “వాయవ్యగ్ శ్వేతమాలభేతభూతికామః” (౨) “చిత్రయాయజేతపశుకామః” (౩) “కారీర్యాపృష్టికామోయజేత” ఎన్ఱాప్సోలే, ఐహికఫలసాధనజ్ఞతై విధిక్కుమ్.

అన్త ఐహికఫలమాన జ్ఞేత్రాదికిలే, అల్పత్వపరిమితకాలవర్తిత్వాదికతైక్కణ్ణు, బహుళమాయ్ చిరకాలవర్తియాన ఫలత్తిలే రుచి

యుజ్ఞానపోతు, (౧) “జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామాయజేత” ఎవ్వాప్సితే స్వర్గాదిసాధనవిశేషజ్ఞతై విధిక్కుమ్.

అవై తన్నిలుమ్, (౨) “స్వర్గేపిపాతభీతస్య క్షయిష్ణోర్నాస్తి నిర్వృతిః” (౩) “అసన్తోషశ్చభవతి దృష్ట్యాద్విప్రాంపరశ్రేయమ్” ఇత్యాది కళిఱ్ఱాల్లుకిటపడియే, కర్మసాధ్యమాకై యాలుమ్, కర్మక్షయత్తిలేక్షీణ మావతోన్తాకై యాలుమ్, ఇడ్డైవిడామల్ పతనభయమ్ నడై యాడుకై యాలుమ్, పరసమృద్ధిపొటుక్కమాట్టాతపడియాలే ఉడ్డైతు ఉరుక్కాట్టాతే తనక్కుణ్ణాన సుఖమ్ కీఱ్ఱుల్లుప్పోకై యాలుమ్, సృష్టిసంహారాదిక శుక్కుక్కర్మిభవిత్తుప్పోకుమ్ దేశమాకై యాలుమ్ నిర్విణ్ణనాయ్, దుఃఖ జ్ఞోనేరాకక్కూలుకై యిలే రుచిపిఱన్దతాకిల్, (౪) “యోగినామమృతం స్థానం స్వాత్మసన్తోషకారిణామ్” ఎన్నిటపడియే ఆత్మప్రాప్తిహేతుభూత మానయోగవిశేషతై విధిప్పతు.

అతుతన్నిలుమ్, (౫) “తేరివరియవళవిగ్లాచ్చిల్ శ్లన్బమ్” ఎన్నిట పడియే ప్రాకృతవిషయ భోగత్తిఱ్ఱాట్టిల్ మినుగ్గియిరున్దతేయాకిలుమ్, స్వాత్మానుభవమాత్రమాకై యాలే విధవాభోగత్తోపాతినఱ్ఱుచితమాయిరుక్కుమెన్ఱు, తత్సజ్జోచనిబద్ధనమాన ఉపేత్తైపిఱన్దతాకిల్, (౬) “ఆనన్దోబ్రహ్మ” “ఆనన్దమయః” (౭) “ఆనన్దయాతి” (౮) “ఆనన్దీ భవతి” (౯) “ఏవిలిన్బమ్మికవెల్లెనికల్ న్దనన్ మేవియే” ఎన్నిటపడియే, తన్నోడుకిట్టినారై యడైయ పరమానన్దికళాకప్పణ్ణమ్బడి ఆనన్దమయ నానసర్వేశ్వరనై పె్పెఱుకైక్కు ఉపాయమాన కర్మజ్ఞానాది సాధనపర మ్మరైకలై విధిప్పతు.

(౧)

(౨) వి-పు-౬-గి-గి-౦.

(౩)

(౪) వి-పు-౧-౯-౩౮.

(౫) తి-వా-౪-౬-౧౦.

(౬) తై-శ్చ-౯-౧౦.

(౭) తై-ఆ-౭-౧.

(౮) తి-వా-౪-గి-౩.

అన్దసాధనజ్ఞభుజై య దుష్కరత్వ సాపాయత్వచిరకాల సాధ్యత్వ విశమ్భ్యఫలప్రదత్వాద్యనుసన్ధానత్వాలే ఇతై త్తవనుక్కు - అన్దసాధనజ్ఞ భుక్కు ఎతిత్ త్రట్టాయీరుక్కుమ్ సాధనవిశేషత్తై విధిప్పతాయ్ ప్సీరు కిఱతానై యాలే, పరమపురుషార్థలక్షణమోక్షత్తైవిధిక్తలావతు-తద్వ్యతి రిక్తసకలపురుషార్థజ్ఞిలుమ్జుగుప్సై పిఱన్దవనుక్కు. అన్దపురుషార్థత్తుక్కు సాధనమానచరమోపాయత్తై విధిక్తలావతు - ముముక్షువుక్కు సంసారత్తిలుణ్ణాన భయమజైయ ఇస్సాధనజ్ఞిలే యుజైయనాయీరుక్కు మవనుక్కు.

ఆక ఇవై ఇరణ్ణుమ్ అనధికారికభుక్కు ఉపదేశిక్కైక్కుయోగ్య తైయిల్లామైయాలే అధికారికత్తానై కాక తత్తద్గుణానుగుణమానపురుషార్థతత్సాధనజ్ఞత్తై విధిక్కిఱతు.

ఆక తిరుమన్తార్థత్తై విశదీకరిక్కిఱ ద్వయత్తిల్ పూర్వార్థమ్ పదత్రయాత్మకమాయ్, (౧) “తస్మాన్నాన్యసమేషాం తపసా మా తి రిక్తమాహుః” (౨) “ముముక్షురైవశరణమహంప్రపద్యే” (౩) “త్వామేవశరణంప్రాప్య నిస్తరన్తి మనీషిణః” (౪) “సాహంత్యాం శరణమపారమప్రమేయంసమ్ప్రాప్తో” (౫) “శరణంతేవ్రజంవిభో” (౬) “శరణ్యంశరణంయాతో గోవిన్దంనావసీదతి” (౭) “శరణంవ్రజ” (౮) “మామేకంశరణంవ్రజ” ఇత్యాదికళిలే ముముక్షువుక్కు క్కర్త వ్యమాకచ్చొల్లప్పడుకిఱ ప్రపత్తియైయుమ్, ప్రపత్తన్యవిషయవిశేష తైయుమ్, అత్తై అచ్చమఱిత్రయిక్కలామ్బడి పణ్ణిత్తరుమ్ పురుషకార విశేషత్తైయుమ్ శొలుకిఱతు.

(౧)తై-నా-౬-౫౦.

(౨)శ్వే-౬-౧౮.

(౩)జిత-౧-౪.

(౪)వి-త్ర-౫-౨౩-౪౭.

(౫)భవిష్యత్పురా

(౬)

(౭)

(౮)గీ-౧౮-౬౬.

అతిల్ పదత్రయాత్మకమాన ప్రథమపదత్తిల్ శ్రీశబ్దమ్-పురుష కారత్తై చ్చొల్లుకిఱతు. ఉపాయమ్ ఉపేయార్థముమాయిరుక్కచ్చెయితేయుమ్, వ్యుత్పత్తివేల్లైయవ్వియిలే అనుష్ఠానవేల్లైయాయ్, ఉపాయానుస్థానాన్తరమ్ ఉపేయ సిద్ధియాకైయాలే, ప్రథమోపాత్తమానవోపాతి ఇవ్వుపాయస్వీకారత్తుక్కు మున్నేవేణుమే శేరవిఱుమ్ పురుషకారముమ్. ఆకైయాలే ప్రథమత్తిలే పురుషకారభావత్తుక్కు ఏకాన్తమానస్వభావవిశేషజ్ఞోడేకూడియిరుక్కిఱవస్తువిశేషత్తై నిర్దేశిక్కిఱతు శ్రీశబ్దమ్.

అన్ద స్వభావజ్ఞాపన;-పురుషకారమాకనినైక్కిఱవస్తువైప్పూరుమోప్పాతు, వేటారుపురుషకారమ్ తేడవేణ్ణాతపడి, ఇవనోడే ఒరుసమ్బన్ధవిశేషముణ్ణాకైయుమ్, ఇవన్ నినైక్కిఱవిషయత్తోడే శేర్క్కుమోప్పాతు ఇవన్దన్నోపాతి, తనక్కువేటారుపురుషకారమ్వేణ్ణాతపడి అవ్విషయత్తోడే ఒరుసమ్బన్ధవిశేషముణ్ణాకైయుమ్, ఆక ఇరణ్ణుమితే పురుషకారవస్తువుకప్పేక్షితమ్.

అవై ఇరణ్ణుస్వభావవిశేషత్తైయుమ్ “శ్రిశ్-సేవాయామ్” ఎన్నిఱథాతువిలే “శ్రీయతే” “శ్రయతే” ఎన్నిఱవ్యుత్పత్తి ద్వయత్తాలుమాక ప్రకాశిప్పిక్కిఱతు. వ్యుత్పత్తిద్వయత్తాలుమ్ “సేవికప్పడానిన్ణాళి; సేవియానిన్ణాళి” ఎన్ఱు-సేవావిషయమాయిరుక్కుమ్; సేవైక్కు ఆశ్రయముమాయిరుక్కుమెన్నిఱతు.

(౧) “ఈశ్వరింసర్వభూతానామ్” (౨) “అస్మేశానాజగతః” ఇత్యాదికళిచ్చొల్లుకిఱపడయే, భగవద్వ్యతిరిక్తసకలపదార్థజ్ఞుక్కుమ్ ఈశ్వరియాయిరుక్కైయాలే, త్రివిధాత్మవర్గత్తాలుమ్ సేవికప్పడానిఱుమ్. ఆకైయాలే సేవావిషయభూతైయాయిరుక్కుక్కడవశ్.

(౧) “విష్ణుపత్నీ” (౨) “విష్ణోశ్రీః” (౩) “ప్రీశ్చతేలక్ష్మీ శ్చపత్నీ” ఇత్యాదికలిత్యాచ్చులుకిఱపడియే, పత్నీ త్వేన ఈశ్వరనుక్కు శేషభూతై యాయురుక్కైయా లే, అననై సేవియానిఱ్కుమ్. ఆక్రై యా లే సేవైక్కు ఆశ్రయముమాయురుక్కుమ్. ఆనవోతితే కర్మకర్తృ భావ విరోధమిన్విక్కేయైవతు. మాతావాకిల్ ప్రజైకళుక్కు స్వామి నియుమాయ్ భర్తాపుక్కు శేషభూతై యుమాయితే యిరుప్పతు. (౪) “త్వంమాతానర్వలోకానాం దేవదేవోహరిపితా” ఎన్నక్కడవతితే.

ఆక, మాతృత్వత్తా లే చేతనరోడే నిత్యసమ్బంధముణ్ణాక్రై యా లుమ్, పత్నీ త్వేన ఈశ్వరనోడే నిత్యసమ్బంధముణ్ణాక్రై యాలుమ్ పురుషకారభూతై పిరాట్టియెన్నుమిడతై వ్యుత్పత్తిద్వయత్తాలుమ్ శొల్లిద్ర్ థ్రాయిద్ర్ థ్రు.

పురుషకారభావత్తుక్కు ఏకాంతమాక ఇవళుక్కుచ్చొన్న ఉభయ సమ్బంధత్తుక్కుముణ్ణానప్రయోజనవిశేషతై చ్చొల్లుకిఱతు, “శృణోతీతి-శ్రీః” “శ్రావయతీతి-శ్రీః” ఎన్నిఱురుక్తమ్. “శృణోతి” ఎన్ఱు-కేట్టు మెనైయా లే, చేతనరోడుణ్ణాన బంధకార్యతైచ్చొల్లుకిఱతు. “శ్రావయతి” ఎన్ఱుకేట్టియానిఱ్కుమెనైయా లే ఈశ్వరనోడుణ్ణాన బంధకార్యతై చ్చొల్లుకిఱతు.

అతావతు-ఇవన్ “ఈశ్వరతత్వమితై” ఎన్ఱు ఎఱుతి ఎఱుతి డు మన్ఱుమ్, ఇననురు మాయాతపడి ఇరామడమూట్టువారోపాతి, కణ్ కాణామల్ నోక్కిపోరువతు. కరణకళేబరవిధురమాయ్ అచిత్కల్పమాయ్ క్కిడక్క, అపేక్షానిరపేక్షమాక వేదయమానమనావాయ్ కొణ్ణుకరణ కళేబరజ్జలై కొణ్ణువుతు. విస్సృ ఇవద్ర్ థ్రుక్కు ప్రవృత్తినివృత్తి శక్తి

(౧) శ్రీసూక్తమ్.

(౨) వి-పు-౧-౭-౧౦.

(౩) యజు-ఆ-

(౪) వి-పు-౧-౬-౧౨౮.

ఉద్ధాకై కాక అనుప్రవేశింపుతు. పిన్ను అనురరాక్షసాదిభీకాలితే తుకై యుట్టుమోపుతు, *నాటిల్ పిఱన్దుపడాతనపట్టు రామకృష్ణాదిసూ పేణమార్వితే అమ్మేర్దు, ఎతిరికి కై ఇడఱిక్కొడుపుతు. “నమ్మెప్పెలు కై క్కీడాంబురుప్పతోరు అటివుణ్ణామా” ఎన్నుమ్ నోయాకై యాలే, వేదజ్జలై యుమ్, వై దికరై యుమ్ ప్రవర్తిప్పిత్తు, ఇవై పడుకిఱనోవై క్కణ్ణు, ఇవర్ కళిలుమ్ (౧) “భృశంభవతిదుఃఖితం” ఎన్దుతిరువుళ్ళమ్ మికవుమ్ ఉడై కులై ప్పడువతు. సాధనజ్గళాక కొడుత్తకరణక శేబరజ్గళే బాధకిజ్గళానాల్, అవర్ తై కొణ్ణు అధిపతియామై కాక, అవర్ తై ఒడి తిట్టువై వుతు.

పిన్ను (౨) “సపకాకీ నరమేత” ఎన్దునిత్యవిభూతియు క్తనానతాన్ ఇవర్ తై యొట్టియచ్చెల్లామై ఉడమ్ము వెళుప్ప తామ్బడియాన నిరుపాధిక బస్సుమ్, (౩) “రక్షాపేక్షాం ప్రతిక్షతే” ఎన్దిఱపడియే ఇవై పడుకిఱ నోవుపొలుక్క మాట్టామై యాలే “నామ్ ఇట్టెన్దునోక్కుకై క్కు, శిఱితు ఇడమ్బణ్ణి త్తరువతుకాణ్” ఎన్దు అవసరప్రతిక్షనావతు. (౪) “అరిఱిపాణాన్పురిత్యజ్బరక్షితవ్యం” ఎన్దు, “నాన్ అట్టిన్దేయాకిలుమ్ ఆశితరై రక్షిక్క డవేన్” ఎన్బతు; (౫) “దోషోయద్యపితస్యస్యాత్” (౬) “నత్యజేయం కథశ్చన” (౭) “సమోహంసర్వభూతేషు” ఎన్దుమ్, స్వభావవిశేష ముమ్, ఏవమాదికళడై య ఆశ్రయణీయనాన సర్వేశ్వరస్వక్కులితే సమ వేతమాయిరానిఱ్కుచ్చెయ్ తేయుమ్, అప్పడిపట్టిరుక్కిఱ అవనుడై య వాత్సల్యశీతళమాన తిరువుళ్ళతై, (౮) “క్రోధమాహారయత్తీవ్రమ్” ఎన్దిఱపడియే క్రోధత్తుక్కు ఇరై యాక్కిక్కడల్ కొతిత్తాప్పోలే కొతి క్కుమ్బడిపణ్ణువతు.

(౧) రా. ఆ. యో. ౨-౪౨.

(౨) మ. హె. పని. ౧-౧.

(౩) లక్ష్మీతత్త్రే. ౧౨.

(౪) రా. యు. ౧౮-౨౮.

(౫) రా. యు. ౧౮-౩.

(౬) గీ. ౬-౨౬.

(౭) రా. ఆ.

(౧) “ప్రియంవదతి” ఎన్నిపడియే మృతసజ్జీవినియాన వాగ మృతజై (౨) “క్షిపామి” (౩) “సప్తమామి” (౪) “హన్యామ్” ఎన్ని పడియే, విషధారై పోలే శ్రవణాకటుకమామ్బుడిపట్టువతు. సర్వోజ్జ్వలన హేతువాన అవనుజైయ దివ్యవ్యాపారజై సరకాదికిలిలే తల్లికుట్టి కొంతైయాక నిలుత్తుత్తుత్తు తీర్త్తు పైయిలే అధిక్యతమామ్బడి యుమ్, అనాదికాలమ్ పట్టిపోవుకితి భగవదపచారభాగవతాపచారా ౭నవ్యపచారనానావిధా౭నన్తాపచారా౭నుసన్ధానత్తాలే కుడలోకిరిన్లు అనాదికాలమ్ కర్మజై నిలుత్తుత్తుత్తు తీర్త్తు పోవుకితివవనై ఆశ్రయి క్కప్పుకుకితి.

“అవన్ ఉతిరక్కైక్కలువాతపడిపట్టిపోన్తనాన్ ఆశ్రయిక్కిప్పు కుకితేన్, అతుక్కుక్కైక్కలొడుమానకర్మమ్ ఇలచ్చిన్తై ప్పడియేకుటియభి యామల్ కిడక్కిఱతు” ఎన్నిభయాతికయత్తాలే, తేడ్గిసంసార త్తిల్ వెష్టైయుమ్, భగవద్విషయత్తిల్ వైలక్షణ్యముమ్ వడిమ్బిడుకై యాలే పట్టుపోలే ఆశ్రయణవిముఖనాకమాట్టాతే, దుష్కరత్వాది కళాలే సాధనాన్తరగతిల్ కాలిడక్కుళి, పుఱమ్మే పోక్కడియదొరు త్తైకిడాడుకితి ఇచ్చేతన్ ఈశ్వరన్తిరువుళ్ళత్తిల్ నడైయాడుకితి అదొ దొరియోయాదొరి, నష్టైచ్చేరవిడుకై క్కునమ్మోడుమ్ అవనోడుమ్ నిరు సాధిసమ్బన్ధత్తై యుడైయళాయ్,(౧) “నకిళ్ళిన్నాపరాధ్యతి” ఎన్ను మివళైయొత్తియ ప్పకువాళలిలై” ఎన్తు కాకన్వత్తాన్తాదిముఖత్తాలే అటులియిట్టు, (౨) “ప్రణిపాతప్రసన్నాహిమైథిలిజనకాత్మజా” ఎన్తు పురుషకారనిరపేక్షమాక అజ్ఞలిమాత్రసులభైయాన ఇవతై వస్తుకిట్టి, (౩) “మాతడైదిలి రాక్షసీ స్వయితభై వార్ద్రావరాధాన్వయారక్షన్త్య

(౧) (౨) గీ-౧౬-౧౯. (౩) పరాశుపు. (౪)

(౧) రా-య-౧౧౬-౪౪. (౨) రా-సు-౨౭-౫౭. (౩) శ్రీశుభాక్ష కో-౫౭-

† (పా) తీర్త్తుకైయిలే.

పవనాత్మజాల్లఘుతరా రామస్యగోష్ఠీకృతా' ఎన్లిఱవడియే, పుటమ్బుళ్ళ పొరు త్తమడైయ అల్లీయ ఈశ్వరనుక్కాళాకాతపడి, పూర్వాపరాధ త్తాలే అజ్జినవెనక్కు నిరుపాధికజననియాస దేవరీర్ పొరవడికళొళియ ప్పకలిత్తై; ఇనినాన్ ఈశ్వరనుడైయ ఇరక్క ప్పొయ్యై రక్షి తనాతల్, అవనుక్కు స్వాతంత్ర్యపాత్రమాయ్ నాశత్తడే తలైక్క ట్టుతలొట్టియ ఇళైప్పొట్టుడై క్కిడమల్లతపడి అనన్యగతి; ఇని అడియే నుక్కు హితమిన్న తెన్టెన్డు రక్షి త్తరుళుకై దేవరీరుక్కేభరమ్," ఎన్టు ఇనన్ శొన్న వార్తెయై క్కేట్టైయుమ్, అడుక్కుమేలే వెన్నిరుక్కు క్కుళిర్ సీర్ పోలే నిరజ్కుశస్వాతంత్ర్యత్తాలే (౧) "అధీతరిపావకోప మమ్" ఎన్లిఱవడియే అనభిభవనీయనాన ఈశ్వరనై త్తన్నుడై యభోగ్య తాతిశయత్తాలే పదమాక్కి "నాయన్ తే! ఇచ్చేతననై అణ్ణీకరి త్తరు శీర్" ఎన్నుమ్;

“ఆవతెన్;(౨)‘శ్రుతి స్తన్నతిర్మమైవాఽఽహ్నా’ ఎన్టునమ్ముడై య ఆన్జూరూపమానశాస్త్రమర్యాదైయై అతిలఙ్ఘిత్తనమ్ నెజ్జుపుణ్ పడుమ్బడి తీరక్కళ్ళయ అపరాధమ్ పణ్ణిప్పొన్డవన్లనో; ఇననై అణ్ణీకరిక్కైయావ తెన్” ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. “అవనుడైయ పూర్వాపరాధగ్లై ఉమ్ము డైయ పొణ్ణిక్కిలక్కాక్కి రక్షి త్తరుళీర్” ఎన్నుమ్ పిరాట్టి.

“పొణ్ణెయైనోక్కుకై కాక శాస్త్రమర్యాదైయై క్కుడనీర్ వట్టి యవో” ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. “శాస్త్రమర్యాదైయై నోక్కుకై కాక ఉమ్ముడైయ స్వాభావికమాన ఉమాతత్వత్తై క్కుడనీర్ వట్టియవో” ఎన్నుమ్ పిరాట్టి.

“ఉమ్మెయైనోక్కిల్, శాస్త్రమర్యాదై కులైయుమ్; శాస్త్ర మర్యాదైయైనోక్కినాల్ ఉమాతత్వమ్ కులైయుమ్. ఇరణ్ణుమ్ కులై

యాతోఽహియవేణ్ణమ్. 'శెయ్యవడుప్ప తెన్' ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. 'ఃజ్జర్తవ్యతాకులనాయిరుద్దాల్ అత్తనై యే; అవైయిరణ్ణమ్ కులైయాత పడి నభిశొల్లుకితేన్, అప్పడియే శెయ్తరుళీర్' ఎన్నుమ్ పిరాట్టి.

‘‘ఇరణ్ణమ్ కులై యామల్ ఇచ్చేతననై నోక్కవభియుణ్ణామాకిల్ నమక్కుప్పొల్లాతో, శొల్లిక్కాణ్’’ ఎన్నుమ్ ఈశ్వరన్. ‘‘ఆనాల్ శాస్త్ర మర్యాదైయై విముఖిర్ విషయమాక్కువతు. ఉమ్ముడై యత్తమైయై అభిముఖివిషయమాక్కువతు. ఇరణ్ణమ్ జీవిత్తతాయఱుమ్’’ ఎన్నుమ్ విషయవిభాగమ్ పణ్ణిక్కొడుక్కుమ్ పిరాట్టి. అత్తైక్కేట్టు అట్టకియ విభాగమెత్తు ఇచ్చేతననై అణ్ణీకరి త్తరుళుమ్ ఈశ్వరన్.

ఆక ఇప్పడిసాపరాధజన్తువై ఈశ్వరన్ అణ్ణీకరి త్తరుళుప్పడి యాన వార్తైకలై కేట్టి త్తరుళుకై యుమ్. ఆకపురుషకారత్వసమర్పక మానస్వభావవిశేషజ్ఞుమ్-తత్కార్యజ్ఞుమ్ - ధర్మిగ్రాహకమాన శ్రీశబ్దతాలే శొల్లిల్ ద్రాయీల్ దు.

ఇప్పడి పురుషకారభూతైయాయల్ ద్రాలుమ్ ఇవళి అసన్నిహితై యాయరుక్కుమాకిల్, (౧) ‘‘చచ్చలంహిషసః’’ ‘‘చలచి త్తమ్,’’ (౨) ‘‘నిష్టవానిల్లానెణ్ణు’’ ఎన్నిఱపడియే, శూతావభిక్కాల్ దుప్పోలే శుక్లున్తువరుకిఱ ఇస్సంసారిచేతనరుడైయ నెణ్ణుదళమాక అఱ్ఱురి త్తరుచియాకై యాలే, త్తణభణ్ణురై యాయరుక్కుమాకై యాలే, అతుతీవ తల్లుమున్నే ఈశ్వరనై ఆశ్రయిక్కైక్కువిరకల్ దు, ప్పట్టై యకురుడేయాయ్ విడుమెన్నిఱశక్తైయిలే, రుచిపిఱన్దపోతే ఆశ్రయిక్కులామ్బడి ఆశ్రయణీయవస్తువోడే ఇవళి నిత్యసంయుక్తైయాయరుక్కుమెన్నిఱతు-మతుప్ప.

ఇమ్మతుప్పు-నిత్యయోగేమతున్నాకై యాలే ఇవళి నిత్యాఽన పాయనియాయరుక్కుమెన్నిఱతు. అతుక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; జ్ఞానాఽఽనన్ద

లక్షణమాన భగవత్స్వరూపత్తుక్కు జ్ఞానానందలక్షణమాన ఆత్మస్వ
రూపత్తిత్తాట్టిల్ వ్యావర్తకమాన హేయప్రత్యసీకత్వ విభుత్వశేషిత్వా
దిశిలోపాతి, శ్రియోపతిత్వముమ్ - మృదుపాదానకమాన ఘటకరకా
దిశిలో పృథుబుధోద్దరాకారరూపైయాన ఘటత్వజాతి ఘటత్తుక్కు
కరకాదివ్యావృత్తియై పృథ్వికిఱిపాతి, వ్యావృత్తియై పృథ్విత్తరు
మ్బడి, స్వరూపనిరూపకభూతైయాకై యాలుమ్,

స్వాభావికమాకవుమ్ ఔపాధికమాకవుమ్ భగవత్సారూప్యమ్
పెద్దొర్నిరుక్తిఱి నిత్యరుడైయవుమ్ ముక్తిరుడైయవుమ్ విగ్రహజ్ఞిత్తాట్టి
ట్టిల్ వ్యావృత్తమామ్బడి, (౧) “శ్రీవత్సవత్సాః” ఎన్నిఱపడియే, అసా
ధారణాదివ్యమజ్జళే విగ్రహత్తుక్కు నిరూపకభూతైయాకై యాలుమ్.

ఒరుమిథునవిషయ కిచ్చితార్తైయైయిల్, త్షణకాలముమ్
ధరిక్తమాట్టాతపడియాన నిత్యరైయుమ్ ముక్తిరైయుమ్ నిత్యకైజ్జ
ర్యమ్ కొఱ్ఱుకైక్తాక, (౨) “శ్రియాసార్థమాస్తే” ఎన్నిఱపడియే నిర
స్తనసంశ్లేషమ్ పణ్ణిక్కొణ్ణిరుక్తైయాలుమ్,

విభవాదిశిలిమ్ వద్దాల్, (౩) “దేవత్వేదేవదేహేయం మను
వ్యత్వేచమానుషీ । విష్టోద్దేహోఽనురూపాంవై కరోత్యేసాత్మనస్త
నుమ్” ఎన్నిఱపడియే అవ్వో అవ్వో అవతారసజాతీయమాన విగ్రహ
పరిగ్రహమ్పణ్ణివస్త అవతరిక్తైయాలుమ్, అతుక్కుమేలే(౪) “అకలకిలే
నితైయుమ్” ఎన్ఱు మూర్తిపీలేయరున్దమడలెడుక్కుమ్బడి భగవద్బోగ
త్తిలే ఆఱ్ఱుజ్ఞాఱ్ఱుట్టు, (౫) “జలాన్యతాన్యవివోద్భుతౌ” ఎన్నిఱపడియే
క్షణకాలవిశ్లేషాఽనహేయాయరుక్తైయాలుమ్.

(౬) “స్వవైశ్వరూప్యేణనదానుభూతయాప్యపూర్వవద్విస్మయ
మాదధానయా” ఎన్నిఱపడియే భగవదనుభవాఽవగాహనమ్బణ్ణి నిత్య

(౧) రా-య-౧౦౪-౧౫.

(౨) శైశే-

(౩) వి-పు-౧-౯-౧౪౫.

(౪) తి-వా-౬-౧౦-౧౦.

(౫) రా-అయో-౫౩-౩౧.

(౬) స్తో-౪-౩౮.

ముక్తసంజ్ఞజ్ఞో (౧) “సపకథాభవతి, ద్విధాభవతి, త్రిధాభవతి, శతధాభవతి, సహస్రధాభవతి” ఎన్ఱు అనేక శరీరపరిగ్రహమృణ్ణీనిరన్తరానుభవమృణ్ణీనాలుమ్, (౨) “నిరవద్యః పరః ప్రాప్తేః” ఎన్ఱిపడియే అనుభూతాంశమ్ అల్పమాయ్, అనుభావ్యాంశమే అపరిచ్ఛిన్నమామృడియానపేరియ వైభవజ్ఞైయుడైయ తానుమ్ తన్నుడైయ జ్ఞానశక్త్యాదికల్మయమ్, స్వవైశ్వరూప్యజ్ఞైయుమ్ నేర్న్దబరుకాలకలైకదేశముమ్ మలడు పదీత్రాతపడి నిరన్తరానుభవమ్ పణ్ణానిష్ఠాలుమ్, ఆనైక్కుక్కుత్తిరైవైత్తు అన్దవైశ్వరూప్యానుభవమడైయ * భోగోపాధ్ధాతకేళిమళకితమామ్బడి పణ్ణవదీత్రాన అవళుడైయ నిరవధికభోగ్యతాతిశయత్తాలే మూర్షితే ఇరుత్తి మడలెడుక్కుమ్బడి త్షణకాలముమ్ విరహానహనాకైయాలుమ్, ఇవళోనిత్యసంయుక్తైయాయరుక్కుమ్. “శ్రీయతే” ఎన్ఱిచ్యుత్పత్తియాలే త్రివిధాత్మనర్గత్తిత్కాట్టిల్ వ్యావృత్తిశొల్లిదీరు. * మతుప్పాసే అల్లాతనాచ్చిమారిత్కాట్టిల్ వ్యావృత్తిశొల్లిదీరు. అల్లాతవోకళుక్కు నిత్యసంయోగహేతుభూతజ్ఞాన స్వరూపనిరూపకత్వాదికళిలైయే.

ఆక, ఇవళోశొన్నత్తోన్తైమేల్ విఱున్దకేట్టుమ్బడియాన ఇవనోడుజ్ఞాన నిరుపాధికబన్ధతాలుమ్, నిత్యానపాయనియాయ్ నిన్ఱు, (౩) “అల్లిమలర్ మకళో పోకమయక్కుక్కళాకియుమ్ నిఱుమ్” ఎన్నుమ్బడిపణ్ణమ్ తన్నుడైయ వాల్లభ్యాతిశయత్తాలుమ్ నిరుత్తరమామృడియాన తన్నుడైయ ఉక్తివిశేషజ్ఞాలుమ్, అవనుడైయ స్వాతన్త్ర్యజ్ఞైయాదీ శేరవిడత్తమైయాకైయాలుమ్, పురుషకారభావమ్ శొల్లిదీరాయదీరు.

“శ్రీమన్నారాయణచరణా” ఎన్ఱు ఉపాయతయావత్కృమాణాన నారాయణనుక్కువిశేషణమాక శ్రీమత్తైయొచ్చిల్లానిష్ఠాల్, గారాయణశబ్దత్తిత్కొల్లప్పుకుకిటగుణ విశేషజ్ఞో విశేషణత్వేన ఉపాయశరీ

రత్తిల్ అన్వితమాకిఱవోపాతి, ఇనళుమ్ ఉపాయావయవమాక ప్రాప్తై
యుమాయ్, మాతాపితాక్కళిరునరుమ్ శేరవిరున్దు ప్రజారక్షణమ్ పణ్ణుకై
ప్రాప్తమాయ్, అతుక్కుమేలే (౧) “వేరిమాతాతపూమేలిరుప్పోలిన్
తీర్క్కుమ్” ఎన్దు ఉపాయకృత్యమానవిరోధినివ ర్తకత్వమ్ ఇవ్వర్థత్తిలే
నిష్ఠరాన నమ్మార్వోర్ తిరువుత్తాలుముణ్ణాయ్, ప్రదేశాన్తరగళిల్
ఇవళై ప్పురుషకారమాక నిన్దై త్తుచ్చొల్లుకిఱార్కళెన్దిఱ అన్దెయుమ్
ఉపాయభావత్తిలే అన్వయిప్పిక్కయోగ్యముమాయ్, అతుక్కుమేలే,
(౨) “అరిఃప్రాణాన్పరిత్యజ్యరక్షితవ్యః” ఎన్దు మేలే అనుష్ఠికపుకుకిఱ
ప్రపత్తితానే, పురుషకారకృత్యత్తై చ్చెయ్యవన్ద్రాకై యాలుమ్,
మాట్టాతాకిల్, ఇవళోన్వాతన్త్ర్యత్తై యాన్ద్రీచ్చేరవిడ ఉపాయభూత
నానళుక్కరన్ రక్షిక్కవమైన్దిరుక్క ఉపాయాన్వితమానఇవనుడై యప్రప
త్త్యనుష్ఠానమ్ నిష్ఫలమామ్బడియుమాయిరుక్క, ఇనళుక్కు ఉపాయ
శరీరత్తిలే అన్వయమిత్తై, పురుషకారత్తిలేయెన్దు, ఒతుక్కిత్తరువారా
రెన్నిల్;

విశేషణత్వముణ్డేయాకిలుమ్, విశేషణభూతమానగుణ విశేషజ్ఞ
వోపాతి ఉపాయోపయోగిత్వమ్ అవళుక్కిల్లామైయాలుమ్, సమాశ్ర
యణైకాన్తమాన సోశీల్యాదిగుణోదయ విరోధియాన స్వాతన్త్ర్యత్తై
ప్పురుషకారభూతైయాన ఇవళోఆన్ద్రీనాలుమ్, అవన్కార్యమ్ శెయ్యు
మోపైత్తైక్కు (౩) “రక్ష్యాపేక్షాంప్రతీక్షతే” ఎన్దిఱపడియే ఉపాయప్రార్థ
నానూపమాన ప్రపత్తివేణ్ణుకై యాలుమ్, “విన్దై తీర్క్కుమ్” ఎన్దిఱ
పడిమ్ (౪) “కళై వాయ్తున్బమ్కళై యాతోఱ్ఱి వాయ్కళై కణ్ మన్ద్రీ
లేన్” ఎన్దిఱవరుడై య ఉక్తియాకై యాలే, ఇత్తిరువాయ్ మొఱ్ఱి అను

(౧) తి-వాయ్-౪-౫-౧౧.

(౨) తా-య-౧౮-౨౮.

(౩) లక్ష్మీత-౧౬.

(౪) తి-వాయ్-౫-౮-౮.

సన్నితవర్కళో పక్కలో ఇవళుక్కుణ్ణాన ఆదరాతిశయ ప్రకాశకమాకై యాలుమ్, ఇవళుక్కు పురుషకారభావ త్తిలే నోక్కాకక్కడవతు.

ఇవళుక్కు ఉపాయభావ త్తిల్ అన్వయముణ్ణాకిల్, సాధనభూత మాన కర్మజ్ఞానాదికళుక్కు, (౧) “ఫలమతః” (౨) “సప్రీతోఽలం ఫలాయ” ఎన్ఱు ఆరాధనప్రీతినాన ఈశ్వరముఖత్తాలే ఇష్టాఽనిష్టప్రాప్తి పరిహారమాపమానఫలసిద్ధి ఇవళాలేయాతల్, అజ్ఞానస్థియిలే ఫలోప పాదనహేతువాన జ్ఞానశక్త్యాదికళుక్కు ఉత్పాదకై యాతలాక వేణ్ణుమ్. తాన్ ఫలప్రసాదకై యాకిల్, (౩) “యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్” (౪) “పరా స్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతేస్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచ” (౫) “తేజోబలై శ్వర్యమహావబోధసువీర్యశక్త్యాదిగుణైకరాశిః” ఎన్ఱు శ్రుతిస్తోతికళిల్ ఈశ్వరనుక్కుచ్చులుకిఱ జ్ఞానశక్త్యాదిగుణ విశేషజ్ఞప్తియిలేబట్టియ వేణుమ్. ఉణ్ణాకిల్ ఇవళైయిట్టియవే ఈశ్వరస్థానేకార్యమ్ కెయ్యత్తు మనే. అగుణజ్ఞలై ఉత్పాదిక్కితాళాకిల్ గుణజ్ఞుక్కుస్వాభావికత్వమన్ఱి యిలే యిట్టియమ్.

సాశీల్యాదికళోపాతి తిరోహితమానవద్దై ప్రకాశిప్పిక్కితా శెన్నిల్; జగత్సృష్టిస్థితిసంహారాదికళిలేఇడై విడామల్ వినియోగజ్ఞోణ్ణు పోరుకిఱ జ్ఞానశక్త్యాదికళుక్కు, సాశీల్యాదితిరోధాయకమానస్వాత స్త్ర్యత్తోపాతి బరుతిరోధానమిలైయే. ఉణ్ణాకిల్ సృష్ట్యాదికళో నడవా తొట్టియవేణుమ్. సర్వదా అన్వితై యామాకిల్ స్వవిరోధినివృత్తియిల్ (౬) “తత్తస్యసదృశంభవేత్” ఎన్ఱిరుక్కుక్కుడాతే. గుణవిశేష జ్ఞళే అమైకైయన్ఱో? (౭) “ఆశంసేయంహరిశ్రేష్ఠ ష్ఠిప్రంమాంప్రా ప్స్యతేపతిః | అన్తరాత్మాహిమేశుద్ధస్తస్త్రింశ్చబహవోగుణాః” ఎన్ఱు

(౧) బ్రహ్మసూ-౩-౨-౩౮. (౨)

(౩) ము-౨-౨-౭.

(౪) శ్వే-౬-౮.

(౫) వి-పు-౬-౫-౮౫. (౬) రా-సు-౩౯-౩౦.

(౭) రా-సు-౩౭-౧౨.

తన్వక్కుల్ అనన్యోపాయత్వముమ్ అవన్వక్కుల్ గుణవిశేషజ్ఞుమే
ఫలసిద్ధిక్కుమ్ అపేక్షితమాకత్తాన్ అఱుతియిట్టువై త్తతు.

నామ్ ఉపాయమాక యాతొరువస్తువై స్వీకరిక్కిఱోమ్; అవ్వ
స్తువుక్కు ఇవళోన్వరూపమనిరూపకమాకై యాలే, ప్రణవత్తిల్ ప్రథ
మపద త్తిఱోప్పిలే (౧) “యద్యపిసచ్చిత్తం” ఎన్నిఱగుణసిద్ధిన్యాయత్తాలే,
అవర్జనీయమాయ్ అన్వయయాతోవెన్నిల్; - స్వరూపనిరూపకత్వేన
అవర్జనీయ బద్ధముణ్డేయాకిలుమ్, ఉపాయదక్షైయిల్ కణ్ణుకొళ్ళవ్తోరు
ప్రయోజనమిల్లామైయాలే, స్వరూపనిరూపకజ్ఞాన జ్ఞానానన్దజ్ఞోపాతి
యుమ్ స్వరూపాశ్రయమాన గుణాన్తరజ్ఞోపాతియుమ్ కుమిరిరున్దపా
మత్తనై.

ఇవల్దుక్కు ప్రయోజనమిన్త్తిక్కే ఒట్టికై క్కుహేతు - అవను
డైయ నైరపేక్ష్యమాకిల్, శిలగుణవిశేషజ్ఞో ఉపాయతయా అన్వ
యిక్కిఱపడియెన్నెన్నిల్; అనై కార్యోపయోగియాకై యాలుమ్,
గుణత్వేన అపుథస్సిద్ధిప్రపుత్తికమాకై యాలుమ్, గుణిగుణద్వారాకార్య
మ్తెయ్కై నైరపేక్ష్యత్తుక్కు క్కుఱైయిల్లామైయాలుమ్, అవల్
దుక్కు త్తటిలే.

ఇవళో కార్యానుపయుకైయాకై యాలుమ్, ద్రవ్యత్వేన † పుథ
స్సిద్ధి ప్రపుత్తియోగ్యతైయుణ్ణాకైయాలుమ్, అత్తాలే ఉపాయనైరపే
క్ష్యత్తుక్కు కొల్దై యాయఱుకై యాలుమ్, ఉపాయభావత్తిల్
అన్వయమిత్తై.

ఆకై యాలే, శేషిత్వదక్షైయిలుమ్ ప్రాప్యత్వదక్షైయిలుమ్
ఒరుమిథునమేయాక వేణ్డినవోపాతి, ఉపాయదక్షైయిలే స్వేతరసకల
సహాయానుసహమాయరుక్తైయాలే, ఇవళుక్కు ఉపాయభావత్తి
లన్వయమిన్త్తియిలే పురుషకారభావత్తిలేయాకక్కడవతు.

ఇచ్చేతననోత్తైసమ్మస్థమ్, ఈశ్వరనుక్కుమ్ పిరాట్టిక్కుమొత్తిరుక్క, అవన్ పురుష కారద్యారాసమాశ్రయణీయనాకైక్కుమ్, ఇవళో పురుష కారభూతైయాకైక్కుమ్ హేతువెన్నెన్నిల్; అవన్ పురుషోత్తమనాయ్ పుంస్త్వప్రయుక్తమాయ్ వరుమ్ కాతిన్యమ్నడైయాడుకైయాలుమ్, (౧) “దేవదేవోహరిపితా” ఎన్నిఱపడియే పితృత్వప్రయుక్తమాయ్ వరుమ్ హితపరత్వత్తాలుమ్, అతుక్కుమేలే స్వేతరసకల పదార్థసార్థనిరుపాధికనిర్వాహకనాకైయాలే “దహ, పచ” ఎన్నుమ్మడియాన క్రౌర్యత్తాలుమ్, అవనై ఆశ్రయిక్కుమ్బొతు పురుష కారద్యారా ఆశ్రయిక్కువేణ్ణుమ్. ఇవళోఃనారీణాముత్తమైయాకైయాలే, స్త్రీత్వప్రయుక్తమాయ్ వరుమ్ మార్దవత్తాలుమ్, (౧) “త్వంమాతా సర్వలోకానామ్” ఎన్నిఱపడియే మాతృత్వప్రయుక్తమాన వాత్సల్యాతిశయత్తాలుమ్, తత్తత్కర్మానుగుణనిర్వహణమిల్లామైయాలే వరుమ్ మాధుర్యత్తాలుమ్, అవనిఱ్కొట్టిల్ ఇవళుక్కు నెడువాశియుణ్ణాకైయాలే ఇవళో పురుష కారభూతైయాకక్కడవళో.

ఆక-శ్రీమత్పదార్థత్తాలే ఆశ్రయణైకాస్తమాన విలక్షణపురుష కారయోగమ్ శొల్లిల్దైయిల్దైయి.

అనస్తరమ్ నారాయణపదమ్, ఇచ్చేతననుడైయ పూర్వాపరాధ దర్శనత్తాలే కడలోకొత్తిత్తాప్పాలే, స్వాభావికమాన సౌశీల్యాదికళోతలై శాయుమ్బడి, అత్తున్నతమాన స్వాతన్త్ర్యత్తైయాల్దై, పురుష కారభూతైయాన పిరాట్టి ఉద్భవితవాత్సల్యాదిగుణవిశేషజ్జలై చొల్లకిఱతు. స్వాతన్త్ర్యాభిభూతమాన గుణోదయమితే, పురుష కారకార్య మాయలువతు.

ఇన్ద గుణోదయత్తుక్కు పురుష కారాపేక్షైయుణ్ణాకిల్, ఉపాయమ్ సాధ్యముమాయ్ సాపేక్షముమామ్. అనుద్భూతమానగుణజ్జళో

ఉద్భూతజ్ఞాపితి తాకైయా లే, ఉపాయత్తుక్కు సాధ్యత్వముణ్ణామ్; ఉపాయ స్వరూపోత్పత్తిక్కు సహకారిసాపేక్షత్వ ముణ్ణాకైయా లే, భక్తి యోపాతి అజ్ఞసాపేక్షత్వముమామ్. స్వరూపగతమాయ తిరోహిత మాయ్ క్రిడన్దప్తై ప్రకాశిప్సిక్కుజ్ఞాట్టిల్ పురుషకారత్తుక్కు అజ్ఞసాధ నత్వముణ్ణామోవెన్న వొణ్ణాతపషి, ఆత్మధర్మమాన భక్తివిశేషత్తుక్కు ప్రకాశకమాన కర్మయోగాదికల్ అజ్ఞసాధనమాక చ్చొల్లానిష్ఠతు. అతుక్కుమేలే, ఆత్మధర్మమాయ అప్రకాశకమాన అపహతపాప్మ త్వాది గుణజ్ఞైప్రకాశిప్సిక్కు ఈశ్వరనుక్కు ప్రధానసాధనత్వవ్యవ హారముణ్ణాకానిష్ఠతు. ఆకైయా లే, ఉపాయాన్తరవ్యాప్త త్తిరూపమాన సిద్ధత్వనైరపేక్ష్యజ్ఞిరణ్ణుమ్ కులైయుమేయెన్నిల్;-

ఉపాయమావతు - ఇస్టాన్ నిష్ఠప్రాప్తి పరిహారకరమాయిరుప్ప తొన్ఱాయ్, అప్పడిప్పట్ట ఉపాయమావతు - జ్ఞానశక్త్యాదిగుణవిశిష్టనాన ఈశ్వరనాకైయా లే వాత్సల్యాదిగుణజ్ఞభుక్కు ఉపాయత్వమిలై. ఉళ్ళతు ఆశ్రయణైకాన్దైయే. ఆకైయా లే ఉపాయభూతమాన జ్ఞానశక్త్యా దికళుడైయ ఉత్పత్త్యాదికళుక్కు పురుషకారాపేక్షైయిల్లామైయా లే, ఉపాయాన్తరవ్యాప్త రూపమాన సిద్ధత్వన్తుక్కుమ్ నిరపేక్షత్వత్తు క్కుమ్ ఒరుకుత్తైయిలై. ఆకైయితే, “మామ్” ఎన్నితి స్వీకార్యదిషయ త్తిలే స్వీకారోపయోగియానచాశిల్పాదికళై అనుసన్ధిత్తు, “అహమ్” ఎన్నితి సాపదిమోచకన్బక్కలిలే జ్ఞానశక్త్యాదికళై అనుసన్ధిత్తు.

వాత్సల్యమావతు-“వత్సంలాలయతి” ఎన్నితివ్యుత్పత్తియా లే, అన్తినకన్తినక్కల్ తాయ్ పణ్ణుమ్వ్యామోహమ్. అతావతు-శువడు పట్టపుత్తైయుమ్ కాఱుడైయిల్ కొళ్ళుమ్ దకైయిలుమ్, తనకడైయి నిన్ఱుమ్ పుటప్పట్టకన్తినుడైయ అళుమ్బునాన్దైయై తనక్కుభోగ్య మాకన్వీకరిత్తు, తన్నుడైయ క్షీరతాలే అత్తైధరిప్పిక్కుమాపోలే,

(౧) “దోషోద్యతాతస్యస్యాత్” ఎన్నిటపడియే ఆశ్రితగతమాన దోషజ్ఞతై త్తన్ పేతాకమేల్ విమృశ్యపాకిత్తన్ గుణజ్ఞతా లే అనర్కతై ధరిష్ఠికై. ఆత్మగుణాఽనుసన్ధానమాకై యాలే, ఆశ్రయణాఽన స్తరమ్వరుమ్ పాప విమోచనవ్యాపారత్తోడు విరోధమ్విటవాతు.

స్వామిత్యమావతు-ఇంద్రవాత్సల్యత్తుక్కుడోబ్ధాయ, “ఈశ్వర ప్రాప్తి ఆత్మాపుక్కస్తు, ఆత్మప్రాప్తి ఈశ్వరనుక్కు” ఎన్నుమ్మడి ఇచ్చేతనవస్తువై ఉడై యనాకై. ఉడై యనితే ఉడై మై వెఱుకై యిలే యత్నమ్పణ్ణవాన్.

వత్సలనుమాయ్ వకు త్తననుమాయరున్దాలుమ్, (౨) “తమసః పరస్తాత్” (౩) “రజసఃపరాకే” ఎన్నిటదేశవిశేషత్తిలే, (౪) “అవాక్యనా దరః” ఎన్నిటపడియే, తన్నుడైయ విశ్వజ్ఞలితమాన విశ్వర్యమడైయ త్తోబ్ధుమ్మడి యరుక్కుమాకిల్, ఇదేశత్తిలే అతిత్సుద్రనాన ఇచ్చే తననాలే ఆశ్రయిక్కవొణ్ణాతే యెన్న వేణ్ణాతపడి, * “మహతోమన్దై స్సహసీరధేణసంక్షేపస్వభావమ్-శీలమ్” ఎన్ఱువెరియనాన తాన్తనై త్తాత్తివిట్టు, (౫) “హేఽప్యష్టహేయాదవహేనఖే” ఎన్నలామ్మడి శిటీ యారోడే ఒరుసీరాకక్కలన్దు పరిమాఱుకై యుమ్, పరిమాఱానిన్దాల్ (౬) “ఆత్మానంమానుషంమన్యే రామందశరథాత్మజమ్” ఎన్నిటపడియే, తన్వైభవమ్ తన్ తిరువుళ్ళత్తిట్టుడాతపడి పరిమాఱుకై యుమ్-సౌశీ ల్యమావతు.

ఇని ఒరుదేశకాలవిప్రకర్షాదికళాలే నిన్దై త్తపోతు ఆశ్రయిక్కై అశక్యమాయరుక్కై యన్దియిలే, ఏపోతుమ్ ఎల్లారాలుమ్ ఆశ్రయిక్క లామ్మడి, అర్చావతారసులభనాకై - సౌలభ్యమావతు. పరమపదమ్ క్షీరాబ్ధితొడక్కమాననై, దేశవిప్రకర్షణాలే ఆశ్రయిక్కవొణ్ణాతు.

(౧) రా-యు-౧౮-౩. (౨) పురుషసూ- (౩)

(౪) ఛాణ్డో-౩-౧౪-౨. (౫) గీ-౧౧-౪౧. (౬) రా-యు-౧౨౨-౧౧.

విభవాదికళో ఇదానీ న్తనర్క్కుకాలవి పకర్వతా లే ఆశ్రయిక్కువొణ్ణాతు. అన్తర్యామిత్యాదికళో అచక్షుర్విషయమాకైయా లే ఆశ్రయిక్కువొణ్ణాతు. ఇని ఇన్తకాలవిప్రకర్వతా లే పరుమ్ కుత్తైయుమిన్త్తియి లే, దేశవిప్రకర్వతా లే పరుమ్ కుత్తైయుమిన్త్తియి లే, అచక్షుర్విషయత్వత్తాల్ పరుమ్ కుత్తైయుమిన్త్తియి లే, (౧) “పిన్నానార్ వణ్ణుమ్ శోతి త్తిరుమూత్తిక్కుళమ్” ఎన్నిఱపడి నే సర్వసమాశ్రయణీయమాయఱునతు - ఉకన్దరుళిన నిలమే యాకైయా లే, సర్వసాలభ్యమ్ పూర్ణమాయురు ప్పతు అర్చాన తారత్తుక్కే.

తన్ దోషమేకం ఇతాయామైక్కు, వాత్సల్యే అనుసన్ధిక్కు వేణుమ్. అవన్ అప్రాప్తనెన్త్తు ఇతాయామైక్కు, స్వామిత్వే అనుసన్ధిక్కు వేణుమ్. మేన్దైకం ఇతాయామైక్కు, సాశీల్యే అనుసన్ధిక్కు వేణుమ్. అతీన్ద్రియనెన్త్తు ఇతాయామైక్కు సాలభ్యే అనుసన్ధిక్కు వేణుమ్.

తన్నుడై యదోషమాతల్, అవనుడై య అప్రాప్తియాతల్, అవన్ మేన్దైయాతల్, అవనతీన్ద్రియత్వమాతల్ ఇవై నెన్జి లేనడై యాడిల్ ఆశ్రయిక్కు యోగ్యతై యిల్లామైయా లే, అవన్ దైక్కుత్తిర్ త్తత్త్తాయ్ ఆశ్రయడై కాన్తమాయ్ పురుషకారభూతై యాన పిరాట్టియా లే ఉద్యవిక్కు ప్పట్టు, ప్పిన్నై అవళో తానే అత్తిక్కునినై క్కిలుమ్, (౨) “అప్యహంజీవితం జహ్యం త్వాం వాసీతే సలక్షణమ్” (౩) “త్వయికిచ్చిత్సమాపన్నే కింకార్యం సీతయామసు” (౪) “తామరై యాళాకిలుమ్ శీతకుత్తైక్కు మేల్ ఎన్నడియారతు శెయ్యార్ శెయ్ తారేల్ నన్దు శెయ్ తార్” ఎన్ను మ్పడి ప్పణ్ణక్కడవతాయ్, ప్రథమాచార్యరాన నమ్మాత్వారాలే ఆశ్రయై కాన్తమాక (౫) “నికరిల్ పుకథాయులకమ్ మూన్దుడై యాయెన్నై

(౧) తి-నె-౧౦. (౨) కా-ఆ-౧౦-౧౯. (౩) కా-య-౧౪-౪.

(౪) పెరి-తి-౪-౯-౨.

(౫) తి-వా-౬-౧౦-౧౦.

యాశ్వానే-తిరువేజ్జడతానే” ఎఱ్ఱ వాత్సల్యాదిక్రమత్తిలే అనుసన్నిక్కు
పుట్టుకుక్కి నాలుగుగజ్జలై యుమ్ శొల్లిల్ ద్రాయ్ ద్రాయ్.

ఈశ్వరన్ ఆశ్రయణీయనామిడత్తిల్, ఆశ్రయణసౌకర్యముణ్ణామశ
వుపోరాతే, సంసారభయభీతనాయ్ భగవత్ప్రాప్తిరుచి వడిప్పిడు
మ్మడియాన ఇవ్వధికారిక్కు సంసారసమ్మన్మత్తై అఱ్ఱుక్కుమ్, భగ
వదనుభవజనిత కైజ్జుర్మత్తై కొడుక్కుక్కుమ్ ఏకాంతమాన స్వభా
వవిశేషజ్ఞోవేణుమ్. ఆకైయాల్ ఉత్తరార్ధత్తిఱ్ఱుక్కిట విరోధినివృ
త్తిపూర్వకమాన ప్రాప్యసిద్ధిక్కు ఏకాంతమాయ్, అహంశబ్దత్తిలే
ఉక్తమాన జ్ఞానశక్త్యాది గుణచతుష్కముమ్, అవద్రుక్కుమ్మెరు
నిలై నిఱ్ఱుమిరక్కుముమ్ ఇప్పదత్తిలే అనుసన్దేయమ్.

ఆశ్రితరుడై యహితాఽహితజ్ఞతీయుమ్బొత్తైక్కు సర్వజ్ఞనాక
వేణుమ్. అతీంద్రపదియే కార్యమ్ శెయ్ కైక్కు సర్వశక్తియాక వేణుమ్.
సర్వశక్తనానాలుమ్ ఇవన్మక్కలొఱ్ఱుమ్ నచ్చాత్తోక్తైక్కు అవాప్త
సమస్త కామనాక వేణుమ్. ఇత్తనైయుముణ్ణానాలుమ్ తన్ వేతాక
కార్యమ్ శెయ్యుమ్బొత్తైక్కు సర్వస్వామియాక వేణుమ్. అనాదికాలమ్
కర్మానుగుణమాక అఱ్ఱుత్తఱ్ఱుత్తీద్రుక్కుక్కు కర్మరువియాయ్
ప్రొద్దవివైరక్షణత్తుక్కు ఉఱ్ఱుప్పొక్కుక్కు ఇరక్కుమ్ వేణుమ్. ఆకైయాల్
సౌశీల్యాది గుణచతుష్టయత్తోడు జ్ఞానశక్త్యాది గుణపఞ్చకత్తోడు వాశి
యట ఇప్పదత్తిలే అనుసన్దేయమ్.

నను, భగవత్స్వరూప గుణవిభూత్యాదికళుక్కు అవ్యవహితవాచక
మాయిరుక్కు, ఇంద్రనారాయణశబ్దమ్ స్వరూపాదికలై యెఱ్ఱియ గుణజాత
త్తిల్ గుణైకదేశత్తుక్కు వాచకమాకిట తెన్నుమిడత్తుక్కు నిర్ణయక
ప్రమాణమే తెన్నిల్; - ఇవద్రుక్కుల్లాత్తుక్కుమ్ వాచకమేయాకిలుమ్,
“ప్రపద్యే” ఎఱ్ఱ, ప్రకరణమ్ ఆశ్రయణమాకైయాల్, అతు- * గోబలీవర్ద
న్యాయ త్తిన్పడియే ఆశ్రయణై కాంతమాన గుణవిశేషజ్ఞలై యే ఒతు

క్కి-త్తరక్కడవతు. ఒరుమాణిక్కప్పేయిలే నాట్టిలుళ్ళవాభరణజళ
దై యచ్చమై త్రిట్టువై త్తాల్, తన్నాముక్కు అన్వోకాలజళిల్ అభి
మతమాన ఆభరణజళై యెడుత్తు ప్పూణ్బారోపాతి, ఇతువుమ్ సర్వార్థజ
ళుక్కుమ్ వాచకమాయిరున్దతేయాకిలుమ్, అన్వోకాలజళుక్కు అపేక్షి
తమానవర్థవిశేషజళై యెడుత్తు వినియోగమ్ కొళ్ళుమతోట్టియ, ఎల్లా
వన్ద్రై యుమెడుక్క వేణుమెన్నిఱనియమమిల్లె. ఉణ్ణాకిల్ ఈశ్వరనుక్కు
ఉపాయోపేయత్వరూపమాన విభాగమిన్దియిలే ఒట్టియుమ్.

సమస్త కల్యాణగుణజళుక్కుమ్ ఆశ్రయమాయిరుక్కచ్చెయ్తే
యుమ్, ఉపాయత్వైకాస్తమాన స్వభావవిశేషజళై అవన్బక్కలిలే
అనుసన్ధిక్కుమతోట్టియ, ఏకాశ్రయస్థమెన్నాభోగై కాస్తమాన గుణ
జళై అనుసన్ధియాతే, వాచ్యభూతనాన అవన్బక్కల్ అప్పడియే
యానాల్, వాచకభూతమాన ఇన్ద్రజబ్బముమ్ అప్పడియేయామి త్తనై.
గోబలీవర్దన్యాయమావతు - ప్రయోజకవృద్ధన్ ప్రయోజ్యవృద్ధనైక్కు
ఱిత్తు[గావఱియన్తామ్] ఎన్దు-పశుక్కళై కొణ్ణువావెన్ద్రాల్, అన్దగో
త్వజాతి ఎరు త్తిన్బక్కలిలుమ్ కిడక్కైయాల్, ఎరుతుక్కళైయుమ్ పశు
క్కళైయుమ్ శేరప్పిడిత్తుకొణ్ణువరప్పుకుమ్. అప్పోతు [బలీవర్దాన్తి
స్సన్దు] ఎన్దు-ఎరుతుక్కళినిఱు-వెన్నిఱవిశేషవిధానత్తాల్ అవ్వెరుతుక్కళై
యొట్టియ ప్పశుక్కళై కొణ్ణువరుక్కై. అప్పడియే ఇతువుమ్ ఎల్లావన్ద్రై
బుక్కుమ్ వాచకమేయాకిలుమ్, ఇన్ద్రజబ్బమ్ ఇప్పోతు ప్రకరణబలత్తాల్
ఇగ్గుణవిశేషజళుక్కు వాచక మాకక్కడవతు.

ఆక,నారాయణపదత్తిల్ నారశబ్దమ్-(౧)“నారశబ్దేనజీవానాంసమూ
హాఃప్రోచ్యతేబుధైః”ఎన్నిఱపడియే ప్రాప్తాక్కళాన ప్రత్యగాత్మక్కళై
చ్చొల్లి, అయనశబ్దమ్-“ఇహోగతౌ” ఎన్నిఱధాతువిలే (౨)“సంసారా
ర్థవమగ్నానాం విషయాక్రాంతచేతసామ్ । విష్ణుపోతంవినానాన్యత్త్రి

జ్ఞేద స్తిపరాయణమ్” ఎన్నిటపడియే ఉపాయవాచకమాయ్, ఆకనానా
యణపదమ్ - సర్వేశ్వరనై యే సర్వాత్మాకకళుక్కుమ్ సంసారనిస్తర
ణాదికళుక్కు సాధనభూతవైష్ణతాయ్, అన్దసాధనసమాశ్రయణత్తుక్కాక
సాశీల్వాది గుణపతుష్కజ్జలై అనుసన్ధి తత్తాయ్, కార్మకరమాకై కు
జ్ఞానశక్త్యాదిగుణపచ్చకజ్జలై అనుసన్ధి తత్తాయ్ నిష్ఠతు.

అనన్తరమ్ గుణవిశేషవిశిష్టమాన ఆశ్రయణీయవస్తు (౧)
“శుద్ధేనమనసాగ్రాహ్యః” (౨) “స్వప్నధీగమ్యమ్” (౩) “సహైవ
సన్తంసవిజ్ఞానన్తి ధేవాః” (౪) “యమాత్మానవేద” (౫) “పాతీయు
ణర్వవైయిలన్” ఎన్నిటపడియే, ఐన్ద్రియ కజ్ఞానకమ్యమల్లామైయాలుమ్,
కణ్డాల్లతు ఆశ్రయిక్కవోణ్ణామైయాలుమ్, ఆశ్రయణసాకర్యత్తుక్కాక
అన్వస్తునై ప్రకాశిప్పిక్కక్కడవతాయ్, కీర్త్తచ్చన్న సౌలభ్యమెన్నిట
ఆత్మగుణ త్తినుడైయ ఫలమాన ప్రకాశత్తైయుడైత్తాన విలక్షణవిగ్ర
హత్తై చ్చొల్లుకిటతు, (చరణౌ) ఎన్నిటపదమ్.

స్వరూపత్తోడు స్వరూపాశ్రయమాన గుణజ్ఞభోడు వాశియట,
శుద్ధసత్వమయమాన అప్రాకృతదివ్యసంస్థాన త్తిలే, పాఱ్కుప్పియిల్
మాణిక్కమ్బాలే పుటమ్మొళిన్దకాట్టుకైయాలుమ్, అన్వడివుతాన్
(౬) “ననన్ద్రశేతిన్దతిరూపమన్య నచక్షుషాపశ్యతిశ్చనై నమ్” (౭)
“నమాంసచక్షురభీషీతేతమ్” (౮) “అపశ్యన్తపరంరూపమ్” ఎన్నిట
పరరూపమన్తియిలే విభవాఽర్చావతారరూపమాకై యాలుమ్, ఆశ్ర
యశ్చే కాన్తమాకక్కడవతు.

అజ్ఞనన్తియిలే నారాయణపద త్తిత్తోల్లుకిటపడియే ఈశ్వరన్
గుణద్వారా ఉపాయభూతనామోపాతి, మిగ్గహద్వారావుమ్ ఉపాయ

(౧)

(౨) కుసు-౧౨-౧౨౨. (౩)

(౪) బృ-౫-౭-౨౨.

(౫) తి-వాయ్-౧-౧-౨. (౬) తై-నా-౬-౧౨౦.

(౭) ముగ్వే

(౮)

† (పా) పేదాః

భూతనామెష్టు విగ్రహత్తినుడైయ స్వతస్ప్రసాయత్వమ్ తోబ్రుకై
క్కాక, త్తనియే విగ్రహత్తై ఉపాదానమ్ పణ్ణుకితతెన్నవుమామ్. (౧)
“చిన్తయన్తిజగత్సుతిం పరబ్రహ్మస్వరూపిణమ్ । నిరుచ్ఛాస్వతయా
ముక్తింగతాఽన్యగోపకన్యకా ” (౨) “ప్రసాదపరమానాథౌమమ
గేహముపాగతౌ । ధన్యోహమర్చయిష్యామిత్యాహ మాలోపజీ
వనః” ఎన్నిటపడియే ఇడక్కైయుమ్ వలక్కైయుమతియాత ఇడైచ్చి
యుమ్, భోగ్యమానపూవైవిద్రు వయిటువళర్క్కుమ్ మాలాకా
రర్తుడక్కమానారై, (౩) “పరమాత్మనియోరక్తోవిరక్తోఽపరమా
త్మని” (౪) “మాత్పల్ మనమ్శుభిష్పమజ్జైయర్ తోళ్ కైవిట్టు” ఎన్దు
తన్మక్కలిలే నిరతిశయమాన ప్రావణ్యత్తై ప్పిటప్పిత్తు, అతువేకరువి
యాక ఇతరవిషయ విరక్తియైయుమ్ పిటప్పిత్తు, త్తానే ముడియనడత్త
క్కడవతాయితే విగ్రహమిరుప్పతు.

విగ్రహమేఉపాయభూతమామాకిల్, విభవాఽర్చావతారయావ
జ్జైక్కణ్డవర్కళడైయ భగవద్విషయత్తిల్ ప్రవణరాకాతోభివానె
న్నెన్నిల్; ఎల్లార్క్కు మొక్కక్కాట్టియుణ్డేయాకిలుమ్, విషయదాన్
సాన్దర్యాదికల్తై ఆవిష్కరియామైయాలే అన్యపరరాకిణార్ కళల్లతు,
విగ్రహత్తుక్కు అన్దస్వభావమిల్లామైయన్దు. ఆకైయితే భాష్యకార్
“ సాన్దర్యసాశీల్యాదిగుణావిష్కారేణ అకూరమాలాకారాద్విపరమ
భాగవతాకృత్వా” ఎన్దురుళిచ్చెయ్తతుమ్.

ఆక, ఉక్తమానగుణజ్ఞుక్కు ప్రకాశకమాక విగ్రహత్తై ఉపాదా
నమ్ పణ్ణుకితతాతల్, స్వతస్ప్రసాదనమాక ఉపాదానమ్ పణ్ణుకితతాత
లాకిటతు; నేరేవాచకమాయిరుప్పతొరు శబ్దత్తైయిట్టు విగ్రహత్తై
చ్చొల్లాతే, చరణశబ్దార్థమాన తిరువడికళిలే విగ్రహత్తై ఉవలక్కిక్కైక్కు

(౧) వి-పు-గి-౧౩-౨౨.

(౨) వి-పు-గి-౧౯-౨౧.

(౩) నారదపరి-ఉప-౩.

(౪) ౩-తిరువ-౧౪.

హేతువెన్నెన్నిల్; - ఇట్లుఉపాయతయాస్వీకరిక - ఇట్టికిఱవధికారి - కీర్తి తిరుమన్రత్తిలే సుశిక్షిత స్వరూపనాకైయాలే, శేషత్వప్రకాశక మాన ఇన్ద్రవ్యవహార మొచ్చియ వళియామైయాలమ్, స్తనన్దయత్తుక్కు మాతావినుడైయ సర్వావయవజ్గళుమ్ ఉద్దేశ్యమాకానిఱ్ఱుచ్చెయ్తే యుమ్, స్తనత్తిలే ఒరువిశేషప్రాప్తియుణ్ణామోపాతి, ఇవనుత్తుమ్ తిరు వడికళిలే ఒరువిశేషసమ్బన్ధముణ్ణాకైయాలమ్, తిరువడికళైక్కొణ్ణు విగ్రహత్తైఉపలక్ష్మిక్కిఱతు.

అనన్తరమ్ మేలిల్ పదన్వయముమ్, అధికారిగతమానవద్వైచ్చొల్లుకిఱతు. ఇతిల్ శరణశబ్దమ్-(౧)“ఉపాయేగృహరక్షిత్రోశ్శబ్దశ్శరణుతియమ్ । వర్తతేసామృతశ్చైష ఉపాయార్థైకవాచకః” ఎన్గిఱ పడియేఉపాయవాచకమాయ్,(౨)“శ్రియాసార్థమాస్తే”(౩)“సాశ్చు తేసర్వాన్ కామాన్” (౪) “సదాపశ్యన్తిసూరయః”ఎన్ఱుమ్శొల్లుకిఱప డియేప్రాప్యకోటియిలుమ్మూతలిట్టు,కీర్తించ్చొన్నశ్రీమత్తైక్కుమ్, నారా యణశబ్దోక్తమాన గుణవిశేషజ్గళుక్కుమ్, అనన్తరోక్తమాన దివ్యమజ్గళ విగ్రహత్తుక్కుమ్ ఉపేయవ్యావృత్తియై ప్లక్షిత్తరుకిఱతు.

(ప్రపద్యే) ఎన్ఱు - “ఐదొగ-గతే” ఎన్గిఱథాతువిలే గత్యర్థ మాయ్, “గత్యర్థాఽబుద్ధ్యర్థాః” ఎన్ఱు-ఒరుజ్ఞానవిశేషత్తైచ్చొల్లుకిఱతు. అన్దజ్ఞానవిశేషమాకిఱతు - (౫)“అహమన్త్యపరాధానామాలయోఽకి శ్చనోఽగతిః” ఎన్గిఱపడియేస్వాకిశ్చన్యాద్యనుసన్ధానపూర్వకమాయ్, (౬)“ప్రార్థనామతిః”(౭)“యాచ్ఛాప్రపత్తిః”ఎన్గిఱపడియే ప్రార్థనా గర్భమాయ్,(౮)“త్వమేనోపాయభూతోమేభవ”(౯)“తదేకోపాయ తాయాచ్ఛా” ఎన్గిఱపడియే,తాన్ ఉపాయశరీర త్రిలన్వయియాతేఉపా

(౧) అహి-సం-౩౬-౩౩.

(౨) శేషే-

(౩)తై-ఆ-౧-౨.

(౪) సామ-ఉత్తర-౧౮-౨౪-౪. (౫) అహి-సం-౩౬-౩౮. (౬) అహి-సం-౩౬-౩౫.

(౭)

యస్వీకారాత్మకమూకై యాలే ఉపేయశరీర త్తిలుమ్ అన్వయియాతేఅథ
కారిక్కువిశేషణమూమ్, మహావిశ్వాసాత్మకమాన ప్రతిపత్తివిశేషమ్.
“ప్రపద్యే” ఎన్ఱు ఉత్తమనానా యాలే, కీర్తిఉక్తమాన విషయత్తై ఉపా
యతయా స్వీకరిక్కి-తేనెన్ఱు స్వానుష్ఠానమాకక్కిఁజక్కిఁటతు.

అజ్ఞనన్ఱియిలే, “గతి” ఎన్ఱువ్యాపారమూమ్, మానసగతియైయుమ్
వాచికగతియైయుమ్ కాయకగతియైయుమ్ శొల్లిల్లీ మూకపుమామ్.
మానసగతియావతు - ఉపాయత్వేనఅన్యవసితైక్కి. వాచికగతియావతు-
(౧) “రాఘవంశరణంగతః” (౨) “అడిక్కిఁమర్న్దపుకున్దేన్” (౩)
“నారాయణా! ఓమణివణ్ణా! నాకన్దైయాయ్ వారాయెన్నా రిడరై
సిక్కాయ్” (౪) “ద్వయవక్తా” ఎన్ఱుమ్ శొల్లికిఁపడియే, రక్తిత్తరుళ
వేణుమెన్ఱు వాయాలేప్రార్థితైక్కి. కాయకగతియావతు-(౫) “అజ్ఞలిః
పరమాముద్రాక్షిప్రందేవప్రసాదినీ” ఎన్ఱిఁపడియే, భగవత్ప్రసాద
హేతుభూతమాన అజ్ఞలియై ప్రయోగితైక్కి..

అజ్ఞనన్ఱియిలే, నిపాదకాకాదికలై పోలే రక్షకవస్తువిరుద్ధవిడత్తై
వరుకై యెన్నపుమామ్. ఇత్తైప్పల్లీ వివేచితే, (౬) “బద్ధాజ్ఞలిపుటందీనం
యాచంతంశరణాగతమ్” ఎన్ఱుచతుర్విధమాకచొల్లిల్లీ ము. ఇన్నాలుమ్
ఏకాశ్రయత్తిలే యుక్తానపోతు అధికారిపూర్తి ప్రకాశిక్కిఁజవతు.
ఇవల్లీలే అన్యతరమాత్రమానపోతు భగవద్వైభవమ్ ప్రకాశిక్కి
క్కిఁజవతు.

ఇతిల్ “ఈదృశనాననాన్ అధ్యవసిక్కితేన్” ఎన్ఱు జాతిగుణ
వృత్తాదిశాలే ఒరువనై విశేషియామైయాలే, ఇప్పుప్రత్తినుష్ఠానమ్
సర్వాధికారమెన్ఱుతోల్లీ ముకిఁటతు. ఇనిరుచియే వేణువతు. ఇన్దరుచిప్ర
యోజకమూకై యితే(౭) “రావణోనామదుర్వృత్తః” ఎన్ఱుతోడన్గిత్తన్

- (౧) రా-య-౧౭-౩౨. (౨) తి-వా-౬-౧౦-౧౦. (౩) ఇతి-తిరుమ-౫౦.
(౪) శరణాగతిగద్యే (౫) గారుడపు-౧-౧౧-౨౬. (౬) రా-య-౧౮-౨౭.
(౭) రా-య ౧౭-౧౦.

నికర్వాదికళడై య త్తన్వాయా లేశోల్లవతు. (౧) “రావణస్యానుజో భాతా విభీషణ ఇతి శ్రుతః చతుర్భిస్సహరక్షో భిర్భనంతం శరణంగతః” ఎష్టు అరుకిరు న్దారిలు మ్ అవన్ కుత్తై శోల్లి త్తే పిప్పతు. అతుక్కు మే లే (౨) “వధ్యతాం బధ్యతామ్” ఎన్బ తా కాని అక్కుచ్చెయ్ తేయుమ్ శ్రీవిభీషణ మ్పెరుమాళ్ళై రక్షిత్త తుమ్. శరణ్యరాన పెరుమాళ్ తామ్ (౩) “యది వారావణస్వయమ్” ఎన్బ తు. అవనోడే శేర్ ప్పిక్కుమ్ పిరాట్టి (౪) “తేన మైత్రిభవతు తేయదిజీవితు మిచ్చసి” ఎష్టు ఉపదేశిప్ప తా కాని అక్కుచ్చెయ్ తేయుమ్, (౫) “ననమేయమ్” ఎన్గి అప్రతిజ్ఞైకులై యాతొ బ్రిన్దతుమ్.

ఇప్పుడ త్తిలే “అధ్యవస్కితేన్” ఎష్టు అధ్యవసాయాత్మకజ్ఞానవిశేష త్తుక్కు ఆశ్రయమాన అధికారిస్వరూపముమ్ అనుసన్ధేయమ్. అతావతు తిరుమన్రత్తిల్ పదత్రయ త్తిలుమ్ శొన్న ఆకారత్రయముమ్.

అత ఇప్పుడత్రా లే సకలసాంసారికదురితవిధూననపూర్వకమాక, *నిరస్తాతి శయాన్లూదసుఖభావై కలక్షణమాన స్వా నుభవానన్దతై క్కొడుక్కైక్కు అనాదికాలమ్ అవసరప్రతీక్షనాయ్, ఇవనుడై య వైముఖ్యవైభవత్రా లే ప్రతిహతశక్తికనాయ్, రక్షిక్కైక్కిడమ్ పెతాతే పోన్ద ఈశ్వరినుక్కు, (౬) “రక్ష్యాపేక్షాం ప్రతీక్షతే” ఎన్గి అపడియే రక్షణావకాశమాయ్, చైతన్యప్రయుక్తమాయ్, శ్యామత్వయువత్వాదిక శోపాతి అధికారి విశేషణమాయ్, అధికారినియమాపేత్తైయిల్లామైయాలుమ్, (౭) “ఆయాసస్త్వరణేకోన్య” ఎష్టు స్మరణాదిమాత్రమాకై యాలే అనాయాసమాయుమ్, (౮) “యథాతథావాపి” ఎన్గి అపడియే ప్రాజ్ఞు ఖత్వాది నియమానపేక్షమాకై యాలుమ్, ఇతుతనక్కు (౯) “సకృదేవప్రపన్నాయ” ఎన్గి అపడియే సకృత్కరణమాకై యాలుమ్, అధికారి

(౧) రా-య-౧౭-౧౯. (౨) రా-య-౧౭-౨౯. (౩) రా-య-౧౮-౩౪.

(౪) రా-ను-౨౧-౨౦. (౫) రా-య-౩౬-౧౧. (౬) లక్ష్మీత-౧౭-౭౮.

(౭) వి-పు-౧-౧౭-౭౮.

(౮) పు-౪-౨౮. (౯) రా-య-౧౮-౩౩.

విశేషనియమాపేక్షమాయ్, అత్యాయాససాధ్యమాయ్, ప్రాజ్ఞుఖత్వా
దినియమాపేక్షమాయ్, అసక్తదావృత్తిరూపమాన కర్మజ్ఞానాదికళిల్
వ్యాపృతమాయ్, ఆకించన్యసహకారియాయ్, పిరుమూళకడలై చ్చర
ణమ్ పుళ్ళు * చాపమానయనోడే తలై క్కట్టినాప్పోలేయన్దియిలే, ఇట్టికిఱ
వన్ నేరే అకించనాధికారియాయ్ కై యాలుమ్, ఎతిరి నేరే సర్వసమాశ్రయ
ణీయ విషయమాయ్ కై యాలుమ్, ఫలాఽవ్యభీచారియాన ఉపాయాధ్య
వసాయతై స్వానుష్ఠానమాక్కిల్ ద్రాయ్ నిన్దతు.

ఇన్డపాయమాకిఱతు, వేదాన్తజ్ఞిలేసకలసాధనాధికమాకవుమ్,
“దేవానాంగుహ్యమ్” ఎన్నిపడియే దేవరహస్యమాకవుమ్ ఎఱుతప్పడు
కిఱతొన్డానాల్, కర్మ జ్ఞానాదికళిల్ పాతియాకిలుమ్ అధికృతాధికారమాక
వేణ్ణానో? వేదాన్తసిద్ధమాన ఇతు; అధికృతాధికారమన్దియిలే ఒట్టియిల్
కర్మజ్ఞానాదికళుమ్ అధికృతాధికారమన్దియిలే ఒట్టియ వేణుమ్.

ఆనాల్, అనై అధికృతాధికారమ్, ఇతుసర్వాధికారమెన్దు నిర్వ
యిత్తు త్తరువారాఱెన్నిల్; అనై తై నర్థికాధికారమాక వేణ్ణుకిఱతు,
అగ్నివిద్యాజ్ఞకమాకై యాలే. ఇని అగ్నివిద్యాజ్ఞకమాన కిర్కాపేఱై
యన్డాకై యాలే జ్ఞానాదికళుమ్ అధికృతాధికారమాకిఱతి త్తనై పోక్కి,
శాస్త్రసిద్ధమాయ్ కై యన్దు. అజ్ఞనన్డాకిల్ శాస్త్రసిద్ధమాన పాకయజ్ఞనామ
సజ్జీర్తనాదికళిల్ స్త్రీశూద్రాదికళుక్కన్దయ మిన్దియిలే ఒట్టియ
వేణుమ్. నిపాదన్ కపోతతై చ్చరణమ్ పుకాతోట్టియ వేణుమ్. కాకవిభీష
ణాదికళిల్ చక్రవర్తిత్తిరుమకనై చ్చరణమ్ పుకాతోట్టియ వేణుమ్; చక్ర
వర్తిత్తిరుమకన్ కడలై చ్చరణమ్ పుకుకిఱవిడ త్తిలే, (౧) “తతస్సాగర
వేలాయాం దర్శనాన్తీర్థరాఘవః । అజ్ఞలింప్రాజ్ఞుఖః కృత్వాప్రతి
శిశ్యే మహోదధేః” ఎన్దు ప్రాజ్ఞుఖత్వాది నియమజ్ఞిలోడే శరణమ్
పుక్కారెన్దైయతానిన్దతు.

ఆనాల్, నియమానపేక్షై ఇప్సృప త్రియెన్గిటపడియెన్నెన్నిల్, చక్రవర్తిత్తిరుమకనై శ్రీవిఘ్నేశ్వరార్థాన్ శరణమ్ పుకుకిఱవిడత్తిల్, (౧) “త్వాంతుధిక్కులపాంసనమ్” ఎన్జురావణన్ ఉపేక్షిత్తకాలమే కాల మాక్కడల్ కిట్టమేవారానిఱ్ఱుచ్చెయ్ శేయుమ్, స్నానాచమనాదికళుమ్ పణ్ణాతే, తానిరున్దపడియేశరణమ్ పుక్కానెన్జెఱ్ఱుతుకై యాలే, నియ మాపేక్షైఉడ్డెన్నపుమొన్జాతు. ఆకై యాల్ “సన్ధ్యవన్దనాదికళోపాతి, విడ పుమామ్; శిఖాయజ్ఞోపవీతాదికళోపాతికిడక్కపుమామ్” ఎన్గిఱనియ మమ్ అనుపానద్వయత్తిలుమ్ ప్రకాశిక్కిఱతు.

“సకృదేవప్రపన్నాయ” ఎన్గిఱపడియే సకృత్కరణమ్ అమైయు మాకిల్, అసకృదావుత్తిరూపమాన ఉపాసనాత్మక జ్ఞానమ్బాలే ఇన్ద అధ్యవసాయాత్మకజ్ఞానముమ్, “ప్రపద్యే” ఎన్గిఱవర్తమానత్తాల్తైల ధారావదవిచ్చిన్నమాయ్ పోరనేణ్ణుప్పడి తోన్జ్ఱానిన్దతు. అప్పోతు “సకృదేవ” ఎన్గిఱ సకృత్కరణత్తుక్కుమ్ ఇన్దర్తమానత్తుక్కుమ్ శేర్ త్రియెన్నెన్నిల్; “సకృదేవ” ఎన్గిఱవిడమ్, భగవద్విషయాకార త్తత్తు సకృత్కరణమ్ అమైయుమెన్నుమిడతై ప్రకాశిక్కిఱతు. వర్త మానమ్, యావచ్చరీరపాతమ్ కాలక్షేపాపేక్షైయాలమ్, అభిమతఫల లాభత్వరైయాలమ్, అనువర్తిక్కుమిడతై ప్రకాశిక్కిఱతు.

“యావచ్చరీరపాతమ్ అనుష్ఠియానిన్జాలుమ్ పెఱుకిఱ ఫలత్తిన్ కనత్తైప్పార్త్తాల్, ‘సకృత్’ ఎన్జెక్కుమ్ పోరాతిపడికాణిరుప్పతు” ఎన్జు ఎమ్బారుళిచ్చెయ్ వర్.

అజ్ఞనన్దియిలే, “సహసాశబ్దత్తుక్కు సకృదాదేశమాయ్, ‘సకృ దేవప్రపన్నాయ’ ఎన్గిఱతు ‘సహసైవప్రపన్నాయ’ ఎన్గిఱపడి” ఎన్జు-ఆర్థాన్ పణిక్కుమ్. అతాకిఱతు-సంసారత్తిల్ భయాతిశయత్తాలుమ్, భగవద్విషయత్తిల్ రుచ్చతిశయత్తాలుమ్, (౨) “శ్రద్ధయాశరణం

యది”(౧)“అజగామముహూర్తేన” ఎష్టుమ్ శొల్లుకిటపడియే సత్వర నాయ్కోణ్ణు ఆశ్రయిక్కై.

ఆక, పూర్వార్థత్రాలే అభ్యవసాయాత్మక జ్ఞానవిశేషతైయుమ్, అతుక్కు ఉపేయాభ్యవసాయ త్రిత్కాట్టిల్ వ్యాప్తియైయుమ్, అన్త పుపాయత్తుక్కు సాధ్యోపాయవ్యాప్తియైయుమ్, అన్తసిద్ధోపాయ త్రి ల్లిత్తికైక్కు విరోధియాన పూర్వాపరాశభయత్తుక్కు నివర్తకమాన పురుషకారవిశేషతైయుమ్ శొల్లిల్లనైయుమ్.

అనన్తరమితిల్ స్వీకృతమానసిద్ధోపాయమ్(౨) “తావదాత్రి స్తథావాఞ్చ తావన్మోహస్తథాసుఖమ్ । యావన్నయాతిశరణం త్వమశేషేషునాశనమ్” ఎష్టు ఆర్తాదికళాన చతుర్విధాధికారికభుక్తుమ్ సాధారణమూకైయాలే, ఇవర్కళిల్కీర్త ఉపాయస్వీకారమ్పణ్ణి నిట్టికనన్ ఎన్తరధికారియైగిట వపేత్తైయిలే, (౩) “ముముక్షుర్వై శరణమహంప్రపద్యే” (౪) “బ్రహ్మణోమహిమానమాహ్నోతి” ఎన్గిట పడియే ఫలవిశేషప్రార్థనాయూపాభ్యవసాయత్తాలే ఇవనై విశేషిక్కి అతు-ఉత్తరార్థమ్.

ఆక పూర్వార్థత్రాలే ఉపాయప్రార్థనమ్ పణ్ణిల్లనైయుమ్, ఉత్తరార్థత్రాలే తత్ఫలమాన ఉపేయతై ప్రార్థిక్కిటతైన్తతాయిల్లను.

నను, ఉపాయప్రార్థనమావతు - స్వేష్టానిష్టప్రాప్తి పరిహార జ్ఞభుక్తు నీయే సాధనమాక వేణుమెన్గిటనపేత్తైయితే. స్వర్గకామనాయ్ జ్యోతిష్టోమత్తిలే ఇభీయుమోపాత్తి, “నమస్తుప్రాప్యమాన ఇష్టమ్ ఇన్నతు, పరిహార్యమాన అనిష్టమిన్నతు” ఎష్టు పిటన్తనిగ్గయత్తుక్కు అనన్తరమితే తదనుగుణమాన ఉపాయస్వీకార త్రిల్లిపీనతు; ఇనిప్రాప్యా పేత్తైపణ్ణికిటతు-ప్రార్థాదికళానప్రాప్యాన్తరజ్ఞిత్యాట్టిల్ వ్యాప్తి

(౧) రా-య-౧౭-౧. (౨) వి-పు-౧-౯-౭౩. (౩) శ్వే-ఉప-౬-౧౦.

(౪) శ్వే-నా-౮౦.

శొల్లుకైక్కాకవో; అజ్జనన్తియిలే ఉపాయతయా స్వీకృతనానననుక్తు
ప్రాప్యవిశేషజ్ఞానమ్ విజ్ఞానైక్కాకవో; ప్రాప్యవిశేషతైప్రాధితౌలన్తి
అజ్ఞేత్తారానెన్తోవెన్నిల్; ఉపాయ స్వీకారపూర్వభావియాన ముము
క్షుత్వతాలే ధర్మకామాదికళితాట్టల్ వ్యాప్తిసిద్ధికైక్కాయా
లుమ్, స్వీకృతోపాయమ్ సర్వజ్ఞమాకైయాలమ్, స్వీకృతనుమాయ్
సర్వజ్ఞనుమాయ్ వైత్తుప్రాప్యపేక్షాప్రతీక్షనాయరుక్తైక్కుబరుప్రయో
జనమిల్లామైయాలమ్, ఉపాయస్వీకార మొట్టియప్రాప్యపేక్షైపణ్ణవేణ్ణా.
ఇనిప్రాప్యతైత్తరవేణమెన్త పేక్షికైక్కాప్రాప్యపేక్షైయాకిల్, ఉపాయ
స్వీకారరూపమాన పూర్వార్థత్తుక్కుప్రయోజనమై. ఆకైయాలే పూ
ర్వార్థానుసన్ధానమ్ పణ్ణతల్, ఉత్తర్థానుసన్ధానమ్ పణ్ణతలొట్టియ
ఉభయానుసన్ధానమ్ పణ్ణకై పునరుక్తిమాయ్ త్తలైక్కట్టుమే
యెన్నిల్;

పూర్వార్థానుసన్ధానమాత్రతాలే ఉపేయలాభమ్ ఆర్థమాయ్
వరుమేయాకిలుమ్, (౧) “అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవంఘర్వాధీరో
హర్షశోకాజహతి” (౨) “తరతిశోకమాత్మవిత్” ఎన్తు ముముక్షువుక్కు
ఫలమ్ శొల్లుకిఱవిడత్తిల్ శోకనివృత్తిమాత్రతై పురుషార్థమాక్కు
వతు; (౩) “తత్సుకృతదుష్కృతేధూనతే” ఎన్తు పుణ్యపాపరూపకర్మ
విమోచనమాత్రతై పురుషార్థమాక్కువతు, (౪) “తస్యతావదేవచిరం
యావన్నవిమోక్షేయ, అథనమ్పత్యే” ఎన్తు దేహవిమోచనమాత్రతై
పురుషార్థమాక్కువతు; (౫) “విజ్ఞానసారధిర్యస్తు మనఃప్రగ్రహవా
న్మరః! సోఽధ్వనః పారమాహ్నతి తద్విష్ణోఃపరమంఽదమ్” ఎన్తు ఒరు
దేశవిశేషప్రాప్తియైపురుషార్థమాక్కువతు, (౬) “ఏషనమ్ప్రసాదో

(౧) కఠ-౧-౨-౧౨. (౨) ఛాన్దో-౨-౧-౩. (౩) కాఢీ-౧-౪.

(౪) ఛాన్దో-౫-౨౪-౩. (౫) కఠ-౧-౩-౯. (౬) ఛాన్దో-౮-౩-౪.

౭.స్థాద్భరీ రాత్నముత్తాయ పరంజ్యోతిరుపసమృద్యస్వే న రూపేణ౭భి నిష్పద్యతే” ఎన్నిటపడియే స్వస్వరూపప్రాప్తియై పురుషార్థమాక్కువతు; (౧) “నిరజ్జనఃపరమంసామ్యముపైతి” ఎన్టుపరమసామ్యాపత్తియై పురుషార్థమాక్కువతు. (౨) “ఏతమానందమయమాత్మానముపసజ్జామతి” ఎన్టుభగవత్సామీప్యత్తైపురుషార్థమాక్కువతు, (౩) “సాశ్చ తేనర్వాన్ కామాన్ సహబ్రహ్మణావిపశ్చితా” ఎన్టు భగవద్గుణానుభవత్తై పురుషార్థమాక్కువతు; (౪) “విజ్ఞానాదానందోబ్రహ్మయోనిః” (౫) “రసగ్ హ్యేవామంలద్భావనస్తీభవతి” ఎన్టు భగవదనుభవజనితమాన పరమానందత్తై పురుషార్థమాక్కువతు. (౬) “యేనయేనధాతాగచ్ఛతి తేన తేన సహగచ్ఛతి” ఎన్టు భగవదనువృత్తిరూపమాన కైజ్జగ్యత్తై పురుషార్థమాక్కువతాయ్, ఆక ఇప్పుడి శోకనివృత్త్యాడకలై పురుషార్థమాక చ్చొల్లకిఱ తత్రద్వాక్యవిశేషజగిల్ చరమపురుషార్థనిష్కర్షమ్ పిఱవామైయాలే, అన్దపురుషార్థవిశేషత్తై ప్రకాశిష్ఠికైక్కా-కి ఉత్తరార్థమ్ ఉదిక్కెయాలమ్, ఉపాయస్వరూపవిశేషప్రత్యాయకమాః పూర్వార్థముదిక్కెయాలమ్ పోనరుక్త్యపిలై.

ఉపేయతయా వరణముమ్ ఉపాయతయావరణముమితే ఇరణ్ణుక్కుమ్ కృత్యమ్. ఉపేయత్వేనవరి త్రపోతు ఉపాయాపేక్షైయుణ్ణు; ఉపాయత్వేనవరి త్రపోతు ఉపేయాపేక్షైయుణ్ణు. ఆకైయాల్ ఉభయముమ్ అపేక్షితమాఃకకడవతు. ఉపేయత్వవరణమావతు-ఈశ్వరన్ తిరువడికళిలే కైజ్జగ్యత్తైయే ఉపేయమాక అధ్యవసితైక్కె. ఉపాయత్వవరణమావతు-అవన్తిరువడికిలై ఉపాయమాక అధ్యవసితైక్కె.

అధ్యవసాయద్వయముమ్ ఇవ్వధికారికపేక్షితమ్. అనన్యసాధనత్వసిద్ధిక్కు ఉపాయా౭ధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. అనన్యభోగత్వసిద్ధిక్కు

(౧) ముఱ్ఱ-౩-౧-౩. (౨) తై-శ్శుగు-౧౦-౫. (౩) తై-ఆ-౧-౨.

(౪) (౫) తై-ఆ-౭-౧. (౬) పరమసం.

ఉపేయాధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. ఉపాయవిశేషాధ్యవసాయమ్ ప్రయోజనాన్తరపరనుక్కు ముణ్ణాకై యాలే, తద్వ్యావృత్తిసిద్ధిక్కు ఉపేయాధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. సాధకనుక్కుమ్ ఉపేయాధ్యవసాయముణ్ణాకై యాలే తద్వ్యావృత్తిసిద్ధిక్కు ఉపాయాధ్యవసాయమ్ వేణుమ్. సాధకన్తానే (౧) “ఇష్టంమనిషాణ, అముంమనిషాణ, సర్వంమనిషాణ” ఎన్ఱు ఉపేయవిశేషతై అపేక్షియానిన్ఱానే. (౨) “దైత్యనైన్యపరాజితాః శరణంత్యామసుప్రాప్తాః” ఎన్ఱు ప్రయోజనాన్తరపరనుక్కు ఉపాయాధ్యవసాయముణ్ణే; తద్వ్యావృత్తిసిద్ధిక్కుమ్ (౩) “అన్తరిక్షగతశ్శ్రీమాన్” (౪) “సతునాగవరశ్శ్రీమాన్” ఎన్ఱిఱపడియే ఉపాయోపేయాధ్యవసాయగృహాకీఱ మహదైశ్వర్యమ్ ఇవ్వధికారిక్కు అపేక్షితమాకై యాలే, అన్ఱై ఇరన్ఱైయుమ్ ఇరన్ఱువాక్యత్తాలుమ్ శొల్లుకిఱతు. అత్తై ప్పన్ఱ్ఱివిత్తే “ముముక్షుర్వై శరణమహంప్రపద్యే” ఎన్ఱు శ్రుతమాయిన్ఱ్ఱితుమ్.

కీర్త “ప్రపద్యే” ఎన్ఱు స్వీకృతమాన ఉపాయ త్తినుడై య ఫలమానకై జ్ఞుర్నై అపేక్షిక్కు క్కుడవతాకొన్ఱు, అతుక్కుప్రతిసమ్బద్ధి విశేషాధీనత్వ ముణ్ణాకై యాలే, అన్ఱప్రతిసమ్బద్ధియినుడై య పూరి పూరణపూర్వకమాక వసుసన్నిక్కిఱతు.

అతిల్, “శ్రీమతే ” ఎన్ఱిఱపడమ్ - కై జ్ఞుర్నప్రతిసమ్బద్ధియై పూరిక్కిఱతు. శేషత్వప్రతిసమ్బద్ధి ఒరుమిఘనమానవోపాతి, కై జ్ఞుర్నప్రతిసమ్బద్ధియుమ్ ఒరుమిఘనమాయిత్తే ఇరుప్పతు. ఆకై యాలేపెరియవిరాటియారోడే నిత్యసంయుక్తినానవసుక్కిన్ఱిఱతు. (౫) “నైకుణ్ఱేతు పరేలోకే శ్రియాసార్థంజగత్పతిః । ఆస్తేవిష్ణురచిన్ఱ్యాత్మా భక్తై

(౧) తె-నా-౧౩ (౨) వి-ప్ర-౧-౯-౬౫. (౩) రా-య-౧౬-౧? (౪) వి-ధ-౬౯-౪౭. (౫) కైవే

ర్భాగవతై స్సహ” ఎన్నిపడియే ఒరువిభూతియాక మిథునభోగపరాయితే ఇరుప్పతు.

ఆకై యితే అత్తిరళినిష్టుమ్ పిరికతిర్ ప్పట్టు త్తుడర్ న్దడిమై శెయ్య వన్దవర్ కళుమ్, (౧) “భవాంస్తసహవై దేహ్య గిరిసానుషరంస్యతే! అహంసర్వంకరిష్యామి” ఎన్దతుమ్. అన్దవిలై యపెరుమాళోపాతి అడి మై శెయ్య వాళై యుడై యారుమ్ * కోల త్తిరుమామకళోడు కూడిన ఉన్దై ప్పూడవేణుమెన్దతుమ్. (౨) “యవాకుమారః” (౩) “ఏష వామ నిః, ఏష భామనిః” ఎన్దాప్పోలేటతుకిఱ * పుంసాందృష్టిచిత్తాపహరియాన అవనుడై య వడివ్దుకై యుమ్, శీలాదిగుణవిశేషజ్గలై యుమ్, తలై సిర్ చ్చాట్టిలే అనుభవిప్పతు. అనుభవితనళో ఉన్దత్తైయావతు. అవళో తన్నుడై య ఓరో అవయవన్దళిలే ఆర్దుక్కాట్టు * అల్లిమలర్ మకళోపోక మయక్కుక్కక్కళాయ్, అవన్దానుమ్ ఉన్దత్తనావతాయ్ భాన్దమిథున మాయ్, తువన్దణు శెల్లుమ్పాతు శిశిరోపచారమ్ పన్దణువతు, వ్యజనా దికలై ప్పరిమాటువతు, పడిక్కమిడువతాయ్ ప్పోలే కాణుమ్ మిథున తుక్కుచ్చెయ్యుమ్ కిళ్ళితార్ మాయలువతు. ఆకై యాలే ఒరుమిథున మేప్రాప్యమ్.

ఇవన్ద్రోలే అన్యతమత్తై ప్రాప్యమాక నిన్దైక్కైయావతు - వినా శత్తోడేతలైక్కట్టుకై. పిరికై యితే, తత్తై మూక్కలుప్పున్దతుమ్, తమ యన్ తలై యలుప్పున్దతుమ్;

పరిమళమ్ పూవై శ్లాఘ్యమాక్కుమాపోలేయుమ్, ప్రభై మాణి క్యత్తై శ్లాఘ్యమాక్కుమాపోలేయుమ్, ఇవళా లేయితే అవనుక్కుభోగ్యత్వమ్. (౪) “శ్రద్ధయా దేవోదేవత్యమశ్నుతే” ఎన్నక్కడవతితే. శేషిక్కులతి శయత్తై ప్పన్దై యితే శేషవస్తువుక్కుకృత్యమ్. ఇవళా లే అవనుక్కునిఱము

జ్ఞాతే యావత్ - “విష్టపత్నీ” విష్ణోశ్రీః” ఎన్నిటపడియే ఇత్తలైయిల్ శేషత్వమ్ ప్రకాశిక్తైః.

ఇన్ద్ర శ్రీశబ్దంతాలే కైజ్జర్కప్రతిసమ్మన్ధితయా ముక్తనిత్యాది కథాలే సేవిక్కప్పడానిన్త్రాశేన్గిటవాకారముమ్, స్వభోగసౌఖ్యంతాలే అన నై సేవిక్కుమెన్గిట ఆకారముమ్ తోద్ర్దుకిటతు.

ఆక ఇప్పుదంతాలే పిరాట్టియుమ్ సర్వేశ్వరనుమ్ శేరవిరున్దశేర్ త్రియిలే అడిమైశెయ్యక్కడవనెన్ను మర్థవిశేషమ్ శొల్లిద్ర్ద్రాయిద్ర్దు.

అన్వడిమైతాన్, అనుభవజనితప్రీతియూద్ర్ద్రాక విత్తైయుమతా కై యాలుమ్, అనుభవజనితప్రీతితాన్ - అనుభావ్య విషయాధీనమా కై యాలుమ్, అన్దకైజ్జర్కత్తుక్కడియాన ప్రీతిక్కునాద్ర్ద్రక్లానస్వరూ పరూపగుణ విభూతిపూర్తియైచ్చొల్లుకిటతు - నారాయణపదమ్. (1) “అశ్నుతేకామాన్” (2) “లభ్యానన్దిభవతి” (3) “ఇమాకాలో కాన్ - అనుసచ్చరన్” (4) “సదాపశ్యన్తి” ఎన్నిటపడియే, స్వరూప రూపగుణాద్యనుభవమ్ ప్రీతిక్కుహేతువాకక్కడవతు. ప్రీతికైజ్జర్క హేతువాకక్కడవతు. ఇలైయాకిల్ “శ్రీమతే” ఎన్నిటవిడత్తిల్ చతు ర్థియే అమైయుమ్. కైజ్జర్క ప్రకాశమాకైక్కు నారాయణపదమ్ వేణ్డావే. స్వరూపరూపగుణవిభూతికళో నాలుక్కుమ్ వాచకమాకై యాలే, అనుభావ్యవిషయ పూర్తియైక్కాట్టక్కడవతు - నారాయణ పదమ్.

నారశబ్దమ్ - రూపగుణ విభూతిక ఘక్కు వాచకమాకిటతు. అయనపదమ్ - ఇన్దై మూన్దుక్కుమ్ కొళీకలమాన స్వరూపత్తైచ్చొల్లు కిటతు. అన్దస్వరూపత్తైప్పొర్తొల్ (5) “సత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మ” ఎన్నిట

(1) తె-ఆ-౧-౨. (2) తె-ఆ-౨-౧. (3) తె-భృగు-౧౦-౩.

(4) సాదు-ఉత్తర-౧౦-౨-౪.

పడియే అచి త్తిత్కాట్టిల్ అత్యస్తవ్యావృత్తమాన త్రివిధాత్మ స్వరూప త్తిలుమ్ అత్యస్తవ్యావృత్తమాయరుక్కుమ్.

రూపత్తైప్పార్ త్తాల్ (౧) “నభూతసంస్థానో దేహోస్య పరమాత్మనః” ఎన్ఱు అప్రాకృతమాయరుక్కైయాలమ్, అస్త్రభూషణాధ్యాయ త్తిత్కాట్టిలుకిపడియే సకలజగదాధారమై యాలమ్, ప్రాకృతముమాయ్, ఆధేయముమాన సర్వచేతనశరీరజ్జలిలుమ్ అధిక మాయుపక్కుమ్.

(౨) “అపహతపాస్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపి పాసన్యత్యకామన్యత్యనజ్జల్పః” (3) “యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్” (౪) “జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్య వీర్యతేజాన్యశేషతః। భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినా హేయైర్గుణాదిభిః” (౫) “సువీర్యశక్త్యాదిగుణైశ్చరాశిః పరః పరాణాం సకలా నయత్ర క్లేశాదయస్సన్తి” ఎన్ఱిటపడియే, హేయగుణాన్యసంసృష్టమాయ్, (౬) “యతో వాచోనివర్తన్తే” ఎన్ఱిటపడియే నిస్సేమముమాయ్, (౭) “నేతి నేతి” ఎన్ఱిటపడియే అపరిచ్ఛిన్నముమానకల్యాణగుణజ్జలుమ్ - హేయగుణాన్యసంసృష్టముమాయ్ పరిచ్ఛిన్నముమాన సర్వచేతనగుణజ్జలిలుమ్ అధికమాయుపక్కుమ్.

(౮) “యన్యచ్ఛాపామృతమ్” (౯) “యన్యమృత్యుః” (౧౦) “పాదోఽన్యవిశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యాఽమృతందివి” ఎన్ఱిటపడియే, ఉభయవిభూతియుమ్ విభూతికోటిఘట్టితైయైకైయాలే, పరిచ్ఛిన్న విభూతికళిల్ అధికైయాయుపక్కుమ్.

-
(౧) భార-	(౨) ఛాన్దో-౮-౭-౧.	(౩) మున్ఱ-౨-౨-౭.
(౪) వి-పు-౬-౫-౭౯.	(౫) వి-పు-౬-౫-౮౫.	
(౬) తై-ఆ-౯.	(౭) బృ-౪-౩-౬.	(౮) శుక్లయజు.
(౯) సుబా-౭.	(౧౦) పురుషసూక్తమ్.	

అక, ఇప్పుడి సర్వప్రకారతాలుమ్ సర్వాధికనాయ్, (౧) “పతిం విశ్వస్య” (౨) “పతింపతి నామ్” ఇత్యాదికథానామప్రతిపత్తిశ్చిత్ శొల్లక్తిక పడియే సర్వసామ్యమున సర్వేష్వరిత్, నారాయణశబ్దేనే ప్రకార్య ప్రతిసమ్మతియశొల్లస్స కుకైయాలే, (౩) “సర్వంపరనశంధుమ్” (౪) “సేవాశ్చస్మైర్వాస్యభాతా” (౫) “ఆపరప్రేక్ష్యభావాత్” ఎన్నికవాక్యజ్ఞాత్పల్లకిక సేవానిపేదమ్ అసేన్యసేవావిషయమ్. ఇతై యాకీ, ౬) “తమపానీతవ్యమ్” (౭) తదన్వేష్టవ్యమ్” (౮) “తద్వాసవిజ్ఞానీతవ్యమ్” (౯) “సాన్వేష్టవ్యం” (౧౦) “అత్మానమేనలోకముపాసీత” (౧౧) “కారణంతు ధ్యేయం” (౧౨) “సకై వేదితవ్యం” (౧౩) “ధ్యేయ స్సదా” (౧౪) “ధ్యేయోనారాయణస్సదా” (౧౫) “వాసుదేవతరుచ్ఛాయానాతిశేతానఘర్మదా సరకాఽక్ల రశమసి న కిమర్థంనసేన్యతే” ఎష్టు భగవత్సేవావిధాయకమానవాన్యజ్ఞోడు విరోధిక్కుమ్. పతిప్రతైక్కు ప్పరుషాస్తర స్పర్శమత్తో త్యాజ్యమాయణువతు; స్వభర్తృస్పర్శమష్టే.

అనస్తరమ్ భగవత్స్వరూపరూపగుణవిభూత్యాదికై అనుభవిత్య, అస్తభగవదనుభవజరితప్రీతిప్రకర్షమ్ ప్రేరిక్ (౧౬) “హాపుహాపు హాపు, అహమన్న మహమన్న మహమన్నమ్” (౧౭) “యేనయేన ధాతాగచ్ఛతితేనతేనహ గచ్ఛతి” (౧౮) “ఇరైత్తునల్లమేన్మక్కిశేత్త” (౧౯) “శూట్టురన్నావై కళో తూయనవేన్మి” ఇత్యాదికథాన్యల్లక్తికపడియే విరోధివివృత్తిపూర్వకముక ఒరుదేశవిశేషప్రతిలేపోయ్ వాచికమాక

-
(౧) తై.నా-౧౦.	(౨) శ్వే-౬-౭.	(౩) మను.-౧౬౦.
(౪) మను.-౪-౬.	(౫)	(౬) తై-నా-౬-౧౦.
(౭) ఛాన్దో-౨-౧-౧.	(౮)	(౯) ఛాన్దో-౨-౭-౧.
(౧౦) బృ-౩-౪-౧౫.	(౧౧) అథర్వవిభా.	(౧౨) కాషీ-౪-౧౨.
(౧౩)	(౧౪) భార-ఆశు.	(౧౫) విహగేష్ట/సం-౨౪-౧౩.
(౧౬) తై-భృగు-౧౦-౬.	(౧౭) పరమసం.	(౧౮) తి-వామ-౪-౩-౯.
(౧౯) తిరువిరు-౨౧.		

పుష్ప కాంక్షమాకపుష్ప పుష్పామ్ కిచ్చితార్థజ్ఞై ప్రాధికీకృతః -
“ఆయ” ఎన్నికచతుర్థియాలే.

అభిమతలాభమ్ విరోధినిష్పత్తిపూర్వకమాకనన్తి ఉదయామై
యాలే ఇక్ష్వాపృష్ణుకీకృతై జ్ఞానాపేక్షయాలే విరోధినిష్పత్తియమ్
ప్రాధికీకృత్యాకీకృతవతు. ఇరణ్ణమపేక్షితమాకిల్ ఇరణ్ణయమ్ ప్రాధికీ
యాతే, కై జ్ఞానార్థయై ప్రాధికీకృతనైన్నిల్; కై జ్ఞానార్థయై పరమ
ప్రయోజనమ్. అతఃకు ప్రతిబద్ధకమాకయాలే విరోధినిష్పత్తియ
నిష్పత్తిఅపేక్షితమాకికీకృతనై పోక్తి, * జరామరణమోక్షాన్తానాక
ఇహిన్తకేవలనై పోలే స్వయముద్దేశ్యమల్లామైయాలే వస్త అప్రాధాన్యమ్
తోన్త అత్తై ఎడాతోక్తికీకృత.

విరోధినిష్పత్తియై అవన్ స్వయన్ప్రయోజనమాకనికై నిరు
క్కుమ్; ఇవన్ కై జ్ఞానార్థవిరోధితయా త్యాజ్యమెన్తునికై నిరుక్కుమ్.
సంసారభయమితే అవనుక్కుశ్శత. భగవత్సాన్నిధ్యముశ్శతుఇనుక్కు
యితే. చరమశ్లోకీకృతీ విరోధినిష్పత్తియై ప్రధానమాకచొల్లిన్త.
స్వయముద్దేశ్యమాయన్తు. ఆత్మాపుక్కు స్వాభావికకర్మమాక కై జ్ఞా
నార్థమప్రకాశికైక్కు నడువీల్ ఇదై చ్చువరపోకి క్షేణువతెన్నుమ్నికై
వాలే.

ఇచ్చతుర్థి - తాదర్థ్యచతుర్థియాయ్, శేషిత్వవాచియాయ్
తేమాకిలమ్, కీర్తనన్తిన ప్రపత్తిక్కు శేషత్వమాత్రిమ్ ఫలమల్లామై
యాలే, “అకిచ్చత్కరస్మశేషత్వాననుపపత్తి” ఎన్నికపడియే శేషత్వ
ఫలమాక శేషపుత్తియైచ్చుల్లికీకృత. జ్ఞానమిల్లాతవన్తు స్వరూపమ్
* అసన్నేవవామోపాతియమ్, అనుకూలమిల్లాతపోతు అన్త జ్ఞానాన్
అసన్నేవవామోపాతియమ్, శేషపుత్తియైచ్చుల్లికీకృత శేషత్వముమ్
అనత్కల్పమాకకృతవతు. ఆకపితే మకారన్తక్కుమేలిల్ చతుర్థి వివ
రణమాయ్న్త.

శేషత్వమ్ ఇశ్లేసిద్ధియానిఱ్ఱుచ్చయేతేయమ్, ఒరుదేశవిశేషమ్ తేడిపోక వేణ్ణుకిఱతు శేషవృత్తిసిద్ధికాకవితే. ఉపాయస్వీకార త్తుక్కు మున్నే ఉణ్ణే శేషత్వజ్ఞానమ్, ఆకైయన్తో తిరుమన్త్రత్తుక్కు ప్పిన్బు ద్వయమాకవేణ్ణిల్లు. ఆకైయాలే శేషత్వజ్ఞానమ్ ముఱ్ఱుడ క్కడవతు. అనన్తరమ్ ఉపాయస్వీకారమాకక్కడవతు. అనన్తరమ్ కైఞ్జుర్యరూపమాన ప్రాప్యత్తినుడైయ ప్రార్థనమాకక్కడవతు. ప్రా ప్యాపేత్తైక్కనన్తరమన్తోతల్లాభహేతువానఉపాయస్వీకారమ్ పణ్ణువతు.

ఆనాల్, “అథాథీరాజకులంగచ్చేత్” “మన్దాగ్నిర్నాముబ్బి పేత్” “జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామోయజేత” ఎన్లితాప్పాలే, ఉపేయా పేత్తైయుడైయవసుక్కు ఉపాయాపేత్తైయాకైయాలే, ఉత్తరార్థమ్ ముఱ్ఱుట్టు, పూర్వార్థమ్ పిఱ్ఱుడవేణ్ణావోవెన్నిల్, పుయ్యత్తిదళైయిల్ అతువేణ్ణువతు; అనుష్ఠానదళైయిల్ మాతాడియిరుక్కుమ్. జ్యోతిష్టో మానుష్ఠానానన్తరమన్తో స్వర్గసిద్ధి.

ఆక, ఇచ్చతుర్థియాలే శేషత్వతై పుర్రుత్తుత్తరుమ్ శేషవృత్తి యైప్రాథిక్కిఱతు. ఇతుప్రార్థనారూపమెన్నుమిడత్తిల్ ప్రమాణమెన్నెన్నిల్, కీర్త ఉపాయస్వీకారమ్ పణ్ణినవన్, లభాభిమతనాయిరుక్కు మవనల్లామెయాలమ్, అభిమతఫలలాభదళైయల్లామెయాలమ్, ఇవ్వర్థ వివరణమ్ పణ్ణినభాష్యకారర్ “భవాని” ఎన్ఱు ప్రార్థికైయాలమ్, ప్రథమాచార్యరాన సమ్మాత్వార్ (౧) “అడిమైశెయ్యవేణ్ణుమ్” ఎన్ఱు ప్రార్థికైయాలమ్, ప్రార్థనారూపమాకక్కడవతు.

ఆకైయాలే, కైఞ్జుర్యప్రార్థనమ్ పణ్ణుకిఱతాయ్ ఇప్పదమ్, (౧) “ఒట్టివిల్ కాలమెల్లాముడనాయ్ మన్నివ్దువిలా వడిమైశెయ్యవేణ్ణు నామ్” ఎన్ఱు కైఞ్జుర్యవిశేషణమాకచ్చొల్లుకిఱ సర్వకాలాది శబ్దజ్ఞ ఖాలే అన్దక్కైఞ్జుర్యప్రకారత్తైచ్చొల్లుకిఱతు.

సర్వకాలశబ్దత్వాలే (౧) “నచపునరావర్తతే నచపునరావర్తతే”
(౨) “అనాపుత్తిశ్చబ్దాదనాపుత్తిశ్చబ్దాత్” ఎన్నిటపడియే యావ
దాత్మభావి అనుభావ్యమాన భోగతైస్థాః క్రింది.

ఇత్తాలే (౩) “గతాగతంకామకామాలభస్తే” (౪) “గత్వా
గత్వానివర్తస్తేచన్యసూర్యాదయోగ్రహః” ఎన్నిటపడియే, దేశాన్తర
త్తిలే ద్రవ్యతై ఆర్జితత్వ దేశాన్తరత్తిలే అజివిత్తిట్టుజీవిత్తు, మాన్యవాతే
దేశాన్తరమ్బోహారోపాతి, ఇన్ద్రే ఆర్జితమానపుణ్యతై అనుభవిత్తు భోగా
వసానత్తిలే, (౫) “యథేతమాకాశమ్, ఆకాశాద్వాయమ్, వాయు
ర్భూత్వాభూమోభవతి, భూమోభూత్వా అభ్రంభవతి, అభ్రం
భూత్వామేఘోభవతి, మేఘోభూత్వాప్రవర్షతి” ఎన్టుమ్ శొల్లకికీక్రమ
త్తిలే పునరాపుత్తి లక్షణమాన స్వర్గాద్యైశ్వర్యభోగ త్తిత్కాట్టిల్
వ్యాపుత్తిశొల్లిల్లు.

సర్వదేశశబ్దత్వాలే దివ్యవేశ్యమ్, తిరుమామణిమన్తపమ్, దివ్యో
ద్యానమ్ తోడక్కమాన పరమపదత్తిల్ భోగస్థానజ్ఞభోడు ఆమోద
ప్రమోద సమ్మోదరూపమాన పూహస్థానజ్ఞభోడు, లీలావిభూతియిల్
పూహవిభవార్చావతారాది స్థానజ్ఞభోడుమ్ వానియట, (౬) “తస్య
సర్వేషులోకేషు కామచారోభవతి” (౭) “ఇమాన్లోకాన్ కామా
న్నీ కామరూప్యనుసంభవన్” ఎన్నిటపడియే దేశపరిచ్ఛేదమిల్లాతపడి
అడిమై శైయ్యపై టువేనాక వేణుమెన్నిటతు.

ఇత్తాలే దేశపరిచ్ఛిన్నమాన కేవలనుడైయ భోగతై వ్యావర్తి
క్కిటతు. అతావతనుసాంసారికమాన శబ్దాదివిషయజ్ఞానినుడైయ అను
భవమ్ శరణునితసంసారవశవర్తికాన బ్రహ్మాదికభుక్తే భోగ్యమా

(౧) ఛాన్డో-౮-౧౫-౧౦. (౨) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౨౨. (౩) గీ-౯-౨౧.

(౪) వి-పు-౧-౬-౪౦. (౫) ఛాన్డో-౫-౧౦-౫. (౬) ఛాన్డో-౭-౨౫-౨.

(౭) తై-శ్శు-౧౦-౫.

యిరుక్తైశ్చయాలమ్, ఆత్మానుభవసుఖత్వేషుర్థా ఆతీక్షుద్రమాయుర
 కైశ్చయాలమ్, శబ్దాదివిషయజ్ఞాత్ అన్వయమితి. (౧) “ఏకాన్తినస్సదా
 బ్రహ్మభక్త్యా యినో యోగినోహియే । తేషాంతత్పరమంస్థానం యదైవ
 పశ్యంతిసూరయః ” ఎన్టు అనన్యప్రయోజనరాస పరిమైకాన్తికళాలే
 అనుభావ్యమాన అపరిచ్ఛిన్న భగవదనుభవత్తిల్ అన్వయమిల్లామై
 యాలమ్, అణుపరిమాణనాన ఆత్మానే భోగ్యమాయురకుమే,
 ఆత్మేయాలే అవాత్మానుభవమ్-దేశపరిచ్ఛిన్నమ్.

సర్వానస్థాశబ్దత్తాలే కీర్త్యచ్ఛ్చిన్నవశ్యమౌల్ నశ్వరమన్తికై
 యావదాత్మభావియాయ్, కైవల్యమౌల్ సజ్జుచితమన్తియిలే,
 సర్వదేశానుప్పత్తమాయురన్తతేయాకిలుమ్, నిత్యాగ్నిహోత్రమౌల్
 భోగోపరతిగర్భమాయురప్సన శిలకాలవిశేషజగ్గుమిడై విడలామ్, అజ్ఞ
 నన్తియిలే అన్తరగ్గదకైయోడు బహిరగ్గదకైయోడు వాశియతి ఒరు
 కాలకలైయమ్ వన్ద్యేయాకాతపడి అడిమైశైయ్య ప్పెఱువేనాశిపేణ్ణు
 మేన్తితి.

అథకోలకమ్ కొడుక్కుమౌల్తోడు, నాచ్చిమారుమ్ దేవరు
 మాయ్ తెన్ట్రుమ్ పితౌల్లిక్కవేణ్ణుమ్బడియాన దకైయోడు వాశి
 యతి త్రిరువనన్దాధ్వానోపాతి అడిమైశైయ్యవేణుమ్. ఒలక్కమ్ కొడు
 క్కుమౌల్తు ఛత్రచామరాదిసాణియాయుమ్, అన్తరగ్గదకైయిల్
 పడుక్కై, పడిక్కిమ్, ఒట్టుపెట్టిల్, కాళాజ్జి, లీలాశుకమ్ తొడక్క
 మాననైయాయుమ్, ఇడైవిడమల్ అడిమైశైయ్యక్కడవనాయితే
 యురుప్పతుముత్తన్.

ఇత్తాల్ ఒరుకాల్ (౨) “ఆత్మానం వాసుదేవాఖ్యంచిన
 యన్” ఎన్తితిపడియే స్వానుభవనైభవత్తాలుమ్, శ్రీస్తనస్సంక్షేపాను

భవత్తాలుమ్, “అహమన్నమ్” ఎన్నిపడియే పరమభోగ్యభూతమాన నిత్యము క్తినుడైయ స్వరూపానుభవత్తాలుమ్, పరమాన్వియాకానిఱ్ఱుచ్చైయే తయుమ్, (౧) “సపకాకీనరమేత,” (౨) “భృశంభవతిదుఃఖితః” (౩) “క్రోధమాహరయ త్తీనమ్” (౪) “కోపస్యనశమేయవాన్” ఎన్నిపడియే సూరికిభోపాతి తన్నోడే అవర్జియసమ్మన్నముడైయార్ శిలచేతనర్ కిరణకి శేబరః ధురమాయ్ క్కిడక్కిఱపడియొక్కణ్ణు, ఉణ్ణతురుక్కాట్టాలోహ్రివతు; కిరణకి శేబరజ్జలై కొడుత్తాలుమ్ తాపత్రయతప్తరాయ్ నోవుపడుకిఱ పడియొక్కణ్ణు అవర్ కిల్ తామ్ వస్తు సాన్తన్వనమ్ పణ్ణవేణ్ణుమ్మడి వెఱుప్పతు. అవైవణ్ణుకిఱ భగవదపచారాడికలై క్కిణ్ణు ఇరక్కిత్తుక్కుఱుప్పాన హృదయత్తై క్రోధత్తుక్కిడమాక్కునతాయ్, లీలావిభూతి సమ్మన్నత్తాలే ఒరుతలై తోతనత్తియుమ్, ఒరుతలై విఱుప్పమాన ఈశ్వరనుడైయ భోగ త్తిఱ్ఱాట్టిల్ భోగమాత్రసామ్యయు క్తనాన ముక్తనుడైయ భోగ త్తుక్కు వ్యావృత్తి శొల్లిల్లి న్నాయిల్లి.

సర్వవిధశబ్దత్తాలే (౫) “నివాసశయ్యాసనపాదుకాంశుకో పధానవర్షాతపవారణాదిభిః” (౬) “శెన్టాల్ కుడైయామ్ ఇరున్దాల్ శీఱ్ణాతనమామ్ నిన్టాల్ మరవడియామ్” ఎన్నిపడియే ఆదరాఁనురూపమాక, (౭) “సపకభాభవతి, ద్విధాభవతి, త్రిధాభవతి, శతభాభవతి, సహస్రభాభవతి” ఎన్నిపడియే అనేకబగ్రహపరిగ్రహమ్మణ్ణి (౮) “అహంసర్వంకరిష్యామి” ఎన్ఱు ఇన్ఱైయ పెరుమాళ్ - ఛత్రచామర పాణికిభావతు, ఖనిత్రపిటకాధరరావతు, ఫలాహరణాదికలై ప్పణ్ణువతు, శాలాసన్ని వేశాదికలై ప్పణ్ణువతు; కుసుమశయనాదికలై ప్పణ్ణువతు,

(౧) మహాప-౧-౧.

(౨) రా-అయో-౨-౪౦.

(౩) రా-అ-

(౪) రా-య-౫౯-౧౩౬.

(౫) స్తో-౪-౪౦.

(౬) ౧-తిరువ-౫౩,

(౭) ఛాణ్డో-౭-౨౬-౨.

(౮) రా-అ-౩౧-౨౭.

కై యమ్ పిట్టమాయ్ నోక్కువతాయ్, పడై వీట్టిల్ పెరుమాళ్ పరిక
రవర్గమ్ శెయ్ తతడై య త్తామే శెయ్ తాప్పో లే, నానుమ్ ఎల్లావకై ప్పట్ట
ఆడిమైకై శెయ్ శెయ్యప్పెలు వేనాక వేణు మెచ్చు ప్రాథిక్కిఱతు. ఇత్తా లే
నెఱుమ్ ములై యా లే అడిమై శెయ్యమ్ * నిత్యాన పాయునియాన పిరాట్టి
యుడై య భోగ త్తిత్కాట్టిల్ వ్యావు త్తి శొల్లిల్ న్దొయిల్ న్దు.

చేతననుడై య స్వరూపత్తోడు భోగత్తోడు కిళ్ళితార్ త్తోడు
వాళియఱ అత్యంత వ్యావుత్తమాయరుక్కుమ్. భగవచ్చేపత్వమ్ అవ
ళుక్కు- స్వరూపమ్; మిథునశేషత్వమ్ ఇవనుక్కు- స్వరూపమ్. భగవ
ద్భోగమే అవళుక్కుళ్ళతు; అవళుమ్ అవనుమాన శేర్ త్తి ఇవనుక్కు-
భోగ్యమ్. స్తనతటాదికళాలే పణ్ణమ్ కిళ్ళితార్ త్తమ్ అవళుక్కుళ్ళతు;
ఇవనుక్కు మిథునవిషయమాన సర్వవిధకిళ్ళితార్ త్తముముణ్ణు. ఉచిత
శబ్దత్తాలే సర్వకాలజ్గళిలుమ్ సర్వదేశజ్గళిలుమ్ సర్వావస్థజ్గళిలుమ్ సర్వ
విధకిళ్ళితార్ త్తముమ్ పణ్ణక్కడ వేనెన్దిఱ సజ్కల్పమే ఇవనుక్కుళ్ళతు.

అనుష్టిక్కుమిడ త్తిల్ (౧) “క్రియతామ్” ఎన్దిఱపడియే “అవన్
తిరువుళ్ళత్తుక్కు యాతొన్ఱు అనుకూలమానతు; అతు-అనుష్ఠేయమ్”
ఎన్ఱు, స్వేచ్ఛావ్యావుత్తమాన కై జ్కర్యత్తైచ్చొలుకిఱతు. అతావతు -
మరవడికళోపాతి తిరువడికిళి లేకిడక్కువుమాయ్, మాలై యోపాతి తిరు
ముడియి లేఱవుమాయ్, ఇళై య పెరుమాళ్ పాతి కూడప్పొకవుమాయ్,
శ్రీభరతాద్వానోపాతి తలైయిలే ముడివైక్కవుమాయరుక్కై. ఇతు
విడై పారతన్త్ర్యత్తక్కైనిలమ్. యాతొన్ఱు-తిరుముకమలర్ త్తిక్కు-
ఉఱుప్పాయఱువతు, అతిడై కై జ్కర్యమావతు.

ఆక ఇత్తాల్, నెడునాళ్ భోగవిరోధియాన క్షయరోగత్తాలే
నోన్దవన్ ఒరుసిద్ధాపధత్తై ప్పెల్ న్దు నోయ్ విట్టుక్కుళిక్కు మోపాతి,

భగవత్ప్రసాదమాకిం పరమభేషజవై భవత్తాలే సాంసారికమాన తజై
యఃకర్మభీష్ట, అమృతకర్మభీష్టిన మాశిక్మమ్మోలే అత్యుజ్జ్వల
నాయ్, అర్చిరాదిగతియా లే పరమపదమాకిం దివ్యదేశ త్రిలేపుక్కు,
నిరస్తరభగవదనుభవైకయాత్రియాన నిత్యసూరిసజ్జ త్రిలే అన్యతమ
నాయ్, కడల్ ఉడైన్దాప్పోలే కణ్ణిడమెక్కుమ్ తిఱన్దపాయ్కిం పరమ
భక్తిరూపాపన్నజ్ఞానత్తాలే, ఈశ్వరనుడైయన్వరూపత్తోడు రూపత్తోడు
గుణత్తోడు విభూతియోడు వాశియఱ విళాక్కులై కొణ్ణు అనుభవిత్తు,
అన్దవనుభవజనితప్రీతిప్రకర్షత్తాలే మధుపాన మత్తనైప్పోలే అక్రమ
మాక స్తోత్రముఖనాయ్ క్కళిత్రాడువతు, అతుతాన్ పోయ్ త్తలై
మణ్డైయిట్టు కిళ్ళిత్కారజ్గళిల్ కుతూహలత్తై ప్పిఱప్పిత్తు అడిమైయిలే
మూట్టువతు, అన్దకిళ్ళిత్కారన్దాన్(౧) “నిరవద్యంపరంప్రాప్తే” ఎన్నిఱ
పడియే అనుభూతాంశమ్ అల్పమాయ్ అనుభావ్యాంశమే విజ్ఞుమ్బడి
యాన విషయవైలక్షణ్యవై భవముమ్, అతుతన్నైయుమ్ విళాక్కులై
కొళ్ళవల్ ద్రాన అభినివేశాతిశయముమ్ కై తొట్టువళర్ క్క, అత్తాల్
కొళ్ళ కొమ్ముమూడప్పడర్ న్ద ఒరుకాలపరిచ్చేదత్తైయాతల్, దేశపరి
చ్చేదత్తైయాతల్, అవస్థాపరిచ్చేదత్తైయాతల్, క్రియాపరిచ్చేదత్తైయాతల్
సహియామైయాలే, సర్వకాలజ్గళిలుమ్ సర్వదేశజ్గళిలుమ్ సర్వావస్థజ్గళి
లుమ్పణ్ణుమ్సర్వవిధకై జ్గర్గజ్గళై యుమ్ప్రార్థితతాయ్ నిన్దతు, “ప్రార్థ
నాయాంచతుర్థీ” ఎన్నిఱచతుర్థియా లే.

(౨) “అపహతపాప్మావిజరోవిమృత్యుః” (౩) “నిర్గుణం నిరజ్జనమ్”
ఎన్నిఱపడియే హేయగుణనిషేధత్తైయుమ్, (౪) “యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్”
ఇత్యాదికళిల్పడియే విలక్షణగుణయోగత్తైయుమ్ శొల్లి, ఇప్పడివిలక్షణ
గుణయుక్త మాయ్ హేయగుణ రహితమానవస్తువే ఉపాస్యమెస్తు

(౧) (౨) ఛా-౮-౩-౧. (౩) శ్లో-౬-౧౯. (౪) ముణ్డ-౨-౨౩.

ఉపాస్యవస్తునిర్ణయమ్ పణ్ణినవోపాతి, ప్రాప్యమాయ్ అటువతుమ్
వైలక్షణ్య పూర్వమాయ్ హేయగన్ధ రహితమూయరుక్క వేణ్ణికై
యాలే, అతిల్ వైలక్షణ్య పూర్తియై కీమైదైయచ్చొల్లిన్ద్రాకై
యాలే, అనన్తరమాన ఇన్ద నమశ్శబ్దమ్ హేయగన్ధరాహిత్యతై చ్చొల్లు
కిఱతు.

అతిల్ భోగత్తుక్కు హేయాన్వయముణ్ణావతు - భోగ్య వస్తువి
స్వక్కల్ కుఱైయాలే యాతల్, భోక్తావిస్వక్కల్ కుఱైయాలే
యాతలితే; అతిల్ ఇఱ్ఱుచ్చొన్న భోగ్యమ్ సర్వ మజ్జళాయతన భూతై
యాన పిరాట్టిక్కుమ్ మాజ్జళ్యకరమాయ్, తాన్ (౧) “మజ్జళానాచ్చ
మజ్జళమ్” ఎన్నిఱపడియే స్వరూపరూపాదికళాలే సర్వ మజ్జళజ్జళుక్కుమ్
అవ్వరుకు పట్టిరుక్కైయాలే కుఱైవన్ద్రొరున్దతు; ఇని భోక్తృత్వ దోష
మేయుశ్యతు, అత్తైక్కట్కిఱతు ఇప్పదమ్; అతావతు, అహజ్కార
మమకారజ్జల్.

స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞాన జనకమానతిరుమన్త్రత్తిలేఅహజ్కార
మమకారజ్జల్ నివృత్తమూయరుక్క, ఇప్పోతు నివర్త్యమాకిఱ అహ
జ్కార మమకారజ్జళెనైయెన్నిల్; ఇవ్వహజ్కార మమకారజ్జల్ తాన్
మూస్తువకైప్పట్టిరుక్కుమ్. (౨) “అనాత్మనాత్మబుద్ధిర్యా అస్వేస్వమి
తియామతిః” ఎన్నిఱపడియే, అనాత్మావానదేహత్తిల్ ఆత్మబుద్ధియుమ్,
దేహేనుబద్ధియాన పదార్థజ్జళిల్ స్వత్వబుద్ధియుమ్-అహజ్కార మమ
కారమాకిక్కుడవతు; అతుక్కుమేలే “స్వతన్త్రాహమ్” ఎస్తు దేహేత్సర
మాక ఆత్మావై త్రిపత్తి పణ్ణిప్పోరానిఱ్ఱుచ్చెయ్తేయుమ్, స్వతన్త్ర
మాక ప్రతిపత్తి పణ్ణిప్పోరువతోస్తుణ్ణు; అతువుమొరు అహజ్కారమ్;
విషయముణ్ణాకిల్ మమత్తైయుమ్ అనువర్తిక్కుమితే. అతుక్కు మేలే

కర్మజ్ఞానాదికలై అనుష్ఠిక్కువుమామ్; ఒరు సాధన విశేష స్వీకారమ్
పణ్ణవుమామ్. “అవద్దీ యిక్కుఅనుష్ఠాతానాన్, ఎన్నుడై యఅనుష్ఠానమ్
ఇవై” ఎన్ఱు పిఱప్పనశిల అహజ్కారమమకారజ్ఞభుమ్ ఉళ; ఇష్టడిమూ
న్ఱువకై పుట్ట అహజ్కారమమకారజ్ఞభుమ్ ప్రథమాత్మరత్తిల్ చరమ
పదత్తాలుమ్, అతిల్ విభక్తివిశేషత్తాలుమ్, అనన్తరపదత్తాలుమ్ వ్యా
వుత్తమాయిదీ యి.

ఇని ఇవై మూన్ఱుక్కుమేలే కాకాక్షిన్యాయత్తాలే ఒరుపదవిశే
షత్తాలే వ్యావుత్తమాయ్, భోగదశానువుత్తిక్కుమ్ యోగ్యతైయు
ణ్ణాయిపప్పతోరు అహజ్కారమమకారముణ్ణు, అత్తైవ్యావర్తిక్కిఱతు
ఇట్లు. అతాకిఱతు-“నాన్ భోక్తా, ఎన్నుడై యభోగమ్” ఎన్ఱిరుక్కై.

(౧) “అహమన్నాదః,” (౨) “సోఽశ్చ తేసర్వాన్ కామాన్”
(౩) “సదాపశ్యన్తి” (౪) “భోగమాత్రసామ్యలిక్ష్వాచ్చ.” (౫) “అత్ర
బ్రహ్మసమశ్చుతే” ఎన్ఱు శొల్లుకిఱపడియే, నేరేగుణ దిశభుక్కుడై య
భోక్తావాయిరుక్కు, అతుక్కుమేలే గుణాద్యనుభవమ్ రసిత్తు పీఠనా
నాల్, అన్ఱప్రీతిప్రేరితమాయ్ వరుమతాయుమిరుక్కుకై జ్కర్యమ్ “భోక్తృ
త్వమ్ ఎనక్కిత్తై” ఎన్ఱిరుక్కై యావతెన్. భోక్తృత్వమిలైయాకిల్ (౬)
“లభ్యానన్దిభవతి” ఎన్ఱిఱతనన్దిత్వమిన్ఱియిలే ఒట్టియుమ్. ఆనన్దిత్వమిల్లా
మైయాలే అపురుషార్థముమామ్. కర్మానుష్ఠానదత్తైయిల్ కర్తృత్వా
ఽనుసన్ధానమ్ (౭) “అధిష్ఠానంతథాకర్తా కరణఞ్చ పృథగ్విధమ్ । వివి
ధాచపృథక్చేష్టా దైవజ్ఞైవాత్రపఞ్చమమ్” ఎన్ఱిఱపడియే ఆత్మావుక్కు
చైతన్యప్రయత్తమాన ప్రయత్నమాత్రమేయాయ్ అధిష్ఠానాదిశిభుక్కు
కర్తృత్వమాకై యాలే అఙ్గు ఉపపన్నమ్.

(౧) తై-భృ-౧౦-౬. (౨) తై-ఆ-౧-౨. (౩) సామ-ఉత్తర-౧౨-౨-౪.

(౪) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౨౦. (౫) కఠ-౨-౬-౧౪. (౬) తై-ఆ-౭-౧. (౭) గీ-౧౨-౧౪.

ముక్తనానాల్ కర్తృత్వారోపణవిషయమాన † అధిష్ఠానాదిక శీల్లామేయాలుమ్, (౧) “సర్వతరిపాణిపాదంతత్సర్వతోక్షి శిరోముఖమ్ | సర్వతస్క్రూతిమల్లోకే సర్వమావృత్యతిపతి” ఎన్నిటపడియే అధిష్ఠానాది కథాల్ కొఘ్మమ్ కార్యతై స్వరూపేణ కొశ్యవల్లనాయ్, (౨) “ప్రజ్ఞయాహివపశ్యతి” (౩) “మనసైవైతాన్ కామాన్సశ్యన్రమతే” ఎన్నిట పడియే అనుభవత్తుక్కు వేణ్ణువతు ఆత్మధర్మభూతమాన జ్ఞానమాత్ర మాక చ్చొల్లుకై యాలుమ్ అనుపపన్నమెన్నిల్; ఇప్పోతు అతువస్తు నిశైక్కిటతు. పతివ్రతైయాన స్త్రీక్కు భర్తృసంక్షేష జనిత సారస్యా సుభవముణ్ణాకానిజ్జుచ్చెయ్ తేయుమ్, భర్తావినుడైయ ముఖవికాస మాయ్-ప్రయోజనమ్ “అవ్యికాసహేతు” ఎన్ఱు సంక్షేపాదికళితే సజ్జమ్ పిటక్కుమోపాతి, భగవద్గుణానుభవాదికళిల్ “నాన్ భోక్తా, ఎనక్కు రసిత్తతు” ఎన్ఱుపురుషభోగత్తోపాతి స్వతన్త్రమాయరుత్తల్, సాధారణ మాయరుత్తల్ శెయ్ కై యన్ఱియిలే, “ఈశ్వరన్ ముఖమలర్ త్రి, ఎన క్కు హేతు” ఎన్ఱు అవద్రోశితే సజ్జమాయ్, ముఖమలర్ త్రియే తనక్కు భోగ్యమాకనినై త్తిరుక్కు. అతైప్పద్రవితేముతలిలే “అహమన్నమ్” ఎన్ఱుశొల్లి, పిన్నే “అహమన్నాదక” ఎన్ఱుతుమ్.

ఆక ఇవాక్యక్యద్వయత్తాలుమ్ స్వరూపజ్ఞానానస్తరభావియాయ్ పదద్వయోక్తమాన ఉపాయోపేయజ్జతై ప్రార్థితతాయ్ నిన్ఱతు. అతి ల్ పూర్వవాక్యత్తిల్ (ప్రపద్యే) ఎన్నిట క్రియాపదమ్ - అధ్యవసాయత్తై చ్చొల్లుకిటతు. అతుక్కు ఉపేయాధ్యవసాయవ్యావృత్తియై పుణ్ణి తరు కిటతు ఉపాయవాచకమాన శరణశబ్దమ్. అన్దపుపాయత్తుక్కు సాధ్యో పాయవ్యావృత్తియై పుణ్ణి తరుకిటతు - (నారాయణచరణౌ) ఎన్ఱు. అన్ద సిద్ధసాధనత్తిలిభియుమ్ తుత్తైయై చ్చొల్లుకిటతు - శ్రీమత్పదమ్.

(౧) గీ-౧౩-౧౪.

(౨)

(౩) ఛా-౨-౧౭-౧౮.

† (పా) అనుష్ఠానాదికళ్

ప్రాప్యదశానువృత్తి విరోధినినుడై య నివృత్తియై చ్చొల్లుకీటతు -
నమశ్శబ్దమ్. అవనుక్కు ప్రాప్తమాన కై జ్ఞార్మతైచ్చొల్లుకీటతు -
చతుర్థి. అన్తకై జ్ఞార్మప్రతినమ్మన్దియైచ్చొల్లుకీటతు - నారాయణపదమ్.
ప్రతినమ్మన్దియై పూరిత్తుత్తిరుకీటతు క్రిమత్పదమ్.

అక కై జ్ఞార్మ విరోధినివృత్తియైయుమ్, కై జ్ఞార్మతైయుమ్,
కై జ్ఞార్మ ప్రతినమ్మన్దియైయుమ్, ప్రతినమ్మన్ది పూర్తియైయుమ్, అత్తై
ప్పొలుకీట అధికారివిశేషణమాన అధ్యవసాయతైయుమ్, అతు ఉపా
యాధ్యవసాయ మెన్నుమిడతైయుమ్, అన్తపుపాయత్తినుడై య సిద్ధత్వ
తైయుమ్, అన్త సిద్ధోపాయత్తిలే మూట్టుమ్పురుష కారత్వతైయుమ్ శొల్లి
న్ద్రాయ్ద్రు.

పిరాట్టియుడై య పురుష కారత్వతైయుమ్, పురుష కారభూతై
యాన అవళుడై య నిత్యయోగతైయుమ్, నిత్యయైకైయాన అనిశాలే
ఉదిక్కప్పట్ట శీలాదిగుణవిశేషజ్ఞతైయుమ్, అన్ది గుణ ప్రకాశకమాన
విలక్షణవిగ్రహయోగతైయుమ్, గుణవిగ్రహవిశిష్టనుడై య ఉపాయ
భావతైయుమ్, అన్తపుపాయావలమ్బయాన చేతననుడై య అధ్యవసాయ
తైయుమ్, అధ్యవసాయవిశిష్టనుక్కు ప్రాప్తమీదరుమిథునమెన్నుమిడతై
యుమ్, అన్త ప్రాప్తతైప్పుణ్ కట్టిత్తరుమ్ సర్వస్వామిత్వతైయుమ్, సర్వ
స్వామితిరువడికళిల్ కై జ్ఞార్మమేపురుషార్థమెన్నుమిడతైయుమ్, అతుక్కు
విరోధి అహజ్కారమమకారమెన్నుమిడతైయుమ్ శొల్లిన్ద్రాయ్ద్రు.

ద్వయప్రకరణమ్ మున్ద్రున్ద్రు.

పెరియవాచ్చాన్బితై తిరువడికళే శరణమ్,

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

పెరియవాచ్చాన్నిలై అరుళిచ్చెయిత పరస్తమాస్యత్తిల్,
చరమణ్ణోక ప్రకరణమ్.
అవతారికై;

ధక్తియిలుమ్ ప్రపత్తిక్కు నెడువాళియుణ్ణు. ఆచార్యరుచి పరిగ్రహమ్; సర్వాధికారమ్, దేహవసాన త్తిలేఫలమ్, అన్తిమస్మృతివేడ్డా; పరమచేతనమ్, సిద్ధస్వరూపమ్, సహాయాస్తరనిరపేక్షమ్, అవిలంబ్య ఫలప్రదమ్, స్వరూపానురూపమాన ఉపాయమ్, ప్రాప్త్యానురూపమాన ఉపాయమ్.

“సర్వధర్మాన్మరిత్యజ్య” ఎన్నిజ్జోక త్తిట్టాల్లుకిఱి ధర్మపరిత్యాగమ్ - శాస్త్ర విరోధత్రాలుమ్, అనుష్ఠానవిరోధత్రాలుమ్, ప్రకరణ విరోధత్రాలుమ్ అయి క్తమ్.

(౧) “యావజ్జీవమగ్నిహోత్రం జుహుయాత్” (౨) “ధర్మేణ పాపమపసుదతి” (౩) “యజ్ఞేనదానేన తపసానాశకేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి” (౪) “సర్వాపేక్షాచ, యజ్ఞాదిశ్రుతే రశ్వవత్” ఎఱ్ఱజ్ఞాన సాధనమాక కర్మతై అవశ్యానుష్ఠేయమాక ఓతుకైయాలమ్, (౫) “బ్రహ్మవిదాహ్నోతి పరమ్” (౬) “తమేవంవిద్వానమృత ఇహభవతి” (౭) “బ్రహ్మవేదబ్రహ్మైవభవతి” (౮) “తథావిద్వాన్మృణ్యపాపేవిధూయ నిరజ్ఞానః పరమంసామ్యముపైతి” (౯) “అస్తి బ్రహ్మేతిచేద్వేద

(౧) ఆపస్తంబ-౩-౪-౧౮.

(౨) తై-నా-౭౯.

(౩) బృ-౬-౪-౨౨.

(౪) బ్రహ్మసూ-౩-౪-౨౬.

(౫) తై-ఆ-౧.

(౬) పురుషసూక్తమ్.

(౭) ముణ్డ-౩-౨-౯.

(౮) ముణ్డ-౩-౧-౩.

(౯) తై-ఆ-౬-౧.

సంతమేనంతతోవిదుః” (౧) “విద్యాత్తుపురుషంపరమ్” ఎఱ్ఱ, వేదసవిశేషజ్ఞే భగవత్ప్రాప్తి సాధనమాకివిధికైయాలుమ్, (౨) “యమేనైషపుణితే తేనలభ్యః, తిన్యైష ఆత్మా విపుణితేతనూం స్వామ్” (౩) “భక్త్యాచభుత్యాచ సమాహితాత్మా జ్ఞానస్వరూపం పరిపశ్యతీహ” (౪) “హృదామసీషామనసాఽఙ్గీకృత్వః” ఎఱ్ఱ ప్రాప్తి సాధనమాక భక్తియై విధికైయాలుమ్, ఇవర్ణోన్మదైయత్యాగమ్ శాస్త్రవిరుద్ధమ్.

(౫) “శుకోముక్తిః, వామదేవోముక్తిః” ఎఱ్ఱముక్తిరాకశ్రుత రాన శుకాదికిలోడు, (౬) “ఉపమానమశేషాణాంసాధూనామ్” ఎన్న ప్పిఱున్ద ప్రహ్లాదనోడు, భరతసాధరి ప్రభృతికిశాన అల్లాతముముఠుక్కు లోడు వాళియఱ కర్మజ్ఞానాదికలై యే అనుష్ఠిత్తుప్పొరుకై యాలే, ధర్మ త్యాగ విధిఅనుష్ఠానత్తోడుమ్ విరోధిక్కుమ్.

(౭) “నియతంకురుకర్మత్వం కర్మజ్యాయోహ్యకర్మణః” (౮) “కర్మజైవహి సంసిద్ధి మాస్థితాజనకాదయః” (౯) “సర్వంకర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానేపరిసమాప్యతే । సహిజ్ఞానేనసదృశం పవిత్రమిహవిద్యతే । జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతేతథా” (౧౦) “భోక్తారంయజ్ఞ తపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్ । సుహృదంసర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాంశాన్తిమృచ్ఛతి” (౧౧) “భక్త్యామామభిజానాతి” (౧౨) “భక్త్యా త్వనన్యయాశక్యః” “మద్భక్తింభజేతరామ్” (౧౩) “మన్మనాభవమ ద్భక్తిః” ఎఱ్ఱ సాదరమాకవుమ్ సవిస్తరమాకవుమ్ పతిసెట్టోత్తాలుమ్ ఉపదిష్టమాన కర్మాదిత్యాగమ్ ప్రకరణవిరుద్ధమ్.

(౧) (౨) కఠ-౧-౨-౨౩. (౩)

(౪) తై-నా-౧. (౫) (౬) వి-పు-౧-౧౫-౧౫౬. (౭) గీ-౩-౮.

(౮) గీ-౩-౨౦. (౯) గీ-౪-౩౩. (౧౦) గీ-౫-౨౯.

(౧౧) గీ-౧౮-౫౫. (౧౨) గీ-౧౧-౫౪. (౧౩) గీ-౧౮-౬౫.

ఆక శాస్త్రవిరోధముమ్, కర్మజ్ఞానాఽనుష్ఠానినరోధముమ్, ప్రకరణవిరోధముమ్ పిఱిక్లెయాలే, ఇశ్లోకత్తుక్కు ఇవన్ ద్రోడుశేర్ న్నవర్థమ్ అర్థమామి త్తనై; విగుద్ధమాన త్యాగమ్ అర్థమాకమాట్టా తెన్లు శిలర్ శొన్నార్ కిశ్.

శాస్త్ర విరోధముమ్, అనుష్ఠానవిరోధముమ్, ప్రకరణవిరోధముమ్ పిఱిక్లెయాలే అత్తు అర్థమాకాత్తు.

(౧) “యో బహ్మణం విదధాతిపూర్వం యోవై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై తంహి దేవమాత్యుబుద్ధిప్రసాదం ముముక్షుర్వై శరణఘహంప్రపద్యే” (౨) “తస్మాన్నాన్యసమేషాంతపసామతిరిక్తమాహుః” “న్యాస ఇతిబ్రహ్మ” “దేవానాంగుహ్యమ్” (౩) “యపవంవేద, బ్రహ్మణోమహిమానమాహ్నోతి” (౪) “తావదా ర్తిస్తథావాఞ్ఞా తావన్మోహస్తథాసుఖమ్ । యావన్నయాతిశరణం త్వామశేషాఘనాశనమ్” (౫) “శరణ్యం శరణంయాతోగోవిద్వంశావసీదతి” (౬) “మృతై నభవతోయాతా భూయసీజన్మనస్తతిః । తస్యామన్యతమంజన్మ సఞ్చింత్యై శరణంప్రజ” (౭) “తేషాంతు తపసాంన్యాస మతిరిక్తంతపశ్శుతమ్” (౮) “సాదే వేస్మిన్ప్రియజ్యతామ్” ఎన్లు సర్వధర్మపరిత్యాగ పూర్వకమాక అనుష్ఠేయైయాన ప్రపత్తియైయమ్, భగవత్ప్రార్థిక్కు స్వతస్త్రిసాధనమాక శాస్త్రత్తిలే విధిక్లెయాలే శాస్త్రవిరోధమిల్లె.

కర్మజ్ఞానాదివిధాయకమాన శాస్త్రజ్ఞుక్కుమ్, తత్త్వాగ పూర్వకమాక అనుష్ఠేయమాన ప్రపత్తియైవిధిక్కిఱి శాస్త్రత్తుక్కుమ్, అన్యోన్యమ్ విరోధమ్ పిఱిక్లెయాలే, ప్రపత్తిశాస్త్రద్వాన్ దుర్బల

(౧) శ్వేతా-౬-౧౮.

(౨) తై-నా-౭౯.

(౩) ఐ-తై-౧-౯-౭౩.

(౪) భార- (౫) భార-

(౬) భగవచ్ఛాస్త్రమ్.

(౭) అహిర్బు-సం-౩౬-౩౫.

మానాలోపేన్నిల్; శాస్త్రత్వమ్ అవిశిష్టమూకై యాలేప్రపత్తివిధాయక శాస్త్రతోడే విరోధమ్ పిఱక్కైయాలే, కర్మజ్ఞానాది విధాయక శాస్త్రద్వాన్ దుర్బలమాయిక్కైయాలే అతువు మర్కమస్తు.

ఇజ్జనేవిరోధమ్ శొల్లప్పార్క్కిల్, శ్శేనవిధిక్కుమ్ కామనావిధిక్కుమ్, మోక్షవిధిక్కుమ్ అన్యోన్యమ్ విరోధమ్ పిఱక్కైయాలుమ్, బ్రహ్మచర్యమ్, గ్వాప్థ్యమ్, వాసప్రథ్యధర్మమ్, క్షేతుధర్మమ్ ఇనల్మొక్కన్యోన్యమ్ విరోధమ్ పిఱక్కైయాలుమ్, (౧) “నహింసాత్వస్వాభూతాని” ఎన్ఱు భూతహింసైయైనిషేధిత్తువై త్తుపశువిశేసనత్తైవిధిక్కైయాలుమ్, (౨) “యావజ్జీవమగ్నిహోత్రంబుహుయాత్” ఎన్ఱు అగ్నిహోత్రహోమత్తైవిధిత్తువై త్తు, తత్త్వైగత్తై (౩) “సన్యసేత్సర్వకర్మాణి” ఎన్ఱు విధిక్కైయాలుమ్, కర్మత్తై అన్యథేయమాక చొల్లివై త్తు, తత్త్వైగపూర్వకమాక అన్యథేయమానజ్ఞానయోగత్తై విధిక్కైయాలుమ్, ఉపాస్యవస్తువై (౪) “యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్” ఎన్ఱు సగుణమాక చొల్లివై త్తు, (౫) “నిర్గుణమ్” (౬) “నిరజ్జనమ్” ఎన్ఱు గుణవిధురమాక చొల్లివై యాలుమ్, ఆక ఇన్యోముఖ్యశాలే ఆపాదచూడమ్ పరస్పరవిరుద్ధమాక త్తోల్మొక్కై యాలే శాస్త్రమాక త్యాజ్యమామ్.

ఇవిరోధత్తై గుణభేదత్తాలుమ్, వర్ణభేదత్తాలుమ్, ఆశ్రమభేదత్తాలుమ్, పాకభేదత్తాలుమ్, దుచిభేదత్తాలుమ్, అధికారిభేదత్తాలుమ్ పిఱక్కైయాలే పరిహరిక్కిఱనోపాతి, ఇతువుమ్ అధికారిభేదత్తాలే పరిహృతమ్. ఆక్కై యాలే శాస్త్రవిరోధమిల్లె.

కర్మజ్ఞానాదికల్లై అనుష్ఠిత్రగుకాదికశోపాతి, కల్లు ముచుకున్దప్రభృతికళాన ముముక్షుక్కుశోడు, దుర్వాసశ్యాపదూషితరాన దేవత్తై

(౧) భార. ఆ. ౨౧౨-౩౫. (౨) ఆప. స్తమ్మ-౩-౧౪-౨.

(౩) గి-

(౪) మున్ఱ-౨-౨-౨. (౫) ఆత్మోప-

(౬) శ్శే-౬-౧౯.

కళోదు వాళియఱ ప్రప త్త్యనుష్ఠానమ్ వణ్ణి ఫలిక్కక్కాఱ్ఱాయాలే, అను
ష్ఠానవిరోధముమిలై.

కిర్మయోగాదికళుక్కు సహఽనుష్ఠానమిల్లామైయాలే, పాకక్రమ
నిబద్ధనమాన అధికారిభేదత్తాలే పరిహరిక్కిఱనోపాతి, ఇతువుమ్ అధి
కారిభేదత్తాలే పరిహృతమ్. ఆత్మెయాలే ప్రకరణవిరోధముమిలై.

ఇప్పడి ఆభాసమాన శాస్త్రవిరోధాదికల్లై పురిహరిక్కైక్కాక
చ్చిలర్, “కీర్థ్రివిహితమానకర్మజ్ఞానాదికల్ - త్తైచ్చణ్ణికవిషయమ్, ఇన్ద
త్యాగపూర్వకప్రపత్తివిధానమ్ - అత్తైచ్చణ్ణికరాన స్త్రీశూద్రాదికళో
విషయమ్” ఎన్దు విషయవిభాగమ్ పణ్ణినార్కళి. ఇజ్జువిధివిషయభూత
నాన అన్జనన్ త్తైచ్చణ్ణికరిలే అన్యతవనాకైయాలమ్, (౧) “స్త్రీయో
వైశ్యాస్తథాశూద్రాస్తేపియాన్తిపరాంగతిమ్” ఎన్దు అత్తైచ్చణ్ణికరాన
స్త్రీశూద్రాదికళుక్కుమ్ భజనాధికారముణ్ణాక కీర్థ్రిశ్రుతమాకైయా
లుమ్, ప్రసజ్గప్రతిషేధమ్ ధర్మానుష్ఠానయోగ్యస్థలత్తిలే యాకైయా
లుమ్, అతువుమ్ అగ్ధనున్దు.

కర్మఫలత్యాగపూర్వకమాక అగ్ధప్రపత్తియై, విధిక్కిఱత్తెన్దార్
కళో శిలర్. ఇవ్విడత్తిల్ కిర్మయోగప్రస్తావమిల్లామైయాలమ్, ఉణ్ణా
నాలుమ్, (౨) “మాఫలేషుకదాచన” ఎన్దు కీర్థ్రిఉక్తమాకైయాలమ్,
ధర్మశబ్దమ్ ఫలవాచియిల్లామైయాలమ్, అతువుమ్ అగ్ధనున్దు.

“కృత్రుచాద్వాయణకూశ్మాణ్డవైశ్వానరితోడక్కమానప్రాయ
శ్చిత్తధర్మజ్ఞత్తి ఐట్టు, అన్దన్దనత్తిలే ఎన్నైయేపర్దు” ఎన్దిఱవత్తముమ్,
అన్దనన్ కిర్మయోగవిరోధిదుష్కృతత్తైయుడైయ నల్లామైయాలమ్,
మేర్వ్వియున్ద ఊర్వశియైయమనాదరిక్కుప్పడి జితేన్ద్రీయనాకైయా
లుమ్, కీర్థ్రిశోకజనకమానప్రాయశ్చిత్తమ్ అప్రస్తుతమాకైయాలమ్,

ధర్మశబ్దతై అవ్యవధితే ఒత్తుక్కనాన్తామైయాలమ్, అతువుమ్ అర్థమస్తు.

“భుక్త్వాహస్తాన్యథాచరేత్” పోలే కర్మయోగాదికిలే భ్రంశముణ్ణాయీదో నాకిల్, తత్ప్రియస్మి త్రమాకప్రప త్తియైవిధిక్కిణ్ తెన్దిపక్షముమ్, (౧) “సేహంభిక్రమనాశోస్తి ప్రత్యవాయోనవిద్యతే” ఎన్దు ప్రాయస్చిత్తవిరపేక్షమా చ్చొల్లుకై యాలమ్, అతువుమ్ అర్థమస్తు.

“జ్ఞానయోగలాభత్తుక్కు, తత్సాధనమానకిర్మతైవిట్టు ఎన్దై ప్పదోయి” ఎన్దిపక్షముమ్, సాధ్యమానజ్ఞానత్తుక్కు వాచకిశబ్దముమై యాలమ్, ప్రప త్తియై స్వతన్త్రమాకివిధిక్కి యాలమ్, ధర్మశబ్దమ్:ర్మ త్తశబ్దలేనిల్లామైయాలమ్, విహితకర్మత్యాగమాకిత దూషణమ్ వరుకై యాలమ్, అతువుమ్ అర్థమస్తు.

“ఇతైవిట్టేయాకిలుమ్ పదోయి వాన్” ఎన్దు శరణగతిప్రశంసై తాన్” ఎన్దిపక్షముమ్, ప్రశంసై యాల్ శోకనిన్పు త్తిపికవామైయాలే అతువుమ్ అర్థమస్తు.

“*పూర్ణాహుతిన్యాయత్తాలే ఇచ్ఛధికారిక్కు కిర్మత్యాగ త్తిల్ తాత్పర్యమిలై, ప్రప త్త్యనుస్థాన త్తిలే తాత్పర్యమ్” ఎన్దిపక్షముమ్, కర్మ త్యాగత్తైయొభీయ అనుష్ఠిక్కినాన్తాత ప్రప త్తిక్కు, ఫలత్తైయొభీయవే అనుష్ఠేయమానపూర్ణాహుతిన్యాయమ్ దృష్టాన్తముమైయాలే, అతువుమ్ అర్థమస్తు.

(౨) “నయోత్స్య ఇతిగోవిన్దముక్త్వాశూషీం బభూవహ” (౩) “రశోపస్థఉపావిశత్” ఎన్దు బద్ధసూత్యా భయత్తాలే యుధాన్నిన్పు త్త సాన అష్టననై యుద్ధత్తిలే ప్రవ ర్తిప్పికైక్కుకొక, ప్రపుత్తమాన ప్రబద్ధమాకై యాలమ్, కీర్తనైయ(౪) “నియతంకురుకర్మత్వం కర్మజ్యాయోహ్యకర్మణః శరీరయాత్రాపితేనప్రసిద్ధేదకర్మణః” (౫) “ధర్మ్యా

ద్రియధాచ్ఛేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్యనవిద్యతే ” (౧) “లోక
సజ్జహమేవాపి సముశ్రిన్ కిర్తుమర్హసి” ఎన్ఱు కర్మమ్ అచశ్యక్ తన్మమెన్ఱు
శొల్లకై యాలుమ్, (౨) “అథచేత్త్వమిమంకర్మంసజ్జామంసకరిష్యసి
తతస్స్వగర్మంకీర్తిష్యాహిత్యాపాపమవాప్స్యసి” (౩) “తత్” యుద్ధాయ
యుజ్యస్వనై వంపాపమవాప్స్యసి” ఎన్ఱుకర్మాఽచనుష్ఠాన త్తిల్ పాపిష్ఠనా
మైనై యాలుమ్,

(౪) “యేత్వేతదభ్యసూయన్తో నాఽనుతిష్ఠన్తిమేమతమ్! సర్వ
జ్ఞానవిమూఢాన్స్తాఁ విద్ధినష్టానచేతసః” ఎన్ఱు-తానాదరిత్తు ఉపదేశేత్త
కర్మత్తై సాదరమాక అనుష్ఠియానాకిల్ నష్టనామెన్ఱుమ్, (౫) “మోహా
త్తస్యపరిత్యాగస్తామసః పరికీర్తితః” ఎన్ఱు - కర్మస్వరూపత్యాగత్తైతమః
కార్యమాకచ్ఛొల్లకై యాలుమ్, (౬) “సజ్జాత్వక్వాఫలత్వాచ సత్యాగ
స్సాత్వికోమతః” ఎన్ఱు ఫలసజ్జాదిత్యాగమే సాత్వికత్యాగమెన్ఱుమ్ విశే
షిత్తుచ్ఛొల్లకై యాలుమ్, (౭) “నహిదేహభృతాశక్యం త్యక్తుంకర్మా
ణ్యశేషతః” (౮) “నియతస్యతుసన్నాసః కర్మణోనోపపద్యతే” ఎన్ఱు-
కరణజ్ఞో కుర్వదూపజ్గళాకై యాలే కర్మత్తై నేరాకవిదవాన్ఱామైయా
లుమ్, విడిల్ పశ్చిమహాయజ్ఞాదికల్లై యమ్ విడ వేణ్ణీవరుమాకై యా
లుమ్, విట్టాల్ యజ్ఞశిష్టాశియాకై తవిన్స్రు అఘాఽశియాయ్, ఆహార
శుద్ధియాల్ వరుమ్ సత్వశుద్ధికులై యుమ్బడియాయ్ విడుకై యాలుమ్,

(౯) “కర్తవ్యానీతిమేపార్థనిశ్చితం మతము త్తమమ్” ఎన్ఱు-
కర్తాఽచనుష్ఠానమే తనక్కు ఉత్తమమాకచ్ఛొల్లకై యాలుమ్, (౧౦)
“స్థితోస్మిగతసద్దేహం కరిష్యేవచనంతవ” ఎన్ఱు - శ్లోకమ్ కేట్టవనన్తర
త్తిలే, “నీతిరువుళ్ళమానపడియే కర్మాచనుష్ఠానమ్ పణ్ణక్కడవేన్” ఎన్ఱు
అర్జునన్ ప్రతివచనమ్ పణ్ణుకై యాలుమ్, అన్ద వచనానుకూలభూక

(౧) గీ-౩-౨౦. (౨) గీ-౨-౩౩. (౩) గీ-౨-౩౮. (౪) గీ-౩-౩౨. (౫) గీ-౧౮-౭
(౬) గీ-౧౮-౯. (౭) గీ-౧౮-౧౧. (౮) గీ-౧౮-౬. (౯) గీ-౧౮-౭౩.

భారతయుద్ధమ్ ప్రవృత్తమాకై యాలుమ్, (౧) “మామేవయేప్రప
ద్యస్తే” (౨) “తమేచచాద్యం పురుషంప్రపద్యే” (౩) “తమేవశర
ణంగచ్ఛ” ఎన్ఱు అజరయావిహితమాన ప్రపత్తియై ప్రధానమాక
విసిక్కుస్కూడామైయాలుమ్, దుష్కరమాన సాధనజ్ఞతాలే సాధ్య
మాననన్దజ్ఞై బహుప్రపత్తిమాత్రమ్ . సాధికై అనుపపన్నమాకై యా
లుమ్, క్షోసాధనాస్తరదుష్కరత్వాదికతాలే శోకావేశమ్ పిఱస్తమై
శ్రుతమల్లామైయాలుమ్,

(౪) “దుః ఖమిత్యేవయత్కర్మకాయకేశభయా త్యజేత్ । స
కృత్వారాజసంత్యాగంనైవత్యాగఫలంలభేత్” ఎన్ఱుకర్మత్తినుడైయదుష్ట
రత్వాదికతాలే అత్తైవిదిత్, త్యాగఫలనిధియైయెన్ఱు శోలుకై యా
లుమ్, విహితార్థానుస్థానమ్ స్వరూపహానియాకిత్, విధినిషేధరూప
మాన శాస్త్రజ్ఞకైక్కుడసీర్వభీయ వేణ్ణుకై యాలుమ్, “శరణంప్రజ”
ఎన్ఱిఱవిధిక్కువైయగ్యమ్ పిఱకై యాలుమ్, ఏకపదత్తుక్కు దేవ
తాస్తరవ్యావృత్తినిర్ధమ్ సిద్ధికై యాలుమ్, ఇఱ్ఱుచ్చుల్లకిఱత్యాగమ్
కర్మస్వరూపత్యాగమాకమాట్టాతు;

“ఆకైయాలే, క్షీయక్తమాన సాధనజ్ఞశీల్ఫలసక్లాదికలై యుమ్
స్వతస్త్రసాధనత్వ ప్రతిపత్తియైయమ్విట్టు, తత్సానసమారాధ్యనాన
ఎన్ఱైయే ఫలప్రసాదకనాక బుద్ధిపణ్ణు; అత్తాలే ప్రీతనాననాన్ అన్ద
క్కిర్మవిశేషజ్ఞలై యుమ్, ప్రతిపత్తివిశేషత్తైయు ముడైయ ఉన్ఱై
మత్ప్రీప్తిప్రతిబన్ధకమాన సకలపాపజ్ఞభినిష్ఠమ్ విముక్తినాకక్కుడ
వేన్; ఇప్పడి ఉన్సకలవిరోధికళుమ్ నాన్పోళ్ళుమ్బడి ఎనళ్ళు ప్రసాదన
మాన కర్మయోగత్తిల్ కర్తవ్యాకర్తవ్యబుద్ధియాలే శోకక్కుడవై

(౧) గీ-౭-౧౪.

(౨) గీ-౧౫-౪.

(౩) గీ-౧౮-౬౨.

(౪) గీ-౧౮-౮.

యితే” ఎఱ్ఱ, ఇరుచరవశోకమాకై యాలే కీర్తీ శాస్త్రత్తాలు క్తమాన
నర్థత్తైయదైయ నిగమిత్తుత్తైత్తైక్కట్టుకిఱత్తైయ శిలరొశొన్నారొకిళ్.

ఇట్లుచొచ్చిగిరిఃత్తాగమ్ కీర్తస్వరూపత్తాగమావ శో. శ్వామై
యాలే, ఉపక్రమత్తోడుమ్, అననుజైయ ఉత్తీననుసానత్తోడుమ్విరోధ
మిత్తై. “అవశ్యంక ర్తస్యమ్, వజ్ఞావిజిల్ పావమ్మరుమ్” ఎగ్గిఱహేతుద్వయ
ముమ్, “అత్తొడవలోకనస్థిత్తుఱున్నాకిక్కర్తైఅనుష్ఠిత్తిలైయాకిలుమ్,
స్వసర్థ సార్వశ్రమోచితకర్తమాకై యాలే ఉనళ్ళు (౧) ‘స్వకర్తమపిచా
వేత్త్య’ ఎగ్గిఱపడియే అవశ్యమ్ కర్తస్యమ్: వజ్ఞాయాకిల్ అకరణే
ప్రత్యవాయమ్ నరుమ్” ఎగ్గిఱతిలై అన్మపరమాకై యాలే పరిహృతమ్.
“కర్మ జ్ఞాయోహ్యకర్మణః” ఎగ్గిఱవితువుమ్, జ్ఞానయోగ త్తిత్తా. ట్టిర్
కర్మయోగ ప్రశంసాపరమాకై యాలే పరిహృతమ్.

తన్మక్కలిలేక ర్తుత్వత్తై ఎట్టిఱు అనుస్థిక్కచొన్నతిలే అనూయై
వజ్ఞువారుణ్ణాకిల్ నష్టరావారెనైయాలే, అనూయానిబద్ధనమాననాశత్తై
చొచ్చిఱుకిఱతిత్తై వోక్కి, అననుసాననిబద్ధనమాననాశత్తైయత్తుశొల్లుకిఱ
తు; అననుసాననిబద్ధనమాకిల్ (౨) “తస్యకార్యరసవిద్యతే” ఎఱ్ఱ కర్మ
యోగ త్తిల్ నిరపేక్షనాయ్ అత్తైన్మజ్ఞానయోగధకారిక్కుమ్ సాశమ్
పరుకై యాలే పరిహృతమ్.

ఇన్ద్రస్యాయత్తాలే “కర్మస్వరూపత్తాగమ్ తావనమ్” ఎగ్గిఱవిడ
ముమ్, “మోహత్తస్యపరిత్తాగః” ఎఱ్ఱ మోహమ్ హేతువాకివిజిల్
ఎఱ్ఱ విశేషికైయాలే, నాక్తిక్యనిబద్ధనమానత్తాగత్తైతావనమెగ్గిఱతు.
“సలసక్తాదిత్తాగపూర్వకమాకిఅనుష్ఠికై-సాత్వికమ్” ఎఱ్ఱ శొన్నతు
వుమ్నాస్తీకవ్యాప్తిపరమ్; అజ్ఞాన్తాకిల్ జ్ఞానయోగనిష్ఠాదిఱుక్కుమ్
సాత్వికత్వ మన్దియిలే ఒక్కయవేణ్ణై యాలే, భగవత్ప్రీతానకర్మత్తైనిశ్శేష

మాక విడుకై వత్సమజ్ఞామియా లే, కరణజ్ఞో కుర్వ ద్రూపజ్ఞతాకై యా లే
వసుమ్ విరోధమిత్తై.

“త్యాజ్యందోషవచిచ్ఛేకే” ఎన్ఱు రాగ ద్వేషాదికళోపాతి ఇన్ఱక్క
రృమ్తత్తానుక్కు బద్ధంమ్ ఎన్ఱిఱవర్ కిల్లై వ్యాన ట్కి-ఱతాకై యా లే,
“కి ర్తవ్యాని” ఎన్ఱిఱత్తోడుమ్ విరోధియాతు. (౧) “సర్వంకర్మాఖిలం
పార్థ జ్ఞానేపరిసరూప్యతే” ఎన్ఱు కిర్తాజ్ఞమాన జ్ఞానస్థనై కిర్తత్తుక్కు
అగ్నియాకవిధి త్తవోపాతిఱ్ఱాగ్నివిరోధముమిత్తై; (౨) “తపఃకర్మాత్మకాని
వై-యా నితేమామశేషాణాం క్రికృష్టానుస్మరణంపరమ్” ఎన్ఱు తపః
కర్మాదిసాధ్యమాన పాపనివృత్తికి-స్థాన స్తృతిమాత్రతా లేఱిఱక్కు మె
న్ఱ్ఱైత్తుకై యా లే ప్రాబాధ ర్భ్యవిరోధమిత్తై; సాధనమానకర్మత్తై
దుష్కరత్వాదిభయత్తా లే విత్తు, తత్సాన్యమానజ్ఞానత్తై ఆనైప్పడిల్
అతు కిష్టాతనైయా లే, (౩) “నై సత్యాగఫలంలభేత్” ఎన్ఱిఱత్తోడుమ్
విరోధియాతు.

ముముక్షువుక్కు ఫలాగ్రమాక విహితమాన కర్మజ్ఞానినడైయ
త్యాగమ్ స్వాధికారానురూపమాకై యా లే స్వరూపహానియల్లాత
వోపాతి, ఇవనుక్కుమ్ స్వాధికారన్యతిరిక్తవిషయమాన విధినిషేధజ్ఞో
అనుస్కిక్కిల్ స్వరూపహాని యాకై యాలుమ్, స్వాధికారానురూప
మాన విధినిషేధశాస్త్రత్తై అనుస్కిక్కియాలుమ్, విధినిషేధశాస్త్రనై
యగ్ధ్యమ్ పిఱక్కు మెన్నవొణ్ణాతు. (౪) “మాశుచస్సమృదందేవీ
మభిజాతోసిపాణ్ణాన” ఎన్ఱిఱవికత్తిల్ “మాశుచః” ఎన్ఱుశోకనివృత్తియై
వృణ్ణాక్కాణ్ణైయా లే, దేవాసురవిభాగశ్రవణత్తా లేశోకిమ్ పిఱన్ఱతాకాతే
యెన్ఱు అనుమిత్తుక్కున్ఱివోపాతి, ఇన్ఱు మప్పడియే అనుమిక్కలాయిరు
క్కియా లేశోకమ్ అప్రస్తత మెన్ఱిఱవితువుమ్ దూషణమాకాతు.

(౧) గీ-౪--౩౩.

(౨) వి-౪-౨-౬-౩౯,

(౩) గీ-౧౨-౨.

(౪) గీ-౧౬-౫,

ఇశోకన్దాన్ నిగమన మాకపుమాట్టాతు. ధర్మశబ్దమ్ ధర్మగత మాన స్వాతంత్ర్యతై వచిక్మాట్టామైయాలుమ్, స్వఫలమాన భగవ త్ప్రీతియై స్వతంత్రమాక సాధికైయాలుమ్, కర్మత్తుక్కజ్జమాక ఇప్ప పత్తివిశేషతైచ్చాల్లి, “ఇప్పప్రతియోజేకూడకర్మతైఅనుష్ఠి” ఎన్న వేణ్ణి యిరుక్కు, ఇప్పప్రతియైస్వతంత్రమాకవిధికైయాలుమ్, (౧) “అహం హిసర్వయజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభురేవచ” ఎన్ఱు కీర్తే ఎనక్కు ప్రీతిసా ధనమాకక్కడవత్తు ఇన్దక్కర్పాదికళే; ఇతుక్కు ఫలప్రసాదకన్ నానె న్ఱుఉక్తమాకైయాలుమ్, ఏకపదత్తుక్కు వ్యావృత్తి సిద్ధియామైయాలుమ్, దేవతా న్తరవ్యావృత్తి - (౨) “యాన్తిమద్యాజినోపిమామ్” (౩) “భోక్తారంయజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్” (౪) “యేష్య స్యదేవతాభక్తాః” - “తేపిమామేవకౌన్తేయయజన్తి” ఎన్ఱు ఏవమాది కళాలే కీర్తేసాధికైయాలుమ్, (౫) “నానుశోచితుమర్హసి” (౬) “నై వంశోచితుమర్హసి” (౭) “నత్వంశోచితుమర్హసి” ఎన్ఱు కీర్తేశోకిక్కుక్కు డవైయలైయెన్ఱు శొల్లకైయాలుమ్, (౮) “యత్త్వయోక్తంవచన్తేన మోహణాయం విగతోమమ” ఎన్ఱు అధ్యాత్మ విషయమాక నీ తిరువు శ్యమాన వార్తైకళాలే ఎన్నుడైయమోహమ్ పోయిన్ద్రైన్ఱు అవన్ శొల్లకైయాలుమ్, నిగమనత్తిల్ ప్రయోజన మిల్లామైయాలుమ్, అతువు మర్థమన్ఱు.

ఆకై యాలే(౯) “తత్త్రింకర్మణిఘోరేమాంనియోజయసికేశవ” ఎన్ఱు కర్మమ్ ఉనక్కునుష్ఠేయమెన్ఱు శిలహేతుక్కుళాలే శొల్లచ్చెయ్తే యమ్, కర్మత్తిలేఘోరప్రతిపత్తిపిఱకైయాలుమ్, (౧౦) “చణ్ణులంహి

(౧) గీ-౯-౨౪.

(౨) గీ-౯-౨౫.

(౩) గీ-౫-౨౯.

(౪) గీ-౯-౨౩.

(౫) గీ-౨-౨౫.

(౬) గీ-౨-౨౬.

(౭) గీ-౨-౨౭.

(౮) గీ-

(౯) గీ-౩-౧. (౧౦) గీ-౬-౩౪.

మనఃకృష్ణ ప్రమాధిబలవద్దధమ్ । తస్మాదహం నిగ్రహం మన్యేవాద్యో
రివనుదుష్కరమ్” ఎఱ్ఱ మనసపరికిరమాన మనఁజేసి మీట్రవౌణ్ణా
తెఱ్ఱ భయపుడుకై యాలుమ్, (౧) “అప్రాప్యయోగసంసిద్ధిం కాం
గతిం కృష్ణగచ్ఛతి - కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్ట శ్చిన్నాభ్రమివనశ్యతీ”
ఎఱ్ఱ యోగభ్రష్టనానాల్ మేఘశకలమ్పాల్ ఇవన్ నశిక్కుమో
వెఱ్ఱ భయపుడుకై యాలుమ్ ఇవోవో ఇవోవో ముఖజ్వాలే (౨)
“బహుచానాం జన్మనామస్తే జ్ఞానవాస్మాం ప్రపద్యతే” ఎన్నిపడియే
అనేకజన్మసాధ్యమాన సాధనాంతరజ్ఞశినుడైయ దుష్కరత్వాదినిబద్ధన
మానభయమ్ అనువర్తికై యాలుమ్,

(౩) “యతతోహ్యపికాస్తేయ పురుషస్యవిపశ్చితః! ఇన్ద్రియాః
ప్రమాధీని హరన్తి ప్రసభంమనః” ఎఱ్ఱ ఇన్ద్రియజయఁజే ప్పణ్ణవేణు
మెఱ్ఱ యత్నమ్ పణ్ణానిష్ఠాలుమ్, ఇన్ద్రియజ్ఞో విషయజ్ఞః సే వలియ ఇవ
నై ఇక్కుక్కుమెన్నతు, (౪) “దైవీహ్యేషాగుణమయీ మమమాయా
దురత్యయా” ఎఱ్ఱ ఎనక్కులీలోపకరణభూతై యాన ఇన్ద్రప్రకృతి-స్వయత్న
త్తాల్ కడక్కవౌణ్ణాతెన్నతు; (౫) “ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశే
ఽర్జునతిష్ఠతి! భామయన్ సర్వభూతాని యన్త్రీరూఢానిమాయయా”
ఎఱ్ఱ ఈశ్వరాధీనక్లాణ్ జగత్తు. తన్నాల్ శైయ్యలావతిలైకాణెన్నతు;
(౬) [మత్తస్త్వనితిర్జానమపోహనశ్చ] ఎఱ్ఱ జ్ఞానాఽపోహనాదికభుమ్
ఎన్నాలేకాణ్; ఆకై యాలే చేతనవ్యాపారైక సాధ్యమాయురుపుత్రో
నిలైకాణెన్నతు.

తత్తత్పరిహారమాక (౩) “తానిసర్వాణిసంయమ్య యుక్త
ఆసీతమత్పరః”(౪) “మామేవయేప్రపద్యస్తేమాయామేతాంతర నితే”

(౧) గీ-౬-౩౭.

(౨) గీ-౭-౧౮.

(౩) గీ-౭-౬౦.

(౪) గీ-౭-౧౪.

(౫) గీ-౧౩-౬౧.

(౬) గీ-౧౫-౧౫.

(౧) “తమేవచాద్యంపురుషం ప్రపద్యే” (౨) “తమేవశరణం గచ్ఛసర్వ భావేనభారత” ఎన్టు తన్ తిరువడిలిల్ పణ్ణుమ్ ప్రపత్తియై విధిప్ప తాయ్ పోరుకై యాలే ప్రపత్తివై లక్షణ్యజ్ఞానమ్ పిఱక్కై యాలుమ్, సుకరమాన ఇతుకిడక్క “దుష్కరత్వాదిదోష బహుళమానసాధ్యసర్వ జ్ఞిలే అన్వయిప్పియానిన్టాల్, అవైయో ఎన్నాలనుప్పిత్తు త్తలైక్కట్ట లామ్బడియాయరుక్కిఱిత్తై” ఎన్టు ఇవన్ శోకావిప్వనాక, ఇప్పడి ఉక్త మాన సాధనజ్ఞిలే శోకమ్ పిఱక్కుమ్బడి పక్వనానపిన్బు, “మోక్షసాధన తయాకీఱు క్తమానసాధనజ్ఞలై సాజ్ఞమాకవుమ్ సవాననమాకవుమ్ విట్టు అవన్ దుక్కుమ్ ఎన్నై కొండ్లు కార్యమ్ కొళ్ళవేణ్ణుమ్బడియుమాయ్, స్వయంనిరపేక్షనాయ్, నిరుపాధికవాత్సల్యాదిగుణవిశిష్టనాన ఎన్నైయే అహ్వోసాధనసాధ్యమాన అనిష్టసివృత్తిక్కుమ్ ఇష్టప్రాప్తిక్కుమ్ ఉపాయమాక దృఢాధ్యవసాయతైప్పణ్ణుమితువే ఉనక్కుచ్చెయ్యవేణ్ణువతు; పిన్బు త్వత్ప్రీకృతనాయ్ త్వదభిమతసాధనయోగ్యనామ్బడి జ్ఞానశక్త్యాది గుణపూర్ణనాన నాన్, ఎన్ కై యిలే న్యస్తభరనాన ఉన్నై మత్ప్రాప్తి విరోధికభాన సకలపాపజ్ఞభుమ్ తానే విట్టుప్పొమ్బడి పణ్ణక్కడవేన్; ఆన పిన్బు ఉక్తమాన సాధనదుష్కరత్వాదికభా లే శోచిక్కక్కడనైయలై” ఎన్టిఱ ఇవ్వర్థమే చరమశ్లోకత్తుక్కు చరితమాన అర్థమాకక్కడవతు.

అవతారికై మున్ ద్రీన్ దు.

—ॐ॥—

వ్యా;—(సర్వధర్మానిత్యాది) నీవ్ కారాజ్ఞమానత్యాగతైచ్చొల్లక్కడవ తాయ్ కొండ్లు, త్యాజ్యాంశతై ఉపాదానమ్ పణ్ణకిఱు. ఇతిల్ ధర్మ శబ్దమ్ సామాన్యేనఫల సాధనమాన ఉపాయతైచ్చొల్లకిఱు. అజ్ఞానన్తి యిలే, ధర్మశబ్దమ్ (౩) “ధర్మేణపాపమపనుదతి” ఎన్టిఱవిడత్తిల్ ధర్మ

శబ్దమోబ్బలే క్రియామాత్రవాచియామస్తు, జ్ఞానయోగాదికళుక్కు-
ధర్మత్వమన్వియిలేఒబ్బియుమ్. ఇని(౧)“చోదనాలక్షణార్థోధర్మః”ఎన్నిటి
పడియే స్వసాధ్యతయావిహితమాన కర్మజ్ఞానాదిమాత్రవాచియామస్తు,
(౨)“కృష్ణంధర్మంసనాతనమ్”ఎన్నిటిసిద్ధధర్మత్తిలే ఏఱప్పెఱాతు. అకై
యాలే ఇద్ధధర్మశబ్దమ్-యాతోస్తు శాస్త్రీయమాయ్ ఫలసాధనమాయరు
క్కిఱుతు, అత్తై వచిక్కక్కడవతు.

అక ఫలసాధనధర్మన్దాన్, “ధర్మ, పరధర్మ, పరమధర్మ” ఎన్నిటి
భేదత్తాలే మూస్తువత్తైప్పట్టిరుక్కుమ్; ఇతిల్ అధర్మ వ్యాప్తుత్తమాన
స్వగ్గాదిక్షుద్రపురుషార్థసాధనమ్-ధర్మమాకిఱుతు. పరధర్మమాకిఱుతు-
విమోచకమూకై యాలే, బన్ధకమానతిత్కాట్టిల్ విలక్షణమాన పరమ
పురుషార్థలక్షణ మోక్షసాధనమ్. పరమధర్మమాకిఱుతు-ధర్మమోబ్బలే
క్షుద్రపురుషార్థత్తైయే సాధిత్తల్, పరధర్మమోబ్బలే చేతనసాధ్యమాత
లాకై యన్తి క్కే సిద్ధమాకై యాలుమ్, పరమప్రయోజన సాధనమాకై
యాలుమ్, తనక్కన్వరుక్కిలాత భగవద్విషయమ్.

ఇన్దధర్మశబ్దత్తుక్కు ఇవై మూస్తుమ్ అర్థమేయాకిలుమ్, ఇపోతు
పరధర్మత్తిలే నోక్కాకక్కడవతు. ఇజ్జన్ ఒతుక్కిత్తరువారారెన్నిల్;
అడియిలే ముముక్షువానపోతే క్షుద్రఫలసాధనమానధర్మమ్ కఱ్ఱికై యా
లుమ్, పరమధర్మత్తై గోబలీవర్దన్యాయత్తాలే మేలేస్వీకార్యమాక విశే
షికైయాలుమ్, త్యాజ్యతయాపరధర్మత్తై గో ఉపాదానమ్పణ్ణుకిఱుతు.
అజ్ఞనన్దియిలే పరధర్మత్తుక్కు అజ్ఞతయా అన్వితమాన పరమధర్మముమ్
త్యాజ్యమాకై యాలే అత్తైయుగ్గాడఉపాదానమ్పణ్ణుకిఱుతిన్నవుమామ్.

(ధర్మాన్) ఎన్నిటి బహువచనత్తాలే స్వసాధ్యత్తై సాధిత్తుత్తరు
మిడత్తిల్, పరస్పరనిరపేక్షమాన సాధన సమూహత్తైయుమ్, తత్తద

సాధారణమాన అజ్ఞవిశేషజ్ఞలై యుమ్ శొల్లకిఱతు. అవైయావన- (౧)
 “కర్మణై వహిసంసిద్ధి మాస్థితాజనకాదయః” ఎన్ఱు స్వత స్త సాధనమాశ-
 ణ్డ క్తమానకర్మముమ్, (౨) “సర్వంకర్మాఽఖిలంపార్థ జ్ఞానే పరిసమా-
 వ్యతే” (౩) “నహిజ్ఞానేననదృశంపిత్రమిహవిద్యతే! జ్ఞానాగ్నిసర్వ-
 కర్మాణి భస్మసాత్కురుతేతథా” ఎన్ఱు కర్మసాధ్యమానజ్ఞానముమ్, (౪)
 [ఉభాభ్యామేవపక్షాభ్యామాకాశే పక్షిణాంగతిః| తథై వజ్ఞానకర్మభ్యాం
 ప్రాప్యతేపురుషోత్తమః] ఎన్ఱు-“ఒరుపక్షి, తన్ పక్షద్వయజ్ఞాలుమ్
 ఆకాశత్తేఱుపక్షుఁకుమోపాతి, స్వ సాధిత మాన కర్మజ్ఞానజ్ఞాతే
 పరమాకాశనిలయమాన వస్తువైచ్చెన్ఱు ప్రాపిక్కుమ్” ఎన్ఱు - భగవ-
 త్ప్రాప్తి సాధనమాకచ్చొల్లపట్ట కర్మజ్ఞాన సముచ్చయముమ్, (౫)
 “భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యం, (౬) “స్వకర్మజ్ఞానవైరాగ్య సాధ్యభక్త్యేక-
 గోచరం” ఎన్ఱిఱపడియే, - కర్మజ్ఞానసహకృతై యాయ్, భగవత్ప్రాప్తి
 సాధనమానభక్తియుమ్, (౭) “జన్మకర్మచమేదివ్యమేవం యోవేన్ఱి
 తత్వతః | త్యక్త్వాదేహంపునర్జన్మనై తిమామేతిసాఽర్జున” ఎన్ఱు - విరోధి
 నివృత్తిపూర్వకమాక భగవత్ప్రాప్తిసాధనమాన అవతార రహస్యజ్ఞాన-
 ముమ్, (౮) “ఏతద్బుద్ధ్యాబుద్ధిమాక స్యాత్కృతకృత్యశ్చ భారత” ఎన్ఱు-
 అభిమతఫలలాభత్తాలే కృతకృత్యనాక్కుమెన్ఱిఱ పురుషోత్తమవిద్యై-
 యుమ్, (౯) “దేశోయంసర్వకామధుక్” ఎన్ఱు - సర్వకామఫలప్రద-
 మాకచ్చొల్లకిఱ పుణ్యక్షేత్రవాసముమ్, (౧౦) “సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా-
 యాతి బ్రహ్మసనాతనమ్” ఎన్ఱు-సర్వపాపవిమోచనపూర్వకమాక భగవ-
 త్ప్రాప్తియై ఫలమాకచ్చొల్లకిఱ తిరునామసజ్జీర్తనమ్ తొడక్కు-

(౧) గీ-౩-౨౦.	(౨) గీ-౪-౩౩.	(౩) గీ-౪-౩౮.
(౪) నారసింహ-౬౧-౧౧౫.	(౫) గీ-౧౧-౫౪.	(౬) గీతార్థసంగ్రహం.
(౭) గీ-౪-౯.	(౮) గీ-౧౫-౨౦.	(౯) గారుడపు-౧౦౫.
(౧౦) భార-ఆనుశాస.		

మాయ్, వర్ణభేదత్వాలుమ్, ఆశ్రమభేదత్వాలుమ్, పాకభేదత్వాలుమ్, రుచి భేదత్వాలుమ్ వంద్ అనికారిభేదత్వాలుమ్ అత్యంతభిన్నమాయ్, ఆత్మభేద త్తోపాతి అసంఖ్యతమాన ఉపాయవిశేషశ్చో. ఆక, “ధర్మాన్” ఎన్నిటి బహువచనత్వాలే భగవద్వ్యతిరిక్త సకలసాధ్యధర్మజ్ఞైయుమ్ శొల్లిల్ల ధ్రౌయిల్లు.

ఆక బహువచనత్వాలే మోక్షసాధనతయా ప్రధానమానధర్మజ్ఞై ఎదుకైయాలే, ధర్మవిశేషణమానసర్వశబ్దమ్ వైవిధ్యకసాధారణ మాయ్, (౧) “సన్ధ్యాహీనోఽ శుచిర్నిత్యమనర్హస్సర్వకర్మసు” (౨) “తేత్వ ఘంభజ్ఞతే పాపాయేపచన్త్యాత్మకారణాత్” ఎన్ఱు యోగ్యతాపాదక మాన సన్ధ్యావందన పశ్చిమహాయజ్ఞాదికలై చ్చొట్టికిటతు.

ప్రధానమానకర్మాదికలై చ్చొన్నపోతే, ఇవల్లుకు యోగ్య తాపాదకమాన అనైయుమ్, (౩) “సాధ్యాభావేమహాబాహో సాధ నైః కింప్రయోజనమ్” ఎన్ఱు ప్రయోజనాభావత్వాలే, తన్నడైయే కట్టి యుమ్బడియాయరుక్క, త్యాజ్యతయా పృథజ్నిర్దేశమ్ పణ్ణికైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్, (౪) “సర్వకర్మబహిష్కృతం” ఎన్ఱు బహుకర్మత్తు క్కుమ్ అర్హనన్లెనైయాలే, మేల్ వక్ష్యమాణమాన స్వీకారానుష్ఠా నత్తుక్కుమ్ యోగ్యతాపాదకమాన వివై అపేక్షితమాకాత్తో” ఎన్ఱు ఉదిక్కిఱశడైక్కుయై వ్యావర్తికైక్కుకాక, పృథజ్నిర్దేశమ్ పణ్ణికిటతు. అన్ద స్వీకారత్తుక్కు వైతన్యమాత్రమేయితే అపేక్షితమ్.

అజ్ఞనన్ఱియిలె, యోగ్యతాపాదకమాన ఇన్ద్రసన్ధ్యావందనాదికల్ అపే క్షితమాకీల్, ఇన్ద్రసన్ధ్యావందనాదికల్ తన్నైయుమ్ అనుష్ఠేయతయాస్వీ కరిక్కుక్కుడాతే; అన్ద్రసన్ధ్యావందనాదిస్వీకారత్తిలె ఇట్టికైక్కు యోగ్యతా

పాదకమాన సన్ధ్యావస్తసమ్ వేణ్ముకైయాలే, అవై అనపేక్షితమాకై
యితే, (౧) “దురాచారోపినర్వాశీ కృతఘ్నోనా స్తికరిపురా. సమాశ్ర
యేదాదిదేవం శ్రద్ధయాశరణంయది. నిర్దోషంవిద్ధితం జన్తుంప్రభావా
త్పరమాత్మనో” ఎన్ఱు సర్వాధికారికభుక్కుమ్ ఆశ్రయణత్తిలే అధి
కారముణ్ణైతితు; అతుక్కుమేలే అనుష్ఠిక్కుప్పకుకిఱన్వీకారమ్ అధిక్కు
తాధికారిముమామ్; ఆక అనుష్ఠిక్కుప్పకుకిఱ స్వీకారశ్చుక్కు సన్ధ్యా
వస్తసమ్ అనపేక్షితమెన్ఱైక్కాక పుథజ్జీర్దేశమ్ పణ్ణిల్లు.

సాధనాన్తరజళడైయ త్యాజ్యమాయఱుమాకిల్, (౨) “శాన్తో
దాన్త ఉపరత స్తితి శ్సుస్సమాహితోభూత్వా ఆత్మవ్యేవాత్మానం పశ్యే
త్” ఎన్ఱు సాధనాన్తరజళుక్కుమ్ అజ్గమాక ఎన్ఱుతప్పడుకిఱశమదమా
ద్యాత్మగుణజళుమ్, సన్ధ్యావస్తనాదికళోపాతి త్యాజ్యతయాసర్వశబ్దత్తిలే
ఉపాత్తమానాలోపెన్నిల్; అవై ఆత్మగుణమాయ్, ఇన్వధికారిక్కు
సమ్భావితస్వభావజళాయ్వరుమవైయాకై యాలే, త్యాజ్యకోటియిలే
పుకాతు. ప్రాప్యకోటియిలే పుకుమిత్తనై. గుణభూతమాన ఇతు
పుమ్ త్యాజ్యకోటియిలే పుకుమాకిల్, ఆత్మగుణ భూతమాన శేషశేషి
భావజ్ఞానాదికభుమ్ - త్యాజ్యమాక వేణ్డినరుమ్.

ఇన్సర్వశబ్దవన్నిలే (౩) “లోకసజ్గహమేవాపి సమ్మశ్యన్
కర్తుమర్హసి” ఎన్ఱు లోకసజ్గహార్థమాకర్కర్తవ్యమానకర్మజళుమ్, పుత్రా
ర్థమాకపృణ్ణుమ్ పుంసవనాదివ్యాపారజళుమ్ త్యాజ్యతయా అనుసన్ధే
యమ్. ఎన్నియవెన్నిల్; (౪) “తస్యకార్యంనవిద్యతే” ఎన్ఱిఱపశియే
కర్మయోగఫలమాన జ్ఞానయోగత్తైప్పిల్లు, పిన్ఱు, తత్సాధనమానకర్మ
యోగత్తిల్ నిరపేక్షనాయిరుప్పానోరువన్ - నైరపేక్ష్యత్తాలే అన్దక్కు
ర్మజైఅనుష్ఠియాతోఱ్ఱియిల్, జ్ఞానయోగత్తిల్ ఇఱ్ఱికైక్కు వేణ్ఱుమ్ పాక

(౧) సాత్వసం-౧౬-౨౬.

(౨) బృ-౬-౪-౨౩.

(౩) గీ-౩-౨౦.

(౪) గీ-౩-౧౭.

మిస్తియిలే యిరుప్పానొరువనుమ్, (౧) “యద్యదాచరతి శేష స్తత్తదే
వేతిరేజనాః సయత్నమాణంకుతు తే లోక స్తననువర్తతే” ఎన్నికనాయ
త్తాలే, “విలక్షణానవవనుడై యరచారయితే నమక్కుమ్ రచారమా
యఱువతు” ఎన్టు ఇవనుడై య రచారక్రణిశెత్తు, ఇవనోపాతికర్మా
నుష్ఠాంత్రలోనిస్టుమ్ నివుత్తనామ్. జ్ఞానయోగత్తుక్కు అనధికారియాయ్
వైత్తు కర్మయోగత్తై విష్టవనాడైయాలే ఇనిన్ నిష్టప్రువిలే ఏఱమా
ట్టాన్; అతిలేమూట్టుమ్ కర్మయోగత్తైవిట్టాన్; ఆఁ, ఇరణ్ణుక్కుమ్ ఆశస్త్రి
యిలే ఉభయభ్రష్టనాయ్ వినాశత్తడైతలైక్కట్టివిషుమ్. అవనుడైయ
నాశత్తుక్కుహేతు - ఇన్ జ్ఞానాధికారియినుడైయ కర్మానుష్ఠానమాకై
యాలే, తన్నా శఙనితమానపావమ్, ఇవనై వస్తుపద్రోశి ఇవనుడైయజ్ఞాన
యోగత్తుక్కు ప్రతిబద్ధకమామ్; అతు శెయ్యామైక్కాకివితే, లోకసక్ర
హార్థాది ప్రవృత్తియిల్ ఇట్టికిఱు. సిద్ధమానసాధనత్తైపుద్రోశినవనుక్కు
అన్తభయమిల్లామైయాలుమ్, ఇన్వధికారి నిట్టిఱునిలై జ్ఞానయోగదత్తై
పోలే దురనుష్ఠానమిల్లామైయాలుమ్ త్యాజ్యమాకక్కడవతు. ఇని ఆన్పు
శంస్యమే ఇవద్రోశినుడైయ అనుష్ఠానత్తుక్కు హేతువాకక్కడవతు.

ఆక ఇప్పడి “సర్వధర్మాన్” ఎన్టు సాధ్యమాన సకలసాధనజ్ఞై
యుమ్ ఉపాదానమ్ పణ్ణిర్దు.

అనన్తరమ్ (పరిత్యజ్య) ఎన్టు-అతినుడైయ త్యాగప్రకారత్తైచ్చా
ల్లకిఱు. ఇట్లుత్యాగశబ్దత్తాలే శొల్లకిఱు - ధర్మస్వరూపత్యాగత్తై
యో? ధర్మఫలాదిత్యాగత్తైయో? ధర్మత్తిల్ ఉపాయత్వబుద్ధి త్యాగత్తై
యోవెన్నిల్; ఇన్వధికారిక్కు, యావచ్చరీరపాతిమ్ కాలక్షేపత్తుక్కుక
భగవత్తోషహేతుభూతమానవై అనుష్ఠేయమాకై యాలే, ధర్మస్వరూప
త్యాగమాకమాట్టాతు. ఫలాదికల్, సాధకనుక్కుఱ్ఱాడత్యాజ్యమాక
క్కిద్రో ఉక్తమాకై యాలే, ఫలాదిత్యాగత్తై చొల్లకిఱుతాకవాణ్ణాతు.

ఆక ఇహ ధర్మజ్ఞానియై య ఉపాయత్వబుద్ధి త్యాగజ్ఞైచ్చాల్లకితు. అన్త ఉపాయత్వబుద్ధి త్యాగమావతు-లాభ హేతువాన భగత్ప్రీతిక్కు సాధన మెన్నిట ప్రతిపత్తియై త్తవిరుక్తై. ఆకై యాలే స్వరూపత్యాగత్తాల్ వరుమ్ కుత్తై యుమ్, ఫలాదిత్యాగజ్ఞైచ్చాల్లకితు తెన్నిటత్తాల్ వరుమ్ పున రుక్తియు మిన్నియిలె ఒభీయుమ్.

ఉపాయత్వబుద్ధిత్యాగపూర్వకమాక భోగబుద్ధ్యా ఇవ్వధికా రిక్కు అనుష్ఠేయమాన ఇధర్మమ్ - ఫలాభిసంస్థియుక్తిమాన జ్యోతిష్టా మన్దానేజ్ఞానా న్తర్గతమానాల్, (౧) “దూరేణ హ్యవరంకర్మబుద్ధియోగా ద్ధనజ్ఞయ” ఎన్నిటవడియే కర్మాన్తరమాకితునోపాతి, అన్తమోక్షసాధన కిర్మన్దానేయాకిలుమ్, బుద్ధివిశేషత్తాలే కర్మాన్తరమాకక్కడవతు. ఆక, అనుపాయత్వబుద్ధియుక్తిమాన ఇన్తధర్మత్తిత్కాట్టిల్, ఉపాయత్వ బుద్ధియుక్తిమాన అన్త మోక్షసాధనమానధర్మమ్ ధర్మాన్తరమాకై యాలే, ధర్మస్వరూపత్యాగజ్ఞైచ్చాల్లకితు తెన్నవుమామ్.

అవన్ ఉపాయత్వబుద్ధ్యా అనుష్ఠిక్కుమ్; ఇవన్ భోగబుద్ధ్యా అనుష్ఠిక్కుమ్. అవన్ విధిప్రేరితనాయ్ అనుష్ఠిక్కుమ్; ఇవన్ రాగ ప్రేరితనాయ్ అనుష్ఠిక్కుమ్. అవనుక్కువర్ణాశ్రమధర్మమ్ నియ మేన అనుష్ఠిక్కువేణుమ్. ఇవనుక్కు వర్ణాశ్రమధర్మానుష్ఠానమాకవు మామ్; వైష్ణవకిచ్చితార్మకమాకవుమామ్; ప్రాతికూల్యనిపుత్తియిలే నియమమ్; ఆనుకూల్యజ్ఞిల్ ఏతేనుమామ్. ఆకై యితేనమ్మచార్యర్ కల్ ఇవన్తై అనుష్ఠిప్పారుమ్ అనుష్ఠియాతారుమాయ్ పోరుకితు. అన్త నియమమిల్లామైయితే సాధకనాన అక్రూరన్ సాధ్యవస్తునన్నిహిత మాయిరుక్కచ్చయేతేయుమ్, తన్నుడై యకృత్యత్తిలే అన్వయిత్తతు. ఆకై యితే (౨) “ఆను కూల్యస్య సజ్గుల్పః ప్రాతికూల్యస్యవర్జనమ్”

ఎఱ్ఱ ఆనుకూల్యసజ్జల్యత్తోపాతి, ప్రాతికూల్య నివృత్తియైయుమ్ సమ్భావిత స్వభావమాక చ్చొల్లుకిఱు.

ఆక కామ్యకర్మత్తోపాతి మోక్షసాధనధర్మముమ్, ఇవనుక్కుత్యా జ్యమాకైయాలే, సాజ్ఞమాన అన్తధ ర్మత్యాగతై త్యాగశబ్దతాలేశొల్లిల్ ధ్రాయీల్.

త్యాగవిశేషణమాన *పరిశబ్దమ్ “పరిసాకల్యే” ఎన్గిఱపడియే సాకల్యవాచియామ్ క్కిడక్కిఱు; కీర్త “సర్వధర్మాన్” ఎఱ్ఱ-త్యాజ్య ధర్మశబ్దై య ఎడుత్తు త్యాగతై చ్చొల్లుకైయాలే, ఇస్సాకల్యశబ్ద త్తుక్కు “సకలధర్మశబ్దై యుమ్విట్టు” ఎన్గిఱవితు - అర్థమాకవొణ్ణాతు. ఆకైయాలే కీర్తత్యాజ్యతయా ఉపాదానమ్ పణ్ణప్పడాతే, అవశ్యమ్ త్యాజ్యమాయరుప్పతోఱ్ఱ ఇతుక్కుర్థమాకవేణుమ్.

అతిల్ (౧) “నహింస్యాత్సర్వాభూతాని” (౨) “ననురాంపి జేత్” (౩) “నకళజ్ఞంభక్షయేత్” ఎఱ్ఱాబ్బోలే శొల్లుకిఱనిషేధవిధికిళ్ కీర్తత్యాజ్యమాక ఎడామైయాలుమ్, అన్తనిషేధవిధియై అనుష్ఠిక్కిల్ తన్నుడై యపాపవిమోచనత్తుక్కుత్తాన్ ప్రవర్తితాన్గిఱి స్వరూపహాని వరుకైయాలే, అవశ్యమ్ ఇవ్విధికారిక్కుత్యాజ్యమాకైయాలుమ్, అతు సాకల్యశబ్దత్తుక్కుర్థమానాలోపెన్నిల్; అతువుమ్ అర్థమాకమాట్టాతు. నిషేధవిధి త్యాగమాకిఱు - నిషిద్ధానుష్ఠానమాకైయాలే, నిషిద్ధాను ష్ఠానఫలమాన పాపమ్, ఈశ్వరనుడైయ నిగ్రహమాకైయాలే, అన్త నిగ్రహమ్ ఇన్తవిధికారిక్కు అపురుషార్థమాకైయాలే, అతు అర్థమన్టు.

నిగ్రహహేతువానవై త్యాజ్యమన్టాకిల్, భగవదవచార భాగవ తాపచారాదికళుమ్ త్యాజ్యమన్టియిలే ఒఱ్ఱియుమ్. పూర్వాజ్ఞితపాప విమోచనత్తుక్కు యత్నమ్పణ్ణినానాకిల్, స్వరూపహానియామో పాతి, జ్ఞానమ్ పిఱన్తపిన్బు నిగ్రహహేతుక్కుళిలే ఇఱ్ఱిక్తై యుమ్ స్వరూప

హానియాక క్కడవతు. ఇంద్రసిషిద్ధానుష్ఠానదాన్ భగవన్నిగ్రహహేతు వాకై యాలే, ఇన్వధికారిక్కు స్వరూపమల్లామైయాలమ్, పద్మితి సాధనత్తుక్కు సహకారియల్లామైయాలమ్, అన్ద ధర్మజ్ఞోపాతి త్యాజ్య మాకక్కడవతు.

ఆకై యాలే, సాకల్యశబ్దవాచ్యమ్-వాసనై యాయ్, సవాసనత్యా గత్తై చ్చొల్లుకితితు. అతాకితితు-లజ్జా పురస్సరత్యాగమ్. స్వరక్షణార్థై యానస్వప్రవృత్తి-స్వరూపహానియెన్ద్రజిందాల్, “నెడునాళో స్వరూపహాని యానపద్మై యాకాతే ఉపాయమాకనినై త్తిరున్దతు” ఎన్దులజ్జెపితిక్క క్కడవతితే. భర్తృభోగత్తై ఉదరపోషణత్తుక్కు ఉఱుప్పాక్కుకై యాకితితు, -పతివ్రతైక్కు-స్వరూపహానియామాపోలేయితి, భోగరూప మానప్రవృత్తియై సాధనమాక్కుకై యాకితితు.

“త్యజ్య” ఎన్దితిల్యప్పాలే-ధర్మత్యాగమ్ స్వీకారత్తుక్కు అజ్ఞమాన వస్తు కర్తవ్యమ్; అల్లాతపోతు అయుక్తమెన్నుమిడత్తై క్కాట్టుకితితు. ధర్మత్తై విట్టుస్వీకారత్తిల్ ఇభియాతే యిరుక్కుమాకిల్, ఉభయభ్రష్ట నాకై యాలే నాశమేఫలమాయఱుమే; ఇత్తైప్పద్మైవితి సజ్జేయర్, - “ఒన్దుల్ నారకితుక్కు మూర్ధాభిషిక్తనాతల్, ఇల్లైయాకిల్ పరమ పదమ్ ఎన్ శిఱుముటిప్పడియే శెల్లుతల్ శెయ్యమ్మడియితే నాన్ నిట్కిఱ నిలై” ఎన్దురుళిచ్చెయ్తతు; అతాకితితు - ధర్మత్యాగఫలమానపాపమ్ మేలిట్టునరకిమ్ వస్తవ్య భూమియాతల్, త్యాగపూర్వకమాక స్వీకృత మాన ఉపాయమ్ ఫలిత్తు, పరమపదమ్ వస్తవ్యభూమియాతలామిత్త నైయితే యెనై.

ఆకల్యప్పాలే మేల్ శొల్లప్పుకుకితి స్వీకారమ్ త్యాగాజ్ఞకమెన్ను మిడమ్ శొల్లిద్మైయిద్మై.

స్వస్వరూపతైప్పార్తాలుమ్, సాధనా న్తరజ్జలై వి డవేణ్ణివరుమ్.
అవద్రీనుడైయ స్వరూపజ్జలై ప్పార్తాలుమ్, సాధనా న్తరజ్జల్ త్యాజ్య
మాయఱుమ్. పద్రుప్పకుకిఱ ఉపాయస్వరూపతైప్పార్తాలుమ్ సాధ
నా న్తరజ్జల్ త్యాజ్యమాయఱుమ్. స్వస్వరూపజ్జలై ప్పార్తాల్ నమ
శ్శబ్దత్తిల్ శొల్లుకిఱపడియే స్వరక్షణవ్యాపారత్తిలే ఇట్టికై-స్వరూప
హానియామ్మడి అత్యంతపరతన్త్రమాయరుక్కుమ్. అవైతన్నై ప్పార్
తాల్ - బహుయత్న సాధ్యమాకై యాల్ దుష్కరముమాయ్, (౧)
“జన్మాన్తరసహస్రేషు తపోజ్ఞానసమాధిభిః” ఎన్దు చిరకాలసాధ్యము
మాయ్, ఇన్ద్రియజయాదికల్ అపేక్షితమాకై యాలుమ్, ఆదిభరతాది
కల్ భ్రష్టరాకక్కాడైయాలుమ్, సాపాయముమాయ్ ప్రారబ్ధకర్మా
వసానాఽపేక్షమాకై యాలే, విలమ్బ్య ఫలప్రదముమాయరుక్కుమ్.
ఉపాయతైప్పార్తాల్ - నిత్యైనపాయనియాన పిరాట్టియుమ్ సహ
కారియాక సహాయాతపడి శణ్కయిఱుకణ్డ బ్రహ్మన్త్రమ్మాలే నిర
పేక్షమాయరుక్కుమ్.

ఆకత్తాన్ అనన్యసాధననాకై యాలుమ్, అవై దుష్కరత్వాది
దోషదూషితమాకై యాలుమ్, ఉపాయమ్ సహకారినిరపేక్షమాకై యా
లుమ్ ధర్మత్యాగమ్-ఉపాయస్వీకారత్తుక్కు అజ్ఞమాకక్కడవతు.

అనన్తరమ్, త్యాగాజ్ఞకమాన స్వీకారతై చ్చొల్లక్కడవతాక
క్కొణ్డ, తత్ప్రతిసమ్మన్దియై “మామ్” ఎన్దు ఉపాదానమ్ పణ్ణుకిఱతు.
(మామ్) ఉనక్కుసారథియాయరుక్కిఱవెన్నై. ఇన్నిలైయిలే ఆశ్ర
యణత్తుక్కేకాన్తమాన సౌశీల్య సౌలభ్యవాత్సల్య స్వామిత్యజ్ఞుమ్
విలక్షణ విగ్రహయోగముమ్ తోద్రుక్కిఱతు.

(౨) “అవాక్యనాదరం” ఎన్దిఱపడియే, తన్నుడై యగుణశీకర
జ్జలై నూరినజ్జుజ్జలై క్కుమిట్టిసీరుట్టి, తాన్ నిన్తరజ్జలధిపోలే స్వాను

భవానన్దవైభవత్తాలే అవికారియాయీరుక్కుమ్బుడియాన పెరియవైభవత్తైయుడైయ నాయీరుక్కుచ్చెయ్ తేయుమ్, త్సుద్రసంసారిచేతననాన అష్టనన్, (౧) “రథంస్థాపయమేఽచ్యుత” ఎన్ఱు “తేరై నిఱుత్తు; పురవిద్రైవిట్టుక్కుళిప్పాట్టు” ఎన్ఱు ఏవిక్కారియమ్ కొళ్ళలామ్బుడి ఎళియనాయ్ ప్పరిమాఱుకై యాలే, సౌశీల్యమ్ తోన్ శ్రీన్ శ్రీలు.

(౨) “ననన్పుశేతిష్ఠతిరూపమన్య నచక్షుషాపశ్యతికశ్చవై నమ్” ఎన్ఱుమ్, (౩) “యస్యావతారరూపాణి నమర్చన్తిదివాకసః| అపశ్యన్తః పరంరూపమ్” ఎన్ఱుమ్ శొల్లుకిఱపడియే, కనత్తజ్ఞానశక్త్యాదికశ్చైయుడైయ బ్రహ్మాదికశ్ కణ్ణుక్కుమ్ అవిషయమామ్బుడి తన్ వడివట్టుకై ఆశ్రితరాన అర్జునాదికశ్ కణ్ణుక్కిలక్కాక్కి ఒతుఱ్ఱుకైక్కుమ్, ప్రతికూలరానదుర్యోధనాదికళిలక్కు క్కుటిచ్చెయ్ కైక్కుమ్ ఏకాన్తమామ్బుడి తన్ వడివైక్కాట్టిక్కొణ్ణునిఱ్ఱుకై యాలే సౌలభ్యమ్ తోన్ శ్రీన్ శ్రీలు.

ధర్మత్తిలే అధర్మబుద్ధివన్ఱ యుద్ధాన్నిపుత్తనాన అర్జుననై అక్కుఱైపారాతే తన్ పేఱాక మేల్విఱ్ఱున్ఱు హితమ్ శొల్లిమిఱ్ఱుకై యాలే వాత్సల్యమ్ తోన్ శ్రీన్ శ్రీలు. అర్జుననుక్కు ఇట్టితోట్టిల్ శెయ్ కిఱదళైయిలే స్వవైభవోక్తిపూర్వకమాక వైశ్వరూప్యత్తై కాట్టుకై యాలే స్వామిత్యమ్ తోన్ శ్రీన్ శ్రీలు.

సేనాధూళి ధూసరితమాయ్ అలై కిఱతిరుక్కుఱ్ఱుల్ కన్ శ్శైయుమ్, స్వేదబిన్ఱు స్తబకితమాన తిరుమూక్కుమ్, ఆశ్రితవిరోధిదర్శనత్తాల్ శీఱిచ్చివన్ఱు శీతలమాయ్ చ్చితఱవలన్ వై తామరై త్తటాక మ్మోలే కణ్ణిడ మెఱ్ఱుమ్ అలై యెఱికిఱ తిరుక్కుణ్ణుమ్, కాళమేఱు మ్మోలే ఇర్ఱుణ్ణుకుళి ర్నన్దిరుమేనియుమ్, అతుక్కుప్పరభాగమామ్బుడిశా త్తిన తిరుప్పీతామ్బు రముమ్, తేరుక్కుక్కీఱ్ఱేనాన్ శ్రీన తిరువడికళుమ్, అతిలేశా త్తిన శిఱు

శతజైకళుమ్, తూక్కినపువ్వుకోలుమ్, విడిత శిఱువాయ్ క్క యిఱు
మాయ్ నిఱ్ఱిఱు నిలైయైక్కాట్టుకై యాలే, విలక్షణ విగ్రహయోగ
ముమ్ తోన్ ద్రిఱుకిఱుతు.

తన్ శిఱుమైకణ్ణు ఇఱాయ్క్కవేణ్ణా; అనన్ సుశీలనాకై యాలే.
దుర్లభ నెన్ఱిఱాయ్క్కవేణ్ణా; అవన్ సులభనాకై యాలే. తన్ దోషమ్
కణ్ణు ఇఱాయ్క్కవేణ్ణా; అవన్ వత్సలనాకై యాలే. అప్రాప్తనెన్ఱు
ఇఱాయ్క్కవేణ్ణా; సర్వస్వామియైకై యాలే. ఆశ్రయిక్కైక్కు శుభా
శ్రయమేతెన్ఱు కణ్ కలజ్జవేణ్ణా; విలక్షణవిగ్రహయైక్కు నాకై యాలే.

ఇన్ద్రవిలక్షణ విగ్రహయోగజైచ్చొన్నపోతే, అన్ద్రవిగ్రహత్తుక్కు
నిసూపకభూతై యాయ్, (౧) “అకలకిలైనిఱైయుమ్” ఎన్ఱు తిరుమూర్
పిలే ఎఱున్దరుళి యిరుక్కిఱు పిరాట్టియైయుమ్ శొల్లిన్ ద్రియఱుకై
యాలే, ఇవనుడైయ పూర్వాపరాధతై ప్పొఱుప్పిత్తు చేర్పవిడుకైక్కు
ప్పరుష కారయోగముమ్ శొల్లిన్ ద్రియిన్ ద్రిఱు.

“సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామ్” ఎన్నైయాలే, ఊతర్ కూఱై
విట్టు ఒరుమణిపర్వతతై ఆశ్రయణీయమాకచ్చొన్నాప్పోలే యిరుక్కి
ఱుతు. సాధనాన్తరజ్జళాకిఱన-పతర్ కూడుపోలే సాధ్యముమాయ్
పలపుమాయ్, ఉళోవాయిల్ ఈశ్వరసంభారమిల్లాతవన్ఱు అనుపజీవ్య
మాయిఱేయిరుప్పతు. అజ్ఞనన్ఱియిలే ఇవ్విషయమ్ - సిద్ధముమాయ్,
అద్వితీయముమాయ్, కట్టడజ్జ ఉపజీవ్యముమాయిరుక్కుమ్.

ఏకపదమ్-(౨) “త్వమేవోపాయభూతోమేభవ” (౩) “త్వా
మేవశరణంప్రాప్య” (౪) “మామేవయేప్రపద్యంతే” (౫) “తమేవచా
ద్యంపురుషంప్రపద్యే” (౬) “తమేవశరణంగచ్ఛ” ఎన్ఱు స్వీకార్య
వస్తువై నిర్దేశిత్తు, అనన్తరమ్ అవధారణతై ఎఱుతిప్పోరుకిఱు స్థాన

(౧) తి.వాయ్.౬-౧౦-౧౦. (౨) అహిర్భు-౩౬-౩౫. (౩) జిత-౧-౪.

(౪) గీ-౭-౧౪.

(౫) గీ-౧౫-౪.

(౬) గీ-౧౮-౬౨.

ప్రమాణత్వాలే, అవధారణార్థమాకితతు. ఇన్ద్రఅవధారణత్వాలే వ్యావర్తిక-పుడుకితతు ఎన్నెన్నిల్; “సర్వధర్మాన్వరిత్యజ్య” ఎన్దు సాధనాన్తరత్యాగమ్ కీర్తే ఉక్తమాకైయాలే, అతు వ్యావర్త్యమాక మాట్టామైయాలుమ్, “మామ్” ఎన్లిక పకవచనత్తాలుమ్, (౧) “మత్తః పరతరం నాన్యత్క్రిశ్చిద స్తి ధనజ్ఞయ” ఎన్దు కీర్తడైయత్తన్నడైయసర్వస్మాత్పరత్వత్వైచ్చొల్లుకైయాలుమ్, దేవతాన్తర ప్రవృత్తిక్కు అవకాశమేవిడి త్తిల్లామైయాలుమ్, ఇన్ద్రఅవధారణత్వాలే వ్యావర్తిక-పుడుకితతు, “ప్రజ” ఎన్దు విహితమాన స్వీకార త్తినుడైయ అజ్ఞభావమ్.

ఇతిల్ అజ్ఞబుద్ధిపిఱక్కైక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; [యదనన్తరంయద్భవతి తత్తస్యకారణమ్] ఎన్దు - యాతోన్దుణ్ణాన వనన్తర త్తిలే యాతోన్దుణ్ణామ్, అతుక్కు కీర్తీలతు కారణమాకక్కడవతు; ఎన్లికన్యాయత్వాలే, స్వీకారత్వైయైథీయ అవనుడైయ ఉపాయభావమ్ జీవియామైయాలే, స్వీకార త్తిలే అజ్ఞబుద్ధి పిఱక్కైక్కు యోగ్యత్వై ఉణ్ణు.

యోగ్యత్వై ఉణ్ణాకిల్, అజ్ఞభావమ్ కర్మికిఱపడెయన్నెన్నిల్, అజ్ఞమావతు - అజ్ఞిక్కుకిశ్చిత్కార మావతితే. అన్ద కిశ్చితార్ద్రాన్ స్వరూపోత్పాదకద్వారత్వాలేయాతల్; ఉత్పన్నమాన స్వరూపత్తుక్కు వర్ధకమాయాతల్, వర్ధిత్తతుక్కు ఫలప్రదానశక్తిముఖత్వాలే యాతలాయిరుక్కుమ్. అతిల్ భక్తిక్కు, సాధ్యమాకైయాలే ఉత్పత్త్యపేక్షైయుణ్ణు; అహరహరాధేయాతిశయమాకైయాలే, వృద్ధ్యపేక్షై ఉణ్ణు. తాన్ చేతనమల్లామైయాలే ఫలప్రదాన వేళైయిలే చేతనాపేక్షై ఉణ్ణు, ఆకైయాలే అతుక్కు కర్మజ్ఞానాద్యజ్ఞభో అపేక్షితమాకక్కడవతు. ఇన్ద్రఉపాయమ్ సిద్ధమాకైయాలే ఉత్పత్త్యపేక్షైయిలై. ఏకరూపమాకైయాలే వృద్ధ్యపేక్షైయిలై; పరమచేతనమాకైయాలే ఫలప్రదాన్తైల్

అన్యసాపేక్షతైయితై. ఆక అజ్ఞజ్ఞైక్కొణ్ణు కొళ్ళతోరు కార్యమ్
ఇవ్వసాయత్తుక్కిల్లామైయా లే, ఇన్దస్వీకారమ్ అజ్ఞమాకమాట్టాతు.

స్వసూహోత్పత్త్యాదికళితే అజ్ఞనిరపేక్షమాకిల్, ఇవ్వసాయమ్
ఎన్ఱు మొక్క జీవిక్కెయాకాతోట్టికై కుక్కు హేతువెన్నెన్నిల్; ఉపా
యత్వమావతు-ఒరువనుడైయ అనిష్టత్తైక్కిట్టికైయుమ్-ఇష్టత్తైక్కి
డుక్కైయుమాకైయా లే, ఒరుఅధికారి-అపేక్షితమ్; అతు పెత్తామై
యా లే ఉపాయత్వమ్ జీవిక్కెయాకాతోట్టిన్దతు.

అధికారియాకిలపేక్షితమ్, స్వీకారమ్ శెయ్కిఱ కార్యమెన్నె
న్నిల్; ఐశ్వర్యాధియిలుమ్, కై వల్యాధియిలుమ్, భ గ వ చ్చ ర ణా ధి
యాయ్ సాధనానుష్ఠానమ్ పణ్ణుమవనిత్కాట్టిలుమ్, ఇవ్వధికారియై
వ్యావృత్తనాక్కుఱిఱతు-భగవల్లాభార్థమాన ఇన్దస్వీకారమాకైయా లే.

(౧) “అరుణయైకహాయన్యా పిక్లాత్తూసామంక్రీణాతి ” ఎన్ఱిఱవిడ
త్తిల్, అరుణత్వపిక్లాత్తూత్వాదికళ్ సామక్రయత్తుక్కు ఉఱుప్పానపశు
వుక్కు పశ్వన్తరత్తిత్కాట్టిల్ వ్యావర్తకవిశేషణమానాప్పోలే, ఇతు
వుమ్ అధికారిక్కు వ్యావర్తకవిశేషణమాయ్ క్కిడక్కిఱతు.

ఇని అధికారి-అజ్ఞమామన్ఱు, తద్విశేషణమాన ఇన్దస్వీకారముమ్
అజ్ఞమాకక్కడవతు. తుత్తు అన్నత్తుక్కుసాధనమామన్ఱితే, ఇన్దస్వీ
కారత్తుక్కుసాధనత్వముణ్ణావతు. స్వీకారత్తుక్కు అజ్ఞతయాఉపాయ
త్వమ్ కొళ్ళప్పార్క్కిల్, (౨) “త్వమేవోపాయభూతోమే భవేతిప్రార్థ
నామతిరి-శరణాగతిః” ఎన్ఱు - “అవనైయే నిరపేక్షోపాయమాకప్పల్
ఱుకైప్రపత్తి” ఎన్ఱిఱఅక్షణవాక్యత్తోడు విరోధిక్కుమ్. ఆకైయా లే ఈశ్వ
రన్ కార్యమ్ శెయ్కైక్కు ఆభిముఖ్యసూచకమాయ్ క్కిడక్కిఱతు.

శరణశబ్దమ్, (౩) “ఉపాయేగృహ రక్షిత్రోశ్శబ్దశ్శరణమిత్య
యమ్ ! వర్తతేసాన్ప్రతజ్ఞైచ్చ ఉపాయార్థైశ్చాచకం” ఎన్ఱిఱపడియే

ఇహోత్తుశరణశబ్దమ్-ఉపాయవాచకమాయ్, “మామ్” ఎన్టు సాశీల్యా దివిశేష్టమాకచ్చన్నవస్తువుక్కు (౧) “సాశ్చ తేసర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణావిపశ్చితా” (౨) “సదాపశ్యన్తి” (౩) “శ్రియాసార్థమ్-ఆస్తే” ఎన్గిటపడియే, ఉపేయభావత్తిలుమ్ అన్వయముణ్డాకై యాలే అత్తైవ్యావ ర్తిత్తు ఉపాయభావత్తిలే ఒతుక్కి త్తరుకిటతు.

కీర్థ్ “సర్వధర్మాన్సరిత్యజ్య” ఎన్గిటవిడత్తిల్ ప్రస్తుతమాన సాధనానారజలే ఇత్తైఉపాయభావత్తిలేఒతుక్కిత్తారాతో వెన్నిల్; అర్థ సిద్ధమాయ్ వరుకిటతిత్కాట్టిల్, శబ్దసిద్ధమాయ్ వరుమతు అమ్మియ తాకై యాలుమ్, (౪) “ఏతగ్ హవావనతపతి, కిమహంసాధునాకరవమ్, కిమహంపాపమకరవమితి” ఎన్టుమ్, (౫) “తస్య కార్యంనవిద్యతే” ఎన్టుమ్, (౬) “క్షేత్రజ్ఞః కరణీజ్ఞానం కరణం తస్యనైద్విజః నిష్పాద్యముక్తి కార్యంవై కృతకృత్యంనివర్తతే” ఎన్టుమ్ శొలుకిటపడియే, ఆర్థ్ ముక్కు అక్కరైప్పట్టాల్ అతుక్కు నిస్తరణపరికరమాన తెప్పమ్ అనపేక్షిత మామాపోలే, (౭) “సాధ్యాభావేమహాబాహు సాధనైః కింప్రయోజనమ్” ఎన్టు-సాధ్యమ్ సిద్ధిత్తాల్ సాధనత్తైక్కొణ్ణు అపేత్తైయిల్లామై యాలే సాధనత్యాగముమ్ ప్రాప్యాంశత్తిలే అన్వితమాకై యాలుమ్, ఉపాయత్వత్తిల్ ఒతుక్కి త్తరమాట్టాతు.

“ప్రజ” ఎన్టు మహావిశ్వాసపూర్వకమాయ్, ప్రార్థనాగర్భ మాయ్, అధ్యవసాయాత్మకమాయ్, తాన్ ఉపాయశరీరత్తిలుమ్, ఉపేయశరీరత్తిలుమ్ అన్వయియాలే అధికారివిశేషణమాయ్, ఉపాయత్తిల్ ఒతుక్కి త్తర అన్వయియాలే కీర్థ్చాన్నత్యాగత్తై అజ్గమాకవు డైత్తాయ్, “మామ్” ఎన్గిటనస్తువై విషయమాకవుడైత్తాయ్, “ప్రపద్యే” ఎన్గిటక్రియాపడత్తిలే ఉక్తమానస్వీకారత్తై విధిక్కి అతు.

-
- (౧) తై-ఆ-౧.   (౨) సామ-ఉత్తర-౧౨-౨-౪.   (౩) తైవే-
 (౪) తై-ఆ-౯-౧.   (౫) గీ-౩-౧౭.   (౬) వి-పు-౬-౭-౯౪.
 (౭) వి-పు-౧-౧౯-౩౬.

గతే” ఎన్నిదిధాతువిలే గత్యర్థమాయ్, కరణత్రయజ్ఞులే అన్యతమమాయుష్యుతోరుకరణ త్రినుడైయ గతిమాత్రతైక్కాట్టి భగవద్వైభవ ప్రకాశకమాతల్, అజ్ఞనస్థియిలే కరణత్రయజ్ఞునుడైయవుమ్ గతియైక్కాట్టి పూర్ణప్రపత్తియై చ్చొల్లుకిఱతాకవుమామ్.

ఆక, ధర్మత్యాగమ్-స్వీకారత్తుక్కు-అజ్ఞమాకక్కడవతు. త్యాగ విశిష్టమానస్వీకారమ్-అధికారివిశేషణమాకక్కడవతు. స్వీకారవిశిష్ట నానవధికారిక్కు వాత్సల్యాదిగుణవిశిష్టవస్తు-ఉపాయమాకక్కడవతు.

ఆక, ఇప్పడిపూర్వార్థమ్ అధికారియినుడైయ కృత్యాంశతైచ్చొల్లిల్దు. అనన్తరమ్, ఉత్తరార్థమ్ ఉపాయత్రినుడైయ కృత్యాంశతైచ్చొల్లి, అధికారియినుడైయ కృత్యాంశలేశతైయుమ్ శొల్లుకిఱతు. ఇతిల్ * అహంశబ్దమ్ - * వ్రజవిల్ ఆర్థమాకప్పకున్ద అధికారియినుడైయ మహావిశ్వానత్తుక్కు ఊర్ద్రాయ్, మేల్ శొల్లప్పకుకిఱ పాప విమోచనత్తుక్కు పురికరమాన జ్ఞానశక్త్యాదిగుణవిశేషజ్ఞతై, కీర్త్తి “మామ్” ఎన్ఱు ఆశ్రయణీయమాక ఉక్తమానవస్తువుక్కు ప్రకాశిప్పి క్కిఱతు.

ఆశ్రయిక్కైక్కు వాత్సల్యాదికళో వేణుమ్; కార్యమ్ శెయ్ కైక్కు జ్ఞానశక్త్యాదికళో వేణుమ్. “నివర్త్యాంశమ్ ఇన్నతు, నివర్తన ప్రకారమ్ ఇన్నతు. నివర్తనాధికారి ఇన్నాన్” ఎన్ఱ్ఱిక్కైక్కు సర్వజ్ఞ నాకవేణుమ్. జ్ఞానమ్ పిఱన్దాల్ ప్రయోజనమిలైయే, పఙ్కుకల్పనాయ్ అశక్తనాయరుక్కుమాకిల్. ఆకైయాలే జ్ఞానాను గుణమాక కార్యమ్ శెయ్ కైక్కు సర్వశక్తియాక వేణుమ్; సర్వశక్తియానాలుమ్ ఇవనిడుమ్ పచ్చెక్కొణ్ణు కుత్తైతీరవేణుమ్బడి అపూర్ణనాయరుక్కుమాకిల్, అవనుక్కిడాక ఇవనాల్ ఇడలావతోన్ఱిగ్గామైయాలే, అవైయిరణ్ణుమ్ అకిళ్ళిత్కరమామితే. అజ్ఞనస్థియిలే ఒడ్డియుమ్బొతు అవాప్త

సమస్తకామనాకవేణమ్, సర్వజ్ఞానానాలుమ్ సర్వశక్తినానాలుమ్ అవాప్తసమస్తకామనానాలుమ్, ఇచ్చేతననోడు ఒరుసమ్బద్ధమిల్లాతవస్త్తు అవై మూస్త్తుమ్ కార్యకరమాకాతే; అతుక్కాకసర్వస్వామియాకవేణమ్.

ఇవైనాలుమ్ విపరీతఫలమాకాతే, ఇవనుడైయరక్షణత్తుక్కు ఉఱుప్పామ్బొత్తైక్కు పరదుఱిఱానహత్వలక్షణమాన పరమదయైయుడైయనాకవేణమ్; ఇల్లాతవస్త్తు సర్వజ్ఞత్వమ్ ఇచ్చేతనన్ పణ్ణినకుఱ్ఱుజ్జితైత్తప్పామల్ కణక్కిడుకైక్కు ఉఱుప్పాయఱుమ్; సర్వశక్తిత్వమ్ అకుఱ్ఱుజ్జితకీడాక నరకాదికళిల్ తళి అఱుత్తఱుత్తు తీర్థుకైక్కుఱుప్పాయఱుమ్; తీర్థానిన్ద్రాల్ కణ్ పార్ త్తునెక్కిథామైక్కు ఉఱుప్పాయఱుమ్, అవాప్తసమస్తకామత్వనిబద్ధనమాననై రపేత్వమ్. ఇజ్జన్ శెయ్యానిన్ద్రాల్ కడవతల్ల వెస్త్తునియమిప్పారిల్లామైక్కు హేతువామిత్తనై, సర్వస్వామిత్వప్రయుక్తమాన నిరఙ్కుశస్వాతన్త్ర్యమ్. ఆకైయాలే సర్వజ్ఞత్వత్తై రక్షణవిధయా విషయమాక్కుకైక్కుమ్, సర్వశక్తిత్వత్తై రక్షణవ్యాపారత్తిలేఱుక్కుకైక్కుమ్, అవాప్తసమస్తకామత్తైయైప్రయోజననిరపేక్షమాక రక్షిక్కుక్కు ఉఱుప్పాక్కుకైక్కుమ్, సర్వస్వామిత్వత్తై తన్ పేఱాకక్కార్యమ్ శెయ్కైక్కు ఉఱుప్పాక్కుకైక్కుమ్ దయైవేణమ్.

ఆకైయాలే ఇక్కార్యమ్ శెయ్కైక్కు ఉఱుప్పాన ఇవైస్త్తుగుణజ్గళుమ్* అహంశబ్దిత్తిలే అనుసంధేయమ్; ఆక, సర్వజ్ఞనుమాయ్, సర్వశక్తియుమాయ్, అవాప్తసమస్తకామనుమాయ్, సర్వస్వామియుమాయ్ పరమదయావానుమాననాన్ ఎన్ఱిఱతాయీర్థు.

(త్వా) అజ్ఞనుమాయ్, అశక్తనుమాయ్, మహావిశ్వాసపూర్వకమాక ఎన్బక్కలిలేన్యస్తభరనాన ఉన్ఱైయైస్త్తు-అధికారియైచ్చొల్లు

కిఱతు. *అహంశబ్దత్తాలే పాపశత్రువైయుమ్, (త్వా) ఎనైయా లే పాపాశ్రయతైయుమ్ శొల్లిల్ ద్రాయిల్ దు.

అన న్తరమ్ (సర్వపాపేభ్యః) ఎన్ఱు, నిరస్యమాన పాపస్వరూప తైచ్చొల్లకిఱతు. అతిల్ *పాపశబ్దత్తాలే, భగవత్ప్రాప్తివిరోధియొచ్చొల్లకిఱతు. ఏలేనుమాక అభిమతవిరోధియితే - పాపమావతు. “పాపే భ్యః” ఎన్ఱిఱ బహువచనత్తాలే - పాపజగినుడై యబాహుశ్యతైచ్చొల్లకిఱతు. అనై యావన;—జ్ఞానాభావరూపమాయుమ్, అన్యథాజ్ఞానరూప మాయుమ్, విపరీతజ్ఞానరూపమాయుమ్, మూన్ఱునకై ప్పట్ట అజ్ఞాన ముమ్, పుణ్యపాపరూపమాయ్, పాతకమ్, అతిపాతకమ్, మహాపాత కమ్, ఉపపాతకముళ్ళిట్ట భేదజ్ఞతాలే నానావిధమాయ్, పూర్వోత్త రాఘరూపమాన కర్మజ్ఞుమ్, దేవతిర్యజ్ఞునుష్య స్థావరాత్మకమాన చతుర్విధశరీరసమ్పన్నముమ్, “అజ్ఞానవాసనై, కర్మవాసనై, ప్రకృతి సమ్పన్నవాసనై” ఎన్ఱొప్పోలేశొల్లకిఱ వాసనైకిఱుమ్, విషయభేదత్తాలో వివిధభేదై యానరుచియుమ్, ఇనై యడియాక ప్పిఱక్కవుమ్ కడవా తాయ్, ఇవద్రొక్కువర్ధకమాన రాగద్వేషాదికిఱుమ్, ఆక, “పాపే భ్యః” ఎన్ఱు సాధకనుక్కుజ్ఞాడ సాధారణమాక నివర్త్యమాన పాప జగై చొల్లిల్ దు.

*సర్వశబ్దత్తాలే ఇన్ఱవధికారిక్కు-ఈశ్వరన్ విశేషిత్తుక్కుత్తుమ్ పాపతైచ్చొల్లకిఱతు. అతావతు, (౧) “భోగేనత్వితరే ఊపయిత్వాధ సమ్పత్స్యితే” ఎన్ఱిఱపడియే పూర్వాఘోత్తరాఘజ్ఞై యుభీయ, ప్రా ర్థకార్యమాన పుణ్యపాపరూపకర్మమ్ సాధకనుక్కు అనుభవవినాశ్య మాయిరుక్కుమ్. అతిల్ ఇవనుక్కు శరీరారమ్భకమాన కర్మాంశమొ ధ్రియసిక్కి, కర్మ శేషముమ్ నివర్త్యకోటియిలేవుకుమ్. జ్ఞానమ్ విపిన్దపిన్దు

వాసనాబలత్తాలే బుద్ధిపూర్వకమాకప్పణ్ణిన పాపముణ్ణాకిలుమ్, అతువుమ్ సర్వశబ్దవాచ్యమాకక్కడవతు. కాలక్షేపార్థమాకప్పణ్ణుమ్ అనుకులవృత్తికళిల్ సాధనత్వబుద్ధి పిఱిన్దతాకిలుమ్, అతువుమ్ సర్వశబ్దవాచ్యమాకక్కడవతు. పుత్రతాదికల్ పక్కల్ పణ్ణుమ్ పుంసవనాదికళిల్ ఆన్మశంస్యప్రేరితనాయ్ ఇట్టికై యొచ్చియ, పాపభయప్రేరితనాయ్ ఇట్టియిల్ అతువుమ్ సర్వశబ్దవాచ్యమాకక్కడవతు.

(సర్వపాపేభ్యోమోక్షయిష్యామి) అక ఇప్పడిప్పట్టిరుక్మిణిపాపజ్ఞళిల్ నిన్దుమ్ విడువిక్కక్కడవేన్. ఇన్దణిచ్చాలే-నెడునాల్ ఉన్నైప్పల్లో విడతేడిక్కిరి పాపజ్ఞళి తానే “నమక్కా శ్రయమల్ల” ఎన్దువిట్టుప్పొమ్మడిపణ్ణుకితేన్. “నెడునాల్ పాపదర్శనత్తాలే ఉనక్కుప్పిఱిన్దభయమ్, ఉన్నైక్కణ్ణు అతుక్కుప్పిఱుక్కుమ్మడి పణ్ణుక్కడవేన్” ఎన్నువిడమోతోన్ ద్రికిఱుతు.

కీర్తనోకత్తిల్, “మామేవైష్యసి” ఎన్దు-ప్రస్తుతమాన భగవత్ప్రాప్తిక్కు ఒరుసాధనవిశేషత్తై విధితత్తాకైయాలే, ఇట్టుచ్చొల్లకిఱి పాపవిమోచనమ్-భగవత్ప్రాప్తివిరోధిపాపవిమోచనమాకక్కడవతు. ఆకైయాలే, (౧) “తథాహేయగుణధ్వంసాదవబోధాదయోగుణాః | ప్రకాశ్యంతేనజన్యంతే నిత్యా ఏవాఽత్యనోహితే” ఎన్దిఱవడియే, మలయోగత్తాలే ముట్టినమాణిక్యత్తై అఱుక్కఱక్కడైన్దాల్ తన్నడైయే తద్గతమాన ఒళిప్రకాశిక్కుమోపాతి, ఇవనుక్కుమ్ అవిద్యాదికళాకిఱితిరోధానజ్ఞళడైయక్కట్టికైయాలే, స్వాశ్రయమాన అపహతపాపౌత్వాదికళడైయత్తన్నడైయేప్రకాశిక్కుమితే; ఆకైయాలేవిరోధినివృత్తియితే అపేక్షితమ్. అన్దప్రాధాన్యమ్ తోన్ ద్రి విరోధినివృత్తియేచ్చొల్లకిఱుతు. ఆకైయితే, (౨) “అవిస్మయమమ సహజకై జ్ఞాన్యవిధయః” ఎన్దు

భట్టర్ అరుళిచ్చెయ్ తతు. ఆక, “అహమ్” ఎన్ఱుశొన్న ఉపాయవన్ఱువి నుడైయ కార్యమ్ శొల్లిన్దు.

అనన్తరమ్ “త్వా” ఎన్ఱు నిర్దేశిత అధికారియినుడైయ కృత్యాంశతై చ్చొల్లుకిటతు - (మాశుచరి) ఎన్ఱు. నిరపాయోపాయ భూతనాన నాన్ ఉన్నుడైయ విరోధినివృత్తి పూర్వకమాన అభిమత సిద్ధియై సాధిత్తు త్తరక్కడవనాక ఏటిట్టుక్కొణ్ణపిన్బు సాపాయమాన సాధనాన్తరజునినుడైయ దుష్కరత్వాదికలై అనుసన్ధిత్తు శోకిక్కక్కడ వైయలై; అన్ద సాధనవిశేషజలైయైయిని నిరపాయోపాయ మిల్లతివన్ఱున్ఱో ఉనక్కు శోకిక్కవేణ్ణవతు. అవన్దై విట్టు ఎన్నై ఆశ్రయిక్కై యాలుమ్, శోకిక్కవేణ్ణ. ఆశ్రయణీయనాననాన్ వత్సలనాకై యాలే, ఉన్నుడైయ దోషమకణ్ణు శోకిక్కవేణ్ణ. సులభనాకై యాలే, దుర్లభ నెన్ఱు శోకిక్కవేణ్ణ; సుశీలనాకై యాలే, ఉన్నుడైయ శఱుమెన్ఱు శోకిక్కవేణ్ణ; సర్వస్వామియాకై యాలే, అప్రాప్తనెన్ఱు శోకిక్కవేణ్ణ; అవాప్తసమస్తకామనాకై యాలే, ఉన్నుడైయ అపూర్తికణ్ణు శోకిక్కవేణ్ణ; సర్వశక్తియాకై యాలే, ఉన్నుడైయ అశక్తికణ్ణు శోకిక్కవేణ్ణ; నిరుపాధిక బద్ధువాకై యాలుమ్, పరమద యావానాకై యాలుమ్, “కార్యమ్ శెయ్యుమా? శెయ్యునో” ఎన్ఱు శోకిక్కవేణ్ణ; సర్వ పాపవిమోచకనాకై యాలుమ్ శోకిక్కవేణ్ణ; ఉన్నైప్పార్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్ణ; ఎన్నైప్పార్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్ణ; విరోధియైప్పార్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్ణ; నీ ఎన్బక్కల్ సర్వభరన్యాసమ్ పణ్ణుకై యాలే, ఉన్నైప్పార్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్ణ; నాన్ సర్వజ్ఞత్వాదిగుణ విశిష్ట నాకై యాలే, ఎన్నైప్పార్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్ణ; విరోధియాకిటతు ఎన్నుడైయ నిగ్రహరూపమాకై యాలే “పాటుల్లోమ్” ఎన్నత్తరుమ్; ఆకై యాలే విరోధియైప్పార్తాలుమ్ శోకిక్కవేణ్ణ.

నీయుమ్ ఇప్పడి ఎన్నక్కలిలే న్యస్తభరనాయ్, విరోధియుమ్ ఇప్పడి దుర్లభమానపిన్బు శోకమ్ అనువర్తిక్కుమాకిల్, నీయుమ్ ఎనక్కన్దియిలే, నానుమ్ ఉనక్కన్దియిలే, ఉన్నైయుమ్ (౧) “ననమేయమ్” ఎన్నప్పణ్ణి, ఎన్నైయుమ్ (౨) “క్షిపామి” (౩) “నక్షమామి” ఎన్నప్పణ్ణనపాపమ్ మూర్ధాభిషిక్తమాయురుక్క, శోకియాతే అనాదికా లమ్ఆనై క్కమ్మన్దిలేయిరుక్కితాయాయ్ పోన్న్ అజ్ఞానత్తోపాతిపోరుమ్; కింబహునా; - నాన్ ఉన్ కార్యత్తుక్కు క్కిడవనాయురుక్క, నీ శోకి ప్పతియాకిల్ ఉన్ కార్యత్తుక్కు నీయే కడవైయామి త్తనై.

ఆక, స్వీకారాణ్ణతయా త్యాజ్యమాన ధర్మవిశేషజ్ఞై యుమ్, అన్ద ధర్మజ్ఞానినుడైయ త్యాగప్రకారత్తైయుమ్, అన్ద ధర్మత్యాగ పూర్వకమాకప్పర్దుమ్ విషయ త్తినుడైయ సౌలభ్యాదిగుణయోగత్తై యుమ్, అన్దగుణవిశిష్టవస్తువినుడైయ సహాయానసహత్వలక్షణమాన నైరపేక్ష్యత్తైయుమ్, నిరపేక్షనస్తువినుడైయ ఉపాయభావత్తైయుమ్, అత్తై ఉపాయత్వేనస్వీకరిక్కైయుమ్, స్వీకృతమాన ఉపాయ త్తినుడైయ జ్ఞానశక్త్యాదిగుణయోగత్తైయుమ్, అన్దగుణవిశిష్టవస్తువిన్నక్కలిలే న్యస్త భరనాన అధికారియైయుమ్, అన్దవధికారియినుడైయ విరోధిపాపసమూ హత్తైయుమ్, అన్దపాపవిమోచనప్రకారత్తైయుమ్, పాపవిమోచకనైపు ధ్రిన అధికారియినుడైయనైర్భర్యత్తైయుమ్ శొల్లిద్రొయిద్రొయి.

పెరియవాచ్చాన్బిల్లై తిరువడిక శేశరణమ్.

చరమశ్లోకప్రకరణమ్ సమూర్ణమ్.

పరస్పరహాస్యమ్ ముద్రీద్రొయి.

శ్రీమతేరామానుజాయ నమః.

పరమకారుః శీవశ్రీమల్లోకగురునామప్రసాదితస్య
ముముక్షుప్పక్షిగ్రస్తస్య శ్రీమదుభయవేదాంతస్తోత్రైః
శ్రీవిరామవార్యైః ప్రసాదితా చ్యుట్వాచరాసా
తాత్పర్యదీపికా.

శ్రీమల్లోక

ఇ యం

నానాదేశానతత్త్వోపసంహారే

విశ్వస్థిః - ముసురువాక్కు - విరక్తి - భావ్యకారస్వామిభిః
శ్రీమతా, పు - జిరువేజ్జుటార్యేణచ సమ్యక్పశోధితా
శ్రీనైష్ఠ్యవగ్రన్థముద్రాపకసభాధ్యక్షైః
చేన్నే పురి

శ్రీనికేతనముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రాపితా.

విజయతేతరామ.

కాశయుక్తినామసంపత్సరం.

శ్రీ వెంకట గ్రంథముద్రాపక సభ (లిమిటెడ్.)

ఈసభలో తెనుగులిఖిలో నచ్చువేసిన గ్రంథములు,

యా.అ.పె.	యా.అ.పె.
౧. రామచరమశ్లోకము ౦-౧-౬	౨౦. రెండో తిరువనాది ౦-౬-౦
౨. భారతాది తనిశ్లోకము ౦-౨-౬	౨౧. మూడో డిటా ౦-౬-౦
౩. దుష్కరశ్లోకటిప్పణి ౦-౨-౬	౨౨. నాల్గవ డిటా ౦-౩-౦
౪. కాణ్ణిల్లవిశిష్ట పరమధర్మకాస్త్రము (తాత్పర్యసహితము) ౦-౯-౦	౨౩. తిరువిరుత్తమ్ (వ్యాఖ్యానద్వయ ఉరై ప్రతిపద తాత్పర్యసహితం) ౨-౪-౦
౫. ముముక్షుపృడి వ్యాఖ్యానారు మ్మదప్రమాణ తిరుట్టుసహితం ౧-౬-౬	౨౪. తిరువాళిరియన్ (వ్యాఖ్యానాది సహితము) ౦-౩-౦
౬. రిహస్యత్రయమీమాంసా భాష్యమ్ ౧-౪ సంపుటం ౧-౮-౦	౨౫. పెరియతిరువందాది ౦-౩-౦
౭. డిటా ౨-౪ సంపుటం ౦-౯-౦	౨౬. తిరుమొక్కుమాన్ గీరుక్కై ౦-౨-౦
౮. పరస్పరహస్యమ్ ౦-౮-౦	౨౭. శిఱియతిరుమడల్ ౦-౫-౦
౯. చతుశ్లోకీసవ్యాఖ్యానమ్ ౦-౬-౬	౨౮. పెరియతిరుమడల్ ౦-౩-౬
౧౦. చరమశ్లోకటిప్పణి ౧-౮-౬	౨౯. ఇరామానుజనూన్ దునాది ౧-౧౨-౦
౧౧. శరణశబ్దార్థవిచారమ్ ౦-౨-౦	౩౦. క్రీవచనభూషణమ్ ౧-౧౨-౬
౧౨. తిరుప్పల్లాలు ౦-౩-౬	౩౧. ప్రపత్త్యసహాయతవిచారమ్ ౦-౧-౦
౧౩. తిరుప్పావై మూవాయిరిప్పడి ఆరుమ్మదసహితమ్ ౧-౫-౬	౩౨. నాయమాత్మాభాష్యమ్ ౦-౨-౬
౧౪. తిరుప్పావై ఈరాయిరిప్పడి నాలాయిరిప్పడికల్ ౦-౧౩-౦	౩౩. యమకరత్నాకరమ్ ౨-౧౧-౦
౧౫. తిరుప్పావై ఆతాయిరిప్పడి ౧-౮-౦	౩౪. దీపప్రకాశ సహిత తత్త్వ దీపమ్ ౨-౦-౦
౧౬. నాయచ్చియార్ తిరుమొక్కి ౧-౧౦-౬	౩౫. తత్త్వసజ్జిహమ్ ౦-౨-౦
౧౭. పెరుమాళ్ తిరుమొక్కి ౦-౧౨-౬	౩౬. గురుపరమ్మరాప్రభావమ్ ౨-౧-౬
౧౮. కణ్ణిసుణ్ శిఱుత్తామ్ము వ్యాఖ్యానమ్ ౦-౧౫-౬	౩౭. యతీంద్రిప్రణాప్రభావమ్ ౦-౧౨-౬
౧౯. ముదల్ (తిరువనాది) వ్యాఖ్యానారుమ్మదప్రతిపదసహితము ౦-౧౦-౦	౩౮. సమ్మిదాయ ఆకరాతి ౧-౧౩-౦
	౩౯. స్తోత్రరత్న వ్యాఖ్యానమ్ ౦-౩-౬
	౪౦. గద్యత్రయవ్యాఖ్యానం ౧-౦-౦
	౪౧. ఆచార్యహృదయం ౨ ప్రకరణములు ౨-౦-౬
	౪౨. తాత్పర్యదీపికై ౨-౪-౬

పై కనుపరిచిన గ్రంథములకన్నిటికిని బైస్టచార్డు ప్రత్యేకము.

ఇట్లు,

మ. తిరువేంకటముడయానయ్య,

కార్యదర్శి ధనాధికారి,

నెం. ౩౧. వెంకటాచలమొదలివీధి, చెన్నపట్టణము.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

ఘరమ కారుణిక రాస ప్పిళై లోకాచార్య రరుళిచ్చెయ్ త

ము ము య్ ప్ప డి మూ ల మ్.

లోకాచార్యాయగురవే కృష్ణపాదస్య నూనవే ।

సంసారభోగినస్తప్తజీవజీవాతవే నమః ॥

మూలమ్.- (౧) ముముక్షువుక్రమేతియవేణ్ణమ్ రహస్యమ్మూన్తు.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీబాలసరస్వతీకృత తాత్పర్యదీపికా.

శ్రీశ్రీనివాసమునివర్య శతానిసూర్యో

రవ్యాజసిద్ధకరుణా పరిలబ్ధభోధమ్ ।

శ్రీశైలవంశతిలకం శ్రితపారిజాతం

శ్రీవీరరాఘవగురుం ప్రణమామి నిత్యమ్ ॥

సర్వలోకోజ్జీవనాయ రహస్యత్రయం వ్యాచిఖ్యానుః పరమ
కారుణికో లోకాచార్యః ప్రథమం ముముక్షోర్వ్యాఖ్యేయత్రయ
స్యావశ్యాపేక్షిత జ్ఞానత్వం దర్శయతి (ముముక్షువుక్రమేతియవే
ముముక్షుః-అవిచ్ఛిన్న భగవదనుభవప్రతిబద్ధసంసారనివృత్తిచ్చాహన్.
తేన కైవల్యేచ్ఛోర్వ్యుదాసః.

ఏతస్య అవశ్యాపేక్షితం రహస్యత్రయజ్ఞానమ్. ఉపాయాధి
కారపూర్తిప్రయోజకప్రాప్యత్వరాహేతుభూతపరశేషతైక రసస్వ
స్వరూపవివేకజనకత్వాదప్రాప్తరసస్య; యద్వత్కృతి, “వేదోక్తు
త్వరిక్తైశ్చయమ్” ఇతి; అధికారపూర్త్యనంతరం ఫలాపేక్షాపూర్వక
పరమపురుషార్థోపాయానుష్ఠాన ప్రకారక జ్ఞానాయామనుష్ఠేయార్థ
ప్రకాశకత్రయా ద్వయమవ్యపేక్షితమ్. తస్యైవ తస్మానుష్ఠేయస్య
శరణవరణస్య సాధనాంతర త్యాగరూపాజ్ఞ విశేషజ్ఞానాయ
చరమశ్లోకోప్యపేక్షితః; చరమశ్లోకస్య ఫలప్రతిపాదకత్రయా ఫలా
కాజ్ఞాయాంవా ఉపయోగః. “స్వజ్ఞానం ప్రాపకజ్ఞానం ప్రాప్యజ్ఞానం
ముముక్షుభిః । జ్ఞానత్రయముపాదేయమేతదన్యన్నకిచ్చన ” ఇతి
హ్యుక్తమ్.

కేచిత్తు, ఉపాయస్యైవ శరణ్యాభిమతి శ్చరమశ్లోకేన జ్ఞాప్యతే;
భక్తిస్థలీహి, (౧) “దదామిబుద్ధియోగంతం యేనమాముపయాన్తితే”
ఇత్యుక్తమ్; ప్రపత్తేతు- (౨) “అహన్త్యాసర్వపాపీభ్యోమోక్షయిష్యా
మి” ఇతి ప్రాప్తివిరోధి సర్వపాపవిమోచనే స్వయంకర్తృత్వవచ
నాదస్యా శ్చరణ్యాభిమతిర్వ్యజ్యత ఇత్యాహుః. యద్వపి మూలమ
న్త్రావయవపదత్రయేణ ద్వయగతోత్రమాక్షిప్తాహంశబద్ధపూర్వ
ఖడ్గోత్తర ఖడ్గేశ్చ చరమశ్లోకగతమధ్యమపురుషాక్షిప్త శ్రూయ
మాణయుష్మత్పదపూర్వాద్ధోత్తరాశ్చైర్వా యథాక్రమం స్వరూపా
పాయపురుషార్థా జ్ఞాతుం శక్యస్తే; తథాపి శేషిత్వపారతన్య్యాది
విశిష్టస్వరూపవైశద్యం నద్వయాదే, పురుషకారతన్నిత్యయోగ
విగ్రహాది విశిష్టసిద్ధోపాయ విశ్వాసాదివిశిష్ట స్వీకార ప్రాప్త్యాభిన్న

(౨) అతిత ప్రథమరహస్యమ్ తిరుమ స్త్రమ్.

ప్రాపకాది విశదప్రసీతిర్ని మూలమన్త్రాదేః, సాధనాన్తర త్యాగ
రూపాన్త స్వీకారగతోపాయ భావనివృత్తి ప్రారబ్ధనివృత్తి ప్రయో
జకత్వ శరణ్యాభిమతత్వాది జ్ఞానం సమూలమ స్త్రీ మ స్త్రీరత్నాభ్యా
మితి, త త్త్వదేవ జ్ఞానాయత్రయమప్యపేక్షితమితిబోధ్యమ్. (౧)

రహస్యత్వచ్చ - ద్వయార్కన్త్రాత్, త్రయాణామపిరహ
స్యార్థత్వాత్; తథాపి, మూలమన్త్రస్య ప్రథమం వ్యాఖ్యానేని
యామకంకి మిత్యాకాక్షాయాం, వ్యాఖ్యేయక్రమవసనియామకః,
ముఖ్యక్రమాధి కరణన్యాయాదిత్యాహ-(అతిలిలి). తస్య ప్రథమ
త్వచ్చ అధికారపూర్తిప్రయోజక స్వరూపవివేకజనకత్వాదేవ ;
†(నచైవమపి, అధికారిణ ఉపాయస్వరూపజిజ్ఞాసాయా ఏవానన్తరభావి
త్వోచిత్యాత్, మూలమన్త్రానన్తర్యం చరమశ్లోకస్యైవయుక్తమ్;
సద్వయస్యేతివాచ్యమ్, ఏతదభిప్రాయేణైవ గ్రన్థాన్తరేషు, ఏతైరేవ
మూలమన్త్రానన్తరం చరమశ్లోక వ్యాఖ్యానాత్; ఏతేన మూల
మన్త్రస్య స్వరూపవివేకద్వారా విశిష్టాత్ సత్సాహేతుతయాధార
కత్వాత్, చరమశ్లోకస్యచోపాయ స్వీకారప్రవృత్త్యుపయోగి జ్ఞాన
విశేషోపచయ హేతుత్వేన విశిష్టవేషవర్ధకతయా పోషకత్వాత్,
ద్వయస్య సకృదుచ్చారణేన పరమపురుషార్థ సాధనతయా సదాను
సంధేయతియాచభాగ సాధనత్వవేషేణ స్వతశ్చిభోగ్యత్వాత్, మూల
మన్త్రానన్తరమేవ చరమశ్లోకస్య వ్యాఖ్యేయతాన్యదిత్యపాప్తమ్,
ఇష్టాంతేః,)

తస్మా, అస్మిన్ గ్రన్థే కుత స్తద్వివరీత క్రమశ్చితీచేత్, మూల
మన్త్రస్థ మధ్యమ తృతీయపద సంక్షిప్తాపాయోపేయ వివరణాత్మక
ద్వయోక్త స్వీకారాన్త తదుపాయత్వ నివృత్త్యాగి ప్రతిపాదకతయా

† కున్దలిత మత్రత్యగ్రన్థరీత్యా ముద్రితమ్.

చరమశ్లోకస్య మూలమన్త్ర వివరణ ద్వయవివరణరూపత్వాత్, మూలమన్త్రానన్తరం మన్త్రత్వసాధర్మ్యత్ ద్వయోపస్థిత్యాతద్వాన్యాయానం, తతశ్చరమశ్లోకస్యేత్యప్యాసలుః.

నచ, తథాప్యష్టాక్షరస్యకథం మన్త్రత్వమ్, *తచ్ఛోదకేషు మన్త్రాభ్యేత్యక్తేః; ఏతస్యచ స్వరూపమాత్రప్రకాశకత్వేన అనుష్ఠేయార్థప్రకాశకత్వాభావా దితివాచ్యమ్; *ప్రజాపతేర్నైవదయా ద్యత్రచసామేత్యాద్యవ్యాప్త్యాప్రత్యా మన్త్రప్రసిద్ధివిషయస్త్వేవ మన్త్రేత్యాదృశసూత్ర తాత్పర్యాత్, (౧) “ఓంనమోనారాయణాయేతి మన్త్రోపాసకః” (౨) “మన్త్రాణాంపరమోమన్త్రః” ఇత్యాది శ్రౌతస్మార్తప్రసిద్ధేశ్చ అత్రాపిసత్త్వాత్.

మన్తారమ్ - అనుసన్ధాతారం శబ్దశక్త్యా అర్థబోధనద్వారా చత్రాయత ఇతి స్వానుసన్ధాత్పురక్షకత్వేన మన్త్రత్వసమ్భవాచ్చ. మన్తరూపపదే త్రైభోడప్రత్యయస్త్రిచోలోపశ్చ; (౩) “ఉణాదయోబహుళమ్” ఇతిసూత్రాత్; అథవా, మన్యతేత్రాయతేచేతి ప్యుత్పాదనీయమ్, (౪) “మనసత్రాణసంయోగా స్మన్త్రీ ఇత్యుచ్చతే బుధైః” ఇతి నిర్వచనాత్; మన్త్రీయతేర్వాడప్రత్యయే గోప్యత్వపరః; “అథవా గోపనీయత్వాద్ధాతోర్మన్త్రీయతేఃపరమ్ । డప్రత్యయాన్తః పుల్లిజ్ఞస్తథాయం లోకవేదయోః” ఇతి పాద్యసంహితోక్తేః; కరణస్యాస్యకర్తృత్వం వైవక్షికమ్. నచైవమర్థబోధనద్వారా రక్షకే విధాయకే చరమశ్లోకే అతిప్రసక్తః, ఏతాదృశమన్త్రత్వస్యత్రతాభ్యుపగమాత్; యోగరూఢత్వాభ్యుపగమాద్వా; యోగాగ్గీకారశ్చ తాదృశార్థబోధస్యాపి ప్రకృతే ఉద్దేశ్యత్వాత్, నిరుక్తివశాచ్ఛేతిబోధ్యమ్. (౨)

(౧) నారాయణోపనిషత్, (౨) నారసింహపురా-౨౫ (౩) సిద్ధాంతకామదీ,

(౪) ఈశ్వరసంహితా

(3) తిరుమద్విశ్వకర్మ శీర్షికకు పార్వత్యుడి ప్రేమతో జేపేణి యనుసన్నికృతేణమ్.

అంతే తద్విశ్వకర్మ విస్తరణ ప్రతిపాదయిషుః ప్రథమ మనుసన్ధానక్రమ కథనముభేన అష్టార్థతయా ఉపదేశ్యత్వలక్షణ వైభవమాహ-(తిరుమద్విశ్వకర్మయవిత్యాది). (శీర్షికకుపార్వత్యుడి)-సకల వేదాదిసజ్జిహత్వజ్ఞాతవ్యసకలార్థ ప్రతిపాదకత్వ సర్వ మన్రోత్తమత్వాది మాహత్మ్యానుగుణ్యేన, (పేణి) ఆదృత్య. ఆదరశ్చ-అనధికారిభ్యోగోఽనమ్.

అత్రచ (౧) “మన్త్రీయత్నేనగోపయేత్” (౨) “గోపయ న్నాచరేద్ధర్మం నాపృష్టఃకింఞ్చిదుచ్చరేత్” పృష్టఃపినవదేదర్థం గుహ్యం సిద్ధాంతమేవచ” (3) “ఇదస్తేనాతపస్కాయ” (౪) “యోగోపయ త్యయోగ్యానాం యోగ్యానాంసమ్ప్రీయచ్ఛతి” (౫) “నావేదనిష్ఠ సృజనస్యరాజః” ప్రదేయమేతత్పరమంత్యయాభవేత్ । ఏతైర్గుణై ర్హీనతమేనదేయమే తత్పరంబ్రహ్మవిశుద్ధమాహుః” (౬) “నశేయ సాయోక్ష్యతితాదృశేకృతం ధర్మప్రవక్తారమపాత్రదానాత్ । పృథ్వీ మిమాంయద్యపిరత్నపూర్ణాం దద్యాన్న దేయన్ద్విదమవ్రతాయ” (౭) “ఆపద్యపిచఘోరాయాం సత్వేనాంఠిపవేదదేత్ । ఉపరేనివపే ద్దీజం పణ్డేకన్యాంప్రయోజయేత్ । సృజేద్వావాసకేమాలాం నాపా త్రేశాస్త్రముత్సృజేత్” (౮) “సనాస్తికాయాన్సృజవేనాభక్తాయ కదాచన । నైవహింసాభీరుచయే నలుభ్ధాయవిశేషతః । దాతవ్యో మన్త్రరాజోయం మన్త్రీయంహిసతాదృశః” ఇత్యాదీని ప్రమాణా న్యనుసన్ధయాని. (3)

(౧) శేషసం-౧౧-౫౦

(౨)

(3) గీ.౧౮

(౪)

(౫)

(౬)

(౭)

(౮)

(౮) మన్త్రత్రిలుమ్ మన్త్రత్తుక్కుచ్చీ డానవస్తువిలుమ్ మన్త్ర
ప్రదనాన వాచార్యశ్చక్కులిలుమ్ ప్రేమమేకనక్కపుణ్డానాత్
కార్యకరమావతు

(౧) సంసారికళ తజ్జలైయు మీశ్వరనైయుమ్ మఱన్దు

నకేవలం మన్త్రమాత్రే శ్రేష్ఠామన్త్రోనుసంధేయః; కిన్తు, త
ద్దేవతాయాం తత్ప్రదేగుకాచత్రిమ భక్తిః కార్యత్యాహ (మన్త్ర
త్రిలుమిత్యాది). విలక్షణే ఏతన్నస్త్రే, విలక్షణే ఏతన్నస్త్రప్రతిపాద్యే,
విలక్షణే ఏతన్నస్త్రప్రదే ఆచార్యేచ, ఇతరమన్త్రతద్దేవతాతగ్గురుభ్యో
విలక్షణం ప్రేమవిద్య తేచేత్, కార్యకరం భవతీత్యర్థః, (౧) “మన్త్రే తద్దే
వతాయా ఇచ్ఛ” (౨) “యస్య దేవే పరాభక్తిః” (౩) “గురుం ప్రకాశయేద్దీ
మాన్” ఇత్యాదీన్యనుసంధేయాని, ఏవం విలక్షణప్రేమయుక్త పురుషా
నుసంధేయత్వరూపం వై భవం ప్రతిపాదితమ్. (౮)

అథ సకలచేతనోజ్జీవనాయ భగవత్తైవ ప్రవర్తితత్వలక్షణం
వై భవమాహ-(సంసారికళిత్యాది). అథవా, నను మన్త్రేత్వేన తి ఉక్త
వచనాని ప్రేమయుక్తానుసంధేయత్వే ప్రమాణం భవేయః, తత్త్వప్రా
క్షరస్య నసమ్భవతి; ఋష్యాద్యభావాదిత్యాశఙ్క్య, అప్రాక్షరత్వా
దేవగాయత్రీ ఛందస్తత్త్వం సిద్ధమితి కృత్వా ఋషిదేవతా వినియోగాన్వ
క్తుముపక్రమతే-(సంసారికళిత్యాది). (తజ్జలై) స్వతస్సిద్ధభగవచ్ఛేషత్వ
విశిష్టాస్వాన్. అతియోతే ఇత్యనుక్తా వ “మఱన్దు” ఇత్యుక్తిః, నమ్మ
స్థస్య స్వతస్సిద్ధత్వసూచనాయ. “ఇఱన్దు” ఇత్యనేన కైజ్జర్యస్య
పరమపురుషార్థత్వం తత్ప్రాప్తియోగ్యతాచ ఏషాం నూచ్యతే. తథా
చ, ప్రాప్తశేషివిషయ కైజ్జర్యరూప మహాపురుషార్థయోగ్యా అపి

ఈశ్వరకై జ్ఞానైయమిహున్దు ఇహిన్దోమెగ్గిట విమృషమిన్ద్రీ క్షే-
సంసారమాణిట పెరుగ్గడలిలేమిన్దు నోవువడ, నచ్చేశ్వరన్ తన్
సంసారిణః, అనాదిమాయాతిరోహిత జ్ఞానతయా స్వాభావికస్వపర
సమ్మన్త జ్ఞానశూన్యాః, తదభావాదేవకై జ్ఞానరూప పురుషార్థజ్ఞాన
శూన్యాస్తాద్భుత పురుషార్థాన్నాలభన్తే త్యుక్తంభవతి.

అసత్యపి పురుషార్థలాభే అలాభనిమిత్త క్షేశోయాదాస్యాత్,
తదా కథంబుదుజ్జీవనోపాయ జ్ఞానాస్యాదపి, సోపినస్వరూపాదితయ
జ్ఞానా భావాదిత్యాహ-(ఇహిన్దోమితి). నకేవలం పురుషార్థహానిమా
త్రమ్, కిన్తు సంసారసాగర నిమగ్నతాపీత్యాహ-(సంసారమిత్యాది).
అతిశయితశక్తి విశిష్టైరపి దుస్తరత్వం మహత్త్వమ్; జ్ఞాతవ్య సక
లార్థప్రతిపాదక మూలమన్త్రప్రకాశనేఃస్వజ్ఞానసంబద్ధా జ్ఞానకృతజీవ
దుఃఖదర్శనజన్యనిష్టేతుక భగవత్ప్రపైవహేతురిత్యభిప్రాయేణాహ-
(నచ్చేశ్వరనిత్యాది). “నచ్చేశ్వరన్” ఇత్యనేన-సమ్మన్తః; తస్యచ
పూర్వం సంసారజ్ఞాతత్వాభిధానాత్, స్వమాత్రజ్ఞాతత్వమ్. (నోవు
వడతన్కప్పయాలే ఇతి) సిద్ధసాధ్యన్యాయేన, (౧) “ఏవంసంస్కృతీచక్ర
స్థే” ఇతిప్రమాణోక్తజీవదుఃఖదర్శనజన్యత్వమ్, హేత్వన్తరానభిధానా
న్నిష్టేతుకత్వంబు సిద్ధతీతిబోధమ్.

మూలమన్త్రప్రకాశనమాత్రేణ ఏతేషాంకథం సంసారనిస్త
రణం భవేదిత్యత్రాహ (ఇవర్కళితనై యితి) స్వకేవత్వ విశిష్ట
స్వరూపమ్, మూలమన్త్రస్య పరకేవత్వైకరస స్వరూపప్రకాశక
త్వాత్; మూలమన్త్రజన్యసమ్మన్త జ్ఞానాత్మక స్వస్వరూపజ్ఞానజ్ఞు
ముక్తిప్రయోజకమ్, (౨) “క్షేత్రజ్ఞస్యేశ్వర జ్ఞానాద్విషుద్ధిః పరమా

‡ స్వజ్ఞాతసమ్మన్తసహకృత

(౧) ఆహిర్బుధ్నియం-౧౪-౨౦ (౨) యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి

పరమకృపైయాలే ఇవర్కళి తనై యటిన్దు కనై మరమ్ శేరుమ్మడి
తానే శివ్యనుమాయ్ ఆచార్యనుమాయ్ నిన్దు తిరుమన్దై వెళి
యిట్టరుళినాన్.

మతా” ఇతి. పరమావిశుద్ధిః-ముక్తిః; పరమవిశేషణాత్. పశ్చుమీ
ప్రయోజకతాయామ్; తేనసమ్మనన్ధానప్య సామౌస్సుక్తి హేతుత్వాభా
వేవినశ్చతిః. తద్ద్యోతయితు మేవ మూలేప్రయోజకత్వపర్యవసిత పూ
ర్వకాలీనత్వబోధక త్వాప్రత్యయోక్తిః; *ఈశ్వరజ్ఞానాదితి వచనప్రత్య
భిజ్ఞాపనాయైవచ, తద్భవ స్వరూప తై యటిన్దిత్యనుక్త్వా “తనై య
టిన్దు” ఇత్యుక్తిః.

అథవా, (తనై యటిన్దు) స్వముపాయ త్వేనాధ్యవస్య; (౧)
“సంసారసాగరం ఘోరమనన్తకేశభాజనమ్ త్వామేవశరణంప్రాప్య
నిస్తరన్తి మనీషిణః” ఇతి వచనమిహప్రత్యభిజ్ఞాప్యతే. మనీషా-సమ్మ
నన్ధానమ్, తద్యుక్తాఅధికారిణః. మూలమన్తప్రకాశనశ్చ తత్ర అధి
కారప్రయోజకతయా ఉపయోగి; శ్లోకే ఆపేధాతోర్గత్యర్థతయా
జ్ఞానార్థఇతినూచయితుమటిన్దిత్యుక్తిః. జ్ఞానస్యవిశిష్టవేషస్తుప్రమా
ణాన్తరాయాతోసనివార్యతే. అరుళిచ్చెయ్తా నిత్యనుక్త్వా, “వెళి
యిట్టరుళినాన్” ఇత్యుక్త్యా అనాదిత్విమతిగుహ్యత్వశ్చ సూచ్యతే.

అత్ర నారాయణః ప్రాచీకశచిత్త్యుక్త్యా సోన్యమన్త్రస్య
ద్రష్టా ఋషీరితిసూచితమ్. “తనై యటిన్దు” ఇత్యుక్త్యా స్వప్రకాశ
కత్వం మన్త్రస్యసూచ్యతఇతి, నారాయణ ఏవదేవతేత్యపిసూచితమ్;
సమ్మనన్ధానేచ వినియోగస్సూచితః.

నన్వేతన్మన్త్రప్రకాశనార్థమస్తు నారాయణరూపేణాచార్య
తయాఽవస్థానమ్. తథాప్యవదేశ్యాన్తరసమ్మనాత్ కిమితిన్వయమే

(౬) శిష్యనాయనిష్ఠ తు శిష్యచిరుక్కుమిరుప్పు నాట్టారజియా మైయాలే అజ్జెయజ్జివైక్కాక.

(౭) సకలశాస్త్రజ్ఞశాలుమ్ పిఱక్కుమ్ జ్ఞానమ్ స్వయమాజ్ఞిత మ్మోలే ; తిరుమ స్త్రొత్తాల్ పిఱక్కుమ్ జ్ఞానమ్ వైతృక ధనమ్మోలే.

(౮) భగవన్న స్త్రోజ్జల్ తాననేకజ్జల్.

(౯) అనైతాన్ వ్యాపకజ్జ శ్చెన్దుమ్, అవ్యాపకజ్జ శ్చెన్దుమిరువర్గమ్.

పశిష్యతయాతిష్ఠదిత్యత ఆహ (శిష్యనాయనిష్ఠతీతి). (శిష్యచిరుక్కుమిరుప్పు) (౧) “ఆ స్తికోధర్మశీలశ్చ” ఇత్యాద్యుక్తలక్షణ లక్షిత త్వేనావస్థితిః.

(౬)

అథజ్ఞాతవ్య సకలార్థప్రతిపాదక శ్రుతిస్మృత్యాది శాస్త్రప్రవర్తనేనైవ చేతనోజ్జీవనసిద్ధా కిమర్థం మూలమస్త్రీః ప్రవర్తిత ఇత్యాశఙ్కాంపరిహరన్, శాస్త్రతత్పరకాల సమ్పాదనీయజ్ఞానస్య అనాయాసేనసాధనత్వరూపం మ స్త్రీస్య వై భవా న్తరమప్యహ (సకలేతి). “పోలే” ఇత్యన న్తరమత్యాయాన సాధ్యమితి శేషః పూరణీయః. తదుక్తమ్, (౨) “శాస్త్రజ్ఞానం బహుక్షేత్రం బుద్ధేశ్చలనశారణమ్ ఉపదేశాధరింబుద్ధ్యా విరమేత్సర్వకర్మసు” ఇతి. సర్వకర్మాణి స్వరూపాననుగుణాని గ్రాహ్యణి.

(తిరుమ స్త్రొత్తాలితి) “ఆచార్యోపదేశముఖేన ” ఇతి శేషః, “పోలే ” ఇత్యన న్తరమనాయాన సాధ్యమితి శేషః.

(౭)

నిరుక్తవైభవం భగవన్నస్త్రాన్తర సాధారణమిత్యాశఙ్క్య మస్త్రీవర్గవిభాగాది ముఖేన సర్వేతరమస్త్రాప్రేక్షయా మూలమస్త్రీస్యవైభవం ప్రతిపాదయతి (భగవదీతి). (౩) “అనన్తానైభవగన్మ

(౧) పాఞ్చరాత్రే

(౨) భగవచ్ఛాస్త్రే

(౩)

(౧౦) అవ్యాపకజ్ఞలిల్ వ్యాపకజ్ఞోమూన్టుమ్ శ్రేష్ఠజ్ఞో.

(౧౧) ఇనై మూన్టిలుమ్ వైత్తుక్కొణ్ణు పెరియతిరుమన్త్రిమ్ ప్రధానమ్.

న్యాః” ఇతి శ్రుతేః, భగవద్గణానాం తత్పరీవాహరూపానతారాణాంఽనన్తత్వేన తదనుబద్ధినాం మన్తాణామప్యనన్త్యస్యాన్తస్థసిద్ధత్వాచ్చేతిభావః. (౮)

(వ్యాపకమన్త్రిత్వమ్) వ్యాప్తివిశిష్టస్వరూపప్రతిపాదకమన్త్రిత్వమ్. (౯)

(అవ్యాపకజ్ఞలిలితి) “అష్టాక్షరశ్చయోమన్తో ద్వాదశాక్షరఏవచ । షడక్షరశ్చయోమన్తో విష్ణోరమితతేజసః । ఏతేమన్త్యాః ప్రధానాస్సయః” ఇతివచనాత్, విష్ణుగాయత్ర్యాంతస్సన్త్రిత్రయప్రధానభూతనామత్రయపాఠాచ్చేతిభావః. (౧౦)

(ఇవైమూన్టిలుమిత్యాది) విష్ణుగాయత్ర్యాం ప్రథమోపాత్తత్వాత్, (౧) “మన్తాణాంపరమోమన్తో గుహ్యనాంగుహ్యముత్తమమ్ । పవిత్రశ్చపవిత్రాణాం మూలమన్త్రిస్సనాతనః” (౨) “మన్తాణాంపరమోమన్తో దైవతానాశ్చదైవతమ్ । గుహ్యనాంపరమంగుహ్య మోక్షారాద్యక్షరాప్తకమ్” ఇతివచనాత్, వ్యాప్యవ్యాపకాది సర్వతత్త్వకణోక్తిమత్త్వాత్, (౩) “పురాజన్తాన్తరేతాతద్వాదశాక్షరసంజ్ఞితః । మన్తోభ్యస్తామహాప్రాజ్ఞతత్ప్రభావానుగోభవాత్ । శ్రూయతాంకాలదణ్డాయం కామాదీనాశ్చసత్తమః । పాపానాశ్చైవరోగాణాం విషస్యచభయస్యచ । సమోనారాయణాయేతి ప్రణవేనసమన్వితః । హృదితిష్ఠతు తేనిత్యం వాచినిత్యంభవత్ప్రీతి” ఇతి జన్తాన్తరేష్వపి చిరకాలాభ్యస్తద్వాదశాక్షరఫలత్వేన మూలమన్త్రి

(౧) నారదీయే-అష్టాక్షర-౧-౧౧ (౨) నారసింహపు-౧౮-౨౫ (౩) పాద్మాత్మరే

† వివిధస్య.

‡ తత్ప్రసాదానుగో.

(౧.౨) మన్మథవైయరణ్ణుక్కుమ్ అశిష్టపరిగ్రహము మపూర్తి
యుముణ్ణు.

(౧౩) ఇతై వేదజ్ఞభుమ్ ఋషికభుమ్ ఆధ్వారకభుమ్

తదర్థాధిగమవచనాత్, (౧) “సర్వతాప్తాక్షురోమన్మో మూర్తి
మన్మోభవాభవేత్” ఇతి-పరవ్యూహాదిసర్వభగవన్నూర్తి సాధారణ
త్వవచనాత్, సకలశిష్టవిశిష్ట పరిగ్రహసత్త్వాచ్చ త్రిషును స్త్రేషు
మూలమన్మోఽధిః ఇతిభావః. (౧౧)

ఉక్తమర్థం వ్యతిరేకముభేదర్థయితి (మన్మథై యితి). (అశిష్ట
పరిగ్రహః) శిష్టపరిగ్రహభావః, విశిష్టశిష్ట పరిగ్రహభావః. మూల
మన్మోస్యయాదృశ శిష్టపరిగ్రహాస్తి, తాదృశశిష్టపరిగ్రహభావ
ఇతియావత్. (అపూర్తిః) వ్యాప్యః (వ్యాపకా) ధ్యాహారాదిసాపే
క్షత్యమ్. (౧౨)

విశిష్టశిష్ట పరిగ్రహ స్తయోర్నా స్తీత్యేతద్భాషయితుం మూల
మన్మో శిష్టపరిగ్రహాధిక్యమాహ (ఇతైయితి). (౨) “ఓమిత్యేకాక్షర
మ్, నమఇతి ద్వైలక్షణే, నారాయణాయేతి పఞ్చాక్షరాణి, ఇత్యష్టాక్ష
రం ఛందసాగాయత్రీచేతి” ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరంపదమ్,”
“ఓంనమోనారాయణాయేతి మన్మోపాసకః, వైకుంఠభువనలోకంగమ
వ్యతి” ఇత్యాదీని వేదవాక్యాని, వేదజ్ఞభుమిత్యతాభిప్రేతాని. (౩)
“భూతోర్ధ్వబాహురద్యాత్ర సత్యపూర్వంబ్రవీమహః । హేపుత్రశి
ష్యాశ్శృణుత నమన్మోష్టాక్షరాత్పరః” (౪) “అసీనావాశయనావా
తిష్ఠన్మోయత్రకుత్రవా । నమోనారాయణాయేతి మన్మోశరణా
వయమ్” (౫) “బహవోహిమహాత్మానో మునయస్సనకాదయః! అష్టా

(౧) పాఞ్చరాత్రే (౨) నారాయణోపనిషత్ (౩) నారసింహపురా

(౪) నారదీ-అష్టాక్షరబ్ర-౧

+ కుంభలితంక్వాచిత్యమ్.

ఆచార్యకథుమ్ విరుష్పినాకథ్.

క్షరంసమాశ్రిత్య తే జగ్గురై వ్యవంపదమ్ || వ్యక్తంహిభగవానేష
సాక్షాన్నారాయణస్వయమ్ | అష్టాక్షరస్వరూపేణ ముఖేషుపరి
వగ్రతే,” “యథాసర్వేషుదేవేషు నాస్తి నారాయణాత్పరః | తథాస
ర్వేషుమన్త్రేషు నాస్తిచాష్టాక్షరాత్పరః” “కీన్తత్రబహుభిర్మన్త్రైః
కీన్తత్రబహుభిర్వ్రతైః | నమోనారాయణాయేతిమన్త్రస్సర్వార్థసా
ధకః” ఇత్యాదీని, ఋషికథుమిత్యత్రాభిప్రేతాని. “ఆచార్యకథు
మ్” ఇత్యత్ర (౧) “నిన్తీరువెట్టెట్టుత్తుమ్కత్తు” (౨) “ఎట్టెట్టుత్తు
మోతువార్కథ్” (౩) “వారమాకవోతువార్కథ్” ఇత్యాది శ్రీనూ
క్తయోవివక్షితాః. ఆచార్యాశ్చ ఉపదేశపారమ్యర్యేణ మూల
మన్త్రమేవ ప్రపరితవన్త ఇత్యాహ (ఆచార్యకథుమితి).

అథవా, (మన్త్రైయిత్యాది) (ఇరణ్ణమ్) మన్త్రద్వయ
ఘటకయో ర్వాసుదేవవిష్ణుశబ్దయోః. అశిష్టపరిగ్రహః-అశిష్టకర్తృ
కః పరిగ్రహశయః. గుణవిగ్రహాద్య ప్రతిపాదకత్వాత్, స్వాభిమత
సర్వాధిష్ఠానభూత స్వప్రకాశబ్రహ్మ ప్రతిపాదకతయా అదైవతిభిరతి
శయేన తావాదృతావితిభావః. ఏతేన ద్వాదశాక్షరస్య భగవచ్ఛబ్ద
ఘటితత్వాత్, అశిష్ట పరిగ్రహసమ్భవేపి నానుపపత్తిః.

యద్యపి అహిర్బుధ్న సమహితాయాం (౪) “వసత్యస్మిన్యజ్ఞో
విశ్వంత్రాపిచవసత్యయమ్ | వాసుశబ్దార్థఉద్దిష్టః” ఇతి కర్తృసాధన
తయా అధికరణసాధనతయాచ ఉణన్తం వాసుశబ్దం పృథ్విద్య
“వాగన్తావణీర్త్యతే | తన్తువత్సకలాగ్నేషు సన్తనోతీతివాన్మృతః”
ఇతి తదవయవస్యవాశబ్దస్య వావేళ్ భ్యాం విచి, సుశబ్దస్య-“ప్రసూ
యతేభిలాన్భావాక్ ప్రసౌత్తి పేరయత్యపి | మఖేష్వభిష్టుతస్సద్భిరితి

(౧) తి-మొ-౧౦-౨ (౨) తి-చ-వి-౩౩ (౩) తి-చ-వి-౨౮ (౪) అహిర్బుధ్న-౧౨

స్వర్ణోయముచ్యతే” ఇతి, “షూర్ణ-ప్రాణిగర్భవిమోచనే” “షు-
ప్రసన్నైశ్వర్యయాః” “షూర్ణ-అభిషవే” ఇత్యేతేభ్యః కర్తవ్యమన్యై
దానేచ డప్రత్యయేనిష్పత్తిం ప్రదర్శయి,

“ద్యోతతేస్వయమేవాయం సృష్ట్యాదైవః క్రీడతిస్వయమ్ ।
స్తూయతేచ సదా దేవైరితిదేవాన్ధ ఉరితిః” ఇతి దేవశబ్ద సముదా
యాథముక్త్యా, “దాతాచసర్వకామానాం శోభితశ్చాన్తకోసతామ్ ।
రక్షితాసర్వభూతానా మితిదేకారణచ్యతే” ఇతి, “సర్వైస్సమృజసి
యశ్చ ప్రాధాచసకలాత్సనామ్ । వకారాఢ్యోయముద్దిప్తః” ఇతిచ,
దాఢ్య, దైవ, దావ దేఖ్యః-దాన శోధన లవన రక్షణక్రియేభ్యోజే
ప్రత్యయే, వనివహిభ్యాం డప్రత్యయేచ తదవయవయోర్దేవశబ్ద
యోర్నిష్పత్తిముక్త్యా, “ఇతి సూక్ష్మాగతిస్త్వియమ్” ఇతి సూ
క్ష్మార్థప్రదర్శనం నిగమయి,

“వకారేణాత్రచాధారో వాసుదేవోనిరూప్యతే । ఆకారేణా
దిదేవస్తు సజ్జర్షణఉదీర్యతే” ఇత్యత్రతద్భిజ భూతవక్తారస్యమోక్షా
ధారతామూదిదేవశబ్దైకదేశభూతాఽఽకారస్య పూర్వాది సజ్జర్షణ
స్మారకతాంప్రదర్శయి, “యోవాసుదేవోభగవాన్ మోక్షాధారస్స
నాతనః । సజ్జర్షణస్సవేతేవాకారాఢ్యోనిరూప్యతే” ఇతి తయోర
భేదే వాశబ్దతాత్పర్యముక్త్యా, “భువనంకర్మచై వాదా యోసూయత
సనాతనః । ససోమఉదితస్సేన ప్రమ్యుమ్నః పురుషోత్తమః । ఉద్దామ
ఉదయశ్చాత్రసజ్జర్షణ ఉదీర్యతే సజ్జర్షణదశాయాంహి సమూ
ర్తఉదయోహారేః ।” ఇతి సకారస్య సర్గధర్మనేతృ ప్రమ్యుమ్నపర
తామ్, ఉకారస్యచ ఉదయశబ్దోదితజ్ఞానప్రాకట్యవత్సజ్జర్షణపర
తాముక్త్యా, “వాసుదేవాత్సకోయోసో సజ్జర్షణఉదీరితః । ప్రద్యుమ్న

మోషినవవేతి సుకారాగ్ధోయముచ్యతే” ఇతి సుకారబోధ్యేన సజ్జ-
ర్షణ ప్రద్యుమ్నా భేదేన వాసుదేవ ప్రద్యుమ్నా భేదస్య అర్థసిద్ధత్వ-
ముక్త్యా,

“దత్తోయేనావకాశేపు శయానేనమహాత్మనా । షేత్రషేత్ర
జ్ఞయోర్వస్తుం స్వనాభికమలోదరే । దత్తావకాశోదస్యార్థ స్సాని
రుద్ధఉదీర్యతే । ఏకారేణజగద్యోనిః ప్రద్యుమ్నః పరిపత్యతే । సజ్జ-
ర్షణాత్సకోయస్స ప్రద్యుమ్నః పరికీర్త్యతే । అనిరుద్ధస్స ఇత్యేవ దేకా
రాగ్ధోనిరూప్యతే” ఇతి దత్తావకాశశబ్దైకదేశభూతదకార జగద్యో-
నిభావాధిష్ఠితైకారాభ్యా మనిరుద్ధప్రద్యుమ్నా సముదాయేనచ తద-
భేదః ప్రదర్శితఇత్యుక్త్యా, “ఏవంవర్ణితయేణోక్తం పూర్వాహతాదా-
త్వముత్తమమ్ । ఉపసంహారరూపేణ పునర్యేతితదుచ్యతే ॥ లేక తో-
వాసుదేవాఖ్యైః పరార్థస్తేప్రదర్శితః” ఇతి పరార్థప్రదర్శనోప సంహ-
రఃకృతః.

తథా, “వ్యాప్తికాన్తిప్రవేశేచ్ఛాన్తి తద్ధాతునిబద్ధనాః ।
పరత్వేభ్యధికావిష్ణో ర్దేవస్యపరమాత్మనః” ఇత్యారభ్యత్రివిధ పరి-
చ్ఛేదరూపిత్యరూపాయావ్యాప్తేః జ్ఞానబలాదిగుణోత్కర్షరూపాయాః
కాన్తే స్సర్వాన్తఃప్రవిష్టత్వ సర్వాధారత్వయో సర్వకాలీన సకల-
సత్పురుషేచ్ఛాన్తి విషయత్వస్యచ, విష్ణోవశివిశిష్టభ్యః కథంబుద్ధ్య-
త్పాదితేన విష్ణుశబ్దేన, విగతీత్యోధాత్వస్తరాచ్చ కథంబుద్ధ్యత్పా-
దితేన విశబ్దేన సర్వప్రజనయితృత్వ సర్వసమవాయిత్వయోస్తు శబ్దేన
సర్వపురుషార్థ ప్రసవితృత్వస్యచాభిధానం ప్రదర్శ్య,

“పరస్త్యక్షరలభ్యః” ఇత్యాదిना, “అమృతాయితసర్వాణ్ణో-
జ్యోతిస్త్రయః సమన్ధనః । దదామ్యభయమిత్యేవపరోధః పరికీర్తితః”

ఇతి సర్వభోగ్యతాపాదకత్వ సర్వశ్రోతిఃప్రకాశకత్వాభయప్రదత్వాన్యక్షరలభ్యాసీతివిస్తరేణ విష్ణుశబ్దార్థః ప్రదర్శితః.

తథాపి పాఞ్చరాత్ర ప్రామాణ్యాసభ్యుపగమాత్, వైష్ణవపురాణాదిగతస్య వాసుదేవశబ్దనిర్వచనస్య సర్వాధిష్ఠానవిషయతయాపి కథంఞ్చిద్యోజయితుం శక్యత్వాత్; నారాయణశబ్దస్య పురాణేష్యేవ (౧) “నార స్త్వితిసర్వపుంనాంసమూహః పరికీర్తితః” ఇత్యాదినా, నానాజీవాభిలషిత పురుషార్థప్రదత్వాదినిమిత్త తాయాః ప్రతిపాదితత్వాత్, వాసుదేవాదిశబ్దేషు తేషామాదరాతిశయ ఇత్యాశయః.

అన్యేతు, సంజ్ఞాయామేనణత్వవిధానేన, “నతునారాయణాదీనామ్” ఇతివచనేనచనిస్సాధారణ్యంనారాయణపదమ్; “ఉణాదయోబహుళమ్” ఇత్యత్ర సంజ్ఞాగ్రహణానువృత్తావపి, క్వచిదుణాది ప్రత్యయవిధౌ పునస్సంజ్ఞాగ్రహణదర్శనేన బౌణాదికానాం ప్రత్యయానాం క్వచిదసంజ్ఞాయామప్యనుమానాత్ వాసుదేవాదిశబ్దైర్యోగేనాన్యత్రసమ్భాన్యస్త ఇతిసాధారణాః. ఇత్థంఞ్చ నారాయణపదాద్వాసుదేవపదాదీని ప్రచురంతైవాదిభిః పరిగృహ్యంత ఇత్యాశయ ఇత్యాహుః;

పక్షద్వయేషినకేవలమష్టాక్షరస్యాతిశయితాశిష్టపరిగ్రహభావః; కిన్తు, అతిశయితశ్శిష్ట పరిగ్రహోపేత్యాహ (ఇత్యైయితీత్యవతరణీయమ్). కింబహునా, భగవానివాఽయమపిహన్తోఽచింతసీయమహిమా. ఉక్తంహిపాద్మసంహితాయామ్; “అచింతసీయమహిమా దేవస్యేనమధుద్విషః” ఇతి. యదిపునః, “సిద్ధయోబహుధాజప్తుర్నన్రీణోచ్చితిసజ్జయా ” ఇత్యతోఅచింతసీయఇత్యత్రజప్తురిత్యపేక్ష తే; తథాపి, యజ్ఞపాదసావచిన్త్యమహిమా; సోచిన్త్యమహిమేత్యనుక్తసిద్ధమ్. సాసాదృశ్యాదేవచభగవతా తత్తదాత్మ్యోహా

(౧౪) వాచ్యప్రభావమౌల్బలన్తు వాచకప్రభావమ్.

(౧౫) అవన్ దూరస్థనానాలుమ్ ఇతు కిట్టినిన్తుతపుమ్.

(౧౬) ద్రావిడిక్కు ఆపత్తిలే పుడవై శురన్దతు తిరునామమితే.

స్వత్ర్యతః. “వ్యక్తంహిభగవానేష సాత్మాన్నారాయణస్వయమ్! అష్టాక్షరస్వరూపేణ ముఖేషుపరివర్తతే” ఇతి[†] (మనసినిధాయ) “ముఖేషుపరివర్తతే” ఇత్యేతదత్రాభిప్రేతమ్. (౧౩)

తతోవ్యస్యోపకారకత్వాతిశయమాహ (వాచ్యప్రభావమిత్యాది) (౧౪)

(అవనిత్యాది) భగవాన్హి స్వాత్యంతాభిమతేపి భక్త్యుత్పాదనాయా₂ సన్నిహితో గోపీష్వివ కదాచిద్భవతి; తదాపి తన్నామాన్యచ్చార్యమాణాని తాత్కాలికవ్యసన నివర్తనేన ఉపకుర్వస్తీత్యర్థః.

ఉక్తమేవార్థం క్వచిత్ప్రయోజనాన్తరపరివిషయే ఉదాహరన్తి (ద్రావిడిక్కిత్యాది). *వాసుదేవస్యసఖితిప్రసిద్ధాయాద్రాపద్యాస్సఖ్యా సర్వజ్ఞేనభగవతా స్వయమేవాగత్యకర్తవ్యస్య వస్త్రాపకర్షణాపన్ని వారణస్య అకృతత్వేపినామైవాన్యవిషయ ఇవ చకారేత్యర్థః. ఏతేననామ్న ఏవవస్త్రం వృద్ధిహేతుత్వే, “తస్యప్రపాదాద్ద్రాపద్యాః కృష్యమాణేమ్భరేతథా । తద్రూపం పరమంవస్త్రం ప్రాదురాసీదనేకశః” ఇతి భారతవచనవిరోధ ఇతిపరాస్తమ్. అత ఏవభగవానపి, “గోవిందేతియదాక్రన్ద త్కృష్ణామాందూరవాసినమ్ । ఋణంప్రవృద్ధమివమే హృదయాన్నాపసర్పతి” ఇత్యాహ.

నచ, అవధృతసామర్థ్యానా మనేకేషాంకారణానాం సమవాయేకేన చిత్కార్యముత్పన్నమ్, కేనచిన్నేతినియన్తుంశక్యతే; కౌఞ్ఠాచ, (౧) “ఆర్తావిషణ్ణాః” ఇతి, (౨) “తావదార్తిః” ఇతిచ, నామశరణా

(౧౭) శ్రీమద్విశ్వకర్మమొట్టమొదట నామకాండమునందు కథనిల్లాదు

గత్యోరుభయోరేవ ఆపన్నినర్తకతా ; ఏదేన, “త్రాహిమాంశరణాగతామ్” ఇత్యతశ్చరణాగతి ప్రతీతావపి నానుపపత్తిః.

అతఏవభార తేపి, “ఆకృష్టమాణేవసనే విలలాపసుమఃఖతా । గోవిందేతిసమాభాష్య కృష్ణేతిచపునఃపునః ॥ శబ్దచక్రగదాపాదే ద్వా రకానిలయాచ్యుత । గోవిందపుష్కరికాక్ష రక్షమాంశరణాగతామ్ ” “ఆకృష్టమాణేవసనే ద్రాపద్వాస్తద్విశాంపతే । మనసాదిస్తయా మాస దేవంనారాయణంప్రభుమ్” ఇతిపృథక్పాదనతా పృథక్పృథక్ సుక్త్యవ్యభిజ్ఞతా.

కీఞ్చ, సాధనా నరసంసృష్టాయత్ప్రపత్తిర్న సాధనమ్ । అతో ద్రాపద్యభీష్టస్య కేవలం నామసాధనమ్ । నాస్తిసాధనతాబుద్ధిః ప్రపన్నానాంమహాత్మనామ్ । మద్విశ్వకర్మమాణేపి నప్రపత్తేరతః క్షుతిః । † “గోవిందేతియదాక్రందది” త్యుక్త్యాప్యవసీయతే । “గోవిందేతిసమాభాష్యే”తి చదైవసాయనోదితమ్ । యదన్యత్ర ఫలం వస్తుం ప్రపత్తే రిత్యుదీరితమ్ । ఉద్దేశ్యతామాత్రపరం తన్నానే నవిరుధ్యతే । ఇతి.

నను, (౧) “రజస్వలైకివస్త్రాహమ్” ఇత్యుక్త్యా తదానిమ శుచిత్వప్రతీతే శ్మృచ్చాక్షస్య నామోచ్ఛారణస్య సతాదాత్వికఫలసాధనతాసమ్భవః ; (౨) “దేవతానాన్తు నామాని శుచిరేవసదాస్మరేత్” ఇతి వచనాత్. ప్రపత్తిస్తుప్రకారనియత్యనపేక్షత్యేన అన్యత్ర వ్యవస్థాపితేతిపై వత్తత ఫలసాధనఖితివక్తవ్యమిత్యత ఆహ - (శ్రీల్లు మిత్యాది). (౩) “సాక్షాత్వం పారిహాస్యంవా” ఇత్యాది వచనైశ్చ ధారాహిత్యేపి వైకుణ్ఠనామగ్రహణస్య ఫలసాధనతాప్రతీతే, భగ

(౧) భార

(౨)

(౩) భాగ-౬-౨-౧౪

† వసిష్ఠవచనాదస్యా అస్తిసాధనతామతిః.

(౧౮) ఇతుతాన్ “కులన్దరుమ్” ఎన్నిటపడియే ఎల్లావపేక్షితజ్ఞ
తైయుమ్ కొడుక్కుమ్.

(౧౯) ఐశ్వర్యకై వల్య భగవల్లాభజ్ఞతై యాతై ప్పట్టవరకళుక్కు
అవన్ శైక్కిొడుక్కుమ్.

వన్నామోచ్చరణస్యాపి ఫలసాధనతాయాం ప్రకారనియమోనా
పేక్షిత ఇతిభావః. సాక్షేత్యమ్-పారిభాషికార్థ విశేషబోధేచ్ఛయా
ఉచ్చరణమ్. పారిహస్యహేళనయో రవజ్ఞాపూర్వకత్వ తద్రూపి
త్యాభ్యాంభేదః. స్తోభః-నిరర్థకోచ్చరణమ్. (౧౭)

నను, (౧) “శరీరారోగ్యమథ్యాంశ్చ భోగాంశ్చైచ్చవానుషజ్ఞి
కాన్ । దదాతిధ్యాయినాం నిత్యమపవర్గప్రదోహరిః,” (౨) “నస
మ్మదాంసమాహారే విపదాంవినివర్తనే । సమర్థోద్వృత్తతేకశ్చిత్తం
వినాపురుషోత్తమమ్ ।” (౩) “నహిపాలనసామర్థ్యమృతేనర్వేశ్వరం
హరిమ్ ।” (౪) “ఫలమతఉపపత్తేః ఇత్యాదిభిర్భగవతఏవ సర్వపురు
షార్థసాధనత్వం నేతరేషామితివ్యవస్థాపనాత్, కథమేతస్యభగవత్తుల్య
విభవత్వసమ్భవః ; సతిహితస్మిన్నుపకారకత్వాతిశయ సమ్భావనా
పీత్యాశంకా, పురుషార్థదానానుకూలకృతిమత్త్వరూపస్య దాత్పు
త్వస్యాభావేపి సకలపురుషార్థసాధనత్వప్రయోజకత్వే అన్యాపిసమ్భ
వత ఇత్యాహ-(ఇతుతానిత్యాది). (౧౮)

తదేవవివృణోతి (ఐశ్వర్యేత్యాదినా). (౧) “ఐహితాకికమైశ్వ
ర్యం స్వర్గాద్యంపారతాకికమ్ । కై వల్యంభగవత్తజ్ఞ మన్త్రీయంనా
ధయిష్యతి” (౬) “ధర్మార్థకామమోక్షాణామేకాన్తఫలదాంశుభామ్ ।
చతురన్తాంభవంభోక్తుం ప్రాప్తంవామరరాజతామ్ । అష్టాక్షరో

(౧)	(౨)	(౩) వి-పు-౧-౨౦-౨౧.
(౪) బ్రహ్మనూ-	(౫) వృద్ధహరిత-౩-౪?	(౬) నార-అష్ట-

సూర్యపాయస్నిన్య త్రివర్గస్యతుకింపునః । ఆయుష్యంధనపుత్రాంశ్చ
బహూన్విద్యామహాద్యశః । ధర్మార్థకామమోక్షాంశ్చ లభతేజప
కృన్నరః” “జన్మస్యస్మిన్నతీతేనాయదేనస్సచ్చింతంనుహత్ । తస్మన్త్ర
జపమాత్రేణ ప్రలయాయాతినిస్తుషమ్ । మ్రియమాణశ్శుచిర్భూత్వా
మన్త్రమీనముదీరయన్ । ప్రాప్నోతివైష్ణవంస్థానం దుష్ప్రిపమవి
నశ్వరమ్” “సర్వవేదాన్తసారాథ స్సంసారార్ణవతారకః । గతిరష్టాక్షరో
న్యూణామ పునర్భవకాక్షిణమ్ ॥ కిన్తస్యబహుభిర్మనైః కిన్తస్యబహు
భిశ్శుక్తిభైః । యస్యైవపాచసమాఽన్నా విద్యాసర్వార్థసాధిసి” “చతు
ర్ముఖశ్చతుర్వక్త్రైః ఫలాన్యస్యాః ప్రదర్శయన్ । నాన్తంజగామవిస్తీర్ణం
సజ్జే పోయముదీరితః” “యత్రాష్టాక్షరసంసిద్ధో మహాభాగోమహీయ
తే । సతతసంశ్చిన్యన్తి వ్యాధిమర్చిక్షతస్కరాః” ఇత్యాదిభి సర్వా
నిష్టనివారణక్షమత్వ సకలేష్టసాధనత్వయోః ప్రతిపాదితత్వాత్ ;
“నసమ్పదామ్” ఇత్యాది దాత్రన్తరనిషేధపరమితిభావః.

నను, జపహోమాదిముఖేన ఇతరపురుషార్థనిరూపితసాధన
తానమ్భవేషి నమన్త్రస్య మోక్షసాధనతాసంభవః. తస్యజ్ఞానైకసా
ధ్యత్వశుతేః. నచమోక్షోపయోగిజ్ఞానజనకత్వమేవ అస్యమోక్ష
ప్రయోజకత్వరూప మోక్షోపాయత్వ మితివాచ్యమ్. ఉపాయోప
కారకతారూపస్య అగ్రేసత్క్యమాణత్వేనపానరుక్త్యాప త్తేరితిచేత్;
యదైవ మోక్షోజ్ఞానైకసాధ్య ఇతిశ్రూయతే; ఏవం “మన్త్రోపాసకో
వై కుణ్ఠభువనలోకం గమిష్యతి” ఇతిచ. ఉపబృంహణఞ్చ “భగవన్త
ఞ్చమన్త్రోయం సాధయిష్యతి” ఇత్యుదాహృతమ్. తత్ర, ధ్యానేప్రణ
వస్య కరణత్వవత్ మన్త్రస్యాపికరణతాసమ్భవాత్.

యదిచ “మన్త్రోపాసకః” ఇతి తృతీయాసమాస ఇతి వ్యాఖ్యా
య, ఉపాసనకరణత్వమేవాస్య స్మృత్యుక్త మోక్షసాధనత్వమిత్వ

చ్యుతే; తతస్తాదృశమేవకరణత్వ మత్రాభిధీయతామ్. ఉపాయోప
కారకత్వంస్తు అన్యాదృశమేవవత్కృతఇతి సహసరుక్త్యమ్.

యది పునర్విజ్ఞానైకసాధ్యతాశ్చుతిః విజ్ఞానాతిరిక్తస్య అస్యవ
హితసాధనతామేవనిషేధతి, విజ్ఞానంవినామోక్షోన భవతీతివదతీతి
యావత్. తతఃకర్మయోగాదీనాం స్వాతంత్ర్యణమోక్షసాధనత్వేపి
సకించద్బాధకమ్, తైరపిభక్తింజనయితైవమోక్షజననాత్. యద్య
స్తరాభక్తిర్జాయతే, కిన్తస్తస్వాతంత్ర్యమ్, నవ్యాపారోద్దేశేనప్రవృ
త్తిః; కిన్తస్త్విఫలోద్దేశేనేత్యేతత్సాన్వితంత్ర్యమ్; కరణస్వాభావాత్తు
వ్యాపారోజాయతే; సతతస్సాన్వితస్త్యైహనిః;

ఏవశ్చసతి, (౧) “సాంఖ్యైశ్చయోగశ్చ” (౧) “ఉపాయాస్తేచ
చత్వారిః” (౧) “శృణూపాయశ్చతుర్థంమే” (౧) “వ్యాచక్ష్యేమ్బు
చతుర్థస్తముపాయంపద్మసమ్భవే” (౧) “ఉత్తారహేతవోమీమాముపా
యావిహితామయా । కర్మసాంఖ్యైస్తథాయోగఇతి శాస్త్రస్యపా
శ్రయాః । పూర్వేత్రయఉపాయాస్తే భవేయిరమనోహరాః । ఉపా
యోయశ్చతుర్థస్తే ప్రోక్తశ్శీఘ్రఫలప్రదః । ముముక్షుణాయత్సా
క్ష్యేనయోగేనసచభక్తితః । వర్షేషుద్వాదశశ్వేవమనుతిష్ఠన్మా
హితః । క్రియాకలాపమఘలంయూతినాయుజ్యసమ్మదమ్ । ఏతానితస్య
నామాని మయోక్తానిమహామతే మస్త్రోతోయేనబోధ్యస్తే ముక్త్యు
పాయాః పృథక్పృథక్ । ఉపాయాశ్చేదితాఃపూర్వే సమేన్యస్తార
కాస్త్రయః । ప్రత్యాహృతేద్వియగ్రమైర్ధారణధ్యానశాలిభిః । యో
గైస్సమాహితై శ్శ్వేత్వాత్కలేనయదవాప్యతేఅచ్ఛిద్రపశ్చకాలజ్ఞాః
పశ్చయజ్ఞవిచక్షణాః । పూర్ణేవర్షతేధీరాః ప్రాపున్వస్తయదజ్ఞానా
సర్వోపాయవిహీనానాంమదాలిబ్బితచేతసామ్ । నిర్మితంసర్వజాతీనాం

రోగిణామాషధంయథా । కేవలంజపమాత్రేణ మామేవాహ్నిత్య సంశయః । స్మార్తంశ్రోతశ్చయోగశ్చజ్ఞానశ్చేతిచతుర్విధమ్ । వైది కాఃక్రమశస్తేన ప్రాపుయిర్మానవాశ్శుభమ్ । భగవన్ప్రీతమాఖ్యాత మాత్మనాంపతతామథః । త్వత్ప్రీపకంమహత్కర్మ కారుణ్య వివశాత్మనా । ఏభిఃకర్మభిరీజానస్తాస్మన్త్రైకసతతంజపన్ । త్వమాహ్ని త్యేనపురుషః పురుషంపురుషోత్తమమ్ ” ఇత్యాదీని కర్మాదిసాధనతాబోధకానిపచనాన్యాజ్ఞసేవ ఉపపద్యంతే.

పరస్పరసాహచర్యేణైవకర్మాదీనాం మోక్షసాధనత్వేపితేమాంతత్తదధికార్యభిమతప్రాధాన్యభేదేన త్రిత్వవ్యవదేశఇతి సుస్థరజా మాతృమునిభిరప్ర్యుక్తమ్.

నచైతావతా (౧) “విద్యాతఃపురుషాన్ధోతశ్శబ్దాదితి బాదరాయణః” ఇత్యతేదధికరణవిరోధః. తస్య కర్మకేషభూతం కర్తృయథాత్మ్యనివయం వేదనం (౨) “బ్రహ్మవిత్ ” ఇత్యాదినాభిధీయత ఇత్యేతన్నాత్రనిరాకరణేతాత్పర్యాత్. (౩) “నకర్మణానప్రజయాధనేన” (౪) “నాయమాత్మాప్రవచనేనలభ్యః” (౫) “నాహంవేదైర్నుతపసా” ఇత్యాదీనాశ్చనిషేధానాం కేవలకర్మవిషయత్వేనాప్యవపత్తేః. (౬) “భక్త్యాపరమయావాపిప్రపత్యానామహామునే । ప్రాప్యోహంనాన్యథాప్రాప్యోమమకై జ్యైర్భిషున్నభిః” ఇతి నిషేధోస్తీతిచేత్, (౭) “క్లేశానాశ్చక్షయకరం యోగాదన్యన్నవిద్యతే” (౮) “భక్త్యేకలభ్యః” ఇతి భక్త్యతిక్రొపాయ సామాన్యనిషేధోష్యస్తే

(౧) బ్రహ్మసూత్ర

(౨) తై-ఊన

(౩) తై-నారా

(౪) ముద్-౩-౨

(౫) గీ-

(౬) పాశ్చరాత్రీ

(౭)

(౮) గీతార్కసభాసా

కర్మజ్ఞానభక్తికళితే యిహున్దవర్కళుక్కు విరోధియైపాప్తిక్కి
అవత్తైత్తలైక్కట్టిక్కొడుక్కుమ్.

వ; విహితోపాయవ్యతిరిక్తవిషయోఽసావితిచేత్; ఏహాపితథేతివ
శ్యతుభవాన్.

(౧) “నాన్యఃపథాః” ఇతిశ్రౌతోనిషేధోస్తీతిచేత్, వేద్యా
న్యపరోఽన్యశబ్ద ఇతి నితేపరతాయాముక్తః, ప్రకృతగుణవిశిష్ట
విషయజ్ఞానాతిరిక్తస్య అన్యశబ్దేనపరామర్శే ప్రపత్తేరపినిషేధప్రస
క్తాత్. విద్యామూలతత్వజ్ఞానంవిना మోక్షమార్గానవిద్యత ఇత్యన్య
ఉభయత్రసామ్యాత్. కర్తాదీనామజ్ఞతాకౌఞ్ఠేతి, సాధనతావచనం
సద్వారకంయోజ్యత ఇతిచేత్, తత్ప్రపత్తావపితథాస్తు; (౨) “భక్త్యా
పరమయావాపి ప్రపత్త్యావామహాముసే” ఇతి, (౩) “సమ్యజ్ఞానేనవా
ముక్తిర్గర్భాయాంమరణేనవా” ఇత్యనేనతుల్యమ్; “ధ్యానయోగవిప
ర్జితాః” ఇతి - (౪) “సర్వోపాయవిహీనానామ్” ఇత్యనేనతుల్యమ్.
“న్యాసేనైవ” ఇతి, † “జపమాత్రేణ” ఇత్యనేనతుల్యమితి నకశ్చిద్వి
శేషఇతి విభావ్యతే; తదా జపహూమాదిముఖేన సాక్షాదేవ
సాధనత్వమస్తు; తదేవాస్మిన్నపివా క్యేభిధీయత ఇతి. హేతుతాభి
హితాపూర్వంపశ్చద్ధేతూపకారితా । కర్తాదీనాంప్రపత్తేశ్చవైలక్ష
ణ్యాత్పుష్కలైః ॥

అథవా, అపైవశ్వర్యాదిసాధనతా; తథాపి న మోక్షసా
ధనతాసమ్భవః; తస్యజ్ఞానైకసాధ్యత్వాదిత్యతస్తదుపాయోపకారక
త్వమేవాఽన్య తత్సాధనత్వమిత్యాహ (కర్మజ్ఞానేత్యాది). కర్మజ్ఞానా

(౧) పురుషనూక్త

(౨) పాశ్చరాత్రే

(౩)

౪)

† మస్తమాత్రేణ

ప్రపత్తియిలే ఇన్దిస్తవర్కభుక్కు స్వరూపజ్ఞానస్థైర్యిజిప్తిత్తు
కాలక్షేపత్తుక్కుమ్ భోగత్తుక్కుమ్ హేతునాయిగు
క్కుమ్.

(౨౦) “మథ్ శైల్లామ్ పేశిలుమ్” ఎన్దిజపడియే అజియవేణ్ణ మథ్
మెల్లామ్ ఇతుక్కు శ్శేణ్ణు.

(౨౧) అతావతు-అజ్ఞరమ్.

నుగృహీతభక్తౌ ప్రవృత్తానామజ్ఞప్రధాన విరోధివివృత్తిపూర్వకం
తదుపచయ హేతురిత్యర్థః. (ప్రపత్తియిలేయితి) ప్రపత్తౌ ప్రవృత్తౌ
నాన్తు ప్రపత్త్యనుగుణం స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానం జనయిత్వా
పశ్చాదపి కాలక్షేపభోగయోగ్హేతుర్భవతీత్యర్థః. (౧౯)

స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానజనకతామేవ కైముతికన్యాయేన ఉ
పపాదయితుమాహ (మథ్ శైల్లామిత్యాది) (౨౦)

తేచజ్ఞాతవ్యాః ప్రాప్యస్వరూపాదయః పశ్చేత్యాహ (అతా
వతిత్యాది). శరీరాత్తభావాది సమ్బంధానామప్యవశ్యజ్ఞాతవ్యతయా త
దనుక్త్యాన్యూనతా, భగవచ్ఛరీరత్వాదివిశిష్టస్వస్వరూపజ్ఞానే తద్జ్ఞా
నస్యార్థసిద్ధత్వాత్, పశ్చైవహ్యర్థాః సకలవేద తదుపబృంహణ
తత్ప్రదర్శి ప్రతిపాద్యాఇతి, “ప్రాప్యస్యబ్రహ్మణోరూపమ్” ఇత్యా
దిన్ోక్తమ్.

(౧) “షడక్టానిచవేదాశ్చ మన్త్రాశ్చాన్యేపరశ్శతాః । అన్య
చ్ఛవాన్జ్ఞయంసర్వం మన్త్రేన్ద్రిన్సుసమాహితమ్” ఇతి సర్వస్యాపి వా
న్జ్ఞయస్య అత్రప్రతిష్ఠితత్వవచనమ్, అర్థద్వారక ప్రతిష్ఠాపరమిక్యే
తస్యార్థపశ్చిక ప్రతిపాదకతాసిద్ధేతిభావః.

వివృతాచైతన్యార్థప్రతిపాదకతా లభియ్యతే; (౧)

“అదౌప్రప్రసంగం పరమమనఘం ప్రాప్త్యరూపం మాదావిష్టోపాయ
 స్త్వయననమసోరీప్సి తార్థంచతుర్థ్యామ్ తద్వాన్యూతం మమకృతిగిరి
 వ్యజ్ఞయన్తం మనున్తం తత్ప్రాయశ్చద్వయమపివిదన్ సమృతస్సర్వ
 వేదీ” ఇతి, అదౌ-అకారాదౌ; ఆదిపదేన నారాయణపదస్య “నరా
 జ్ఞాతానిభూతాని” ఇతి యోజనాపక్షే నరపదస్యచ సజ్జగిహః. పర
 మమ్-సర్వకారణత్వ సర్వరక్షకత్వ సర్వశేషిత్వ సర్వనియన్త్రత్వ
 సర్వాధారత్వ సర్వవ్యాపకత్వ నిఖిలకల్యాణగుణాకరత్వ నిరవద్యత్వ
 దివ్యసృజ్యవిగ్రహయోగ నిరతిశయమహిమ మహిషీవైశిష్ట్యాదిభి
 స్సమాభ్యధికశూన్యమ్. అనఘమ్ - నిఖిలహేయప్రత్యసేకమ్. నర
 శబ్దతోహి - క్షయోపలక్షితహేయ సామాన్యాభావః ప్రతీయతే.
 మాదా-మకారాదౌ; ఆదినా-నరపదసజ్జగిహః. ఇష్టోపాయమ్-సిద్ధ
 సాధన తద్వరణే; జాతా వేకవచనమ్, అయననమసోః-త్రమేణసిద్ధమేవ
 వా సాధనం నమస్యసి; (౨) “పద్ధానకారణద్విష్టోమః ప్రధానఉదీ
 ర్యతే । వినర్గః పరమేశస్తు” ఇత్యుక్తే.

అర్థప్రశ్నకజ్ఞానప్రయోజనశ్చ, ప్రాప్యప్రాప్త్యస్వరూపజ్ఞానప్ర
 యుక్తః ప్రాప్త్యర్థమభగవదనుభవ కైజ్జర్యాభావః పారిశేష్యాన్త
 దపరాధప్రయుక్తః, సచమదపరాధస్తచ్చరణాగత్యేకనివర్త్య ఇతి
 జ్ఞానపూర్వకం తచ్చరణవరణేప్రవృత్తిః. తదుక్తమ్;- (౧) “ప్రాప్యం
 బ్రహ్మసమస్తశేషిపరమం ప్రాప్తాహమస్యోచితః ప్రాప్తిర్దాయధనక్ర
 మాదిహ మమప్రాప్తస్వతస్సూరివత్ । హన్తైనామతివృత్తవానహమ
 హన్తుత్యా విమత్యాశ్రయస్సేతుస్సమృత్తిశేషివస్తు నిభరన్యాసస్తు

(౧) రహస్యత్రయసారే (౨) పాశ్చరాత్రే † శేషిసమ్పది

(౨౨) పూర్వాచార్యర్ కళ ఇతిలర్థమహివతఃకు-మున్ను తగ్గలే
పిఱుదూర్ కళాకనినై త్తిరార్ కళో. ఇతిలర్థజ్ఞానమ్ పిఱుద
పిన్ను “పిఱుదసిన్ మఱుదసిన్” ఎఱ్ఱిపడియే ఇఱ్ఱైయైభి
యవేఱ్ఱాన్దాల్ కాలఱ్ఱేఱ్ఱమ్ పఱ్ఱియఱ్ఱియార్ కళో.

(౨౩) వాచక త్తిఱ్ఱాట్టిత్ వాచ్య త్తిలేయూఱ్ఱుకైక్కడి ఘశ్వ
రనే ఉపాయోపేయమెఱ్ఱు నినై త్తిరుక్కై.

మేళివ్యతే” ఇతి, ప్రా ప్తిర్దాయధనేత్యనేన ప్రాప్తేస్స వ్యరూపానుబద్ధి
త్వ కథనాత్, ప్రతిబద్ధకాతిరిక్తకారణాభావో నప్రాప్త్యభావ
ప్రయోజక ఇతిదర్శితమ్. శేషసమ్బదివిషయే భగవతీతి శేషః. మ
ఇత్యనేన స్వస్య ఉపాయాంతరాన్వతానూచ్యతే. “తులేవార్థః;
సమ్ప్రతితు” ఇత్యన్వయే అవధారణమర్థసిద్ధమితి.

అర్థప్రసక్తో ఆచార్యా ఆద్యతవస్త ఇతియత్ పూర్వము క్తం
తదపి నశబ్దస్వరూపమాత్రవిషయమ్; తేషాం సిద్ధసాధనస్థిత్యాత్,
కిన్తు సాధవిషయమిత్యాహ (పూర్వాచార్యర్ కళితి)

యద్వా, ఉక్తామస్త్రస్య ప్రపన్నోపకారకతా మస్మదాచా
ర్యేషూదాహృత్యదర్శయతి. ప్రాగేతదధఃజ్ఞానాదసత్త్వమేవాత్మ
నామాచార్యా అనుసద్ధతే; (౧) “అసన్నేవ” ఇత్యాదిశ్రుతేః. జా
తేచ జ్ఞానే, నైతదథానుసద్ధానంవినా కాలం షీపస్తీత్యర్థః. (౨౨)

శబ్దేనైవ సర్వఫలసాధనసమ్భవే కిమర్థమర్థపర్యస్తథావనం
తేషామిత్యత ఆహ (వాచక త్తిలితి). ఉత్తమాధికారణోపాయాచార్యాః.

(౨౪) ఇతు తన్నిచ్చోల్లుకిఱవర్థమ్ స్వరూపముమ్ స్వరూపాను
రూపమాస ప్రాప్యముమ్, స్వరూముమ్ ఉపాయముమ్
ఫలముమెన్నునమామ్.

(౧) “మాధవాఙ్మిద్యయోపాయో మాధవాఙ్మిప్రయోజనః । స
ఉత్తమోధికారీస్యాత్ కృతకృత్యోద్యజన్మని” ఇతిలక్షణాత్. అత
స్తేషాం శబ్దే సాధనతాబుద్ధిస్త్వజ్యేతీ, నతైస్సాన్వికృతా. నచాత్రఉపా
యశబ్దః ఫలప్రదాత్మపరిః. (౨) “అన్యోపాయో విష్ణుఫలోమధ్య
మః” ఇత్యుక్తేః, నహివిష్ణుంఫలమన్యో దదాతీతినమ్భావ్యతే. సమ్భ
వతితు కరణతాపూపాపాయతా భక్త్యాదీనామ్; ఉపేయగ్రహణం
తదేకోపాయత్వస్య స్వరూపతాయాం దృష్టాన్తప్రదర్శనార్థం.

“యథానన్యపుమన్థత్వం యథాచానన్యదేవతా । అనన్యోపా
యతాతద్వత్ స్వరూపం-కథమన్యథా । ఏకాస్తీతువినిశ్చిత్వ దేవతా
విషయాన్తరైః । భక్త్యుపాయంసమంకృష్ట ప్రాప్తోకృష్టైకసాధనః ।
ఇతిలక్షణమేకాన్తిగోచరంసమ్భవిష్యతి” ఇతి. వైభవంసమ్ప్రదర్శ్య
త్థం మూలమన్తస్యదేశికః । వాక్యార్థమభిధత్తేయం ద్వేధాన్వీయ
కృపావశాత్ ॥ (౨౩)

ఇతుతన్నిలిత్యాదిశ్చోల్లుకిఱవర్థమ్-శాబ్దార్థః. తేననపూర్వోక్త
సకలప్రతిపాదకతావిరోధః (స్వరూపముమిత్యాది). వాక్యార్థత్ర
యాత్మకేమస్త్రే శేషత్వపరతన్త్రతే ద్వాభ్యామభిహితే. ప్రాప్య
ప్రార్థనాపరమన్తిమమ్. ఇయచ్ఛవాక్యయోజనాభట్టారకైః ప్రద
ర్శితాః; (౩) “అకారార్థాయైవస్వ మహామథమహ్యం న, నివహాన
రాణాం నిత్యానామయనమితి నారాయణపదమ్ । యమాహాస్మైకా

లం సకలమపిసర్వత్ర సకలాస్వనస్థా స్వావిస్మయ్యమ సహజకై జ్ఞుర్య విధయః ” ఇతి. అకారాధ్యాయేవస్య మహమితి-ప్రణవార్థవివరణమ్.

యద్యపి ప్రణవజన్యశ్శాబ్దబోధః జీవసామాన్యవిశేష్యకః ; తథాపి, (౧) “ దాసభూతాన్స్వతస్సచ్చేద్య హ్యత్తానఃపరమాత్మనః । అఘోహమపి తేదానః ” ఇతివత్ సర్వజీవవిశేష్యకబోధోత్తర మాఢికస్య స్వవిశేష్యకస్య బోధస్యజననాత్, తదాకారప్రదర్శన పరమిదమిత్యవిరోధిత్యేకే. విశిష్యస్వస్య శేషత్వజ్ఞానం స్వీయపురుషార్థవిశేషాపేక్షా తదుపాయపరిగ్రహదావప్యుపయుజ్యతే ఇతి ప్రధానమితి తస్య శాబ్దత్వేచిత్వాత్. పూర్వపక్షేపి, అచేతనాత్మీయార్థ మవశ్యానుసరణీయేన గుణానాం ప్రధానానువర్తిత్వ న్యాయేనైవ చేతనానామప్యాత్మీయానాం శేషత్వజ్ఞానసమ్భవాచ్చు, తృతీయాక్షర విశేష్యతయా అహంపదమధ్యాహ్రియత ఇత్యదోషఇత్యన్యే ; ఆత్మసమర్పణే ప్రణవవినియోగదర్శనాత్, అనధ్యాహారేణోపపత్తౌ అధ్యాహారకల్పనాయా అన్యాయత్వాచ్చు, ఛాన్దస్సప్రక్రియయా అస్మచ్ఛబ్దస్య పూర్వోత్తరభాగయోగోపే పరిశిష్టోమకారస్సన్విత్తానమభిధత్తే ఇత్యాశ్రయణీయమిత్యపరే. అస్మిన్నక్షే జ్ఞానస్వరూప త్వజ్ఞానగుణక త్వాదేశ్యబ్రహ్మోఽలాభేస్యర్థస్వభావాల్లాభఇతిబోధ్యమ్. ఏతేషుపక్షేష్వన్యతమం పక్షమాశ్రిజ్యైవ “ఎవ్విపుమానుక్యే ఉ రియేనాననాన్” ఇత్యాద్యాచార్యైర్వత్సృతే.

మహ్యమిత్యనేన మకారోత్తరపక్షే తాదర్శ్యలక్షణసమ్మన్ధ విశేషబోధికేతి దర్శయతి. నివహనరాణామిత్యత్ర అయనంయస్యే త్యపేక్ష్యతే. తేన బహువ్రీహిలాభః. విత్యానామయనమితి తత్పురు

మలాభ ఇత్యేకే నరాణామిత్యస్యవివరణం నిత్యానామితి. బహుప్రీ
హిరేవాత్రప్రదర్శిత ఇత్యపరే. అస్మిఇత్యాదినా చతుర్థ్యభిప్రేతార్థ
వివరణమ్.

యద్యపి చతుర్థ్యాస్తాదర్థ్యమాత్రాశక్యమ్; తథాపి నారాయ
ణాయేత్యస్య క్రియాపదసాపేక్షత్వాత్, భవతిపరస్యచాస్తేరధ్యా
హారే ప్రణవేనపానరుక్త్యాత్, బౌచిత్యేనచస్యామిత్యధ్యాహారే నిత్య
సిద్ధస్యతాదర్థ్యస్యానాశాసనీయతయా ప్రణవపరిజ్ఞాతతాదర్థ్యహేతు
కేకైజ్జుర్యే చతుర్థ్యలక్షణాశ్రీయతే. (౧) “వఘ్నవిలాపడిమై శేయ్య
వేణునామ్” (౨) “నిత్యకిజ్జురోభవాని” ఇతి పూర్వైర్వ్యధ్యాహా
రః ప్రదర్శితః.

నచ, ఆవిస్మరిత్యేవపదమధ్యాహార్యమ్. చతుర్థ్యర్థస్యకర్తృ
త్వేనాన్వయాసమ్భవాత్, పదాంతరాధ్యాహారేచశారవాత్. సుబ్బి
భక్తౌలక్షణానేతితు పరిభాషామాత్రం వ్యత్యయానుశాసనానాం వి
భక్తేర్విభక్త్యంతరాథే అననుశిష్టస్థలే లక్షణానేత్యేవంపరితయా
నిరూఢలక్షణాపరితయావా ఉపపత్తేరితి నచతుర్థ్యలక్షణానుపపత్తిః.
చతుర్థీలక్షితస్యచకైజ్జుర్యస్య ప్రతిబద్ధకనివృత్తిమంతరేణానుపపత్తై
స్తత్ప్రార్థనాప్యర్థాదప్రవివక్షితా. “ప్రణవనమస్సుక్తశాలే స్వరూప
ముమ్” ఇత్యాచార్యసూక్త్యనురోధేన ఇత్థంయోజనాకృతా.

అథవా, ప్రణవేనస్వరూపాఃకైఃపరాభ్యాం ప్రాప్యమిరితమ్।
తత్రాద్యేనార్థ్యతేఽనిష్టధ్వంసఇష్టం ద్వితీయతః॥ తథాపి, నమస్య
పి స్యామితిపదమధ్యాహార్యమ్; తేనమమకారనివృత్తిముఖేన సర్వా
నిష్టనివృత్తిః ప్రార్థ్యతే. తదుక్తమ్ - (౩) “ప్రణవోదితతచ్ఛేష
భావోహం నిజకర్మభిః । అహజ్కారమమత్వాభ్యా మభిభూతోఽప్యతః

పరమ్॥ తచ్చేషత్వానుసన్ధాన పూర్వతచ్చేషవృత్తికః । భూయాన
మిత్యముంధావం వ్యవక్తిసమత్యదః” ఇతి ; ఆచార్యశాచ్చగ్రేభి
ధాస్యతే; “ఎసక్కుయేనన్తి క్కేయ్యుయ్యియవేణమ్” ఇతి.

ప్రతిబంధకనివృత్తై ప్రార్థితాయాం ప్రతిబంధకాభావరూపకార
ణానపేక్షస్య స్వతస్సిద్ధిన్యాసికై జ్ఞాన్యస్య పునఃప్రార్థనా, (౧) “ఇ
చ్ఛాతపవ” ఇత్యాద్యుక్తరీత్యా సత్యామసిప్రతిబంధకనివృత్తై ప్రార్థన
సిద్ధిరీశ్వరాధీనేతిజ్ఞాననాయ.

యద్యపి భావాన్తరమధావఇతిస్వీకారాత్, అనిష్టనివృత్తి
రేవేష్టప్రాప్తిః. అవిద్యానివృత్తిరేవమోక్షఇతిచ భాష్యకారైరప్య
నుగృహీతమ్. తథాపి సర్వాదికృతభయనివృత్తై స్తదగ్రిమకా
లోత్పన్న ప్రతికూలజ్ఞానాన్తరాత్మకతయా అనుకూలజ్ఞానస్యాపిచ
పూర్వోత్పన్నానుకూల జ్ఞానాన్తరనివృత్తిస్వరూపతయా ప్రతియోగి
నిరూప్యవేషేణ ఇష్టస్యాపిస్వరూపతోనిష్టత్వాత్, స్వరూపతఇష్ట
స్యాపి ప్రతియోగినిరూప్యవేషేణ అనిష్టత్వాత్, ఉభాభ్యామపిరూపా
భ్యామిష్టత్వోక్తిముఖేన పూర్వావస్థాయాఅనిష్టప్రాచుర్యమ్, ఉత్త
రావస్థాయాశ్చ ఇష్టైకరూపతాం జ్ఞాపయితుం పృథక్పృథ్నా.

అథవా, కృత్వాన్నయాఅపి ప్రతిబంధకనివృత్తైః ప్రాథమికపరి
పూర్ణబ్రహ్మసాక్షాత్కారాన్తపదార్థస్వరూపత్వేపి కై జ్ఞాన్యజనిత
భగవన్నుభోల్లాస తజ్జనితచేతనానన్ద తద్దర్శనజనితనిరతిశయ భగ
వదానందాదీనామతిరిక్తత్వాత్, తత్పృథ్నాయాః పార్థక్యమేవసమ్భ
వతి. సర్వప్రతిబంధకనివృత్తీష్టప్రాప్త్యోర్భేదే ఆచార్యాణాంకతిపయ
భగవన్నిగ్రహాదినివృత్తి నిగ్రహఫల జ్ఞానసజ్జోచనివృత్త్యాత్మకజ్ఞాన
వికాసరూపేష్టప్రాప్త్యోర్భేదేన ప్రార్థనయోః పార్థక్యోపపాదనమిష్ట

ప్రాప్త్యంతే అధికాంతర్భాసలిప్సయేతినవిరోధః. ప్రార్థనాకారమ
ప్రేవక్ష్యతి.

అత్రపక్ష ఉపాయస్య అధికతావక్తవ్యేతి శారీరకచతుర
ధ్యామ్యామివ పదత్రయేపి క్రమేణ తత్తోపాయపురుషార్థాః ప్రతి
పాద్యంత ఇతియోజనాంతరమప్యాహ (స్వరూపముమితి).

శారీరకేహి ప్రథమాధ్యాయే జీవన్మయజగత్కారణతానిరాకర
ణపూర్వకమీశ్వరస్వైవ్యవతథాత్వం స్థాపితమితి, తన్నుభేన జీవన్మయతత్త్వ
ర్యత్వ తదంతర్భామికత్వయోః, ద్వితీయే, నాత్మాశ్రుతేరిత్యత్రనిత్య
తాయాః, జ్ఞోతవేత్యత్ర జ్ఞాతృత్వస్య, ఉత్తాన్తిగత్యాగతీనామిత్య
త్ర అణుత్వస్యచ, కర్తాశాస్త్రీర్థవత్త్వాత్, పరాత్తుతచ్ఛ్రుతే, ఇతి
పరాయత్తకర్తృత్వస్యచ ప్రతిపాదనాత్, పూర్వద్వికేనస్వరూపం
ప్రతిపాద్యత ఇతిశక్యతేవక్తుమ్.

ఉపాయపదమత్ర అధికారికృత్యపరమ్. సమశ్శబ్దస్యఉపాయ
పరతాచ, నామయతి-వశేకరోతి భగవంతమితివ్యుత్పత్త్యా. దర్శితాచే
యం వ్యుత్పత్తిరహిర్బుద్ధ్యసంహితాయామ్; - “నామయత్యపివా
దేనప్రహ్నిభావయతిధృవమ్ | ప్రహ్నిభవతిసీచేహి పరోనైచ్యంవి
లోకయన్ | అతోవానమఉద్దిష్టం యత్తన్నామయతిస్వయమ్” ఇతి.

అథవా, ఉపాయశబ్దః-సిద్ధోపాయపరః, సిద్ధోపాయపరతాపి
సమసః అహిర్బుద్ధ్యేనదర్శితా; “పథానకారఉద్దిష్టోమః ప్రధానఉదీ
రితః | విసర్గఃపరమేశస్తు తత్రాథోయంనిరూప్యతే | అనాదిఃపరమేశోయ
శ్చక్తిమానచ్యుతఃప్రభుః | (స్వ)తత్త్వాస్తయేప్రధానోయం పథానమన
నామవాన్” ఇతి, సర్వత్రవాచ్యవాచకయోరభేదోపచారాత్సామా
నాధికరణ్యమ్. తత్ర-ఏవంపదార్థేనతి, అథోవాక్యార్థః, ప్రధానకర్తా

దితః. తత్రహేతుమాహ (అనాదిరిత్యాది) అన్యేషాంహ్యుపాయానా ముష్పత్తైచేతనాపేక్షా, ఫలేసాధనియే స్వశక్తుద్వోద్భవకసహకార్య స్తరాపేక్షా ; ఆశుతరవినాశితయా ఫలప్రదచేతనాన్తరాపేక్షాచ విద్యతే. అయన్తు, నతానత్పురుషకృతీసాధ్యఇత్యాహ (అనాదిరితి). పరమేశ్వరత్వస్యవివరణం శక్తిమానితి. అథవా, నోపాయాన్తరవత్ ప్రతిబద్ధకనివర్తకాపేక్షేత్యాహ (పరమేశ్వరీతి). నివర్తకాన్తరహిత ఇత్యర్థః. శక్తిమానిత్యనేన శక్తుద్వోద్భవకాకాక్షానిరస్తా. అచ్యుత ఇత్యనేన ఫలప్రదాన్తరాకాక్షానాస్తీతినూచితమ్. ప్రభుశబ్దేన స్వాతన్త్ర్యోక్త్యా ఇతరేషాంపారతన్త్ర్యవ్యజ్ఞనాత్, పరతన్త్రస్వరూపా నిరూప ఇత్యపినూచితమ్. అథవా ప్రధానః స్వీయాద్వరణాత్. కథన్తస్త్వి, శాస్త్రేషు తత్రతత్రప్రపదన సాధనతయావాచోయుక్తిరత ఆహ - నమననామవాన్ ; యానినమనస్యనామాని, తానితమేవలక్షణయా ప్రతిపాదయ స్తీత్యర్థః. (౧) “ న్యాస ఇత్యాహుర్గ్రాసీషిణో బ్రహ్మణః ” “ న్యాసఇతిబ్రహ్మ ” ఇతి శుక్తిరనేనోపబృంహితా.

అథవా, మకారోత్తరషష్ట్యాః (౨) “ యాఃకాశ్చనకృతయః ” ఇత్యేతదనురోధేన కృతీసాధ్యరక్షణత్వరూపసమ్బద్ధార్థకత్వేన తదభావోనఘాబోధ్యతఇత్యర్థా దధ్యవసాయరూప మధికారికృత్యం, సిద్ధోపాయశ్చ నమశ్చబ్దేన ద్యోతితావిత్యాశయః. కేచిత్తుకృతోన్మపిమన్తః ఉపాయపరః. పురుషార్థపరోవా. తథాహి, ప్రణవస్తావత్, “ ఓక్టారో భగవాన్విష్ణుః ” “ తస్యవాచకః ప్రణవః ” (౩) “ ఓమితి బ్రహ్మ ” (౪) “ ఓంతత్సదితినిర్దేశో బ్రహ్మణస్త్రివిధస్సన్మతః ” ఇత్యాది భిర్బ్రహ్మవాచకత్వేన ప్రసిద్ధః-సచరక్షకత్వాది ప్రవృత్తినిమిత్తకతయా వ్యాకరణే “ అవతేష్టిలోపశ్చ ” ఇతి వ్యవహరితః.

అహిర్బుధ్న సహితాయాఞ్చ ; - “ఓతమస్మిన్మితం సర్వమి
త్యర్థస్థూగః ఉచ్యతే । ఓకారేణమకారేణ సంసర్గస్తారకాశ్రయః ।
ద్వానన్తాగమకావేతావోతస్యచమితస్యచ । యత్కిఞ్చిద్భగవత్తో
స్యత్తస్మితం సర్వమిష్యతే । శక్తిమాన్భగవద్వాచ్యస్తచ్చక్తేః ప్రవి
జృహ్మణమ్ । సజ్కల్పనీయస్సజ్కల్ప ఇతియత్తేపురోదితమ్ । తత్ర
సజ్కల్పనీయోర్థోభూతిశ్శుద్ధేతరాత్మికా । అవ్యాహతాతుతత్ప్రేక్షా
సజ్కల్పస్తత్సుదర్శనమ్ । కల్పాల్పకల్పాల్పత్వకం సర్వంతదేతస్మితమిష్య
తే । మితంతదోతంనూత్రేణ మణివద్భగవత్యజేఅవతిస్తుప్రవేశార్థో
గతిర్వాప్తిఃప్రవేశనమ్ । మితంప్రవిప్తందేవేశే పుష్కరేపరమాణు
వత్ । ఓతోమితేచదేవేశః ప్రవిప్తస్సూత్రవస్మణౌ । స్థూలోయగప్రణ
వస్సార్థః ” ఇత్యాదినా పరిచ్ఛిన్న సకలపదార్థాధారాధేయభావాది
నిమిత్తకతోక్తా.

పాద్మసంహితాయాఞ్చ ; - ఓకారవర్ణవ్యత్యాసస్సాన్యదాకార
స్యపద్మజ । మకారవర్ణవ్యత్యాసఃపకారస్యాప్యదీరితః । అస్తర్భహిశ్చ
యత్సర్వం వ్యాప్నోతితదుదీర్యతే । యస్మిన్నోతమిదంసర్వంతదేవమభి
ధీయతే । అథవావతియత్సర్వం త్రాయతేపరమంపదమ్ । అభిధేయ
మితిప్రోక్తా నిరుక్తిఃప్రణవస్యసా” ఇతి ధాతుత్రయాత్ప్రణవస్య ప్ర
వృత్తిర్దర్శితా ; సచనిరపేక్షపవ పరమశేషినస్తవ్య విశేషోపన్ధాపన
శక్తోపి, + “అన్యక్తార్థతయోజ్కారః కేనలంనైవసాధకః” ఇతి శాన్తి
ల్యాద్యుక్తప్రక్రియయా బోధచారికాన్యవిషయ ప్రయోగదర్శనజని
తాన్యపరత్వశక్త్యానిరాసాయ నిస్సాధారణ్యనారాయణపదమపే
క్షతే. గుణవి శేషోపన్ధాపనార్థతయాచ సప్రణవానర్థక్యమ్, నారాయ
ణపద సామానాధికరణ్యాచ్చ సమశ్శబ్దయోగాచ్చ లుప్తచతుర్థ్య
స్తతా తారస్యావధార్యతే.

సమశ్చబ్దశ్చ-(౧) “ఉపాధిరహితేనాయం యేనభావేనచేతనః! సమతిజ్ఞాయసేతస్మై తద్వాసమనముచ్యతే । భగవాన్సేవరోనిత్య మహంప్రత్యసరస్పదా । ఇతిభావోనమఃప్రోక్తో నమసఃకారణంహిసః । నామయత్యపివాదేనం ప్రహ్నిభావయతిధృవమ్! ప్రహ్నిభావతినీచేహి పరోనై చ్యంవిహోకయన్ । అతోవాసమఉద్దిప్తుం యత్తన్నామయతి స్వయమ్ । వాచానమఇతిప్రోచ్యంమనసావపుషాచయత్ । తన్నమః పూర్ణముద్దిప్తమతోన్యన్నూన్యనముచ్యతే । ఇయంకరణపూర్తిసాన్య దగ్ధపూర్తిమిమాంశృణు” ఇత్యాదినాన్యాయసపరత్వేనవ్యాఖ్యాతః. అతోరక్షకత్వాదివిశిష్టాయ నారాయణాయసమితిత్యేకవాక్యతయా కృతోన్మయం మన్త్రీఉపాయపరః.

(౨) “బద్ధాజ్జలిపుటాహృష్టానమితివేదవాదినః” ఇత్యాదిదర్శనాల్ శేషవృత్తిర్వా సమసేవ్యతే. అహిర్బుధోన్యసి, నమనశ్శేషవృత్త్యంతాంజగః. “ప్రేక్షావతఃప్రవృత్తిర్వా ప్రహ్నిభావాత్మికాస్వతః । ఉత్కృష్టంపరముద్దిశ్యతన్నమఃపరిగీయతే । లోకేచేతనవర్గస్తుద్విధై నపరికీర్త్యతే జ్ఞాయాంశ్చైవతథాజ్ఞాయానైవాభ్యావిద్యతేపరః । కాలతోగుణతశ్చైవ ప్రకన్దోయత్రతిష్ఠతి । శబ్దస్తన్ముఖ్యయావృత్త్యాజ్ఞాయానిత్యవలబ్ధతే । అతశ్చేతనవర్గోన్యస్సన్మతః ప్రత్యవరోబుధైః । అజ్ఞాయాంశ్చనయోర్యోగశ్శేషశేషితయేవ్యతే । అజ్ఞాయాంసోపరేనర్వే జ్ఞాయానేకోమతఃపరః । నస్త్రై నస్త్రవ్యభావేన తేషాంకేనసమన్వయః । నస్త్రవ్యఃపరమశ్శేషీశేషానన్తరఃకరితాః । నస్త్రై నస్త్రవ్యభావోయం సప్రయోజనపూర్వకః । సీచోచ్చయోస్వభావోయం నస్త్రై నస్త్రవ్యతాత్మకః” ఇతి.

ఏవం చ కృత్వా స్పృశిమన్త్రైః ఏకవాక్యతయా పురుషార్థమభిభవత ఇతి వదంతి. తదేతద్వోజనాద్వయమప్యచారైర్వర్షాద్భూతమ్ యతి ఆత్మాభిమానానుగుణత్వాత్పురుషార్థవ్యవస్థాయాః ఉపాయవ్యవస్థాయాశ్చ స్వరూపపురుషార్థోభయానుగుణత్వాత్, స్వరూపవివేకోఽపేక్షితః. సచతస్య శాబ్దశ్చైవ సమ్భవతి, ఆర్థత్వాశ్రయణం న్యాయమ్.

శ్రుతిశ్చ ప్రణవం త్ర్యక్షర త్వేన దర్శయతి. సంహితాయామేకాక్షరతా ముపపాదయమాన. సావకాశాచలహిర్బుధ్నిర్వ్యక్తార్థ పరతా; మన్తాస్తరేషు రక్షకత్వాదికం చ ప్రణవావయవాకారేణైవ భవ్యత ఇతినమ్భావితాధికార్థత్యాగోనిర్నిబద్ధః. స్థూలశ్చాయం ప్రణవనమసోత్తరహిర్బుధ్నై నిసకణ్ఠాక్షమ్.

యచ్చాహిర్బుధ్ని సంహితాయాం విరామే, ప్రణవస్య బ్రహ్మ విష్ణుశివ వ్యక్తావ్యక్తపురుష జాగ్రదాదిపదత్రయాధిష్ఠాత్మ విశ్వజైః జన ప్రాజ్ఞసంజ్ఞితానిరుద్ధాదిత్రితయబోధకాక్షరత్రితయోత్తరార్థమాత్రా బోధిత కాలాద్యధిష్ఠాత్మ వాసుదేవశక్తి ఘటితశక్తి చతుష్టయాన్యథానుపపత్తిలభ్య నిఖిలకార్యోపయోగ్య పృథక్పిన్ద విశేషణ సముదాయరూప పూర్ణ భగవత్సత్త్వభిమానిలక్ష్మీస్వరూప విశిష్ట భగవత్స్వరూప బోధకత్వం నూత్న్యయోజనాయాముక్తమ్. యదపిచ “యోధాః పరాహ్వయస్తస్య” ఇత్యాదినా స్ఫుటాస్ఫుటనిరుక్త శక్తిక స్పృష్టిసంహారకాలీన భగవత్స్వరూప ప్రతిపాదక సృష్టికృద్వ్యోమేశరూపాక్షర ద్వయాత్మకస్య ప్రణవస్య సద్భవశాత్ జగద్విలోపనారూపత్వముక్తమ్; తదుభయమపి, శ్రుతావప్తాక్షరాజ్ఞ ప్రణవే అతిరిక్తార్థమాత్రానుక్తే శ్శబ్దతత్త్వ భగవత్స్వరూపాలాభ ప్రసక్తాత్, సృష్ట్యాదికర్తృకతాయాశ్చాకారేణైవ బోధోపపత్తేరుపేక్షి.

తమ్ । వస్తుతో మాణ్ణాక్యాదిచ్చాయానుసారతాదృశయోజనాయా
అష్టాక్షరానజ్ఞ ప్రణవవిషయత్వ మితిబోధ్యమ్.

అక్యేతుః శ్రుత్యక్తతారత్యక్తురత్వాఽవిరోధేనైవకృత్సం
స్యమస్త్రస్య స్వరూపోపాయపురుషార్థాఽస్యతమపరతామిచ్చంతి
తిథాహిః-అహమ్మదిసమానార్థస్తాశ్చైస్త్యః ప్రథమఃపునః! బోధయత్ర
క్షుః త్యాదినారాయణవిశేషణమ్! పానరుక్త్యంనిరాకార్యం భగవద్వా
సుదేవసత్! యద్వానారాయణపదేనాఽకారార్థవిశేషణాత్ । సమః
పదం శేషవృత్తిన్యాసాన్య తరబోధకమ్ । కర్తృమన్వః కరోమీతిక్రి
యాసమితివాపునః! అధ్యాహార్యం స్వరూపాదిత్రయాన్యతమస్థితః॥
తదేవమాయనారాయణాయైవాహం సమస్కర్తృమన్వః, సమస్క
రోమి, సమస్క్రియాసమితివా స్వరూపోపాయ పురుషార్థాన్యతమ
బోధోమస్త్రీవాక్యాజ్ఞాయతిఇతిపదంతి.

అత్రాపియోజనాత్రయే చరమయోజనాద్వయోపేక్షాయా
ముక్తోహేతుః. ఆద్యయోజనాన్యనన్యార్థ శేషత్యమాత్రలాభేపి అన
న్యశరణత్వాద్య లాభాదన్యవహితాన్వయేసమ్భవతి వ్యవహితాన్వ
యన్య చాన్యాయత్వాదుపేక్షితా.

అకారవాచ్యాయ నారాయణాయైవస్వనుహమ్; సమహ్యం;
సమదేహాదికా, నాహంస్వతంత్రోస్థీతి వ్యాప్త్యయతయాకృత్సం
యమపిమస్త్రీ స్వరూపపరత్వతియోజనాపి అసమ్బద్ధిపద వ్యవహి
తాన్వయా సమ్భవాదేహోపేక్షితా.

నచైవం మూలమస్త్రీజనిత్వాద్వయేవివృద్ధ్య, ద్వయైకనిష్ఠో
భూయాఇతిపూర్వోక్తి విరోధః; కృత్సంస్యమస్త్రీస్వరూపజ్ఞాన
జనకత్వేనత్యేవ తదుపపత్తేరితివాచ్యమితి; తస్మాత్, “పదత్రయేత్ర సక్షే
షాదృశ్యానన్యార్థ శేషతా! అనన్యోపాయతాన్వన్య తథాసన్యపుమ

గతా” ఇత్యుక్తరీత్యావాక్యత్రయపక్షపద ఆకారత్రయ విశిష్టస్వరూపలాభేనోపపత్తిః. ప్రాప్యాదీనాం సర్వేషామాత్మసమ్బంధిత్వాత్ స్వరూపప్రతిపదనే మన్తస్య తాత్పర్యమితిరమ్యజామాత్మ దేవైరభిధానాత్.

నచేవమ్, “ఇహసంక్లిహతశ్చీమాన్ గోస్తాశేషీసమాధికదరిద్రః । శరణంసర్వశరీరప్రాప్యస్సేవ్యశ్చసాధుభిర్భావ్యః” ఇతి భగవదాకారవిశేషాణామపి మన్తతోలాభాత్తత్పరత్వ ప్రసిద్ధ్యభావో నిర్నిబన్ధన ఇతివాచ్యమ్; శాబ్దప్రాధాన్యప్రైవ నిబన్ధనత్వాత్.

తానేస్వరూపతాదర్శ్యం స్థితితాదర్శ్యమన్తరా । అస్తేప్రవృత్తితాదర్శ్యమితిమన్తార్థసజ్జగహః” ఇతి సున్దరజామాత్మమున్యక్త జీవసామాన్య జీవన్వాభావికాకార పరత్వయోజనాయాం ప్రార్థనాపదస్యాభ్యాహారాభావేన స్వరూపయాథాత్మ్యపరత్వంసుగమమ్.

తమ క్తంతైరేవ;—తస్మాదనన్య శేషోయమనన్యశరణస్తథా । అనన్యభోగశ్చాత్మేతిపదత్రయసమీరితః । అతశ్చేషీశరణ్యశ్చప్రాప్యశ్చ భగవానితి । జ్ఞానాదపాస్తమజ్ఞానమహజ్ఞా రార్థకామజమ్ । ఏవమృగకారసమ్మన్మం మన్తేణానేనకృత్సృజః । ఆత్మస్వరూపయాథాత్మ్యం సామాన్యేనోపవర్జితమ్” ఇత్యభియుక్తోక్తౌ, వృద్ధిః—మన్తోదితస్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానకార్యభూతో_ధ్యవసాయరూపోజ్ఞానవికాసః ; ద్వయైకనిష్ఠతా—పశ్చాదపితమక్తోపాయోపేయాన్యానన్వయః. తథాచ, జ్ఞాతస్వరూపవిజ్ఞానస్సేవ్యకృతోత్తమసాధనః । ప్రాప్యోపాయాన్తరత్యాగీభూయాఇతిదిదాశయః॥

అన్యేతు, “మూలమన్తేణస్వాత్మనం దేవాయవినివేద్య” ఇతి నిత్యాచరోధాత్, వాక్యద్వయపక్షేకృతో_పిమన్తః । ఆత్మ

సమర్పణపరః. తథాపి ;—చతుర్థీసమ్ప్రదానత్వబోధికాభిమతాత్మ
 సః । సమ్ప్రదానత్వమన్యత్రపీయమానాన్ధశేషితా । నాత్రయద్యపిభి
 ద్యుక్తం నిత్యస్వత్వాత్పరాత్మసః । తథాపిసంరక్ష్యతియాస్వస్యతిస్తై
 సమర్పణాత్ । అముఖ్యాసమ్ప్రదానత్వం చతుర్థాతస్యబోధ్యజ్ఞా సీచ
 ధావేనసద్వోత్త్యమాత్మనోయత్సమర్పణమ్ । విష్ణాదిషుచతుర్థీతత్స
 మ్ప్రదానప్రబోధసి । ఇత్యహిర్బుధ్నైకకథితీతిరప్రాప్తా రేసమా ।
 ప్రణవోవినియుక్తశ్చ శుక్తివైశ్యవాత్మసమర్పణే । అతశ్చతుర్థ్యాబోధ
 వ్యాకథ్యశ్చత్సమ్ప్రదానతా । శరార్థ్యక్తిముదాహృత్యరత్వ్యజ్ఞేనసమ
 ర్పణమ్ । రమ్యజామాతృదేవైశ్చప్రణవార్థితిరీతః । అకారఃపూర్వ
 వదేయోనారాయణవిశేషణమ్ । స్వరూపపరతాపక్షేప్రథమాస్తత్వ
 నిశ్చయాత్ । మకారఃప్రథమాన్తోస్యాంయోజనాయానుపీవ్యతే । మ
 యానుసర్పితఇతిచోపస్కారేణయోజనా । సమశ్చబ్రేసరత్వ్యత్వం
 నిషేధ్యంస్వనిరూపితమ్ । స్వరత్వ్యత్వనిషేధస్యయద్వోకారేణసిద్ధితః ।
 స్వస్యానషేషకర్తృత్వం నిషేధ్యంసమర్పణే । అథవాగోబధీవర్ధన
 యేనేతరరత్వతా । నిషేధామధ్యమేవజ్ఞేనమసాతుస్వరత్వతా । సమ్మ
 వత్సనుషజ్ఞేహినాభ్యాహారోరరీకృతః ॥

శ్రీవైకుంఠగద్యేచ, భగవతాభాష్యకృతా, “శ్రీమతామూల
 మనేరీణ మామైకాన్తికాత్మన్తిక పరిచర్యాకరణాయపరిగృహ్ణీష్యేతి
 యాచమానః ప్రణమ్యాత్మానం భగవతేనివేదయేత్” ఇతి మూలమ
 స్త్రీస్య ఆత్మనివేదనేవినియోగాత్ ప్రమాణసమ్ప్రదాయానురుద్ధే
 యం యోజనేతి, ఉక్తహేతోరేవ ఇయమపినాదృతా.

అహిర్బుధ్నైవచనన్తు సమశ్చబ్రహ్మలయోజనాప్రతిపన్న సమర్ప
 ణోద్దేశ్యత్వపరమ్. విష్ణాదిపక్షోత్తరచతుర్థీపక్షంనోక్తయోజనాను

కూలమ్. ప్రణవశ్చైతదా అహిర్బుధ్న యశాద్వాదిసంహితోక్తరీత్యా చతుర్థ్యన్తోభగవత్పురషవ. నాతః స్రగమాస్తనుకారాధాఽచ్యాయాన్తోమః. నిత్యేక్తిరిపి ఏతర్కోజనాభిప్రాయేవ. గర్వోక్తానపి మూలమస్త్రకరణకత్వస్య అన్యవహితేయాచనే అన్యవహితోచ్ఛారణవైయర్థ్యప్రసక్తాత్, తద్విశేష్టేనాస్రధానేపి నివేదనే అన్వయోగమ్యుత ఇతి సతతోప్యక్తయోజనాసిద్ధిః. ఆయనారాయణాయైవాహంస్యామ్ సమమన్యామితికృత్సోస్మిపిమస్త్రః పురుషార్థప్రార్థనాపరఇతి యోజనాప్యతపవోపేక్షితా.

ఆద్యంపదద్వయముక్త దిశా నివేదనాపరపర్యాయనిత్యవపరమ్. చరమస్తుపదం పురుషార్థప్రార్థనాపరమ్. అథవా, ఆద్యంభరసమర్పణపరమ్. ఉత్తరపదద్వయ మనిష్టనిష్పత్తిస్సప్రాప్తి ప్రార్థనాపరమ్. అథవా, ఆద్యంపురుషార్థ ప్రార్థనాపరమ్. చరమపదద్వయం ప్రహ్లిథావభరన్యాసపరమితి యోజనాద్వయస్తు గద్యానుగుణమపి అపేక్షితస్వరూపవివేకాసిద్ధి ప్రసక్తాదుపేక్షితమ్.

యదితు, నిత్యగద్యయోర్నివేదయతిః- “కింకరోమీతిచాత్మానందేనాయైవనివేదయేత్” ఇత్యాదివత్ విజ్ఞాపనామాత్రపరః; తదా తతోమస్త్రస్య స్వరూపపరత్వమేవ సిద్ధ్యతీతిబోధ్యమ్.

అన్యేతు, ప్రణవస్తావదాత్మసమర్పణపరః, (౧) “ఓమిత్యాత్మానంయుజ్జీత” ఇతిసుగ్రతేః. వసురణ్యాది మన్తావ్రయవస్తత్రప్రణవఇతి తునభగ్నిమితన్యమ్. “హవిర్గృహీత్వాత్మరూపం వసురణ్యేతిమస్త్రతః! జుహుయాత్ప్రణవేనాగ్నావచ్యుతాభ్యేసనాతనే” ఇతి గ్రహణసమర్పణయోర్విభజ్యవినియోగాత్. (౨) “ప్రణవోధనుశ్చరోహ్యోత్తాబ్రహ్మతల్లక్ష్యముచ్యతే! అప్రమతేనవేద్ధవ్యం శరవత్తన్నయోభవేత్” ఇతి

వేధవ్యేనయాపితే సమర్పణేధను స్వేదన నిరూపితస్య ప్రణవస్యకరణత్వబోధనాచ్చ. (తన్నయః) తేనసంసర్గవిశేషప్రాప్తః; నతుతేజైకీభూతఇత్యర్థః. శరసదితి దృష్టాస్తవిరోధాపక్షే.

యద్యప్యేతానివచనాని స్వతస్త్రిప్రణవస్వేదన సమర్పణానంతాంబోధయన్తి. తథాపి తుల్యన్యాయతీయా మన్తానివయవస్యాపితథాత్వమ్; చతుర్థీచసమ్ప్రదానత్వబాధికా; తథాచ భగవతేమాంసమర్పయామితీవా, అహంసమర్పితఇతివాప్రణవాభ్యః. భగవచ్ఛరీరతయా తదేకపారతస్త్రిస్యాత్మనః స్వకీయత్వానమ్భనః; పూర్వకృతసమర్పణానుశయనిమిత్తం శేషేణబోధ్యతే. చతుర్థీతాద్యై.

అయశ్చాగ్లోయామునాచారైశ్చరనుసంహితః; (౧) “తదహంతవపాదపద్మయోరహమదైవమయాసమర్పితః” “నియతస్వమితిప్రబుద్ధధీరథవాకిన్సు సమర్పయామితే” ఇతిచ. అతస్త్వరూపాపాయవరోమస్త్రీఇతివదన్తి. తదపి భ్రాన్తిరూపస్య స్వరూపసమర్పణస్యనియమతోఽననుష్ఠేయత్వాత్, తద్విధాయకశాస్త్రస్యచ ఔత్తుకాలికస్వశేషత్వబోధనివర్తతయా అప్రతిబుద్ధాధికారివిషయే సావకాశత్వాత్; యామునాచార్యనూక్తేషు ఆత్మనోనియతశేషత్వనిష్కర్షణాయ అప్రతిబుద్ధాధికారికృతి సమర్పణానుకరణపూర్వకంతన్మికరణే ప్రవృత్తత్వాత్, మస్త్రీస్య నియతానుసంధేయ స్వరూపయాథాత్మ్యపరిత్వమేవోచిత మిత్యనాదృతమ్.

యదపి, ఆద్యంపదంస్వరూపపరమ్; ఉత్తరపదద్వయన్తువాక్యద్వయతయా అనిష్టనివృత్తిప్రప్రాప్తిప్రార్థనాముఖేన తద్గర్భాభ్యవసాయపరమ్. ఏకవాక్యతయావా నాగాయణోద్దేశ్యకన్యాసపరమితి

యోజనాద్వయమ్, తదపి పుష్పతాపసాయస్య ఉపేయపూర్వక
త్వాద్యనసాయే లక్షణాపక్షేశ్చోపేక్షితమ్.

ఇథం వాక్యైకతాపక్షైకధితాః పశ్యుయోజనాః । ద్విత్వేత
దైవవాక్యస్యత్రిత్వేష్టావితిసజ్గ్రహః । తిస్రోత్రయోజనామూలేసార
త్వాత్సంస్కరితాః.

సనుకింతత్ఫలం యత్ప్రతియదగమ్యమిత్యవ్యతే ; సతావ
త్కైజ్జర్యమ్. (౧) “తాదృగేవభవతి” (౨) “పరమంసామ్యముపైతి”
(౩) “మమసాధర్మ్యమాగతాః” ఇత్యాదిషు సామ్యప్రతిజ్ఞే. (౪)
“పారతన్త్ర్యంపరేభుంసిప్రాప్యనిగతబన్ధనః । స్వాతన్త్ర్యమతులం
ప్రాప్యతేనైవసహమోదతే । పరేణపరధర్మీచ భవత్యేషసమేత్యనై ।
విశుద్ధధర్మాశుద్ధేనబుద్ధేనచసబుద్ధిమాన్ । విముక్తధర్మాముక్తేన సమే
త్యభరత్స్వభ । వియోగధర్మణానైవ వియోగాత్తాభవత్యపి । విమో
క్షణావిమోక్షీచ సమేత్యేహతథాభవత్ । వికర్మణాశుచిశ్చైవభవ
త్యమితదీప్తిమాన్ । విమలాత్తాచభవతీసమేత్యవిమలేననై । కేవలా
త్తాచభవతికేనలేనసమేత్యనై । స్వతన్త్రేణస్వతన్త్రీశ్చ స్వతన్త్రత్వ
ముపాశ్నుతే” ఇత్యాదిషు స్వాతన్త్ర్యస్యకణ్ఠోక్తత్వాచ్చ.

(పరత్వమ్) ప్రకృతేః పరిస్తాద్వర్తమానత్వమ్. (విశుద్ధిః) కర్మ
కృత శరీరసమృద్ధివిరహః, (బుద్ధిమత్తా) జ్ఞానవికాసః; తేన అవిద్యా
విరహోదర్శితః తతస్త్రిభిరర్హస్మితాయారాగద్వేషయోరభినివే
శస్యచాభావః ప్రతిపాద్యతే. వికర్మణేతి-కర్మసమృద్ధివిరహః. ఆశయ
ఫలయోరభావః. అతోసపానరుక్త్యమ్. అనిత్యాశుచిదుఃఖానాత్తసు
నిత్యాశుచిసుఖాత్తఖ్యాతిరవిద్యాద్వర్గదర్శనశక్త్యైరేకాత్మతా-అస్తితా.

(౧) (౨) ముద్ఘక-౩-౧-౩ (౩) గీ-౧౪-౨ (౪) భార-మోక్ష.

దర్శనశక్తిః - మగః. ఏకాత్మతా - అనాదిసంగత్యం. దర్శనశక్తిః - శరీరమ్. ఏకాత్మతా-తత్త్వాదాత్మ్యభ్రాంతి కార్యమగుతానాశితేచిత్. అనుభూతసుఖదుఃఖస్యతత్సజాతీయసుఖదుఃఖయో స్వస్థా ప్రాతికూల్యే - రాగద్వేషాః. స్వరసవాహించిదుహృతభావ్యానోభివేషః; రూపమూలో రాగద్వేషపరిపాకఇత్యర్థః. అవిద్యాదయః క్లేశాఇతి యోగతః ప్రసిద్ధాః. ఆశయోవాసనా; ఫలంబోగః. “క్లేశకర్మ విపాకాశయైరపరామృష్టః పురుషవిశేషఃకర్మరః” ఇతియోగీనూత్రమ్. సమేతే భ్యంసః; ప్రతియోగినిత్యత్వనాభావఇతివివేకః. సచాత్రస్వాతంత్ర్యమకర్మవశ్యతా; వికర్మణ్యేత్యనేనపానరుక్త్యాత్.

కైజ్జగద్యత్సనపురుషార్థతయాదృష్టమ్ తదపిసమశ్చైవైతం కేవలం పరార్థతయా ప్రతిపాద్యతేఇతి భవతామభిమతిమ్. తచ్చనపురుషార్థః. స్వగత సుఖదుఃఖాభావాన్యత్వాత్; తదసాధనత్వాచ్చ. సాధనత్వేనా సాధ్యమేవ పరమపురుషార్థః. తదపి చేత్సర్వగతం, ననమశ్చబ్రహ్మసద్యతే. పరగతఃశ్చేచ్ఛేనుక్తానుపపత్తిః. ముక్తావపిపారతన్యస్వీకారే స్వతంత్ర్యేశ్వరేచ్ఛయా పునరాన్వర్తిగపికిదాచిత్వాన్యత్. అశరీరస్యచకైజ్జగద్యాసమ్భవః. సశరీరత్వేచ, సశరీరచేవస్య శ్రియానుప్రియసమ్మన్థ నియమాత్తత్ప్రసజ్జః.

నాసి, (౧) “నోశ్చ తేనర్వాకామాన్ సమాబ్రహ్మణావిపశ్చితా” (౨) “నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభావైకలక్షణా । భేషజంభగవత్ప్రిరేకాంతాత్మనిశ్శీమతా” ఇత్యాదిప్రమాణప్రసిద్ధో భగవదనుభవః. తస్య చతుర్థప్రతిపాద్యత్వాసమ్భవాత్. (౩) “బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవభవతి” (౪) “బ్రహ్మైవసా బ్రహ్మోపేతి” (౫) “యత్రత్వస్య

(౧) తై-ఆ-౧-

(౨) వి-పు-౬-౫-౫౯-

(౩) ముద్గా-౩-౨-

(౪) యజు-

(౫) బృహ-౪-౪-౧౪-

(౨గి) ఫలమిరుక్కుమ్బుడి ప్రమేయ శేఖర త్రిలుమ్ అచ్చిరాదిగతి యిలుమ్ శొన్నోమ్.

సర్వమాత్మైవాభూత్” (౧) “తద్భావభావమాపన్న స్తదాసాపర మాత్మనా । భవత్యభేదీభేదశ్చ తస్మాజ్జ్ఞాననిబద్ధనః” ఇత్యాదైర్వికృత బోధక వచనవిరోధశ్చ పక్షుద్వయేప్యవిశిష్టః.

అతః కిమత్రచతుర్థ్యా ప్రతిపాద్యం ఫలమిత్యపేక్షాయామాహ (ఫలమిరుక్కుమ్బుడియితి). సజ్జగిహవిస్తరాభ్యాం ఫలస్వరూపం స్థూల శరీరవిమోకాది కైజ్జ్వర్యఫలపర్యస్తం ప్రదర్శితమిత్యర్థః. అయం భావః;—పరమసామ్యశ్రుతిరానందవిషయేతి, (౨) “భోగమాత్రసామ్యలిక్తాచ్చ” ఇతిసూత్రకృతైః పూర్తమ్. ముక్తస్వజగద్వ్యాపారాభావేపి భోక్తవ్యస్యచ సప్రకారబ్రహ్మవిశిష్టత్వాత్ ఆనందసామ్యోపపత్తిః. ఇదమేవసాయుజ్యశబ్దేనోచ్యతే. సయుజోభావఇతి వ్యుత్పత్తేః. (౩) “సామరస్యంహిసాయుజ్యంపద్ద్విబ్రహ్మవాదినః” ఇతి శాకటాయనోక్తేశ్చ.

నత్యైర్వికృత సామ్యశ్రుతివిరోధాత్. (౪) “బ్రహ్మ వేదబ్రహ్మైవభవతి” ఇత్యేవశబ్దస్య ఇవార్థః. (గి) “విష్ణురేవభూత్వా” ఇత్యాదివత్. “ఇవవద్వైవమేవచ” ఇతికోశాత్. భవతిర్వా, (ఁ) “పరాత్పరంపురుషముపైతిదివ్యమ్” (2) “బ్రహ్మవిదాపాక్షితిపరమ్” ఇత్యాది నైకార్థ్యా యప్రాప్త్యర్థకః. “భూ-ప్రాప్తే” ఇతిహిపత్యతే. వ్యుత్పయేన పరస్తే పదమ్. (౮) “బ్రహ్మైవసన్బ్రహ్మస్యేతి” ఇతి శ్రుతేరిపి స్వయమప్యా విరూభతస్వరూపస్య పరంబ్రహ్మపాక్షితీత్యర్థః. (౯) “పరమాత్మనా

(౧) వి-పు-౬-౨-౯౫-

(౨) బ్రహ్మసూ-

(౩) శాకటాయన-

(౪) ముద్ద-౩-౨-

(గి) యజు-

(ఁ) ముద్ద-౩-౨-౮

(2) తై-౮-౧-

(౮) యజు-

(౯) వి-పు-౬-౨-౯౫.

భవత్యభేదీ” ఇతి-దేవాదిభేదవిరహపరమితి, (౧) “దేవాదిభేదేపథ్యస్తే” ఇతి తత్రత్యవచనాదేవావగమ్యతే. (౨) “యత్రత్యస్య” ఇత్యాదికస్తు, (౩) “అన్యశ్చరాజ్ నపరస్తథాన్యఃపఞ్చవింశతః । తత్సత్వాదనుపశ్యన్తిహేయకపవేలినాధవః” ఇత్యుపబృహితమ్. “అన్యశ్చరాజ్ నపరస్తథాన్యఃపఞ్చవింశతః । తేనైతన్నాభిజానన్తిపఞ్చవింశకమచ్యుతమ్” ఇత్యైకైశ్చానన్యభిమత్యమ్, (౪) “జన్మమృత్యుభయాద్భీతాస్సంభ్రమోగాశ్చకాశ్యప । షడ్వింశమనుపశ్యన్తిశుచయస్తత్పరాయణాః” ఇతి భేదజ్ఞానన్యమోక్షహేతుతాచకణ్ఠాక్తా. (౫) “పుష్కగాత్తానంప్రేరితారఞ్చమత్వా” (౬) “జుష్టంయదాపశ్యత్యన్యమీశమ్” ఇత్యాది శుభ్రతయశ్చ, (౭) “యదాతుమన్యతేన్యోహమన్యపష్యతిద్విజ । తదాసకేవలీభూతష్టద్వింశమనుపశ్యతి” ఇతివచనోపబృహితాః పరశ్శతంద్రష్టవ్యాః.

స్వరాట్-అకర్ణవశ్యఇతి భాష్యవవవ్యాఖ్యాతమ్. స్వాతస్త్రిమసి-అకర్ణవశ్యత్వమేవ. “స్వతస్త్రిత్వమువాశ్నుతే” ఇత్యత్ర స్వాతస్త్రింసజాతీయ పారతన్త్ర్యభావః. (౮) “ఆత్మదాన్యం హరే సాన్విమ్యం స్వభావఞ్చసదాన్త” (౯) “నాన్యథాలక్షణంతేమాంబద్ధేమోక్షేతదైవచ” (౧౦) “సాయుజ్యంప్రతిపన్నాయే తీవ్రభక్తాస్తపస్వినః । కింఙ్కరామమతేనిత్యం భవన్తినిరుపద్రవాః” (౧౧) “తేనతేనసహగచ్ఛన్తి” (౧౨) “అనుసంజ్ఞరన్” ఇత్యాదిభిర్ముక్తావపి కింఙ్కరత్వావగమాత్ ; ముక్తశరీరస్య అకర్ణకృతత్వాత్-నప్రియాప్రియ

(౧) వి-పు-౨-౧౪-౩౩	(౨) బృహ-౪-౪-౧౪	(౩) భగవచ్చస్త్రే
(౪)	(౪) శ్వే-౧-౬	(౬)
(౭)	(౮) హరితస్త్ర	(౯)
(౧౦) విష్ణుతత్వే	(౧౧) పరమసం	(౧౨) వై-శ్శ-

(౨౬) ఇతుతాన్ ఎట్టిజ్ఞిరువతు.రమాయ్ మూన్టుపదమా
యిరుక్కుమ్.

యోగప్రసక్తిః ఆత్మాభిమానానుగుణత్వాచ్చ పురుషార్థవ్యవస్థాయాః
కైజ్జగర్యస్య పురుషార్థత్వసమ్భవః. భగవతాలచేతనవచ్చేతనస్యాపి
స్వార్థమేవోపాత్తత్వాత్, మదుపాదానప్రయోజనం మత్కైజ్జగర్యా
ధీన భగవన్మన్వోల్లాససిద్ధ్యేదితి ఇచ్ఛాసమ్భవాత్ పరార్థకైజ్జగర్యస్య
పురుషార్థత్వోపపత్తిః.

స్వస్యావ్యస్తైవచానస్తస్మన్మన్వోల్లాసకారణమ్ । సాధనత్వేన
తూద్దేశ్యోనాసౌఖ్యతయాస్వతః । కదాప్రహన్యయిష్యామీతుక్తో
హన్వఃఫలంస్వతః । సాత్మాత్కరాదికంపూర్వం సాధనత్వేనకీర్తితమ్ ।
నచాత్మర్థప్రియంలభ్యా స్వామ్యావర్తయితుంశుమః । నశఙ్క్యాపున
రావృత్తిః పారతన్యేస్త్రిసిత్యతః । మాముపేత్యపునర్జన్మదుఃఖాలయ
మశాశ్వతమ్ । నాప్నువన్తిమహాత్మానస్సంసిద్ధింపరమాంగతాః । ఇతి
స్వేచ్ఛాకృతాప్యస్యనావృత్తిరిదర్శితమ్ । శబ్దాదనావృత్తిరితీనూత్ర
కారోఽస్యనూత్రయత్ । శ్రుతిస్తద్విషయీభూతాభాష్యకారైరుదా
హృతా ॥

అథవా, శాస్త్రేషు నైకయాపంఫలంప్రతీయతే; క్వచిత్వా
పవనిరోకస్య, క్వచిజ్జరామరణాద్యభావస్య, క్వచిద్దుఃఖనివృత్తే, క్వచి
ద్దేశవిశేషప్రాప్తే, క్వచిత్ప్రకృతీసమ్బంధనివృత్తే, క్వచిత్సంస్వరూ
పావిర్భావస్య, క్వచిద్భగవత్ప్రేక్షే, క్వచిత్కైజ్జగర్యస్యఫలత్వేన
ప్రతిపాదనాదిత్యత్రావా (ఫలమితి). ఏకదేశోక్తిస్సర్వప్రకృతీసంప
లక్షణాదేతిభావః.

అథ ప్రతిపదమర్థమభిధాన్యకా ప్రథమతోఽక్షరసంఖ్యంపద
సంఖ్యోచ్చదర్శయతి (ఇతుతానితి). (౧) “ఓమిత్యేకాక్షరమ్, నమఇతి

ద్వేషాదులచే నారాయణాయేషః శ్చాక్షరాః, ఏతద్దైన్యాదాయణస్యా
ప్రాక్షరంపదమ్, ఇత్యస్తాక్షరం నామ, ఇత్యస్తాక్షరం నామ, ఇత్యస్తాక్షరం నామ,
భావః.

అత్రాచార్యైః (౧) 'ఏషః త్యేకాక్షరమ్, నారాయణాయేషః
శ్చాక్షరాః,' ఇతి శ్రుతివిరోధాదుత్తరాయణాదుకారణాదు
ప్రణవంవినా అష్టాక్షరత్వప్రతిపాదనమనావరణీయమిత్యుక్తమ్. తద
త్రైవిదికవిషయమ్.

అన్యత్రతు, (౨) "ఏతేమన్తాఃప్రధానాస్తువైదికాఃప్రణవై
ర్యతాః । ప్రణవేనవిహీనాస్తు తాన్త్రికావేదకీర్తితాః । నన్వరంప్రణ
వోక్తానినాన్యవ్యవిధయస్తథా । స్త్రీణాస్తుశూద్రజాతీనామన్త
మాత్రోక్తిర్విష్యతే ।" ఇత్యాదిభిః ప్రణవవర్ణనవిధానాత్. "తత్ప్ర
త్తరాయణస్యాదిద్విద్వమాన్విష్టురతః । బీజమష్టాక్షరవ్యస్తాష్ట
నాష్టాక్షరతాథవేత్ ।" ఇతి ప్రణవస్థానే అకారినివేశేన అష్టాక్ష
రత్వంబోధ్యమ్ ; తత్రప్రణవావయవాకారాన్యక్షుప్త్యర్థగర్భి
నస్తేయః; అవధారిణస్తర్విర్భసిద్ధమ్, జ్ఞాతృత్వాదికంనమసి మకారేత్తను
నన్దేయమితి ప్రణవవిహీనస్యాపి అపేక్షీ తార్థజ్ఞాపకత్వోపపత్తిః. శబ
దసాధనతాచ, (౩) "నమోనారాయణాయేతిమన్తస్సర్వాన్ధనాధకః"
ఇతివచనసిద్ధా.

ప్రణవచతుర్థీవిరహేతు ప్రతిజ్ఞామాదీనామప్యధికారః. (౪)
"నమోనారాయణేత్యుక్త్యాన్వపాకఃపునరాగమత్" ఇత్యాదివచనా
త్. తదాచనస్కీర్తనమాత్రత్వమేవ; బీజశక్తివిధురత్వాత్. "వజ్ర
పంచదశాద్వర్గా త్కేవలవ్యజ్ఞానకృతాత్ । ఉత్తరోమన్త్రోకేషు
శక్తిర్విత్తవ్యకథ్యతే" ఇత్యాయశబ్దస్య శక్తిత్వకథనాత్. పునరన్వవధా

(౧) నారాయణోపనిషత్ (౨) భగవద్గీత - (౩) నార-అష్టాక్షర - (౪) కైశికపు

తు, “ద్వాపుదాత్తైప్రథమతస్త్వతీయస్త్వరితస్తతః | ప్రచయానిహత
ష్టష్ట ఉదాత్తస్త్వరితతః” ఇత్యాహుః.

పస్తుతస్తు, (౧) “తీవిధంకర్తృసమోక్తికం పశ్యురాత్తార్ణవా
మృతే । వైదికంతాన్త్రికజ్ఞౌచన తథావైదికతాన్త్రికమ్ । వైదికం
బ్రాహ్మణానాంస్యాద్రాజ్ఞాం వైదికతాన్త్రికమ్ । తాన్త్రికంవైశ్య
శూద్రాణాం సర్వేషాంతాన్త్రికస్తువా” ఇతి తాన్త్రికస్య సర్వాధి
కారత్వోక్తేః, నిబద్ధస్వరవిశేషత్వే చమస్త్రస్యాపేక్షితార్థప్రతిపత్త్య
సిద్ధేః, “విభాషాఛందసి” ఇతి ఛందస్యప్యైకశ్రుత్యస్య వికల్పేనవిధానా
చ్చునికశ్రుత్యేవైదికతోపపత్తేశ్చనైషావ్యవస్థాత్యన్తాదరణీయా.

తథాహి;—“సమాయద్యాద్యుదాత్తం స్యాదేకమేవపదం
భవేత్ । పదద్వయంవాసస్యాత్తు త్రిపదాపరయోజనా ॥ ఐకపద్యేహి
నిపాతత్వాత్ సమ్భవత్యాద్యుదాత్తత్వమ్; పదద్వయత్వేపిషష్ట్యాసు
ప్త్యేనాద్యుదాత్తత్వాత్; పరయోజనాయాన్తు, సకారమకారవిసర్గా
ణాం త్రయాణాంపుథక్పదత్వేపరయోర్వాసమసశ్చసమాసే ద్వితీయ
స్యాప్యచఉదాత్తతాస్యాత్. “తథానారాయణపదం యద్యన్తోదా
త్తమిష్యతే । స్వరాసనుగుణంత్యాజ్యం బహువ్రీహ్యర్థవర్ణనమ్” ఇతి.

సన్వత్ర యదివాచకత్వరూపం పదత్నం తదాప్రణవస్యపదత్ర
యాత్స్యకత్వాత్, సమసశ్చతథాత్వాత్, నారాయణాయేత్యస్యచ ష
ట్పదతయా అష్టాక్షరస్యద్వాదశపదత్వంస్యాత్. యదిచసుప్తిజస్త
త్వమ్, తదాప్రణవస్యపదత్రయాత్స్యకత్వాత్, సమసశ్చపదద్వయరూ
పతయా, ఉత్తరేణషట్పదత్వాపత్తిః. అతఃకథంత్రిపదత్వమిత్యాశ
జ్ఞాయామామా (మాన్తుపదముమితి). పదశబ్దః-పద్యతే-గమ్యతేఅనే
నేతివ్యుత్పత్త్యా అవాన్తరవాక్యపరఇతిసత్రిపదత్వాసాజ్ఞత్యమితిభావః.

(౨౭) మూన్మపదముమ్ మూనగజై చాస్మిన్కిజతు.

(౨౮) అతావతు - శేషత్వముమ్ పారతస్త్రియుమ్ కైజ్జుర్యముమ్.

(౨౯) ఇతిల్ మునత్పదమ్ ప్రణవమ్.

నను, స్వరూపోపాయపురుషార్థపరోమస్త్ర ఇతి యోజనా యామర్థత్రయపరతానమ్భవేపి స్వరూపస్యైవపదద్వయ ప్రతిపాద్య త్వమితిపక్షే కథం వాక్యత్రయత్వసమ్భవఇత్యత ఆహ (అతావతిత్యాది). పదద్వయస్యస్వరూపపరత్వేపి శేషత్వపారతస్త్రియూపార్థ భేదాద్వాక్యద్వయత్వావిరోధఇతిభావః. (కైజ్జుర్యమ్) కైజ్జుర్య ప్రార్థనా.

కేచిత్తు, కృత్స్నస్యనుస్త్రీస్య స్వరూపపరత్వపక్షే కథం వాక్య త్రయత్వమత ఆహ (అతావతిత్యాది). కైజ్జుర్యమ్-కిజ్జురత్వమ్; అనన్యభోగత్వమ్. తథాచ, త్రివిధస్వరూపప్రతిపాదకతయావాక్యత్ర యత్వావిరోధ ఇతిభావ ఇత్యాహః.

సర్వమిదంమస్త్రీస్య ప్రణవఘటిత శ్వేస్యాత్, తదేవనసమ్భవ తి. ధ్యానే ఆత్మసమర్పణేచ తస్యకరణతయావిధానేన స్వాతస్త్రిప్ర తీతేత్యాశజ్జ్యప్రమాణబలాదధి ప్రపత్త్యాదివత్ స్వాతస్త్రిజ్జత్వ యోరుభయోరప్యవిరోధ ఇత్యాహ (ఇతిలితి). (౧) “ఓమిత్యగ్రేవ్యా హారేత్” (౧) “ఓంనమోనారాయణాయేతమస్త్రోపాసకః” (౨) “ప్రణవాద్యంనమోమధ్యం నారాయణపదాస్తిమమ్” ఇత్యాద్యత్రాను సన్ధేయమ్.

ననుప్రణవస్యైకాక్షరత్వే అనన్యార్థ శేషత్వరూపార్థాసీద్ధిః

(30) మూన్మతాభియితే తయిరై నికైత్తుక్కువైదు వైన్దైయ్తిరిట్టి
నాప్పోలే మూన్మవేదత్తిలుమ్ మూన్మత్తురవైయుమ్
ఎపత్తుతు.

త్ర్యక్షరత్వే “ఓమిత్యేకాక్షరమ్” ఇతి శ్రుతివిరోధః; అష్టాక్షరత్వా
స్థితిశ్చేత్యత ఆహ (ఇతిలితి). సంహితయా ఏకాక్షరత్వమ్, అసంహిత
యాత్ర్యక్షరత్వశ్చేతి నవిరోధఇతిభావః. (౧) “ఆద్యమ్త్ర్యక్షరం
బ్రహ్మత్రయాయత్రప్రతిష్ఠితా । సగుహ్యోన్యస్త్రిపుద్వదోయస్తం
వేదసవేదవితే” ఇత్యాదికమిహభావ్యమ్. మకారేఅక్షరశబ్దఃస్మృత్య
నురోధేన గణాప్రయుక్తః.

కేచిత్తు. (౨) “ఓక్కారోభగవాన్విష్టుః” ఇత్యాదిభిర్బ్రహ్మ
వాచకతయాప్రసిద్ధస్య ప్రణవస్య అహిగ్భధ్వస్సంహితాది వచనవి
రుద్ధం శేషత్వపరత్వమసమ్భవీత్యత ఆహ (ఇతిలిత్యాది). మన్తాగ్ని
ప్రణవత్ర్యక్షర ఇత్యర్థః. తథాచ పరమాత్మప్రధానత్వద్వ్యక్షరత్వా
దివచనమష్టాక్షరానన్యప్రణవవిషయమ్. నచయోజనాన్తరంయోజ
నాన్తరవిరోధీతి పాద్యసంహితాదావష్టాక్షరాగ్ని ప్రణవనైవప్రహ్మ
పరత్వోక్తానపిచనక్షుతిరితిభావ ఇత్యాహుః.

(3) “ఓమిత్యేకాక్షరమ్” ఇతిశ్రుత్యా అష్టాక్షరత్వలింగసహ
కృతయా అష్టాక్షరాగ్నిప్రణవస్య ఏకాక్షరత్వేనిశ్చితేత్ర్యక్షరత్వవచ
నమన్యవిషయం స్యాదిత్యతోవివక్షితార్థాసిద్ధిరిత్యతః, అగ్నేత్ర్యక్షరత్వం
శ్రుతిసిద్ధమ్, విరోధోపిశ్రుతైవవాపోదిత ఇత్యభిప్రేత్యాహ (ఇతి
త్యోది). అష్టాక్షరంప్రకృత్యైవ (౪) “ప్రత్యగానన్దాబ్రహ్మపురుషం
ప్రణవస్వరూపమ్” ఇత్యర్థునరథవదగతశ్శబ్దతచ్చ ఉభయప్రధానకతాం
ప్రణవస్యప్రతిపాద్య, (5) “అకారఉకారమకారఇతి, తానేకథానమ

(3౧) ఆక్షయాయా ఇతు సకలవేదసారమ్.

(3౨) ఇతి అకారమ్ సకలశబ్దత్తుక్కుమ్ కారణమాయ నారా
యణపదత్తుక్కు సజ్జహమాయరుక్తాయాలే, సర్వ
జగత్తుక్కుమ్ కారణమాయ సర్వరక్షకనాన వెవ్బెరు
మానై చ్చిల్లుకిటతు.

భరతదేతదోమితి" ఇతి త్ర్యక్షరత్వం సంహితయా ఏకాక్షరత్వఞ్చ
పపాదితమితిధావత్సప్యహుః.

అక్షరత్రయస్యాప్యత్పత్తిక్రమకథనముభేననై భవం ప్రకాశ
యన్నాచార్యోక్తక్రమేణ ప్రణవస్యత్రయీసారత్వముపపాదయతి
(మూన్మతాభియలేయితి). (౧) "భూరితిఋగ్వేదాదజాయత, భువఃఇతి
యజుర్వేదాత్, సువరితిసామవేదాత్, తానిశుక్రాణ్యభ్యతపత్, తేభ్యో
భితప్తైభ్యస్త్రయోవర్ణాలజాయంత. అకారఉకారమకారఇతి, తానే
కథాసమభరతదేతదోమితి" ఇతిశ్శ్రిత్యా, (౨) "అకారఞ్చాప్యకా
రఞ్చమకారఞ్చప్రజాపతిః. వేదత్రయాన్నిరబృహద్భార్గ్యవస్సర్వరి
తీతిచ" ఇతి స్పృత్యాచవేదత్రయసారత్వ మక్షరత్రయస్యాక్రమితి
ధావః. శ్శ్రితౌ, శ్శ్రికాణి-హిరణ్యాని.

శ్శ్రితిస్త్ర్యనురోధేన (పరమృరయా, అనయా) ప్రణవస్యత్ర్య
క్షరతాముపపాద్య, ఆద్యాక్షరార్థందర్శయతి(ఇతిలిత్యాది). సకలజగ
త్కారణత్వ విశిష్టప్రతిపాదకత్వే సర్వశబ్దమూలత్వంహేతుః. భగ
వత్స్వరూపవాచకతాతు అకారస్య, (3) "అకారోవిష్ణువాచకః" (౪)
"అనిషేధేపుమాన్విష్టే" (౫) "అష్టాక్షరశరీరాజ్ల ప్రణవాద్యక్షరేణ
తు. అకారేణాఖిలాధారః పరమాత్మాభిధీయతే" (౬) "అఇతిభగవ

(౧) ఆభర్వ-గోపభద్రా-ప్ర-౬-౨) మను-౨-౩౬ (3) శేషసంహితా (౪) నిఖిల్లు
(౫) (౬) కైయట ! కుణ్డలితంక్వాచిత్కమ్

తోనారాయణస్య ప్రథమాభిధానమ్” ఇత్యాదిభిః ప్రసిద్ధైవేతి నతత్ర హేతుకథనముపయుజ్యతే.

హేతుశ్చ (౧) “అకారోవై సర్వావాక్” ఇతి సామానాధికరణ్యేన, (౨) “వేదశబ్దేభ్యవేదా” (౩) “ఓక్కారప్రభవావేదాః” (౪) “తస్యప్రకృతీనస్య” ఇత్యాదిభిస్సకలతాక్షికశబ్దమూలవైదికశబ్దమూలభూతప్రణవప్రకృతితోవ్యక్త్యా, (౫) “అకారస్వస్వరానన్యై హలశ్చైవససర్జహ” ఇతివారాహవచనేచసిద్ధ్యతి. తస్యచ ఉక్తసాధ్యసాధకత్వమన్యత్ర వ్యతిరేకసహచారగ్రహాత్. సచాప్రయోజకత్వమ్; (౬) “సమస్తశబ్దమూలత్వాదకారస్వస్వభావతః । సమస్తనాచ్యమూలత్వాద్భృహణోపిస్వభావతః । వాచ్యవాచకసమ్మన్తస్తయో ర్థాత్ప్రతీయతే” ఇతి వామనపురాణోపబృంహితయా, (౭) “సర్వభూతస్థమేకం నారాయణం కారణరూప మకారంపరబ్రహ్మామ్” ఇతి శ్రుత్యానుమతత్వాత్.

శ్రుతౌ అకారమితి ప్రథమార్థశ్చాన్తసమ్; ఓమితిసప్తమ్యంతం ఘటకత్వమ్ ; తదర్థః అకారాన్వయీ; వదతీతి శేషః. అన్తర్యామి తయానారాయణపదేనాభిహితం పరంబ్రహ్మైవఅకారః కారణతయావదతీతిశ్రుతేస్సముదితార్థః. స్మృతౌ, అర్థాత్-అనుమానాత్. (౪) “యద్వేదాచా” ఇతిశ్రుతిస్తు- (౫) “బ్రహ్మణఃప్రణవంకుర్యాత్” ఇత్యాదివచనసిద్ధినియత వేదాద్యన్తపాఠప్రణవప్రకృత్యకారవాచ్యముద్దిశ్య తస్య నిరతిశయమైశ్వర్యం విదధాతీతి శ్రుతిముపాదాయ, (౬) “యో సావకారవాచ్యోవై విష్ణుర్నారాయణోహరిః । సవవపురుషోనిత్యః

(౧) ఐతరేయ-ఆర-	(౨) వి-పు-౧-౫-౬౩	(౩) ధ్యానజిన్తూపనిషత్
(౪) తై-నా-	(౫)	(౬) వామనపురాణే-
(౭) నారాయణోప-	(౮)	(౯)

పరమాత్మామహేశ్వరః । తస్మాన్ శిఖాతమైశ్వర్యం యస్మిన్ కస్మిన్ శ్చ
 వర్తతే తస్మిన్ శిఖాతమైశ్వర్యం ప్రాచ్యతేముచిభిస్తథా । నిరుపాధీశ్వర
 త్వం వాసుదేవే ప్రతిష్ఠితమ్ । ఆప్తే శ్వరత్వప్రాప్తో వేదవాదైస్స నా
 తనైః । తస్మాన్మహేశ్వరత్వం వాసుదేవే ప్రతిష్ఠితమ్ ”ఇతి పాద్మపురా
 ణోపబంహణాదవగమ్యతే. విధేయమహేశ్వరత్వసామర్థ్యాదేవ (౧)
 “అకారో బ్రహ్మవిష్ణుశ” ఇత్యాది కోశావగతాఽకారాభిధేయభావ
 స్యాపి బ్రహ్మదేః పునరాభేయ ఇనై కాగ్ని న్యుగమస్య నోద్దేశ్యతా; ఇ
 హ త్యన్యత్వకారస్య అన్యోనారాయణపదసమానాధికరణస్య నా
 న్యపరత్వశక్త్యై శోపితి, (౨) “అష్టాక్షరశరీరాజ్జప్రణవాద్యక్షరేణతు”
 ఇత్యేతత్ ప్రత్యభిజ్ఞాపయితా ఇతిలిత్యనేననూచితా. అన్యసరేషును
 న్నేషు కళ్యాణదకారస్య అన్యపరతా; ప్రణవస్యైవవా ఏకాక్షర
 త్వంవాభవతు, సర్వరక్షకత్వవిశిష్టాఽభిధాయకత్వే నారాయణశబ్ద
 సజ్జగిహత్వం హేతుః.

అకారస్యరక్షకత్వాఽప్రతిపాదకత్వే శరీరతయారక్ష్యత్వప్రతి
 పాదకస్య నారాయణపదస్య తద్వివరణత్వానుపపత్తే. సచాన్యో
 న్యాశ్రయః; (౩) “ఆద్యన్త్రత్యక్షరం బ్రహ్మత్రయాయత్రప్రతిష్ఠితా
 సగుహ్యోన్యస్త్రివృద్వేనః” ఇత్యాదిభిః ప్రణవస్య సర్వాశ్చప్రతిపాదక
 త్వావగమేన తద్గతాఽకారస్య నారాయణశబ్దసజ్జగిహత్వసిద్ధేః. అకా
 రస్యోక్తరీత్యా త్రివిధకారణస్వభోధకత్వేన, నారాయణపదస్యచ
 తదాక్షిప్తజ్ఞానశక్త్యాదిగుణయోగ శరీరశరీరభావాది సంవతితకార
 ణత్వప్రతిపాదకతయాచ వివరణవివరణీభావేనిశ్చితే శరీరత్వోక్త్యర్థ
 సిద్ధస్య కరణసాధనాఽయనపదబోధ్యస్యరక్షకత్వస్యాపి అకారేనజ్జగి
 హేణ సమ్ప్రతిపన్నదృష్టానైవ ప్రతిపాద్యత్వస్వీకారస్యోపి తత్వేన

అవయవప్రకృతివశేన స్వతఃప్రాప్తాయా రక్షకత్వభాగకతాయా
అత్యాజ్యత్వాత్.

ప్రకృతిస్తు ; కుమారవేదాంతాచార్యః, తత్త్వదీపకృతాచ,
“అవ-రక్షణే” ఇత్యస్సాధ్ధాతోః, (౧) “అన్యేభ్యోవిదృశ్యతే” ఇతి
క్విప్రత్యయే, “లోపాప్యైర్వలి” ఇతి భాతోర్వకారలోపే, “వేర
పృక్తస్య” ఇతి ప్రత్యయవకారేచలుప్తేనతి, అఇతివ్యవతిష్ఠతఇతిప్రదర్శి
తా. దృశ్యగ్రహణం విధ్యంత్రోపసజ్గ్రహణార్థమ్. క్విబ్యచిసృచ్చీత్యా
దివార్తికాని ఉదాహరణమాత్రాధాని. అతోనజ్వరత్వరేత్యూహిత
తేషామాశయః. అతఏవక్విప్తేతిన్తోక్తమ్. తత్రహి, ఊః జనానవతీతి
జనాంత్యర్థాచ్చీనైరుదాహృతమ్. అన్యేభ్యోవిదృశ్యతఇతివిచిత్రేవ
యద్యపినువచమ్. తథాపి, తాచ్చీల్యానిరూపార్థ విశేషలాభాయ
తాచ్చీలికః క్విబుక్తః. క్విప్రత్యయశబ్దోవా ఆచారక్విబంతాత్ స్యా
త్కర్తరిక్విపిప్రకృతిస్తుః విచమాచప్తే; దృశ్యతఇతి విజ్ఞప్తయనూత్ర
స్య పృథక్కృత్యానువాదః. “అనుబద్ధలోపంకృత్యా” ఇతి తత్త్వదీపా
క్తిర్వస్తుకథనమాత్రపరా. “అవతేర్ఛః-అః” ఇతి భాష్యోక్తన్యాయేన
“అన్యేభ్యోవిదృశ్యతే” ఇతి అవతేర్ఛప్రత్యయఇత్యపినువచమ్. అదాది
భ్యోనేకేభ్యో భాతుభ్యోప్రకృతి సమ్భవాదవతేరప్యనేకార్థత్వాదభి
మతప్రకృతిస్థానైర్థవిశేషలాభాయ నారాయణశబ్ద సజ్గ్రహత్వ
రూప హేతుకథనమ్. అదాదేః పరిభాషితే కర్మసిద్ధప్రత్యయే కర్మ
సాధనానయనశబ్దాదిత ప్రాప్యత్వలాభసమ్భవేషి చతుర్థ్యంతాకార
లభ్యతేషిత్వనశేనైవతత్త్వస్థిసమ్భవాత్తద్వోధకత్వానుక్తిః. ఆచార్యో
క్తం ప్రళయకృత్త్వమపి ఉపాదానకారణత్వబలాదేవసిద్ధ్యతీతి.
అదాదిభ్యోడప్రత్యయానేభ్యో ప్రకృతితై చరాచరగ్రహణకర్తృత్వే

సిద్ధావపి నపునక్ తత్త్వదర్శనంకృతమ్. వ్యవర్తిత్యాదా ఉత్పాదక త్వ బోధకత్వదర్శనాత్, అన క్తేర్లప్రత్యయేవ్యుత్పత్త్యా సత్కార్యకారణత్వ లాభ సమ్భవాత్, నారాయణశబ్ద సజ్జహత్వమివ సకలశబ్ద మూలత్వమపి వ్యుత్పత్త్యుపస్థమ్భకృతమ్. అనుశేష్యశ్చాకారోహేతా వితి.

కేచిత్త, నారాయణశబ్ద సజ్జహత్వ ముభయార్థత్వేహేతుః. కార్యకారణభావోపయోగిశరీర శరీరభావోక్త్యా, *నరాజ్ఞాతాసీతి వ్యుత్పత్త్యాచ తత్రాపికారణత్వ బోధనాదిత్యప్యాహుః.

వస్తుతోడప్రత్యయస్వీకారే అజాదీనామేకాచాం సర్వేషాం ధాతునాం ప్రకృతిత్వసమ్భవేన వ్యవస్థితార్థక తాస్యాత్. ఇత్యగ్రేర శబ్దస్యప్రత్యయోస్తతయా వ్యుత్పాదయంతోపి అకారస్యవిజస్తతా మాహుః. అయత్యర్థస్యగతేరవతినై వాఽభిధాన సమ్భవాదన్యేషామ వత్యర్థానామయతినాఽలాభాత్, అవతేరేవవ్యుత్పాదనయాలవతేరపి రక్షణేప్రసిద్ధిప్రాచుర్యాత్తదర్థతయై వాచారై ర్యోజితమ్. జ్ఞానాదీ నామవతినోపస్థితిరపి ఆక్షేపాధీనోపస్థితే ర్నవిశిష్యత ఇతి; అన్యేవ్యుచితా †వ్యాప్త్యవగమప్రవేశాదయోఽర్థాగ్రాహ్యః.

వ్యాప్తిర్బహిఃప్రవేశోన్మర్శింసా ప్రళయహేతుతా! ఆదానం వాకాన్మిచ్చా జగత్సప్తప్రాయాదిగోచరా || బహుధాభవనంవృద్ధిర్జ్ఞానం సర్వజ్ఞ తాతథా । ఇత్యాద్యాఉచితా అర్థాస్సజ్గ్రాహ్య ఇహనూరిభిః॥

ఇదస్తుబోధ్యమ్ :-సమస్తశబ్దమూలత్వ మకారస్యకారణత్వ మాత్రమ్. నతూపాదానత్వయః; శబ్దస్యభూతగుణత్వేన తదసమ్భవాత్. అకారంప్రతిసన్ధాయ ప్రణవఃప్రతిసంహితః । తతోవేదాభగవ తాతతశ్చబ్రాశ్మనౌకికాః । ప్రకృతిత్వలయామ్యక్తి ర్విజ్ఞాతవ్యోపచా

రతః । ప్రణవాద్యాస్తథావేదాః ప్రణవేపర్యవస్థితాః । ఓక్కారప్ర
భవావేదాస్త్రయీయత్రప్రతిష్ఠితా । ఇతి ప్రణవమూలత్వం వేదన్యా
ప్యవగమ్యతే॥ తస్మాల్పర్యమకారస్య పక్తిపాదోపబృంహితా । తస్య
ప్రకృతిలీనస్యేత్యేషాప్రాత్యక్షీకీశ్రుతిః । తచ్చుక్తిత్యాప్రణవస్యాపి స
ర్వనాజ్ఞయహేతుతా । అకారస్యాప్యతస్తాల్యముభయోరిత్యపాకృత
మ్ । యతోవేదాస్సముత్పన్నాస్తాః పునఃప్రతినన్దధాబహ్వౌచబ్రా
హ్మణేనాఽతో నవిరోధఃప్రసజ్యతేయద్యపిప్రణవాదిత్వం స్యాదుకా
రమకారయోఃతథాప్యకారఃప్రకృతిః ప్రాథమ్యాదుపబృంహణాత్ ॥

భగవతితుకారణత్వం నిమిత్తోపాదానసహకారిత్వభేదభిన్నం
త్రివిధమపి; *ప్రకృతిశ్చప్రతిక్షేత్యధికరణే ఉపాదానత్వస్యాపి సమర్థిత
త్వాత్. సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టతయోపాదానమ్, సజ్జల్పవిశిష్టతయా
నిమిత్తమ్, కాలాదివిశిష్టతయా సహకారిచపరంబ్రహ్మ. నిమిత్తోపా
దానభేదసాధ్యకాన్యనుమానానిశ్రుతిబాధితాని; స్వాశ్రయశరీరకత్వ
లక్షణపరమ్పరాసమ్బంధేన పరిణామసత్త్వాదుపాదానతోష్ఠపపత్తిః. అ
ప్రయోగాన్న సమ్బంధాస్తరేణ తస్యోపాదానపద ప్రవృత్తినిమిత్తత్వమ్.
నిర్వికారశ్రుతయస్సాత్ తస్మిన్సేవవికారవిరహం ప్రతిపాదయన్త్యో
నవిరుద్ధస్తథాతి. నిత్యేషుసత్తానిర్వాహకత్వమేనకారణత్వమ్; (౧)
“ఇచ్ఛాతపవతసవిశ్వపదార్థసత్తా” ఇత్యభియుక్తోక్తేరితికుమారవర
దాచార్యాః. నిత్యవిభూతేరపిపరిణామిత్వాత్ నిత్యముక్తానామపిపరి
ణామిధర్మభూతజ్ఞానవత్త్వాత్, కార్యతోష్ఠపపత్తిరిత్యన్యే.

ఏవంఘృ, అకారేణాఽత్ర ప్రథమతోబ్రహ్మలక్షణత్వేన శ్చ
తంజగజ్జన్మాదికారణత్వముక్తమ్; ఉపాదానతోష్ఠకైవలయస్థానత్వ
సిద్ధేః; రక్షకత్వస్య అవయవవృత్తత్వాప్రతిపాదనాచ్చ.

- (33) రక్షిక్లయాయవతు-విరోధియై ప్పొక్కుకై యుమ్, అపేషీ.
తజ్జైక్కు. మక్లయమ్.
- (34) ఇనైయిరణ్ణమ్ చేతనర్ నిన్ద నిన్ద వళపుక్కిడాయురుక్కుమ్.
- (35) సంసారికళుక్కు విరోధి-శత్రుపీడాదికళి, అపేషీతమ్-అ
న్నపానాదికళి ; ముముక్షుక్కుళుక్కు విరోధి-సంసార
సమ్మన్దమ్; అపేషీతమ్-పరమపదప్రాప్తి; ముక్తార్క్కు
మ్ నిత్యార్క్కుమ్ విరోధి-కై జ్ఞర్యహాని; అపేషీతమ్-
కై జ్ఞర్యవృద్ధి.

ఇయాంస్తువిశేషః, యచ్చుత్తేస్థితీహేతుత్వోక్త్యనంతరం
యహేతుత్వముక్తమ్; ఇహేతులాభునానురోధాత్, *తజ్జలానితిశు
త్యనురోధాచ్చ ఉపాదానత్వానంతరమేవలయహేతుత్వోక్తిరితితత్వ
దీపకృతః.

రక్షణంద్వివిధమ్—బాహ్యమాభ్యంతరమ్ ; ఆభ్యంతరమ
న్తర్యామితయా సత్తానునర్తనరూపం చేతనాచేతనసాధారణమ్.
బాహ్యంతరక్షణం చేతనమాత్రవిషయమ్. తచ్చ-ఇష్టప్రాపణమనిష్ట
నివర్తనమ్. ఇష్టత్వానిష్టత్వేచ సుఖదుఃఖయో స్వీకృతః; అన్యత్ర
తత్సాధనత్వాత్. అతశ్చేతనవిషయే ఈశ్వరస్వరక్షకత్వమ్- విరోధి
నివర్తకత్వేత్యపేక్షితప్రదత్వమిత్యభిప్రేత్యాహ (రక్షిక్లయాయ
వతుత్యాది).

విషయవిశేషానిర్దేశేన సర్వవిషయత్వసిద్ధేః. తత్రతత్రవిరో
ధ్యపేక్షితాని వివిచ్యదర్శయితుం వ్యవస్థితత్వమాహ (ఇనైయిత్యా
ది). (చేతనర్ నిన్ద నిన్ద వళపు) తత్తదధికారః. (సంసారికళుక్కు
త్యాది) సంసారిణోమోక్షేచ్ఛాశూన్యాబద్ధాః. శత్రుపీడాదికళిత్య
త్ర ఆదిశబ్దేన - ఆధివ్యాధ్యాదయస్సజ్జలహ్యస్తే. అన్నపానాదికళి

(౩౬) ఈశ్వరనైయొద్దెవర్కళో రక్షకరల్ల రెన్నుమిడమ్ ప్రపన్న పరిత్రాణ త్తిలే శోనోమ్.

త్యాదిశబ్దేన - ఐహికపారితోకివిషయభోగపరిగ్రహః. పరిమపద శబ్దశ్చైత్రవిరజోత్తరదేశమాత్రపరః. (౧) “విరజాపరమవ్యోమ్నో రస్తరాకేవలస్త్వత్తః” ఇతివచనాత్. ఆచార్యవ్యాఖ్యానేచ “భగవదనుభవాదికభుక్కు” ఇత్యాదిశబ్దః - ఆత్మానుభవసజ్జిహ్వార్థ ఇత్యాహుః.

సంసారిశబ్దః - భగవదనుభవకామనాశూన్యమాత్రపరస్సౌ కైవల్యేచ్ఛాంశ్చసజ్జప్తహృతి. విరోధ్యపేక్షితయోరాదిశబ్దౌ ఆత్మానుభవప్రతిబంధక సంసారసమ్బంధౌ ఆత్మానుభవవిచ్ఛేదక ప్రకృతినమ్బంధ నివృత్త్యాత్మానుభవానువృత్తిపరౌ. ముముక్షుశబ్దస్య కైవల్య కామసక్త్యాహకత్వే ముక్తశబ్దస్య కేవలసక్త్యాహకతయా వక్తవ్యతయాచక్రే జ్ఞుర్యవిచ్ఛేదవృద్ధిరూపవిరోధ్యపేక్షితప్రదర్శనస్య అసాజ్జత్యప్రసక్త్యాదిత్యాహుః.

అత్రనిత్యముక్తవిషయే కేవలసహజకరుణాధీనారథౌ. సంసారివిషయే తత్తత్కర్మానుగుణా. ముముక్షువిషయే అనాదికాలప్రవృత్తానంతాపరాధణిరోహిత కరుణోద్బోధకభక్తి పురుషకార పురస్కార పూర్వకాశ్రయణాదిసాపేక్షేతి నశాస్త్రానుభవవిరోధః.

సంసారివిషయే సమ్బంధాశ్రయణ కర్మజనితప్రీత్యాదిభిః మాతాపితృ బ్రహ్మరుద్రాదీనాం రిక్షకత్వస్య ప్రమాణసిద్ధత్వాత్ నసర్వ ప్రకారంరక్షణం భగవత్కర్తృకమిత్యతలహ (ఈశ్వరనైయిత్యాది). భగవదితరైః క్రియమాణం సర్వవిధంరక్షణమపి భగవత్సజ్జ్ఞుల్పాధీనమేవ; తదభావేతుతేషాం సరక్షణేచ్ఛా, నాపితచ్చక్రిరితి ప్రపన్నపరిత్రాణాభ్యేప్రబంధే ఉపపాదితమిత్యర్థః.

(3౭) రక్షకుమౌఘాతు పిరాట్టసన్నిధి వేణుకెయాలే ఇతిలే శ్రీ
సమృద్ధమనుసన్ధేయమ్.

(౧) “అస్యామమచ” ఇత్యాది ప్రమాణసిద్ధ మిధున శేషత్వస్య
సిద్ధ్యర్థమాహ (రక్షీక్కుమౌఘాతిత్యాది). (౨) “లక్ష్మ్యసహపృషీకే
శోదేవ్యాకారుణ్యరూపయా రక్షకస్వర్వసిద్ధాన్తేవేదాన్తేపిచగీయతే”
ఇతి పత్నీసహితస్యైవ తస్యరక్షణనతదిష్ఠితత్వాత్, రక్షకత్వప్రతి
పాదకే అకాశేనమృన్మోఽన్యర్థసిద్ధ ఇత్యర్థః.

శ్లోకేసిద్ధాన్తశబ్దశ్చతుర్విధసిద్ధాన్తపరః. (3) “నహిపాలస
నామర్థ్యమృతేనర్వేశ్వరంహరిమ్” (౪) “నసమ్మదాంసమాహాశేష
దాంవినివర్తనే । సమర్థోదృశ్యతేకశ్చిత్తంవినాపురుషోత్తమమ్” ఇ
త్యాదిభిర్భగవతపవరక్షకత్వప్రతీతేః కథంలక్ష్మ్యసహరక్షకత్వమిత్య
పేక్షాయాం సహశబ్దవివక్షితం లక్ష్మీరక్షకత్వస్యాన్తప్రాధాన్యం
దర్శయతి (కారుణ్యరూపయేతి). కారుణ్యరూప్యతే - ప్రకాశ్యతే
అసయేతి కారుణ్యరూపా. తథాచ స్వాతంత్ర్యతిరోహిత భగవత్కరు
ణోద్బోధకత్వమేవాన్తస్య రక్షకత్వమితిభావః.

రక్షతనాప్యనిష్ఠనివర్తకత్వేష్టప్రావణత్వరూపేణ అభృష్యత్వ
ధూననాన్తభిగమ్యత్వ జననాదీనామపిసజ్గిహాన్మలక్ష్మ్యరక్షణకర్తృ
త్వవిరోధః. నవారక్షతే సకృదుచ్చరితస్యాన్తేకార్థత్వప్రసङ्గః; తదు
క్తమ్; “కర్ణానుకూల్యాచరణ తాసహిత్యంకర్నసుస్త్రియాః । ఇత్యు
క్తంసీతితత్వజ్ఞేస్తచ్చియోన్యైవనఃకృతో ॥ ముముక్షుత్వఞ్చవిశ్వాస
పూర్తిఞ్చోపజనయ్యసా । ధూత్వాప్రభోరభృష్యత్వం జనయన్త్య
భిగమ్యతామ్ । విశేషణతయాన్యాసదశాయామపిత్వతి ॥ పాపనాశం

(౧) పాఞ్చరాత్రే. (౨) లక్ష్మీతత్త్వే-౨౦-౧౪. (౩) వి-పు-౧-౨౨-౨౧
(౪)

ప్రాప్యరుచిం ప్రాపకాధ్యవసాయితామ్ । న్యాసమీశప్రసాదాచ్చ
సాత్వాద్యోపకరోతినః॥” ఇతి. పత్నయః కర్తానుకూల్యాచరణాచ్చ ఆ
జ్యావేక్షణాద్యజ్జకర్మకర్తృత్వేన, ద్రవ్యస్వామిత్వస్య వ్యాసక్తే స్వేన ద్ర
వ్యత్యాగరూపయాగనిర్వృత్త్యైవ యి కానుమతిశ్చ.

నచ “లిజ్జవిశేష నిర్దేశాత్” ఇత్యధికరణే పత్నయస్సాజ్ఞాప్రభావక
ర్తృత్వం సిద్ధాంతితమ్. నవాతదుత్తరాధికరణే దమ్ముతోర్వ్యావ్యసక్తం
కర్తృత్వమిత్యుక్తమ్; పరస్తుపూర్వాధికరణే కర్తృత్వస్థాయాస్సజ్ఞా
యాః కర్తృత్వపూర్వావస్థాని యోజ్యత్వనియామకత్వవత్ లిజ్జస్య
నియోజ్యతాధీనోత్తరావస్థ కర్తృగతతయా సుపాభిహితస్య నియో
జ్యత్వనియంత్రతయా స్త్రీయా అనియోజ్యత్వినూతజ్ఞ్యా విషయశ
క్తేరేవ నియోజ్యత్వ సమ్బాదకతయా తిజభిహితసజ్ఞాయావిషయా
స్య నియోజ్యత్వనియామకత్వసమ్భవేపి సుపాలిజ్జబోధనాత్పూ
రేవ విషయబోధపూర్తే న దభిధేయలిజ్జస్య నియోజ్యత్వనియామక
త్వమిత్యుక్తమ్.

ఉత్తరాధికరణేచ, తిజుక్తైకకర్తృకతావిరోధా త్సహప్ర
యోగాభావాద్వేదాగ్నిరహితత్వేన పృథగధికారస్యాప్యసమ్భవా
దసధికారమాశజ్ఞ్యా, అనేకపదార్థరూపశాస్త్రైర్థికదేశే కర్తృనర
సమావేశేపి యజ్యర్థమాత్రాపేక్షయా శుత్రమేకత్వం నవిరుధ్యత
ఇతి యజ్యర్థానుగుణానుమత్యాదా పత్నయః కర్తృత్వసమ్భవాత్
స్మృతిసిద్ధసహత్వాచ్చ అధికార ఇతి సిద్ధాంతితమ్.

తథాచ శబరస్వామినోక్తమ్, “ప్రతికారకంక్రియాభేదాదధ్య
యాయ్యద్యనుప్రవేశవత్ పత్నయనుప్రవేశేపి నాస్త్యేకచనవిరోధః”
ఇతి, “పత్నీవ్యాపారస్త్యస్యేవ” ఇతిచ. ఉక్తజ్ఞాభావనాథేన “అను
మతిరూపఇత్యర్థః” ఇతి. “ద్వాదశశతేష కేన షట్పంచాశత్ ” ఇత్యా

దిధావ్యమ్, యశీత్యధ్యాహృత్య. యదిద్వాదశశతేవిధాగః, తస్మిన్సాదేకత్వహనిత్యేనం యోజనీయమితీనయ వివేకవహోక్తమ్.

సహ్యానుమన్త్రప్రత్యేకత్వాః కింఞ్చనప్రమాణమస్త్రీత్యసత్; “పత్నీయైవానుమతనిర్వపతి” ఇత్యాది లింగవర్స సహకృతాన్యధానుపపజ్జేకేవప్రమాణాత్వాత్. ఆక్షేపాన్వృతపత్న్యచమితౌ స్వర్గకామనియోజ్యకత్వాన్వయే తత్సూక్ష్మకయజన్యైర్జేచ ఏకకర్తృకత్వస్వర్గకామనియోజ్యకత్వాన్వయే గాథకాధావాత్. ఫలవాక్యేస్త్రీవ్యాపారోపాదానానుపాదాన వికల్పకృతదోషానిరవకాశాః. అనుమత్యం శేషిస్వర్గకామనియోజ్యకత్వాన్వయేచ యజ్ఞపత్నీత్యాది తాత్పర్యగ్రాహకమ్. ఏవఞ్చసత్త్వాయజమానాశబ్దః ప్రయుజ్యమానోయాగాధానుమతిలాక్షణిక ధాతుఃకుటితోబోధ్యః.

వ్యాసక్తకర్తృకతావాదేషి స్త్రీత్యన్యకర్తృత్యసర్వాప్యధి కరణపూర్వభావాదముఖ్యతైవ; సహత్వేపూర్వస్య ప్రవృత్తుస్తుఖత్వ పూర్వకమపరస్య ఉన్ముఖత్వమ్; సాహిత్యేతుల్యతయాన్ముఖత్వం పశ్యాన్ని వేషేచాల్పవ్యాపారాదపీతి, నయవివేకగ్రంథః ప్రాధాన్యమాశ్రోపలక్షణార్థ ఇతి నలక్ష్మీసహత్వానుపపజ్జితి.

వార్తికకారానుయామిభిస్తు, యద్యపి యజ్యర్థేసహత్వసిద్ధయే పత్యాపి కర్తృత్వమాశ్రితమ్. తథాపి, “పుత్రేణసహగతిః” ఇత్యాదావిన క్రియాన్యక్రియేదాధాత్వస్థితావచ్ఛేదకరూపేణ తుల్యక్రియాన్వయిత్వ మాశ్రయేన వక్తవ్యతయానరక్షకత్వే సాహిత్యానుపపజ్జితి సతద్రీత్యభ్యుపగమేషి ప్రకృతానుపపత్తిః.

యదిచ, అత్రరక్షకత్వం నాధికారివిశేషవిషయమ్; కిన్తుస్వవిషయమిత్యాస్థియశ్చే; తదానుమన్తృత్వమేవాస్యా సాహిత్యమ్. సహివల్ల భానుమతివినాభగవాన్కిముపికర్తుమీష్టే యథోక్తమహి

(౩౮) అత్ర భగవత్సేనాపతిమిత్రశ్రీవాక్యమ్ “అవన్ మాన్వై
విబుష్పిరియిల్ ఇన్వృతరమ్విట్టుప్పిరివతు.

ర్బుగ్న స్యసంహితాయామ్;—“ఏకాత్విచ్ఛాత్తి కాలస్య తథాన్యాతు
క్రియాత్సికా । ప్రథమాపరమాలక్ష్యగగ త్ప్రయకుటుమ్మిసి । తత్త్వవిద్భి
రిగంప్రాక్తం ద్విశీయేహనుదర్శనమ్ । తస్మాల్లక్ష్మ్యవినా దేవస్సద్భూ
త్వేనప్రభుర్హరిః । అనేనాపివినాకర్తుం కిచ్చిన్నార్హతికేశవః” ఇతి.

పరస్తు వ్యాఖ్యానేకారుణ్యరూపయేత్యస్య నాతీవప్రయోజన
మితి పూర్వోక్తవ్యాఖ్యాతదృతా; । యదిచాత్రతావదక్షకత్వమేవ
ప్రతిపిపాదయిషితంస్యాత్, తతఃకారుణ్యరూపయేతి లక్ష్యవిశేషణ
మనర్థకంస్యాత్; కారుణ్యరూపత్వం కారుణ్యప్రాచుర్యజ్ఞేత్, రక్షక
త్వాతిశయ ప్రతిపాదనాత్సహత్వానుపపాదకతా. భగవత్కరుణా
రూపయేతి కారుణ్యరూపయేత్యస్యాత్, “శ్రేయసీంశ్రీనివాసస్యక
రుణామివరూపిణీమ్” ఇత్యాచార్యసూక్త్యావగమ్యతే. ఏవञ్చ, ఉప
క్రమావగత కరుణాత్వరూపణానుగుణ్యేన రక్షకత్వం రక్షణసాధనతా
రూపమితి నిశ్చయతఇతి నాత్రరక్షణకర్తృత్వే సాహిత్యమిత్యప్యా
హుః. ఏతత్సర్వమభిప్రేత్య “రక్షిక్కుమ్బాతు పిరాట్టిసన్నిధి వేణ్డ
కైయాలే” ఇత్యుక్తమ్.

“శ్రీసమ్మన్మముమ్” ఇత్యత్ర శ్రీరిత్యుక్త్యా ఘటకతోపయో
గ్యుభయ సమ్మన్మనూచ్యతే; “శ్రీయశేచాఖిలైర్నిత్యం శ్రీయతేచ
పరింజయమ్” ఇతిహినిరుచ్యతే.

అకారే శ్రీసమ్మన్మో నియమశోభాసతఇత్యత్ర ఆప్తసంవాద
మాహ (అశ్రేణి). (అవన్ మార్ మైయిత్యాది) తద్వత్సంస్థలఇవత
త్వాచకశబ్దేసి నియమతః ప్రకాశతఇత్యుక్తః. అయంభావః; అకారేణ

కారణత్వరక్షకత్వే ప్రతీయేణ. తస్మిన్ తిపాదకేషుచ, (౧) “సర్వేసి
మేమాజ్ఞానేవిద్యుతఃపురుషాదధి” (౨) “అపిత్యసర్వతమసఃపరస్తాత్”
ఇతిచ దివ్యమజ్ఞానవిగ్రహయోగశ్రవణాత్, తదస్మిన్ స్థిత్యేయంతత్వ
పీతానియమతః ప్రతీయతేఇతి. స్వయాపే అష్టాశ్చిన్ధిన్ద్రైః సర్వసాధార
ణీనాతిశయకరీతి తత్ప్రకారాః. తద్వత్సర్వలాలయతావ్యావ్యా అతి
శయస్స సర్వతే, (౩) “కాచాన్యాత్వాన్మతేదేవిసర్వయజ్ఞమయం
వపుః । అధ్యాసేదేవదేవస్య యోగించ స్త్వైగాదాభృతః” ఇతి. ఏవం
రక్షణాన్యభానుపపత్త్యా కారణానాధారణవిగ్రహనిరూపకత్వేనచ
అత్రలక్ష్మీప్రతీతిరుక్తా.

సన్వేనంమకారేణ తస్మాదనుక్రేర్నాన్యా భగవచ్ఛేషత్వంసి
ద్వేత్. తథాచనారపదసజ్జహత్వం తస్మానోపపద్యతే. సచాన్యా
భగవచ్ఛేషత్వమేవనాస్తి; (౪) “ఈశ్వరీంసర్వభూతానామ్” ఇతి
శ్రుత్యా ఈశ్వరత్వప్రసాదేనాతివాచ్యమ్. చిదచిచ్ఛేషాన్యా అన్యస్యా
భగవచ్ఛేషత్వానన్యత్వానాత్.

ఉక్తం తస్మాదనుక్రేర్నాన్యా భగవచ్ఛేషత్వం, “అత్యోస్యమస్తచ్ఛేషచిత్త్వం
జ్ఞోచ్యాయస్య సదీశస్యతుసాపిసర్వమ్. తథాపి సాధారణమితీత్యత్వం
త్రీశ్రీశయోద్ధావనదైకి శేషీ ॥” “మమతస్యాశ్చ సేనేశనైలక్షణ్యమి
దంశ్చౌణు । మచ్ఛేషభూతానర్వేమామీశ్వరీనల్లభామమ । తస్యాశ్చ
జగతశ్చాహమీశ్వరో వేదవిశ్రుతః । అస్మామమచ శేషుహివిభూతి
రుభయాత్మికా । ఇతిశ్రుతీకరస్సిద్ధంమచ్ఛేష్ట్రీష్యపినారదా యథా
స్వంస్వామినోరక్ష్యంరక్ష్య నిస్వయమేవహి । ఏవంసర్వస్యజనసంలక్ష్యం
లక్ష్యధరస్సర్వయమ్ । చతుర్థాప్రూహ్యచాత్మాసం స్వభూతాంగవి

రక్షతి||” ఇత్యాదిభిర్వచనై ర్భగవచ్ఛేషత్వనియామ్యత్వ స్వత్వరత్వ త్యాదికమ్. “లక్ష్మ్యస్సమస్తః” ఇతి వచనేవ్యాప్యపదం శేషపరమ్. శ్రియోవిభుశ్వేఽనుశ్వేవా ప్రకృచ్ఛసూత్ర వ్యాపకత్వాసమ్భవేన యథాశ్రితాఽసంశయః ; తథాప్యవాస్తవశేషత్వ సద్యావేపి “ఈశస్త్వ త్వం-జగచ్ఛేషిత్వమావయోరతిశయాధాయకంభూయాత్” ఇత్యేకే చ్ఛాసిద్ధమేకం తదిత్యాహ (ద్వాచసదైక శేషీ ఇతి). (౧) “పతింవిశ్వస్య” ఇతి సర్వశేషిత్వమభిధాయ, “ఆత్మేశ్వరమ్” ఇతి శేష్యస్తరశూన్యత్వభాధాయకథనాత్, (౨) “బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః” ఇత్యాదౌచ స్వామ్యాదితివ్యాఖ్యాతత్వాత్, “ద్వాచసదైక శేషీ” ఇత్యేతదమరోధేన ఈశిత్వపదం శేషి పరంవ్యాఖ్యాతమ్. నచసర్వభూతేశ్వరత్వాది వచనసామ్యేన పతిపత్నీభావేన శేష శేషిభావాది - అన్యోన్యే చ్ఛాసీనమితి నిశ్చయత ఇతివాచ్యమ్. (౩) “ఏషనర్వేశ్వరః” ఇత్యాదివాక్యానాం విధాయకత్వాత్; ద్వయోరపిస్వత స్త్రిత్వినిశ్చయే (౪) “ఈశ్వరింసర్వభూతానామ్” ఇత్యాదీనాం స్తుతిపరత్వేన తత్రసర్వపదస్య భగవద్వ్యతిరిక్తపరతయా సజ్జీచసమ్భవాత్; నారశబ్దార్థత్వేన భాష్యకారాదిభిశ్చియోవ్యాఖ్యానశ్చ భగవత్స్తామృతి నియామకత్వంగమయతి. ఉక్తంహిభగవచ్ఛాస్త్రే “జ్ఞానాదయోగుణామూపం లక్ష్మీర్నిత్యావపాయసి | భూమినిశాదమోదేవ్య శ్చేషాద్యానిత్యనూరయః” ఇత్యారభ్య “తత్సర్వంనారముచ్యతే” ఇత్యక్షేన లక్ష్మ్యలపి భూమినిశాదివత్ నారశబ్దవాచ్యత్వమ్.

సచ, భగవద్వ్యతిరిక్తనియామకత్వస్య సరనియామ్యత్వాదావనుపపత్తిరితి నన్వైయాప్యేణ సరసమ్మన్థప్యత్వత్తిమాత్రాశ్రయ

(౧) తై-సా-౧౧
(౪) క్షీమా క్తమ్.

(౨) గీ-

(౩) బృహ-౬-౪-౨౨

ణ ముపపత్తిమత్. కిచ్చశ్రీవిషయేషు భగవద్విషయేషుచేశ్వరత్వ
వాక్యేషు న్యసర్వశబ్దసంగతః కిల్బనియ ఇతీసమ్మతధారణాయాం
సూయస్సు భగవద్విషయేషువాక్యేషు సజ్జ్చకల్పనాపేక్షయా త
ల్పతరేషు శ్రీవిషయేష్వచవాక్యేషు సజ్జ్చకల్పనాన్యాయ్యేతివిని
గమకంస్తుతమేవ.

“ఏషసర్వేశ్వరః” ఇత్యాదిక ఇచ్చ, “లన్యాశ్చసగతేశ్చాహమీ
శ్వరోవేదవిసుతః” ఇత్యుపబృంహేతమితి తత్రత్యసర్వశబ్దస్య శ్రీస
గ్రాహకత్వమావశ్యకమ్.

యత్రచలత్క్రూర ఈశ్వరత్వంశ్రూయతే, తత్రసర్వతాపి భ
గవత్పత్నీత్వంహేతుశ్శూక్రియతే; యథా (౧) “అస్యేశానాజగతో
విష్ణుఃపత్నీ”ఇతి, (౨) “విష్ణుఃపత్నీఘోరాస్యేశానాసహసః” (౩) “రాడ
సిబృహతీశ్రీంపిస్త్రీపత్నీధర్మపత్నీ” (౪) , “ఈశ్వరీంసర్వభూతానాం
త్వామిహోపహ్వయేశ్రియమ్” (౫) “ఈశానాదేవీభువనస్యాధిపత్నీ”
ఇత్యాదిషు.

శ్రీశబ్దోహి-(౧) “శ్రయస్తవైష్ణవంభావంసాక్రీరితినిగద్యతే!
శ్రయతేచపరంభావమ్”ఇత్యాదిభిర్భగవదాశ్రయణనిమిత్తకః. “శ్రద్ధా
దేవీ” ఇతిచపూర్వమభిధానాత్, “ఈశానాదేవీ” ఇత్యత్ర దేవీశబ్దః
పుంయోగవిహితశీఘ్రః. “నిరుపాధేశ్వరత్వస్తువాసుదేవేప్రతిష్ఠితమ్”
ఇతిచోచ్యతే; నతుశ్రీవిషయేశ్వరనచనేషు సర్వశబ్దేన భగవత్సగ్గ్రి
వాశ్చక్యః; శ్శుతవిష్ణుఃపత్నీత్వవిరోధాత్. (౬) “నతస్యేశేశ్వర” (౭)
“నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే” ఇత్యాది నిషేధాచ్చ.

నచసర్వభూతేశ్వరత్వ సాధకధర్మిగ్రాహకమానాన్తర ప్రవృత్తి

(౧) శ్రీసూక్తమ్	(౨) ధూమూక్తమ్	(౩)	(౪)
(౫)	(౬) తై-నా-౧-౨	(౭) శ్వే-౬-౨	

కతయా తస్యా సహోచకత్వమ్; కారణత్వాదినా భగ్నిగ్రహసమ్మ
వాత్. (౧) “తమిశ్వరాణాంపరమంమహేశ్వరమ్” (౨) “పతింవిశ్వ
స్యాత్మేశ్వరమ్” ఇత్యాదీనా మిశ్వరాంతరనిషేధవిశిష్టసర్వేశ్వరత్వ
బోధకానాశ్చసత్వాత్. అతోపపత్తివీషయ సర్వభూతేశ్వరత్వ
వచనయోగ్యామ్యమ్. నచ, (౩) “ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహః”
ఇత్యాదివత్ పత్యాత్మేశ్వరత్వమైచ్ఛికమితి కిచ్ఛసప్రమాణం ప
శ్యామః ;

అహ్యుచసంహితాయాశ్చ, అష్టమేష్టకే, లక్ష్మీనూక్తే,
“అహంరుద్రేభిః” ఇత్యాదినా సర్వేషాందేవానాం స్వానుచరత్వంస్వ
ప్రప్యత్వఞ్చిత్వా, “అహందదామిద్రవిణంహవిష్కృతేసుప్రాప్యే
యజమానాయసున్వతే” ఇతి సుప్రాప్యశబ్దితరీక్షణకామాయ అహ
మేవద్రవిణం దదామిత్వభిధాయ, “అహంరాష్ట్రీనజ్జమసీవసూనా
మ్” ఇతిదీప్తియోగధనప్రాపకత్వ రోగాదినీవర్తకత్వ భగవత్ప్రధా
నమహిష్మత్వేశ్వర్యకామనైక దేవప్రతిష్ఠాపితత్వాన్యవన్యన్య; “మ
యామోఽన్నమత్తి” ఇతి ఈశితవిష్ణుపత్నీసమ్బద్ధిశ్రవణకాయకన్యా
పారధ్యానైస్తద్విసర్వయైరన్నప్రాప్తివినాశావితమయోక్తమేతచ్ఛ్రీ
ర్ధేయమిత్యుక్త్యా, “అహమేవస్వయమిదంపదామి” ఇత్యాదినావత్స
మాణార్థే విశ్వాసముపజనయ్య, “యంకామయేతముగ్రంకృణోమి”
ఇత్యాదినా స్వసజ్జల్నాదేవరుద్రాదీనాం రుద్రాదిత్వప్రాప్తిస్తత
త్కారీనవాశ్చ విశేషప్రాప్తిశ్చేత్యభిధాయ “అహంజనాయసమ
దంకృణోమి” ఇత్యాదినాసమదశబ్దితాఽనన్తహేతుత్వ సర్వవ్యాప్తి
త్వచతుర్ముఖ జనకత్వాన్యభిధాయ, “మమయోనిరపులస్తస్సము
ద్రే” ఇతి, “అమృత్యపారేయమస్తస్సముద్రే” ఇత్యాది శ్రుతిప్రసిద్ధో

భగవాన్ మమకారణమిత్యుక్త్యా, తతోవ్యతిష్ఠత ఇతి తదధీనసత్తాక
త్వం స్వయమేవప్రత్యపీఽదత్.

నచ, నముద్రే న్రిత్యాధారప్రధానమ్; యేనాఽర్థాన్తరశఙ్కా;
తతోవ్యతిష్ఠత ఇతిచాగ్రేనిరేశోసమజ్ఞానస్వాత్ వ్యాప్తిస్వరూపతో
గుణతోవా; అహంసువేపితరమస్యమూర్ధన్-ఇదంశబ్దేన వ్యవహితో
పిరుద్రః పరామృశ్యతే. మూర్ధన్-ప్రధానభూతేపరమపురుషే, సువే-
ఉత్పాదయామిత్యర్థ ఇత్యేకే. అన్యే, జనస్యమూర్ధన్ - ఉపరివర్త
మానం పితరంద్యులోకం సువత్సర్వార్థిత్యన్యే. ఉత్తరత్రాపార్వభ
మాణాభువనాని విశ్వేతి, వాతఇవేత్యనుసారాణ్ స్పృశామిత్యర్థ ఇ
త్యేకే. ప్రకృతిరభగవదిచ్చాద్యభిమానితయా ప్రేరణానుగుత్యాదిభి
రుత్పాయామిత్యర్థ ఇత్యన్యే. పరోదివాపరవనాప్రథివ్యేతి విశ్వకర్మ
సూక్తోక్తం నారాయణం ప్రత్యభిజ్ఞాన్య, అహంతుమహినా - మహి
మా ఏతావతీనమృభూవేత్సర్వార్థిత్యేకే. ఏనేతి దీప్తశ్చంద్రః. ద్యుప
థివ్యాదివర్తిభిరలభ్యః. ఏతావన్నహిమా మమ ఏన-విష్ణునానమృభూ
వేత్సర్వార్థిత్యన్యే. ఏనాశబ్దస్య విశ్వకర్మనూక్తగతైనాశబ్దతుల్యార్థక
త్వే ఏనంబభూవేత్సర్వార్థిత్యేకే హేతుసాపేక్షత్వాత్తతి ఇతిచప్రకృతత్వాను
క్తార్థలాభః. లక్ష్మీరక్షిరదేహత్వాదక్షరేత్వస్సక్రమ్య, “సర్గస్థితీయతి
జ్యోతిర్నిత్యానప్రదోతురః” ఇతి ప్రాచుర్యావామృతత్వజ్ఞానాన్త
ర్గతప్రకృప్తసాక్షాత్కారాస్తస్యా భగవదధీనా ఇతివిష్ణుప్రసంగే
ప్రదర్శితమ్.

ఏవమ్, “అకారేణోచ్యతేవిష్ణు స్సర్వలోకేశ్వరోహరిః । ఉ
ద్భృతావిష్ణునాలక్ష్మీ రుకారేణోచ్యతేపదా ।” ఇతిశ్శుత్యన్తరేపి భగ
వదధీనత్వంన్యక్తమ్. ఉత్కర్షణవిశిష్టతయా భగవత్సంజ్ఞాప్రేరేద్యతే
తితదర్థః, ఉపరివక్షసిధృతత్వం విగ్రహద్వారకమిత్యుక్తావపి, అకార

వాచ్యస్యైవ మహేశ్వరత్వమితి పాదోపబంహిత శుత్యభిధానాద
నైశ్వర్యంవ్యక్తమ్. “శ్రీభూనీళాపతిర్యోనాపిశ్వరస్సఉదాహృతః ।
తస్మాత్సర్వేశ్వరత్వమ్ నానుదేవేపరిస్థితమ్” ఇతి శ్రీభూమినీళాపతి
త్వమిశ్వరలక్షణం పురాణోక్తమ్.

“ఈశోనారాయణోజ్ఞేయ ఈశతాతస్యచాప్యహమ్ । స్వాత
న్త్ర్యయాపాసావిష్ణోః ప్రస్ఫురతాజగన్మయా । స్వాతన్త్ర్యేణస్వయా
మేణ విష్ణుపత్నీయమదభృతా” ఇత్యాది సంహితావచనైశ్చ ముఖ్యే
శ్వరలక్షణం శ్రీఽతివ్యతే. “ఈశ్వరాసర్వభూతానాం ప్రియేణోశే
నసర్వదా । ఈశ్వరీత్యేవమేనామ తేనదేవేనరూపితమ్” ఇత్యాదిభిశ్చ
స్వగతమైశ్వర్యం తదధీనమితిస్వయమేవోక్తమ్.

(౧) “సత్యంసత్యంపునస్సత్యం శపథైశ్చాపికోటిభిః॥విష్ణుమాహా
త్వ్యలేశస్యవిభక్తన్యచకోటిధా । పునశ్చానన్తథాతన్యపునశ్చాపినహా
న్రథా! నైకాంశసమమాహాశ్చా శ్రీశేషబ్రహ్మశబ్దరూః” ఇతి పా
రాణికంవచః, (౨) “అనీదవాతంస్వధయాతదేకమ్” (౩) “శ్రద్ధయా
దేవోదేవత్వమశ్నుతే” ఇతి భగవతోపితదధీనప్రాణనత్వాదికం ప్రతీ
యతఇతిశక్జాతు, ఆచార్యైరేవచతుర్లోకే భాష్యేపరిహృతా.

స్వస్తిన్నిధీయతఇతి స్వధానతాప్రకీర్తితా । యద్వాధారణ
సామర్థ్యంస్వయంభాష్యానుసారతః । అథాపిస్వధయేత్వ్యక్తాలక్ష్టిః
పారాణికోక్తిః । సహయోగేతృతీయేయం ద్రష్టవ్యాధారతేయథా!
ప్రాణేభ్యోపిగరియస్యాః ప్రాణదఃప్రాణవసః । ఇతి హేతౌత్పతీయా
వాతేనేయమితిదర్శనాత్ । దేవత్వంద్యోతమాసత్వం తచ్చాభరణ
భూతయా । శ్రియాశ్రియశ్రియాయుక్తం ప్రభయేవవివస్వతః । అ

భవాకమలాధీనం దేవత్వం దేవనాన్వయః । వల్లభాప్రీతిముద్దిశ్యహరే
ర్విహరణాన్వయాత్ ॥

సచాత్రసహాయోగే తృతీయేయమితిపక్షే అసతీబాధకేసహ
భావస్య తత్త్రియాసమ్మన్దనియతత్వాత్, లక్ష్మ్యైః కారణత్వప్రతీతిః.
అననసమ్మన్దమాత్రప్రతీతేః. “అన్యామమచశేషంహి” ఇత్యాద్యపక్ష
వాతి ప్రమాణబలాత్పునః ప్రాప్యత్వమితివిశేషః.

మోక్షధర్మగతః, “ఏకాకీవిద్యయాసార్థమ్” ఇత్యత్ర విద్యా
శబ్దః, “తతోభూయోజగత్సృష్టిం కరిష్యామిహవిద్యయా” ఇతి
వాక్యశేషాదిత్యాత్ ప్రకృత్యాదివిషయ ఇత్యాచార్యైరభ్యుప
గతమ్. తేన “విద్యాసహాయవాదేప్రావిష్వక్సేనోహరిఃప్రభుః”
ఇత్యేతదపితుల్యమ్. శ్రీప్రకృతోద్విద్యాశబ్దప్రయోగస్సత్వాదిగుణో
న్నేషముఖేన విద్యాహేతుత్వాత్, విద్యాప్రవర్తకత్వాచ్చేతిభాషి
తః, “ద్వితీయంమిషతస్తస్య చింతాబుద్ధ్యాత్మికాబధా” ఇతిప్రకృత్య
“ఉమేతినంజ్ఞయాసాతుతదాదిత్యేవ్యవస్థితా” ఇతివరాహవచనాచ్చ
భగవద్బుద్ధ్యభిమానిత్వానగమాత్, తత్ప్రియుక్తః క్రియావిద్యా
శబ్దాభిప్రయోగ ఇతిమహాచార్యః.

“ఏకీవిద్యాసహాయస్త్యం యోగీయోగముపాగతః । జలశ
యాముసాసీనో యోగనిద్రాముపాగతః” ఇతి హరివంశవచనగత
విద్యాశబ్దస్య “నిగీర్యవిశ్వంజగదాదికాలేశేతేమహత్తాజలధేర్జలాఘే!
దేవ్యాశ్రియాచామరలోలహస్తయా నిషేవ్యమాణఃపురుషోత్తమ
స్తదా । యశ్చేతేజలధౌనాగేదేవ్యాలక్ష్మ్యస్సుఖావహే । పరమేష్ఠీ
హృషీకేశశ్చయనాయోపచక్రమే । పద్మాచాన్యస్వయంలక్ష్మీర్దేహ
మాశ్రిత్యతిష్ఠతి । తతస్సర్వవిశిష్టాత్తా సర్వలోకపితామహః । తత

స్మిన్తయ తేభూయస్సప్రప్తిం లోకస్యలోకకృత్” ఇత్యాదైత్యకార్త్యాత్
లక్ష్మీపరత్వమేవ.

ఉదాహృతవచనేషుచ నిగరణసృష్ట్యాద్యచస్వయిన్యాపవచ
అస్యాస్సాన్వపానుకూలతాప్రతీతేన్నవిశిష్య ప్రతిపాదనానుపపత్తిః.
“ఏకాకీవిద్యయాసార్థమ్” ఇతిప్రతివిద్యాశబ్దస్య లక్ష్మీవిషయజ్ఞేషి “కృ
త్వామత్థాన్సనిభూతాని” ఇతి పృథగుక్తేనోపాదానతావచ్ఛేదక సా
ధారణ్యప్రతీతిః. విచరణమాత్రే సాహిత్యప్రతీతేః. “తతోభూయో
జగత్సప్రప్తింకరిష్యామి” ఇతితదభిమానికయాబుద్ధ్యేత్యర్థః. ప్రేరణాది
నాలక్ష్యో ఏవహేతుత్వంబోధ్యమ్.

“ఉపపదవిభక్తేః కారకవిభక్తిర్బలీయసీ” ఇతి తత్ప్రయోగ
ఆచార్యైరుక్తః. అగ్రే“స్వధా+అధస్తాత్ప్రియతిఃపురస్తాత్” ఇత్యాది
ప్రాకృతభాగవిభూత్యోః కీర్తనాదత్రత్యస్వధాశబ్దఃప్రకృతివిషయఇతి,
మోక్షధర్మగతోవిద్యాశబ్దః ప్రకృతివిషయఇత్యప్యాహుః. “శ్రద్ధ
యాదేవః” ఇతి తృతీయాయాఃకారకవిభక్తిజ్ఞేసమ్భవతి, ననహ
యోగనిమిత్తత్వంన్యాయ్యమ్; అథాపి నహయోగేతృతీయాస్యాత్;
దేవత్వపదబోధ్యం నావశ్యంవిహరణరూపమేవ. మోదాదీనామపి
తథాత్వసమ్భవాత్. నచావశ్యంవిహరణంజగద్వ్యాపారరూపమేవ.
సచేదంకారణవాక్యమ్; “శ్రద్ధయాదేవోదేవత్వమశ్నుతే” ఇత్యేతద
స్యాస్తత్వరహస్యమితి సహస్రనామభాష్యక్తిః, “తదాయత్తర్థిత్వే
పి” ఇత్యనేనవ్యాఖ్యాతా.

తావసీయే, నృసింహశక్తింప్రస్తుత్య, “మాయావాపిషానార
సింహేసర్వమిదంసృజతి, సర్వమిదంరక్షతి, సర్వమిదంసంహరతి, తస్మా
న్మాయామేతంశక్తింవిద్యాత్,” ఇత్యాదినా మాయాశబ్దతాయాల

త్వోస్సప్తప్రౌదిహేతుత్వోఽస్తి, “విజ్ఞానానుభవభూతత్వాత్” ఇతి సంహితావచనానామగతశక్త్యభిమానిత్వనిర్ధనా. నారసింహీతీశ్వరసింహరక్ష్యత్వాది నాకథితాయామాయాయాః సతితుల్యజగద్భేతుత్వాది ప్రతిపాదనానన్యువాత్ ; తదేతద్దక్షిణోక్తం నిదర్శయమ్.

“సహపాహియదృజీవితరుద్రః” ఇతి తస్మాన్మోదాహరణాత్. తత్రసమృద్ధోభిధానేపి ప్రకృతసజ్జతైతదభిమానిన్యాస్తస్యా అపిరక్ష్యత్వప్రతీతేననర్జసియత్వాత్ ; రక్ష్యత్వపైవతథ్విత్తార్థత్వప్రతీతేః. (౧) “మాయావయునంజ్ఞానమ్” (౨) “మాయాస్తుప్రకృతించిద్యాత్” ఇతివేదనిఖణ్ణాదివ శేనమాయాశబ్దస్య ప్రకృతిభగవన్నుద్భవభిమాని శ్రీపరత్వంవాశ్రియతే. “శ్రియంలక్ష్మీమ్” ఇతిమన్మోదాహరణాత్. తత్ర “బౌపలామమ్మికామ్” ఇత్యాదయోలక్ష్మ్యస్తత్త్వన్నిరుక్తివిశేషైస్తత్త్వద్విభూతియోగేనవా నిర్వాహ్యఇతి చతుశ్లోకీభాష్యేఉక్తమ్. విద్యాశబ్దో విద్యాభిమానిత్వాభిప్రాయః. తావనీయోక్త మాయాశబ్దేతలత్సృష్టవవారాహేబుద్ధభిమానిత్వకథనాత్.

“బ్రహ్మయోనిస్వరూపామ్” ఇతి బ్రహ్మభూతయోనిస్వరూపామిత్యర్థః; (౩) “మమయోనిర్మహద్భ్రహ్మ” ఇత్యుక్తేః, “తస్మిగర్భావధామ్యహమ్” ఇత్యుక్తేః. స “మమయోనిరపు” ఇత్యుక్తేనతౌల్యమ్. శ్రియఃప్రకృత్యభిమానిత్వంపునః చతుశ్లోకీభాష్యే, “జగదుత్పాదికా శక్తిస్తవప్రకృతిఃప్రతీతే । నైవనామనమాస్మిస్తు లక్ష్మీశ్రీఃకీర్త్యతే । మూలప్రకృతీశానా” “ప్రకృతేఃపురుషాచ్చాన్యస్తృతీయోవై పవిద్యతే । ప్రకృతిశ్చపరాచేతివదన్తిపరమర్షయః ।” ఇత్యాదివచనబలాదుపపాదితమ్; ఆయుఃపదస్య జ్ఞానావిచ్ఛేదపరిత్వాత్, తద్ధ్వారకమస్యామోక్షసాధనత్వమితిస్ఫుటమ్. “బ్రహ్మయోనిస్వరూపామ్” ఇతి లక్ష్మీ

స్వయాపస్య భగవత్కారణకర్తృత్వా నారసింహత్వముపపాద్యత ఇ
త్యన్యే. చీజోక్తిప్రకరణేచాగ్రే “అకాశాదేవ” ఇత్యాదౌ ఏవకార
శ్శూగ్రియతే. శక్తివీజవిధిస్తుత్పత్తిస్థా అన్యత్రసిద్ధస్యకారణత్వస్యేహ
భిధాసమితిస్తే తత్కారణవాక్యమ్.

అత ఏవశక్తిమదభిప్రాయేణశక్తికారణత్వవర్జనేపి నపునరు
క్తిదోషః; ఉపబృంహితాచతాపసీయశ్శుశ్రిర్యాగవతేతృతీయస్కంధేః
“సఏవవిశ్వంసృజతి సఏవావతిహన్తిచ | అథాపిహ్యసహజ్కారాన్నా
జ్యతేగుణకర్మభిః | ఏవభూతానిభూతాత్మా భూతేశోభూతభావనః |
స్వశక్త్యామాయాయాక్తస్సృజత్యవతిహన్తిచ | తమేవమృత్యును
మృతం తావదేవం సర్వాత్మనానైహిజగత్పరాయణమ్” ఇత్యేవకారా
యాత భగవదేకకారణకర్తృత్వవిరుద్ధం మాయాశబ్దితవస్త్యస్తరకారణ
కర్తృమితి శక్త్యావారణాయప్రవృత్తత్వాత్. “సర్వాణిహవా” ఇతి
ప్రథమముపబృంహితమ్. అథాపీతివిశేషణతయాపిమాయాసహిష్టు
తాంవారయితుం భూతానీతిశ్శుశ్రిజద్వపహాపాత్యః; భూతాత్మేత్యనేన
అకాశశబ్దో భగవత్పురణిజ్ఞాపయతి. స్వశక్త్యామాయయేతి కర్తృ
నిర్దేశకౌపచారికఇతి ధ్వనయితి. మృత్యుశబ్దః - అనుష్టుభప్రత్యభి
జ్ఞాపకః.

సచాత్రాపిమాయాలక్ష్యేవ; “గుణవ్యతికర్తాదాజ్ఞామాయా
యాఃపరమాత్మనః” ఇతి పూర్వవిరోధాత్; షష్ఠేచ, “యువాఞ్చ
విశ్వస్యవిభూజగతఃకారణంపరమ్” ఇత్యుక్త్వా “ఇయంహిప్రకృతిస్సూ
క్ష్మామాయాశక్తిర్ధురత్యయా |” ఇతిప్రకృతిత్వం హేతురుక్తః. పా
ద్యసంహితాయాఞ్చ, “ఏవంసృష్ట్యాజగత్సర్వం విశ్వరూపపరోహరిః |
ఆస్తేనన్తాననేదేవశ్శ్రీభూమిభ్యాంసహస్థితః” ఇతి సృష్ట్యనన్వయః

ప్రతీయతే. అభ్యోనూ క్షన్రువ్యాఖ్యాతే మేవ. బ్రహ్మధర్మాస్వస్మిన్నధర్వశీరసిరుద్ర ఇనవాలభే దేనన్యభిలూషేతి మహాచార్యః.

బృహదారణ్యకే;—“ఇహోహవై నామైషయోయం దక్షిణే ఊణిపురుష స్తంవావీత మిహంస స్తమిన్ద్రిమిత్యాదక్షతే. పరోక్షేణపరోక్షప్రియాఇనహిదేవాః ప్రత్యక్షద్విషః. అతైతద్వామేషీణిపురుషహుపమేమాన్యపత్నీవిరాట్ తయోరేషసంస్తానోయ ఏషాన్తర్హృదయకకాశెతి, హృదయాకాశందమ్మసిభోగభూమిత్యేనాభిధాయ, అతైతయోరేతదన్నమిత్యాదినా కమలకర్ణికాకార మాంసపిణ్డనాడినిచయసమ్మన్నజాల సుషుమ్నా నాడినాందమ్మతి భోగ్యప్రాసాదపరిధానపరమప్ర్యామగత తత్ప్రిప్తిమార్గరూపత్వాన్యత్వా, తస్మాదేషప్రవివిక్తాహారతరణవభవత్యస్మాచ్ఛరీరాదాత్మనశ్చితి దక్షిణాక్షిణ్యస్య పరమపురుషస్యైవ జీవవీలక్షణతయాభోగ్యత్వమభిధాయ, తస్యప్రాచీదిగిత్యాదినా విశ్వతత్త్వస్వప్నాదికమభిధాయ, స ఏష నేతి నేతితి సకలేతరవిలక్షణస్వరూపతా ఇహస్యైవప్రాక్తా.

సర్వభగవద్రూపాణాం శ్రీరూపగాఢోపసూతయూ హృదయాకాశే అవస్థానప్రతిపాదనంనవిరుద్ధమ్. ప్రధానతయా ధ్యేయత్వఞ్చకారణతానియతమ్. స ధ్యేయ తామాత్రమ్; (౧) “యేచేమేరణ్యేశ్రద్ధాతే పఞ్చత్యుపానతే” (౨) “తపశ్శ్రద్ధే యేహ్యుపవసన్త్యరణ్యే” ఇత్యాదిషుశ్రద్ధాశబ్దబోధ్యస్యప్రతీయమానేషి సత్యతపశ్శబ్దబోధితబ్రహ్మతుల్యత్వేక్షే శేనశ్రద్ధాపూర్వకత్వప్రతిపాదనపరతయాపూర్వైవ్రాన్యఖ్యాతమ్.

అహిర్బుధ్వసంహితాయాఞ్చ, “షాన్లుణ్యంతత్పరంబ్రహ్మస్వశక్తిపరిబృంహితమ్|బహుస్యామితిసజ్కల్పం భజతేతత్సుదర్శనమ్| ఇత్యత్రశక్తిశబ్దః క్రియాభూతినూత్నవస్థా సహకృతబుద్ధిభగవత్సాన్ని

తస్మాత్సర్వభూతానాం శక్తిస్త్వభిమానిత్యే విషయః. అస్మాత్సర్వసజ్జల్పశ్రయ తయాఽత్యోపాదానమ్; కిన్త్వభిమాన్యభిమన్యమానాఽభేదేన తత్స రిణామితయా తన్నిమిత్తతయాచ. తదేతత్ప్రతియేధ్యామే, “తస్య శక్తిశ్చకానామ్” ఇతిప్రశ్నోత్తరే, “శక్తయస్సర్వభావానామచిన్త్వా అపృశక్తితాః! స్వరూపేణదృశ్యస్తే దృశ్యస్తేకార్యతస్తుతాః! సూ క్ష్మవస్థాహిసా తేషాంసర్వభావానుగామినీ! ఇదస్తయావిధాతుంసా నిష్కేధాన్యనశక్యతే! సర్వైరననుయోజ్యాహిశక్తయోభావగోచ రాః!” ఇతి సామర్థ్యసూక్ష్మవస్థారూపశక్త్యభిధానపురస్కరమ్, “ఏ వంభగవతస్తస్యసరస్వబ్రహ్మణోమునే!” ఇత్యురభ్య, “స్వాతన్త్ర్య రూపాసావిష్ణోః ప్రస్ఫురత్తాజగన్మయీ! ఉదితానుదితాకారానిమ ఘోన్నేషరూపినే” ఇత్యుక్త్యా,

“జగత్ప్రయాలక్ష్మమాణాసాలక్ష్మీరితిగద్యతే! విష్ణోస్సామర్థ్య రూపత్వా ద్విష్ణుశక్తిఃప్రగియతే! యతోజగద్భవిష్యన్తీకర్వచిదున్నేష మృచ్ఛతి! లక్ష్మీమయస్సమున్నేషస్సద్విధాన్యవతిష్ఠతే! క్రియాభ్యో యోయమున్నేషస్సభూతిపరివర్తకః! లక్ష్మీమయఃప్రాణరూపోవిష్ణోస్స జ్కల్పఉచ్చతే! స్వాతన్త్ర్యమూలఇచ్ఛాత్తా ప్రేతోరూపఃక్రియాఫ లః! భూతింలక్ష్మీమయ్యాంవిష్ణోః”

“అలక్ష్మ్యాకార్యతశ్చక్తిరేవాద్విజహతీభిదామ్! ఇన్ధనాభావ తోఽవ్వలా వహ్నిభావంయథాగతా! బ్రహ్మభావంవజ్రత్యేనం సా శక్తిరైవస్థిపరా! నారాయణఃపరంబ్రహ్మ శక్తిర్నారాయణీచసా! వ్యాపకావతీనంశ్లేషాదేతత్వమివస్థితే! తస్య సైమిత్యరూపాయాశక్తి శ్శూన్యత్వరూపిణీ! దేవీవిద్యుదివవ్యోమ్నీ కర్వచిదుగ్యోతతేతుసా! యో యంభూతిమయీన్సూర్తి ర్విష్ణుశక్తేఃపురోదితా! భాన్యభావకభేదేన సాద్విధాభావమృచ్ఛతి! భావకస్తత్రసజ్కల్పస్సదర్శనమయోహరేః!

యాసాశక్తిరగ్రధేతుః కథితాసమవాయినీ ! లక్ష్మీర్నామద్విధాసాతు
క్రియాభూతివిభేదినీ । సజ్కల్పఃకోటికోట్యుశ శ్చ క్తేహృత్ప్రస్థాద్వి
ధా ! శక్తిస్సావైష్ణవీసత్తా బహుధైవప్రభాసతే భూతిప్ర్యాహాదిరూ
పేణ యాసాదేవిప్రవర్తతే । ఏకాత్విచ్ఛాస్మికాతస్యతచ్ఛక్తేః ప్రవి
బృమ్భణమ్ । సజ్కల్పసీయస్సజ్కల్ప ఇతియాతేపురోహితా । అవ్యక్త
పశ్చిక్తకృత్యాసాతూష్ణీమ్నూ తేవరాజతే సదాప్రతాయమానాపి నూ
త్తైర్భావైరలక్షణైః । అశేషభావనాధారాసజ్కల్పప్రవిబృమ్భణీభా
వ్యభావకభేదేన సాస్వేనైవవిభావ్యతే । యాశక్తిరైష్ణవీదేవీ సర్వభా
వానుగామినీ । తదేకాంశఃక్రియానామకృత్యోపకరణంహారే । తదే
కాంశోవిభూత్యాభ్యో లక్ష్యతేతజగత్తయా । యాచసాజగతాంయో
నిర్లక్ష్మీః ” “తస్మాత్తత్కల్పస్త్వేషాభూతిభావకఃకరితః” ఇత్యాదిభిరా
సంహితాన్తం వచనమవగమ్యతే.

తస్మాన్ప్రవర్తమానాయాం స్వసజ్కల్పేనసర్జనే తథానివర్త
మానాయాం స్వసజ్కల్పేనసంహృతౌ” ఇతి క్వచిచ్ఛ్చాయమాణం
స్వసజ్కల్పపదం భూయోనచనానురోధాత్ స్వమయసజ్కల్పపరమ్.
“నారాయణస్సవిశ్వాత్తా భావాభావమిదంజగత్ । నిష్కలేనస్వరూ
పేణ యథావ్యాప్యనియచ్ఛతి । సదసత్తాహియాతస్య జగన్నిర్మాణ
శక్తికా । సర్వభావాత్మికాలక్ష్మీ రహంతాపరమాత్మికా । తద్ధర్మధర్మ
ణీదేవీ భూత్వాసర్వమిదంజగత్ । నిష్కలేనస్వరూపేణ సాపితత్వన్ని
యచ్ఛతి ।” ఇత్యనుమన్తృత్వ సహకృతస్వరూపనిరూపకత్వపరమ్.
వ్యాప్యేత్యనుక్తేః, అహంతాత్వాద్యుక్తేశ్చ, తద్ధర్మధర్మణీభూత్వేత్యు
క్తేశ్చ తదీయమేవనియమనంస్వీయమభిమన్యేతిప్రతీతేః, నియచ్ఛతి
తస్య నాన్తఃప్రవిశ్యనియమనపరత్వమ్.

నవా, “భజేతేతాయదారూపం మనోనయననందనమ్” ఇత్యాదివత్ “నియచ్చ్యోజగత్సర్వం లక్ష్మీనారాయణాయదా” ఇత్యుక్తమ్; జగన్నిర్దాణశక్తికేత్యుక్తే, శక్తిగతంవానియస్త్రుత్వమస్యాముచ్యతే. సదసత్తాశబ్దోదితసూక్ష్మావస్థాయావా ఉత్తరావస్థాప్రాప్త్యనుగుణమభిమానిత్వమేవనియమనమ్; అతఏవ, “తద్యైకకలాభూతిర్జగద్భువనసంజ్ఞతా” ఇత్యుక్తమ్.

అనుమస్త్రుత్వమాదాయైవరక్షోనిరసనమ్, “దేవతాయావద్యావదిచ్చతః” ఇతినిర్వాహ్యమ్; “దైత్యదానవమర్చసి” ఇత్యాది నామ్నామనుమత్యాచతుశ్లోకీభాష్యేనిర్వాహత్. ఏవం “ప్రకాశాహ్లాదపాతైర్యద్విశ్వస్యాపచిక్ష్వతః” ఇత్యాది, తజ్జాతీయసుదర్శనస్య తత్తదస్త్రుమయత్వాదివల్లత్క్య దేవదైత్యాదిభావః.

“నచశక్త్యావినాకశ్చిచ్చక్తిమానస్తికారణమ్ | నచశక్తిమతా శక్తిర్వినాకాప్యవతిషతే” ఇతిసిద్ధవన్నిదేశాల్లక్ష్యైర్మౌళిక శక్త్యవచ్ఛిన్న భగవతః కారణత్వాద్వేదాంతానాం బ్రహ్మైకకారణత్వప్రతిపాదకానాం తన్మాత్రాఞ్చచేతనశక్తికారణతావాదనామవిరోధ ఇత్యర్థే తత్తద్రావమిత్యాదేస్తాత్పర్యమవసీయతే.

“షాఙ్గణ్యంతత్పరంబ్రహ్మ” “యత్తత్షాఙ్గణ్యమిత్యుక్తమ్” “షాఙ్గణ్యంనైష్ఠవంయశః” “పూర్ణస్థిమితీషాఙ్గణ్యమ్” “షాఙ్గణ్యంపరమంమహాః” ఇత్యనకృత్షాఙ్గణ్యశబ్దేన బ్రహ్మవ్యవహృత్య, శక్తిశబ్దేనశ్రియోవ్యవహరదర్శనాత్, “షష్ఠీర్గుణైరిన్వితత్వాత్జ్ఞానాదిభిరనన్యగైః” ఇతి పాద్మసంహితోక్తేశ్చభగవదీయాత్షాఙ్గణ్యదస్తి శ్రీషాఙ్గణ్యస్యవిశేష ఇత్యవధారణాత్; “షాఙ్గణ్యతనమౌమరాః” ఇతిముక్తేశు షాఙ్గణ్యతనుత్వోక్తివత్, తతోతిశయితషాఙ్గణ్యాభిప్రాయాః పూర్ణషాఙ్గణ్యవిగ్రహత్వవాదాః.

పశ్చాదుణప్రకృతి భగవద్వర్ణ్యభిమానిత్వప్రయుక్తాభివ్యక్తేః;
శక్త్యభిమానిత్వప్రయుక్త ఏవపశ్చాత్కృత్యకరత్వవాదోఽపి; “తేనోధాన
కరితక్తిస్సాన్నిగ్రహసమాహ్వయా” ఇత్యాదివ్యవచేతాత్.

లక్ష్మ్యకమరలక్ష్మీతన్త్రాగ్నితపాతినో లక్ష్మీకారణతాసిద్ధా, అ
హిర్బుధ్విసంహితయా సుదర్శనస్వేత్వరతాసిద్ధ్యేత్. తథాహి;—
ద్వితీయేధ్యాయే, “సుదర్శనస్వరూపం తత్త్వోచ్యమానంమయాశృ
ణు । శ్రుతేయత్రాఖిలాధారే” ఇత్యఖిలాధారతోక్తా. తత్రైవ,
“కారణంజగతోయత్తదాధారోజగతశ్చయః” ఇత్యుభయ, “సుద
ర్శనమయశ్చతత్ । ఇతిసాన్నిధికంరూపంతస్యసర్వాతిశాయిచ” ఇతి
సార్వార్థ్యవైసర్గికాతిశయయోగావుక్తా. తృతీయే, “వ్యాప్తిసుద
ర్శనస్వేమాం ప్రోచ్యమానాంమయాశృణు । యద్ధాత్వాపురుషో
కేకృతకృత్యత్వమస్మతే” ఇత్యుభయ“వైశ్వరూప్యస్యసక్షేపక్రియా
శక్తేఃప్రదర్శితః” ఇత్యుచైవ సుదర్శనస్యవ్యాప్తిర్విస్తరతఃకా. చతుర్థే,
“కిన్తత్కారణమిత్యక్తం స్పష్టయేయత్సర్వే సుదర్శనేనయ
ద్వాప్తిప్రయాపతఃకార్యోన్మతః” తత్రైవకార్యతత్వానాం సర్వే
మాసుదర్శనేనప్రేరితానాంకారణేలయం విస్తరేణప్రదర్శ్య, “ప్రతి
సంభారికాంశక్తిం క్రియాంసాదర్శిసింహరామ్” ఇత్యుచైవ.

పశ్చాత్, “సమిధ్యతేయథావన్తి శ్రేఘ్నోవాపినమీరణాత్ ।
తథాసుదర్శనేనైవనిఘాతిప్రేర్యతేకలా” షష్ఠే, “యస్యయద్యాన్యశం
రూపంయత్క్రియంయత్స్వభావకమ్సుదర్శనప్రభావస్థాంతర్నియ
మభావితమ్,” తత్రైవ, “లేశతస్సప్సిరుక్తేయం భూతేస్సుధైతరాము
నే । సుదర్శనేనయావిష్టారేవభావేనభావ్యతే” త్రయస్త్రిశే;—
“నచేద్భూమాన్యనాస్త్యేనపరివార్యత్వసమ్భవః । అతశ్చైవమయం

సర్వం జగత్సావరజజ్ఞమమ్ ” ద్విచత్వారింశే సుదర్శనప్రస్తుత్య,
 “మహాలయేతత్రసమర్చ్యదేవం దినేదినేప్రాప్తసమస్తకామః । తతో
 చిరేణైవవిముక్తసజ్జః పరంపదంప్రాపచతత్ప్రసాదాత్ ” త్రిచత్వారింశే,
 “అహంసుదర్శనోనామ్నాఖ్యాతోద్యప్రభృతీశ్వరః । దురా
 లోకంమహాలోకే యత్తద్వాహంసుదర్శనమ్ ” చతుశ్చత్వారింశే,
 “అద్యంవిశ్వమయంరూపమదృష్టం దేవదాననైః । అహిమాంస్యమమ
 ర్యాదమచక్షుర్లోచరంస్వతః । యథాదేవోహృషీకేశస్తథాహమపి
 నారద । ఇత్యుక్తవంతంతందేవం సుదర్శనవపుర్ధరమ్ । స్వక్రియంరూ
 పమూర్జితమ్ । దర్శయామాసగురవే యోగరూఢాయనారద ” ష
 ట్త్రింశే, “శృణుతత్వంమహాప్రాజ్ఞరహస్యమిదముత్తమమ్ । త్వదృతే
 శక్నుయాద్దృష్టుమిమమర్థంనకశ్చన । యథానారాయణోదేవఃపురుషః
 పుష్కరేక్షణః । అనాదిరపరిచ్ఛేద్యస్తథాయమపినారద ద్వేషక్షీయ
 స్యవిద్యేతే విష్ణోస్సర్వార్థసాధనే । ప్రధానభూతేయాఖ్యాన్తవమాత్యే
 పజగుర్ధరమ్ ” ఇతి లక్ష్మీసుదర్శనేప్రస్తుత్య, “తస్మాల్లక్ష్మ్యవినాదేవ
 స్సజ్జుల్పేనప్రభుర్వరః । అనేనాపివినాకర్తుం కింశ్చిన్నార్హతికేశవః ।
 అనేనసర్వంసృజతిదేవోనేనైవపాతిచ । అనేనసంహృతిందేవోవిశ్వస్యా
 న్నేకరోతిచ । అనేనదానవాదైత్యాన్నిహన్తిమధుసూదనః । క్రియ
 తేనేనతత్కర్మసర్వంసర్వగతేననై । తస్మాత్సర్వాత్సనాచైవం స్వంబు
 ధ్ధ్వాపరిరక్షతి । యథాస్వంస్వామినోరక్ష్యం రక్షన్తిస్వయమేవహి ।
 ఏవంసర్వస్యజనసంలక్ష్మీంలక్ష్మీధరస్సర్వయమ్ । చతుర్ధాప్ర్యాహ్యచా
 త్తానం స్వభూతాంపరిరక్షతి ” ఇతిలక్ష్మీతౌల్యముక్తమ్.

తతైవ, “భగవత్సర్వవిజయసహస్రారాపరాజిత । శరణం
 త్యాంప్రపన్నోస్మి శ్రీకరస్తుసుదర్శనమ్ । అనేనైవప్రపన్నస్య భగవన్తు
 సుదర్శనమ్ । తస్మాదుబధ్ధాఃపాప్మానస్సర్వేనశ్యన్తితత్క్షణాత్ । కృతా

స్వనేసర్వాశితపాంసితపతాంవరః సవ్యేతీర్థాస్సర్వయజ్ఞాస్సర్వదానాని
చక్షుణాత్. కృతాన్యనేనమోక్షశ్చతస్యహస్తేనంశయః” ఇతిమోక్ష
ప్రదత్వము క్తమ్. ఏకోనవప్తితమేధ్యాయే, “సమస్తజగదుత్పత్తిస్థితి
సంహారహేతవే! సుదర్శనాభిధానాయైనమశక్త్యైక్రియాత్మనే”

శ్రితావప్యక్తం “మనసోవశేసర్వమిదమ్” ఇత్యారభ్య
“సుధితాండధాతు” ఇత్యన్తేన మద్విచతుష్టయేన; సజ్జుల్పాభిమాని
త్వవదభేదోపచారాదినిబద్ధసంసర్వమిదంవై భవవాదఇతిచేత్; భగవ
ద్బుద్ధిశక్తిప్రకృత్యభిమానిన్యామచుగ్రహకార్యవ్యాపారేషు స్వభూ
కిజ్జరంభగవన్తం కాన్తంప్రేరయన్త్యాం నిగ్రహకార్యవ్యాపారేషు
అనవసరేపతిభావపాలనాయానుమన్యమానాం స్వప్రీత్యుద్దేశ్యక భగ
వదీయ సకలవ్యాపారాయాంలత్త్వైం ప్రణయనిబద్ధసవిగ్రహైకీకార
ప్రధానపత్నీ త్యాదిభిస్తాదాత్మ్యవ్యవదేశోర్హాయాం కింవావైభవందు
ర్వచమ్.

అహిర్బుధ్నయసంహితాయామపి, క్రియాశక్తేః కారణత్వస్య
+ భావనాయావవాసకృదిచ్ఛాశక్తేః కారణత్వముపవర్ణ్యతే. ఆచార్యై
రపి “తత్పరేషుశాస్త్రేషుసత్సు” ఇతి పక్షపాతితాభ్యుపగతా.
ప్రథమాధ్యాయే “ఏషాహిశ్రేయసాంమూలమ్” ఇత్యారభ్యఉచ్య
మానంవై భవం “స్థితానారాయణాత్మనా” ఇత్యనేన భగవదభేదోప
చారనిబద్ధన మితిదర్శితమ్.

శ్రితీనామభిసద్భిశ్చ ;--“సైవదేవీవమైవజగతాంప్రాణ ఏషై
వసృజతే” ఇత్యాది భూతాత్మస్వరూపనిరూపకత్వోక్త్యా + స్వస్యా
స్సర్వభూతాత్మకత్వోక్తిరన్యత్రోపచారికీతిదర్శితమ్; షాష్ట్యాక్షిః
పంచగుణప్రకృతి భగవద్బుద్ధ్యభిమానిత్వాత్. అన్యథా సహకార్యన

షేతాద్యనిర్వాహాత్. “జగత్ప్రకృతిభావోమేయస్సాశక్తిః” ఇతి,
 “మే”ఇతి పరమాత్మార్థకవ్యవస్థాంతం శక్త్యవ్యయి; “మే”ఇతి పరమా
 త్మనిర్దేశః; ప్రకృత్యభిమానిత్వభగవత్ప్రేరకత్వాదిభిర్వాచ్యభోష
 పత్తిలక్ష్యైః పవనిర్వాహ్యమ్.

“తావావాంతత్వమేకస్తు ద్విధాభూతావివస్థితౌ” ఇతి వ్యవది
 శ్యమానమైక్యమ్, “మత్సావిచ్ఛన్నద్వయశాదేవ” ఇత్యాదేర్నిమిత్తమ్.
 “ఏకథాచద్విధాచ” ఇత్యాదేః, “నచశక్త్యావినా” ఇత్యాదినాతుభ్యో
 ర్థః. లక్ష్మీప్రీతినాధనప్రశ్నేలక్ష్యైః స్వపృష్టభగవదుక్తైరుత్తరక్షేప
 కథనాత్, నర్వమపీదంప్రకరణమధర్వశిరఃప్రభృతివదిత్యవగస్తవ్యమ్;
 “అన్తస్థినితోహంసర్వేషామ్” ఇతిమధ్యేపుల్లిజ్జనిర్దేశాద్భావోవ్యక్తః.

అన్యథా “ప్రాప్నోతిపరమంబ్రహ్మ లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్,”
 “లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం యదుపేయంబ్రహ్మశాశ్వతమ్” “లక్ష్మీనారా
 యణాఖ్యం యద్భ్రహ్మనిర్దేశ్యముచ్యతే” “ఓజ్జ్వలఃప్రణవస్తారస్త
 స్సన్ బ్రహ్మణిష్ఠతి” ఇత్యాది ప్రయోగాచ్చలక్ష్యైః బృహత్త్వమపి
 న్నాత్; “దేశాత్కాలాత్తథారూపాత్ఫరిచ్ఛేదోసమస్సృజః నిత్యని
 ర్దోషనిస్సీమకల్యాణగుణశాలినీ” ఇతిస్వరూపతోగుణతత్త్వబృహత్త్వో
 క్తేశ్చ. ఇష్టాపత్తేతు, “బ్రహ్మణిశ్రీనివాసే” ఇత్యత్రబ్రహ్మేతిలక్ష్యమ్;
 శ్రీపతిత్వాదికంలక్షణమ్” ఇతితత్త్వటీకావిరోధః. యథాస్థితబ్రహ్మత్వ
 కత్వానుసంధానే బ్రహ్మదృష్ట్యనుసంధానే, “లక్ష్మీకౌస్తుభలక్ష్యజేనమ
 ఇదంతస్థైపరబ్రహ్మణే” ఇత్యాదివిరోధః, “బ్రహ్మశబ్దేనపురుషోత్త
 మోభిధీయతే” ఇతి భాష్యవిరోధశ్చ.

బ్రహ్మణఃపునర్కతత్రతత్రశక్తేర్నిర్దేశాత్ “వేదేభూరిప్రయో
 గాచ్చగుణయోగాచ్చశార్థి । తస్మిన్నేవబ్రహ్మశబ్దోముఖ్యవృత్తో

మహామునే” ఇత్యాది వచనబలాచ్చనబ్రహ్మత్వమితిచేత్. “ఈశోనా రాయణోజ్ఞేయః” ఇత్యాదినాపృథగ్నిర్దేశాత్ పూర్వోదాహృతవచన బలాచ్చనేశ్వరత్వమితితుల్యమ్. పారార్థ్యాత్, గుణతస్సూత్రీశయా యాంనబ్రహ్మత్వసమ్భవః. పురుషకారత్వతమపయుక్తకరుణాక్షమా వాత్సల్యాదీనామపి, గుణానాంప్రధానానువృత్తివ్యాప్తేన భగవచ్ఛేషత్వాత్. “యథాప్రభాగుణోత్కన్నః” ఇతిన్యాయాదైచ్ఛికస్యాపిశేషత్వస్యపరేచ్ఛామాత్రప్రయుక్తత్వాభావేన ఉత్కన్నరూపత్వానపా యాచ్ఛేతివదతామ్, “భోబ్రహ్మకేంత్వయాదృష్టంలక్ష్మీబ్రహ్మసనా తనమ్ । సత్యజ్ఞానమితిశ్రుత్యాసాలక్ష్మీప్రతిపాద్యతే” ఇత్యాదివచనా న్యభేదోపచారనిబద్ధనాసీతి, ఇష్టమేవ.

శ్రీయోపిబ్రహ్మత్వాభ్యుపగమే “యమస్తస్ముదే” ఇతి ప్రకమ్య, తదేవబ్రహ్మైతినిర్దేశోవిదుర్భేతః; “నారాయణపరంబహ్మ” ఇతిచ, “బ్రహ్మశబ్దఃపరేవిష్టానాన్యత్రకర్వచిదిష్యతే” “అనన్తోభగవాన్విష్ణురాజస్త”, “ప్రహేచ్యతేవిష్ణురేవైకః” ఇత్యాదివచనశతవిరోధశ్చ. పుల్లిజఘటితేషుశ్రుతివాక్యేషు కథంలక్ష్మ్యఃప్రతిపాద్యత్వమిత్యా శంక్య, “బ్రహ్మస్వరూపిణీమ్” ఇత్యాశయఆవిష్కృతః.

బ్రహ్మన్నరదీయవచనాని, “తస్యశక్తిఃపరా” ఇత్యాదీనిప్రకృతివిషయాణీతిస్ఫుటమ్; “భావాభావస్వరూపాసావిద్యావిద్యేతిగీయతే” ఇత్యుక్తేః. మమత్వాదిపక్షాః పరపక్ష తేనోపన్యస్య “ప్రకృతిశ్చసనా చేతివదన్తిపరమన్వియః” ఇతి సిద్ధాంతకథనాత్, వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపేణవ్యాప్తికథనాచ్చ, “తస్మాద్ధరిస్సదాభ్యేయశ్శుభ్రచక్రగదాధరః । ఆది కర్తామహాకర్తా శ్రియసార్థంజగత్పతిః” ఇతిశ్రియాసార్థం భ్యేయత్వ కథనంసకారణత్వాపాదకమ్. “శ్రీభూమినీలాసహితంచింతయేచ్ఛనదా హ్మది” ఇత్యాదివచనపక్షే.

పాద్యే, “జగత్స్థితిలయాతస్యాఉస్థిలననిమిలనే । సర్వస్యా
ద్యామహాలక్ష్మీస్త్రీగుణావరమేశ్వరే । లక్ష్మ్యాలక్ష్మ్యస్వరూపాసా” ఇతి
ప్రకృత్యభిప్రాయమ్. “శూన్యంతదఖిలం స్వేనపూరయామాస తేజసా”
ఇతి, స్వకీయేన-పరమాత్మనేత్యర్థః. లక్ష్మీతస్త్రీతు, ఏతదేవబ్రహ్మభేదేన
అన్యథావ్యాఖ్యాయత ఇత్యవిరోధః.

జయాఖ్యసంహితాయాఞ్చ, “అనాదివాసనాయుక్తః” ఇత్యా
రభ్య అనుగ్రహశక్త్యాత్కతాలక్ష్మ్యస్తదుత్పాదకతయోచ్యతే; పర
స్తాద్భ్రష్టాణఉదేతీత్వక్తేః. సాత్వతేచ. మత్కారైరనువిధాప్రకృతేః
ప్రకృతిరిత్యుక్త్యా ప్రకృత్యభిమానినీత్వచ్యతే బ్రాహ్మపురాణగతాని
నామాన్యప్రేవం నిర్వాహ్యాని.

“యథాసర్వగతోవిష్ణుః” ఇత్యేతత్ “త్వయాచవిష్ణునాచా
మ్” ఇత్యేతేనసహ, “సామ్యాసామ్యైర్జగద్రూపైస్తవ్యైతద్దేవిపూ
రితమ్” ఇత్యనేనవివృతమ్. క్వచిదస్యాప్రకృత్యాత్మికాయాః కార్య
ముఖేనవ్యాప్తిరుచ్యతే; క్వచిచ్ఛాస్యాశక్తిచక్రనాయికాయాస్తత్త
చ్ఛక్తిముఖేన, క్వచిచ్ఛ, “వ్యాపినీవిష్ణురూపేణ” ఇత్యుచ్యతే. శ్రియా
భూమినీళాదిస్వరూపవ్యాప్త్యావిశేషకథనపరే భగవచ్ఛాస్త్రవచనే,
స్వరూపశబ్దో భగవద్ధర్మభూతజ్ఞానపర ఇత్యాహుః.

వస్తుతోఽపక్షపాతిప్రమాణస్య అన్యథానయనేమానాభావాత్,
సతివిశేషేనామాన్యవచనస్యసజ్జోచనీయత్వాచ్చ, చతుశ్లోకీభాష్యే
ద్వితీయతృతీయచతుర్థపక్షేష్వన్యతమం పక్షమాశ్రిత్యవిభుత్వవచనా
నీయథాశ్రుతానినేతవ్యాని. “అర్థోవిష్ణురియంవాణి” ఇత్యాదివిశేషా
భిమాననిబద్ధసతివిభజ్యనిర్దేశాత్సప్తమ్, “సర్వలోకానాంజననీమ్”
ఇతిమాతృత్వపరమ్. “పరాశరస్తుభగవానామైవానాంబ్రహ్మరూపిణీమ్”

ఇది, విద్వేషమిత్వం. బ్రహ్మస్వరూపవిహారికామితివా. విష్ణుశ్రీనివాసాత్,

అత్యంతమోక్షప్రదత్వవచనాని కర్తామ్యపాయత్వబోధక వచనైస్తుల్యాసీతి, సేషామనన్యధాసిద్ధప్రమాణబోధితాజ్ఞేపన్యససాచే అత్రాపితాదృశ పురుషకారజ్ఞేపన్యససాచన్యాయత్. తాదృశత్వోపురుషకారన్యవత్త్వము. నాత్వతపచస్వస్య దేన్యాశ్చవిభజ్య విశ్వేన్యమోక్షయోః పృథక్కథనాత్; శేషుంద్వయాధికారేవత్త్వము.

సైషావిభవ్యపితీవః; ఏషోణురిత్యత్రబద్ధాధికారాత్, ముక్తేషుస్వరూపపరిణామావస్తే ర్నవిభుత్వమాశ్రిణిమః; నిత్యేష్వస్యేషు (౧) “త్రసరేణుప్రమాణాస్తే” ఇత్యుక్తేః, విభుత్వబోధకావత్కపాతిప్రమాణాభావాచ్చనాణుత్వత్యాగః; బేవలక్షణేణుశబ్దః పరిచ్ఛిన్నపరః ఏవశ్చసర్వశాస్త్రేష్వస్యా భూమప్రాయపాత ఉపపద్యత ఇత్యేకే.

అన్యేషు, విభుతిర్వయశేషిత్వ విశ్వగలక్షణమ్; కారణత్వాదికన్తులక్షణం పతిమాత్రగోచరమిత్వస్యా ఉక్తిరకోటిప్రవేశేపవ. అథావ్యస్యాసర్వం స్వతిస్తాతినిత్యేచ్ఛాసిద్ధమిత్వానం. జగద్వ్యాపారస్వస్యా ఆచారైః క్వచిదవినోక్తః. (౨) “సర్వశ్చకుర్వాహరిః” “తదిశితపరాధీనోవిధతేఖలమ్” (౩) “హరేస్సమన్వదిదచిద్విధానవ్యసనమ్-ఆలోకే సాన్త్యయన్త్యై” (౪) “స్థిరచరిచనాతారతమ్యమురాశే-యద్భూతిభక్తాఃప్రమాణమ్” (౫) “దేవితేవిహృతయే సజ్జల్పమానఃప్రియః” (౬) “శ్రీరజ్జేష్వరదేవి-పూర్వఃపుమాగ్గుణమాయయాత్మనివహావిప్లాన్య - తవపరీహసాత్సనేకేభయేకల్పతే”

(౧) ఆషా-సం-౬-౨౩

(౨) శ్రీమ-౧

(౩) శ్రీగుణరత్న-౧

(౪) శ్రీగుణరత్న-౪

(౫) శ్రీగుణ-౧౯

(౬) శ్రీగుణ-౨౦

(౧) “ఇద్విరయోవిహతుంవిన్యస్య” (౨) “స్వంశరీరైకదేశంవిస్తృణానః” (౩) “క్రీడసిశ్రీసమక్షమ్” “హరే-యదక్షికారతస్సప్రప్యాదివ్యసంసార్థమ్” ఇత్యాదిషు ప్రయోజత్వమాత్మోక్తేః.

వేదాంతాచార్యాణామపిమతే విభుత్వమనన్యాధీనాతిశయత్వం స్వేచ్ఛాసహకృత భగవదిచ్ఛాధీనభగవచ్ఛేషత్వం మోక్షప్రదత్వం జగజ్జననసామర్థ్యఞ్చ త్యేతావంతాత్రమభిహితమ్. సతుజగద్వ్యాపారోపి. అపక్షపాతిప్రమాణేషు క్వచిదపితదనుక్తేః. యదాహుః; (౪) “త్వత్సమిప్రత్యైవిహరతిహరా సముభినాంశ్రుతీనాంభావాయాథా” ఇతిసృష్ట్యాదిషుసమాసలీలతయాప్రేరకత్వేన సహకారిత్యాభిప్రాయ ఇతిచ; జగజ్జనకత్వేత్యత్ర జనకత్వశబ్దః ప్రేరకత్వేన సహకారిత్యాభిప్రాయ ఇత్యనేనవివృతః.

శక్తిత్వవాదాస్తు పక్షీత్వవిశేషణత్వాభిప్రాయాఇతి, విహారోపయుక్తత్వపరాఇతిచ చతుశ్లోకే భాష్యేస్తుప్తమ్. “అత్రాపిచపక్షీత్వాది విశేషణ” ఇత్యుక్తమ్. “తస్యశక్తిద్వయంతాదృక్” ఇతిభూమ్యా మసీహాప్రయుజ్యతే. ప్రథమపక్షస్త్వైవ సృష్ట్యాదివ్యాపారవిషయత్వే ద్వితీయపక్షే సృష్ట్యాదివ్యాపారవిషయే స్వీత్యుక్తివైయర్థ్యసామ్య నిర్వాహహేతుషు శేషిత్వాదైవ్యకస్య ఏకత్వవాదహేతుత్వం ప్రథమమపిజగజ్జనకత్వ ముల్లంఘ్యుక్తమ్.

అకారే ప్రథమోక్తకారణత్వాదిలజ్ఞనేన, రక్షకత్వ శేషిత్వయోగస్సన్నియోగ శిష్టన్యాయఉక్తః. శారీరకచతురధ్యాయ్యథేత్రియస్సధీచీతోవక్తౌ కారణత్వపరస్య ప్రథమాధ్యాయస్య శేషిత్వతాత్పర్యముక్తమ్. “సహారభేషిహికార్యే” ఇత్యాది మోక్షప్రదానవిషయమ్,

తత్సహపరితత్వాత్; “సల్లభాప్రీతిముద్దిశ్య” ఇతి పూర్వమపివాక్యం
సర్వపక్షసాధారణమితి “త్వత్సమ్విత్త్వై” ఇతిసోపన్యాయశ్చే.

సచతత్సమ్విత్త్వై నిరాకృతమ్; యత్సజ్జలంబితి, స్వరూపని
రూపకత్వపురుషకారత్వాది పరిమిత్తుక్తానపి స్వరూపనిరూపకం
ఘటకత్వమితివత్, నిరూప్యనిరూపక సాధారణ ధర్మావచ్ఛిన్ననిరూప
కత్వోక్తేరసాజ్గత్యాత్ నిరూప్యతావచ్ఛేదక ధర్మాసాధారణ్యమా
పశ్యకమ్; జగద్దేతుభూతం యోగినమాధిలక్ష్యం తేజోభవత్యానవైవ
పర్యాప్తమిత్థే పాదలాక్షరసాజ్గపదవైయర్థ్యమ్. నారాయణ
స్వయా సహజగత్సృష్ట్యాదికరేత్యేవచ వక్తివ్యంన్యాత్. “త్వత్స
మ్విత్త్వై” ఇత్యత్ర త్వయాసహేత్యధ్యాహారే సపవదోమః. “కర్తా
ర్హఫలదేవత్యై” ఇతిచ చతుశ్లోకీభాష్యే ఉక్తమ్.

దణ్డధరత్వాభావశ్చ అసక్రదాచారైర్మతః ప్రసాదశబ్దేన
కరుణాగుణోలక్ష్యత ఇత్యుక్తమ్. అవతారేషు శోకవత్కోప ఉప
పాదయితుంశక్యః. “ప్రియోపిసప్రియోమేస్యాత్” ఇతి ప్రియోసస్యా
దితియోజయితుంశక్యమ్. అప్రియపరత్వేపి లక్ష్యతస్యగతోసావస్థచ్ఛ
బ్దః బ్రహ్మపర్యంతః; “త్వక్తాలక్ష్యై” ఇత్యాదాత్యాగోప్యపేక్షా
మాత్రమితి చతుశ్లోక్యధికారాదాస్థితమ్. ఏవం సత్యవిస్వరూపయో
గ్యతామాత్రేణ అస్యా ఈశ్వరత్వసమ్భవే సృష్ట్యాదావపితథావక్తుం
శక్యమ్. నిజేవరత్యాయామ్. “నిరుపాధిక శేషిత్వతదభివ్యాప్తభేదకైః
అజీవతత్వతద్దానతివిధాతాధికత్వధీః” ఇతి జీవవైలక్షణ్యస్ఫుటే జగ
త్కారణత్వేహేతే సత్యవినిరుపాధిక శేషిత్వాద్దేహేతుత్వవర్జనం చా
నుచితంన్యాత్. తదభివ్యాప్తభేదకమ్ - అత్యసమర్పణోద్దేశ్యత్వాది
సర్వావస్థాస్వపి సపత్నీక ఇత్యత్రాపిపత్నీ శబ్దోదిత పారాధ్యానుగుణా
నుమతి ప్రేరణాదిసాపేక్షత్వమేవాభిమతమ్.

చతుర్లోకీవ్యాఖ్యానే తచ్చ దేవసంస్వవల్లభాసహితస్యైవేత్యుక్త్యా, “ఆహుశ్చ, యస్యావేత్స్యముఖమ్” ఇత్యాద్యుదాహృతమ్. ఆహుశ్చేతివాక్యఞ్చ, ఉక్తఞ్చ శ్రీవిష్ణువైభవకారై రిత్యాదివద్యుక్తి సిద్ధస్యార్థస్య ఆప్తవాక్యసంవాదోష్యస్తేతి జ్ఞాపనపరమితిసార్థాస్తర పరత్వకల్పనాప్రామాణికీ. “అత్ర హేతుత్వముదయాపేక్షయారక్షణాపేక్షయాచయోజ్యమ్” ఇతి. అత్ర ఉదయరక్షణ శబ్దావనిష్ఠనివృత్తిష్టప్రాప్తిపరావతి ప్రకరణపర్యాలోచనాశాలినాంస్ఫుటమ్. అత్రప్రళయాదికం వివక్షితమితికేచిదితిచోక్తమ్.

శ్రియఃకాస్త ఇత్యాదీనాంశ్రియాసహిత ఇత్యస్మిన్నుద్ధేయత్వత్తిర్నైకగ్యా; “పశ్యస్తీషుశ్రుతిషు” ఇతిలోకే పూర్వోత్తర సమభివ్యాహారాత్, “యువయోః” ఇతిరసజనకత్వాద్ధేవప్రీ; “సర్గస్థిత్యవసానకేళిరసికా” ఇతిహ్యుక్తమ్; “శృంగారలీలౌపమవిశ్వకృత్యమ్” ఇత్యప్యేవం నిర్వాహ్యమ్. (౧) “ఒడ్డొడియాలో” ఇత్యధికారసజ్జగ్రహగాధాయామ్, “ఆకీ” ఇత్యధికపదోక్తే రేకశబ్దానురోధాచ్చ, తదనుమతివిషయభూత సజ్జుల్యేనేత్యర్థః. ఉభయోస్సజ్జుల్యాప్రయత్వమహిర్బుధ్నసంహితావచనస్వారస్యవిరుద్ధమ్; శ్రుత్యాదివ్యనుక్తఞ్చ; తుల్యవత్సజ్జుల్యాప్రయత్వే అద్వితీయత్వ శ్రుతివిరోధశ్చ.

“నసమాజనపత్నీ కే సద్వితియోక్తిసాహసమ్! నవ్యాప్రియేత సాతద్వద్యదిపత్నీ త్వహేతునా । ఏకోయష్టేతియష్టైత్యే తాన్త్రికైరేకతాన్వయః । ఉక్తోనాత్రతథాబ్రహ్మశ్రీకాన్తఇతిదర్శితమ్ । అతోస్యాఅనుమన్తైత్వం క్వచిత్సేగ్రిరకతాక్వచిత్ । నిగ్రహేత్వనుమన్తైత్వంప్రేరకత్వంపరత్రచ”॥ “తదస్తర్భావాత్త్వామ్” ఇత్యత్ర స్వయాపనిరూపకత్వేన సర్వత్రశ్రియఉపస్థితిరుక్తా; ఇదమిథన్వవిభవఇత్యుక్తేః.

సాచప్రత్యుత్తరైరాకాంక్ష్యసంపాదకతయా సకార్యాప్యయోపయోగిసి; నవాశాద్భి; అపక్షపాతీప్రమాణబలాన్తు అకారే ఉపశ్చితాయా శ్చేషిత్యావ్యయస్వీక్రియతే. సర్వశేషశ్చేష్యన్యాయామృతి జగత్కరీత్యం కృదిదుమ్.

అస్తః ప్రవిశ్యనియమనం భగవతోనేశ్వరశబ్దబలాదనగతమ్. అతాదృశ్యేవేశ్వరశబ్దస్య ప్రాక్స్యయోగదర్శనాత్ ; కిన్తవిన్తర్యా విశ్రాంతపాణాదితి. తత్రచనాస్తి లక్ష్మీనన్నిధిః; అస్తః ప్రవిష్టాపియం సర్వేషాంపతిరేవనియచ్ఛతీతి స్వయమనుమతిమాత్రంకరోతి; అన్తేన్తర్లక్షణైశ్శరీరత్వంశ్రియఅస్తాంవా, మావాభూత్; చేతనవిషయేపత్యభిప్రాయాను గుణమాజ్ఞాపయిత్యత్వమ్; అచేతనవిషయేచ వినియోగాదిరూపమస్యానియస్తృత్వం పత్నీత్యానుగుణమ్.

సామర్థ్యమైవసృజ్య సర్వత్రాస్యామతద్వయే । ఇప్రతస్తు పరాధీనం స్వాధీనమపివాభవేత్ । మోక్షప్రదానసంజ్ఞల్పే బహుమానానుసారతః । సపత్నీకస్యదేవస్య ప్రపత్తవ్యాచతావృభా । అథవాపతిపారార్థ్యా త్కేవలంసానుమన్యతామ్ । చేతనేనతథాప్యేషాప్రపత్తవ్యేతిదేశికాః । ప్రాగేవప్రేరయస్తీయా భర్తారంసంశ్రితాసతీసానాశ్రితాపికార్యన్నః కరోతికరుణామయీ । ప్రమాణంభిన్నకాలీనప్రపత్తిద్వయగోచరమ్ । కీర్తిశ్రీర్వాక్చనారీణాం మమతేజోంశసమ్భవాః । ఇత్యాదిగీతావచనా త్వత్తత్త్వీరితిసూక్తితః । ప్రధాదిపృష్టాన్తవశాబ్ధిన్నలక్షణతోక్తితః । తస్యాశ్చజగత్తత్త్వేతి నిర్దేశాత్తుల్యవత్తయా । యవత్వాదావితీక్లోకే భేదస్యేచ్ఛికతోక్తితః । అభేదకథనద్వారా తుల్యతోక్తివరత్వతః । వదామోభవతోమృత్యుచ్చైశ్చియశ్చీరితికీర్తనాత్ । గుణసాధారణ్యసూక్తేష్వాద్ధుజ్యేననిరూపణాత్ ।

(3౯) భర్తావినుడై య పడుక్కయుమ్ ప్రజైయినుడై య తో
ట్టిలై యుమ్ విడతేయిరుక్కుమ్ మాతావై పోలే ప్రభ
మచరమపదర్జలై విడతేయిరుక్కుమిరుప్ప.

హారే స్తథే వముక్తస్య బ్రహ్మరూపోక్తితౌల్యతః । జగన్నిదానతా
సూక్తే స్వీప్యయాభిర్బహునూక్తిభిః । వ్యాఖ్యానాదన్యశబ్దస్య ద్వంద్వా
న్యార్థపరత్వతః । భూమ్యాదిప్రాయసాతాచ్చ ద్వేషక్షీకృతితుల్యవత్ ।
నిర్దేశాన్నారూపత్వా దీశాధీనాపిచేద్దిరా । శేషిప్రాప్యత్వకరుణా
ప్రాచుర్యైరతిరిచ్యతే । జీవేశ్వరాభ్యామతులాదేనైశ్వర్యాదికార
ణమ్ । లోకేశేశవిభూతీనాం కారణంతన్నిరీక్షణమ్ । జీవలక్షణసక్త్యా
హ్యస్వేశాధీనత్వబుద్ధయే । నైలక్షణ్యధియైజీవా దీశకోఽనివేశితా ।
యత్కించల్లక్షణంకృత్వా ప్రవేశ్యాయత్రకుత్రచిత్ । వస్తుస్వరూప
మేతావదిత్యాచార్యాఃప్రచక్షతే ॥

అతఃపచ్చికన్యానైచ్చికస్యవాశేషిత్యస్యప్రణవేప్రకాశనార్థం
మకారేతన్యాః ప్రతిపాదనమావశ్యకమితి, కథ మకారే ఆక్షేప్యత్వము
క్రమతఃహ (భర్తావినుడై య విత్వాది). పతిపార్థ్య ప్రజారక్షణ
స్వభావత్వాత్, ప్రభమచరమపదేన జహాతీత్యర్థః; ప్రభమపదాన్వయః
తద్వాచ్య శేషతయామకారేణ ఉపస్థితిః. చరమపదాన్వయః-తదర్థరక్ష
కతయీ అకారేణ ఉపస్థితిః. మకారేణాన్య అభిధానం జీవత్వపక్షేనుఘ
టమ్. విభుత్వేపిజ్ఞాతృత్వాదిభిర్భూత్వానైవైకగ్రతాపచ్ఛేదక రాహిత్య
త్వాచ్చ.

కేచిత్తు, పూర్వోక్తేనప్రకారేణ సజ్జలయ్యప్రకారాన్తరే
జాప్యన్యా ఉపస్థితిమాహ (భర్తావినుడై యవితి). అకారేణభగవతో

శ్రీనందగోపరై యుమ్ కృష్ణనైయుమ్ విజాతయశోదై ప్పిరాట్టియైప్పోలే.

(౮౦) ఒరువనన్దిమైకొమ్మమ్మాత్తు గృహిణిక్కిన్జ్జిన్జ్జే అనణగోల్లై యొమ్ముతువతు; అకిలుమ్ పశిశెయ్వతు గృహిణిక్కిన్జ్జే. అతుపోల నామ్ పిరాట్టిక్కిడిమైయాయురుక్కుమ్బడి.

జగత్సృష్ట్యాదివ్యాపారాభిధానాత్, తస్యచక్రజేయంఖల్వితిన్యా యేన వినాశ్రీయం రసాజ్జనకత్వాదకారోక్తకారణత్వాన్యధానుపపత్త్యా శ్రీయజుషస్థితిత్యకారాధాపరిత్యాగః, మకారాధానిరూపిత రజకత్వాన్యధానుపపత్త్యధీనోపస్థితీచేవ మకారాధాపరిత్యాగ ఇత్యాహుః.

కశశ్రుతిసిద్ధోకారోపస్థాన్యత్వాభిప్రాయకోయం గ్రన్థఇత్యశ్లేః; అపరేతు, అకారాధోపస్థిత్యనన్తరభావినీ మకారాధోపస్థితేః పూర్వభావినీచాత్రలక్ష్మ్యుపస్థితిరితిమధ్యే ఉపస్థితత్వమేవ ప్రథమచరమ పదాపరిత్యాగ ఇత్యాహుః.

ఉక్తమేవార్థముదాహరణ విశేషనిష్ఠ త్వేనదర్శయతి (శ్రీనందగోపరై యుమితి). యశోదాయాభర్తృ ప్రజామధ్యనర్తిత్వం గోదాసూక్తావిశదమ్.

నన్వస్తు యథాకథంబుల్లక్ష్మ్యుపస్థితీ; తథాపితన్యాశ్లేషత్వనిరూపకత్వేనాన్వయే కిరమానమిత్యాశజ్ఞ్య, జాయాపత్యోర్నవిభాగఇతిన్యాయతః పరిప్రాధాన్యన్మాతేణ ఏక శేషిత్యోక్తావప్యన్యాశ్లేషిత్వమగ్ధసిద్ధమిత్యాహ (ఒరువనిత్యాది)

“యస్యశ్రీర్నిత్యహృద్యానిరుపధిగ్రహిణీ నన్దతి చ్చన్దవృత్త్యా యస్యాపత్యంప్రజేశప్రభృతి విహరణం యస్యవిష్వక్పరార్థమ్! లీలాభోగప్రభేదాద్వ్యతిభిదురమిదంయస్య విశ్వంవిభూతిస్సత్తా సిద్ధాను

(౪౧) ఆకప్పిరిత్తు నిలైయిలై, ప్రభైయుమ్ ప్రభావానైయుమ్
పుష్పైయైయమ్బాలే.

(౪౨) ఆకవిచ్చేర్ త్తి ఉదేశ్యమాయ్విట్టతు.

కమ్పానిధిరవతుసవస్పవ్తలోక్కిగృహస్థః ॥” ఇతి ; అతః పృథగ్వాచక
శబ్దోనాపేక్షితఇత్యాహ (ఆకవితి) (నిలై) వాచ్యతయాస్థితిః.

అథవా, (పిరిత్తు) శేషత్వానిరూపకతయా; అపృథక్స్థితిమాత్ర
స్య సర్వసాధారణ్యేనావత్తన్యత్వాత్, సర్వాతిశాయి స్వరూపనిరూ
పకతయాపిశ్రియ ఉపస్థితిరిత్యాహ (ప్రభైయైయమిత్యాది).

(౧) “స్వరూపంస్వాతంత్ర్యం భగవతశ్చదంచస్త్రివదనే త్వదాశ్లేషో
త్కర్తాద్భవతిఖలునిష్కర్షసమయే । త్వమాసీర్వాతశ్చీకమితురిదమి
త్థస్తవవిభవస్తదన్తర్భావాత్త్వాం సప్రథగభిధత్తేశుతిరపి ” ఇత్యా
చార్యోక్తిరత్రానుసంధేయా. “స్వయాదీప్త్యైర్తుమ్” “ప్రసూనం
పుష్పస్తీమ్” ఇతిదృష్టాన్తద్వయమప్యచార్తైరుక్తమ్. (౨) “ఉదధేరి
వచస్కర్మం మహత్తేవవిహాయసః । ప్రభేవదివసేశస్య జ్యోత్సేవహి
మదీధితేః । అహస్తయావినాహంహినిరుసాభ్యోనసిద్ధ్యతి । అహమర్థం
వినాహంతానిరాధారానసిద్ధ్యతి । అహంతాబ్రహ్మణస్తస్యసాహమస్మి
సనాతనీ” ఇత్యాదీని సాంహితానివచనాని స్వరూపనిరూపకత్వపరాణి
ద్రష్టవ్యాని. అతః ఉభయో రేవ శేషిత్వేనానుసంధేయత్వమిత్యాహ
(ఆకవితి).

పూర్వతరవాక్యే అకారబోధ్యత్వం శేషత్వనిరూపకత్వంవా
దమ్పుతివృత్తిత్యుక్తమ్; ఇహాత్మశేషిత్వేనానుసంధేయత్వముక్తమిత్యపా
నరుక్త్యమ్. యద్యపిరక్షణాన్యథానుపపత్తి విగ్రహానిరూపకత్వజగ

(౪౩) ఇతిలే చతుర్థి యేజిక్కుయ్యమ్.

(౪౪) చతుర్థి యేజిసపడి యెన్నెన్నిల్ ; నారాయణపదత్తుక్కు సజ్జిహమాయిరుక్కైయాలే.

ద్వ్యాపారప్రయోజకత్వ సర్వాతిశాయిస్వరూపనిరూపకత్వరూపాః చతురోప్యవస్థితీహేతూనుపన్యస్య ఉపస్థితాయాలప్యస్యాః శేషత్వా నిరూపకత్వ మనభిధానాదితిశజ్ఞా పరిహరణీయా. తథాపి తృతీయ హేతూ క్షిదశాయామైకరస్యప్రయోజకపతివత్త్వి భావస్యావస్థితత్వాత్ తస్మిన్ సరమేవ తదుపజీవ్యాఽవిభాగః కథితః. కేవలప్రకృత్యావివక్షితార్థాసిద్ధేరాహ (ఇతిలేయితి).

“సుపాంసులుక్” ఇత్యనేనలుప్తత్వాన్న యోగ్యానుపలబ్ధు బాధ ఇతి, కథ్థియుమిత్యనేననూచితమ్. ప్రథమాతిక్రమేకారణాభావాత్ప్రథ మాస్తత్వమేవాశ్రిత్య జీవబ్రహ్మైక్యపరతాస్వీక్రియతా మిత్యాశయే నశజ్ఞతే (చతుర్థి ఇత్యాదినా). “నారాయణపదత్తుక్కు” ఇతి హేతు సిద్ధిప్రకారః పూర్వముక్తః.

అథవా, తత్సజ్జిహత్వం - తదవిసృద్ధాన్త ప్రతిపాదకత్వమ్. (ఇరుక్కైయాలే) ఇరుక్కువేణుకైయాలే. తథాచ చతుర్థ్యస్తనారాయణపదేన భగవత్కైజ్జగర్వ ప్రార్థనాప్రతీతే, తస్య నమశ్శబ్దవిహిత చతుర్థ్యస్తత్వేపి నమస్తర్తృనమస్కార్యయోచ్ఛేదస్యైవ స్వరససిద్ధ త్వాచ్చ ప్రథమాస్తత్వాసమ్భవఇతిభావః. అథవా, “సర్వభూతస్థమేకం నారాయణం కారణరూపమకారంపరబ్రహ్మామ్” ఇతి శ్రుత్యా నారాయణపదాఽకారయోర్విశేషణవిశేష్యభావప్రతీతేస్సమానవి భక్తియోగాభావే తదసమ్భవాదకారస్య చతుర్థ్యస్తత్వమూపశ్యక్ మిత్యత్రతాత్పర్యమ్.

(౮గి) ఇత్యాత్ ఈశ్వరనుక్కు శేషమెనియు.

ఇదముపలక్షణమ్ ; ఆత్మసమర్పణే ప్రణవస్యమస్త్రోత్తేన వినియోగాదనుష్ఠేయాన్య ప్రకాశకతాయాశ్చ స్వరసతః ప్రాప్తాయానిరపవాదత్వాత్, సమర్పణీయసమర్పణోద్దేశ్యయోశ్చ సామానాధికరణ్యానిర్దేశస్యానుచితత్వాత్, తత్రత్యాకారస్య ఉద్దేశ్యత్వబోధకచతుర్థ్యస్తత్వావశ్యమ్భావేనావైరూప్యాత్, అష్టాక్షరశరీరాజ్యప్రణవాద్యక్షరస్యాపిచతుర్థ్యస్తత్వంనిశ్చీయతే.

పరాశరేణచ, “అకారవాచ్యస్యవిభోర్వరే శ్చేషస్త్యహంసదామమాపిచనకర్తాస్మి పరవానవ్యయస్యవై నిత్యంనారాయణాయైవై జ్ఞుర్యంకరవాణ్యహమ్ । ఏనమాత్మస్వరూపస్తుజ్ఞాత్వామస్త్రీణమస్త్రీవిత్ ” ఇతి, ప్రణవస్యపర శేషతైకరస. స్వస్వరూపప్రతిపాదకత్వముక్తమ్. “ ఈదృశఃపరమాత్మాయం ప్రత్యగాత్మాతథృశః । తత్సమ్బద్ధానుసంధానమితియోగఃప్రకీర్తితః ” “ తయోస్తునిత్యసమ్బద్ధఉకారేణప్రకీర్తితః ” ఇత్యాదావపిసమ్బద్ధశబ్దః, “పశ్చిమింశాత్మకోనిత్యో మకారాఖ్యసమాధిమాన్ । భగవచ్ఛేషభూతోహమనన్యన్తోఽచితఃపరః ఇత్యాత్మానందృఢంజ్ఞాత్వాస్వాత్మేశమనుచిస్తయేత్ । ” ఇతి వచనానురోధాత్ శేషత్వరూపసమ్బద్ధవిశేషపరః. నిత్యసమ్బద్ధః సమ్బద్ధనిత్యతా; తతశ్చపారిశేష్యాల్లుప్రవిభక్త్యా శేషత్వసమ్బద్ధప్రతిపాదనావశ్యమ్భావే సమ్బద్ధసామాన్యబోధకషష్ట్యపేక్షయాచతుర్థ్యచ పరికల్పియితుముచితేత్యపిద్రష్టవ్యమ్.

చతుర్థ్యాపిసమ్ప్రదానత్వాద్యనేకార్థసమ్భవాదాహ (ఇత్యాదితి). చతుర్థ్యాస్తాదర్థార్థకత్వాత్పారాధ్యమైవనచ శేషత్వరూపత్వాదితిభావః.

(౪౬) శేషత్వమదుఃఖరూపమాకవన్తో నాట్టిన్ కాణ్ణితెన్నిల్;

(౪౭) అన్దనియమమిలై; ఉకన్దవిషయత్తుక్కు శేషమాయరుక్కు
మిరుప్ప సుఖమాకక్కాణ్ణెయాలే.

(౪౮) అకారత్తిలే కల్యాణగుణజ్జలే చ్చొన్ఱుకెయాలే ఇన్దశేష
త్వముమ్ గుణత్తాలేవన్దతు.

(౪౯) శేషత్వమే ఆత్తావుక్కు స్వరూపమ్.

(౫౦) శేషత్వమిల్లాతపోతు స్వరూపమిలై.

శేషత్వస్యదుఃఖావహత్వదర్శనేన ముక్తావనుప్రత్యసమ్భవా
న్నాస్య స్వాభావికత్వమితి శబ్దతే (శేషత్వమితి).

వ్యభిచారాన్న శేషతాత్వం దుఃఖావహత్వనియతమితి పరిహ
రతి (అన్దవితి).

భోగ్యగుణవదన్యనిరూపితశేషతాత్వస్య తన్నియతత్వేపిపక్షే
తదసిద్ధిరిత్యాహ (అకారత్తిలితి).

గుణజ్ఞానప్రయుక్తత్వాధీనాం కాదాచిత్కతాం వారయతి (శే
షత్వమితి). స్వరూపమ్-యావద్ద్రవ్యభావీధర్మః ; ఏవకారోభిన్న
క్రమః. శేషత్వమాత్మనస్వరూపమేవ. సతుగుణిత్యర్థః. “ఆత్మ
దాన్యంహరేన్నాన్యమ్యం స్వభావజ్ఞానదాన్యం” “దాన్యభూతాన్య
తస్య ద్వేహ్యత్నానఃపరమాత్మనః । నాన్యథాల్పతానం తేమాంబధేమో
క్షేత్రైవచ” “జ్ఞానానన్దమయస్త్వాత్మా శేషోహిపరమాత్మనః” ఇత్యా
దిభి శ్శేషత్వస్య స్వాభావికత్వావగమాదితిభావః.

స్వరూపశబ్దాక్రిత్యావద్ద్రవ్యభావిత్వనిబ్ధనేత్యే తదేవదర్శ
యతి (శేషత్వమితి). యావత్స్వరూపం శేషత్వమనువర్తత ఇత్యర్థః.

శేషత్వస్య స్వాభావికరూపత్వాదేవతద్విరోధ్యాకారజ్ఞానస్య

(గౌ) ఆత్మాపహారమావతు స్వతస్త్రిమేన్దివినినైపు.

(గౌ) స్వతస్త్రిమామోహతు ఇత్యాయావిషుమ్.

(గౌ3) స్థానప్రమాణత్వాలే ఉకారమ్ అవధారణార్థమ్.

ఆత్మాపహారశబ్దేన శాస్త్రేషువ్యవదేశిత్యాహ (ఆత్మేతి). అథవా, ననుస్వరూపపరేఽస్మిన్నస్త్రే, జ్ఞానానందమయస్త్వాత్మేత్యాదివత్, జ్ఞానత్వాదికముక్త్యైవశేషత్వం వక్తవ్యమిత్యతాహ (శేషత్వమేతి). స్వరూపమప్రధానం స్వరూపనిరూపకమ్; ఏవకారేణజ్ఞానానందవ్యవచ్ఛేదః. శేషత్వాజ్ఞానే “నిశ్చితే పరశేషత్వేషేషంసమ్మిపూర్యతే । అనిశ్చితేపునస్తస్మిన్ సర్వమన్యదసత్సనుమ్ ।” ఇత్యుక్తరిత్యా సమానిరూపేణస్వరూపేణ అన్యేషాంస్వరూపనిరూపకాణామసత్త్వాయాఅసన్నేవేత్యాది శ్రుతిసిద్ధత్వాదిత్యాహ (శేషత్వమితి). “ఇక్షే” ఇత్యధ్యాహార్యమ్.

అత ఏవస్త్రితివ్యపి శేషత్వవిరోధ్యాకారజ్ఞానస్య ఆత్మాపహారత్వవ్యవదేశిత్యాహ (ఆత్మేతి).

అథవా, ఉకారస్య అన్యయోగవ్యవచ్ఛేదార్థకత్వంవక్ష్యన్, అయోగవ్యవచ్ఛేదస్య చతుశ్చైవసిద్ధిరిత్యభిప్రేత్యాహ (శేషత్వమే) ఇతి. స్వరూపంసర్వదాశేషత్వ విశిష్టమేవేత్యర్థః. “యస్యచేతనస్య యద్ద్రవ్యం శేషత్వైకస్వరూపమ్” ఇతి శరీరలక్షణప్రత్యభిజ్ఞాపనాయ శేషత్వమితినిర్దేశః. అత ఏవతద్జ్ఞానాభావదశాయా మాత్మనోఽసత్త్వవ్యవదేశః, స్వాతస్త్రిదశాయామాత్మాపహార వ్యవదేశశ్చేత్యాహ- శేషత్వమిత్యాదిభిఃప్రీతిభిర్వాక్యైః.

ఏవం సకలజగత్కారణస్య సర్వరక్షకస్య శ్రియఃపతేశ్చేషిత్వ ముకారేణాభిధీయత ఇతిప్రదర్శ్య, ఉకారార్థందర్శయతి (స్థానేతి).

(౧౪) ఇత్యాల్ పిఱ్ కుఁ శేషమన్తనిఱతు.

ఉకారోఽవధారణార్థః. (౧) “తదుభవ్యమాదమ్” ఇత్యాదావేవ కారణానేప్రయుక్తత్వాదిత్యనుమానం స్థానప్రమాణశబ్దేనవివక్షితమ్. “తయోస్తునిత్యసమ్మన్థ ఉకారేణప్రకీర్తితః” ఇతి వచనశ్చేహనుసంధేయమ్. నిత్యత్వమనన్యార్హత్వమ్.

కాలానుక్త్యేవాఽయోగవ్యవచ్ఛేదసిద్ధిర్నిత్యహ (ఇత్యాలితి). సచ, సర్వాతిశాయివస్తుశేషత్వప్రతిపాదనమాత్రేణ ఇతు శేషత్వవ్యాప్తిస్తిసిద్ధిః; బ్రహ్మదిశేషస్యాపిమాతాపితాఽశేషతాదర్శనాత్. నచైతావతా భాగవతశేషత్వవిరోధః, తస్యభగవచ్ఛేషత్వకాష్టాఽరూపత్వాత్.

“పరస్యాతిశయాధాయి శేషమిత్యుచ్యతేబుధైః । దేహాత్మేన తదాధానం సమంచదచితోర్ద్వయోః । నిగ్రాహ్య శ్చేతనాలీలారసమీశస్యతస్వతే । ప్రకాశయంతృదార్థం కామినశ్చేషతాంగతాః । విజ్ఞాయస్వామ్యభిప్రాయం త్యక్త్వాస్వీయంప్రయోజనమ్ । కుర్వంతస్తత్ప్రియం శేషా నిత్యముక్తముముక్షవః । స్వామ్యభిప్రాయవిజ్ఞానం సార్వజ్ఞ్యాదాద్యయోర్భవేత్ । చరమాణాన్తశాస్త్రేణేత్యేతావాన్భేదాప్యతే । కైజ్ఞర్యేణభవేద్ధ్వః ప్రకృష్టఃపరమాత్మనః । సతుతాదృక్పరేణేతి తచ్ఛేషస్యాభివాఞ్ఞితమ్ । మమప్రియంమదర్శితో మద్భక్తవరివస్యనమ్ । మమాత్మానగ్నిస్వామివచనాత్తత్ప్రియార్చనమ్ । అత్యన్తాభిమతంతస్యేత్యేతద్విజ్ఞాయతేయతః । అతస్తచ్ఛేషతాకాష్టాజ్ఞేయా తద్భక్తశేషతా । కర్మోపాధికశేషత్వమేవాతోత్రినిషిధ్యతే” ఏనమ్, “అకారోవిష్ణురిత్యుక్తో మకారోజీవవాచకః । తయోస్తునిత్యసమ్మన్థ

(గీ.) పెరియపిరాట్టియార్ కు శేషమెన్నితెన్నుమ్ శొల్లువార్ కల్.

ఉకాశేణానక్రీడితః । భగవచ్ఛేషభూతోహ మనన్యాహ్వాచితఃసరః ।”
ఇత్యాదిపచనానురోధినీయోజనోక్తా.

అథవా, (౧) “అకాశేణోచ్యతేవిష్ణు స్సర్వలోకేశ్వరోహరిః । ఉద్భృతావిష్ణునాలక్ష్మీ రుకాశేణోచ్యతేనదా । మకారస్తుతయోర్దాసఇతి ప్రణవలక్షణమ్ ।” (౨) “అకారశ్చిత్తస్వరూపస్యవిష్ణోర్వాచకఇవ్యతే । ఉకారశ్చిత్తస్వరూపాయా శ్చియోవాచితభావిదుః । మకారస్తుతయోర్విప్రశీనారాయణయోస్సదా । ఆత్మనశ్చేషభూతస్య వాచకశ్చుతి చోదితః ।” ఇత్యాది శ్చుతినంహితావచనానురోధియోజనాన్తర మాహ (పెరియవితి). “అకారోకారయోర్ద్వస్త్యః కథశ్చుతిపశాది హ । వష్టీద్వివచనంలుప్తమిత్త్యేషోక్తో ౨ వగమ్యతే । బోధయత్యత్రతా దర్థ్యం వష్టీసమ్బంధవాచినీ । యద్వాచతుర్థీవ్యాకరణసయాద్భావ మత్రలుప్యతే । తాదర్థ్యత్వేనతాదర్థ్యం వ్యక్తమేవంభవిష్యతి”

ఏవఞ్చుత్ర ఉకాశేచతుర్థ్యస్తే శేషత్వబోధకత్వం లక్ష్మీ శేషత్వబోధవ్యతిరేకప్రయోజకవ్యతిరేకప్రతియోగిత్వమ్. ఏతేనకేవల సోకారస్య లక్ష్మీమాత్రవాచకత్వేపి తచ్ఛేషత్వాబోధకత్వాత్, లుప్తచతుర్థీకస్యచ అకారాచ్చతుర్థ్యన్తరాభావేన విఘనశేషత్వా నభిధాయకత్వా దసజ్జతిరితిపరాస్తమ్. ఉకారాభావే అకారస్యైవ చతుర్థ్యన్తత్వావశ్యమ్భావేన భగవచ్ఛేషత్వబోధావ్యతిరేకాత్ ;

కేచిత్తు అకారోకారాభ్యామేకపచనద్వయం లుప్తమిత్యాహుః.

† చతుర్థ్యాకరణ

‡ అకారస్యచతుర్థ్యన్తత్వాభావేన.

(౧) కతోపనిషత్

(౨) పాఞ్చరాత్రే

(౫౬) అతిలుమ్ అన్యశేషత్వమ్ కథ్యకైయే ప్రధానమ్.

తద్వచనద్వయకల్పనే కల్పనాగారవాత్, ఏకశేషత్వ ప్రతిపాదకవచన విరోధాచ్చ, కారణాభావాచ్యోపేక్షితమ్.

అన్యేతు, ద్వన్వోత్తరచతుర్థ్యా ఉభయనిరూపితశేషత్వాభిధానేపి లక్ష్మీశేషత్వనుభవితమేవేతి యథాశ్రితమేవగ్రంథం సజ్జను యన్తి; ఇమామేవయోజనానుభవప్రేత్య (౧) “అగ్రతఃప్రయయా రామః” ఇతిశ్లోకస్య ప్రణవార్థప్రతిపాదనచ్ఛాయానుకారిత్యం పూర్వై రనుసంహితమ్.

సన్వేపమిమాంయోజనాముపేక్ష్య (౨) “ఉకారోనన్యార్హం నియమయతిసమ్బంధమనయోః” (౩) “ఇతర శేషత్వధీ శ్చేద్ద్వితీయమ్” (౪) “అకారార్థాయైవస్వమహమ్” ఇత్యాచార్యైః కిమిత్యవధారణార్థకత్వయోజనైవ ప్రదర్శితేత్యతః (అతిలుమితి). (ప్రధాన్యమ్) అసన్యలభ్యత్వమ్ ; అవశ్యజ్ఞాతవ్యత్వఞ్చ.

“జాయాపత్యోర్నవిధాగః” ఇతి న్యాయేనపతిశేషాణాంపక్షీ శేషత్వసిద్ధేరన్యలభ్యం లక్ష్మీశేషత్వమ్. అనధారణమపి “అబ్బుక్షః” ఇత్యాదివదర్థాల్లభ్యత ఇతిచేత్, తత్రానధారణలాభే సాధారణస్య విశిష్టోక్తిస్తే తుః; యత్రత్వజ్ఞాతంజ్ఞాత్యతే, తత్రతదత్యంతాయోగవ్యవచ్ఛేదేతాత్పర్యమ్. సర్వంవాక్యం సావధారణమిత్యప్యేతదర్థకమేవ. అన్యథా సర్వేషాంవాక్యానాం తత్ర తదితరనివృత్తౌచ తాత్పర్యే వాక్యభేదః, పరిసంఖ్యాయాఞ్చ పరార్థస్వీకారస్యదోషత్వంసన్యాత్; సిద్ధేసత్యారమోభినియమార్థ ఇతిచన్తైయాకరణాః.

† చకారాభావాచ్చ.

(౧) రా.ఆ.౧౧-౧ (౨) అష్టశ్లో-౧ (౩) అష్టశ్లో-౪ (౪) అష్టశ్లో-౩

(గీ.౭) దేవర్కభుక్తు శేషమాన పురోడాశతే నాయక్కిడు
మాపాలే ఈశ్వరశేషమాన అత్సవస్తువై సంసారికభు
క్తు శేషమాక్షుక్తై.

(గీ.౮) భగవచ్ఛేషత్వత్తిలుమ్ అన్యశేషత్వమ్ కట్టికై యేప్రధా
నమ్. మఱిస్తుమ్ పుఱిన్ద్రామాన్దరెన్ద్రయాలే.

నచ, అన్యశేషత్వమన్యశేషత్వ విరోధీత్యుక్తమ్; అతోనన్య
లభ్యమవధారణమితి హృదినిధాయ అవశ్యజ్ఞాతవ్యతామన్యశేషత్వ
నిష్పత్తేరుపపాదయితుం ప్రతియోగినః క్రూర్యందర్శయతి (దేవర్కభు
క్తి). “శునామివపురోడాశః” ఇత్యేతదిహానుసంధేయమ్.

నకేవలం లక్ష్మీశేషత్వాపేక్షయా† అనన్యశేషత్వమవశ్యంజ్ఞా
తవ్యమ్, కిన్తు భగవచ్ఛేషత్వాదపీత్యాహ (భగవచ్ఛేషత్వత్తిలుమితి).

అత్రాప్తసమ్మతిమాహ (మఱిస్తుమితి) భగవచ్ఛేషత్వవిస్మృ
తావపి “అనన్యశేషానయమవశ్యాః” ఇతి భక్తిసారైరుక్తత్వాది
త్యర్థః.

కిञ్చ, “శ్రీనారాయణయోశ్శేషఇతిచేత్తారఉచ్యతే ! తత్ఫ
లీభూతకైజ్జ్వర్యంతాభ్యాంస్యాదిత్యవక్ష్యత | అథస్యాత్సప్రవృత్తా
బుద్ధిశ్చియశ్చీపదమస్తరా | ఉకారవిరహేషిస్యాదత్రశీశేషతామ
తిః” యద్యప్యేవకారోష్యగ్రేనశూయతే; తథాపిశేషత్వస్యానన్యా
ర్హతోక్తాఫలీభూతకైజ్జ్వర్యస్యాపితథాత్వం సిద్ధ్యత్యేవేతినతత్రప
థగవధారణాపేక్షా.

నహిసర్వాశ్చోతాయోజనాన్సంహితా ఆచారైర్వరాదృ
తాః; మాఘాక్యాహిర్బుద్ధ్యసంహితాద్యుక్తయోజనానువదేశాత్,

† అన్యశేషత్వ.

(౧౯) ఇత్రాత్ తనక్కుమ్ పిఱర్క్కుమురి త్తనైన్దిఱతు.

(౨౦) మకారమ్ ఇరుప త్తజ్జామక్షరమాయ్ జ్జానవాచియుమా
యిరుక్కయూలే ఆత్తావెచ్చొల్లుకిఱతు.

కిన్దు, యత్రాపేక్షితార్థాధిక్యమ్, సైవయోజనా ఆద్రీయతఇతి లక్ష్మీ
వాచకత్వపక్షో నాచారై ర్విరుక్తఇతిభావః.

ఏవం నమశ్శబ్దస్యకారవివరణత్వ ముపపన్నమితిసూచయన్,
ఉకారస్వపరశేషత్వనివృత్తిపరఇతి నిగమయతి (ఇత్రాలితి). “ఉకా
రోమన్మథేశేషవివరణీయః; ప్రణవఘటకత్వాత్, అకారవత్”. ఇత్య
నుమానేన ఇతరబాధసహకృతేన నమశ్శబ్దవివరణీయత్వ ముకారస్వ
సిద్ధ్యతీత్యాశయః.

ఉక్త శేషత్వాశ్రయం మకారంవ్యాచక్షే (మకారమితి). వచ్చ
వింశాక్షరత్వం పచ్చవింశతత్వ ప్రతిపాదకత్వేహేతుః; కాదిమాన్త
సముదాయఘటకత తత్సంఖ్యాపూరకవర్ణస్యపృథివ్యాదిజీవాన్త పచ్చ
వింశతితత్త్వాన్యతమత తత్సంఖ్యాపూరక తత్వవాచితానియమస్య “ప
చ్చార్థానాన్తుపచ్చానాం వర్గాణాంపరమేశ్వరః | సంస్థితఃకాదిమాన్తా
నాంతత్వాత్ త్వేనసర్వదా |” ఇతివచనేన యథాసంఖ్యాన్యాయసహ
కృతేనసిద్ధేః; వచనేష్యవ్యర్థస్య ప్రతిపాద్యత్వస్య ఉపసర్జనేపి తత్వే
న్వయః.

అథవా, సంస్థితః-వాచ్యపర్యవసానభూమిః; తత్త్వాత్సంస్థితో
వతోవాచ్యత్వే విశేషణానామపి వాచ్యత్వంసిద్ధ్యతీత్యస్మిన్నపిపక్షేన
మానవక దేశాన్వయః; ఇహతు విశేషణేజీవేనిష్కర్షోబోధ్యః. “మ
కారంజీవభూతన్తు శరీరేవ్యాపకంస్యనేత్” ఇతి వాచ్యవాచకభావనిబ
ద్ధన సామానాధికరణ్యనిర్దేశేన, (౧) “ఆత్మాతుసమకారేణ పచ్చ

(౧) పాశ్చాత్యైకే.

వింశతిప్రకీర్తితః” ఇతికణ్ఠోక్త్యాచ మకారస్య విశిష్యజీవవాచకతాస్థి
రితిమకారమితిధర్మినిదైశేనై ననూచితమ్.

నచనే పశ్చాదింశశబ్దో హేతుత్వజ్ఞాపకఇతికేచిత్. ప్రకృత్యాదిషు
చతుర్వింశత్యాద్యనుక్తేః, మకారస్య పశ్చాదింశత్వావచ్చిన్నే శక్తిజ్ఞాప
కఇత్యసే. అత్యశబ్దేన పరమాత్మప్రతీతివారణాయ సపశ్చాదింశఇతి-
పశ్చాదింశఆత్మేత్యాది శ్రుతిప్రసిద్ధః; నతు పశ్చాదింశఇత్యర్థఇత్యపరే.

జ్ఞానవాచిత్వం జ్ఞానవాచిధాతునిష్పన్నత్వం విశేష్యప్రకార
సాధారణ్యేనజ్ఞానబోధకత్వమాత్రంవా; తేనకర్తృర్థ ఉద్రేకత్యయా నైశ్వే
పినాస్థిః. “మన-జ్ఞానే” “మను-అవబోధనే” ఇత్యాభ్యామ్, “అన్యేభ్యో
విదృశ్యతే” ఇతికర్తరి, “ఉణాదయోబహుళమ్” ఇతిభావేనా ఉద్రేక
యేకృతే “బహుళం-ధన్వసి” ఇతిప్రత్యయలోపే, హల్ జ్యాదినాసులో
పేచ వ్యజ్ఞానమాత్రంప్రథమాస్తమ్; బాహుళకాదేవ ద్వీప్రత్యయక
ల్పనేతు సప్రత్యయలోపార్థం యత్నాస్తరాశ్రయణమ్; సిద్ధజీవవాచ
కత్వే ప్రమాణాస్తరానుసారాధీనం మకారస్యాణుపరిమాణవాచ
కత్వ మితిహతదనుక్తిః. ఇథిశ్చ ప్రకారతయాజ్ఞానవాచిత్వమేవహే
తుః. ప్రత్యజ్ఞానవాచితాయా జీవవాచకత్వాధీనసిద్ధికత్వాత్; సిద్ధేతు
జీవవాచిత్యే, “మాణ్-మానే” “మన్-పరిమాణే” ఇత్యాభ్యాం
పూర్వవద్వ్యుత్పత్తే (౧) “ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనామ్” (౨) “స్వశబ్దో
న్దానాభ్యాశ్చ” ఇత్యాదిమూత్రసిద్ధస్య అణుత్వరూపపరిమాణవిశేషస్య
స్వరూపేచజ్ఞానే ప్రత్యయోగమబలాత్, “మధి-హన్తే” ఇత్యాదితో
భ్యుత్పత్త్యావా అనుకూల్యస్యచసిద్ధిర్నిష్ఠా.

నచ, అత్యనామణుత్వహాపాధికమ్; (౩) “స్వరూపమణుమా

(౬౦) ఇతుతాన్ సమప్తివాచకమ్; జాత్యేకవచనమ్.

(౬౧) ఇత్తాత్ ఆత్మాత్మాతావెన్మదేహత్తిత్ వ్యావృత్తి శొల్లిల్
నాయ్దు.

త్రంస్యాజ్ఞానానందైకలక్షణమ్” ఇత్యుక్తేః, (౧) “త్ర్యసరేణుప్రమాణా
స్తేరశ్శికోటివిభూషితాః” ఇతి ముక్తావపితదుక్తేశ్చ. (౨) “నారస్త్వి
తీసర్వపుంసాంసమూహాఃప్రాచ్యతేబుధైః” ఇత్యేతద్వివరణే నారశబ్దే
జీవబహుత్వప్రతీతేరాహ (ఇతితి). సమప్తివాచకత్వమ్-బహ్వర్థవాచ
కత్వమ్.

బహువచనంవారయతి (జాత్యేకవచనమితి). సమ్మన్నోప్రీహి
రిత్యాదివదితిభావః. అథవా, సమప్తివాచకమితి-సమప్తిపదం యథా
శుభ్రమేవ; వివరణేసమూహార్థాన్ ప్రత్యయదర్శనాత్, మకారస్యాపి
జీవసమూహేలక్షణేత్యేకవచనోపపత్తిరితిభావః. పతాన్తరమాహ
(జాత్యేకవచనమితి). (౩) “నీతోన్యనిత్యానాంచేతనశ్చేతనానామ్”
(౪) “మయసాధర్మ్యమాగతాః” (౫) “కింకరామయతేనిత్యమ్”
(౬) “దాసభూతాస్సత్స్వత్స్వహ్యత్తానః” ఇత్యాదిభిః జీవభేదస్యప్ర
మితత్వాత్, “నాత్మాశ్చితే” ఇత్యాదివత్, జాతావేకవచనమాశ్రీ
యత ఇతిభావః.

నను, జీవస్వేచ్ఛరాదచితశ్చ వైలక్షణ్యంజ్ఞేయమ్, తత్రశేష
త్వేన ఈశ్వరవ్యావృత్తి సిద్ధావపినాచిద్వ్యావృత్తిసిద్ధిః; “పతింవిశ్వ
స్య” ఇతి తస్యసాధారణత్వాదిత్యతః (ఇత్తాలితి). పశ్యువింశాక్ష
రేణ మకారేణేత్యర్థః. ప్రకృతిప్రాకృతవైలక్షణ్యవచ్చిన్నరూఢ
త్వాత్; తదనభ్యుపగమేపితద్వాచక భిన్నస్పర్శవాచ్యత్వస్య తద్భేద

(౧) ఆహి-సం-౬-౨౭

(౨) పాద్మోత్తర-౨౨౬

(౩) శ్వేతా-

(౪) గీ-౧౪-౨

(౫) విష్ణుతత్వే-౩

(౬)

(౬౩) దేహత్తిల్ వ్యావృత్తి తత్వశేఖర త్తిలే శోన్నోమ్.

నియతతాయాస్తత్వాస్తరే అవధారణేనానుమానా త్తద్భేదసిద్ధిరితి
భావః. వ్యాకరణవృత్తుత్తి సిద్ధజ్ఞాత్వత్వేనాపితత్తిద్ధిరిత్యాహ (ఆత్మా
జ్ఞాతావెన్తితి) (దేహత్తిల్) దేహాదితః. దేహేన్ద్రియమనఃప్రాణధీభ్య
ఇతియావత్.

అత ఏవజ్ఞానత్వానుక్తిః; ఆనన్దిత్వం నజ్ఞాత్వత్వాతిరిక్తమ్. స్థాల్య
గౌరత్వాది సామానాధికరణ్యేన జ్ఞాత్వత్వాదిప్రతీతేః; తదపిదేహ
ధర్మః. మనోజానాతీత్వాదివ్యవహారాత్, మనఃప్రభృతిధర్మోవాస్త్వితి
శక్త్యా, తత్వశేఖరే నిరాకృతేత్వాహ (దేహత్తిలితి) దేహాదిత
ఇత్యర్థః.

ఉ క్తంహిభగవద్యామునాచార్యైః. (౧) “దేహేన్ద్రియమనః
ప్రాణధీభ్యోన్యోన్యసాధనః । నిత్యోవ్యాప్తిప్రతిక్షేత్ర మాత్మాభిన్న
స్వతస్సుఖి” ఇతి. ఇన్ద్రియశబ్దోమనోన్యపరః. ప్రాణాన్తాన్యత్వస్య
రూఢ్యా, జ్ఞానాన్యత్వస్యజ్ఞాత్వత్వాత్, భావేవృత్తుత్వాజ్ఞానత్వోక్తేః
స్వవ్యవహారానుగుణ్యరూప స్వప్రకాశత్వరూపానన్యసాధనత్వస్య,
పరపదేననిత్యత్వస్య, జ్ఞానస్య విషయవిశేషానిర్దేశేన సర్వవిషయజ్ఞాన
యోగ్యత్వరూపస్య, అణుత్వోక్త్యా సర్వాచేతనాన్తఃప్రవేశ సమర్థత్వ
రూపస్యవాచ్యాపిత్యస్య, సరళస్థోత్తర బహువచనేనప్రాయశః ప్రతి
క్షేత్రం. భేదస్యహ్వానాచిధానోః కర్తరివృత్తుత్వా ప్రమాణాన్తరస
వాక్యతయాస్వతస్సుఖత్వస్యచ మన్త్రోలాభోబోధ్యః.

పరదవిష్ణుమిత్రాస్తు, వ్యాప్తిముక్తిదశాభిప్రాయేణ; (౨)
“సచానన్త్యాయకల్పతే” ఇతిశ్రిత్యాముక్త్యానన్తరూపధర్మయోరేవ
కాసాంభ్యుపగమాదిత్యాహుః. తన్మతే, (౩) “తిరోధానకరీశక్తిస్సా

(౬౮) మణితైయుమ్ ఒభియైయుమ్కొణ్ణ పూవైయుమ్ రత్నతైయుమ్ విరుమ్పుమాపోలే శేషమెన్దు అత్తావై ఆదరిక్కి-
ఆతు.

నిగ్రహసమాహ్వయా । పుమాంసంజీవసంజ్ఞంనాతిరోభావయతిస్వ-
యమ్ । ఆకారైశ్వర్యవిజ్ఞానతిరోభావనకర్మణా । ఆకారస్యతిరో-
భావాదణత్వంపుంసఇష్యతే । ఐశ్వర్యస్యతిరోభావాదకిఞ్చిత్కరతా-
స్సృతా । పుంసోవిజ్ఞానసంజ్ఞోచాదజ్ఞత్వంసముదాహృతమ్ । తిరోభూతః
పుమాశక్త్యావిష్టంసజ్కుల్పరూపయా । అణురకిఞ్చిత్కరతైచ్చన కిఞ్చి-
ద్దశ్చేతికథ్యతే । ఇత్యహిర్బుధ్నైవసంహితావచనస్వారస్యలాభేపి, (౧)
“నచపర్యాయాదప్యవిరోధో వికారాదిభ్యః” (౨) “నాణురతచ్ఛ్చు-
తేరితిచేన్న, ఇతరాధికారాత్, (౩) “ప్రదీపవదావేశస్తథాహిదర్శ-
యతి” ఇత్యాది నూత్రతద్భాష్యాదివిరోధోదుష్పరిహరః । ఆనన్ద్య-
శ్రుతిః-ధర్మానన్ద్యవరేతిభాషితమ్. “త్ర్యసరేణప్రమాణాస్తేరశ్చికోటి-
విభూషితాః । ఆవిర్భావతిరోభావధర్మభేదవివర్జితాః । పరమంతేధ్వనః
పారంవైష్ణవంపదమాశ్రితాః । విశిష్టసేమమధ్యానంకాలకల్లోలసమ్మ-
లమ్” ఇతి షష్ఠాధ్యాయగతవచనానురోధాద్రాజకుమారివ్యాధభా-
నాపత్తివదాకారతిరోభావాదుత్కర్షరూపమహత్త్వప్రతియోగ్యప-
కర్షరూపమణత్వమితి చతుర్దశగతవచనంవ్యాఖ్యేయమ్.

ధర్మనిర్దేశాత్పూర్వం ధర్మనిర్దేశేహేతుమాహ (మణితైయుమ్
మిత్యాదివాక్యత్రయేణ). (౪) “స్వయాదీప్త్యైరత్నంభవదపిమహార్ఘ్యం
నవిగుణమ్” (౫) “ప్రసూనంపుష్పస్త్రీమపిపరిమళధిమ్” ఇత్యాచార్య-
శ్రీనూక్త్యనుసారేణ దృష్టాన్తద్వయోపాదానమ్.

(౧) బ్రహ్మసూ-౨-౨-౩౫ (౨) బ్రహ్మసూ-౨-౩-౨౧ (౩) బ్రహ్మసూ-౪-౪-౧౫
(౪) శ్రీగుణర-౩౧ (౫) శ్రీగుణరత్న-౨౯

(౬౫) అల్లాతపోతు “ ఉయిరినాల్ కుత్తైవిలమ్ ” ఎన్నిఱవడియే
త్యాజ్యమ్.

(౬౬) అతుతోన్ద శేషత్వజ్ఞెచ్చొల్లి పిన్నై ఎ అత్తావైచ్చొల్లు
కిఱతు.

శేషత్వజ్ఞానరహితస్యాసత్త్వంశ్చుతమ్, సర్వపాపాలయత్వం
స్మృతమ్, యోగ్యభేది; జ్ఞానేచవిశుద్ధిః, తీర్థాదిగమనానపేక్షాచోక్తా.
“ఇదంతీర్థమిదంనేతి యేనరాభేదవాదినః । తేహంవిధీయతేతీర్థం గమ
నంతత్ఫలఞ్చయత్ । సర్వంబ్రహ్మేతియోవేత్తి నాతీర్థంతస్యవిద్యతే ।
భవద్విధాభాగవతా స్తీర్థభూతాస్సయంప్రభో । తీర్థకుర్వాన్తీర్థాని
స్వానఫేనగదాభృతా” ఇతి స్వతంత్రతీర్థాదిజ్ఞానవతామేవతీర్థాదిగ
మనాపేక్షా; సర్వంబ్రహ్మశేషమితిజ్ఞానవతాం తీర్థసఞ్చరణం తీర్థా
నాంతీర్థీకరణార్థమిత్యర్థః తత్-జ్ఞానత్వేనశ్చుతమ్; (౧) “యోహమస్మి
సన్యజే” ఇతియాగత్వేనచోక్తమ్. శాణ్డీలేయఉజ్జీవనహేతుతయాసదా
స్మరణీయత్వఞ్చోక్తమ్; తద్జ్ఞాపకసైవశాస్త్రత్వమన్యస్యగ్రధవిస్త
రరూపత్వఞ్చోక్తమ్; (౨) “సర్వోపాధివినిర్ముక్తం క్షేత్రజ్ఞంబ్రహ్మణి
స్యసేత్” ఇతి, దేహాదివైలక్షణ్యాజ్ఞానేపి శేషత్వజ్ఞానమేవావశ్యకమితి
(౩) “వపురాదిషుయోపి” (౪) “స్వభావదాస్యేనసయోహమస్మి”
ఇత్యాచార్యోక్తిభిస్సుభటికృతమ్; తద్జ్ఞానరహితస్యచాత్మనః “నాత్మా
నంశేషత్వవిభవాద్యహిర్భూతంక్షణమపినహే” ఇతి త్యాజ్యత్వముక్త
మితి. సర్వతశ్చేషత్వస్యప్రాధాన్యావగమాత్ తద్ద్యోతనాయప్రాక్షి
రేష ఇతిభావః.

(౬౭) ఆకప్రణవత్తాత్ “కణ్ణపుర మొంతుడైయానుక్కుడియేనురు
వర్క్కురియేనో” ఎన్నిటపడియే జీవపరసమృద్ధమ్ శొల్లి
య్యో.

(౬౮) ఇత్తాల్ “తామరై యాళో కేళ్వసురువనై యేనోక్కుము
ణర్వు” ఎన్నతాయ్దయ్యో.

ప్రణవార్థం కలిజత్సూక్త్యాహ (ఆకవితి) ప్రణవత్తాలిత్వక్తిః-
“ప్రాణాసర్వాః పరమాత్మనేప్రణామయతి, తస్మాదుచ్యతేప్రణవః”
ఇతిసృతింప్రత్యభిజ్ఞాపయతి; ప్రణామయతి-శేషత్వభిజ్ఞాపయతి, తత్ర
త్వప్రాణశబ్దోజీవపరఇతి జ్ఞాపయితుం జీవశబ్దప్రయోగః. ఈశ్వరశబ్ద
మపహాయపరశబ్దప్రయోగః పరమాత్మశబ్ద ప్రత్యభిజ్ఞాపనార్థః. (స
మృద్ధానుసంధానమితి) శాణ్డీల్యవచన ప్రత్యభిజ్ఞాపనాయ సమృద్ధపద
ప్రయోగః. మకారస్యసామాన్యపరత్వేపి స్వానుసంధానసిద్ధిప్రకారం
యోజనాంతరచ్చప్రాగేవానోచామ. “కణ్ణపుర మొంతుడైయానుక్కుడి”
ఇత్యనేన “శరణ్యముకుందత్వమిత్థలావతకేప్రసిద్ధమ్” ఇత్యాచార్య
హృదయోక్త దిశారక్షకత్వ సూచనాదకారాగ్ధోవివృతః. “ఒరువర్
క్కు” ఇత్యనేన అవధారణార్థః.

అత్రశ్రియఃపతిత్వస్య, జీవస్యజ్ఞానత్వాదేశాచ్చప్రతీతే, కాసార
సూక్తిం వాక్యార్థపరాముదాహరతి (తామరై యాళితి). ఉణ్విత్వ
నేన తద్గుణసారత్వాదిత్యాదేన జ్ఞాతృత్వమపిలభ్యతే. తదేవపరత్వో
క్త్యా శేషత్వసిద్ధిః. తాబ్దబోధస్యజీవవిశేష్యకత్వేపి, పశ్చాత్సమృద్ధ
విశేష్యకోపి సమృద్ధిద్యుయోననన్యార్హత్వ ప్రకారకోబోధ స్సమృద్ధ
పతిత్వభిజ్ఞానోఽయే “జీవపరసమృద్ధమ్ శొల్లియ్యో” ఇత్యుక్తమ్.

- (౧౯) అకారత్రాలుమ్ మకారత్రాలుమ్ రక్షకనైయుమ్ రక్ష్యతై
యుమ్ శొల్లిత్తు; చతుర్థియాలుమ్ ఉకారత్రాలుమ్ రక్ష
ణహేతువాన ప్రాప్తియైయుమ్ ఫలతైయుమ్ శొల్లిత్తు.
- (౨౦) ఇనిమేల్ ప్రణవతైవివరిక్కటతు.

అథచిదచిద్రక్షణం భగవత్కర్తృకం శేషత్వహేతుకం విని
యోగఫలకమితి, రక్షణవిశేష్యకం పశ్చాద్భేదందర్శయతి (అకార
త్రాలుమితి). “రక్ష్యతైయుమ్” ఇతినిర్దేశేన “తదుపకరణంవైష్ణవమి
దమ్” ఇత్యుక్తరీత్యామకారః ప్రధానజీవముఖేన తదుపకరణ భగవ
చ్ఛేషత్వాశ్రయాఽచేతనోపలక్షక ఇతిసూచితమ్. వరవరమునిభిస్తు
బాహ్యరక్షణే రక్షతేఃప్రసిద్ధిప్రాచుర్యాత్తస్యైవ ప్రాగ్విషయభేదేన
భేదకథనాచ్చ, “అత్మవస్తువై” ఇతివ్యాఖ్యాతమ్.

అన్వితానాంపదార్థానామాకాక్షాబలతఃపునః! ఉత్పద్యతేన్య.
ధాబోధోబాధితాన్వయగోచరః ॥

చతుర్థ్యకారాభ్యాంమిళితాభ్యాంరక్షణహేతుభూతానన్యా
ర్హశేషత్వస్యలాభే తస్మాత్తిశయాధాయకత్వయభేష్టవినియోగార్హ
త్వరూపతయా అతిశయస్యైవ ఫలత్వమర్థసిద్ధమ్.

అయమత్రప్రణవార్థసగ్లగ్రహః :- ప్రకృతిప్రాకృతేభ్యోన్యోన్యజ్ఞా
తాప్రత్యగణుస్సుఖి । త్రాత్రేత్రీమతవవాహం సౌతవేనర్వశేషిణే ॥

అథమస్త్రీశేషంవ్యాచిఖ్యానుః పౌనరుక్త్యపరిహారార్థం
తస్యప్రణవవివరణత్వం దర్శయతి (ఇనిమేలితి). ప్రకృతోపయుక్తార్థ
ప్రతిపాదనేన పూర్వోక్తార్థ విశదీకరణంవివరణమ్.

(౭౧) ఉకార జై వివరిక్కిఁజతునమన్సు; అకార జై వివరిక్కిఁజతు
నారాయణపదమ్; మకార జై వివరిక్కిఁజతు చతుర్థి. నార
పదమెన్దుమ్ శొల్లువర్కళి.

(ఉకార జైఁతి) తేనహ్యసస్య శేష త్వే సామాన్యేనావబోధ
తే । ఆగ్ధస్వార్థత్వవిరహోనమనాక్రియ తేస్సుటః ॥

(అకార జైఁతి) కారణత్వస్యచ “నరాజ్ఞాతాని” ఇతి వ్యుత్ప
త్త్యారక్షణస్యచోపాయఽపరాయనశబ్దేన, వ్యాప్తిఫలనిత్యత్వకథనే
నచ, ఆక్షిప్తానాఞ్చగుణానాం శ్రేణమృద్ధస్యచనారశబ్దేన, శేషిత్వస్య
సరసమృద్ధినఁగతివ్యుత్పత్త్యై, అన్తర్యామిత్యబలబద్ధ శరీరత్వబలేనచ
(ప్రకాశనాదితిభావః. (మకార జైఁతి) తస్య శేషత్వాశ్రయ ప్రతి
పాదనార్థత్వాత్; తస్యచాఽకించిత్రత్వేననుపపత్తేః.

కై జ్ఞర్యప్రకాశకవ్యక్తచతుర్థ్యా లుప్తచతుర్థీవివరణముచిత
మిత్యతిః పతౌ నరమాహ(నారపదమెన్దుమితి).(౧)“నార స్త్వితిసర్వ
పుంసాంసమూహః” ఇతిపక్షే మకారార్థగతనిత్యత్వబహుత్వయో సేన
ప్రతిపాదనాత్; (౨) “తత్సర్వంనారముచ్యతే” ఇతి పతౌ నరే మకా
రోపలక్షితార్థ ప్రతిపాదకత్వాత్.

తత్వదీపకృతస్తు;-“హియోపాదేయవిజ్ఞానమూలం జ్ఞాతృత్వ
మాత్మనః । తత్త్వప్రహణోపాదాన చిక్షీర్షాకర్తృతాశ్రయాకర్తృ
త్వఞ్చక్రియాసిద్ధాన్వాత స్త్రియమనుశాసనాత్ । కర్తాశాస్త్రార్థవత్త్వా
దిత్యాత్మన స్తచ్చమూత్రితమ్ । శక్తస్సవశాస్త్రేషు కర్తృత్వేనని
యుజ్యతే । తస్మాత్త్వతస్త్రయూపస్యకథంశేషత్వమాత్మనః! ఇత్యా

(౧) పాదోత్తరే-౨౨౩ (౨) పాఞ్చరాత్ర + భోక్తృత్వేన

(2౨) అడై వేవివరియాణొట్రికిటతు విరోధిహో యనుభవిక్కు
వేణ్ణుకెయాలే.

శక్త్యానిపుత్యైగమాత్తససాన్విష్టకర్తృతామ్ । వృదస్యతినమశ్శబ్ద
స్తాదర్థస్థైర్యమావహన్ ॥” ఇత్యాదినామకారబోధ్యజ్ఞాతృత్వబలా
యాతకర్తృత్వస్య బోక్తృత్వగర్భితయా స్వఫలోద్దేశ్యకస్వాధీనప్ర
వృత్తిమత్త్వప్రతీతేః, కథం[†] చతుర్థ్యుచితం శేషత్వంసమభవతీత్యాశక్తా;
“నాహంమమనిర్వాహకః, బోగోపినమమ” ఇతిపూర్వోత్తరపదాన్విత
సమఃపదేన పరబోక్తృత్వైవయికబోగానుకూలపరాధీన కృతిమత్త్వ
ప్రతీతేర్వార్యతఇతి సమఃపదస్య ‡ ఉకారవివరణత్వమ్, తృతీయపద
స్యచ, “అథోక్తాత్మపరార్థత్వయుక్తయేచరమంపదమ్ । శరీరాత్తత్వ
సమృద్ధిప్రామాత్మపరమాత్మనోః” ఇతి స్వాతంత్ర్యస్వార్థబోక్తృత్వ
నిపుత్తిమూలశరీరశరీరభావప్రతిపాదకతయా శేషత్వోపపాదకత్వేన
వివరణత్వమాహుః.

క్రమేణైవకుతోనవివియతే, అతఃపా(అడై వే) ఇతి. చతుర్థ్య
క్తస్య పురుషార్థస్య సమశ్శబ్దోక్త విరోధినిపుత్తిపూర్వకత్వాత్, ప్ర
థమతఃఉకారవివరణం కృతమిత్యర్థః. ఇదఞ్చనమఃపదస్య విరోధినిపుత్తి
ప్రార్థనాపరిత్వపక్షాభిప్రాయేణోక్తమ్. స్వరూపపరత్వపక్షేతుశోధ
ితస్యస్వరూపస్య తృతీయపదేనపురుషార్థోజ్ఞాప్యత ఇతిక్రమః. కృత్సం
స్యస్వరూపపరత్వపక్షే సమఃపదస్య కాకాక్షిన్యాయేన ఉభయత్రా
స్వయార్థంమధ్యే సమఃపదప్రయుక్తమ్. సమఃపదస్య ఉపాయపరిత్వ
పక్షేచ ద్వయపుర్వోత్తరఖణ్డవత్ క్రమఇతిబోధ్యమ్.

కేచిత్తు, సర్వంవాక్యం సావధారణమితిన్యాయేన అవధారణే

(౭౩) సమస్తు-స ఎస్తుమ్, మః ఎస్తు మిరణ్ణపదమ్.

(౭౪) “మః” ఎన్దితివిత్రాల్ తనక్కురియన్దితి. “స” ఎస్తు అత్తైత్తివిర్క్కి-అతు. ఆక“సమః” ఎన్దితివిత్రాల్ తనక్కురియన్దితి.

ఉకారవాచ్యే ప్రణవస్యతాత్పర్యాత్, తాత్పర్యవిషయీ భూతార్థానుఽన్వయకతయా నమశ్శబ్దస్యోకారానన్వయమిత్యాహుః.

అహిర్బుధ్నస్సంహితోక్త ద్వితీయయోజనాభిప్రాయేణాహ (నమస్సీతి). విరోధిజ్ఞానానన్విప్తనివృత్తిప్రార్థనాపరతన్వయరూపనిష్కర్షభాగవతశేషత్వజ్ఞానాదావృషయుక్తతయా ఇయమేవయోజనా ఆచారైశ్చరాదృతా.

ప్రతియోగిజ్ఞానపూర్వకత్వాన్నిషేధస్య, ప్రథమం ద్వితీయపదార్థమాహ (మః ఎన్దితివిత్రాల్). అధ్యాహారాదనుషక్తస్య జ్ఞాయన్వయ అనుషక్తాధికరణే సిద్ధత్వాన్నకారోఽత్రానుషక్యతే.

షష్ఠ్యాశ్చ సమ్మన్దసామాన్యవాచిన్యాశ్శేషత్వే తాత్పర్యమ్; సమ్మనతిచ, స్వాతిశయాధాయకత్వేన స్వస్యాపిన్వశేషత్వమాకారభేదేన; తాన్త్రికాహికర్తృరపి శేషతాం పరమృదయాచక్షత ఇత్యభిప్రాయేణాహ (తనక్కితి). (న ఎన్దితి) పరగతాతిశయార్థవీచ స్వగతాతిశయోఽనేనాభిధీయతఇతి నన్వశేషత్వమితిభావః.

పదార్థముక్త్యావాక్యార్థమాహ (ఆకవితి). అభవా, మధ్యమాక్షరవీవాన్వయశేషత్వస్య నివర్తితత్వాత్, స్వస్యాప్యన్వత్వేన స్వశేషత్వమప్రసక్తమితితన్నిరాకరణపరత్వమేతస్యేతి శక్ష్మాంవారయితుం వాక్యార్థందర్శయన్ ప్రమాణప్రత్యభిజ్ఞాపయతి (ఆకవితి)

(౭౧) పిఱర్క్కురియనానవన్తు తన్వైలక్షణ్యైక్కాట్టి మీ
టూలామ్. తనక్కెన్దవన్తు యోగ్యతైయుమ్కూడవన్తు
యేమ్.

(౭౨) ఇత్తాల్ విరోధియైక్కట్టిక్కిఱతు.

(౭౩) విరోధితాన్మూన్తు. అతావతు - స్వరూపవిరోధియుమ్,
ఉపాయవిరోధియుమ్, ప్రాప్యవిరోధియుమ్.

“నాహంమమ” “అహమపినమమ” ఇత్యాది సంహితానిరుక్తగత
వచనబలేన తత్పురత్వమావశ్యకమ్. మకారోదిత జ్ఞాతృత్వకర్తృత్వ
భోక్తృత్వబలేన, ఉకారస్య స్వాతిరిక్తశేషత్వనిషేధకత్వమితీశజ్ఞా
నమృచేనచ సమాపదసార్థక్యమితిభావః.

కిచ్చస్వశేషత్వస్య క్రౌర్యాతిశయంజ్ఞాపయితం పునర్నిషేధ
ఇత్యాశయేనాహ (పిఱర్క్కురియ నిత్యాది). (తన్వైలక్షణ్యైక్కాట్టి)
భగవద్విషయ వైలక్షణ్యమ్.

సూక్ష్మయోజనాయామపినమశ్చబ్రస్య, స్వరూపోపాయఫల
పరతాం (౧) “పుంసస్త్వరూపంగతిర్గమ్యమ్-పురతఃపశ్చాత్స్థానతోపి
ఈక్షీతేనమసాశీక్షీతమ్” ఇత్యాచార్యోక్తాం జ్ఞాపయితం నిషేధ
ప్రధానస్యకథంత తత్పురత్వమిత్యాశజ్ఞాం తత్తద్విరోధినవర్తతయా
తత్తత్పురత్వముపపద్యతే ఇతి పరిహరణ విరోధినివృత్తిసరత్వప్రతిజ్ఞా
సితే (ఇత్తాలితి).

ఏకవచనం సామాన్యాభిప్రాయేణేత్యాశయేనాహ (విరోధి
తానితి). ఏకవచనప్రయోగస్తు ఏకపదబోధ్యతావచ్ఛేదకైక ధర్మ

(౭౮) స్వరూపవిరోధిత్యైకాయావత్తు - “యానేనీయేన్నుడైమై
యుమ్నీయే” ఎన్నిరుక్కెక్క. ఉపాయవిరోధిత్యైకాయావత్తు -
“కల్లై వాయ్తున్నమ్ కల్లై యాతొట్టై వాయ్ కల్లై కణ్ మత్
థిలేన్” ఎన్నిరుక్కెక్క. ప్రాప్యవిరోధిత్యైకాయావత్తు -
“మత్తై నమ్ కామజ్జల్ మాత్తు” ఎన్నిరుక్కెక్క.

పత్త్వసూచనాయ ; స్వరూపవిరోధిత్యమ్-యథావస్థితస్వరూపజ్ఞాన
విరోధిత్యమ్. ఉపాయవిరోధిత్యమ్ - తదధీనఫలోత్పత్తిప్రతిబంధకత్వ
మ్. ప్రాప్యవిరోధిత్యమ్-యథావస్థితప్రాప్యజ్ఞాన విరోధిత్యమ్.

తత్త్వద్విరోధినవృత్తి ప్రదర్శనేన తత్త్వప్రతియోగినోవిరోధి
త్వస్య సుజ్ఞాతతయా తత్త్వదర్శిసూక్తిభిరేవ తత్త్వద్విరోధినవృత్తిస్వరూ
పందర్శయతి (యానేయత్యాదివాక్యత్రయేణ). సూక్తాశేషశేషి
భావనిబంధనం సామానాధికరణ్యమ్ ; ఉకారోక్తాయాలపి స్వశేషత్వ
నివృత్తే ద్విశిష్యపునఃప్రతిపాదనే ప్రయోజనమ్, గుణానాం ప్రధా
నానువర్తిత్వన్యాయేనస్వస్వాత్మీయపదార్థనిరూపితశేషత్వనివృత్తిరితి
పక్షమ్,

నిషేధసామర్థ్యబలేన స్వశేషత్వప్రసక్తిమతాం సర్వేషాము
పస్థితరనశ్యానుసంధేయా; ఆత్మీయశేషత్వనివృత్తేశ్శాబ్దత్వేనమృతతి,
అర్థత్వకల్పనాయా అన్యాయత్వాద్వా.

కేచ్ఛిదితిపదాభ్యాసారాత్, “చేతనస్యయదామమ్యం స్వస్తిక్
స్వీయేచవస్తుని । మమఇత్యక్షరద్వంద్వంతదామమ్యస్యవాచకమ్ ।
అనాదివాసనాధీనమిథ్యాజ్ఞాననిబంధనా । ఆత్మాత్మీయపదార్థస్థాయీ
స్వాతంత్ర్యస్వతామతిః । మేనేత్యేవంసమీచీబుద్ధ్యాసాత్రనివార్య
తే । నాహంమమస్వతన్మోహం నాస్మీత్యన్యార్థఉచ్యతే । నమదేహా
దికంవస్తు సశేషఃపరమాత్మనః । ఇతిబుద్ధ్యానివర్తంతే తాస్తాస్మిన్

యామనీషికాః । అనాదివాసనాజాతై ర్భోధైస్సైస్వర్ణికత్వితైః ।
 రూపితంయద్భుతంచిత్రం స్వాతంత్ర్యస్వత్వధీచయమ్ । తత్తద్వై
 శ్చవసారాత్స్వై ప్రతిబోధసముత్థయా । సమశత్యనయావాచానన్త్రా
 స్వస్సాదపాహ్యతే ।” ఇతి సాంహితవచనానుసారేణ సమయశ్చిత్
 మత్స్వరూపం దేహాదికంవేతి ప్రతిపాద్యతఇతి యోజనాపక్షాఞ్చ-
 “ఏన్నుదైమైయుమ్నీయే” ఇత్యంశోదాహరణేననూచయతి. సచదేహ-
 దీనాం విద్యమానస్యస్వశేషత్వస్య నిషేధాయోగః. నిరుపాధికస్వార్థ
 శేషత్వనిషేధాత్ ; కర్మేచ్ఛాపాధిక పరార్థశేషత్వసద్భావేబాధకా
 భావాత్.

వచనే స్వస్థిన్నాత్మని; పుణక్స్వీయోపాదానాత్. మమేత్యను
 కరణ శబ్దానుకార్యబుద్ధిం ప్రత్యాయయతి. తతస్సార్థేష్యజ్. సంజ్ఞా
 పూర్వకత్వావృద్ధిః; మమ ఇత్యసద్ధిరాక్షః. (౧) “మమేతిద్వ్యక్షరో
 మృత్యుః” ఇతి ప్రమాణాన్తరప్రసిద్ధ మమశబ్దసమానార్థకత్వం మిత్త్య
 స్యద్యోతయితం తాత్పర్యాయ మమశబ్దార్థనిర్దేశః. యదాత జేతికా
 లావచ్చిన్నత్వద్యోతనేన జేపాధికత్వం మిమ్యస్యద్యోతయతి.

“సమశత్యక్షరద్వంద్వమ్” ఇతిపాతే మమ్యవాచకత్వం ప్రతి
 యోగివిధయా మమ్యబోధకత్వమ్; అమమ్య స్యేతివాచ్ఛేదః. యదేతి
 ప్రతియోగిప్రసక్తి నూచనాయ; వాచకమిత్వనన్తర మనుసన్ధాతవ్య
 మితి శేషః. (౨) “అత్మతాణోన్ముఖి క్షేప్తన్న మితిచపదమ్ ” ఇత్య
 చార్యోక్తేః.

అనాదివాసనాదీనత్వం మిథ్యాత్వఞ్చ అజ్ఞానవిశేషణమ్; అ
 నాదివాసనా-పాపవాసనా, తదధీనంమిథ్యాభూతం భ్రాన్తిహేతు

భూతం యదజ్ఞానమ్-తత్త్వయాథాత్మ్యాధ్యవసాయ విరహాదూపం త
న్ని బద్ధనేత్యర్థ ఇతికేచిత్. వస్తుతః,విభాజ్యజ్ఞానం స్వతంత్రత తద్వస్తు
జ్ఞానమ్ ; ఉత్తరానుగుణ్యాత్. పదార్థః-నత్త్వమ్ ; విషయతయాస్వ
తామతిః. ఆత్మాత్మీయోభయాం శేస్వాత స్త్రిమతిః. ఆత్మాం శేస్వా
స్త్రిఞ్చ నిరపేక్షక ర్తృత్వమ్; త దేకోపాయత్వ బుద్ధ్యతిరిక్త సాధ
నవిషయ ప్రవృత్తియోగ్యత్విఞ్చ; “స్వస్వాతన్త్ర్యావభాధస్తు తద్వి
రోధఉదీర్యతే” ఇత్యనుపద మేన ఉపాయాంతరరాహిత్యరూపకార్ప
ణజ్ఞాన విరోధిత్వస్య స్వస్వాత స్త్రిబుద్ధాకథనాత్. “అనైశ్వర్యా
త్స్వభావజాత్” ఇత్యుపాయాంతరవిహితేః పారతన్త్ర్యాభీనశ్చోక్తే
శ్చ. అనైశ్వర్యాత్స్వభావజాదితి-స్వాభావికాద సామర్థ్యాదిత్యర్థః.
అనాదివాసనాయోగాద్యహేతుకస్య తస్యాసిద్ధేః, తద్దేతుకత్వస్వాభా
వికత్వయోశ్చ మిథోవిరోధాత్. నచ స్వరూపాయోగ్యత్వేప్రవృత్త్య
సమ్ముఖః. తస్యప్రవృత్తౌ భగవదత్యంతాభి మత్యభావరూపత్వాత్.

ఏవంహిభగవతోఽనాదిసంకల్పః ; - “యద్యే తేవిదితాత్మస్త
పారతన్త్ర్యామామేవోపాయ త్వేనవృణ్వతే; తదాసంసారాత్స్వయ
మేవతానుద్ధరిష్యామి; యదిపునస్స్వయత్న వాసనావశాత్ మద్విష
యకస్త్పృతిరూపాం భక్తిముపాయబుద్ధ్యానుతిష్ఠన్తి; తేపిమామనై
ష్యన్తి” ఇతి, (౧) “సాధనంభగవత్ప్రొప్తా సపవేతిస్థిరామతిః|సాధ్య
భక్తిస్త్వన్నతానైవ ప్రవృత్తిరితిగీయతేఉపాయోభక్తిరేవేతి తత్ప్రొ
ప్తాయాతుసామతిః । ఉపాయభక్తిరేతస్యాః పూర్వోక్తైవగమీయసీ ।
ఉపాయభక్తిః ప్రారబ్ధవృత్తిరిక్తాఘనాశినీ । సాధ్యభక్తిస్తుసాహస్రీ
ప్రారబ్ధస్యాపిభూయసీ” ఇతి.

సహిఫలప్రదస్య అభిమతితారతమ్యమస్తరేణ ఫలతారతమ్య

ముసపద్యతే; (౧) “ఆకించ్యస్తే శరణాః కేచిద్భాగ్యాధికాఃపునః! లక్ష్మీం
పురుషకారేణ వృతఃస్తోతరాననామ్ | మత్త మాంప్రాప్య సేనేశ” ఇతి
చ తేషాం భాగ్యాధికత్వం స్వయమేవాహ; అన్యేషాన్తు భాగ్యహీని
ప్రయుక్తరుచ్యభావవ తత్రాప్రవృత్తౌ మూలమ్; విశమ్భక్షమత్వ
మపి భాగ్యహీనవశాదేవవాచ్యమ్. ఇథ్థచ్చ “నరస్యబుద్ధిదౌర్బల్యాత్”
ఇతి ససంజ్ఞోచనీయమ్; “యేనత్వంబతసంరభఃప్రాణినఃపాలయిష్యసి”
ఇతి శ్రీవాక్యాచ్చ.

పూర్వోక్తేభ్య ఉపాయేభ్యోవక్ష్యమాణ ఉపాయాభిమత
ఇతిగమ్యతే. “అస్తిన్ద్రివ ర్తమానానాం విధావిప్రనిషేవితే | పూర్వే
త్రయఉపాయాస్తే భవేయరమనోహరాః |” ఇతిచ. ఏతస్యవిప్రనిషే
వితత్వమితరేషామమనోహరత్వే హేతుతయోక్తమ్. “విప్రోవిప్రత్వం
గచ్ఛతేతత్వదర్శి” ఇతినిర్వచనమ్. మనసాపిచిన్తయతుమశక్యాఇత్య
ర్థవర్ణనం; దూష్యమ్. స్వవాక్యోపాత్తస్యవిప్రనిషేవితత్వస్య హేతుత్వ
సమ్భవే వాక్యాన్తరోపాత్త శీఘ్రఫలప్రదత్వస్య హేతుత్వకల్పనమ
నుచితమ్.

“సత్కర్మనిరతాశ్శుద్ధాస్సాఙ్గియోగవిదస్తథా | నార్హన్తి
శరణస్థస్యకలాంకోటితమీమసి” ఇతి, పూర్వత్ర “శరణాగతిరక్రైన్
షాసంసారార్ణవతారినః” ఇతి, అనుపదమ్, “శిష్టేర్నిషేవ్యతేసోయ
మకామహతచేతినైః | ఉపాయస్సుకరస్సాయం దుష్కరశ్చమతోమ
మ” ఇతిచ ఉపసంహారే తత్కర్మనిరతశ్చయోక్తేః.

ప్రపత్త్యుపదేశోపక్రమదశాయామ్, (౨) “సర్వగుహ్యతమం
భూయశ్శ్రేణుమేపరమంవచః | ఇష్టోసిమేస్త్రియఇతితతోవక్ష్యామితే

హితమ్” ఇతి భక్త్యాద్యపేక్షయాపి గుహ్యతమత్వోక్తేః. యథా, (౧)
 “మన్సనాభవ” ఇతి శ్లోకః ప్రపత్త్యుపదేశాన్తర్గతః, తథా అగ్రేవ త్యూ
 మః. (౨) “అదై తత్పరమంగుహ్యం శృణుయాదవనన్దన । సుగోప్యమపి
 వ త్యూమి త్వం మేభృత్యస్సుహృత్సఖా” ఇత్యుపక్రమ్య, “తస్మాత్త్వము
 ధవోత్సృజ్య” ఇత్యాదినా ప్రపత్త్యభిధానాత్. “ఇదమేవ విజానతామ్”
 ఇత్యుప్య అశక్తలక్షకత్వాపేక్షయా (౩) “ఇదం శరణమజ్ఞానామ్” ఇత్యు
 త్త్రైవ అశక్తిలక్షణాయా అజహల్లక్షణాత్వేనాచిత్యాత్; “ఇదమేవ
 విజానతామ్” ఇత్యుప్య, “దేవేపరిబృథతయా వా విదితయా” ఇతి భట్ట
 పరాశరపాదైః, “అజ్ఞ సర్వజ్ఞ భక్తానామ్” ఇతి శౌనకేన, (౪) “సద్భృశో
 పాయవై ధుర్యం సాక్షాద్భగవతో విదన్” తమేవ శరణం యాతి యోగ
 మార్గపరాజ్ఞుః” ఇతి చవరదాచార్యైర్వ్యాఖ్యానాత్. ఉపాయ
 వై ధుర్యుః ఉపాయనిర్వహణ సామర్థ్యాభావదూపత్వే స్వస్యేతి పదా
 ధ్యాహారావత్తేః. ఉపాయాన్తరవై ధుర్యం స్వస్యేత్యేవ వక్తుం శక్య
 త్వేనకుసృష్ట్యా శ్రయణవై ఫల్యావత్తేః, భగవత ఇత్యేక దేశాన్వయా
 పత్తేశ్చ. అజ్ఞానామిత్యత్ర జ్ఞాథాతోరవిద్యాత ఇత్యత్ర అవిద్యాపదే
 న వ్యాఖ్యాతత్వాత్, అజ్ఞానేన అశక్త్యా శాస్త్రుతః పర్యుదాసేన వా
 ఉపాయాన్తరరాహిత్య మజ్ఞ శబ్దార్థ ఇతి తత్రాపి న లక్షణే త్యుప్యాహుః.

సావతారరహస్యచిన్తనభక్త్యా దేహాన్తరోచ్ఛేదసమ్భవేన
 నాథాదీనాం విశమ్భుక్షమత్వాత్, భక్త్యననుష్ఠానమితి వక్తుం శక్య
 త్వాచ్చ; అశక్తేశ్చ తేష్వనభ్యుపగమాత్; ఏకాన్త్యుత్తమాధికారి
 లక్షణ వచనాభ్యాశ్చ త దధికారిణోపకర్షప్రతీతేః. “కర్మణోజ్ఞానినో

(౧) గీ-౯-౩౪

(౨) భాష-౧౧-

(౩) పాశ్చరాత్రే

(౪) ప్రపన్న పారిజాతే

భక్తాస్త్వయత్నకృతబుద్ధయః । తస్మాత్కర్తాద్యుపాయాస్తుసాస్తరా
యాస్తస్త్వనేకశః ।” ఇతిచస్మాదేతేషాం స్వయత్నకృతబుద్ధిత్వముక్త
మ్. అతవవ, (౧) “తన్నిష్టోహ్యన్యనిష్ఠాః ప్రభురతిశయితుం కోటి
కోట్కంశతోపి” (౨) “శ్రీరక్తేశ్వరయాచదాత్మనియతత్వత్వారతన్వోన్య
చితా” ఇత్యభియుక్తవచనమపిసజ్జచ్చతే.

ఇచ్ఛానుగుణ్యేన ప్రారబ్ధనాశకత్వస్య సర్వాధికారత్వస్యచ
భక్తితోనైలక్షణ్యస్య పూర్వార్థపాదద్వయేనోక్తత్వాత్, అస్యాపి
భక్తి నైలక్షణ్యప్రతిపాదన పరత్వస్యైవోచితత్వాత్; అశక్తస్వరూ
పాచితత్వపరత్వే యావదాత్మనియతేత్యస్యాపి సాక్షాత్త్వాత్ ; (౨)
“త్వయ్యేవత్వదుపాయధీః” ఇత్యాదీనాం పారతన్త్ర్యస్వరూపాచితత్వ
ఏవహేతుకథనాచ్చ, న్యాయసిద్ధాంతసేచాయ మర్థస్సఫుటః.

ఫలనైషమ్యాభావేలఘూపాయేనతి గురూపాయవిధానమనర్థ
కంస్యాదితిచేన్న; తాదృశాధ్యవసాయాదే ద్దుష్కరత్వేనగౌరవావిశే
షాత్. తథోక్తం ప్రపత్తిప్రకరణే, “ఉపాయస్సకరస్సాయందుష్క
రశ్చమతోమను” ఇతి. యథాచకశ్చనమహతా ప్రయాసేనమహీపతే
రర్థమాసాదయతి, స్థలనేచయథోచితందణ్డ్యతే; కశ్చిత్త్వస్తరజ్గసేవా
క్షమఃతోదీయనైవాయాసేనతావస్తంతతోధికంవార్థమాసాదయతి,
క్షుద్రేషుస్థలితేషుచసహ్యతే; తత్రాస్తరజ్గసేవా మన్దభాగ్యానాం
దుర్లభేతిచేదత్రాపిత్తథైవేతి. అతోస్తరజ్గసేవాత్వేన ఉక్తాప్రపత్తిర్భి
గవతోత్యన్తాభిమతా.

రాజగుహ్యచ్చదేవగుహ్యస్యాధిక్యోనుగమమ్; (౩) “ప్రియో
హిజ్ఞానినోత్కర్థమహంసచమమప్రియః” (౩) “జ్ఞానీత్వాత్తైవమేమతమ్”

(౧) “యేతుధర్మ్యామృతమిదమయథోక్తంపర్యుపాసతే । శ్రద్ధా
నామత్పరమాభక్తాస్తీతీవమేప్రియాః” (౨) “మామేవైష్యసినత్యం
తేప్రతిజానేప్రియోసిమే” ఇత్యాదీని ప్రకరణాత్ ప్రయోజనాంతరపరే
భ్యఃప్రియత్వప్రతిపాదనపరాణీతి భక్తాత్ప్రపన్నస్యప్రియతమత్వప్రతి
పాదక శాస్త్రస్వారస్యంనబాధనీయమ్.

ప్రపత్తేచ[†] అశక్తానామప్యధికారోస్తీతినాశక్తాధికారత్వప్ర
తిపాదకవచనవిరోధః. పారతన్త్ర్యహ్యనేకవిధమ్; పరాధీనఫలత్వమ్,
పరాధీనకర్తృత్వమ్, స్వరక్షణోపాయప్రవృత్తనర్హత్వరూపఞ్చ.
రాజాదేః పరతన్త్రోభృత్యాదిస్సవ్యక్తతకర్మానుగుణఫలమాత్రే పరా
ధీనః; సాపి పరతన్త్రీతివ్యపదిశ్యతే. భక్తాదేరీశ్వరపారతన్త్ర్యేను-
పరాధీనస్త్రీయకృతీసాధ్యసాధనప్రీతి పరాధీనఫలత్వరూపమ్ ; తతో
విలక్షణమ్; ప్రపన్నస్యచ పరాధీనస్వవ్యాపారాధీన సాధనతాకపరా
ధీనఫలత్వమ్; తదిదమత్యన్తపారతన్త్ర్యముభయవిధపారతన్త్ర్యాద్వి
లక్షణమ్.

నచశక్తస్యాప్యధికారే అకించనాధికారత్వవిరోధః. ఆకించన్య
స్య ఉపాయాంతరాధావరూపత్వాత్; కస్మింశ్చిదప్యంశే భగవన్తు
శరణమనుపగమ్యతత్సాధనసామర్థ్యాభావరూపాయాఅశక్తేస్సర్వై
రనుసన్ధాతుంశక్యత్వాత్; ఏతాదృశాశక్తిజ్ఞానేపికేషాఞ్చిత్ స్వయ
త్సవాసనయాశక్త్యాంశచిక్షీర్హా; అన్యేషాంభాగ్యవిశేషవశాత్ కిమతే
నార్థజరతీన్యాయేనేతి తచ్ఛరణవరణేప్రవృత్తిః.

నచార్జునోజితేన్ద్రియాగ్రగణోఽశక్తః ; అతస్సాప్సే
షీత ప్రదాత్యన్తాభిమతాన్యస్త్రీయోపాయప్రవృత్తికజాతీయత్వమేవ

అత్యస్తపారతస్త్రిమ్. ఏతద్జ్ఞానేషికేషాశ్చిద్వాసనయా ప్రతిబద్ధాద
 స్యతప్రవృత్తిః. కేషాశ్చిచ్ఛేజక భగవత్ప్రసాదేన తదుపాయతా
 వరణే. (౧) “ఆత్మత్రాణోన్ముఖ శ్చేన్నమః” ఇతిచస్వరక్షణహేతుస్య
 వ్యాపారాన్వయనివర్తకత్వం నమఃపదార్థానుసంధానస్య ఆచారైర్భు
 క్తమ్. అతోనిరపేక్షకర్తృత్వరాహిత్యమాత్రంతదర్శః. నచ ప్రపన్న
 ఇత్యుక్తేః, తస్యవశ్యాదాత్మత్రాణోన్ముఖప్రవృత్తిః పరేణనమశ్శబ్దే
 ననివర్తతే; తస్యనిజరక్షణాన్వయనివృత్తిప్రతిపాదనముఖేన సాధ
 నాస్తరప్రవృత్తిప్రతిబద్ధకతయా, ఉక్తార్థమస్తరేణాఽసిద్ధేః. స్వాత
 స్త్వ్యం నిజరక్షణమిత్యత్ర స్వాతస్త్రిశబ్దః స్వశేషత్వపరః. అతోత్ర
 స్వాతస్త్రిశబ్దో నిరపేక్షకర్తృత్వమదృష్టద్వారకసాధనప్రవృత్త్య
 సర్వాత్పశ్యాభిధత్తే. ఇతి,

ఆత్మస్వత్వాదిబుద్ధినివృత్తిప్రయోజకబుద్ధిజనకత్వం నమశ్శబ్ద
 స్యదర్శయతి “నాహంమమేతి”; - “ఇత్యస్యార్థఉచ్యతే” ఇతి- “పరమా
 త్మనః” ఇత్యనస్తరంయోజ్యమ్. అర్థఇతిసామాన్యాభిప్రాయేనైకవచ
 నమ్. అస్యసమఃపదస్య స్వతన్త్రోగ్రహంనాస్మీతి షష్ఠ్యానిర్వాహ్యాత్వా
 ర్థకత్వే ఫలితకథనమ్. నిర్వాహ్యాత్వంస్వాధీనకృతిసాధ్యరక్షణత్వమ్,
 స్వకృతిసాధ్యస్వరక్షణముఖ్యోపాయకత్వశ్చ. “సశేషఃపరమాత్మనః”
 ఇత్యపి ఫలితార్థకథనమ్.

కేచిత్తు, భగవచ్ఛేషతోక్త్యవస్వశేషత్వనివృత్తిసిద్ధాః;
 శేషత్వలక్షణస్య సావధారణత్వాత్; అతఏవ, “స్వాతన్త్ర్యాన్వోయది
 స్యాత్ప్రశమమ్” ఇత్యాచారైర్భుక్తమ్. ఏవశ్చ, ఆత్మాంశేస్వా
 తస్త్రినివృత్తిః, ఆత్మయేస్వత్వనివృత్తిశ్చ నమశ్శబ్దేనక్రియతే. “నా

(౧) అష్టాంగ-౪

(౭౯) “మః” ఎన్దై-స్వరూపనాశమ్; నమః ఎన్దై స్వరూపాజ్జీవనమ్.

హంమను” ఇత్యస్యవివరణం స్వతంత్రోహమిత్యాది; అస్యోక్తవాక్యస్య స్వాతంత్ర్యం పూర్వవన్నిర్వాచ్యమిత్యాహః.

స్త్రీయామనీషికాః-ఆత్మాత్మీయపదార్థస్థ స్వాతంత్ర్యస్వత్వమతి రూపాః; ప్రయోజనాంతరేచ్ఛా సాధనాంతరచిక్షేదయోవా; కారణీభూతమిథ్యాజ్ఞాననివర్తక వైష్ణవసారాత్మ్యజ్ఞానమూలకత్వాత్ ప్రబలామపిస్వాతంత్ర్యధీయం ననుశ్శబ్దోనివర్తయతీత్యాహ (అనాదివాసనాజాతైరిత్యాది). (వికల్పితైః) స్వనిష్ఠతత్త్వస్తువిషయైః, తత్చిత్తమ్, తత్తత్పదార్థసమ్బంధి వైష్ణవసారాత్మ్యజ్ఞానమూలక ననుశ్శబ్దాధీనజ్ఞానేన, నన్త్రా-కర్తా, స్వస్థాదపాహ్యతేః-విశేషణాపనయంతాత్మ్య ర్శేణ విశిష్టాపనయఉక్తః.

(కలై వాయి త్యాది) “త్వంచక్రీనక్షువామావా మమనాన్యోస్తిరక్షకః” ఇత్యర్థః. అత్రరక్షకత్వముపాయత్వరూపమ్; దేవతాంతరరూపరక్షకాంతరస్య అప్రసక్తత్వాదితివా; అన్యాంతరతస్తిరక్షకత్వాభావకథనముఖేన స్వకృత్యేరక్షణోపాయత్వాభావప్రతీయతఇతివా; భగవదుపాయత్వాననుగుణప్రవృత్తి వ్యవచ్ఛేదసిద్ధిర్భావ్యా. గోదానూక్తౌ పూర్వం కేవలభగవదతిశయప్రయోజనకై జ్ఞాన్యప్రార్థనాత్, “నమ్” ఇత్యధికపదోపాదానాచ్చ ప్రయోజనాంతరాణామివ స్వప్రయోజనకై జ్ఞాన్యస్యాపి వ్యావర్త్యత్వంసూచ్యతే. అప్రసక్తైర్వాప్రయోజనాంతరాణాం స్వార్థత్వబుద్ధిరంతరజ్ఞ విరోధినీత్యేనవ్యావర్త్యతే.

ఏవం సర్వవిరోధిప్రతిపాదకత్వాదేవ “మమేతిద్వ్యక్షురోమృత్యుః” ఇత్యుక్తమిత్యభిప్రేత్యాహ (మః ఎన్దైయిత్యాదినా). “ద్వ్యక్షు

రస్తుభవేన్ ప్రత్యున్యాయోన్మదమ్ । మమేతిద్వ్యక్షో
 మృత్యుర్నమమేతిచ శాశ్వతమ్ ” ఇత్యత్ర బ్రహ్మణః పదమ్ - స్వరూపమ్,
 లోకోవా. శాశ్వతపదమపితదర్థమ్; ప్రాప్య ప్రాపకభావనిబద్ధసం సా
 మానాధికరణ్యమ్. పదశబ్దః ప్రాపకపరఇతికేచిత్.

అత్రేదంబోధ్యమ్. దేహాత్మభ్రమఃస్వతంత్రాత్మభ్రమశ్చ అహ
 జ్జారః; దేహానుబద్ధిన్వాత్మానుబద్ధిషుచ మమకారః; (౧) “అనాత్మ
 న్యాత్మబుద్ధిర్యా” ఇతి - తదుభయసాధారణమ్; ఆద్యావహజ్జార
 మమకారా-ఉకారేణనిరస్తా. స్వాతన్యత్వమ్-నన్యశేషత్వం, నిరపేక్ష
 కర్తృత్వం, స్వాధీనభోక్తృత్వం. ఆద్యంప్రథమేననిరస్తమ్; ఉత్త
 రాణిసమసా.

ఉత్తమాధికారిణమపేక్ష్య, ఉపాయాస్తరప్రవృత్తిరపిస్వాత
 న్తన్యత్వమ్. ఆత్మానుబద్ధిషుమమకారోపి రక్షణవ్యాపారే శేషిత్వాభి
 మానః. ఫలేనన్యార్థస్వభోక్తృత్వాభిమానః. స్వశరీరగుణాదీనామన
 న్యార్థానాపాధిక స్వశేషత్వాభిమానశ్చ. అన్త్యస్తతీయేననమసా
 వా. ఆద్యఃస్వస్థానగతేనఉత్తరాన్నితేనవా; నమసాస్వస్థానగతత్వమ్;
 కిచ్చిత్స్వాతన్యత్వం కృతిరితిపదాన్యధ్యాహృత్య, కృతిపదాధ్యాహారో
 నిరుక్తవశాత్. ఇతరాధ్యాహారస్సంహితావచనాత్. (౨) “అహమపిన
 మమభగవతపీవాహమస్మి” “యాఃకాశ్చనకృతయోమమభవన్తి, తా
 నుమమతానాన్తిభగవతపీవతాః” ఇత్యుక్తమ్. కృతిగతంమమత్వం
 ప్పశ్యేషత్వంస్వాధీనత్వమ్, భగవద్గతోపాయభావనిరోధిత్వం. భగవ
 త్సుబ్బద్ధశ్చ భగవద్గతోపాయభావానుగుణత్వమ్; పరాధీనత్వం పర
 శేషత్వం. ఏవంసర్వవిధాహజ్జార మమకారనివర్తకత్వాదస్య
 స్వరూపోజ్జీవనత్వమితి;

(౮౦) ఇతుతాన్ - స్వరూపజ్ఞైయుమ్ ఉపాయజ్ఞైయుమ్ ఫలజ్ఞైయుమ్ కాట్టమ్.

(౮౧) తొలై విల్లిమక్కులమ్ తొమ్మియైయాలే స్వరూపమ్ శొల్లిత్తు.

అధస్తూలయోజనాభిప్రాయేణ నమశ్శబ్దస్యస్వరూపోపాయ పురుషార్థపరతాందర్భయతి వాక్యత్రయేణ (తొలై విల్లిమక్కులమిత్యాది). అహిర్బుధ్న సుహితాయామ్, “ప్రేక్షావతఃప్రవృత్తిర్యా” ఇత్యాద్య ర్భ్య “నన్తనన్తవ్యతాత్మకః” ఇత్యన్తేన స్వాభావికశేషవృత్తివరత్వం నమశ్శబ్దస్యదర్శితమ్. (ప్రేక్షావతః) విదితస్వరూపస్య; స్వతః, సతుఫలార్థమ్. ఉత్కృష్టమిత్యసేనాస్వయ ఇతికేచిత్. మన్యగత నమశ్శబ్దస్య ఏతద్వివరణమితి నాసాధారణ్యందోషః. చేతనవర్గద్వైవిధ్యమాహ (లోకేచేతనవర్గస్త్వితి). జ్యాయశ్శబ్దో భగవదసాధారణ ఇత్యాహ (కాలత ఇతి). స్వరూపతత్వవిబోధ్యమ్. అన్యత్ర జ్యాయశ్శబ్దప్రయోగ బోధచారిక ఇత్యాహ (ముఖ్యయావృత్తీతి). శేష శేషిభావ పరావరభావ నన్తనన్తవ్యభావా అనయోస్సమ్బంధా ఇత్యాహ (అనయోరిత్యాదినా). తేషామ్-అజ్యాయసామ్, తేన-జ్యాయసా; పరావరసమ్బంధే ఆశ్రయవ్యనస్థాయాఉక్తత్వాత్, ఇతరయోస్తామాహ (నన్తవ్య ఇత్యాది). పరమిత్వద్వేష్యమ్. శేషా ఇత్యావ ర్తతే; ఉక్తాదన్యేతిత్వద్విశ్య శేషాః ఇతివిధేయమ్.

కేచిత్తు, నన్వేతావతా అజ్యాయోనిరూపిత శేషిత్వసిద్ధావపి నజ్యాయ శ్శేషిత్వసిద్ధిరితి, సర్వశేషిత్వం భగవతోనసేత్స్యచీత్యత ఆహ (అజ్యాయాంస ఇతి). ఏవంజ్ఞానర్వశబ్దస్య నవ్యవహితాన్వయః. శేష శేషిభావాదేవ నన్తనన్తవ్యతాసిద్ధ్యతిత్యాహ (నన్తనన్తవ్యభావే

(౮౨) “వేద్యక్షత్తుతైవార్క్కునమః” ఎన్నెయాలే ఉపాయమ్ శో
ల్లీత్తు.

నేతి). తేమాంజ్యాయోజ్యాయసామ్, తేన-తేష తేషిభావేన; “తేషః
పరార్థత్వాత్” ఇతినూత్రాదితిభావః. స్వప్రామప్యశ్రయవ్యవస్థాం
బుద్ధి సౌకర్యాయాహ (నస్తస్యఇతి) ఇత్యాహుః.

స్వతఃత్వక్తంవివృణోతి (నస్తనస్తప్రవ్యేతి) తదేవం స్వాభావిక
తేషపుత్రైర్నమః పదేనాభిధానాత్, తేషభూతంస్వరూపం ప్రకాశ్య
తఇతిభావః.

(వేద్యక్షత్తుతై వార్క్కితి) అహిర్బుధ్న సమహితాయాంహి
“ఉపాధిరహితేనాయమ్” ఇత్యారభ్య, “స్థూలోయంనమసశ్చార్థః”
ఇత్యస్తేన నమఃపదస్య అధికారికృత్యపరత్వముక్తమ్. ఉపాధిశబ్దః
భావప్రధానః. ఉపాయతారహితేన; ఉపాధిపదస్యప్రయోజనపరత్వే
ప్రేమపవార్థః. భావేన-బుద్ధివిశేషేణ. నమఇతి-వాచా, కాయేనవా
ప్రహీభవతి; తథాచ, వాచికకాయికప్రహీభావమేతు భావవిశే
షోనమశ్చబ్దార్థ ఇత్యుక్తమ్. తమేవభావవిశేషంవివృణోతి (భగవా
న్నేఇతి). పరఃస్వత్యపరఇత్యాభ్యాం తేషతేషిభావ ఉపలక్ష్యతే. “నమ
సఃకారణంహిసః” ఇతికరిణే బాహుళకాదనున్నితదర్శితమ్. తథాచ
తదేకతేషత్వాధ్యవనాయో నమశ్చబ్దార్థఇత్యుక్తమ్.

అథతదేకోపాయత్వాధ్యవసాయలాభాయ పుష్కలత్వస్తర
మాహ (నామయత్యపివేతి). ప్రహీభావయతి - ఏతచ్ఛేషంకరోతి;
ఏతస్యాపాయంకరోతితియావత్. (ప్రహీభవతితి) లోకదృష్ట్యాప్రే
షార్థఉపపాదితః. అస్మిన్నక్షేణ్యంతాన్నమతేః కర్తర్యనున్నిత్యాశయే
నాహ (అహోవానమఇతి). “తస్యచవశీకరణంతచ్ఛరణాగతిరేవ” ఇతి
భాష్యానుసారాత్తదేకోపాయత్వాధ్యవసాయపవ ఇహవివక్షితః.

కేచిత్తు, ఉపాధిరహితేనాయమితి వాచికసమస్కారఉక్తః ;
నమతి-నమతివదతీత్యథాత్. భగవాన్సృతిమాససః ; నామయత్య
పీతికాయికఇత్యాహుః.

అత్రతద్వేతి-తచ్ఛబ్దస్యనమతీత్యేతత్పరామర్శకత్వే యేనేత్య
స్యసాకాక్షతా ; నమనపదానుసారాత్, అస్మిన్ తేనపునకత్వోప
పత్తిః ; సచ “భగవాన్స్తే” ఇతిశ్లోకేవాశబ్దశ్చూయతే. అభవశీకర
ణత్వేనోక్తస్య పూర్త్యపూర్తిప్రకారందర్శయతి (వాచేతి). యత్ -
నమనమితిశేషః. తథాచకాయేనప్రణిపత్య, నమశ్శబ్ద మప్యుచ్చార్య
త్వదేక శేషస్య మమ త్వమేవోపాయఇత్యనుసన్ధానంక్రియతే ; త
త్పూర్ణంనమనమ్. ఏకైకకరణసాధ్యంన్యూనమిత్యర్థః. (౧) “భవశర
ణమితీరయన్తి” (౨) “పాపీయసోపిశరణాగతిశబ్దభాజః” (౩) “యేనకే
నాపిప్రకారేణద్వయవక్తృత్వమ్” (౪) “శరణవరణవాగియంయోది
తా” (౫) “ప్రపత్తివాచైవనిరీక్షితుంవృణో” (౬) “అజ్ఞాతఃపరమా
ముద్రా” (౭) “త్వదక్షిణముచ్చిత్య” ఇత్యాదిభిరేకైకకరణసాధ్యాయా
అపి ఫలావిసాధావప్రతితేః ; పూర్తిరిహ అధ్యవసాయస్యః మేళనస్థలే
స్వపరీవాహరూపవాచిక కాయిక సమ్పాదకత్వరూపాతిశయవిశేషః.
తదభావపీవన్యూనతా.

ఉత్తమాధికారికతత్వరూపాం కరణాధీనాం ప్రపత్తిగతాం
పూర్తిమభిధాయ, అక్లాదీనాంతాం వక్తుముసక్రమతే, “ఇయం
కరణపూర్తిస్సాన్యదజ్ఞపూర్తిమిమాంశ్మణ” ఇతి. కరణైః - పూర్తి
రితివిగ్రహః. యథా సకలకరణసాధ్యప్రపత్తి రుత్తమాధికారికతా ;

(౧) వి-పు-౩-౭-౩౩

(౨) అతిమా-స్త-౬౧

(౩) శరణాగతిగద్యమ్-

(౪) వర-స్త-౨౪

(౫) వరద-స్త-౯౨

(౬) భరద్వాజసం

(౭) స్తో-రత్న

ఏవంవక్ష్యమాణ సకలాజ్ఞసమ్మన్నాపి; తత్రకతిపయాభావేన్యూనత్వ మితి పూర్తి శబ్దేనసూచ్యతే. కరణస్య-న్యాసస్యపూర్తిరిత్యర్థే, అగ్రే అజ్ఞానాంపూర్తిరిత్యేవవక్తవ్యతయా, అగ్రేచతదనుపన్యాసేనాసాజ్ఞ త్యాత్. అతఏవ ఆగ్నేయాదిసముదాయే తంతప్రతివిహితే కస్య చిదేకస్యాభావేపి ఫలాదర్శనాత్, ఏతేషాఙ్చవాచికకాయికయోర భావేపి ఫలదర్శనాదధికారివిశేషణత్వమాత్రమవసీయతే ఇతిద్వయా ధికారేవక్ష్యతే.

అజ్ఞశబ్దోఽత్రాపేక్షితార్థమాత్రపరః; నతుపరోద్దేశ్యకకృతి కారకత్వేన విహితత్వయాపతార్థీయాక ప్రయాజాద్య సాధారణాజ్ఞ త్వపరః. గోప్తృశక్తినిరూపణస్వాజ్ఞత్వోక్తేః, అకర్తవ్యానామపివిరో ధ్యభావానాముపాజ్ఞత్వకథనాచ్చ. అహోభరసమర్పణాధికార్యపేక్షీ తత్త్వమజ్ఞత్వమ్; తదపేక్షితముపాజ్ఞత్వమితిబోధ్యమ్.

తత్రప్రథమం క్రియమాణశరణాగతౌ ఉపాయబుద్ధిత్యాగ ఆవ శ్యకఇత్యాహ-(౧) “శాశ్వతీమమ సంసిద్ధిరియప్రహీభవామియత్! పురుషంపరముద్దిశ్యనమేసిద్ధిరతోన్యథా,” ఇతి. నియతాన్వయవ్యతిరే కాధీనా స్వీకారే ఉపాయత్వబుద్ధిః ప్రసజ్యమానా అనేననివార్యతే. ప్రహీభవామియత్, ఇయమేవశాశ్వతీసంసిద్ధిర్న త్వేతద్ధేతుకాలన్యా సంసిద్ధిః, అనుపాయత్వంలక్ష్యతే. ఫలత్యాగపరత్వేపి ఫలసజ్జకర్తృ త్వోపాయత్వత్యాగాలక్ష్యావేవ. ఫలత్యాగోప్యత్ర నస్వగ్గాది ఫల త్యాగః; అప్రసక్తత్వాత్. నాపిఫలసామాన్యత్యాగః; ప్రపుత్యాది విరోధాత్; నాపిప్రధానఫలిత్వాభిమానత్యాగః; ఫలస్వామ్యత్యా గస్య ఆత్మనిక్షేపకోటిప్రవేశస్య, “తేనసంరక్ష్యమాణస్య” ఇత్యాది

వచనసిద్ధత్వాత్; ఫలేప్పేత్యస్య తతఃఫలేప్పేత్యర్థః. ఫలత్వాగ పరతాపజ్ఞేఽస్వప్రాధాన్యేనఫలేప్పేత్యర్థస్య వక్షస్యత్వాత్.

యదిపునః, “తస్యైవయోయోన్యాసాఖ్యః ప్రళమంయాత్స్య పాయతామ్ । నపివైపర్యుపర్యస్యపరాంప్రీతిముపావహన్ । వృత్త్యాఖ్యఫలతాంయాతితదేవామృతముచ్యతే” ఇతివచనానురోధేన ప్రహ్లిభావఘటిత ఫలేప్పేత్యర్థః; తదాపిననఃకాచిత్ తిః.

కేచిత్తు, ప్రహ్లిభావఘటియదీయంసంసిద్ధిః మమశాశ్వతీ, ఏతాదృశాధ్యవసాయోమమయథావస్థితాత్మస్వరూప విషయఐత్యర్థః. మేఐతోన్యధాసిద్ధిర్న;-అన్యాయకారవిషయజ్ఞానం నమద్విషయమ్. అతస్వరూపజ్ఞానపర్యవసితమ్; ఏతన్న సాధనమితి బుద్ధిరావశ్యకీతి, ఫలేప్పేత్యసేన ద్యోత్యతే; తదర్థః పూర్వపదిత్యాహుః.

త్రైప్యజ్ఞైతస్య సిద్ధోపాయప్రవృత్తిప్రతిబద్ధకాంతరజ్ఞస్యగతోపాయభావనివారకత్వాత్. అథోపాయాంతరాభావానుసంధానరూపం కార్పణ్యమాహ (అనాదివాసనాయోగాఽత్యాదినా). అనాదివాసనాయోగః-దుష్కర్మవాసనాయోగః. మలావకుణ్ఠితత్వమ్-రజస్తమోభిభూతమనస్కత్వమ్. దృక్క్రియే - జ్ఞానకర్మణీ. ఏతేనభక్తియోగవిరహోఽర్థసిద్ధః. ఉద్బోధః-ఖ్యాపనశ్చేత్, భగవత్కృపాత్తవ్యకతయా ఉపయోగః. జ్ఞానశ్చేత్, తాత్కాలికోపాయాంతరప్రవృత్తిప్రతిబద్ధతయా “కార్పణ్యేనాభ్యుపాయానాం వినివృత్తిరిహేరితా” ఇతి ఉపాయాంతరనివృత్తాప్రపయోగః.

ఏవంప్రహ్లిభావగత వశీకరణహేతుతాసమ్పాదనాపయికా జ్ఞద్వయముక్త్వా, తత్ప్రవృత్తిహేతుభూతమజ్ఞమాహ “పరత్వేనతి

దేవ్రాయం భూతానామనుకమ్పనః । అనుగ్రహైకధీర్నిత్యమిత్యేతత్తు
తృతీయకమ్ । ఉపేక్షకోయథాఽర్కఫలదాయాతియామతిః । విశ్వా
సాత్మకమేతత్తు తృతీయంహ నివై సదా ।” ఇతి.

సతీత్యనన్తరమ్, అపీతి శేషః. సమాభ్యధికదర్శితయా యథా
కర్మఫలందాస్యామీతి లీలానుగుణ స్వసంకల్పపరవశోపీత్యర్థః. నిత్య
మనుగ్రహైకధీః-అవసరమాత్రప్రతీక్షః. భూతానామ్-స్వవిషయాను
కూల్యేన లబ్ధసత్తాకానామ్. అనుకమ్పనః-దుఃఖనిరాచిక్షేద్దుః. “శక్తే
నూపసదత్వాచ్చ కృపాయోగాచ్చ శాశ్వతాత్ । ఈశేశితవ్యసమ్మి
ద్ధాదనిదమ్మృగమాదపి । రక్షిష్యత్యనుకూలాన్న ఇతియానుదృఢామ
తిః । సవిశ్వాసోభవేచ్చక్రసర్వదుష్కృతనాశనః” ఇతి లక్ష్మీతన్త్రోక్తేః.
అత్ర “అనుకూలాన్నః” ఇత్యుక్త్యాప్రపత్తిరానుకూల్యమాత్రే పర్య
వసితా; ససాధనమ్; కిన్త్యధికాఽఞ్జోవ్యావర్తికా. పఞ్చమ్యన్తపద
నిర్దిష్టాయావస కృపాయాఇతిస్ఫుటమ్. ప్రపత్తేర్నోక్తోపాయత్యేయ
థాకర్మఫలదాయిత్యస్వస్వవిషయేనపేక్షహేతుతయా తద్జ్ఞానస్య
విశ్వాసవిరోధితోవ్యక్తిశ్చైవసజ్జతా.

యథాహ్యసేషాంకర్మణాం సరకస్వగ్ధాదిఫలమ్, ఏవంప్రపత్తే
రపికాలవిశేషావచ్ఛిన్నమ్, తత్రయథాకర్మఫలదాయిత్యం స్వాను
గుణమేవేతి, అతఃప్రపత్తేః ఫలసాధనత్వశక్తిరస్తివాసవేతి విమర్శఏవ
విరోధీవక్తవ్యస్యాత్. అయంవిశ్వాసోభీష్టోపాయప్రసృతాపుప
యుజ్యతే. లక్ష్మీతన్త్రోతమక్తమ్; “రక్షిష్యతీతివిశ్వాసాదభీష్టోపాయ
కల్పనమ్” ఇతి.

పురుషార్థప్రదస్యభగవతఃప్రార్థనాభావేరక్షకత్వాసమ్భవాత్,
ప్రార్థనాపి, “నామయత్యపివాదేవమ్” ఇత్యుక్త్యప్యత్పత్త్యా సమశ్చ

బౌద్ధాన్తరతా, అతస్తద్ధేతుభూతం గోపనశక్తినిశ్చయమజ్ఞత్వేనన్ది
శతి. “ఏవమృత్యోతోష్యతే క్తస్సన్నత్రాణంభవితుంక్షమః ఇతిబుద్ధ్యా
స్యదేవస్యగోప్తృశక్తినిరూపణమ్ । చతుర్థమజ్ఞముద్దిష్టమముష్యవ్యా
హతిఃపునః । ఉదాసీనోగుణాభావాదిత్యుత్ప్రేక్షానిమిత్తజా” ఇతి.

(ఏవమృత్యోతోపి)దయాదిగుణవాసవి, (భవితుమ్)కర్తృతయా
ప్రాప్తుమ్.(ఇతిబుద్ధ్యా)“గోప్తృత్వవరణప్రతిబద్ధసమృథాత్”ఇతిశేషః.
అశక్తః - శక్తిశూన్యః. (గుణాభావాత్) విరోధినివర్తనానుగుణ
జ్ఞానాద్యభావాత్, (నిమిత్తజా) సామాన్యతోదృష్టాధీనా. గోప్తృ
త్వవరణంబు అవశ్యాపేక్షితమిత్యుక్తమ్. “గోప్తృత్వవరణంనామ
స్వాభిప్రాయనివేదనమ్” (౧) “స్వజ్ఞోపిహివిశ్వేశస్సదా కారుణికోపి
నన్|సంసారతన్త్రివాహిత్యాద్రక్ష్యోపేక్షాంప్రతిక్షతే”ఇతి, “కరుణా
వాసవివ్యక్తః శక్తస్సాన్వయవిదేహినామ్|అప్రాధిలోనగోపాయేదితి
తత్ప్రాధాన్యమతిః । గోపాయితాభవేత్వేవం గోప్తృత్వవరణంస్తృ
తమ్”ఇత్యత్రాపిభగవతపవాపేక్షాప్రతిక్షోక్తేర్నమనస్యానుపాయతా
నూచ్యతే.

అభవత్త్వేపయికాజ్ఞద్యయమాహ“స్వస్యస్వామినివృత్తిర్యా
పాతికూల్యవివర్జనమ్ । తదజ్ఞంజ్ఞమంప్రాప్త మాజ్ఞావ్యాఘాతవర్జ
నమ్ । అశాస్త్రీయోపసేవాతుతద్వ్యాఘాతఉదీర్యతే| చరాచరాణి
సర్వాణి భూతానిభగవద్వపుః|అతస్తదానుకూల్యంమేకార్యమిత్యేనని
శ్చయః|ఏవమజ్ఞంసముద్దిష్టంతద్వ్యాఘాతోనిరాకృతిః”ఇతినిషేధశా
స్త్రాణాం ప్రపన్నాప్రపన్నసాధారణత్వాన్నిషిద్ధానుష్ఠానం సాక్షా
త్సాక్షాత్కవినాశాదిద్వారాచ భగవదసభిమతిహేతురిత్యేతదాకారో లక్ష్మీ

తన్వేక్షిక్తః. “తదైవసర్వభూతేషు ప్రాతికూల్యంవివర్జయేత్” ఇతి. ఇహత్వాకారాంతరముక్తమ్. అధికారిపూర్తయేచైతాదృశనృత్తిరపేక్షితా. వృత్తిః - తత్సంకల్పః. అగ్రేసంకల్పశ్రవణాదిత్యప్రహరి. అజ్ఞావ్యాఘాతః-అకృత్యకరణమ్. సాధారణవిధిశాస్త్రాణామప్రపన్నవిషయత్వాత్, “అవిష్ణవాయధర్మాణామ్” ఇత్యాదివిశేషవిధ్యసేన భగవదాజ్ఞాపరిపాలనాపయికమానుకూల్య సంకల్పమాహ (చరాచరాణిభూతానీతి). (నిరాకృతిః) అంతరంగస్య సామాన్యధర్మాకరణే భగవాన్ కింకరిష్యతీతి తత్తిరస్కారః.

ఉపసంహరతి, “ఏవమజైరుపాజైశ్చనమనస్తేప్రకీర్తయేత్” ఇతి.

అత్రవిరోధిస్వాతంత్ర్యవబోధనివర్తకతయా సూక్ష్మయోజనానంతరముక్తాః; అసాధనస్యనమనస్య కథమజ్ఞోపాగ్నయంతేతి శబ్దాత్పతీయయోజనయావ్యావర్త్యతే. “నమననామవాన్” ఇతిహ్యుక్తమ్. ప్రధానోయమిత్యన్యార్థః ప్రాగుక్తః; నమనాత్ప్రధానఇతివా. తదధీనవశీకారివిషయత్వేన ఉక్తస్వప్రాప్తయేపథ్యాఇత్యర్థః. నశ్వయంప్రధానఃపథ్యాఇతి. మకారాత్సుబ్బోపకల్పనాపక్షేః. నమననామవానిత్యస్యవైయథ్యాప్తేశ్చ; నతుతత్ప్రాప్తయితిపతిత్వాప్రపక్షైః కర్మాద్యుపాయేభ్యః ప్రాధాన్యపరఇత్యన్తీకర్తుంయుక్తమ్; ప్రపత్యుపథాపకపదాభావాత్; అతఏవోక్తం తత్పదీపకృతా; అథవాన్యాసవాచికోయం నమశ్శబ్దః (౧) “న్యాసఇతిబ్రహ్మ, బ్రహ్మహివరః” ఇతిశ్రితిప్రసిద్ధం సాక్షాదుపాయంపరమాత్మానమభిధత్తే. తథాశాస్త్రీయమ్. “పథానకారఉద్దిష్టః” ఇత్యాభ్య “స్వప్రాప్తయేప్రధానోయం పథానమననామవాన్” ఇత్యన్తేన, ఇతి. రహస్యత్రయసారేపి; సాధో

పాయవశీకార్యస్య ప్రాపకస్య సిద్ధోపాయస్య ప్రకారమర్థిత్యుక్తాఽ
ఉపాయాంతరేభ్యసమర్పణస్య ప్రాధాన్యపరత్యుపివక్తుంశక్యత ఇ
త్యుక్తమ్.

సిద్ధోపాయప్రధానకత్వాత్ప్రప్తైః, తస్యకర్నాదితః ప్రాధాన్య
ప్రతిపాదనేనమర్పణస్యప్రాధాన్యం ప్రతిపాదిత ప్రాయమితీయోజనా
న్తరాభిప్రాయః; అట్లపూర్తిమిత్యుచనారాత్, “అశ్నైమపాశ్చైశ్చ” ఇత్య
త్రపూర్ణమిత్యుపస్కార్యమ్. ఉక్తప్రాయత్వాత్; “అశోన్యన్మన్యైశ్చ
ముచ్యతే” ఇతినోక్తమ్. ఏవంపూర్ణాధికారిషు వడప్యేతానియుగ
పద్విద్యస్తవన. అన్యేషుతుక్రమేణభవన్తి. తదుక్తంప్రపన్నపారిజాతే,
“ఆర్థప్రపత్తావేతేమాంసన్నిధిస్తువిధీయతే” దృష్టప్రపత్తావేతానిభవి
ష్యన్యస్తరోత్తరమ్” ఇతి.

తత్రాపి విశ్వాసకార్యణ్యానుసన్ధానప్రార్థనాధ్యవసాయాశ్చ
రణాగత్యధికారిణోనియతాః; (౧) “అహమన్త్యైపరాధానామాల
యోఽకించునోగతిః” (౨) “త్వమేవోపాయభూతోమేభవేతిప్రార్థనా
మతిః । శరణాగతిత్యుక్తాసాదేవేస్త్రియుజ్యతామ్” (౩) “అనన్య
నాధ్యేస్వాభీష్టేచుహవిశ్వాసపూర్వకమ్ । తదేకోపాయతాయుజ్ఞాప్ర
పత్తిశ్శరణాగతిః” ఇత్యాద్యనురోధాత్; విశ్వాసస్తునానుసన్ధేయకోపా
ప్రవిష్టఇతి, అహమన్త్యైపరాధానామితిశ్లోకే తదప్రదర్శనమ్. నిరను
తాపాదికాపుపాయోపేయస్వీకారా ఉపాయాధికారప్రచ్యుతికరః;
అనుకూల్యసజ్గుల్పస్తు భగవత్ప్రీతిరూప పురుషార్థసమ్పాదకోఽనభి
మతినివారకశ్చ. ఆచార్యైరపి, ప్రార్థనాగర్భిదృఢాధ్యవసాయ
రూపా బుద్ధివిశేషఇతి ప్రార్థనాధ్యవసాయాపుక్తా. “పేఱుతప్పాతెన్దు

తుండ్దిరుక్కైయుమ్” ఇతి విశ్వాసోఽవశ్యాపేక్షితఇత్యుక్తమ్; “నిషి
ద్ధద్దానుమ్” ఇత్యుపక్రమ్య, “ఇవైయొమ్మక్కొన్టు క్రూరజ్ఞశుమాయ్
ఉపాయవిరోధికభుమాయ్, ఉపేయవిరోధికభుమాయరుక్కుమ్” ఇతి,
శ్రీవచనభూషణే, ప్రాతికూల్యవర్జనస్య ఆప్రయాణాదనువర్తనీయత్వ
మ్; ఉపాయాపాయాన్వయేసానుతాపప్రపదనస్యైవ అధికారాప్రచ్యు
నమ్బాదకతా ద్వయాధికారే పరపరమునిభిరుక్తా; ఆజ్ఞాననువర్తనే,
భగవదనభిమతత్వం పురుషార్థహానిశ్చేత్యాచార్యైరేవోక్తమ్; కిన్తు
ప్రపత్తేరనుపాయత్వాత్ సర్వేష్యేతే ఉపాయాధికార్యపేక్షితా ఇ
త్యుచ్యత ఇతి విశేషః. సర్వత్రైవానుకూల్యసంఘల్ప ప్రాతికూల్యవ
ర్జనప్రకరణేషు ప్రపత్తిపర్యంతేష్యేతే ఉచ్యంతే.

యథాలక్ష్మీతస్తే;—“మయీవాససర్వభూతేషు హ్యనుకూల్యం
సమాచరేత్ । తతైవసర్వభూతేషు ప్రాతికూల్యంవిసర్జయేత్” ఇతి,
“ప్రాతికూల్యంపరిత్యక్త మానుకూల్యఞ్చసంశ్రితిమ్ । అపాయేభ్యో
నివృత్తోస్సిపాతకేభ్యోభవోదధా । తథావ్యత్రప్రవృత్తిసాన్న్యత్వ
త్సన్మతేసాన్విసశ్యతు” ఇతిచ, “అపాయాన్సమృతిత్యజ్యపాతకాన్
భవసాగరే । దైవాద్వాయదివామోహదపాయస్యపరిష్లవే । భజ
మానోధతావేవ లక్ష్మీనారాయణావృణౌ । శశ్వచ్ఛుకరాన్ సర్వాన్
పాయాన్జహతిస్త్వయమ్ । అలేప్తాకరణేతేషాంలోకసజ్జిహచేతసా”
ఇతిచ, “అనుకూలేతరాభ్యాన్తు వినివృత్తిరపాయతః” ఇత్యుక్త్వా,
“ఉపాయాపాయసన్న్యాగీమధ్యమాంవృత్తిమాస్థితః” ఇత్యుక్త్వా “రక్ష
ష్యతీతినిశ్చిత్వనిష్ఠీ ప్రస్వస్వగోచరః । బుద్ధ్యేతదేవదేవన్తం గోప్తారం
పురుషోత్తమమ్” ఇతి విశ్వాసప్రార్థనాధ్యవసాయా ఉక్తాః.

“ఉపాయాపాయనిర్ముక్తా మధ్యమాంస్థితిమాస్థితా । శరణా
గతిరగ్రైమా సంసారార్థవతాఽణి । ఏషాసానై దీక్షినిష్ఠాహ్యుపాయా

పాయమధ్యమా । అస్యాంస్థితోజగన్నాథం ప్రపద్యేతజనార్దనమ్”
ఇత్యాదితత్త్వనిరనుతాపోపాయాపాయప్రవృత్త్యభావవిశిష్టావిశ్వా
సపూర్వకప్రాధానాగర్భాభ్యసనాయవిశేషరూపాప్రపత్తిః - సంసార
తాత్పర్యవగమ్యతే. తదేతత్సర్వము త్తరత్రస్సుటతరముపపాదయి
మ్యామః.

తదేవ మహిర్బుధ్న స్సంహితాయాం స్థూలయోజనాయాం
సమశ్శబ్దస్య అధికారికృత్యపరత్వమవగమ్యతే; భగవతాపిపరాఙ్ము
లేన శ్రీవేంకటాద్రినిలయోద్దేశేనసమితిక్యక్తిస్సుశకాప్రాప్తాచ ;
తామేతాంవిభ్రతాం పూర్వోత్తరాఘయోరశ్లేషవినాశావిత్యనుగృ
హీతమ్. అతోత్రసమశ్శబ్దఉక్తవృత్తతిబలాచ్ఛరణాగతిం ప్రకాశ
యన్నపాయవేషం భగవన్ప్రకాశయతీతిభావః. యద్యపిపరా
ఙ్ముశనూక్తా సమితిపదద్వయేనపారతన్యప్రకాశసముఖేన తదు
చితోపాయః ప్రకాశ్యతఇతి పూర్వైర్వ్యాఖ్యాతమ్; తథాపి పూ
ర్వోత్తరస్సాహచర్యాన్నలే ఐకపద్యయోజనాయావవాభిమతత్వ
ప్రతీతేః, యోజనాయా యోజనాన్తరావిరోధిత్వాచ్చనేత్యం వ్యాఖ్యా
సంవిరుధ్యతే.

(౧) “యస్సదేవోమయాదృష్టః పురాపద్దాయతేక్షణః|సఏష
పురుషవ్యాఘ్రస్సమ్బన్ధితేజనార్దనః । సర్వేషామేవలోకానాం పితా
మాతాచమాధవః । గచ్ఛధ్వమేనంశరణం శరణ్యంపురుషద్వభాః”
ఇత్యుపదిష్టైపాణ్డవైః, “ఏవముక్తాస్త్రయః పార్థాయమాచభరతర్షభ।

(౮౩) “అద్వితీయమశోత్” ఎన్ద్రయా లే ఫలమశోల్లభ్యుః.

ద్రావద్యాసహితాస్పర్శే సమశ్చక్తుర్జనార్దనమ్” ఇతి సమస్కృతిమి
త్యుక్తేః.

దమయస్తీవృత్తానేచ, “శరణమృతిదేవానాం ప్రాప్తకాల
మమన్యత” ఇత్యుపక్రమ్య “వాచాచమనసాచైవ సమస్కారంప్రయు
జ్యసా” ఇతి శరణాగత్యభినధే ర్నమస్కారహేతుత్వోక్తేః, “సమ
శ్చబ్ధః ప్రదానార్థస్సాన్వహాశబ్దవదిష్యతే” ఇతికణ్ఠతః ప్రదానార్థకత్వ
వచనాత్, “సమస్తా రాత్నకంయస్తైవిధాయాత్మనివేదనమ్” ఇత్యుక్తేః,
“సమితాధనకాదీనాం యజ్ఞానాన్యసమాత్మనః | సమసాయోకరో
ద్దేవే సస్వధ్వరణతీరితః |” ఇతి సమసతత్త్వాన్య సేకరణత్వవచనాచ్చ,
సమఃపద ముపాయపరమితిబోధ్యమ్.

వచనే, యజ్ఞానామితినిర్ధారణేషష్ఠీ; సస్వధ్వరణి-యస్సమిధే
త్యారభ్య, యోనమసాసస్వధ్వరణత్వస్తేన ఋగంశేనేరితః. ద్విపద
త్వేపితత్కరణత్వముపపద్యతే; స్వాస్వయనివృత్తి ప్రతిపాదకత్వాత్.
స్వశేషత్వనివృత్తిపరత్వేపి స్వరూపసమర్పణే వినియోగఉపపద్యతే.
స్వశేషత్వాభావబుద్ధిరేవ స్వరూపసమర్పణమ్.

ఏవముపాయపరతామభిధాయ ఫలపరత్వందర్శయతి (అద్వి
తీయమితి). (౧) “బద్ధాఙ్గలిప్రుటాహృష్టానమగిత్యేవవాదినః” ఇతి
దాస్యరసాతిశయ పర్యవసానభావినో సమశ్చబ్దస్యఫలప్రకాశకత్వమ్,
“ప్రేమోవతః” ఇత్యాద్యహిర్బుద్ధ్యవచనానుమత మితిభావః.

(౨౪) “ఉద్ధృతుమున్న డియూర్ క్కడిమై” ఎస్తిఱపడియే ఇతిలే భాగవత శేషత్వమనునన్దేయమ్.

నను, “తొలై విల్లిమల్లమ్” ఇతి శ్రీసూక్తా తదీయ శేషత్వ ప్రతీతేః కథమిహ త్యస్య నమశ్శబ్దస్య తత్సమానార్థకతయా స్వరూప పరత్వమతఃపా (ఉద్ధృతుమిత్యాది). యద్యపి శ్రీసూక్తా భాగవత శేషత్వస్య మ స్త్రీప్రతిపాద్యతామాత్రం ప్రతీయ తే. తథాపి పరిశేషా దిహ్నావ తత్ప్రతిపాదనముచితమ్. నచ, తృతీయపదే నారాయణోద్దేశ్యక కై జ్ఞుర్యాపేక్షణే నారోద్దేశ్యకస్యాపి తస్యాపేక్షా ప్రతీతిః. అతి ప్రసక్తాత్; నారత్వస్య అశుద్ధసాధారణ్యాత్, అతోనమ్మనై వతత్సిద్ధిః.

“అత్యస్తపారతస్యైహి నమశ్శబ్దేనబోధితే | స్వతన్త్రాభిమతా క్థత్వం స్వతవిప్రసిద్ధ్యతి | స్వ శేషభూతమఖిలం స్వేచ్ఛయావినియు జ్ఞాతే | పుత్రాదిషుహి రాజాన స్తథేశస్సంశ్రితేషునః | స్వేచ్ఛయాసం శ్రితాధీన స్వ తన్తోభగవానపితరవాఙ్మంకిమస్తాకం పృథకసంశ్రిత శేషతా॥

యథాస్వయమేవాహ (౧) “ఇహాస్మమునిశాఘాలకిజ్ఞురౌస ముపస్థితో” ఇతి. (౨) “దాస్యమైశ్వర్యయోగేన జ్ఞాతీనాఞ్చకరోమ్యహ మ్ | అర్థభోక్తాచభోగానాం వాగురుక్తానిచక్షుమే” ఇతిచ. జితన్త్రాయామ్, “న తేరూపంనచాకారోనాయుధానినచాస్పదమ్ | తథాపి పురుషాకారో భక్తానాంత్వంప్రకాశసే” ఇతి.

అనుసంహితశ్చాయ మర్థశ్రీవత్సాజ్ఞమిత్యైః :- (౧) “అన న్యాధీనత్వంతవకిలజగుర్వైదికగిరః పరాధీనంత్వస్తుప్రణవపరతన్త్రం

మనుమహే” ఇతి, (౧) “పరిజనపరిబద్ధాః” ఇత్యారభ్య - ఆత్మావరద
సకలమేతత్సంశితార్థంచకర్థ” ఇతిచ; “భవేద్గుణకృతందాస్యమపిభాగ
వతేషునః । నిర్బన్ధత్వనిచ్చత్తిస్తు గుణాధిక్యప్రయోజనమ్ । భగవచ్ఛే
షతాజ్ఞానం యచ్ఛేషత్వేప్రయోజకమ్ । నై వవ్యావర్త్యతేతారేమధ్య
మాక్షరత్వోపితత్”

నచైకత్ర శేషశేషిభావవిరోధః. ఆకారభేదాదుపపత్తేః క్రియా
మృతి శేషస్య కర్తురధికారిత్వేన శేషిత్వాభ్యుపగమాత్. శిష్యాచా
ర్యయోరపి పరస్పరం శేషి శేషభావనత్వేపి వృత్తినియమోభగవదా
జ్ఞావశాదేవోపపద్యతే. “జన్మాన్తరసహస్రేషు యస్యస్యాద్భుద్ధిరీదృ
శీ । దాసోహంవిష్ణుభక్తానామితిసర్వార్థసాధిని” ఇతిచన్యాయసిద్ధోక్తో
వచనేనాప్యుక్తః.

సచాత్రచతుర్విధానాం భక్తానాంభక్తశబ్దేననిర్దేశః ; కిన్తు
తద్దాప్యైకరసికానామ్. తదుక్తంప్రపన్నపారిజాతేః-“భక్తశబ్దస్యము
ఖ్యోర్థః ప్రపన్నేపర్యవస్యతి । ఆత్మీయసంహితాయాన్తు యథాసేనేశ
ఉక్తవాన్ । సేవాతుప్రోచ్యతేనద్భిర్భక్తిశబ్దేనభూయసీ । సేవాచా
త్వన్తసేచత్వవృత్తిర్నిస్వామినమ్మృతి । తస్మాత్పరస్యదాప్యైకరసతా
భక్తిరుచ్యతే” ఇతి.

అతఏవచాహుః;-“త్వయ్యాచార్యైర్వినిహితభరాస్తావకారజ్ఞ
నాథత్వత్కర్తృప్రవణమననస్తద్వద్గుణాస్వాదమత్రాః । త్వయ్యేకస్మి
న్నపివిజహతో ముక్తవత్సాగనత్వో త్వచ్ఛేషత్వస్వరసరసికాస్సూర
యోమేస్వదంతామ్” ఇతి.

(౮గి) ఇతు అకారత్తిలేయెన్దుమ్ శొల్లువర్కళ్; ఉకారత్తిలే
యెన్దుమ్ శొల్లువర్కళ్.

ఏతదేవహిపరమైకాన్తిలక్షణంగీయతే, “దేవతాన్తరశబ్దాది
భక్తికృష్టాఖ్యహేతుషు । సామ్యకృత్పరమైకాన్తిహారాస్వామితి
బుద్ధిమాన్ । ముక్తతుల్యోహివరణాద్యస్తుకేవలభాగ్యతామ్ । భగ
వత్సనునన్దతై ప్రపన్న సేతికథ్యతే । ఏకాన్తిపరమైకాన్తిభావఏకా
ధికారిణః । విజ్ఞాతవ్యోదశాభేదాత్తారతమ్యవశేనవా ।” ఏవమ్, “అన
న్యమనసోవిప్రములమన్త్రానమాశ్రితాః । దృష్టైవవైష్ణవాన్విప్రా
న్ప్రణమన్తి నమన్తిచ ।” ఇత్యనన్యమనస్త్వముపాయవిషయే శేషివిష
యేచ, మూలమన్త్రానమాశ్రితత్వం తదుదితస్వరూపయాభాత్త్వా
ధ్యవసాయనత్వమ్ ; ఏవంభాగవతనైభవప్రతిపాదకాని బహుాని
వచనాని ప్రపన్నపారిజాత తత్వదిపాదిషు ఉదాహృతానితత్తైవ
ద్రష్టవ్యాని.

కేచిన్తు, అకారేణభగవచ్ఛేషత్వాభిధానాత్తస్యచ తదీయ
శేషత్వపర్యంతత్వాత్, తజ్జైవతత్సిద్ధిరిత్యాహుః; అన్యేతు, తదన
న్యార్హశేషత్వసైవ తదీయపర్యంతవినియోగార్హత్వప్రయోజక
తాయా ఔచిత్యాత్, సమృద్ధనిరూపకోకారవీవ తత్సిద్ధిరిత్యాహుః.
తదిదంపక్షద్వయముపన్యస్యతి (ఇతుఇత్యాదివాక్యద్వయేన).

ఆచార్యాస్తు, ఉకారస్యాపి నమశ్శబ్దేనాసజ్యో-చాపాదనాత్,
యథేష్టవినియోగార్హత్వరూప శేషత్వప్రతిపాదకప్రథమపదాపేక్ష
యాతదుపధానరూపపారతన్త్ర్యప్రతిపాదకనమశ్శబ్దఏవభాగవత శే
షత్వానుగన్ధానముచితమితి తథైవానునన్దధుః.

ఉక్తజ్ఞువరదాచాద్యైః-ననుకథం శేషత్వాత్పారతస్త్రిను
 తిరిచ్యతే; ఇథంయథేష్టవినియోగార్హత్వం శేషత్వమేవినియుజ్యమాన
 త్వం పారతస్త్రిమితి. తత్పదీపకృతస్తుః-“ఏవంసమస్తచిదచిద్విశిష్ట
 విషయత్వతః । విశేషణాంశబ్రహ్మాదివిషయాస్యాచ్చ శేషతా ।
 తదనన్యార్హతాహనితి నాశజ్ఞుమాత్సనః । తద్విశేషనిషేధేన
 తత్వజ్ఞా శ్శేషిణోయథా । విశేషణత్వసామ్యేపినిషిద్ధాదేవతాదయః ।
 అనువృత్తైతుతత్వజ్ఞాశ్చాస్త్రేషువిహితాస్తథా । శారవ్యేష్వపిపిత్రా
 దిష్వశుద్ధత్వవ్యవస్థితౌ । నమస్కారాద్యనర్హత్వం యథాన్యత్రాపి
 తత్తథా । అశుద్ధాస్తేనమస్తాస్తు దేవాభ్యాఃకర్మయోనయః । మా
 యాగుణాభిభూతా శ్చేత్సుపాస్యానై వసమ్మతాః । అభస్యాదగ్లతాశ్రు
 త్యాదేవానాంపరమాత్సనః । నకించదన్య శేషత్వం భార్యాయాభర్తు
 రగ్లనత్ । ఇత్యేతదనమీచీనంభార్యాయాభర్తు శేషతా । శరీరద్వా
 రతస్సిద్ధాశరీరవిషయామతా । అత్రసర్వశరీరీతుపరమాత్మాపరస్స్వ
 యమ్ । శేషీతచ్ఛేషతాయత్ర తత్సమ్బద్ధిపరార్థతా । అతఃకర్వర
 సమ్బద్ధ విజ్ఞానంయేషువిద్యతే । తేవిశుద్ధాస్తదీయత్వాదుదేశ్యైశ్చిత్తు
 దీరితాః ।” ఇత్యాదినా, “తస్మాదితరసంస్పృష్టజన శేషత్వవర్జితమ్ । తదీ
 యదాన్యంతత్వజ్ఞైర్మన్వ్రీతాత్పర్యమీరితమ్” ఇత్యస్తేనగ్రస్థసప్తచ్ఛేణ
 అకారస్యాప్యథాన్నారాయణపదవిశేషణత్వాత్, విశిష్టవేషత్వాది
 ప్రతిపాదనే స్వరసతఃప్రతీయమానస్య విశేషణవిషయశేషత్వాజ్ఞే
 బ్రహ్మాదిసాధారణ్యేప్రతీయమానేపి “అశుద్ధాస్తేనమస్తాస్తు” ఇత్యాది
 నాతేషామశుద్ధిప్రతీతే, శారవ్యాణామపిపిత్రాదీనామశుద్ధిదశాయా
 మివ అననువర్తనీయత్వంన్యాయప్రాప్తమ్; “నిత్యోవన్త్యోనచానిత్యః
 కర్మవశోముముక్షుభిః ఆప్తోవిష్ణోరనాప్తశ్చ ద్విధాపరికరస్త్వైవతః ।”

ఇత్యాదిభిరనామైకర్మనశ్యానామననువర్తనీయత్వ ప్రతిపాదకైర్వచనైరుపప్తభ్యతథ్యనన్యాహ శేషత్వవిరోధితదనువర్తనమకార్యమేవ.

సచ భర్తృభార్యాన్యాయేన అజ్ఞభూతదేవతానువర్తనంనతద్విరోధి; సాక్షాన్యత్రత్రవ్యావర్త్యత్వాత్. ఇహసాక్షతదన్యాప్రసిద్ధేః. విశేష్యాన్యమాత్రపరామర్శే భాగవతశేషత్వప్రతిపాదకానేకవచనవిరోధాత్; సాక్షశేషత్వస్య ఈశ్వరజ్ఞానాద్విశుద్ధేషుస్వాతంత్ర్యగన్ధవిధురేషు భగవదత్యర్థప్రియేషుపర్యవసానాత్, భగవచ్ఛేషత్వానుపజీవ్యస్య శేషత్వాదినావా ఉకారేణనిషేధఇతి, “అత్తా” “యథాహ్యాహమ్” ఇత్యాద్యుక్త్యానూచనాత్, స్వేతరాఽశేషభాగవతవిషయ శేషత్వం స్వేనానుసంధేయమితిసంజ్ఞరః.

నమఃపదోక్తానన్యశరణత్వమపి భాగవతాతిరిక్తవిషయమితి, “యంయంస్మృతి” “పశుర్మనుష్యఃపక్షీనా” ఇత్యాది విశేషవచనావిహితేషు “బ్రహ్మణంశితీకణ్ఠాచ్చ” ఇత్యాదినానిషిద్ధేషు బ్రహ్మాదిష్యేపర్యవస్యతి; శేషితోవ్యక్త్యాఅర్థసిద్ధంప్రాప్యత్వం “యత్రపూర్వే” ఇత్యాదిశ్రుతిసిద్ధం తృతీయపదేబోధ్యతఇతి, శేషిత్యశరణ్యత్వప్రాప్యత్వవిశిష్టసాన్తర్గత భాగవతశేషత్వాదా మన్త్రస్యతాత్పర్యమిత్యాహుః.

కేచిత్తు, “సరసమ్బుద్ధినోనారాః” ఇత్యత్రనైష్ఠవాదిపదబోధ్యసమ్బుద్ధివిశేషస్యాపి విషయీతత్వాత్, తేహంప్రాప్యప్రాపక భూతాయేత్యుక్తా, విశేషణీభూత భాగవతశేషత్వసిద్ధిః. పుష్పత్వస్త్రే నారపదే సర్వసర్గగ్రహదన్యాప్రసిద్ధేః, విశేషవచనవిరోధాచ్చస

(౮౬) ఈశ్వరన్ తనక్కేయాయరుక్కుమ్ ; అచిత్తుపిఱ్ క్కేయాయరుక్కుమ్. ఆశ్చాతనక్కుమ్ పిఱ్ క్కుమ్ పాతు వాయరుక్కుమ్మెన్దు ముట్టుట్టనినైవు. అజ్జనన్ది క్కే అచిత్తుప్పోలే “తనక్కేయాక వైన్దైక్కొళ్ళవేణుమ్” ఎన్నిట తునముస్సొల్.

విశేషణాన్వయః ; “మయి తేతేషుచాప్యహమ్” ఇత్యన్యాపి నారాయణశబ్దోపబృంహణత్వాచ్చ, సమ్మన్ధవిశేషతాత్పర్యగ్రహః. నరపతిశేషఇత్యాదానరశేషశ్వేతాత్పర్యగ్రాహకప్రమాణాభావాత్, నవిశేషణాన్వయః; తత్సత్వేత్విష్టాపత్తిరతిప్రాహుః.

అచిన్వత్పరార్థరూపస్య స్వరూపయాథాత్మ్యస్య నమశ్శబ్దపవప్రతిపత్తేశ్చన్దనాదిదృష్టాన్తేన భాగవతవిషయే వినియోగఇహేవసిద్ధ్యతీత్యభిప్రయః ప్రణవజన్యజ్ఞానాన్నమఃపదజన్యజ్ఞానస్యవైలక్షణ్యమాహ (ఈశ్వరనిత్యాదినావాక్యచతుష్టయేన).

(౧) “పతింవిశ్వస్యాశ్నేశ్వరమ్” ఇతిశ్రుతేః, తతేశ్వరశబ్దస్య శేషిపరత్వాత్, కేవలస్వార్థతాతత్పర్యభావః. అచిత్తు, (౨) “భోక్తాభోగ్యమ్” ఇత్యుక్తేః కేవలపారార్థ్యమ్. చిత్తు-భోక్తృత్వనియామ్యత్వాభ్యాం స్వపరోధయార్థత్వప్రతీతిశ్చాన్తేషు; ప్రణవేపి మకారస్యజాతిపరత్వాత్, అచితామపి తత్రోపలక్షితత్వాత్, భగవతః కేవలస్వార్థత్వస్య, అచితాం కేవలపరార్థత్వస్యచసిద్ధిః. జీవస్యతుజ్ఞాతృత్వబలాయాతభోక్తృత్వశాబ్దశేషత్వాభ్యాముభయార్థత్వస్యమూలమన్రీతాత్పర్యాధ్యస్య ప్రతిపాదకంనమఃపదమ్.

ఇయాంస్తువిశేషః. యత్పురుషార్థప్రధానాద్రమిడోపనిషదితి; స్వార్థతాగధరహితవపురుషార్థఇతిజ్ఞాపయితుం తత్రప్రార్థనాగర్భతా; ఇహపునర్నన్యస్వరూపపరత్వాత్తద్వశపురుషార్థయోగ్యతా ప్రకాశనముఖేన స్వరూపనిష్కర్షవీచితీయతఇతి సప్రార్థనాపేక్షా. యదిపునస్సర్వధాసామ్యమపేక్షితమ్; తదాస్వరూపప్రాప్యోభయపరతాపక్షమాశ్రిత్య ఉత్తరపదేనైకవాక్యతయా తదపినూపపాదమేవ. పురుషార్థజ్ఞాపనపరస్యాపి తన్నుఖేన స్వరూపప్రకాశకత్వమప్యస్త్యేవేతి భాగవతశేషత్వప్రార్థనాముఖేనతదప్యత్రానుసంధాతుం శక్యతఇతిభావః.

కేచిత్తు, ఉకారస్యానన్యార్థశేషత్వబోధకత్వాత్, తస్మైవ భాగవతశేషత్వమనుసంధేయమితి కేచిదిత్యుక్తమ్; తర్హితతవస్వార్థతానివృత్తిసిద్ధేర్నమఃపదమనర్థకమిత్యాశంక్య, భోక్తృత్వోక్తిబలేన ఉకారస్యతుల్యవత్ స్వభోగోద్దేశ్యతావారకత్వాసమ్భవాత్, శేషత్వోక్త్యైవ పరగతాశిశయాధానైకముఖ్యప్రయోజనకోపాదానవిషయత్వవిరుద్ధాయాస్తస్యావారణసమ్భవేపి, ఉకారస్యఅస్యశేషత్వనివారకతయా సార్థక్యసమ్భవాత్, నానుత్కటస్వప్రయోజనోద్దేశాన్వర్తత్వరూపాత్యేనప్రార్థనాస్థితి, తదర్థానమశ్శబ్ద ఆవశ్యకః. పురతఃకృణే పశ్యాదీక్షణేతు స్వార్థతాగధవిధురపురుషార్థప్రార్థనాపరత్యాదపీత్యాహ (ఈశ్వరనిత్యాది). యద్యపి, “తనక్కుమ్ పిఱ్ఱక్కుమ్” ఇతితుల్యవత్ప్రీతియతే. తథాపి ప్రణవోదితశేషత్వబలాదతుల్యత్వం స్వభోగేబోధ్యమ్. నచ, స్వభోగస్యమాత్రయాశ్యనుద్దేశ్యత్యే సర్వధాస్వేనభగవతో యత్కించత్ప్రయోజనసిద్ధేర్నము

ముత్యాస్యాదితివాచ్యమ్. లీలారసాదితః, కైజుర్యాధీనభగవదానంద
స్యాతిశయితత్వాత్. (౧) “ఏకాన్తికనిత్యకిజ్జు-రఃప్రహర్షయిష్యామి”
ఇతిహ్యుక్తమ్; నచైవమపి, యేన కేనచిదానందసిద్ధేర్నియమతస్స
మోక్షేచ్ఛాస్యాదితివాచ్యమ్. “స్వాపాదానపరమప్రయోజనంభగవత
స్సిద్ధ్యేత్” ఇత్యేనంరూపేచ్ఛాయా అవిరోధాత్. సర్వోపచేతన
సాన్వికమేవ ప్రవర్తత ఇతి పునఃప్రకృష్టకృపాస్నేహాన్వితేషు వ్యభి
చారితి శుత్రప్రకాశికాయాంస్ఫుటమ్. స్వాత్కవాసనాపి దృశతరేణ
పారార్థ్యాధ్యవసాయేన నిన్దనీయా; యదిపునరిదానీననిన్దతే,
తథాపి సాముక్తానివర్తతఏవ; నచైవంప్రాధాన్యవైయ్యమ్. అధికారి
పూర్తిప్రయోజకత్వాత్పార్థినాయాః; (౨) “నిరస్తాఖిలదుఃఖోహమన
నానందభాక్స్విరాట్” ఇతి పరమృతిత్యుపన్యాసేనాస్థయా సాధనతయా
ఉద్దేశ్యస్యాద్దేశ్యతోక్తా. మన్త్రజన్య తాత్పర్యజ్ఞానశూన్యానాం
కేవలశాస్త్రీస్వానందస్యాప్రయద్యైతామనునందధతాం భక్తాదీనాంరీతి
ర్వాతత్రకథితా, అన్యథా! స్వభోగేప్రధానోద్దేశ్యత్వస్యాప్యావత్తే.
తేషామపిపునస్సర్వసహిష్ఠునాభగవతాముక్తిదశాయాం స్వాత్కతాధీ
ర్నివర్త్యతేనవేత్యన్యదేతత్. నచ, తథాపి శుక్తిష్వానందసామ్యాది
శేవ ఫలతయోక్త ఇతి తస్యైవప్రయోజనతా. ఏవంభగవత్ప్రయో
జనే ప్రాధాన్యస్యాప్యసిద్ధిప్రసక్తాత్; అథవా, సంసారిజనవాసనాను
రోధేన ప్రాధాన్యేనానుద్దేశ్యమపి స్వానందంబోధయతి, (౩) “రసో
మైసః, రసంహేయాయంలభ్యానందీభవతి” ఇతి; నపునర్భగవదానంద
రూపం ప్రధానమపిప్రయోజనమిత్యుచ్యతే; † తర్హిసాధనంతతోక్త

మితితోల్యమ్. యదపిప్రాగ్ధనాబలేన అగ్రేభోక్తృత్వమవగమ్యతే. తదపిపూర్వావగతభోగ్యత్వాన్త్యమేవేతి. (౧) “అహమన్నమహమన్నాదః” ఇతిభోగ్యత్వకథనపూర్వక భోక్తృత్వకథనాదప్యవగమ్యతే. యద్యపిస్వాధానందోవిద్యతే. అథాపినాసాపుద్దేశ్యః; కిన్తుపరాతిశయ ఏవేతి, ఏతాదృశనిష్కర్షో నమశ్శబ్దాధీన ఇతిభావఇత్యాహుః.

అపరేతు, అత్యంతపారాధ్యాత్యంతపారతన్త్ర్యయోర్నమన్త్రాదన్యతోజ్ఞానంసుశకమ్; మన్తస్త్రిస్తానతః పశ్చాదపీక్షితేన నమసాయోగాత్తదుభయభోధకఇతి, నమశ్శబ్దస్య వ్యాఖ్యానానన్తరం తద్వైభవపర్యవసిత మన్త్రవైభవమాహ(ఈశ్వరనిత్యాది). (ముఱుటనినైపు) శాస్త్రజ్ఞానాపదేశికజ్ఞానయోః ప్రాథమికంశాస్త్రజన్యంజ్ఞానమ్; యథాచశాస్త్రీస్వాగతాజ్ఞానావకాశః. తథోక్తంప్రాయశః; “జ్ఞానానన్దమయస్త్యాత్మ” ఇత్యాదౌ శేషత్వాత్పుర్వమేవ జ్ఞాతృత్వాద్యవగమాత్; ముక్తిదశాయామపి (౨) “జక్షన్క్రిడన్రమమాణస్త్రీభిర్వా” ఇత్యాదిభిరోభక్తృత్వపైవ ప్రతీతేర్నాత్యంతపారాధ్యావగమః. అతఏవ అననుష్ఠితోపాయస్య భోక్తృత్వాసమ్భవాదుపాయాన్తరానుష్ఠాతృత్వరూపస్వాతన్త్ర్యిచ్చతత్రప్రతీయతే. నమశ్శబ్దేనతు యత్నఫలయోన్తద్గతత్వావగమాత్తదవగమఇతిభావః. పారతన్త్ర్యస్యాత్రానుక్తావపి, “ఇన్నినైపుపిఱన్దపోతే” ఇత్యగ్రిమవాక్యానుసారేణ వివక్షాగ్రీకార్యేతి; నహిశేషత్వభోక్తృత్వవత్ పారతన్త్ర్యభోగ్యతే; “జ్ఞానచతుర్థీభ్యాంహ్యసన్దష్ట్యాంరుదయః” ఇత్యాచార్యహృదయగ్రన్ధానుసారేణయోజయన్తి.

† సాధనతయోక్త.

(౧) తై-శ్శుగ

(౨) ఛాన్దో-౨-౧౨

(౮౭) అతావతు-భోగదైయిత్ ఈశ్వరసమీక్ష్మమౌప్యేనో
క్కువేణమెస్తు అభియాతోభిక్తే.

(౮౮) అభిక్తేక్కు-హేతుకీర్త్యోల్లభ్య, మేలుమౌల్లమ్.

ఇతి రేతు, ననుశేషలక్షణస్య సావధారణత్వాదుపక్రమగత
తదనురోధేన భోక్తృత్వస్య సారథ్యత్వావగమసంభవాత్, కింనమసే
త్యత ఆహ (ఈశ్వరనిత్యాది). ఈశ్వరస్సేచ్ఛాధీనసకలవినియోగః.
అచిత్తుపరేచ్ఛాధీన సకలవినియోగః. ఆత్మాతు శేషత్వజ్ఞానవత్త్వాద్య
భేద వినియోగాహ్వాపి శేషత్వబలావగతస్వనైచ్ఛాయగుణమేవ పర
స్యవినియోజ్యఇతి స్వనైచ్ఛాయనగుణవ్యాపారవినియోగప్రతిబంధక
స్సేచ్ఛానసహకృతపరేచ్ఛాధీనవినియోగఇతి పూర్వప్రతిపత్తిః. అనే
నతు సృక్చస్తనాదితుల్యపారార్థ్యజ్ఞానాద్యభేదవినియోజ్యత్వప్రతి
యతఇతితద్వ్యావృత్తిసిద్ధిః. “హేమరుచకవద్ధిశేషత్వపారతన్యై”
ఇత్యాచార్యపృథయవ్యాఖ్యానోదాహృతాచార్యనూక్షేరిత్యాశ
యఇత్యాహుః. అస్మిన్వ్యాఖ్యానేఽతావతిత్యాదియథాశ్రుతగ్రన్థ
స్సుగమః; వ్యాఖ్యానాంతరేషు పారార్థ్యచరమాపధిమాహ (అతా
వతితి). స్వరూపలాభస్యాప్యనపేక్షణీయతోవ్యక్త్యా స్వానందాద్యనపే
క్షాకైముత్యసిద్ధా.

భగవదీయ యభేష్టవినియోగప్రతిబంధేన పూర్వోక్తశేషత్వ
బలాద్వత్సమాణకింకరత్వబలాచ్చాయాతా నైచ్ఛబుద్ధిర్హేతుః. సా
చ, చతుర్థ్యర్థశేషత్వక్తే జ్ఞానస్వయిస్వార్థత్వ నిపేధకేన సమశ్చ
భేదతయోరపి భగవద్భోగవిరోధితే త్యాజ్యత్వప్రతితేర్నివర్త్యత
ఇత్యాశయేనాహ (అభిక్తేక్కు-తి).

అథ పారతన్యజ్ఞానప్రశంసాముఖేన సమశ్చబద్ధవై భవంప్రద

(౮౯) ఇన్ని నై వుపిఱ్ఱపాతే కృతకృత్యమ్.

(౯౦) ఇన్ని నై విల్లాతపాతు ఎల్లాదుఁకృతజ్ఞభుమ్ కృతమ్.

(౯౧) ఇన్ని నై విలే ఎల్లాసుకృతజ్ఞభుముణ్ణు.

ర్యయతి (ఇన్ని నై వితి). నమశ్శబ్దస్యంజ్ఞానమిత్యర్థః. అథవా కేవల పారార్థ్యోక్త్యా అత్యంతపారతన్యస్యాపి బుద్ధిస్థత్వాత్పారతన్యస్యంజ్ఞానమిత్యర్థః. అథవా పారార్థ్యజ్ఞాపకత్వేన నమశ్శబ్దవై భవం ప్రద ర్శయిపారతన్యస్యజ్ఞాపకత్వేనతదాహ(ఇన్ని నై వితి). అర్థఃపూర్వవత్, “పారతన్యస్యంపరేపుంసిప్రాప్యనిర్గతబద్ధనః । స్వాతన్యస్యమతులంప్రాప్యతేనై వనహమోదతే” ఇత్యత్రపారతన్యస్యజ్ఞానాదేవముక్త్యభిధా నాత్. అత్రశాబ్దజ్ఞానస్యవివక్షితత్వే ప్రయోజకత్వమభిమతిమ్. అధ్య వనాయరూపభరన్యాసస్తు సాక్షాన్మోక్షహేతురేవ. “మయినిక్షిప్త కర్తవ్యః కృతకృత్యోభవిష్యతి” ఇతికర్తవ్యనిక్షేపస్యావ్యత్యంతపార తన్యస్యిధ్యకసాయరూపత్వాదిహప్రమాణత్వేన వివక్షితమ్.

ఈదృశాత్యంతపారతన్యస్యనుసన్ధానస్యాప్యాత్మాపహరరూప తయా ఉత్తమాధికారిణమపేక్ష్యవక్తుమ శక్యత్వానాహ (ఇన్ని నై వితి). యద్యపిభక్తానామేతాదృశాత్యంతపారతన్యస్యనుసన్ధానవైధు ర్యేసి,నఃకిన్తేన నకృతుంపాషుత్వాదివిషయత్వమ్. తథాపిపారతన్యస్య ప్రతిపత్తిసామాన్యాభావస్య సకలదుఃస్పృతమూలతావివక్షితా. అత్యంతపారతన్యస్యప్రతిపత్తౌతువిశిష్ట భగవదభిమత్యజనకత్వరూప నికర్షమాత్రమితిబోధ్యమ్. (౧) “కృతాన్యనేనసర్వాణి తపాంసితప తాంవర । సర్వేతీర్థాస్సర్వయజ్ఞా స్సర్వదానానిచక్షణాత్ । కృతా

(౯౨) ఇతిన్దిక్ష్కే యిరుక్కుష్పణ్ణమ్ యజ్ఞాదికళుమ్ ప్రాయశ్చిత్తాదికళుమ్ నిష్ప్రయోజనజ్యోత్.

స్య సేనమోక్షశ్చ తస్యహస్తేనసంశయః” (౧) “యజ్ఞరూపధరందేవం యజతేస్వాత్మనైవయః | తేనసర్వేకృతాయజ్ఞాభవస్తేహమహాత్మనా” ఇత్యాదివచనోపబృంహితతయా, (౨) “తస్మైన్యవంవిదుషః” ఇత్యనువాకస్య నైరపేక్ష్యపరత్వాదితిభావః.

మనుశ్చ ; “యమోవై నస్వతోరాజా యస్తనైవహృద్ధిస్థితః | తేనచేదవివాదస్తే మాగక్లాంమాకురూగమః” “దక్షిణాశాపతేరత్రనముఖ్యాహృదయస్థితః | అస్తఃప్రవిష్టశ్చాస్తాయోజనానాయమయత్సపితృనామస్తరస్థాపి మృత్యుర్మృత్యోర్హృద్ధిస్థితః | తేనసర్వాధిరాజేన వివస్వద్భిష్టువర్తినా | అవివాదస్తుతస్మైన్యవపదయోరాత్మనోర్పణమ్” ఇతి; (౩) “సయశ్చాయంపురుషేయశ్చాసావాదిత్యేనపకః” ఇతిశ్రుత్యనురోధాత్, వివస్వత్కులప్రసూత ఇతియోజనోపేక్షితా. భగవచ్ఛేషత్వాధ్యవసాయవత్, భగవదుపాయభావాననుగుణకైర్జర్యాతిరిక్తప్రవృత్త్యనర్హత్వాధ్యవసాయోప్యవివాదశబ్దార్థవ.

యథాభరన్యాసోప్యాత్మనిక్షేపః ; దయాపాలమునిభిరపి, (౪) “తీర్తముయన్తాడునతుమ్” ఇత్యాదినా అయమర్థోననుసంహితః, “తేనచేత్” ఇత్యత్రవివాదేప్యానర్థక్యం గక్లాదిగమనస్యసూచ్యత ఇతి ద్రుమిణోపనిషద్భాష్యోక్తేరాహ (ఇతిన్దిక్ష్కే-ఇతి). నిష్ప్రయోజనమ్-తత్కల్పమ్; విశిష్టప్రయోజనశూన్యమితియావత్. (౫) “యోవాఏతదక్షరంగార్గ్యవిదిత్వాన్స్థిలోకేతపస్తస్యతే బహునినర్షనహస్రా

(౯౩) ఇతుతన్నాలే ఎల్లాపాపజ్జఘమ్పోమ్, ఎల్లాఫలజ్జఘము
ణ్ణామ్.

ణి, అన్తవదేవాన్యతద్భవతి", ఇతిబృహదారణ్యక శ్రితిరిహవివక్షితే
త్యాహుః.

ఆకాశశబ్దితావ్యాకృతస్య సకార్యస్యనూర్వాచస్త్రిమః ప్రభృ
తీనాంఽపి ఏతత్ప్రశాసనాధీనధారణత్వాద్యుక్త్యా, "ఏతదక్షరమ్"
ఇత్యుక్తేస్తుల్యుపిత్తివేద్యతయా ఆత్మనిపారతస్త్రివ్యజ్ఞానాభావఇత్యర్థ
లాభాత్. (౧) "ప్రదాయాపహృతంపశ్చత్పియశ్చిత్తంవిధీయతే
నాధికుర్వాన్చిచాన్యస్మిన్ కర్మణ్యత్వన్తపాపినః"; ఏతదేవాభిప్రేత్యప్ర
పన్నపారిజాతే, యమఇత్యాదిశ్లోకతాత్పర్యవర్ణనావసరే, "యోన్య
థా" ఇత్యాదిపఠిత్యా, (౨) "తస్మాత్సర్వనియన్తారం సర్వేషాంఽహృ
దిష్ఠితమ్ । భగవన్స్త్రప్రపన్నాయేతీర్థామ్భునైర్హి శుభ్యతి" ఇతి.

అథవా, యానిభక్తస్యవిహితాని, (౩) "యజ్ఞేరదానేన"ఇతి
యజ్ఞాదీని, యానిచకృచ్ఛ్రిచాన్ద్రాయణాదీని ప్రాయశ్చిత్తాని, తాన్య
పిపారతస్త్రివ్యజ్ఞానాధీన కర్మత్వాదిత్యాగాభావే న జ్ఞానపాపనివృ
త్త్యాదిసాధనానీత్యాహ (ఇతన్తి కేయితి).

(౪) "అపిచేత్సుదురాచారో భజతేమామనన్యభాక్ । సాధు
రేవసమన్తస్యస్సమ్యగ్యవసితోహిసః" (౫) "దురాచారోపినర్వాశీ
కృతఘ్నానాస్తికఃపురా । సమాశ్రయేదాదిదేవం శ్రద్ధయాశరణం
యది । నిర్దోషంవిద్ధితంజన్తు ప్రభావాత్పరమాత్మనః" (౬) "అశేషా
ఘనాశనమ్" (౭) "తానపాపాన్" ఇత్యాద్యభిప్రేత్యాహ (ఇతు
తన్నాలేయితి).

(౯౪) నారాయణనెన్మతు-నారజ్జకుక్కయనమెన్మ పక్షి.

(౧) “కింలోకేతదిహపరత్రచాస్తిపుంసాంయద్విష్టు ప్రవణధి
యాంసధాస్యసాధ్యమ్” (౨) “తావదా ద్విః” ఇత్యాద్యభిప్రేత్యాహ
(ఎల్లావితీ). అవిద్యానివృత్తి ప్రభృతికై జ్ఞర్యపర్యన్త సకలఫలాని
భవస్తీతి పూర్వైర్వాప్యభ్యాతమ్. ఉత్తమాధికారి విషయత్వస్య
స్వరసత్వాదత్ర పారతన్యత్వేనైకీకృతానాం పారతన్యకాంప్రతి
పత్త్యప్రతిపత్తి విశేషాయశాన్తం తత్తద్దేతు త్వేనానుసంధేయాఇతిన
కాచిదనుపపత్తిః. యదితు, సమర్పణశబ్దాధీశభ్రాంత్యాయాగాదితుల్య
మాత్మసమర్పణం కేనచిత్కృతమ్; తదాతన్యానుశయపరోసమశ్చబ్ద
ఇతితత్త్వదీపాదా యోజనాన్తరముక్తమ్. సమశ్చబ్దార్థాధ్యనసాయ
స్వైవ భరన్యాసరూపత్వాదిహైవ సర్వనైభవప్రదర్శనమితిబోధ్యమ్.

అథనారాయణశబ్దార్థంవదత్ ప్రథమతోవిగ్రహమాహ(నా
రాయణనితి). పదార్థప్రధానసమాసజ్యాయస్తాప్రే ప్రథమతస్తత్పు
రుషప్రదర్శనమ్. అసతిప్రమాణాన్తరే ద్వివచనబహువచనాన్తానాం
వృత్తిర్నెవ్యతే. ఇహత్వస్తిప్రమాణాన్తరమ్ ;—(౩) “నారాణామ
యనత్వాచ్చనారాయణఇతిస్మృతః” (౪) “నారశబ్దేనజీవానాంసమూ
హఃపోచ్యతేబుధైః। తేషామయనభూతత్వాన్నారాయణఇహోచ్య
తే” ఇతి. “తేషామ్” ఇతిబద్ధాదిసమూహాత్రితయపరామర్శసమ్భ
వాన్నాప్రధాన జీవపరామర్శకత్వైః; పూర్వార్థప్రాతిపదికార్థమాత్ర
కథనమవివక్షితైకవచనమ్.

యద్యపి, (౫) “నారస్త్వితిసర్వపుంసాంసమూహఃపరికిర్తితః।
గతిరాలమృతస్య తేననారాయణస్మృతః” (౬) “నారోసరాణాం

(౧) (౨) వి-పు-౧-౯- (౩)

(౪) (౫) పావోత్తరే-౨౨౬ (౬)

(౯౫) నారఙ్గళావన-నిత్యనస్తుక్కునినుడై యతిరళి.

సజ్ఞాత స్తస్యాహమయనంగతిః! తేనాస్మిమునిభిర్నిత్యం నారాయణఇతి
 రీతిః” ఇత్యాదిషు పూర్వపదస్యైకవచనాన్తత్వమప్రివ్రతీయతే. నచ
 జీవమాత్రపరత్వేతథా ; “చేతనాచేతనంసర్వం విష్ణోర్యదతిరిచ్యతే ।
 నారంతదయనఞ్చేదం యస్యనారాయణస్తుసః” (౨) “తత్సర్వంనార
 ముచ్యతే” ఇతి నిఖిలవస్తుపరపక్షేప్యేకవచనాన్తత్వేనవ్యుత్పాదనాత్ ;
 “నారాణామయనంవాసః” ఇత్యాదయశ్చ, “సరసమృద్ధినోనారాః”
 “నరాజ్ఞాతాని” ఇత్యాదివ్యుత్పత్త్యభిప్రాయత్వేనాప్యవసన్నాః. తథా
 పి, సమూహోవాన్తరభేదవివక్షాధీనా, జాతివ్యక్తివివక్షాధీనాచ-ఏక
 వచనాన్తత్వేన బహువచనాన్తత్వేనచ వ్యుత్పాదనేతి; అధికార్థలా
 భాద్రత్రబహువచనాన్తాదరః.

అత్రచవిగ్రహే, అయనశబ్దాక్షి బునిర్దిశ్య, పుల్లిజ్జతయాసమాస
 నిర్దేశః, పరవల్లిజ్జవచనమ్ “తేననారాయణస్తస్మై” ఇత్యాది వచన
 విరోధాదిహసప్రవర్తతఇతి జ్ఞాపయితుమ్.

తత్త్వదీపకృతస్తు; “సమాసస్యోత్తరపదప్రధానత్వాన్నపుంసకమ్।
 పదంతత్పురుషత్వేస్యాదితినాత్రవిచార్యతామ్ ॥ కరణాధికరణయో
 శ్చేతిసూత్రానుశాసనాత్ । సంజ్ఞారూపపదస్యాన్యసంజ్ఞలింగప్రసిద్ధితః’
 ఇతి కరణాధికరణయో శ్చేతి సూత్రవిహితసంజ్ఞావిషయల్యుడస్తస్యా
 స్య, *ఇన్ద్రప్రవశ్చసపలాశశాతనాదినత్ భావేల్యుడస్తస్యైవక్షీభీ
 త్వనియమాత్ పుల్లిజ్జత్వోపపత్తిరిత్యాహుః.

నారశబ్దార్థమాహ(నారఙ్గళావనవితి). నిత్యవస్తుశబ్దేనప్రకృతిః,

తదుత్తరపష్ట్యాఆమ్, “తిరళి” ఇత్యనేన సమూహాన్ధాన్ప్రత్యయశ్చ
వ్యాఖ్యాతాః, సమూహావాస్తరభేదవివక్షా, “అవివక్షాధీనకర్వచిదేక
వచనేనకర్వచిద్భవంవచనేనచనిర్దేశః” ఇతిజ్ఞాపయితుం బహువచనాస్తే
నోద్దిశ్య ఏకవచనాస్తేవవివృతమ్.

సను, (౧) “నారస్త్వితిసర్వపుంసాంసమూహాఃపరికితః” (౨)
“నారశబ్దేనజీవానాంసమూహాఃప్రొచ్యతేబుధైః” ఇతికర్వచిజ్జీవమాత్ర
పరత్వోక్తేస్తేషామేవక్షయిష్టులక్షితవికారరాహిత్యేన సరశబ్దవాచ్య
త్వసమ్భవాచ్చ, నారశబ్దస్యజీవసమూహమాత్రపరత్వమేవోచితమ్.
అయనశబ్దోదితప్రాప్యత్వప్రాపకత్వయోరపి తత్త్రైవాన్వయసమ్భ
వాచ్చేత్యాశక్త్యానిరకరణాయవస్తుపదప్రయోగః. “చేతనాచేతనంస
ర్వంవిష్ణోర్వదతిరిచ్యతే | నారంతదయనశ్చేదం యస్యనారాయణస్తు
సః” “జ్ఞానాదయోగుశాయాపం లక్ష్మీర్నిత్యానపాయినీ | భూమినీశాద
యోదేవ్యశ్శేషాద్యానిత్యసూరయః | తద్ధామపరమంకాలః పురుషః
చ్రకృతిస్తథా | మహాబాదిధరాంతాని సప్తచాపరణాన్యపి | బ్రాహ్మమ
ణ్డంతదస్తథాలోకాశ్చసచరాచరాః | ఏవమణ్డాన్యనంతానితత్సర్వంనార
ముచ్యతే” ఇత్యాదివచనైర్నారశబ్దస్య చేతనాచేతన సకలవస్తుపర
త్వమేన.

నిత్యత్వదుస్వరూపతః ప్రవాహతోవా సర్వత్ర సమ్భవత్యేన.
(౩) “తదేతదక్షయంనిత్యం జగన్మునివరాఖిలమ్ | ఆవిర్భావతిరోభావ
జన్మనాశవికల్పవత్” ఇత్యుక్తేః. “నారస్త్వితిసర్వపుంసాంసమూహాః”
ఇత్యాదితు ఉపలక్షణార్థమ్; ప్రాప్యత్వప్రాపకత్వాన్వయానుగుణయో
జనావిశేషపరంవేతిభావః.

కేచిత్తు, “నరసమ్మన్ధినోనారాః” ఇతివ్యుత్పత్త్యంతర సజ్గి హాయవస్తుపదోపాదానమ్. తదుపాదానేహి సమానాధికరణసమాన స్వప్రీతత్పురుషశ్చ వివక్షితుంశక్యతే. నరశబ్దస్య అఖిలహేయప్రత్య సీక తాంబోధయతః, (౧) “జన్తుర్నారాయణోనరః” (౨) “నరస్స పురుషోత్తమః” (౩) “ఆపోనై నరసూనవః” ఇత్యాదిషు భగవతిప్ర యోగేనసిద్ధం నారాయణపరత్వమ్, (౪) “నయత్యఖిలవిజ్ఞానంనాశ యత్యఖిలంతమః । నఽవ్యతిచసర్వత్ర నర స్తస్మాత్సనాతనః” ఇతి నరశబ్ద ప్రవృత్తినిమి త్తతయాకథితానాం నేతృత్వతమోనాశకత్వాదీనాముప లక్షకం నిత్యత్వంబోధయతా నిత్యశబ్దేనసూచ్యతే. షష్ట్యాచసమ్మన్ధ సామాన్యార్థకయా “సరాజ్జాతానితత్వానినారాణీతితతోవిదుః” “నర సమ్మన్ధినస్సర్వేచేతనాచేతనాత్మకాః । ఈశితవ్యతయానారాధ్యార్యహే వ్యతయాతథా । నియామ్య త్వేనసృజ్యత్వప్రవేశభరణై స్తథా” ఇత్యు క్తాస్సర్వేపి సమ్మన్ధాగ్రహ్యస్తే.

నచైతత్పక్షే అణై వసమ్మన్ధార్థకత్వాత్ సమూహాలాభః. స మ్మన్ధార్థకాణస్తాత్తు సమూహార్థాణ్ప్రత్యయోపపత్తేః. అధికార్థలా భాయైవతథాప్రత్యాదనాత్. బహువచనాగ్ధ బహుత్వాశ్రయతా వచ్ఛేదకతయావాతత్సిద్ధిః. ఏతత్పక్షసాధారణ్యాయైవ సమూహవచ నాత్ బహువచనానుపపత్తిః.

“నృ-నయే” ఇత్యుక్తాదచి, యోగ్యతయాకర్మలాభఇతి, “నయ త్యఖిలవిజ్ఞానమ్” ఇత్యుక్తమ్; (౧) “తేహంసతతయుక్తానామ్” ఇతి హిస్మర్యతే; “నాశయత్యఖిలంతమః” ఇతి బాహుళకాన్నాశయతేర

(౧) సహస్రనామ్ని

(౨)

(౩) వి-పు-౧-౪-౬

(౪)

(౫) గీ.౧౦-౧౦ † నరశబ్దేన

‡ సుక్తిః.

ప్రత్యయే యోగ్యతయాకర్మలాభః. “నరిష్యతిచ” ఇతి-“రిష-హిం సాయామ్” ఇత్యతోడప్రత్యయః. రిష్యతీతిపరస్మై పదం ఛాన్దసమ్. “నాన్యజరయైతజ్జ్యోతిసవధేనాన్యహన్యతే! ఏతత్సత్త్వంబ్రహ్మపురమ్” ఇతిశ్రుత్యర్థఉచ్యతే; సర్వత్రగతోపీతిశేషః. “సరస్సపురుషోత్తమః” ఇతి రూఢిరుక్తా. “సరస్సస్తాత్” ఇతియోగః. గౌణస్యాపినారాయణాది పదస్యరూఢత్వదర్శనాత్, సరశబ్దస్యగౌణేషునామసుపాఠమాత్రేణ సరూఢిహఃనిః.

యద్యపి, “సరస్సపురుషోత్తమః” ఇత్యస్య ఉత్తరస్లోకావగత యోగావరుద్ధత్వాన్నరూఢికల్పకత్వమ్; తథాపి, “ఆపోనారాయణో ద్భూతాస్తాయదస్యానంపునః” ఇతివ్యాసస్త్రుతౌ “ఆపోవై సరసూ నవః” ఇతి సరపదస్థానే నారాయణపదప్రయోగాత్, తత్సూనార్థ తయారూఢిరవగమ్యతే; “సరాజ్జాతాని” ఇతిషజ్ఞమ్యూ అవిశేషాన్నిమిత్తోపాదనతాప్రతీతిః. ఉపాదనతాప్రయుక్త వికారరాహిత్యం సరశబ్దేనబోధ్యతే. జీవానామపిసద్వారక కార్యత్వసమ్భవాన్నాసజ్గ్రహః.

“ఈశితవ్యతయానారా ధార్యపోవ్యతయాతథా” ఇత్యర్థం చేతనవిషయమ్; ఉత్తరార్థమచేతనవిషయమ్. అన్యథా ఈశితవ్యత్వ మిశ్వరత్వ ప్రతిసమ్బంధిశేషత్వరూపమ్. “ప్రవేశభరణైః” ఇతికర్మణి ల్యుట్. భావప్రధానేచతేపదే; ఉత్తరకాలానువర్తనాదప్రధానేభ రణపోషణే. ద్వితీయంచేతనమాత్రవిషయమ్. అచేతనేపిసరాక్యా ముఖ్యసమ్పాదనరూపం గోబలీవర్దన్యాయేననియామ్యత్వాద్విశేషః. ధర్మసత్తాధీనత్వాద్ధర్మసత్తాయాః, భగవదపృథక్సిద్ధ విశేషణీభూత కృత్స్న జగత్సత్తాయాభగవదధీనత్వస్వరూపం ధారణంప్రాగుక్తమ్.

(౯౬) అనైయావన-జ్ఞానానందామలత్వాదికళమ్,

భరణంపునస్సజ్జుల్పాధీనసత్తాకత్వరూఢమ్. తచ్చానిత్యేషునస్సజ్జ త్వాద్విశిష్యతే. సత్తానువర్తనరూపంపునస్తతోవిశిష్యతే. “ద్యాస చద్ధాగ్రిక్రమక్షత్ర” ఇతి గురుపదార్థానామపతనం వీర్యశబ్దిత సజ్జుల్పాధీనమితి, తద్వాత్రభరణశబ్దార్థః.

సరాజ్ఞాతానీత్యర్థాభిప్రాయేణ సృజ్యత్వోక్తిః. బహుప్రహీనా ప్రవేశనియమనయోః, తత్పురుషే అధికరణపున్యత్వే ధార్యత్వస్య కరణపున్యత్వే పోష్యత్వస్యలాభాదేతేషామేన పృథ్వ్యన్తరాయాన సన్ధానమ్; “అచిన్నిత్రాద్విశుద్ధాచ్ఛచేతనాత్పురుషోత్తమః | వ్యాసనా ద్భరణాత్సామ్యమ్యాదస్యపఞ్చదశోదితః” ఇత్యేషార్థః పురుషోత్తమ పదేనస్సార్యతే. ఐక్యస్యపదేశనిజన్ధనం శరీరాత్మభావఇతి నియామ్య త్వధార్యత్వ శేషత్వాదిలక్షణకథనేనవ్యజ్యతే.

సరాజ్ఞాతానీతిప్రథమాధ్యాయాధ్యక్షిణిఖలహేయప్రత్యసీకత్వోక్తి క్త్వా ద్వితీయాధ్యాయాధ్యక్షి, అయనపదపున్యత్వత్తిద్వయే ఉపాయోషే యత్వరూప తృతీయచతుర్థాధ్యాయాధ్యక్షౌ సజ్జప్రహీతావీతి, శారీర కార్థసజ్జాగ్రహకం నారాయణపదమ్. సరశ్చైవసోధకవాక్యాధ్యక్షి, నార పదేనకారిణవాక్యాధ్యక్షి, అయనపదేన ఉపాయఫలపరవాక్యార్థాదన్వి తాః. అతఏవతద్వ్యుత్పత్తిసజ్జగ్రహేయ అత్రపస్తుపదప్రయోగఇత్యా హుః.

తానేపపదార్థాదర్శయతి (అనైయావనవిత్వాది). అత్ర కాలాంతాస్వరూపతోనిత్యాః; ప్రాయేణఉత్తరేప్రవాహతః. స్వరూ పతోనిత్యత్వమ్-ఉత్పత్తివినాశశూన్యత్వమ్; ప్రవాహతోనిత్యత్వస్తు స్వాశ్రయ పూర్వకాలత్వవ్యాపకాభావ ప్రతియోగితానవచ్ఛేదక

ధర్మవత్త్వమ్. యద్యపిభగవచ్ఛాస్త్రే జ్ఞానాదిగుణావీవ ప్రథమత ఉక్తాః. తథాపి సకలేతరవ్యావృత్త బ్రహ్మస్వరూపేలక్షితే పశ్చాత్త ద్గతతయా గుణజ్ఞాతవ్యాఘ్ని స్వరూపసిరూపకాధర్మాః ప్రథమ తోదర్శయతి (జ్ఞానానందేతి). ద్వన్ద్వాస్త్రే శూయమాణః త్వశ్శబ్దః ప్రత్యేకమభినమృధ్యతే. ఆదిపదేన సత్యత్వానన్తత్వయోగసంజ్ఞాహః. “నిరవద్యం నిరజ్జనమస్థూలమ్” ఇత్యాదిని అమలత్వే ప్రమాణాని. (౧) “ఉణర్ముఖునిలమ్” (౨) “శుడర్కానవిష్ణమ్” (౩) “అమలన్” ఇత్యా దిప్రమాణసూచనాయ ఆదాసత్యపదానిర్దేశః. అసంతాత్పర్యమా సందేహరేఖ;

ఆదిశబ్దేన శ్రియస్సంజ్ఞాహోబోధ్యః. తస్మాదపిహిదేవతాన్తర వ్యావర్తకత్వేన స్వరూపనిరూపకత్వమ్. (౪) “అహన్తయావినాహం హినిరుపాభ్యోనసిద్ధ్యతి | అహమర్థంవినాహన్తానిరాధారానసిద్ధ్యతి | అహన్తయాసమాయుక్తోహ్యహమర్థఃప్రసిద్ధ్యతి | అహమర్థసముత్థాచ సాహన్తాపరికీర్తితా | అన్యోన్యస్యావినాభావాదన్యోన్యేనసమన్వయా త్ | తాదాత్మ్యంవిధిసమ్బంధమమనాభస్యచోభయోః” ఇతి, ప్రతీ తే, భగవతి లక్ష్మ్యధీనత్వస్యసత్తాయాం లక్ష్మ్యాంభగవదధీనత్వస్వచ ప్రతీతేః.

అతఏవశారీరకసారే, “అనన్దాదయఃప్రధానస్య” ఇత్యత్ర ఆది శబ్దేన శ్రియఃపతిత్వం పరామృశ్యతే. అతస్స్వరూపనిరూపకత్వాత్, యత్రయత్రభగవానభిధీయతే; తత్రతత్రశ్రీరపి. తథాచ, (౫) “సకల ఫలప్రదోహివిష్ణుః” (౬) “ఫలమతఉపపత్తేః” ఇత్యాదిష్యపిసాతద్వి

(౧) తి-వాయ్-౧-౧-౨   (౨) తి-వాయ్-౧౦-౧౦-౧౦   (౩) అమలనా-౧
(౪) లక్ష్మీతస్త్రే-౨   (౫)   (౬) బ్రహ్మ-సూ-

జ్ఞానశక్త్యాదికభుమ్,

శేషణంభవతీతి, తద్వదేవాస్యాస్సకలఫలసాధనత్వమపీత్యుక్తం శ్రీ
వత్సాజ్ఞమిత్యైః-ఫలప్రదత్వచ్చ విశేషణత్వానుగుణమాచార్యా
ణాం వివక్షితమితి, “స్వస్తిశ్రీః” ఇతిశ్లోకే. “యదిశ్రీయఃకారణతా
బ్రహ్మవత్సమ్మితాభవేత్ । ధ్యాయతాపిస్వతస్సిద్ధావృద్ధమిదృశవర్ణ
నమ్”

దివ్యమహిమీవగ్రేఅగ్రేసజ్జగహః, నాత్రసజ్జగహంవిరుణద్ధిఃకా
రభేదాత్ ; వచనేజ్ఞానాదయ ఇత్యావర్తతే; జ్ఞానశబ్దోభావప్రధానః.
తేనస్వరూపనిరూపకధర్మాణామపిసజ్జగహః; అథప్రథమజానినిరూపిత
స్వరూపవిశేషణాన్యాహ(జ్ఞానశక్త్యాదికభుమితి). (౧) “తవానంతగుణ
స్యాపివదేవప్రథమగుణాః” ఇతిహిస్సర్వతే. (౧) “ప్రకృష్టంవిజ్ఞానం
బలమతులమైశ్వర్యమఖిలంవిమర్యాదంవీర్యంవరదపరమాశక్తిరపిచ ।
పరం తేజశ్చేతిప్రవరగుణషట్కంప్రథమజం” ఇతిహి శ్రీవత్సాజ్ఞ
మిత్రాః.

జ్ఞానాదీనాం స్వరూపమహిర్బద్ధస్యసంహితాయాముక్తమ్.
“కిన్తజ్ఞానగుణ్యమిత్యుక్తం దేవదేవజగత్పతే । కథంబుగుణహీనస్తతే
షాన్తగుణ్యంపరిగీయతే” ఇతి నారదేనపుష్పేన అహిచ్ఛుధ్యేన, “అప్రా
కృతగుణస్పర్శాన్నిర్గుణంపరిగీయతే । శృణునారదషాన్తగుణ్యంకథ్యమా
నంమయానఘాఅజడంస్వాత్మసమ్పాధినిత్యంసర్వావగాహనమ్ । జ్ఞానం
నామగుణంప్రాహుఃప్రథమంగుణచింతకాః । స్వరూపంబ్రహ్మణస్తచ్చ
గుణశ్చేపరిగీయతే । జగత్సృకృతిభావోయస్సాశక్తిఃపరికీర్తితాకర్తృ
త్వంనామయత్తస్యస్వాతంత్య్రిపరిబృంహితమ్ । విశ్వరూపనామతత్త్వో
క్తం గుణతత్త్వార్థచింతకైః । శ్రమహానిస్తుయాతస్య సతతంకుర్వతో

వాత్సల్యసౌశీల్యాదికభుమ్, తిరుమేనియుమ్

జగత్ | బలంనామగుణస్తస్యకథితోగుణచింతకైః | తస్యోపాదానభా
వేపి వికారవిరహోహియః | వీర్యంనామగుణస్సాయమచ్యుతత్వాత్ప
రాహ్వయః | సహకార్యనపేక్షాయత్తజ్జేజస్సముదాహృతమ్ | ఏతే
శక్త్యాదయఃపశ్చగుణాజ్ఞానస్యకీర్తితాః | జ్ఞానమేవపరంరూపంబ్రహ్మ
ణఃపరమాత్మనః | పాశ్చణ్యంతత్పరంబ్రహ్మస్వశక్తిపరిబృంహితమ్ |
బహుస్యామితిసజ్క-ల్పంభజతేతత్పుదర్శనమ్” ఇతివచ నేపాధాన్యా
ప్రాధాన్యవిభాగానాదరేణ, “జ్ఞానాదయోగుణానామమ్” ఇత్యైవ
వాత్సల్యాదయస్సజ్గప్రహితాః.

అథ తదవస్థావిశేషరూపాన్(౧)“గుణానానిస్సీమాంగణ
విగుణానాంప్రసవభూః”ఇత్యుక్తా వాత్సల్యాదికదర్శయతి.(౨)“వశే
వదాన్యః” ఇతిశ్లోకేప్యాచార్యైస్తేప్రాయశోదర్శితాః. తేషాంస్వ
రూపం తత్పత్రయవ్యాఖ్యానే, అత్యైవదర్శయాధికారేచవ్యక్తమ్.

రూపశబ్దేనస్వరూపస్యాభిధానే తస్యనారశబ్దవాచ్యత్వాసమ్భ
వాత్, స్వరూపరూపేతి పృథజ్నిరేశాచ్చ విగ్రహపరోరూపశబ్దఇత్య
భిక్షేత్య యథావచనమేకవచనంనిర్దిశతి (తిరుమేనియుమితి). “దేవం
పాశ్చణ్యవిగ్రహమ్” ఇత్యాదౌవిగ్రహస్య పశ్చశక్తిమయత్వేన పా
శ్చణ్యప్రకాశకత్వాత్, పాశ్చణ్యవిగ్రహవత్త్వోక్తిరితి, గుణానస్తరంత
త్ప్రకాశకవిగ్రహోపాదానమ్, (౩) “నదైకరూపరూపాయ” (౪)
“నిత్యసిద్ధేతదాకారేతత్పరత్వేచపౌష్కర | యస్యాస్సితాహృదయే
తస్యాసానన్నిధింప్రజ్ఞత్” (౫) “సమస్తాశ్చక్తయశ్చైవతానృపయత్ర

(౧) ఐరద-స్త-

(౨) స్తో-రత్నే

(౩) వి-పు-౧-౧

(౪) పౌష్కరసం

(౫) వి-పు-౬-౩-౩౦

ప్రతిష్ఠితాః తద్విశ్వరూపవైరూప్యం రూపమనన్యథా రేర్నహత్” (౧) “భుజైశ్చతుర్భుజస్సహితం మమేదం రూపం విశిష్టం దివి సంస్థితం” (౨) “తమ సఃపరమోధాతా శబ్దచక్రగదాధరః” ఇత్యాదివచనసిద్ధే నిత్యవిగ్రహే సమూహాత్మకత్వం యద్యపి పంచశక్తిమయశ్చేనాప్యసపాదయి తుంశక్యతే.

తథాపి, “చేతనాచేతనం సర్వమ్” ఇతి భగవద్వ్యతిరిక్తస్య సర్వస్య నారపదార్థాభిధేయత్వావశ్యమ్భావాత్, (౩) “ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతో గుడేహస్సంసాధితా శేషజగద్భితోసా” (౪) “సమస్తశక్తిరూపాః తత్తరోతిజనేశ్వర” (౫) “పాశుణ్యవిగ్రహైర్హవ్యుహైః పురుషైః పుష్కరేషు జైః ఆస్థితం జగదుత్పత్తిస్థితి సంహారకారిభిః వాసుదేవసంజ్ఞార్ణవః ప్రద్యుమ్నః పురుషస్త్వయమ్ అనిరుద్ధ ఇతి బ్రహ్మమూర్తిర్హవ్యహోభిధీయతే చతుర్భుజైః చ మూర్తిభ్యశ్చతుర్వింశతి మూర్తయః జాయంతే క్రమశో బ్రహ్మణో దీపాద్దీపాంతరం యథా మినాద్యాజ్ఞా రేవిప్రచతుర్హవ్యహోద్యధాక్రమమ్ సజ్జర్ణణాచ్చ పురుషస్సత్యః ప్రద్యుమ్న సమృభవః జాతోచ్యుతో నిరుద్ధాచ్చ బభృవైర్లోక్యమోహనః దాశార్వాశ్చైరిరన్నో వాసుదేవాచ్చ జ్ఞరే సజ్జర్ణణాథయగ్రీవశ్శబ్దోదరస్య కేసరీ వైకుంఠమూర్తిరాద్యాతుముకుందశ్చ వృషాకపిః తక్షశ్చ వాదివరాహశ్చ” (౬) “అవతారాహ్యసంస్థితయాః” (౭) “కృష్ణరూపాణ్యనంతాని” (౮) “అష్టాక్షయోగయుక్తానాం హృద్యాగనిరతాత్మనామ్ యోగినామధికారస్సాన్యదేకస్మిన్ హృదయేశయే సర్వాతిశాయిమాన్యుణ్యం సంస్థితం న్త్రబిమ్బయోః మస్త్రే వాచ్యాత్మనానిత్యం బిమ్బే తుక్కుపయాస్థితమ్ బిమ్బాకృత్యాత్మనాం బిమ్బసమాగత్యావతిష్ఠతే”

(౧) (౨) రా.య. ౧౧౪-౧౫ (౩) వి.పు-౬-౩-౪౪

(౪) వి.పు- (౫) పాంచరాత్రే (౬) + బింబీకృత్య

(౧) “సభూతసజ్జ సంస్థానోదేహోన్యపరమాత్మనః” (౨) “సతస్యప్రాకృతామూర్తిర్నాంసమేవోస్థినమ్భవా” (౩) పరిత్రాణాయసాధూనామ్-సమ్భవామ్యాత్మమాయయా! “ఇత్యాదివచనసిద్ధాంతాం పశ్చిప్రకారాణామప్యప్రాకృతరూపాణాం రూపపదేనపరిగ్రహణచిత్తః. అతఏవహి కృష్ణపాదైర్దివ్యమజ్జశవిగ్రహశ్చేత్యుక్తమ్. (౪) “ప్రకృతింస్వామధిస్థాయ” ఇత్యేకరూపస్య సకలరూపనిదానత్వద్యోతనాయ ఏకవచననిర్దేశః. “మూలరూపంచతుర్భుజమ్” ఇతిసమ్ప్రదాయః.

తదనుగుణానిచ ప్రమాణాన్యదాహృతాని; లక్ష్మీతస్తే; :-
 “అనన్తవిహగేశానవిష్వక్సేనాదయోమరాః । మదాజ్ఞాకాణోయత్రమోదస్తేనకలేశ్వరాః । తత్రదివ్యవపుశ్రీమూఢదేవదేవోజనార్దనః । అనన్తభోగపర్యజ్ఞేనిషణ్ణస్సుసఖోజ్వలే । విజ్ఞానేశ్వర్యవీర్యస్థైశ్చక్తితేజోబలాన్వితైః । ఆయుధైర్భూషణైర్దివ్యైరదృశ్యైః సమలజ్జుతః । పశ్చాత్సనాసుపర్ణేనపక్షిరాజేనసేవితః । సారూప్యమేయమాసాతౌచ్ఛ్రివత్సకృతలక్ష్మణా । సేనాన్యాసేవితస్సమ్యగ్విష్వక్సేనేనదీప్యతా । క్షేమాయసర్వలోకానామాధ్యానాయమనీషిణామ్ । ముక్తయేఖిలబద్ధానాం రూపదానాయయోగినామ్ । ఆస్తేనారాయణశ్రీమాన్వాసుదేవస్సనాతనః । ఆరుమారోయువాదేవశ్రీవత్సకృతలక్ష్మణః । చతుర్భుజోవిశాలాక్షః కిరీటీకాస్తుభంవహన్ । హరనూపురకేయూరకాశ్చీపీతామ్బరోజ్జ్వలః । వనమాలాందధద్దివ్యాంపశ్చశక్తిమయీంపరామ్ । సర్వావయవసమ్పూర్ణస్సర్వావయవసుద్ధరః । రాజరాజోఖిలస్యాస్య విశ్వస్యపరమేశ్వరః ।” ఇతిముక్తప్రాశ్యస్య చతుర్భుజత్వముక్తమ్. “చతుర్భుజశ్చావ్యమశ్లాఙ్గః పరమప్ర్యామ్నినిష్ఠితః”

ఇతి, “తస్మిన్ననంతపర్యజ్ఞానారత్నవిచిత్రితే । నుసన్నివిష్టమాత్మే శం దీర్ఘ బాహుచతుష్టయమ్” ఇతిచవచనాంతరమ్;

పాద్యసంహితాయాస్తు, “ద్విహస్తమేకవక్త్రాశ్చశుద్ధస్ఫటిక సన్నిభమ్ । సహస్రరవివహ్నిన్దులక్షకోటిసముద్రభమ్ । మరీచిచక్రమ ధ్యస్తంచక్రాద్యాయుధలాశ్చితమ్ । శ్రీవత్సకాస్తుభోరస్కం వసమాలా విభూషితమ్ । కిరీటహారకేయూరకటకాదివిభూషితమ్ । పీతామృతధ రంసౌమ్యం రూపమాద్యమనామయమ్ । సవాసుదేవోవిజ్ఞేయస్సవవ పురుషఃపరః । ధ్యేయశ్చయోగిభిర్నిత్యంహృత్పద్మాహ్వయవిష్టరే । పశ్యంతిసూరయశ్శశ్వత్తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ । వాసుదేవాత్తతో జాతోవాసుదేవాహ్వయోఽపరః । ఏకవక్త్రశ్చతుర్హస్తశ్చక్రాద్యా యుధభూషితః । స్థితైర్విచక్రంసరసిజందధానస్సప్తయేపునః । ముక్త యేపాశ్చజన్యశ్చ గదాంసంహృతయేతథా । మయూరకణ్ఠవచ్ఛాన్య మః పీతనైస్సగికామృతః । సవాసుదేవోభగవాన్ సృష్టిస్థిత్యంతముక్తి దః । ఆత్మానంసద్విధాచక్రే పునఃకేనాపిహేతునా । తయోరేకోవా సుదేవశ్శుద్ధసటికసన్నిభః । నారాయణోద్వితీయస్తు నీలామ్బుదస్సమ ప్రభః । సజ్జర్షణోవాసుదేవాత్తస్మాత్” ఇతి పరమధ్యవ్యాహవా సుదేవాం స్త్రీనుక్త్యై, పరస్యద్విభుజత్వం శుద్ధస్ఫటికవిగ్రహవత్త్వ ణోక్తమ్.

అనాదిరూపభేదోపి వచనాదుపగమ్యతే । తత్రభూయోనురో థేన ప్రాప్యంరూపశ్చతుర్భుజమ్ ॥ ద్విభుజేప్రాప్యతోక్తిస్తుధర్మై క్యాదుపపద్యతే । ధ్యేయశ్చయోగిభిర్నిత్యమిదేతత్కథమన్యథా । హృత్పద్మకర్ణికారూఢశ్శుభ్రచక్రగదాధరః । ఉక్తశ్చతుర్భుజోధ్యేయ స్తనేత్రైవచక్రిణాజ్ఞానపాదాస్తేచసత్యలోకాదూర్ధ్వం విష్ణులోక

సజ్జుకముక్త్యా, అణ్ణాహ్నిరనిరుద్ధప్రద్యుమ్న సజ్జుర్షణపూహవిభవాది వాసుదేవ నారాయణలోకానభిధాయ, “తేభ్యోబహిస్థితోఽహోకోయత్రాస్తేభగవానః । అనాదిర్వాసుదేవాఖ్య శ్శీభితేమణిమణ్ణపే । శేషభోగాసనేదివ్యే శ్రీభూమిభ్యాంసహస్థితః” ఇత్యారభ్య “ముక్తైశ్చసజ్జుకాలజ్ఞైస్సిద్ధైఃకీజ్జురతాంగతైః” ఇతిముక్తప్రాప్యతా అనాదివాసుదేవభేదస్యోక్తా.

సచ, చక్రాద్యైరాయుధైరపి ప్రణమద్భిరీత్యేతావతాశ్చచక్రధరత్వం నాస్తీతిమన్తవ్యమ్. రూపభేదేనావిరోధాత్; అతశ్చాంతోదిత నిత్యోదితసంజ్ఞయో, స్వభోగనిత్యముక్తానన్దనార్థవిగ్రహయోద్ధివిభుజత్వ చతుర్భుజత్వేబోధ్యే. సచ శాంతోదితోపూహవాసుదేవ ఇతితత్వత్రయవ్యాఖ్యానోక్తివిరోధః. పరస్మిన్నేవశాంతోదిత నిత్యోదితవిభవభేదోపిభావ్య ఇత్యభియుక్తైర్నాన్యసిద్ధాజ్ఞనే అభిధానేన పరస్మిన్నపిశాంతోదితత్వసద్భావేపిబాధకాభావాత్.

త్రిపూహచతుర్వ్యూహవాదోపూహస్య పరాదనుసంధేయగుణభేదాభావాత్, సర్వత్ర సర్వగుణసత్వేపి త్రియుగయుగశావిర్భావేణ సజ్జుర్షణాదిపూహత్రయమితి (౧) “గుణైష్టద్భిస్తేవైతైః” (౨) “షడ్గుణ్యాద్వాసుదేవః” ఇతిశ్లోకయోశ్శ్రీవత్సచిన్తమిత్రతదాత్మజాభ్యామనుసంహితమ్; అయచ్ఛాన్ధోఽహిర్బుద్ధ్యసంహితాయాంసజ్జుమాధ్యాయే “యత్తత్షాడ్గుణ్యమ్” ఇత్యారభ్య “పూహోశ్శక్తిమయా హరేః” ఇత్యనేనస్పష్టముక్తః.

“జ్ఞానాధిక్యేభవేత్షణ్ణాం సజ్జుర్షణసమాహ్వయః । బలేధి కేతుప్రద్యుమ్నస్తతైశ్వర్యేనిరుద్ధకః” ఇత్యత్రబలశబ్దస్సర్గోపయుక్త

కాన్తిసాకుమార్యాదికళుమ్, దివ్యభూషణజ్ఞళుమ్,

వికారవిరహాత్మకవీర్యపరః. స్వరూపస్వభావవికారరూపప్రతియోగి
భేదవివక్షయాహి బలాద్వీర్యస్య పృథగ్వ్యవదేశః. ఐశ్వర్యశబ్దచ్చ
“నై నమీశ్వరా” ఇత్యాదౌ సామర్థ్యాభిధాయత్వదర్శనాచ్చక్తిపర
ఇతిబోధ్యమ్.

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయామ్, “విభవాఃసద్దనాభాద్యా
త్రింశచ్చనవచైవహి.” ఇత్యారభ్య “త్రింశచ్చనవచైవేతే షడ్దనా
భాదయోమతాః.” ఇతినవత్రింశద్వ్యవహాక్త్యవిరోధోపపాదనం
తత్త్వత్రయవ్యాఖ్యానే ఆచారై ర్యేవేవకృతమ్. ఏవమ్, (౧) “సవాపీష
పురుషః” “పఞ్చధా” “సఞ్చత్తా” ఇతిశ్రుతిసిద్ధానికాదాచిత్కాని
నిత్యానిచభగవద్రూపాణి రూపశబ్దేనోక్తాని.

అథతద్గుణానాహ (కాన్తిసాకుమార్యాదికళుమితి). వచనే
రూపశబ్దేన గుణావిశేషణతయా వివక్షితా ఇత్యాశయః. (౨) “దురీత
కనకజగిరిఽపిమిళదుదధిప్రచలితలహరివదహమహామికయా। సుఖయతి
జనమిమమపహరతీతమః ఘోషయమరకతమణికిరణగణః” ఇతిసాభరణ
విగ్రహకాన్తిః, (౩) “రజ్యభర్తురపిలోచనచర్చాం సాహసావలిషులేఖ
యమానమ్|పుష్పహాసఇతినామదుహానం సౌకుమార్యమతివాజ్ఞనసం
సః” ఇతిసాకుమార్యచ్చ ఆచారై ర్యరసుసంహితే. ఆదిశబ్దేనలావణ్య
యావనాదీనాంసజ్జిహాః.

అథ, (౪) “రజ్జేన్దుకాన్తిమధికాముపబృంహాయన్తి” ఇతికాన్తి
వర్ధకత్వేనోక్తాని పరిష్కరణాన్యాహ (దివ్యభూషణజ్ఞళుమితి); (౫)
“స్ఫురటత్కిట” ఇతిశ్లోకోఽత్రానుసంధేయః.

(౧) యజు-

(౨) ర-స్త-౪౬-

(౩) ర-స్త-౪౬-

(౪) ర-స్త-౪౫-

(౫) స్తో-౪-

దివ్యాయుధజ్ఞఘమ్, పెరియపిరాట్టియార్ తుడక్కమాస
నాయచ్చిమూర్కళుమ్,

అథ, “రథాజ్ఞశఙ్ఖాసి” ఇత్యుక్తా (౧) “దివ్యాస్త్రపుష్పితః
ఇత్యుక్త్యా ఆభరణకోటావపి నివేశయితుంశక్యా శఙ్ఖచక్రేత్యాదీ
నామా (దివ్యాయుధజ్ఞఘమితి). “చక్రాద్యాయుధభూషితః” ఇతి
హ్యుక్తమ్.

అథ నిరతిశయభోగ్యనిరుక్త దివ్యమజ్జశవిగ్రహభోక్త్రీరాహ
(పెరియవితి) (౨) “దేవిత్యామనునీశయాసహ” ఇతిశ్లోకోనుసంధేయః.
యద్యపి, “లక్ష్మీర్నిత్యానపాయినీ । భూమినీశాదయోదేవ్యః” ఇతివచ
నేపృథక్ శ్రీరనుసంహితా. తథాపి స్వరూపనిరూపకత్వసూచనార్థం
వచనే పృథగనుసంధానేపి, ఇహ ఆదిశబ్దేన ప్రాక్తదనుసంధానాత్సహ
పాతః. దేవిత్యావిశేషేషి అవాస్తరవైషమ్యద్వోతనాయ, “శ్రీవల్లభ,
ఏవమూభతభూమినీశానాయక” ఇత్యాదౌ, “తస్యైవసదృశాదేవీ
శీలరూపగుణాదిభిః । హిరణ్మయాభ్యాంపద్మాభ్యాముద్భావభ్యాం
విరాజితా । ఇతరాభ్యాంవహస్తీసాభిరుపాయుగామ్బుజమ్ । ఏవం
నీశాచధరణీపార్శ్వయోస్సముపస్థితా” ఇతివచనానుసారేణ పృథగను
సంధానమ్. తచ్ఛేహపెరియవిత్యసేససిద్ధమ్.

నచాస్యా అత్యస్తభగవత్తైల్యస్య, లక్ష్మీతన్త్రాదివ్యధిగమా
న్నారశబ్దార్థ నివేశనాసమ్భవః. వచనేనైవతత్ర నివేశనాత్, అన్య
త్రాపిఅనేకశోవిభూతికోటావేషపరిణానాత్; యథాభాగవత్తేస్తవే;
“శ్రీవత్సకౌస్తుభంమాలాంగదాంకమోదకీంతథా । సుదర్శనంపాశ్చ
జన్యంసుపర్ణంపతగేశ్వరమ్ । శేషశ్చమత్కలాంసూక్ష్మం శ్రీయం

దేవీందయాశ్రయామ్,” ఇతి, బలిస్తోత్రేచ, “శ్రియశ్చవత్సవరవిష్ట
హస్తా కణ్ఠేచసామానిసమస్తవేదాన్” ఇత్యాది, దశమస్కంధేచ,
అసకృద్బ్రహ్మద్రాభ్యాంసహపాఠః. ద్వంద్వేచ, “సమస్కృత్యగురూ
స్వశ్యే విభూతీర్వైష్ణవీరితి । త్రివృద్వేదస్సువర్ణాఖ్యో యజ్ఞంవహతి
పూరుషమ్ । అనపాయినీభగవత్శ్రీస్సాత్మాదాత్మనోహరేః । విష్వ
క్సేనస్తత్రమూర్తిర్విదితఃపార్వదాధిపః” ఇతి.

చాతురాత్మ్యంపునర్విగ్రహచతుష్టయం విభూతిరేవ, మోక్ష
భర్తృచహయశిరఃపాఖ్యానే ; - “హస్తతేకథయిష్యామి పురాణం
వేదనిర్గితమ్ । జగాయద్భగవాన్వాప్యసోయజ్ఞేపారీక్షితస్యవా” ఇత్యా
రభ్య, “నారాయణసరఃకాలోజ్యోతిషామయనశ్చయత్ । నారాయ
ణపరాకీర్తిస్త్రీశ్చలక్ష్మీశ్చదేవతాః । తత్వమేకోమహాయోగీహరిర్నా
రాయణఃప్రభుః” ఇతి, కీర్త్యాదితుల్యభగవదధీనత్వముక్తమ్;-హరివం
శేద్విసప్తతితమే;-“నేతేతేభాసుశశినానాసికాచసమీరణః । వచస్స
రస్వతీదేవీజహ్వమేఘాఃప్రకీర్తితాః । లక్ష్మీర్వతుస్తవిజ్ఞేయావామో
బాహుశ్చశర్కరః । సుందర్శచ్చదక్షిణోబాహుః” ఇత్యారభ్య “యా
స్యేవజన్మజాతానిలోకేదృష్టానిమాధవ । తానిగాత్రేషుపశ్యామః
పురుషోత్తమతేహరే” ఇత్యుక్తమ్. గీతాయాశ్చ (౧) “హస్తతేకథ
యిష్యామిప్రాధాన్యేనవిభూతయః” ఇత్యుపక్రమ్య “కీర్తిశ్రీర్వాక్స
నారీణామ్” ఇత్యుక్తమ్; అభ్యర్చితత్వాత్ భాష్యేకీర్త్యాదిభ్యఃప్రాక్
శ్రీర్నిర్దిష్టేతి తాత్పర్యచన్దికాయామ్ ;

నచ, “రామశ్శత్రుభృతామ్” ఇత్యాదివద్ధర్మోవిభూతిత్వేన
వ్యాఖ్యాతః; “యోసాశ్రియశ్రీఃపరమస్తేననారాయణస్తన్నతః”

ఇతిహారీతస్త్రైతే, వాద్యేచతస్త్రై - “సత్వంరజస్తమశ్చేతన్యాసనీ
యంగుణత్రయమ్ | మత్స్యదిదశమూర్తీనాం న్యాసనంతదనస్తరమ్ |
దేవీనాశ్చశ్రియాదీనాం విసతానందసస్యచ | చక్రాదీనామాయుధానాం
వస్తుయద్యన్ని వేదితమ్ | భోక్తవ్యమేవసర్వేషాం విప్రాదీనామశక్తిత
మ్ |” ఇతివిభూతిసహపాఠోదృశ్యతే; “దేవీనాశ్చశ్రియాదీనాం షోడ
శన్యాసవర్జితమ్ |” ఇతినిషేధశ్చ అసార్వాత్త్వంస్ఫుటయతి.

లోకాలోకాచలంప్రస్తుత్య “విస్తారశ్చసపవాస్యనూర్ధ్వసర్వ
త్రచస్వయమ్ | మూర్తిభేదైరపర్యస్తైః పరమఃపురుషస్థితః | కమ
దాదిగణశ్చాత్ర చక్రాదీన్యాయుధానిచ | దేవ్యామహీచలక్ష్యే
విష్వక్సేనఃపతత్రరాటాన్థానానిమూర్తిభేదానాం విష్ణోఃపరిజనస్యచ |
సన్దిరమ్యాశిభాయాంసితత్రతత్రచతుర్ముఖ” ఇతిపరిజనభావ్రాలక్ష్యైః
కణ్ఠోక్తః. (౧) “పరిజనపరిబర్తా” ఇత్యాచార్యశ్లోకే పారిశేష్యాత్
పరిజనపదార్థకోటావేవలక్ష్యేన్తర్భావఇతి, ఏతద్వచనానురోధాదప
గమ్యతే; శ్రియాదిపరివారాణామితిచకణ్ఠోక్తమ్. “శ్రీఖగేంద్రాకృతా
జ్జలీ” “శ్రీమహాచక్రతాజ్జలీ” ఇత్యాదిచత్రద్రష్టవ్యమ్.

తాపనీయేచలక్ష్యైన్మసింహసామానాధికరణ్యం పూర్వోత్తర
పదార్థవద్విభూతిత్వమవగమయతి. సర్వత్రావతారోక్తౌ విగ్రహాణాం
విభూతిత్వమితిసతౌల్యమ్. నచబ్రహ్మేశకీర్తిసర్వత్యాదిసహపాఠాత్,
“శ్రీరలనాతపోచరన్సూర్ధ్వఘనత్రయే” ఇత్యాదితశ్చకర్మవశ్యతా
శఙ్కసీయా; సహపాఠమాత్రస్యవివక్షితధర్మాతిరిక్తధర్మప్రాప్త్య
ప్రయోజకత్వాత్. (౨) “నిత్యైవైవాజగన్తాతావిష్ణోశ్రీరసపాయినీ”
ఇత్యాద్యనుసారాత్, ఆవతారికతపశ్చరణాద్యభినయపరత్వాత్; క్వచి

నిత్యసూరికభుమ్,

ద్భగవతోపి లక్ష్మీప్రాప్తయేతపశ్చరిణోక్తేః, భూనీళయోశ్చేషత్వాం
శేతౌల్యస్యవ్యాప్త్యం శేభేదస్యచ భగవతోక్తత్వాన్నతాభ్యామత్యస్త
తౌల్యమ్. విష్వక్సేనాదీనామేతదాజ్ఞాకారిత్వోక్తేస్తతౌల్యమనాశజ్ఞ
సీయమేవ.

అతస్త్వవ్యతిరిక్త సకలచేతనాచేతన శేషిణి భగవచ్ఛేషభూ
తా ప్రకృత్యాచ్యభిమానినీ భగవత్సర్వాసత్తాస్త్వపి యథార్హంపత్నీ
త్వానుగుణ్యేనప్రేరణానుమత్యాదిశీలా అనితరసాధారణవాత్సల్యవా
ల్లభ్యాధీనపురుషకారభావా భగవత్స్వరూపనిరూపకతయా స్వని
రూప్యేశితవ్యతత్వవిలక్షణా జగన్తాతా, క్వచిద్భగవత్సమపేక్ష్యవిభూ
తికోటా, క్వచిచ్ఛేతనానపేక్ష్య ఈశ్వరకోటా, భగవత్సారతన్త్ర్యమ
పేక్ష్యసూరిమధ్యే, భోగవిశేషాపయిత్యైజ్ఞాపయితృత్వాదినాప
త్నీమధ్యే, తతోపి పూర్వోక్తాతిశయాత్ (౧) “శ్రీసహాయోజనార్ధనః
ఉభాభ్యాంభూమినీళాభ్యాం సేవితఃపరమేశ్వరః” ఇతిసర్వవ్యాప్తత్వ
రూపనిరూపకత్వాదినా భగ్నితాదాత్మ్యమారోప్య భగవత్కార్య
కర్తృత్వేనాపిచేయంవ్యపదిశ్యతఇతి సకీర్ణదనుపపన్నమ్.

“అథాన్యేమరాః” ఇతి భగవత్పురాజ్ఞుశోక్తా జగన్తాతా
జ్ఞయామిభునోద్దేశ్యం కైజ్ఞర్యంకుర్వాణాశేషాదీ “శేషాద్యా
నిత్యసూరియః” ఇతి వచనంప్రత్యభిజ్ఞాపయన్నాహ(నిత్యసూరికభుమితి)
వచనే ఆదితదేనగరుడవిష్వక్సేనాదినజ్ఞానః. భగవద్దేవైషాము
త్పత్త్యాదీతి, సనిత్యత్వహానిః; (౨) “సదాపశ్యన్తిసూరియః”

చత్రచామరాదికళుమ్, తిరువాశల్ కాక్కుమ్ ముతలిక
ళుమ్, గణాధిపరుమ్, ముక్తరుమ్,

(౧) “సదాపశ్యంతితందేవాః పురుషంపుష్కరేక్షణమ్” ఇతిచ తదుప
బృంహితమ్ ;

అహిర్బుధ్నిసంహితాయాం పరమపదశబ్దః ప్రాశ్యస్వరూ
పపరశ్చ తేన వ్యాఖ్యాతమ్. యదిచన్యాయసిద్ధాంతోక్తదిశాతత్ర
సదాపశ్యదనేకసూరిమస్థానవిధానమ్. ఏవమపిఫలత ఉపబృంహణతా
బోధ్యా. “దావారికస్యచణ్డస్యవరదాననిబద్ధనమ్ । విష్వక్సేనత్వమి
త్యుక్తంవిష్ణులోకాంతరేషుతత్ । అథవాహృతదాస్యత్వనిత్యదాస్యా
ద్యధిక్రియే । ఉపపన్నేచచణ్డత్వమప్యన్యన్యతతఃకృతమ్ ॥

కైజ్జుర్యోపకరణాన్యాహ (చత్రేతి). దావారికాశ్చణ్డా
దయః. యద్యపి విరోధిప్రసక్తిస్తత్రనాస్తి ; తథాపి, స్నేహాదస్థాన
రక్షావ్యసనినాం నగరాద్యలక్ష్మరరూపదావారికత్వముపపద్యతే,
గణాధిపాః కుముదాదయః. “కుముదాకుముదాక్షశ్చపుణ్డరికశ్చవా
మనః । శబ్దకర్ణస్సర్పనేత్రస్సుముఖస్సుప్రతిష్ఠితః” ఇత్యాదిసోక్తాః.
అహస్తరవిశేషద్యోతనాయ నిత్యానామప్యేషాంపుథగుపదేశః. అథ
ప్రతినియతాధికారశూన్యత్వేవ్యాసన్ద సోదరాన్సుక్తానాహ (ముక్త
రుమితి). “నిత్యైర్బుధ్నైర్నిరాబాహైర్నిర్మలానన్దలక్షణైః” ఇతిహ్యహి
ర్బుధ్నిసంహితావచనమ్. ఏతేననిత్యసూరిగ్రహణస్య ముక్తోపలక్ష
ణార్థత్వంప్రకటితమ్. భగవద్యామునమునిభిరపి(౨) “విరాజమానోజ్వ
లప్తీతవాససమ్” ఇత్యారభ్య “విలంబితాశకమ్” ఇత్యన్తేన సగుణవిగ్ర
హమభిధాయ, *స్ఫురత్కిరీటాజ్గదేతి - దివ్యభూషణదివ్యాయుధాని,

పరమాకాశముమ్,

“చకర్థయన్యాభవనమ్” ఇత్యాదిభిప్రీతిభిక్లౌకైః నిత్యాసపాయిన్యా లత్యామహిషీరన్యా ఉపలక్షయిత్వా, “అనస్తభోగిని” ఇత్యుపక్రమ్య “యథోచితమ్” ఇత్యస్తేన సక్తై జ్ఞర్యోపకరణశేషాదినిత్యనూరిభిర్న్య క్తానుపలక్షయిత్వా, పునరపి విగ్రహగుణానుక్త్వా స్వరూపగుణాంశ్చ భిధాయ, విశిష్టభగవదనుభవజనితప్రీతికారిత కేవలపరార్థకై జ్ఞర్య మేవ పురుషార్థఇతి, సనాథజీవితఇత్యస్తేన స్వప్రార్థనాపూర్వకముప పాదితమితి, సమోనారాయణాయేత్యన్యార్థోవివృతః. శిష్టం “యద ణ్ణమ్” “వశీవదాన్యః” ఇతి శ్లోకయోరనుసంహితమ్.

అథోక్తసర్వాధికరణం పరమంధామాహ (పరమాకాశము మితి). సమూహత్వంతస్య ఇహోపనిషత్ప్రతిపాద్యపజ్ఞభూతేన్ద్రి యమయత్వాత్; ప్రమాణంతస్వత్ర (౧) “పరమేవోమన్, సోశ్చ తేసర్వాః కామాః సహబ్రహ్మణావిపశ్చితా” ఇతి, (౨) “తదక్షరే పరమేవ్యామన్” (౩) “యోన్యాధ్యక్షఃపరమేవోమన్” (౪) “క్ష యంతమస్యరజసఃపరాకే” ఇత్యాదికాశ్రితిః, (౫) “స్వసత్తాభాసకం సత్త్వం గుణసత్త్వాద్విలక్షణమ్” ఇత్యాదీనిచ్చార్థవచాంసి; అహిర్బు ధ్న సమహితాయాశ్చ, “జ్ఞానానస్తమయస్త్యానాద్దేశభావంప్రవక్ష్యతే! సదేశఃపరమంవోమన్ నిర్మలంపురుషాత్పరమ్ । నిస్సీమసుఖసంతానమన వద్యమనాకులమ్” ఇత్యారభ్య “తదేతత్పరమంవ్యామలేశతస్తేప్రకీ ర్తితమ్ । నైవవర్షాయతేసాపివక్తుంశక్యోస్యవిస్తరః ।” ఇత్యస్తేన విస్తరణైతత్ప్రత్యపాది; పాద్యసంహితాయాశ్చ; - “మహతస్తమసోలో కాబహవ్రాబహుయోజనాః” ఇత్యాదినా. లక్షితస్తేనైవ; - “యత్త

(౧) తై-అన-౧

(౨) తై-నారా-

(౩)

(౪) యజు-౨-౩౯

(౫)

(ప్రకృతియుమ్, బద్ధాత్మాత్మభుమ్, కాలముమ్, మహాదాదివికారజ్జభుమ్, అణ్ణజ్జభుమ్, అణ్ణత్తుక్కుట్టుట్ట దేవాదిపదార్థజ్జభుమ్.

(౯౭) అయనమెన్తత్తు-ఇవథ్థ్రియకాశ్రయమెన్తపడి; అజ్జనన్తి క్కే-ఇన్తే తన్తే యాశ్రయమాకవుడైయ నెన్నవుమామ్.

(౯౮) ఇన్తేయిరణ్ణాలుమ్ ఫలిత్తు సరత్వసాలభ్యజ్జత్.

త్పురాణమాకాశమ్" ఇత్యత్ర ఆకాశశబ్ద ప్రత్యభిజ్ఞాపనాయైవ వ్యోమ శబ్దమున్నట్వా ఆకాశశబ్దఉక్తః ; "ప్రాయామన్" ఇతికుదృష్టియోజనాన్యాయార్తనాయ ఆకాశశబ్దప్రత్యభిజ్ఞాపనమ్; యద్యపి సరమప్రాయమాన స్తరం వచనేకాలఉక్తః; తథాపి సత్త్వాశ్రయత్వసాధర్మ్యాత్ శుద్ధసత్త్వాన స్తరం మిశ్రసత్త్వాభిధానమ్; అస్తువా, స్వతస్సాంశత్వం పిణ్డనదవ్యక్తస్థితి న్యాయసిద్ధాంతోక్తేః, సమూహత్వముపపాద్యమ్. గుణత్రయాత్మకతయూవా బౌపచారికం సమూహత్వమ్ ; నహిగుణత్రయే ప్రకృతితాముఖ్యతా.

అథపురుషఇత్యేకవచనం జాతావిశిష్టాపయన్ని త్యానాంతదుపలక్షితానాంజ్ఞముక్తానాం ప్రాగుక్తత్వాత్ విశేషపరఃపురుషశబ్దఇతి దర్శయతి. (బద్ధాత్మాత్మభుమితి); "అణ్ణత్తుక్కుట్టుట్ట దేవాదిపదార్థజ్జభుమ్" ఇతి, అగ్రేభిధానాదిహబద్ధశబ్దః-అనారబ్ధశరీరప్రకృతి సంస్కృప్తచేతనపరః. "అస్మాత్సపరమప్రాయమ్న స్తిష్ఠత్వర్వాచికేపదే । సర్వాత్సనాంసమప్తిస్సాకో శేమధువుతామివ । దారుణ్యగ్నిర్యథాత్తై లంతిలే తద్వత్పుమానపి । ప్రధానేన వస్థితో వ్యాపీ" ఇత్యుక్తమ్.

అథతేషాం శరీరసమృద్ధమోక్షాదిసకలకారణంకాలమాహ (కాలముమితి). అహోరాత్రాద్యనేకవిభాగవత్త్వాత్సమూహత్వమ్.

వచనేతు విభూతిద్వయసాధారణత్వాత్ కాలోమధ్యేపఠితః. అథ కా
లాధీనోత్పత్తికాంతహదాదీనాహ (మహదాదీతి). ఆదిశబ్దేన అహ
జ్జారభూతపశ్చాత్తస్థగ్రహః. “పశ్చాత్తన్నాత్రభూతానాం భేదస్యాత్రా
వివక్షణాత్. అణ్ణాస్తర్వర్తినాం మధ్యేచ్ఛ్రియా దేర్వివక్షణాత్. మహ
దాదిధరాంతాని సప్తచావరణానిచ ఇత్యుక్తం వచనేత్రాపి సప్తైవాతః
ప్రకీర్తితః. అథవామహదాదీతిత్రయోవింశతితత్వధీః. వాక్యాస్త
రన్తా త్రారంభవిశేషప్రతిపత్తయే. అత్రావివక్షయాతానినోక్తాసీతి
విభావ్యతామ్ ॥

అథమహదాద్యారంభాన్యణాన్యాహ (అణ్ణజ్జఘమితి). “ఈవృ
తానాంతధాన్తానామ్” ఇత్యాదిభిరణ్ణబహుత్వావగమాదేకవచనంజా
తావితిభావః. దేవాదీత్యాదిశబ్దేన తిర్యజ్జనుష్యస్థావరాణాం తదా
ధారభూతానాం లోకానాశ్చసజ్గ్రహణమ్. లోకగ్రహణమపిఘట
పటాదిసకలోపలక్షణార్థమితిజ్ఞాపనాయ పదార్థశబ్దః.

కేచిత్తు, బద్ధాత్కక్షమిక్యేతద్యధాశ్రుతం వ్యాచక్షాణా
దేవాదిశబ్దస్య శరీరవిశిష్టపరతాంవారయితుం పదార్థపదమిత్యా
సూః. యద్యపి “తత్సర్వం నారముచ్యతే” ఇతి సప్తంసకనిర్దేశాత్,
“సరసమ్బద్ధినోనారాః” ఇత్యాదివృత్తుత్తిరభిమతేత్యేవప్రతీయతే.
తథాపి నారపదమిత్యస్య నారపదబోధ్యమిత్యర్థ ఇతినానుపపత్తిః.

అయనశబ్దోఽధికరణవృత్తుత్త్యా ఆశ్రయత్వపరఇత్యాహ
(అయనమెన్ద్రుతితి). బహువ్రీహిమాహ (అజ్జసన్ద్రికే) ఇతి.

సమాసద్వయఫలితమాహ (ఇన్ద్రైయిత్యాది). తత్పురుషపక్షే
సర్వాధారత్వలాభాత్ పరత్వమ్. బహువ్రీహిపక్షే సర్వాధికస్యాశి
స్వస్యచేతనేషు ప్రవిశ్యవర్తనలాభాత్ సౌలభ్యమ్.

(౯౯) అస్తర్యామిత్వముమ్, ఉపాయత్వముమ్, ఉపేయత్వము
మాకవుమామ్

అయనశబ్దస్యయోజనాన్తరమపిదర్శయన్ పక్షోన్తరమాహ
(అస్తర్యామిత్వముమితి). బహుప్రహీబలాదస్తర్యామి బ్రాహ్మణో
క్షస్య సర్వచేతనాచేతనాస్తర్యామిత్వస్వలాభః. తత్పురుషే అయన
శబ్దస్య కర్మకరణయోగ్యత్వత్తిబలాదుపాయోపేయత్వయోగ్లాభ
ఇతివివేకః. ధాతుశ్చ-“ఇశ-గతౌ” “అయ-గతౌ” ఇతివా; అస్తర్యా
మిత్వోక్తిర్బహిర్వాప్యస్తేరుపలక్షణమ్. తత్పురుషే ఆధారత్వోక్తే
రాధేయాపేక్షయానైపుల్యలాభేన బహిర్వాప్యప్తిలాభాత్. అస్త
ర్యాప్తి బహిర్వాప్యప్తి నారాయణపదప్రవృత్తినిమిత్తతయాశ్రూ
యేతే. (౧) “అస్తర్బహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్యనారాయణస్థితః” ఇతి.
“వ్యాప్యస్థితోనారాయణః” ఇత్యుక్తంతత్వదీపే. అస్తర్యాప్తిమా
త్రస్వలాభేపి తస్మానియమనార్థత్వస్య, (౨) “అస్తఃప్రవిప్తః” (౩)
“యఃపృథివ్యాంతిష్ఠన్” ఇత్యాదిభిరవగతత్వాత్, అస్తర్యామిత్వ
లాభః. అస్తఃప్రవిశ్యలియస్తత్వమేవచశరీరిత్వమ్. విశేషణద్వయేన
సృషనభోవ్యాన్మత్తిః.

నను, ఆత్మనామణత్వాదస్తః ప్రదేశాభావాత్ కథమస్త
ర్యాప్తిః. అత్రదీపకృతః :- “వ్యాప్యవ్యాపకయోర్జీవపరయోరుభ
యోరేవతేజోద్రవ్యవత్సర్వచ్ఛేదనపరిస్పరప్రతిఘాతకత్వాభావాత్,
సమానదేశత్వోఽపపత్తేర్నియస్త్రనియామ్యభావస్యవినిగమకత్వాత్,
శ్రుతిసిద్ధాస్తర్యాప్తిప్రతిపదద్యతే” ఇత్యాహుః. ఏవంచేతనవిషయే

అస్తర్వాప్యప్తిః ప్రతిఘాతానర్హతయా తదధికరణదే శేష్యవస్థానయా చేతి ఫలితమ్.

నచ, (౧) “అణోరణీయాన్” (౨) “అణీయాంసమణీయసామ్” ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతిబలేన ముఖ్యైవాఽస్తర్వాప్యప్తిరాస్తామితి వాచ్యమ్. “అర్భకాకస్తాత్” ఇత్యాదావణుత్పత్తిశ్రుతేన సాధ్యవచ్చేదనిబద్ధ సతాయానిర్ణీతత్వేన ప్రతిఘాతానర్హత్వయాత్ర ఏవోక్తశ్రుతిస్మృతీ నామపితాత్పర్యాత్; బహిర్వాప్యప్తిః పునఃకాలాదివిభువ్యతిరిక్తవిషయా. నచ, అస్తర్వాప్యప్తిరపి అణువ్యతిరిక్తవిషయేత్యేవకుతోనస్వీకృతమితి వాచ్యమ్. (౩) “యఆత్మనిర్థిష్ఠన్” (౪) “ఆంతఃప్రవిష్టశ్చాస్తా” ఇత్యాదిప్రమాణానాం విశేషవిషయాణామపి సత్త్వాత్. ఏవశ్చ “అస్తర్బహిశ్చైతత్సర్వం వ్యాప్య” ఇత్యస్తర్బహిఃప్రదేశవత్పదార్థవిషయమితి.

కేచిత్తు, “యఆత్మనిర్థిష్ఠన్, ఆత్మనోన్తరః” ఇతి శ్రుతేరాత్మనోప్యంతః ప్రదేశస్వీక్రియతపవ. ఈశ్వరవ్యాప్త్యతిరిక్తకార్యాననుగుణావయవత్వమేవ ఆత్మనోనిరవయవత్వమ్. ఈశ్వరాతిరిక్తమర్వివేచానయకత్వాదేవ అణుత్వవ్యవహారః. తత్రాప్యేతస్యవ్యాప్తత్వాదేవ అణోరణీయస్తాత్వక్తిః; నచ సావయవత్వే ఆత్మనోఽనిత్యత్వప్రసక్తః. ఈశ్వరీయనిత్యవిగ్రహేవ్యభిదారేణ అనయవారబ్ధత్వవైవిధ్య అనిత్యత్వప్రయోజకత్వాదితితత్వత్రయవ్యాఖానోక్తేః. ఏవశ్చ, యద్యప్యనవస్థాభయేన క్వచిదంతఃప్రవేశరాహిత్యమవశ్యాశ్రయణీయమితి సజ్జ్చ-చ ఆవశ్యకః, తథాపి, “తమాత్మస్థమ్” (౩) “ఆత్మనోన్తరః” (౪) “తవాస్తరాత్మామమచ” ఇత్యాదిప్రమాణవశాత్, ఆత్మాన్తర్వర్తిత్వం స్వీక్రియత ఇతి వదన్తి.

“గుణేషు భగవతోనాన్తర్వర్తిత్వమ్; నిర్గుణస్యవస్తుచోఽభాషీ
 నన్వవిశిష్టస్య స్వస్థిన్వృత్తావాత్తాశ్రయాత్, గుణాన్తరవిశిష్టస్య గు
 ణాన్తరవ్యాప్తౌ, తత్రాసిగుణాన్తరాపేక్షాయామననస్థానాత్” ఇతి
 కృష్ణపాదైరుక్తమ్. తస్మాద్యమాశయః. భగవతోధర్మభూతజ్ఞానాన్త
 ర్వర్తిత్వంనతస్య శరీరత్వప్రయోజకమ్. జీవధర్మభూతజ్ఞానేతచ్ఛరీర
 త్వస్యనహారేణ“యస్యచేతనస్య” ఇతి జ్ఞానవిశిష్టనియామ్యతైక స్వ
 రూపత్వస్యైవలక్షణత్వస్యవక్తవ్యత్వాత్, జ్ఞానవిశిష్టస్య జ్ఞానని
 యామకత్వే ఆత్మాశ్రయాత్, జ్ఞానాన్తరస్యచనియామకత్వే అనన్త
 జ్ఞానకల్పనాపత్తేః; అతఏవ “స్వజ్ఞానస్వేతరసమస్తద్రవ్యశరీరకత్వమ్-
 ఈశ్వరలక్షణమ్” ఇతి న్యాయసిద్ధాంతే ఉక్తమ్.

అత్రచ సర్వవస్త్వన్తర్యామిత్యేపితద్గతవోషైరసంస్పృష్టత్వం
 సరళదేనప్రతీయతే. ఉపపాదితఞ్చ, (౧) “అపీతౌతద్వత్ప్రసక్తాధనసంజ్ఞా
 నమ్” “నతుదృష్టాన్తభావాత్” “భోక్తౌప్రతేరవిభాగశ్చేత్స్యిల్లోక
 పత్” “నస్థానతోపిపరస్యోభయలింగసర్వత్రహి” ఇత్యాదౌ, భగవతో
 నిర్దోషత్వమ్; ఉపాయోపేయపరత్వపక్షేతు, నారశబ్దోజీవసమూహ
 మాత్రవాచీ; స్వరూపవికారాభావాచ్చ అచిద్వ్యావృత్తత్వాద్విశిష్య
 జీవాభిధానమ్; అత్ర “స్వ-గతా” ఇతి ధాతోరచి సరళబ్రవృత్తత్వా
 అణత్వస్యాపి, “ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనామ్” ఇతీన్యాయేనసిద్ధిరితితత్త్వ
 దీశకృతః. మకారేణనిత్యత్వాప్రతీతేరణత్వస్య స్ఫుటమననుగమా
 చ్చతదపేక్షయా అన్యవిశేషః. అర్జునరథ రాసమన్దలవత్, ప్రణవనా
 రాయణశబ్దయోశ్శేష శేషిప్రధానత్వాత్, రామానుజశబ్దతుల్యః
 ప్రణవః; లక్ష్యణపూర్వజశబ్దతుల్యశ్చనారాయణశబ్ద ఇత్యాచార్యాః.

ప్రాపకపరతామస్య (౧) “నిత్యోనిత్యానామ్” ఇతి శుక్రిర్విశదీకరోతి. నారశబ్దస్య ఆవృత్త్యా *నరాజ్ఞాతాసీతివృత్తృత్వస్వరమభిప్రేత్యప్రాపకేపి నిత్యత్వనిర్దేశః. నృ-గతావితిగత్యర్థతయా జ్ఞానార్థకత్వాత్, సరశబ్దేనచేతనత్వలాభః. ఇదమేవచప్రాపకత్వం యదిష్టనాథనత్వమ్. నచనిత్యత్వకార్యత్వయోర్విరోధః. కార్యవైశిష్ట్యస్య నిత్యత్వేనావిరోధాత్ ; “నారోనరాణాంసంక్షాతః” ఇతివచనేగతిశబ్దః కర్మణికరణేవృత్తృత్వ్యా ఉపాయోపేయపరః. గతిరాలమృతమిత్యత్ర తుగతిశబ్దః-“సయామిపరమాంగతిమ్” ఇతివత్ప్రాప్యపరః. ఆలమృతశబ్దశ్చ-ఉపాయపరః.

“జేషామయనభూతత్వాత్” ఇత్యత్రతుత్రివిధావృత్తృత్వత్తిర్వివక్షితేతి, “తస్మాన్నా రాయణంబంధుంమాతరంపితరంగుమ్ । నివా సంశరణంప్రాహు ర్వేద వేదా న్తపాఃగాః” ఇత్యుత్తరవచనేనావగమ్యతే. అత్రశరణంనివాసమితి కరణాధికరణవృత్తృత్వీప్రదర్శితే. కర్మణీవృత్తృత్వత్వానర్వవిధబంధుత్వలాభ ఇత్యనుపదమేవస్ఫుటమ్. ఏవంమాతాపితేతిశ్రుతావపి నివాసశ్శరణంగతిరితివృత్తృత్వత్త్రయార్థకథనమ్. మాతాపితేతిప్రాగ్వత్.

అహిర్బుధ్నస్యసంహితాయామ్, “అయతేనిఖిలాన్నారాన్వావ్య పోన్తిక్రియయాతథా” ఇతి, ధారణపోషణనియమనాదిక్రియయాతాన్వావ్యపోన్తితి, అయ-గతావిత్యతః కర్తరివృత్తృత్వీప్రదర్శితా; నన్ద్యాదిత్వమతఏవవచనాత్కల్ప్యతే. “నారాశ్చాప్యయనంతస్యతైస్తద్భావనిరూపణాత్” ఇతిజ్ఞానార్థాత్కరణే అయనశబ్దమాశ్రిత్య ఈ శితవ్యనిరూప్యత్వంభగవతఉక్తమ్. “నారాయణమయనంవాసస్తేచ

(౧౦౦) ఎమ్మిరాన్ నెన్దెయ్ నెయ్ లే ఈశ్వరనే ఎల్లావులువుముజై
యుమెన్తుశొల్లుమ్.

తస్యాయనందా” ఇత్యధికరణవృత్తతిః ప్రదర్శితా. ఉక్తవృత్తతి
త్రయేపి నారశబ్దశ్చేతనాచేతనసాధారణః. “పరమాచగతిస్తేషాం
నారాణామాత్మనాంసదా” ఇత్యుపాయోపేయత్వపక్షే నారశబ్దోజీవ
మాత్రపర ఇతిదర్శితమ్.

నచ, అప్పుశయానత్వం నారాయణపదప్రవృత్తినిమిత్తమితి, “ఆ
పోవారా ఇతిప్రోక్తాః” “సృష్ట్యానారంతోయమస్తస్థితోహంయేన
స్యాన్మేనామనారాయణేతి” “ఆపోనారాయణోద్భూతస్తాయదస్య
యనంపునః” “ఆపోనారా ఇతిప్రోక్తాస్తా అశ్యయనమస్యచ” ఇత్యాది
వచనైః ప్రతీయత ఇతి తదనుక్త్యాన్యూనత్వమాశంకనీయమ్. *నరా
జ్ఞాతాసీత్యనేన అప్పదస్యసర్వతత్వోపలక్షణపరతయావ్యాఖ్యాత
త్వాత్. అస్తువా, “మహర్ణవేశయానోఽస్తు” ఇత్యాద్యనురోధాచ్చ
విశిష్య అప్పమ్బుస్థస్యాపితత్వదప్రవృత్తినిమిత్తతా. తథాపితతోష్ఠధి
‘కార్థలాభాదుక్తయోజనావీవాచార్యైరాదృతాః.

అసాధారణతయా దేవతాస్తరవ్యావర్తకత్వం ఏతస్యప్రాగే
వోక్తమ్. ప్రాప్యప్రాపకతోష్ఠ్యా అనజోచాద్భగవతస్సర్వవిధ
బద్ధత్వమపి సిద్ధ్యతీత్యభిప్రేత్య కలిజత్సుక్తిముదాహరతి (ఎమ్మిరా
న్ నెన్దే) ఇత్యాది. ఉపకారకత్వజనకత్వబద్ధత్వరాజత్వాయుష్ట్యాదయో
నారాయణశబ్దార్థత్వేనానుసంహితా ఇతి; (౧) “సర్వేషామేవలో
కానాం పితామాతాచమాధవయః” (౨) “త్వమేవమాతాచపితాత్వ
మేవ” (౩) “భూతానాంయోవ్యయఃపితా” (౪) “సుహృదంసర్వభూతా
నామ్” ఇత్యాదికమహానుసంధేయమ్.

(౧౦౦) నామ్ పిఱర్క్కానవన్తు అవస్ సమక్కా యిరుక్కుమ్.
ఇరామడమూట్టవారై పస్సీలే ఉళ్ళేపతికిడన్దు సత్తైయే
పిడిత్తు నోక్కిక్కొణ్డపారుమ్.

(౧౦౧) ఆయవెన్గిఱివిత్రాల్ - శెన్ట్రాల్ కుడైయామెన్గిఱిపడియే
ఎల్లావడిమైకళుమ్ శెయ్యవేన్గిమెన్ట పేక్షీక్కిఱతు.

ననుభవతస్సర్వలోకసుహృత్వే సర్వదాసర్వరక్షణాపత్తి
రితిసంసారోచ్ఛేదావత్తేరిత్యత ఆజ్ఞాతిలఙ్ఘనాదినా తస్య ఫలవిశేష
ప్రదానానాపయికస్యకాల విశేషేతత్ప్రదానాపయికత్వేపి సత్తాను
వర్తనరూపంరక్షణం సర్వదాసర్వవిషయే ప్రాతికూల్యదశాయామపి
క్రియతఇత్యాహ (నామిత్యాదివాక్యద్వయేన). “ఉళ్ళేపతికిడన్దు” ఇత్య
నేన(౧) “యమాత్తానవేద” ఇత్యవిదితతయా అవస్థానమ్; నివారయే
యరితిబుద్ధ్యేతిరసస్సూచితః. (౨) “అకుణ్డికృతరూపశ్చసమస్తదురితా
నలః! వ్యాపకస్సర్వశాస్త్రేషుప్రథితోగోపనస్సతామ్! సదానన్దమయః
షణ్ఢానారాణాశ్చసదాగతిః” ఇత్యహిర్బుధ్ని సమహితోక్తేః పరాగ్గో
పీహానుసంధేయః.

అథచతుర్థ్యర్థమాహ (ఆయవెన్గిఱివిత్రాల్లిలి). ఆయశబ్దావయ
వభూతయాచతుర్థ్యేత్యర్థః. ఆయశబ్దావయవత్వకథనన్తు ఫలసిద్ధిహే
తుభూత ప్రదేశవిశేషాత్మకశక్త్యవయవత్వరూపనైభ వజ్ఞాపనార్థమ్.
అథవాషచరీత్యాదా అతిప్రత్యయఇతి భూవాదిసూత్రభావ్యబలే
సవ్యాకరణాన్తరేఅతిప్రత్యయోఽనుశిష్టఇతివత్, ఆయస్యఫలప్రతిపా

(౧) భార-అర.

(౨) శరణాగతిగద్యే

(౩) సహస్రనామ్ని

(౪) గీ-౫-౨౯

(౫) బృహ-౫-౩-౨౨

(౬) అహి-సంహితా

(౧౦౩) నమస్సాలే తన్నో డుటవిల్లెయెన్టువెత్తు కై జ్ఞర్యజ్ఞైప్రా
ర్థిక్కుక్కుడుమోవెన్నిల్; పడియాయ్కిడ్డున్ పపళ
వాయ్ కాణ్ణే నెన్దిటపడియే కై జ్ఞర్యప్రార్థనై వదైటియన్టు;
స్వరూపప్రయుక్తమ్.

(౧౦౪) ఆకైయాల వల్లువిలూవడిమై శైయ్యవేణ్ణ నామెన్దిట ప్రా
ర్థనైమైక్కొట్టుకిటతు.

దశత్వమస్తరాఫలపేతుత్వమనుపపన్నమిత్యతపవవ్యాకరణాస్తరే ఆ
యస్త్రయోనుశిష్టఇతిజ్ఞాయతఇతియథాశ్రుతగ్రన్థపసాధుః. చతు
ర్థ్యాకై జ్ఞర్యలక్షణప్రకారఉక్తః; విశేషానుక్త్యా (౧) “అహంసర్వం
కరిష్యామి” ఇత్యుపబ్రంహణాచ్చ సర్వవిధత్వసిద్ధిరిత్యాశయేనాహ
(శైష్టాలితి). *నివాసశయ్యేతిశ్లోకోనుసంధేయః.

నమసాకై జ్ఞర్యేన్వార్థత్వనిషేధాదన్వార్థస్యచ, ప్రయోజనమ
నుద్దిశ్యేతీన్వాయేన అప్రార్థనీయత్వాత్, కై జ్ఞర్యప్రార్థనా సమ్య
వఇత్యాశజ్ఞతే (నమస్సాలేయితి). శేషత్వజ్ఞానవతః కేవలశేష్యతి
శయాథానేచ్ఛా స్వభోక్తృత్వజ్ఞానాభావేపి సమ్యవత్యేవేతిపరిహరతి
(పడియాయితీ). పడియాయిత్యనేనన్వార్థతాబుద్ధిః కై జ్ఞర్యేన్వార్థ
ర్యతే.

తథాచమమకై జ్ఞర్యంభూయాదిత్యాకారికా ప్రార్థనాద్వేధా;
ఏకామదానన్దనంకై జ్ఞర్యంభూయాదిత్యాకారికా; అన్యాతుత్వత్ప్ర
హర్షసాధనంకై జ్ఞర్యం మయాక్రియతేత్యాకారికా; తత్రతాద్యాయాః
నమసానివర్తనేపి నద్వితీయానివర్తతఇతిభావః. (వదైటి)మమకారప్ర
యుక్తమ్; స్వరూపప్రయుక్తమ్-స్వరూపజ్ఞానప్రయుక్తమ్; క్రియాధ్యా
హారేప్రమాణం దర్శయన్నుపసంహరతి (ఆకైయాలితి).

- (౧౦౫) కణ్ణారక్కణ్ణుకట్టివతోర్ కాతలున్దూర్ కుముణ్డో కణ్ణ
 లోతుణ్ణుతలెన్నుమాపోలే కాణ్ణుతలుమున్ను ఉఱక్క
 మిలై. కణ్ణాల్ *నదాపశ్యన్తియాకై యాలే ఉఱక్కమిలై.
 (౧౦౬) ప్పిరుతేపలవకలుమ్ పోయినవెన్తు ఇల్లన్దనాళై కుక్కూ
 ప్పిడుకీటవనుక్కు ఉఱజ్జవిరకిలై.

విషయవైలక్షణ్యప్రయుక్తాపికై జగర్వప్రాగ్గత్యభిప్రేత్యత
 స్యానిత్యతోపపాదనాయ జ్ఞాతభగవద్వైలక్షణ్యానాంనకదాపి వి
 షయాన్తరవైలక్షణ్యానుసన్ధానతత్పాప్తి ప్రార్థనాదికం భవతీత్యా
 హ (కణ్ణారక్కణ్ణిత్వాదివాక్యచతుష్టయేన). కిం తద్దర్శనాత్పాక్, ఉత
 తద్దర్శనానన్తరమ్; ఆద్యేఽహ (కణ్ణారవీతి). దర్శనాభావేభారణా
 భావప్రయోజకజ్ఞానావస్థావిశేషాణాంనకదాచిద్విషయాన్తరేషుభో
 గ్యత్వానుసన్ధానరూపజ్ఞానసంజ్ఞోచ ఇతి శతాఽనుక్రయః.

సనుప్రాగ్దర్శనాత్తదభావేపి దర్శనానన్తరం సిద్ధేఽచ్ఛావిరహా
 దన్యత్రేచ్ఛాస్యాదిత్యతాహ (కణ్ణాలితి). అనన్త్యన్తవిలక్షణవస్తుదర్శ
 నస్యైవతదనుబుభూషాప్రతిబద్ధకత్వమ్; ఏతస్యచ * నదాపశ్యన్తి
 శ్రుత్యానిత్యాపూర్వత్వప్రతీతేర్నతద్దర్శనానన్తరమప్యన్యేచ్ఛానమ్భ
 పతీతిభావః. ఏతేనసూరివిషయప్రమాణస్యోహూదా హతణాసగ్గతి
 రితినిరన్తమ్. ఏతచ్ఛదర్శనం ప్రేమవదధికారిగతమిహాత్యమేన; న
 తులోకాన్తరభావి; తత్రజ్ఞానసంజ్ఞోచస్యాప్రసక్తస్యానిషేధ్యత్వాది
 తిబోధ్యమ్.

పూర్వకాలీనానుభవాభావేనప్రేమవతాం శోకదర్శనాదపినా
 నుభవస్యఉత్తరకాలీనానుబుభూషావిచ్ఛేదకత్వమిత్యాహ (ప్పిరుతే

(౧౦౭) “అస్తునాన్ పిఱన్దిలేన్ పిఱన్దిపిన్ మఱన్దిలేన్” ఎన్నానిన్దాన్ కళితే.

(౧౦౮) ఇవ్వడిమైతాన్, “ఒట్టివిల్ కాలమెల్లాముడనాయ్ మన్ని” ఎన్నిఱపడియే సర్వదేశసర్వకాల సర్వావస్థాకళిలుమను వర్తిక్కుమ్.

యితి). ఈదృశానుభవానౌపయికా అనేకవాసరాగతా ఇతికాసార సూక్త్యర్థః.

ననువిలక్షణప్రేమశాలినాం ప్రాక్ దర్శనాత్, తదనంతరం అన్యాయసంధానాసమ్భవేపికథంవిషయవైలక్షణ్యజ్ఞానమాత్రవతాం తదనమ్భవఇత్యతహా (అన్వితీ). జ్ఞానలాభాత్పూర్వం జన్తేవనాస్తి. తదనంతరం దాపిసవిస్మృతిరితిభక్తిసారసూక్తేః, జ్ఞానమాత్రస్యాపిప్రబలప్రతిబంధకత్వాభావే అర్థాంతరభోగ్యతానుసంధానప్రతిబంధకత్వం సమ్భవతీతిభావః.

(౧) “కాలంసకలమపిసర్వత్రసకలాస్వవస్థాసు” ఇత్యాచార్యాను సంహితం ప్రార్థ్యమానకై జ్ఞర్యస్య సర్వదేశసర్వకాలసర్వావస్థాచితత్వవైశిష్ట్యం దర్శయతి (ఇవ్వడిమైయితి).

జితన్తాయామ్, “సర్వేషు దేశకాలేషు సర్వావస్థాసుచాచ్యుతః కిజ్జురోస్మి” ఇతి స్వరూపస్యవిశిష్టకై జ్ఞర్యాహ్నత్వాభిధానాన్నారశబ్దస్య చేతనపరత్వేన ఈర్ష్యరపరత్వేన భోగోపకరణపరత్వేనయోజితత్వాద్భోక్తృభోగ్యభోగోపకరణానాం నిత్యత్వాద్భోగస్యనిత్యతాప్రతీతిః. ఉక్తం, (౨) “సాయుజ్యంప్రతిపన్నాయే తీవ్రభక్తాస్తపస్వినః | కిజ్జురామమతేనిత్యం భవన్తినిరుపద్రవాః” ఇతి; ఏతేనసయు

జోర్భాసస్సాయుజ్యమితి భోక్తవ్యసామ్యమేవ సాయుజ్యశబ్దవాచ్యమితివ్యాఖ్యాతమ్. “ఆదిత్యస్యసాయుజ్యం గచ్ఛత్యేతాసామేవదేవతానాంసాయుజ్యమ్” ఇత్యాదిషుచ భేదపవసాయుజ్యశబ్దప్రయోగోద్భవ్యచరః. తేనసాయుజ్యశబ్దశ్రవణాన్ముక్తిదశాయామైక్యమితి ప్రత్యాఖ్యాతమ్.

భోక్తుర్వికసితజ్ఞానత్వాత్, భోగ్యస్యచాపరిచ్ఛిన్నత్వాత్, సర్వదేశసమ్మన్తోభోగ్యస్యసిద్ధ్యతి. సర్వావస్థత్వచ్చ శరీరాత్మభావసమ్మన్దేసపుథక్సిద్ధ్యనర్హత్వాత్; అతఏవసర్వప్రకారశేషత్వాత్సర్వవిధకైజ్జ్యోతిసిద్ధిః; “యత్రయత్రహరేఃపార్శ్వేపాదుకావాపతద్గ్రహమ్; ఆదాయవాసస్సాయుజ్యం మోక్షః. ఇత్యభిధీయతే” ఇతిహారితమునివచనేపాదుకాదిగ్రహణం సర్వోపచారసాధనోపత్తికారణమ్.

నచ, “ద్వాదశాహవదుభయవిధం బాదరాయణోతః” ఇతి శరీరసద్భావవికల్పస్య సూత్రితత్వాత్, తదభావేకైజ్జ్యోర్యాభావాత్తస్యచసార్వకాలీనత్వాసమ్మవః; స్వామీప్తకరణసైవ్యవకైజ్జ్యోతియాతత్కాలేఅనుభవితృతయావస్థానసైవ్యవకైజ్జ్యోత్యూపత్వాత్.

నాఘిముక్తానామనావృత్తిశ్రవణాత్, లీలావిభూత్యన్తర్గతవిధవార్చావతారాదిస్థానేషు కైజ్జ్యోత్యకరణాసమ్మవేన సర్వదేశసమ్మన్దిత్వాసమ్మవః. (౧) “ఇమాన్లోకా కామాన్నీ కామరూప్యనుసంభవన్” ఇత్యాదిప్రమాణానురోధేన అపునరావృత్తివచనస్య కర్మకృతపునరావృత్తినిషేధమాత్రపరత్వేన అనేకవిగ్రహపరిగ్రహస్య (౨) “సఏకధాభవతి” ఇత్యాదిగుఠిసిద్ధత్వేన సర్వదేశేషుకైజ్జ్యోత్యకరణస్యోపపత్తేః.

నచసర్వకాలసర్వావస్థయోరభేదః; విగ్రహస్తరీయబహిరక్షా
పస్థామూదాయకై జ్ఞుర్యస్యసర్వకాలీనత్వసమ్భవాత్, భేదోపపాదనే
సర్వదేశసమ్భవేన తల్లాభఇతివాచ్యమ్. నిత్యాగ్నిహోత్రాదితుల్యతా
వారణాయసర్వావస్థోక్తేః.

నచతథాపి నిత్యకర్తృకాణానియతానాంకై జ్ఞుర్యాణామ
భావాత్ సర్వవిధత్వాసమ్భవః; స్వకృతకై జ్ఞుర్యస్యాపిస్వామిప్రియ
త్వేనైవ స్వప్రియతయా, అన్యదీయకై జ్ఞుర్యాణామపి తత ఏవస్వప్రి
యజనకతయాస్వప్రియత్వవిశిష్టసర్వవిధకై జ్ఞుర్యస్యకాసనవిషయ
స్యసిద్ధేః, స్వప్రియత్వం భగత్ప్రిత్యర్థమేవేతి సపారార్థ్యవిరోధోపి.

అథవా, యదాయత్ర యాదృశంకై జ్ఞుర్యం మత్కర్తృ
కతయాస్వామినోభిమతమ్, తత్రసర్వత్రసర్వస్సికతస్మిన్నాచే అస్త
రజ్జబహిరజ్జసాధారణతాదృశసకలకై జ్ఞుర్యం మయాక్రయేతేత్వేవ
ప్రార్థనాప్రకారః. అనిష్టకరణస్య అకై జ్ఞుర్యత్వాదతోన కాష్యనుప
పత్తిః.

ఇదఞ్చైకై జ్ఞుర్యంప్రపన్నస్యైవ; నభక్తస్యేతికేచిత్. అత్రా
హుః, కింశ్రుత్యాభక్తప్రపన్నయోః ఫలభేదసిద్ధిః; స్మృత్యాన్యాయేన
సమ్ప్రదాయేనవా; నాద్యః, తాదృశశ్రుతేరభావాత్; (౧) “సోశ్చ
తేసర్వాకామాస్సహ” ఇత్యత్రకై జ్ఞుర్యానిషేధాత్; అనుక్తస్యాపి
విభూత్యనుభవస్య (౨) “సర్వంహవశ్యఃపశ్యతి” ఇత్యాదిప్రమాణాన్తరా
నురోధేనవా (౩) “అనుసంజ్ఞరన్” (౪) “ఛాయావాసత్వమనుగచ్ఛే
త్,” (౫) “గాయన్నాస్తే” (౬) “సహగచ్ఛతి” (౭) “జక్షుక్రీడప్ర

(౧) తై-ఆన-౧

(౨) ఛా-౭-౨౬-౨

(౩) తై-భృ-౧౦-౫

(౪) పరమసంహి

(౫) తై-శ్మ-౧౦-

(౬) ఛా-దో-౮-౧౨-౩

మమాణః" (౧) "సపకథాభవతిద్విధాభవతి" ఇత్యాదిప్రమాణబలేన కై జ్ఞర్యస్యాప్యపలక్షణీయత్వాత్;

నచఉపసంహారగతత్వాదనుసంజ్ఞరన్నిత్యాదీనాం దౌర్బల్యమ్; (౨) "తస్మిన్యదన్తః" ఇత్యత్రఉపసంహారావగతాధర్మ్యపాస్యత్వవివక్షాయాదహరాధికరణసిద్ధత్వాత్, నతత్తోషక్రమావగతస్యబాధ ఇతిచేత్తుల్యమ్.

ఇహాప్యక్తంజ్ఞు, అనుగచ్ఛేదిత్యాదీనాంకై జ్ఞర్యపరత్వంవరదాచార్యైః; "అనుగచ్ఛన్ని మార్గోకాకామాన్నీ కామరూప్యసాపామగాయకీజ్ఞురుతేనూరిభిస్సహసర్వదా" ఇతి; కిష్టోచపంచాస్యనిష్ఠస్యబ్రహ్మప్రాప్తిఫలశ్రుతేః | కై జ్ఞర్యమపిలభ్యేతేత్యపలక్షణతోచితా ||

సద్వితీయః; "భక్తైర్భాగవతైస్సహ" ఇత్యస్యాస్మిన్తేకై జ్ఞర్యనిష్ఠానుభవనిష్ఠనిత్యనూరివిషయత్యేపిన్యాసోపాసనాధికారివిషయత్వాభావాత్, "సదాపశ్యన్తి-విషన్యవః" ఇతిశ్రుత్యాసర్వనూరీణామనుభవకై జ్ఞర్యయోరావశ్యకత్వేపి గుణవిషయవివాదోక్తివద్భేగోక్తేకాదాచిత్రాభిమతిమాత్రనిబద్ధనత్వస్యస్వీకార్యత్వాత్; "భేషజంభగవత్ప్రాప్తిరేత్యేతదుపలక్షణమ్ | కై జ్ఞర్యస్యాన్యథాదృష్టశ్రుతిబాధఃప్రసజ్యతే | కిష్టోచపంచరమశ్లోకే పాపనాశస్యకీర్తనాత్ | ప్రపన్నస్యసపవస్యాత్ఫలం నచతదివ్యతే | భక్త్యాపరమయావాపిప్రపత్త్యావామహామునే | ప్రాప్యోహంనాన్యథా ప్రాప్యోమమకై జ్ఞర్యలిప్సుభిః | కిష్కరామమతేనిత్యమితిచైవం విరుధ్యతే ||"

నాపిత్వతీయః; అత్యర్థప్రియవిషయానుభవస్యప్రీతికారితతదను

వర్తనమాపకైజ్జర్మసామగ్రిత్వస్యోఽప్రతయా, సత్వాంసామగ్ర్యాం
కార్యానుత్పత్త్యనుపపత్తే; ప్రతిబద్ధకీభూతభగవత్సజ్జల్పసద్భావేచ
ప్రమాణాభావాత్; “ఉపాసితగుణాదేర్వాప్రాప్తావప్యబహిష్క్రియా
సాతత్కృతునయగ్రాహ్యనాకారాస్తరవర్జనమ్” కథమన్యథాకతిషయ
గుణవిశిష్టవిషయకబ్రహ్మోపాసనస్య సర్వగుణవిశిష్టబ్రహ్మనుభవ
హేతుత్వమ్.

సచయథాక్రతుణివాక్యే ఆకారాస్తరవర్జనప్రతిపాదక శబ్ద
శ్చూరియతే;-(౧)“తంయథాయథోపాసతేతదైవభవతి” ఇత్యతావ
ధారణశ్రవణేపి, “విజ్ఞానఘనవివ” ఇత్యేవకారేణప్రమాణాస్తరప్రతిప
న్నాపహతపాశ్చత్వాదీనామివనకైజ్జర్మస్యనిషేధోయుక్తః. అతో
భిన్నక్రమత్వమేవలవధారణస్యస్వీకార్యమ్. సచభగవతః పురుషార్థప్ర
దత్వనియమాత్, భక్తస్యకైజ్జర్మ్యాభిలాషవిరహాత్, సతత్ప్రదత్వమి
తివాచ్యమ్, తస్యాపిశేషత్వజ్ఞానభావేనకైజ్జర్మ్యాభిలాషసమ్భవాత్;
నచ, స్వరూపాననుగుణసాధనే ప్రవృత్తత్వాత్తస్యకైజ్జర్మ్యాభావః.
స్వరూపాననుగుణస్యాపిమోక్షసాధనత్వాదేవ అనుభవసాధనత్వవత్,
కైజ్జర్మసాధనత్వస్యాపి స్వీకరణ్యత్వాత్.

నాపితురీయః; తదసిద్ధేః; శతానినూకౌలిమరమునిశబ్దయోర్భ
క్తభాగవతతుల్యయోగక్షేమత్వాత్, అర్థపఞ్చకేనిత్యముక్తపరతయా
వ్యాఖ్యానాచ్చ; కేమాశ్చిన్ముక్తానాంకైజ్జర్మ్యాభావే, అత్యైవగ్రధే
తేషాం నారశబ్దతయాసజ్గహాభావప్రసక్తాత్; “చేతనాచేతనం సర్వ
మ్” ఇతివచనవిరోధప్రసక్తాత్; కైజ్జర్మప్రతిబద్ధకనివర్తకత్వంప్రప
త్యేన్నద్వాధికతయాలిద్వాధికతయాచేతితత్వశేఖరోక్తేః, నిత్యానుభ
వపూర్వకనిత్యకిజ్జర్మత్వమేవమోక్షఇత్యర్థపఞ్చకోక్తేః.

గద్యేచ; “నిత్యైకై జ్యోర్వప్రాప్త్యపాయభూతభక్తితగుపాయ
భూతసమ్యగ్జ్ఞానతదుపాయభూతసమీచినక్రియా” ఇత్యుక్తమ్. శరణా
గతిగద్యేచ, “ఏవమ్యూతమత్యైకై జ్యోర్వప్రాప్త్యపాయతయా అవకృ
స్తసమస్తవస్తు విహీనోపి” ఇతి; పరాశరభట్టపాదై శ్చ; — “నిజదాస్య
కర్మజ్ఞాన” ఇతి, “జ్ఞానదాస్యత్వరితశిథిలచిత్తాః” ఇతిచ భక్తానాంకై
జ్యోర్వకామిత్యం శ్రీరంగరాజస్తవేలనుసంహితమ్.

కృష్ణపాదైరిపి - స్తోత్రవ్యాఖ్యానప్రవేశే, “కై జ్యోర్వపా
యోభక్తిః ప్రపత్తిశ్చ” ఇత్యుక్తమ్; తైరేవసకలప్రమాణతాత్పర్యే
తత్తదధికార్యుచితోపాయవిభాగప్రకరణే “భగవత్సృష్టికామాఃకై
జ్యోర్వమేవపురుషార్థత్వేన నిశ్చితవస్తాః” ఇత్యుక్త్యా, “తేచోపాననసి
ష్టాః ప్రపన్నాశ్చ” ఇతిద్వివిధాఇత్యుక్తమ్; వరవరమునిభిశ్చ- తత్త్వ
త్రయవ్యాఖ్యానే; “బహుతరజన్మసాధ్యకర్మజ్ఞానజనితతైలధారావద
విచ్ఛిన్నస్థుతిసంతానరూపభక్తిమూలేనభగవత్పురీసాదేనవా ప్రజదన
మూలభగవత్పురీసాదేనవా వినష్టసకలసాంసారికదుఃఖావిరూఢతస్య
రూపాభగవదనుభవకై జ్యోర్వైకభోగాముక్తాః” ఇత్యుక్తమ్.

నచ, అనుభవకై జ్యోర్వై క్రమాద్భక్తప్రపన్నయోరత్ర ప్రతీ
యతఇతివాచ్యమ్; పూర్వపదప్రతిపన్నదుఃఖనివృత్తిస్వరూపావిరూఢ
వయోరపిక్రమేణాన్వయప్రసక్తాత్ ; భిన్నఫలత్వే “వికల్పోవిశిష్టఫల
త్వాత్” ఇతిసూత్రవిరోధశ్చ; తస్యభక్తిప్రపత్తోరపివికల్పప్రతిపాదక
తాయాః పూర్వైర్వాప్త్యాతత్వాత్; బ్రహ్మప్రాప్తిఫలకత్వమాత్రే
ణవికల్పే స్వర్గఫలకతామాత్రేణ దర్శపూర్ణమాసజ్యోతిష్టోమాదీనా
మపి వికల్పప్రసక్తాదితి ఫలభేదపత్తోఽమూలకః.

యత్తు, శ్రీవచనభూషణే;- “ఉపాయాంతరనిష్ఠానాముపేయో భగవదనుభవః” ఇత్యుక్తమ్; తత్ - భక్తానాం ప్రాయశోమన్త్రజన్యజ్ఞాన శూన్యత్వాత్, తద్వత్తామపిస్వయత్న వాసనావత్, స్వానన్దవాసనయా. అనుభవస్యాపిస్వాత స్త్రోణోద్దేశ్యతా సమ్భవ్యత ఇత్యేచిత్త్యమూల వర్ణనమాత్రమితి తదన్యవహితశిష్యైరేవకృతే వ్యాఖ్యానేఫలావిశేషం ప్రతిపాద్యదర్శితమితి నాతీవాత్రయత్నఃకార్యః. అతః ఫలం సర్వేషామేకరూపమేవ; సత్యభిమతి తారతమ్యే పరమకారుణికోభగవాన్దిశతీతి.

కేచిత్తు, ఉభయోరుభయసద్భావేపి ఏకస్యార్థఃకైజ్జగర్యమ్, అన్యస్యానుభవస్సాధనత్వేనోద్దేశ్యఇతి, తస్మల్లభగవత్సజ్జల్పవశాత్ ఫలదశాయామప్యేకత్రైస్సభోగ్యతా సిద్ధిరిత్యానన్ద సామ్యాత్పురమసామ్యశ్రుతినిర్వాహంఏకల్పభోషపాదయన్తి; అత్రభక్తానామత్యన్తపారతన్యజ్ఞానాథావేపిపారార్థజ్ఞానమపినియమతోనాస్తీత్యత్రనకీర్ణిన్నియామకం పశ్యామితి.

సన్వనుభవజనితప్రీతికారితకైజ్జగర్యమేవపురుషార్థఇత్యుక్తమయ్యుక్తమ్. కైవల్యాఖ్యస్యాపిమోక్షస్యసామ్యుదాయికత్వాత్. ఉక్తం హిశ్రీవత్సాజ్జమిత్రైః; - (౧) “స్వాత్మానుభూతిరితియాకిలముక్తిరుక్తా” ఇతి, కైవల్యశబ్దశ్చముక్తిపర్యాయోనుశిష్టఇతి. నచానిత్యస్యకైవల్యస్యముక్తిరూపత్వాసమ్భవః; * “యోగినామమృతంస్థానంస్వాత్మసన్తోషకారిణమ్” ఇతి పరాశరోక్త్యా నిత్యత్వావగమాత్; (౨) “సర్వకామాంశ్చసాక్షరాన్” ఇత్యక్షరశబ్దేననిర్దేశాత్; ద్రమిడోపనిషదచ, (౩) “అశవిల్లాచ్ఛిన్ శ్రీస్థమ్” ఇత్యుక్తమ్. కురుకేశాదిభి

శ్చ-కై వల్యస్యస్థితేష్వేష్యల్పత్వాదపురుషార్థత్వమిత్యుక్తమ్. (౧) “సం
స్మృత్యక్షరవైష్ణవాభ్యసుస్మణామ్” ఇతిచయామునాచార్యైరక్షరశ
జ్ఞేనైవల్యంనిర్దిష్టమ్. (౨) “విశ్వర్యసుక్షరగతిమ్” ఇతి భట్టపరాశర
పాదాః. ముక్తానామపి కేషాఞ్చిదర్వాచీనాగతిశ్శూన్యత ఇతిచ భగ
వన్గుణదర్పణేకణ్ఠోక్తంముక్తత్వమ్. వ్యాసార్యైశ్చ, సంసారోన్మోచ
సత్త్వంకైవల్యస్యాభ్యుపగమ్యసంశబ్దవ్యావర్త్యత్వముక్తమ్; భట్టనాథ
నూత్నా - కైవల్యార్థినాంభగవత్ప్రిప్తిస్వరూపాయోగ్యఫలాధితియా
దుగత్యతిశయదర్శనాదైశ్వర్యార్థిభ్యః పూర్వమాహ్వాసమితికృత్యపా
దైరుక్తమ్.

నచ, ఏతానిసర్వాణిచిరకాలస్థాయిత్యపరాణి; (౩) “అపామసో
మమమృతాలభూను” ఇతి (౪) “అక్షయ్యంహవై చాతుర్నాన్యయాజి
సస్సుకృతంభవతి” ఇత్యాదినత్, అమృతంస్థానమిత్యత్రస్థానశబ్దస్య -
తివృత్త్యస్థిన్నితివృత్త్యత్యైవప్రాప్యపరత్వే, అమృతశబ్దోపాన్యత్సంసారోనా
పచారిక ఏవవక్తుంశక్యః ; అక్షరగతిమిత్యత్రచ ఆత్మప్రాప్తిత్యర్థ ఇతి
శక్యంవక్తుమితివాచ్యమ్.

(౧) “తద్యథేహకర్మచిత్తోలోకఃక్షీయతే, ఏనమేవాముత్ర
పుణ్యచిత్తోలోకఃక్షీయతే”; (౨) “అథయ ఇమే గ్రామే ఇష్టాపూర్తేదత్త
మిత్యుపాసతే, అథైతమేవాధ్వానంపునర్నివర్తన్తే” (౩) “యోవా ఏత
దక్షరం గార్గ్యవిదిత్వా యజతే తపస్తస్యతే బహుని వర్షసహస్రాణ్య
స్తవదేవాన్యతద్భవతి; స్లవామ్యేతే అదృఢాయజ్ఞరూపాః” ఇత్యాది
బహుప్రమాణబలాత్ సోమపాననద్యాగతారతమ్యాద్యన్యథానుపప

(౧) చతుష్కోటి

(౨) శ్రీగుణరత్నకో

(౩)

(౪) అపస్తంబశ్రౌత-౮

(౫) ఛా-౮-౧౬

(౬) ఛా-౫-౧౦-౩

(౭) బృహ-౫-౮-౧౦

త్యాచత్రతచిరకాలస్థాయిత్యమాత్రపరత్వేపి ఇహానిత్యత్వస్యప్రమా
ణాంతరేణానవగతతయాసహోచకల్పనేమానాభావాత్; ప్రాత్యాహ
నాథమన్తార్థవాదాదిగతవిశేషణపదానామాపచారికత్వేపివస్తుకథన
పరిప్రమాణగతస్థానాదినామ్నమాపచారికత్వకల్పనాయా అన్యాయ్య
త్వాచ్చ; యదివిశిష్టైవమహర్లోకాదీనామివలయశ్శూయేత;
తతోఽకృతకాదిశబ్దనద్ధాణత్వంకల్పేత. యోగినామమృతంస్థానమి
తి పూర్వోత్తరలోకసమభివ్యాహరాత్, స్థానశబ్దస్వరస్యాచ్చ సస్వ
రూపపరత్వంయుక్తమ్; అక్షరగతిమిత్యాచాచసామానాధికరణ్యే స
మృతవతి సవైయధికరణ్యం కల్పనీయమ్.

కింబహునా; గీతాయామ్, “చతుర్విధాభజస్తేమామ్” ఇత్యా
దినాభిప్రాయేపూర్వైర్వత్సర్యకైవల్యభగవల్లాభకామాంశ్చతుర్విధా
ధికారిణఃపక్షిన్య, (౧) “జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్యయత
న్తియే” తేబ్రహ్మతద్విదుఃకృత్సమధ్యాత్మకర్తచాఖిమ్ అక్షరం
బ్రహ్మపరమంస్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే । భూతభావైర్భవక
రోవినర్గకర్మసంజ్ఞితః” ఇతీప్రాప్యస్యప్రకృతివినిర్గుతాత్మస్వరూపస్య
బ్రహ్మసంజ్ఞితస్య, త్యాజ్యస్యభూతసూక్ష్మతద్వాసనాదిరూపస్య అధ్యా
త్మశబ్దితస్యకర్మసంజ్ఞితస్య మనుష్యాదిభావహేతుభూతస్య, యోషిత్పు
రుషసమృద్ధజన్మవిసర్గస్యచపరిహరణీయస్య కైవల్యాగ్నిభిక్షాతవ్యత్వమ
భిధాయ, యజ్ఞాదికర్మానుష్ఠానదశాయాంస్వస్యారాధ్యత్వేనానుసంధా
నంస్వస్వప్రాప్త్యాకారవిశిష్టభగవత్స్మరణాచ్చ అనిమికాలకర్తవ్యం
సర్వాధికారిసాధారణమ్, (౧), “సాధియజ్ఞాన్యేవిదుః । ప్రయా
ణకాలేపిచమాంకేవిదుర్ముక్తచేతనః । అధియజ్ఞోహమేవాత్రదేహే
దేహభృతాంపర । అన్యకాలేచమామేవస్మత్స్మత్త్వాకళేబరమ్ ।

యఃప్రయాతిసమద్భావం యాతినాస్త్యత్రసంశయః ।” ఇతివిధాయ,
(౧) “యదక్షరంవేదవిదోవదన్తివిశన్తియద్యతయోవీతరాగాః । యది
చ్ఛన్తోబ్రహ్మచర్యం చరన్తితత్తేవదంసజ్గ్రహేణప్రవక్ష్యే । సర్వద్యౌ
రాశిసంయమ్య మనోహృదినిరుధ్యచ । మూర్ధ్వాధాయాత్మనఃప్రాణ
మాస్థితోయోగధారణామ్ । ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మవ్యాపారస్తామ
నుస్మరన్ । యఃప్రయాతిత్యజకదేహంసయాతిపరమాంగతిమ్” ఇతి
కై వల్యార్థినాం స్మరణప్రకారంప్రాప్తిఞ్చిక్త్యా, (౧) “పరస్తస్మాత్తు
భావోన్యోవ్యక్తోవ్యక్తాత్పనాతనః । యస్ససర్వేషుభూతేషుసశ్యత్సన
వినశ్యతి । అవ్యక్తోక్షర ఇత్యుక్తస్తమామఃపరమాంగతిమ్” ఇతి, “యం
ప్రాప్యననివర్తతేతద్ధామంపరమంమమ” ఇత్యపరిచ్ఛిన్నజ్ఞానస్వరూప
ముక్తస్వరూపప్రాప్త్యాత్మకత్యేకైవల్యంప్రాప్తానాంపునరావృత్తిర్నవి
ద్యత ఇతికణ్ఠరవేణోక్తమ్. అతఃపరమధ్యాయశేషేణజ్ఞానినః, కైవ
ల్యార్థినశ్చైపునరావృత్తిమ్, విశ్వర్యాధినిపునరావృత్తిచ్ఛాహః, అథ
కైవల్యంప్రాప్తానామపిపునరావృత్తిర్నవిద్యతఇత్యాహః; తచ్ఛ-అపున
రావృత్తిరూపమితిచతత్రతత్రభాష్యమ్.

నచ, “కర్మజంబుద్ధి యుక్తాహిఫలంత్యక్త్యామసేషిణః । జన్మ
కర్మవిరుక్తాఃపదంగచ్ఛన్యనామయమ్” “తద్బుద్ధయస్తదాత్మానస్త
న్నిష్ఠాస్తత్పురాయణాః । గచ్ఛన్త్యపునరావృత్తింజ్ఞాననిర్దుతకల్మ
షాః” ఇతి గీతావచనతద్భాష్యవదురూపత్రగీతాతద్భాష్యయోరపి,
“ముచ్యేతార్తస్తథారోగాచ్చుత్తేమామాదితఃకథామ్ । జిజ్ఞాసుర్ల
భతేభక్తింభక్తోభక్తిగతింవజేత్ ।” ఇత్యుక్తత్వాద్భగవద్భక్తియోగ
ద్వారాకేవలాత్మానుభవస్యాపి భగవత్ప్రాప్తిపర్యవసానాదుపపత్తి
రితివాచ్యమ్.

కర్మజ్ఞానయోగయోగ్యక్యజ్ఞతయాముక్తిహేతుత్వేపి కైవల్యస్యాఽతథాత్వాత్, ఆర్తశబ్దస్యదుగ్ధపరత్వాత్, అర్థార్థస్య కైరస్యేచ్ఛరస్యస్యఫలత్వేన నిర్దేశాఽనావిత్వాచ్చ, ఉక్తవచనగతజ్ఞానశబ్దస్య “యాయంజ్ఞానవః” ఇత్యాదావివభక్తియోగజ్ఞానేచ్ఛావత్పరత్వాత్.

నచ, భగవదారాధనప్రాప్తస్వపదానాం బ్రహ్మదీనామైశ్వర్యాగ్రనునుస్థితేన భగవదారాధనేనభగవత్ప్రాప్త్యవాయ తదుపాసనారమ్భవిరోధికర్మణాం నిశ్చేషక్షయాలబ్ధభగవదుపాసనేన బ్రహ్మణాసహజేనర్వే “క్షపయిత్వాధికారాన్వాక్శశ్వత్కాలేనభూయసా! వేదసాయత్రమోదస్తేశజ్జరాస్సపురస్తరాః” ఇత్యుక్తరీత్యాపరమపదప్రాప్తివత్ కైవల్యంప్రాప్తస్యాపిజ్ఞానః కైవల్యాగ్రప్రాప్త్యర్థమనుస్థితభగవద్భజనమహిమ్నా సజ్జాతభగవద్భక్తియోగేన భగవత్ప్రాప్తేరపినమ్భవాద పునరావృత్తిరిశంభ్యమ్; ఏవమైశ్వర్యాగ్రీనో ప్యపునరావృత్తినమ్భవేన ఐశ్వర్యగతింప్రాప్తానాంపునరావృత్తిరపి హార్యేతిభాష్యాసజ్జతిప్రసక్తాత్.

నచ, ఆత్మానుభవస్యపశ్చాదనువృత్తిమాత్రేణకైవల్యస్యానువృత్తిః. ఐశ్వర్యగతింప్రాప్తానాం పునరావృత్తేప్రాప్త్యస్థానవినాశస్య హేతుత్వాభిధానాచ్చ, అత్రాపునరావృత్తిహేతుఃప్రాప్త్యస్థానవినాశఏవతత్యవగమ్యతే; నచాత్రస్థానావినాశస్య హేతుత్వానుక్త్యాస్థానవినాశితాశంభ్యః; “మాముపేత్య” ఇత్యత్రాపితదనుక్తే, భగవతిసదైకరూపత్వస్యేవ ఉత్పత్తివినాశానర్హకూటస్థత్వాదీనాం హేతుతయాభాష్యేఉక్తత్వాచ్చ;

నచ, “చతుర్విధాయమజనాభక్తావహితేశ్రుతాః । తేషా

మేకాన్తినశ్చేష్టాస్తేచైవానన్యదేవతాః । అహమేవగతిస్తేషాన్వి
రాశీకర్మకారిణామ్ । యేతుశిష్టాస్త్రయోధక్తాః ఫలకామూహితే
మతాః । సర్వేచ్యవనధర్మాణః ప్రతిబుద్ధస్తుమోక్షభాక్” ఇతిమోక్ష
ధర్మగతవచనే జిజ్ఞాసోరపిచ్యవనధర్మత్వముచ్యత ఇతివాచ్యమ్. ఏ
వంచ్యవనధర్మత్వస్య “ప్రచ్యుతోవా”ఇత్యాదావివపూర్వపదభ్రంశ
మాత్రేణోపపాదనియతయా, నిరతిశయసుఖానుభవాద్భిష్టత్వేనా
ప్రసపాదయితుంశక్యత్వాత్; చ్యవనశ్చ్యుతోధర్మోయేషామితివ్యా
ఖ్యానేపి శేషత్వరూపధర్మహానేరేవాన్యత్వసంభవాత్; చతుర్విధా
ఇత్యస్య, “యాన్తిదేవప్రతాదేవాన్పితౄన్యాన్తిపితృనతాః 1 భూ
తానియాన్తిభూతేజ్ఞా యాన్తిమద్యాజినోపిమామ్”ఇతివచన తద్భా
వ్యస్వారస్యపర్యాలోచనాయాం దేవాదియాజిపరత్వమపివక్తుంశక్య
తే. “సర్వేచ్యవనధర్మాణః” ఇత్యనేన “తత్వేనాతశ్చ్యవన్తితే” ఇత్య
స్యప్రత్యభిజ్ఞాపనాత్; “భక్తావహితే” ఇతి - “తేషిమామేవకాన్తేయ
యజన్త్యవిధిపూర్వకమ్”ఇత్యేతత్సమీక్షయా; “తేచైవానన్యదేవ
తాః”ఇతిచ; చతుర్థా మధికారిణాం భగవద్భక్తత్వేనస్వరసమ్; ఉక్తం
హిభగవద్యామునాచారైః, “ఏకాన్త్యంభగవత్వేషాన్సమానమధి
కారిణామ్” ఇతి; “బ్రహ్మణశితీకణ్ఠాశ్చ” ఇత్యగ్రిమశ్లోకే అప్రతిబుద్ధా
నామన్యదేవతాసేవసమావిష్కృతమ్. చతుర్విధతత్త్వమద్భక్తశబ్దాభ్యా
మార్తాదిప్రత్యభిజ్ఞానమన్యథాసిద్ధలిక్ష్ణాద్భాధనియమ్; తదబాధేపివచన
విరోధఇత్యుక్తమ్. ఉక్తశ్చతాత్పర్య చన్ద్రికాయాం “పరిమితసుఖా
నుభవవిశిష్టేన నిరతిశయసుఖాద్భిష్టత్వేన నిర్దోషపక్షేః” ఇతి, ఉ
పాసనదశాయామనుభూతేపరమాత్మని ఫలదశాయామనుభవవిచ్ఛే
దాద్వాప్రాప్తభ్రంశలక్షణంచ్యవనధర్మత్వమితిచ.

ననుచుకై వల్యార్థినోఁపునరావృత్తి ప్రతిపాదకవచనవ్యాఖ్యానానంతరం (౧) “పురుషస్సపరః” ఇతిశ్లోకంవ్యాఖ్యానభాషితం భాష్యకృతా. “అథ, ఆత్మయాథాత్మ్యవిదః పరమపురుషనిష్కస్యచ సాధారణీమర్చిరాదిగతిమాహ-ద్వయోరప్యర్చిరాదికాగతిశ్శుతౌశ్రుతా; సాచాఽపునరావృత్తిలక్షణా; యథాపఞ్చగ్నివిద్యాయామ్, “తద్వ్యభిజ్ఞోవిదుః” ఇత్యాద్యాత్మయాథాత్మ్యవిదోపి బ్రహ్మగమయతీతి. బ్రహ్మప్రాప్తి నచనాదచిద్వియుక్తమాత్మవస్తు బ్రహ్మాత్మకతయాబ్రహ్మ శేషతైకరసమిత్యచుననేయమ్” ఇతి,

అత్రఆత్మయాథాత్మ్యవితైవినాభిమతః పఞ్చగ్నివిద్యానిష్ఠః ప్రకృతోజ్ఞానురేవ. జ్ఞానుజ్ఞాతవ్యాధ్యాత్మవస్తువినర్గప్రతిపాదనావసరేభాష్యకృతా పఞ్చగ్నివిద్యాగతవాకోయోదాహరణాత్, మధ్యేచ, కై వల్యార్థినోమూర్ధస్యనాజ్ఞ్యా నిష్క్రమణస్యాఽనావృత్తేశ్చోక్తేజ్ఞానయతే; పఞ్చగ్నివిద్యానిష్ఠశ్చ బ్రహ్మాత్మకప్రకృతివియుక్తస్వాత్మాచునస్థాయీబ్రహ్మోపాసకఏవ; కేవలవిశేషణవిశేష్యభావవ్యత్యాసమాత్రమితి, అప్రతీకాలమ్మనాధికరణ శారీరకభాష్యశ్చుతప్రకాశికాసారగీతాభాష్యేష్వవగమ్యతే; శ్రుతౌ, (౨) “తత్రప్రయాతాగచ్ఛన్తి” ఇతి శ్రుతౌచతిస్త్వబ్రహ్మప్రాప్తిశ్చప్రతీయతే; సమ్మద్యావిర్భావఇత్యధికరణేచభాష్యమ్, “పరంబ్రహ్మోపాసీనానామర్చిరాదికాగతింపునరావృత్తిశ్చోక్తేతి” “శ్రుతోపనిషత్కృత్యభిధానాచ్ఛ” ఇతిగత్యాఅపిపురుషస్య పరమాత్మత్వమనుమితమ్, “అర్చిరాదిస్థానవిశేషప్రాప్తిశ్చపరప్రాప్తిగర్భా” ఇతివేదార్థసజ్జిహ్వశ్రుతప్రదీపికయోరుక్తమ్; అతోజ్ఞానారోపిబ్రహ్మప్రాప్తౌవిశ్రమాదేవాఽపునరావృత్తిః; ఆత్మప్రాప్తిస్తు, దక్షిణాయనాదిమృతస్య చంద్రాదిసాయుజ్యప్రాప్తి

వద్విశ్రమమాత్రమ్; అతఏవజ్ఞానినోన్యత్వమ్ ; విశమ్యసహత్వాదేవ
చోదారకోటినివేశః; ఆత్మమాత్రానుభవసుఖస్యాఽస్థితత్వాదేవచ్య
వనధర్మత్వోక్తిః. పూర్వసద్వాభవిష్యతి; యత్సునఃప్రత్యగాత్మతత్వ
చిన్తనతదుచితదేశకాలమవ్యక్తాదితత్వచిన్తనాభ్యోఽతిశయితంతత్సు
సరావృత్త్యాపాదకమేవ. ఉక్తశ్చభాష్యే-అచిన్మిత్రం కేవలంవాఽచి
ద్వస్తు బ్రహ్మవృష్ట్య తద్వియోగేనవాయుఉపాసతే, సతాన్నయతీతి;
అతిః కథంస్వాత్మమాత్రానుభవస్యనిత్యత్వముచ్యత ఇతి.

అత్రోచ్యతే;-నతావత్పశ్చాన్నివిద్యానిష్ఠాజ్ఞానుః; “జ్ఞా
నుః—ప్రకృతివియుక్తాత్మ స్వరూపాఽవాప్తీచ్ఛః. జ్ఞానమేవాన్యస్వ
రూపమితిజ్ఞానురిత్యుక్తమ్. జ్ఞానీచ—(౧)“ఇతస్త్యన్యాప్రకృతింవి
ద్ధిమేపరామ్”ఇత్యాదినాఽభిహిత భగవచ్ఛేషతైకరసాత్మ స్వరూపవి
త్, ప్రకృతివియుక్తకేవలాత్మన్యపర్యవస్య భగవన్తంప్రేర్నుః; భగ
వన్తమేవపరంప్రాప్యంమన్వానః”ఇతిగీతాభాష్యే; జ్ఞానాః పరి శేష
తైకరసాత్మ జ్ఞానశూన్యత్వకేవలాత్మపర్యవసాన భగవత్ప్రేర్నుత్వా
ద్యభావప్రతీతేః. పశ్చాన్నివిద్యానిష్ఠస్యాపి శేషతైకరసాత్మస్వరూప
విత్యాభిధానాత్; భగవన్తమేవపరంప్రాప్యంమన్వానఇతి విశమ్భా
తుమత్వమభిప్రేతమ్. మధువిద్యానిష్ఠానాం జ్ఞానిజ్ఞానసాధయబహి
ర్భావేన చాతుర్విధ్యవ్యాకోపాత్.

నచ ఆత్మానుభవవిశమ్భతుమత్వమాత్రమ్; విశిష్టజ్ఞానస్య
తత్రహేతుత్వాత్; పర్యవసానశబ్దాస్వారస్యశ్చ ఏవశ్చనతిదుర్వా
రమ్. ఇతరమోస్తు యావత్స్వాభిలషిత ప్రాప్తిమయాయోగ ఇతిచ
భాష్యమ్. ఇతరయోరితిద్వివచనమ్ - ఆర్తాఽర్థానిరేకాధికారిత్వా
దితిచన్పికా.

నచపఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠస్యయావత్సాన్వభిలషితప్రాప్త్యేవ బ్రహ్మ
యోగః. జ్ఞానినోపిసూర్యచంద్రాదిసాయుజ్యస్య దక్షిణోత్తరాదిమరణ
నిమిత్తస్యనత్యేన తస్యాపితథాత్వాపత్తేః; “తత్సాధన త్వేనమయిచ”
ఇతిచస్వస్యభోగ్యత్వాభావమావిష్కరోతి.

కీఞ్చపఞ్చాగ్నివిద్యాయాం పరమాత్మాత్మకస్వాత్మోపాసనంవి
హితమ్; అత్రతుకై వల్యాన్ధినస్తత్ప్రాప్త్యుపాయతయా భగవద్భజన
మేవవిహితమితిభేదస్ఫుటః; నచాత్రవిశేషణీభూతిబ్రహ్మోపాస
నపరతాభాషితా, “ఏతేశుక్లకృష్ణేగతీజ్ఞానినాం ద్వివిధానాఞ్చపుణ్యక
ర్మణాంశ్రుతేశాశ్వతేమతే” ఇతిచ భాషితమ్. అస్మిన్నాతే “తద్య
ఇత్థంవిదుః” ఇత్యంశోదాహరణంసార్థకమ్.

ఆత్మయాథాత్మ్యవిదః పరమపురుషనిష్ఠస్యచసాధారణీ మి
త్వపక్రమస్యానుగుణ్యాయచ ద్వివిధానామితిపదమ్; పుణ్యకర్మసుద్వి
విధత్వోక్తేరానర్థక్యమ్. అవశ్యవక్తవ్యజ్ఞానుసాధారణ్యానుక్త్యా
న్యూనత్వఞ్చేతి; అథోభయోస్సాధారణీమర్చిరాదికాంగతిమాహే
త్వేవవక్తవ్యే, ఆత్మయాథాత్మ్యవిదః పరమపురుషనిష్ఠస్యసాధారణీ
మిత్వక్తిశ్చ, జ్ఞానివిషయవవానైవారభేదప్రదర్శనార్థ త్వేస్వరసా.

నచ, అప్రస్తుతావాన్తరభేదప్రతిపాదనవైయర్థ్యమ్. పఞ్చాగ్ని
విద్యానిష్ఠస్య అకేవలత్వ ప్రతిపాదనార్థత్వాత్; మహతాసంరక్షేణ
పఞ్చాగ్నివిద్యానిష్ఠస్యబ్రహ్మోపాసకతాయా అన్యత్రప్రతిపాదితత్వా
త్, స్వాత్మమాత్రానుభవరూపస్యకైవల్యస్య స్వాత్మమాత్రవిషయ
పఞ్చాగ్నివిద్యాసాధ్యత్వప్రసక్తేర్వారణాయ అతత్సాధారణోపపత్తేః,
మధువిద్యానిష్ఠసాధారణ్యవారణార్థత్వాచ్చవిశేషకీర్తనస్య; ఉక్తం
హివేదాన్తదీపే; “అతోబ్రహ్మణసహతేనర్వే ఇతివచనంనాచ్చిరా
దినాగతానాం గతిప్రకారవిషయమ్. అర్చిరాదినాగతానాం దేహ

వసాన సమయవిన సుకృతదుష్కృతయోర్హానాత్, హిరణ్యగర్భలోక ప్రాప్తితద్వాసతత్రస్థభోగానుభవహేత్వభావాత్, తదానీమేనబ్రహ్మ ప్రాప్తిశ్రుతివిరోధాచ్చేతి; రహస్యత్రయసారేచోక్తమ్-మధువిద్యా దిషు, సత్త్వంవహతీత్యాది మహాభారతవచనేషు, శ్వేతద్వీపమిత్యాది జయత్సంహితాదిషు షడ్గురాత్రాధికరణే చోచ్యమానేతత్తదధికారి విశేషవిషయేక్రమముక్తిపక్షే సత్యలోకాదివాసపూర్వకం ముక్తానా ష్చగతివిశేషాది సన్నివేశాస్తత్తదధికారిణామేవజ్ఞాతవ్యాకృతి;నవాక్స్వ చిద్విద్యాచిష్టస్యమధ్యేస్వాత్మానుభవప్రాభాష్యాదిమాక్త; “సర్వేస్య వసధర్మాణః ప్రతిబుద్ధస్తుమోక్షభాక్” ఇతిచైవమస్వఃసమ్; అతోజ జ్ఞానుష్యాగ్నివిద్యాచిష్టయోర్జైక్యమ్. తదుక్తంన్యాయసిద్ధాంతజ్ఞే;- ప్రస్తుతత్వమాత్రేణ కైవల్యచిష్టవిషయఇతి నమస్త్యమితి. రహస్య త్రయసారేపి “జ్ఞానురన్యపవ” ఇత్యుక్తమ్.

నచ, అపునరావృత్తిదేశవిశేషప్రాప్త్యోరర్చిరాదిగతినియత త్వమ్; క్రమముక్తౌవైదికపుత్రగమనేయథాయథంవ్యభిచారాత్; ఏతేన, షభేతినేతరవ్యవచ్ఛేదఇతిస్థితిమ్;ముక్తస్వరూపప్రాప్త్యాతాయాః గీతాభాష్యస్వారస్యసిద్ధత్వాత్; ప్రకృతిమణ్డలాఽతిక్రమణస్తీకారేపి నార్చిరాదిగతిస్తీకారః, మానాభావాత్; ఏవఞ్చ “విరజాపరమవ్యోమోరస్తరాకేవలస్సృతఃతత్థానముషభోక్తవ్యమవ్యక్తబ్రహ్మ నేవినామ్। స్వాత్మానుభవజానస్తసుఖదంకేవలంపదమ్। నిశ్చేయసఞ్చ నిర్వాణంకైవల్యం మోక్షఉచ్యతే। శ్రీశాస్త్రిభక్తిసేవైకరసభోగవి వర్జితమ్। తదిచ్ఛత్యల్పమతయోమోక్షంసుఖవివర్జితమ్” ఇత్యాది పాద్యపురాణవచనముపపద్యతే.

నచ, సర్మకర్మవినిర్దేశతదభావయోర్భగవదననుభవముక్తత్వా పత్త్యనుపపత్తిః, భగవదభోగ్యత్వబుద్ధివిరహేణస్వాత్మమాత్రప్రాప్తి

చ్చయాఉపాసకస్యకృత త్వేనతజ్జవితసజ్జల్పవి శేషాశ్మక కర్మసత్వేన్విపి
సంసారి హేతుభూతకర్మాభావాత్; (౧) “జరామరణమోక్షాయ” (౨)
“పిఱవిత్తుయరఱ” ఇత్యాదౌతథాప్రతతే; (౩) “మన్నుటిల్” ఇత్యేతత్తు
స్వరూపానురూపపురుషార్థప్రాప్తిచ్ఛాగ్ధక త్వేనఆచార్యై రేవవ్యాఖ్యా
తమ్; “పీఱు” ఇతిసప్తమశ్రుతమోక్షశబ్దానురోధాత్పరిమవ్యయశబ్ద
స్యభగవదనుభవయోగ్యస్థానవిశేషపరతయాతదతిరిక్తత్వేప్రమాణా
చార్యనూక్త్యనురోధః.

ఇదచ్ఛక్తై వల్యను న్నగత జ్ఞానకర్మయోగేన జ్ఞానయోగేనచసా
ధ్యతే. తనాక్తంభగవద్యామునాచార్యైః. “ఆత్మార్థీచత్రయోప్యే
తేతత్తై, వల్యస్యసాధకాః” ఇతి; ఉక్తచ్ఛబ్దప్రపరాశరపాదైః, (౪)
“ప్రత్యచ్ఛాన్వంశచ్ఛాన్వంశరాచస్సచ్ఛాన్వయాన్వత్వరా శేర్విచిచ్ఛాయు
జ్ఞానాశ్చైర్మపురాయాంస్వబుద్ధౌ స్వంవాత్వాంవారణ్ణనాథాన్మవ
న్తి” ఇతి; తేననాథపఞ్చకగ్రంథవిరోధః; ఏతాన్మశేషమోక్షశబ్దప్రయో
గోద్వశ్యతపవేతి; థంతై జ్ఞాన్యమేవమోక్షాచ్ఛ.

అత్రబ్రూమః; - నతావదయంమోక్షః; మోక్షశబ్దస్యమహా
నద్దవాచిత్యాత్; స్వాశ్శమాత్రానుభవస్యాఽతథాత్వాత్; ఉక్తం
హి “యేయంప్రతే” ఇత్యేతద్వాన్వయానేభావ్యకారైః, స్వాభావిక
పరమాత్మానుభవమేవ మోక్షమాచక్షతఇతి; సర్వకర్మవినిరోధక
శ్చమోక్షః; అత్రచభగవదనుభవ ప్రతిబద్ధకోపాధిసద్భావాత్, నమో
క్షశబ్దోముఖ్యః; ఉక్తచ్ఛవరదవిష్ణుమిత్యైః; నన్వేవంసతినిశ్చేషకర్మ
క్షయాభావాత్, కై వల్యంప్రాప్తోనముక్తస్సాన్వదిత్యాశజ్ఞానసత్వ
మముక్తపీఱసః, మోక్షస్యమహాన్దస్వరూపత్వాత్; తస్మాదనపా

యియోగసాధ్యమైశ్వర్యంకై వల్యమితి, అనపాయశభేదనిత్యత్వము క్తమ్. ఐశ్వర్యశోక్తిరిముక్తిత్వదాధ్యాయాః ; †(నచా;స్యస్థానవిశేషప్రాప్తిర్భగవత్ప్రాప్తినహితేత్యర్థః) ఇతిశ్రుత ప్రదీపికోక్తిః; తిరోధాయకసర్వకర్మవినాశేహ్యత్మప్రాప్తిరితి, స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యత ఇత్యుక్తప్రాప్తివిషయయా.

ఏవఞ్చకై వల్యేభగవత్పరాజ్ఞాన భాష్యకారశ్రీవత్సాజ్ఞామిశ్రతదాత్మజప్రభృతీనాం ముక్తిశబ్దప్రయోగబోధచారికః; స్థూలసూక్ష్మప్రకృతివినిర్మోకకృతః ; అతఏవవ్యాసార్థైః, “సమితికైవల్యవ్యావృత్తిః” ఇత్యుక్తమ్; సమ్యక్త్వఞ్చ - భగవదనుభవాపయికత్వమృగః ఇతికోక్తమ్; దుఃఖనివృత్తిమాత్రేణ ముక్తిరిత్యపివదంతిః; అతోస్యాఽపునరావృత్తియోగాత్ క్వచిన్తోక్షతభేదవ్యపదేశః; క్వచిద్భగవదనుభవాపేక్షయాఽల్పత్వాత్ భేదవ్యపదేశః; అహిర్బుధ్నన్యసంహితాయాఞ్చ; పరమప్ర్యామోఽర్వాచీనంపురుషవదముక్తమ్. అతోబ్రహ్మనుభవాయోగ్యతాసంపాదకస్యకైవల్యస్య నిత్యసంసారవ్యపదేశార్హస్యసపరమపురుషార్థత్వమితసిద్ధమ్. భగవదనుభవజనితప్రీతికారితకైజ్జ్వర్యమేవ పురుషార్థః;

వాదిహంసాంబువాహన్సు, “సంసారేదుఃఖతోజన్తురానందపరమాత్మనితత్ప్రాప్త్యపాయంతద్భక్తింబద్ధావృత్తైః” నమజ్జతి! జన్మాన్తరసహస్రేషుతపోజ్ఞానసమాధిభిః । నరాణాంక్షీణవాపానాం కృష్ణేభ్యఃక్తిః ప్రజాయతే! సర్వత్రచాస్తితత్ప్రేమయద్దాత్మత్వనిబద్ధమ్ । అనిష్టాన్తరహేతుత్వేప్యాత్మనాం క్వచిదేవహి! యాప్రీతిరవివేకానాంవిషయేష్యనపాయనీ । నాయస్యదేవభేదేవ్యాత్మస్వభావక్తావధిక్రియా । యస్య ప్రీతిరసజ్ఞాతాసపునస్తత్ప్రసిద్ధయే । అత్సావలోకనేయత్నంకురుతేతత్రకారణమ్ । జ్ఞానయోగఃకర్మయోగఃఇతి ద్వితయమిరితమ్ ।

యః పుణ్యపరిపాకేన పూర్వమేవ జతేద్వియః | జ్ఞానయోగేధికురుతేన్ద్ర
 శాస్త్రేణావగమ్యసః | ప్రకృత్యాదివివేకాత్మచింతా యాతునిరస్తరా |
 కేచిదాదా ప్రవర్తనైతత్ర పుణ్యాధికానరాః | అన్యేతుకర్మయోగే
 న సావకర్మక్షయేనతి | సత్తోద్దేహాద్వశీకృత్యకరణాన్యధికుర్వతే | అథ
 వాన్తర్గతజ్ఞానేకర్మయోగేధికుర్వతే | లోకసజ్జహాసాకర్యపర్యాలో
 చనతస్తతః | నియమోపేతయోగేన జ్ఞానయోగంవిన్దేవతు | పశ్యన్త్యా
 త్మానమిత్యేవమధికారవ్యవస్థితః | దృష్ట్వానుకూలమాత్మానమన్యత్ర
 విగతస్పృహః | భోగ్యభూతపరాత్మానముపాయమనుసద్ధత్ | తేనై
 వచాపరాధేనక్షయేనత్యపికర్మణామ్ | తిరోహితేశానుకూల్యస్సాన్వి
 త్మానంభోగ్యమశ్నుతే | తద్యత్తథంవిదురితి కేవలస్యార్చిరాదికా |
 గతిశ్చుక్రితానుభూతిస్తు బ్రహ్మణః ప్రాప్తిరీరితా | బ్రహ్మోన్దానుభ
 వనం కేవలస్యయదీష్యతే | యోగినామపినర్వేషాం మద్గతేనాన్తరా
 త్మనా | చతుర్విధాభజస్తేమాంజనాస్సుకృతినోద్జన | అవ్యక్తోక్షరఞ్చ
 త్యుక్తస్తమాహుః పరమాంగతిమ్ | యంప్రాప్యననివర్తనైతద్ధామప
 రమమమ | ఇత్యాదిషుస్సర్వమాణస్సత్య ప్రాణవిదోస్తథా | శ్రు
 తశ్చన్దోగశాఖాయాం ఫలభేదోసమజ్ఞానః | తదేవం భగవత్ప్రాప్తిః
 కైవల్యాదతిరిచ్యతే | అథవాసర్వధామోక్షః కైవల్యంకమలాపతేః |
 ప్రత్యగాత్మస్వరూపంహితచ్ఛేషత్వైకలక్షణమ్ | తథాశాస్త్రేణవి
 జ్ఞాతం తథాచైవావలోకితమ్ | తద్గైవచాభిలష్యేతప్రాప్యేతచతద్భేద
 చ | విశేషణానుకూల్యఞ్చనవిశిష్టానుకూలతామ్ | విహన్తిప్రత్యుత్తై
 తస్యాడిపచాయకమేవతత్ | ఆజానసిద్ధవిజ్ఞానప్రసరేచానివారితే | అను
 కూల్యతిరోధానమశేషేష్వప్రమాణకమ్ | కథంపారకరుణానిధిరా
 త్మప్రదోహరిః | భక్త్యర్థంయతమానన్తువిస్మారయతిచేతనమ్ | ఉభయో
 థవిశేషేణ బ్రహ్మప్రాప్తిశ్రుతావపి | ఆకారభేదవాచ్యత్వక్రొత్తిరైవ

యాప్యదూషితా కాస్తేకమలవాసిన్యాః కేవలోపాయతామతిః | ఆత్మావ
లోకనాదర్వాక్ నతదాత్మానుకూల్యధిః | యదాచసాతదాప్రీతిర్హయ
తేభగవత్యపి | కేవలోపాయతాబుద్ధిర్నాత స్తత్రోపపద్యతే | యాప
దోభ్యగ్యత్వసమ్మతః పరస్మిన్సోపలభ్యతే | తావజ్జీవాత్సనిష్ఠాయాః పర
విద్యాంగతాస్థిః | యదాపరస్మిన్సోభ్యగ్యత్వం ప్రకన్తేణానుపశ్యతి | త
దాతత్కింజుర్నాత్సత్వవిద్యైవపరవేదనమ్ | అతోభేదోపచారేణ బ్ర
హ్మప్రాప్తిగతిశ్రుతిః | భక్తివిజ్ఞాననిష్ఠాభ్యాంచి న్తనీయం పృథక్ఫలమ్ |
అధికారవ్యవస్థార్థమిదానీ న్తనమీరితమ్ | యథాఫలైకతాశబ్దోన్యా
యశ్చానవ్యభాస్థితః | నతథాఫలభేదార్థాశ్చబ్దోన్యానాశ్చ సన్తి || ఆ
యమేవమనుస్సమీచీనఇతిభగవద్భాష్యకారాభిప్రాయఇత్యాహుః..

తమమూల్యైర్నికైవల్యాపలాపం వేదాన్తదేశికానానుమే
నికే; యతః; - “విహితాకికమైశ్వర్యంస్వర్గాద్యంపారతాకికమ్ | కైవ
ల్యాభగవన్తశ్చ, ” “యోగినామమృతంస్థానమ్” “యః ప్రయాతిత్య
జ్ఞదేహంసయాతి పరమాంగతిమ్” ఇత్యాదిస్మృతిషు శతార్యాదిత
త్వదర్శినూక్తిషు యామునాద్యాచార్యనూక్తిషుచ ఫలమతిరిక్తం
ప్రతీయతే;

“కింప్రప్రాచీనదుష్కర్తవశాదాత్మావలోకకః | తత్త్రైవమజ్ఞ
తిశ్రీమాంకింజురోతుకృపానిధిః | కర్తప్రకృతి సంస్కరశరీరేంద్రియశ
జ్ఞమమ్ | తిర్యగాదిదశాప్రాప్తింసరకేషిమతాన్తరైః | బుద్ధిసంఖ్యలనం
తత్రనయేనుజ్ఞన్తితేష్యపి | తత్వజ్ఞానాన్యభాజ్ఞానే ప్రావణ్యం విషయే
షుచ | ఆజ్ఞాతిలజ్ఞసంప్రజ్ఞానాశంపాపపరమ్పరామ్ | సంసారచక్రభ్ర
మణం క్షుద్రదేవానువర్తనమ్ | తద్దత్తైఃపురుషార్థైశ్చక్షుద్యైః కా
ర్తాభ్యభావనామ్ | తథాయోగేనవృత్తానాం క్షుద్రదేవేషుయోజ

నమ్ । నామాదిష్వధవాచిత్సుతత్ఫలై స్తన్నివర్తనమ్ । తథాత్మప్రవ
ణానాజ్ఞుబ్రహ్మదృష్ట్యాస్వరూపతః । సంస్పృష్టస్యవియు క్తస్యస్వస్యయో
గచతుష్టయమ్ । పునరావృత్తిఫలదంతథాబ్రహ్మవిదామపి । ఆత్మాను
భవనై శ్వర్యబ్రహ్మకాయనిషేవణైః । వసాద్విదిభావప్రాప్త్యాచాన్తరా
యంప్రకల్పయత్ । నాశయశ్చేవమాత్మానంసంసారేపరివర్తయన్ ।
అతోన్తరాయవిరహేభక్తైరాత్మావలోకనమ్ । అధికారశ్శరరిహాశ్శీర్షి
నూక్తిఃకథమన్యథా । వైచిత్ర్యాత్కర్మణాంయస్య భగవద్భోగ్యతా
ధియః । నవిసప్తంవిరోధ్యాత్మానుకూల్యన్తుప్రకాశతే । తస్యతత్సాధనే
జాతేప్రవృత్తిఃకేనవార్యతే । అతఃకైవల్యముస్తేవతచ్ఛానిత్యముదా
హృతమ్ । సర్వేచ్ఛవసధర్మాణ్యిత్యనిత్యత్వమీరితమ్ । జ్ఞానుర్లభతే
భక్తిమిత్యనేనాపిసిద్ధ్యతిశతాచేర్వ్యతిరేకోక్త్యాచిరకాలీనతోక్తితః ।
యోగినామమృతస్థనాత్థానసన్యాస్యస్యకీర్తనాత్ । పశ్చాన్నివిద్యా
నిష్కస్యబ్రహ్మప్రాప్తిఫలశ్చుతే । సాధితంబ్రహ్మనిష్కత్వంభాష్యదీపా
దిషుస్ఫుటమ్ । జరామరణమోక్షోక్తిరతస్సాన్యచాపచారికీ । విగతే
చ్ఛాభయకోఽధోయస్సదాముక్తవీపసః । ఇత్యాదివచ్ఛముక్తత్వస్య
పదేశోవకల్ప్యతే । తయాస్యనిత్యతావాదాస్సర్వవేదాపచారికాః । నచ
భోగ్యస్యనిత్యత్వంభోగనిత్యత్వసాధకమ్ । స్థూలదేహవియోగేపినూ
త్కృదేహానువృత్తితః । సమృద్ధవత్సేవముక్త్యనోభోగసాన్న్యోక్తిరీతి
తః” ఇత్యాహుః.

అస్మిన్పక్షే పశ్చాన్నివిదోనమధ్యేపి కేవలాత్మానుభవః. మా
నాభావాత్; గీతాభాష్యోక్తజ్ఞానోపపత్తివిద్యానిష్ఠాదస్యత్వాత్;
నచబ్రహ్మత్వకస్వాత్మోపాసకస్య తత్కృతున్యాయాదాత్మానుభవస్య
ఫలత్వకల్పనమ్; న్యాయబలాత్కల్పనే బ్రహ్మత్వకస్వాత్మానుభవస్యే
వఫలత్వప్రసక్తాత్, ప్రతీతివిశేష్యత్వస్యాత్మనిసత్వేపాన్యర్థప్రాధాన్యం

బ్రహ్మణవేతిచేత్. తస్మిన్, ఉపాసనాకారభేదమాత్రమేవేతిసఫలేవిశేషస్యాత్. ఇమన్షుపక్షమ్, నిశ్చయార్థానింప్రాప్యస్థానవినిశాత్పునరావృత్తిరపరిహార్యా; జ్ఞానినాంకైవల్యాధిగాన్చ సదైకరూపాభగవాన్ ప్రకృతివియుక్తశ్చిత్తప్రాప్యగతి సపునరావృత్తిరితిగీతాభాష్యేప్రతీతే, తద్విరోధస్సాన్వితత్వపేక్ష్యపక్షాన్తరమాహుః.

పశ్చాన్నివిద్యానిష్ఠవజ్ఞానుః; విలంబసహత్వతదనహత్వాభ్యా మధికారిభేదఇత్యాత్మయాథాత్మ్యవిజ్ఞానుశబ్దా ప్రకృతజ్ఞానిజ్ఞానువిషయావేవ. జ్ఞానినాంవివిధానాం పుణ్యకర్మణాఞ్చేతిపాఠః. “ఇష్టాపూర్తేదత్తమిత్యపానతే” ఇతిశ్రుత్వక్రంపుణ్యకర్మనిశేషణమ్. ఏనన్చ “సర్వేచ్యవనధర్మాణః” ఇతినకైవల్యనాశనిబద్ధసమ్. జ్ఞానోర్జ్ఞానినోఽతిశయప్రతిపాదకాని బహునిగీతాభాష్యవచాంసి యథాకథన్చిన్నేయాని. జ్ఞానుర్లభతేభక్తిమితి జ్ఞానుశబ్దోఽన్యవిషయః. ఏనన్చ, జరామరణమోక్షయేత్యాదికంస్వరసమ్; పశ్చాన్నివిదశ్చబ్రహ్మప్రేరావశ్యకత్వాదాత్మానుభవోఽవాన్తరఫలంకల్ప్యతే; అన్చిరాదిగతిశ్చాన్యలవాన్తరదేహానుభవాత్పశ్చాద్వాగతిమధ్యేవాన్సృరన్చ, స్వాత్మానుభవస్థానం ముక్తిస్థానాదర్వాచీనమ్. (౧) “యోగినామమృతంస్థానం స్వాత్మసన్తోషకారిణమ్” ఇతి. అమృతస్థానపరినాన్చముక్తత్వవ్యవదేశోజరామరణాదివిరహాత్, పునర్జన్మహేతుభూతపుణ్యపాపవిగమాచ్చ; అతఃపరప్రాప్త్యాదిరహిత నిత్యకైవల్యకల్పనా సూత్రభాష్యశ్రుతిస్తత్త్వాద్యబాధేనసద్భవతీతి.

యదిచ, వరదవిష్ణోదిభిరనపాయితోక్తైరస్థిత్యంపరిత్యజ్యభగవదనుభవాభావస్యైవాన్మోక్షత్వేహేతుత్వ కథనాత్సామ్య

(౧) వి-పు-౧-౬

దాయకం నిత్యత్వమవశ్యం సమర్థసియమ్. తస్మాత్స్యాపిస్వాభావికభగవదనుభవప్రతిబద్ధకాచిత్సం సర్గోఽభ్యుపగమ్యతామ్. కార్యానుత్పత్తిరేవతత్రమానమ్; విచిత్రతక్తిత్వాత్కర్మణాం కైవల్యహేతుకర్మజనితభగవత్సంజ్ఞాస్వతథావిధత్వాత్. అచిత్సంస్పృష్టస్యాపిశరీరానారమ్భః. సచ, బ్రహ్మప్రాప్తీచ్ఛయోపకాంతస్య ఉపాసనస్య కేవలప్రాపకత్వాసమ్భవః. స్వర్గసాధనస్యయాగస్యయథావదననుష్ఠానేబ్రహ్మార్క్షస్త్యప్రాప్తివదుపపత్తేరితిశ్రీవిష్ణుచిత్రైరవసమర్థితత్వాత్.

సచేద్యతే భగవదనుభవయోగ్యతాగర్హధురతయాదగ్ధజిహ్వర్యాయే కైవల్యేకస్యాపీచ్ఛాసమ్భవః. అనేవంవిధేష్వపి భిక్షాదనపుత్రపశ్వాదిష్విచ్ఛాదర్యనాత్; స్వాత్మనశ్చప్రియాస్పదతాయాః ప్రత్యక్షసిద్ధత్వాత్; ముక్తత్వవ్యవదేశస్తు దుఃఖహేతుభూతదేహేంద్రియాదీనామాత్మనికవిలయాత్; యేనకేనచిన్తార్థేనాయం యత్రకుత్రచిత్తిష్యతు; అర్చిరాదిగతిఃప్రకృతేః పరస్తాద్వాసశ్చైస్యనయుజ్యతే. బ్రహ్మోపాసనప్రకరణేష్వేనతయోశ్శృవణాత్; తథాత్వేనిశ్చేషాఽవిద్యావిలయప్రసక్తాదిత్యాసః.

అపరేతు, పశ్చాన్నివిద్యానిష్ఠఏవజ్ఞానురితిగృహీతాః; సత్త్వస్యాఽత్తానుభవాన్తరితబ్రహ్మప్రాప్తి ఫలకస్యముఖ్యత్వమ్; పృథగ్నిరేశాత్; ఏతావన్నాత్రేణాధికారిభేదే బహుతరగీతాభాష్యగ్రంథాస్వారస్యప్రసక్తాత్; జ్ఞానినప్రాప్యన్తతస్మాదత్యన్తవిభక్తమితి స్ఫుటోక్తివిరోధాత్; సచఽవాన్తరఫలాపేక్షయావిభాగః. తస్యాఽపునరావృత్తియాపత్వాసమ్భవాత్; శ్రితావపిమధువిద్యానిష్ఠానాం పృథగనుక్తేః. అస్తిపశ్చాన్నివిదామితరేమాఞ్చ ఫలేవిశేషఇత్యవగమ్యతే.

(౧) “సవినా బ్రహ్మలోకాగమయతి” ఇతిశాఖాన్తరీయవచనై

కాధ్యాయబ్రహ్మగమయతీతి-బ్రహ్మలోకగమనమాత్రేబౌధచారికమితి కల్పవృత్తే.

ఏతేన, “తత్రప్రయాతాగచ్ఛన్తిబ్రహ్మ” ఇత్యేతదవినిర్వ్యుధమ్. బ్రహ్మశబ్దశ్చబహుశోగీతాయాంముక్తేదృష్టప్రయోగః. భాష్యకారైశ్చానకృత్ “బ్రహ్మశ్శక్తంప్రకృతివియుక్తంస్వాత్మానముపాసతే. యేచపరంబ్రహ్మాపాసతే; ఇతినిర్దేశాత్; గీతాభాష్యేచ, ఇతరయోస్తుస్వాభిలషి తే తత్సాధనత్వేనమయిచేతినిర్దేశాత్, బ్రహ్మణినభోగ్యతాబుద్ధిః పశ్చాన్నివిదామితిగమ్యతే; ఏనశ్చపరిపూర్ణంబ్రాహ్మణాపాసత ఇతి ఉపాసనవిషయతామాత్రం బ్రహ్మణఃప్రతీయతే. ఏనశ్చబ్రహ్మగమయతీతిఫలదశాయామపిబ్రహ్మశ్శక్తత్వానుసంధానపరమితి, “తద్ధామపరమంమమ” ఇత్యసేనప్రదర్శితమ్. ప్రకృతేస్తత్సంస్పృష్టాచ్ఛజీవాద్విలక్షణం ప్రకృతివియుక్తంమమపరం నియమసంస్థానమితిహి గీతాభాష్యేభాషితమ్.

పశ్చాన్నివిదోపిబ్రహ్మవిత్త్వా దేవనశ్చుతోపనిషత్కనూత్రవిరోధః. “సహ్యశ్రమైర్విజిజ్ఞాస్యసమస్తైరేవమేవతు | ద్రష్టవ్యస్తవ్యథమస్తస్యశ్శోతస్యశ్చద్విజాతిభిః | తఏనమేవంవిస్తయేచారణ్యకమాశ్రితాః | ఉపాసతేద్విజాసత్త్వం శ్రద్ధయాపరయాయుతాః | శ్రమాత్తేనమృతస్యచ్చిరహస్సుక్లంతథోత్తరమ్ | అయనందేవలోకశ్చసవితారంసవైద్యుతమ్ | తతస్తాః పురుషోభ్యేత్యమానవోబ్రహ్మతాకికాన్ | కరోతిపునరావృత్తిస్తేషామిహనవిద్యతే |” ఇతియాజ్ఞవల్క్యవచనే, సహ్యశ్రమైరితితచ్ఛబ్దః - అగ్రేసత్యంతపఞ్చమితిపృథగ్నిర్దేశాత్ జీవపరఇతికేచిత్.

పరమాత్మపరత్వేపిచ ఐచ్ఛాన్నివిదఃపరమాత్మాత్మకస్వాత్మో
పాసకత్వాదవిరోధః. “బ్రహ్మతాకికాన్” ఇత్యనేన బ్రహ్మలోకానితి
సమానాధికరణసమాసః. పాశాధికరణన్వాయేన బహువచనమవి
వక్షీతమితిపక్షాదప్రాకృతాలోకానాత్మన్తాయనన స్తితిభాషితవపక్ష
స్సిద్ధాంతాదిదర్శితమ్.

సచసర్వకర్మవినిర్మోకే కథంబ్రహ్మణోభోగ్యత్వాననుభవఇతి
వాచ్యమ్. సర్వకర్మవినిర్మోకేపిభగవత్సంకల్పరూపప్రతిబంధకవిశేష
నత్వేనబ్రహ్మనుభవాభావాత్; తస్మాత్తథాత్వేవిరజాతరణానన్త
రమేవసర్వేషాం ముక్తానాంస్వరూపావిర్భావప్రసక్తాత్. సహిషర
జ్ఞోతిరుషసమ్మద్యేతి ప్రమాణానుసారాత్పర్యజ్కారోహణానన్తరమే
వేతి నేష్టాపత్తికర్తుంశక్యా;

తదుక్తంన్యాయసిద్ధాంతానాం;-ఫలంపర్యజ్కారోహణాదికమ్, త
దాచాయమీశ్వరఇవాపహతపాప్యత్వాదివిశిష్టోభవతీతి; అతోన్య
బ్రహ్మత్వకస్వాత్మమాత్రానుభవేబాధకాభావః. పరంబ్రహ్మోపాసీ
నానామద్విరాదిగతిరుక్తేతిచనమ్మద్యావిర్భావ ఇత్యధికరణేభాష్యమ్.
యేచపరంబ్రహ్మాపాసత ఇత్యాదివాక్యైస్సమానార్థకత్వాయ ప
ఐచ్ఛాన్నివిదోబోధయత్, ఉత్తరత్రోచ్యమానేస్వరూపావిర్భావాదా
తేమామనన్వయంజ్ఞాపయతి.

సచబ్రహ్మణప్రాప్త్యే తత్కృతున్యాయాద్భ్రహ్మత్వప్ర
కారకత్వసాధనాననుభవః. బ్రహ్మత్వకస్యఉపాస్యత్వవేద, ఫలకాలీ
నానుభవ విషయత్వేచిత్తమిత్యేతావన్నాతేతాత్పర్యాత్; ఏతద్గ్ర
న్థవిరోధాపత్తేరేవప్రహ్మశబ్దస్యానృత్యా ముక్తపరత్వమిత్యేషసత్తో
నాశ్రితః.

అథవా, బ్రహ్మప్రాప్తివచనస్య, “అక్షరంబ్రహ్మ” ఇత్యాదినా ముక్తస్వరూపపరతాయాదర్శితప్రాయత్వాదేవతత్పుతున్యాయోపన్యాసః. “తద్ధామపరమంమమ” ఇత్యస్యాననుభావ్యత్వే ఉక్తివైయథ్యాదిత్యభిప్రాయః; వాక్యాన్వయాధికరణభాష్యేచ ప్రజాపతివాక్యో దిత ప్రత్యుగాత్తయాథాత్మ్యజ్ఞానస్వేన మోక్షసాధనత్వాప్రతిషిద్ధా. నపున స్తద్భిన్నత్వేన గీతాభాష్యోదితాయాః పంచగ్నివిద్యాయాఇతి నతద్విరోధః; స్వరూపస్వేనపరమప్రాప్యత్వాత్; స్థానాత్ స్వరూపయోః పరమపదశబ్దవాచ్యత్వం ప్రాయితత్సమ్మత్ప్రయుక్తమిత్యేతావన్తాత్రపరోవేదార్థసక్తిహగ్రన్ధః. వరదవిష్ణుమిత్రోక్తిశ్రుతప్రదీపికాయా స్సర్వపాపేభ్యఃఇత్యత్రపాపశబ్దస్య కర్తృశబ్దప్రతీకత్వసామ్యా ద్భగవత్సంకల్పవిశేషమవ్యభిధత్తే.

పరమస్థానపదాన్ని స్థానవిశేషపరత్వేన శ్రుతప్రదీపికాయా మేవవ్యాఖ్యాతమ్. యత్, “తేహంతత్పరమంస్థానమ్” ఇత్యుక్తమ్; “యైర్మేతే” ఇత్యేతద్వాక్యఖ్యానపరభాష్యేచ ఏవకారః-వాద్యంతరాభిమత మోక్షమాత్రవ్యవచ్ఛేదార్థః. మోక్షశబ్దోవాముఖ్యమోక్షపరః. ప్రతిబద్ధకశ్చాస్యభగవత్సంకల్పస్సహేతుకవేతి నాపహాస్యతా; హేతుశ్చ-స్వాభిలషితే తత్సాధనత్వేనమయీతి భాష్యకారైరేవభాషితః.

నచ, సపరస్పాదపిననజ్ఞ తీత్యత్రనియామకాభావః. “యంలభ్యాచాపరంలాభమ్” ఇతిస్థితస్యపశ్చాత్తన్నా శేనియామకాభావస్వేన నియామకత్వాత్. “అవైష్ణవానామప్రాప్యమ్” ఇతి భగవదానశ్చాన్యనామిత్యర్థః; నవిష్టాప్రాప్యత్వబుద్ధివిరహిణామితి; నైకుణ్యశబ్దోవాస్థానవిశేషపరః. చతుర్ద్విధాభజన్త ఇత్యేతద్వాక్యఖ్యానమారభ్య, అథ ఆత్మయాథాత్మ్యవిదగత్యస్తం జిజ్ఞాసుజ్ఞానినై లక్షణ్యప్రతిపాదకం

బహుతరంభాప్యవాక్యమ్, తన్నులగీతావచనశ్చమాఅస్వరసంభూదితి
కతిపయవాక్యాస్వారస్యమప్యాదర్శవ్యమ్.

ఉక్తంహిన్యాయసిద్ధాజ్ఞనే; - ఏకగ్రన్థశకలాస్వారస్యం బహు
గ్రన్థస్వారస్యాయసాఫవ్యమితి. శ్రుతప్రకాశికాయాశ్చక్రైవల్యాధి
నోజ్ఞానినశ్చముముక్షుత్వమ్; ఆర్థార్థానోదైశ్వర్యాధిత్వమభిసన్ధాయ
యోగినశ్చతి చతుర్విధభక్తసాధారణమ్, “చతుర్విధాభజనేమామ్”
ఇతిహ్యుక్తమ్.

ముముక్షోదైవయానానుసన్ధానమైశ్వర్యాధినఃపితృయానానుసన్ధా
నమితి “యోగినఃప్రతి” ఇతినూత్రేదర్శితమితి, నజిజ్ఞాస్వాత్మయాథాత్మ్య
విదోఢ్యేదకల్పనం సామృద్ధాయకమ్. అతఃపశ్చాన్నివిద్యావిష్టపైఽ
వ బ్రహ్మసన్ధానుభవవిధురస్వాత్మానుభవఇతి; క్వచిద్ధ్యానయోగసా
ధ్యత్వప్రతిపాదనస్తు - పశ్చాన్నివిద్యాయాజ్ఞానయోగసమానాకార
త్వాత్; జాతేవిశదతమాత్మావలోకనే తత్సప్రహాద్వారాతత్సాధ
నానుష్ఠానాపయికత్వాద్వా, సాధనస్యసాధనాన్తరాదూషకత్వాద్వే
త్వాహుః.

అయమపిపక్షోన్యాయసిద్ధాజ్ఞనే; — “కేచిత్తుబ్రహ్మభూతస్వా
త్మాకేవలస్యభోగ్యః. బ్రహ్మణస్తువిశేషణతయాధానమాత్రమస్తీత్యా
హుః,” ఇత్యనూదితోనదూషితః. సర్వధానాస్యపరమపురుషార్థతా.
నిత్యత్వపక్షేచత్యాజ్యత్వావిశేషాదనాస్థయాతైస్సైరాచారైర్విభహ
వఃపక్షాఃప్రదర్శితాః; నాత్రాతివవివాదేప్రయోజనమస్తి. ఉక్తశ్చ
రహస్యత్రయసారే; “అత్యంతానుపయుక్తేష్వివస్వలోపేవయోగేష్వపి
నాభిసన్ధిఃకార్యః” ఇతి. అతస్సిద్ధం శ్రీమన్నారాయణచరణారవిన్దయు
గళి ప్రతిచరైక్పరమపురుషార్థలక్షణోమోక్షఇతి.

(౧౦౯) ఎట్టిదై యాయ్ మూన్తుశరణాయరుప్పతోరు మజ్జశనూ
త్రమ్బాలే తిరుమన్ద్రమ్.

నన్వస్తు, అప్రపన్నానాం “ఋచోయజాంపిసామానియోధీ
తేసకృదజ్ఞసా । సకృదజ్ఞాక్షరంజప్తాఫలంతస్యసమశ్నుతే । యస్య
యావాంశ్చవిశ్వాసస్తస్యసిద్ధిశ్చతావతీ । ఏతావానితినైతస్యప్రభావః
పరిమీయతే ।” ఇత్యాదిభిరపరిచ్ఛిన్నప్రభావత్వావగమాత్, తత్త
త్ఫలార్థం మన్తానిసన్ధానమ్ ; ప్రపన్నానామపిచ, యద్యపిస్వరూప
జ్ఞానజనకతయా ప్రాగుపాయస్తీకారాత్తదనుసన్ధానమావశ్యకమ్. ప
శ్చాత్తుతదనుసన్ధానే సిద్ధసాధనవిష్టస్యచకేచ్ఛిత్ప్రయోజనమ్; ఇత్యతః
కైజ్జర్యప్రవృత్తయే, దేవతాన్తరానువర్తనోపాయాన్తరభోగాన్తర
నాధనవిషయప్రవృత్తినివృత్తయేచ సర్వదా, (౧) “స్వాజ్ఞీవనేచ్ఛా
యదితేస్వసత్తాయాంస్పృహయది । ఆత్మదాస్యంహరేస్సాన్వయం
స్వభావశ్చునదాస్మర” ఇత్యుక్తేస్సమ్మన్తస్మరణస్యావశ్యకత్వాత్, త
త్ప్రతిపాదకం మన్తానిసన్ధానమావశ్యకమిత్యభిప్రాయేణ సమ్మన్త
జ్ఞాపకత్వమస్యమాజ్ఞశ్యసూత్రదృష్టా నైనాహ (ఎట్టిదైయాయితీ).

పరాశరభట్టపాదైశ్చ; -మన్తానివయవానాంవిభజ్యవినియోగో
దర్శితః, “దేహసక్తాత్మబుద్ధిః” ఇతిశ్లోకేన; దేహత్సభ్రమః-త్పతీయా
క్షరేణివార్యః; స్వాతన్త్ర్యజ్ఞానం శేషత్వప్రతిపాదకేనలుప్తచతుర్థ్య
స్తేనాకారేణ; అవ్యశేషత్వజ్ఞానమవధారణార్థేనోకారేణ; స్వరక్ష
ణేన్వప్రవృత్తిస్తదనర్హత్వభోధకేన నమఃపదేన; ప్రసిద్ధమూత్రాదిషు
ప్రాప్యత్వబుద్ధిః సర్వవిధప్రాప్యత్వపరేణ నారాయణపదేన; విషయే
షుభోగ్యతాబుద్ధిరసన్యభోగత్వపరయా నమశ్శబ్దసహకృతయా చతు

ధ్యానితస్సయేతిల్లోకార్థః. తథాచపాణిగ్రహణానంతరమపి. మాజ్ఞా శ్యధారణమివ స్వీకారానంతరమపి సమృద్ధస్మరణమావశ్యకమితి భావః.

అథవా, సనుపూర్వాచార్యైః, “పితాచరక్షకశ్చేషీభద్రాజ్ఞే యోరమాపతిః । స్వామ్యాభారోమమాత్తాచభోక్తాచాద్యరునూ దితః” ఇతిశ్రియఃపతేర్నవవిధసమృద్ధాః మూలమస్తప్రతిపాద్యా ఇత్యుక్తమ్.

తత్రయద్యపి, అకారేణయోగరూఢిభ్యాంరక్షకత్వకారణత్వ యోగ్యాభాత్, చేతననిరూపితపుంస్త్వసమానాధికరణజనకత్వస్య పితృత్వే పర్యవసానాద్రక్షకత్వపితృత్వేప్రతీయేతే; చతుర్థిబోధ్యశేష త్వప్రతిసమృద్ధితయాశేషిత్వమ్, మకారోక్తజ్ఞాత్వత్వస్యాసంజ్ఞాచాత్, *తద్దానమజ్ఞానమితిన్యాయేనచ భగవదానయోగ్యత్వస్థిత్యా భగవత్పితృత్వమ్, శేషిత్వసమనియతత్వాచ్చసామిత్వమ్, అయనపదస్యాఽధికరణేవ్యుత్పన్నస్య తత్పురుషఘటకత్వే ఆధారత్వమ్, బహువ్రీహి ఘటకత్వేచ అస్తప్రవిశ్యనియస్తృత్వలక్షణమాత్మత్వం సిద్ధ్యతీతి సక్తుశక్యతే; తథాపి కథంభర్తృత్వసిద్ధిః; తద్బోధకవదాభావాది త్యాశః; అనన్యార్థశేషత్వబలేన తత్సిద్ధిరిత్యభిప్రయన్, తస్మిన్ తస్యమస్త్రీస్యమాజ్ఞశ్యనూత్రతుల్యతాండర్భయకే(ఎట్టిదై యాయితి).

కేచిత్తు, ప్రమేయసారాస్త్యగాధాయాంసమృద్ధప్రకాశకత్వం మస్త్రీస్యోక్తమ్; తస్మిన్జచ్చతే; “చక్రాదిధారణంపుంసామ్” ఇతి తస్యైవసమృద్ధజ్ఞాపకతయావచనేషుప్రతీతేరతఃపా (ఎట్టిదై యాయి త్యాది). తథాచ సమృద్ధప్రకాశకేష్వేతదేవప్రధానమ్; చక్రాదిధారణస్తు వలయాదివిభూషణస్థానీయమితిభావఇత్యాహుః.

(౧౦౦) ఇత్తాల్, ఈశ్వరన్ ఆత్మాక్కుళుక్కుప్పత్తియాయ్నిస్తు
రక్షిక్కుమ్మెత్తిఅతు.

(౧౦౧) ఆక, తిరుమన్త్రిత్తాల్ ఎమ్మెరుమానుక్కే ఉరియేనాన
నాన్ ఎనక్కు-ఉరియనన్దిక్కే యొభియవేణుమ్; సర్వశేషి
యాన నారాయణనుక్కే ఎల్లావడిమైకళుమ్ శేష్యాప్పె
ఱువేనాక వేణుమ్మెన్ద్రతాయ్నరు.

పిల్లైలోకాచార్యర్ తిరువశిక శేశరణమ్.

పిల్లైలోకాచార్యరరుళిచ్చెయ్త ముముక్షుస్సుడియిల్

తిరుమన్మథ ప్రకరణమ్ మున్ద్రీన్దు.

సోపాధికసమ్మన్దప్రకాశ కేభ్యో లాకికమాజ్గళ్యసూత్రేభ్యోనై
లక్షణ్యజ్ఞాపనాయ (ఎట్టియై యాయి త్యాది)..

ఏతేసరక్షక త్వే విశేషసిద్ధేస్సాధనాన్తరాన్వయోనుచితఇతి
సిద్ధ్యతీత్యాహ (ఇత్తాలితి). తిరోహితతదుపాయభావోద్బోధక వ్యా
పారస్తూచితవేతి నప్రపత్తేనాచిత్యమ్.

మన్మజన్యవాక్యార్థజ్ఞానాకారం స్వానుసంధానరీత్యా సత్వ
జనోజ్జీవనందర్శయతి (ఆకవితి). అత్రవక్తవ్యంసర్వం ప్రాగేవతత్ర
తత్రప్రపచ్ఛితమ్.

(సర్వశేషియానవితి)కై జ్ఞార్మప్రతీసమ్బుద్ధితోవపాదకమ్:నా
రాయణపథస్య శేషిత్వరూపగుణవిశేషే తాత్పర్యమిత్యేవంపరమ్;
చతుర్థీలబ్ధ శేషత్వబలాయాత శేషిత్వపరంవా; మకారస్యచేతనాచేతన
సర్వవస్తుపరత్వాత్* సరసమ్బుద్ధిసంతివ్యుత్పత్తి సిద్ధార్థకథనపరంవా;
“పెఱువేన్” ఇత్యనేనకై జ్ఞార్మగతమత్కర్తృత్వమపి ఇచ్ఛావిష
యతావచ్ఛేదకమితిసూచితమ్.

ఏవముపదేశైక సమధిగమ్యోమన్తాగ్ధః కేవలకృపయాప్రదర్శితః.

ఇతి శ్రీశైలకులతలకశ్రీమద్రామానుజార్యనూననా తచ్చరణనశిన
యుగళ మకరంద మధువ్రతేన శ్రీనివాసరామానుజముని

శ్రీమచ్ఛరారి గురువర నిర్వాఙ్మజ కృపాసమధిగత నిఖి
లార్థతత్వ యాథాత్మ్యేన శ్రీపీఠరాఘవదాసేన
విరచితాయాం శహస్యత్రయ వ్యాఖ్యానాయాం

తాత్పర్య దీపికా ఖ్యాతాయాం

మూలమన్తాగ్ధికారః.

ప్రథమః.

శ్రీపీఠరాఘవగురవేనమః.

క్రీమ తేరామానుజాయనమః.

శ్రీమల్లోకగురవేనమః.

అ థ

తాత్పర్యదీపికాయాం ద్వయాధికారోనామ

ద్వి తీ యః.

క్వాహమత్యల్పభావః క్వలోకాచాత్యనూక్తయః ।

తథాపితద్వివరణే గురుభక్తితచూచదత్ ॥

తమాద్భుషీనుహితరాం వీరరాఘవదేశికమ్ ।

మహావిశ్వానరశబ్దంయోదివసంవ్యవృణోత్స్వయమ్ ॥

నను, ముముక్షోజ్ఞాతవ్యం రహస్యత్రయమ్. తత్రస్వరూప
యాథాత్మ్యపరోమూలమన్తః ప్రథమంనిరూపితః. తతస్త్వరూపాను
రూప పురుషార్థసాధనవిధాయక చరమశ్లోకనిరూపణాచిత్త్యేషి ద్వయ
స్యపదద్వయాత్మక మన్తశేషప్రతిపాదితోపాయోపేయ వివరణాత్
కత్యాత్, చరమశ్లోకస్యచ తద్వివరణరూపత్వాత్, పరస్పరంవివరణ
వివరణిభావావిశేషేపిచ పదత్రయత్వపట్పదత్వ ద్వాదశపదత్వై
రుత్తరోత్తరమాధిక్యాత్, అధికేవివరణత్వస్యవహరస్యాచిత్వాత్,
మన్తీత్వసాధర్మాచ్చ మూలమన్తానన్తరం చరమశ్లోకాత్పాక్
ద్వయనిరూపణం క్రియతేఇత్యయుక్తమ్.

సహి, సర్వస్యముముక్షోరహస్యత్రయం జ్ఞాతవ్యమ్; భక్తస్యనమ
శ్శబ్దాభిహితాత్మ్యస్తపారతన్త్ర్య తదనుగుణోపాయవిషయక జ్ఞాన

విరహేష్యత్ తేః. ద్వయపూర్వఖణారశ్చరమశ్లోకార్థశ్చనవిజ్ఞేయతా
శక్త్యాఽపియోగ్యా. సచ భక్తస్యాన్యజ్ఞప్రపత్తిరపేక్షితేతి తద్దే
యతా; సమశ్చ ద్వేనముక్త్యుపాయత్వేన భగవతోఽత్యంతపారతస్యై
స్యచాభిధానాత్, ద్వయేవ్యుత్తరఖణ సమభివ్యాహారేణ స్వతస్త్రి
ప్రపత్తిప్రతీతే, చరమశ్లోకస్యచ అజ్ఞప్రపత్తిపరితయాభాషితత్వేపి
స్వతస్త్రిప్రపత్తావేవతస్సాన్వితస్యస్య వక్ష్యమాణత్వాత్ ; కిచ్చ
ముముక్షోస్తత్సాధనముపాదేయమ్; సచ రహస్యత్రయజ్ఞానంతథా ;
శరణంప్రజేత్యాది విధివైయర్థ్యప్రసక్తాత్; ఏతేనతదగ్రజ్ఞానద్వారా
తత్తదేత్యుపాస్తమ్. శాబ్దజ్ఞానస్యాఽవైధత్వాత్ ;

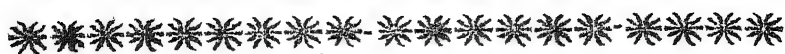
సచజ్ఞానవిశేషకర్తవ్యతాజ్ఞాపనాయైవ చరమశ్లోకజ్ఞానమ్; తద
నుష్ఠానకరణతయాయ ద్వయస్యజ్ఞానమ్; జ్ఞానవిశేషమాత్రేణ ఫలసిద్ధ్య
సంభవశక్త్యావ్యుదాసాపయికతయాపురుషార్థేచ్ఛాప్రయోజకస్వరూప
జ్ఞానజనకతయాయ మూలమస్త్రీజ్ఞానమప్యావశ్యకమితి శబ్దసీయమ్;
చోదనాలక్షణసైవధర్మతయా ధర్మత్యాగోపాయ స్వీకారయోరపి
ధర్మత్వేన తద్విధిధర్మత్యాగవిధ్యోర్విరోధేన చరమశ్లోకస్యాఽబోధ
కత్వాత్; శ్రేయస్సాధనతయా ధర్మశబ్దప్రయోగవిషయస్య భగవ
తోపిత్యాగాపతేశ్చ; ప్రపత్తేశ్చస్వప్రపత్తినివృత్తిరూపాయాస్సుషు
ప్తిప్రశయసాధారణతయామన్త్రాసాధ్యత్వాత్; సహితశ్చిక్షణమపితి
న్యాయేన అశక్యత్వాచ్చ,

సచసాద్వయేనప్రతిపాద్యతే; యేనతస్యకరణత్వంస్యాత్; సచ
చరమశ్లోకస్యతద్విధాయకతా ; అప్రామాణ్యప్రసక్తాత్; భగవత్ప్ర
వృత్తి విరోధిస్వప్రవృత్తినివృత్తి సేవినాశక్యతేతిచేత్ ; సహితేతనే
ఈశ్వరాదశ్యతిశయితశక్తిః, సుషుప్త్యాదిసాధారణ్యచ్ఛరదవస్థమ్, స్వ

ప్రవృత్తిప్రాగభావాసమానాధికరణత్వమపి విశేషణమితిచేత్ ; నక
దాపిసా; భగవదుపాయభావాసనుగుణేత్వక్తావపిక్తైః జ్ఞాన్యేప్రవృత్తి
వ్యాఘాతః. తత్త్విరోధీత్వక్తాసపి సాప్రవృత్తిరుపాయాంతర విశేష
విషయైవేతి తదభావో ముముక్షౌరాహిత్యదశాసాధారణః. ముము
క్షుత్వేనతీతి విశేషణేపిశరణంప్రజేతి విధేరై వ్యయధ్యమ్.

నచశరణంప్రజేతి శరణంజానీహిత్యర్థకమ్, వైయధ్యాత్; ధర్మ
శబ్దస్య భగవదుపాయభావవిరోధి ధర్మసర్వత్వజ్ఞాపనార్థమేవ తదితిచే
న్దు; ప్రకరణార్థశబ్దస్య మోక్షసాధనకర్తృపరత్వమితిపక్షే తతఃప
తత్సిద్ధేః. అవిరోధినాంకేమాఞ్చ ధర్మాణాంసత్వేవచనాంతరబలేనైవ
తద్దాపనాత్; నచతాదృశప్రవృత్తేర్నివృత్తిః, యతోన్యాసాత్, సైవ
ప్రపత్తిః; ప్రపత్తేరుపాయత్వే భక్తావివభగవతః ఫలప్రదత్వమాత్ర
ప్రసంగేన, తతోపాయార్థకవాచకతయా నిష్కృప్తశరణశబ్దప్రయో
గానుపపత్తేః. అనుపాయత్వేన సర్వశక్తస్యభగవతః ప్రపత్తికృత్తోప
కారాసమ్భవేన అజ్ఞత్వస్యాప్యనుపపత్తేకర్తృవ్యత్వప్రసంగేన ద్వయస్య
కరణత్వానుపపత్తేః; ఫలప్రదానసజ్జల్పరూపాపకారజనకత్వేచభక్తి
వదుపాయత్వమేవస్యాత్; “ప్రపద్యే” ఇత్యత్రచ మహావిశ్వాసస్సైవ
వాభిధానమ్, నప్రపత్త్యభిధానమితి నకరణత్వసమ్భవః. సమ్భవేపివా,
అనేకేషాంమన్త్రాణాంసద్భావాత్, ద్వయేనైవేతనియామకాభావః;

నచ, “లక్ష్మీశ్చమాంసురేశేశంద్వయేనశరణజ్ఞతః । ద్వయేన
మన్త్రైరత్నేన మత్ప్రియేణభజేత్సదా” ఇత్యాదౌతస్యైవకరణత్వేన
విధానమ్; తథా, “నివేదయాతస్వాత్మాసంవిష్టావమలతేదసి తదాత్మా
తస్మనాశ్శాస్త్రస్తద్విష్టారితిమన్త్రితః । నమసాయోకరోద్దేవే” ఇత్యా
దౌమన్త్రాన్తరస్యాపి కరణత్వక్రవణాత్; ఏవంస్వరూపజ్ఞాపనమపి

శ్రీమతేకామానుజాయనమః.

శ్రీమల్లోకగురవేనమః.

మూ॥ (౧) పుటమ్మణ్ణానపత్రియిక్కుళదైయ వాసనైయోడేవిడుతై
యమీ ;

మన్తాస్తైస్సహృవత్యేవేతి సమూలమన్తస్యాపేక్షా; తథామధ్య
మత్పతీయపద ప్రతిపాదితయోరుపాయోపేయయోర్ద్వయేనవిస్తరే
ణప్రతిపాదితత్వాత్తయోరనుసన్ధానవైయర్థ్యమ్; (౧) "ద్వయమథా"
నుసన్ధానేనసహసదై వంసక్తా" ఇతిచ భగవద్భాష్యకారైః ప్రతిపాది
తమ్. "నారాయణపదద్వస్తప్రవన్నోయావదాయుషమ్ద్వయమా
వర్తయేన్నిత్యం తస్యాస్థమనుచిస్తయేత్" ఇతిచ తన్మూలభూతంవచ
నమ్; "ప్రవత్తిశ్చసకృత్కర్తవ్యా" ఇతి, (౨) "సకృదేవప్రపన్నాయ"
(౩) సకృదేవహిశాస్త్రార్థఃకృతోయంతారయేన్నరమ్" ఇత్యాదిభిర
వగమ్యతేఇతి కథంద్వయస్యకరణత్వమిత్యేతాశ్చక్షాఃపరిహర్తుంరహ
స్యత్రయానుసన్ధానసాధ్యాన్యధికార్యపేక్షీతానిజ్ఞాపయన్, ప్రసక్తాద
న్యాన్యన్యధికార్యపేక్షీతాని సజ్జహ్యవ్రతర్యయతి (పుటమ్మిత్యాది).

విష్ణుపాయోవిష్ణుఫలోఽత్రవైష్ణవః; సతువిష్ణుపాయోఽ
న్యఫలః. అన్యోపాయోవిష్ణుఫలోవా; "విష్ణుప్రాప్తిఫలాకాక్షీ భక్త్యుపా
యోహివైష్ణవః" ఇత్యేతదిహావివక్షితమ్; తేనభక్తస్యాక్తయావద్ధర్మా
నపేక్షాయామపినదోషః. అథవా, వైష్ణవః - విష్ణుసమ్బన్ధినిధికారః.
ఉపాయాధీనఫలభాగిత్వంసోస్యాఽస్తీతి; సకర్మధారయాదినిషేధ
స్యానిత్యత్వాదినిః. ఫలశ్చాత్ర ప్రపత్త్యుత్తరకాలప్రభృతి భగవన్ను
భోల్లాసః, స్థూలదేహవిమోకప్రభృతి భగవదనుభవజనిత ప్రీతికారి
తాఽశేషశేషతైకరతిరూపఞ్చ;

అత్ర యద్యపిభగవాన్ సిద్ధపశ్చాపాయః. తథాపి స్వప్రవృత్తి
స్వరూపయోగ్యతానిరూప్యనివారణస్యభగవదధీనకార్యోత్పత్తైః ప్రతి
బద్ధకత్వమ్; తదభావస్యసత్యపిఅన్వయవ్యతిరేకశాలిత్వేన కారణత్వమ్,
సత్యామసిసామగ్ర్యాం ప్రతిబద్ధకసత్త్వాత్ కార్యానుత్పాదఇతివ్యవహా
రాత్; సిద్ధాంతేన క్త్యక్తికారేణ మణ్యభావాదీనాం దాహాదిహేతు
త్వానభ్యుపగమాత్; స్వప్రవృత్తిస్వరూపయోగ్యతాచ భరన్యాసా
భావః; భరన్యాసోప్యప్రాప్తస్వరత్నభరత్యాగరూపత్వాత్, “అహ
మేనసర్వేషాం రక్షణభరనిర్వాహకః, యదిపునస్స్వరత్నభరస్త్వీయ
ఇతిబుద్ధతే; తదాన్వయమేవానుష్ఠాయమాం ప్రయాతు” ఇతిభగవత
స్సజ్జల్పఇతి అనివాదానుమత్యాదిశబ్దైర్వ్యవహీయతే. భగవదు
పాయత్వబోధకప్రమాణబలాత్తస్యైవ భక్తిస్థానాపన్నతయావగమా
త్, ప్రపత్తిమస్తరేణ కార్యానిష్పాదాచ్చభరన్యాసాభావస్యప్రతిబద్ధ
కత్వకల్పనం నదూష్యతి.

నచాత్ర గురూపాయనునపేక్ష్యతత్సాధ్యఫలప్రదత్వమేవో
పాయత్వమ్; ద్వాదశవాన్వి కాద్యశక్తమ్ప్రతి సేతున్నాదివిధానేపి
తమ్ప్రతితస్యైవసాధనత్వేన భగవతోనుపాయత్వాత్; (౧) “ఉపా
యేగృహరక్షితో శ్శబ్దజ్వరణమిత్యయమ్ । వర్తతేనామ్ప్రతిక్షౌప్య
ఉపాయార్థకవాచకః” ఇతిరక్షకత్వప్రదానేన ఉపాయత్వపరతాస్థాప
నాత్; ఉపాయత్వచ్ఛ-ఉపాయానపేక్షరక్షకత్వమేవ. తదుక్తం నిజే
పరత్వాయామ్, “అతోనుపాయానాం నపశ్చోపాయఇతి, ‘అమృతస్యై
షసేతుః’ ‘యమేవైషవృణుతేతేనలభ్యః” ఇత్యాదిభిరవగమ్యతే; తద
పిననన్వత్రదృష్టమితినిరుక్త ప్రతిబద్ధకకల్పనమ్; అథవా, సర్వశ్యాపా

యస్య అనధికారివిషయే ఫలసాధనత్వాదర్శనాత్, అధికారోపాతు
రస్యనుపాయఇతి ప్రపత్తిరధికారివిశేషణమ్.

నచ ఫలతత్కామనానిమిత్రాన్యస్యాన్సిద్ధస్యతత్వానుపపత్తిః.
“మత్పదద్వంద్వమేకంయేప్రపద్యవైపరాయణమ్! ఉద్ధరిష్యామ్యహం
దేవి సంసారాత్స్వయమేవతానా!” “అహంత్వా” “రక్షిష్యత్యనుకూ
లాన్నః” ఇత్యాదిమతత్వవతీతేః ఉపాయతదక్షాన్యఫలసాధనస్యైవా
ధికారత్వాత్; నచాన్యసాయాజ్ఞత్వమేవ, అజ్ఞత్వస్యతదతకార్యాను
కూలశక్త్యన్వేషకత్వరూపత్వాత్; భగవతస్సనిత్యోద్భూతశక్తిక
త్వాత్; సహికార్యవిశేషబోధీయ నియోజ్యాన్వయితావచ్ఛేదకత్వ
మిత్రాధికార విశేషణత్వమభిప్రేతమ్. కిన్తు, అధికారిగతోపాయా
న్వయితావచ్ఛేదకత్వరూపమ్.

నచకారణమాత్రం విధేయమాత్రంవాకార్యోపాయః. ఫల
కామనాయాఃప్రమాజాదేశ్చ స్వగ్రాద్యనుపాయత్వాచ్చ; విధేశ్చసి
ద్ధాస్తేతు కృతీసాధ్యతామాత్రమర్థః. కల్పనాతు, నవచనవిరోధేప్రస
రతి; సిద్ధస్యైవాన్యత్రాధికారత్వదర్శనేపి విలక్షణస్యాన్యసాయస్య
విలక్షణోధికారః సహిసిద్ధవపంవిధఉపాయఃకృచిద్బుద్ధిః. అతఃప్రపత్తిః
కార్యా, తద్వస్తనునుపాయమపిరక్షిష్యామిత్యేవసర్వత్రప్రపత్తిశా
స్త్రేమ భగవత్సంజ్ఞాల్పప్రకారోబోధ్యతే. †ప్రపత్తౌప్రపత్తిరపి భగ
వద్గతోపాయ భావనిరూపకత్వంభూయాదిత్యేవ.

అతఏవహిప్రపత్తేస్త్రతత్రఉపాయలాభఃఫలంవ్యపదిశ్యతే.
“ఏవంమాంశరణంప్రాప్యఏతశోకభయక్లమః | నిరారమ్భానిరాశీశ్చ
నిర్తమోనిరహజ్జుతిః | మామేవశరణంప్రాప్యతరేత్సంసారసాగర

మే” ఇతి. ప్రాప్యే త్యేకంబ్యాన్తాల్ల్యపి, అన్యత్తు కేవలాత్; విన్వక్తేన సంహితాయాఞ్చ—“మత్పదామౌఘసహస్వన్వంప్రపద్యప్రీతమానసాః । లక్ష్మీంపురుషకారేణవృతవన్తోవరాసన ॥ మత్త మాంప్రాప్యనే నేత్రప్రాప్యంప్రాపకమేవమామ్ । లభ్యావృతాథాఃప్రాస్యంతేమామే వానన్యమానసాః ।” ఇతి. ప్రాప్యమేవమాంప్రాపకంలభ్యేత్వన్వయః; ఏతేనభక్తౌ భగవదుపాయత్వబోధకవచనానాం భక్తానుపాయలాభ హేతుత్వబోధకవచనానాఞ్చభావాత్, భక్తేరన్యధికారత్వాపదనం నిరస్తమ్;

అతఏవచ, “అస్మిన్వివర్తమానానాంవిధౌ” “సకృదేవహిశాస్త్రాఃకృతః” ఇత్యాది వచనేషూపాయశబ్దమపహాయవిధ్యాదిశబ్దైర్వ్యపదేశః, క్వచిదుపాయపదప్రయోగస్తు భగవద్గతోపాయత్వ సమ్మమజేనేతి శుక్తిస్త్వప్రీతప్రాగుదాహృతే. విద్యతేచబహుశో భక్త్యతిరిక్త మోక్షోపాయనిషేధః. యథావిష్యపురాణే;—“క్షేణానాఞ్చక్షయకరంయోగాదన్యన్నవిద్యతే” ఇతి, యోగశబ్దశ్చతత్రాష్టాంగయోగవిషయః; ప్రకరణాత్; తత్త్రైవానన్తరం బాష్టకేనయోగస్వరూపమనుయుక్తేన కేశిద్వజేన “యోగస్వరూపంఖాణ్డీకృత్యశూయతాంగధతోమమయత్రస్థితోనచ్యవతేప్రాప్యబ్రహ్మలయంమునిః! మన ఏవమనుష్యాణాంకారణంబన్ధమోక్షయోః । బద్ధాయవిషయానన్ధీముక్త్యైనిర్విషయంమనః । విషయేభ్యస్సమాహృత్యవిజ్ఞానంమానసంమునః । చిన్తయేన్నుక్తయేతేన బ్రహ్మభూతుపరేశ్వరమ్! ఆత్మభావనయత్యేవంతద్బ్రహ్మధ్యాయినంమునే! వికార్యమాత్మనశ్శక్త్యాలోహమాకర్షకోయథా । ఆత్మప్రయత్న సాపేక్షావిశిష్టాయామనోగతిః । తస్యా

బ్రహ్మణిసంయోగోయోగి ఇత్యభిధీయతే | ఏవమిత్యస్తవై శిష్ట్యయుక్త
భర్గోపలక్షణః | యస్యయోగస్సవై యోగీ ముముక్షురభిధీయతే |
యోగియుక్ప్రథమంయోగీయజ్ఞానోహ్యభిధీయతే | వినిష్పన్నసమా
ధిస్తు పరబ్రహ్మోపలబ్ధిమాన్ | యస్యాంతరాయగోషేణ దూష్యతే
చాస్యమాచసమ్ | జన్తానైగభ్యసతోముక్తిః పూర్వస్యజాయతే |
వినిష్పన్నసమాధిస్తు ముక్తింతత్రైవిజన్లుని | ప్రాప్నోతియోగవిర్దగ్ధ
పూర్వకర్మచయోచిరాత్ | ఇత్యుక్తే, తత్త్రైవ, “బ్రహ్మచర్యమహిం
సాచ” ఇత్యాదినా అష్టాంగయోగప్రపञ్చనాచ్చ,

శ్రీవిష్ణుధర్మచ, “తదాచత్వమహాభాగ ప్రసాదనుముఖోయ
ది | సజ్జయోయేనభవతి మూలోద్వర్తేనకర్మణామ్” ఇతిశతానీకేన
పృష్టో భగవాన్ శౌనకఃప్రాహ;-“నకిర్తణంక్షయోభూషజన్మకోట్య
యుతై రపిబుతేయోగాత్కర్తృకక్షంయోగాగ్నిక్షసయేత్పరిమ్” ఇతి;
సచప్రసః పరమనిశ్రేయస్థాభిర్దేవాదిభిరనుయుక్తస్య కపిలస్యవాక్య
ముదాజహార. “ఇత్యుక్తముషిభిస్సర్వైర్దేవైర్దేవర్షిభిస్తదా | నాస్తి
యోగాత్పరం శ్రేయః కింశ్చిదిత్యుక్తవాన్పురా” ఇతి. తమేవయోగం
ధ్యేయాధికారిసహితంప్రశంభయన్, స్త్రీశూద్రాదీనాంజన్మాంతర
ప్రకాంతయోగప్రతిసన్ధానమాత్రేణ యోగనిష్ఠాముదాహృత్య నిగ
మయతిస్స;-“తస్మాద్యోగఃపరం శ్రేయోవిముక్తిఫలదోహిసః | విము
క్తౌనుఖమిత్యంతం సమ్మోహస్త్వితరత్సుఖమ్ || ఏతత్త్రైవర్యమాఖ్యా
తంమయామనుజకుంజర | శ్రేయఃపరతరంయోగాత్కింశ్చిదవ్యన్నవి
ద్యతే” ఇతి.

“రుక్తాభంస్వప్నధీగమ్యమ్” ఇతిమానవవచసంశ్చ విశదతమ
ప్రత్యక్షతాపన్నానుభ్యావైకలభ్య ఇత్యర్థఇతిభాష్యకానై రావ్యఖ్యా

తమ్, సవసరోద్విభక్త్యభిక్తోపాయ నిషేధస్సత్తుల్యం పురుషస్స
తీసాధ్యముపాయనిషేధతీతి ప్రపక్షైరధికారతోచితా; క్రియాగతో
పాయ తావిలక్షణాహి భగవద్గతోపాయ తేజినతన్ని షేధఇత్యుపపత్తౌ
తస్య తాతీరి క్తవిషయతయాసజ్జ్చ ఉచితః. తథాచ, ఉపాయానపే
క్షరక్షణసజ్జ్చల్పవిషయత్వసమ్బాదకత్వమేవప్రపక్షైరితి నోపాయతా;

అథవా, ఉపాయత్వంకరణత్వం చేతనాచేతనసాధారణమ్; భక్తా
వివప్రపన్నంప్రతీశ్వరే; నచైతావన్తాత్రేణాపచారప్రసజ్జః. పంత్వ
సమానాధికరణసౌలభ్యస్యేవఫలప్రదత్వసమానాధికరణస్య తస్యాపి
గుణత్వాత్; తథాచ ప్రపన్నవిషయేఅహమేవతస్యోపాయోభవిష్యా
మీతిసజ్జ్చల్పః. అన్యత్రఫలందాస్యామీతి పూర్వసజ్జ్చల్పవిశేష్టోభ
గవానుపాయః. విశేష్యసిద్ధతయాసిద్ధత్వవ్యపదేశః. విశేషణంపునః
ప్రపత్తిసాధ్యమితీతసద్వైయర్థ్యమ్.

నచైవమ్, “అహన్త్యా” ఇతీసజ్జ్చల్పకార ప్రదర్శనవిరోధః.
అహమిత్యన్య-ఉపాయభూతోహమిత్యర్థతయా, అహన్తరసజ్జ్చల్ప
స్యాన్ధసిద్ధత్వాత్; “అహంహిశరణంప్రాప్తానరేణానన్యచేతసా । ప్రా
పయామ్యాత్మనాత్మానంనిరూతాఖిలకల్మషమ్” ఇతివచనే, ఆత్మనతి
తృప్తీయానుఅనభిహితకరణత్వాన్ధకత్వావశ్యమృభవాత్;

ఏవశ్చ “ముముక్షురై వ్యశరణమహంప్రపద్యే” ఇత్యాదిప్రయో
జకత్వవిబంధనమ్; స్వీయనిరుక్తసజ్జ్చల్పవిషయతావాసమృద్ధః. ఏవఏవ
పరగతస్వీకారఉచ్యతే. తత్సాధనమేష ఉపాయస్వీకారఇతియాగా
సుష్ఠానస్య సమ్బంధసమ్బాదకతయా అనుపాయత్వతః, ప్రపక్షైరుపా
యాన్వయసమ్బాదకత్వాదనుపాయత్వమ్; భక్తైరన్వయపేతుక
త్వాపాదకత్వంనాపాదనీయమ్. కార్యస్యసకారణకత్వనియమాత్;

తత్రకారణాస్తరాభావాత్. అతఏవైవాపాయాన్వయినోధర్తాస్తత్సమ్యక్
స్థప్రయోజకప్రవత్తాప్రపచర్యస్తథితి నోపాయతాప్రతిపాదకవచన
విరోధః.

ఏవంఞ్చ ఉపాయతావచ్ఛేదకరూపేణావిసిద్ధత్వంనువచమ్. స్వ
విషయకవరణసమ్యుద్ధేనైవవాభగవతఉపాయత్వమ్. ప్రమాణవైష
మ్యేణప్రతిబద్ధ్యనవకాశాత్. అస్మిన్నుచే, ఉపాయంప్రపచర్యలభ్యేత్యే
తాదృశవచనేషు ల్యపస్సమానకాలత్వభోధకత్వం విభిన్నరూపేణ
ఏకస్యామేవ క్రియాయామితిభోధ్యమ్. అతఏవపరాశరభట్టపాక్షైః :-
“ఉపాయంకర్తవ్యభాగమ్” ఇతి భగవతఉపాయత్వంప్రపత్యేస్తద్వికా
రికర్తవ్యతామాత్రమితిప్రదర్శితమ్. అన్యథా ఉపాయావిసిద్ధసాధ్యావి
శ్యేవావక్ష్యత్.

కించైవవరణాభరఃప్రపత్తిరూపామయ్యస్తీవిజ్ఞానేభరసమర్ప
ణస్వరూపనాశస్వాదిత్యనుపాయోపిభరన్యాస ఉపాయప్రతిసర్థకా
భావతయాతదధికారతయాతదన్వయసమ్పాదకతయా తదుత్పాదకత
యా తదన్వయరూపతయావాకర్తవ్యవేష. సచవిశ్వాసపాక్షానాపూ
ర్వకః, శరణంప్రజేత్యనేనవిధీయతఇతి నవిధివైయర్థ్యమ్.

విధీయమానధర్మత్యాగస్తు సిద్ధధర్మస్యమోక్షసాధనధర్మానర
సంసర్గానుహత్యరూపఇతిసవిరోధః. సర్వధర్మశబ్దస్య ధర్మసామాన్య
పరత్వేపిచవిశేషవిధిబలాత్ సజ్జీచోన్యాన్యవేషిసవిరోధః. అత
శ్చరణాగతిస్వరూపజ్ఞాపకతయా చరమశ్లోకోఽపశ్యాచీషీతః. తస్య
చ“ద్వయేనమన్త్రితేన” ఇత్యాది నామన్త్రితృకరణకర్తావగమా
త్, ద్వయాన్ధజ్ఞానమప్యవశ్యకమ్. కరణత్వంహే అనుష్ఠేయాన్ధప్రకా
శకతయా; తత్రయస్యవిశేషప్రకాశకత్వమ్, తస్యైవపర్తిగహణచిత్తః.

“యోబ్రహ్మణంవిదభాతిపూర్వమ్” ఇతి శ్వేతాశ్వతరోక్తేషు స్త్రీ
 *తస్యిష్టోరిత్యాదిమస్త్రేషుచసప్తమషకారపురస్కారశరణ్యశరణాగతి
 తత్సల విశదప్రకాశకతా; మూలమస్త్రేచ శరణ్యాదీనిసంక్షిప్తాని.
 అతఏవ అసేకరణచుస్త్రసద్భావేషి అయమేవమస్త్రాచారైష్టాపరి
 గృహీతః.

నచ, “శ్రీమన్నారాయణస్వామిన్ననన్యశరణస్తన । చరణౌ
 శరణంయాత స్తనైవాస్త్వహమచ్యుత । శ్రీమన్నారాయణస్వామి
 దాసోహంతపత్యనై । పరమీపుస్తమేవార్థమనుకూలోవివర్జయన్ ।
 ప్రాతికూల్యంసువిసభస్సంప్రార్థ్యశరణంపరమ్ । ప్రజామియుష్మచ్ఛ
 రణౌతస్మైవాహంమయాన్వితః” ఇత్యాదిషు విశదప్రకాశకత్వమన్య
 స్తీతివాచ్యమ్. ఏతేషుద్వయాథవివరణత్వమాత్రేణ ద్వయత్వమస్త్ర
 త్యాద్యన్యపహారాత్.

“శ్రీమచ్ఛబ్దాత్పరేయక్తంనారాయణఇతీష్యతే । తత్పరేచర
 ణౌశబ్దస్తప్తరేశరణస్తథా । ప్రపద్యేతత్పరేయక్తం నమశ్శబ్దమతః
 పరమ్ । శ్రీమతేచతదాయుక్తంపరేనారాయణాయచ” ఇతిపదోద్ధారస్య
 “అస్తర్యామిబుషిస్తత్రదేవీగాఽత్యుబాహృతా । ఛస్తస్తుదేవ
 తావిష్ణుఃపరమాత్మాసనాతనః । శ్రీమన్నారాయణస్సాత్మాత్పరంబ్ర
 హ్మపరాత్పరః । ఆనందచిత్స్వరూపీచసర్వవ్యాపీచకథ్యతే” ఇతిబు
 ష్యాదీనాశ్చ, “పశ్యుమిశాక్షరోమస్త్రఃప్రపత్తిరితివిశుగ్రతః । సర్వే
 షామేవమస్త్రాణాం మన్త్రోయంమస్త్రినాయకః । హృదయాద్యజ్ఞభేదే
 న పదైష్టేషిరలఙ్కృతః । నవార్ణంహృదయంవిధితైతయార్ణంశిరోమ
 తమ్ । శిఖాజ్ఞంత్రిక్షరంవిధికవచంతద్వదేవహి । అస్త్రంపశ్చాక్షరం
 నేత్రం ద్వ్యక్షరంపరికీర్తితమ్ ।” ఇత్యజ్ఞన్యాసక్రమస్య అస్మిన్నేవమ

ప్రతిపాదనాత్ ; “ద్వయేచనుత్తరేషేన ముష్మియేణభజేత్స
దా ! తస్మిన్నుత్తేపురేలక్ష్మ్యే మయావత్తగసనాతనమ్.” ఇత్యాదిభిర్వా
శిష్య భగవదభిమతప్రకీర్తేన. వస్తుతేయత్కించైదాచార్యపరిగ్ర
హస్య మూలమస్తు, (౧) “ఆచార్యాద్ధేవవిద్యావిదితానాశిష్యంప్రా
పత్” ఇత్యాచార్యమచిక్షరిగృహీతామూపచవిద్యాయాస్సాధుతర
త్వాత్;ద్వయేనైవపరాఙ్ముఖసమ్మిదాయవర్తినాం ప్రపత్త్యనుష్ఠా
నముచితమ్, ఏతద్దాపనార్థమేవకేషాచ్ఛిద్వయే పూర్వాచార్యవాక్య
త్వప్యవశేషః. యదిపునరాదిగురోర్భగవతోవాక్యవిత్వక్తః. తదాభగ
వదభిమతివిశేషమచార్యపరిగ్రహే మూలత్వేనోచ్యతేఇతిబోధ్యమ్.

నచ మహావిశ్వాసమాత్రప్రతిపాదకస్య ద్వయస్య కథం భర
న్యాసప్రతిపాదకత్వమితివాచ్యమ్; స్వగతాత్మనపారతన్త్ర్యవిషయ
దృఢాధ్యనసాయరూపస్య భరన్యాసస్యాపి ప్రపూర్వకపదినాభిధాన
సమ్మతాత్. అస్తువావిశ్వాసస్యైవాభిధానమ్. తథాపి తేనతత్పూర్వ
కత్వేనప్రసిద్ధాయా ఉపాయత్వప్రార్థనాయా ఆక్షేపాత్, తస్మాత్చ
భరన్యాసావినాభూతత్వాత్తత్తిద్ధిః. ఉక్తజ్ఞోచితత్కృష్టపాదైః;-“ప్ర
పద్యేఇతి-పద౧౭. గతావితథాత్గర్భత్యతయా, గత్యథాఃబుద్ధ్యర్థాఇతి
న్యాయేనజ్ఞానవిశేషమాహ; సచజ్ఞానవిశేషః-అహమన్త్యపరాధా
నామిత్యక్తరీత్యా స్వాకించన్యాసుసద్ధానపూర్వకః. ప్రార్థనామతిః,
యాచ్ఛాప్రపత్తిః, ఇతిప్రార్థనాగర్భః. త్వమేవోపాయభూతోమేభవే
త్యామ్యక్తరీత్యా స్వయముపాయశరీరాననుప్రవిష్టః, అధికారివిశే
షణీభూతో దృఢాధ్యనసాయరూపః”ఇతి“ప్రజేతి- మహావిశ్వాసపూ
ర్వకప్రార్థనాగర్భాధ్యనసాయముపాయకోటావననుప్రవిష్టం ప్రపద్య
ఇత్యతోక్తస్త్వికారంవిదధాతి”ఇతిచ.

వస్తుతస్తు, (౧) “అనన్యసాధ్యేస్వాభీప్సే” (౨) “త్వమేవోపాయ
భూతోమే” (౩) “నిశ్చితేనన్యసాధ్యతేపరతేష్టన్యసాధనే! అయమా
త్మభరన్యాసః ప్రపత్తిరితిగీయతే” ఇత్యాది ప్రమాణానురోధాదుపా
యపరశరణపదసమభివ్యాహృతగత్యర్థధాతోర్విశ్వాసపూర్వకాకిచ్చ
స్యవిషయకప్రార్థనాగర్భాభ్యవసాయే నిరూఢలక్షణా; అతఏవహి, (౪)
“ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాంస్థితిమామాస్థితః । మామేవశర
ణంప్రాప్య” ఇత్యుపక్రమ్య, ఉహంసహారే, “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ
మధ్యమాంస్థితిమామాస్థితః । రక్షిష్యతీతినిశ్చిత్యనిశ్చిప్తన్వస్వగోచరః ।
బుధ్యేతదేవదేవస్తం గోప్తారంపురుషోత్తమమ్,” ఇతి విశ్వాసప్రార్థనా
భరన్యాసానాం శరణంప్రాప్యేతిస్థానేపాతః.

నచైవం (గి) “అకిచ్చనోనన్యగతిః” ఇత్యాదా “శరణంప్రపద్యే”
ఇత్యనేనైవసిద్ధేః పానరుక్త్యమ్; జ్ఞానవిశేషణతయా అకిచ్చన్యస్యధా
తుతునాలాభేపి ఆత్మవిశేషణతయాతతలలాభాత్; అకిచ్చనఇత్యన్య
జ్ఞానసత్యతాజ్ఞాపనాయ విషయసత్తాప్రతిపాదనపరత్వాత్; విశ్వాస
పూర్వకత్వస్తు ఉపలక్షణవిధయాప్రసిష్టమ్; తేన (౬) “సమాశ్రయే
దాదిదేవంశ్రద్ధయాశరణంయది” ఇత్యాదాశ్రద్ధయేత్యన్యనానన్వయ
ప్రసంగః. విశ్వాసపూర్వకత్వప్రకారేణబోధార్థంతత్పదప్రయోగాత్.

అథవా, “శరణంసమాశ్రయేత్” ఇత్యాశ్రయతేస్సేవార్థ
కత్వేన బుద్ధిత్యేనతదర్థకత్వాభావాన్నానుపపత్తిః. ఏతేన “శరణం
సమ్ప్రాప్య” ఇత్యాదానాధ్యవసాయాదిబోధప్రసంగః. ఏవశ్చ-“ప్రప
త్తిః-విశ్వాసః. సకృత్ప్రార్థనామాత్రేణాపేక్షితం దాస్యతీతివిశ్వాస

(౧) విషయకేనసంహితా (౨) అహిసం-౩౬-౩౫ (౩)

(౪) లక్ష్మీతత్త్వే-౧౭-౨౫ (౫) స్తోత్రరత్న (౬) సాత్త్వతనం-౧౬-౨౬

పూర్వకం ప్రాప్తనమితియావత్ "ఇతి సమ్ప్రదాయావగతభాష్యకారోక్తిః, "నారాయణం సలక్ష్యకం ప్రాప్తంతచ్చరణద్వయమ్ | ఉపాయ ఇతి విశ్వాసోద్వయార్థశ్చరణాగతిః" ఇత్యభియుక్తోక్తిశ్చనూపపాదే; విశ్వాసస్యాపిశబ్దార్థత్వాత్; నిత్యపస్యాపిశరణాగతిశబ్దార్థత్వాత్; కీదృశీశరణాగతిరితిప్రశోత్తరే, (౧) "అనేనైవతమస్త్రేణ స్వాత్మానం మయినిక్షిపేత్ | మయినిక్షిప్తకర్తవ్యకృతకృత్యోభవిష్యతి" ఇతి నిత్యశబ్దప్రయోగస్సజ్ఞచ్ఛతే; ఏకదేశస్థితరోపలక్షణార్థత్వాత్; శేషముత్తరత్రవత్సామ్యః, అతోద్వయస్యకరణత్వముపపద్యతేఏవ; స్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానస్యాపి మూలమస్త్రేణైవసమ్పాదనముచితమ్; తస్య విశిష్టశిష్టపరిగ్రహవిషయత్వాత్, పూర్ణత్వాచ్చేత్సుక్తమ్.

ద్వయేనైవౌపాయోపేయవివరణసిద్ధావపి మూలమస్త్రాంతనమఃపదార్థజ్ఞానాభావే అవశ్యాపేక్షితభాగవతశేషత్వజ్ఞానాసిద్ధ్యాచరమశ్లోకబోధితఏవోపాయః స్వరూపానురూపఇతి జ్ఞాపయన్నమఃపదమ్, ద్వయస్థనారాయణపదస్య ఉపాయత్వేపయికగుణవిశేషమాత్రపరతయా శరీరత్వాదిసిద్ధ్యధీనానుకూల్యవృత్త్యాదిసిద్ధయేచ నారాయణపదజ్ఞానమప్యవశ్యకమ్; ద్వయస్య సదానుసంధేయత్వాత్, సకృదనుష్ఠేయప్రపత్తికరణత్వాత్ సమభివృద్ధిచోద్వయైవ అగ్రేపరిహరిష్యామః; అతోమస్త్రత్రయమవ్యవశ్యం నిరుక్తాధికారిణోజ్ఞాతవ్యమితి నపూర్వోక్తశబ్దవకాశఇతిభావః.

అత్ర "పుటమృణ్మణాన" ఇత్యనేన ధర్మశబ్దః-మోక్షోపాయాస్తరపరఇతి విరోధపరిహారం నూచితః. సిద్ధోపాయస్వీకారస్య సాధనాస్తరసంసర్గాసహితయా, సంసర్గేనత్యుపాయప్రచ్యుతేః. (౨) "అస్త్రజన్ధస్సచాన్యంహి నబన్ధమనువర్తతే" ఇత్యుక్తతయాతత్సంసర్గాసహ

ఎమ్మెరుమానైయే తజ్జమెన్దు పన్దుకై యుమ్,
పేఱుతప్పా తేన్దు తుణిన్దిరుక్కైయుమ్,

త్వజ్ఞానమావశ్యకమితి చరమశ్లోకపూర్వపాదజ్ఞానమావశ్యకమ్. ఏవ
ఞ్చాత్రనవాసనత్యాగః-మదిష్టోపాయప్రతిబంధకఇతిజ్ఞానమ్.

యద్యపిదుష్కరత్వ జ్ఞానాదపితత్త్యాగసమ్భవః; తథాపి నస
ర్వందుష్కరమితి సుకరేషునామసజ్జీర్తనాదిషు సాధనేషూ క్షాన
మావశ్యకమేవ; మాభూత్కదాచిదపి తేషు ఉపాయత్వస్వీకారఇతి,
“ఎమ్మెరుమానైయే” ఇత్యనేన ప్రార్థనాగర్భాభ్యససాయఉక్తః; తస్య
చకర్తవ్యతాయాఅనుపాయతాయాశ్చజ్ఞానాయ చరమశ్లోకద్వితీయ
పాదజ్ఞానమ్; అనుష్ఠానాయచపూర్వఖణ్డః; (పుటచ్చిత్వాది) “సర్వ
ధర్మాంశ్చసన్త్యజ్యసర్వకామాంశ్చ” ఇతిరీత్యాప్రాప్త్యప్రాపకాన్తరో
భయపరమ్ ; తేనప్రయోజనాన్తరవారకద్వయోత్తరఖణ్డస్య విని
యోగలాభః. (పేఱుతప్పాతితి) మహావిశ్వాసః;

తథాహ్యత్ర పఞ్చధా విశ్వాసప్రతిబంధికా శజ్ఞానసమ్భవ్యతే;
కథంనామసర్వజ్ఞేనసర్వశక్తినాభగవతా అనాదికాలసఞ్చితాననన్తా
న్మదపరాధాః జానతా తత్తత్ఫలప్రదానశక్తేనాభిగన్తవ్యః; కథం
కర్మానుకూలఫలప్రదస్తాదృశాపరాధవతాం నిరతిశయపురుషార్థండా
స్యతి. కథంచయథావస్థితస్వరూపజ్ఞానమాత్రపర్యవసితయా ప్రపత్త్యా
సర్వోపకారాపేక్షవిషయే సకలాపరాధనివృత్తిః. కథంవాజనార్దన
జనకాదిషు విశిష్టితఫలప్రదత్వేనప్రసిద్ధస్యాస్య అభిలషితసమయవ
ఫలప్రదత్వమ్. కథంచసమాధికదర్శితస్య ఆశ్రయితృపురుషగతతార
తమ్యానాదరేణ ఫలప్రదత్వమితి;

అత్ర అపరాధజహుశిచేతన కృతస్యాశ్రయణస్యలోకదృష్ట్యా
ప్రసక్తాఅపరాధితా, తాదృశేనాభిగన్తుమశక్యతావా, “అధృవ్యత్వం
ధూత్వాకమితురధిగమ్యతాం సమ్పాదయన్త్యానిరపాయపురుషకార
భూతయాశ్రియానివర్త్యతే ; స్వభరనిర్వోధృత్వాభిమానినికర్తాను
రూపఫలప్రదోపిన్యస్తభరేనమ్బన్ధనశాద్దాయప్రాప్తిఫలంస్వతపవస్వా
మీదాసస్యదాస్యతి ; అవర్జనీయసమ్బంధేన ద్వితీయశజ్జావారణమ్.
అవాప్తసమస్తకామత్వాదేవఏతత్త్వతముపకారమనపేక్ష్యతీముఖ్య
సూచకాల్పవ్యాపారేణైవ స్వీయనిరుపాధికకారుణ్యాదివశాత్ సర్వాప
రాధాః క్షామ్యతీతి తృతీయశజ్జానివృత్తిః. భగవతఃకర్తాధీనేప్రపాప
కత్వస్యవిశిష్టతత్వేపి నిరపేక్షఫలప్రదత్వం నిరపేక్షత్వాదేవేతిచతుర్థ
శజ్జావారణమ్. సమాధికదర్శిత్రత్వాదేవ తదపేక్షయాసర్వేషాం
తౌల్యాత్, స్వప్రయోజనార్థమనాలోచితవిశేషంసర్వేషాం ఫలప్రద
ఇతి చరమశజ్జానివృత్తిః.

నిరపాయపురుషకారాదవర్జనీయాచ్ఛసమ్బన్ధాత్ । నిరుపాధిక
గుణయోగాద్వ్యాపారాచ్ఛస్యహేతునిరపేక్షాత్ । స్వప్రయోగసలభ
యోగాచ్ఛజ్జానివర్త్యతే । సమ్బన్ధహేతుకత్వాదన్యస్యా
సానితన్తోక్తః ॥

తథాపి, లక్ష్మీతస్తే)శక్తేరిత్యనేన సహకార్యపేక్షతాబోధ
నేన రక్షిష్యతీత్యుక్తం స్వాభిమతికాలావచ్ఛేదేన ఇష్టప్రదత్వం
స్థాప్యతే; సూచనదత్వేనపురుషకారకృతేన, అభిగమనమేన ససమ్భవ
తీతిశజ్జావ్యావృత్తిజ్ఞాప్యతే; ఈశేశితవ్యసమ్బన్ధాదితి ద్వితీయచర
మశజ్జయోర్నివర్తకమ్. ఏతేషాంశ్చజ్ఞానం శ్రీమన్నారాయణపదా
భ్యాంజాయతఇతి విశ్వాసహేతుతయా శ్రీమన్నారాయణపదార్థజ్ఞా
నసూచకమేవ.

అథవా, “అల్పీయస్తా వ్యదుపాయస్యభూయస్తా వ్యచ్ఛవిరోధినామ్ । ఉపేయస్యమహత్త్వాచ్ఛకార్షణ్యాచ్ఛాధికారిణః । అల్పీయస్యేవకాలేతుకథంప్రాప్తిచ్ఛవిష్యతి । ఇతిశక్జానివర్త్యనేత్రీమన్నారాయణేత్యతః” తదిదముక్తమ్-“కర్తవ్యం సకృదేవమాన్తకలుషంసర్వం తతోవశ్యతి బ్రహ్మేశాదిసుదుర్లభం షదమపిప్రాప్యంమయాద్రాగితి! విశ్వాసప్రతిబంధించి న్నసమిదంపర్యస్యతిస్యస్యతాంరక్తాధీశరమాపతిత్వసహితం నారాయణత్వంతవ” ఇతి.

కరుణాయావీవరక్షణే ప్రధానహేతుత్వాదుపాయసకృత్త్వశక్జావ్యవస్థతే; పురుషకారోద్భూతవాత్సల్యయోగాచ్ఛనదోషాప్రతిబంధి. స్వామిత్వాత్సార్వభౌమస్వయమేవోత్కృష్టముపేయందదాతి. సాశీల్యాన్నిధికారితారతమ్యంపశ్యతి. ఘనీమాతేతీన్యా యేన ఆశ్రితవిశ్లేషసహిష్ణుత్వాదిరూపమార్దవపశాచ్ఛద్రాగేవదదాతీతిశక్జానివృత్తిప్రకారః శ్లోకేవివక్షితః.

వరవరమునిభిస్తుమయాద్రాగితిపదయోరభావాత్స్వతంత్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానానురోధాచ్ఛశక్జాత్రయమిత్యుక్తమ్. ఏతాదృశవిశ్వాసచార్లభ్యదేవహి(౧)“ఉపాయస్సుకరశ్చాయందుష్కరశ్చనుతోమమ । సలభ్యతేధికారీవా”ఇత్యాదిపదసప్రవృత్తిః. అత్రగోవిందమిత్రాద్యభియుక్తోరహస్యత్రయసారదర్శితా అనుసంధేయా.

విశ్వాసశ్చ-ఉపాయాధ్యవసాయప్రవృత్త్యపయోగీతి, రక్షిష్యతీతివిశ్వాసాదిత్యుక్తమ్. విశ్వాసస్యహేతుత్వశ్చ ఉత్తరకాలీనశక్జాప్రతిబంధద్వారా ఉపాయసంయోగనివృత్తావృషయుజ్యతే. త

దుక్తమ్. “రాక్షసానామవిస్రమ్భాదాఙ్గానేయస్యబద్ధనే । యథావిగ
భితాసద్యస్తస్త్వమౌఘాప్యస్త్రబద్ధనా । తథాపుసామవిస్రమ్భాత్ప్ర
పత్తిప్రచ్యుతాభవేత్ । తస్మాద్విస్రమ్భయుక్తానాం ముక్తిందాస్యతి
సాచిరాత్” ఇతిశక్ష్కావిరహస్యచాశ్శకత్వమ్. “వ్యవసాయాదృతే
బ్రహ్మన్నాసాదయతితత్పరమ్ । చిస్సంశయేషుసర్వేషునిత్యంనసతిన్తై
హరిః । ససంశయాహేతుబద్ధాన్నాధ్యావసతిమాధవః” ఇత్యాదిషు
ప్రసిద్ధమ్.

అత్ర “తుణిద్విరుక్తైయమ్” ఇత్యనేన విశ్వాసస్యాత్తరకాలా
నువృత్తిస్సూచితా. ప్రపత్తికాలీనవిశ్వాసస్యదృఢతయాతజ్జన్యసంస్తా
రాధీన స్తృతిరూపవిశ్వాసస్య విమర్శదశాయాముత్తరత్రానువృత్తై
బాధకాభావాత్. అత్రచవిశ్వాసస్యఏతావన్నాతేణతాదృశం ఫలం
భవిష్యతినపేతి శక్ష్కావిరోధివిశ్వాసత్వేనైవ ఉపకృతతయా క్వచి
ద్రక్షుణహేతుగుణవత్తాద్యవసాయస్య, క్వచిద్గుణవత్త్వాద్రక్షిష్యతీ
త్యధ్యవసాయస్యచోక్తిర్నవిరుద్ధా. అహిర్బుద్ధ్యసంహితాయాంహి,
“పరత్వేనతిదేవ్రాయమ్” ఇత్యాదినాగుణవత్తాద్యవసాయస్యవిశ్వా
సత్వముక్తమ్. తదనురోధేన స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేతత్వదీ
పేచగుణవత్తాద్యవసాయో మహావిశ్వాసఇత్యుక్తమ్. లక్ష్మీతన్త్రాను
రోధేనచ ఫలావశ్యమ్భావాద్యవసాయః స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యా
ఖ్యానే, ఇహచోక్తః.

అత్రయద్యపిశరణంప్రతేత్యపైవ విశ్వాసస్యాభిధానమ్; తస్య
చప్రపత్తిత్వం స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేఉక్తమ్. తథాపి, “ప్రప
త్తివిశ్వాసః, సకృత్ప్రార్థనామాత్రేణ అపేక్షితందాస్యతీవిశ్వాస
పూర్వకంప్రార్థనమితియావత్” ఇతి సమ్ప్రదాయావగతభాష్యకా

రోక్తిమ్, విశ్వాసపూర్వకం ప్రార్థనామతిత్యాదివచనాని చోదాహృత్య, ప్రార్థనాగర్భత్వస్యోదాహృతత్వాత్, “ప్రార్థనాయాః పూర్వవా క్షేభిధానమ్, ఇహవిశ్వాసస్యాభిధానమ్” ఇతిసజ్జచ్ఛే.

నచైవం ప్రార్థనాగర్భస్యవసాయఇతి ప్రాగ్వాన్యఖ్యాన విరోధః. భరసమర్పణరూపాధ్యవసాయస్యైవ తత్రగర్భితత్వేనోక్త త్వాత్. మద్యత్నాధీనమద్రక్షణం త్వయైవసాధ్యమితిహితదాకారః. మద్రక్షణంమద్యత్నాధీనమిత్యం శేతస్యాధ్యవసాయాత్మకత్వమ్; అ సిద్ధత్వానుకూల్యవిషయకత్వేన ఇచ్ఛాజ్ఞాపకత్వాత్, ప్రార్థనాగర్భ త్వమపి;

నచైతావతా, సవపూపాయ ఇత్యధ్యవసాయాకారప్రదర్శన విరోధః. ఉపాయత్వస్యస్వయత్నానధీనరక్షణకర్తృత్వరూపత్వాత్; యదిపునః కరణతారూపముపాయత్వమ్; తదాయద్యపినరక్షణకర్తృ త్వరూపగోప్తృత్వవరణం భరన్యాసాన్తస్మాత్తమితీశక్యతేవక్తుమ్. త థాపి, “ఉపాయభూతోమేభవ” ఇతి ప్రార్థనాబోధకప్రమాణానురో థాత్, “గోప్తృత్వవరణంనామ స్వాభిప్రాయనివేదనమ్” ఇత్యస్య ప్రమోజనలక్షణోభయకథనపరత్వాత్; గోప్తృత్వశబ్దేనస్వసమా నాధికరణకరణత్వం లక్ష్యతఇతినిర్వాహ్యమ్.

నచపక్షద్వయేపితస్యాసిద్ధత్వే(౧) “ఉపాయోపేయత్వేతదిహ తనతత్వమ్” ఇతిశ్రీనూక్తివిరోధః; సిద్ధత్వేప్రార్థనానుపపత్తిరితివాచ్య మ్; స్వరూపయోగ్యతాత్మకస్యతస్యసిద్ధత్వాదధికారివిశేషనిరూపితస్య తస్యసాధ్యత్వాత్, భూతపూర్వరక్షణవిషయకస్యాపి స్వయత్నాధీన జ్ఞానస్యసమ్భవేన తద్వాప్యప్రప్తిః; అసిద్ధతత్నాధ్యత్వవిషయకత్వమా వశ్యకమిత్యాదిప్రదర్శనాయ ప్రార్థనాగర్భత్వోక్తిః.

సచతత్వదీపే మహావిశ్వాసపూర్వక ప్రార్థనామాత్రస్వైవ
 ద్వయగతక్రియాభిప్రేతత్వోక్తేః, స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానాది
 ష్విపి నవిశ్వాసాతఃక్రాధ్యవసాయఉచ్యతే ఇతిభ్రమితవ్యమ్. తత్వదీపే
 ఉత్తరఖణ్డస్య సమర్పణప్రతిపాదకతయా పూర్వఖణ్డస్యచవరణప్రతి
 పాదకతయావ్యాఖ్యానే ప్రపద్యిత్యస్యప్రార్థనామాత్రపరత్వాభిధా
 యక స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానాదిషుసమర్పణస్య అన్యత్రాప్రతి
 పాదనేన తస్యాపివివక్షితత్వానశ్యమాభవాత్. కృష్ణపాదైశ్చ “మహా
 విశ్వాసపూర్వకః ప్రార్థనాగర్భోధ్యవసాయఉచ్యతే” ఇతి విశ్వాసాతి
 రిక్తస్యాధ్యవసాయస్యోక్తత్వాత్;

సచపూర్వోక్తవృత్తిబలేన విశ్వాసస్యాపి ద్వితీయవాక్య
 ఏవప్రతీతేఃపానరుక్త్యసంశయః. విశ్వాసస్యబోధావిషయత్వపక్షే తద్బో
 ధనామైవపునరుక్తేః. అన్యథాపి, “తజ్జమెన్దుపత్నీయై యమ్” ఇత్యత్ర
 ఇతిశబ్దప్రయోగేనపూర్వోక్త వృత్త్యత్యనవతారాత్. ఆకారప్రద
 ర్భధ్యవసాయః; “పత్నీయై” ఇతిశబ్దస్వారస్యాత్ ప్రార్థనాచలభ్యత ఇతి
 సతయోరలాభప్రసంగః. ఆకించన్యవిషయకత్వస్తు అధ్యవసాయస్య
 ప్రమాణాంతరసిద్ధమ్.

యదిపునస్త్యాగః - ఉపాయాంతరాణిమత్స్వరూపవిరుద్ధాని
 నుష్కరాణిచేత్యాకారకజ్ఞానవిశేషః. కార్పణ్యమపితత్వదీపాక్తదిశా
 ఉపాయాంతరవిషయకప్రవృత్త్యనర్హత్వబుద్ధిః. తదాప్రథమవాక్యే
 వైవకార్పణ్యలాభః; భరన్యాసస్యతు ఉపాయాంతరశూన్యత్వవిషయ
 కత్వమేవ నియతమితి, “కార్పణ్యేనాప్యచాయానాంవినివృత్తిరిహ
 రితా” ఇతికార్పణ్యస్య ఉపాయాంతరనివృత్తేవినియోగః ప్రదర్శితః.

పేర్దుక్కుత్వరిక్కైయమ్,

అత ఏవ “ప్రపద్యే” ఇత్యత్ర ఆకింశ్చన్యప్రతిసన్ధానపూర్వః ప్రా
ర్థనాగర్భోధ్యవసాయ ఉద్యత ఇత్యుక్తవద్భిః కృష్ణపాదై రేవ ప్రజేత్య
స్యవ్యాఖ్యానే ఆకింశ్చన్యానుసన్ధానపూర్వకత్వోఽరిత్యుక్తమ్. తస్యపరీ
త్యనేనాభిహితత్వాత్; ఆకింశ్చన్యప్రతిసన్ధానరూపత్యాగోఽన్యత్వేనవి
ధీయత ఇతిషత్తుశ్చరహస్యత్రయసారేప్యుక్తః.

ఇయాంస్తువిశేషః, “యత్యైగశబ్దస్వారస్యాత్ । తథాప్యత్ర
ప్రవృత్తిర్యాత్వదాజ్ఞాపాలనస్తుతత్” ఇత్యాదినావిద్యమానప్రవృత్తే
రాజ్ఞాపాలనత్వాదినోపపత్తివర్ణనాత్; “అలేప్తాకరణేతేషామ్” ఇతి
బుద్ధ్యస్తరేణతేషాం లేపకత్వాభావైక్తిబలాత్ స్వరూపానుచితత్వ
విషయకత్వమపితస్యజ్ఞానస్యస్వీక్రియత ఇతి; శేషముత్తరత్రవత్క్యముః.

అథవా, “పేఱుతప్ప తెన్దుతుణిరుక్కైయమ్” ఇతిసప్రపత్తి
పూర్వకాలీన స్తత్ప్రవృత్తుప్రయోగీవిశ్వాసఉచ్యతే. కిన్తు స్వీకృతో
పాయస్య “మాశుచః” ఇశ్యేతదర్థోవిశ్వాసః. స్వతస్ప్రచరమశ్లోక
వ్యాఖ్యానేహి నేతఃపరం కిన్చిత్కర్తవ్యమస్తి; ఫలసిద్ధావపినకశ్చిత్స
ద్దేహఇతియావత్. ప్రాప్తివిమర్శదశాయాం విశ్వాసఆవశ్యకఇతిహ్యు
క్తమ్. ఏతాదృశవిశ్వాసశ్చ-“అహన్తావ్” ఇతీశ్వరకృత్యానుసన్ధాన
జన్యఇతి తత్ప్రతిపాదక చరమశ్లోకోత్తరార్థజ్ఞానమావశ్యకమ్.

ఏవంఫలసిద్ధయే అవశ్యాపేక్షితాః విశ్వాసకార్యణ్యప్రార్థనా
ధ్యవసాయాఉక్తాః. అథఫలావిశమ్భుమేతూనిదానీస్తవఫలమేతూం
శ్చాహ (పేర్దుక్కుత్వరిక్కైయమిత్యాదినా). ప్రాప్యత్వరా ఫలా
విశమ్భాయామపేక్షితా; అనియతాయమాంప్రాప్యత్వరాయాల
భావేప్రయోజనాస్తరాపేతూసమ్భవేనతతోపేతూన్యాదితి, “అ

భోపాయప్రసక్తశ్చభుక్త్వాభోగాననామయాన్ । అస్తేవిరక్తిమాసా
ద్యవిశతేవైష్ణవంపదమ్” ఇత్యుక్తరీత్యాఫలవిశమ్ముస్సాన్యదితిభావః.

అథవా, ఉపాయాధికారిపూర్తిప్రయోజకప్రాప్యత్వరా; తద్వ
తోహి తద్విరోధినిసంసారేవస్థానమ్ - “జేత్రతాణిమిత్రాణిధనానినా
ధపుత్రాశ్చదారాఃపశవోగృహాశ్చ । త్వత్పాదపద్మప్రవణాత్మవృక్షేర్భ
వంతిసర్వేప్రతికూలయాః” ఇత్యుక్తదిశాలసహ్యంభవతీతి, నసవర్త
మానదేహానుభావ్యాంశమపిస్వీకరోతీత్యార్థస్యప్రపద్యతే; తత
శ్చ-“అర్తానామాశుఫలదా” ఇత్యాశుఫలంభవతి, నాన్యధేతిహృ
దయమ్.

అత్ర“విశ్వాసఉపాయాధికారః; ప్రాప్యత్వరాఉపేయాధికారః”
ఇతి వరవరమునిభిరన్యాయభ్యాసమ్. ఉపాయాధికారిత్యం విశ్వాసస్య
పూర్వభావినోఽత్రప్రతిపాదనే ఉపాయాధికారత్వంకశ్చాద్భావినస్తు
ఉపాయనిష్ఠాప్రకాశకత్వమ్; ఉక్తశ్చరహస్యత్రయసారే, “మృత్యుసం
సారహేతుభూతభయహేతుషుసత్స్వపి “ప్రాయేణాకృతకృత్యత్వా
న్మృత్యోరుద్విజతేజనః”ఇత్యుక్తరీత్యాశరీరానంతరం కింభవివ్యతీతి
శజ్జామిరహేణ అభిమతాసక్త్యాప్రీతతా, “గజంవావీక్ష్య” ఇతిన్యా
యేనతరతమభావాసన్నవిరోధిదర్శనేపి రక్షకావప్తమృకృతఫలావశ్య
మ్భావాధ్యవసాయాధీనచిత్తస్యాస్థ్యమ్, అసందేశాత్త్వితిరక్షణాను
గుణస్వయత్నరాహిత్యమ్, శరైస్తుసంకులామితి “ఇప్రప్రాప్త్యనిష్ఠని
వృత్తీతదధీనవోచితే” ఇతినిశ్చయశ్చఉపాయనిష్ఠాప్రకాశకా; ఇతి
స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేచోక్తమ్-విశ్వాసానిష్ఠావతాం నిష్ఠా
ప్రకాశకః కాలక్షేపహేతుశ్చేతి.

ఉపేయాధికారత్వశ్చ తదవిశమ్ముప్రయోజకత్వం నియతతద
వ్యవహిత పూర్వభావిత్యంవా. ప్రాప్యత్వరాముత్పద్యైవభగవాం

స్తాత్పశంప్రాప్య భోగ్యతాసిద్ధయేదదాతీత్యభ్యుపగమాత్; ఉపేయ
నిష్ఠాప్రకాశకత్వంవా. “ఉత్పత్తిస్థితినాశానాంస్థితౌచింతాకుతస్తవయ
భోత్పత్తిర్యశానాశస్థినితిస్తవ్యద్భవిష్యతి || అచేష్టమానమాసీనం
శ్రీఃకంభిదుపతిష్ఠతి | కామికర్తానుసృత్యావ్యోనప్రాశ్యమధిగచ్ఛతి”
ఇత్యుక్తరీత్యాకర్తాధీనాయాందేహయాత్రాయాముపేక్షాకృతేషియ
తే, ఉత్పతన్నపిచేతిశ్చాయేన, భగవత్సంకల్పమస్తరేణ సకంభిత్సి
ద్భవీతిన్యాయేన, “అప్రయత్నాగతాసేవ్యాగృహస్థైర్విషయాన్స
దా | నసన్నిపతితంధర్మముసభోగంయదృచ్ఛయా | ప్రత్యాచక్షేన
చాప్యేనమనురుధేనుదుర్లభమ్” ఇత్యాదిరీత్యాశాస్త్రావిరుద్ధేషువిష
యేషుస్వతఃప్రాప్తేషుప్రారబ్ధఫలేషు కింబిదనుభావ్యం సశ్యతీతిబుద్ధ్యా
అనిరోధనమ్, ప్రాప్త్యాన్తరభాలాభాయోశ్చ, “తయోరన్యతరోరా
శిర్యద్యేనముసంజక్రమేత్ | నసుఖంప్రాప్యసంహృప్యే న్నదుఃఖం
ప్రాప్యసంజ్ఞరేత్” ఇతిన్యాయేనహర్షశోకరాహిత్యం, స్వరూపానురూప
పరమప్రాప్యకై జ్ఞుర్యేరుచిః, స్తోత్రశ్రీవైకుణ్ఠగద్యాద్యుక్తరీత్యాకదా
కదేత్యాక్రోశహేతుప్రాప్యత్వరాచ-పురుషార్థనిష్ఠాప్రకాశికాః ఇతి
హ్యుక్తమ్.

అత్రఅనిరోధనాద్యక్తిర్మన్దవిషయా. తీవ్రార్థిమతాంవిషయ
దర్శనాదేవస్వరూపనాశఇతిమన్వానానాం నిరోధనస్యైవనిష్ఠాప్రకా
శకత్వాత్; ఏవంశ్చ, “పుటమ్బుణ్ణాన” ఇత్యాదేస్సర్వస్య ఉపాయస్త్యే
కారానన్తరభావినిష్ఠాప్రకాశకపరతయా వ్యాఖ్యాతుంశక్యత్యేపి, “ప
శ్చీయైకై యమ్” ఇతిపదస్య ప్రాథమికస్త్యేకారపీవసావరస్యాత్, పృథక్త
యావ్యాఖ్యాతమ్.

అథనా“పశ్చీయైక్కు”ఇత్యప్యపాయాధికారః. సహిసర్వభా
అశక్తోనామకశ్చిదస్తి; సుకరాణాంనామస్మరణాదీనాం కర్మయోగా

ఇరుక్కుమనాభో ఉకస్తరుళినవిలజ్జళితే ప్రవణనాయ్,
గుణానుభక్తై జ్ఞై ర్యజ్జళితే పౌఘై తుపోక్కా కై యమ్,

స్తగ్ధతానామసేకేషాంసమ్భవాత్, తత్రజన్మాస్తరసహస్రేష్వేతిఫలస్య
అత్యస్తవిశిష్టతత్వజ్ఞానాత్, భక్తౌచసాక్షాదశక్తేః, భగవంతంపరి
గృహ్యతీతి తత్రప్రత్యక్షరాఅపేక్షితేతి ; స్వరూపానుచితత్వజ్ఞానేషి
కస్యచిద్భక్తిత్యాగసమ్భవాత్ ; సాక్షాత్సాధనాశక్తేర్దిగ్భుకాలసేవసీ
యాజ్ఞాద్యనుసానవిషయతద్వాయూశ్చలతక్షితబాధత్వస్య, “అలస్యా
దల్పశక్తేశ్చ” ఇతి వచనమనుసృత్యనియమేషోక్తదిశావక్తుంశక్యత్వా
చ్చ, సేయంయోజనాఆచారై ర్యరుక్తా.

ఆద్యఫలాయాపేక్షితాన్యాహ (ఉకస్తరుళినవితి); రక్ష్యవస్తులా
భహేతుతయాభగవతః పరమపదాదప్యత్యాదరవిషయాభూతశ్రీరజ్జ
న్యపాద్రిప్రభృతయోదివ్యదేశాఇతి సూరిసూక్తిమతత్రత్రస్పష్టమ్.
ఉక్తజ్ఞ శ్రుతప్రకాశికాయామ్ ; - “పుణ్యక్షేత్రాదిషుభగవతః ప్రీతిః
స్వస్తిస్మృతిమత్పురుషవరణార్థా” ఇతి. తత్ప్రవణ్యపూర్వకగుణాను
భవజనితప్రీతికారిత కై జ్ఞై ర్యనిస తాచఇహైవఫలహేతుః.

అవధారణబలేన ప్రాతికూల్యవరజనమప్యర్థసిద్ధమ్. అత్రచావిశే
షేణగుణజబ్ధప్రయోగాత్ సాన్ధర్యాదివిగ్రహగుణానాం సాశీల్యాద్యా
త్మగుణానాశ్చలాభః. యస్యహిభగవతిప్రీతి ర్నాస్తి; నాసావైష్ణవః.
ప్రీతిశ్చనసాధనత్వేన ; కిన్తుస్వరసతయా; సాధనత్వేనతుప్రీతౌదుఃఖని
వృత్తిచ్ఛరేవాసా; కై వల్యాగ్ధీ కేవలంభగవల్లాభార్థితవశ్చయతి.

“తేభక్తానాసుదేవస్య నామకర్తాదికీర్తనే । ముఞ్చన్త్యశూక్రా
ణిసంహర్షా ద్యేతుహృప్తతనూరుహః ॥ కీర్తితేతుహరానిత్యంరోమా
ఞ్చోయస్యజాయతే । స్నేహేనకమ్పస్వేదోవాతథాఘోరలబిద్దవః ।

ఇష్టుడియిరుక్కుమ్ శ్రీనైష్ఠవర్కశేద్ధమతిస్తు
ఉకన్దిరుక్తై యమ్,

విష్టుభక్తిసమాయుక్తా శ్రోతస్తార్థప్రవర్తకాన్ । ప్రీతోభవతియో
దృష్ట్యానైష్ఠవోసాప్రకీర్తితః” ఇతి. “యదాచక్తిర్నసేవ్యేనంతదాకిముత
దర్శనే । అస్మిన్నథేమానతయాద్రష్టవ్యాభక్తిసారగీః” అత్రభూతా
నుకూల్యరూప మాజ్ఞాపాపాలనమన్యచస్థేయమ్. తదభావేపిరాజ
వల్లభన్యాయేనభగవదనభిమతతోక్తేః.

విష్టుభక్తిసమాయుక్తా నిత్యేతద్వచసంహృదినిధాయాహ (ఇ
ష్టుడియిరుక్కుమితి). “విష్టుభక్తముదాయాంతం యోదృష్ట్యాసుము
ఖఃప్రియః । ప్రణామాదికరోత్యేవవాసుదేవంయథాతథా” సనైభక్త
ఇతిజ్ఞేయస్సప్రనాతిజగత్ప్రియమ్” ఇతిహ్యుచ్యతే. ఏతేనబ్రహ్మవిదప
చారరూప ప్రాతికూల్యవర్జనమపినూచితమ్. మహాపరాధవర్గప్రపత్తి
మపిప్రతిబద్ధమలమితి, ఉక్తవిశేషవ్యోతనాయపృథగుక్తిః.

“ఇష్టుడియిరుక్కుమ్” ఇత్యుక్త్యా వర్ణాశ్రమతారతమ్యస్యానా
దరణీయతానూచితా. “శూద్రంవాభగవద్భక్తం నిషాదంశ్వపచన్త
థా । వీక్షతేజాతిసామాన్యాత్సయాతిసరకంసరః” “శ్వపచోపిమహీ
పాలవిష్టుభక్తోద్విజాధికః । విష్టుభక్తివిహినోయో యతిశ్చశ్వపచాధ
మః । మద్భక్తజనవాత్సల్యం పూజాయశ్చానుమోదనమ్ । మత్కథా
శ్రవణేభక్తిస్సర్వరసేత్రాణ్ణవిక్రియా । మమానుస్సరణంనిత్యంయచ్ఛ
మాంనోపజీవతి । భక్తిరప్రవిధాప్యోపాయస్మిన్మేచ్ఛేషివర్తతే । సవి
ప్రేద్దోమునిశ్శ్రీమాన్సయతిస్సచపణ్ణితః । తస్మైదేయంతోగ్రా
హ్యం సచపూజ్యోయథాహ్యహమ్ । అపార్థకంప్రభావ్యస్తేశూద్రా
భాగవతాఇతి । సశూద్రాభగవద్భక్తావిప్రభాగవతాస్తస్మైతాః । స

తిరుమన్త్రితిలుమ్ ద్వయత్తిలుమ్ నియతనాకైయుమ్,

ర్వవణ్ణేషు తేమాగ్రాయేహ్యభక్తాజనార్దనే । వైష్ణవానాంవిశేషాస్తి
విష్ణోరాయతసంమహాత్ । జగ్గమశ్రీవిమానాని హృదయానిమసిషి
ణామ్ । యఃసశ్యతిశుభాచారం వైష్ణవంవీతకల్పషమ్ । యస్మిన్కస్మి
న్ములేజాతు దణ్డనశ్చృణమేచ్ఛవి । “ప్రణమేద్దణ్డవద్భువి” ఇతిపాఠః;
“మద్భక్తంశ్వపచంవాపినిద్దాంకుర్వన్తియేనరాః । పద్మకోటిశతేనాపి
నక్షమామికదాచర ” “మద్భక్తస్యకృతజ్ఞస్యమోహాన్నిద్దాంకరోతి
యః । సమత్క్రియాపరోవాపి సర్వజ్ఞోపనరాధమః । చణ్డాశమపిమ
ద్భక్తం నావమస్త్యేతబుద్ధిమాన్ । అనమత్యపతత్యేనరారవేనరకే
నరః । అవైష్ణవసమస్కారాదవమానాచ్ఛకేశవే । వైష్ణవేపరివా
దాచ్ఛపతత్యేననసంశయః । యతినిద్దాపరోనిత్యంవైష్ణవానవమత్య
తు । అథ్యాత్మవిముఖస్సీస్తుచినస్తైస్యోకరోతియః । వాలాగ్రమపిమ
ద్భక్తేశుర్యాద్యోవమతిమనాక్ । కల్పకోటిశతంప్రాప్యనైషమామ
పితోషయేత్ ” ఇత్యాదీనిప్రమాణాన్యరుసంధేయాని.

ఏతదర్థం, అనన్యభోగత్వ భాగవతశేషత్వ జ్ఞాపకమూల
మన్తస్థ తృతీయమధ్యమపదజ్ఞానమావశ్యకమితిభావః.

స్వరూపయాధాత్మ్యపరాణాం శరణాగతికరణీభూతానాం
మన్తాన్తరాణాం సత్వాన్ననియమతోనయోజ్ఞాతవ్యత్వమితిశక్తాం
నిరాచర్యే(తిరుమన్త్రితిలుమితి). “అనన్యమనసశ్చైచమూలమన్తస్థ
సమాశ్రితాః । దృష్ట్యైవవైష్ణవాన్విప్రాస్పృణమన్తిరమన్తిచ” ఇతి
“ప్రసాదాదీనిసర్వాణివైష్ణవైర్నసాసదా । భ్యానేనతుద్వయస్యైవ
భోక్తవ్యానిమహామునే । ద్వయంద్వాదశవారం సానేపానేచతర్ప
ణేకృత్వానిత్యంజపంకుర్యాద్వైష్ణవౌమన్తవిత్తమః! శుశ్రీవాన్వా

కులీనోవా తపస్వీవాపరాశర । ద్వయాధిదీనోచేత్తమూరతఃపరివర్జ
యేత్” ఇత్యాదిభిర్మూలమ న్నద్వయయోరైవ్యైర్వైరవశ్యజ్ఞాతవ్యత్వం
ప్రతీయత ఇతిభావః.

అత్రనై యత్యంవిరుద్ధార్థమన్త్రాణాం స్వరూపతస్యాగః ; అవి
రుద్ధార్థేషుతౌల్యబుద్ధివిరహః ; ఆష్టాక్షరస్యపూర్వార్థాదిభిరాధిక్యంప్రా
గుక్తమ్; ద్వయస్యప్రభావః పరాశరాయనారడేనోక్తః; “మన్త్రాణాం
పరమోమన్త్రో గుహ్యనాంగుహ్యము త్తమమ్ । రహస్యానాం హస్య
ఇన్ద్ర సద్యస్సంసారతారణమ్ । సర్వసంశయభేత్తాచ సర్వకల్మషనాశ
నః । శరణాగతిమన్త్రస్తు సర్వసమ్మచ్ఛభావహః” ఇతి. “అతిపాప
ప్రసక్తోపిశ్రీవై కుణ్ఠంసనాతనమ్ | ద్వయానుష్ఠానమాత్రేణ నరశ్శీఘ్రం
సగచ్ఛతి” ఇత్యాదివచనాని విస్తంభయాన్నలిఖ్యన్తే; తత్వదీపేద్రష్ట
వాని;

తస్మైచతుర్ముఖేనహిమనత్పాశ్యేసుఘోరంతప స్తప్త్వాసర్వమన్త్రో
సారంముక్తిప్రదంమన్త్రంపృష్టవతే, “అక్లే శేనసుమార్దేణవేదనారేణ
భక్తిమాన్ | ద్వయేనప్రాప్నుయాత్పుత్రతద్విష్ణుఃపరమంపదమ్ | తస్మిన్
ద్వయేభజశ్రద్ధాం యత్నతోమునిపుణ్యవ” ఇత్యుక్తమ్ ; తస్మైచభగవ
తా, “మామేకఇచ్ఛశ్రియాయుక్తం భక్తియుక్తోనో త్తమః । ద్వయే
నమన్త్రైరత్నేనమత్ప్రియేణభజేత్సదా । దుర్వృత్తోవాసువృత్తోవా
మూర్ఖఃపణ్డితవవవా | మల్లోకమచిరాల్లభ్యామత్సాయుజ్యంసగచ్ఛతి”
ఇత్యుక్త్వా, “విష్ణులోకే, అస్త్రపురేసుయాలక్ష్యైర్ద్వయముపదిష్ట
మ్, తత్సకాశాత్త్వంబభవ” ఇత్యుక్తమ్; లభ్యైచ “వేదామృతమ
హామోభేర్హరిణాద్వయముద్ధృతమ్ | తద్దవ్యయంశృణువత్స్యామిసద్యో
ముక్తిప్రదంశుభమ్” ఇత్యుపక్రమ్యఉపదిష్టమ్.

సాత్వకితస్తేచ, “అధీతాబహవోమన్తాగ్నిశ్శ్రీమదమృతరాదికాః॥”
 ఇత్యుపక్రమ్య “తస్మాత్సకృతకృతేనైవకర్మణాయేనమానవః । సకృ
 జ్జప్తేనమన్త్రేణకృతకృత్యస్సుఖిభవేత్ । తద్బ్రూహికర్మతస్మన్స్రొ
 దయార్చ్యహృదయోహ్యసి” ఇతిబ్రహ్మణాపృష్టేనభగవతా, “సత్య
 ముక్తాన్యశ్చ క్యానికర్తాణి కమలాసస” ఇత్యారభ్య సకృదుచ్చారణాను
 ష్ఠానాభ్యాం ముక్తిసాధనయోర్మన్త్రోకర్మణోస్సద్భావముక్త్యా, “కిన్తు
 తస్యచమన్త్రస్యకర్మణఃకమలాసః । నలభ్యతేధికారీవాశ్రోతుకామో
 ధవానరః । త్వన్తుమద్భాగ్యసంయోగాదేతత్కర్తాభివాఞ్ఘసి । బ్రహ్మ
 మిసర్వకర్మభ్యోగరీయోమన్త్రఃపేదచ । ప్రథమంశృణుమన్త్రాణాం
 మన్త్రరాజమనుత్తమమ్ । సర్వమన్త్రఫలాన్యస్య విజ్ఞానేనభవన్తివై ।
 ఏతన్మన్త్రమవిజ్ఞాయయోసరోమామభీషతి । బాహుభ్యాంసాగరం
 తర్తుమలభ్యాప్లవమిచ్ఛతి । తస్మాద్వ్యోమామభీషేతయోవాసుఖితు
 మిచ్ఛతి । మన్త్రరాజమిమంవిద్యాద్గురోర్వచసపూర్వకమ్ । నాను
 కూల్యంననక్షత్రం నతీర్థాదినిషేవణమ్ । నపునశ్చరణంనిత్యంజపంవా
 పేక్షతేహ్యయమ్” ఇత్యుక్తమితిప్రదర్శితమ్.

ద్వయశబ్దశ్చత్ర- ఉపాయోపేయరూపార్థద్వయప్రతిపాదక
 త్వాత్; అతిప్రసక్తోరూఢ్యాపరిహార్యః; తత్సిద్ధిశ్చ - “సర్వేషామేవ
 ఘన్త్రాణాం మన్త్రరత్నంద్వయాహ్వయమ్ । మన్త్రరత్నంద్వయం
 న్యాసఃప్రపత్తిశ్చరణాగతిః । నామానిమన్త్రరత్నస్యపర్యాయాఃఽనిబో
 ధయ” ఇత్యాదివచనేభ్యః పరణసమర్పణరూపార్థద్వయప్రతిపాదక
 త్వాదితితత్పదీపానుయాయినః;

యద్యపి, “ఓమిత్యేకాక్షరంమన్త్రమేకంగూఢార్థముచ్యతే ।
 ప్రకాశార్థంద్వయోరేకమక్షరైఃపఞ్చవింశతైః । తస్మాన్మన్త్రద్వయం
 బ్రహ్మకృష్ణింశత్యక్షరంవిదుః । తస్యవిష్ణోఃప్రసాదేనమయాలభ్యంద్య

యంవిభో! మ స్త్రీద్వయస్యమాహత్త్వం కల్పకోటిశతైరపి! నాహం
వత్సోమిదేవేశకింపున స్త్యమశైరపి! ప్రణవంమ స్త్రీరత్నశ్చమ స్త్రీ
ద్వయముదాహృతమ్ । ఓమిత్యేకాక్షరంమ స్త్రీం గూఢార్థంప్రణవ
స్తథా । ప్రణవస్యప్రకాశార్థం మ స్త్రీరత్నముదాహృతమ్ । ప్రణవం
ప్రణవాదూర్ధ్వంమ స్త్రీద్వయముదాహృతమ్ ।” ఇత్యాదిభిః ప్రణవ
సహకారేణ మ స్త్రీరత్నస్యద్వయత్వంప్రతీయతే ; తథాపి ప్రణవ
సహితస్యసమఃపదాద్యుత్తరఖిణ్ణస్యత్రైవిర్నికవిషయస్త్రీవ, “స్త్రీశూ
ద్రావినతాశ్చైవమ స్త్రీంప్రణవవర్జితమ్ । సమోస్తమ స్త్రీరత్నశ్చ
జపేయైర్వైష్ణవాస్సదా । ఋష్యాదీంశ్చకరన్యాయసమన్వితాస్సశ్చనర్జ
యేత్ । నారీవాప్యవలోవాపిగురువస్తనపూర్వకమ్ । స్త్రీణాశ్చసర్వ
వర్ణానాం పురుషాణాంతథావిదుః! ఏవంజ్ఞాత్వాద్విజ శ్రేష్ఠో ద్వయం
నిత్యమతద్భీతః । క్రీమన్నారాయణంధ్యాత్వాజపే త్తంపురుషోత్తమ
మ్” ఇతిప్రణవవిహీనస్యసర్వాధికారస్య సమోస్తస్యాపిద్వయశబ్దాభి
ధేయత్వదర్శనాత్, మ స్త్రీరత్నమాత్రేబహుశోద్వయశబ్దప్రయో
గస్యోదాహృతత్వాత్, “బుధ్యపైవితద్ద్వయంబ్రహ్మన్తామేవానన్య
మానసః” ఇతి - తావన్నాత్రస్యసాత్యకీతస్త్రీ ద్వయత్వపచనాచ్చ
మ స్త్రీద్వయోక్తిస్థలే ప్రణవపరిగ్రహేపి, కేవలద్వయశబ్దప్రయోగే
వాక్యద్వయరూపమ స్త్రీరత్నపరిగ్రహణపపద్యత ఏవేతిబోధ్యమ్.

నచమ స్త్రీరత్నస్యాపికతవల్ల్యాద్యధీతస్యవైదికత్వాత్, సర్వా
ధికారత్వాసమ్భవః ; తత్రవిభజ్యవ్యవహితంవాక్యోద్వయంపతిత్వా,
“సత్యంతద్ద్వయమ్, సకృదుచ్చారోభవతి” ఇతిసంహత్యోచ్చారణస్య
విహితత్వాత్ ; ప్రశ్నసంహితాదిషువర్ణోద్ధారకరణేన శ్రుతిమూల
తాన్త్రికమ స్త్రీత్వాభ్యుపగమాత్ ;

ఆచార్యప్రేమమ్ కనత్తిరుక్తేయమ్,

నచసర్వాధికారత్యే, “నలభ్యతేధికారీవా” ఇతివచనవిరోధః; శబ్దాధికారసాలభ్యేషివిశ్వాసదార్లభ్యేనాథాధికారిదార్లభ్యపరత్వాత్; తస్యపూర్వాచార్యాద్వయే అర్థవచ్ఛబ్దమప్యపిదధతే; తన్ములమధికారిదుర్లభత్వమితరమ్యజామాతృదేవోక్తేరపీదమేవమూలమ్;

అతఏవహి, పాప్నే; - “బ్రాహ్మణాఃషట్రియావైశ్యాశ్చైవైయశ్శూద్రాస్తథేతరే । తస్యాధికారిణస్సర్వే” ఇతి సర్వాధికారతాముక్త్యా, “మమభక్తాస్తుతేయది । అనన్యశరణానాశ్చ” ఇత్యారభ్య “వక్తవ్యంమన్త్రముత్తమమ్” ఇత్యస్తేననియతాధికారత్వమావిష్కృతమ్; అతోనిరతిశయప్రభావతయా పాదాదిసిద్ధస్యాస్యసమన్త్రాన్తరతౌల్యప్రసక్తిః;

(౧) “యేనకేనాపిప్రకారేణద్వయవక్తాత్వమ్” “ద్వయమర్థానుసంధానేనసహనదైవంవక్తా” “ద్వయైకనిష్ఠోభూయాః” ఇత్యాద్యాచార్యనూక్తయః, ద్రమిడోపనిషత్తోన్మితగద్యాదీనాం ద్వయవ్యాఖ్యానతయా ప్రవృత్తిశ్చిత్తశయవిశేషమస్యజ్ఞాపయన్తీతి.

కేచిత్తు, ద్వయశబ్దేనాత్రమస్త్రేతరరహస్యద్వయముచ్యత ఇత్యాహుః; ద్వయప్రకరణేగురువసత్త్వాదేనసత్త్వానాస్యరహస్యత్వమితశఙ్కాంవారయితుమానా (ఆచార్యప్రేమముచిత్తి). “మన్త్రరాజమిమంవిద్యాధురువస్తనపూర్వకమ్ । గురురేవపరఃకామోగురురేవపరాగతిఃగురురేవపరావిద్యాగురురేవపరాయణమ్ । నమస్కృత్యగురుందీర్ఘప్రణామైశ్చైభిరాదితః । తత్పదాగ్రహ్యమూర్ధ్నిస్వేనిధాయవినయాన్వితః । గృహ్ణీయాన్మన్త్రరాజానంమాంగచ్ఛేచ్ఛరణం

నరః!” ఇతిమన్త్రాస్త్ర రేషూక్తం గురూపసర్పణాదికం ప్రపత్తిమన్త్రో
త్వసామాన్యాత్, “యదృచ్ఛయాశ్రుతోమన్త్రః” ఇతిగురూపదేశ
రాహిత్యేనున్త్రస్య నిష్ఫలత్వోక్త్యాపేక్షితమతిదిశ్యత ఇతిరహస్య
త్రయసారే; విశేషతోన్యనున్త్రస్యవైభవప్రకరణే “గురురేవ” ఇత్యా
దిశ్రూయత ఇతి తత్వదీపేః సాద్యే, “యస్తుమన్త్రద్వయం సమ్యగధ్యాయ
పయతి నైష్ఠవః । ఆచార్యస్స తు విజ్ఞేయో భవబంధవిమోచకః ।” ఇతిద్వ
యోపదేశ్చ రేవాచార్యత్వాభిధానాత్ ; తత్త్రైవవిశిష్యమన్త్రాస్త్ర
రోపదేశ్చరేషూక్తాప్రేమావశ్యకమితిబోధ్యమ్.

అథవా, ఆచార్యరుచిపరిగృహీతత్వాదన్యతోత్రాదరాతిశయ
ఆవశ్యక ఇతిజ్ఞాపయతుమాహ (ఆచార్యేతి). అథవా, ఆచార్యేనును
వ్యత్వాదిప్రతిపత్తే రపచారతయా తస్యా అతిశయితక్రార్యజ్ఞాపనా
య ప్రథమంతన్నివృత్తిప్రదర్శియతుమాహ (ఆచార్యేతి). తదు
పదిష్టేమన్త్రేమన్త్రాస్త్రతౌల్యబుద్ధిరపి తదపచారపవేతిపూర్వవాక్య
మప్యేతద్వాక్యతుల్యయోగక్షేమమ్; ప్రేమశబ్దశ్చాత్ర-“యస్యదేవే”
ఇత్యుక్తభక్తిపరఇతి.

అత్ర, “మన్త్రినాశంగురుం మన్త్రం సమక్షేనానుభవయేత్ ।
నవైరాగ్యాత్పరోలాభోనబోధాదపరంసుఖమ్ । సగురోరపరస్త్రాతా
నసంసారాత్పరోరిపుః ।” “సాక్షాన్నారాయణోదేవః కృత్వామర్త్యమ
యీంతనుమ్” “ఆచార్యస్సహరిస్సాక్షాత్పరరూపీనసంశయః ।”
“ఆచార్యస్యప్రసాదేనమమసర్వమభిప్సితమ్ । ప్రాప్నుయామితివిశ్వా
సోయస్యాస్తి ససుఖభవేత్ ।” “యేనైవగురుణాయస్య” ఇత్యాదీని
ప్రమాణాన్యనుసంధేయాని ;

ఉక్తశ్చాచార్యైః ;—“అజ్ఞానధ్వాన్తరోధాధఘపరిహరణా
దాత్మసామ్యావహత్వాజ్ఞాన్మప్రధ్వంసి జన్మప్రదగరిమతయాదివ్యదృష్టి

ఆచార్యన్ పక్కలిలుమ్ ఎమ్మెరుమాన్ పక్కలిలుమ్

కృతజ్ఞనాయ్ పోర్రుకై యుమ్

ప్రభావాత్ । నిష్ప్రత్యూహాస్యశంస్యాన్నియతరసతయా నిత్యశేషి
త్వయోగా దాచార్యస్సద్భిరప్రత్యుపకరణాధియా దేవసత్సానుపా
స్యః” ఇతి; అజ్ఞాననిరోధకత్వంభగవతః;—“అజ్ఞానజంతమఃనాశ
యామి” ఇతిగీతమ్; “గుశబ్దస్తస్థకారస్సాన్వితగుశబ్దస్తన్నిరోధకః”
ఇతినామ నిర్వచనముఖేన ఆచార్యస్యాపితదుక్తమ్; “హరిర్హరతిపా
పాని” “ఆచార్యవత్తయాముక్తా” ఇత్యుభయోరఘపరిహర్తృత్వము
క్తమ్; భగవాన్స్వాశ్రితానపహతపాపస్త్వాదినాపరమసామ్యమాన
హతి; ఆచార్యోజ్ఞానభక్త్యాదినా; (జన్మప్రధ్వంసిజన్మ) భగవత్పక్షే
స్వయాపావిర్భాసః; ఆచార్యవత్తే శ్రేష్ఠజన్మ; దివ్యద్వష్టిప్రభావే, “యం
పశ్యేత్” “స్తవప్రాః” ఇత్యుభయతోక్తః; “కృపయాపర్యపాలయ
త్” “ప్రసన్నఃకృపయావదేత్” ఇత్యుభయోఃకృపాయోగః. నియత
రసత్వమాచార్యస్యశిష్యేనిత్యానురాగవత్త్వమ్; “రసారాగేంద్రవే
గుణే” ఇతినిఖణ్ణః; భగవతస్తు “రసోనైసః” ఇత్యుక్తం భోగ్యత్వమ్; ఆ
చార్యాథాత్మదేహత్వమిత్యాచార్యస్యశేషిత్వముక్తమ్. “బ్రహ్మ
విద్యాప్రదానస్య” ఇతివచనమభిప్రేత్య అప్రత్యుపకరణాధియేతి. “దేవ
మివాచార్యముపాసీత” “యథానుజీవిస్తపతిమ్” “యథాభక్తశ్చదైవ
తమ్” ఇత్యాద్యభిప్రేత్యదేవవదితి.

ఆచార్యప్రేమరహితానాశ్చత్యాజ్యత్వంస్మర్యతే; “ఐహికా
ముష్మికంసర్వం మమాష్టాక్షరదోగురుః । ఇత్యేవంయేనమన్యస్తే
త్యక్తన్యాస్తేమనీషిభిః” ఇతి,

నేదమాచార్యప్రేమసాధనమ్, కిన్తు, ఉపకారస్త్వేతిజనితత
యారాగప్రాప్తమిత్యాశయేనాహ (ఆచార్యనితి). “అత్సనోహ్యతిసి

చస్యయోగి ధ్యేయపదార్థా తామ్ । కృపయైవౌపకర్తారమాచార్యం
సంస్మరేత్సదా । స్వయంబేహానుకూలానిధిర్నాగ్ధోపచితానిచ । కుర్యా
దప్రతిషిద్ధానిగురోఃకర్మాణ్యశేషతః । దణ్డవత్ప్రణమేమ్భూనూపుషే
త్యగురుమన్వహమ్ । దిశేవాపినమస్కుర్యాద్యత్రాసావసతిస్వయమ్ ।
ఆచార్యాయహరేదగ్ధానాత్తానశ్చనివేదయేత్ । తదధీనశ్చవర్తేతసా
తూన్నారాయణోహిసః । కుర్వీతపరమాంభక్తింగురాతత్ప్రియవత్స
లః । తదనిష్ఠావసాదీచతన్నామగుణహర్షితః । నిత్యంగురుముపాసీత
తద్వచశ్శ్రవణోత్సుకః । విగ్రహాలోకనపరస్తస్యైవాజ్ఞాప్రతీక్షకః ।
ప్రత్యుశ్యచరణౌపాత్రేప్రణిపత్యోపయుజ్యచ । నిత్యంవిధిపదప్రాయశ్చైవ
రాదృతోభ్యుచ్చయేద్గుహమ్ । ఇచ్ఛాప్రకృత్యనుగుణైరుపచారైస్సదో
చిత్తైః । శరీరమర్థంవిజ్ఞానం వాసఃకర్మగుణానసూన్ । గుర్వర్థంధార
యేద్యస్తు సఖిష్యానేతరస్తస్మృతః ” “నప్రమాద్యేద్గురుంశిష్యోవాజ్ఞుః
కాయకర్తభిః । అవిభజ్యాత్తనాచార్యంవర్తేతాస్త్విన్యథాచ్యుతే ” “గు
రుప్రకాశయేద్దీమాన్మస్త్రియత్నేనగోపయేత్ । అప్రకాశప్రకా
శాభ్యాక్షీయేతేసన్పదాయుషీ ” ఇత్యాదీనిప్రమాణానీహభావ్యాని.

గురురేవేత్యాదిప్రమాణగతం గురుపదమపహాయ ఆచార్య
పదోక్తిర్గురులక్షణం సూచయన్త్యుపకారాతిశయందర్శయతి. గురు
శబ్దోహి అజ్ఞాననివర్తకతామాత్రందర్శయతి. ఆచార్యశబ్దస్త్యనుష్ఠా
పకత్వమ్; “విశ్వాత్సన్యాత్సనోన్యాసాధియావృత్తిశ్చశాశ్వతీమ్ ।
మస్త్రేణాచారయేద్యస్తుసఆచార్యఃపరోమతః ” “ఆదినోతిహిశాస్త్రా
గ్ధానాచారేస్థాపయత్వపి । స్వయంశ్చచరతేయస్తాదాచార్యస్సముదా
హృతః; ” “సామాన్యతోవిశేషాచ్చయన్తుధర్మానశేషతః । ఆదినోతిస
ఆచార్యస్తస్త్వైదుష్యేన్నకిచ్చసః ” ఇత్యాదీనిరుక్తే;

ఆచార్యలక్షణాన్యాసవింశతాపుక్తమ్; “సిద్ధంసత్సమ్ప్రదాయే
స్థిరభియమనఘంశ్రోత్రియంబ్రహ్మనిష్ఠంసత్వస్థంసత్యవాచం సమయని
యతయాసాధువృత్త్యాసమేతమ్| డమ్భానూయాదిముక్తంజితవిషయ
గణందీర్ఘబద్ధందయాఘస్థాలిత్యేశాసితారం స్వపరహితపరందేశికం
భూస్థూరీస్థిత” ఇతి. తదుపదేశక్రమశ్చోక్తస్తత్త్రైవ; “స్వాధీనాశేష
సత్తాత్థితీయతనఫలంవిద్ధిలక్ష్యేషమేకంప్రాప్త్యానాన్యప్రతీయాన్నచశర
ణతయాకఞ్చిదన్యంవృణీయాః| ఏతస్మాదేవపుంసాంభయమితరదపిప్రే
క్ష్యమోష్ఠేస్తదాజ్ఞామిత్యేకాన్తోపదేశః ప్రథమమిహగురోరేకచిత్రేన
భార్యః” ఇతి.

అత్ర, “స్వయంభూచరతేయస్థాత్” ఇత్యేతత్, “సమయనియ
తయాసాధువృత్త్యాసమేతమ్” ఇత్యుక్తమ్; “ఆచారేస్థాపయత్యపి”
ఇత్యేతత్ - “స్థాలిత్యేశాసితారమ్” ఇతి; ఉభయత్రహేతుస్వపరహిత
పరత్వమ్; పరహితపరత్వేదయాభుత్వమ్; తదవిచ్ఛేదహేతుదీర్ఘబద్ధ
త్వమ్; నిషిద్ధనివృత్తిరూపాచారేహేతుజితవిషయగణత్వమ్; ఏవమ
న్యేషామవివికేషాణాం కేషాఞ్చిదుపదేశముఖేన ఆచారస్థాపనే కేషా
ఞ్చిదనుష్ఠానముఖేన ఆచారవ్యవస్థాపనే యథాయథం సాక్షాత్పరమ్
రయావావినియోగోద్రష్టవ్యః.

మన్త్రేణన్యాసానుష్ఠానప్రకారశ్చ “శ్రీమన్నారాయణస్సాన్వ
మీదాసస్త్యమసితస్యనై| పరమీపుస్తమేవార్థమనుకూలోవివర్జయ
న్ | ప్రాతికూల్యంసువిసృజ్యసంప్రార్థ్యశరణంపరమ్ | ప్రజతస్యైవ
చరణాతత్రైవాత్తానమర్పయ | ఇతినమోభితస్తేవంమన్త్రేణాత్మా
నమర్పయేత్” ఇతిదర్శితః.

ప్రత్యుపదేశప్రకారశ్చప్రదర్శితః. “నిత్యంవిష్ణుపరంకర్తృకురు
నిష్ఠ్యానిమాకృతాః| సదాత్మానంవిబుధ్యస్వమాకామేషుమనఃకృతాః”

జ్ఞానమును విరక్తియును శాన్తియుముడై యవనాయురుక్కుమ్
పరమసాన్నికనోడే సహవాసమ్పణ్ణయమ్

యజస్వనిత్యమాత్మేశంమానంసీరస్యదేవతాః । లక్ష్మ్యస్వలక్షణైర్భర్తు
ర్లక్ష్మిప్తామాన్యలక్షణైః॥ ఉపాస్వనైష్లవాన్నిత్యమసతోమోషసీసరః”
ఇతి; ఈదృశాచార్యాయ తత్త్వాత్ఫలలాభస్య తత్రకృతజ్ఞతాకార్యో
పేగ్రమేతిభావః; ఏతేనతత్ప్రేమవిరహే, “కృతఘ్నాన్తినిష్కృతిః”
ఇతి నిష్కృత్యభావస్సూచితః.

ఆచార్యప్రాప్తిహేతుసాహార్దకటాక్షునత్రయా ఈశ్వరోప్యవ
కారక ఇత్యనుసంధేయమిత్యాహ (ఎమ్బెరుమానితి). ఈశ్వరోపకార
కతాచఆచార్యోపకారకతాజ్ఞానాధీనజ్ఞానేతి, ఆచార్యానస్తరంనిర్దేశః.
“ఎమ్బెరుమాన్”ఇతి-ఉపకర్తృతాయాహేతురుక్తః. ఆచార్యకృత్యో
పకారాననుసంధానేజ్ఞానహానిః; ఈశ్వరకృత్యోపకారాననుసంధానేసం
సారావిచ్ఛేదఇత్సుక్తం కృష్ణపాదైః ;

యద్యప్యచార్యపచారయప ప్రాతికూల్యవర్జనప్రతిపాదన
ప్రకరణే నేశ్వరవిస్తృతిరూపాపరాధప్రతిపాదనావసరః;తథాపి తస్యా
ప్యచార్యగతగౌరవాననుసంధానప్రయుక్తత్వాదిహ నిర్దేశోపపత్తిః ;
తదుపకారానుసంధానప్రసక్తాదత్రతదుక్తిరిత్యప్యాయః;

కేచిత్తు, సవృత్తిప్రపక్షేతిమభిధాయ, స్వగతాయాం తస్యాం
సాధనతాబుద్ధిస్తాన్యజ్ఞాః; ఆచార్యప్రాప్తకేభగవత్ప్రేమసాకార్యాః;అన్య
థా,పూర్వంతత్కృతస్యోపకారస్యాననుసంధానాత్కృతస్సు తాస్యా
దిత్యాహ-ఎమ్బెరుమానితీత్యాహుః. అన్యేతు, ఆచార్యే ఈశ్వరఇవ
ప్రేమకార్యమితిజ్ఞాపయితుమాహ-ఎమ్బెరుమానితీత్యాహుః.

అథ, ఆచార్యప్రాప్తిహేతుత్వేనోపస్థితం వృత్త్యైవయికంసజ్జ
మాహ (జ్ఞానముమితి). “మద్భక్తైస్సహవస్తవ్యమ్” ఇతిహ్యోక్తమ్,

వైష్ణవాధికారికవశ్యాపేక్షితమ్.

“వృద్ధానాచారసమున్నా స్విష్టుభక్తాదృఢవ్రతాన్ । సతిస్సత్సేవ
సపరాన్నిత్యంసేవేతసన్నతః । విశిష్టఃపరమైకాన్విజ్ఞానవైరాగ్యభక్తి
భిః । తాదృశైరేవకుర్వీత సహసజ్జనాదికమ్” ఇత్యాదీనిప్రమాణా
నీహానుసంధేయాని;

(శాన్తిః) అహంజ్ఞాననివృత్తిః; నత్విన్దియనిగ్రహః. విరక్తేః
పుష్కలకైః; “సత్సేవసపరాన్” ఇత్యసేవసోక్తా; సాత్వికశబ్దః-“సాత్వి
కైస్సహసమ్భాషణమ్” ఇత్యేతత్ప్రత్యభిజ్ఞాపనాయ” ఇతి. “ఈదృశా
భువిదుర్లభాః” ఇతిజ్ఞాపనాయ “సాంజ్ఞాయదికశ్చిదస్తిభువన” ఇతివ
దేకవచనద్రేశః.

ఏతత్సర్వంవైష్ణవాధికారిణోఽవశ్యాపేక్షితమిత్యత్ర “విష్ణో
ర్దాస్యైకఫలతాతదేకోపాయతాస్థితిః । తదాజ్ఞాకరణేప్రీతిస్తత్కర్త
గుణకీర్తనమ్ । తద్విష్ణాజ్ఞితదేహత్వం తదీయారాధనరతిః । తదన్య
స్పర్శవైరాగ్యమిన్ద్రియాధేవ్యలోలతా । ఆచార్యాధీనవృత్తిత్వమా
చార్యాధ్ధాగ్ధదేహతా । క్రోధలోభమదాలస్యమానలోభవిహీనతా ।
సత్యశౌచదయాధైర్యతా నైసన్దోషయుక్తతా ఇశ్యేతైర్లక్షణైర్భక్తా
వైష్ణవావేతకల్పమాః ॥ సఖాజ్యోదర్శనేనైవనావజ్ఞేయాఃకథంబు” ఇ
త్యాద్యనుసంధేయమ్.

(పుటమ్బుణ్డాన) ఇతి-తదన్యస్పర్శవైరాగ్యోక్తిః; అన్యశబ్దసా
ధనాన్తరపరః, రక్షకాన్తరపరోవా; ఇన్ద్రియాధేవ్యేతిపుష్కలకైః;
తదేకేతి - ఉపాయవరణస్య, వృతోపాయపరిపాలనస్యచోక్త్యావాక్య
ద్వయతదర్థకథనమ్. విష్ణోర్దాస్యైకేత్యేకశబ్దేన ప్రయోజనాన్తరన్యవ
ధానన్యవచ్ఛేదాత్, ప్రాప్యత్వరోక్తా; తదాజ్ఞాకరణేత్యాదిసోక్తోర్థః
“ఇదుక్కుమ్నాళ్” ఇత్యిత్రోక్తః; తదీయారాధనమితి-ఇప్పడియరు

(౨) ఇంద్రపథికాఽక్కు రహస్యత్రయమునుసన్ధేయమ్,

(౩) ఎల్లాప్రమాణజ్ఞలిలుమ్ దేహతాతేపేతెన్దిటతు;

క్కుమిత్వసేనవివృతమ్; ఆచార్యాధీ సేతి-ఆచార్యప్రేమ, తదుపదిష్ట మస్త్రే అత్యంతాభిరతి శ్చేతిబోధ్యమ్.

సన్ధస్తే వృతత్సర్వమవశ్యాపేక్షితమ్; కిమతావతారహస్యత్ర యజ్ఞతవ్యతాయా ఇత్యాశక్యహ (ఇంద్రవితి). ఉపయోగప్రకారః ప్రదర్శితః.

అథరహస్యత్రయస్య సకలేతరప్రమాణవ్యావృత్తతాంతస్య పరస్పరపునరు క్తతాంతాత్పర్యభేదేనదర్శయతి (ఎల్లాప్రమాణజ్ఞలిలు మితి). కర్తజ్ఞానభక్తిప్రతిపాదకానాం శాస్త్రాణాం విశిష్టదేహసాధ్య సాధనవిశేషబోధకతయా పురుషార్థస్య దేహాధీనత్వంత్రబోధ్యతే ; మస్త్రేతుమధ్యమపదేననమనబోధపూర్వకం తృతీయపదేనపురుషార్థ బోధనాత్ ; స్వీకారపురుషార్థయో సాధ్యసాధనభావావగమాత్, స్వీకర్తాత్సాధనత్వమ్ ; జ్ఞోకేవకశద్దేనతస్మాప్యపాయతానిషేధాత్, అహంశ్చేతి-స్వీకృతభరస్య స్వవైవసాధనత్వబోధనాచ్చగవదధీన త్వమ్; ద్వయేతుఉపాయభూతస్యభగవతో లక్ష్మీవైప్ర్యబోధనాత్, లక్ష్మ్యధీనత్వమిత్యర్థః, సర్వశబ్దః-మస్త్రాసనువిధాయిప్రమాణపరః. “కర్తజ్ఞానభక్తిశ్చ ఇతి శాస్త్రవ్యపాశ్రయః । ఉపాయాశ్చ ప్యపాయాశ్చ శాస్త్రీయూనిర్నితామయా ।” ఇత్యాదౌభగవదతిరిక్తసాధన బోధకశాస్త్రాణామేవ శాస్త్రపదేన వ్యవహారదర్శనాదిహాపితభావ్యవ హారః.

నచ, తేషుకర్తాదీనామేవసాధనత్వోక్తేరనుక్తోపాయలాభః.

“యజ్ఞఃకర్మసముద్భవః । కర్మబ్రహ్మోద్భవంవిద్ధిబ్రహ్మక్షురిసముద్భవః

† అనుక్తోపాలబ్ధః

నమ్"ఇత్యుక్తేః, ఇథంహితత్రభాషితమ్;—అన్నపానాదినాత్మప్రాప్తౌ
రాధిష్ఠితం శరీరంకర్మణేప్రభవతీతి కర్మనాధనభూతంశరీరమక్షరసము
ద్భవమితి. "శరీరయాత్రాపించతే"ఇత్యుత్త్రభాష్యమ్; జ్ఞాననిష్ఠోపకారణీ
శరీరయాత్రాపినసేత్స్యతీతి. "ఉపస్థికిలచాక్రాయణోబ్రహ్మవిదగ్రే
సరః అనశసేనప్రాణసంశయమాఘనో బ్రహ్మవిద్యానిష్పత్తయేప్రా
ణానామనవసాదంకాఙ్క్షమాణః" ఇతిచ సర్వాన్నాధికరణభాష్యమ్.
అతోన్యత్రోఘక్రాంతసాధనస్యాపి యావత్సాధనసమాప్తి తదుపకా
రకం శరీరంరక్షణీయమితి తత్రతత్రాభిహితమితి శరీరాధీనతాఫలస్య
బోధ్యత ఇతిసువచమ్. ఇహపునరుపక్రాంతే సాధనేనకిచ్చితక్రూరస్య
మనశిష్యత ఇతిసఫలాయ శరీరధారణాపేక్షేతివిశేషః.

ఏతేన, ఆచార్యోపసత్త్వాదేశ్వరీరసాధ్యత్వాదిహాపి శరీరాపే
క్షావిశిష్టేతినిరస్తమ్. ప్రపత్తేః కాయకవ్యాపారత్వాభానాన్నశరీరా
పేక్షా; భక్తేరపితథాత్వేపి తదజ్ఞభూతానాం కేషాఙ్గిత్రూర్మణాం
శరీరసాధ్యత్వాత్తదపేక్షేతివిశేషః. కాయకాయపిప్రపత్తేసాధనత్వే
పితదభావేపిఫలసమ్భవాన్నియమతోనశరీరాపేక్షేత్యాశయఇత్యుక్తేః;
శరీరగతబ్రాహ్మణ్యాది విశేషస్యాన్యధికారతయా తత్రసాధనతో
క్తా; నత్విహేతివిశేషఇత్యుపరే.

శరీరగతబ్రాహ్మణ్యాదిప్రయుక్తానాం కర్మణాంమోక్షోపయోగ
తాయాస్తత్రాభిధానాదిహాతేమాం కైశ్చర్యతోక్త్యాఫలార్థత్వాను
క్తేర్విశేషఇత్యుపరే; ఏతదభిప్రాయేణైవరవ్యభామాత్మదేవైశ్చాస్త్రా
ణామాత్మగతదేహసారతస్యై తాత్పర్యమిత్యుక్తమ్; తత్రానుపద
మేవ ఆత్మస్వతస్త్వే శాస్త్రబోధ్యత్వముక్తమ్; తత్, "స్వస్వాత
వ్యావహారికం" ఇతివచనమునుసృత్యేతిబోధ్యమ్.

యద్యపి మస్త్రే నూత్నచరయోజనాయామనమశ్శబ్దేనపరమా
సవనౌపాయతాబోధ్యతే. నూత్నయోజనాయామప్యత్యంతపారత
స్యైబోధనాద సస్యశరణత్వలాభః; తథాపి స్థూలయోజనాధిప్తాయ
కోయంగ్రన్ధః. పరపరిమనివ్యాఖ్యానే స్వప్రసృత్తినివృత్తిశబ్ద స్వీకా
రపరతిత్యగ్రిమవాక్య వ్యాఖ్యానపర్యాకోచనయాన్యక్తమవగమ్యత
ఇతి సతద్విరోధః.

అథవా సమఃపదేన నూత్నయోజనాయామప్యాత్మవిశేష్యక
బోధస్యజననాత్, “అకింశ్చన్యైకశరణాః” ఇతివదాత్మధర్మివ తత్తీయ
పదోక్త పురుషార్థపేతు త్వేనప్రతీయత ఇత్యాశయః; చరమశ్లోకేషక
శబ్దేన స్వీకారసాధనతానిరసనాద్విధేః కర్తవ్యతామాత్రబోధకత్వా
చ్ఛరణశబ్దేన అహంశబ్దేనచ భగవతఉపాయత్వస్య స్వీకారస్యనైరర్థ
క్యస్యచరధనేన భగవతఉపాయత్వం స్పష్టమవగమ్యత ఇతివిశేషః.

మస్త్రస్య ఆత్మనస్తదీయపారతస్యై తాత్పర్యమితరమృజా
మాతృదేవగ్రన్థే తదీయపారతస్యైవయోజకాత్మశ్చపారతస్యైం
వివక్షితమితిగ్రన్థయోరైకార్థ్యమి; సవాభిన్నార్థత్వేపికాచిత్తతిః.

సనుమన్త్రాదీనాంశాస్త్రాణాంభిన్నాధికారివిషయత్వేనవిరో
ధసమ్భవేపి ఆత్మేశ్వరత్రియాం ఫలసాధనతాబోధకానామేకాధికారి
విషయాణాం మన్త్రాదీనాంవిరోధోదుష్పరిహరణితి వివరణవివరణి
భావోదత్తజలాజ్జలిస్సాన్యత్ ;

అథసాధనస్య అధికారివిశేషసాపేక్షత్వాత్, స్వీకర్తురధికారి
విధయాపేక్షితత్వంసభగవదుపాయతాం విరుణధీత్యుచ్యతే; తథాపి
మస్త్రశ్లోకయోర్ద్వయస్యచవిరోధః. సహాభయోరపిసాధనత్వాద
విరోధః. తద్ధివికల్పేనవాస్యాత్, సముచ్చిత్యవాస్యాత్; ఆద్యే, “ఇ
త్యేవమనుసన్ధాయమాంప్రపద్యేతవై గతిమ్ । అదిదేవంజగన్నాథమీ

శంవాపురుషోత్తమమ్ ।” “మామేశంశరణంప్రజ” “మామేశంశరణంప్రజేత్” ఇత్యాది ప్రమాణస్వారస్యసిద్ధావపి ద్వయేసాధనవిశేషణత్వేనశ్రియ ఉపాదానవిరోధః. సహివికల్పితసాధనయోరేకం సాధనంసాధనాంతరవిశేషణమ్ ;

ద్వితీయేపికింతుల్యవత్సముచ్చయః; ఉతవిశేషణవిశేష్యభావేన; ఆద్యే, మామేశమిత్యాదివిరోధః; ద్వయస్వారస్యవిరోధశ్చ; ద్వితీయే విశేషణత్వానుగుణఉపయోగోవక్తవ్యః. సచనభరన్వీకారరతౌనజ్ఞల్పాదిరూపః. తథాత్వేతుల్యవదుపాయత్వప్రసక్తాత్; ఏకంజగదుపాదానమిత్యత్రహియాదృశంభగవత్సూపాదానత్వమ్; పరిణామిశరీరకత్వలక్షణానతదన్యత్రాస్తి; పరిణామిశరీరత్వస్తు నిర్వికారత్వస్మిత్వ్యుపపత్తయే అపేక్షితమేవ; ఏకోపాస్తివిధానేపి ప్రీత్యనుకూలనిరంతరచింతనస్యైవోపాసనతయా గుణేషుతదాశ్రయత్వవిరహేణ తేషాముపాసనవిషయత్వమనుగుణమ్;

అతఏవచేతనస్యనునఃప్రభృతేరుపాశ్యత్వాసమ్భవశ్శ్చుతప్రకాశికాయాముక్తః. గుణాదివైశిష్ట్యేచ్ఛిన నింపేక్షరక్షకత్వరూపోపాయతాయా గుణావృత్తిత్వాదేకోపాయతాంవిరుణధి; నచైకశబ్దస్య స్వీకారాప్రాధాన్యాద్యథాంతరపరత్వాదవిరోధితా; వస్తుగతప్రాధాన్యాదికమాదాయ ప్రాప్యేత్యాదివ్యవదేశవదైక్యవ్యవహారోపపత్తిరితివాచ్యమ్; “మత్ప్రీప్తిన్ముతజన్తూనాం సుసారేపతతామధః । లక్ష్మీఃపురుషకారత్వేనిర్దిష్టాపరమర్షిభిః । మమాపిచమతంహ్యేతన్నాస్యథాలక్షణంభవేత్” ఇతి పురుషకారత్వాతిరిక్తాకారనిషేధాత్, ప్రాప్తిపూర్వభావిధర్మాంతరనిషేధప్రతితేర్నప్రాప్యత్వనిషేధప్రసక్తః;

లక్షణపరోనిషేధోయంన సాధారణధర్మనిషేధఇతిచేత్, తథాపి, “అహంమత్స్పృహ్యపాయోవై సాక్షుల్లక్ష్మీపతిస్సవ్యయన్మల

క్షీప్రుషకారేణవల్లభాప్రియోగిని । ఏతస్యాశ్చవిశేషోయనిగ
మాస్తేషుశబ్ద్యతే”ఇహవచనోధః. సాక్షాచ్ఛబ్దేన ఉపాయాస్తరనైర
పేక్ష్యో స్వయంశబ్దేనఉపాయత్వే లక్ష్యేనైరపేక్ష్యజ్ఞాప్తిక్వా,లక్ష్య
శ్చపురుషకారత్వమధిభాయ, ఏతస్యాచుమచాయంవిశేషోనిగమాస్తే
షాక్షత్యధిభానాత్; సచైతస్యాచయశ్చవిశేషత్యధః; ; లక్ష్యపతి
రిహంస్వయముపాయిత్యుక్త్యుజ్జతే; “ఉద్ధరిష్యామ్యహందేసం
సారాత్స్వయమేవతాన్”“యేనత్వంబతసంభఃప్రాచీనఃపాలయిష్యసి
ప్రబ్రూహితముపాయంమేప్రణతామైజనార్దన” ఇతితాభ్యామేవ పర
స్పరంరక్షణకర్తృత్వస్య భగవన్నాత్రగతత్వప్రతిపాదనాత్,“లక్ష్య
సహహృషీకేశః” ఇత్యాదినిర్వ్యుత్తమ్.

“ఉదారామమృతందుహానామ్” “అమృతత్వమాయన్నమృ
తందధాతు” ఇత్యాద్యాశ్శ్చుతయః; “అహంహ్యహసూభూతానా
ముపేయజ్ఞాన్తి శాశ్వతమ్”“ఏషాప్రసాదసుముఖీస్వపదంప్రాపయిష్య
తి” ఇత్యాదిలక్ష్యతస్యగత వచనోపబృంహితాస్తస్యామోక్షప్రదత్వే
ప్రమాణమితిచేత్, “లోకస్యద్వారమమృతస్యధారాబహుధాదోహ
మానమ్” ఇత్యాద్యాశ్శ్చుతయోఽహిచ్ఛన్నస్యసంహితాగతపూర్వో
దాహృత వచనోపబృంహితాస్సుదర్శనన్యాపి మోక్షప్రదతాంబోధ
యేయః ;

అథ తాపాదిద్వారామోక్షసాధనతా సుదర్శనస్యశ్చిత్యాభా
ధ్యతే; సంహితావచాంసి భగవత్తదాత్మేన్యవైభవవాదాఇత్యుచ్య
తే; తతోత్రాపిపురుషకారత్వాదిపరాశ్చుతయః, తస్యవచాంసి-
“స్థితానారాయణాత్మనా”“తాదాత్మ్యాత్తాచసమృద్ధః”“ద్విధాభూతా
వివస్థితా”ఇత్యాదిభిరవగతంతాదాత్మ్యం నిమిత్తకృత్యఉపపాదనీయా
నీతితుల్యమ్.

అన్యథా, “బ్రహ్మనారాయణం మాంవాఙ్మానేనైవాప్నుయాద్యతిః ! ఈశంవాప్నుయోత్తమమ్” “దేవ్యావాపద్మగేహయా” ఇత్యాది వచన బలాత్ప్రసృత్యోపాయత్వయోగైర్వైకత్వప్రసక్తాత్; నచ, (౧) “విముక్తిఫలదాయినీ” ఇతి సరాశరేణ మోక్షప్రదత్వం శ్రియ ఉక్తమ్; కిన్తు, ఆత్మవిద్యాయావిముక్తిఫలదాయిత్వస్యోద్దేశ్యవిశేషణతాయా విధేయత్వస్యవానుపయోగరీతిభక్త్యాభ్యామనాచిత్తేన న్యవహితయాఽప్యాత్మవిద్యయాన్వయస్వీకారాత్; నచమోక్షసాధనభూతవిద్యావిభూతికత్వమాత్రేణ మోక్షప్రదానసంజ్ఞాల్పాశ్రయత్వలాభః; నచసాధనమిత్యనిర్దిశ్య, దాయినీతినిర్దేశః శ్రీగతన్యవిముక్తిదత్వప్రైవస్తుత్యర్థం విద్యయానిర్దేశఇతిల్లింగమ్. “తస్మాద్విప్రమ్భయుక్తానాంముక్తిందాస్యతి” ఇతినిర్దేశసాజాత్యాత్ ప్రథమోపస్థితివిషయాభూతాత్తగతమేవతమపచర్యత ఇత్యసి సువచత్వాచ్చు.

సాత్వతేచభగవతాన్వసైన్యమోక్షప్రదత్వం దేవీనాంవిభజ్యైశ్వర్యప్రదత్వోచ్చక్తమ్. నచతత్త్వేవ“యామాలమ్భ్యసుఖేనేమమ్” ఇతి మోక్షప్రదత్వప్రతీతిః; లక్ష్మ్యశ్రియణన్యభగవద్ధ్యానసాధ్యఫలావిశమ్భుహేతుత్వమాత్రప్రతీతేః; “వాచఃపరంప్రార్థయితాప్రపద్యేనియతశ్చియమ్” ఇతి - వాచఃపరంపరమాత్మానముపాయంలభుకామశ్చియంప్రపద్యేఇత్యుచ్యతే.

నచప్రార్థనాస్వరస్వాత్ భగవత్ప్రప్తికామఇత్యేవాధః. శ్రీమాత్రప్రపత్త్యభిధానేన పురుషకారప్రవత్తిపరతాయా ఏవాచిత్యాత్; కథమన్యథాపురుషకారత్వే ఏతత్ప్రమాణముదాహ్రియతే; (౨) “అలమేషాపరితాతుం రాక్షస్యచుహతోభయాత్” ఇతి; “అలమేషా

పరిత్రాతుం రాఘవాద్రాక్షసీగణమ్” ఇత్యరురోధాత్, “నకభిన్నా పరాధ్యతే” ఇత్యనునయముభేదనివర్తకత్వమితి, (౧) “వితేవత్వత్ప్రేయాన్” ఇతిశ్లోకేవ్యక్తమ్. (౨) “వేరినూతాత” ఇతి, (౩) “కశైవాయేతుస్యమ్” ఇతివచనోక్తిరధ్యమ్; (౪) “శస్మమ్విడత్రేయస్థితా” ఇత్యాదివదుపాదనీయమ్.

“సంసారాన్న్యవతారిణీమ్” ఇతి “క్షీప్రప్రసాదినీమ్” ఇత్యశేన వ్యాఖ్యాతమ్. “క్షీప్రప్రసాదయతి భగవన్తమ్” ఇతిహితదశ్యః. “క్షీప్రందేవప్రసాదినీమ్” ఇతివత్; నతుక్షీప్రమస్యాప్రసాదోభవత్యిప్రసాదశబ్దస్య “అరవిన్దతోచనమనఃకాంతాప్రసాదాదృతే” ఇత్యాదావివలాక్షణికత్యావత్తే. నచ, “స్వరూపంస్వాతన్త్ర్యమ్” ఇతితుల్యవత్సజ్జలృప్తయత్వముచితమిత్యుక్తమ్. (౫) “యస్యావీత్యముఖమ్” ఇత్యాదావకరస్యమేవప్రతీయతే. *సర్వజ్ఞుకుర్వన్నీతభగవతపవన్తర్మత్వమ్; “దేవీత్వస్మహిమావధిః” ఇత్యపరిచ్ఛిన్నమహిమతోక్తిర్దేవ్యాఽస్సమాద్యన్వయాభావేనోపపద్యతే ఇతిచేత్; నిగ్రహంశన్యాసతయాతావతాపినోపపద్యతే; సామర్థ్యమాత్రసద్భావాదవిరోధఇతిచేత్, ఇహాపిసామర్థ్యపతిత్వానుగుణమనువిధానమాత్రమితితుల్యమ్.

ఏనఞ్చ, “త్వత్ప్రప్రయచ్చైః” ఇత్యుపక్రాంతేస్త్రీతే “వివీర్య” ఇత్యన్తర్భావితణ్యన్తంసేయమ్; మోక్షప్రదత్వస్యబ్రహ్మలక్షణతయా బ్రహ్మత్వేనానభ్యుపగతాయాంక్రియామసమ్భవాత్; పరస్తాదేవాస్తాత్పురుషాత్తత్ప్రియాపానవర్గాఖ్యంఫలమితీహిభాషితమ్. కథం పునర్నాన్యఃపథా ఇత్యాదిసామాన్యనిషేధమాత్రే శ్రియశ్చవాచుతా

(౧) శ్రీగుణరత్నకో (౨) తి-వాయ్-౪-౫-౧౧ (౩) తి-వాయ్-౫-౪-౭
(౪) తి-వాయ్-౪-౭-౧౧ (౫) శ్రీస్తవః † సర్గాద్య

బోధకానాం వచనానామన్యధానయనమ్, కథంవాసామాన్యనిపేధ
మాత్రేణ కర్మయోగాదీనామనుపాయత్వాగ్నేకారేణ తదుపాయత్వ
బోధకవచనాన్యధానయనమ్; అజ్ఞత్వస్యస్వస్వసిద్ధత్వాదతిర్దిక్కల్పనేగా
రవమితిచేస్తుల్యమ్; లక్ష్మీఞ్చనూమిత్యాదీనిపురుషకారోపాయయోః
ప్రపత్తీసంకల్పలక్ష్యప్రదర్శయంతి, “నూమేకఞ్చశ్చియాయుక్తమ్”
ఇత్యుపక్రమాదవగమ్యతే.

ఏతేన, “అపస్తుస్సీకుర్వజననిమమకస్తాత్సరసిజప్రకాశాపద్మా
యాస్తవచచరణౌనశ్శరణయన్” ఇత్యాచార్యసూక్తిరపి “ఈశానాం
జగతామధీశదయితాంనిల్యానసామూక్రియింసంశ్రిత్యాశ్రయణోచి
తాఖిలగుణస్యాజ్ఞిహాకేరాశ్రయే । ఇహ్యోపాయతీయా” ఇతితదీయ
సూక్త్యనురోధేనేయేలివ్యాఖ్యాతమ్; “శ్రియాచసహితాయాన్మే
శ్వరాయ” ఇత్యుత్తరఖణ్డావిపరణేవగచ్ఛిః పూర్వఖణ్డతథానుక్తేః.

నచ, “నిత్యానసాయామ్” ఇత్యేతావతాడపాయతాయామ
స్వయఃప్రతీయతే; నవాతద్దశాయామన్వయమాత్రముపాయసమయే
భర్తృజ్ఞానశక్త్యాదివర్ధనమితిపరదాచార్యోక్తార్థవ్యతిరేకేణటుల్యవత్స
జ్జుల్పశ్రయత్వాపాదకమ్;

నచప్రపన్నపారిణాతే కేషాఞ్చిహాధునికానామాధునికతా
భ్యాన్నిరాగరణీయా; తథాహి, విష్వక్సేనాయభగవానాహ; “పర
వ్యూహాదికాస్పృశ్చప్రకారానాత్మనోవదన్” ఇత్యుపక్రమ్య “అస్మావై
భవమాఖ్యాతితత్వతత్సేయధాహరిః । పరవ్యూహాదికాకావశ్చప్రకా
రానాత్మనోవదన్” ఇత్యాదభ్యుప్రపన్నా జూజితే ఉదాహృతాని;
“తథాలక్ష్యః” ఇత్యాదివచనాన్వయాసంప్రత్య “అస్మిన్ శాస్త్రే
తథాన్వయత్రయధాలక్ష్యరసిన్వయమ్” ఇత్యేతత్, తస్మిన్నేనశాస్త్రేతన్త్రా

స్తరేలక్ష్మీవాక్యమితివృత్త్య, “అహంతాబ్రహ్మణ స్తస్య” ఇత్యాదివచనాన్యదాహృత్త్య, పరాశరస్తుభగవానిశ్చేతత్-న కేవలంభగవచ్ఛాస్త్రువైతదుచ్యతే; ఇమదుద్ధంపరాశరోప్యక్తవానితివృత్త్య, “నిత్యైవైషా” ఇత్యాద్యుదాహృత్త్య, ఏతత్సర్వమభిప్రేతోక్తోక్తం ప్రపన్నపారిజాతేనాక్షసైరాచార్యైః, కుమారవేదాంతాచార్యైరహస్యత్రయాక్షసజ్జగహేభిధానాత్;

(౧) “నేతృత్వంనిత్యయోగమ్” ఇతిశ్లోకేష్యయమథోనుసంధేయః. ఋషికేశాదిభిశ్చ (౨) “అకలకిల్లేన్” ఇత్యేతద్వాద్యభ్యాసే శ్రియఃపురుషకారతైవోక్తా; ఇదమత్రబోధ్యమ్; ప్రమాణేష్వాచార్యసూక్తిషుచక్వచిచ్ఛ్రియః పురుషకారత్వేన భగవతఉపాయత్వేనవరణంప్రతీయతే; క్వచిద్ద్వయోనుపాయత్వేన; తత్రశ్రియఉభయస్వీకారే, ఏకత్రక్రియోప్యపాయత్వేనవరణమ్, ఆన్యత్రక్రియః పురుషకారత్వేనవరణంఛినుక్తమన్యథాహర్యమ్. ఏకతరమాత్రస్వీకారేతు, పురుషకారత్వస్యాన్యభిగన్తవ్యోపాయత్వరూపత్వాత్, కర్తాదయఉపాయా ఇత్యాదావివశరణైర్జన్య ఏకాం శేషరమ్పరోపాయత్వపరత్వమితి, నక్వచిదపిశ్రియఃపురుషకారత్వవరణముక్త్వా పశ్చాదుభయోనుపాయత్వేనవరణం ప్రతిపాదయద్వచనముపలభ్యత ఇతి.

నచ విశేషణత్వేనవృత్తి శ్రియఉపలక్షణత్వస్వీకారోన్యాయ్యః; అవిద్యమానత్వేనతిన్యావర్తకత్వరూపన్యఉపలక్షణత్వస్యకైరన్యనభ్యుపగమాత్; విశేషాన్వయ్యనన్వయిత్వరూపముపలక్షణత్వంస్యాదితిచేత్, తత్-గుణవిగ్రహయోరపితుల్యమ్; సహితయోరప్యపాయనిరపేక్షరక్షకత్వరూపోపాయత్వం ఛేతనాసాధారణమప్రి; అ

స్తువాశరణశబ్దాన్వయశ్చియోఽపి; తథాపినైకరూపశరణత్వమేకత్ర
బోధనీయమ్; ఘటంజానాతీత్యాదాద్వితీయాబోధ్యవిషయతాయాం
ఘటఘటత్వయోరన్వయేపి తన్యాఏకరూపత్వవిరహాత్; అతోవిశే
ష్యద్వారకముపాయత్వం పురుషకారత్వరూపమేవబోధ్యతే;

కేచిత్తు, నశ్రియశ్శరణశబ్దాన్వయః; శ్రీశబ్దేనైవ, “శ్రాణా
తినిఖిలాకాదోమాక శృణోస్తీచగుణైర్జగత్” ఇతివ్యుత్పత్త్యా అనిష్ట
నివర్తకత్వేష్టప్రాపకత్వరూపరక్షకత్వాభిధానాత్పైనరుక్త్యాపత్యేరేవ
హినారాయణపదస్య సముచితగుణజాతమాత్రపరత్వస్వీకృతమ్; త
త్రచోక్తంరక్షకత్వం పశుసోమగతమివసాధనత్వం విశసనాభిషవవిధి
వాక్యరూప తాత్పర్యగ్రాహకబలాత్, శ్రీయతిఇత్యాదివ్యుత్పత్తిచతు
ష్టయబలేనసద్వారికమిత్యవగతమితి తతఏవోపాయతాసిద్ధిరితినాశఙ్క
నీయమ్. అనవగతనుద్వారకోపాయత్వంశరణశబ్దేనబోధ్యతఇతిచేత్,
శరణశబ్దస్య అద్వారికత్వానుపస్థాపకత్వాత్; పునరుక్తిసామర్థ్యాత్
దోషధనం విశేష్యమాత్రాన్వయేన సావకాశత్వాదనాశఙ్కనీయ్య
మ్; ఏకస్మిన్నేవకార్యే అన్యథాసిద్ధత్వానన్యథాసిద్ధత్వేచనాత్యంతాన
వకాశప్రమాణాసత్వేస్వీక్రియేతేఇతి; “ధ్యానయోగవివర్జితాః” ఇత్యా
ద్యనురోధేన ప్రపత్యేర్మోక్షసాధనత్వాభ్యుపగమేపినాన్యా ఉపాయ
త్వాభ్యుపగమఉచితః. నిరసనీయఞ్ఞోపాయత్వం భగవత్త్వం;
భక్తితుల్యనూపాయత్వం లక్ష్మ్యుషగ్గీక్రియతవవేతి ఉపాయబోధక
వచనావిరోధః. భక్తితేల్యంప్రసాదహేతుతయా లక్ష్మ్యుశ్రయణ
యోర్మిళితయోరేవోపాయాస్తరమనపేక్ష్యురత్యూమిత్యేవం విధనఙ్క
ల్పహేతుత్వాన్నాన్యతరమైయర్థ్యమ్; లక్ష్మ్యభావేహ్యశ్రయణమ
వ్యపరాధకోపానివేశేత; లోకదృష్టన్యాయాదితి భగవద్గోపాయ

భావోజ్జీవకప్రపత్తావివ ప్రపత్తిగతోపాయభావోజ్జీవికాయాలక్ష్మ్య ఉపాయతావ్యపదేశోనానుపపన్న ఇతివదన్తి.

వస్తుతోత్ర శ్రీమన్నారాయణచరణావిత్వస్య సశరణమిత్యనే నాన్వయః ; కిన్తు ప్రపద్యిత్యనేనైవ ; ఘటంద్రవ్యత్వేన జానాతీ త్యాదావివద్విత్తీయాన్తస్యాపిజ్ఞానే ; ఏకస్యాశ్చద్విత్తీయాయావిశేష్య త్వమన్యస్యాః ప్రకారత్వమర్థః. అతఏవహి, “చరణౌ-తిరువడికలై, శరణమ్-ఉపాయమాక” ఇతివ్యాఖ్యాతమ్. నతు “తిరువడికళాకిఱవుపాయత్తై”ఇతి; ఏవశ్చనారాయణాన్వయివిశేష్యత్వే స్వావచ్ఛిన్నతయైవాన్వయో విశిష్టవైశిష్ట్యతాత్పర్యేశ్రియోవివక్షితః. కిచ్చిద్ధర్మవిశిష్టబోధకపదోత్తర విషయతాబోధకపదస్య సతివిశిష్టవైశిష్ట్యతాత్పర్యే తదవచ్ఛిన్నవిషయతాబోధకతాయాః, నీలఘటంజానాతీత్యాదాదర్శనాత్ ; తథాచప్రపత్తౌ విశేష్యతావచ్ఛేదకతయా శ్రియోన్వయమాత్రేణ విశేషణత్వనిర్వాహః.

నచ, శ్రియః పురుషకారత్వమ్, అతోభగవత్ప్రేషత్తై శ్రియో విషయత్వమేవనేతినత్తుంశక్యమ్; స్వరూపనిరూపకభూతాయాన్తస్యా అవిషయతోవ్యక్తేరశ్రద్ధేయత్వాత్ ; ఏవంసర్వాసువిద్యాసు శ్రీరుపాన్యవిశేషణమ్; నోచేత్కథంవా వేద్యస్యవ్యావృత్తిరేవతాన్తరాదితి;

నచలక్ష్మ్యః పురుషకారత్వనిత్యయోగసతాంసమా; విశేషణతయాన్యాన విషయత్వమిహాధికమిత్యుక్త్యావిషయత్వమాకారోనభిహితమితిభ్రమితవ్యమ్ ; స్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ప్రపత్తివిదోస్సదాచార్యాః, దశగుణాన్సర్వజ్ఞత్వసర్వశక్తిత్వపరమకారుణికత్వపరమాదార్యాశ్రితవాత్సల్యాశరణ్యశరణ్యత్వానాలోచితవిశేషాశేషలోకశరణ్యత్వ సర్వస్వామిత్యశ్రియఃపతిత్వనారాయణత్వ

రూపాణామతత్తదుపాసనేషూపాస్యగుణవిశేషానివ నిష్క్రమ్యాచుసద్భజ
ధత్తఇత్యభిధానాత్;

ఏవ ఇచ్చ శ్రీగుణవిగ్రహవిశిష్టవస్తువిషయకోపాయతాద్రకార
జ్ఞానమాత్రం ద్వయేనలభ్యత ఇతి నశ్రియఉపాయత్వలాభః. అథ
విశేష్యత్వస్య అతిప్రసక్తవారణాయప్రకారతాయామవచ్ఛేద్యత్వేనా
న్వయస్యావశ్యకతయా విశేషణవిషయత్వావచ్ఛేద్యత్వస్యాపిప్రకార
తాయాంభానే తత్వజ్ఞానవిషయాభూతముపాయత్వం సిద్ధ్యతీతిచేత్,
స్యాదేవమ్; యదివిశేషణవిషయతా పదార్థవిధయాభాసేత, సాతు
సంసర్గఇతికథంతస్యాకన్యత్రాన్వయ ఇతి. నవాసర్వాం శేవిశిష్టాన్వయ
ఇప్తః; కేషాశ్చిదవీతి, ద్వితీయాథేవిశిష్టాన్వయః; ఉత్తరఖిణ్డేపి చతు
ర్థ్యైవిశిష్టాన్వయాదేవేప్తసిద్ధిరితినవై రూప్యమ్; నవాకానిచిదనన్యథా
సిద్ధానిప్రమాణాన్యపలభామహే; ఉపాయభావప్రమాణానామేవ
పురుషకారభావేపి ప్రమాణత్వేనోదాహరణాత్;

నచాసంజ్ఞోచేర ఉపాయవిరోధి ప్రాప్తివిరోధినివ రక్తత్వస్యై
వ “శ్వాణాతినిఖిలాణదోషాన్” (౧) “వేరిమాతాత” ఇత్యాదిషుప్రతి
తేః, స్వతంత్రాజ్ఞప్రపన్యోశ్చరమజ్ఞోకస్యేవ పురుషకారత్వోపాయత్వ
యోగుభయోరేవ తదుదాహరణసమ్భవః. దృష్టాన్తేస్యన్యథాసిద్ధిశ
జ్ఞాయా అనన్యథాసిద్ధప్రమాణాన్తరోదాహరణేనైవస్వాతంత్ర్యస్య
నిష్టేపరతాదిషుస్థాపనాత్; “ఎనై” ఇతి ప్రథమశ్రితపదాసంజ్ఞాచా
య, “ఓర్క్యుమ్” ఇత్యన్యప్రయోజకత్వపరతాయాబేచిత్యాత్;
నరకాదిసాధనీభూతనిగ్రహస్య అజ్ఞాతనిగ్రహాయాంమాతర్యభావాత్,
తదం శేసామర్థ్యమాత్రపరత్వేనై రూప్యాత్; “సంసారార్ణవతారిణీమ్”

ఇత్యాదావప్యేకస్మిన్ ద్విత్వవ్యవదేశస్యేవవ్యాసక్తస్యాపాఠ్యత్వస్యైవ
క్తత్రవ్యవదేశస్యానాచిత్వమేవపురుషకారత్వపరతాయానియామ
కమ్; “లక్ష్మ్యసహస్మాప్రీకేశః” ఇత్యస్యపురుషకారపరత్వాభావే,
కారుణ్యరూపయేత్వస్య ఆనర్థక్యమిత్యుక్తమ్.

దయాపాలమునిభిశ్చ. “ఆకారిణస్తువిజ్ఞాన మాకారజ్ఞానపూర్వ
కమ్ । తేనాకారంక్రియంజ్ఞత్వా జ్ఞాతవ్యోభగవాన్హరిః” ఇతిస్వరూ
పనిరూపకత్వమాత్రమభిహితమ్; నోపాయత్వం శ్రీమచ్ఛబ్దాభిప్రీత
మిత్యుక్తమ్. నచైతత్పూర్వఖణ్డోఽర్జునభృతపరఇతిపక్షశ్రీమచ్ఛబ్దవై
యర్థ్యపరిహారార్థం శ్రియోపిభరసమర్పణోద్దేశ్యత్వే విశ్వాసగోప్త
త్వసరణాదేరపి తద్విషయకత్వావశ్యకతయా నై యర్థ్యతాజ్ఞాయా
అప్రసక్తే;

తథాభాష్యకారైః, *భగవన్నారాయణేత్యాదినా పురుష
కారప్రపత్తినుభిధాయ, తదుపపాదనాయశ్రీనల్లభేతినారాయణశబ్దా
ర్థకథనావసరే తస్యావిభూతిమధ్యనివేశమ్, మహావిభూతేశ్రీమన్నారా
యణేతి విభూతిశేషిత్వజ్ఞాపిధాయ, “శ్రీమన్నారాయణేతివ్యాఖ్యే
యపదంఖణ్డద్వయగతత్వేన ప్రాధాన్యానుపాదాయ, అనన్యశరణఇ
త్యుక్తమాప్రిప్తంప్రదర్శ్య, “త్వత్పాదారవిద్వయగళం శరణమహం
ప్రపద్యే” ఇత్యవశిప్తంవ్యాఖ్యానం, అత్రద్వయమితప్రాప్యప్రాపకస్యై
కారోక్త్యాద్వయస్యవ్యాఖ్యాతప్రాయత్వముక్త్యా, “పితరంమాతర
మ్” ఇత్యాదినా ఉక్తార్థే ఉపబృంహణసంవాదప్రదర్శనముఖేన అధికా
రిశరణ్యస్వభావానుసన్ధానపూర్వకోపాయపరిగ్రహోఽపరాధతామణ
యోర్ద్వయసముక్తితార్థతామభిధాయ, విరోధినివృత్తేః పూర్వభావి
త్వాత్, ప్రథమతో “మనోవాక్కాయైః” ఇత్యాదినా సమశ్చబ్దాభి

ప్రేతంవివృత్య, “తేహంజ్ఞాసే” ఇత్యాదినాచతుర్థస్తపదాభిప్రేతసోప
 కరణ పురుషార్థలాభప్రార్థనాప్రతిపాదనముభేన శేషంవివృత్య, ద్వయ
 వివరణచరమశ్లోకోత్తరార్థస్యస్యస్థిరవిషయే భగవదభిప్రాయప్ర
 తిపాదనముభేన వైర్భర్యానుసంధానార్థత్వాత్, ఏవముఖ్యతేత్యారభ్య
 ప్రపన్నవిషయేభగవదభిప్రాయంతడియవాక్యప్రక్రియయాప్రదర్శ్య,
 “ద్వయచుర్థానుసంధానేనసహ” ఇత్యుక్త్యా-సర్వోప్యక్త్యాద్వయవివ
 షీతఇతినూచనాయవివరణేప్రవృత్తేః, సక్రియఉపాయతాక్వచిదుక్తా;

నచ, భగవన్నారాయణేతి భగవతీంద్రియమిత్స్యక్తిమాత్రేణ
 సారాయణశబ్దవివక్షిత స్సర్వోప్యక్తశ్చీశబ్దేవివక్షితఇతిజ్ఞాతుంశక్య
 మ్; నారాయణశబ్దేనక్రియోప్యాధేయత్వప్రతీతేః; శ్రీశబ్దే శ్రయతే
 చేత్యన్యాధారతాయాఏవప్రత్యయాత్; ఏవమ్, (౧) “ఒడ్డోడియాల్”
 తిరుమకళుమ్” ఇత్యస్యకురుకేశసూరివ్యాఖ్యానే లక్ష్మ్యదివ్యమహి
 మ్యంతరాద్యుపలక్షణత్వస్య, యుష్మచ్ఛబ్దస్యచసకలేతరవిలక్షణభగవ
 త్స్వరూపప్రతిపాదకతాయాశ్చాభిధానాద్విశిష్టస్యప్రాప్యతా. “ఉ
 న్తిరువడియే” ఇత్యత్రచచరణశబ్దస్యజాతిపరితయా ఏకవచనాంతస్య
 సమ్భవేపి “సస్వాంజేవతామ్” ఇత్యాదాసమానవిభక్తినిర్దిష్టప్రజాపతే
 రివప్రాక్యుష్మచ్ఛబ్దనిర్దిష్టస్యభగవతఏవ యుష్మచ్ఛబ్దేనపరామర్శా
 చిత్వాత్, పదాంతరనిర్దిష్టపరామర్శే అతిప్రసక్తాచ్చ, భగవతఏవో
 పాయతాభిమతేతిప్రతీయతే;

నచ, నిగమాంతయోగ్యాద్యభిహితయోజనాంతరేపివిశిష్టోపా
 యతాప్రతీతిః. తైః, “ఒడ్డోడియాల్” ఇత్యస్యఉపలక్షణపరతయా
 న్యాఖ్యానేపి ప్రాప్యపరతయైవవ్యాఖ్యానేన ఉపాయవివరణప్రసక్త్య

భావాత్; “శార్ఘ్యమమక్కు” ఇత్యత్రాపి “శార్ఘ్యేతవ నతిక్కు” ఇత్యాదావివ-శార్ఘ్యశబ్దస్య ప్రాప్యపరత్వాన్నప్రాపకత్వసిద్ధిః.

ప్రాభాకరైరపిఫలభోక్తృత్వం పత్నాన్వీన్వీకుత్వద్విస్తదర్థవ్యాపారే అనుమన్తృత్వాజ్ఞకర్తృత్వేన్వీకృతే; ఏవమేవరసభోక్తృత్వస్య ఉభయగతత్వేపిప్రాయశఃప్రధానవ్యాపారః పతికర్తృకఇత్యుచితమ్; “అసన్దేశాత్తు” ఇత్యాద్యనతారవృత్తాన్త కథనవాక్యైః, పరదశాయామపి, యువత్వాదావిత్యాచార్యోక్తరీత్యా “దేవదేవమచూచుదమ్” ఇతిలక్ష్మీతన్తోక్తదిశాప్రేరణానుమత్యాదిరూపపవాస్యావ్యాపారఇతివ్యజ్యతే; భగవతఇవసర్వవ్యాపారేషు తుల్యుపదన్వయేచ హరణ శాస్త్రకరణాద్యాపయికసంకర్షణాదిభావవత్, నశ్రియస్తదాపయికయాపాన్తరసమ్బంధః క్వచిచ్ఛాఘ్రియతే; అతస్సర్వపారాధ్యానుగుణమప్రధానవ్యాపారమేనైషాకరోతీతి; న్యాయకులికేఆనుమానికేశ్వరనిరాకరణవైయర్థ్యమాశజ్య, అనుమానేనఈశ్వరమాత్రసిద్ధావపి నిత్యనూరిపరివదాదివైశిష్ట్యనిమిత్తోపాదానైక్యాద్యసిద్ధేః, “ఏకదేశేనువాదత్వంబాధశ్చాన్తరేగిరామ్ ఇత్యేవంప్రత్యవస్థానేవక్తవ్యంకించుత్తరమ్” ఇత్యుక్తమ్. కర్తృత్వద్వయాసిద్ధిధర్మసిద్ధిరూపావినోక్తా; “భగవతస్తత్తదవస్థోచితపరిచర్యాయానూజ్ఞాపయన్త్యా” ఇత్యాదిభిః పత్నీత్వానుగుణపవదేశవిశేషేషి లక్ష్మీవ్యాపారఇత్యవగమ్యతఇతి లజ్జవ్యాపారకర్తృత్వమేవోచితమ్.

నచ, ఆశ్రయణవిరోధిపాపమాత్రనివర్తకత్వే “కృణాతినిఖిలాదోమాక” ఇతినిఖిలశబ్దానుపపత్తిః; సహ్యాశ్రయణవిరోధిపాపనివర్తకతయా ఆశ్రయణోత్పాదకత్వమేవపురుషకారత్వమ్. ఆశ్రయణస్యకార్యసాధనతాయాఅప్యేతదధీనత్వాత్; “ప్రాణైరపితథా

నిత్యం సంరక్ష్యశ్చరణాగతః” ఇతివత్, భగవన్తంత్రావయతీతి రహస్య
త్రయసారేశ్వభిధానాత్;

నచ, గద్యేపారమార్థికేత్యాదినా భగవచ్ఛరణాగతిరేవపృథా;
అపేక్షయేత్వన్దేనివిశిష్టాభిధానాత్; తద్యైవసర్వంసమ్మత్సృతఇత్యు
క్తేరభిధానాచ్చ భగవచ్ఛరణాగతేరేవసాధనత్వోక్తిః. పారార్థ్యాను
గుణ్యేన లక్ష్మీసహకృతాయావతస్యాః భగవత్సృజాదహేతుత్వాత్;
“ప్రపద్యలక్ష్మీంపురుషకారేణవృతవన్తః” “మత్త మాంప్రాప్య” ఇత్యు
క్తే; ఏవంహిక్యప్ణపాదైః, శృణోతిత్రావయతీతినిరుక్తాః క్తః.

యదా, అనీశ్వరం జగదిత్యేషవదతి, తదాపితత్సత్రాయై స్వ
యంతేనా విదితోభగవా ననుప్రవిశ్యరక్షతి, ఆచిదవిశేషేతానాంఞ్చ
ప్రళయసేమనిసంసరతామపేక్షానిరపేక్షం దయమానమనాః కరణ
కశేభతాని స్వచరణనశిన సమాశ్రయణాయదదాతి; “తదేవాను
ప్రావిశత్” ఇతి ప్రపృత్తి నివృత్తి శక్త్యుత్పత్తయే అనుప్రవిశతి;
దైత్య వీడాదిప్రసక్తౌ తత్సరిహారాయ సకలేతరవిహితీయ స్వయం
*సజాతీయ స్తేషామితి రామకృష్ణాదిరూపేణావతీ హరశరాభిఘాతా
దిప్రకటితనిజమహాగుణ స్తన్నిరాసేనతాం శమయతి. *హర్తుంతమ
స్పదసతీచవివేక్తుం శాస్త్రమయఞ్చ స్థిరప్రదీపందదాతి; తచ్చశాస్త్రం
స్వేతరసకలసురసరదురవగాహం పర్యాలోచ్య తదభ్యోపబృంహణా
యమనుయాజ్ఞనల్క్యప్రాచేతసపరాశర పారాశర్యశుకశౌనకప్రభృతి
పతమవైదికమునివరముఖేన స్మృతీతిహాసపురాణాదీనిప్రవర్త్య, స్వ
యఞ్చ సమ్భావిత భూమాదిదోషగన్ధం సదృజ్జీవీషాప్రయోజనం
పఞ్చరాత్రఞ్చ ప్రావర్తయత్.

యదైవ, అనాదిదుష్కర్మవాసనావశాన్నైతే చేతనా అప
ధాదుపారమన్తఃశలభాఇవదీపంశాస్త్రం వినాశయితం ప్రవృత్తాః;

స్వయంవినేశుః; తదాతద్దుఃఖమనహమాన స్సాధకతయా మద్దత్తాని
 కరణానిబాధకాని మాభూవన్నితి తాన్యుపసంహరతి; పునశ్చ శేష
 శేషాశనగరుడప్రముఖనానావిధానస్తపరిజనపరిచారికాపరిచరితచరణ
 సఖినయుగళోపి, సపికాకీసరమేతేతి దేశాస్తరగతనయవిరహదూ
 యమానహృదయ జనకదళాం ప్రాప్నోతీతి, ఏవంవిధతాహేతో
 డ్విరుపాధికసమ్మన్దస్య, సకృత్ప్రార్థనారూపరక్షావకాశలాభమాత్రేణ
 * అరిః ప్రాణాన్పరిత్యజ్యేతి, దోషోయద్యపి, సమోహమితిస్సాగ్ధిదో
 షాశ్రితతారతమ్యాద్యనాదరేణ నిఖిలవిరోధినివర్తనం నిరవధికాతి
 శయ సమ్మత్ప్రదానశ్చకరోతీతి, ఏతద్ధేతుభూత స్వభావవిశేషస్యచ
 భగవత్సత్వేపి వాత్సల్యశీతశమపితద్ధృదయం తీవ్రక్రోధపూరితం
 ప్రియంవదాశ్చ తద్వాచం క్షిపామినక్షమామి మాన్యామితి విషధా
 కామివాతికతోరామ్, సర్వోజ్జీవనహేతుభూతాంశ్చతదీయవ్యాపారా
 న్నరకాదిపతనహేతుకార్యుర్వాణాననాదికాలప్రవృత్తాన్మహాపాతకస
 మపాతకాతిపాతకోపపాతకాచరణవిహితవివర్జనభగవద్భాగవతాచా
 ర్యాపచారనిర్నిబన్ధనాసహసీయాపచారా ననుసన్ధధానశ్చేతనోభీతః
 కథంనామాహమద్యయావదతిమాత్రప్రాతికూల్యవ్యవసితతయాత
 దత్యస్త నిగ్రహపాత్రభూతో యథాకర్మ ఫలదాయినస్తస్య పుర
 తస్సిత్యా మామక్లికురుష్యేతివత్సోమితి నివృత్తః, సంసారాతి
 క్రూర్య భగవద్వైలక్షణ్యయో రనుసన్ధానే నాశ్రయణనై ముఖ్యమ
 ప్యలభమానః, దుష్కరత్వాదినా సాధనాస్తరేష్యపి పదమనాసాద
 యన్, అస్సన్లుతరమిశ్వరప్రియతమాం *నకశ్చిన్నాపరాధ్యతీతిపద
 స్తీం భగవతీం శ్రియమస్తరేణ నాశ్రయణస్య కార్యకరత్వాపాదకా
 వకాశోలభ్యత ఇతి కాకవృత్తాన్తాదిముఖేన నిశ్చిత్య (౧) “ప్రణిపాత

ప్రసన్నాహి” (౧) “మాతస్త్వేధిలి” ఇత్యామ్యక్షరీత్యాఽన్యనాన
 క్తమనాః, ఈశ్వరస్వాతంత్ర్యాద్భిత్తస్య మమనిరుపాధికజననీం భగవతీ
 మస్తరేణ నకీచ్ఛిచ్ఛరణమస్తి; భగవత్సాత్త్వత్త్వప్రసాదాన్యతర
 పాత్రతయా రక్షావినాశాన్యతరభాక్త్యమస్తరేణ మధ్యేష్టితేరయో
 గ్యోఽనన్యగతిఃతఃపరంమమహితమేతదితి జ్ఞాత్వామద్రక్షణంభవత్యా
 ఏవ భరణివదతి, శ్రుత్వాచైతత్, అభితఃపానకోపమమపికాస్తం
 స్వభోగ్యతాతిశయేన వశీకృత్యకాంతా “అన్యభరంస్వీకురుష్య;కోవా
 జగతినిద్రోమః; కిమథాతవవాత్సమా; సత్తశాస్త్రాణిసర్వాణి; యో
 నాశ్రయతి తమ్ప్రీతి” ఇతి భగవన్స్త్రావయతీతి; తథాచప్రాప్తివిరో
 ధినిగ్రహనివృత్తిరప్యేతదధీనై వేతి నిఖిలాన్ దోషానిత్యుపపద్యతే;

నచైవమ్, “తతస్సమూర్థయేద్దేవీం సర్వలోకేశ్వరప్రియా
 మ్ । మాతాత్వం సర్వలోకానాం సర్వలోకేశ్వప్రియే । ఆశ్రయ
 స్వేశ్వరమమ మపరాధశతైర్భుతమ్ । ఇతి దేవీం పురస్కల్య పశ్చా
 ద్దేవం సమాశ్రయేత్ ॥ నారాయణదయాసిన్ధో వాత్సల్యగుణసాగర ।
 త్రాహ్మీనంకృపయా దేవ పాపినం సముపాగతమ్ । ఏవంప్రపద్యదే
 వేశ మాచార్యః కృపయాస్వయమ్ । స్వాచార్యంహృదయేధ్యాత్వా
 మస్త్రమధ్యాపయేద్గురుః । న్యానాఖ్యం పరమంమస్త్రం సంసారో
 చ్ఛేదసాధనమ్ ॥ ” ఇతి పరాశరేణ పురుషకారశ్రవదనన్య ఆశ్ర
 యణమాత్ర ఫలకత్వ కథనమనన్తతంస్యాదితివాచ్యమ్.

తత్ర “ఆశ్రయస్వ ” ఇత్యనేనఫలీభూత సేవానుకూల వ్యా
 పారబోధనాత్, ఆచార్యకృతాశ్రయణవైవాగ్రేభిధానేనయథాశ్రు
 తాసమ్భవాత్;

నచైవమ్, “ ఇత్థంద్వయార్థంసజ్ఞిస్త్య స్వకర్మాదిచతుష్టయ

మ్ । ఉపాయభావాత్సన్త్యజ్య తమచరణంప్రజేత్ ” ఇతి పునస్త్వ
కర్తృక ప్రపదనాభిధానవిరోధః; తస్యాజ్ఞాతాచార్యకృతప్రపత్తికవిష
యత్వాత్; “తద్వృత్తిశ్చద్వయేనవా ” ఇతి, పూర్వానుసారేణ
ఉపాయానాముపాయతాస్వీకారవారణాయ అనువర్తమానతజ్జేకో
పాయతాధ్యవసాయపరత్వాద్వా;

ఇదస్తుబోధ్యమ్ ; అస్తిలక్ష్యాఅపిఫలానుకూలస్సజ్కుల్పః ;
“అస్తుతే; తయైవసర్వంసమ్పత్స్యతే” ఇత్యుక్తేః ; సతుసజ్కుల్పః
ప్రాగేవభగవదాశ్రయణాజ్ఞాయతే ; సాధనశ్చభగవత్సజ్కుల్పస్య,
ధర్మిణోశ్శేషశేషిభావవద్ధర్మయోరపి తదాచిత్యాత్ ; తత్రాపిస,
“అహంత్యాసర్వపాపేభ్యోమోక్షయిష్యామి” ఇత్యేతాదృశోలక్ష్యా
స్సజ్కుల్పః ; తథామధ్యస్థప్రమాణేషు క్వచిదప్యనుక్తః; కిన్తు, ఔచి
త్యాద్భగవతా శరణాగతివశీకృతేన తవసర్వానిష్ఠ నివృత్తిర్భూయా
దిత్యాకారకః.

గచ్ఛే లక్ష్మీసజ్కుల్ప భగవత్సజ్కుల్పయోరాకారస్ఫుటః;
తతశ్చప్రాగేవ సిద్ధసజ్కుల్పాయాం తస్యాం పునశ్శరణాగతౌ నత్ర
యోజన ముపలభ్యతేఇతి భగవచ్ఛరణాగతిరేవ పశ్యాత్క్రియతే;
శ్రీసజ్కుల్పస్యాపి ఫలవిషయకత్వేపి ఫలసాధన సాధనత్వాత్ పురుష
కారత్వవ్యవహారః; దాస్యామిత్యేవసజ్కుల్పాభ్యుపగమేపి స్వస్యా
స్తాదృశసజ్కుల్పాభావే పరప్రేరణానుపపత్తే స్సపూర్వమావశ్యకః;
సాధారణేధనేయద్యేషదాస్యతి, తదా అహమపి దాస్యామితియ
ద్యర్థగర్భప్రాశమిక సజ్కుల్పవతఃపరప్రేరణ ప్రవృత్తివదిహాపినేతితు
నాశజ్కులీయమ్; తద్వదత్రస్వస్వత్వ నివృత్త్యాదిపూర్వక పతస్వత్వా
పాదసరూపజానస్యా సమ్భవానై షష్టుల్య శజ్కామిరహోచ్చ; ఏవశ్చ
ప్రాక్కాలీనవరణదశాయామేవకార్యవిశేషావివక్షయా ఫలపర్యవసా

యశరణాగతిస్వాధీనేతివరితవ్యమితి, ప్రాప్నోతి; పారాధ్యాయపురావోక్తాకార ఏవసంజ్ఞల్పఇతి; సత్పుపాయవి శేషణ త్వే పురుషకారత్వమే శేతి సమ్మదాయః.

నచైహోపియుక్తః; పురుషకారస్య భగవత్ప్రసాదసాధనత్వే శరణాగతివైయధ్యాత్; “ప్రాయోగుణవశాదేవకృత స్సర్వత్రదేహినామ్ | సర్వేషాంసాధయత్వేవ తాంస్తానధానభిషి తాన్ ” ఇతి న్యాయేన సమస్తకల్యాణగుణామృతోదధౌ భగవత్సమృషితాయా శ్శరణాగతేః ఫలావ్యభిచారావశ్యచ్ఛావాత్, శాస్త్రవిహిత సాధనవత్సపి ఘటకాపేక్షాయా మతిప్రసక్తాచ్చ;

నచగురుసాధనసాధ్యస్యలఘునాసాధనేనతథా; ద్వాదశవాన్వికాద్యశక్తస్య సేతున్నానాదినా తత్ఫలసాధనేతద్దర్శనాత్; ఘటకవరణస్యచాగ్లాత్వే “న్యాసః పశ్చాద్దశాయుతః” ఇతి వచనవిరోధాత్; “ప్రపత్తేః క్వచిదప్యేవంపరాపేక్షానవిద్యతే” ఇతి పశ్చాత్కాతిరిక్తానపేక్షాప్రతీతేః; నచతత్సర్వఫలార్థప్రపత్తిసాధారణంవరణమ్, పురుషకారవరణం మోక్షార్థప్రపత్తి సాధారణమితియుక్తమ్; (౧) “తిరుమాలైక్కైతొమ్మవర్ ” (౨) “శెడియారాక్కై ” ఇత్యాదౌసర్వాధికారిణాం పురుషకార పురస్కరణప్రతీతేః; అసాధారణ్యేఉత్తరార్థవైయధ్యాపత్తేః; “పూర్ణమజ్జై ” ఇత్యత్రాపి తదునుక్త్యనుపపత్తే శ్చ; పురుషకారసాపేక్ష త్వేచనిరపేక్షరక్షకత్వహానిః; తదుద్భూతవాత్సల్యాదిగుణవిశిష్టస్యాపాయత్వే ఉపాయత్వస్యసిద్ధత్వహానిః;

అస్తువా, పురుషకారాపేక్షా; తథాపి, విభిషణస్య, “నివేదయతమాంక్షీప్రమ్ ” ఇతి సుగ్రీవాదీనాం ఘటకతయావరణాదర్ప

చరమశ్లోక త్తిత్ ఈశ్వరనాలేపేతెన్నిటతు ;

ద్వయ త్తిత్ పెరియపిరాట్టియారాలేపేతెన్నిటతు ;

నాత్, అత్రాప్యన్యాసాందేవీనాం సూరీణామాచార్యస్యచ అత్యంతో
పకారకస్యఘటకత్వసమ్భవాన్ననియమత శ్చియోవరణమితి అతో
ద్వయోక్తం శ్రియస్సాధనత్వ మనుపపన్న మిత్యత్రాహ (పెరియ
పిరాట్టియారాలే యిత్యాది).

అయమాశయః ; సత్యంసభగవతాతుల్యవత్సముచ్చిత్యవా
వికల్పేనవాలక్ష్య స్సాధనత్వంసమ్భవతి; తథాప్యస్తేవ పురుష
కారతారూపంసాధనత్వమ్ ; చేతనాపరాధదర్శన సహకృత స్వాత
న్త్యతిరోహిత వాత్సల్యాద్యుద్భావక త్వేనచపురుషకారస్య సార్థ
క్యమ్ ; వాత్సల్యాద్యుద్భవాభావేమదీయాయమితిస్వీకారస్యాసిద్ధేః
ఫలాసిద్ధి ప్రసక్తః ; జాతేస్వీకారే నపశ్చాదన్యదపేక్ష్యత ఇతి నోపాయ
నైరపేక్ష్యవ్యాఘాతః; ఉపాయస్యసిద్ధతాప్రాగేవోపపాదితా; అన్య
త్రఘటకానపేక్షాయామన్యత్రవచనాత్ ఘటకాపేక్షణమితి నాతి
ప్రసక్తః; ఏతదేవాన్య భక్త్యాదివన్న సాధనత్వమితి జ్ఞాపయతి.

ఏవంభూధికారివిశేషణం క్షతిబద్ధక నివృత్తిమాత్రంవా భర
న్యాసః; వృతాలక్షీరుపాయస్థాననివేశోపాయః; సాధ్యోపాయానపే
క్షరక్షకత్వం భగవత ఉపాయత్వమితివా ; లక్షీ భతన్యాసయోరుభ
యోరేవ భగవదుపాయభావహేతుత్వమితి వచనాదభ్యుపగమ్యతే;
“ప్రపత్తైక్వచిదప్యేనంపరాపేక్షా” ఇతి విహితవ్యీతిరిక్త విషయత్వా
త్, కర్మాద్యపేక్షాభావమాత్ర ప్రతిపాదనపరమితి సత్యవిరోధః;

ఘటక త్వేన యత్కించద్వరణే కర్తవ్యేయత్సంకల్పానియ
మతః ఫలాయాపేక్షితః; తస్మాద్భగవదత్యంతాభిమతాయా వరణమే

శ్రావితమ; వాచనికఞ్చేతి సాధారణ్యమ్: స్వాధీన శ్రీసాపేక్షత్వం
సభగవతస్వాతంత్ర్యవిరోధీతిస్వతస్త్వీరితిశ్లోకేస్యక్తమ్. తదిదంసర్వ
ముక్తందీపసంక్లృప్తా; — “భవేత్పురుషకారస్తు శరణ్యావర్జనాయ
చేత్ । సభవేచ్ఛరణాగత్యా తస్యశీకరణక్రియా । శరణాగతినామ
ధ్యా చ్ఛరణ్యగుణవైభవాత్ । ఫలస్యాన్యభిచారస్తు లోకేవేదేచ
దృశ్యతే । ఏవంవిజ్ఞాతతత్వానాం శేషిసాశ్రయజేన్మణామ్ । కథం
స్వాదుటకాపేక్షా పృథక్సిద్ధేరభావతః । ఇత్యాశజ్ఞానకర్తవ్యాస్వా
తన్త్రాదేవశేషిణః । అస్త్యేవఘటకాపేక్షా స్వాపరాధభయా
న్నుజ్ఞామ్ అపితత్వవిదాంపుంసామస్త్యేవఘటకేర్థితా । అనాదావేవ
సమృద్ధేవ్యపరాధేక్షణాద్విభాః । పిలేనభగవాత్పుంసాం నిత్యసాహి
తకరత్వతః । అకృత్యకరణాదాహికలుషో దణ్డమానహేత్ । ఉన్న
దిష్టుసుహృత్త్యేవ నిగళాద్యైరధాపితా । దణ్డయేదేనమవశో నిర
యాద్యైరమార్గగమ్ । ఏషామాతేవవాత్సల్యం జనయన్తీప్రియాశ
యే । విస్మయదోషానఖిలాన్ లక్ష్మీస్సప్తజనయత్వముమ్ । గుణరూప
విలాపైస్సైవజగదీశానమీశ్వరీ । స్వసాశ్రితాపరాధానా మనభి
జ్ఞంకరోత్యసా । తస్మాత్తత్వవిదాంపుంసాం శరణ్యాశ్రయణాథినామ్ ।
లక్ష్మీపురుషకారేణ నిర్దిష్టాసీన్మహాత్మభిః । తస్మాత్సాపేక్షసమృద్ధా
దన్యేషామమలాత్సనామ్ । దేవనూరిగురూణాంఘ్రి ఘటకత్వంనతు
స్వతః । ససమృద్ధస్తు శేషత్వ మేషాంశ్రీమతిశేషిణి । యతస్సర్వస్యస
ర్వేశే సశ్రీద్వారాసమన్వయః । అనయోగ్మిభితందేవేగుణజాతంనిబో
ధయత్ । వ్యసక్త్యాశ్రయణీయత్వం నారాయణపదత్వతః । ఏతేపు
రుషకారేణ సముద్భవాగ్మగుణాయది తద్యుక్తోపాయసాధ్యత్వం సా
పేక్షత్వంతథాభవేత్ । సత్కార్యవాదానుమతేస్తథాశ్రుత్యాదిదర్శ
నాత్ । స్వావిర్భావాత్మకోమోక్షో హేతుసాధ్యతయామతః । అతో

త్రహేత్వపేక్షస్య సిద్ధత్వాదిసంసిద్ధ్యతి | సకేవలంహివాత్సల్య ప్రముఖస్యైవదృశ్యతే | జ్ఞానాదేరప్యభిప్రాయ కారిత్యే హేత్వపేక్షతా | ధయాసాహిత్యమాత్రేణైరిపేక్ష్యచ్ఛమాస్మభూత్ | తస్యాః పురుషకారేణ సముద్భావ్యత్వసిద్ధితః | స్త్రీత్వమార్దవసంసిద్ధాద్దయాదిగుణసశ్రయత్ | దేవీదేవేనసంశ్లేష్టాత్తదయోన్మేషకారణీ | అన్యథావత్సలత్వాదేరుదయోపినసమ్భవేత్ | అతః పురుషకారోత్రదయోద్భావకకార్యతే | తదపేక్షదయాసాధ్యగుణసామ్ముఖ్యజ్ఞానభిజ్ఞే | ఉపాయేతునసిద్ధత్వనిరపేక్షత్వసమ్భవః | ఇత్యేతదసమీచీనంచోద్యమిత్యవగమ్యతామ్ | అజ్ఞాతోపాయతత్వానాం స్వబుధ్యాకల్పితత్వతః | ఉపాయోపేయభావశ్చ వస్తుసత్తాసమన్వితః | హేయప్రతిభటత్వాచ్చకల్మాణాత్మత్వతోపిచ | తదేతదుభయంలిక్ష్ణు పరస్యైవవావగమ్యతే | సర్వపాపౌదయాత్సర్వలోకకామేశతాశ్రితేః | ఏవంపరస్యోపాయత్యేస్వనిరూపకయాశ్రియా | సమ్భావితగుణోన్మేషాత్సాపేక్షత్వంససమ్భవేత్ | శ్రియాస్వస్త్వైకశేషత్వాత్సదేవ్రారత్నదీప్తివత్ | తదాయత్తద్ధితాయామప్యనన్యాధీనవైభవః | ఇత్యాచార్యోకబిష్టత్వాచ్చాస్త్రతాత్పర్యతోపివా | పరస్యశ్రీనివాసత్వమపరాధీనతావహమ్ | ఇతిచ;

యద్యప్యస్త్రీవేత్వాదివిభోచిత్యన్తోగ్రన్తః - అత్రవత్సలభగవదభిప్రాయేణ పురుషకారాపేక్షావిరహేపిచేతనస్యాపరాధభీతస్య తదపేక్షాస్త్రీవేత్వేవమర్థకతయా తత్వదీపేయోజితః. కృష్ణపాదైశ్చఅశ్రయణోపయికవాత్సల్యాదిగుణానాం లక్ష్మ్యుద్భావ్యత్వేపి జ్ఞానశక్తివిజ్ఞప్తైస్యోపాయత్వాత్తయోశ్చ కదాచిత్తిరోధానేస్పష్ట్యాదివిచ్ఛేదప్రసక్తాత్, నిత్యోద్భూతత్వేన అనుద్భావ్యత్వాత్సాహేత్వసాధ్యత్వాదిప్రసక్తిరితిపరిహృతమ్; తథాప్యేవంసతిప్రతిపక్షకార

వరణస్య పాక్షికత్వాపత్తైర్వాస్తవప్రయోజనవిరహప్రసక్తాత్, “మ
మాపిచమతమ్” “మత్తు మాంప్రాప్య” ఇత్యాది భగవదుక్తిదర్శనాచ్చ
అతిశయాథతయాప్రథమముపాత్తంపక్షంసరిత్యజ్య, “పితేవత్వత్ప్రే
యాన్” ఇత్యాచార్యోక్త్యనుసారేణ, “పితేవభగవాన్” ఇత్యాదినో
ఋస్యస్తంపక్షౌ నరమపి, ఏతదుక్తమిత్యాదినాతత్వదీపికాభివృద్ధి, వాత్స
ల్యాద్యనుసంధానస్య వక్ష్యమాణరీత్యా ఆశ్రయణోపయోగి త్వేవివస్తు
సతాంతేమాం స్వీకారోపయోగితయా స్వీకారవిశిష్టస్యైవప్రాపాయ
తయాశ్రియో ఘటకత్వాభావౌక్తిర్నవిరుద్ధతే.

దోషాభవేయుతిన్యాయేన సాపరాధేజ్ఞానాదీనాం వివరీతకా
ర్యహేతుతాయావపప్రసక్త్యాలక్ష్మ్యేతదుద్భవితకరుణయాతత్సాం
ముఖ్యాపాదనస్య అవశ్యకతయా ప్రసజ్యమానయోస్సాధ్యసాపేక్ష
త్వయోస్సత్వశ్చీరిత్యాదిరీత్యైవ పరిహారస్యవక్తవ్యతయా అధి
కారిసాపేక్షత్వవత్పురుషకార సాపేక్షత్వస్యాఋస్యత్రాభిధానాచ్చ
కార్యాం శేనైరిపేక్ష్యే, కార్యానుకూలశక్తేసిద్ధత్వేచకృష్టపాదోక్తే
స్తాత్పర్యం వక్తవ్యమితితద్విరోధః; గుణదైవరాశ్యంభరస్వీకార
తదుత్తరకార్యోపయోగప్రయుక్తమ్.

అథవా, సాపరాధోయం మాంమాప్రపద్యతామితిభగవతో
శనుమతిరేవలక్ష్మ్యానివర్త్యతే; శరణ్యాననుమతాచప్రపత్తిర్నసాధ
నమ్; అతోలక్ష్మ్యఘటనస్యాభావేనకార్యసిద్ధిః; అస్మిన్నపిపక్షేవిధేరే
వతదనుమతిజ్ఞాపకత్వాత్ పురుషకారవరణస్యాపివిహితత్వాత్, కే
వలశరణాగతేరసనుమతత్వచ్ఛక్తౌతాయాఅపితస్యా స్వీకారాప్ర
యోజకత్వం నిగ్రహజనకత్వంవా; తచ్చలోకదృష్ట్యాప్రసక్తమ్; లక్ష్మీ
సద్భావేతస్యైవప్రాశ్రయణస్య ఫలావ్యభిచారిత్వమ్; తదభావేవివరీత
త్వచ్ఛేతి, మత్తు మాంప్రాప్యేతివచనాదేవావగమ్యతగ్గతినానుపపత్తిః;

(౮) పెరియపిరాట్టియారాలే పేతాకైయావతు- ఇవళి పురుష
కారమానాలల్లతు ఈశ్వరన్ కార్యమ్ శెయ్యానైన్.

“అర్థస్వభావానుష్ఠానలోకదృష్టిగురూక్తిభిః శ్రుత్యాన్తప్రత్యా
చసంసిద్ధంఘటకార్థావలంబనమ్॥” అర్థస్వభావః-పితేవేత్త్యాదిన్ క్తః.
విస్మాక్యే త్యేతదవిజ్ఞాతేత్వాదివన్నిగ్రహభిసద్ధినివృత్తిపరమ్. అనుష్ఠా
నమ్-(౧) “సీతానమతుంకాకుత్స్థమిదంపచనమబ్రవీత్” (౨) “సభ్రా
తుశ్చరణౌగాఢంనిపీడ్యరఘునందనః । సీతామువాచాతియశారాఘవ
ఇచ్ఛమహావ్రతమ్” ఇత్యాదిషు లక్షణాదీనామ్; లోకదృష్టిః - అన్తః
పురపరికరవిషయేరాజ్ఞామల్పప్రసాదకైః క్షమాదర్శనమ్; (౩) “మా
తర్లక్ష్మీ” ఇతిశ్లోకేవ్యేషార్థోవివక్షితః. గురూక్తిః-పరాజ్ఞుశాదినూక్తిః.
శ్రుతిః-(౪) “చంద్రాంప్రభాసామ్” ఇత్యాదికా; స్మృతిః-(౫) “వాచః
పరమ్” ఇత్యాదికేతిరహస్యత్రయసారే; సర్వభాషినైతద్వ్యాపారేణ
వినాఫలసిద్ధిరితి, శ్రియాఫలసిద్ధిత్వే ప్రమాణాంతరానధిగతే ద్వయ
స్యతాత్పర్యమితిసుష్మాక్తమితి.

కేచిత్తు, శ్రియఃపురుషకారతానాశ్రయణసాపేక్షా. పురుష
కారభావోహిఫలభాగ్విషయః; తద్ధేతువిషయశ్చఆద్యోరావణాదివిష
యోలక్ష్యః (౬) “మిత్రమాపయికమ్” ఇత్యాద్యుపదేశాదహేతుకో
దృష్టః. ద్వితీయోపిరాక్షసీఃప్రతిత్రిజటయాప్రపత్తేరుపదిష్టత్యేపిరాక్ష
సీభిస్తదననుష్ఠానాత్; తత్రమానాభావాత్; విభీషణసహాయానాం
చతుర్ణామివతాసాంత్రిజటాభిమాననిష్ఠత్యేపిమానాభావాత్; దేహ

(౧) రా-అ-౧౫-౬

(౨) రా-అయో-౩౧-౨

(౩) క్రిగుణరత్న-

(౪) క్రినూక్తమ్

(౫)

(౬) రా-సుం-౨౧-౧౯

(గి) ద్వయత్తుక్కుఁధికారి - అకిచ్చన్యముమ్, అసన్యగతిత్వము ముడైయవన్.

సమృద్ధస్య రావణాదిసాధారణ్యాత్; కాకవిషయేపిసత్యేనైవదృశ్యతే; గురుపరమ్పరాయాన్తుశ్చయైనమితి శేషత్వానుసంధానమాశ్రయేన, నాశ్రయణమ్; తర్హి శ్రీధరాయనమితి త్రైవిభగవత్ప్రసత్తిసిద్ధేః, ద్వయవైయధ్యాత్; “శ్రయతేచపరంపదమ్” ఇత్యత్రలక్ష్యైభగవంతప్రతిపత్తి, “శ్రీయతేచ” ఇత్యత్రాపి ఇతరేషాంతచ్ఛేషత్వమేవోచ్యతే; నచ లక్ష్మీపురుషకారభావస్యనిష్ఠేతుకత్వే అతిప్రసక్తః. భగవత్సమాశ్రయణాన్ముఖ్యస్యాధికారత్వాత్; “స్తృప్తౌప్రపత్తిర్యాదృష్టాభావ్యకారైశ్చయాకృతా । క్రియస్సవ్యతఃప్రసన్నత్వాత్ కాకాదావ్యభిచారతః । అధికారస్యపూర్వార్థం కృతాసాపినసాధనమ్ । తస్మాత్పురుషకారత్వమహేతుకమితిస్థితిః” ఇత్యాహుః.

నలభ్యతేధికారీవేతిద్వయవైభవమాహ(ద్వయత్తుక్కుఁతి). ద్వయబోధ్యప్రపత్త్యధికారవిషయద్వయాధికారఉచ్యతే; తస్యచమన్త్రస్య, “కర్మణఃకమలాసన । నలభ్యతేధికారీవా” ఇత్యుక్తే; అర్థితవ్విశిష్టంహి సామర్థ్యంసర్వత్రాధికారః. తదుక్తమ్; “అర్థితేనసమర్థతాత్రికతనుస్సమ్పిణ్డీతాధిక్రీయా” ఇతి. ఉపాయానుష్ఠానానుగుణజ్ఞానశక్తిగుణజాత్యాదిరూపయోగ్యతాత్మకం సామర్థ్యమర్థితేన విశిష్టమధికారఇత్యర్థః.

ప్రాణభృన్నాన్యయేనత్రితయసముదాయే సామర్థ్యశబ్దప్రయోగఇతిబోధ్యమ్. యద్వతాముపాయోవిధీయతేసోఽధికారః. ఉపాయోచవిధేయత్వం క్వచిదజ్ఞాతజ్ఞానసంవిషయత్వమ్, క్వచిదప్రపత్తప్ర

వర్తనవిషత్వమ్; సిద్ధతాచాధికారస్వప్రమాణాన్తరాధీనానుష్ఠానేన
వాస్వతఏవవా; ఫలకామనాయా అగ్న్యదేశ్చాధికారత్వదర్శనాత్;
అధికారిణస్సాధ్యత్వేనానూద్యమానం ఫలమ్; తదర్థత్వేనవిధేయ
ఉపాయః.

ముముక్షుత్వసమ్మన్థజ్ఞానాదీనాం భక్తసాధారణ్యేపి, ఆకిచ్చ
న్యాసస్యగతిత్వే విశేషాధికారః; ఏతత్ప్రమానాధికరణార్థిత్వసామర్థ్యే
ప్రపత్త్యధికారఇతియావత్; ఆకిచ్చన్యమ్ - ఉపాయాన్తరాభావః.
నతుతత్సామర్థ్యాభావః. నాధాదీనామనధికారప్రసక్తాత్; ఆకిచ్చన్య
ముపాయాన్తరసామర్థ్యాభావఇతి రహస్యత్రయసారవాక్యేపి. ఉపా
యాన్తరానుగుణజ్ఞానాద్యభావః; ఆకిచ్చన్యనిబద్ధనమిత్యగ్రిమ వాక్యా
నురోధాత్, ఉపాయాన్తరాభావఏవవివక్షితః. సామర్థ్యశబ్దః-సామ
ర్థ్యాభావప్రయుక్త ఏవాభావోఽధికారః;నతులఘూపాయకృతజ్ఞాప
నార్థఇతికైశ్చిద్వాచ్యభూతమ్; తదాఉపాయాన్తరశూన్యస్యాపి ఉపా
యాన్తరేణాపి సాధయితుంశక్యతఇతి జానతోఽధికారవారణాయ
ప్రపన్నపరిత్రాణే అజ్ఞానాశక్తిశాస్త్రాయతమోగ్యతావిరహ ఫల
విశమ్భాక్షమత్వాత్ప్రస్తవారతస్త్రిజ్ఞానాధికోపాయాన్తరానర్హత్వ
బుద్ధిరాకిచ్చన్య మిత్యుక్తమ్;

త్యాగాభావాత్ఫలాభావఇతితత్సాధారణ్యేపి అధికారస్యనక్ష
తిరిత్యభిప్రాయేణ, ఉపాయాన్తరాహిత్యమాకిచ్చన్యమితి వరవర
మునిభిరుక్తమ్; ఆకిచ్చనశబ్దోహి - నాస్తికిచ్చనయస్యేతి వ్యుత్పత్త్యా
సాధనరహితతామేవ సాక్షాదప్రేధయతి; ఆకిచ్చనోనన్యగతిరిత్యత్రతు
నధర్మనిష్ఠఇత్యాదివైవ నిరుపాయతాప్రతీతేః; ఆకిచ్చనశబ్దః - “ఇ

చ్చాధికారశకనానుశయానభిజ్ఞః ” ఇత్యేతదర్శకతయా కృష్ణపాదై
ర్వావిభావః.

విశేషాభావకూటహేతుక సామాన్యాభావపరతయా, తత్ర
శ్లోకేఽనుశబ్దః-నిరుపాయత్వపరవేతిరహస్యరతా; “ అనన్యశరణః ”
“ పుకలాన్తిల్లా ” ఇత్యాద్యనురోధాద్యోగ్యతాపర్యంతోపాయ విరహా
వివక్షితఇతి జ్ఞాపనార్థత్వమేవవా ప్రపన్నపరిత్రాణగ్రంథస్య; అతఏవ
రహస్యత్రయసారే, ఉపాయాంతరోపేయాన్తరాస్పృష్టో మన్తస్య
పూర్ణాధికారీత్యుక్తమ్. ఉపాయాన్తరేణాపిమయాసాధయితుంశక్యత
ఇతి బుద్ధివిరహావపహితదస్పర్శః, అతఏవహి, “ అనాగతానన్తకాల
సమీక్షయాశ్చ దృష్టసన్తారోపాయః ” ఇత్యుక్తంగద్యే,

అనన్యగతిత్వోపునఃరక్షకాన్తరరాహిత్యమ్, ప్రయోజనాన్తర
రాహిత్యఞ్చ; “ అనన్యశరణానాన్చ తథైవానన్యసేవినామ్ । అనన్య
సాధనానాన్చ వక్తవ్యాయస్త్రీఉత్తమః ” ఇతివాద్యే; శరణశబ్దశ్చే
దుపాయపరః, సాధనశబ్దః-కర్మణిప్యత్యాద్యోహేతావితి; యద్వా
ప్రయోజనపరః; గృహార్థశ్చేత్ప్రాప్యపరః; యథాశ్రుతఏవ సాధన
శబ్దోబోధ్యః; రాహిత్యఞ్చత్రవైముఖ్యమ్; తేనదేవతాన్తరేష్వపి
భగవత్తైల్యబుద్ధ్యామోక్షప్రదత్వజ్ఞానేనశ్యేవ పాక్షికతయా భగవ
న్తు మోక్షార్థమాశ్రయతోనాధికారిత్వప్రసక్తిః.

సవాప్రయోజనాన్తరాధికారిణః, అలభ్యప్రయోజనస్యతథా
త్వాపత్తిః; విశిష్టఫలశరణాగతేరేవద్వయబోధ్యతయాతత్రసప్రయో
జనాన్తరాధికోధికారః; గతిశబ్దః-కర్మణిప్యత్ప్రత్యూహాధ్యాపప్రయో
జనరక్షకాభిధాయా; ప్రయోజనాన్తరవైముఖ్యాదేవ, బ్రహ్మాణంశితి
కణ్ఠశ్చోతిరీత్యా శరణ్యాన్తరవైముఖ్యస్వార్థ సిద్ధతానాశంకాసీయా;
సత్యపి తస్మిన్ సామ్యబుద్ధిమతస్తదభావాత్;

అతః, “యథావాయో స్తృణాగ్రాణి వశంయాన్తిబలీయసః! ధాతు రేవవశంయాన్తిసర్వభూతానిధారత”(౧) “ఆబ్రహ్మస్తమృతసర్వస్త జగదస్త్యవస్థితాః । ప్రాణినఃకర్మజనిత సంసారవశవర్తిసః” యత స్తతోనతే ధ్యానేధ్యానినాముపకారకాః । అవిద్యా స్తగతాస్సర్వేతే హిసంసారగోచరాః ।” ఇత్యాదివచనసిద్ధ స్వపరసాధారణ భగవద ధీనత్వజ్ఞానాధీనం శరణ్యాన్తరవైముఖ్యమప్యధికార ఇత్యావశ్యమ్; (౨) “సపిత్రాచపరిత్యక్త స్సరైశ్చసమహ్నిభిః” ఇతిరక్షకాన్తర వైముఖ్యస్యాధికారత్వం ప్రతీయతే; ప్రస్తుతరక్షకాన్తరవైముఖ్యస్య ఉపాసకసాధారణ్యేపి, ఆశ్చర్యసహకృతస్య తస్యవిశేషాధికారత్వ ప్రతిపాదనమవిరుద్ధమ్.

వస్తుతోముముక్షుత్వాదీనామప్యేవంవిశేషాధికారకోటినివే శప్రసక్తాత్, ఫలవిశమ్భాసహత్వప్రయుక్త ప్రయోజనాన్తరవైము ఖ్యప్రయుక్త శరణ్యాన్తరవైముఖ్యమేవ విశేషాధికారః. తస్యఫల విశమ్భక్షమేషూపాసకేష్వభావాత్; వస్వాదిప్రాప్తిపూర్వక బ్రహ్మ ప్రాప్త్యాదిఫలకానామప్యూపాసనానాండర్శనాత్; అతఏవ ప్రయోజ నాన్తరవైముఖ్యమప్యతాన్తర్గతమేవేతి ప్రపన్న పరిత్రాణాదిషుతద నుక్తిః ;

అథవా, శరణ్యాన్తరవైముఖ్యంశరణ్యతయావరణీయస్యాస్య స్యాభావజ్ఞానమ్; అయమేవ శరణవరణాహ్లో నాన్యఇతిజ్ఞానమితియా వత్; నచేదృశంజ్ఞానంసాధనాన్తరమవలమ్బ్యమానస్య భక్తస్యసమ్మి వతీతివిశేషాధికారతోపపన్నా; గమిధాతోశ్చరణంగచ్ఛేత్వాదా వివజ్ఞానవిశేషార్థతయా కర్మణివృత్త్యైవశరణ్యలాభః.

నచైతదుపాయాన్తరరాహిత్యేనై నసిద్ధమిత్యా కిచ్చన్యాసతిరిక్తతా; నాస్తికిచ్చనయస్యేతిషష్ఠ్యాకృతీసాధ్యత్వబోధనాత్. అకిచ్చన ఇత్యస్యనధర్మనిష్ఠఇత్యాదినా వివరణాత్, ఉపాయానపేక్షరక్షకత్వమేవశరణ్యత్వమితిపక్షే ఉపాయత్వస్యరక్షకత్వవిశేషరూపతయారక్షకాన్తరవైముఖ్యమిత్యాచార్యోక్తిర్నవిరుధ్యతే; ఉపాయత్వేనవరణీయత్వస్యరక్షకత్వనియతత్వాద్వా; ఏవచ్చ శరణ్యాన్తరవైముఖ్యకథనం ప్రయోజనాన్తరవైముఖ్యస్యాపుష్పలక్షణమ్.

అథవా, తీవ్రముముక్షుత్వాభావే దేహనువృత్త్యాదిప్రయోజనాన్తరసక్తోయదిమోక్షార్థంప్రపద్యతే; తదాప్రయోజనాన్తరానుగుణ్యేనమోక్షవిశిష్టమితివేదాన్తాచార్యోక్తేః ప్రయోజనాన్తరవైముఖ్యంఫలవిశిష్టప్రయోజకప్రయోజనాభిలాషనిరహః; సచ అవిశిష్టితఫలకామస్యైవాధికారఇత్యవ్యాపకత్వాత్తదకథనమ్.

ఉత్తరఖణ్డేనై శ్వర్యాదేః ప్రపత్త్యుద్దేశ్యత్వాభావమాత్రప్రతీతానపిదేహాన్తరాప్రయోజకేదానీన్తనై శ్వర్యా ద్యభిలాషమాత్రస్య తేనానివారితత్వాత్; నతుతద్యాచనంభగవన్తంప్రతికార్యమ్; “అన్నపానంధనంవస్త్రి మాయురారోగ్యమాన్వదమ్ । ఆపద్యపినయాచేత పూజకఃపురుషోత్తమమ్ । నాప్రసన్నోదదామ్యేతద్యాచితోపిదినేదినే । అయాచితోపితత్సర్వం ప్రసన్నోవిధధామ్యహమ్ ” ఇతి భగవదుక్తేః, సంహితాన్తరేచ, “ తత్పానభక్షిజ్ఞానాభ్యాం ఫలమన్యత్కదాచన । నయాచేత్పురుషోవిష్ణుం యాచనాన్న శ్యతిధ్రువమ్ ॥ ” ఇతి.

నచతత్సాధనధర్మానుష్ఠానసమ్మనః; “త్రైవిధికాన్త్యజేద్ధర్మాన్ ” ఇతినిషేధాత్; అతోమన్వాధికారిణస్సర్వవశేనాగతేన

ఫలేన “యదృచ్ఛాల్లాభసమృద్ధిః” ఇతి సన్తోషః; తీవ్రతమముముక్షుత్వ
వతత రస్యతు- “క్షేత్రాణిమిత్రాణిగృహాణినాథ” ఇతిన్యాయేన ప్రాతి
కూల్యజ్ఞానమితి విశేషః; భక్తిజ్ఞానగ్రహణస్య పలక్షణత్వాత్, పూర్వే
పాంభాగవతకటాక్షాఽచార్యవశగత్వవిశిష్ట పరివర్తనవిగ్రహవిశేషా
నుభవమౌతుకరణవిశిష్ట దేశావస్థానభాగవతసమృద్ధ్యాదిప్రార్థనాన
విరుద్ధస్తే; “భక్తిజ్ఞానాదివృద్ధిం పరిచరణగుణాః సత్సమృద్ధిజ్ఞానము
క్తానిత్యంయూచేదనస్య సైదపిభగవత స్తస్య యద్వాప్తవర్గాత్ ” ఇ
త్యాహుః.

నచైవంసర్వాధికారత్వాసమ్భవః; ప్రపత్తేజ్ఞానాదినియతత్వా
భావమాత్రేణతమపవత్తే; సచశ్రుతివిహితాయాప్రపత్తేః భక్తేరివ
సర్వాధికారత్వాసమ్భవః; సత్యవచనంహింసాదావ్యభిచారేణతస్యా
తాప్రయోజకత్వాత్;

నచైవమపశూద్రాధికరణవిరోధః; అగ్నిది సాధ్యయజ్ఞవే
దానువచనాద్యజ్ఞకతయూతత్రీభక్తావసాధికారప్రతిపాదనాత్; సచ
బ్రహ్మస్వరూపతదుపాసనప్రకారమజానతస్తనువసంహారసామర్థ్యాభా
వాదుపాసనవిధినామేవాతిరిక్తజ్ఞానాపేక్షకత్వకల్పనేగారవాత్, అధ్య
యనవిధిసిద్ధస్వాభ్యాససంపూర్ణజ్ఞానమేవోపజీవస్తీతిభాషితోన్యాయః
ప్రపత్తావపినమితివాచ్యమే: “సర్వస్యశరణంసుహృత్” ఇతి
శ్రుత్యాఉపాయస్యసర్వాధికారత్వావగమాత్;

తచ్ఛరణతాయాశ్చ తత్త్వికారమస్తరేణాసమ్భవాత్, శ్రు
త్యైవసర్వాధికారతోక్త్యాతద్విరోధేనన్యాయాప్రవృత్తే; జానశ్రు
తేశ్శూద్రేత్యామస్త్రీణదర్శనాన్నాయాప్రవృత్తిమాశ్చైవవిహి

(౬) ఇన్ద్రైరణ్ణమ్ ప్రపన్న పరిత్రాణ త్తిలే శోనోమ్.

శారీరకాపశూద్రాధికరణప్రవృత్తిః; “సర్వలోకశరణ్యాయ” ఇతిచసా
శ్రుతిరుపబృంహ్యతే; నాత్వతతస్తేచ- “త్రయాణాంక్షత్రియాదీనాం
ప్రపన్నానాశ్చతత్వతః । అమస్తమధికాంస్తు చాతుర్వ్యాహక్రియా
క్రమః” ఇతి, “సర్వవచప్రపద్యేరక సర్వధాతారమచ్యుతమ్” ఇతి
చోచ్యతే; అతఃకేఞ్చన్యాదీసమవహితానాం సర్వేషామధికారఇతి.

తదిదముక్తమ్ - “వస్త్యాజేరనపేక్షణ త్తనుభృతాంసత్యాదివ
ద్వాన్యపిని శ్రోతీసర్వశరణ్యతాభగపతస్తస్మత్త్యాపిసత్యాపితా । స
త్యాదిష్వివనైగమేష్వధికృతస్సర్వాస్పదేసత్పథే” ఇతిచ; “సలభ్యతే
ధికారీవా” ఇత్యాదికస్తవిశ్వాసచార్లభ్యపరమితి సతదర్శవ్యత్వాద
సంవిఫలమితిభావః.

కేచిన్తు, ప్రపత్తేర్భగవదుపాయభావప్రయోజకతయా తది
చ్ఛాతావత్తత్రాధికారః. తత్రాకించస్య హేతురిత్యాహుః.

సన్వాకించస్యముపాయాభావరూపం తద్యోగ్యేతిప్రసక్తమ్;
అనన్యగతిత్వఇచ్చనప్రాపకాన్తరరాహిత్యమ్, పానముక్తప్రసక్తాదిత్యత
అహ (ఇన్ద్రైరణ్ణమితి). ప్రపన్న పరిత్రాణేఉపపదనీయాధిక్యాత్ప్రభ
మమనన్యగతితోక్తిః; తచ్చఉపాయనిరూపకరక్షకాన్తరరాహిత్యమ్;

తత్రయద్యపిప్రపన్నస్య ప్రయోజనాన్తరాధిత్యాభావాత్,
మాత్రాదీనాం మోక్షప్రదత్వాప్రసక్తే, తద్రక్షకతానిరాకరణంనా
త్యన్తోపయోగి; తథాపినిరుపాయవిషయేసన్నుద్ధసతశ్చక్తస్యకేపాయ
నిరపేక్షరక్షకత్వ స్యాచిత్యాత్తత్ప్రహణేనానిష్టోత్పాదకతయాశక్య
రిక్షణకర్తృత్వమపితేషాంయదానాస్తి, తదాదూరాపేతంతేషాం

మోక్షప్రదత్వమిత్వభిప్రాయకమతిశయాగ్ధం “భాగ్యాత్కల్పిత్యా రభ్య నశన్పక్కల్ కాణలామ్” ఇత్యన్తమ్; మాతృత్వాదీనాం రక్షణప్ర యోజక త్వేవ్యభిచారాత్, క్షవిద్ధిత్వశ్యమానమపిమాత్రాచారక్ష కత్వం పరాయ త్తమేవేతిహృదయమ్ ;

(౧) “యఏషోన్మరాదిత్యేహిరణ్మయః పురుషోద్వశ్యతే” ఇత్యా దిత్వమణ్ణలేవస్థితస్యపురుషస్య పురుషసూక్తోక్తవర్ణ విశేషయోగప్రతీ తేః, తస్యైవమోక్షప్రదత్వమ్; అస్తువాపురుషసూక్తోదితోనారా యణః; తథాపి, “ఉదేతిహవైసర్వేభ్యః పాష్టభ్యోయఏవంవేద” ఇతి, తద్వేదసన్యాపిమోక్షసాధనతాశ్చాయతఏవ. అస్మృతయోనాసూ ర్యేజ్యోతిషిచమన్త్రః; స్మర్యతేచ, (౨) “ప్రశాసితారంసర్వేషామణీ యాంసమణీయసామ్రుక్తాభంస్వప్నధీగమ్యంవిశ్వాత్పురుషంపరమ్” ఇతి, మోక్షద్వారమనుత్తమమితిచ, సూర్యత్రయేతిచోక్త్యాతస్యసమ్మ ణ్ఘోషప్రతీయతే. “అసావాదిత్యోబ్రహ్మ” ఇతిచలరణ్యకేశుతమ్; తచ్చా దిత్వపరేణ పురాణేనోపబృహితం తస్యశక్తియోగంసాధయతి; నిరుపాధికజగద్రక్షకత్వస్యచ సర్వసిద్ధత్వాత్, గుణయోగోఽస్యస్త్యైవ; అతస్తస్యశరణ్యత్వముపపన్నమ్.

ఏవమధర్వశిఖాయాం ప్రణవమాత్రాణాంతిస్మాణాం పృథివ్యన్తరితాదిసమ్మన్తమభిధాయ “యావసానేనస్యచతుర్థ్యర్థమాత్రాసా సోమలోకః” ఇత్యభిధానేనప్రస్తుతస్యసామాఖ్యస్యచన్ద్రస్య “విద్యమతీ సర్వవర్ణాపురుషదైవత్యా” ఇతిపురుషశబ్దేన పరామర్శాత్, తస్యైవ నకారణమిత్వక్రే కారణశబ్దేనాభిధానముచితమ్; తస్యచ, కారణస్తు ధ్యేయఇతి మోక్షార్థోపాసనవిషయత్వం ప్రతీయతే.

వారాహేచ, “సోమఃపరఃపురుషః” ఇత్యుక్తమ్. పశ్చాత్తింశే
 “యోసాక్షేత్రజ్ఞసంజ్ఞోవై దేహస్మిన్ పురుషఃపరః । సోమస్స ఏవమస్త
 వ్యోదేహీనాంజనసంజ్ఞతః” ఇతి. (౧) “క్షేత్రజ్ఞఞ్చాసిమాంవిద్ధి” “సజ్గు
 ర్షణోనామజీవోజాయత” ఇత్యాదౌ జీవశబ్దక్షేత్రజ్ఞశబ్దయోః భగవతి
 సోమేపిప్రయోగమాత్రేణ నతస్యపరత్వసాక్షిః;

సప్తవశేషాయే, అగ్న్యశ్వేప్రభృతితిథ్యభిమానిదేవతానాం
 వైశ్వానరాదిభావేన శరీరమాశ్రితానాంపరస్పరంజ్యాయస్త్వవివా
 దేన తత్పరిచిక్షమయా ఏకైకశోనిర్గమేపి తత్ప్రస్తావోమేవపాలి
 తస్యశరీరస్య యథాపూర్వమవస్థానేన లజ్జితైస్తైస్సోమాఖ్యస్యపర
 మేశ్వరస్యస్తతస్యతద్విషయేప్రసాదంప్రతిపాద్య, “ఏతైర్ముక్తం
 క్షేత్రంముక్తావస్థన్తు తత్సహసా । సోమేనపాల్యమానంపురుషేణానన్ద
 రూపేణ । ఏవంవ్యసస్థితేసోమేషోడశాత్సన్యథాజరే । ప్రాగవస్థంశరీ
 రంతద్దప్రప్త్యాసర్వజ్ఞపాలితమ్ । తాఃక్షేత్రదేవతాస్సర్వావై లక్ష్మ్యంభా
 వమాశ్రితాః । తమేవతుప్తువుస్సర్వాస్సోమాఖ్యంపరమేశ్వరమ్” ఇత్యా
 దినా, సోమోస్తాకంబ్రాహ్మణానాంరాజేత్యాదౌచసమ్భుద్ధఃప్రతీయతే;
 “తిక్తాంశుజనితంతాపం నిశ్యేతారాఽతిశ్శమమ్” ఇతిచోపకారకతయా
 గుణయోగసిద్ధిః. అతశ్చవ్రాద్దిత్యయోశ్శరణ్యత్వేబాధకాభావఇతి,
 “ఇవర్కళిత్యాదినా” ఎన్నెన్నిత్ ఇత్యస్తేనశక్యేతమ్.

(౨) “ఏతస్యనాలక్షరస్యప్రశాసనేగార్గీసూర్యాచస్త్రీమసావి
 ధృతౌతిషతః” (౩) “భీషోదేతిసూర్యః,” “భయాత్తపతిసూర్యః” “య
 స్యాదిత్యోభాముపయుజ్యభాతి” “యేనసూర్యస్తపతితేజసేద్ధః” (౪) “య
 థాదిత్యగతంతేజోజగద్భాసయతేఖిలమ్ । యచ్ఛస్త్రీమసియచ్ఛాగ్నౌ

తత్తేజోవిద్ధిమామకమ్” (౧) “సూర్యాచంద్రమసౌధాతాయథాపూర్వ
మకల్పయత్” (౨) “చంద్రమామససోజాతః, చక్షోస్సూర్యోఽటఙ్గాయత”
(౩) “నారాయణాద్వాదశాదిత్యాస్సముత్పద్యంతే, నారాయణే ప్రణీ
యంతే,” ఇత్యాదిభిర్భగవత్సప్తస్తానాంతేషాం తదాజ్ఞావశవర్తినాం
తద్భూయాదేవసంఖ్యారాద్యభిధానాత్, నియతోదయాస్తమనాదిభిస్స
చ్చక్షత్వాభావస్యనచనపరామర్శయంతరేణాపినిజేతుంశక్యత్వాత్;

“విష్ణుశక్తిరవస్థానంసదాదిత్యేకరోతినా । నోదేతానాస్తమే
తాచ” ఇతి తదన్తర్వర్తికోవిగ్రహ విశిష్టస్యోదయాస్తమయాభావప్ర
తీతే, సూర్యాదీనాందైత్యరాక్షసపీడితత్వాదేష్వపురాణప్రసిద్ధత్వా
త్; “సోమస్యవై రాజ్ఞః” “అసావాదిత్యోసవ్యరోచత” ఇత్యాదినాస్ఫు
టా కర్తవ్యత్వప్రతీతే, నతేషాంశక్తిగుణయోగావిత్కృత్మే, (అవ
రోకఃకుక్కిత్యాదినా). “యఏషాన్తరాదిత్యే” ఇతిశ్రుతిః - యోగార్ణవే
ఉపబృంహితా; - “ఆదిత్యమణ్డలేతత్రపశ్యేద్విష్ణుంపరాత్పరమ్ । సర్వా
ధారంవాసుదేవమీశానంశినమచ్యుతమ్ ॥ ఈశ్వరంసర్వభూతానాం
సర్వలోకాభయప్రదమ్ । విజానన్తంసదాసర్వం భాసయన్తంరవిన
దా” ఇత్యాదినా; “ధ్యేయస్సదా” ఇతిచన్సర్వతే.

“కింస్విద్రతాన్తరాభూతు యేనేమేవిధృతేఉభే” ఇతిద్యౌవా
పృథివీధారకసూర్యమణ్డలాన్తర్వర్తిత్వవిషయకప్రశ్నే - “విష్ణునావిధృ
తేభూమీ” ఇత్యుత్తరేణస్వాన్తర్వర్తినాగుప్యేన విష్ణురూపేణతేజ
సా సూర్యమణ్డలస్యద్యౌవాపృథివీధారకత్వమిత్యుక్తే, భగవత ఆది
త్యమణ్డలాన్తర్వర్తిత్వచువగవ్యతే.

“ప్రశాసితారంసర్వేషామ్” ఇత్యత్రాపివిశేషానుక్రేః, పురుష
 శ్రుతేః, “అనీదిదమిత్యారభ్య-తేననారాయణస్తన్మతః” ఇత్యస్తేన
 నారాయణస్యైవఅదాపుపక్షిస్తత్వాచ్చతత్పరత్వమేవోచితమ్. సూ
 ర్యాదిత్యశబ్దా- “ఆదిత్యోహ్యదిభూతత్వాత్ప్రసూత్యాసూర్యఉచ్య
 తే” ఇతివచనేనైవనిర్వృత్తాః; అసావితినిర్దేశోమణ్డలనిఽన్ధనః; ఆదిత్య
 ఇవ భగవత్సపినమ్భనత్వేవ; బ్రహ్మదృష్టివరోవా. “ఉద్యంతమస్తం
 యస్తమాదిత్యమభిధ్యాయన్” ఇతిశ్రవణాత్, శరీరిపర్యంతోవాఆది
 త్యశబ్దః. మోక్షద్వారత్వం తన్మణ్డలభేదనేనైవమోక్షాయగమనా
 త్; ఆదిత్యపురాణం విరుద్ధం శేత్యాజ్యమ్. విరోధాధికరణనయాత్.

అధర్వశిఖాయాంసాసోమలోకఇతి-నచన్ద్రలోకఉచ్యతే. ద్యు
 గ్రహణేనచారితార్థ్యాత్; ఊర్ధ్వంహ్యదిత్యాదాధ్రివంమ్యలోకః. త
 త్రబ్రాహ్మణపరివ్రాజకనయాత్, ఉచైచ్చగదేనేతివత్ పృథగుక్తి
 సమ్భవేష్యాచిత్యాత్తాపనీయోదితసోమాఖ్య నృసింహలోకాభిధాన
 మేవోచితమ్. వారాహేషి “సర్వదేవాస్సపితరో బ్రహ్మద్యాశ్చా
 ణ్డచుర్యగాః । విష్ణోస్సకాశాదుద్భూతా ఇతీయంవై దిశీశ్రుతిః” ఇత్యు
 పక్రమాత్, “ఏవంవేదాంతపురుషఃప్రోక్తోనారాయణస్తన్మతః”
 ఇత్యుపసంహారాచ్చ, సోమాఖ్యఃపరమేశ్వరోనారాయణవః ; భగ
 వద్బుద్ధ్యభిమానిన్యాలత్యైమ్, “ఉమేతిసంజ్ఞయాసాతు తదాదిత్యే
 వ్యవస్థితా” ఇత్యుమాసంజ్ఞకత్వకథనాత్ ; నచసోమోస్తాకమిత్యుక్తి
 మాత్రేణమోక్షార్థశరణపరణార్హత్వసిద్ధిరీత్యాశయః.

“ఈశానమస్యజగతస్సువర్తమానమింద్రితస్థుపః; ఇంద్రో
 రాజాజగతశ్చక్షణీనామ్” “ఇంద్రోమాయాభిః పురురూపఈయతే” “య
 స్సప్తసింధూంరదధాత్పుధివ్యామ్, యస్సప్తలోకానకృణోద్దిశశ్చ, నకి
 రిన్ద్రస్త్వదుత్తరః” ఇత్యాదిభిర్దన్ద్యుస్థానోత్తరవైభవప్రతితేః, తస్యరక్ష

కతామాశఙ్క్య “త్రైలోక్యత్తుక్కుమ్” ఇత్యాది నానిరాకృతమ్. “ఇన్ద్రోవై నిధిలగ్నాప్రతిష్ఠితః, సోమరేభ్యోవిభేత్” ఇతిశ్మృతిః “సమపదమ్” ఇత్యత్రాభిప్రేతా; దుర్వాససశ్వాపాదివృత్తాః “శాపాః పహతనాయ్” ఇత్యత్రవివక్షితః; (బ్రహ్మోతి) “తంఘాతాన్యభ్యక్రో శ్చబ్రహ్మహన్తి” ఇత్యాదికాశ్మృతిహాభిమతా; శేషంస్పష్టమ్; ఈశానమస్యేత్యాద్యాపేక్షికవిషయః. “ఇన్ద్రోమాయాభిః” ఇత్యత్ర నకారణత్వ మోక్షప్రదత్వేడక్తే; ప్రకరణాత్తు భగవత్పురమేవతత్; “ఇత్థంసన్తవిన్ద్రో ఇత్యాచక్షతే” ఇతిబృహదారణ్యకమ్; “ఐశ్వర్యాది న్ద్రీడుచ్యతే” ఇతి పౌరాణికంవచః, (౧) “భీమాస్మాదగ్నిశ్చేద్యశ్చ” (౨) “ముఖాద్విప్రశ్చిన్నశ్చ” (౩) “నారాయణాద్ద్వోజాయతే” “ఇన్ద్రోవై దేవానామానుజావరతసీత్, సప్రజాపతిముపాధావత్, శ త్పుర్యేజసీతి, సదృజ్ దేవతాభిరాసీత్” ఇత్యాదికాశ్మృతయోతోగ్ర దాహార్యాః.

(౪) “హిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాగ్రే” (౫) “ధాతాయథా పూర్వమకల్పయత్” (౬) “ప్రజాపతిశ్చరతిగర్భేలన్తః” “ప్రజాపతే స్సభాంవేశ్మప్రపద్యే” “ప్రజాపతిఃప్రజాలస్పృజత” ఇత్యాదిభిర్బ్రహ్మణో జగత్కారణత్వాద్యవగతే స్తస్యశరణ్యత్వం న్యాదిత్యాశఙ్క్య “బ్రహ్మ వ్రమ్” ఇత్యాది నానివారితా; (౩) “నారాయణాద్బ్రహ్మజాయతే” “బ్రహ్మ వైబ్రహ్మణంపుష్కరపర్ణేనసర్జ” (౨) “సబ్రహ్మనేశానః” “సబ్రహ్మణ చశఙ్కరః” “హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయమానమ్” “హిరణ్యగర్భంజ నయామాసపూర్వమ్” “సప్రజాపతిరేకః పుష్కరపర్ణేనమభవత్”

(౧) త్రై-ల-౦

(౨) పురుషసూక్త

(౩) నారాయణోప

(౪) యజు-౪-కా-

(౫) త్రై-నా-

(౬) యజు-అర-

(౭) మహాోపని

(౧) “యోబ్రహ్మణంవిదధాతిపూర్వమ్” (౨) “యన్నాభిపద్మాదభవ
న్మహాత్మా ప్రజాపతిశ్వశ్వసృగ్విశ్వరూపః” తతపతేవ్యజాయంత, హిర
ణ్యగర్భోగ్నిర్యమోవరుణరుద్రేంద్రాః, తంబ్రహ్మణంతమ్మపింసుమే
ధామ్” (౩) “సబ్రహ్మనశివస్సేంద్రః” ఇత్యాదిశుక్తిభిర్భృహ్మణస్సృ
జ్యత్వవిభూతిత్వాదివ్రతీతేర్నబ్రహ్మణః కారణత్వరక్షకత్వసమ్భవః.

“హిరణ్యగర్భః” ఇత్యప్తర్చస్య, “అద్భ్యస్సమ్భూతః” ఇత్య
నువాకేన లక్ష్మీపతిత్వలిజ్జబలసిద్ధనారాయణపరభావేనసహ, అమ్భసీ
త్యనేనైకవాక్యతాయాః, “అద్భ్యస్సమ్భూతోహిరణ్యగర్భఇత్యప్తే”
ఇతివిధానాద్భగవత్పరత్వమేవ; హిరణ్యగర్భశబ్దస్తుభగవన్నామసహ
నేపరితః; “హిరణ్యగర్భోద్యుతిమానేషచ్ఛన్దసిపత్యతే” ఇతివచనే
నైవనిర్వ్యుత్తః. ప్రజాపతిశబ్దోపి భగవన్నామనుపత్యతే. “రాజాధి
రాజసర్వేషాం విష్ణుర్భృహ్మయమోమహాన్ । ఈశ్వరంతంవిజానీను
స్ససితానప్రజాపతిః” ఇత్యాశ్వమేధికే భగవద్వాచకత్వేనోక్తః.

సప్తదశప్రజాపతిరిత్యత్ర *సనోవిష్ణురిత్యనుసారాత్, భగవా
నేవోచ్యతే; ఏవమేవహ్యత్కాశిశ్యామత్యస్య భగవదసాధారణత్వా
త్; “యమస్తస్ముద్రే” ఇతి లిక్గాత్, అమ్భసీత్యనువాకోభగవత్పర
ఏవ; “ధాతాయథాపూర్వమ్” ఇత్యత్కాశి అవాన్తరసృష్టివివక్షా
యాం చతుర్ముఖపరత్వేష్యదోషః; (౪) “తమసఃపరమోధాతా” “ఏష
ధాతావిధాతాచ” ఇతిభగవతిదృష్టప్రయోగోధాతృశబ్దః. సచ ప్రజా
పతివరోపబృంహణవశాత్తత్పారమ్యనిశ్చయః. తేషాంరాజసత్వేనపు
రాణేష్యేవవిభక్తత్వాత్;

సచ, ఉపబృంహణవిరహేశుక్తిర్ధనిశ్చయః; శుక్తిసావరస్యా

నుగుణతదవర తావ్రతిపాదకానేకోపబృంహణసమ్భవాదిత్యాశయః;
(౨) “వేదాపహరగురుపాతకేతి” భగవద్వామునాచార్యనూక్తిసుభి
ప్రయన్నాహ (నుధుకైటభరిత్యాది). “మమవేదాప్రాతాస్సవేదా
నవాభ్యాంబలాదితః” ఇత్యత్రబుశబ్దనూచితోధః - అపిష్టాభిత్వనేన
దశిః; “తతోవిగ్రహిణస్తాంస్తు దృష్ట్వాతావసురోత్తమా వేదాన్
జగహతూరాజకబ్రహ్మణఃపశ్యతస్తదా” ఇతివచనప్రతీసన్ధానేన-
వేదజ్ఞైః పుష్టికొడుత్తిత్యుక్తమ్; “వేదామేపరమంచక్షుర్వేదామేప
రమంధనమ్” ఇత్యేతదభిప్రేత్య “ఃస్త్రిమదైన్, ధనమిదైన్” ఇత్యు
క్తమ్; “అన్ధకారాఇమేలోకాజాతావేదైర్వివర్జితాః । వేదైర్వివాహం
కింకుర్యాంలోకానైస్సప్తమ్ముద్యతః । కోహిశోకార్ణవేమగ్నంమా
మిహోద్యసముద్ధరేత్” ఇత్యాద్యభిప్రేత్య (నిలన్దుగ్రావుకై యాలుమి
తి) “తతఃక్రోధపరీతేనసరక్తనయనేనచ । వామాఙ్గుష్ఠసఖాగ్రేణఽ
న్నంతస్యశిరోమయా” ఇత్యాది. స్వరక్షణేపీతిన్యామోత్రవివక్షితః.

“ఉమాసహాయంపరమేశ్వరప్రభుత్రిలోచనంసీలకణ్ఠప్రశా
స్తమ్ । ధ్యాత్వామునిగ్రచ్ఛతీభూతయోనిం సమస్తసాక్షీంతమసఃపర
స్తాత్” (౧) “శమ్భురాకాశమధ్యేధ్యేయః” ఇత్యాదికయాశ్రిత్యా
“దశభిఃకథ్యతేశేవః” ఇతిపురాణదశకోపబృంహితయాశిషస్య మోక్ష
ప్రదత్వాదిసిద్ధిరిత్యాశజ్ఞా, రుద్రనుమిత్యాదినానివార్యతే.

“త్ర్యక్షశూలపాణిఃపురుషోజాయత, యతోజజ్ఞ ఉగ్రస్తేష్వ
నృమణః, యంకామయేతంతముగ్రంకృణోమి, అనపహతపాష్టావాహ
మస్మి” ఇత్యాదిభిస్తస్యాపికార్యత్వ కర్మవశ్యత్వాదిప్రతీతేర్నమో
క్షప్రదత్వసమ్భవఇతి; “ఉమాసహాయంధ్యాత్వామునిర్భూతయోనిం
భగవంతంగచ్ఛతి” ఇత్యన్వయేనమోక్షసాధనభగవదుపాసనసాధనధ్యా

నవిషయత్వమేనతత్రప్రతిపాద్యత ఇతి; “ఉపాస్యాయంసదావిప్రాచీపా
యోస్నిహశేస్త్యైతత్” ధ్యాత్యామాంసర్వయత్నేనతతోజానీతకేశ
వమ్” ఇత్యాదివచనపరామర్శేనావగమాత్; “కారణస్తుధ్యేయః”
ఇతిమహోపనిషదాదిసిద్ధకారణభావనారాయణోద్దేశేనతస్యధ్యేయ
త్వంవిధాయ, “శమ్భురాకాశమధ్యేధ్యేయః” ఇత్యనేనధ్యానస్థాన
మాత్రవిధానాత్; “ధ్యేయోనారాయణస్సదా” “హరిరేకస్సదా
ధ్యేయో భవద్భిన్నత్వసంస్థితైః” ఇతివచనానురోధేన “శమ్భుర్నా
రాయణోవ్యయః” ఇత్యాదౌ శమ్భుశబ్దస్యభగవతిదృష్టప్రయోగాత్;
భగవతేవధ్యేయత్వం ప్రతిపాద్యత ఇత్యైభ్యుపగమాచ్చు; నాన్యస్య
మోక్షప్రదత్వంశ్రోతమ్; “నాన్యఃపథాలయనాయ” ఇతి పరమపురు
షాతిరిక్తస్య మోక్షోపాయత్వనిషేధాత్, “దశభిఃకథ్యతేశివః” ఇతి
వచనం ప్రత్యక్షబాధితమ్; “రాజనేషుచకల్పేషుమాహాత్మ్యంబ్రహ్మ
ణోవిదుః” ఇత్యాదివచనబాధితమ్;

కానిచిత్తువిద్యమానాన్యపి శివపారిమ్యప్రతిపాదకవచనాని
ప్రబలప్రమాణవిరుద్ధత్వాదనాదరణీయానీత్యాశయః. “రుద్రస్సంహ
రకారకః” (౧) “ఏతద్వావిబుధశ్రేష్ఠా ప్రసాదక్రోధజ్ఞాస్త్యైతత్ తదా
దర్శితపథానాన్మస్తిసంహరకారకా” “యస్యప్రసాదాదహమచ్యుతస్య
సృష్టిప్రజానర్గకరోన్తకారీ” “క్రోధాచ్చరుద్రః” “సహిపాలనసామర్థ్య
ఘృతేనర్వేత్వరంహఽఽమ్” “ససమ్పదాంసమాహారే విషదాంవినివర్త
నే” సమగ్రోద్యుత్యతేకచ్చిత్తంవినాపురుషోత్తమమ్” ఇత్యాద్యభిప్రే
త్య(సకలేత్యాది); (౨) “కాణిలుమురుప్పిలార్” ఇత్యేతదనురోధేన
(విడాయరిత్యాది); పేణిలుమితినుచితమాశ్రయణస్తార్లభ్యంవిశద

యతి(తనైషయితి). “వరస్తరమిడుక్కిలాత” ఇత్యేతత్సమీక్ష్యాహ
(తనైషయాశ్రయి త్తవితీ); (౧) “జృమ్భణాస్తేణగోవిందో జృమ్భయా
మానశజ్జరమ్|జృమ్భాభిభూతస్తుహరోరథోపస్థఉపావిశత్|నశశాక
తదాయోద్ధుక్తృష్టేనాక్లిప్తకర్మణా” ఇత్యాదికమిహభావ్యమ్; “బ్రహ్మ
హఃఽఽకులితోభూత్వాచరంస్తీర్థానిభూతలే తతోహంగతవాః జేషి
హిమవస్తంశిలోచ్చయమ్ | తత్రనారాయణశ్రీమాన్మయాభితౌం
ప్రయాచితః|” ఇత్యాదిసమీక్ష్యాహ (బ్రహ్మోవినిత్యాది); బ్రహ్మ
ఘోషేహిస్వకృత్యప్రఖ్యాసనపూర్వకమేవభితౌచరణం విహితమిత్యా
శయేన (తనైషయేతిష్టుక్కోణ్డితి).

దివ్యాలయనిర్మాణాదీనాం భగవత్ప్రసాదపాతకతయా అవి
శేషేనజ్ఞానజనకత్వాత్తదాపయికార్థప్రదాతురేవరక్షకత్వం పరమృర
యాస్త్యిత్యతః (అర్థమితి); రక్షకమ్ - రక్షణసాధనమ్; తథాచ
తదవినాశస్యాపి భగవత్సజ్జలసాపేక్షత్వాద్విద్యమానస్యాపి తస్య
నిషిద్ధప్రవృత్త్యుపయోగిత్యసమ్భవాంతోఽపయోగిత్యం తస్యభగవ
త్కృత్యాధీనమితి సతత్ప్రదస్యరక్షకత్వమితిభావః.

(౨) “సంసారార్థ నమగ్నానాంవిషయాక్రాంతచేతసామ్| విష్ణు
పోతంవినానాన్య త్కించైద స్తివరాయణమ్” (౩) “వాసుదేవమనారా
ధ్యకో మోక్షంసమవాప్నుయాత్” (౪) “మామేవయేప్రపద్యస్తేమా
యామేతాంతరన్తితే” “కర్మణాంపరిపాకేత్వా దావిరిచ్ఛద్దమజ్జశ
మ్ | ఇతిచుత్వావిరక్తస్య తాసుదేవఃపరాగతిః” “అహంభోగప్రదో
వత్సమోక్షదస్తుజనార్దనః” (౫) “ప్రతిబుద్ధానసేవ స్తేయస్మాత్పరిమితం
ఫలమ్” “శజ్జరస్యతుయోభక్త స్సప్తజన్మాస్తరంసరః | తస్యైవ

(౧) వి-శ్రు-౫-

(౨) వి-ధర్మ-౧-౫౯

(౩)

(౪) గీ-౭-౧౪

(౫) భా-౩-౨-౩౪

సహకృతోనిజ్జేపః ప్రతిపాద్యతే; వరణనమర్పణమూపార్థవ్యయతా
త్పర్యకత్వాదేనద్వయత్వవ్యవహారః; నిషేషశ్చతదీయమేతత్ఫలం
చిదేకాధీనమిత్యాకారకజ్ఞానవిశేషః; “తేనసంరత్యమాణస్య ఫలే
స్వామ్యవియస్తతా కేతవార్పణపర్యంతా హ్యత్మనిషేపఉచ్యతే”ఇత్యు
క్తేః; స్వామ్యమే - స్వాతస్త్వమే.

అయిన్ని ఉత్తరఖిలైస్స చతుర్థస్తపదప్రతిపాద్యః; తాదర్థ్యల
క్షీతకైజ్యుర్యస్యాన్సిద్ధతయాప్రాధనావాచిపదాధ్యాహారే సాధనా
నుష్ఠానాధీనసాధనేనైవ ఫలంభవిష్యతిప్రాధనాసవశ్యమ్భవాత్,
అనేకఫలసాధనత్వేపియోగసిద్ధ్యధికరణన్వాయేన తత్తత్ఫలకాయనా
యాస్సహకారిత్యకల్పనాదేవ * వినిగమనాసమ్భవాత్, ప్రాధనయా
ఫలస్యతాదధీన్యం వ్యజ్యత ఇతి సమశ్చబ్దసహకృతచతుర్థస్తపదేన
కేవలపరార్థకైజ్యుర్యం తదేకాధీనమితిపతీతే.

అథవా నమశ్శివదేవ, మమ్యస్య - స్వాతంత్ర్యస్వత్వయా
 హస్యనిషేధే, స్వాతంత్ర్యనిషేధస్యతాదధీశ్వప్రతిపత్తిపర్యవసితతయా
 స్వత్వనిషేధస్యచఫలసమర్పణపర్యవసితతయా, తదేకాధీనం తదీయం
 తత్రైక-జ్యు-ర్యంస్యాదితిప్రార్థనావగమాత్, నమఃపదబలాదేవతత్వ
 ప్రీతిః.

అథవా, నారాయణశబ్దేన శరీరాత్మభావప్రతిపాదనాత్, శరీరరక్షణం శరీరేణివవఫలమితి, తద్యతోపి తస్యైవేత్యవగమాత్, ఫలస్య తాదభీన్యంతరీయత్వశ్చ మ్యుతకృతి తతఏవనిత్యైవసిద్ధిః.

నచైవం ప్రార్థనాప్రకాశసంవృద్ధమ్; ఫలవిషయకస్య నిత్యేష
స్యాప్యసిద్ధవిషయకత్వేన, ఇదంఫలంతదభీనమిత్యాకారకత్వాఽసమ్భ
వేన, స్యాదిత్యాకారకతాయా ఆవశ్యకత్వాత్; గోప్తృవృద్ధరణ

* ఏకతతపక్ష సాత్వికాయుక్తిః-వినిగమికా.

నిక్షేపయోరుభయోరేవ ఫలవిషయకత్వనియమేపి గోప్యత్వవరణే ప్రకృతిసమ్మన్ధనివృత్త్యాద్యంశోపివిషయః; నిక్షేపేతుముక్తికాలీనం ఫలమేన; అతఏవనిక్షేపస్య ఫలదశాయామవ్యనువర్తమానత్వేన కే వలస్య తస్యాఽవ్యావర్తకత్వాత్, శరణవరణవిశేషితస్యైవతస్యసాధనతాసమ్మవృత్తి శరణవరణమత్వంతాస్తరజమజ్ఞమ్; విశ్వాసాదయస్తూభయాజ్ఞమ్; నిక్షేపేప్రార్థనాం శస్సమ్పాతాయాత ఇతి గోప్యత్వవరణస్యైవ ప్రార్థనారూపత్వవ్యవహారః; గోప్యత్వవరణస్యాపి - యద్యపి, “త్వమేవోపాయభూతోమేభవేతి ప్రార్థనామతిః” “సామ్ప్రతశ్చౌష ఉపాయార్థైకవాచకః” ఇత్యాద్యనురోధాత్ స్వయత్సాధీన విషయకత్వమావశ్యకమ్; తథాపితత్కర్తృకవ్యాపారే ఉపాయానపేక్షత్వమ్-తత్రవిషయః; నిక్షేపేతుఫలేతదేకాధీనత్వమితి విషయభేదః.

భగవతోనిక్షేపేఫలాంశే విశేషణతయాభానమ్; గోప్యత్వవరణేతుఫలస్య భగవతితథా; నచవిశేషణవిశేష్యభావమాత్రవ్యత్యాసేపివిషయభేదాభావాదుభయనావశ్యకతా; ఏకస్య “అప్రార్థితోనగోపాయేత్” ఇత్యుక్తైరిప్యత్వజ్ఞాపనమాత్రార్థత్వాత్, అన్యస్య § నాస్తరీయకప్రార్థనాగర్భణ్యేపి ఫలగతతాదధీన్యాంశే అధ్యవసాయాత్మకత్వాత్; అధ్యవసాయత్వఞ్చ స్యాధీనతాశజ్ఞానివర్తకదృఢతరసంస్కారాభాయకత్వమ్; అతఏవ, ఉపాయాధ్యవసాయయుక్తప్రార్థనా - వరణమ్; ఉపేయాధ్యవసాయయుక్తప్రార్థనా - సమర్పణమిత్యుచ్యతే;

ఉపాయాధ్యవసాయః § నాస్తరీయకీతుప్రార్థనా; నచ “ఆత్మాప్రీతిభరన్యాసోహ్యత్త నిక్షేపఉచ్యతే” ఇతిరహస్యభరన్యాసరూపత్వో

§ యద్వినాయస్సభవతి, తన్నాస్తరీయకమ్.

క్షేః, అనిష్టనివృత్తి విషయకత్వమప్యస్త్యేవేతి, కథంముక్తి దశాసా
ధారణ్యమితివాచ్యమ్ ; “తేనసారత్వమానన్య” ఇత్యన్యైవనిత్యైవ
ప్రతిపాదనపరత్వాత్; “అనుకూల్యమితిప్రాక్తమ్” ఇత్యారభ్య “కేశ
వార్పణపర్యంతాహ్యత్సనిత్యైవఉచ్యతే; ” ఇత్యన్తపివగ్రన్థః స్వరూప
ప్రతిపాదనపరః; “అనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు” ఇత్యారభ్యప్రయోజనకథ
నార్థం ప్రవృత్తేనన్దర్శే “ఆత్మాత్మీయభరన్యాసోహ్యత్సనిత్యైవఉచ్యతే”
ఇతిప్రయోజనకథనపరమిత్వ్యుచితమ్; స్వయత్నానధీనత్వజ్ఞానేనహి
యత్నస్తద్గతస్సమాద్యతే; స్వప్రయత్ననివృత్తిర్వాభవతి;

అస్తువా, ఆత్మాత్మీయేత్యేతదపి ప్రయోజనకథనముఖేన స్వ
రూపప్రతిపాదకమ్; తథాప్యాత్మన ఆత్మీయస్య తద్భరన్య-తదనుకూల
స్య యత్నస్యన్యాసోఽన్యదీయతాజ్ఞానమితి, తత్రానిష్టనివృత్తేరవిష
యత్వేపినక్షతి; యత్నస్యాన్యదీయత్వ ముపాయప్రార్థనయైవవాసి
ద్ధమ్; నిత్యైవవిషయ స్వయత్ననివృత్తావేవచతస్యోపయోగః; అత
ఏవహిరహస్యత్రయసారదర్శితే వరదాచార్యోక్తకన్గ్రహే; వైర్భ
ర్యామనన్ధానరూపతైవ తస్య ప్రతీయతే ;

నచ, ఉపాయప్రార్థనాయాః ప్రాగుక్త్యాతత్యైవ భరన్యాసోఽ
న్తర్హితః; “ఆత్మాత్మీయభరంసర్వం నిత్యైవృత్తిపతేఃపదే । ఉపాయం
వృణులక్ష్మీశం తముసేయంవిచిన్తయ ” ఇతినిత్యైవపాత్పురగుపాయవ
రణోక్తేః, “నిత్యైవ” ఇత్యత్రతుముఖిన్వాదాయేత్యాదావివసమా
నకాలీనత్వమర్థః; కాలశ్చన్థూలః; తేనశరణవరణస్యైవనిత్యైవపాత్పు
ర్వభావిత్యేపినక్షతి; అతఏవశరణవరణస్యభగవదీయ ఫలదిత్వాహే
తుతయాప్రాధాన్యస్యవహారః క్వచిదుపపద్యతే; నిత్యైవస్యత్వజ్ఞత్వం
సత్యామపిప్రార్థనాయామనివృత్తస్వయత్నస్యనఫలంసిద్ధ్యతీతి; “అక్ష్మ

తేతుభరన్యాసే రక్షాపేక్షణమాత్రతః । స్వయత్నువిరతిఃపశ్చాన్న
ప్రసిద్ధతిలోకవత్ ” ఇతిభరన్యాసాభావేస్వయత్నునివృత్త్యసిద్ధిరుక్తాః;
“ తేనసంరక్ష్యమాణస్య ” ఇతిశరణవరణావ్యవహితోత్తరదశాయా
మేవరక్షణస్యవర్తమానతోక్తాః;

యదిపునర్బద్ధస్యానిష్ఠనివృత్తావపితాదధీన్యవిషయమేననైర్భ
ర్యానుసంధానంజాయతే; తదంతేషియత్నాపేక్షణస్యప్రార్థితత్వాత్,
భగవతాపితధైవదాతుముపక్రాంతత్వాచ్చ; అతఏవ, ఇతఃపరమనిష్ఠ
నివృత్తావిష్టప్రాప్తౌవామమభరోస్తివేతితదాకారోనరదాచారైశ్చ
గుక్త ఇతివిభావ్యతే; తథాపిఇష్టప్రాప్తేఃప్రాధాన్యాత్తద్విషయకత్వే
నైవతస్యోపయోగః; సచఫలదశాసాధారణఇత్యుపపాదనీయమ్;
ఏతేనఫలదశాయాం ఫలేస్సాగర్భనిక్షేపానాస్తీతినిరస్తమ్; ఫలేస్సా
యానాన్తరీయకత్వాదస్యతాతిశయేనతత్ప్రార్థనాయానిత్యత్వాచ్చ.

నచైవమపి, నమఃపదేనవిరోధినివృత్త్యభిధానాత్, తద్విషయ
ప్రార్థనాయాఅననువృత్తిః; నమఃపదేనఫలేస్వామ్యస్వత్వ విరహమా
త్రాభిధానాత్; యథావస్థితఫలస్యతాదృశతయాముక్తిదశాయామపి
తద్జ్ఞానస్యతద్విషయత్వాత్; అస్తువాఅనిష్ఠనివృత్తిష్టప్రాప్త్యోరుభ
యోరేవతాదధీన్యబుద్ధిర్నిక్షేపః; తథాపి రక్షాభర త్వేనరూపేణ తద్భర
న్యాసస్య “ అత్రరక్షాభరన్యాసస్సమస్సర్వఫలార్థినామ్ ” ఇతిసాధార
ణ్యోక్తివత్; ముక్తిదశాసాధారణ్యోక్తిర్నిరాబాధైవ; అనిష్ఠవిర
హస్తన్నివృత్తిః; తదనుత్పాదోవా; కథమన్యథాభగవత అకారే
పర్వరక్షకత్వముచ్యేత; భరన్యాసస్తునస్వనమ్బద్ధత్యాగపురస్సరపరస్వ
త్వాపాదనతూపః; అకిచ్చనేభరనమ్బద్ధస్యైవాసిద్ధే; కిన్తుస్వనిర్వోధౌ
త్వాభిమాననివృత్తిపర్యవసితోయథావస్థిత స్వస్వరూపయాథాత్మా
భ్యవసాయఇతి నతస్యముక్తిదశాయామవ్యవసయవృత్తిః; ముక్తికాలే

కై జ్ఞాన్య ప్రార్థనానువృత్తావపిన స్వయత్ననైరపేక్ష్య విశిష్టరక్షక త్వవరణమ స్తి; తదంతస్యస్వతస్సిద్ధత్వాదితివి శేషః; స కేవలం నిక్షేప సృపాశ్చాత్మస్వయత్న నివృత్తిమాత్రం ప్రయోజనమ్; కిన్త్వనుష్ఠితక రణవరణాదా పుపాయతాబుద్ధివిరహాపి; అతఏవ, “శాశ్వతీమమసం సిద్ధిః” ఇత్యనిక్షేప ఏవ ప్రదర్శ్యతే;

నచైవం నమనాజ్ఞత్వ ప్రతిపాదనవిరోధః; భగవదేకోపాయతా ఖ్యాపనాయతఘోషదేశాత్ ; ఫలేభగవదేకాధీనత్వ బుద్ధిరూపానిక్షే పః, స్వస్తిన్నపిభగవదేకాధీనలాంబిషయీకరోతి; * కేశవార్పణపర్య న్నేతి-సంరక్ష్యమాణస్య కేశవార్పణపర్యన్తేత్యర్థః; తస్య కేశవార్పణఞ్చ తచ్ఛేషత్వతః త్వస్తపారతన్యానుసన్ధానమ్; ఫలస్య కేశవార్పణపర్య న్నేతి-ఫలసమర్పణమాత్ర మత్రాభిధీయత ఇతి ; స్వీకారేతుమోక్షా ర్థిసాధారణతాయాః “స్వరూపఫలనిక్షేప స్తద్విధికోమోక్షకాక్షిణమ్” ఇతి కథితశ్చేన, “ నిక్షేపావరపర్యాయోన్యాసః శ్చాన్యజ్ఞసంయుతః ” ఇతి తదుత్తరశ్లోకేమోక్షార్థిప్రపక్షే ప్రస్తుతత్వేన తన్నియతాహిర్బు ధ్నస్య సంహితోక్తాన్తాన్తరానిద్దేశోనుచితస్సాన్యతే;

యదిపునః, స్వామ్యవియుక్తతా, తద్బుద్ధిః, కేశవార్పణఞ్చ త స్యావవతాదధీవ్యబుద్ధి రితివిభావ్యతే ; తద్దోక్తార్థశృద్ధాదేవలభ్యత ఇతి; “ అతఏవోక్తం ప్రపన్నపారిజాతే; “ ఉపాయేచఫలేచైవ స్వయ త్నవినివర్తనమ్ । స్వామ్యాయ త్తమితివ్యక్తా నిక్షేపస్యాజ్ఞితాతథా ” ఇతి ఫలసాధనతత్సాధనసాధ్యకప్రవృత్తినివర్తకం. భగవదేకాధీనత్వ జ్ఞానం భగవదధీనమితి, జ్ఞానస్వరూపస్య నిక్షేపస్య అత్యస్తపారతన్యాదిన్దీ త్వంస్పష్టమిత్యర్థః;

యద్యపి ఉద్యుతసాన్వికత్యాగస్సర్వత్రాగ్నేత్యేనైవవ్యపదిశ్య తే; తథాపి కర్మప్రాధాన్యస్థలే తస్యాగ్నేత్యేపి, ప్రపన్నే భగవతః ప్రాధా

న్యాదేతస్యప్రాధాన్యోపపత్తిః; భగవద్గతప్రాధాన్యోపపాదకత్వాత్; అతిపవ “నిక్షిప్తస్వస్వగోచరః। బుద్ధ్యేతదేవచేవంతమ్” “నిక్షిప్తశ్రీపతేఃపదే। ఉపాయంవృణు” ఇత్యాదౌ నిజేపస్యశరణవరణవిశేషణతయా నిర్దేశోప్యవపద్యతే; తదధీనత్వస్యాపితత్రవిషయత్వాత్; నారాయణపదేన శరీరశరీరభావప్రతిలేచనాత్వస్తపారతన్యాధ్యనసాయరూపనిజేపస్య ఉత్తరవాక్యాల్లాభః.

ద్వయగతపదక్రమానురోధేనైవ, “అనుకూల్యస్యసంకల్పః ప్రాతికూల్యస్యవర్జనమ్” ఇతిశ్లోకేవిధానిర్దేశక్రమః; తదుక్తమ్ - “స మూఢస్య తేద్యయేత్తైవశరణాగతిసంజ్ఞకే। సక్రిమస్తద్విధాపట్కమానుకూల్యాదికంస్ఫుటమ్। అపాయవినివృత్త్యర్థమానుకూల్యాదికంద్వికమ్। అపరాధభయార్తిః శ్రీమత్పదనిబోధితమ్। విశ్వాసస్తు శరణ్యస్య గుణవత్తానిబంధనః। తద్గుణోద్దేశనిర్దేశాన్నారాయణపదోదితః। గోప్తృత్వవరణంప్రాప్తంపూర్వవాక్త్వవశేషతః। ఉత్తరత్రాత్మనిజేపశ్చత్పర్యస్తపదద్వయాత్। కార్పణ్యముక్తంసమసాస్వాతస్త్రివినివర్తనాత్। అతష్షడంగసమున్నాప్రపత్తిర్ద్వయదర్శితా॥ యోహ్యనుష్ఠితాపరాధశ్చియంపురస్కరోతి; సోనుచితచరితేషుశాస్తాభిసన్నిరేవభవతీతి, శ్రీమత్పదనిబోధ్యత్వమానుకూల్యాదిద్వికస్య; ఉద్దేశనిర్దేశేఅత్యంతోపయుక్తకతిపయనిర్దేశః; కేషంస్పష్టమిత్యాహుః;

అన్యేషు, చతుర్థినిర్దిష్టకైజ్జుర్యేనైరపేక్ష్యం సమశ్చజైవోచ్యతే; తచ్చ - తత్సంబంధసభారాభావః; సచ సభరన్యాసమస్తరేణోపపద్యతఇతి తత్సిద్ధిః. తదుక్తందయాపాలమనిభిః;- “పరమాత్మనినారాణాం సర్వభారసమర్పణాత్। సజ్జాతంనైరపేక్ష్యం సమశ్చిత్వచ్యతేబుద్ధైః” ఇతి, భరసమర్పణాత్సజ్జాతమితి తత్సూచనాయ;

అభవాచతుర్థ్యానుష్ఠానముగ్రహణత్వాత్కర్తవ్యస్యకారణే, స్వరూప
స్వసంప్రతాదధ్యేయభగవత్సమగ్రహణసమర్పణశ్చ భగవద్భ
తామస్తరేణానమ్భవాత్. భగవదుపాసనం చతుర్థైవప్రతిపాద్యతే;
సమర్పణదత్తస్వసమర్పణవిషేధపరమ్. తాత్పర్యానుసంధానం చూడంగిరూప
సమర్పణమేవచతుర్థ్యాప్రతిపాద్యతే; భగవదన్యానాత్పర్యాకా; సమర్పణ
బ్రహ్మసాక్షాత్కారమపి స్వసమర్పణనిషేధకః; శక్త్యాత్కర్తవ్యసమర్పణే అత్యంతాశ్చ
యథావసాదిత్యాత్; నిషేధకత్వత్వాదినిషేధకోవాసమర్పణః.
ఏకపదత్వేపి, “దానభూతాస్వతస్సర్వేహ్యేవైత్తానః పరమశక్తయః”
“అతోహమపి తేదాన ఇతి మత్వానమూమ్యహమ్” ఇతి స్మరితం
సుప్తభగవత్పదవ్యాఖ్యానాత్కర్తవ్యదత్తతే. సమామీతి పదవ్యాఖ్యా
నావసరే సమర్పణస్వతాదధ్యాయసంధానపూర్వకతాముక్త్యా, “సం
స్కారాత్మకం యదైవిధాయాత్మనివేదనమ్” ఇతి సమనానివేదన
మాత్రపరతాయాఽక్రత్యాత్సర్వరూపసమర్పణపరత్వముచితమ్; త
దాచతుర్థీసమర్పణయోగోబోధ్యా; అతిత్యక్తభిక్షుత్వంబేదపరః; పూ
ర్వభిక్షోవరణపరః. సదైవం పరివిశేషాలాభః. స్వరూపభగవత్ప్రసన్న
ఫలవిశేషనియతత్వాదేవ తస్మిన్దేహిత్యాహుః.

అత్ర చుదావిత్వంతఃసమస్తమేకపదమ్. అతేవనపట్టదత్వమ
సోచ్యతే; “హృదయాద్యజ్ఞభేదేనపదైష్టశ్శిరలజ్జుతః” ఇతి; పా
ద్యేచ, “దేహన్యాసంతతః కుర్యాన్నస్త్రీరక్షేనమస్త్రీవిత. పట్టు
దానిచమస్త్రీస్య పడక్లాన్యేవవిన్యసేత్,” ఇతి. “శ్రీమన్నారాయణచ
రివిస్తయుగళం శరణమహంసగ్రహద్యే” ఇతి భావ్యకారాఅపి క్వచిత్సమ
స్తత్యేనాను సందేహః; “పట్టుదోయంద్యిభిక్షుః” ఇతిచభిక్షుపరకాశం
పాదాః, ఇత్యేకే.

(౧) శ్రీమత్తు పెరియపిరాట్టియారుక్కు త్తిరునామమ్.

అన్యేతు “శ్రీమన్నారాయణస్వామిన్నసన్య శరణస్తవ । చరణాశరణంయూతః ” “ జన్మేదగసఫలం శ్రీమన్నారాయణ కృపాలయ । శ్రీమత్త్వత్పాదకమలేప్రపద్యే శరణంవిభో । ” ఇత్యాదిషుమన్తాన్తరేషుసమ్బుద్ధ్యంతరిదేశదర్శనాత్, సమ్బుద్ధేరాభిముఖ్యప్రకాశక త్వేనసాలభ్యాతిశయ సిద్ధేరర్థస్వారస్యాత్, (౧) “కమలనయసవాసుదేవ - భవశరణమ్” (౨) “త్వమేవోవాయభూతోమేభవ” (౩) “శరణంభవమేదేవనాథలక్ష్మీపతేమమ । ఉపాయోభవమేదేవ శరణంభవమేచ్యుత”(౪) “లోకవిక్రాంతచరణాశరణంతేవ్రజంవిభో”(౫) “సర్వదాచరణద్వంద్వం వ్రజామిశరణంతవ” ఇతిసమ్బుద్ధ్యైవసర్వత్ర శరణాగతిప్రకరణేషు నిర్దేశదర్శనాత్; భగవత్పరాఙ్ముఖ్యాము సమునిభాష్యకారైర్ద్యయపూర్వఖణ్ణ వివరణగాథాశ్లోకగద్యేషుసమ్బుద్ధ్యంత పదైరేవశరణ్యానిర్దేశదర్శనాత్, మట్పదత్వస్యైవలక్షణ్యావదశాయాముపయోగేపి అర్థానుసంధానదశాయాముప్రపదత్వస్యాపి వస్తుంశక్యత్వాచ్చు; అదౌసమ్బుద్ధ్యంతం పదద్వయమ్; తతస్తవేత్యధ్యాహార్యమిత్యాహుః.

ఏతత్పక్షద్వయసాధారణాయైవాత్రపదవిభాగోన్యోక్తః; నారాయణశబ్దేవిభక్త్యర్థశ్చాగ్రేణపేక్షితః.

అథ పదానాంక్రమేణార్థమభిధిత్తుః శ్రీశబ్దార్థం ప్రథమందర్శయతి (శ్రీమన్త్రి). శ్రీశబ్దస్యజగన్మాతృపరత్వే శ్రీమత్పదేనైవ ఇతర

(౧) వి-పు-	(౨) ఆహి-సం-౩౬-౩౫	(౩)
(౪) భవిష్యత్పురా	(౫) జతిస్తే-౧	

హ్యపృత్తి సిద్ధేర్నారాయణపదమనర్థకంస్యాదితి, సమ్మదాది పరశ్చీక
బ్రహ్మతశ్చాంవృదసితుమిహ శ్రీశబ్దార్థాభిధానమ్, “లక్ష్మీపురుషకా
రేణ వృతవస్తాః” ఇతిపురుషకారపురస్కరణస్య ప్రమాణసిద్ధత్వాత్,
“లక్ష్మీశ్చమాంసురేశేశంద్వయేన” “శ్రియాయుక్తంభజేత్” ఇతి ద్వ
యస్యలక్ష్మీయుక్తభగవచ్చరణవరణేవినియోగాల్లక్ష్మీనారాయణసమా
ఖ్యానాత్, పరాబ్జుశాదిభిస్తథైవవివృతత్వాచ్చ, శ్రీశబ్దోలక్ష్మీపరవీపః
నారాయణపదస్తు ఉపాయభావోపయుక్త గుణవిశేష ప్రతిపాదనా
ర్థం ప్రాప్యతోవ్యయుక్త గుణవిశేషప్రతిపాదనార్థఛేతి నవైయర్థ్య
మితిభావః.

యద్వా అనేకార్థత్వస్యాన్యాయ్యత్వాత్, శ్రీశబ్దస్సమ్మదవీప
బోధకః. తదభిమానిత్వాద్దేవ్యాం ప్రయోగః. ఉక్తశ్చాచార్యైః;
(౧) “వత్సర్యంయదేశేష పుంసియదిదంసాన్తర్య లావణ్యయోహూపం
యచ్చహి మజ్జశంకిమపియన్తా కేనదిత్యుచ్యతే । తత్సర్వంత్వ దధీనమే
వ యదతశ్చీరిత్యభేదేనవా” ఇతి; ఏవశ్చేహస ముఖ్యసమ్మవే అము
ఖ్యగ్రహణంయుక్తమతఃపా (శ్రీయెన్ద్రితి); శ్రీశబ్దస్యకోశేలక్ష్మీనా
మనుపాతాత్వాన్తస్తే గ్రీణదేవ్యానిర్వచనాత్. (౨) “శ్రీరిత్యేవచనా
మతే”(౩) “యత్కించదుజ్వల మిదంయదుపాఖ్యయాహుః” ఇత్యాచా
రోంక్షేచ్ఛనామైవశ్రీశబ్దఇతిభావః.

అథవా, అనేకేషు లక్ష్మ్యభిధానేషుసత్సు శ్రీశబ్దవీపమతఃఉపా
త్తః, అతఃపా (శ్రీయెన్ద్రితి). (తిరునామమ్) అతిశయనూచకంనామే
త్యర్థః. “శ్రయన్తీ శ్రియమాణాశ్చశృణోతీంశృణ్వతీమపి । శృణో
తినిఖిలాదోషాః శృణోతీచగుణైర్జగత్ । శ్రియతేచాఖిలైర్నిత్యం

మత్స్వరూపపురందర || తస్యావ్యాఖ్యామిమాం సమ్యక్సావధానేన
చేతసాశ్రద్ధధానః ప్రసన్నత్వముపసన్నోగృహణమ్” ఇతితారాయా
వ్యాఖ్యాముపక్షీస్య, “అమ్నాతిహియదాత్మానమ్” ఇత్యాదినాహకార
స్యసూర్యప్రాణ పరమాత్మబోధకతామ్, రేఫస్యచ - అశేషభువనా
ధారతేజోరూపతదీయోన్నేష బోధకతామ్, ఈకారస్యఽచ్చక్రత్యక్
రేచ్ఛాచ్ఛానక్రియారూపవిష్టువల్లభా బోధకతాంప్రదర్శ్య, వ్యోమేశ
సంజ్ఞితాను స్వా రేణలక్ష్మ్యైస్సైలోక్తై స్తత్త్వ దవ్యాపిపరమాత్మప్ర
తిష్ఠితత్వంబోధ్యత ఇత్యభిధాయ, “అస్యాపాపానిపశ్యేహ తత్త్వజ్ఞా
స్సమ్ప్రచక్షతే,” ఇత్యాదినా, వ్యోమేశాంతత్వ వ్యోమేశోత్తర
పరమేశ్వరసంజ్ఞిత విసర్గాంతత్వ ప్రధానసంజ్ఞితమకారోత్తర చిన్తునా
దాంతత్వ ప్రధానమాత్రాంతత్వపతానుపన్యస్య “సృష్టికారణమస్తేన్యే
వైదికాస్సమధీయతే” ఇతివిసర్గాంతయావైదికైః పర్యతఇత్యుక్త్వా
అనుతారాయామప్యేతత్సర్వం శకారేణ శాస్త్రాభిధానాత్, హకా
ర్థావరమితిదిశ్య తృతీయరూపాతిరిక్తానాం రూపాణాంభోగమోక్ష
సాధనతాం తృతీయరూపస్యచ మోక్షైకసాధనతాంప్రతిపాద్య, తారి
కోపదేశక్రమంతన్నిష్ఠస్య వృత్తిచ్చప్రదర్శ్యపసంహృతమ్.

అత్రచ హీరితి పాఠవీవవైదికా అథీయతఇతి-అనూదితఇతిశ
స్య లక్ష్మీప్రతిపాదకత్వమేనఃగన్ధద్వారేతి మన్త్యశ్చ క్రీనూకేషిపతితో
లక్ష్మీపరః; లక్ష్మీతస్యే దేవై వసవ్యాఖ్యాతః; “గన్ధాదయః సృణివ్యా
ద్యాద్వారాః మమవేదనే సర్వేషాంపుణ్యగన్ధానాం ద్వారభూతా
స్మిశాశ్వతీ || గన్ధద్వారేతిమాంప్రాహుర్విప్రావేదాంతపారగాః । దు
రాధర్వాస్సినర్వేషాం దైత్యదానవరక్షసామ్ । సర్వేషామాత్మభూ
తాయా మమసంవిత్క్రియాత్మనః । నిత్యేనవిష్ణునాపుష్టానిత్యత్రష్టా

(౬) శ్రీయతే, శ్రయతే.

చసన్గుణైః । విషయైర్భేదినాశ్రుష్టా నిత్యం సంవిత్పరాతనుః । సైవపు
ష్టాతీవిషయానజవాభిర్జడాత్సహః । నిత్యప్రప్తాస్తుమాప్రాహు స్సిద్ధా
స్సూపిద్విచక్షణాః । కఠిణోనామకర్తార స్త్రీశుద్ధాస్త్రిక్రియాపరాః ।
తానిచ్ఛామినదాద్రవ్యం మనసాయామితానదా । హిమశైలేన్ద్ర
సంక్రాశాగజ్యేష్ఠామమవాహనాః । తైరీశ్వరానదాయామికర్త్రీచా
న్దగతీనదా । భూతానామీశ్వరీ చాస్మిప్రియేణేశేససర్వదా । మదా
భువనేశానామీతితాచ సదాఖలైః । వృద్ధిదాపర్థమానాచక్షుషకేచన
దాంహసామ్ । ఈశ్వరీత్యేవమేనామ తేన దేవేనరూపితమ్” ఇతి; త
ద్విభూతి భూమ్యభిమానికత్వాత్, పృథివ్యానుపిచేత్ప్రయుజ్యతే; కా
మప్రయుజ్యతామ్; సతావతాలక్ష్మ్యనుముఖ్యత్వమ పైతీతిభావః.

చూఢిమాత్రాదరేణ ఘటకీత్వోపయుక్తాస్థాసిద్ధేః; శాస్త్రద
ర్శితానువయవశక్తిం దర్శయతి (శ్రీయతేశ్రయతేఇతి) “శ్రిఞ్ - సే
వాయామ్” ఇత్యుతః క్విబ్యచీతిక్విప్, దీర్ఘశ్చ; యద్యపి కర్తృవసాను
శిష్టః; తథాపి, “శ్రీయతేచాఖలైర్నిత్యమ్” ఇతినిరుక్త్యనుసారాత్,
ఇహాకర్తృణ్యపిప్రత్యయః,

సనుకర్మణివృత్తుత్తై కర్తానిర్దిష్టః; కర్తరివృత్తుత్తైచకర్మ; సచ
భగవచ్ఛాస్త్రగతనిరుక్త్యనుసారాదధ్యాహారః; ఆశ్రయణస్య శర
ణవరణరూపత్వే అఖలకర్తృకత్వస్యబాధితత్వాత్, పరంపదమితి
స్థానాభిధానేతస్యతత్కర్మత్వాయాగాత్, పద్యతేఇతివృత్తుత్త్యా భ
గవదభిధానేపిశ్రియ స్తత్కర్మత్వాసమ్భవాత్, “శ్రయస్తీవైష్టవంభా
వమ్” ఇత్యన్యన్యైవకర్మణః క్వచిన్నిర్దేశాచ్చ భావశబ్దస్య స్వభావవర
త్యేసకలభగవద్దర్శనశ్రియతోక్త్యా వురుపకారత్వా సిద్ధిప్రసక్తాత్,

(2) ఇతుక్కుర్థమ్-ఎల్లరుక్కుమ్ ఇన్ద్రేప్పల్లి స్వరూపలాభ
మాయ్ ఇవలోతనక్కుమ్ అపనైప్పల్లి స్వరూపలాభ
మాయరుక్కుమెత్తు.

భావశబ్దస్య అభిప్రాయపరశ్చేపిన్వాతస్యక్రిలువభగవదభిప్రాయా
నురోధిత్వస్య పురుషకారత్వవిరోధిత్వానపాక్ష్యాత్వాదిత్యతః (ఇతు
క్కుర్థమిత్యాది).

(ఇతుక్కు) పుష్పాద్యయస్య; అయథానః - కర్మశిష్య
త్వత్తైతావత్, అఖలైరితికర్తానిర్దిష్టః; ధాత్వర్థశ్చ-సేవా; అఖలశబ్ద
శ్చ - స్వరూపయాధాత్మ్యజ్ఞానవత్సకలచేతనపరః; తథాచ, ఏతత్సే
వాభావ స్వరూప యాధాత్మ్యజ్ఞానశూన్యానామేవేతి ప్రతీతేస్సర్వ
శేషిత్వముస్యాస్మిన్వతి;

అథవా, అసమ్మచితఏవ - అఖలశబ్దః; అర్హేకర్మణిప్రత్యయః;
తదర్హత్వజ్ఞా శేషిత్వమేవేతి సర్వశేషిత్వలాభః; కర్తరివృత్తత్వాచ
భగవచ్ఛేషత్వసిద్ధిః; శ్రయస్తేవైష్ణవసంభావమిత్యత్రాపిశేషత్వాను
గుణంభగవదభిప్రాయానువిధానం వివక్షితమితితతోప్యుక్తార్థలాభః;
ఉక్తజ్ఞా (౧) “తాంశ్శ్రితిత్వదుపసంశ్రయణాన్ని రాహుః” ఇతి; అత
ఉభయత్రోనమ్బుద్ధో దేవ్యాశ్శ్రికజ్ఞేనోచ్యతే; తదుక్తమ్, “అస్మేకానా
జగతోవిష్ణుపత్నీ” ఇతిచక్రతే; “లక్ష్మీరుభయసమ్బద్ధాద్భుటకతోద్విచి
తానుతా” ఇతి, అతోనకదాచిదనుపపత్తిరితి;

అఖలశబ్దస్యముముక్షు పుత్వమాశిత్య, తైః పురుషకారిత
యాశ్రీయతఇత్యర్థోనోక్తః; శ్రయతేచేత్యేతద్వైరూప్యప్రసక్తాత్,
నిత్యశబ్దానన్వయాచ్చ; భావ్యకారైస్తు, నిత్యశబ్దస్య ఉత్తరత్రానస్వ

యమాశ్రేయః! “అశరణ్యశరణ్యామ్” ఇత్యనుగృహీతమ్ - అశరణ్య శరణ్యత్వద్భు - అలభ్యస్వశరణ్యానాం శరణ్యప్రాప్తకత్వమ్; శరణ్య లాభనాధన శరణవరణార్హత్వంవా; నతుపురుషకారప్రపత్తి పరిపాదకేఽస్మిన్ గచ్ఛే ఉపాయవిశేషణతయాప్రపత్త్యవ్యతిరేకపాదనే కిచ్చిత్ప్రయోజనమస్తి;

నారాయణమునిభిః కృష్ణపాదైశ్చ, యాసర్వై స్స స్వరూపస్థితి ప్రవృత్త్యర్థమాశ్రీయతే, తదగ్రమేవభగవంతంశ్రయతి; సాశీరితినిరుక్తమ్; తత్రననేవావరణేధాతుబోధ్యే; కిన్తుజ్ఞాతమజ్ఞాతంవా తదాలలమృనత్వమ్, “క్రీమాన్నిసత్తాస్థితినియమనాద్యైర్వల్లభావీతి ముద్దిశ్య చిదచితావృవాదత్రే; తదాచతదధీనాస్సర్వబదాగ్రస్వరూపస్థితి ప్రవృత్తయః” ఇతి; శక్త్యభిమానిత్వనిబద్ధనేయముక్తిరిత్యనేతి;

శ్రయస్తీయత్యుక్తాశ్చ ర్తరిత్యుత్పత్తిః-శ్రయస్తీవైష్ణవంభావమితి కిర్మోపన్యాసేణవివృతేతి, నజగచ్ఛ్రియతీతివ్యాపకత్వనియస్తృత్వసిద్ధిః. (౧) “జగత్సరుస్తంధదపాజ్ఞసంశ్రయమ్” ఇతిపునః(౨) “యన్యాః కిటాక్షణమనుక్షణమిశ్వరాణా మైశ్వర్యహేతురితిసార్వజసిన మేతత్” ఇత్యనేనసమానార్థకతయా “ఈషత్త్వత్కరుణా” ఇత్యనేనవివృతమితి, ననారాయణశబ్దోదితాధాత్వర్థప్రతీతి; అపాజ్ఞపదవైయర్థ్యప్రసక్తాత్;

అతవపరహస్యతాయాం బ్రహ్మాదీనాంసర్వేషాం తత్కటాక్షాణీనవై భవత్వమాహేత్యేవోక్తమ్; అతస్సర్వశేషిత్వం భగవచ్ఛేషత్వద్భు “శ్రీయతే” “శ్రయతి” ఇతిత్యుత్పత్తిద్వయేనబాధ్యతఇతి. “కాస్తస్తే” ఇతిశ్లోకే “ఈశానాంజగతామ్” ఇత్యత్రచస్యక్తమ్; నచ

నారాయణశబ్దస్య వాసుదేవశబ్దస్యచేన, శ్రీపదస్య, “సర్వవ్రతయతి,
సర్వైశ్శ్రీయతే” ఇతిచక్యవిద్యుత్ప్రతిపత్తి, ననాత్రాఽభి
హితాః ;

నను, “శ్రయస్తివైష్ణవంభావమ్” ఇతి, “సూపశ్రియాగుణగ
జ్ఞేర్విభవేనభామ్నాభావైరుదారమధుశ్చైస్సత్తురైశ్చైర్విశ్రాంత
వైచనన్మతీమ్” ఇత్యుక్తాథశ్చత ఇతివత్తుంశక్యమ్; (౧) “గుణేనయా
పేణవిలాసచేష్టితైస్సదాతనైవోచితయా” ఇత్యుక్తా “శ్రియా”
ఇత్యుక్తే; అయగుష్మద్ధోవాల్లిభ్యహేతుతయా ఘటఃత్వోపయుక్త
వీచ; అతిః “భగవన్నారాయణ” ఇత్యారభ్యభాష్యకాదైరనుసంహి
తఇన్; “శ్మణోతిభక్తార్తరవంశ్రావయజ్యేవమచ్యుతమ్” ఇతివచన
దర్శితం పుస్తకైర్దయమసిఘటకత్యాగుగుణమేవ;

నవై వంశవంశావళియోద్భవ కర్మకర్తవైరూప్యత్,
 “మత్పదద్వంద్వమేకంయైవప్రద్య నైవరాయణమ్ । ఉద్ధరిష్యామ్యహం
 దేవిసంసారాత్స్వమేవతాన్” ఇత్యాదిభగవతస్సుక్తిత్వా, అవసరే
 తంప్రప్నోత్యహంస్త్రీ శ్రావయతీత్యేనాథగర్భనముచితమితివాచ్యమ్;
 ఏతత్పక్షేపిభగవద్వాక్యస్యైవైవ కర్మకర్తవైరూప్యతౌల్యాత్ ; ఏవం
 భగవత్సకాశాన్లోకహితంసుక్తిత్వా (౨) “మిత్రమాపయింకర్తుమ్”
 ఇత్యాదిరీత్యాదిముఖానపిత్రావయతీత్యేపివస్తుంశక్యమ్; తథా, “శ్శ్రీ
 ణాతినిఖిలాదోషా శ్శ్రీణాతిచగుణైర్జగత్” ఇతిప్రత్యక్షైర్విద్యయే
 నహిసస్తేరచేతనవిషయేముఖ్యత్వాసమ్భవాత్ ; “ఉచితైశుపాయైర్వి
 స్మార్య” ఇత్యుక్తమదర్శనాపాదకశ్చిం గుణావగూహ్యస్త్యవచూచక
 కత్వత్సామ్యంఘటకత్వోపయుక్తమభిధీయతేఇతిస్మిన్మనచమ్; ఏతచ్ఛ్రీశ్రీ
 యణోన్ముఖచేతనవిషయ ఇతినాతిప్రసజ్జః;

(c) 25-8-85

(9) రా-ను-

అథవా, ఆశ్రయణోన్ముఖానాం చేతనానాంతద్విరోధినాశ
యాదికంవ్యుదస్యగుచ్యధ్యవసాయాదికముత్పాదయతీతితదర్థః. సతూ
పాయప్రాప్తివిరోధి సకలకర్మనివర్తకత్వమ్; ఇతిపదోదితార్థస్యనా
రానుబంధపద్యవశ్రీపదేపిపునరుక్తిప్రసక్తేన, ఉపాయతాపతేపిబోధ
నానాచిత్యాత్; శృణోతిశ్రావయతీతివ్యుత్పత్తిద్వయంకృష్టపాదైర
వ్యుక్తమ్. శ్రావయిత్వత్వరూపంనియన్త్యైవమపిచ ఈశానామిత్య
త్రఈశానపదేసనూచ్యతే;

ఏవమహిర్బుధస్యసంహితాయాం శ్రీపదస్యస్మాత్కర్తృపరాధ
శ్చకథితః, ప్రణాదీకంపరంధామనిత్యమమరమవ్యయమ్. శబ్దరాశ్ర
యతాం తత్రమర్దయన్తీభవామ్బుధిమ్. నానాశ్చర్యకరీభూత్వా తత్త
దోభగప్రదానతఃఇతితేనూత్మఉద్దిప్తః పరమవ్యవశామయః ప్రోక్తం
సాగ్ధరమంబ్రహ్మనిత్యశుద్ధంనిర్జ్వానమ్. సాక్ష్యణ్యచలందిన్యం నారా
యణసమాప్త్యయమ్. తద్ధర్మధర్మిణీదేవీశక్తిస్తస్యానపాయినీ. మా
యాశ్చర్యకరత్వేనపశ్యంత్యకరీసదా. వ్యాపినీవిష్ణురూపేణసర్వభా
వానుగ్రామినీ. అశేషభువనాధారాసజ్జల్ప్రవిజృమ్భిణీ. సమాస్థి
తానలంభావంవిభాయవివిధంజగత్. వ్రామేశవ్యాపినీభూత్వాపున
స్సాప్రతిష్ఠతీ ఇతి; అతోనేకేష్వర్థేషుసత్సు తదుపేక్షణమనుచిత
మితి;

మైవమ్; శ్రీశివసశ్రీశబ్దవ్యుత్పత్తేర్వాక్యకరణసిద్ధతయాతస్యా
ఏకేహాభిధానాత్; “శ్రుశ్రవణే” ఇత్యస్సాత్తుకేవలాత్తన్యన్తాద్వానిరు
క్తివశేనద్విప్రత్యయఃకల్పయః; శృణాతేస్తుకీప్రత్యయః; “శ్రీశ్చ-పాకే”
ఇత్యస్సాత్తుయద్యపిప్రత్యయోనకల్పయః. తథాపి విశేషవిధానాచ్చి
ణోవ్యుత్పత్తిరేవర్గుడిత్యుపతిష్ఠతే;

(౮) ఇహోపనిషత్తు ఇహోపనిషత్తు పురుషకారమాక.

“శ్రావ్యస్తా” ఇతి అపస్తంబాదిషునన్వృతే; శ్రావ్యస్తావ-
ధానమితి-పాలయ స్త్రీహారేర్భావం విస్తృతతీర్థప్రసేద్ధిప్రత్యక్షేనతుల్యమ;
తదభిప్రాయానువిధానమేతస్యానిత్యమితి తచ్ఛేషతామేవబోధయతి;
శ్రావయతీత్యాదివ్యుత్పత్త్యస్తరమపి శ్రీవచనభూషణే దర్శితమేవ,
ఇహాపి, “తన్కోల్ వభీసయమవనై” ఇత్యనేన శ్రావయతీత్యుత్పత్తి
స్మాచితా; “వాటుప్పతివభుక్కాక” ఇత్యనేన, శ్రవణానీవిభలాసతి
వ్యుత్పత్తిః, “చేతనమక్కు ఇన్నైయిరక్టయుమ్ నిన్నైత్తప్పేర్ణా”
ఇత్యనేన సంశయాదివ్యుదాసకత్వమపి తస్యానిత్యతత్త్వానుష్ఠానాని
తమ్;

అహిర్బుధ్ని సంహితోక్తస్తవ్యర్థః-నకేవలస్యశ్రీశబ్దస్య; కిన్తు
సమకారస్య; శకారస్య పుణ్డరీకశబ్దార్థత్వేపి, ఈకారస్యాఽఽశ్చర్య
కరత్వాత్ కత్వేపి మర్దనభోగప్రదానయోగ్యకానైకలభ్యత్వాత్; ప
రాథేప్ర్యామేశవ్యాపినిత్యాది తల్లభ్యమేవ; “లేశతస్మానపి ఉద్దిష్టప్రశ్ని
యపషమహమునే” ఇతి సూత్రార్థే సమకారస్యానువయోగాత్; శ్రీఘటి
తస్య శబ్దస్యేతివాత్; “అద్ధోయమనుతారాయాః” ఇత్యవసంహ
రాత్; “తారానుతారయోరన్యావిధాస్త్రీస్త్రీనిశామయ” ఇత్యుప
క్రమాచ్చ, అత ఇహ తదభిధానమేవన్యాయమితి;

అస్మాః పురుషకారత్వప్రాప్యత్వరూపకారద్వయసద్భావాత్,
కస్యబోధనాయేహ శ్రీమచ్ఛబ్దఇత్యాకాక్షాయామాహ (ఇహోపనిషత్).
శరణవరణప్రతిపాదకే పూర్వఖణ్డఇత్యర్థః. ఇహప్రాప్యత్వబోధనే
ప్రయోజనాభావాదిభావః.

అథవా, స్వరూపనిరూపకత్వాత్, సత్యత్వజ్ఞానత్వవదేవాస్యా

లభనన్యువాత్, శ్రీమత్పదంస్యర్థమతఃపా (ఇహోపేతి). పురుషకార
త్వోపయుక్త, స్వభావవిశేషసిద్ధ్యర్థం పురుషభిధానమితిభావః;

అథవా, అస్యానారశబ్దార్థత్వేన భాష్యకాపైర్వాన్యూత
త్వాత్, పురుషీమత్పదేనాభిధానంస్యర్థమతఃపా (ఇహోపేతి). సక
లనారశబ్దార్థన్యూత్తసిద్ధ్యర్థమేవాన్యః పురుషభిధానమితిభావః;

అత్రగుణవిగ్రహాదివచనపాయవిశేషణత్వే నాచార్యాణాంవి
మతిః; “ఉపాయవస్తువిశేషణమాయుచక్యే అనాకార తైయిట్టు” ఇతి
నరవరమునిభిర్వాన్యూతాత్: “శరణ్యవస్తులక్ష్మీకమాయ సమస్త
కల్యాణగుణాత్మకముమాయ సవిగ్రహముమాయుకుమైష్టతాయ
నోయ” ఇతి స్వతంత్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానోక్తేశ్చ; కింతు కార్యకర
ణాంశేభగవత్తవ నైతస్యాఅన్వయఇత్యేతాదేవాభిమతమ్;

నచైవమ్, విశేషణీయగుణవిశేషవైషమ్యప్రతిపాదకకృష్ణ
పాదసూక్తిపరోధః; తస్యాభగవద్జ్ఞానాదితుల్యోపయోగాన్భావప్రతి
పాదనపరత్వాత్; సహినారాయణశబ్దానామపి వాత్సల్యాదీనాం
చరణపదార్థవిగ్రహస్యచతాదృశోపయోగోస్తి; తదుక్తమ్, “అహో
లక్ష్మీగుణవిగ్రహాది విశిష్టస్యోపాయత్వే, యథావిగ్రహశ్చభాత్రయ
త్వాపాదకః, యథాచగుణాన్ముపసదత్వాదితత్తత్కార్యోపయోగః,
తథా అస్యైవపురుషకారత్వోపయోగఇతి నిష్కర్షః” ఇతి; తత్తద్వ
స్త్వనురూపోపయోగః; ఇహాచ శేషశేషిభావాశ్రయచేతన
వస్త్వనుగుణఉపయోగః పురుషకారత్వమేవ; తుల్యవచనపాయత్వస్య
శేషత్వవిరుద్ధత్వాత్;

భక్త్యాహవాన్ప్రధానోపాయత్వమిశ్వరప్రసాదకత్వమేవ;
నామైత్థులసాధన సజ్జల్పాశ్రయస్యతు ఉపాయతాయాఃప్రధాన

త్వమేవదుర్విచమ్; ఫలాపూర్వనాథసత్వేహ ప్రాధాన్యమేవస్యాదితి
తాన్విక్షే; కరణోపకారత్వమస్తేకృతమక్తానామ్; ప్రథామాస్తునన్య
స్థనన్యూదికతయాప్రథావద్గతితమోనినర్తకన్యోపపాదకత్వమ్; నహి
స్వప్రథా-వ్యాప్తేదేశే సూర్యస్తమోనినర్తయతీతి ప్రథాఘటితస్య
మృగ్యః; ఇహపునస్త్వపజ్కల్ప ఏవసమృద్ధసన్మాదికఇతినాన్యాపేదా;
అప్రథాననర్తుతముపాయత్వ మప్రథానోపాయత్వః; తిచేతుల్యవన్
ర్వవ్యాపారకర్తృత్వే అప్రాధాన్యస్త్వేవానిర్వాహత్ ;

యదిహికేనలంచేతనైర్భగవానేవాశ్రీయేత ; శ్రీస్తుపతిపారా
ధ్యాత్వస్త్వయంసజ్కల్పయేత్; తతశ్శత్రుఘ్నసేవ భూతానుగన్తృ
త్వమప్రథానోపాయత్వమేతస్యాస్సృతీ; నచతదిష్యతే; అథేతనున
యోరనాదిస్సజ్కల్పః ; “ప్రాధాన్యేనాహముపాయోసూయాసహ;
శ్రీశ్చప్రాధాన్యేనేతి ; ప్రాధాన్యేనభగవా నుపాయోభూయాత్,
అహశ్చప్రాధాన్యేన” ఇతిచేత్; తదేతదుభయోస్సజ్కల్పస్తుల్యనాటి
యః; తదాననుజ్ఞసమ్; యదిపునరుభౌఫలాక్షాచేతనవ్యాపారికృతౌచ,
తతోనైవాస్తివిశేషః;

విశేషణతయాస్వవిషయేణన్యాసేనభరంస్వేకరోతీతి, అప్రథా
నోపాయఇతిచేత్, ఏవంసతీమూలమన్త్రాద్రినాన్యాసే అన్నవిష్ణువత్స
మప్రాధాన్యేనోద్దేశ్యత్వాభ్యుపగమా త్ప్రధానోపాయతాన్తస్యః;
అధాస్తిభర్తృణశ్చేషత్వంపాదసంవాహనాదిభిః; తత్సామానాధిరణ్య
మేవోపాయతాయా అప్రథానత్వమ్; కథమన్యథాప్రత్యతాయా అ
ప్రాధాన్యంస్యాదితి; నైతిత్, “సర్వభావానుగామినీ” ఇత్యాదిభిరప్ర
థానవ్యాపారకర్తృత్వేనైవప్రతీతే; “కరోమినిఃఖలంకృత్యమ్” ఇతి
శక్తిగతకరణత్వారోపణోపచారి; అన్యథానిగ్రహేషికర్తృత్వేనప్రస
జ్ఞాత్;

అస్తుతదపి, అశ్రయణోన్ముఖేష్వపి దణ్ణధరత్వంనాస్తీత్యేతావ
తాపురుషకారతాసమ్భవః; “అజ్ఞాతనిగ్రహమ్” ఇత్యాదిశ్చైర్ధవా
దఇతిచేత్, “దైత్యదానవమర్దిచీ” ఇత్యాదినామ్నా మన్యథానయనవి
రోధః; “యేనత్వంబతసంరభఃప్రాణినఃపాలయిష్యసి” ఇత్యాదినారక్ష
ణేధగవతపవ ప్రధానకర్తృత్వావగమాచ్చ; అప్రధానరక్షకత్వశ్చ
అనుమస్తృత్యరూపమ్, భగవద్గతజ్ఞానశక్త్యాన్యదోపేధకత్వశ్చ; నైత
స్యాజ్ఞానశక్త్యాన్యదోపేధకత్వమితి కృష్ణపాదోక్తి రధికాఽవిశేషవిష
యేతి విశిష్యనాస్యాస్తథాత్వమిత్యేనంపరా; ఉదోపేధకత్వశ్చతదీయ
స్వవిషయకత్వాది ప్రయోజకస్వరూపస్వధర్మభూతజ్ఞానాదికత్వమ్;

అత ఏవాస్యాస్సంవిచ్ఛక్త్యాది పదైర్వ్యవదేశః; స్వాంత
త్వాదేవచాస్యాస్తత్రాభిమానః; నిత్యస్యాపితస్యై తత్ప్రయుక్తత్వం
సమ్ప్రీతిపన్న వదవిరుద్ధమ్. తదేతత్ - “శ్రద్ధయాదేవః” ఇతిసూత్రసిద్ధమ్;
(౧) “స్వరూపంస్వాతన్త్ర్యంభగవతః - త్వదాశ్లేషాత్కర్తృత్వే” ఇతి,
“త్వదాయత్తర్థిత్యేపి” ఇతిచోక్తమ్; “అపాజ్ఞాభూయాంసోయచుభరి
పరంబ్రహ్మతదభూత్” ఇతిచ;

నచైతావతా భగవతోనన్యాధీనత్వవిరోధః; స్వేచ్ఛాధీన
స్వశేషాయత్త విభవతాయాస్తదవిరోధిత్వాత్; యథోక్తంభగవద్గు
ణదర్పణే - “తస్యాఅపితథాత్వనిదానత్వాత్, శ్రీశః” ఇతి; ఏతత్సర్వం
స్వాభావికత్వేన సచేతనవ్యాపారసాపేక్షమితి; ప్రపన్నవిషయకం
పురుషకారత్వం తత్సాపేక్షమితి విశిష్యోచ్యతే; ఏతేన “శ్రేయ
శ్రీమాన్” ఇత్యత్రయన్తోఽర్థమాశ్రయణీయత్వమాచార్యైరుక్త
మ్; తన్నిర్వ్యుత్తమ్;

యదిపునశ్చియామేచసర్వభరన్యాసే అప్రాధిత్తోపిభగవాన్తో
క్షంప్రయచ్ఛతీతి, “అనేనై వప్రపన్నస్యశ్రీయం దేవింసనాతసిమ్ । పా
పానుషజ్గస్సజ్జల్పస్త్రాణాదేవశశ్యతి;” “మాంప్రపద్యేతవై గతిమ్”
అదిదేవంజగన్మాథమీశంవాపురుషోత్తమమ్” ఇత్యాదిప్రమాణబలా
దభ్యుపగమ్యతే; తదా “ సంసారార్ణవతారినీమ్ ” ఇత్యాదిసితరాం
సుగమమ్;

“ప్రపత్తావవిదృశ్యతే” “సర్వకామఫలప్రదా” “ఆర్తానామాశు
ఫలదా” “ముక్తిందాన్యతీసాచిరాత్” “ఉపాయోయంచతుర్థస్తే
ప్రాక్షణ్మిమిఫలప్రదః” “ఇతిదాత్పుత్వనిర్దేశానయజ్యస్తే” “కిన్తుశ్రీ
యాం” “బ్రహ్మలక్షణతామోక్షప్రదత్వస్యప్రదర్శితాపూర్వైస్తదవి
ఘాతాయవృత్తిక్రాణ్యుపగమ్యతే! ప్రాప్తింప్రతీ” ఇత్యుపక్రమ్య “నాన్య
ధేతినిషేధతః । పశవఃపాశితాఃపూర్వంపరమేణస్వలీలయా । తేనైవ
మోచసియాస్తే నాన్యైర్మోచయితుంక్షమాః । పరమేణేతినబ్రూతే
దేవింపరవతీంశ్రీయమ్! పాపేభ్యోమోక్షణంకోపనివృత్తిరితిధర్మితమ్!
తచ్ఛేద్యణ్ణధరన్వైవ నమాతురుపపద్యతే” ఇతి.

నచ, “అవిద్యానివృత్తిరేవమోక్షః” ఇతిభాష్యేక్షేః, అవిద్యా
యాశ్చతత్వటీకోక్తరీత్యా నాత్నాపహారరూపమహాపరాధనిబద్ధసత్రి
గుణతిరస్కరణీకరణక తిరోధాన సజ్జల్పరూపతయా, తిరోధాన
మాత్రస్యఅదుఃఖత్వాత్, మోక్షేతర సకలసుఖానుభవోపయుక్త
త్వాచ్ఛ, స్వాధీనసకలమాయావ్యాపారత్వేన చతుర్లోక్యధికారోక్తా
యాశ్చియోపినమ్భవాత్, తన్నివృత్తికర్తృత్వరూపం మోక్షప్రద
త్వం తస్మాదపినమ్భవతీతి వాచ్యమ్;

సర్వపాపేభ్యోమోక్షణస్య చరమశ్లోకోత్తరార్థోపదర్శితస్య
కోపనివృత్తిఘటితత్వేన తత్కర్తృత్వం సలక్ష్యైఇత్యత్యోత్తరాకథ

నాత్; ఏచ్ఛాహం త్వేత్యత్ర ఆహంశబ్దేన సన్నియోగశిష్టన్యాయేన శ్రీయోప్యసద్ధాపనే ప్రాప్తివిరోధినజ్జల్పిపాయవిరోధినజ్జల్పిత తత్ఫలప్రదానసజ్జల్పరూప త్రివిధనిగ్రహనివృత్త్యాశ్మకాభిప్రాయ విశేషకర్తృత్వాత్మకతయా చరమశ్లోకాధికాదేద్యుతస్యసర్వపాప మోక్షణకర్తృత్వస్య తత్రాస్వయాసమ్భవాత్.

పుణ్యకర్మఫలప్రదానసజ్జల్పమాత్రనివర్తకత్వస్యచసతీసర్వ శబ్దసమభివ్యాహారేబోధనాసమ్భవాత్, నిగ్రహనివృత్తిహేతుత్వస్య చ ప్రసాదకత్వావరపర్యాయతయా, మామేమిత్యత్రాప్యపస్థితాయాంత్యైఃప్రసాదకత్వేనైవ వరణస్యనర్తకతయా పురుషకారత్వేనైవాన్యావరణమితిసిధ్యతి.

ప్రాప్తివిరోధచ-సాపరాధోయంమాంమానుభవత్స్వితీ భగవత్సజ్జల్పిత్యుక్తమ్; నకన్వచిత్త్యైస్తీరోధానసజ్జల్పితన్నివృత్తి - ఆచార్యైరుక్తే; “ద్వింతమఃప్రతినివర్త్యమిదమయవాభ్యామ్” ఇతి ప్రసాదకత్వేష్యమిరుద్ధమ్; “పరిపూర్ణానుభవప్రదాన సజ్జల్పిభగవతీస్సవైవవానపక్షీకస్య” ఇతి చతుశ్లోక్యధికారే, సర్వపాప శబ్దార్థమధ్యేచక్రీసజ్జల్పస్యాపి ప్రవేశాత్తన్నివృత్తే ర్భగవత్సభావేనాసాజ్ఞత్యమ్.

ఏతేనకృత్స్నమోక్షప్రదానవ్యాపారోబ్రహ్మలక్షణమితి, మాతుఃకోపనివృత్త్యభావాదవిరోధీతిప్రత్యుక్తమ్; మాతృగతసజ్జల్పనివృత్తేర్నృణ్యపృథానాత్; భగవత్పుణ్యపాయతా లక్ష్యేవేదాంతాచార్యాణామనభిమతేతిప్రతీయతే; “సిద్ధోపాయవిశేషణముమాయొక్కొడ్డు ఆశ్రయిక్కప్పుడుముపాయతై యాశ్రయిత్తిరుక్కుమ్” ఇత్యుపాయశబ్దేనైవ భగవతోనిర్దేశాదీశ్వరగతోపాయభావోపయు.

క్రాః పూర్వఖణ్డే, ప్రాప్యతోవపయంతాశ్చ ఉత్తరఖణ్డేనుసంధేయాఇత్యు
భిధానాచ్చ;

తత్రహిశ్రీశ బాధేష్వనే కేషువిభజ్యానుసంధానందృశ్యతే ; ప్రా
ప్యతాయాఇత్యత్ర ఈశ్వరస్యతినానుషజ్యతే; విశిష్టపరేశ్వరశబ్ద
ప్రయోగ స్తద్విత్రానర్థకః. పురుషకారతోవపాయవిశేషణతోవభయ
విభాగసజ్జిహ్వాయహితదుపాదానమ్; నారాయణశ బార్థకధనదశా
యాఇచ్చ ఉపాయభావోపయుక్తేత్యేవోక్తమ్.

అస్మిన్ప్రకరణే సర్వత్రేశ్వరనిగ్రహభిసంధినివృత్తావేశ్వరవత్పి
తృత్వానురూపప్రతాపామృతత్వసంసర్గమన్తరా, ఈశ్వరస్యాపిభోగ్య
తమే, ఈశ్వరస్వాతస్త్రినియతమిత్యాదావేశ్వరపదాని భగవద్విష
యాణ్యేవదృశ్యంతే ; శేషిత్వంవ్యాసక్తమితవత్, ఉపాయతావ్యాస
క్తేతిసక్వచిదుచ్యతే; ఉపాయత్వంబ్రహ్మణిస్థితమితిచోక్తమ్. అతోన
కేవలమస్యాశ్రయణం ఘటకత్వమాత్రమ్; కిన్తు, ఆశ్రయణానన్తర
మపి సర్వవ్యాపారేషైవకరస్యాదుపయోగోస్తీత్యేతావదం శేతాత్వ
ర్యమ్ ; సతుసవ్యాపారోభగవద్వ్యాపారతుల్యజాతీయఇతి; అత్రాపి
సస్త్వనురూపాపయోగవిశేషఇత్యసక్పదుక్తే;

వస్తునఈశ్వరవచ్ఛేషత్వస్యాపిసద్భావాత్, “యస్యావీక్ష్య
ముఖంతదిక్గతపరాధీనః” ఇతిశ్లోకోదాహరణాచ్చ, “ఐకరస్యజహాశ్చే
షిదమ్మతోవసర్వకర్మసు” ఇతి ఐకరస్యస్య విశేషణతోవపాదకత్వే
నోక్తత్వాత్, గుణవిగ్రహాపాయత్యేద్ధాదిదృష్టానైరుపాయవిశే
షణత్వసాధనాచ్చ, వరదాచారై ర్యుత్తరఖణ్డే విశ్వసన్ప్రప్యవిశేష
ణత్వవత్ పూర్వఖణ్డేశ్రియోపివిశేషణత్వం సమ్భవతీత్యభిధానాచ్చ,
తదావిశిసప్తిశ్రీర్గుణవిగ్రహనత్పుభుమిత్యుక్తేశ్చ, రహస్యరత్నావళ్యా

ద్యగాధావ్యాఖ్యానే శ్రియఃపత్నీరతిరిక్తోనసిద్ధోపాయఇత్యుక్తేశ్వః
అత ఉపాయవిశేషణత్వానుగుణవీవాస్యావినియోగోవక్తవ్యఇత్యేత
ద్గతయోరుపాయత్యయోస్సత్యపివైషమ్యే మోక్షానుకూలవ్యాపా
రాశ్రయత్వేనానుగతేన ఉభయోర్భరన్యాసోద్దేశ్యత్వమ్, “శేషిదమ్మ
తిభరన్యాసః” “శరణ్యదమ్మతివిదా” “దమ్మతీశరణౌప్రాప్యో” ఇత్యా
దావివక్షితమితి, కృపాదీనాంతు సత్యప్రసాదవిశేషణత్వే అచేతన
త్వేన సభరన్యాసోద్దేశ్యత్వమితివిశేషః; ఆత్మసమర్పణోద్దేశ్యత్వంసమ
ప్రాధాన్యేనాపి; భరసమర్పణోద్దేశ్యత్వస్తు విశేషణవిశేష్యభావేనేతి
విశేషః.

మహేంద్రాగ్నివిష్ణువైష్ణవత్రయలగ్నివిష్ణుగ్రహణంచేతనద్వయా
న్వయమాత్రే దృష్టాంతార్థమితివరదాచార్యాః. “ప్రపత్తవ్యేతత్వే”
ఇత్యసాధారణనిర్దేశాత్; మహేంద్రాగ్నిహోమాదివదిత్యానసిద్ధాజ్ఞా
నగ్రంథః, ఆత్మసమర్పణాభిప్రాయేణ; అతోన్యేవతత్పక్షేపి శ్రీశ్రీశయో
రుపాయతాయాం విశేషఇత్యాహుః.

సర్వధావేదాంతాచార్యాణాంద్వేదాశ్రియ ఆశ్రయణమభిమత
మ్-పురుషకారతయా విశేషణతయా; శ్రీయతఇతి ద్వయాధికారో
క్తేః; అనాదేర్నహేచ్ఛేతి శ్లోకద్వయేనన్యాసతిలకే శ్రీప్రపత్తేర్నిబన్ధ
నాత్; తత్రాద్యాయాఃప్రపత్తేరాశ్రయణ విరోధిపాపనివర్తనంకా
ర్యమ్; ద్వితీయాయాస్తుభరన్వీకారమోక్షప్రదానాదిః; తదనుకూలో
వ్యాపారోవా;

ఏవంసతి, యస్మహేంద్రాగ్నివిష్ణుప్రభృతిష్ణితిశ్లోకవ్యాఖ్యానే
శ్రౌతదృష్టాంతైశ్రియశ్శరణ్యవిశేషణత్వం దృఢీకృత్యతద్విశేషణో
పాదాన ప్రయోజనజ్ఞకథయతి-మహేంద్రేతిత్యవతారితమ్; తత్-అధి
గమ్యత్వమాశ్రయణీయత్వంప్రాప్యత్వశ్చేత్సభిప్రాయేణేతిబోధ్యమ్.

ఆకారానుయాయినాన్తు సకృదేవాశ్రయణమభిమతమ్; తస్య
చకార్యంనమోక్షప్రదానమ్; తస్యబ్రహ్మలక్షణత్వాత్; శ్రియోపిబ్ర
హ్మత్వస్వీకారే పాద్మసంహితాయాం బ్రహ్మలక్షణప్రశ్నేవానుదేవా
హ్వయమిత్యుత్తరోక్తిర్విరుధ్యేత; అవ్యాప్తత్వాత్; అతశ్శ్రీవిశిష్టం
బ్రహ్మశబ్దార్థాభిమతమ్; తన్న; -కింబ్రహ్మశబ్దేనశ్రీప్రకారతయాబోధ్య
త ఇత్యభిమతమ్; ఉతతుల్యవత్ ; ఆద్యేప్రవృత్తినిమిత్తంశ్రీః-నబ్రహ్మ
లక్షణేలక్ష్యాః;సహిగోత్వంగోలక్షణేలక్ష్యమ్; శ్రియశ్చబ్రహ్మశబ్దప్రవృ
త్తినిమిత్తత్వే బ్రహ్మత్వస్యైవప్రవృత్తి నిమిత్తతాప్రతిపాదకేన బ్ర
హ్మత్వశ్చేత్యాదిభాష్యగ్రంథేనవిరోధః; నావిద్వితీయః-పురుషపర్యా
యతయాబ్రహ్మశబ్దఃప్రయుక్త ఇతి శ్రుతప్రకాశికావిరోధాత్; సత్య
జ్ఞానమనంత్రబ్రహ్మేత్యత్ర అనంతశబ్దేనయోగరూఢేన దేవతాంతర
వ్యవచ్ఛేదోపసిధ్యతీతిచవిరుధ్యతే; పాద్మసంహితావిరోధశ్చదుష్పరి
హరః; బ్రహ్మత్వమన్తీకృత్యైవ, “అతోజగచ్ఛరీత్వమపితస్యాః ప్రసి
ధ్యతి” ఇతివదతాం “నహిబ్రహ్మవ్యతిరిక్తస్య కస్యచిత్సమస్తచిదచిచ్ఛ
రీరకత్వసమ్భవః” ఇతి శ్రుతప్రకాశికావిరోధః. అతోబ్రహ్మసాధారణ
స్యమోక్షప్రదత్వస్వాత్రాసమ్భవాత్, తదాపయికజ్ఞానశక్త్యాద్యుద్బో
ధకత్వ మనుమస్తత్వం సామరస్యేనప్రేరకత్వం వాత్సల్యాద్యుద్బో
ధకత్వమిత్యాదీనిశ్రియఃకార్యాః.

తత్రసార్వత్రికాణాంకేషాఞ్చిదాశ్రయణమంతరేణైవసిద్ధే,యా
న్యాశ్రయణసాధ్యానిప్రపన్నాధికార్యసాధారణాని; తాన్యేవప్రయో
జనత్వేనానుమీయంతే. అనువిధానాదీనాన్తు పురుషవ్యాపారానపే
క్షత్వాత్తాదృశోపయోగవత్తయా భగవద్భరన్యాసానావిషయతా
యా విశేషణతయానత్వేపి సపురస్కరన్యాసోద్దేశ్యతా ;

సచభిన్న కాలీనయోఃప్రపత్యోద్భేదాత్, “మాంలక్ష్మీఞ్చ” ఇతి సముచ్చయానుపపత్తిః; ధాత్వర్థతావచ్ఛేదకై కేవలవ్యక్తిభేదేతదుపపత్తిః; “ఐశుపుత్రాదికంసర్వంగృహాంపరణానిచ । అఙ్కయేచ్ఛజ్ఞచక్రాధ్యామ్” ఇతివత్; అతఏవఉభయోశ్చరణాగత్యోరైకరూప్యవిరహాత్సముచ్చయానుపపత్తిరితినిరస్తమ్; అఙ్కనస్యాపిపుత్రపశ్వాదిఘభిన్నరూపత్వాత్, శజ్ఞచక్రాకృతివ్యజ్ఞకవ్యాపారజ్యేనానుగమే శరణవద్యాభేదేపి శరణాగతిజ్యేనానుగమనసమ్భవాత్;

పురుషకారప్రపక్షేర్ద్వయకరణకత్వంనాస్తీతితు ఆధునికానాంగిక్తంవచః; ఈశానామితిద్వయార్థవివరణశ్లోకేలక్ష్మీసంశ్రయణస్యాపిద్వయార్థతయాప్రదర్శనాత్; భగవన్నారాయణేత్యాదిసాశ్రీమచ్చబ్రాభిప్రేతముచ్యతేఇతి రహస్యత్రయసారేభిధానాచ్చ, క్రియాయా అప్రకాశనేపి తత్సమ్మన్దిప్రకాశనాత్, శ్రీపదేనైవవిశేషణత్వబలేన వాక్రియోమూలపిప్రకాశనాద్వాకరణ్యోపపత్తిః;

ఏతేన “శార్వనమక్కెన్దుమ్” ఇత్యత్రశార్వశబ్దస్య ప్రాపకపరజ్యేపినిర్వాహాదర్శితః; ఆశ్రయణవేశాయాంభోగవేశాయాన్చ మిథునమేవోద్దేశ్యమ్; పూర్వోక్తానాంత్రయాణాంప్రాప్యజ్యేపిఆకిన్చన్యాదయః ప్రాపకీరోతిత్యాదికృష్టపాదతత్సానుసూక్తివదుపపత్తిః; ఏకస్యశబ్దస్యవిభిన్నపరజ్యేతుప్రమాణం, విష్యకేనసంహితావచనమ్; “ఆగ్నేయంచతుర్థాకరోతి” ఇతిశాఖాస్తవవాక్యానురోధాద్ధి “పురోఽశాంచతుర్థాకరోతి” ఇతిపురోఽశస్య ఆగ్నేయపరత్వంతాన్త్రికైరుక్తమ్;

సచ, “జాజ్వల్యమానంతంబృష్టాన్వనరసింహంసురోత్తమాః । పురస్కృత్యశ్రియంభేజశ్చరణంశాన్తికాన్గీణః” ఇత్యాదావిపకేవల

మత్రశ్రీయః పురస్కారమాత్రమ్; యెనోపాయశోక్తీనామత్యంతాన
వకాశత్వంస్యాత్; కిన్తుసాధ్యోపాయతుల్యంప్రసాదకత్వమపి; భక్త్యా
విహి భగవత్కృపైవోత్తభ్యతే, ఇతిభక్తికార్యత్వేనోక్తస్య భగవ
త్కృపాత్తమృగస్య కారుణ్యరూపయేతిలక్ష్మీకార్యత్వేనాభిధానాత్;
సాచేదకించ సస్వతఏవోత్తభ్యతఇతి †పురుషకారకృతిసాధ్యవ్యాపార
మన్తరేణేత్యర్థః.

నచ, లక్ష్యాభగవత్తుల్యోపాయత్వానభ్యుపగమే “యస్యాస్తే
మహిమానమ్” ఇత్యపరిచ్ఛిన్నమహిమవత్త్వం దేవ్యావ్యవ్యమానం
విరుధ్యతే; విభూతిద్వయశేషిత్వరూపం నిరతిశయానుకూలగుణరూ
పభేదేతి చతుశ్లోక్యధికారేవ్యాఖ్యానాత్; “దేవిత్యన్మహిమానధిః”
“అనవధికమహిమమహిషీమ్” ఇత్యాద్యుచితత్వైవ తత్సమానార్థక
తయాదర్శితమ్;

నచగుణానామపి జగద్వ్యాపారాననుగుణత్వే శుభ్రప్రకాశి
కోక్తదిశాముక్తగుణవత్సాతిశయత్వం స్యాదితిశబ్దానీయమ్; “య
స్యావీక్ష్యముఖమ్”ఇతిశ్లోకోక్తజగద్వ్యాపారాన్వయమాత్రేణ తదు
పవర్ణనోపపత్తే; “తదిజితపరాధీనోవిధత్తే”ఇతి ఇజితహేతుసజ్జల్ప
సహాయేన తయాసహవిధత్రైత్యర్థవర్ణనన్తు “సర్వంకుర్వకాతదిజితప
రాధీనోవిధత్తే” ఇతిశబ్దస్వారస్యవిరుద్ధమ్; తయాసహత్వేనతథాసతి
స్యాత్; పారతస్యన్తుప్రేమకృతమదోషావహమ్, అతోన్యాశ్శృతి
స్మృతినమ్నూదాయానుగుణమువాయత్వం పురుషకారతారూపమితి
సజ్జేషః.

సర్వభూతసుహృదకుశ్వరస్యసమాశ్రయణే కింపురుషకారేణ
త్యతహా (నీరిలేయిత్వాది). యద్యపి, “సాధ్యభక్తిన్తుసాహస్త్రి

(౯) నీరిలే నెరుప్పుక్కి శరుమాపోలే కుళిర్ న్దతిరువుళ్ళుత్తిలే అవ
రాధత్తాలే శీర్థ్రిమ్పిఱ్ఱాల్ సొలుప్పతు ఇవళుక్కాక.

ప్రారబ్ధస్యాపిభూయసీ” “సర్వపాపప్రణాశినీ” ఇత్యాదిభిరాశ్రయణ
స్వైవసర్వపాపనివర్తకత్వప్రతీయతే; తథాప్యాశ్రయణమేవైవమా
కాన్వీదితి నిగ్రహనావివక్షితః; ఆశ్రయణస్యాధికారివ్యావర్తకత్వా
త్, ప్రాప్తివిరోధిపాపనివర్తాయామవిదోషవిరహః; పాపనివృత్త్యను
కూలతాన్వయవ్యతిరేకశాలితామాత్రేణ తత్కారణత్వవ్యవదేశో
పపత్తే;

నచ “తామరైయాళాకిలుమ్” ఇత్యుక్తరీత్యా లక్ష్యై ఉద్భా
వితానామప్యాశ్రితదోషాణాంభోగ్యత్వముద్భావయితుర్భగవతోనత
దపేతాసమ్భవః; యఏవమాహ, (౧) “మిత్రభావేనసమ్ప్రీప్తంనత్య
జేయంకథంచన | దోషోయద్యపితస్యస్యాత్సతామేతదగర్హితమ్” ఇతీతి
వాచ్యమ్; “తామరైయాళాకిలుమ్” ఇత్యన్యలక్ష్యుద్భావితవాత్సల్యా
క్లిక్ప్రతభర భగవద్విషయత్వాత్; దోషోయద్యపీతస్యస్యాపితాదృశి
భగవత్స్వభావవ్యక్తకత్వాత్; “లక్ష్మీంపురుషకారేణ” ఇత్యాదివచన
బలేనతథాకల్పనాత్.

కేచిత్తు లక్ష్మీప్రచోదితేనైవ భగవతాప్రపన్నవిషయే ఫలప్ర
దానంసజ్జల్పితమితిసాదిసజ్జల్పస్య లక్ష్మీప్రీత్యర్థత్వాత్, తాంపుర
స్మృత్యతన్ముఖేనాగతానామేవతద్విషయత్వమ్; మిత్రభావేనేత్యాది
తుశరణాగతపరిపాలనరూప ధర్మప్రవర్తనపరమ్, పురుషకారప్రరో
చితభగవత్స్వభావంవ్యజ్ఞయతీతినతతః ప్రమాణాన్తరసిద్ధస్య పురుష
కారపురస్కారణస్యానావశ్యకతాప్రతీతితిత్యుపపాదయన్తి;

(10) ఇవల్ తాయాయ్ ఇవల్ కల్ క్లేశమ్ పాఱుక్కమాట్టాతే
అవనుక్కుప్పత్తి యాయ్ ఇనియవిషయమాయిరుక్కై
యాలే కణ్ణభివల్ మురుషకారమ్.

“పాఱప్పిత్తు” ఇత్యనేన “మత్తు మాంప్రాప్య” ఇతివచనంస్తారి
తమ్. సర్వభూతసుహృదోనిగ్రహప్రసక్తి రేవనాస్తీతిశక్త్యా “అపరా
ధతాలే” ఇత్యనేనపరిహియతే; సమ్మన్ధసామాన్యాత్కథమేతస్యనిగ్ర
హాత్పత్తిః, అస్యానేతియన్తుంశక్యమ్. కథంవాస్వతస్త్రస్యఅనయా
నిగ్రహనిపుత్తిరిత్యతాహ (ఇవల్ తాయాయితీ)

“మాతాపితాభ్రాతా” ఇత్యాదిభిర్భగవతోపిమాతృత్వోక్తా
వపి ఉపదిశ్యమానధర్మాధారా దస్త్యతిదిశ్యమానధర్మాధారస్యవిశే
షఇతినాయేనాఽస్తివాత్సల్యేతారతమ్యమ్. అన్యచపుంస్త్యానుగుణ
త్వాన్నదోషావహత్వమ్; అనన్యాధీనస్యాపిభగవతః, “పుమ్మిధానే
శ్వరేశ్వరీ” ఇత్యుక్త్యా లక్ష్యోవాల్లభ్యాతిశయప్రయుక్తంనియామ్య
త్వమవిరుద్ధమ్; ఈశ్వరశబ్దస్య పుమ్మిధానశబ్దసన్నిధానేన పుంశబ్దా
ధాన స్తర్గతభగవద్విషయకత్వస్యైవచిత్యాత్; ఈదృశస్యచనియా
మ్యత్వస్య స్వసంకల్పాధీనత్వేనాదోషావహత్వాదితిభావః.

ఉక్తంహిశ్రీవిష్ణుచిత్రైః;-గద్యవ్యాఖ్యానారమ్భే, మాతృత్వై
కరూపాంశ్రియంప్రపద్యతే, మాతా హితాదపిపుత్రస్యప్రియమేవప
శ్యతి; అతోదణ్డధరత్వహీనతై వాస్యాం దశాయామాలమృతమాసీ
దితి, “పితేవత్వత్ప్రియాన్” ఇత్యేతదనుసరద్భిర్వాప్యసాచాశ్చైశ్చో
క్తమ్. ప్రతాపోష్మశపితృత్వదురాసదభగవత్సమాశ్రయణసిద్ధయేపు
రుషకారానుప్రవిష్టవాత్సల్యనిర్భరలక్ష్మీసమాశ్రయణం శ్రీమచ్ఛ్రే
నాభిధీయతఇతి, సదానుగ్రహసమ్మత్వత్వశ్చాస్యావచనసిద్ధమ్ ;

మజ్జిమనికాయామ్ ; - “పద్మేస్థితాపద్మపర్ణాపద్మనాభప్రి
యాశుభా । సదానుగ్రహసమ్మన్నా సామేదేవీప్రసీదతు” ఇతి, “అను
గ్రహపరామృద్ధిమ్” ఇతిచతన్నామసుపత్యతే, “కరుణాస్రావిలముఖ”
ఇతిచేయందిద్దిశ్యతే; కరుణా-పరదుఃఖదుఃఖత్వమ్; నతుతద్దుఃఖనిరాచి
కీర్ణామాత్రమ్ ; తస్యాఆసహేతుత్వానుపపత్తేః. సచేదృశందుఃఖం
దోషః; గుణప్రతిపాదనప్రకరణవ (౧) “వ్యసనేషుమనుష్యాణామ్”
ఇతిపాఠాత్.

అతఏవ సభగవతోఽఖిలహేయప్రత్యసీకత్వభజ్జః. పరదుఃఖా
సహిష్టుతాహిభాషితా; “దయాన్యేషాందుఃఖాప్రసహనమ్” ఇతిచో
క్తమ్ “ద్రష్టుంనసహతేదేవీక్లిష్టాన్వపరిచారకాన్” ఇతిచతన్మూల
భూతంవచనమ్. అసహ్యతాచ-ప్రతికూలత్వేనవేదనీయత్వమేవ; నచ
తతోన్యస్థిత్వాస్తేదుఃఖమస్తి; ఉక్తశ్చభగవద్గుణదర్పణే, -భట్టపరా
శరవాదై; - “స్వాధ్యశోకహర్షాద్యభావేషి పరార్థతత్ప్రసక్తిరదోషః. అ
న్యధాపరదుఃఖదుఃఖత్వదయాదిలక్షణగుణాఃకథమన్యన్యః” ఇతి.

శేషలక్షణవ్యాఖ్యానావసరే శ్చుతప్రకాశికాయాం పరాతిశ
యస్యపరమప్రయోజనత్వనాథనార్థంప్రవృత్తే, అపిచేత్యాదిగ్రన్థసన్ధ
ర్భేచైతదవ్యక్తమవగస్తవ్యమ్; వేదాంతాచార్యాస్తు, “స్వార్థనిరపే
క్షుపరదుఃఖనిరాచికీర్ణాదయా” ఇతితల్లక్షణమ్; “అసహిష్టుతేత్యపిలక్ష
ణయానిరాచికీర్ణాపరిమ్” ఇతివగ్గయన్తి;

“తాయాయ్” ఇత్యుక్తంమాతృత్వమేవేదృశకరుణాయాం
హేతుః; అత్రవిష్ణుచిత్తనూక్తిరినుసంధేయా; తత్ప్రేత్యభిజ్ఞాపనార్థమేవ
ప్రమాణగతమాతృశబ్దమపహాయ “తాయాయ్” ఇత్యుక్తిః. (తాయా
య్)స్వతస్సిద్ధమాతృత్వవతీత్యుక్త్యా “తాయాయశ్చిక్ష్ప్త” ఇతిఅభూత

మాతృభావవతోభగవతోవ్యాపృత్తిన్సుచ్యతే; “కదాచిత్త్రిశ్చ తోదృష్టా” ఇతిలక్ష్మీతన్త్రగతవచనప్రత్యభిజ్ఞావనాయ క్లేశశబ్దప్రయోగః. కరుణాప్రాచుర్యాద్ధి అస్యాకారుణ్యరూపత్వం శాస్త్రీకమితిసాధారణ్యమ్.

(పత్నియాయితీ) (౧) “విష్ణుపత్నీ” (౨) “ఇంద్రీపత్నీ” (౩) “హింశ్రతేలక్ష్మీశ్చపత్నౌ” ఇత్యాదీనిప్రమాణానిప్రత్యభిజ్ఞాప్యస్తే; తన్త్రే; -“పాలయస్తీహరేర్భావమ్”ఇతివిష్ణుపత్నీశబ్దోనిరుక్తః. భావః-స్వభావః, స్వాభావకీకరణా; తస్యాపాలనమ్-అతిరోహితత్వసమ్బంధనమ్. పత్నీశబ్దేనశరణాగతరక్షణరూపధర్మసంయోగోబోధితః. ఉక్తశ్చ; -“కమలానిరపాయధర్మపత్నీ కరుణాద్యాస్వయమృత్విజోగుణాస్తే । అవసంశ్రయతామహీనతద్యస్సచ ధర్మస్తద్వదనస్యసేవనీయః” ఇతి.

పత్నీత్వంనియామ్యతాయామేవహేతుస్యాదితికథంవశీకర్తృత్వసిద్ధిరతఃహ (ఇనియవితీ) (౪) “స్తేహాద్విశిష్టోస్తిమయాసమోవా” (౫) “సాహమజ్ఞేస్థితావిష్టోదేవదేవస్యశాక్తేణః । లాలితాతేనచాత్యస్తంసామరస్యముపేయషీ । కాన్తస్యతస్యదేవస్యవిష్టోస్సద్గుణశాలినః । దయితాహంసదాదేవీనిత్యంతధర్మధర్మిణీ । మహిషీదేవదేవస్యవిష్టోకామదుఘావిభోః । తుల్యాగుణవయోరూపైర్మనఃప్రమథినీహరేః । తైస్సైరనుగుణైర్భావైః” ఇత్యాదిప్రమాణాన్యత్రద్రష్టవ్యాని.

అథవాపత్నీత్వస్యభూమ్యాదిసాధారణత్వాదాహ (ఇనియవితీ). *నిర్వృత్తప్రణయాతివాహనవిధౌ పరీవాహతాంసీతానాం

(౧) నీలానుక్తమ్ (౨) భూనుక్తమ్, (౩) యజు-౩-అష్ట.
(౪) రా-సు-౩౬-౩౦. (౫)

(౧౧) తిరువడియై ప్పొఱుప్పిక్కుమవళి తన్ శోల్ వధి వరుమవనై
ప్పొఱుప్పిక్కుచ్చిల్ల ప్పేణ్ణావితే,

నీళామహ్యదీనాంనై తాదృశమభిమతత్వమితిభావః; (౧) “భోగ్యావా
మసి”. ఇతిశ్లోకోఽత్రానుసంధేయః.

(కణ్ణభివత్ ౧౧) నిరపాయః; ఉక్తమర్థంకై ముతికన్యాయేనదృ
శయతి. (తిరువడియైయితి). “రాక్షసీవిషయత్తిల్” ఇతి శేషః. “నియ
స్తృత్వస్వాతన్త్రాన్త్రాభ్యామస్తిమూరుతిమాధవయోర్వై లక్షణ్యమితి
కై ముతికన్యాయోత్రనప్రయుక్తః “యుక్తారామస్యభవతీధర్మపత్నీతి
చాహహి! నేష్టేయుక్తమయుక్తంవావిచారయితుమిశ్వరః! వ్యాము
గ్ధోహియత్తస్తస్యామితియోగీన్ద్రభాషితమ్! అత ఈశానసేతృత్వంసిద్ధం
కై ముతికాన్నయాత్”

“రాక్షసీవిషయే” ఇత్యుక్త్యా అస్యాభగవదపేక్షయాకరుణా
భిక్ష్యంవ్యభిజ్ఞత్వమ్. “మాతస్తైధిలీ” ఇతిశ్లోకోఽత్రానుసంధేయః.

నచ, రాక్షసీనాంకాకవిభీషణయోశ్చశరణమిత్యుక్తిమత్త్వ
మవిశిష్టమ్. (౨) “తదలంక్రూరవాక్యైర్వః” ఇత్యనేన ప్రాతికూల్య
వర్జనస్య “సాస్త్యమేవాభిధీయతామ్” ఇత్యనేనసాస్త్యవాక్ప్రవృత్తి
హేతుభూతానుకూల్యసంజ్ఞల్పస్య, “రాఘవాద్ధిభయంఘోరంరాక్ష
సానాముపస్థితమ్” ఇతికార్పణ్యస్య, “అలమేషాపరిత్రాతుమ్” ఇతి
విశ్వాసస్య, “అభియాచామవై దేహీమ్” “భర్తృతామపియాచధ్వ
మ్” ఇతి గోప్తృత్వవరణస్య, “ప్రణిహతప్రపన్నాహి” ఇతి ప్రసాదహే
తోద్విషేషస్యచ పూర్ణప్రపదనస్యరాక్షసీభిరనుష్ఠితత్వాత్; ప్రత్యుత-

“తచ్చిరఃపాదయోస్తస్య” ఇత్యాదిపాద్యవచనపర్యాలోచనాయాం కాకస్త్వైవ శరణాగతత్వాభావః ప్రతీయతే ఇతి కథమాధిక్యమితి వాచ్యమ్.

త్రిజటయాఉపదేశేకృతేపిరాక్షసీభిరసమృష్టానాత్; సచవిభీషణసహగతరాక్షసవత్త్రిజటాభరసమర్పణే ఏతాసామస్తర్భావః. దేహసమృద్ధిమాత్రస్య రావణాదిసాధారణత్వేనతాసాంవిశిష్యత్రిజటాభిమాననిష్ఠత్వేప్రమాణాభావాత్. సహితతఃప్రభృతితాభిః ప్రాతికూల్యంవరితమ్; యః, “రక్షసాంకామరూపాణాంవిజ్ఞానేమమకాగతిః” ఇతి సీతయోక్తాఅపి, “సీతయాకృతసంవాదస్తిస్తత్యమితవిక్రమః|నచ తంజానకీసీతానివేదయితుమిచ్ఛతి” ఇతిరావణంప్రత్యాహుః; “హతే తస్మిన్నకుర్వ్యర్హి” ఇత్యుక్త్యాప్యేతమత్రభ్యతే; అన్యధాత్వదాగమనప్రభృతినకృతమిత్వేవబ్రూయాత్; విభీషణసహగతానాస్త్యతేనసహలక్ష్మణో నిర్గమనాదికంతదభిమాననిష్ఠత్వేమానంసుగమమ్; నహాకాకవిభీషణయోరివరాక్షసీనాంరక్షణే శరణాగతత్వం హేతుత్వేన క్వచిదుక్తమ్. తత్రతు “శరణాగతమపాలయత్” “శరణాగతో రక్షితవ్యః” ఇత్యుచ్యత ఇతివిశేషః. ఇహపునర్యావదాజ్ఞప్తం “రాజసంశ్రయవశ్యానామ్” ఇతిగుణత్వేనోపపాద్య, అధికమపి, “లోకహింసావిహారాణాం రక్షసాంకామరూపిణామ్ | కుర్వతామపిపాపానినైవ కార్యమశోభనమ్” ఇతిజాత్యుచితత్వేననదణ్డహేతురితిప్రతిపాదితమితి సుష్ట్యనుగృహీతంవైలక్షణ్యమాచారే యః.

కేచిత్తు, “తథైవార్ద్రాపరాధాః”, ఇతిప్రత్యాసక్తినిబంధనో నిర్దేశః, శరణాగతరక్షకత్వతదభిమాననిషరక్షకత్వాభ్యాంవైలక్షణ్యకథనమత్యాహుః. కాకవిషయే ఏకాక్షిణైకల్యకరణాత్; విభీషణేలపరాధవిరహోచ్చైలక్షణ్యుత్పత్త్యే.

(౧౨) మతుప్పాలే ఇరువర్ శేర్ త్తియుమ్ నిత్యమెన్నిటను.

“భూమనిద్దాప్రశంసాసునిత్యయోగేతిశాయినే । సంసర్గేస్తి
వివక్షాయాంభవన్తిమతుబాదయః” ఇతి మతుపోననేకేష్వశేష్వను
శాసనాత్, కోత్రార్థోవినక్షితోతతహ (మతుప్పాలేయితి). నక్ష్య
మాణోపయోగవిశేషాదితిభావః. (౧) “అనన్యారాఘవేణాహంభా
స్కరేణప్రభాయథా” (౨) “అనన్యాహిమయాసీతాభాస్కరేణప్రభా
యథా” (౩) “నిత్యైవైషాజగన్తాతావిష్ణోశ్శ్రీరసపాయినీ” (౪) “తస్యా
నపాయినీశక్తిర్దేవీతద్ధర్మధర్మిణీ” “మమసర్వాత్మభూతస్యనిత్యైవైషా
నపాయినీ । మహావిభూతేస్సమూర్తపాస్థ్యానపురుషభోః । భగవ
ద్వాసుదేవస్యనిత్యైవైషానపాయినీ ” ఇత్యాదీనిప్రమాణానిద్రష్ట
వ్యాని.

అథవా మధ్యమపదలోపినమానేన పశ్చింతత్పురుషేణవా
శ్రీసమ్బద్ధినోలాభసచ్ఛవాత్, మతుబనర్థకఇత్యతతహ (మతుప్పాలే
యితి). భూమనిద్దాప్రశంసానాం ప్రకృత్యర్థతయాప్రమాణసిద్ధాయాం
తారతమ్యవిహీనాయామేకస్యాం లక్ష్యైవస్వయాసమ్భవాత్, అస్తి
వివక్షామాత్రే మతుబోనితిప్రయోజనకత్వాచ్చ, నిత్యయోగఏవా
త్రవివక్షితఇతిభావః.

అథవా, “అఖిలజగత్స్వామిన్, అస్మత్స్వామిన్” ఇతిభాష్య
కారైరభిధానాత్, “ఏనైషయాశ్వాసే” ఇతి భగవత్పరాఙ్ముఖోక్తే
శ్చ, అస్మదాదేశోమచ్చబ్ధ ఇతికస్యచిద్భాగ్నిసాన్యదితి, తాంవార
యతి(మతుప్పాలేయితి). ఉత్తరఖణ్డావైరూప్యాన్నిత్యయోగప్రతిపాద

(౧) రా.సు-౨౧-౧౬.

(౨) రా.య-౧౨౧-౧౯-

(౩) వి.పు-౧-౮-౧౭-

(౪)

సన్యాసేతీతత్వాత్, (౧) “ఉత్తమాక్ పా” (౨) “నిత్యాసపాయనీమ్” (3) “నిత్యాసపాయామ్” ఇత్యాచారై స్తోవరణాచ్చ, మతు బేవాయం నిత్యయోగార్థః. అస్మత్స్వామిన్ని తినారాయణశబ్దేభాధితమేవసర్వ స్వామిత్వం విశిష్టానుసంహితమ్; “ఏనై యాశ్వానే” ఇతి తు సాశీల్య ముదాహరణవిశేషే ప్రదర్శితమ్. నారాయణశబ్దార్థప్రాధాన్యాత్పు ర్యం తదభిధానాదిభావః.

అథవా, నను మతుప్రయోగాచ్చియః పునశ్చిద్ధతాప్రతీయ తే; నచ తదస్యా స్వస్థిన్ని తిస్వస్వామిభావాదా, ఆధారాధేయభావేవా మతుబనుశిష్టఇతి సమ్బంధమాత్రమేవమతుబర్థః. నతు పునశ్చిద్ధిపీతివా చ్యమ్. ఆకృత్యధికరణన్యాయేన అపునశ్చిద్ధప్రకారవాచకానాం శబ్దా నాం స్వతఏవ ప్రకార్యభిధాయకతయా అపునశ్చిద్ధస్థలేమతుబోవై య థ్యాత్, నీలోఘట ఇత్యాదౌ తదదర్శనాత్, “గుణవచ సేభ్యోమతు పో లుగిష్టః” ఇత్యస్య స్వాభావికా ప్రయోగాన్వాఖ్యానమాత్రపరత్వాత్, అన్యథా రూపంఘట ఇత్యపి ప్రయోగప్రసక్తాత్, నచ నోత్వాదిశబ్దా నాం వ్యక్తాస్వరసతో ప్రయోగాత్, నిష్క్వ కే తరత్యవిశేషణమావ శ్యకమితి శ్రీశబ్దస్య నిష్క్వ కత్వాదదోషః.

“కీర్తిశ్రీర్వాక్చ” ఇత్యాదౌ అపునశ్చిద్ధప్రకారప్రకారిభావ నిబంధనం సామానాధికరణ్యమితి వదద్భిర్భవద్భిన్దనభ్యుచగమాత్ ; *రాజారాష్ట్రమిత్యాదివత్ పునశ్చిద్ధావపి సామానాధికరణ్యోపపత్తేః, నతతోఽప్యపునశ్చిద్ధిసిద్ధిః; ఏవ ఇచ్చ నిత్యయోగ ఇతిచిరకాలయోగాభిప్రాయ నిష్క్వ క శబ్దాభిప్రాయం వేతిననిశ్చక్రాశ్రయణసిద్ధిత్వతః, “సా ల్లింగాదౌర్విజ్యేన్యాత్” ఇతి సూత్రమివ శబరస్వామీమతుబమేవ ఐరాభిమత వివరీతార్థసాధక త్వేనయోజయతి (మతుప్పా లేయితి)

(౧౩) ఇవలోడేకూడితే వస్తువిన్నడై యవుచున్నది.

జ్ఞానస్వానుభవస్థితేషి “జ్ఞానావానాత్మా” ఇతిప్రయోగదర్శనాన్నమతుబః పునఃస్థితీనియామకత్వమ్; నచజ్ఞానశబ్దోనియతనిష్కర్షకః. “తద్గుణసారత్వాత్తద్వ్యవదేశఃప్రాజ్ఞవత్” ఇతిసూత్రవిరోధాత్; జ్ఞానస్వరూపత్వేనశక్త్యైవనిర్వాహసమ్యువాత్; లక్షణయానిర్వాహస్తత్సూత్రేణ ప్రదర్శితఇతివక్తుమనుచితమ్.

అస్తునా, తత్రయథాకథంబితే; ఇహతుశ్రీశబ్దోనియతనిష్కర్షక ఇతిప్రకారమాత్ర పరత్వవివక్షాయాం మతుప్రయోగేబాధకాభావః. ఏవంజ్ఞానిత్యయోగేమతుబనుశాసనస్యసత్త్వాత్, ప్రమాణాస్తరానురోధేన నిత్యయోగఏవాత్ర సతిపాద్యతిఇతిభావః.

(శేర్ త్రియితి) నామాన్యేనపతిపత్నీభావస్వస్వామిభావాధారాధేయభావనిరూప్యనిరూపకభావవిగ్రహాధారాధేయభావాదీనాం సర్వేషాంపరిగ్రహః.

నచ, “అథవాత్రసమస్తశ్శ్రీమచ్ఛబ్దఉదీర్యతే! శరణ్యచరణద్వంద్వవిశేషణవివక్షయా । శాస్త్రాభియుక్తవచనాచ్ఛేషయుక్తఃప్రతీయతే । నారాయణస్యచరణౌ శ్రీమన్తావతీచాన్వయః । జన్మేదంసఫలం శ్రీమన్నారాయణకృపాలయః శ్రీమత్త్వత్పాదకమలేప్రపద్యే శరణంవిభో । ఇతిత్వత్పాదకమణివిశేషణతయైవహి । శ్రీమచ్ఛబ్దస్య చావృత్తిఃక్రియతేబ్రహ్మణాన్వయమ్! తథాశ్రీవత్సచిన్హాశ్చైవస్తోత్రారమ్యైప్రయుజ్యతే । శ్రీమన్తావతీచరణౌనమాశ్రితఇతిస్ఫుటమ్ । ఏవం సత్త్రియఃకాస్త చరణేనిత్యసంశ్రయాత్ । ఘటకాస్తరరాహిత్యం శేషత్వచ్ఛాప్రకాశ్యతే! ఇతితత్వదీపకృద్భిఃశ్రీమచ్ఛబ్దస్యచరణవిశేషణతయాపియోజితత్వాత్, “ఇరువ్ శేర్ త్రియమ్” ఇత్యన్యతద్యోజనాసాధారణ్యవిరహాన్నాన్యసత్త్వమితివాచ్యమ్.

తద్వ్యజనాయాభగవత్పరాజ్ఞుశభావ్యకారాదిభిరసభిధానా
త్, శాస్త్రాభియుక్తవచనయోశ్చీనుచ్ఛబ్దస్యచరణవిశేషణస్యద్వయ
గతశ్రీమచ్ఛబ్దవివరణత్వేనియామకత్వాదర్శనాత్, శాస్త్రేపూర్వార్థ
స్యవాక్యాన్తరత్వసమ్భావనయా ఉత్తరార్థగతశ్రీమచ్ఛబ్దస్య యుష్మ
చ్ఛబ్దవిశేషణతాయాఅపినమ్భవాత్, సాదవిశేషణత్వేపి కమలశబ్ద
వదధికార్థోపాదానసమ్భవాత్, ఆచార్యవచనే “శఙ్ఖరథాజ్ఞకల్పక
ధ్వజారవిందాజ్ఞుశవజ్రలాఞ్ఘనమ్” “వజ్రధ్వజాజ్ఞుశసుధాకలశాత
పత్రపక్ష్యేరుహాజ్ఞుపరికర్మపరీతమస్తః” ఇతివత్ పరతత్వచిన్తనత్వ
స్యాపి శ్రీమత్పదేనబోధనసమ్భవాచ్ఛ. వస్తుత్వశేర్ త్రియిత్యస్యవిగ్ర
హద్వారకసమ్భస్థసాధారణత్వాత్, ఫలతస్మాసియోజనాకథితైవేతి
బోధ్యమ్.

సనుమతుప్రతిపాద్యోనిత్యయోగః కింస్వరూపతః, ఆహా
స్విద్విగ్రహతః; నాద్యః. తస్యసర్వదివ్యమహిమీసాధారణత్వాత్,
పురుషకారత్వానుపయోగిత్యాచ్ఛ; ద్వితీయేత్వసిద్ధిః; రామాద్యవ
తాదేషువిశ్లేషదర్శనాదిత్యతఆహ(ఇవభోజేయితి). ఉభయవిధోపనిత్య
యోగోత్రప్రతిపాద్యః.

స్వరూపతోనిత్యయోగశ్చ-స్వరూపనిరూపకత్వేన; “శ్రియః
పతిర్నిఘలహేయప్రత్యసీక” “శ్రియఃకాంతోనస్తః” ఇత్యాదిషు శ్రియః
పతిత్వస్య సత్వత్వజ్ఞానత్వాదితోపి ప్రాగాభ్యవ్యకారైరభిధానాత్ ;
భగవద్భామునాచార్యైరపి “కశ్చీత్త్రియః” ఇతిప్రథమతస్సర్వేశ్వర
స్వరూపనిరూపకతయాశ్రియఉక్తత్వాత్; “సహి ఈశతయావినా ఈశ్వ
రోనామ ; సాత్వీశ్వరతైవ కుసుమస్యగన్ధితావత్” ఇతిశ్రీవిష్ణుచిత్తా
చార్యైరభిధానాత్ ; “ఈశతాతస్యచాప్యహమ్” ఇతిస్వయమేవ

తస్మాదభిధానాత్; అహంతాత్వసత్తాత్వాదినాప్రసిద్ధాయా అస్యాస్ప
ర్వాతిశాయినస్తు స్వరూపనిరూపకత్వంసిద్ధమ్. ఇదమేవ “స్వరూపం
స్వాతంత్ర్యమ్” ఇత్యత్రానుగృహీతమాచార్యైః.

తథాచ ఇతరవ్యావృత్తానరజ్జభగవత్సమ్మన్దవశాదస్యా ఏవ
పురుషకారత్వం యుక్తమితిజ్ఞాపనాయస్వరూపతోనిత్యయోగః ప్రతి
పాద్యతేఇతినసిష్క్రియోజనతా; విభుత్వేత్వస్యాస్పర్వావచ్ఛిన్నస్వ
రూపసమ్మన్దోపివిశేషః.

విగ్రహేణాపిచ నిత్యయోగస్సమ్మనశ్చేవ. బ్రహ్మచర్యావస్థా
యామపిహి, “కృష్ణాజనేనసంపృణ్యస్వధూంవక్షస్థలాలయామ్”ఇత్యు
క్తమ్. “నిత్యైవైవాజగన్నాతా” ఇత్యత్రహిస్వరూపతోనిత్యత్వస్య
సర్వసాధారణత్వాత్, భృగోఃఖ్యాత్యాంసముత్పన్నాయాః కథమమ్మ
తమధనదశాయాముత్పత్తిరితిశంకాయా అనుత్తరితత్వప్రసక్త్యాచ్చవి
గ్రహనిత్యత్వమేవనారాయణే నిత్యత్వశ్రుతావివాభిప్రేతమితి;

అసపాయినీత్వమపివిగ్రహవిశిష్టాయాఏవావగమ్యతే. “దేవ
స్వేదేవదేహాయం మనుష్యత్వేచమానుషీ” ఇత్యాదిదర్శనాచ్చ,
“ప్రూహేషుచైవసర్వేషువిభవేషుచనర్వతః | తథాప్రూహీభవత్వే
షామమచైవాసపాయినీ” ఇత్యత్రాసపాయినీశబ్దస్య విగ్రహేనపాయ
విషయత్వంస్పష్టమ్, ఆహుశ్చ-“అనుజనురనురూపరూపచేష్టానయది
సమాగమమిద్దిరాకరిష్యత్ | అసరసమథవాప్రియమ్భవిష్టుధ్రువమక
రిష్యతరజ్జరాజనర్కః” “యదిమనుజతిరశ్చాంలీలయాతుల్యవృత్తైరను
జనురనురూపాదేవినావారతిష్యః! అసరసమథవిష్యన్నర్కనాథస్యమా
తర్దరదళదరవిద్దో దంతకాంతాయతాక్షీ” ఇతి;

తథాచ నిత్యానామైచ్ఛికానామీశవిగ్రహేణాంస్వానురూప
క్రీవిగ్రహయోగస్యకదాచిద్విరఘేపి నిత్యవిగ్రహస్యనిత్యంత్రియా

(౧౪) ఈశ్వరస్వాత స్త్ర్యైశ్చైయుమ్ చేతననుజ్ఞాయ అపరాధ తై
యుమ్కణ్ణు అకలమ్బ్యాన్.

యోగేన బాధకమిశ్యేకే; తత్రాపివిశ్లేషః కేవలమభిసేయతే; “శాస్త్రా
నస్తేత్యారభ్య-గాఢోపగూఢానితే” ఇతి, “అశ్వన్యాత్వావపుషిచవపు
త్వేభవైత్వేభవఞ్చేత్యాకారేపైరనుగుణతయాసర్వభావానుయా
తా । ఇచ్ఛాయాపాణ్యపిభగవతన్వాదయస్యా త్తరూపాదూరీకుర్యా
న్నహిమధురతాదుగ్ధసింధో స్తరక్లాన్” ఇతిస్వరూపేషుగాఢసమృద్ధ
ప్రతీతే; “లక్ష్మ్యసహాత్పత్తికగాఢబద్ధమ్” ఇత్యభిధానాచ్చ; అవతా
రవిషయకత్వేన ఆశ్రయణస్యవక్ష్యమాణతయా నిత్యపరవిగ్రహ
స్యశ్రియానిత్యసమృద్ధత్వేపికాలప్రతీతౌయాదుర్వారత్వప్రకృత్ ;

ఏవం “ఇవలోనన్నిధియాలే” ఇత్యాద్యభిహితవిశ్లేషసంశ్లేష
విషయమిత్యస్తే; అతఃకథయవిధస్యాపి నిత్యయోగస్యప్రతిపాదనే
సవిరోధఇత్యభిప్రాయేణ అనేనవాక్యేనస్వరూపతోనిత్యయోగఃప్రతి
పాద్యతే “కూడియే” ఇత్యనేన; (౧) “అహంతయూవినాహంహినిరుపా
భ్యోనసిద్ధ్యః” ఇతిన్యలిచేకే అసర్వావసస్సరితః; విగ్రహేనిత్యయో
గోపిప్రతిపాద్యతే ఇత్యభిప్రాయేణతత్ప్రయోజకోభోగ్యతాతిశయః,
ఈశ్వరభోగసమృద్ధసమిత్యాదావాచార్యోక్తే సత్యేనస్వయంప్ర
కృతోపయోగి ప్రయోజకాంతరమాహ (ఈశ్వరస్వాత స్త్ర్యైశ్చైయు
మిత్యాది).

“అకలకిల్లేన్” ఇతిభోగ్యతాతిశయాదస్థానే భయశంకాయా
ప్రసక్తప్రతిషేధఇతి పూర్వైర్వాఖ్యాతమ్. (౨) “యద్భ్రూకల్ప
నియుతానుభవేష్యనాశ్యం తత్కిల్బిషంసృజతిజన్తు రిహక్షణాద్ధే” ఇత్య
ల్పకాలపవాసస్థైర్యానపరాధా ననుతిష్ఠతాంచేతనానామీశ్వర
దర్శనే నిశ్శంకమాశ్రయణం ససిద్ధతీతి స్వయంనిత్యం సన్నిధత్త

(౧౫) చేతననుక్కు - ఇవై యిరణ్మయమనినై తజ్జనేణా.

(౧౬) ఇత్యాత్ ఆశ్రయిక్తైక్కు రుచియేవేణువతు.

ఇతిభావః (౧) “నేతుర్నిత్యసహాయీజనని సస్త్రాతుంత్యమత్రాగతా” (౨) “ఉదధిపరమవ్యోమోర్విస్మృత్య మాదృశరక్షణక్షమ మితిధియా భూయశ్శ్రీరణ్ణభామనిమోదనే” ఇత్యాచార్యోక్తిరత్రానుసంధేయా.

ఏతేన, “తమసః పరమేవ్యోమ్నినిత్యంసన్నిహితా” ఇత్యుత్తర నారాయణోక్తి రుపలక్షణార్థేతి దర్శితమ్; అతఏవ చేతనానాం నిశ్చ జ్ఞ మాశ్రయణ ముపపద్యత ఇత్యాహ (చేతననుక్కితి). (ఇవై యిరణ్మయమ్)స్వాపరాధేశ్వరస్వాతంత్ర్యే; ఉక్తంచతు శ్లోక్యధికారే; “త్యుత్పిసాదేసతి సర్వేశ్వరా దపిమేభయం నాస్తీత్యాహ (లోకనాధదయితే) ఇతి. దయితాశబ్దః - ఇహవల్లభాత్వాభిప్రాయః. సర్వభయాభయహేతుభూతస్సర్వేశ్వరోపి త్వదభిమతంనాతిక్రామతీతి భావః” ఇతి.

నను, (3) “నదేశకాలానావస్థాం యోగోహ్యయ మపేక్షతే” ఇతివచనాత్, (౪) “సఏష దేశఃకాలశ్చ” ఇతివ్యజ్ఞతత్వాచ్చ, కాలప్రతీక్షాభావస్య సిద్ధత్వాత్, ఘటకసద్భావకాలప్రతీక్షా అప్రసక్త వేతిమతుబోవైయర్థమితలహ (ఇత్యాలితి), ఉపాయస్య సిద్ధస్య సర్వశక్తత్వాదకాలే కృతస్య ఫలానుకూల శక్తిర్నాస్తీత్యే తదస్య త్రసాధ్యేషు సాధనేషు దృష్టంవచనేన నివర్తితమ్; తథాపి ఫలకామ నాయాఅధికారతయా తత్కాలప్రతీక్షా పురుషకారపురస్కారాను గుణకాలవిశేషప్రతీక్షాచా వర్జనీయైవ.

(౧) శ్రీగుణరత్న-౫౩.

(౨) శ్రీగుణరత్న

(3)

(౪) రా-య-౧౪౦.

కాలమ్ పార్క్కువేడ్డామెన్సిఅతు.

సహి“ ఆధానస్య నర్తుమిషేత్” ఇతికాలనియమ నిషేధమాత్రేణ తదజ్ఞసమవధానకాలోపి నప్రతీక్ష్యఇతి పురుషకారనమవధానస్య నిత్యతాపశ్యంతద్వాన్వర్తనాయ ప్రతిపాదనీయేతిభావః; (కాలమ్) పురుషకార సన్నిధానకాలః; వసంతాదికాలాఽప్రతీక్షాతుప్రాపకాభావాత్, సదేశకాలావితినిషేధాద్వా;

సచ, “అనుకూలేహనిశుభే గురుస్సాన్వత్వా సమాహితః” ఇత్యారభ్య, “ఇతినమ్బాధిత స్తేవం మస్త్రైణాత్మానమర్పయేత్” ఇత్యస్తేనప్రపత్తేఽపి భరద్వాజసంహితా పరిశిష్టేకాలవిశేషాఙ్గత్వప్రతీతేః; సదేశకాలావిత్యాదీనాం దేశకాలత్యాగవిధాయకత్వాసమ్భవాత్, విశిష్ట దేశకాలత్యాగవిధాయకత్వేచ ఆశ్రయణాయాశుద్ధదేశకాలసమ్పాదనప్రసక్తేన శిష్టాచార విరోధాత్, హిశబ్దోపబద్ధాచ్చార్థవాద మాత్రత్వాత్కథం తతస్తదప్రతీక్షాసిద్ధిరితివాచ్యమ్.

పరిశిష్టవచనానాం పూర్వైర్వరనుదాహరణాత్, గురుకృత్యమన్త్రోపదేశాఙ్గ విధాయకత్వేనా పుష్పపత్రేః; విశిష్టదేశకాలయోఃప్రపత్త్యర్థమనపేక్షత్వజ్ఞాపనేన అజ్ఞాతజ్ఞాపకతయా విధిత్వేబాధకాభావాత్; భక్త్యాదిసామ్యాత్ప్రాప్తస్య ఉదగయన పూర్వపక్షాహరితిసామాన్యవిధినావా దేశకాల నియమాపేక్షత్వస్య నిషేధసమ్భవాత్; తస్యచ ప్రయోజన మకాలేపి ప్రవృత్తిరేవేతి సతదానర్థకృతశక్కా.

“విధిర్వాధారణవత్” ఇతిన్యాయేన సత్యసి హిశబ్దే అప్రాస్తాగస్య విధేయత్వాత్, దేశాదీనామపి శ్రేయస్సాసనత్వవేషేణ

ధర్మతయాతత్త్వాగస్య చరమశ్లోకే విధానాద్వాఅనువాదః; తత్రాపి విశిష్టత్యాగవిధానాద్విధ్యధీనదేశకాలప్రతీతౌ నివృత్తిమాత్ర భాధనాత్; ఆర్తానారృభేదేన విషయవిభాగోద్రష్టవ్యఇత్యేకే.

అన్యేతు, అతివపవిరుద్ధ ధర్మాధ్యాసాత్సాధన ఫలభేదేనప్రపత్తిభేదః. సాధనవిషయాదిదేశకాలాపేక్షావచనాని; సాధ్యవిషయాణి అనియమవచనాని. సాధనేషు నియమతస్తదపేక్షాదర్శనాత్; ఆపదనావచ్ఛేదేన విషయవిభాగస్తు నసమ్భవతి. విశీషణశరణాగతౌ తద్దర్శనాత్. వైదిక తాన్త్రిక మన్త్రిక ప్రపదసభేదేన విషయవిభాగస్వీకారేతు దేశకాలనియమ సాపేక్ష తన్నిరపేక్షయోస్తయోర్గురులఘుభావే “సర్వేషాంతాన్త్రికస్తువా” ఇత్యుక్తాన్యసస్థితవికల్పానుపపత్తిః. యోగశబ్దస్య సాధనవాచిత్యేష్యనత్యస్తభేదాత్స్తుత్యుపపత్తిః. ఆచార్యనిష్ఠవిషయే “ఏకైక మపిచాక్షానాం ప్రపత్తిః ప్రాజ్ఞసంశ్రయాత్” ఇతివత్, దేశకాలాద్విచిత్రేణ సఫలహానిః. సాధనప్రపత్తే రపీత్యేవంపరమ్. ఫలప్రపత్తేస్తుతదసపేక్షత్వం ఫలత్వాదేవ, “సపషదేశః” ఇత్యుపబృంహితేన మతుపా ధర్మత్యాగవిధానేనచసిద్ధతీత్యాహుః.

అథవా, (1) “చక్షులంహిమనః” ఇత్యాశ్రయణరుచేః క్షణభక్తురతయా ఆశ్రయణస్య పురుషకారయోగాదిసాపేక్షత్వే తత్ప్రతీతౌ యాస్తద్రుచినాశశక్యాయాభీతస్మృతి పురుషకారయోగస్య నిత్యత్వేపి తద్భయమపరిహృతమితి తదర్థనిత్యయోగప్రతిపాదన మనర్థకం స్యాదితి విశిష్టకాలాసపేక్షత్వసిద్ధిః. సామాన్యశోరుచికాల ఏవాశ్రయణస్య కాలఇత్యత్రమతుపస్తాత్పర్యఞ్చ, “సపషదేశఃకాలశ్చ” ఇత్యుపబృంహణవశా దవగమ్యత ఇత్యాహ (ఇత్తాలితి). (కాలమ్)

(౧౭) ఇవళీ సన్నిధియా లే కాకమితలై పెల్లైదుతు, అతిల్లమైయా లే రావణన్ ముడిస్తాన్.

రుచికాలాతిరి క్తకాలసామాన్యమ్. అత్రయోజనాద్వయే ఆద్యయో జనా వరవరముని వ్యాఖ్యానానుసారినీ; ద్వితీయాతు, “అయమర్థో మస్త్రై ప్రథమపదేనుస్పృహః” ఇతి శ్రీవచనభూషణవాక్యాను సారినీతిబోధ్యమ్.

నను, పురుషకార సన్నిధానస్య అవశ్యకత్వమభ్యుపగమ్య నిత్యయోగాద్రుచ్యత్పత్తిక్షణవశ్రయణసమ్భవఇతి కిమర్థం ఓరి హ్రియతే; సమస్తకల్యాణగుణోదధే రీశ్వరస్య పురుషకారాసన్నిధా నేప్యపరాధీనరక్షకత్వం సమ్భవత్యేవేతికుతోనోచ్యతే. అతస్తత్సన్నిధానస్యావశ్యకత్వ మైతిహాసిక వృత్తాంతేన వ్యుత్పత్తిమిత్యాహ (ఇవ లీ సన్నిధియా లేయితి).

అథవా పురుషకారస్యాజ్ఞత్యే స్వాజ్ఞసమవధానకాల ప్రతీ యోవారణాయ మతునితివక్తుం శక్యమ్. తదేవాసిద్ధమిత్యత్రాహ (ఇవ లితి). కాకోహిరావణేన తుల్యాపరాధః; తతోష్వధికాపరాధోవా; జనన్యాంవిపరీతబుద్ధిర్నితస్యాపిపాద్యేఉక్తా; “సద్బ్రహ్మజ్ఞానకీతత్ర కస్తర్పశరవీడితః । విదదారనభై స్తీప్తైః పీనోన్నతవయోధరా” ఇతి. కాయికవ్యాపార స్వధికః. ఏవమపి తన్వప్రాణరక్షణమ్, “కృపయా పర్యపాలయత్” ఇతికారుణ్యరూప శ్రీసన్నిధ్యధీనమ్. యద్యపి “తమే వశరణంగతః” “శరణ్య శ్చరణాగతమ్” ఇతితద్రక్షణే శరణాగతత్వం హేతుః ప్రతీయతే. తథాపితత్రశరణాగతి స్తస్య గత్యంతరాభావప్ర యుక్త సమీపాగమనమాత్రమేవ.

తదుక్తంపాద్యైః “ఇత్యుక్తస్సానబలిభుగ్రహణారమునన్దమ్ | ఉపేత్య సహసాభూమా నివసాత భయాతురః | ప్రాణసంశయ మా పన్నం దృష్ట్వాసీతాఽధవాయసమ్ || త్రాహిత్రాహీతి భర్తార ము వాచ దయయా విభుమ్ | పురతః పతితందేవీ ధర్మ్యాం వాయసం తథా | తచ్చిరః పాదయోస్తస్య యోజయామాన జానకీ | తము త్థాప్య కరేణాథ కృపాపీయూష సాగరః | రరక్షరామోభగవాన్వా యసందయయైక్షత” ఇతి.

సచాస్య బ్రహ్మకృత శరణాగత్యుపదేశ శ్రవణమాత్రేణ భయాతురస్యానానాదిత విశ్వాసస్య శరణాగతిరస్తీతి కల్పయితుం శక్యమ్; గత్యభావప్రయుక్తాచనిర్వాప్యపారతా రావణస్యాపిసమా నా; సహి భగవతా బ్రహ్మస్త్రే ప్రయుజ్యమానే సకీర్ణచ్చకారేతి రామాయణే దృశ్యతే.

ఏవం (౧) “ప్రణత ఇతిదయాభుః” (౨) “శరణమిత్యక్తి త్తమా” ఇత్యాద్యభ్యుపగమమాత్రం సీతాకృతవ్యాపారంవా ఆశ్రి త్యయోజ్యమ్; అస్తువా శరణాగతి తదభావాభ్యామ్యుపయో ర్విశే షః. తథాపి శూర్పణఖా తాటకియో రయమపి విశేషోన్విద్యః. సహిత యోరన్యతరా శరణాగతా. అపరాధశ్చ శూర్పణఖ్యా అధికః; సాహితీతాంభక్షయితు ముపససార; తాటకాతు స్వవశేజ్యాశబ్దం శ్రుత్వానన్యుద్ధా; అతఏవ రమ్యజామాతృదేవైరనయోర్జీవనతద్వ్య తిరేకాపురుషకారసన్నిధ్య సన్నిధ్యధీనా విత్యుక్తమ్. విరూపణమా త్రేణశూర్పణఖా విదుద్రావ. ఇయన్తు హృతకర్ణాగ్రనాసికా చ్చిన్న బాహురపి కామరూపధరా సద్యోనేకశోయాపాణికృత్వా అశ్మవరం విముఞ్చస్తీచచారేతితాం విశ్వామిత్రచోదితోవధీదత్యస్తీవిశేష ఇతి చేన్న; యోహిభార్గవరామస్య శరంనిరోద్ధముద్యయోజ, నతన్యాశ క్తిర్నాయా శక్తినిరోధే; విశ్వామిత్రస్యతయా మాభూద్దేశోవద్రవ

(౧౮) పురుషకారబలతాలే స్వాతన్త్ర్యమ్ తలైశాయన్దాల్
తలై యెడుక్కుమ్ గుణజ్ఞై చ్చిల్లుకిఱతు నారాయణపదమ్.

ఇత్యేతావదేవాభిమతమ్. ఏవమపి తద్వధస్సీతాసన్నిధ్యభావాదేవే
త్యాశయాత్. వస్తుతో వచనసిద్ధాయాం పురుషకారాపేక్షాయామ
భ్యుచ్చయమాత్రం వ్యజ్ఞకవృత్తాస్త కథనమితి నాతీవాత్రయతితవ్యమ్.

సన్వతినారాయణశబ్దో వాత్సల్యాదిగుణవర ఇతిభనతామభి
మతమ్; తచ్చనసమ్భవతి. అనుదూభితవాత్సల్యాదేరాశ్రయణాప్ర
యోజకత్వాత్; ఉదూభితవాత్సల్యాది ప్రతిపాదనే పురుషకారవై
యర్థ్యాదతతహ (పురుషకారబలతాలే ఇతి). పురుషకారోర్భావిత
స్యైవ వాత్సల్యాదేః ప్రతిపాద్యత్వాన్నదోష ఇతిభావః; గుణసమ్భ
వశ్చాన్వేసవపిపురుషకారసన్నిధాన మప్రయోజకమితి తత్సద్భావో
నారాయణపదేన ప్రతిపాద్యతే.

యత్తురహస్యత్రయసారే పురుషకారోప్యధికఇతి జ్ఞాపయన్తో
గుణసమ్భన్ధా నారాయణపదేన ప్రతిపాద్యంతే. (౧) “తన్నడియార్
తిఱత్తు” ఇతి. శ్రియోద్భావితానవిగోమాన్నాద్రీయతఇత్యభిధానా
దిత్యవధారితమ్. తత్-భగవద్గుణప్రాశస్త్య ప్రతిపాదనపరమ్. స్వో
ద్భావితవాత్సల్యదార్ఢ్యవరీక్షార్థమేవ శ్రియాదోషసూచనంక్రియత
ఇతిరమ్యజామాతృదేవైరభిధానాత్; అన్యథాపురుషకారవైయర్థ్య
ప్రసక్తాత్. అతఏవపట్రింశత్సహస్రికాయాం గుణాధిక్యవేష ఉచ్యత
ఇత్యుక్తమ్.

అథవా, సనుశ్రీమచ్ఛబ్దఏవ భగవదసాధారణనామేతి నారా
యణశబ్దో సపేక్షితః. పత్యతే నామసహస్రే శ్రీమచ్ఛబ్దః - “శ్రీధర

శ్రీకం శ్రీయశ్రీమాన్” ఇతి. యద్యపి శ్రేయసే - సర్వపురుషా
ర్థాయ, శ్రయఃసీమా-శ్రేయశ్రీః, సాన్యనిత్యయోగినీతి - శ్రేయ
శ్రీమానితి భగవద్గుణదర్పణే వ్యాఖ్యాతమ్. “అగ్రణీగ్రామణీ
శ్రీమాన్” ఇత్యత్ర తుస్పష్టపరవిభూతిత్వాత్ శ్రీమానితి; “నారసింహ
వపుశ్రీమాన్” ఇత్యత్ర సాన్దర్యలావణ్యాదిభిరతిమనోహర దివ్య
రూపఐతి; తథాపి శ్రేయశ్రీమచ్ఛబ్దస్యాపి లక్ష్మీసమృద్ధేనైవ ప్రపన్నతి
నిమిత్తేన నామత్వాత్; లక్ష్మీపదాది శబ్దతుల్య శ్రీమచ్ఛబ్దాపినా
మైవ. మతుపాచ శ్రీపతేఃపదే ఇత్యాద్యనుసారాత్; పతిత్వాది
సమృద్ధబోధనాత్తస్య భగవదసాధారణత్వా న్నామచుపాతాభావే
పిచనక్షతిః.

గుణవిగ్రహప్రతిపాదనాయ నారాయణశబ్ద ఇతిచేత్, చర
ణపదవై యర్థ్యమ్; గుణమాత్రప్రతిపాదనేపి శరణపదవై యర్థ్యమ్;
ఇత్యశోగోబలీవర్దన్యాయేన ఉపాయత్వోపయుక్త గుణవిశేషమాత్ర
ప్రతిపాదకత్వం సజ్జతందర్శయన్నాహ (పురుషకారబలత్తాలేయితి),
ఉపాయత్వాతిరిక్త సర్వగుణవివక్షాయా అప్యత్రాభావాన్నాయం
గోబలీవర్దన్యాయ విషయఇతిమత్వా తత్పదీపకృతా సామాన్య
విశేషన్యాయః ప్రదర్శితః; సామాన్యవిశేషన్యాయశ్చ - విశేషా
నుగుణ్యేన సామాన్యస్య తాత్పర్య వర్ణనమాత్రమ్; తచ్ఛసమాన
ప్రకరణపఠిత శబ్దేష్వైకార్థ్యేన, విరుద్ధేషు విశేషాతిరిక్తపరత్వేన, ప
రస్పరాన్వయయోగ్యేష్వపేక్షితార్థ ప్రతిపాదకత్వేన; ఆద్యంసద్భృ
హ్మత్వాదిశబ్దేషు; ద్వితీయం దాహవసీయేజుహోతీత్యాదా; త్మ
తీయం ప్రకృతఇతిబోధ్యమ్.

(౧౯) అవై యావన-వాత్సల్యముమ్, స్వామిత్వముమ్, సౌశీల్యముమ్, సౌలభ్యముమ్, జ్ఞానముమ్, శక్తియుమ్;

అతిఏవోత్తరఖణ్డేపి ప్రాశ్యతోపయుక్తావన గుణా నారాయణపదేన ప్రతిపాద్యస్తే; సర్వేషాం గుణానామత్రాభిధానే తస్మాదిత్యే వాగ్రేనిర్దిశ్యేత; అతోవిభజ్యైవాత్రఖణ్డద్వయే గుణావిపక్షితా ఇతి. (తలైయెడుకుమ్) సాక్షాత్పరమృరయావా-ఆశ్రితరక్షణౌన్ముఖాన్; ఏతేనజ్ఞానశక్త్యాదీనామప్యత్ర ప్రతిపాద్యతయా వక్ష్యమాణత్వాత్తేషాంశ్చన్వాతస్త్యై తిరోహితతోద్వద్ధనయోరభావాదసాజ్ఞత్యమిత్యపాస్తమ్.

తేషామప్యాశ్రితరక్షణౌన్ముఖ్యస్య స్వాతస్త్యై తిరోహితత్వాత్, తానేవగుణాః దర్శయతి, (అవై యావనవిత్పాదినా). జ్ఞానశక్తిగ్రహణం పూర్తిప్రాప్త్యైరుపలక్షణమితి వరవరమునయః.

అత్రయద్యపి “తత్రసూషనదత్వాథాః కార్యాథాశ్చద్విధాగుణాః| వాత్సల్యప్రముఖాఃపూర్వే జ్ఞానశక్త్యాదయోపరే” ఇత్యాశ్రయణ సౌకర్యాపాదకత్వేన ఆశ్రితకార్యాపాదకత్వేనచ గుణావిభక్తాః; తథాపి కార్యానుకూలజ్ఞానశక్త్యాదిశూన్యం నైష్కల్యాన్నప్రేక్షావానాశ్రయతీతి జ్ఞానాదీనామప్యస్త్రాశ్రయణోచితత్వమితి, “ఆశ్రయణోచితాఖిలగుణస్య” ఇత్యత్రఉధయవిధగుణపరామర్శోపపత్తేర్నతద్విరోధః; ఆశ్రయణోచితేతి- వాత్సల్యాదయ ఏషాంతాః; “హరేః” ఇత్యనేనతు-విరోధినివర్తనశక్తిబోధయతా జ్ఞానాదయ ఉపలక్ష్యస్త ఇత్యన్యే.

నారాయణపదస్య ఉక్తగుణబోధకత్వేషు “నారస్త్యైస్త్రిసర్వపుంసామ్” “నారశబ్దేన జీవానాం సమూహః ప్రాచ్యతేబుధైః” ఇతి

రీత్యా కరణవృత్తత్వాశ్రయణే ఉపాయత్వబోధనాత్, తస్యచలగ్రే వక్ష్యమాణత్వాత్, తదుపయోగిగుణేషు తాత్పర్యనిశ్చయాత్; “తస్మాన్నారాయణంబద్ధమ్” “మాతాపితాభ్రాతా” ఇత్యుక్తరీత్యా సర్వవిధబద్ధత్వప్రకాశకతయా, మాతృత్వేన వాత్సల్యస్య పితృత్వేన స్వామిత్యస్య, భ్రాతృత్వేన సౌశీలస్య, నివాసత్వేననిత్యసాన్నిధ్యరూపస్య సౌలభ్యస్య, సుహృత్త్వేనచ రక్షణోపయోగిజ్ఞానముఖేన శక్త్యాదీనాం లాభాదితి దీపకృతః; సరసమృద్ధిత్యా ద్వాత్సల్యాదయో నారాః; తేషామయన మాధార ఇత్యన్వే.

నచ భగవతా పరాఙ్ముఖమునినా(౧) “నికరిత్ పుకథ్రాయ్” ఇత్యారభ్య చతుర్థామేన వాత్సల్యాదీనామనుక్రాంతత్వాత్, కథం జ్ఞానాదీనామప్యత్ర వివక్షేతిశబ్ద్యామ్. “తిరువేళ్ళడత్తానే” ఇత్యత్రవే జ్ఞులశబ్దేన విరోధినిరసనశక్తిముఖేన జ్ఞానాదీనాముపలక్షితత్వాత్; శ్రీశైలశక్తేర్భగవచ్చక్తి పర్యవసాయిత్వాత్; యత్తు ఉపాయత్వోపయోగినీపరత్వ సౌలభ్యే - శ్రీమన్నారాయణపదాభ్యాముచ్యేతే; శ్రియఃపతిత్వోహి - (౨) “శ్రద్ధయా దేవో దేవత్వమత్నుతే” (౩) “అప్రమేయం హితత్రేజః” (౪) “తిరుమకళార్ తనిక్కేశ్వన్ పెరు మైయుడైయ” ఇతిపరత్వహేతుత్వేన జగత్సాత్పత్యసమృద్ధరూపతయా “మాధవోభక్తవత్సలః” ఇతి సౌలభ్యహేతుత్వేనచ ప్రదర్శ్యతే. నారాయణశబ్దశ్చ - సరాజ్ఞాతానీతి వృత్తవృత్త్యాశ్రయణే కారణత్వాన్తరాత్మత్వ బోధకతయా పరత్వ నిత్యసాన్నిధ్యరూప సౌలభ్యే బోధయతీతి స్వతంత్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్. తదవ్యక్తార్థాభిప్రాయకమేవ; పరత్వోపలక్షితానాంజ్ఞానశక్త్యాదీనాంసౌలభ్యో

(౧) తి-వాయ్-౨-౧౦-౧౦

(౨) యజు-కాశక-౩-

(౩) రా-ఐ-౩౭ ౧౨

(౪) తి-వాయ్-౧-౯-౩

పలఱీతానాంవాత్సల్యాదీనాంశ్చ శ్రియాజ్ఞాపితానాముద్భావితానా
శ్చ నారాయణపదేన కారణత్వాది ప్రతిపాదనముఖేనాభిధానమితి
హితద్గ్రన్థార్థః. ఉభయోః పదయోరుక్తగుణ జ్ఞాపకత్వ సమ్భవేపి, శ్రీ
మత్పదస్య పురుషకార సమ్భన్ధ ప్రతిపాదనే, ఉత్తరపదస్య తదుద్భావి
త ద్భూతర గుణసమ్భన్ధ శక్త్యాది ప్రతిపాదనే తాత్పర్యమితి తత్తే ॥
వానుపదం దర్శితమ్.

ఏతేనధ్యేయత్వసదాశ్రయణీయత్వమపి కారణవస్తునవవేతి
యోబ్రహ్మణమితిశ్చ శ్యానగమాత్, కారణత్వమవ్యత్ర వివక్షిత
మితి తత్పదీహాక్తి ర్వాన్యభ్యాతా. సృష్ట్యనుగుణ జ్ఞానశక్తి కరుణా
దిజ్ఞాపనముఖేనైవ తస్మాశ్రయణోపయోగిత్యాత్; ఏవంసతి “నారపద
స్య జీవనమూహవాచిత్యమ్, అయనపదస్య కరణవృత్తత్వా ఉపా
యవాచిత్యశ్చ అత్రనారాయణపదార్థతయాఉక్తంభవతి” ఇత్యత్రనా
రాయణపదశబ్దో బహుప్రహిణా నారాయణపద బోధ్యార్థకోభావ
ప్రధానః; తదర్థత్వం తత్ప్రియోజనకత్వమ్, తద్దేతుత్వమితియూహత్;
అత్రేత్యస్యఉక్తేషు గుణేష్విత్యర్థః; అన్వయశ్చాన్వయ నారాయణపద
బోధ్యత్వే; తథాచోక్తానాం ప్రతిపాద్యత్వే కరణవృత్తత్తిర్ముఖమితి
తాత్పర్యమ్. యథాచైతత్తథోపపాదితమనుపదమేవ. శబ్దశక్తిశ్చబ్ద
స్య స్వవిషయ తత్సమ్భన్ధస్థ బోధకత్వరూపాతిశయకరీ, తచ్ఛేష ఇతి
వాయథాశ్చుతమేవ సుగమమ్. ఏతేనోపాయత్వస్యాపి నారాయణప
దప్రతిపాద్యత్వేనోక్తత్వా చ్ఛరణపదవై యర్థ్యపరిహారాయ గోబ
లీవర్ధన్యాయేన సజ్జోచయితుం యుక్తమిత్యగ్రిమగ్రన్ధవిరోధ ఇత్య
పాస్తమ్.

అథవా, అత్రప్రతిపాద్యమాన ముపాయత్వం మోక్షప్రదానస్వరూపయోగ్యతాయాపం సామాన్యోపకారోపహితత్వమ్; శరణశబ్దేనతు మోక్షోపాయత్వం ప్రతిపాద్యత ఇతి భేదోబోధ్యః. యోబ్రహ్మణమితీకరణక భేదరప్రదానస్య, యోవై వేదానితిశాస్త్రప్రదానస్య, దేవమితిస్తుతి విషయీభూత కల్యాణగుణయోగస్య, ఆత్మబుద్ధిప్రసాదమితి గుణవత్తాద్యనసాయ జనకత్వస్యచ ప్రతిపాదనాత్. అత్రజ్ఞానశక్తిగుణగ్రహణస్య, ఫలప్రదానోపయుక్తాగుణాః “సర్వజత్వసర్వశక్తిత్వావాప్త సమస్తకామత్వ నిరుపాధిక శేషిత్వ పరమదయా భుత్వాని” ఇతిస్వతంత్రచరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్త్యనురోధేనదయోపలక్షణత్వాద్దయాకార్యనిరుక్తోపాయత్వసిద్ధిః.

శ్రీవత్సాజ్ఞమితై రపి(౧) “త్వద్జ్ఞానశక్తికరుణాసు సతీషునేహపావంపరాక్రమితుమర్హతిమామకీనమ్” ఇతికార్యోపయోగిత్వేనకరుణాప్యనుసంహితా; యత్పునః భట్టపరాశరపాదైః, (౨) “ఉపాదత్తేనత్తాస్థితి నియమనాదైవ్యశ్చిదచిత్తౌస్వముద్దిశ్యశ్రీమానితవదతివాగ్దాపనిషదీ ఉపాయోపేయ త్వేతదిహతవతత్వం నతుగుణావతస్త్వాంశ్చీరిజ్ఞే శయశరణమవ్యాజమభజమ్” ఇత్యుపాయోపేయత్వయోరాశ్రయణోచితతయా అనుసన్ధానమ్; తత్తోపేయత్వం శేషిత్వరూపమత్రప్రాప్తిగ్రహణేనైవ గృహీతమ్; ఉపాయత్వంపునస్సమృద్ధపర్యవసితం కరుణాపర్యవసితంవా.

యద్యపి నారాయణత్వ మవర్జనీయ శరీర శరీరిభావాదిసమృద్ధరూపతయా స్వతంత్రచరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్తమ్. తథాపితస్య లక్ష్యుద్భావిత వాత్సల్య దార్ఢ్యమాత్రాపాదకత్వంస్వప్రయోజనార్థకర్తృత్వాపాదకత్వంవేతి తత్తేనోపపాదనాత్, నాతీప్రాపయోగ ఇతిహానుక్తిః.

గ ద్యేతు-అఖలహేయ ప్రత్యసీకేత్వాదినా, నిఖలజగదుదయ విభవ లయలీలేత్యస్తేన-స్వరూపరూపగుణాయుధమహిషీచరిజనభోగ లీలా విభూతియోగ జగత్కారణత్వాదికం సామాన్యతోనారాయణపదార్థతయానుసన్ధాయ, సత్యకామేత్యాదినా వైకుంఠనాథేత్యస్తేన-వ్యుత్పత్తిక్రమానురోధేన గుణవిభూతివిశిష్ట మిధున పరప్రత్యుత్వము త్తరఖణ్డ పదద్వయ భోధ్యునుసన్ధాయ, అపారకారుణ్యేత్యాదినా అశరణ్యశరణ్యేత్యస్తేన ఉపాయత్వోపయుక్తగుణజాతమనుసంహితమ్,

కృపాఽసహకృతస్య జ్ఞానశక్త్యాదేర్నావనోపయోగిత్వ మితి తత్త్వాగ్రహణ్యనూచనాయ కారుణ్యస్య ప్రథమం నిదేశః; (౧) “కృపాయోగాచ్చ శాశ్వతాత్” (౨) “కారుణ్యరూపయా” (౩) ఇతి శాస్త్రమ్; “కృపయాపర్యపాలయత్” ఇత్యైతి హాసికం వచః; కారుణ్యే కాన్తినశ్చ పరాఙ్ముఖాదయః; (౪) “కృపయా కేవలమ్” ఇతి యామునాచార్యాః; (౫) “కేవలం మదీయయైవ దయయా” “అర్థిత్వ మాత్రేణ పరమకారుణికోభగవాన్” ఇతి గద్యమ్; (౬) “జ్ఞానబలైశ్చ ర్య వీర్యశక్తిముఖాః! దోషాభవే యురేతేయదినా మదయేత్వయా వినాభూతాః” ఇతి వేదాంతాచార్యాః

ఔదార్యం పరం స్వతంత్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే శరణ్యత్వోపయుక్తగుణదశకమధ్యేన సంహితమ్. తచ్చ ఉపాయలాఘు వోపేయగౌరవపాత్రాపకర్తాననాదృత్య కృతేషి స్వస్వదానేన కిచ్చి న్మయాకృతమితి బుద్ధ్యావస్థానమ్. ఇదఞ్చ ధృవదధిభాణ్డఘట్టాకర్ణాదివద్బలాత్కృత్యస్వానుబంధిపర్యంత పురుషార్థాపేక్షాయా ముపయుజ్యతే ఇతి రహస్యత్రయసారే; ఏతచ్చ న స్వముముక్షువిషయే ఉపయుజ్యతే ఇతి సేహూక్తమ్.

(౧) లక్ష్మీత-స్తే-౧౩

(౨) లక్ష్మీత-౨౦

(౩) రా-సు-౩౮-౧౩౪

(౪) స్తో-౪-

(౫) శరణాగతిగద్యే

(౬)

పరకాగ్యమపి స్వకార్యత్వేన కరోతీత్యే తత్ప్రయోజనం స్వ
తస్మాదస్త్రచరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్తమ్. తచ్చ శేషిత్వేన తత్ఫలమేతత్ఫ
లమేవేత్యుపపాదనాన్నాతీ వాపేక్షితమ్. సాందర్యం విగ్రహగుణఇతి
సౌలభ్యం సూచయతి. అనానోచిత విశేషా శేషలోకశరణ్యత్వం-
సౌలభ్యస్య విషయవిశేషానుక్తేస్సర్వవిషయకత్వసిద్ధ్యా సిద్ధమేవ;
సౌశీల్య పర్యవసితంవా.

అతఏవస్వతస్మాదస్త్రచరమశ్లోక వ్యాఖ్యానేగుణదశకమధ్యే-
నుసంహితమపి నేహోక్తమ్. ప్రణతార్తిహరత్వం కరుణాకార్యమ్;
సావరాధస్యానుసంధేయ గుణమధ్యే వాత్సల్యం ప్రధానమితిజ్ఞాపనా
యపునర్నిదేశః. అతఏవ హితస్య నిస్సమత్వం భగవతా పరాఙ్ముఖే
నాభిహితమ్; అనవరతేత్యాదినా శేషీభూతేత్యస్తేన జ్ఞానశక్తిప్రాప్త
యఉక్తాః. “అఖిలజగత్వామిన్నస్మత్స్వామిన్” ఇతిసామాన్యవిశేషా
భ్యాంస్వామిత్యమనుసంహితమ్; సత్యకామేతిపూర్తిః. నిత్యభోగ్యాది
మత్త్వంహితదర్శః. సజ్కల్పస్య సత్యత్వమప్రతిహతమితి శక్త్యతిశ
యఏవ పర్యవస్యతి. ఆపత్సఖత్వం కృపాకార్యమ్; అర్థికల్పకత్వమా
దార్యాన్నాతిరిచ్యతే. శేషిత్వాదేవ నిఖిలజగదాధార స్సకలేతరవి
లక్షణశ్చ;సర్వప్రహేతు శ్రీమత్త్వమ్; తదేతదఖిలం పూర్వఖణ్డగత
నారాయణపదార్థఇతినారాయణపదోపాదానేనసూచితమ్.

అశరణ్య శరణ్యత్వమపి కారుణికత్వ కార్యమేవ. తతఏవతద
పి స్వతస్మాదస్త్రచరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్త మిహానానుసంహితమ్;అశర
ణ్యాః అతిమద్భాఇతి శీలస్థానవతితమితి తత్పదీపే; అతోనగద్యవిరో
ధప్రసక్తిరితి.

(౨౦) కుశ్మణ్డము వెరువామెక్కు వాత్సల్యమ్

పూర్వోక్తహేతునా ప్రథమోపాత్తస్య వాత్సల్యస్యలక్షణం
సూచయన్ ప్రయోజనమాహ (కుశ్మణ్డమీకణ్డితి). వత్సంలాశయతీతి
ఉప్రత్యయే వత్సలశబ్దః. తస్యభావో వాత్సల్యమ్; అద్యజాతేవత్సేధే
నోద్దోషా నాదరహేతు స్నేహవిశేషః. తాదృశ స్నేహకార్యందో
షాదర్శనమ్. తదుత్కటావస్థాకార్యం దోషేషు గుణత్వబుద్ధిః.

తదుక్తం శుభ్రప్రకాశికాయామ్-“బన్ధవిశేషాన్నితేషుప్రీతిః-స్నే
హః. యస్యవిపాకా అస్థానభయశఙ్కిత్వమ్, దోషానవభాసః, దో
షేషి గుణత్వబుద్ధిరిత్యాదయః” ఇతి. తత్తైవ సమన్వయాధికరణే
“దోషేషు గుణత్వబుద్ధిః-వాత్సల్యమ్, యథామాతుర్వత్సే” ఇత్యు
క్తమ్. అతిమాత్ర ప్రేమయోగ్యబన్ధవద్విషయక స్నేహవిశేషో
వాత్సల్యమ్ తత్కార్యత్వాద్దోషాదర్శనే, దోషేషుగుణత్వబుద్ధౌవా
తత్రతత్రవాత్సల్యపదప్రయోగః. దోషాదర్శనం పరీక్షకస్యాపి బద్ధా
న్నితేషు, కారుణ్యరహితేష్వపి భార్యాదిషు దృశ్యత ఇతివత్సవిషయే
ధేనోజ్ఞానశూన్యాన్యార్థప్రాప్త్యేనోపాదానమహిమ్నా దోష
భోగ్యత్వంవాత్సల్య మిత్యేవ ప్రాయశోవ్యవహర్యతే.

(౧) “అవిజ్ఞాతా సహస్రాంశుః” (౨) “అవిజ్ఞాతాహిభక్తా
నామాగస్సు కమలేక్షణః” (౩) “యతోదోషంభక్తేష్విహ వరద
నైవాకలయసి” ఇత్యాదౌ ప్రథమావస్థాకార్యముక్తమ్; (౪) “స
త్తు శైయేతార్” (౫) “కుణ్డోశ్శుమ్” (౬) “నశ్మణ్డమాకవేకొల్”

(౧) సహస్రనామ్ని

(౨)

(౩) వర-౨

(౪) పెరి-తి-౪-౯-౨.

(౫) ౧-తిరువ-౪౧౦.

(౬) తి-ప-వి-౧౧౧.

ఇత్యాదిషు ద్వితీయావస్థాకార్యముచ్యతే ఇతి నవిరోధః. అతఏవ దయాపాలమునిభిజ్ఞానసారే, “వణ్ణుపడి” “అథ్థమురైక్కిల్” ఇతి గాథాద్వయేన క్రమేణదోషాన్విత్య దోషభోగ్యత్వేద్యతే. అతఏవ స్వతంత్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే “త్వద్దోషాదర్శనస్వభావస్తద్దోషేషు భోగ్యత్వబుద్ధిమాన్” ఇత్యుక్తమ్.

యద్యపీత్యనేన దోషాదర్శనంస్వాదిత్యనేన భోగ్యతాచభోధ్యతే ఇతి విష్ణుచిత్తసూక్తిపర్యాలోచనాయాం విశదమ్; (౧) “విశక్థాయేతిదాయోపాలుమ్” ఇత్యుక్తేవ “పాలుమ్” ఇతిశబ్దోనాయాధార్థ్యసూచకః. అదర్శనమపినిగ్రహభిసంధిరాహిత్యమేన తథాచయద్యయమాశ్రితాన్ననిగృహ్యతి రాగణో వర్తమానా కోవావారయి తా. అతస్సమాశ్రయణా త్పూర్వభావిషు ఉత్తరభావిషుచప్రామాదికేషు అకృత్యేషుచ హేయేషు శరీరాదిషు అదర్శనం భోగ్యత్వం వా, యేన స్నేహవిశేషేణ, సభగవత స్స్వీక్రియ మాణోపినాతి ససంకాపాదకః.

అతైవపూర్వాఘవిషయే నోపేషు గుణత్వబుద్ధిరుక్తా. తత్త్వదర్శనసూక్తివ్యపిశబ్ద దర్శనాత్, ప్రామాదికేషూత్తరేషు; జ్ఞానిమైవిగ్రహతోడే యాదరిక్కుమ్” ఇత్యారభ్య శ్రీవచనభూషణేశరీరాదిషూక్తా; ఆశ్రితస్య హిదోషాభోగ్యాః. బుద్ధిపూర్వకదోషప్రవృత్తిరాశ్రితత్వవిరోధినీ; అతస్తద్దోషాః ప్రామాదికావప; ఉక్తంహి “ప్రపన్న ఇతిగర్వేణ నకుర్యాద్గురుపాతకాన్ | జ్ఞాత్వాపి పాతకంకర్మ కుర్వన్మూఢః పతత్యధః” ఇతితదేతత్తై ముతికన్యాయేన శ్రీవచనభూషణేషపాదితమ్. యోహిపుణ్యాదపివిభేతినహిసపాపంకరోతీతి.

వేదాంతాచారై రపి “ఆలిహ్యతాం నిరవశేషమలబ్ధత్వప్తిః”
 “భరన్యాసచ్చన్నప్రబలవృజినప్రాభృతభృతః” ఇత్యాదిభిర్దోషభోగ్య
 త్వమభిధాయ, ఏవమన్దానాంకాలదోషాద్విషతీతప్రవృత్తిర్తాభూదితి
 వాత్సల్యందోషాదర్శిత్యమితిలక్షితమ్; “అద్యజాతస్తుమలినంవత్సం
 ధావతిగౌరివ” ఇత్యాదిచేహప్రమాణమ్; (౧) “స్తన్యంతద్విషసంమి
 శ్రం రస్యమాసీజగద్గురోః” ఇత్యేతదపిన్యజ్జకతయోదాహరన్తి;
 వ్యాకరణేతు “వత్సంసాభ్యాంకామబలే” ఇతివృత్తివిషయేకామవ
 రాద్యత్స శబ్దాన్యత్వర్థే లప్రత్యయేవత్సలశబ్దోవ్యుత్పాదితః.

అన్తైస్తువత్సంలాతి-ఆదత్తఇతి, “ఆహోనుపసగ్గః” ఇత్యు
 క్తమ్; సర్వధాభ్రాన్యజ్ఞానాదిప్రయోజకన్నేహ విశేషోవాత్సల్యమ్.
 “విశ్వంధియైవ విరచయ్య” ఇత్యత్రవ్యామోహాతిశయాత్సర్వశక్త్య
 పరిజ్ఞానేన సరస్తటాగమన పాదపరిమార్జనాదికం వాత్సల్యకార్యమి
 త్యుక్తమ్. పరాశరభట్టపాదై రపి (౨) “వత్సరో వత్సలోవతీ” ఇత్య
 త్రపతాదృశస్వభావవిశేషఉక్తః; సహిచిరంపరిచీయమానేష్వపిశర
 ణాగతేషు కన్యాపిహేతోస్సద్యః ప్రసూతేష్వివవత్సేషుసహుజ్కా
 రాస్సపయస్సంస్నవస్తనవేదనాః కింకర్తవ్యతాకులాభవధేసవస్స
 మ్భాగ్నిమృతీతి; సచదోషాణామనుకూలతయావేదనీయత్వేతేషాం ని
 ర్తనానసగ్గతిః. నివర్తనస్య నైతేషాంప్రతికూలంఫలందాస్యామితిస
 జ్కల్పరూపత్వాత్. ఈదృశవాత్సల్యదర్శనం స్వదోషదర్శనకృతని
 వృత్తిం నివారయదాశ్రయణే ఉపయుజ్యతే; సాధనత్వేప్రపత్తేస్త
 యైవదోషానశ్యన్తీతినాథోవాత్సల్యపర్యాలోచనేన.

సహి బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తంద్వాదశవార్షికాదికర్తుర్వా
 త్సల్యం పర్యాలోచయితివ్యమ్; “వెరువామైక్కు-” ఇత్యనేన ఆశ్రయ

కార్యమశ్చైయ్యమెన్దుతుణికైక్కు స్వామిత్వమ్.

ణోపయోగిత్యం దర్శితమ్; స్వామిత్వస్తు పూర్వోక్త వాత్సల్య హేతుస్తదీయలాభస్య స్వలాభత్వా పాదకస్సమ్మున్ధ విశేషః; ఏతేనబద్ధవిశేషాభావాద్దోషేష్యానుకూల్య వేదనహేతున్నేహవిశేషోనసమ్భవతీతి శక్ష్మావ్యావర్త్యతే; ఏవంబు అస్యాస్యపరాధభయనివర్తకత్వమేవ ఫలితమ్. సాత్మాత్పరమ్పరాకృతస్తు విశేషఇతి; ఉపయోగాస్తరమప్యాహ (కార్యమశ్చైయ్యమితి)

సత్యపివాత్సల్యేననుష్ఠితసాధనస్యానాశ్రయణమాత్రేణ కథంకార్యం కరిష్యతీతిశక్ష్మావ్యావృత్తిః- స్వామిత్వఫలమ్; వైముఖ్యదశాయామపినత్తానువర్తనాదిహేతుభూతసమ్మున్ధవిశేషవత ఆశ్రయణదశాయామపేక్షితఫలప్రదత్వమావశ్యకమిత్యధ్యవసాయస్యతేనజననాత్; ఉక్తంహి (౧) “ఈశేశితవ్య సమ్మున్ధాదనిదంప్రథమాదపి రక్షిష్యత్యనుకూలాన్నః” ఇతి.

సచైవమేతస్య కార్యకరణోపయోగితయా ఆశ్రయణోపయోగిగుణమధ్యే పరిగణనాసజ్జతిః. తద్జ్ఞానస్యశక్ష్మానివర్తనద్వారా ఆశ్రయణప్రవృత్త్యుపయోగిత్యాత్పరిగణనేచ, జ్ఞానశక్త్యాదీనామపి తదాపత్తి రితివాచ్యమ్; పూర్వోక్తోపయోగమాదాయ తదుపపత్తేః; ఉపయోగాస్తరకథనస్తు, వాత్సల్యనిశ్చయేనత్యపి ఏతదనుసన్ధానస్యావశ్యకత్వ జ్ఞాపనార్థమ్.

సచ “త్రాణేస్వామిత్వహాదిత్యమ్” ఇత్యౌచిత్యరూపస్య స్వామిత్వస్యకథమధ్యవసాయ హేతుత్వమితివాచ్యమ్; ఆశ్రితవిషయేతస్య ఫలోపధాయకత్వసమ్భవాత్;

స్వామిత్వమ్ కణ్డకలామైక్కు సాశీల్యమ్.

శీలమ్-మహతోమద్దెస్సహసీరస్థేణ సంశ్లేషస్వభావత్వమ్; తస్య సౌష్ఠవమ్-సాశీల్యమ్; వమన్తసంశ్లేషదశాయామపిస్వమహత్త్వ బుద్ధిరాహిత్యమ్; తచ్చ, (౧) “గుహాఆత్మసమస్సఖా” (౨) “సుగ్రీవం నాథమిచ్ఛతీ” (౩) “అహంవ్రాతాన్ధవోజాతః” (౪) “ఆత్మానంమానుషంమన్యే” ఇత్యాదిషువిశదమ్; అనిసంహితత్వాత్ తచ్చృవత్సా జ్ఞమిశ్రైః, (గి) “తద్వైతధాన్తుకతమోయమిహ స్వభావోయా వాస్యధావిధగుణోభజతేభవన్తమ్ । తావాన్తధావిధగుణస్తదధీన పృత్తి స్సంశ్లిష్యసిత్వమిహ తేనసమానధర్తా” ఇతి.

ఏవం, (౬) “బ్రహ్మేశమధ్యగణనా గణనార్కపక్షా విద్వా నుజత్వమదితేస్తనయత్వయోగాత్ ఇత్వాకువంశ యదువంశజనిశ్చ హన్తశ్లాఘ్యాన్యమూన్యనుపమస్యపరస్యధామ్నః” ఇత్యపిశీలకార్యమే వప్రకాశయతి. ఏతచ్చస్వనైచ్యానుసన్ధానప్రయుక్తభయనివర్తకత యా ఆశ్రయణోపయోగీత్యాహ (స్వామిత్వమ్ కణ్డకీతి). “కుశ్లమ్ కణ్డ” ఇతివత్, “నైచ్యమ్ కణ్డ” ఇత్యన్తీస్సజ్జతీనూచనాయ; శ్రీసమ్మన్దాగతే వాత్సల్యస్వామిత్వేచానుసంహితే; తాభ్యాంభగవత్పరత్వ స్య తత్ప్రతియోగితయాస్వనైచ్యస్యోపస్థితేస్వస్యాశ్రయణానధికార శక్త్యా సమ్మవాత్తన్నివర్తనాయ శీలానుసన్ధానమావశ్యకమితిభావః.

సౌలభ్యమ్- (౭) “సమాంసచక్షురభివీక్షతేతమ్” (౮) “సన స్ప్రశేతిపృతిరూపమస్యనచక్షుషా” ఇత్యతీన్ద్రియత్వేన శ్రుతిసిద్ధస్య

(౧)	(౨) రా-కి-౪-౧౮	(౩) వి-పు-౫-౧౩-౧౩
(౪) రా-య-౧౨౦-౧౧	(౫)	(౬) ఆతిమా-స్త-౧౫
(౭) ఋక్వేద-	(౮) తై-నా-	

కణ్డపత్నీకులైక్కు సాలభ్యమ్.

విరోధియైప్పొక్కిత్తనై కొడుక్కులైక్కు జ్ఞానశక్తికళి.

నిగ్రహస్య సకలమనుజనయన విషయతాపాదనపూర్వకం నిత్యసాన్నిధ్యకరణమ్; తస్యచప్రయోజనం దార్లభ్యభయనివృత్తి రిత్యాహ (కణ్డతి). ఇథ్థిళ్ళాశ్రయణోపయోగిత్వంచాక్షుషపూర్వకాశ్రయణే; నిగ్రహపాదకత్వా ౭శక్యత్వాన్యతరబుద్ధి నివర్తనద్వారా ఆశ్రయణప్రవృత్త్యైవయికజ్ఞాన విషయత్వమ్.

ఆశ్రయణీయే జ్ఞానశక్త్యాది జ్ఞానస్వాపి నైష్కల్యశక్త్యాని వర్తకతయా ఆశ్రయణోపయోగిత్వాదతి ప్రసజ్యవారణాయద్వారేత్యస్తమ్; సాపరాధేన నీచేనవాక్పతమాశ్రయణం నిగ్రహపాదకందృష్టమితి వాత్సల్యాదిత్రికే లక్షణసమన్వయః. సాలభ్యసజ్గ్రహాయ అశక్యత్వబుద్ధినివేశ ఇతిబోధ్యమ్.

అధికారోపయుక్తగుణాదర్శయతి (విరోధియైతి). జ్ఞానమనుసంహితంశ్రీరఙ్గరాజస్తవే-(౧) “యుగపదనిశమత్తైస్సైస్వస్వతోవాక్షకార్యే నియమమనియమంవాప్రాప్యరక్తాధిరాజ । కరితలవదశేషంపశ్యసిస్వప్రకాశం తదవరణమమోఘంజ్ఞానమామ్నాసిఘస్తే” ఇతి. అశేషంపశ్యసీతి-సర్వానగాహనమిత్యర్థ ఉక్తః. అనిశమిత్యనేన నిత్యమితివివృతమ్. స్వప్రకాశమితి-స్వాత్మసమ్బాధీత్యనేనతు ల్యాప్తకమ్; అజడత్వం కార్యనైకల్యశూన్యత్వమ్-అవరణపదేనోక్తమ్.

శక్తిరపి తత్త్రైవానుసంహితా. (౨) “కార్యేన నైస్వతనుముఖతస్తాముపాదానమాహుస్సాతేశక్తిస్సుకరమితరచ్ఛేతివేలాంవిలఙ్ఘ్య ఇచ్ఛాయావద్విహరతిసదారఙ్గరాజానపేక్షా సైవేశానాదతిశయకరి

సోర్ణనాభావిభావ్యా” ఇతి. కాశ్యేన స్త ఇత్యుదాహరణమాత్రమ్.
“జగత్ప్రకృతిభావః” ఇతివచనమప్యేవ మేవయోజ్యమ్,

తథాచ సుకరదుష్కరవిభాగానాదరేణ ఇచ్చావిషయమాత్ర
కరణసామర్థ్యం శక్తితితల్లక్షణమ్. జగదుపాదానత్వప్రయుక్తమఘ
టితఘటనాసామర్థ్యమిత్యత్ర ప్రయుక్తకబ్ధోజ్ఞాప్యత్వార్థః. అతఏవర
హస్యత్రయసారే-అఘటితఘటనాసామర్థ్యమిత్యేవతల్లక్షణముక్తమ్,
అన్యథాప్రకృతానుపయోగప్రసక్తః; ఇష్టానిష్టయోరజ్ఞానే నతత్త్వా
ప్తిపరిహారకర్తృత్వం సమ్భవతీతిజ్ఞానస్యోపయోగః. శక్తిశ్చ-కార్యాను
గుణ్యరూపైవేతి, నతస్యా ఉపయోగోవక్తవ్యః

పూర్తిశ్చ-అవాప్తసమస్తకామత్వరూపాకీ, ఇచ్చితా-రాసపేక్ష
కార్యకరణేఉపయుజ్యతే. పూర్ణత్వాదేవప్రయోజనాభావప్రయుక్తా
కార్యకరత్వశ్చక్షా శేషిత్వరూపయాప్రాప్త్యానివర్త్యతే. సాహిస్వశేష
నస్తాద్విహితాతిశయాశ్రయత్వరూపా స్వప్రయోజనాయస్వయమేవ
ప్రయతతత్తిబుద్ధిముత్పాదయతీతి, తన్నివర్తకాయాస్తస్యాస్పృష్ట
యోజనత్వబుద్ధివిశిష్టకార్యకరణే ఉపయోగః.

తథాచ స్వప్రయోజనబుద్ధిపూర్వకకీ, ఇచ్చితా-రాసపేక్ష కా
ర్యకర్తృత్వైవయికగుణత్వమేవ- కార్యోపయోగిత్వమ్; విశేష్యాప
యోగోజ్ఞానశక్త్యో ద్విశేషణోపయోగః. ప్రాప్తిపూర్వోఽపి నవత్వస్త్ర
చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేవిశదయమ్. అతఏవప్రాధాన్యాత్ జ్ఞానశక్త్యోరేవే
హూపాదానమ్. అవాప్తసమస్తకామత్వస్య సమస్తగుణవిభూతివిశి
ష్టత్వరూపతయా, విశిష్టానుభవనరూప ఫలప్రదానోపయికత్వమపి
సువచమ్.

“జ్ఞానాదభిప్రదచ్చిత్వం శక్త్యాతద్భుతనక్రియా । పూర్వ్యాస్వా
ధీనవిశ్వత్వం ప్రాప్త్యా శేషిత్వముచ్యతే । స్వాజ్ఞానాశక్త్యపూర్ణత్వ
ప్రాప్తిహానినిబద్ధనా । అధినఃకార్యవైఘట్యశజ్ఞా త్వేభిర్నివార్య
తే॥” ఇతి.

దీపనజ్ఞిహే ; కార్యవైఘట్యశజ్ఞానివర్తకజ్ఞానవిషయత్వ
కథనం తేషామనుసంధేయత్వజ్ఞాపనాయ. అనిష్టజనకత్వికృత్యసాధ్య
త్వశజ్ఞానివర్తకజ్ఞానవిషయస్యైవసూపసదత్వాగ్గుణకోటినివేశః;
ఇష్టసాధనతాశజ్ఞానివర్తకజ్ఞానవిషయత్వేనాశ్రయణోపయోగిత్య
స్తు సర్వసాధారణమితి; “అశ్రయణోచితాఖలగుణస్య” ఇత్యుక్తమా
చాస్త్యైః; శక్త్యాదిగుణాధ్యనసాయస్యాపిహి, “రక్షిష్యతీతివిశ్వాసా
త్” ఇత్యాశ్రయణోపయోగిత్యముక్తమ్.

స్వామ్య శేషిత్వయోస్త్యభేదోనాశజ్ఞానీయః. స్వామ్యస్యస్వ
వ్యతిరిక్తవస్తుషు స్వకీయత్వాభిమానరూపత్వాత్; ఉక్తంహి “స్వా
మ్యంస్వేష్యభిమానితా” ఇతి. కథమన్యథా (౧) “అశేషచిదచిద్వస్తు
శేషీభూత, అఖలజగత్స్వామిన్” ఇతిభాష్యకారైః పృథగుపదిశ్యతే.
(౨) “సర్వేశ్వరస్సర్వదృశస్సర్వవేత్తాసమస్తశక్తిః పరమేశ్వరాఖ్యః”
ఇత్యత్రోక్తకార్యోపయోగి గుణచతుష్టయమనుసంహితమ్. సర్వే
శ్వరఇతి-ప్రాప్తిః, సర్వవేత్తేతి-పూర్తిః; సతుసర్వజ్ఞత్వమ్. ఇడదర్శ
నాత్, సర్వదృశిత్వనేనపానరుక్త్యాపత్యేశ్య.

(౩) “క్వాహమత్యంతదుర్బద్ధిః క్వచాత్సహితవీక్షణమ్ | యద్ధి
తంమమదేవేశ తదాజ్ఞాపయమాధవ” ఇతిజ్ఞానస్య. (౪) “పటునైకవరా
టికేవక్లప్తాస్థలయోః కాకణికాసువర్ణకోట్యోః । భవమోక్షణయో

స్తవయైవజన్తుః క్రియ తేరజ్జనిధేత్వమేచపాహి” ఇతి, శక్తేః-(౧) “సమా శ్రితాద్భ్రహ్మ తరోరనన్తా నిస్సంశయఃపక్వఫలప్రపాతః” ఇతి, పూర్వేః-(౨) “ఉపాదత్తేనన్తా స్థితినియమనాన్వైశ్చిద చితౌస్వముద్దిశ్య” ఇతి శేషిత్వస్యచ కార్యోపయోగిత్వం తత్రతత్రాససంహితమ్.

“నిగ్రహేప్రపయజ్యస్తే కృపావిరహితా ఇమే! ఆగసాందర్శ్య నేజ్ఞానం శక్తిస్తాచితదణ్డనే । పూర్తిరన్యాయవివర్త్యత్యే తస్యాచిత్యే చ శేషితా । ఏషామనుగ్రహైకాన్త్యం కుర్వస్తీకరుణాఘోషః । అత్రో పలక్ష్యేత్యన్యత్ర మూలకృద్భిరుదీరితమ్,” తల్లక్షణంప్రాగేవోక్తమ్.

సన్న్వయం కృపానిర్దేతుకాసహేతుకావా; ఆద్యేసంసారానుప పత్తిః; ద్వితీయే “కృపాయోగాచ్చ శాశ్వతాత్” ఇత్యాదిపచనవిరోధః, బహుతరాచార్యనూక్తివిరోధశ్చేతి. అత్రకుమారవేదాన్తాచార్యాః సామాన్యతః పరదుఃఖనిరాచిక్షీర్హూరూపాయాః కృపాయా నిత్యత్వేపి సహకారివి శేషసమవహితాయా ఏవత స్యావ్యక్తివిశేషవిషయేఘోష ధాయకతయాస్వరూపశాసంస్తవాభ్యాంసహేతుకత్వనిర్దేతుకత్వయో రేవాగ్గీకారాదవిరోధఇత్యాహుః. ఉక్తఞ్చతత్రాతపాదైః, “ముకుందక రుణాంవస్తేముగ్ధేష్వధికవత్పులామ్! స్వరూప శాసంస్తవాయస్యానిర్దేతు కసహేతుకా” ఇతి; యుగపత్కరణకళేబరప్రదానశాస్త్రప్రవర్తనాది కంతాదృశకృపాకార్యమ్.

తదుక్తమ్-(౩) “అచిదవిశేషితాన్ప్రళయసీమనిసంసరతఃకరణ కళేబరైర్ఘటయితుందయమానమనాః” ఇతి; (౪) “పాపైరనాదిభవన మ్భవవాసనోత్థైర్దుభేషుయఃఖలుమిమజ్జ తిహస్తజన్తుః । తంకేవలన్తు కృపయైవసముద్ధరిష్యంస్తద్దుష్కృతస్యనతునిష్కృతిమాత్థశాస్త్రైః”

(౧)

(౨) ర-స్త-౨-౦-౨

(౩) ర-స్త-౨-౪౦

(౪) చై-స్త-

* సుసవాభ్యాం

ఇతి; “అచిదవిశిష్టాప్రళయేజన్తు నవబోక్యజాతనిర్వేదా । కరణక
లేబరయోగం వితరసివృషణైలనాధకరుణేత్వమ్” ఇతిచ.

* ఆకారానుయాయినస్తు, అధికారివిశేషే కారోపధాయకత్వ
మపితస్యా అహేతుకత్వమేవ; పురుషకారోద్భూతాయాహితస్యాశ్చ
రణాగతవిషయే అస్తరేణైవసాధనవిశేషంకారోత్పాదకత్వం దృష్టమ్;
నచతత్రశరణాగతేరేవసాధనత్వమ్; సాధనత్వం హి కృపాప్రవృత్తిప్రతి
బద్ధకీభూతదోషనివర్తకతయాస్యాత్; ఏతదేవహి కృపాత్తమృకత్వం
నామ; “భక్త్యాప్రిహి కృపైవోత్తభ్యతే” ఇతిహ్యుక్తమ్.

నచప్రపత్తేర్దోషనివర్తకతా; అపిచ “వధ్యోప్రపన్నమ్,” “వధా
ర్హమపి” “శరణాగతమ్” ఇత్యాదిషువధ్యత్వప్రపన్నత్వయోస్సమా
నకాలికత్వానగమేనతదనివర్తకత్వప్రతీతే; పూర్వంవధ్యతాయా ఇ
దాసీంత్యాగహేతుత్వాభావేన త్యాగనిషేధపరతద్వాక్యా నర్థక్యా
త్; పూర్వమిత్యధ్యాహారాసజ్జతే.

యద్యపివైధిశరణాగతేర్దోషనివర్తకత్వేపి తస్మాదపీత్యాదేర
న్యవిషయత్వేన సావకాశతా నిణేతుంశక్యతే. నిగ్రహస్య తత్కాలే
అభావాత్; నిగ్రహస్య తద్ధేతువ్యాపారరూపస్యవాదోషస్య పూర్వ
కాలీనత్వమేవాపివధ్యమిత్యాదినా ప్రతిపాద్యత ఇతినువచమ్.

తథాపి ప్రపత్తేః కృపాత్తమృకత్వే భగవతఉపాయాంతర
స్థాననివేశోఽసజ్జతః; ఉక్తంహి భక్తినాధ్యాంతామీశ్వరస్వయమే
వ నివర్తయతీత్యనుపాయానాం సవ్యూపాయఇతి; ఏవంశ్చ, అహే
తుత్వేనత్యతి ప్రసజ్గవారకత్వసైవ వ్యాజత్వయావతయా ప్రపత్తే
ర్వ్యాజమాత్రత్వమేవ; నతుఫలవిసదృశహేతుత్వమ్; తత్, అగ్ని

హోత్రాదేరపిస్వగ్గాదివిసదృశత్వాత్, బ్రహ్మహత్యాదేరపినరకాది విసదృశత్వాత్; విధిబలాత్తస్యతదానురూప్యమితిచేత్తుల్యమ్. సచాశక్తాధికారికసాధనతా వ్యాజత్వమ్; గౌణకర్తృసుసర్వత్రతదవ్యవహారాత్; అతస్సాధనానుష్ఠాతుర్దయానుసంధానే ప్రయోజనవిరిహిత్యాధనత్వమేవాస్యానేతినిశ్చయతే.

అథవా ప్రాతికూల్యవ్యవసాయ నివృత్తిమాత్రేణ అకిచ్చనే స్వయమేవ భగవత్ప్రసత్తిప్రయోజయశీతి ప్రపత్తి హేతుభూతాయాదయాయా సప్రపత్త్యుద్భవ్యత్వమ్. (౧) “తౌమ్యస్యహోతదభిసంధివిరామమాత్రాత్” ఇతి, “దయాయాస్తుప్రాచీనాసఖ్యయజన్తసుమహాపరాధకారిణి పశ్చాత్తనప్రాతికూల్యవ్యవసాయ విరామమాత్రేణ తదపరాధానసంతాననాదృత్యతస్య నిరితిశయసమ్మత్ప్రదానాయ స్వయమేవ భగవాన్ప్రయతతే” ఇతిచశ్రుతప్రకాశికా.

“నివృత్తప్రాతికూల్యో యో నోపాయేషుప్రవర్తతేతన్నాన్యసంకారయేదీశస్తేనాతిప్రసజ్జనమ్॥”; యస్తూపాయాంతరమిచ్ఛతి, తస్యోపాయాంతరానుష్ఠానానుగుణాం బుద్ధిప్రదదాతీతి ప్రపత్తితోభక్తేర్విశేషః; అత్రప్రాథమికయత్నస్యభగవదీయత్వేపితదనుమతిరూపస్య చేతనయత్నస్యాపిసద్భావాన్నకృతీసాధ్యత్వభోధకవిధ్యనుపపత్తిః. అతఏవాస్యాఅవ్యతిప్రసజ్జవారకత్వోపపత్తిః.

యథాహి సాధారణేధనేపరానుమతినమ్పాద్య ఏకేనరాజ్ఞ ఉపాయనేదత్రేప్రాప్తం ఫలంప్రథమప్రవృత్తబేదార్యాదనుమస్తాపియదిదదాతి; తదానాతిప్రసజ్జః; నవానుమత్స్థాతుః; తద్వత్; అతఏవహి (౨) “సత్కర్మనైవకలకిచ్చనసంభినోమి విద్యావ్యవద్యరహితానహి విద్యతేమే; కిచ్చిత్వదశ్చిత్తపదామ్బుజభక్తిహీనః పాత్రంభవామిభగ

(౨౦) ఇజ్జచ్చిల్లుకిఱి సౌలభ్యత్తుక్కులై నిలమర్చావతారమ్.

వన్నవతోదయాయాః” ఇత్యాకిజ్జన్యమేవదయా హేతు త్వేనోక్తమ్. అతఃపురుషకృతీసాధ్యవ్యాపారాత్ప్రకేవోద్భూత రూపత్వాత్, నిష్కాతుకత్వప్రవాదఉపపద్యతఏవ;

అథవా, భగవతోనిరంజనస్వాతంత్ర్యే కేమాజ్ఞిన్నిత్యత్వే న కేమాజ్ఞిదృగ్ధాదిభాక్త్యేనసంజ్ఞల్పవైషమ్యవత్, కేమచిద్వ్యక్తి విశేషేషు అజ్ఞాతసుకృతానిసుకృతత్వపరికల్పన యోగ్యాని యదాలభ్యంతే, తదాన్వయమేవతానితథా త్వేనపరికల్ప్య దివ్యనూరీనివ తాన్ ప్రపన్నాన్కరోతి.

(౧) “నాసౌపురుషకారేణ సచావ్యన్యేనహేతునా! కేపలంస్వే చ్చయైవాహం ప్రేక్షేకజ్ఞిత్రదాచన” ఇత్యాదివచనాత్; ఉక్తంహి (౨) “స్వాతంత్ర్యమైశ్వరమపర్యనుయోజ్యమాహుః” ఇతి. (౩) “యమేవైషమ్యణుతేతేనలభ్యః” ఇతిశ్రుతిః. (౪) “వెటితే యరుళేశయ్ వర్ శెయ్ వార్ కట్టు” ఇత్యుపబృంహితా అత్రప్రమాణమ్; ఏతచ్చ క్వాచిత్కమితిసభక్తిప్రపత్త్యాదివిధ్యానర్థక్యప్రసంగః; అతోవిషయవిశేషేషుద్ధనిష్కాతుకత్వమ్ అన్యత్రకరణకళేబరదానాదినా స్వాధీనసహకారి సాపేక్షత్వరూపమేవేత్యాహుః.

అశ్రయణ సౌకర్యాసాదకగుణచతుష్టయాన్తర్గతసౌలభ్య సీ మాభూమిరర్చావతారఇత్యాహ (ఇజ్జీతి).

(౧) పాఞ్చరాత్రే

(౨) వై - స్త-౧౩

(౩) కళవ-౧-౨-౨౩

(౪) తి-హయ-౪-౩-౪

(౨౨) ఇతుతాన్ పరవ్యూహవిభవజ్ఞో పోలన్తి క్షే కణ్ణాలేకాణలా
మృడియిరుక్కుమ్.

(౧) “ఏవం పశ్చప్రకారోయమాత్మనాంపతతామధః! పూర్వ
స్థాపిపూర్వస్థాజ్ఞాయాంవైప్రొత్తరోత్తరః! సౌలభ్యతోజగతాన్వి
మీ సులభోహ్యత్తరోత్తరః” ఇతిపరత్వాద్యపేక్షయాఅర్చాయాం
సౌలభ్యాధిక్యస్యస్వయమేప్రొక్తత్వాదితిభావః.

తదేవోపపాదయతి (ఇతుతానితి). “ఇతుతాన్” ఇత్యనస్తరం
“దేశకాలసన్నిధానతాలే” ఇతిపూరణీయమ్. “క్షేకణ్ణాలే” ఇత్యనేన
అస్తర్యామివ్యావృత్తిః. పరవ్యూహయోద్దేశవిప్రకక్షణ, విభవస్యకాల
విప్రకక్షణ, అస్తర్యామిణశ్చకరణవిప్రకక్షణవిగ్రహసాక్షాత్కారాగ
మృవాదర్శనవతారస్యాధిక్యమితిభావః.

దేశకాలసన్నిహితత్వరూపపరాదివ్యావృత్తిహేతునా చక్షు
ర్విషయ ఇత్యాచార్యవ్యాఖ్యానే అస్తర్యామిపదంపూరణీయమ్; తత
ఏవతద్వాన్వృత్తేర్వ్యతాఘటితత్వమపి సిద్ధతీతినన్యూనతా, ఏత
దుపపాదనశ్చ “ఇదానీస్తనానా మర్చనవతారఏవప్రపత్తవ్యః” ఇతి
జ్ఞాపనాయ; నతుసామాన్యతస్తథానియమః; “మామేశరణంప్రజ”
ఇత్యాదివిధివిరోధప్రసక్తాత్, “సేనాధూళి” ఇత్యాదినా విభవవిగ్రహ
విశిష్టస్యాపి తథాత్వాభిధానాత్; ఏవశ్చయత్తత్రతత్ర “అర్చనవతా
రఏవప్రపత్తవ్యః” ఇత్యుచ్యతే; తత్తత్రత్యసౌలభ్యాతిశయప్రదర్శన
పరమితిసవిరోధః.

అథవా భగవత్పరాశ్శ్రుతాననుసంహితం సౌలభ్యం కథమను
సన్ధీయతేతత్రాహ (ఇక్ష్తితి). తథాచ “తిరువేళ్ళడత్రానే” ఇత్యనేనసా

(౨౩) ఇనైయెల్లామ్ నమక్కు నమ్మెరుమాళ్ పక్కలిలే కాణలామ్.

అభ్యుచునుసహితమితిభావః. సాలభ్యస్యనిత్యసన్నిహితత్వరూపత్వే
అన్తర్యామిసాధారణ్యాత్, చతుర్వ్యగ్యవిషయత్వరూపత్వే విభ
వాదిసాధారణ్యాత్, కిమిత్వర్చుపదేనైవ సాలభ్య ప్రకాశనంతత్రా
హ (ఇతుతానితి). విశిష్టంతదితిభావః.

ఆశ్రయితుస్తాత్కాలిక సన్నిధానమేవాపేక్షితమితి నిత్యత్వం
నోపయుజ్యతే. అతఏవనారాయణపదోత్తరంచరణశబ్దః-అనన్తరపదో
దిత గుణప్రకాశక విభవార్చురూపపరఇతి కృష్టపాదైరుక్తమ్; తత్ర
చేదాసీన్తనానామర్చురూప విశిష్టఏవప్రపత్తన్యః.

సనువిభవరూపవిశిష్టే అస్థానస్నేహాదిమన్తం ప్రత్యుపదేశా
ద్వాత్సల్యస్య, (౧) “మత్తఃపరతరంనాన్యత్” ఇత్యుపదేశాద్వైశ్వరూ
ప్యప్రదర్శనాచ్చస్వామిత్వస్య, సారధ్యేనావస్థానాత్సశీల్యస్య, స్వత
ఏవసాలభ్యస్య (౨) “వేదాహంసమతీతాని” ఇత్యుపదేశేన సార్వజ్ఞ్యస్య,
దివానిశాకరణాదిభిన్నస్వశక్తిత్వస్యచస్ఫుటత్వేపి అర్చారూపవిశిష్టే
తేషామస్ఫుటత్వాద్గుణానుసన్ధానజనిత విశ్వాసపూర్వకంకథమాశ్ర
యణసమ్భవ ఇత్యతః (ఇనైయెల్లామితి).

అత్రాపి (౩) “పాతుప్రణతరక్షాయాం విశమ్భమసహన్నివ ।
సదాపఞ్చాయుధీంబిభ్రత్” ఇతిరక్షణోపయుక్తాయుధధారణేన రక్షణో
పయుక్తజ్ఞానశక్తిప్రకాశ్యేతే; అభయముద్రితేనచకరేణ “అవరాధభీ
తాన్సాభైష్ట” ఇతివదతావాత్సల్యమ్; ఉక్తఞ్చ (౪) “ఏతేశ్భగదాను
సర్చనభృతః క్షేమఙ్కరాబాహవఃపాదద్వంద్వమిదంశరణ్యమభయం
భద్రఞ్చహేమ్రాజనాః । ఇత్యుచిష్యభయఙ్కరేశరతతే” ఇతి;

(౨౪) తిరుక్కైయిలేపిడిత్త దివ్యాయుధజ్జఘమ్, వై త్తజ్జలైన్దైయమ్, కవిత్తముడియుమ్, ముకముమ్ములువలుమ్, అసనపద్మత్తిలే యుట్టున్దిన తిరునడికఘమాయ్నిట్కిఱునిలై యే నమక్కుత్తజ్జమ్

మకుటేనచస్వామిత్యమ్,-తదుక్తమ్- (౧) “అధిరాజ్యమధికం భువనానామిశ తేపిశునయః కలమాశిః” ఇతి. (౨) “శిఖారత్నోద్దీప్రదిశిదిశిచమాణిక్యలహరీలసచ్ఛ్చి” మద్రజ్జప్రభుమణికిరీటంమనుమ హాసముత్తుజ్ఞస్థితంచదచిదధిరాజ్యశ్రియఇవప్రియాక్రీడంచూడామణిమపినితమ్బంతమభితః” ఇతిచ; సస్మి తేనముఖమణ్డలేనసౌశీల్యమ్. (3) “సమ్భాషమాణమివనర్వవశంవదేన మస్తస్మి తేనమధురేణచ వీక్షి తేన” ఇతిహ్యాక్తమ్.

శరణ్యప్యచరణకమలయుగళస్య సర్వజనప్రత్యక్షీకరణాదేన సాలభ్యమపీతి, పూర్వోక్తసకలాకారప్రకాశకసన్నివేశవిశిష్ట శ్రీరజ్జనాధవీవాస్సాకంశరణమితిస్వానుసంధానతయాహ(తిరుక్కైయిలే యితి), పూర్తిప్రాప్తి స్వామిత్యప్రకాశకేనైవ ప్రకాశితప్రాయే.

కరుణాప్రకాశకంవీక్షణమప్యత్రాధ్యాహర్యమ్. తదుక్తమ్ - (౪) “కరుణామృతకూలముద్రజైపాప్రణమత్సాగ్రితీక్రీప్రసన్నశీతా । అపిరజ్జధనోపకర్ణికాట్టోస్సరితోర్వీక్షణవీచినస్తతిప్రాత్ ” ఇతి. (౫) కరుణారసవాహివీక్షణోర్ధ్వరదప్రేమమయప్రవాహభాజితతీరవనావళీభ్రువౌదృక్పలస్థిస్తవనాసికైవసేతుః” ఇతి, (౬) “అవిష్కరుతేకృపామపారామ్” ఇతిచ.

(౧) పర-స్త-౨౫

(౨) ర-స్త-౧-౯౨

(3) ర-స్త-

(౪) ర-స్త-౧౦౦.

(౫) పర-స్త-౩౫.

(౬) పర-స్త-౩౬౦

(౨గి) రక్షకత్వభోగ్యత్వజ్ఞిరణ్డమ్ తిరుమేనియిలేతోన్ద్రమ్

ప్రసక్తాన్న కేవలముపాయతోవ్యయక్తాకార ప్రకాశకత్వంవి
గ్రహస్య; ప్రాప్యతోవ్యపయక్తప్రకాశకత్వమపీత్యాహ(రక్షక త్వేతి).

ఉక్తంహి(౧)“ఆయత్కిరీటమలికోల్ల సదూర్ధ్వపుణ్ణమాకర్ణ
లోచనమనఙ్కుశకర్ణపాశమ్ | ఉత్ఫుల్లనక్షసముదాయుధ బాహు
మర్హస్మీవిశ్చ రజ్జపతిమబ్జపదంభజామః”(౨)“అబ్జన్యస్తపదాబ్జమశ్చి
తతతీసంవాదికౌ శేయకంకిశ్చిత్తాణ్డవగన్ధిసంహననకంనిర్వాజమన్దస్మి
తమ్ | చూడాచుమ్బిముఖామ్బుజంనిజభుజా విశ్రాన్తదివ్యాయుధమ్”
ఇతిశ్లోకద్వయోక్తసన్నివేశవిశేషస్య(౩)“అగ్రేతాక్ష్యేణసశ్చాదహి
పతిశయనేనాత్మనాపార్శ్వయోశ్చ శ్రీభూమిభ్యా మత్పస్త్రానయన
చుళకనై స్సేవ్యమానామృతౌఘమ్” ఇతిపూర్వాధేన భోగ్యతాతిశ
యంప్రదర్శ్య, “వక్త్రేణాపిస్మితేనస్ఫురదభయగదాశఙ్ఖచక్రై ర్భ
జాగ్రద్విశ్వస్సైత్తిష్ఠమానమ్” ఇతివక్త్రాదీనాంశరణ్యత్వప్రకాశ
కత్వమితిభావః. ద్వయానురోధేనరక్షకత్వభోగ్యత్వజ్ఞితి; బహ్వచః
పూర్వనిపాతః.

అధవాననూక్తరీత్యాజ్ఞానాదీనాంప్రకాశితత్వేపిక్మపాయా అ
ప్రకాశితత్వాత్కథం శరణ్యత్వసమ్భవఇత్యతః కృపా సముదాయచూ
పేణప్రకాశ్యతఇతినదకా ప్రసక్తాద్భోగ్యతాపి ప్రకాశ్యతఇత్యాహ
(రక్షక త్వేతి).

రక్షకత్వస్యప్రధానహేతుః కృపా; (౪)“కృపామాత్రమనో
వృత్తిఃప్రసీదమే” (గి)“కరీశ తేషామపితావకీదయాతథాత్వకృతై సవ

(౧) ర-స్త-౧-౭౩

(౨) ర-స్త-౧-౭౪.

(౩) ర-స్త-౧-౭౫

(౪) వి-పు-౫-౭-౭౦

(౫) వర-స్త-౯౪

తుమేబలంమతమ్” ఇత్యాదితస్తత్ప్రధాన్యావగమాత్, (1) “శ్రీ రజ్జధామని దయారసనిర్భరత్వాద్రదౌశయాభురివశీతశకాశమేఘః” ఇత్యుక్తదిశాకృపాప్రకాశకత్వమ్.

(2) “అమాళిరత్ననికరాత్పునరాచపద్భ్యాం ధామక్రమోన్న మదుదారమనోహరాజ్ఞమ్ । శ్రీరజ్జ శేషశయనం నయస్తైఃపిబామః పశ్యన్ననఃప్రవణమోఘమివామృతస్య” ఇతిభోగ్యత్వప్రకాశకత్వము క్తమ్; ఏతద్లోచితక్రమానురోధేనైవరక్షకత్వస్యపూర్వంనిదైశః.

అతోర్చావతారవిషయేషినర్వేషాంగుణానాంస్ఫుటత్వాదా శ్రయణీయత్వముపపద్యతేఏవ; తదుక్తమ్-(3) “అర్చనతారస్సర్వేషాం బాధప్రాభక్తవత్సలః॥ స్వత్వమాత్మనిసజ్జాతంస్వామిత్వం బ్రహ్మశిశితమ్। ఇతిహ్యవస్థితేచాపి మమాయంకేశవస్త్వితీ । మమాయంరామ ఇత్యేవ దేవఃపరశులాఞ్ఘనః । మమాయంవామనోనామ నారసింహకృతిఃప్రభుః । వరాహవేషోభగవాన్నరోనారాయణస్తథా । తథాకృష్ణశ్చరామశ్చ మమాయమితినిర్దిశేత్ । మద్గ్రామవాసీభగవాన్సమైవేతిచధీర్భవేత్ । చింతయేచ్ఛజగన్నాథం స్వామినం పరమార్థతః । అశక్తమస్వతస్త్రీఞ్చ రక్ష్యఞ్చాపిజనార్దనమ్ । తదిచ్ఛయామహాతేజాభుక్తైవైభక్తవత్సలః । స్నానంపానంతథాయాత్రాం కురుతేవైజగత్సతిః॥ స్వతస్త్రీసన్జగన్నాథోఽప్యస్వతస్త్రోయథాతథా॥ సర్వశక్తిర్జగద్ధాతాప్యశక్త ఇవచేష్టతే । సర్వాకామాదదత్వాన్మయస్యశక్త ఇవచేష్టతే । అపరాధానభిజ్ఞస్సన్ సదైవకురుతేదయామ్ । అర్చనతారవిషయే మమాప్యదేశతస్తథా । ఉక్తాగుణానశక్యస్తేవ క్తుంవర్షతైరపి । ఋతేచమత్ప్రసాదాద్వాస్వతోజ్ఞానాగమేనవా” ఇతి, ఏతానివచనాని “నమ్పెరుమాళ్” ఇతివదతోభిప్రేతాని.

అత్రహి జ్ఞానశక్త్యాదయస్తుల్యాః; సౌలభ్యాదయ స్త్వధికా
 ఇతిప్రదర్శ్యతే; అతఏవ వైవాశ్రయణం ప్రాయశో దివ్యసూరిప్రభృ
 తిభిఃకృతమ్. ఉక్తం (౧) “తామర్చయేత్తాం ప్రణమేత్తాం యజేత్తాం
 విచింతయేత్ | విశత్యపాస్తదోపస్తుతామేవ బ్రహ్మరూపిణీమ్” ఇతి;
 ఏవం విశ్వాసప్రయోజకావాత్సల్యాదయోజ్ఞానశక్త్యాదయశ్చనారా
 యణవదార్థత్వేనానుసంహితాః, గుణవిభాగహేతుస్తు చరమశ్లోకే
 మామహమితిపదద్వయోపాదానమ్; మామితిపదంహి-ఆశ్రయణోప
 యుక్తాకారవ్యజ్ఞకమ్; అహంపదం-ఫలప్రదానోపయుక్తాకారప్రతి
 పాదకమితి స్వతంత్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్. అత్రాపిచాగ్రే
 వక్ష్యతే.

కేచిత్తు, అహిచ్ఛుష్ష్యసంహితాయాం వాత్సల్యాది జ్ఞానశ
 క్త్యనుసన్ధానయో స్మృతీయచతుర్థాఙ్గత్వేన పృథక్కథనం గుణవిభా
 గే హేతురిత్యాహుః.

స్థిరత్వసత్యసంకల్పత్వకృతజ్ఞత్వరూపాః ఆధికాగుణారహస్య
 త్రయసారే నారాయణవదార్థత్వేనోక్తాః. స్థిరత్వమ్ - (౧) “త్వయి
 కిఞ్చిత్సమాపన్నేకింకార్యం నీతయామను” ఇత్యత్యన్తాన్తరగ్ధతయా
 ప్రతిపాదితైస్సుగ్రీవాదిభిః ప్రతిషిధ్యమానేవ్యా శ్రితవిభీషణరక్షణే,
 (౩) “సత్యజేయం కథంబున” ఇతి తదపరిత్యాగహేతుస్వభావవిశే
 షః; సత్యసంకల్పత్వమ్-మోక్షయిష్యామితిసంకల్పస్యా ప్రతిహత
 త్వమ్. కృతజ్ఞత్వమ్ - (౪) “ఋణం ప్రవృద్ధమివమే హృదయాన్నా
 పసర్పతి” (౫) “కథంబున సకారేణకృతేనై కేనతుప్యతి” ఇత్యల్పస్యా

(౧)

(౨) రా-య-౪౧-౪

(౩) రా-య-౧౮-౩

(౪) భా-ఉద్యో-౪౮

(౫) రా-

ష్యనుకూలవ్యాపారస్యావిస్మరణమ్; ఏతేషాం పలావినాభావనిశ్చయ హేతుతయా ఆశ్రయణోపయోగిత్యమితిబోధ్యమ్.

అత్రభగవతోఽన్యాయాయమ్యత్వాదుద్భూతవాత్సల్యతయా చదోషప్రదర్శనేనాపినివారయితుమశక్యత్వాన్నాతీవ స్థితత్వస్యాప యోగః; సమ్మన్ధనిహ్నేతుకశృపాధీనేరక్షణేనర్వముక్తిప్రసజ్గపరిహారాయ వ్యావర్తకమాత్రస్యైవాపేక్షితతయా కృతజ్ఞత్వమపినాతీ వోపయుజ్యత ఇత్యభిప్రాయేణ తయోరనుక్తిః.

సాలభ్యస్యకృతీసాధ్యతాజ్ఞానాపయికత్వాత్, వచనేనూపస దత్వేన ఇతరేషాముపలక్షణాచ్చ సాలభ్యంప్రధానమితి జ్ఞాపయితుం “కణ్డపల్లీకుకైక్కుసాలభ్యమ్” ఇత్యనన్తరమ్, “ఇతుతనక్కైల్లెనిలమ్” ఇత్యనుక్త్వా గుణవర్గద్వయకథనానన్తరం “ఇజ్జుచ్చిల్లెణీటసాలభ్యత్తు క్కు” ఇత్యుక్తిః; అతఏవమామిత్యస్యసాలభ్యేతాత్పర్యమ్. అహంప దస్యతుస్వాతన్త్రే; ఉభయత్రోభయోహ్నేతుత్వేప్యాశ్రయణే సాల భ్యస్య, ఫలప్రదానే స్వాతన్త్ర్యస్యచస్వరూపనిష్పాదకత్వేనప్రధా నత్వాత్సన్ధిర్హృద్వృద్ధ్యాత్వాపాదకత్వేనవ్యత్యాసేనాప్రాధాన్యాత్;

“స్వతన్త్రస్యాపినైవస్యా చాశ్రయోదుర్లభస్యతు । ఆస్వతన్త్రాత్ఫలంనస్యా త్ఫలభాదాశ్రితాదపి । అస్వతన్త్రేనకైజ్జర్ణం సి ధ్యేత్వైన్విరప్రసజ్గతః । దుర్లభేసాధ్యమప్యేతన్నహృద్వంఙ్కనీతితః” ఇతి; స్వాతన్త్ర్యసాలభ్యాభ్యాం రహస్యత్రయసారే ఇతరేగుణాఉపల క్షితాః; ఏతేనస్వతన్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేప్రథమంపరత్వసాలభ్య మాత్రపరత్వప్రదర్శనంనిర్వూహమ్; అత్రచఉపాసనేష్యవశకతిపయ గుణాననుసన్ధానేపిఫలాసిద్ధిః; దృఢతరంక్షకత్వాధ్యవసాయ హేతు భూతగుణవత్తాజ్ఞానమాత్రస్యైవాపేక్షితత్వాత్; అతోన్యూనానా మధికానాంవాగుణానాంత్రత్రత్రకథనంనవిరుధ్యత ఇతిమన్తవ్యమ్.

యత్పునః స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉపాస్యగుణానాం దృష్టాస్త
 త్వేనకథనం తత్తదికార్యమనన్ధేయత్యమభిప్రేత్య; సర్వేషాం వేద్యా
 కారత్వేనిరపేక్షోపాయత్వం జ్ఞేయాకారణి తత్వశేఖరోక్తివిరో
 ధాత్; తత్తైవ సర్వశక్తిత్వానుసన్ధానాదిసాహిత్యమాత్రభోక్తమ్.
 నతుతదనుసన్ధానరూపతా, విశ్వాసహేతుజ్ఞానవిషయాణామత్రాప్య
 పవీతానాం భానస్తుకామంభవతు; నతుతావతాకతివయగుణాననుస
 ధానేపి విశ్వాసదశాయాం ఫలాసిద్ధిరితి.

నను, అత్రనతావచ్ఛరణశబ్దః-అఘ్నిర్ధకః, శరణశబ్దార్థాన
 స్వయాత్; అచేతనత్వేనోపాయనిరపేక్షరక్షకత్వ రూపోపాయత్వా
 సమ్భవాత్; తథాచసతి, “మనోబ్రహ్మ” ఇత్యాదినద్వైతైరూపత్వం
 స్యాత్; యథావిధిచానుష్ఠానం, సచవిధాయకవాక్యేచరణయోశ్చరణ
 త్వేనవరణంవిహితమ్. ప్రత్యుత, మామేకమితిచరణావపిన్యాసర్యే
 తే. ఏతేనకరణతారూపముపాయత్వం చరణయోరపిసమ్భవతీత్యపినిర
 స్తమ్.

ఏవంశ్చ. ఉపాయత్వోపయుక్తానాం గుణానాం నారాయణ
 పదేనభగవత్యనుసన్ధానశ్చాసజ్జతమ్; తస్మాత్తథాత్వాత్; “మామేక
 శ్చక్రియాయుక్తమ్” ఇత్యాదివచనైశ్చ భగవచ్ఛరణాగతావేవా
 యంవినియుక్తః; సకథంచరణాగతాముపాయతాంబోధయేత్.

నాపి, (౧) “అనేనైవప్రపన్నస్య భగవంతంసుదర్శనమితస్యా
 నుబద్ధాః సాష్టాన సర్వేనశ్యన్తితత్త్వణాత్” ఇతి సుదర్శనస్యచరణత్వే
 నోక్తే, “పవిత్రంచరణంచక్రమ్” ఇతిచరణపదస్యాపిచక్రపర్యాయ

(౨౬) చరణ - తిరువడికై

త్వాత్, తత్పరోత్రచగణశబ్దః; పూర్వనిపాతోభ్యస్తితత్వాన్నారా
యణపదస్యేతినువచత్వేపి పరవల్లిజ త్వేననపుంసకత్వాపత్తేః, పూర్వో
క్తదోషాచ్చ; అశోత్రచరణపదానర్థకృమిత్యతః (చరణోతిరువడి
కళై యితి).

పాణ్యాదిగ్రహణాదపిపాదపతనస్యకృపా త్తమ్భకత్వాత్, పర
మృరయాఉపాయత్వంచరణయోరస్తీత్యవిరోధఐతిభావః. తదుక్తమ్-
“చిత్తాలమ్బనసాకర్య కృపా త్తమ్భనతాదిభిః । ఉపాయత్వమిహస్వా
మి పాదయో రనుసంహితమ్” ఇతి; చిత్తాలమ్బనసాకర్యం స్వరూప
స్యానాశ్రయత్వా ద్విగ్రహపేక్షయాచరణమాత్రస్య లఘుత్వాత్;
ఆదిశబ్దః- శేషభూతనిత్యాదినా, పిరాట్టియుమిత్యాదినాచవక్ష్యమా
ణమాచిత్యంభోగ్యత్వజ్ఞాభిదధాతి.

భోగ్యతాతిశయశ్చ (౧) “తవామృతస్యస్తిని” ఇత్యుక్తరీత్యా
*రుచితరవై రాగ్యాదిసమ్పాదకతయాఉపాయతోపయుక్తః(౨) “సర్వ
దాచరణద్వన్ద్వప్రజామిశరణంతవ” (౩) “త్వత్పాదకమలాదన్యత్”
(౩) “లోకవిక్రాంతచరణోశరణంతేవజంవిభో” (౪) “సభ్రాశుశ్చరణౌ
గాఢంబిష్య్కరిఘనన్దనః” (౫) “చరణోశరణంయూతః” (౬) “మత్పద
ద్వన్ద్వమేకంయేప్రపద్యస్తే” (౭) “ప్రపన్నాఘాఘవిధ్వంసి చరణాశర
ణంగతః” (౮) “తత్పర్వంతవవిన్యస్తం శుభయోః పాదపద్మయోః”
“ధియూదేవస్యపాదయోః” (౯) “శ్రీమత్త్వత్పాదకమలేప్రపద్యేశర

(౧) స్తో-౪-౨౩	(౨) జితస్తే-౧	(౩) భవిష్యత్పురాణే
(౪) రా-అయో-౩౧-౧	(౫)	(౬)
(౭)	(౮)	(౯) * రుచితర

(౨౭) ఇత్తాల్ - శేర్ త్రియ్యకై యుమ్ ఉపాయపూర్తియైయుమ్ శో
లుకిఱతు.

ణంవిభో”(౧) “తస్య తామ్రతలాతాతచరణౌసమ్మృతిషితౌ సుజాతమ్మ
దుముక్తాభిరజ్జుభీభిరలజ్జుతౌ॥ ౧ “ప్రయతేనమయామూర్ధ్నా గృ
హే త్వాహ్యభివద్ధితౌ” (౨) “భక్త్యాగృహీతచరణః పరయాచతేషాం
నావై పినాధహృదయామ్భురుహాత్పవ్వపుంసామ్ తావద్భయంద్రవిణ
గేనాసుహృన్నిమిత్తం శోకస్సృహాపరిభవౌవిపులశ్చలోభః” “తా
వస్య మేత్యసదవగ్రహాఽర్తిమూలం యావన్న తేష్టిమిభయంప్రవృణోత
లోకః ఏషాంసవవదయయేద్భగవానస్తస్సర్వాత్మనాశ్రితపదోయది
నిర్వృణోకమ్” “తేదుస్తరామతితరన్తితుదేవమాయాం నైషాంమమా
హమితిధీశ్చస్వస్థగాలభక్ష్యే” “విచక్షణాయచ్చరణోపసాదనాత్సజ్గం
వ్యవస్థాభయతోస్తరాత్మనః । విన్దస్తిహిబ్రహ్మగతింగతక్లమాస్త
స్త్వైద్యుభద్రద్రవసేనమోనమః” ఇత్యాదిషు.

ఏతదభిప్రాయేనైవచరణయో రుపాయత్వముచ్యతే; ఆచా
రైశ్చ(౩) “త్వత్పాదమూలగళరణంప్రపద్యే” “త్వదఙ్గిముద్దిశ్య-
నకృత్కృతోజ్జలిః” “స్వాభీష్టేపరసమ్బంధే స్వాశక్త్యాహీనసాధనః ।
తత్రాప్యస్త్రపాయంతత్పాదాకృత్పావిశ్వాసపూర్వకమ్ । సాగన్ధ్య
సాకుమార్యాది గుణసంక్లహవాహరిః । తస్యస్వాత్మప్రదానేతు
సాధనం స్వపదద్యయమ్” ఇత్యాదిషుచరణయోరేవోపాయత్వమును
సంహితమిద్రష్టవ్యమ్.

ద్వివచనతాత్పర్యమాహ (ఇత్తాలితి) “నిక్షిప్యశ్రీపతేపదే”
“త్వత్పాదకమలాదన్యత్”(౪) “అడైన్దైన్కతిరువడియే”(౫) “తద్విష్ణోః

(౧)

(౨) భాగ

(౩) స్తోత్ర-౪-౨౨

(౪) తి.వాయ్-౪-౯-౧౦

(౫) ౪-స్త-౧౨౪

(౨౮) పిరాట్టయమ్ అననుమ్ విడిలుమ్ తిరువశికవిడాతు;
తిన్నెల్లలాయర్కుమ్.

పరమపదంపమాతునశ్రీరక్తిణోమజ్జశమ్” ఇత్యాదావివజాతిపరతయా
ఏకవచనప్రయోగసమృపేషిద్వివచనప్రయోగేణేత్యర్థః; (౧) “శ్రీరక్తేశ
యపాదపజ్జ-జయగం వందామహేచున్దమ్” ఇత్యాచార్యోక్తిమభిప్రే
త్య “శేర్ త్తియక్కై యమ్” ఇత్యుక్తమ్. ఉపాయపూర్తిః-స్వసద్వ
శోపాయానరనైరిపేక్ష్యమ్; తదపిద్వివచనప్రయోగేణలభ్యతే; తత్స
ద్భావేతదనుపపత్తిః.

యద్యపివిశిష్టవాచకపదోత్తరం విశేష్యాన్వయయోగ్యసజ్ఞా
బోధికైవవిభక్తిఃప్రయుజ్యతే: యథా“సచైత్రోమైత్రోగచ్ఛతి” “గు
రోస్సదారస్యవిషిష్టపాదా” ఇత్యాదిషు; తథాపిసాహిత్యసైన్యకజాతీ
యైకక్రియాన్వయరూపతయాతద్భలాదేవతత్రతల్లాభ ఇతివిశేష్యబోధ
కపదోత్తరవిభక్తిర్విశేష్యస్యక్రియాన్వయమేవబోధయతి. ఇహపునర్వి
శేషకధనానర్థక్యప్రసక్తేనాతేష్యస్యోపాయత్వస్యవిశేషణత్వానురో
ధ్యుపాయత్వేనా పుష్పపక్షేః, తుల్యవదుపాయశ్వేవిశేష్యవాచకప
దోత్తరవిభక్త్యైవతదన్వయబోధనావశ్యమ్భూవాత్; ఉక్తానాం సర్వే
మామగ్నత్వాపరపర్యాయమస్రధానోపాయత్వమేవబోధ్యమితి, సద్వ
శోపాయనైరిపేక్ష్యసిద్ధిరితిభావః.

కేచిత్తు. (౨) “కల్లల్ కళవైయే” ఇత్యాద్యనురోధేనశరణపదా
త్పూర్వమేవకారాధ్యాహారమభిప్రేత్యసావధారణద్వివచనతాత్పర్య
మాహ (ఇత్రాలితి). అనధారణేనోపాయపూర్తిస్సిద్ధ్యతీతి భావ
ఇత్యాహుః.

(౨౯) శేషిపక్కల్ శేషిభూతనిభియుమ్తుతై
ప్రజైములైయిలే వాయ్నైక్కుమాపాలే.

(30) ఇత్తాల్ పిరాట్టిక్కిరుప్పిడమాయ్ గుణప్రకాశకముమాయ్

సనుచరణయోర్వి శేషణతయోపాయ త్వాద్భగవత స్తద్వి శే
షణతయానిర్దేశోనశ్లతః; అతఃపా (పిరాట్టియుమితి); తతోప్యతిశయి
తోపాయత్వసూచనార్థ స్తస్యవిశేషణతయానిర్దేశ ఇతిభావః. తచ్చబ్రేన
గుణవిశిష్టస్తదనుస్థానశూన్యానామపి రుచిజనకత్వమేవాత్యతతోతి
శయః; ఉక్తార్థేప్రమాణంనూచయతి (ఓణోకల్మలాయరుక్కుమితి).
దార్ఢ్యస్యప్రతియోగికత్వాత్, అనన్తరోక్తోనారాయణఏవ పరా
ఙ్ముశనూక్తప్రతియోగిత్యేన వివక్షితఇతిభావః.

“ఏకైకస్మిన్పరమవయవేన స్తస్మాన్తర్వమగ్నమ్” ఇతిభోగ్యతాతి
శయస్సాధారణోసచరణయోరేవోపాయత్వకథనేనియామకః; అతో
హేత్వన్తరందర్శయతి (శేషిపక్కలితి). (౧) “నిరాసకస్యాపి” ఇత్యా
చార్యనూక్తిమభిప్రేత్యదృష్టాన్తమాహ (ప్రజైయితి).

సను “నిత్యసిద్ధేతదాకారే తత్పరత్వేచపామ్మర । యస్యాస్తిస
త్తాహృదయే తస్యాసానన్నిధిప్రజేత్ ॥ ఇతి విగ్రహపరత్వయోరను
స్థానమావశ్యకమితిప్రతీతే త్నారాయణపదేనఽరత్వలాభేపి విగ్రహ
సనుస్థానన్యూనతా, తత్రాహ (ఇత్తాలితి), చరణగ్రహణమేవ విగ్ర
హణావలక్షణార్థమితిభావః; అవయవాన్తరేణ విగ్రహానుపలక్షణే
హేతుః ప్రాగుక్తః “పిరాట్టిక్కిరుప్పిడమాయ్ గుణప్రకాశకము
మాయ్” ఇత్యనేనక్రమనియామకముక్తమ్.

షాస్త్రణ్యవిగ్రహత్వం షాస్త్రణ్యప్రకాశకవిగ్రహత్వ మేవేత్యా
చార్యాః; వాత్సల్యాదిప్రకాశకత్వ మప్యవపాదితమ్; ఆశ్రయణైకా

స్తగుణేషు సాలభ్యస్య ప్రాధాన్యాత్, తస్య చ చక్షుర్ద్వయాయాకరణహేతుస్వభావవిశేషరూపత్వాత్, పరిరూపస్య. (౧) “ననన్ద్వ శేతిన్త తిరూప మస్య” (౨) “అపశ్యన్తః పరంరూపమ్” ఇత్యాదిభిర్ద్వర్ధృత్వేనావగతతయా, విభవారాప్తరూపయో రేవేహ చరణపదబోధ్య త్వాత్తాభ్యాం సాలభ్యకార్యభూతాభ్యాం సాలభ్యప్రకాశనాత్ సాలభ్యపరనారాయణపదాన స్తర్యంరూపపరస్య చరణశబ్దస్యేతికృష్టపాదాః.

విగ్రహస్య సాయతాచ శుభాశ్రయతైవ; “హేయప్రత్యసీక త్వేనతిచిత్తాకర్షకత్వంహితత్; హేయప్రత్యసీకత్వం హేయనివర్తకత్వమ్; తేననిత్యముక్తరూపస్యదాసః. విశేష్యదశేనభగవత్సర్వరూపస్యదాసః; తస్య ఆరురుక్షుభిరనుసన్ధాతుమశక్యత్వాత్; విగ్రహస్య తు(3) “యదజ్ఞ్యైభిధ్యానసమాధిధౌతయాధియానుపశ్యన్తి హితత్వ మాత్మనః” (౪) “ధ్యాతుర్మనశ్శమశ్చైలనిస్పృష్టవజం ధ్యాయేచ్ఛిరం భగవతశ్చరణారవిన్దమ్” (౫) “పాపంహరతియత్పుంసాన్మృతంసజ్జల్పనామయమ్ । తత్పుణ్డరీకనయనం విష్ణోర్దృశ్యాయహంముఖమ్” (౬) “రూపాదార్యగుణైఃపుంసాం దృష్టిచిత్తాపహరిణమ్” ఇతిపాఠనివర్తకత్వమాలమృతత్వశ్చావగమ్యతే.

ప్రపన్నస్యయద్యపిసవిగ్రహధ్యానం సాపనివర్తకతయోపాదేయమ్; తిథాపి కేవలభగవత్సర్వరూపస్యానుసన్ధానాయోగ్యత్వేనవిగ్రహవిశిష్టనైస్యవాశ్రయణీయత్వమితి, తదుపయోగః; ఏవశ్చయద్యవ్యూపాయతోవ్యుక్తసకలార్థబోధకతా నారాయణపదస్యైవ సమ్భావ్యత ఇతి పదాంతరవైయర్థ్యంప్రసజ్యతే; తథాపి శ్రీయోవాత్సల్యాదిగుణోద్భావకతయా పృథగ్నిర్దేశవత్, తదుభయప్రకాశకత

(౧) తై-నా

(౨)

(3) భాగ

(౪) భాగ

(౫) వి-పు-౫

(౬) రా-ఆ-3-౯

శిశుపాలనైయు మకప్పుడత్తిరుత్తిచ్చేర్ త్తుక్కొళ్ళమ్ తిరుమేనియై నిన్
క్కిఱతు.

యానై లక్షణ్యాత్మ ప్రధగ్విప్రహవ్యపదేశ ఇత్యాశయేన “పిరాట్టిక్కు”
ఇత్యుక్తమ్.

అథనా, అజ్ఞాతగుర్వస్వరూపాణామపి విగ్రహసాన్దర్యస్మిన్నే
న అద్వేషపరభక్త్యాదిదర్శనాత్, ఈదృశాతికయనూచనాయ పృథ
గ్వ్యపదేశ ఇత్యాశయేనాహ (శిశుపాలనైయుమితి). శిశుపాలవిష
యేహి, (౧) “అలవలమైతీర్ తవ్వుకన్” ఇతిసాన్దర్యస్యాద్వేషనమ్నా
దకత్వముక్తమ్.

(౨) “కాతల్కడల్ పునైయవిళై విత్తకారమర్ మేని” ఇతి పర
భక్తిసమ్పాదకత్వమపివిగ్రహస్యానుసంహితమ్; తచ్చ-గోపీమూదా
హార్యమ్; (౩) “అన్తర్నహగతాః కాశ్చిద్గోప్యోలబ్ధవినిర్గమాః । కృ
ష్ణంతద్భావనాయుక్తాదధ్యుక్తిలితలోచనాః । దుస్సహస్రేష్ఠవిరహాతీ
వ్రతాపయుతాశ్శుభాః । ధ్యానప్రాప్తాచ్యుతాశ్లేషనిర్వృత్త్యాక్షీణమ
జ్గళాః । తమేవపరమాత్మానం జారబుద్ధ్యాపిసంజ్గతాః । జహుర్గణమ
యందేహంసద్యఃప్రక్షీణబద్ధనాః” ఇతి హ్యుక్తమ్; తాసాంస్వరూప
జ్ఞానవిరహోపి (౩) “కృష్ణంవిదుఃపరంకాన్తం నతుబ్రహ్మతయామునే”
ఇతితత్త్రైవోక్తః; విగ్రహసాన్దర్యావిష్కారశ్చ విషయవిశేషవక్రి
యత ఇతిసాత్వికసంజ్గః; అతఏవపరస్పరనైరపేక్ష్యేణ రుచ్యాదిప్రయో
జితయాడపాయత్వమస్తీతితద్దాపనాయపృథగుక్తిరితిభావః.

సచతధాపి, “నిత్యసిద్ధేతదాకారే” ఇతివచనే విగ్రహస్వప్రథ
మమభిధానాత్, చాత్సుషతయాస్వరూపగుణేభ్యః ప్రథమంవిగ్రహ

(3౧) శరణమ్ - ఇష్టప్రాప్తిక్కుమ్ అనిష్టనివృత్తిక్కుమ్ తప్పాత ఉపాయమాక.

స్యాపస్థితయాచ తస్యైవప్రథమం నిర్దేశఉచితః, అతవ గచ్ఛేసి, గుణేభ్యః ప్రాగ్విగ్రహణానుసంహిత ఇతివాచ్యమ్, ఉక్తోత్తరత్వాత్; చరమతఉపాదానస్యాపస్థితశయనూచకత్వసమ్భవాచ్చ.

నను, అనేకార్థస్యాపి శరణశబ్దస్యాపాయార్థైకవాచకతా,

(౧) “ఉపాయేగృహరక్షితో” శ్చబ్దశ్శరణమిత్యయమ్! వర్తతేసామ్మితఞ్చైషఉపాయార్థైకవాచకః” ఇతివచనసిద్ధా; తత్రచోచ్యమానముపాయత్వంసరక్షకత్వమ్; పృథగ్నిర్దేశవైయర్థ్యాత్, నచ, రక్షకత్వమనిష్టనివర్తకత్వమ్, ఉపాయత్వం-ఇష్టప్రాప్తకత్వ మితిభేదఇతివాచ్యమ్; ముముక్షోరనిష్టనివృత్తేరప్యావశ్యకతయాభగవత్సనిష్టనివర్తకత్వస్యాపివక్తవ్యత్వేనతద్వ్యవచ్ఛేదానుపపత్తేః.

నాపికరణత్వ, మేకర్తుర్బ్రహ్మణః కరణత్వాభావేన దృష్టివిధిత్వాపత్తే, స్వతస్తే! అన్వతస్తాకరణత్వబుద్ధేరపరాధరూపత్వాచ్చ; అతవహినబ్రహ్మణి మనఆదిదృష్టిరితి, బ్రహ్మదృష్టిరుత్కర్తృవాదిత్యత్రోక్తమ్. నచ, అకర్తృకంకరణమస్తీతిన్యాయేనబ్రహ్మణః కరణత్వే ఆత్మనఃకర్తృత్వస్యవక్తవ్యతయాకర్తృయోగాదిదశాయామపి అకర్తృత్వేనానుసంస్థితమానస్యాత్త న అత్యంతపారతన్య్యానుసంస్థానరూప్రపత్తిదశాయాం కర్తృత్వానుసంస్థానఞ్చ అత్యంతసజ్జతమాపద్యతే.

ననుద్వయగతశరణశబ్దారక్షితత్వపరవచ. “సామ్మితస్తేషః” ఇత్యత్రతు “ఇదంశరణమజ్ఞానామ్” ఇత్యాదిషుదృష్టశ్శరణశబ్దాన్యాక్రియతఇతిచేన్న; అహిర్బుధ్నసంహితాయాం ప్రపత్తివిషయశరణశబ్దాదర్శనాత్; తద్గతస్య “ఉపాయేగృహరక్షిత్రోః” ఇతివచ

(౧) ఆహి-౧౦-3౬-3౬

నన్య“శరణన్త్యాం ప్రపన్నోస్తి” ఇతిప్రకృతమన్తగత ప్రపత్తవ్యవిషయశరణశబ్దార్థకథనపరత్వస్య శరణాగతిశబ్ద ఘటకీభూతప్రపత్తవ్యవిషయశరణశబ్దార్థ వివరణత్వస్యవా ఆవశ్యకత్వాత్; ప్రపత్తివిషయశరణశబ్దస్య గృహరక్షితృవిషయత్వాప్రసక్త్యా తన్ని రాసేన ఉపాయత్వోక్తి పరత్వప్రతిపాదనానర్హక్యాచ్చ; అతోత్రశరణశబ్దార్థో దురధ్యవసానఇత్యతః (ఇష్టప్రాప్తిక్కుమితి).

యద్యపి, “శ్రాహింసాయామ్” ఇత్యస్యానిష్ఠనివృత్తి మాత్రార్థత్వాత్, నేష్టప్రాప్తిబోధనమ్భవః; తథాపి “శ్రా-విస్తారే”ఇతి థాతోర్వ్యుత్పత్త్యాశ్చేత్యనురోధేన ధాతునామనేకార్థతయా భగవద్గుణదర్శణేభిహితత్వాత్, తతోప్యుత్పత్త్యావారూఢ్యావా ఉభయలాభః; ఉత్తరఖణ్డసమభివ్యాహరసిద్ధాంతోవాత్రితిధితఇతిబోధ్యమ్.

అయంభావః; ప్రపత్తోస్సన్వస్తి నిరుపాయత్వానుసన్ధానస్య “అకించనోగతిః” ఇత్యాద్యనురోధేనావశ్యకతయా రక్షకవపభగవత్ప్రపాదనానర్థానాపత్త్యభిప్రాయ శ్చరణశబ్దః; తత్థానాపత్తిశ్చ తన్నిరపేక్షరక్షకత్వమేవ; అన్యస్యదుర్వచత్వాత్.

నచైవరక్షకత్వప్రపాదనానర్హతః; విశిష్టరక్షకత్వార్థకత్వకథనేనశుద్ధరక్షకత్వప్రపాదనోపపత్తేః, రక్షకత్వశ్చరక్షణస్వరూపయోగ్యతాచూపమ్; నాతస్సీద్ధికారేన త్యేవఉపాయస్య కార్యకరతయాతతః ప్రాకృలోపహితత్వరూపరక్షకత్వస్యానంత్యేవి శరణత్వ విషయకజ్ఞానానుపపత్తిః; ఉపాయానపేక్ష రక్షణమృతిభరన్యాసాభావరూపస్యనివారణస్య ప్రతిబంధకత్వాదేవహి ఏతావత్పర్యంతంతదనుత్పాదః; భరన్యాసస్యప్రతిబంధకాభావరూపతాయాశ్చ “అవివాదస్తే”ఇత్యాదినిర్దేశ ఏవముంభవః.

ప్రపత్తేస్తూపాయత్వేకింభగవతోభక్తిస్థాననివేశేన; భక్తిస్థలే భక్తిప్రసత్త్యుభయసాధ్యంఫలమ్, ప్రపన్నవిషయేభక్తిమస్తరేణైవదవాతీతి, తస్యోపాయాంతరస్థాననివేశఇతిచేత్; భక్తిస్థలేఅజ్ఞప్రపత్తే ర్యశ్శలంతన్నిరపేక్షైవప్రపత్తిస్సాధయతీతి, అధికారివిశేషవిషయే ప్రపత్తిర్భక్తిస్థానోపదిష్టా తన్నైరపేక్ష్యేణైవఫలంసాధయ్యతీతి కిమీశ్వరేణోపాయేన; ప్రపత్తిస్వరూపమేనతదేకోపాయతాబుధ్యాత్మకమితికింకుర్త్యితిచేత్; సత్యమ్, తస్యఏవా తత్త్వజ్ఞానతావారణాయయతితవ్యమ్.

భక్తినిరపేక్షరక్షకత్వం సదేవతత్రవిషయఇతిచేన్న; యస్య యఉపాయః, తదతిరిక్తోపాయనైరపేక్ష్యేణతద్రక్షకత్వస్యతద్విషయే ఉపాయత్వస్యవహారాప్రయోజకత్వాత్; ఉపాయసామాన్యనివృత్తి విషయాయాహితద్వ్యవహారః. అన్యథాసర్వతానుకల్పవిషయేభగవతఉపాయత్వప్రసక్తాత్; అభరస్వీకర్తృత్వమేవఉపాయస్థాననివేశః; జాయతేహిభరన్యాసేనతి, “అన్యభరస్సర్వోపిమదీయః” ఇతి భరస్వీకారఈశ్వరస్వీతిచేత్, ఏకస్తస్మాదనైవైవాన్యథాసిద్ధ్యాపత్తిః.

సఫలోపాయః; వ్యాపారోయమితివాన్యథాసిద్ధిరితిచేన్న; అన్యథాసిద్ధిజ్యేస్వయమపిభరతి స్వస్వరూపాచ్ఛేదప్రసక్తాత్, దుష్కరభరమాత్రస్యైవస్వీకారఇతిచేన్న; అస్వీకృత్యాపిమష్కరభరమనుకల్పేషు ఫలప్రదత్వదర్శనేనతద్వైయథ్యాత్; అతోన్యథాసిద్ధతయా అవివాదరూపతయాఫలానుపాయత్వం ప్రపత్తేస్సిద్ధమితిభగవతఉపాయనిరపేక్షరక్షకత్వరూపోపాయత్వసమ్యుప.

కరణతారూపోపాయత్వస్వీకారేపిబాధకాభావః; తస్యసాధకతమత్వరూపత్వాత్; ధాతూపాత్రవ్యాపారాశ్రయగ్యకర్తృక్రియా

స్వయీకరణనియతత్వేపి, ఆత్మనైవేశ్వరఆత్మానం ప్రాపయతీతిభగవ
తపవకర్తృత్వసమ్భవాత్, తేనఫలంభవతీతిఫలస్వేవ తేనఫలంప్రాప్నో
తీతిచేతనస్యాపికర్తృత్వేబాధకాభావాచ్చ; నీవకారమాదాయకర్తృ
వ్యాపారవిషయత్వాస్యాపిసమ్భవాత్;

భగవత్పవప్రధానఫలిత్వేన తత్ఫలాధిత్వప్రయుక్తశేషత్వ
స్యాపితన్నిరూపితత్వేన అన్యశేషత్వాప్రసక్తేః; ఫలప్రదత్వాసమా
నాధికరణ ఫలకరణత్వస్యాచేతనసాధారణత్వేపి తత్సమానాధికర
ణస్యతస్యాతథాత్వాత్; “ఆత్మానాత్మానంప్రాపయామి” ఇతి తృతీ
యాశ్రవణేన తత్స్వీకారస్యావశ్యకత్వాచ్చ; అతశ్చరణశబ్దస్యాపా
యపరత్వముపపన్నమితి.

అత్రనిష్కర్షకవచనస్య కైశ్చిత్ప్రయోజనంవర్ణితమ్; “రక్షక
త్వప్యదాసేనో పాయత్వవచనఃప్రభా! ప్రపత్తేర్లోకహేతుత్వంస్వా
తస్త్యైశ్చాధికారిణః || వైర్భర్యంభక్తియోగస్యా రమ్భకోపావిభో
స్తతః | ప్రాయశ్చిత్తకృతిశ్చైత దఖలంఫలమక్షతమ్” ఇతి నిష్కర్ష
కవచనాభావేహి ప్రపత్తేరక్షకత్వమాత్రకబుద్ధిత్వాపత్త్యా “భక్త్యాప
రమయావాపి” ఇత్యాదివచనస్య “సమ్యజ్ఞానేనవామోక్షో గజ్ఞాయాం
మరణేనవా” ఇత్యాదివదుపపత్తేః.

భక్తిద్వారకమేవప్రపత్తేః కర్తృయోగాదివత్సాధనత్వంస్యాది
తిస్వాతస్త్యైంససిద్ధ్యేత్; అన్యత్రానుకల్పానుష్ఠానానస్తరమపిముఖ్య
శక్తౌముఖ్యానుష్ఠానేప్రత్యవాయవిరహాత్; అత్రాపిప్రపన్నేనవశ్చ
చ్చక్తౌసాధనాస్తరేనుష్ఠితేపి నప్రత్యవాయస్యాదితి “ఉపాయానా
ముపాయత్వనీవకారేప్యేతదేవహి” ఇతి ప్రాయశ్చిత్తవిధానమసజ్గతం
స్యాత్; రక్షకత్వబుద్ధిమాత్రేణభగవతాభరస్యానీవకృతత్వాత్, అధి
కాణిణోవైర్భర్యఞ్చనస్యాత్.

సతితునిష్కర్షకవచనే రక్షకత్వాతిరిక్త భరస్వీక ర్నత్వ విష
యకత్వాత్ప్రప త్తేరుపాయా న్తరసదృశవేభగవతో భరస్వీకారవై య
థ్యాత్, స్వోత్తరభావిపురుషవ్యాపారా న్తరా నపేక్షమోక్షప్రయో
జకత్వరూపస్వాత స్త్రిసిద్ధిః. భగవత్స్వీక ర్నత్వరూపమహాగుణ
తిరస్కారకభక్త్యనుస్థానస్య భగవన్నిగ్రహహేతుతయా ప్రాయ
శ్చిత్తవిధానోపపత్తిః; భగవతాభరన్యస్వీకృతత్వా దధికారణోనైర్భ
ర్యసిద్ధి శ్చేతి; అత్రవదన్తి.

ఉపాయా న్తరస్థానాపత్త్య విషయక త్వేపిరక్షకత్వ బుద్ధిమాత్ర
రూపాయా అపిప్రప త్తేనకృతకర్తవ్యాయాః “ధ్యానయోగవివర్జితాః”
ఇతిధ్యానయోగాభావేషి ఫలసాధనతోవ్యక్తే సన్న్విత స్త్రిస్థానమప్రితే
సాధనేక ర్తవ్యా న్తరాభావానైర్భర్యస్యచసిద్ధిః; ఉపాయసంయోగే
ప్రాయశ్చిత్తవిధానాచ్చస్వాత స్త్రిసిద్ధిః; నాన్యఃపథాఇతిశ్రౌతనిషే
ధబలాత్, గణ్ఠాయాంమరణేన వేత్త్యాదేర్యథాకథశ్చిన్నయనేషి, “భ
క్త్యాపరమయా” ఇత్యాదేరన్యథానయనేప్రమాణాభావాచ్చ, “పూ
ర్వేత్రయఉపాయాస్తే భవేయురమనోహరాః” ఇతియన్నిష్ఠస్యయద
మనోహరత్వేనోక్తమ్, తస్యతదన్త్యప్రసక్త్యభావాచ్చ.

అతః, “ఉపాయతాగోచరతాప్రప త్తేరనుపాయతా । ప్రప
త్త్యవా న్తరభిదానిష్కృతిస్సాధనా న్తరే । సర్వమేతచ్ఛరణగీర్వాణ
ఖ్యానస్యప్రయోజనమ్” అసతిహినిష్కర్షకవచనే, “త్వమేవోపాయ
భూతోమే” ఇత్యాదానన్నప్రపాయశబ్దో భక్త్యాదిస్థలేషు భగవత
ఉపాయత్వవ్యవహారవత్, రక్షకత్వపరతయా “నీయేతావి” ఇత్యేక
శబ్దావధారణాది స్తత్రతత్రగ్రూయమాణోపి రక్షకా న్తరనిషేధపర
స్సాన్వదితప్రప త్తేరుపాయతాప్రతిపత్తిత్వసిద్ధిః.

అతఏవరక్షతత్వా ధ్యనసాయరూపాయాః ప్రపత్తేస్తత్తద్గుణ
విషయత త్తద్విద్యాస్థానాపన్నత్వస్యైవ“భక్త్యాపరమయావా”ఇతి
చనేనస్వరసతః ప్రతితేర్భక్తిసదుపాయతాస్యాత్; సతితువ్యాఖ్యానే
ప్రాగుక్తదిశాతత్త్విధిః; అతఏవ, “ప్రపత్తింసశ్రయేద్భక్త్యాశరణాగతి
లక్షణమ్” “ప్రపత్తిశరణాగతిః” ఇత్యాదా“శరణాగతిశబ్దేన ప్రప
త్తిస్తువిశేషితా” ఇతిప్రపన్నపారిజాతోక్త్యనురోధేన శరణాగతిశబ్ద
స్యప్రపత్తివిశేషణత్వాభ్యుపగమాత్, అతాదృశ్యాస్సాధనప్రపత్తేః
కన్యాశ్చిత్త్విధిః; యా, “సమ్యజ్ఞ్యస్తాత్మనోహరా” “సర్వాత్మనాయ
శ్శరణమ్” ఇత్యాదా సమ్యగాదిపదైర్వాచ్యవర్త్యతే; శరణాగతిని
వృత్త్యచోక్తదిశాభగవదత్యవ్తాభిరుతతయూతస్య సాధనాస్తరకరణేప్రా
యశ్చిత్తోపదేశోఽపద్యతేఇతి శరణసదవ్యాఖ్యానస్య స్రయోజనా
నీతిః; “తప్పాత” ఇత్యనేనవాస్తవోపాయాస్తరవైలక్షణ్యోధనమ్;
“అపాయబహుళాస్తథా” “సాస్తరాయాస్తవనేకశః” ఇతి హ్యస్య
ప్రోచ్యతే.

అన్యేషు, తప్పాతవితిసాధనస్వీకారవైలక్షణ్య కథనమ్, శరణ్య
హృదయా ననుగుణత్వే ప్రపత్తేరసాధనత్వేన సాధనత్వోపదేశస్య
ప్రాయికాభిప్రాయత్వాత్; అన్యధాభరతప్రపత్తౌ ఫలవ్యభిచారాను
పపత్తేః; సచతత్రాజ్యవైకల్యమ్, ఫలప్రతిబద్ధకంవాకిచ్చిత్కల్పనీయమ్;
సర్వజ్ఞస్యనిత్యముక్తస్య తస్యతదసమ్భవాత్; నచైవంసర్వత్ర ఫలవ్యభి
చారశక్త్యాకాశీనప్రపత్తేతేతశాస్త్రాప్రామాణ్యాపత్తేః, (౧)“నా
యమాత్మాప్రపచనేనలభ్యః”(౨)“సహ్యాధ్రువైః ప్రాప్యతే”(౩)“నా
స్త్యకృతఃకృతేన”ఇత్యాదిశ్రుత్యామోక్షస్య భగవదతిరిక్తాసాధ్య

త్వావగమాత్, సర్వమోక్షసాధనవిధానాం ఫలసమ్మన్దప్రాయకి త్వపర
తాకల్పనేతి కామసాధనవిధిషు తదప్రసక్తేః; భరతఇవయదాకదాచిత్స
లావినాభావాభ్యుగమాచ్చసమోక్షసాధనేషు నిశ్శబ్దప్రవృత్త్యను
పపత్తిః; స్వీకృతభరస్యతుభగవతోఽవ్యభిచరితోపాయత్వమితి సాధ్య
సాధనేభ్యస్పిద్ధసాధనస్య విశేష ఇత్యాహః; దేవభరతప్రపత్తిః ఫల
తోమిధో విరుద్ధత్వాత్కారణక్రమేణ క్రమాత్ఫలదానమితివేదాంతా
చార్యాః.

అపరేతు, స్వరూపయోగ్యతాయాపాపాయత్వవారిణార్థమ్
(తప్పాతమితి). యస్మిన్ సతి ఫలావశ్యమృతస్తాదృశోపాయతయేత్యర్థః;
ప్రపత్తేరచాక్షుపజ్ఞానత్వాత్, భావినోభరస్వీకృతత్వస్య తత్రవిష
యత్వముపపద్యతేవేత్యాహుః.

వస్తువస్తు, తప్పాతమిత్వనేన అజ్ఞప్రపత్తిర్యావ్యవర్త్యతే; తత్ర
హి, అజ్ఞ్యననుష్ఠానే ఫలాసిద్ధేరస్తి ఫలవ్యభిచారః. అతఏవహిస్వతస్త్రే
చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే శరణశబ్దస్యోపాయపరిత్వాత్, ఇష్టప్రాప్తేర
నిష్టనివృత్తేశ్చ అవ్యనహితోపాయఇత్యర్థః; అవ్యనహితోపాయతా
తు-నాజ్ఞ సకలధర్మత్యాగవిధానాత్సిద్ధ్యతీత్యుక్తమ్; అత్ర ఇష్టానిష్ట
విశేషస్య ఉత్తరఖండైకధనాత్, అనతిప్రయోజనతయానుక్తిః.

సను, అనత్యపిశరణశబ్దే, (౧) “మామేవయేప్రపద్యంతే” ఇత్యా
దావివయోగ్యతావశాదుపాయత్వవిషయకంజ్ఞానం లబ్ధమేవేతి తద్దై
యర్థమ్; ద్వితీయాస్తపదసమభివ్యాహృతప్రపూర్వకపదిభాతోస్సర్వ
త్రతత్సాధనతాబుద్ధివిషయకత్వదర్శనాత్; అన్యథా, (౨) “అనేనైవ
ప్రపన్నస్య భగవంతంసుదర్శనమైతద్దామోక్షురుహద్యన్త్యంప్రపద్య”
ఇత్యాదావగతే, “శ్రీమతేనారాయణాయ” ఇతి చతుర్థ్యస్తపదసమ

(3౨) ఇత్యాత్ - ప్రాశస్త్యాన ప్రాపకమన్వితము.

భివ్యాహారాత్, తాదగ్యవిషయప్రపత్తే సాధనత్వాధ్యవసాయదూపతాసిద్ధిరిత్యతాహ (ఇత్యాలితి).

చతుర్థ్యస్తపదాన్వయినో భవేయమితిపదస్యాధ్యాహార్యతయానారాయణపదస్యచత్రవిగ్రహవిశిష్టభగవత్పరత్వాత్, ప్రాప్యప్రాపకయోశ్చ అన్యత్రభేదదర్శనాత్, ప్రాప్యప్రార్థనాయా ఉత్తరత్రాభిధానేపి ప్రాప్యాధ్యవసాయఏవపూర్వఖణ్డేభిధీయతే; యస్యహీతదేవప్రాప్యమితిసాధ్యవసాయః, సతస్యత్రాన్వర్థనాయుజ్యతే; చతుర్థ్యాఃపూర్వఖణ్డాన్వయేపి ప్రపద్యిత్యసేనతదన్వయాత్, ప్రాప్యాధ్యవసాయనైవ్యతల్లాభౌపయికతాసిద్ధ్యేత్; వాక్యద్యయత్వాచ్చసావయుక్తః.

“మదేకోపాయనవిత్తిః” “మాంప్రపన్నః” ఇత్యాదాచ ఉక్తనియమోన్యభిచారితః; “మాంప్రపన్నః” ఇత్యన్యహిమాంప్రాప్యత్వేనాధ్యవస్యస్మిత్యర్థః; “మామేవయేప్రపద్యతే” ఇత్యత్రచతుర్విధాధికారిసాధారణ్యాత్ సప్రాప్యాధ్యవసాయనిర్దేశః; “అనేనైవప్రపన్నస్య” ఇత్యత్రమస్తే శరణపదసద్భావాత్, సాధనత్వాధ్యవసాయలాభః; “మత్పదామ్భారుహద్వంద్వంప్రపద్య” ఇత్యత్రసాధనాస్తరనిష్ఠసాధారణస్య ప్రాప్యాధ్యవసాయస్య భాగ్యాధికకృత్యత్వేనవక్తవ్యతయా సాధనాధ్యవసాయలాభః; ఏవశ్చేహప్రాప్యాధ్యవసాయవ్యాసృత్త్యర్థం శరణశబ్దోపాదానమావశ్యకమితిప్రాప్యప్రాపకయోరభేదస్సూచ్యత ఇతిభావః. “శ్రియాసార్థంసర్వాకామాకాపదంసదావశ్యన్తి” ఇతిప్రాశస్త్యేనప్రమితానాం శ్రీమత్తాగుణవిశేషవిగ్రహాణాముపేయతాన్యావృత్తి శ్చరణపదేనక్రియత ఇతికృష్ణపాదోక్తిమనురుధ్య ఇత్థం వ్యాఖ్యాతమ్.

(33) కీడ్చొన్న మూన్టుమ్ ప్రాప్యమితే.

అథవా, శ్రీశబ్దేనైవ “శ్రీయతే” ఇతివ్యుత్పత్త్యా దేవ్యాప్రాప్యత్వాభిధానాత్, నారాయణపదేన శేషిత్వానురోధేన భగవతః ప్రాప్యత్వసిద్ధేః, “శేషీశచరణత్వత్పాదకమలే” ఇత్యాదిదర్శనాచ్చచరణయోరపితత్సిద్ధేః, చరణావిత్వస్తసమభివ్యాహృతశరణశబ్దేన ప్రాప్యప్రావశాభేదసిద్ధిరిత్యతః (ఇత్యాదితి).

అవ్యవ్యాఖ్యానే “కైజ్జుర్యలిప్సుభిః” ఇతి కైజ్జుర్యస్యైవ ప్రాప్యత్వాత్, ఉక్తానాం ప్రాప్యత్వాప్రసక్తాత్, తన్నివృత్త్యర్థంశరణపదమనర్థకమిత్యతః (కీడ్చొన్న వితి). (౧) “బ్రహ్మనారాయణం మాఞ్చిజ్ఞానేనైవాప్నుయాద్యతిః | పద్మానానోస్తివిజ్ఞానాదయనాయ విపశ్చితమ్ | కాలేనమహతాయోగీ నిర్ధూతక్లేశసఞ్చయః | ప్రాప్నోతిపరమంబ్రహ్మ లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్ | లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం యదుపేయంబ్రహ్మశాశ్వతమ్ | తదస్మివత్సవృత్తాగ్రే మామనస్సంశయేకృధాః” ఇత్యాదిభిర్లక్ష్యైః, (౨) “సోశ్చ తేనర్వాకామా” ఇత్యాదిభిర్గుణానామ్, “సూరయోనిత్యసంసిద్ధా సుర్వదాసర్వదర్శినః | వైష్ణవంపరమంరూపం సాక్షాత్కుర్వంతియత్రతే | ఐశ్వర్యైస్సూరయశ్శుద్ధం తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ | వపుషాసుందరేణైవ దివ్యేనావికృతేన చ | ముఞ్చంతమనిశం దేహదాలోకంజ్ఞానలక్షణమ్ | పూర్వకర్మాన లార్తానాం ధ్యాయినాంభేదశాస్తయే | పదనేదుచయోత్థేనహ్లాదయగోగణేనతు”. ఇత్యాదిభిరూపవ్యవప్రాప్యత్వం ప్రసిద్ధమ్.

అతః కైజ్జుర్యోద్దేశ్యత్వేన తద్దేత్వనుభవవిషయత్వేనచతేషాంప్రాప్యత్వమితి, తద్వ్యావృత్తయేశరణపదం సార్థకమితిభావః,

(౧) అష్మీతనే

(౨) కై-ఆన

(38) ఇవఁ శైవలఱుతియాలే ఉపాయమాక్కుకొని త్తనై.

ద్వితీయవ్యాఖ్యానే, మూస్తుమ్- లక్ష్మీస్వరూపవిగ్రహః; ప్రాప్యమ్- ప్రాప్య త్వేనోక్తాహిత్యర్థః; తృతీయే, మూస్తుమ్- లక్ష్మీగుణవిగ్రహః; ప్రాప్యమిత్యసార్థః-పూర్వవత్.

ఉక్తిస్తు పూర్వపక్షే అత్యైవ, అస్మింస్తుపక్షే ఉత్తరఖణ్డఇతి శేషః. ఋజవస్తుప్రమాణాన్తరోపసితప్రాప్యత్వసామానాధికరణ్యం ప్రాపకతాయాంభాసతత్త్వాహ (ఇత్యాలితి). తద్దేతుభూతముపాయం దర్శయతి (కీడ్చొన్నవితి). ప్రసిద్ధిరుక్తేషుప్రమాణేషుమూలమస్తే వేత్యాహః.

ప్రాప్యస్యప్రాయశః ప్రాపకభేదస్సాహచర్యేణ; తద్జ్ఞానంపాప్రకత్వాధ్యవసాయవిరోధీత్యతః (ఇవనితి) సావభీష్టస్యానన్యసాధ్యత్వజ్ఞానాత్, అయముపాయ త్వేనాధ్యవన్యతీత్యర్థః. ప్రమాణవిరోధాత్తాదృశ నియమోఽసిద్ధ ఇతిభావః. (అత్తనై)నతుతావతా ప్రాప్యత్వాభావ ఇత్యర్థః.

అన్యేతువిశిష్టవిషయజ్ఞానబోధనస్థరే విశేషణస్య విశేష్యథా త్వోర్మధ్యనిదేశే, శబ్దం పీతంజానాతీత్యాదావనప్రాయశోవిశేషణవిరోధ్యాకారాన్తరయోగో విశేష్యస్యప్రతీయత ఇతిప్రాప్యత్వప్రాపకత్వయోః ప్రాయశోవై యధికరణ్యదర్శనాత్, ఇహప్రమాణాన్తరానురోధాత్ ప్రాపకత్వోపస్థితిరిత్యభిప్రాయేణాహ (ఇత్యాలితి)

భోగ్యతాతీతయపర్యాలోచనేప్రాప్యత్వమేవాస్య స్వాభావికమివేత్యాహ (కీడ్చొన్నవితి). ఉపాయత్వస్తు అకించనబుద్ధిక్రమమివేత్యాహ (ఇవనితి), ఆకించనైవకళరణః ప్రాప్యమేవమాంప్రాపకం లభ్యేతిహ్యుక్తమ్.

(3గ) చరణా శరణమెన్నెయాలే ఉపాయాస్తరవ్యావృత్తమాన ఉపాయ మెన్నిటను.

అతఏవహి భగవతిసాధనత్వాధ్యవసాయోయావత్సాధనాస్తరప్రవృత్తిసమ్భావనమేవానువర్త్యః; తద్యోగ్యతావిరహేతు“త్వయ్యేకస్మిన్నపివిజహతోముక్తవత్సాధనత్వమ్” ఇతి పరమైకాన్తిలక్షణలక్షితః ప్రాప్యత్వాధ్యవసాయమేవకరోతి, దశాభేదాచ్చఉభయావిరోధః; ఉపాయాధికార్యుపేయాధికారిభేదేపి తత్రతత్రాచార్యైర్నిర్దిశ్యమాన ఏకస్మిన్నేవదశాభేదనిబద్ధనఇత్యాశూః.

ప్రాప్యప్రాపకాభేదసిద్ధేః ప్రయోజనమాహ (చరణాశరణమెన్నెయాలేయితి). ఉపాయాస్తరాణాం ప్రాప్యభిన్నత్వాత్తదపేక్షయా తిశయస్సిధ్యతీతిభావః. నచ,నతావత్ప్రాప్యభేదస్య భోగ్యత్వసమ్భావకతయాతిశయకరత్వమ్; క్షీరపానస్యేవభక్తేః ప్రాప్యభేదవిరహేపి స్మర్యమాణాత్సర్వప్రియత్వేన స్వయమప్యత్సర్వప్రియత్వసమ్భవాత్. ఉక్తంహి “భజనసుఖమేకస్యవిప్రులమ్” ఇతి; నాపివై సాదృశ్యవిరోధితయా వై సాదృశ్యప్రయుక్తానుపాయత్వశజ్ఞాయోగ్యేభ్యస్తేభ్యోతిశయకరత్వమ్; అస్యేషామపిశాకికానాం వైదికానాఞ్శోపాయానాంతత్తత్ఫలవై సాదృశ్యదర్శనేనతస్యతచ్చక్షానాపాదకత్వాత్; విధేర్యాగాదాభక్తౌచతుల్యత్వాత్, సవాప్రాప్యభేద ఇతరోపాయవ్యావృత్తః. ఉక్తంహి- కాశ్మీరవాసిసూరిభిః; మోక్షోపాయస్యకింరూపం భక్తిరిత్యక్షరద్వయమ్; అథమోక్షస్యకింరూపం భక్తిరిత్యక్షరద్వయమితీతివాచ్యమ్.

ప్రాప్యభూతచరణాభేదస్యైవ తత్రేతరోపాయవ్యావృత్తిహేతుత్వాత్; తన్నిష్ఠాహి భగవతోత్పన్నమభిమతః; అన్యోపా

యాధివిష్ణుఫలాన్నాధవాఘ్నిద్యయోపాయోమాధవాఘ్నిప్రయోజనః ఉత్తమాధికారీతికీర్త్యతే; అధమాధికారిపరిగృహీతచరణసాధారణ్యాచ్చరణశరణత్వమాత్రమప్రయోజకమితివిశిష్టనివేశః; ఏతదభిప్రాయేణైవ “చరణౌశరణమైనైయాలే” ఇత్యుక్తమ్.

ప్రాప్యప్రాపకైక్యమాత్రస్య హేతుత్వే ఇత్యాలిత్యేవ బూర్యాత్; భక్తేర్భోగ్యత్వేపితదజ్ఞభూతేషు కర్మసుతద్విరహాత్; నిత్యత్వానిత్యత్వకృతవైసాదృశ్యస్య (౧) “సహ్యాధుగ్నైః” ఇత్యాదిశ్రుత్యనుసంహితవ్యతిరేకవ్యాప్తి సహకారేణానుపాయత్వబుద్ధ్యాధాయకత్వాచ్చప్రాప్యప్రాపకాభేదమాత్రస్యావ్యతిశయసమ్పాదకత్వంసచ్చవతీత్యవ్యాఘః; చరణౌశరణమిత్యక్త్యాప్రాప్యప్రాపకాభేదసిద్ధిరుపాయాంతరవ్యాప్తిత్వాప్యతి ఇతిరమ్యజామాతృదేవనూక్త్యనురోధేన ఆచార్యైర్వ్యాఖ్యాతమ్.

అధవా, మధువిద్యాప్రతర్దనవిద్యాదీనాం దేవతాంతరశరీరకపరమాత్మోపాసనరూపత్వాత్, అన్యేషామప్యూపాసనానాం తత్తచ్ఛరీరకపరమాత్మప్రీణనకర్మాజ్ఞతయా అసాధారణవిగ్రహవిశిష్టవిషయప్రపదనస్యతతోవైలక్షణ్యంసిన్ధ్యతీత్యాహ (చరణౌశరణమైనైయాలే) ఇతి. ఉక్తం హిన్వతస్తగ్ధరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే, ఇహద్వయగతచరణశబ్దోక్తోవిగ్రహవిశేషఉచ్యతే; సచసేనాధూశిధూసరితకుస్తశాదివిశిష్టసంస్థానవిశేషః; ఏతేశశరణ్యనస్తు సలక్ష్మీకం సమస్తకల్యాణగుణాత్మకం సవిగ్రహఞ్చేతిసిన్ధ్యతి; శ్రీమన్నారాయణచరణావితిహి శరణాగతిమన్త్రః; అభియుక్తైశ్చాపావివృతః; ఏతేన సద్వారకతద్భజనరూపాపాయాంతరవ్యాప్తిః. ఈదృశైకాన్త్యవిశేషాదప్యస్యస్వరూపాను

(3౬) ప్రపద్యే-పద్మకేతన్.

సూపత్వమితి భక్తవిషయే ఋణవిమోచనార్థత్వేన నిత్యానాం
దేవతాస్తరసమ్భుద్ధో దేవర్షిభూతాశ్చేతి వచనేనావతారితః, సహి
సర్వాత్మనాశరణం ప్రపన్న ఇతిభక్తాత్ప్రపన్నస్య విశేష ఇత్యాహుః.

సను ప్రపద్యేభిత్వత్ర పదేగత్యర్థకతయా ఉపాయప్రాప్తేర్భి
ధనాత్తస్యాశ్చ ఫలయాకృత్యసాధ్యత్వాత్, కరణమస్త్రప్రకాశ్య
త్వానన్యతిః. (౧) “మమసాధర్మ్యమారతా” ఇత్యాదాహిప్రాప్తాఇతి
హిప్రతియతే, అతతమా (పద్మకేతనితి). గతిస్తత్పాప్రవృత్తయకూలో
వ్యాపారః; గ్రామంగచ్ఛతీత్యాదౌతత్సమ్భన్ధానుకూలన్యాపారస్యైవ
గచ్ఛతినాబోధనాదిధావః.

సనుప్రివిధాప్రపత్తిః కరణభేదేన శాస్త్రేషుబోధ్యతే; (౨)
“బద్ధాజ్ఞలిపుటమ్” ఇతికాయకీ; దీనమితి- మానసీ; యాచస్తమితి-
వాచికీ; తథాన్యత్ర “ఏషాచప్రివిధాజ్ఞేయాకరణత్రయభేదతః । గుణ
త్రయవిభేదాదప్యై కైకాత్రివిధామతా । ప్రణామాఙ్కనముఖ్యేన
న్యాసలిక్లేన కేవలమ్ । గుర్వధీనాహిభవతి ప్రపత్తిఃకాయకీక్వచిత్ ।
అవిజ్ఞాతార్థతత్వస్య మస్త్రమీరయతఃపరమ్ । గుర్వధీనస్యకన్యాపిప్ర
పత్తిర్వాచికీభవేత్ । న్యాసలిక్లేవతాక్లేన ధియార్థజ్ఞస్యమస్త్రతః । ఉ
పాసీతగురోస్సమ్యక్ప్రపత్తిర్మానసీభవేత్” ఇతి; తత్రాత్రకస్యబోధ
నమితినియామకంనోపలభామహే.

సచ, బద్ధాజ్ఞలిపుటమిత్యాదేరశాస్త్రవశంవదే భగవత్ప్ర
సృత్యా. శరణంప్రజ్ఞేత్యతత్రితయవిధానేన్వ్యాభేదాల్, బుద్ధ్యేతదే
వదేవమిత్యాద్యనురోధేన మానసప్రపత్తేరేవాభిధానాల్, ఏషాచే
త్యాదాప్రపత్తిత్రైవిధ్యకథనేన వాచికాదీనాం మోక్షసాధనత్వాను

(32) వాచికమాకవుమ్ కాయికమాకవుమ్ పద్ధ్రినాలుమ్ పేద్ధ్రి
క్కట్టివై. జ్ఞానాన్మోక్షమాకై యాతే మానసమాకక్కడవతు.

క్తే, ముముక్షుప్రసత్తిసరేమస్తే మానసప్రపత్తిరేవాభిధీయత ఇతి
వినిగస్తుంశక్యమ్.

(౧) “తద్వ్యయంసకృదుచ్ఛారోభవతి” (౨) “అజ్ఞానిఃపరమా
ముద్రా యీప్రం దేవప్రసాదినీ” (3) “కృష్ణప్రణామిన వునర్భవాయ”
(౪) “భవశరణమితరయస్తి” (5) “యేనకేనాపిప్రకారేణద్వయవక్తా
త్వమ్” (౬) “ప్రసత్తివాదై ననిరీక్షితుంవృణే” (౭) “సావీయసావిశర
ణాగతిశబ్దభాజః” (౮) “శరణమిత్యపివాచముదై రయమ్” (౯) “ఆర్ణి
తోవితను తేకృతకృత్యకయ్యామ్” (౧౦) “త్వదష్టిముద్దిశ్య” ఇత్యాది
ప్రమాణసమ్ప్రదాయైస్త్రివిధప్రవేశేరపిఫలసాధనత్వప్రతీతేరిత్యతః
ఫలసాధనత్వావిశేషమభ్యుగమ్యైవ మానససప్రతి మాత్రాభిధానే
నియామకమాహ (వాచికమాకవుమితి), కాయికగ్రహణేన నిషాద
కాకాదివత్సమీవాగమనమాత్రాదికమపిగాహ్యమిత్యాహుః.

(జ్ఞానాదితి), (౧౧) “షణ్ఠానాన్మోక్షివిజ్ఞానాదయనాయవిపశ్చి
తామ్” ఇతిజ్ఞానాతిరిక్తస్య మోక్షసాధనత్వనిషేధాత్, జ్ఞానతారత
మ్యన్మోక్షనాయైవ వాచికాదిభేదకల్పనేతి, విశదజ్ఞానాదిరహితవాచి
కాదిమతామపిస్వయమేవభగవాన్ కృపయాపూర్ణప్రపత్తి ముపజన
య్యఫలంసాధయతీత్యభ్యుపగమేపి అవ్యవహితసాధనత్వం మానసప్ర
పత్తిరేవేతితత్కథనమేవాత్మోచితమితిభావః.

(౧)	(౨) గారుడపు	(3) భారత
(౪) వి-పు-3-౭-33	(5) శరణాగతిగ	(౬) వర-స్త-౯-౨
(౭) అతిమా-స్త-౬౦	(౮) ర-స్త-౨-౧౦౨	(౯)
(౧౦) స్తో-ర	(౧౧)	

అతఏవహ్యుచ్యతే, “సత్త్వజామానసీహ్యేకా తత్రముఖ్య తమామతా । తయాహిపరమాంసిద్ధిం సన్యోయాన్తిమనీషిణః” ఇతి గుణాన్తరకృతప్రపత్యపేక్షయా ఆత్మవికసిద్ధిహేతుత్వం కరణాన్తర జన్యాపేక్షయాసన్యోహేతుత్వమవ్యవహితసాధనత్వరూపం వైలక్ష్యణ్యంహితత్రకధ్యతే.

దీపకృతస్తు-కేవలవాచికకాయికయో ర్ద్వప్రమాత్రవృత్తిత యా,ఆశుఫలదజాలీయత్వమపినాస్తి; కేవలమానసీతు ఉభయసాధారణీతి ఆశుఫలదజాలీయత్వమేవవైలక్ష్యణ్యం సద్యఇత్యనేన వివక్షిత మిత్యాహుః.

అన్యేతు- వాచికకాయికయోరాచార్య నిష్ఠవిషయే, తన్నిష్ఠాప్రకాశకత్వేన ఫలాన్యభిచారిత్వమ్; ఉక్తంహి;- “ప్రణామః కీర్తనంవిష్ణో స్మరణంవాపి కేవలమ్ । ఏకైకమపిచాక్షానాంప్రపత్తిఃప్రాజ్ఞసశ్రయాత్” ఇతి; అతఏవ, (౧)“తవభరోహమకార్షిహిభార్షికైశ్శరణమిత్యపివాచముదైరయమ్” ఇత్యాచార్యనిష్ఠాముక్త్యా, తదుక్తిర్మానస్యాస్తునై వమితితస్యాముఖ్యత్వమిత్యాహుః.

అన్యేతు, వాచికాదిమద్విషయేనసమ్బంధి పర్యన్తమోక్షప్రదత్వంభగవతః, తాదృశాభిమతివిశేషవిరహాత్ ; మానసస్థలేతు, “అన్వయాదపిచైకస్య సమజ్ఞ్యస్తాత్మనోహకా । సర్వవివక్షముచ్ఛేరన్నరాఃపూర్వేపరేతథా” ఇతి, తదిత్యభిమతి తారతమ్య తద్విశేష ఇత్యాహుః.

యద్యపిప్రపత్తికల్పస్య (౨) “నిశ్చితేనన్యసాధ్యస్య పరత్రేష్ఠస్యసాధనే । అయమాత్మభరన్యాసః ప్రత్తిరితిగీయతే” ఇత్యాదివచనైర్మానసమాత్రేవముఖ్యత్వప్రతీయతే; తథాపిహిభాతుమాత్రస

(3౮) ఉపాయమచనాకై యాలుమ్, ఇవై నేరే ఉపాయమల్లామై
యాలుమ్ ఇయ్యూన్ముమ్ వేణుమెన్గిట నిర్భస్థమితై.

ద్భావాద్గతిత్వేన త్రివిధగతిబోధన సమ్భవాత్, శజ్జా-పరిహారోపప
త్తిః.

శరణంప్రజేత్యత్ర తు కృష్ణపాదైర్గతిత్వేన త్రివిధగత్యవ్యతమ
బోధనేనభగవద్దైవభవమ్, త్రివిధగతీనామవిబోధనేనవాచానమిత్య
క్తా పూర్ణప్రపత్తిర్వాప్రకాశ్యత ఇత్యుక్తమ్.

సనుకామ్యస్య యత్కించై ద్వైకత్వేపి ఫలాసాధనత్వాత్,
“వాచానమితిప్రోచ్య” ఇతి త్రివిధగతిమేవసంపద పూర్వభిధానా
ద్వికలాయానసాధనత్వ సమ్భవఇతి నైకమాత్రాభిధానసమ్భవఇత్యత
ఆహ (ఉపాయమిత్యాది). మహావిశ్వాసస్యాజ్ఞతోష్విక్తావపి (౧) “వృ
ద్ధై వభవతోయాతా ఘోయసీజన్మనస్తతిః । తస్యామన్యతమంజన్మ స
ఞ్చిన్యశరణంప్రజ” ఇతిమన్దవిశ్వాసవతోపి ప్రపత్తిసాఫల్యప్రతితే
ర్నాత్రకర్మాన్తరవదవైకల్యాపేక్షా.

సచ, విశ్వాసమహత్త్వం సాక్షాత్పరమృతయావా ఉత్తరకా
లీన శజ్జానివర్తకత్వమ్; ఏవఞ్చమన్దవిశ్వాసస్యాపి పశ్చాన్నహావి
శ్వాసోత్పాదకతయా నిరుక్తధర్మావచ్ఛిన్నత్వమస్తీతివాచ్యమ్; సర్వ
త్రమన్దవిశ్వాసేషు భగవతోమహావిశ్వాససమ్పాదకత్వే విశేషణవై
యథ్యాత్, ప్రబలప్రతిబంధకవిరహితేతథాత్వేపి నిరుక్తమహత్త్వస్య
కృతీసాధ్యతానవచ్ఛేదకతయా అజ్ఞతానవచ్ఛేదకత్వాత్, వైజాత్య
యావన్తుతప్రయత్న విశేషసాధ్యమితివిశేషః.

అతోభగవత్ప్రధానేయం లోకదృష్ట సకలోపాయవిలక్షణా
ప్రపత్తిరీతినదోషతిథిభావః. “నేరేఉపాయమల్లామైయాలుమ్” ఇత్య

నేన - ఉపాయలాభోపయోగిర్వం నూచ్యతే; ఏతేన “ద్వయేన మన్తగిత్తేనమప్ప్రియేణ” ఇత్యాదితోద్వయస్య కరణత్వావగమోత్, తదాచ్చార్ణావశ్యమ్భూపేన కేవలమానసప్రపత్తిరేవాసిద్ధా. సచ అనేకేషాం మన్తాగ్రాం ద్భునా దనియము; తావతావి కల్పసిద్ధావసి మన్తనామాన్యవిహిసద్ధే; వచనేచమానసప్రపత్తిః కామికాదిసంవలితే హ్లాతై; “న్యాయలక్ష్మణవత్తాజ్ఞానధియార్థజ్ఞస్యమన్తై తః ప్రపత్తిః” ఇత్యుక్తేరితరాస్తమ్.

ద్వయోచ్చారణ స్యాప్యజ్ఞత్వే “న్యాయలక్ష్మణజ్ఞానాయుతః” ఇత్యేతద్విరోధాత్, స్మృతస్యాపికరణత్వసమ్భవాచ్చ, (౧) “పరమాపదమాపన్నో మనసాచింతయత్ “ఇత్యుక్తగజేంద్రాదౌభగవతఃకార్య కరత్వదర్శనాచ్చ; ఏవంగత్యర్థకతామేవాశ్రిత్యమానసప్రపత్తిపరతా శ్రోపపాదితా.

యద్యపిగత్యర్థానాంబుద్ధ్యర్థతయా విశ్వాసపూర్వకప్రార్థనా గర్భాధ్యవనాయస్య ప్రోసస్పృష్టేన పదినాభిధానంసమ్భవతీతినాయం ప్రయాసలశ్రణీయః; తథాప్యేవంశరణంప్రజేత్యత్రవక్ష్యమాణతయా ఇహయోజనాన్తరంప్ర్యుత్పాదితమ్.

దీపేప్రార్థనామాత్రపరితోక్తేరాశయోవర్తితః. “సోయంబుద్ధివిశేషోఽనన్యార్హత్వజ్ఞానకార్యః సకలేతరోపాయవ్యావృత్తో భగవద్రక్షకత్వానుమతి రూపస్సకృదనుష్ఠేయోవ్యభిచార విశంబ విధురస్సర్వాధికారోఽన్తి మద్రత్యయసిరిపేక్షస్సుశకోయాచ్ఛాగ ర్భో దృఢాద్యవసాయరూపాజ్ఞానవిశేషః “ఇత్యాచార్యైర్గ్రహీతా ఉక్తమ్.

గ్రహాంతరేచ, త్యాజ్యకోట్సు తీర్థోద్వేపాయ కోట్యననుప్రవి
ష్టత్వప్రాశక్తాస్తరపరిత్యాగపూర్వకత్వా భగవన్సుఖవికాసహేతుత్వ
స్వరూపానురూపత్వా న్యధికానిదర్శితాని; ప్రాతికూల్యవిజ్ఞానానుకూ
ల్యసర్వశక్తిత్వానుసంధానాదినహకృతత్వమపితత్వశేఖరేఉక్తమ్.

స్వతస్త్రిచరమల్లోకన్యాఖ్యానే, యద్యపి మహావిశ్వాసస్యైవ
ప్రార్థనాగర్భత్వముక్తమ్; తథాపిత్రోక్తం ప్రార్థనాగర్భత్వం యా
చ్ఛాపర్యవసాయ్యధ్యవసాయవిశేషణత్వమ్; స్వీకారవిశేషణవిశ్వా
సోయావత్రాప్త్యనువర్తత ఇతి తత్త్రేమాక్తమ్.

కృష్ణపాదైశ్చ-ప్రపద్యతేత్యేతద్వ్యాఖ్యానే “ప్రార్థనాగర్భో
మహావిశ్వాసరూపోజ్ఞానవిశేషః” ఇత్యుక్తావపి, ప్రజేతివిశ్వాసపూర్వ
కప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయః ప్రపద్యతేత్యతోచ్యత ఇత్యభిధానాత్,
అణవత్తాధ్యవసాయరూపమహావిశ్వాసాతిక్తోన్యధ్యవసాయః; సఏ
వభరన్యాసశబ్దేనవ్యవహీయతే; “అజ్ఞానాత్, జ్ఞానాధిక్యాత్, భక్తి
పారవశ్యాచ్చ ప్రపన్నాః” ఇత్యత్ర “అజ్ఞానాదిభిరగతయోభగవతిభిర
న్యాసంకృతవస్త్రః” ఇతివరవరమునిభిర్వాఖ్యానాత్.

సతుభరన్యాసోనైర్భర్యానుసంధానరూపః; న్యస్తభరోధికారీ
“త్వా” ఇత్యవేనోచ్యతే; మాశుచఇతినైర్భర్యానుసంధానంబోధ్యత ఇతి
తైరేవాభిధానాత్; యాచ్ఛాపర్యవసాయ్యధ్యవసాయాకారశ్చప్రా
గుక్తః; ఉక్తశ్చప్రపన్నపారిజాతేః- “బుద్ధిరధ్యవసాయాత్సా యా
చ్ఛాపర్యవసాయినీ । ప్రాప్త్యేచ్ఛోరనుపాయస్య ప్రపత్తేరూపముచ్య
తే” ఇతి; న్యవహీతేచ్ఛాజ్ఞాపనమాత్రస్యైవప్రార్థనారూపత్వాత్ “స
వినోపాయః” ఇత్యాకారప్రదర్శనం సవిరుద్ధ్యతే.

అత్రప్రపత్తిః ప్రార్థనాన్వితభరన్యాసః; విశేషణీభూతప్రార్థనా రక్షకత్వప్రార్థనోపాయత్వ ప్రార్థనాభేదేనద్వివిధా, ఆద్యా-అజ్ఞభూ తగోష్ఠ్యత్వపరణాత్మికా, ద్వితీయాతు-ప్రపన్నవిషయే ఆసాధారణం యద్భరిస్త్యేకారాత్మకంఘలం, తత్రార్థనారూపా; సాపి, “అప్రార్థితోన గోపాయేత్” ఇత్యుక్తేరావశ్యకీ; ప్రార్థనావిషయాభూతోపాయా న్తర స్థానని వేశసన్యతదనుకూలభరన్యాసమస్తరేణాసన్భవాత్; “మయాత్యక్తంభరం మమశిరసిపునర్నాభ్యారోపయేధా; ; కిన్తుత్వమేనభరన్వే నస్త్యేకురు” ఇత్యాకారాయాస్తన్యాభరన్యాసావినాభూతతయా “ప్రార్థనామతిః” “యాచ్ఛాశః కాగతిః” ఇత్యాదౌ తదుపలక్షితభరన్యా సాభిధానాత్, “గన్ధవతీపుధివీపదవాచ్యా” ఇత్యాదివన్నానుపపత్తిః.

ఏవం-“ఉపాయంవృణులక్ష్మీశమ్” ఇత్యాచారకత్వప్రార్థనామాత్రవివక్షణాత్, న, “ఆత్మాత్మీయ భరంసర్వం నిక్షిప్య శ్రీపతేఃపదే” ఇత్యేతద్వైయర్థ్యమ్; ప్రార్థనాభావేభరన్యాసస్య ఫలాసాధనత్వాత్, తదన్వితభరన్యాసత్వేన ఉపాయాన్తరస్థాననివేశ మే తుతాన్వీక్రియత ఇతి భరన్యాసాజ్ఞతోష్ఠ్యవిరోధః.

ఆకింఞ్చన్యాదీనాం త్రయాణా మేకాధికారినియతత్వయాపం సాహృదమ్, ఆకింఞ్చన్య భరన్యాసోపాయత్వప్రార్థనాత్మనాం త్రయాణాం సాహృదమ్-సూక్ష్మంయఃపశ్యతి, స్పష్టతీత్యుక్తమ్; ఆకింఞ్చన్యస్య హిస్వరక్షణార్థోపాయాన్తరప్రపత్తి శూన్యత్వయాపన్య భరన్యాస పూర్వభావినః, తద్వ్యజ్ఞకతయా అస్తితన్నైయత్యమ్; ఉత్తరభావినస్తుతత్కార్యతయాభరన్యాసస్తుభ్యమేవేత్యాకారకసాక్ష ప్రపదనాధికారేఉక్తః; భరన్వీకారపూర్వకరక్షకత్వప్రార్థనాయావపద్వయేభిధానాత్, గోష్ఠ్యత్వపరణాత్మికాభిధానేతితేషామేకాధికారిత్వేన.

అత్రాహుః-కిముపాయత్వప్రార్థనా-భరస్వీకారవిషయకకామ
నామాత్రమ్, ఉతవిధే-శుష్ణానవిశేషః; ఆద్యే అననుభవస్య సుగ్రముద్విశ్య
అస్య తత్సాధ్యతయేష్టప్రకాశనం ప్రార్థనమితి యేషాం డౌపిగోధః; ఉ
క్తాకారాసద్గతిశ్చ; “అప్రార్థితో నగోపాయేత్” ఇత్యత్ర కామనామా
త్రోక్తాగోప్యత్వవరణస్య ఆనశ్యకత్వజ్ఞానుపపాదితమ్; ద్వితీయే
విధేయస్య కథంభవత్పక్షే అధికారికోటిని విప్లవతా; ప్రార్థనాన్వితభరన్యా
సత్వేన, భరన్యాసాన్విత ప్రార్థనాత్వేన వాహేతు తేతి వినిగమనావి
రహిత్.

హేతుతావచ్ఛేదకత్వపక్షే వ్యయిక్తః; స్వతంత్రాన్వయవ్యతిరే
కశాలిత్యస్య ఉభయత్రావిశేషాత్. ప్రత్యుత, ఉక్తప్రార్థనాయా
న్యాసానినాభూతతయా తస్యా ఏవ హేతుత్వం స్యాత్; లాఘవాత్; అ
వినాభావవిరహేపి, “నిక్షిప్య శీప తేషదే” “ఉపాయం నృణాం” ఇతి
“నిక్షిప్తస్వస్వగోచరః! బుధ్యేత దేవదేవతం గోష్టారం పురుషోత్తమమ్”
ఇతి చ ప్రార్థనాయా ఏవ విశేష్యత్వవ్రతి తేర్నాన్వయసైవ హేతుతావ
చ్ఛేదకతా స్యాత్; భరస్వీకారప్రార్థనాయా ఆవశ్యకత్వే “అప్రార్థితో
నగోపాయేత్” ఇత్యుదాహరతాం భరస్వీకారన్యాసిగోపనరూపతా
యా ఆవశ్యకత్వాత్.

అతఏవగోప్యత్వవరణాదసతిచేకోపి స్యాత్; నచలోకేత్యాగ
ప్రైవ పరస్వత్వ హేతుత్వదర్శనాత్, ప్రార్థనాయాన్యాస విశేషణ
త్వమ్; ఆకిర్ణనస్య భరాభావేన భరన్యాసస్య లోకీకదాన విలక్షణ
త్వాత్; లోకీకీదానస్య స్వీకార హేతుత్వాదర్శనాత్; దత్తమప్య
ప్రతిగృహ్య లోకేదృష్టః; ప్రార్థనాయా ఏవ హేతుత్వే “ప్రార్థనామా
త్రసమస్తోజన్తోర్యచ్ఛ్రుతివాఙ్మితమ్. ఇతి విచ్చిత్రభగవత్ప్రార్థనాశరణా

గతిః” “తదేకోపాయతాయూచ్ఛ” ఇత్యాదిప్రమాణానాం “విశ్వా
సపూర్వకం ప్రాథమియావత్” “సకలత్వాత్సనామాత్రేణ అపేక్షీ
తందాస్యతి” ఇత్యాదిసన్న్వదాయస్యచావిరోధః.

యద్యపిసాధ్యోపాయశోధనాధికారే “న్యూనః షడ్ఘ్నాజ్ఞసంయు
తః” ఇతిప్రార్థనాయా అవ్యజ్ఞత్వాభిదానాత్, ప్రార్థనాప్రధాన్యవ
చనానాం విశ్వాసప్రధాన్యవచనవత్, ప్రధానాజ్ఞత్వపరిత్యేనోప
త్తే, నిజేపస్యైవప్రధాన్యమిత్యభిహితమ్ ; తథాప్యతిరిక్తోపాయత్వి
ప్రార్థనాయా అనజ్ఞత్వాత్సాఘ్యః ప్రధాన్యే బాధకాభావః

యత్రచోపాయత్వప్రార్థనాభిధీయతే, సతత్రగోష్ఠ్యత్వసరణం
పృథగభిధీయతే; అతస్తదేకరక్ష్యత్వాధ్యవసాయయాపా రక్షణప్ర
ార్థనాద్యగ్గీకాలన్యాప్రపత్తిః; అన్యాచమహావిశ్వాసపూర్వీకా; ఉపాయ
త్వప్రార్థనాపర్యవనాయుపాయూధ్యవసాయయాపా యా శరణాగతిశ
జ్ఞేనోచ్యతే ; తత్రచోపాయాపాయప్రవృత్తిః ఫలవిశమ్భసమ్పాదికా;
సాధనాస్తరసంసర్గస్తుప్రచ్యుతికరః; అకృత్యకరణం భగవదనభిమతిం
ప్రయుషార్థహానిఞ్చసమ్పాదయతి.

ఆద్యాఅశక్తమాత్రాధికారికతయా అనుకల్పోపాయః; ద్వితీ
యాతుసిద్ధోపాయప్రవృత్తి ప్రతిబద్ధకాభావరూపా, అధికారివిశేషణ
మ్; ఉపాయప్రపత్త్యభేదవివక్షయా భగవద్గతోపాయభావసంకల్ప
మాద్వాక్వదిదుపాయశబ్దేనవ్యవహరియతే ; స్వగతపరగతస్వీకారశ
బ్దావప్యేతత్పరావేవ ; పరగతస్వీకారప్రధానకళరణాగతేరేవతచ్చ
జ్ఞేనాభిధానాత్.

నచైవమ్, “నిజేపాపరపర్యాయో న్యూనః షడ్ఘ్నాజ్ఞసంయుతః!
సన్నాప్యసన్న్యాగిత్యుక్తశ్శరణాగతిరిత్యపి” ఇత్యుక్తేనోపదేశవిరోధః;

ఋషీశరణాగతిరితిప్రశ్నే “అనేనైవతుమస్త్రేణ స్వాత్మానంమయిని షీపేత్” ఇత్యుత్తరవిరోధశ్చేతిశబ్దాన్; శరణాగతేరపినితైపరూపత్వానపాయాత్; ఋష్యజ్ఞనంయుతత్వస్యాపి విభేద్యత్యేనోద్దేశ్యావిశేషాత్వాత్; అన్యథాతతోక్త్యాజీవిభాగాసిద్ధిప్రసక్తాత్; అన్యచోపాయన్యాసముక్త్యాత్.

అన్యథా “తేనసంరక్ష్యమాణస్య” “అత్తాత్మీయభరన్యాసః” ఇతిలక్షణద్వయకథనవైయర్థ్యాత్; ఉక్తాగ్లోపకార్యతాసమ్భాననార్థమగ్నినః పుంకథనమితిత్వయుక్తమ్; అగ్నిస్వరూపావగతిపూర్వకమేవత్రతకథనస్యాగ్లోపకార్యత్వమిత్యాకాష్టాయామ్, “ఆనుకూల్యేతరాభ్యాస్తు” ఇత్యాదిప్రవృత్తేః “భరోన్యస్య తేభగవత్యనేన” ఇతిభరన్వీకారహేతుత్వాత్; అగ్నేతిప్రతిపాదనమాత్మాత్మీయైత్యన్యప్రయోజనమితిచేన్న; తద్వినిక్షేపస్య భరన్యాసరూపతాహిసిద్ధ్యేత్, నహిసాప్రాగవగతా.

“తేనసంరక్ష్యమాణస్య” ఇత్యనేనహిఫలసమర్పణమేవ హ్యుచ్యతేఇతివ్యాఖ్యాతమ్; హిశబ్దస్తు ఉభయత్రతుల్యఇతినతతస్త్వరూపపరత్వాభావసిద్ధిః; “గృష్టీయాన్సన్త్రాజానం మాంగచ్ఛేచ్ఛరణం నరః | అనేనైవతుమస్త్రేణ స్వాత్మానంమయినిషీపేత్” ఇతిచ శరణాగతేనితైపయోర్విధిభేదః; కీదృశీశరణాగతిత్వస్య “మయినిషీప్తకర్తవ్యః” ఇతివివరణముత్తరమిత్యప్యాహుః.

షడఙ్గాన్యాసేపి శరణాగతిశబ్దప్రయోగోగోప్తృత్వ పరణాఙ్గకత్వాదుపపద్యతేఇతిన “షడ్విధాశరణాగతిః” ఇత్యన్యానుపపత్తిః ఏవ ఇన్, ఉపాయతాబుద్ధినహిష్టుప్రయోగభేదేపినాత్వస్తభేదఇతినచతుర్థోపాయవర్ణనోపక్రమనిగమనవిరోధః.

“ఉపాయాశ్చపృథాపాయాశ్చ” ఇత్యారభ్య “మామేవాస్తేన మశ్నుతే” ఇత్యస్తంతరణాగతిపరమ్; “షడక్లృతముపాయాశ్చ” ఇత్యారభ్య “వీతశోకభయక్లమః” ఇత్యస్తంషడక్లపరమ్; “సాక్షాత్పష్టాక్షయోగవ్యవహృతినయతస్పడ్విధత్వోపచారోభవతి ” ఇత్యధాహర్యమ్; నిరారమ్భ ఇత్యారభ్య - శరణాగతిరేవప్రవక్ష్యామ్యే, “మామేశరణప్రాప్త్య” ఇతిప్రత్యభిజ్ఞానాత్; “తేననంరక్ష్యమాణస్య” ఇతిఫలసమర్పణగర్భ మాత్మసమర్పణాన్యాసఉచ్యతే, తత్రాక్షాక్షివిభాగో “నిక్షేపాపరపర్యాయః” ఇత్యనేనోచ్యతే.

ఉపాయతాగన్ధ విధురత్వాత్ క సమ్యక్త్వవిశిష్టన్యాసేశరణాగతిశబ్దవాచ్యత్వ ముత్తరాధేనోచ్యతే; “ఉపాయోయంచతుర్థస్తే” ఇత్యుపాయోఽసంహారః; “అస్మిన్స్థివర్తమానానామ్” ఇతివిధిశబ్దదర్శనాత్, శరణాగతిప్రశంసా; ఆత్రానుకూల్యాదీనాముపాయాపాయ నివృత్త్యర్థతయైవోపయోగః, ససాక్షాదక్లత్వేనేతి, “ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్తు” ఇత్యాదినోచ్యతే; “అపాయోపాయ” ఇత్యాదినాయథోపక్రమముఽసంహారః; శరణాగతిశబ్దః-విశ్వాసపూర్వకప్రాధానగర్భాభ్యవసాయపరఇతిస్థానప్రమాణతయావగమ్యతే.

ఏవంశ్చకృత్వా “అనన్యసాధ్యేన్యాభీష్టే” ఇత్యత్ర “ప్రపత్తిశ్శరణాగతిః” ఇతి విశేషణముపపద్యతే; అన్యధాప్రపత్తి శరణాగతిశబ్దయోః పర్యాయతాయాః ప్రపత్తిలక్షణస్యచోభయోన్విధానేవాక్యభేదావక్షేః.

అహిర్బుధ్నసంహితాయామపి “షడ్విధాశరణాగతిః” ఇత్యస్తేనన్యానుప్రదర్శ్య, “అహమస్మ్యసరాధానామ్” ఇత్యాదినాశరణాగతింవక్ష్యతత్రశరణపదస్య “ఉపాయేగృహరక్షిత్రోః” ఇతి రక్షి

తృప్త్యుదాసేన ఉపాయత్విపరలాముక్త్యా, ముఖ్యశరణాగతిప్రద
ర్మ్య “భగవత్సర్వవిజయిక” ఇత్యాదినాశరణాగతౌమన్త్రః ప్రదర్శి
తః; నమసాచన్యాసోఽనన్తరమభిహితః.

గీతామూమపి (౧) “మన్మనాభిచనుద్భక్తః” ఇతిశ్లోకే “మన్మ
నాః” ఇతివిశ్వాసస్య “మద్యాశీ” ఇత్యానుకూల్య సజ్గుల్పప్రాతికూ
ల్యవర్జనయోశ్చభిధానా త్తదుపలక్షితేతరాన్తనిశిష్టవిషయం “మాం
నమస్కురు” ఇత్యనేనవిధాయ, “సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య” ఇతి శరణాగ
తీర్థహితా; యథాచమన్మనాభివేతి శ్లోకోనభక్తుపసంహారపరః;
తథాగ్రేనత్యజే.

షడంగన్యాసస్స శరణాగతిముపజనయ్యైవమోక్షసాధయతి,
ఏవం “మామేశరణప్రాప్త్య” ఇతి-షడంగఫలీభూత శరణాగతిప
రమ్. అతఏవ “మదేకోపాయసంవిత్తిగ్ధాప్రపన్నోవిముచ్యతే” ఇతి
శరణాగతిమభిధాయ “అనుకూల్యస్యసజ్గుల్పః” ఇత్యాదినాషడంగ
మభిధాయ, “అనయాచ ప్రపత్యమా మాకింశి నైకపూర్వకమ్|
మాంమాధవ మితిజ్ఞాత్వా మాంగచ్ఛే చ్చరణంనరః” ఇతిషడంగప్రప
త్తిఫలత్వం శరణాగతేర్విప్వక్సేన సుహితాయాపభిహితమ్.

సచప్రపత్తివైవిధ్యేసిద్ధాస్తవిరోధః, నమరణ్యాదిమన్త్రకవైది
కతాన్త్రికమన్త్రాణామన్త్రకన్యాసప్రయోగభేదస్యవిషయవైపరీత్యా
ముక్తత్వాత్; సచప్రధానాకారభేదేకధం ప్రయోగభేదమాత్రమపిశ
జ్ఞ్యమ్; మన్త్రభేదేపితత్ప్రతిపాద్యగుణభేదేనప్రధానాకారభేదావశ్య
మ్భూతాత్; వ్రీహియవాదిప్రయోగే ద్రవ్యభేదప్రయుక్తయాగాకా
రభేదస్యావర్జనీయత్వాత్; అభ్యుదయేష్టరపితాన్త్రికైః ప్రయోగా
న్తరత్వాభ్యుపగమాత్.

సచైకస్యైవకర్మణః ప్రయోగభేదేన ఫలసాధనత్వాసాధనత్వ
యోర్విరోధః ; ప్రాభాకరమతే జ్యోతిష్టోమాదీనాం నిత్యప్రయోగే
ఫలాజననాత్ ; ఏవశ్చయత్రోపాయవరణాత్మికావిధీయతే ; తత్రస్వ
యమనుషాయః ; యత్రతురత్యత్వాధ్యవసాయాత్మికా తత్రాస్యా ఉ
పాయత్వబుద్ధిర్నప్రతిహస్యతే ; ఉక్తంహి- “ఇయంకేవలలక్ష్మీశోపా
యత్వప్రత్యయాత్మికా । స్వహేతు త్వధియంరుద్ధే కింపున స్సహకారి
ణామ్,” ఇతి.

షడంగస్థలేక్వచిదుపాయశబ్ద శ్చూయమాణోపి భక్త్యాదిస్థల
సాధారణ భగవదుపాయత్వపరః ; తేన “ప్రపత్తింతాం ప్రయుజ్జీత
స్వాక్షైః శ్చభిరావృతామ్” ఇత్యాదిప్రవరణే “శరణంభవదేవేశనా
ధలక్ష్మీవతేమను” ఇత్యాదికంవ్యాఖ్యాతమ్.

వస్తుత్వస్వత్రసదాచారానుప్రవిష్టాప్రపత్తిరుచ్యతే ; “తమా
చారంప్రపత్యౌమి యస్సంభిరనుపాల్యతే” ఇత్యుపక్రమాత్, “హి
త్వాయోగమయాంనిద్రా ముత్థాయాపరరాత్రతః । ప్రపద్యేతహృ
షీకేశం శరణంశ్రీపతింహరిమ్” ఇతికాలవిశేషవిధానాత్, “ఆచమ్య
ప్రయతోభూత్వా స్మృత్వాస్త్రంజ్వలనాకృతిమ్ । తత్ప్రవిశ్యవిని
ష్క్రాంతః పూతోభూత్వాస్త్రతేజసా । ” ఇత్యుజ్జవిశేషవిధానాత్,
“ఉత్థాయాపరరాత్రేచ పూర్వోక్తమనుసంభరేత్” ఇతి, ఇతిదినాంత
రేపి పునర్విధానాచ్చ.

“సకృదేవప్రపన్నస్య” ఇత్యనుసంధానాధికారంగతతయానిత్యేప
రయోయాముదాహృతమ్ ; తదా, “మాంప్రద్యేతసతతంనూ క్రైవా
నేనమానవః । ప్రపద్యమానోమాంనిత్యం దేనంవాపురుషోత్తమమ్”

ఇతి సతతనిత్యశబ్దానూక్తానుసన్ధానయోః ప్రపత్తినియతత్వపరా; ఆచారాధ్యాయగతత్వేతు మోక్షార్థప్రపత్తిసాజాత్యేనప్రశంసాపరమితి మస్తవ్యమ్.

సచైవంప్రపత్తిప్రతిపాదనానస్తరమ్, “అతఃపరంసదాచారం ప్రోచ్యమానంనిబోధమే” ఇతిపునరుపక్రమవిరోధః; అన్యసాధారణసదాచారవిషయత్వాత్; సచప్రపత్తేర్నిత్యకర్తవ్యత్వే సిద్ధాంతవిరోధః; ఆరాధనాజ్ఞాభూతప్రపత్తేర్నిత్యకర్తవ్యతాయానిత్యేపరత్వాయాం సమర్థితత్వాత్; తస్యాస్తాత్కాలికమనోవృత్త్యుపబృంహకత్వవదస్యాలిపితదహరహరనుష్ఠేయవృత్త్యర్థత్వాత్.

యదిపునస్సాధికారానుగుణాచారసిద్ధయే పూర్వానుష్ఠితప్రపదనస్మరణమేవ-ప్రపద్యేతేతి, ప్రపత్తిప్రయుజ్యేతేతిచోచ్యత ఇతి, తదానకాచిదనుపపత్తిః; ఏవం “శరణంభవ” ఇత్యనస్తరమ్ “ఇత్యనుసంహితమ్” ఇతి శేషః; “సకృదేవప్రపన్నస్య” ఇత్యాద్యప్యనుసన్ధానార్థమేవ; తస్యచోపాయాస్తరప్రవృత్తిః స్వరూపవిరుద్ధత్వాదపిహేయేఽజ్ఞాపనంప్రయోజనమ్; తత్రాపియదిపూర్వానుష్ఠితషడక్షానుసన్ధానమాత్రఞ్చోచ్యతే, తదా “స్వాజ్ఞైః శ్చభిః” ఇతిసుగమమ్; “నరస్యబుద్ధిచార్బల్యాత్” ఇత్యత్రసకృదేవేత్యాద్యనుషజ్ఞనీయమ్.

యదితుశరణాగతేరేవ తదజ్ఞత్వం మూలమన్త్రాధికారోక్తదిశా ఉపకారకతామాత్రం కృత్యకరణాదిస్వరూపాచితత్వజ్ఞాపనేన అనుపాయత్వజ్ఞాపనార్థమానుకూల్య సజ్జలృద్ధ్యుక్తిరితి “నరస్యబుద్ధిచార్బల్యాత్” ఇతిసుగమమ్; దుర్భరత్వం నిరపేక్షాణస్వేనరక్షితుమశక్యత్వమ్ షడక్షపక్షే; శరణాగతిపక్షేతు యథాశ్రుతమేవేతిబోధ్యమ్; సునూహ్నోపివిశేషోత్రయథా సమ్ప్రదాయమనుసన్ధేయ ఇతి.

ఆరాధనాజ్ఞప్రపత్తిస్వతస్త్రి ప్రపత్నోర్విశేషాపి నిత్యపరమౌ
యాముక్తః; అతోభరన్యాసాత్స్థికాపిప్రపత్తిస్త్యేవేతి, “అయమా
త్మభరన్యాసః ప్రపత్తిరితిగీయతే” ఇతి శరణాగతియావప్రపత్తివిశేష
లక్షణంస్వీకార్యమ్ ; రక్ష్యత్వాధ్యవసాయోపివా భరన్యాసశబ్దేనో
చ్యతే; సచశరణాగతిశబ్దస్య భక్త్యజ్ఞప్రపత్తివ్యావర్తకతా; తత్రా
పిభక్తివిరోధిపాపనిబర్హణే అకిచ్చునత్వేన భరన్యాసావశ్యమ్భూవాత్.

సచముముక్షుమాత్రసామాన్యంస్వరూపాది సమర్పణమిత్వ్య
క్త్యా భక్త్యజ్ఞప్రపత్తేస్సర్వరూపసమర్పణమాత్రపరతాశఙ్క్యా; త
స్యాస్సాన్వీకత్యాగ విషయత్వాత్; “న్యాసః శ్చాజ్ఞసంయుతః” ఇతి
విధేయనానుర్థ్యామపాయన్యాసోద్దేశ ఇతినిశ్చీయతే; ఉభయాగ్న్య
నుగమనయాత్ ; అతఏవశరణంప్రజేదితియత్రవిధీయతే తత్రసర్వ
త్రోపాయత్యాగఏవౌచ్యతే.

యథా “తత్రధర్మా స్పరిత్యజ్య సర్వానుచ్ఛానచాజ్ఞకాన్”
“సర్వధర్మాంశ్చసన్త్యజ్య సర్వకామాంశ్చసాక్షరాన్” “విముక్తాస్య
సమారమ్భో నారాయణపరోభవ” “తస్మాత్త్వమున్లప్రౌత్సల్య
చోదనాంప్రతిచోదనామ్ । సన్పత్తిశ్చునివృత్తిశ్చుశోతవ్యంశ్రుతమే
వచ । త్యజధర్మమధర్మశ్చ” ఇత్యాదా; సత్వానుకూల్య సజ్గుల్ప
దిః; సవామస్త్రేఽనుష్ఠేయావస్తతయా తత్ప్రకాశనమ్; “శరణంప్రప
ద్యే” ఇతి పదాభ్యాం తదనభిధానాత్.

సవాభగవత్పరాఙ్ముఖయామునాచార్య భాష్యకారభట్టపరా
శరపాదాదిభిః క్వచిత్స్వానుసన్తానతయా ఆనుకూల్యసజ్గుల్పాదికం
తత్కాలానుష్ఠేయతయాఽధితమ్; అతఽనుకూల్యసజ్గుల్పాదీనాంపూ
ర్వంసద్భావ ఉపాయాపాయ సన్పత్తి నివృత్తయే అపేక్షితః. ఉపా

యాపాయనిర్ముక్తాయావీవ శరణాగతేరవిశమ్భిత ఫలసాధనత్వాత్,
సాధనాంతరసంసర్గస్తు సర్వధాప్రతిబద్ధక ఇతి తత్త్వాగతాచార్యైరజ్ఞమి
తివ్యవహీయత ఇతి.

అన్యేతుభక్తేరివ షడజ్ఞప్రపక్షే రపి సాధనత్వాకారసాధ్య
త్వాకారశ్చేత్వాకారద్వయమస్తి. శరణాగతి స్వధికారి విశేషణమ్;
(౧) “త్వమేవోపాయభూతోమే” ఇతినిరుక్తా; సాచోపాయవరణాత్మి
కా, స్వయమనుపాయః.

ఏవ ఇన్ “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ” ఇతిశరణాగతింవిధాయ,
“షడజ్ఞంతముపాయ ఇన్” ఇత్యాదినా భరద్వాజసంహితాదిషు ప్రసి
దాం షడజ్ఞప్రపత్తి ముపక్షిప్య “షడ్విధాశరణాగతిః” ఇతి ఫలరూప
తయాసమప్రాధాన్యేన, అనుకూల్యసంక్కుల్పాదీనాం షడ్జ్ఞాంశరణాగ
తావనుష్ఠేయతయా ఫలషడజ్ఞేశరణాగతిశబ్దంవ్యపదిశ్యతే. తస్మిన్ స్వస్వఫ
లఇచ్ఛాభిభావ, “సత్కర్మనిరతాః” ఇతి యోగశబ్దేన షడజ్ఞసాధ్యభిధా
నాత్, షడజ్ఞాన్తేభ్య ఉపాయాంతరేభ్య శ్శరణాగతే రైవలక్ష
ణ్యముక్త్యా,

అనుకూల్యాదికంభావమితి సాధనత్వసాధ్యత్వోపయుక్తాకా
రజ్ఞానయాశక్తేణపుష్టై, “అనుకూల్యమితిప్రాక్తమ్” ఇత్యారభ్య
“కేశవార్పణపర్యంతా హ్యేతన్నైవ ఉపాద్యతే,” ఇత్యన్తేన, “విశ్వాసః-
సర్వదుష్కృతనాశనః” ఇత్యాదినా సమప్రాధాన్యప్రతీతేః, నిత్యసన్య
ఫలసమర్పణరూపస్య ఫలరూపతాంప్రతిపాద్య “నిత్యపాపరహస్యా
యోన్యాసః పశ్చాజ్ఞసంయుతః” ఇతిశ్రౌతస్యాపాసనాత్మకన్యాసస్య

నిక్షేపాపరపర్యాయశబ్దేన పశ్చాద్భ్రమసంయుతశబ్దేన (౧) “సర్వోపాధివి
నిర్ముక్తం క్షేత్రజ్ఞం బ్రహ్మణిన్యసేత్” ఇతి విహితస్యాత్సాపహారప్రా
యశ్చైత్యరూపాత్మసమర్పణమాత్రస్యచన్యానర్తనాత్.

“విశ్వాసోపరణంన్యాసః” “ఆత్మనిక్షేపకార్పణ్యే” ఇత్యాదిషు
నిక్షేపశబ్దస్థానప్రయుక్తాత్మనిక్షేపశబ్దాభిధేయం పడజ్ఞన్యాసముద్దిశ్య
“సన్యాసస్త్యాగఇత్యుక్తః” ఇతి భరన్యాసప్రాధాన్యగోప్యత్వవరణప్రా
ధాన్యాభ్యాం సన్యాస శరణాగతిశబ్దాభిధేయత్వం ఫలసమర్పణాత్మ
కత్యాగరూపత్వే ఫలత్వమివిద్యాత్రయాత్మకత్వం విధాయ, “ఆనుకూ
ల్యేతరాభ్యాస్తు” ఇత్యాదినా సాధనపడజ్ఞే ఆనుకూల్యాదీనామన్యత్యై
పయిక ముపయోగం ప్రదర్శ్య, తత్రనిక్షేపస్వరూపం చ ఆత్మాత్మీయే
త్యభిధాయ, అపాయోపాయేత్యాదినా శరణాగత్యాత్మక పడజ్ఞసా
ధనం ప్రదర్శ్యతే;

శ్రౌతస్తున్యాసఉపాసనాత్మకఏవ; యజ్ఞేర్ధ్యానవాచిత్యాత్,
శ్రౌతతాన్త్రికమక్రీడా మప్యదోషమప్య వికల్పస్యాన్యాయ్యత్వా
చ్చ; “సర్వాసు విద్యాసు మోక్ష సాధనతయా విహితం వేదనముపాస
నమ్” ఇత్యుక్తమితి భావ్యదర్శనాత్; “పురుషవిద్యాయామివేతరే
షామనామనాత్” ఇత్యత్ర ఛాన్దోగ్యవిహిత పురుషవిద్యాతోన్యా
సాజ్ఞాభూతపురుషవిద్యాయాః ఫలాదిభేదాద్భేద ఇతి చ భాషితమ్.

“తస్యైవం విదుషః” ఇత్యాదేర్నైరపేక్ష్యనూత్రపరత్వకల్ప
నం భాష్యాననుగుణమ్; యదాచైత్యోగ్యో పురుషవిద్య
యోస్సవనాది కల్పనాద్యభావనమేనా ఆహ్వానం సంహితా
తైత్తిరీయకయోగ్యజ్ఞకల్పనా; శ్రుతాహియజమానశరీరాదిషు త

లక్ష్మనా; సుహితాయాస్తు-“యజ్ఞరూపధరస్యాస్య శరీరంవేదిష్య
శే । ఆస్యమాహవనీయాగ్నిర్హృదయందక్షిణానలః” ఇత్యారభ్య
“చక్రాద్యేషుసమాశ్రితాః” ఇత్యస్తేనసుదర్శనసమ్పత్తిః.

సచైవమ్, “తేషాన్తుతపసాన్యాస మతిరిక్తం తపస్కృతమ్”
ఇతిశ్రౌతన్యాసభేదోక్తివిరోధః; ఆపృత్యాదికృతవిశేషసద్భావేపి ప్ర
ధానజ్ఞానైక్యేనాభేదోపచారాత్; న్యాసప్రకరణే “తపోగ్నిః” ఇత్యే
తావన్నాత్రశ్రవణేపి వైశ్వానరవిద్యాదిగతాహవనీయాది కల్పనా
మాదాయత్రేతాగ్నిపరికల్పనాయాః “ఆస్యన్తూర్హృపత్యాగ్ని రుద
రంశ్రుతిచోదితమ్” ఇతిశ్రౌతత్యాభిధానాత్.

సచైవంశ్రుతావనిన్యాసస్యాతిరిక్తత్వకథనాసజ్జతిః; భగవదు
పాయభావానుబంధ విషయకజ్ఞాన రూపతయా “యన్మరణంతదవభృ
ధః” ఇతిదేహవసానేముక్తిసాధనతయాచతదుపపత్తేః; ఏతేన“న్యా
సఇతిబ్రహ్మ” ఇతిప్రాశస్త్యకథనాయ శరణాగతిప్రత్యానత్వాబ్రహ్మ
భేదోపచారఇతి సతదనుపపత్తిరపి; ఈదృశవిశేషమాదాయైవ క్వచి
దాచార్యాణాం తదభేదోక్తిరపి.

తాన్త్రికోపి పశ్చిచ్ఛగ్నోన్యాసశ్శరణాగతేర్భిద్యతే; “శరణం
నజ” “నిక్షేపేత్” ఇతిచోదనావిశేషాత్; “అహమస్మ్యపరాధా
నామాలయః” “కృతానుకూల్యసంజ్ఞల్పః ప్రాతికూల్యంవివర్జయన్ ।
విశ్వానశాలీకృపణః ప్రార్థయన్కరక్షణమ్మృతి । ఆత్మానంనిషివతి
యద్ధియాదేవస్యపాదయోః । సాప్రపత్తిరియంసద్య స్సర్వపాపప్ర
ణాశినీ” ఇతిలక్షణభేదాత్, ఏకత్రాపరాధాలయత్వస్యానుసంధేయ
త్వకథనాత్; అన్యత్ర “ప్రాతికూల్యంపరిత్యక్త మానుకూల్యఞ్చసం

ప్రతిమ్” ఇతిదోషత్యాగాదేరనుసంధేయత్వప్రతీతే; నియతదేశకాల
త్వానియతదేశకాలత్వాభ్యాఞ్చభేదః ప్రాగుక్తః.

న్యాసశ్చ వర్ణాశ్రమాచారాఙ్గళి; ఆనుకూల్యస్య తద్రూప
త్వాత్; సచసంక్కుల్పమాత్రమేవాఙ్గమ్; “శ్రుతమాచరిణంపునః ।
అసంజ్ఞమాంజ్ఞయావ్రాప్తం ససంక్కుల్పనిబద్ధనమ్” ఇతిశంక్యమ్; “ఆను
కూల్యంసమాచరేత్” ఇత్యత్రసంక్కుల్పశబ్దాశ్రవణాత్, ప్రాతికూల్య
వర్జనేకవిదపి సంక్కుల్పశబ్దాశ్రవణాచ్చ, “స్వస్యస్వామి నివృత్తిర్యా
ప్రాతికూల్య వివర్జనమ్” ఇతి వృత్తిరూపత్వ కథనాచ్చ; ఏవం
“అతస్తదానుకూల్యంమే కార్యమిత్యేవనిశ్చయః” ఇత్యత్రగోప్యత్వ
శక్తిరూపణవత్కార్యేలక్షణా.

యదిచాచరిణం ససంక్కుల్పనిబద్ధనమ్, తతః, “ఆనుకూల్యేత
రాభ్యాఞ్చ వినివృత్తిరపాయతః” ఇత్యసంజ్ఞతంస్యాత్; సంక్కుల్పశబ్దప్ర
యోగః యావజ్జీవమనుస్సేయస్యానుకూల్యస్య ప్రారంభమాత్రంపూ
ర్వాఙ్గమితిసూచనార్థః; షడఙ్గమితసహన్యాసేన ఆనుకూల్యాదీనాము
త్తరాఙ్గత్వాదకాణమ్.

సచేహశ్రుత్యాదినియతావృత్తిరేవస్వయంఫలమితి ఫలత్వశ్ర
వణాత్, విహితాచారప్రతిషిద్ధవర్జనదృష్టిభక్తిలక్షణసత్సేవాత్మికా
యావృత్తేర్నాఙ్గత్వసమ్భవఇతివాచ్యమ్; “మన్యస్తేచస్వక్రియాంసస్వ
ప్రీత్యైస్వోచితాంస్వయమ్ । నాధస్వక్రియసేవాంతాం వృత్తింకార
యతీతియా” ఇతిసాత్వికత్యాగవిశిష్టతయావృత్తేర్నాఙ్గత్వప్రతీతే.

“ఏకాస్తీశక్తితఃకుర్వన్విహితానిసముత్సుకః । తద్ధేవప్రతిషి
ద్ధానిత్వక్త్వాయాతిపరాంగతిమ్” ఇతి, “సాధనత్వాదిమత్త్వాచ నిజధ

ర్మవివర్జనమ్ । ఏతానన్యాయశ్చవివిధా నపచారానకేషతః । సర్వాన
వ్యనపాకృత్య నాహ్నితిమధునూదనమ్” ఇతి వృత్త్యన్వయవ్యతిరేక
యోఃఫలప్రాప్త్యప్రాప్తికథనేనఆరాదుపకారకాజ్ఞత్వప్రతీతేః; “అథ
స్వధర్మనితః ప్రాజ్ఞోభక్తస్సులక్షణః । సస్యేవాభిరతోహ్యేవప్రపన్న
స్సిద్ధిమాప్నుయాత్” ఇతి ప్రపత్తిజన్యఫలాధ్వితయా తత్సహకారిత్వ
సోక్తత్వాత్.

ఏవం, “న్యాయఃఽఞ్చజ్ఞసంయుతః” ఇత్యాది పూర్వాజ్ఞాభి
ప్రాయమ్; అతస్సర్వధర్మత్యాగజ్ఞక శరణాగతేస్తతోభేదః; సోపిద్వి
విధోవరణ ప్రధానోన్యాయప్రధానశ్చ; “నిక్షిప్తస్వస్వగోచరః । బు
ధ్యేతదేవదేవంతం గోప్తారంపురుషోత్తమమ్ । ఆత్మాత్మీయభరంస
ర్వం నిక్షిప్యశ్రీపతేఃపదే । ఉపాయంవృణులక్ష్మీశం తముపేయంవిచి
న్తయ । ఆత్మాత్మీయఞ్చయత్కించై ద్దుర్భరందుస్త్యజంమమ । తత్స
ర్వంతపవన్యస్తం శుభయోఃపాదవద్మయోః । ఉపేయాయాస్తవా
ప్రాప్త్యైత్వాముపాయతయావృణే । ఉపాయోభవమేదేవి శరణం
భవమేమృజే” ఇత్యాదిషుప్రార్థనా ప్రాధాన్యప్రతీతేః.

న్యాయప్రాధాన్యఞ్చ “న్యాయఃఽఞ్చజ్ఞసంయుతః” ఇత్యాదినావ
గతమ్; నానావిధానామపినద్విద్యాదిరూపాణాం భక్తీనాంభక్తిజ్యేష
క్రోడీకారవత్, ప్రపత్తిత్యేనసర్వత్రక్రోడీకారాత్, సచతుర్థోపాయ
ప్రతిపాదనోపక్రమోపసంహారానుపపత్తిరిత్యాహుః.

పరేతు, ప్రపత్తేస్సామీదసాధనత్వా ద్భగవద్గతమేవోపాయ
త్వంప్రపత్తాపుపచర్యతే; తథాచసర్వత్యాగసంజ్ఞ కేఉపాయే “మామే
కంశరణంప్రజ” ఇతివిహితేసర్వత్యాగిణీకాయా శ్శరణాగతేరేవౌ

పాయత్యాత్, కథంసర్వత్యాగఉపాయ ఇత్యాశక్యాంపరిహర్తమ్,
“అహంహిశరణప్రాప్తా” ఇత్యుక్తమ్; తథాచభగవతపమౌపాయ
త్వాత్ సర్వత్యాగశరణాగతోరవిశేషఇతిభాషః.

కర్మాదీనాం శాస్త్రస్యపాత్రయతోక్త్యా ప్రపత్తే సృష్ట
స్థానుమాపత్త్వి శాస్త్రీయసకలేతిరోపాయనైలక్షణ్యశ్చదర్శితమ్;
“యేనత్వంబహుసంరద్ధఃప్రాచీనఃపాలయిష్యస” ఇత్యుపాయాన్తరనిర్దే
భ్యః ప్రపన్నేభగవదభిమత్యతిశయఉక్తః; “విహితాయఉపాయాస్తే”
ఇతిసామాన్యనిర్దేశాత్, “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ” ఇత్యత్రఉపాయ
శబ్దః- “అధోపాయప్రసక్తశ్చ భక్త్యాభోగాననామయాన్ । అస్తేవి
రక్తిమాసాద్య విశతేవైష్ణవంపదమ్” ఇత్యుత్తరానురోధాత్కామ్య
కర్మమాత్రపరిఇహీనిరస్తమ్.

“ఊర్ధ్వంసయస్త్యుపాయాస్తం యపనాననువర్తతే” ఇతినో
పాయత్యాగేహేతుకథనః; ఊర్ధ్వమిశ్రస్య మోక్షదేశ వ్యతిరిక్త
మాత్రపరశ్వేనసంజ్ఞాచాపత్తే; అగ్రేకార్పణ్యస్యోపాయనివృత్తిహే
తుత్వాభిధానానుసంజ్ఞేషు “కర్మసాక్ష్యాదయశ్శాస్త్రైరుపాయత్వేన
దర్శితాః” ఇతిప్రపన్నపారిజాతోక్తేషు; కిన్తుఉపాయాపాయశబ్దయో
రవయవశక్తికథనపరమ్; ఉపరిశబ్దేరిలోపోణ్యంతాచ్యేణః కరణేవీరచ్,
కర్తరివాపచాద్యచ్; కర్తృత్వంవై వక్షీకః; “మామేవశరణప్రా
ప్త్య” ఇతి, మామేపౌపాయంలభ్యేత్యర్థః.

కథంలాభస్తత్రాహ “షడంగంతమ్” ఇతిషట్, “ఆనుకూల్య
సంకల్పల్పదయోఽస్యోపాయస్యశరణశబ్దోక్తస్యాజ్ఞాన్యూపాయతో
వయుక్తా నీతినోపచారాశ్రయణమ్; “షడ్విధాశరణాగతిః” ఇత్యుపా

యప్రాప్త్యనుకూలోవ్యాపారష్టద్విధిత్యర్థః; అక్లాజ్ఞీనముదాయేలక్షణాయా ఆవశ్యకత్వాచ్చుక్రితీస్మృత్యనుగృహీతా భగవత్తేనవాలక్షణా.

షడ్విధాఃప్రకారాః ప్రాపకా అస్య; “ఏవంమాం శరణంప్రాప్య” ఇతి షడేతాః సమ్బద్ధేత్యర్థః; శోకోదుష్కరత్వాత్, భయంసాపాయత్వాత్, క్షమః-స్వరూపానుచితత్వాత్, ఫలాంతరాశంసనాభావాత్ కామ్యకర్మప్రవృత్తిరహితః, న్యార్థబుద్ధిరాహిత్యంనిర్మమత్వం, సాధనాంతరోద్యమశూన్యతా. నిరహంకృతిత్వమ్, “మామేవ శరణంప్రాప్య” ఇత్యుక్తార్థంసత్కర్మనిరతాఇతిప్రశంసా; విశ్వాసగోప్తృత్వ వరణాదిప్రతిపాదనస్థలే భగవతడేపాయత్వంసపప్తమ్.

“ప్రపత్తింతాం ప్రయజ్జీత స్వాజ్ఞైఃపశ్చభి రావృతామ్” ఇత్యాదాపశ్చాజ్ఞతేనాస్యోపాయస్యప్రసిద్ధత్వాత్, కథంషడజ్ఞత్వంతత్రాహ “నిక్షేపాపరపర్యాయః” ఇతి;సన్నానాస్యాసవిశిష్టః, విషయతయాశక్యసమృద్ధివేదనాయసన్నాన ఇత్యుక్తిః; తథాచన్యాసప్రధానకేనుష్ఠానేపశ్చాజ్ఞత్వవ్యవదేశః; భగవత్ప్రధానేషడజ్ఞత్వమితిభావః.

“అనుకూలేతరాభ్యామ్” ఇత్యాదినాఅజ్ఞత్వప్రకారప్రదర్శనమ్; “ఆత్మాత్మీయభరన్యాసః” ఇత్యత్రస్వీకారహేతుతయా నిక్షేపస్వాపిభగవదజ్ఞత్వముపదర్శితమ్; అతఏవానాస్థయా గోప్తృత్వవరణస్య చరమనిర్దేశః, ఏవశ్చషడ్భావేవై తేషాం భగవదజ్ఞత్వానైకకాలీనత్వనియమః, ఇతి సమ్భవితస్వభావతోక్తిః ప్రాచామేతదభిప్రాయేనైవోచ్యతే.

“ఆర్తప్రపత్తావేతేషాం సన్నిధిస్తువిధీయతే” ఇతి ఫలప్రాగ్భా
వస్తు ఏతేషామస్తీతినాక్లత్వాచుపపత్తిః; సచస్తీకారాజ్ఞత్వనిరాసకా
చార్యనూత్తీవిరోధః; ఫలానుకూల శక్త్యాధాయకతారూపారాదుప
కారకత్వం, కరణశరీరిస్వర్తకత్వరూపమ్ - సన్నివత్యోపకారకత్వ
జ్ఞస్తీకారస్యనాస్తీత్యేతావన్మాత్రేతాత్పర్యాత్; ఉచ్యమానఞ్చాజ్ఞ
త్వం భగవదధీనఫలాభావప్రయోజకాభావప్రతియోగిత్వమ్; ఆను
కూల్యసజ్కుల్పాదేరపితదస్యైవ.

పరస్తుఆనుకూల్య సజ్కుల్పాదివిరహితాపి విశ్వాసప్రార్థనా
పూర్వకభరన్యాసేకృతే స్వయమేవానుకూల్యసజ్కుల్పమప్యతాపిద్య
రక్షతి, నతుత్యజతి; (౧) “మిత్రభావేనసమ్ప్రీప్తు నత్యజేయంకథ
ఞ్చన” ఇతిహ్యుక్తమ్.

వస్తుతస్త్వదేకశేషస్యమమత్వత్ఫలాధారక్షణంత్వదేకసాధ్య
మిత్యేతాదృశభరన్యాసకాలే తద్విషయే ఆనుకూల్యసజ్కుల్ప ప్రాతి
కూల్యవర్జనే ఆనశ్యకేవన; అన్యథాతత్యైజ్కుర్యోద్ధేశేనభరన్యాసా
యోగాత్.

లోకేపిహియత్కించద్రివ్యం యత్రకవచ్చేతనే నిక్షిప్త త
ద్విషయే ఆనుకూల్యాభిసంధిమాప్రాతికూల్యాచరణాన్నివృత్త శ్చ
క్తోయమపేక్షితోరక్షతీతి విశ్వస్యస్వరక్షణాశక్తి ప్రఖ్యాపనపూర్వ
కంత్వయేదంరక్ష్యమిత్యపేక్ష్యతత్త్రసమర్పస్వయం నిర్భయోనిర్భ
రోదృష్ట్యిత్తుక్తం రహస్యత్రయసారే.

ఏవఞ్చయదైతస్యతదిష్టాచరణతదనిష్టానాచరణరూపకైశ్చ
ర్యమేవోద్దేశ్యమ్, తదానుక్తసిద్ధే ఏవానుకూల్యసజ్కుల్పప్రాతికూల్య

వర్జనే; పరస్తువిహితానాం సర్వేషాముపాయానాం త్యాగేవిహితే
 స్వజాతివిహితం కర్మేత్యుపాయతయాపూర్వోక్తానాం నిత్యనైమిత్తిక
 కర్మణామపిత్యాగేప్రసక్తే, “సర్వానుచ్ఛావచాజ్ఞకాన్,” ఇత్యజ్ఞత్యా
 గోక్త్యా “అహింసాసత్యమస్తేయమ్” ఇత్యాదినాఽహింసాదీనా మపి
 యమాద్యస్తగతానా మజ్ఞత్వత్యాగేప్రసక్తే, నిత్యనైమిత్తికకర్మణా
 ముపాయతయాజ్ఞతయా విహితతయాచాననుష్ఠానేపి భగవచ్ఛరీర
 భూతానుకూల్యాచరణరూపతయా కైజ్జర్యత్వేనానుష్ఠానం యథాశ
 క్త్యావశ్యకమ్.

అహింసాదీనాఞ్చనజ్ఞత్వేపి, నిషిద్ధాచరణరూపత్వేన హింసా
 దీనాం భగవన్నిగ్రహంపాదకతయా భూతప్రాతికూల్యరూపత్వేనచ
 త్యాజ్యత్వాదావశ్యకత్వమితిజ్ఞాపయితుం విశ్వాసపూర్వకప్రార్థనాగ
 ర్భ భరన్యాసరూపశరణాగతిశబ్దార్థకదేశతయాఅజ్ఞశబ్దవాచ్యాభ్యాం
 విశ్వాసప్రార్థనాభ్యాం సహానుకూల్యసంక్కుల్పప్రాతికూల్యవర్జనయోర
 వ్యజ్ఞత్వోక్తిః; అకించన్యవిషయకశరణాగతేః గర్వహానిమన్తరేణాస
 మ్భవాత్, కార్పణ్యస్యాజ్ఞత్వోక్తిః.

ఏవఞ్చన్యాసోత్పాదనేన న్యాసఫలసజాతీయ ఫలజననేనవా
 న్యాసాధికారిణోయదపేక్షితం తత్పర్యమిహన్యాసాజ్ఞమిత్యుచ్యతే;
 ఈదృశాధికారివిషయఏవ భగవతోత్పన్నాభిమతిర్జాయతే, ఇతి భగ
 వత్ప్రసక్త్యోపదేశః. షడ్విధాశరణాగతిరితి శరణాగతాధికారిణో
 పేక్షిత ధర్మాష్టడిత్యర్థః; కేచిచ్ఛరణాగతి శబ్దార్థాంతఃప్రవిష్టాః, కే
 చిదతాదృశాః.

అతఏవ “అనుకూల్యాదికం భావమ్” “అనుకూల్యమితిప్రా
 క్తమ్” “సర్వభూతానుకూలతా” “అనుకూల్యం సమాచరేత్”

ఇత్యాదిష్వానుకూల్య శబ్దమాత్రశ్రవణముపద్యతే; ఏతచ్ఛానుకూ
ల్యాచరణం వైదికచారానతిలక్ష్మ సరూపమిత్యగ్రేచ్ఛుటేభవిష్యతి, ఘో
తేషుప్రాతికూల్యవర్జసమత్రోక్తం న్యామినివృత్తిరూపమిహిర్నుభవ్య
సంహితాయామిత్యుభయథా అపాయాద్విరతిగావశ్యకీత్యుక్తమ్;
“ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ” ఇత్యత్ర మధ్యమస్థితేః పృథగుక్తేః, అపా
యశబ్దోనిషిద్ధపరః; ఏవముపాయాపాయసన్త్యాగీత్యత్రాపి “అనుకూ
ల్యేతరాభ్యాస్తు వినివృత్తిరపాయతః” ఇత్యత్రఅపాయశబ్దః కృత్యాక
రణమపిసన్న్యహతి.

“అనుకూల్యసన్న్యజ్కల్పాన్సద్వ్యమస్థితీరితి” ఇత్యనుక్తిస్తుమ
ధ్యమస్థితీశబ్దార్థస్యఇదాసీమప్యప్రకటనాత్. కార్పణ్యానిర్వచనపర్యా
లోచనే యద్యప్యశక్తానామేవ అధికారఃప్రతీయతే; తథాపివిశమ్భా
క్షమానామినన్న్యజ్జానామప్యధికార ఉపపాదనీయః, “విశ్వాసస్సర్వ
దుష్కృతనాశనః” “అప్రార్థితోనగోపాయత్” “న్యాసఃసంజ్ఞాజ్ఞసం
యుతః” “ఆకించనైర్వికళరణాః” “అకించనోగతిః” “త్వమేవోపా
యభూతోమే భవేత్ప్రవార్థనామతిః” ఇత్యేతదనుసారాచ్చతుర్థానూ
వశ్యకత్వంప్రతీయతే.

అతఏవశరణాగతిశబ్దార్థత్వేన విశ్వాసపూర్వకాకించన్య విష
యకప్రార్థనాగర్భాధ్యవసాయస్యకథనమ్; అత్రచశరణంప్రాప్యేతిస్థా
నే, రక్షిష్యతీతినిచ్చిత్యేత్యాది పాఠాదుపాయ నివృత్త్యుపయోగత్వే
నోక్తస్య కార్పణ్యస్యశరణాగతివినిష్ఠలే సర్వత్రోపాయత్యాగవిధా
నదర్శనేనాక్షేపాచ్చతుర్థామభావేఫలాసిద్ధిః.

విహితానామననుష్ఠానేఅపాయప్రసక్తేరనుష్ఠానేచోపాయప్ర
సక్తేః, నిషిద్ధాననుష్ఠానే ఉపాయప్రసక్తేః, అనుష్ఠానేచాపాయప్రస

క్రైస్తవ్యమస్థితిద్వర్వచేతిశక్రేణానుయుక్తాదేవీ విహితసామాన్యపరమ
ప్రపంచయశబ్దం కామ్యకర్మపరమివవ్యాచయేణా, “కర్మణాంత్రివిధో
రాశిః” ఇత్యాదినా అర్థసాధనానర్థసాధనానర్థ పరిహారకభేదేనకర్మత్రి
విధమ్; ఉపాయాపాయసంజ్ఞాతు పూర్వరాశీపరిత్యాజ్యై; యద్యపి
తృతీయోపిరాశిరుపాయఏవ; తథాప్యప్రపన్నకర్మణః ప్రపన్నకర్మ
కర్మాంతరమివేత్యావేదయితుం రాశిభేదకరణమ్; అర్థసాధనపదేనవా
అనర్థపరిహారకాతిరిక్తంకర్మవివక్షితమ్; కథమన్యథాప్రాయశ్చిత్తస్య
పృథక్కరణమ్, ప్రాయశ్చిత్తంపృథక్కృత్యతస్మాపి త్యాజ్యత్వాభిధా
నాత్.

ఉపాయశబ్దః ప్రాగుక్తోనకామ్యకర్మమాత్రపరః; కిన్తువిహిత
మాత్రపరఇతినూచ్యతే; ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానం శిష్టత
యావ్యసదేశ్యానాం లోకసజ్జిహార్థం, పాపనివృత్తిస్తు విశేషవిహిత
ప్రాయశ్చిత్తేనైవ; “అజ్ఞానాదధవాజ్ఞానా దపరాధేషుసత్స్వపి ప్రా
యశ్చిత్తంక్షమస్వేతి ప్రార్థనైకైవకేసలమ్” (౧) “కృతేపాపేచతా
పోవై యస్యపుంసఃప్రజాయతే ప్రాయశ్చిత్తస్తుతస్యైకంహరిసంస్మర
ణంపరమ్” “తథాప్యత్రప్రవృత్తిర్యా త్వత్స్మృతేస్సావినశ్యతు ప్రా
యశ్చిత్తిరియంసాత్ర యత్పునశ్శరణంవ్రజేత్” “సర్వపాపప్రసజ్ఞేతు
ప్రాయశ్చిత్తసముద్భవే । మామేకాండేవదేవస్య మహిషీంశరణంశ్ర
యేత్” ఇతిహి తత్రతత్రప్రపన్నమధిక్రత్యవిధిర్దృశ్యతే.

“క్రియమాణంనకస్టేచిత్” ఇత్యాదినా నిత్యనైమిత్తికకర్మా
ణ్యుచ్యతే; యద్యపి తాన్యపిక్రియమాణానియస్యకస్యచిదర్థస్యసాధనం
భవన్త్యేవ, “యేతునస్థ్యాముపాసతే” యేత్విత్యాదినాపాపక్షయాదేఃఫ
లత్వకథనాత్, తథాపిప్రపన్నేన క్రియమాణానితానినకస్యాపి ఫలస్య

సాధనాసీత్యాశయః,- “అలేప్తాకరణేషాం లోకసజ్జహచేతసా”
ఇతిహ్యుచ్యతే; అర్థశబ్దః-అవిష్లవాయేత్యాదివత్సమాణ ప్రయోజ
నాతిరిక్తప్రయోజనపరః; అక్రియావదనర్థాయేత్యాది- అనపేక్షోపి
తాంప్రతీతి వత్సమాణానురోధాద్విష్లవాదిపరమిత్యేకే;

“ప్రియోపినప్రియోసామే” ఇతిప్రపన్నవిషయేవత్సమాణాన
ర్థపరమిత్యపచే; ప్రపత్తేః ఫలావ్యభిచరితత్వాత్, ఉపాయాపాయ
సంయోగే బాధకాభావ ఇత్యతః (ఉపాయాపాయేతి), నిష్ఠాహం
నిశ్చలవిశిష్టత్వాప్రప్రయోగిపూర్ణాధికారినిష్ఠాహంనిః; “ఉపాయా
నాముపాయత్వస్వీకారే” ఇత్యనేనఉపాయత్యాగః-ఉపాయత్వవిశి
ష్టత్యాగ ఇతీనూచితమ్; అక్రియావదనర్థాయేత్యుక్త్యాసర్వసాధారణా
ర్థేనర్థపరిహారాయనిత్యకర్తృక ర్తవ్యమితి భ్రాంతిప్రదస్యతి(అవిష్లవా
యేత్యాగినా), భగవద్విభూతి భూతలోకోపయోగివైదికమర్యాదా
నువర్తనమానుకూల్యసంకల్పకార్యమ్; సతుస్వార్థసాధనతాబుద్ధికా
కార్యమితి, ఉపాయత్వగ్రహంతతే త్యనేనదర్శితమ్.

ఏతదభిప్రాయేణైవ స్వతంత్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఆనుకూ
ల్యంప్రియత్వమ్; తచ్చానన్యప్రయోజనత్వమిత్యుక్తమ్; తథాచభగవ
న్ముఖోల్లాసైకప్రయోజనతయాసాధనత్వ బుద్ధిపరిత్యాగేన వర్ణాశ్ర
మధర్మాః ప్రపన్నేనాన్యవశ్యంశక్తితః కార్యాఇత్యుక్తమ్; ఏతదన
నుష్ఠానేచ ప్రియోపిన ప్రియోమేస్యాదిత్యుక్తాప్రీతిస్తజ్జన్య ముపక్లే
శాదివాఫలమ్; సతు శూలారోహణనిదర్శనమాత్రేణ సరకకల్పనా;
“సఖిలుభాగవతాయమవిషయంగచ్ఛన్తి” ఇతిశ్రుతే; అత్రసాధనా
న్తరసంసర్గే ప్రాయశ్చిత్తాకరణే ప్రపత్తిర్హితవీచ; సాధనాన్తరేణ
తుక్రమేణ ఫలమితిస్పష్టమితికామ్యకర్తృవిషయతః (అథోపాయప్ర
సక్తశ్చేతి).

తదేవంశక్యవిహితానుష్ఠాననిష్ఠానాచరణయోరధికారిపూర్తిసమ్పాదకతయా సమ్భావితస్వభావత్వోక్తిః; నతువిశ్వాసాద్యతిరిక్తంకిచ్చిదపేక్షితమ్; “ప్రపత్తేః క్వచిదప్యేవం పరాపేక్షాసవిద్యతే” ఇతినచనాత్; భరద్వాజసంహితాయామపిన్ద్రాశ్రమధర్మాణాంనాన్యత్వముక్తమ్; కిన్తు “సఏవోపద్యపర్యస్య పరాంప్రీతీముపావహన్” వృత్త్యాఖ్యఫలతాంయాతి తదేవామృతముచ్యతే । తదేవంభగవాన్ప్రీతః ప్రపత్త్యాసాధవంపరమ్ । తథైవవృత్తివపుషా ప్రీతఃఫలమపిన్వయమ్ । నదేవతాన్తరపరా నచకస్యాపిసాధనమ్ । పరఃప్రసాదఏవైషా వృత్తిర్విశ్వాత్సనోహరేః” ఇత్యాదినాశుద్ధఫలత్వప్రతీతే.

“ఏకాన్తీశక్తిఃకుర్వన్” ఇత్యాదేరధికారిపూర్తిపరత్వాత్, “ప్రపత్తిరానుకూల్యస్య సజ్కులోప్ప్రతికూలితా” ఇత్యుక్తతాత్పరలికానుకూల్యసజ్కుల్ప్రప్రతికూల్యనివృత్త్యోస్తు నియతత్వాదేవసమ్భావితస్వభావత్వోక్తిః; అస్యాశ్చప్రపత్తేస్సర్వనివృత్తిధర్మసాధారణ సాత్వికత్యాగోపినాన్యమ్; అత్యంతపారతన్త్ర్యాగ్యవసాయరూపత్వాత్, స్వయమేవస్వగతోపాయతాబుద్ధిప్రతిబంధకత్వాత్; ఉక్తంహి, “ఇయంకేవలఃక్ష్యశోపాయత్వప్రత్యయాత్మికా । స్వహేతుత్వధియందుద్ధే కింపునస్సహకారిణామ్” ఇతి.

ఏవం ఫలసమర్పణాత్మకత్వాత్ ఫలేస్వత్వబుద్ధిః కర్తృణిచసజ్ఞోలప్రసక్తఏవ; నిరపేక్షకర్తృత్వాభావస్యాపిన్వస్తిన్విషయత్వాత్ కర్తృత్వబుద్ధిరప్రసక్తైవ; ప్రపత్తేః క్వచిదిత్యన్తరాభావాచ్చ, శాశ్వతీమమసంసిద్ధిరిత్యహిర్బుద్ధ్యసంహితోక్తస్తవ్యజ్ఞముపాయతాభ్యాస్తవ్యభావ ఆవశ్యకఇత్యేతావన్మాత్రపరమ్.

అథవా ప్రప త్తేః క్షిచిదిత్యస్యకర్మాజ్ఞకత్వప్రదాసార్థత్వాత్,
“యేనత్యజసిత త్యజ” ఇతి స్వీకారోఽనోపాయఇతిజ్ఞాపన మావశ్యక
మేవ; ఫలత్యాగాదిస్తునపుధక్కార్యఇత్యాహుః.

వేదాంతాచార్యాస్తు, ప్రప త్తిఃప్రార్థనాన్నితోభరన్యాసః. ప్రా
ర్థనాత్వమాత్రస్యభీత్యాదిప్రార్థనాయాం, స్వయాత్రాశక్త్యేవస్తునిస్వ
సహాయార్థమన్యప్రతిప్రార్థనాయాఞ్చిప్రసక్తత్వాత్, భరన్యాసత్వ
మాత్రస్యచ ఆజ్ఞాభృతిప్రదానాదిద తేణరాజాదినాకృతే భృత్యాదివి
షయేభరన్యాసేతిప్రసక్తత్వాన్నిలితోపాదానమ్; స్వత ఇతరతోభృ
త్యాదినావా స్వాభీష్టసాధనసమర్థేన రాజాదినాకృపాపారవశ్యాది
నామన్త్ర్యాదివిషయేకృతేప్రార్థనాపూర్వకన్యాసేతివ్యాప్తివారణా
యప్రప త్తవ్యాతిరిక్తాసాధ్యరక్షణత్వం తద్వస్తువిశేషణమ్; తథాచర
తూపేతూపూర్వకం ప్రప త్తవ్యాతిరిక్తాసాధ్యరక్షణకవస్తునో రక్ష్య
త్యేనసమర్పణంప్రప త్తిరిత్యుక్తంభవతి.

ఉక్తచ్ఛభరతమునినా, “అనన్యసాధ్యేస్వాభీష్టే మహావిశ్వా
సపూర్వకమ్ । తదేకోపాయతాయాచ్ఛా ప్రప త్తిశ్శరణాగతిః” ఇతి;
అత్రాన్యశబ్దః ప్రప త్తవ్యాతిరిక్తత్వరూపేణ ప్రప త్తతదితరసాధా
రణః; అభీష్టశబ్దస్సమాన్యేనేచ్ఛావిషయ త్యేన సుఖదుఃఖనివృత్తిత
త్సాధనానాంసక్లృహకః; విశ్వాసమహత్తా- ఉపాయలాఘవాదిభిర
ప్రకమ్యత్యమ్; తదేకోపాయతాయాచ్ఛేత్యత్రతచ్ఛబ్దః-స్వాభీష్టసాధ
నసమర్థపరః; తేనాశక్తవిషయ కేనాతిప్రసజ్ఞః.

సచయాచ్ఛే త్యేతావన్నాత్రశ్రవణాత్ యాచ్ఛామాత్రం ప్ర
ప త్తిరితిభృమితవ్యమ్; “న్యాసఃపఞ్చాజ్ఞసంయుతః” ఇత్యాదిభిఃప్రార్థనా
యా అవ్యక్తత్వప్రతీతేః. అతోయాచ్ఛాప్రప త్తిరిత్యుక్తః ప్రార్థనా

టూపాజ్యప్రాధాన్యవివక్షయాఽపచారికే; ఏవంప్రార్థనామతిశ్చరణా గతిరిత్యుక్తిరపి.

అథవా అనధారణసహకృతోపాయశబ్దేన “మయాత్యక్తం భరంసర్వం మమశిరసినాధ్యారోపయేధాః, కిన్తుత్వమేవభరత్వేగస్వీ కురు” ఇత్యాకారకభరస్వీకారప్రార్థనాయాజ్ఞాపితత్వాత్, తస్యాశ్చ భరన్యాసావినాథావాదపర్యవసానవృత్త్యానిత్యేవపర్యంతాః; ఏవఞ్చశరణంప్రజేత్యాదివిధిషు శాబ్దేనోపాయాధ్యవసాయేనభరతమునివాక్యా నురోధేన స్వపూర్వకోపాయప్రార్థనాయా ఆక్షేపే, తత్రభరస్వీకారప్రార్థనాంశస్య భరన్యాసమంతరేణాసచ్ఛవా తస్యా ప్యాక్షేపాదభిధానమ్.

విధ్యనుసారిణామస్త్రీణాపి సఏవప్రకాశ్యతే; “న్యాసేనైవమ హామతే” “న్యాసఃకృత్వాన్యాయుతః” “అనేనైవతుమస్త్రీణ స్వాత్సానంమయినిక్షిపేత్” “మయినిక్షిప్తకర్తవ్యః కృతకృత్యోభవిష్యతి” “అయమాత్మభరన్యాసః ప్రపత్తిరితిగీయతే” ఇత్యాదీనినిత్యే పప్రాధాన్యేభూయాంసిప్రమాణాని.

మితగద్యేపి “నిఖిలజన్తుజాతశరణ్య శ్రీమన్నారాయణతవచరణారవిందయుగళంశరణమహంప్రపద్యే” ఇత్యత్రోపాయపరశరణశబ్ద దర్శనాత్, “సమోస్తుతే” ఇత్యాత్మనివేదనపరేణ సమసాక్షిసంహారాచ్చ నిత్యేపోషగమ్యతవేతి, నచైవమవస్థితస్యాపీత్యాదినా విశ్వాసపూర్వకప్రార్థనామాత్రాభిధానా త్ప్రార్థనాయావవాగ్ధీత్వంభాష్యకారాభిమతమితిశబ్ద్యామ్: వైకుణ్ఠగద్యేచ “శ్రీమతామూలమస్త్రీణ మామైకాన్తికాత్యన్తికపరిచర్యాకరణాయ పరిగ్రహ్నేష్యేతియా

చమానః ప్రణమ్యాత్మానం భగవతే నివేదయేత్” ఇతి నిక్షేపః క్షమాంక్షః.

“విశ్వాసోద్వయాన్ధశ్శరణాగతిః” “ప్రపత్తిర్విశ్వాసః” ఇత్యాదికం సర్వశాస్త్రార్థ సాధారణ్యేన అధికారవిధయా మహావిశ్వాసః జ్యేష్ఠాగ్నితయాచక్రితస్య విశ్వాసస్య ప్రాధాన్యప్రదర్శనార్థమ్; పైపైవప్రపత్తిశ్శరణాగతిశ్చైవ నాప్యభిధీయతే; “సన్న్యాసస్త్యాగఇత్యుక్త శ్శరణాగతిరిత్యపి” “ప్రపత్తిశ్శరణాగతిః” ఇత్యాది పర్యాయపాదాత్, “క్షీద్యశీశరణాగతిః” ఇతిప్రశ్నే “అనేనైవతుమస్త్రీణ స్వాత్మానం మయినిషీపేత్” ఇత్యుత్తరోక్తేశ్చ.

సచకాకాదిశరణాగతావవ్యాప్తిః; తత్రశరణాగతిశ్చక్రిత్యావచారికత్వాత్; అథవాతాదృశస్వాభీష్టసాధనసమర్థవశీకరణత్వం శరణాగతిత్వంప్రపత్తిత్వవ్యాపకమ్; అస్తిచపురఃపతనాదావత్యస్తకారుణికవశీకారకత్వమ్; నచైతావతాసర్యాయత్వహానిః; సమనియతధర్మావచ్ఛిన్న బోధకత్వవిరహేపి ఏకవిషయత్వమాత్రేణతదుపపత్తేః. వశీకరణఞ్చ (౧) “బద్ధాఞ్జలిపుటందీనం యాచస్తంశరణాగతమ్” ఇత్యాదినోక్తమ్; యత్ప్రిఞ్చిన్తోక్షన్ధతేత్వీ దృశనిక్షేపవచ.

నచైవమప్రిప్రపత్తిలక్షణస్య వాచికాదావవ్యాప్తిః; శరణాగతిమన్త్రోచ్చారణప్రణిపాతాదిమాత్రే ప్రపత్తిత్వాధావస్యేష్టత్వాత్; “సకృజ్జప్తేనమస్త్రీణ కృతకృత్యస్సుఖభవేత్” “సకృదుచ్చాగోభవతి” ఇత్యాదీనాం (౨) “నేహభిక్రమనాశోస్తి” ఇత్యాదిరీత్యాక్రమేణ

ప్రపత్తిసమ్పాదనద్వారా ఫలోపయోగిత్వమాత్రపరత్వాత్; అన్యథా “సకృదుచ్ఛారితంయేన” ఇత్యాదివచనానాం నామకీర్తనమాత్రస్యాపిముక్తిహేతుత్వప్రసక్త్యాత్.

నచైవం (౧) “శరణవరణవాగియంయోదితా” (౨) “ప్రపత్తివాచైవనిరీక్షితుంవృణే” ఇత్యాద్యుక్తిప్రపత్తిప్రతిపాదకసమ్మృదాయవిరోధః; అక్లాగ్నేవిభాగజ్ఞానమన్త్రగతతత్త్వదప్రతిపాద్యత్వాదివిషయవిశదజ్ఞానవిరహిణా, ద్వయేనసముదాయఃప్రతిపాద్యత ఇతిజ్ఞానవతామద్వాధికారిణా అనుష్ఠితాయాః ప్రపత్తేరేవోక్తిప్రపత్తిత్వాత్; ఆచార్యనిష్ఠాప్యాచార్యానుష్ఠితస్వాద్వేష్యకప్రపత్తిరేవేతి నతత్రాప్యవ్యాప్తిః; కాయికాదీనాన్తుభగవదాభిముఖ్యజ్ఞాపకతయా ఆచార్యకర్తృకస్వార్థప్రపత్త్యనుష్ఠానోపయోగిత్వమాత్రమేవ; నతు సామ్యముక్తిహేతుత్వమ్.

నిత్యపశ్యఫలాన్తరాధివిషయే భరన్యాసమాత్రమ్; స్వరూపాదిసమర్పణస్యత్రతానపేక్షితత్వాత్; ముముక్షువిషయేతుస్వరూపసమర్పణాదిగర్భః; స్వరూపసమర్పణాచ్చశేషత్వజ్ఞానాత్మకత్వాత్ తత్త్వజ్ఞానాత్మకతయా ఉపాయాత్ప్రాగేవస్థితముపాయానుష్ఠానదశాయామపినివృత్తిధర్మస్వాభావ్యాదనువర్తమానం, కైజ్జర్యప్రార్థనాహేతుతయా పురుషార్థప్రార్థనాదశాయామప్యనువర్తతే; అతఏవభరన్యాసభాగస్వైవతత్రప్రాధాన్యమ్.

సచోపాయానుష్ఠానాత్ప్రాగధికారకోటిస్థితస్య సమన్వితజ్ఞానరూపస్వరూపసమర్పణస్యకథముపాయకోటినివిప్రత్వమితివాచ్యమ్; భరణుటకతయా స్వరూపఫలానుసన్ధానస్యావశ్యకత్వాత్, “తేననరత్వ్య

మాణస్య ఫలేస్వామ్యవియుక్తతా । కేశవార్పణపర్యంతా హ్యత్మని
క్షౌపజిచ్చతే" ఇతి నిక్షేపకోటిప్రవిష్టత్వస్య వచనసిద్ధత్వాచ్చు.

శేషత్వజ్ఞానస్య శ్రవణచూషణ సిద్ధత్వాత్తజ్ఞేన విధేయ
త్వాసమ్భవేషి, శేషత్వాదివిషయభరన్యాసత్వేన విధేయత్వసమ్భ
వాత్; భరన్యాసానాత్మకస్తు కేవలం స్వరూపసమర్పణమ్, (౧)
“అధవాకింసుసమర్పయామితే” ఇత్యనుశయ్యతే; స్వరూపాదినమర్ప
ణస్య సకలముముక్షుసాధారణత్వా ద్భరన్యాసస్య అకించనాసాధార
ణతయా తస్యైవప్రధాన్యాత్; స్వరూపసమర్పణంహి నిరుపాధిక
సర్వశేషిణే శ్రీమతపవాహమ్, మదీయచ్చ దేహధనకళత్రాదికం శే
షోనమమేత్యనుసన్ధానమ్; ఫలసమర్పణచ్చ-మద్రక్షాయాః ప్రధాన
ఫలంతదీయమేవ, నమమేత్యనుసన్ధానమ్. ఏతచ్ఛాచుసన్ధానద్వయం
భక్తసాధారణమితి భరన్యాసభాగోద్గ్రహతః.

నచభరన్యాసస్యాపి స్వరక్షణవ్యాపారే స్వాధీవత్వేనానన్వ
యానుసన్ధానరూపతయా సర్వాధికారిసాధారణ్యం శఙ్కనీయమ్;
స్వరక్షణవ్యాపారే సర్వభాకించనస్యాసన్వయేన తదనుసంధానరూప
స్వభరన్యాసస్యసాధారణ్యవిరహాత్; యద్యపిభరన్యాసరూపవచన
స్వరక్షణవ్యాపారేస్వస్యాన్వయాత్; తత్సామాన్యాసన్వయానుసన్ధాన
స్యనతత్వజ్ఞానతాసమ్భవః. తథాశ్యవ్యవహితోత్తరక్షణప్రభృతిస్వర
క్షణార్థస్వవ్యాపారానన్వయోభరన్యాసవిషయఇతినదృష్టిరూపత్వమ్;

నచ, ఫలసమర్పణస్య“శాశ్వతీమమసంసిద్ధిః” ఇత్యహిర్బుద్ధ్య
సంహితాయామజ్గతయావిధానాత్ కథం ప్రధానకోటినివేశ ఇతివా
చ్యమ్; ప్రధానకోటినివిష్టేఫలసమర్పణే ఫలేభరన్యాసాధీనత్వస్యా
విషయతయా అత్రాపినాహం స్వాతంత్ర్యేణకర్తా; అయమపినఫలే

సాక్షాదుపాయః; ఏతదధీనమపి పలంతస్యైవ; అతవనైతత్కర్మమ
దగ్ధమిత్యాకారకసర్వనివృత్తిధర్మసాధారణసాత్వికత్యాగాన్తర్గతస్య
ఫలత్యాగస్యాజ్ఞత్యేబాధకాభావాత్.

ప్రధానశ్చభరసమర్పణం, ప్రధానాన్వితావార్థనాచ మేభ
రంస్వీకుర్విత్యాకారికాగోష్ఠ్యైవరణాదన్యా; తస్యసర్వాధికారిసా
ధారణరక్షకత్వమూత్రివిషయత్వాత్. యదాతుగోష్ఠ్యైవరణావప
తస్యాపివిషయత్వమ్; తదానపుధక్పార్థనా; తథాచ, “అవ్యవహితో
త్తరక్షణప్రభృతిఫలసాధనీభూతవ్యాపారరహితస్యమమత్వమేవతత్థాన్వి
నేతిష్ఠ” ఇత్యాకారకః.

ప్రార్థనాన్వితోభరన్యాసఃప్రధానమ్; సాచైషాప్రపత్తిఃపశ్చా
క్లాపడక్లావా; సాధారణ్యేనపశ్చాక్లా; ముముక్షువిషయేఅహిర్బుధ్న్య
సంహితోక్తేనాగ్నేనపడక్లా; “పడక్లాంతముపాయశ్చ” ఇతివిదేశస్తుఅ
ప్రాజ్ఞయోగస్యనవృత్తినయాదాపచారికః; నతునిశ్చేయసార్థప్రపత్తిని
యతేనాగ్నేన“ఆనుకూల్యస్యసజ్కల్పః” ఇత్యాదినాసహజ్జీవాషణ్ణాముప
క్రమాత్. ఏవం “పడ్విభాశరణాగతిః” ఇత్యపి-నహి “స్నానంసప్తవి
ధంస్తృతమ్” ఇత్యాదివత్ ప్రపత్త్యేవాన్తరభేదత్వమానుకూల్యస
జ్కల్పాదీనాం కైశ్చిత్సేవకృతమ్.

నచ “ప్రపత్తేః క్వచిదప్యేవం పరాపేక్షానవిద్యతే” ఇతివచ
నాన్నిరజైవప్రపత్తిరితిశజ్కనీయమ్; సాజ్ఞత్వబోధకానాంవచనానాం
భూయస్త్యై; లోకేపిప్రపత్తేఃప్రార్థనాద్యజ్ఞయోగస్యదృష్టత్వాచ్చ,
తస్య బ్రహ్మవిద్యాత్వసామాన్యాయాతకర్మాజ్ఞకత్వవ్యవచ్ఛేదార్థక
త్వాత్; పశ్చాక్లాన్యానుకూల్యస్యసజ్కల్పఇత్యాదినోక్తాని తన్నిర్వ
చనం లక్ష్మీతన్త్రాహిర్బుధ్న్యసంహితావచనాదిషుద్రష్టవ్యమ్.

కృత్యాకరణకూపాపాయనివర్తకానుకూల్యాచరణసజ్జల్పస్య ప్రపత్త్యజ్జ్యేష్ఠినసజ్జల్పితాచరణం తదజ్జమశ్రుతత్వాత్; తత్కల్పనేమావాభావాచ్చ; కిన్తుస్వతంత్రవిధిప్రాప్తం ఫలయాపం; యథా బాధమిత్యాదేదుపనయనాంగత్యేపి తద్విషయాభూతభిక్షాచర్యాది కంస్వతంత్రవిధిప్రయుక్తమ్; తథాకృత్యాకరణమపినప్రపదనప్రయుక్తమ్.

నచైవమ్“అనుకూలేతరాభ్యాన్తు వినివృత్తిరపాయతః” ఇతి వచనవిరోధః; తస్యతాత్కాలికాపాయనివృత్తిపరత్వాత్; అనుకూల్యశిబ్దోహితత్రోపక్రమానురోధేనసజ్జల్పపరః; పాశ్చాత్యాపాయ సంయోగోపినప్రపత్తిప్రచ్యావకః; కిన్తు ఉపాయాపాయసన్త్యాగవిశిష్ట మధ్యమనిష్ఠావిరోధీ; విశేషణాభావేవిశిష్టాభావావశ్యమ్భూవాత్. అత ఏవహితావస్థాత్రనిమిత్తం ప్రాయశ్చిత్తమేవ తత్రవిధీయతే.

సతుపూర్వకృతప్రపత్తిం ప్రచ్యుతామభిప్రేత్యతత్ఫలార్థంపు సఃప్రపత్తిః; అన్తువాసాజ్గప్రపత్తినిష్ఠావిరోధిత్యమపి; తద్విరోధిత్యచ్ఛయావత్ప్రాయశ్చిత్తం ఫలప్రతిబంధకరణమ్. తాత్కాలికాపాయసంయోగేతు ప్రపత్తిర్నస్వఫలజననశక్తాభవతి. తదజ్జత్వమానుకూల్యసజ్జల్పస్యోపపన్నమ్.

ప్రాతికూల్యవర్జనశ్చ ప్రతికూలాచరణనివృత్తినజ్జల్పః. ప్రతికూలాచరణసజ్జల్పనివృత్తిః. ప్రాతికూల్యనివృత్తిరేవవావరదాచార్యోక్తప్రయోగసంగ్రహానురోధేన; ఆద్యపక్షస్వీకారేనకృత్త్వంసుగమమ్; అపాయేభ్యోనివృత్తోస్తీతి ప్రపత్తిపూర్వభావ్యనుసన్ధానవిషయీభూతాపాయనివృత్తిః; నయావత్పూర్వాఘనివృత్తిః. తస్యాప్రపత్తిసాధ్యత్వాత్; ప్రాయశ్చిత్తాదినివర్త్యత్రాఘనివృత్తిస్తుఇదానీమనాశజ్జన్యైవేతి, అపాయాచరణసజ్జల్పాపాయపదేనలక్ష్యఇతి

ద్వితీయపక్షప్రవృత్తిః; లక్షణాభయాదపాయశబ్దస్య ప్రాతికూల్యసర
త్వేత్వతీయపక్షః.

అనయోః పక్షయోస్తత్కాలీనయోస్తయోరజ్ఞత్వమ్. ఉత్త
రయోస్తుఫలత్వంబోధ్యమ్. ఉత్తరకాలీనాపాయసంయోగేచ నిష్టా
హానిమాత్రమ్; సతుఫలహానిః; “అపాయాద్విరతశ్శశ్వాన్నాన్వైవశ
రణాగతః” ఇతికాలవిశిష్టాక్షిః కాలవిశేషానవచ్చిన్నమోక్షోద్దేశ్య
కప్రపత్త్యధికారివిషయా; దేహావసానేపిహిమోక్షమిచ్చతామనియ
తాయుషామాయుర్వృద్ధ్యా అపాయకృతోవిశిష్టాభవత్యేవ.

అన్యేషాన్తూకారిన్యాదకృతప్రాయశ్చిత్తానాంశిక్షయా ఇహౌ
వకేచిదుపక్లేశాభవన్తిత్యాదిశాస్త్రసిద్ధయా, నివృత్తాపరాధానాము
ద్దిష్టేకాలేఫలప్రాప్తిరవివాదా. ప్రాయశ్చిత్తశ్చ క్తస్యపునః ప్రపద
నమేవ. శక్తస్యతు ప్రతిపదోక్తః; ప్రపదనస్యాశక్తాధికారత్వాత్.
సహిమోక్షోపాయేష్వశక్త్యేన సర్వత్రాసావశక్తః.

యద్యపిశక్తానామపిపునః ప్రపదనమేవ ప్రాయశ్చిత్తమిత్స్వీ
కారేపి ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తశాస్త్రాణామన్యవిషయతయా సావ
కాశత్వాన్నాత్రావశ్యముక్త్యవస్థాస్వీకార్యా. తథాపిప్రపదననా
మాన్యాదశక్తవిశమ్భాక్షమాధికారికత్వస్యాచిత్వాత్, శరణాగతిల
క్షణే అనన్యసాధ్యఇతిదర్శనాత్, లోకసజ్జిహ్వానురోధాచ్చశక్తేప్ర
తిపదోక్తంకార్యమ్. తాత్కాలిక ప్రాతికూల్యేతు నప్రపత్తిర్భగవద
భిమతిముత్పాదయతీతితన్నివృత్తిరజ్ఞమ్; అత్రాద్యపక్షయోరపాయ
నివృత్తిహేతుత్వంసుగమమ్; తృతీయపక్షే ప్రాతికూల్యశబ్దోద్దేశప
రః; తేనతత్కార్యహింసాదినివృత్తిరితుప్రయోగవచనం నిర్వా
హ్యమ్.

అథవా అపాయస్యానుకూల్య విఘాతస్య ప్రాశికూల్యవర్జనేన
నిశ్చయః; యదిత్వపాయనివృత్తిరపాయాభిసంభవిరామః, తదాప్రా
తికూల్యవర్జనంతత్సంజ్ఞాంబవ. అనయోశ్చనిజన్తనం భగవత్సార్వా
త్కర్మజ్ఞానసహకృతస్వపారార్థ్యజ్ఞానమ్. తస్మాల్లకయోరేవానుకూల్య
సంజ్ఞాంబప్రాతికూల్యవర్జనయోగ్యజ్ఞేన తస్మిన్బోధితత్వాత్,

అజ్ఞభూతకార్పణ్యఞ్చ- అహిర్బుద్ధ్యసంహితోక్త మాకింశ్చ
న్యాద్యనుసంధానమ్. లక్ష్మీతన్త్రానినుసారేణ తదధీగర్వహానిః. కృపాజ
నకకృపణవృత్తిర్వా ; కృపాత్తమృకవ్యాపారజ్ఞేన సర్వాయుగమః.
ఏతేన, దృక్క్రియావిహతేరేవ కార్పణ్యరూపత్వాదాకింశ్చన్య రూ
పాధికారావిశేష ఇతిపరాస్తమ్ ; తదుద్బోధాదే రేవాజ్ఞత్వాత్ ;
తస్యచతాత్కాలికశరణ్య కృపాత్తమృనే ఉపాయరూపప్రతిబంధకని
వృత్తాచోపయోగః; ఆకింశ్చన్యప్రతిసంధానాద్ధి దుష్కరోపాయాస్తర
ప్రవృత్తిర్నివర్తతే; అనన్యగతిత్వప్రతిసంధానాచ్చ కామ్యకర్మసుప్ర
వృత్తిః; ఇదమేవచకార్పణ్యేనా పుష్పపాయానాం వినివృత్తి రిహా
చ్యతే.

నచ కార్పణ్యస్య ఆకింశ్చన్యజ్ఞానరూపత్వే భరన్యాసాభేదః;
ఉపాయాస్తరాన్తర్హతవిషయకజ్ఞానస్య కార్పణ్యరూపత్వాత్; ఉత్త
రక్షణప్రభృతివ్యాపారాసంస్వయస్య భరన్యాసవిషయత్వాత్, భగవ
దీయస్య భరన్వీకర్తృత్వస్యాపితత్రవిషయత్వాచ్చ; యద్యపికారు
ణ్యోత్తమృకప్రపన్నవిషయే యదాస్వతఏవ, సత్ప్రపత్త్యాపి; తదా
కార్పణ్యేనకారుణ్యోత్తమృకమితి నై సంవక్తుంశక్యమ్; సమప్రాధాన్య
జ్ఞోచివంశ్యాత్; సర్వోపాయానాం భగవత్కారుణ్యోత్తమృక
త్వాత్; సహిప్రవత్త్యాఅపూర్వంకారుణ్యముత్పద్యతే; సంస్తవోహన్యా

స్వాస్సహేతుకః, నతుస్వరూపమపి; తథాపిభక్తిసాధ్యకారణ్యోత్త
 హ్ననానుగుణకారణ్యోత్తమ్భనం యత్ప్రప్తిసాధ్యమ్, తదనుగు
 ణకారణ్యోత్తమ్భనే కార్పణ్యస్యవినియోగోబోధ్యః.

విశ్వాసశ్చయద్యపిశాస్త్రప్రామాణ్యజ్ఞానాధీనః సర్వశాస్త్రా
 ర్థసాధారణః; తథాప్యనాదికాలసంభృతానంతాపరాధానాం సకృత్కర్త
 వ్యేనలఘనోపాయేన అవిభజ్యేనబ్రహ్మేశాదిదుర్లభపదప్రాప్తిర్భవతి
 త్యేతదంతరేణ పురుషకాగగుణసమ్మన్ధవ్యాపారప్రయోజనగతినిరపా
 యత్వానర్జనీయత్వనిరుపాధికత్వసహకారినిరపేక్షత్వస్వగతత్వరూప
 విశేషపరామర్శం నాధ్యనసీతుం శక్యమితిశాస్త్రే అర్థవాదత్వశ
 ఙ్కీన్యాత్.

అతస్తత్పురామర్శసాధ్యోభగవతాపి పశ్చాత్క్షోభయితుమ
 శక్యోవిశ్వాసోత్రవిశిష్టాజ్ఞముచ్యతే; తచ్చతత్కాలే నిష్కమ్పప్రవృ
 త్తానుపయుజ్యతే; ఉత్తరకాలేచసంస్కారాధానద్వారా బుద్ధిచార్ప
 ల్యోపాయాంతరప్రత్యాశానివృత్తే; మద్దవిశ్వాసానాస్తు పశ్చాత్తత్స
 మ్భవేపితాశేషపూరణేనపూర్ణోపాయాకృత్యాభగవాన్గ్రీక్షతీతిత
 ద్గుణపర్యాలోచనావతాం సాధ్యవసానం, “వృద్ధైవభవతోయాతా
 భూయసీజన్మనంతతిః । తస్యామన్యతమంజన్మ సశ్చిన్త్యశరణంప్రజ”
 ఇతిశాణ్డిలోక్తేశ్చైతదవగమ్యతే.

మహత్త్వవిధిశ్చ - విజాతీయవిశ్వాసకారణవిమర్శవిధౌపర్య
 వస్యతి; యద్యపి నిష్కమ్పప్రవృత్త్యభావేపి ప్రపత్తినిష్పత్తే రావ
 శ్యమేతదపేక్షా; తథాపిప్రపత్త్యాకార్యకరణేఉత్తరకాలీనబాధాభా
 వోపేక్షితః, తదుపయోగిత్యమేవ మహత్త్వస్యవిమర్శదశాయాం

బాధవిరోధిత్యపర్యవసన్నత్వాత్ ; ఏతేనతాదాత్మికమహావిశ్వాసే
నై ప్రాపవత్తేర్నో త్తరకాలీనబాధవిరహపేక్షేతినిరస్తమ్.

అతఏవోచ్యతే, “రాక్షసానామవిస్రమ్భా దాజ్ఞనేయస్యబద్ధ
నే ! యథావిగళితానద్య స్తవమోఘాశ్శ్యస్త్రబద్ధనా । తథాపునా
మవిస్రమ్భా త్రవస్తిఃప్రచ్యుతాభవేత్ ” ఇతి.

యదిపునస్తథాపునామితీతాత్కాలికవిస్రమ్భవైకల్యాభిప్రా
యం; పాశ్చాత్యోపాయా న్తరసంయోగోపిన్ద్రావిరోధ్యేవ; నతుప్రప
త్తిచ్యావకఇతివిభావ్యతే; తదాతాత్కాలికాపాయాన్తర సంయోగ
విరోధిత్యమేవ; మహావిశ్వాసస్యతస్యతదేకశరణప్రజ్ఞా విరోధిత్యేన
త్యాగస్య విశిష్టవిధిపక్షేవిధేయత్వ స్వీకారాత్, సంయోగశ్చనప్ర
వృత్తిరూపః. తన్నివృత్తేః కార్పణ్యేనాపిసిద్ధేః, కిన్తుప్రత్యాశాత్మకః;
తత్సాపేక్షతయాకార్యసాధనబుద్ధ్యాత్మకోవా “విశ్వాసస్సర్వదుష్టు
తనాశనః” ఇతి ఫలకథనప్రాశస్త్యపరిమ్;

గోప్యత్వవరణంపునః పురుషార్థత్వ సమ్బాదనాయ. నిహి
సుఖాదిరూపతై నపురుషార్థతాకౌచాత్ ; అవయవశక్తి వ్యతిరేకేణ
అతిరిక్త శక్తికల్పనేగారవాత్; కిన్తుపురుషార్థ ప్రార్థనావిషయత్వమ్;
తచ్చ భగవతస్తద్విషయే స్వకృతసాధ్యత్వ ప్రకారకేచ్ఛాజననే ఉప
యుజ్యతే ; నపునః, “గోప్యత్వవరణం నామ స్వాభిప్రాయనివేద
నమ్” ఇత్యుక్త్యాస్వాభిప్రాయజ్ఞాపనమేవ ప్రయోజనమితిమన్తవ్యమ్;
తస్యసర్వజ్ఞత్వాత్; “సర్వజ్ఞేషిచవిశ్వేశే యాచ్ఛావిజ్ఞాపనాదిభిః
తత్తదిష్టప్రదిత్సాత్కా వ్రీతీరేవవినిర్గతే,” అశోభ్యః శ్లాఘానామిన్దిగ్దా
నాముపయోగః.

ప్రిజగోపదేశే షణ్ముఖతాప్రపత్తేర్నితా; విభీషణప్రపత్తే
రావణాయాపిహితోపదేశత్వాత్ ఆనుకూల్యసంకల్పస్య, (౧) “పరి
త్యక్తామయాలంకా” ఇతి హితోపదేశానసహిష్ణురావణసంస్కరణ
సారేణ ప్రాతికూల్యవర్జనస్య, (౨) “రావణోనామదుర్వృత్తః” ఇత్యా
దినా ప్రబలతమవిరోధికథనాత్ కార్పణ్యస్య, నిశ్శంకసమీపగమ
నాత్, (౩) “స్వలోకశరణ్యాం రాఘవాయ” ఇతికథనాత్ (౪)
“విభీషణోమహాప్రాజ్ఞః” ఇతివిశ్వాసమూల ప్రజ్ఞావత్త్వావగమాచ్చః
మహావిశ్వాసస్య, “భవంతశరణంగతః” ఇత్యుపాయవరణాన్తగ్రతస్య
గోప్యత్వవరణస్యోపాయపరణ సామర్థ్యాద్విజ్ఞానమాత్ర పరత్వేనర్థ
కత్వాత్, “నివేదియత” ఇతిపదాచ్చుచేత్యవసరప్రతీతేః షణ్ముఖత్వం
సుగమమ్.

నచైతేషాంసమ్భావితస్వభావతా. అజ్ఞత్వశ్రవణవిరోధాత్;
సకలాజ్ఞోపసంహారేహికామ్యంకిర్మసిస్యతి; అతఃప్రపత్తికాలేనియ
తానామప్యేషాం తదుత్తరనియతత్వాభిప్రాయేణ కేషాఞ్చిత్సమ్భా
వితస్వభావత్వవాదః; న్యాయప్రాప్తశ్చసకృత్త్వం నిరపవాదమ్.
“సకృదేవహిశాస్తార్థః” ఇత్యాదివచనేనాపి ఇహాభ్యనుజ్ఞాయతఇతి.
సకృదేవేయంప్రపత్తికార్యా; అతఏవహితదుపకారకాణామప్యంగా
నాం సకృత్త్వంసిద్ధమ్.

అయమత్రసర్వవిధిసిద్ధోనుష్ఠేయార్థః; సదాచార్యోపదేశాధీన
మంత్రార్థజ్ఞానవాన్ముముక్షుః, అవిశిష్టితాభిమతిఫలసిద్ధాన్వస్యాపా
యాన్తరళూప్యతామాలోచ్యనిరతిశయశోకావిష్ట ఆచార్యేణానుజ్ఞా
తోగురుపరమ్పరామనుసన్ధాయలనంతాపరాధనివహపూరితస్య మమ

(౧) రా-య-౧౯-౫.

(౨) రా-య-౧౩-౧౦.

(౩) రా-య-౧౩-౧౩.

(౪) రా-య-

నిరఙ్గుళస్వత స్త్రీభగవత్సమాశ్రయణసిద్ధానాన్తరేణభగవతీం మా
తరంకశ్చనోపాయః, అత స్త్వచ్ఛేషభూతస్వమమభగవదాభిముఖ్యస
మ్పాద సేనయద్రక్షణం తత్ఫలంతవై వేతి, తవైవభగవదాభిముఖ్యస
మ్పాద సేనమద్రక్షణభరః; అత స్త్వమేవ భగవదాభిముఖ్యం సమ్పా
దయేతి శ్రియంప్రపద్య,

తయాసమ్పాదితభగవదాభిముఖ్యోద్వయమనుసద్దధత్, తద
ర్థఙ్చ నిఖిలహేయప్రత్యసేకసత్యజ్ఞానానైకైస్వరూపవాత్సల్యసాశీల్యా
దిసమ స్తకల్యాణగుణాకర కిరీటమకుటాదినర్వాభరణభూషిత నిరతిశ
యాకాజ్వల్యసౌగంధ్యసౌకుమార్యాదిగుణగణాదివ్యమంగళవిగ్రహ శ్రీమ
న్నారాయణ అనాదికాలంతద్వాజ్ఞాతస్సంసారేపతితోహం త్వత్కరు
ణామూలకటాక్షసంపాదితాచార్యసమాశ్రయణలబ్ధతత్వజ్ఞాన తయా
నేతః పరంవిధినిషేధరూపాం తద్వాజ్ఞామతినివర్తిష్యే; అనంతాపరా
ధాలయ త్వేయనా నధికారిత్యాత్ జ్ఞానాదివిరహోచ్చనాహముపాయా
న్తరానుష్ఠానాహః, నచప్రయోజనాన్తరపరః; సమ్బుద్ధాదిభిస్త్యామేవ
రక్షక త్వేనాధ్యవన్యామి.

యతోహంత్యచేక శేషః మద్రక్షణఫలఙ్చ శేషిణ స్తవైవ, అత
స్సాన్విత స్త్రీణస్వరక్షణే స్వరూపయోగ్యస్య అకింఛనతయాస్వయ
త్ససామాన్యాయోగ్యస్య మమరక్షాభర శ్శేషిణ స్తవైవమయాచత్య
క్తంభరం పునర్మమశిరసిసాధ్యారోపయేధాః. కిన్తు సర్వసాధారణ్యేన
ఉపాయాన్తరావలంబనేన రక్షక స్త్వమేవ మమోపాయాన్తరస్థానే
స్థితావతనైరపేక్షేణమద్భరం స్వీకృత్యమాంఢాలనూత్నప్రకృతి
వినిర్మోకపూర్వకసవిభూతకభగవదనుభవజనిత ప్రీతికారితకైజ్జుర్యే

ణత్వత్సన్తోమాధాయకం కుర్విర్యసుసన్దభత్ భగవానేవై సంస్వచర
ణారవిన్దశరణాగతిం స్వశేషభూతేన మయాన్వార్థమకారయత్.

అతస్స ఏవమమోపాయః, సత్వియమపి ప్రపత్తిరిత్యచసన్ధాయ
భగవతాభరణ్య స్వీకృతత్వాన్నమమేతః పరమిష్టప్రాప్తయే అనిష్ట
నివృత్తయేవాకిచ్చిత్కర్తవ్యమనశివ్యతఇతి నిర్భరత్వమనుసన్ధాయ
అన్తఃపురపురస్థిన్యాయేన అనన్యోచరైతేతి. ఏవంప్రపన్నస్య ప్రారబ్ధ
బన్ధకీభూతదుష్కృతవిశేషాభావే ఇహాపిరపాయకై జ్ఞర్యసిద్ధ్యతి.

యః పునర్యావజ్జీవం త్వక్ష్ణైర్జ్ఞరైశ్చకనితం మాంకురుష్య,
మాచాపరాధోభూదితిప్రపత్తిదశాయామేవ ప్రార్థయతే; తస్మాపి
తత్ప్రతిబన్ధకీభూతదుష్కృతవిశేషం నివర్త్యభగవానేపనిరపాయేషు
కై జ్ఞర్యేషు తన్నియచ్ఛతీతిప్రపత్తిశాస్త్రాగ్నిష్కమఽఇత్యాహుః.

నను, ఆనుకూల్యసజ్జల్పదయః కింనన్నిపత్యోపకారకాః ;
ఆరాదుపకారకావా ; నాద్యః, కరణశరీరనిష్పాదకత్వవిరహాత్, త
త్సంస్కారకత్వాభావాచ్చ; అవఘాతాదీనాంహి తుషవిమోచకాది
ద్వారా స్తియాగనిర్వర్తకత్వమ్; ప్రోక్షణాదీనాంఘృతాదృశప్రహీనం
స్కారకత్వమ్.

నచానుకూల్యసజ్జల్ప ప్రాతికూల్యవర్జనయోరభావేనమాం
హింసివ్యతీత్యేవేతి బుద్ధ్యానిష్ఠేపేనప్రవర్తేతేతితయోః కార్పణ్యవిర
హేఅధికారాప్రతిసన్ధానానైష్ఠ్యల్యశజ్ఞయానప్రవర్తేతేతితస్యసత్య
వ్యధికారప్రతిసన్ధానే విశ్వాసాభావేనైష్ఠ్యల్యశజ్ఞానమ్భవాత్, వి
శ్వాసస్య “అప్రార్థితోనగోపాయేత్” ఇతి ప్రార్థనావిరహే నిష్కేసస్య
నిష్ఠలత్వాన్న తత్రప్రవృత్తిస్సాన్యదితిప్రార్థనాయాశ్చనిష్కేపనిర్వర్త
కత్వాత్సన్నిపత్యోపకారకత్వోపపత్తిరితివాచ్యమ్.

ఈదృశరీత్యాసన్నిపత్యోపకారక త్వాభ్యుపగమేప్రయాజాది
నాఃసంపితదాపత్యే; నహిప్రయాజాద్యభావే దర్శపూర్ణమాసాఫలం
సాధయత ఇతి, యదిసతదభావేతాభ్యాం ఫలాసిద్ధిరజ్యోజ్ఞానప్రాప్త్యే
తిప్రభుసద్వత్సోపకారోద్దేశేనైవ తద్విధానానశ్యన్బావాదారాదుప
కారకత్వం తేషామిత్యుచ్యతే, తతోత్రాప్యానుకూల్యసంజ్ఞల్పప్రాతి
కూల్యవర్జనగోప్యత్వసరణ విశ్వాసమహత్త్వానామస్తరేణాజ్ఞత్వావ
గమం సతదభావే నైష్కల్యజ్ఞానసమ్భవఇతితుల్యమ్.

అథలోకే ఆనుకూల్యాదిరహితే రక్ష్యత్వాదర్శనాత్తదభావే
ఫలాసిద్ధిజ్ఞానా; నతుప్రయాజాద్యభావేఫలాసిద్ధిః ప్రమాణాస్తరా
వగమ్యేతి విశేషఇతిచేత్ ; కృతంతర్హ్యద్వానుకూల్యాదివిధానేన,
“ప్రపత్యేత్వచిదప్యేవం పరాపేక్షానవిద్యతే” ఇతివచనైస్సహకారి
నైరరక్ష్యప్రతీతేస్తద్విధానమావశ్యకమితిచేత్, తస్మిన్కథం ప్రవృ
త్త్యుపయోగిత్వమ్; తథాపిచప్రవృత్త్యుపయోగిత్వమానుకూల్యస
ంజ్ఞల్పప్రతిసన్ధానవైవస్యాత్; ననావిశ్వాసాదివత్ప్రవృత్త్యుపయో
గితావచనసిద్ధా.

అతికారుణికానాం ప్రతికూలవిషయేపిరక్షకత్వదర్శనానై ౨
ష్కల్యశక్త్యామాత్రమేవేతిచేత్, తథాప్యానుకూల్యసంజ్ఞల్పాదీనాం
విశ్వాసోపయోగిత్వమేవస్యాత్, నన్యాసోపయోగితా; యద్యప్యను
కూలాన్రక్షతీతివిశ్వాసోవినాప్యానుకూల్యంసమ్భవతి; తథాప్యనుకూ
లాన్నోరక్ష్యతీతివిశ్వాసోనభవత్వేన.సపవహి ప్రవృత్త్యుపయోగీ
విశ్వాసఇతి;

ననుప్రపత్యేరుపాయాపాయసంసర్గాసహత్వవిశిష్టాయాఃఫలోద్దే
శ్యకత్వవిశిష్టాయా విధానాత్తదుపయోగిత్వమానుకూల్యాదీనామ్,

తాత్కాలికపాయనివృత్తిర్ని ఆనుకూల్యసంకల్పాదిసాధ్యా; ఉపాయాంతరనివృత్తిః కార్పణ్యేన, తత్ప్రత్యాశానివృత్తిర్మహావిశ్వాసేన; పురుషార్థత్వాపాదకత్వాత్ గోప్యత్వసరణస్య, పురుషార్థోద్దేశ్యత్వం గోప్యత్వపరిణేనేతి విశిష్టకరణశరీర నిర్వర్తకత్వాత్, అక్లానాంసన్నివత్యోపకారక తేజిచ్ఛేన్న, తాదృశప్రపత్తివిధానాసిద్ధేః.

అస్తి (౧) “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ” (౨) “సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య” (౩) “ముముక్షుర్వైశ్వరణమహంప్రపద్యే” ఇత్యాదికః, తాదృశోవిధిః; సర్వధర్మాచిత్త్యత్రవిశిష్టవిధిపక్షస్యాపి స్వీకారాత్, మన్తాశ్రామస్వప్రాప్తార్థత్వే విధాయకతాయాశ్చతశోక్తికారాదితీచ్ఛేన్న, ఉపాయసంసర్గాసహత్వ విధానస్య తత్కాలే అపాయనివర్తకతయా ఆనుకూల్యసంకల్పాదితీవతత్త్విద్ధే సద్విధివైయధ్యాత్.

నచ, ఉపాయాపాయసంసర్గః ప్రపత్తిప్రతిబంధకఇతిజ్ఞానమప్యజ్ఞమ్, ఋణాక్షాదివిరోధాత్; “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాంస్థితిమాస్థితః” ఇత్యత్రతాత్కాలికోపాయాపాయనివృత్తిమాత్రాప్రతీతేశ్చ; నచమధ్యమాంస్థితిమాస్థిత ఇతిశ్రవణాత్ మధ్యమస్థితి సంకల్పసహకృతతాత్కాలికోపాయాపాయ ప్రవృత్తినివృత్త్యోరేవ తత్రప్రతీతిః; మధ్యమస్థితిసంకల్పస్యాప్యజ్ఞత్వానంతేః.

నచ, అసావానుకూల్య సంకల్పాదీన, ఉపసంహారే అపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాంస్థితిమాస్థిత ఇత్కుక్తివైయధ్యాత్; ఏతేన, “మామేవశరణంప్రాప్య మధ్యమాంస్థితిమాస్థితః” ఇత్యన్వయఇత్యపాస్తమ్; “ముముక్షుర్వై” ఇత్యత్రచమోక్షోద్దేశేనశరణాగతివిధానేపితదుద్దేశ్యక ప్రవృత్తే సద్విషయక కామనామాత్రేణోపపత్తేర్నప్రార్థనాపేక్షా; నచకామనైవప్రార్థనా, విధేయత్వానుపపత్తేః; ఉపా

యాపాయ సంసర్గాభావయోశ్చ కరణశరీరనిష్ఠతా నక్వాప్యాచా
రై ర్విరుక్తా; ప్రతిబన్ధకాభావతాతుస్యాత్.

తథాచయత్రయత్ర స్వతస్సిద్ధః ప్రతిబన్ధకాభావః, తత్రప్రప
త్యాఫలోత్పత్తౌ బాధకవిరహాఞ్చ సమ్భవితస్వభావతైవ సమ్పాది
తాస్యాత్; నచ, అనుకూల్యసజ్జల్పాద్యధీనఏవప్రతిబన్ధకాభావః కా
ర్యోపయోగీతిశక్యంవక్తుమ్; ప్రతిబన్ధకస్త్వైవకారాన్యత్పాదప్రయో
జక త్వేనతదభావేశ క్త్యనగ్నీకారాత్, పురుషార్థోద్దేశ్యకత్వస్యాపి కర
ణశరీరఘటక త్వేచ పురుషార్థప్రార్థనాయుఅపితద్ఘటకత్వాత్, అజ్ఞత్వ
మేవలుప్యేత; అతోనోక్తదిశాసన్ని పత్యోపకారకత్వసమ్భవః; నా
ప్యానుకూల్యసజ్జల్ప ప్రాతికూల్యవర్జనయోర్ని ఔష్టవ్యాత్మగతాపా
య నివర్తకతయా హవిస్సంస్కారకత్వమితియుక్తమ్; నిఔష్టవ్యైవ,
“ఆత్మానంమయినిషీపేత్” ఇత్యాదాద్వితీయయా ఆత్మసంస్కారక
త్వావగమాత్, భగవదధీనఫలాధారత్వయోగ్యతాసమ్పాదకత్వేన
మోక్షసాధనతావాదోపపత్తే.

నచాత్మోద్దేశేనతయో ర్విధిర్ద్వైతే; యేనాదృష్టోపకారక
త్వేపిసమ్సార్గదివత్సన్నిపత్యోపకారకతాకల్పేత, నవాభరన్యా
సమాత్ర రూపాయాంమోక్షాస్య ఫలార్థప్రపత్తావాత్మకోహవిష్ట
మస్తి; కర్తృసంస్కారత్వహవిస్సంస్కారత్వ ఫలిసంస్కారత్వాస్య
తమనిశ్చయకఞ్చనోపలభామహే; నచవిశేషాభావః; నాచార్యనిష్ఠా
యాంతత్సత్వాత్, యదాహ్యచార్యేణ పృథక్ శిష్యముద్దిశ్య ప్రప
త్తిరనుష్ఠీయతే; తదాగురుణాఫలిసంస్కారత్వే హవిస్సంస్కారత్వే
వానానుకూల్యసజ్జల్పః కార్యః, కర్తృసంస్కారత్వేతుకార్యః. కర్తృ
త్వస్య తేనవివాదితే.

వపనాగివత్సలినంస్కారతాస్వధ్యవసానేతిచేన్న, అజ్ఞప్రధానయోస్సమానకర్తృకత్వస్యాత్సర్గికస్యాబాధాయ హిరణ్యమాలిత్యాదివత్కర్తృసంస్కారకతాయా ఏవాశ్రయితుముచితత్వాత్; సచవపనేపిచాఽప్యేసమానకర్తృకత్వవిరోధస్సాన్యదేవేతితౌల్యమ్; ప్రపృతౌనిశ్చితేకర్తృఫలినంస్కారఽప్యేజాఽప్యేకకర్తృఫలినోచ్ఛేదాత్, తదనతిదేశాత్.

ఇహచ, “నిక్షేపాపరపర్యాయో న్యాసఃపఞ్చజ్ఞసంయుతః” ఇతిన్యాస సామాన్యోద్దేశేన పఞ్చజ్ఞత్వవిభానేన స్వతస్త్రిప్రపత్త్యాఞార్యనిష్ఠయోః ప్రకృతివికృతిభావవిరహాత్, “కృతానుకూల్యసంకల్పః ప్రాతికూల్యంవివర్జయత్” ఇత్యాదౌసమానకర్తృకతాయావచనసిద్ధత్వాచ్చ.

నచైతత్స్వతస్త్రిప్రపత్తిమాత్రవిషయమిత్యత్ర కిఞ్చిన్నానమస్తి; అస్తుతర్హికర్తృసంస్కారవ; వైవగ్రహగేవప్రపన్నస్య గురోస్త్వతఏవ అపాయాన్నివృత్తత్వాత్; తాత్కాలికానుకూల్యసంకల్పవైయధ్యాత్; సచతాత్కాలికానుకూల్యసంకల్పసాధ్యైవాపాయనివృత్తిస్సంస్కారోనియమవిధేరితశఙ్కమ్; అజ్ఞత్వబోధకవచనస్యోభయత్రవ్యాపారికల్పనాప్రసక్తాత్;

ప్రహీనవహస్తీత్యాదౌ తుషవిమోకస్య క్రతుాపకారకతాయానిశ్చితత్వాత్, అవహసనసాధ్యఏవతుషవిమోకస్తథేతినియంత్రశక్యతే; ఇహత్వపాయనివృత్తేః ప్రపత్త్యుపయోగితానమానాస్తరసిద్ధా;

నచప్రోక్షణాదేర్వీహిసంస్కారకతాయా స్సంస్కారస్యచయాగోపయోగితాయాః ప్రకరణసహాయవాక్యేనబోధనవదుపపత్తిః;

అవహసనవిధావపినియమస్య అదృష్టజనకతాయాః, అదృష్టస్యచ
యాగోపయోగితాయాబోధో స్త్యేవేతివాచ్యమ్.

ఆనుకూల్యసంకల్పస్యహియదిప్రపత్త్యుద్దేశేననవిధిః, తద్హి నని
యమవిధిః; యద్యపాయనివృత్త్యుద్దేశేనవిధి స్తస్మి, అపాయనివృత్తేః
ప్రపత్త్యుద్దేశేనవిధిఃపేక్షితః; ఆనుకూల్యసంకల్పేనభగవత్సార్వాత్మ్య
జ్ఞానమూలకత్వనియమావిధేయః.

అథ “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ” ఇతి ప్రపత్త్యుద్దేశేనఉపాయా
పాయత్యాగవిధిః, “ఆనుకూల్యేతరాభ్యాస్తు” ఇతి తదుద్దేశేనఆను
కూల్యాదివిధిః, “అన్తస్థింతోహంసర్వేషామ్” ఇతి ప్రయోజకనియ
మవిధిరిత్యనేకవిధికల్పనాగౌరవమ్. ఉపాయాపాయ నివృత్త్యానుకూ
ల్యసజ్గుల్ప భగవత్సార్వాత్మజ్ఞానాదీనామనేకేషామగ్లతయా ప
ఞ్చాజ్ఞసంయుతత్వోక్తివిరోధశ్చ.

“న్యాసఃపఞ్చాజ్ఞసంయుతః” ఇత్యస్యానుకూల్యద్వందేశేఅగ్లత్వా
నువాదకత్వం ప్రార్థనాం శేతద్విధాయకత్వమితి నైయాస్యమ్; ఫలప్ర
దానోపయుక్తతాయావప “గోప్యత్వవరణంనామ” ఇత్యాదినాబోధి
తత్వేన, అగ్లత్వస్యాభోధితత్వాత్; “ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ” ఇతిచ
నప్రపత్త్యుద్దేశేనఆనుకూల్యాదీనాంవిధిః; నిక్షేపస్యాపితత్రవిధానాత్,

నాపిప్రయోగవిధిః; సాజ్ఞప్రధానేనఫలంభావయేదిత్యాకార
కసాజ్ఞప్రధానవిషయం కార్యమిత్యాకారోవాహినుః; ఇహచాజ్ఞవిశే
షణంప్రధానమితికథమసా ప్రయోగవిధిస్సాన్యత్, ద్వితీయస్త్వాచా
ర్యాణామసభిమతః; ఆనుకూల్యేతరాభ్యాన్విత్వాదినా ఉపకారికధ
నవైయర్థ్యశ్చ తథాసశిస్యా దితి నై తేషామగ్లతా సమ్భవఇతిచేత్,
అత్రాహుః,

“సహిప్రమాణసిద్ధాంతో వికల్పేనవిధీయతే । ఆవశ్యకత్వంప
 ఞ్చనా మనేకవచనోదితమ్” అతోస్తుతావదానుకూల్యసంకల్పప్రతి
 కూల్యవర్జనయోరారాదుపకారికతా.

ఉక్తంహిన్యాసవిశేషివ్యాఖ్యానే ఆచార్యైః; ఆనుకూల్యస
 జ్గుల్ప వత్ప్రతికూల్యవర్జనసజ్గుల్పస్యాపి భగవద్గీతారాపయిక
 త్వేనేతి; సచైవమ్, “ఆనుకూల్యేతరాభ్యాస్తువినివృత్తిరపాయతః” ఇతి
 ఉపకారప్రదర్శనాసజ్జతిః; తస్యనాస్తరీయక ఫలాస్తరప్రదర్శనేన స
 జ్గుల్పస్తుతిపరత్వాత్.

ఉక్తాన్తత్రైవ; ఆనుకూల్యేతరాభ్యామిత్యత్రతుతాత్కా
 లికాపాయనివృత్తిస్సజ్గుల్పవిశేషనాస్తరీయకత్వాదుచ్యతఇతికార్ప
 ãస్యాపి కాదుణ్యోత్తమ్భనార్థత్వకథనాత్, ఆరాదుపకారకత్వంసుగ
 మమ్; గోప్యత్వవరణస్యతు పురుషార్థత్వసమ్పాదకత్వకథనేపి తస్య
 స్వతోప్రయోజకత్వాత్, ఫలప్రదానాపయికత్వమేవపక్తవ్యమ్; వి
 శ్వాసగతమహత్త్వస్యాపి యావజ్జీవం బాధాభావేవర్యవసాసస్య ని
 షేధరక్షాయాంకథనాత్సిద్ధమేవతత్; “కార్పణ్యేనాప్యపాయానాంవి
 నివృత్తిరిహేరితా” ఇతివచనం పశ్చాదప్యనన్యోపాయతాయాముప
 యుజ్యతఇత్యనేనస్తుత్యభమితిదర్శితమ్.

సచపఞ్చనామపివిద్యానుష్ఠానకాలే ఉపయుక్తత్వోక్తిమా
 త్రంసన్నిపత్యోపకారకత్వసాధకమ్; సన్నిపత్యోపకారిణామపిభిన్న
 కాలీనత్వదర్శనాత్, ఆరాదుపకారిణామపిప్రధానకాలీనత్వదర్శనా
 చ్చ; అధవాపునరస్తుసన్నిపత్యోపకారిత్వమేవ, గోప్యత్వవరణవృత్తిరి
 క్తానాం చతుర్థాముపాయాస్తరసంసర్గనివృత్త్యనుచిత చరితాభిసద్భివి
 రామశక్త్యానివృత్తీనాంచేతనగతానామేవద్వారత్వకథనాత్; ఆరా

దుపకారిణాంహి అపూర్వస్థానీయసహకారిభూత భగవత్ప్రీతిజనకత్వ మేవ; తేషాంజ్ఞకర్తృత్వసంస్కారత్వం కరణసంస్కారత్వంవా.

సచైవమానుకూల్యసజ్కుల్పాది శూన్యవిషయోపి ప్రపత్త్యుచ ప్తానస్యసాఫల్యప్రసక్తః. ఇన్యత్వాత్; నహి, పశుమనుష్యసత్త్వాదీ నానిరుక్తానుకూల్యసజ్కుల్పాదినవ్యవహారః, “ననుభోన్యత్తపతితాభిశస్త క్రూరనాస్తికాః | నానధికానచాజ్ఞాతాః కర్తవ్యా మన్త్రగమినః” ఇతిమన్త్రదాననిషేధస్య తదుద్దేశేనప్రపత్త్యనుష్ఠాననిషేధే తాత్పర్యాద్వా; సతథాధికారివిషయ ఏవాచార్యకృత ప్రపత్త్యుచపానస్య మోక్షహేతుత్వాత్.

అన్యథానిరవధికదయాలోః కన్యచివాచార్యస్యసంస్కారక ప్రపత్త్యనుష్ఠానే సర్వేషామప్యేకదైవముక్తిప్రసక్తాత్; గురోశ్చప్రాప్తిర్ధన్యాప్త్యానుకూల్యసజ్కుల్పస్య తత్కాలేనసన్ధానం సమ్భవత్యేవ.

సహిన్యతన్త్రప్రపత్తావసీనర్వత్రితత్కాలవర భగవత్సార్వాత్సల్యజ్ఞానమూల ఆనుకూల్యసజ్కుల్పస్సమ్పాద్యతే; కిన్తుతదనుసన్ధాన మాత్రంతత్కాలేనియతిమ్; అతఏవసాక్షాన్మహానమానుకూల్యసజ్కుల్పాద్యధానుసన్ధానేనసహగురుపరమ్పరోపసత్తి పూర్వకద్వయవచన ముఖేనస్వరూపఫలసమర్పణగర్భభరిన్యసానుష్ఠానరూపమిత్యుక్తమ్; కథమన్యథాసాజ్ఞప్రపదనస్య సకృత్కర్తవ్యత్వోక్తిః; గోప్తృత్వవరణన్తుతత్కాలవరసమ్పాద్యమ్.

యదిపునస్సాజ్ఞేత్యత్రలిక్తశబ్దః - ఆసాధారణాజ్ఞపరః; సాధారణాజ్ఞసహితతదనుష్ఠానప్రకారస్తునరదాచార్యోక్త్యాన్యస్ఫుటికృతఇత్యుచ్యతే; తథాపిసిద్ధస్థలే తదనుసన్ధానరూపమేవన్యాయాదవధార్యః;

అస్తువావినిగమనావిరహాత్ , కర్తృభూభయసంస్కారకత్వమ్; స
ర్వానుపపత్తిపరిహారేణ వచనసిద్ధమజ్గత్వం నహతవ్యమిత్యాచార్యా
ణామాశయఇతి.

ఆకరానుయాయినస్తు, అజ్గశబ్దశ్చాస్త్రకానైః పరోద్దేశ్యకకృ
తికారకత్వేన విహితేన క్షేతితఇతి, ఏతావన్నాత్రేణసనర్వత్రసపవార్థః
ప్రత్యేతవ్యః; కిన్త్వవయవవాచ్యోయమజ్గశబ్దః అప్రధానేలక్షణయా
ప్రయుజ్యతే; తథాచ“ఉపాయాపాయసన్త్యాగీ మధ్యమాంస్థితిమాస్థి
తః” ఇత్యానుకూల్యసజ్గుల్పద్వధీనోపాయాపాయనివృత్తిమతోధి
కారీఇత్యుచ్యతే; మామేకంశరణంప్రజేతి విశ్వాసవిశిష్టస్వీకారోవి
ధీయతే; స్వీకారశ్చప్రార్థనాన్వితోన్యాసః; “మామేవాస్తే” ఇతి ఫ
లనిర్దేశః; అధాధికారోక్తిగమ్యాం స్వీకారోపాయతాం వారయితు
మాహ (షడజ్గమిత్యాదినా)

తముపాయంమామిత్యుక్తం స్వీకారస్య భగవద్గోపాయథా
వనిరూపకతానమ్పాదకత్వాదానుకూల్య సజ్గుల్పాదిమతాకృతస్యై
తస్య తథాత్వాత్తస్యాధికారత్వముపపద్యతే; అష్టాజ్గయోగతౌలేన
స్తుత్యర్థశ్చాయం షడజ్గతోపదేశః; ఏవంబలజ్గశబ్దేశరణాగతిశబ్దేచ
లక్షణానదూష్యతి; అన్యథామామేవశరణంప్రాప్యేత్యనేనైవశరణా
గతేర్విహితత్వాత్, అప్రాప్తానామజ్గనాం విధేయత్వాదైవరూప్యం
స్యాత్, ఉపాయశబ్దస్యచప్రయోగేలక్షణా.

ఆనుకూల్యసజ్గుల్పద్వధీనాయావప్రొపాయాపాయనివృత్తై
రధికారత్వమితిజ్ఞాపనంబుషడజ్గతోపదేశప్రయోజనమ్, ఆనుకూల్యస
జ్గుల్పద్వధీనాయావోపాయాపాయనివృత్తైరధికారత్వే తస్యైవ

నజ్జత్వోదుర్వారమిత్యతస్తస్యాఽస్య ప్రయుక్తతామాహ (అన్తస్థి తోహమిత్యాదినా)

అధ్యయనసమ్పాదితార్థజ్ఞానస్యైవక్రతూపకారత్వేపి స్వవిధి ప్రయుక్తమధ్యయనం యథానక్రత్వజ్ఞమ్, తథానుకూల్యసజ్కల్ప సాస్యార్థత్వైజ్ఞానప్రయుక్తస్వఫలానుకూల్యా చరణద్వారాన్వతస్త్రీ భగవత్ప్రీత్యర్థ ఏవేజ్ఞానముతుమానుకూల్యం సమాచరేదిత్యుక్తిః, తార్పణ్యస్యోపాయనివృత్తిసమ్పాదకతయా అధికారరూపత్వేఫలభ రన్యాసేతస్యవిషయత్వంనియతమ్; “అహమస్మ్యుపరాధానా మాల యోశ్చిచ్ఛనోగతిః” ఇతి శరణాగతేలక్షణదర్శనాత్.

విశ్వాసస్యాపిప్రవృత్తిహేతుతయాఅధికారత్వేపి విశ్వాసహే తుభూతగుణవత్తాద్యవసాయాత్సక్త్యం భరన్యాసస్యాస్తీతివిశ్వాసస్య విధేయత్వమ్; ఏతద్జ్ఞాపయితుమేవఆచారై ర్యస్తత్రతత్ర విశ్వాసపూ ర్వకత్వవిశ్వాసరూపత్వే ఉభేఽపిదర్శితే, విశ్వాసవదానుకూల్యసజ్కల్ప ల్పదేర్నాన్యవహితప్రాగ్భావిత్వనియమఇతివిశేషో“రక్షిష్యతీతినిశ్చి త్య” ఇత్యనేననూచితః; “పురుషోత్తమం దేవదేవమ్” ఇతిభరన్యాస స్యాపివిశ్వాసరూపతానూచితా; ఏతదభిప్రాయేణైవ “విశ్వాసస్సర్వ దుష్కృతనాశనః” ఇత్యుక్తిః.

ప్రార్థనాన్వితస్తుభరన్యాసో భగవదుపాయభావనిరూపకతా ప్రయోజకఇతి తత్త్వాధాన్యమ్; భరన్యాసస్యచన్వప్రవృత్తిస్వరూప యోగ్యతావిరహరూపతయా వరణాపేక్షయాపిప్రాధాన్యమ్; ఏవఞ్చ స్యాధికారప్రతీసన్ధానస్యాప్యనధికారశక్త్యానివర్తనద్వారా ప్రవృత్తి హేతుత్వాత్ క్షయిదానుకూల్య సజ్కల్పద్వయసన్ధానమ్ ; “ప్రాతి

కూల్యంపరిత్యక్త మానుకూల్యశ్చనంశ్రితమ్ । మయాసర్వేషుభూతే
షు యథాశక్తియథామతి । ఆపాయేభ్యోనివృత్తోస్మి పాతకేభ్యోభ
వోదధా” ఇత్యాదౌక్రియతేభగవదాభిముఖ్యేన; తదనుసన్ధానస్తు ఐహి
కనిరపాయకై జ్ఞర్యస్యాపిఫలత్వేనలిప్సస్థలవ. “త్వదపచరణతస్స
న్నివృత్తోస్మిగాఢంత్వత్సేవై కాధీస్సాన్యమ్” ఇతిహ్యుక్తమ్.

ఆపాయానుత్పలైరివాపాయనాశకస్సృత్యుత్పతైరపిప్రార్థ
నానమ్భవాత్, సతథాన్యత్రప్రవృత్తిర్యా త్వత్సృతేస్సావినశ్య
తు” ఇత్యస్యాసజ్గతిః, ప్రవృత్తిశబ్దః కాదాచిత్కత్వనూచనార్థః; య
థాశ్రుతార్థకత్వే ఉత్తరప్రవృత్తిశబ్దవైరూప్యాపత్తిః; ప్రవృత్తిమా
త్రస్యాజ్ఞాపరిపాలనరూపత్వాససమ్భవాత్, ఉత్తరత్రప్రవృత్తిశబ్దస్యయ
థాశక్తికలిపయానుష్ఠానసూచకత్వాత్, ఉపకారస్సృతిరూపంవా,
తస్యాపిభగవత్కరితత్వాత్; పూర్వాపరాధినాలోకే శరణాగతౌ
క్రియమాణాయాంస్వాభిసంప్రకాశనస్యదర్శనాత్తదనుసారేణవా. అ
న్యథాఅనుకూల్యసజ్గల్పాదీనామజ్గత్వేసి తదనుసన్ధానస్యాసజ్గత్వాద
నిర్వాహః.

అధిద్యయస్య త్పాపాయాకరిణత్వప్రతీతేస్తదర్థమనుసన్ధా
నమజ్గమితితస్యాజ్ఞాజ్గత్వేమానాధాపాత్, శరణంప్రజేదిత్యత్ర ఆను
కూల్యసజ్గల్పప్రతికూల్యవర్జనయోగనుక్తేః; “ఆత్మానంమయినిషీ
షేత్” ఇతినిషేపమాత్రకథనాచ్చ, గుణానాశ్చపరార్థత్వాదిత్యా
యాచ్చ. అథ “ప్రపద్యమానోమాం నిత్యందేవంవాపురుషోత్తమమ్
ఇత్యేవమనుసద్దధ్యాచ్చస్తమానోజితేన్ద్రియః । ఇత్యేవమనుసన్ధాయ
మాప్రపద్యేతనైగతిమ్” ఇతివచనానుసన్ధానస్యాజ్గత్వమ్ ; తస్మ

తథానత్యుత్తరకాలీనాపాయనివర్తకస్మృతి ప్రతిసన్ధానస్యావ్యజ్ఞత్వప్రసజ్ఞత్వం.

ఏవముపాయప్రవృత్తి రాజ్ఞాపాలనత్వానుసన్ధానస్య; తథాసాధుసమర్థితావజ్ఞాజ్ఞతా, అధఃపాద్యజ్ఞత్వచనము క్తేషుసంఘా అక్లాగ్నిజ్ఞానవిభాగమాత్రార్థమ్; సప్రసరిధికసజ్ఞావ్యవచ్ఛేదార్థమ్, తద్విసాధారణాసాధారణభేదేన అక్లాగ్నిభేదేన అక్లాన్తరోక్తసమర్థనమపేక్ష్యమ్, “ప్రపత్తింతాంప్రయుజ్ఞేత స్వాక్లేషఇచ్ఛిరావృతామ్” ఇత్యాదిషూక్తగత్యసమ్మనశ్చ.

నచేదంప్రపన్న స్వాత్తర కాలీకానుసన్ధానమ్; “అనుసన్ధాయ” “ప్రపద్యేత” ఇతివచనాక్షరవైయర్థ్యాత్, పదాస్వారస్యాత్; నిక్షేపరక్షయోగ్నాప్రయోగప్రతిపాదనేతిచకూల్యసజ్జల్పప్రాతికూల్యవర్జనాభ్యామపాయజాతే ద్విరతత్వాభీసద్ధిత్వధికారకోటావేవనివేశితమ్; సతుభగవదాభిముఖ్యేన తత్ప్రకాశనమప్యక్తమ్; అతఃపాయాపాయప్రవృత్తి సామగ్రికాలీనతత్ప్రతిబద్ధాప్రయోజకానుకూల్య సజ్జల్పద్యుపలక్షితస్యాధికారఇతి నావశ్యమవ్యవహిత పూర్వక్షణేతదపేక్షా. అతఏవ తత్రతత్రతద్ధ్వారాపాయనివృత్తికథనమ్; ప్రాతికూల్యవర్జనస్యాభిసద్ధివిరామాపాయ నివృత్త్యన్యతరరూపత్వే పూర్వకాలేపితదపేక్షితమేవ. ఏతదభిప్రాయేణైవ “ప్రాతికూల్యం వివర్జయన్” ఇతి వర్తమానతోక్తిః. అధికారినమ్భావితస్వభావత్వ మధికారనియతత్వ మవఘాతస్వేదవన్నాన్తరీయకతోక్తిశ్చ శరణాగతిఫలాప్రయుక్తత్వసరా.

యది పునస్సమ్భావితస్వభావత్వం ప్రాయశస్సహచరితత్వరూపమ్, తదా (౧) “మిత్రభావేన” ఇత్యాదిపపనావగతభగవత్ప్ర

భావపర్యాలోచనాబలభ్యుదయందాధికార్యవృత్తిత్వపరమ్. సచ, అపాయనివృత్తేరస్యధికార త్వే ఇచ్ఛామాత్రాధికారత్వ ప్రవాదవిరోధః. తస్మాహితాగ్నిత్వాద్యధికారాంతరవాప్యవర్తనపరత్వాత్.

అన్యథా ప్రాతికూల్యాభినన్ధిమతాపి కృతప్రపత్తిర్భగవత్ప్రభావాత్ప్రతికూల్యాభినన్ధిం నివర్త్యఫలతీతి క్వచిదపాయనివృత్తేరనావశ్యకత్వప్రతిపాదనమ్; స్వరూపజ్ఞస్యభగవదనభిమతనివృత్తేస్సవ్యతస్సిద్ధత్వాత్, తత్ర నావశ్యం నక్తన్యతే త్యుపాయనివృత్తిరేవాచార్యైః ప్రాయశః ప్రతిపాద్యతే. సచనాన్యపి తదైవ దృశ్యస్తే. అత ఏవ ద్వయస్యానుష్ఠేయార్థమాత్రప్రతిపాదకత్వాదానుకూల్యసజ్జల్పాదేస్తత్రప్రతిపాదనేపి సహతిః. అత ఏవ భగవత్సరాజ్ఞుశయామునభావ్యకారాదిభిరపి నానుకూల్యసజ్జల్పాద్యుక్తమ్.

విభీషణేనాపినతత్కాలే ఆనుకూల్యాదిసజ్జల్పః ప్రతిసంహితః. రావణాయాపి హితోపదేశాత్, దూతవధనిరాకరణాచ్చ, (౧) “ఆత్మానం సర్వధారక్షుపురీషేషాంసరాక్షసామ్ । స్వస్తితేస్తుగమిష్యామి” ఇత్యాశంసనాచ్చ, అస్తితస్యానుకూల్యసజ్జల్ప ఇత్యేతావదవగమేపి “ఇతఃపరం యావజ్జీవమానుకూల్యేన వర్తిష్యే” ఇత్యేవం విధానుసన్ధానంతేన భగవత్సన్నిహౌ కృతమిత్యత్రమానాభావాత్; ఏవంప్రాతికూల్యవర్జనమపి సహజసమ్బద్ధైశ్చైవ్యపుత్రదారాదిపరిత్యాగాదవసీయమానం సభూతప్రాతికూల్యవర్జనరూపమ్. యద్యపిసాయుధజ్యేపి తదా ప్రతికూలరావణాద్య హింసనాత్తదవగమ్యతే; తథాపి భగవదాభిముఖ్యేనన ప్రాతికూల్యం పరిత్యక్త మిత్యనుసంహితమ్.

(౧) “అనుజో రావణస్యాహం తేన చాప్యవమానితః॥ భవంతం
సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణంగతః” ఇతి పునస్త్రైలోక్యరావణా
నుజావరత్వాన్ముక్తిచక్రవర్తి నాశేనాపి హితోపదేశసాత్రాపా
త్రవివేకశూన్యతయా స్వభృత్యముఖేన పరిభావితత్వాచ్చ, అపరా
ధాలయోష్యహం అనాలోచిత విశేషాశేషలోకశరణ్యతయా భగవ
ంతంత్యాం శరణం ప్రాప్త ఇతి భగవన్స్థానాపరంకృతజ్ఞకృత్యమిత్యేభ
యప్రదానసారేవ్యాఖ్యాతమ్;

యద్యపి పూర్వతరస్థే “తమహం హేతుభిర్వాక్యైః” ఇత్యా
దినాస్వానుకూల్యమనుసంహితమితి ప్రతీయతే; తథాప్రద్యతసాల
శైలానాం వానరాణా మస్మాన్మహన్తు మభ్యేతీత్యుక్తవతస్సుగ్రీవస్య
శక్త్యానివృత్తయేతదితి, “సుగ్రీవంతాంశ్చ సమ్ప్రీత్య” ఇత్యుక్త్యావ
గమ్యతే; (౨) “రావణో నామద్వీపత్వైః” ఇత్యారభ్య “దానవచ్ఛా
వమానితః” ఇత్యన్తేన అపాత్రే హితోపదేశేన పరిభావితోక్త్యా,
(౩) “స్వరేణమహతా” ఇత్యార్తస్వరేణ, క్షీప్రమితి త్వరాతీతయేన,
(౪) “వరాదశ్చ సహానేష ఇతోస్యభయమాగతమ్” ఇతి శరణ్యో
క్త్యాచకార్పణ్యం సూచితమిత్యభయప్రదానసారే.

నచేయం రాజ్యాగ్ని ప్రవత్తిః లోకమర్యాదానురోధనీనప్రపత్తి
శాస్త్రవశగేతి శబ్దమి. శరణాగతికాలే “త్యక్త్యాపుత్రాంశ్చ దా
రాంశ్చ” ఇతీతరవిషయనై రాశ్యోక్తేః, పశ్చాదపి (గి) “పరిత్యక్తా
మయాలంకామిత్రాణిచ ధనానిచ । భవద్గతం మే రాజ్యం జీవితం
సుఖానిచ” ఇతి సర్వపురుషార్థత్యాగపూర్వకం సర్వభావేన భగవ
ద్వరణ ప్రతిపాదనాచ్చ.

(౧) “రాజ్యం ప్రాప్తయమానస్తు” (౨) “రాజ్యకాంతీచరాక్షసః” ఇతిమారుతిభగవద్వాక్యే-విభీషణవాక్యవిరోధాత్, అన్తరంగస్వాయాత్ ప్రేమపరవశసుగ్రీవభ్రాన్తి శమనాయ రాజసీతిప్రదర్శనవరే; రాజ్యప్రదానస్తు భగవత అనుషక్తికంసకలపురుషార్థప్రదత్వాత్; అతఏవ “రాజానంత్యాం కరిష్యామి” ఇతి భగవదుక్తై “రాక్షసానాం వధేసాహ్యం కరిష్యామి” ఇతి తదనపేక్షయా కైజ్జర్యమేవ ప్రార్థితమ్. రాజ్యమపి భరతకృతిప్రజాపరిపాలనవద్రక్షోనుశాసనాయ భగన్నియమితత్వాత్ కైజ్జర్యమేవ; తదేతత్సర్వం “శాపితస్త్వం సఖిత్వేన కార్యస్తే మమశాసనమ్. ప్రజాస్పంరక్షధర్మేణోత్తరం వక్తుమహంసి” ఇతి మహతాని బంధనేన రాజ్యే భగవతాష్టాపనస్యాస్తే ఉక్తత్వాత్సుగమమ్.

అతఏవపాద్యే “ధర్మాత్మాసత్యసన్ధశ్చ మహాభాగవతోత్తమః | జ్ఞత్వా సమాగతం రామం పరిత్యజ్య స్వపూర్వజమ్ | రాజ్యం పుత్రాంతశ్చ; దారాంశ్చ రాఘవం శరణం యయా” ఇత్యసన్ధప్రయోజనతయా విభీషణప్రపదనం ప్రతిపాద్య, అస్తేచ, “అధోవాచ మహాతేజా రాక్షసేంద్రింవిభీషణమ్ | రాజ్యం ప్రశాధిధర్మేణ మాప్రతిజ్ఞాంవృథాకృథాః | యావచ్చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చయావత్స్తితిమేదిసి | తావద్రమస్వసుప్రీతః కాలే మమ పదంవ్రజ || ఇత్యుక్త్వాధ సకాకుంభస్సాన్వరించుం విష్ణుంసనాతసమ్ | శ్రీరంగశాయినం సౌమ్యమిత్వా కుకులదైవతమ్ | సుప్రీత్యాప్రదదాతస్తైరామో రాక్షసలోచనః | ఇతి భగవతాస్వప్రతిజ్ఞాపరిపాలనార్థం ప్రజాపాలనేనియమ్య, స్వవిరహానహిష్టవేస్వార్వాదప్రేతిప్రతిపాదితమ్.

అతఏవాపాతప్రతీతిరసికా రాజ్యార్థితాం వదన్తి త్యుక్తమాచారైః; అతతనుకూల్య సజ్గుల్పాద్యధీనోపాయాపాయనివృ

స్త్రీమతాస్వాకిభ్యుస్య భగవన్మణానుసన్ధానపురస్కర ప్రాధనాగర్భాధ్య
వనాయః కర్తవ్యఇతి శాస్త్రార్థః.

అత ఏవ పరదాచారైః, “కార్మణ్యాక్షతబద్ధమూలఫలకా
విశ్వాసేలామితా యాచ్ఛా బద్ధు ర్జ్ఞానవవశగానిక్షేపనక్షే పిణీ । సు
సారాన్తవతారితేతనుభృతాం సన్న్యాసనాస్తామిమామచ్చి ద్రామధ
పారయిష్ణుమభయాస్సన్వోఽనిరూఢాజనాః “ ఇతి కార్మణ్యాదిచతు
ష్టయమేవానుసంహితమ్; అత్ర కార్మణ్యవిశ్వాసయోః ప్రచ్యవసా
ధిని భూతోపాయాన్తరనివర్తకతయా మూలఫలకకీలధావేన రూప
ణమ్; యాచ్ఛానిక్షేపయోరభావే ఫలాసిద్ధ్యైరజ్ఞసంక్షేపేణేత్వరూప
ణమ్; సన్న్యాసనాః-భగవానేవ; “ఇమాంసునావమారుహమ్;”
“అచ్ఛిదాంపారయిష్ణుమ్ ” ఇతి శ్రుతిచ్చాయాపన్నోయంశ్లోకః.
సన్న్యాసఃసర్వభరన్యాసాధీనాస్వప్రవృత్తినివృత్తిరితికేచిత్.

సచోపాయాపాయనివృత్తేః ఫలకామనానిమిత్తాన్యత్వాదుద్దే
శ్యత్వా సమ్యుపాదనస్థికారితా; “జాత పుత్రః కృష్ణకేశః” ఇత్యుక్త
వయోవస్తావి శేషసంకారత్రోపపక్షేః.

ఏవశ్చ “త్యజధర్మనుధర్మశ్చ” ఇతి ఉపాయాపాయయోస్త్యాగ
విధానమనన్యప్రయోజనతాయా అధికార త్వేపి “త్యజనత్యాన్యతే
అపి” ఇత్యైశ్వర్యకైవల్యయోస్త్యాగవిధానమపాద్యమ్. ధర్మశ
బన్ధనా ధర్మనివృత్తిపరత్వమిత్యేతద్జాపనాయవా తత్రాధర్మశబ్దః;
అధర్మనివృత్తే స్వతంత్రవిధిప్రాప్తత్వాత్.

సచటనుకూల్యసంకల్పాధీనకృత్యాకరణరూపాపాయనివృత్తేః
కృత్యాకరణరూపతయాతస్యప్రపత్త్యనుష్ఠాప్యత్వాభావేప్రపత్త్యపే

క్షీతత్వం స్యాదితి మహద్వైశసమితివాచ్యమ్. అపాయశబ్దస్య కృత్యాతిలంఘనపరతాయాః “హింసాస్తేయాదయశ్శాస్త్రైఃపాయత్వేనదగ్నితాః” ఇతి వచనానురోధిత్వాత్. ఆనుకూలస్య సజ్జల్పాన్యధ్యమస్థితిరీతా” ఇత్యనుక్తేశ్చ. “మధ్యమాంస్థితిమాస్థితః” ఇత్యుక్తిస్తు ప్రపంచైర్నరమాల్యమానస్యాజ్ఞానేతో ర్షిపాయాన్తగతత్వమితిజ్ఞాపనార్థః.

అతఏవ “ఏతేన వ్యాప్తివిజ్ఞానా త్ప్రసత్తవ్యస్యసర్వతః! ఆనుకూల్యస్య సజ్జల్పత్ప్రతికూల్యస్య వర్జనాత్. హింసాద్యపాయవిరతిరుక్తా సర్వేషు జన్తుషు ” ఇతి వరదాచార్యోక్తి రుపపద్యతే; నిత్యేవరతాయాఞ్చ-త దేవసర్వభూతానుకూల్యం శిష్టతయావ్యపదేశ్యానాం స్వైరదోషతామున్నూలయతి. అన్యథాలోకక్షోభప్రసంగాదిత్యుక్తమ్.

ఆజ్ఞాతిప్రవృత్తివ్యవసాయనివృత్తేర్వా అధికారత్వేపి సకృత్త్యాజ్ఞతాప్రసక్తః. మ స్త్రజస్య స్వరూపజ్ఞానసతః, స్వరూపానురూపభగవత్కైజ్జగ్యరుచిమతః, త్యక్తేతరోపాయానల్పానుకూల్య మాత్రవతో జన్మాన్వీత్యుపరమకారుణి కేన భగవత్తైవపాణ్డుపుత్రవ్యాజేన చ తుగ్ధోపాయశ్చరమశ్లోకేనప్రకాశ్యతఇతిస్వత స్త్రచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే అల్పానుకూల్య శబ్దితాతిప్రవృత్తి వ్యవసాయనివృత్తే రధికారతాకథితా.

యద్యపి తత్రైవ ఆనుకూల్యమ్-ప్రియత్వమ్. తచ్చ “ప్రియో హిజ్ఞానినః ” ఇత్యుక్తమనన్య ప్రయోజనత్వమితి ప్రాగభిహితమ్. తథాపిప్రయోజనాన్తరపరత్వేన భూతానుకూల్య మాత్రలిప్సయా అతిప్రవృత్తివ్యవసాయనివృత్తి సమృద్ధవతీతి తత్ర తథోక్తమ్. “అ

న్యాస్థితోజగన్నాథం ప్రపద్యేతజనార్దనమ్” ఇత్యుత్సాహకారతై
 వప్రతీయతే. సచైవమప్యపాయస్య భగవతస్సాపేక్షత్వ మాయాత
 మితి నైరపేక్ష్యవిరోధః. సర్వముక్తి ప్రసక్తపరిహారాయ అధికారివి
 శేషసాపేక్షతాయా ఆచారై ర్యేవోక్తత్వాత్.

స్వీకారోభగవదధికారః; అనుకూల్యాది స్వీకారఇత్యభ్యుప
 గమాత్; ఏకదేశాన్వయినాన్తు “ప్రణామః కీర్తనం విష్ణోస్మరణం
 వాపి కేవలమ్ । ఏకైకమపిచాంగానాం ప్రపత్తిః ప్రాజ్ఞసంశ్రయాత్”
 ఇత్యాచార్యనిఃసృయైవనిస్తారః. అతఏవాధికారవైకల్యమాశంక్య,
 ఆచారై ర్యిరపిస్వస్వాచార్యః పురస్క్రియతే; అతఏవ“శరణం న్రజేతి
 మాథ్యాద్యుపేమిమనసా విషయాకులేన ” ఇతి విషయాకులమన్త
 తాయా అనధికారాపాదకత్వముక్తమ్.

ఏవంబు, “సాధనం భగవత్ప్రాప్తా సఏవేతి స్థిరామతిః” ఇతి
 నేతరకర్మసాజాత్యేన అంగాజ్ఞివివేకస్యా త్రాప్తేతి, శ్రియం పుర
 స్కృత్య విశ్వాసపూర్వకమాకించున్యం ప్రకాశయన్ భగవన్తముపా
 యం ప్రార్థయిత్వా త్యక్తోపాయవ్యసాయోపరేతేతి, ఏతావానేవ
 నిష్కమః=ఇత్యాహుః.

రక్ష్యత్వానుమతిరూపత్వంబు అస్యాః ప్రపక్షైర్భగవతోరీతా
 పేతాప్రతీక్షితయావస్థానాత్, శ్రుతే “సన్ధాఞ్చయాం సన్ధభే బ్రహ్మ
 తైవరమతే తస్మిన్నుతజ్జేతశయానే ” ఇతి సన్ధారూపత్వకథనాత్,
 అనుమతిరూపత్వ వ్యవహారః.

యోహికదాయం ప్రార్థయిష్యతీతి ప్రతీక్షతే; తంప్రతిప్రార్థ
 నమనుమతిరూపమితి శక్యతేవ్యవదేష్టుమ్; తథావ్యసదేశశ్చానుపా

యతాజ్ఞానార్థః; అన్నిమప్రత్యయనిరపేక్షత్వం “తతస్తం మ్రియమాణస్తాకాశపాపాణసన్నిభమ్ | అహం స్మరామిమద్భక్తమ్” “నష్టస్మృతిరిపి పరిత్యజ్జదేహమ్” ఇత్యాది ప్రమాణైరవగతమ్.

నచ, అన్నిమస్మృతిర్నామ-“వాఙ్మనసమృద్ధితే” ఇత్యాదిభిః, మనఃపరితేః పూర్వంవాగాదీన్ద్రియోపరమప్రతీతేః, తదస్తరాశేజాయమానాస్మృతిః; సాచసర్వేషామావశ్యకేతి; యదిప్రపన్నానామన్యవిషయా, తదా” (౧) “యం యం వాపిస్మరణభావం త్యజత్యస్తేః శేబరమ్” “తథాప్రవీనస్తమసి మూఢయోనిషజాయతే” ఇత్యాదివచనాన్నిదితజన్మప్రసక్తః. (౨) “శరీరచాతనమయేతు కేవలం మదీయమైవనయయా అతిప్రబుద్ధః అప్రచ్యుత పూర్వసంస్కారమనోరథః” ఇతిగద్యవిరోధశ్చ శ్రీవత్సచిన్తామిత్రేభ్యో భాష్యకారైరన్తిమకాలే ద్వయోచ్ఛారణం కృతమితి సమ్ప్రదాయవిరోధశ్చ, తస్మాన్నిమస్మృత్యర్థత్వాత్. యదిభగవద్వషయా, కథంతస్త్వాన్ని మప్రత్యయనిరపేక్షత్వ మితివాచ్యమ్.

యంయం వాపీత్యాదీనాం సామాన్యవిషయత్వేన సావకాశత్వాత్; గద్యోక్తేశ్చ - యేన్నిమస్మృతిమపి ఫలత్వేనాభినన్ధాయ ప్రిపన్నాస్తద్విషయత్వాత్; భాష్యకారైశ్చ సర్వకృతద్వయోచ్ఛారణం నోపాయభూతాన్ని మస్మృతిపరికరతయాభక్తేశ్చాన్ని మప్రత్యయావసానత్వాత్; కిన్త్వస్య భగవదేకభోగస్య శుష్కజిహ్వతామాభూదిత్యనేవాసినఃప్రత్యనుశిష్టత్వాచ్చ.

అథవా, అన్నిమస్మృత్యైర్నైరపేక్ష్యం స్వయత్సాధ్యతన్నిరపేక్షత్వమ్; యోగిసాంహితా; “యంయోగినః ప్రాణవియోగకాలే య

తేనచిత్తే వినివేశయన్తి” ఇతిస్వయత్స సాధ్యాభిహితా. (౧) “కేవలం మదీయయైవదయయా” ఇతిభాష్యకారవచనాత్తు ప్రపన్నవిషయేసా భగవత్సంప్రేకసాధ్యా ఫలీభూతా; (౨) “కాష్ఠపాషాణసన్నిభమ్” ఇ త్యేతదపిస్వయత్స సాధ్యాన్తిమప్రత్యయనివృత్తిపరమేవ. తత్రదృష్టాన్త స్వయోపాదానం స్వతోన్వైత్త్య అనాహితస్త్వతికత్వజ్ఞాపనార్థమ్.

తదుక్తమ్. “కాష్ఠవత్తు స్వతోజేహమనశ్చేష్టావినిర్జితమ్! పర ప్రబోధ్యసంజ్ఞన్తు విలుప్తహృదయంతతః! అశ్రవత్స్వయమన్వైశ్చాప్తి హితస్మరణవర్జితమ్” ఇతి సాధర్మ్యాతిశయద్యోతనార్థ మనేకదృష్టాన్తోక్తిరిత రహస్యశిఖామణి.

యదిపునః కాష్ఠపాషాణసన్నిభమిత్యుపరతమనన్కుస్య హర్ద విశ్రమాత్ స్మృతిరాహిత్యముచ్యతే. తదాభక్తప్రపన్నసాధారణ్యాత్, నకశ్చిదత్ర ప్రపన్నస్య భక్తాద్విశేషఉక్తస్సాన్యతే. ఏవం గద్యోక్తేః; నాడీవిశేషప్రవేశానన్తరభావి జ్ఞానవికాసవిషయత్వే ఉభయోః పూర్వోక్తాన్తరాళావస్థావిషయత్వ మేవోచితమ్.

స్మృతేరన్యవిషయత్వ స్వీకారేపి కాష్ఠసన్నిభత్వోక్తిః, భగవత్సంప్రేకసాధ్యాగౌణ్యేవ; స్మృతిసామాన్యవిరహేమనోను పరమానుపపత్తేః; తాదాత్మికభగవత్సామ్యాత్కారస్తు యదాక్షేత్ర వాసినామపి “దుష్టేన్ద్రియవశాచ్చిత్తం సృజాన్యత్కలుషైర్వృతమ్! తదన్తకాలేనంసిద్ధిం యాతినారాయణాలయే” ఇతియదోక్త స్తదా ప్రపన్నవిషయేకై ముతకసిద్ధః; ఏవం కాష్ఠపాషాణసన్నిభమిత్యన్యవిప్ర మ్భవైకల్య ఫలాన్తరశ్రద్ధావిరహప్రయుక్త నిర్వాహితత్వపరత్వే

మియమాణశబ్దాత్ప్రిక్ తస్యనివేశేప్రపన్నస్య భక్తాద్విశేషసిద్ధా
వపి అనుచితదృష్టాంతకథన పదాన్వయవిపర్యాసదోషాత్, రహస్య
త్రయసారే నిక్షేపరత్నోక్తోపినపక్షః పరిత్యక్తః.

లక్ష్మీతన్త్రప్రహ్యలోచనాయాఞ్చకర్మజ్ఞానభక్తిప్రపత్తీనాం
చ తస్మాణామేవ సాక్షాత్కారసాధనత్వం, సాక్షాత్కారస్యైకస్యై
వమోక్షసాధనత్వం ప్రతీయతే; “నాస్యఃపథాః” ఇతి శ్రుతిరపి సాక్షా
త్కారాతిరిక్తసాధనతా నిషేధపరేతిచ.

“బ్రహ్మనారాయణం మాఞ్చజ్ఞానేనైవాత్మయాద్యతిః ! ప
థానాన్యోస్తివిజ్ఞానాదయనాయవిశ్చితామ్ । జ్ఞానంతచ్ఛవివేకార్థం
సర్వతశ్శుద్ధమవ్రణమ్ । వాసుదేవైకభిషయ మపునర్భవకారణమ్ ।
జ్ఞానేతస్మిక్ సముత్పన్నే విశతేమామనన్తరమ్ । త్రైస్వైరుపాయైః
ప్రీతాహం జీవానా మమలాత్మనామ్ । ఉద్భావయామి తద్దానమా
త్మజ్యోతిఃప్రకాశకమ్ । ఉపాయాస్తేచచత్వారో మమప్రీతి వివర్ధ
నాః । ఉపాయాంశ్చతుర శ్శక్రశృణుమత్ప్రీతివర్ధనాన్ । యైరహంపర
మాంప్రీతిం యాస్యామ్యనపగామినీమ్ । స్వజాతివిహితం కర్తృసాఙ్ఖ్యం
యోగస్తదేవచ । సర్వత్యాగశ్చ విద్యద్భిరుపాయాః కథీతా ఇమే॥”
ఇత్యుపాయచతుష్టయం ప్రకరమ్య,

వర్ణాశ్రమసమ్బద్ధికర్మణో నిత్యనైమిత్తికానభిసంహితఫల
కామ్యభేదేన త్రివిధతాం తత్తదేవతా ప్రకృతీన్ద్రియపరమాత్మనువి
కల్పేనకర్తృత్వసన్నాప్యసం ఫలసన్నాప్యసంసజ్జత్యాగాత్మకకర్మసన్యా
సం తదుపలక్షితోపాయత్వ త్యాగఞ్చ భగవత్ప్రపణిపద్య, చిత్తుర్ల
క్షణం త్రవిధం కర్మోపసంహృత్య, చిదచిదీశ్వరతత్త్వగణనావిచారత

జన్యనిర్ణయాత్మకతాకికచర్చన సమీచినధీరూప ధీనజ్ఞాత్రయసమూహాదూపం సాఙ్ఖ్యం ద్వితీయం సాఙ్ఖ్యవిజ్ఞానమిత్యాదినా సాఙ్ఖ్యమద్భావమాగతా ఇత్యస్తేన విస్తరేణోపపద్యతే,

ఉపాయోయం తృతీయఇత్యాదినా “సమాధిస్సంయమస్తథా” ఇత్యస్తేన సాత్వత్కారసమానాకారావిచ్ఛిన్నజ్ఞానస్తానరూపసమాధిశారీరమానసభేదభిన్నభగవదారాధనరూపద్వివిధసంయమభేదభిన్నయోగముపదర్శ్య, “ప్రథమాయముపాయస్తే” ఇత్యాదినా కర్మసాంఖ్యయోగానాం త్రయాణామపి స్వప్రీతిహేతుతాముపదర్శ్య “శృణూపాయం చతుర్థం మే” ఇత్యాదినా సర్వత్యాగసంజ్ఞకప్రపత్తేర్విధానాత్, తచ్చవిజ్ఞానమ్-“మామేవావలోకయన్” ఇతి భాష్యకారైరిభిహితమ్.

వివేకోన్మః కరణస్య భగవదగ్రాహకాదన్మః కరణద్వ్యవృత్తిః; తత్ర కేవలకర్మణః అన్మః కరణశోధనజ్ఞానసమ్పాదనద్వారావిజ్ఞానసమ్పాదకత్వమ్, సాంఖ్యస్యాపి ప్రత్యక్షసమానాకారజ్ఞానసమ్పాదనాద్వారా; సమాధేస్తు సవిజ్ఞానాదతీవాతి రిచ్యత ఇతి తత్ర తద్దేతుతానోక్తా; సంయమస్యతు వివేకధీజనకత్వమ్. “పాశ్చికాలికమచ్ఛిద్రం కుర్వాణ శ్శతవార్షికమ్ । వివేకజాం పరాం ప్రాప్యకర్మణోస్తైధియంశుభామ్ । ప్రద్యోతమానవిజ్ఞానా నిర్ధూతప్రాకృతోదయాః । సహస్రార్చిషమీశానం లక్ష్మీపతిమనావిలమ్ । క్షేత్రజ్ఞం సర్వభూతానాం వాసుదేవం విశంతి తే ॥” ఇత్యహిరుద్భవ్య సంహితాయాముక్తమ్.

కర్తృణస్సంయమస్య పృథగ్భావస్సాత్వదారాధనత్వాదితి “అహంహి తత్ర విశ్వాత్కావిష్టుశక్తిః పరావరాసాత్వదేవసమారాధ్యా

విష్ణుర్వాపురుషోత్తమః” ఇత్యనేనోక్తమ్. అతో నవిజ్ఞానశబ్దితాన్ని మన్తప్రతిరావశ్యకీతివదన్తి.

భగవన్ముఖవికాసహేతుత్వస్య కైజ్జగ్యలపిణతయా పర సరమునిభిరభిధానాత్, ప్రపత్తేరపి తథాత్వే ఉపాయోపేయాన స్తగతత్వ ప్రతిపాదకస్వతస్ప్రచరషశ్లోకవ్యాఖ్యానే విస్తృతరహస్యాది గ్రంథవాక్యవిరోధాత్, అతిశయితభగవదభిమతిజనకత్వమేవ భగవన్ముఖోల్లాసహేతుత్వం స్వరూపానురూపత్వే హేతుతయా ఉక్తమిత్యేకే,

“శాశ్వతీమమసంసిద్ధిః” ఇత్యాదివచనాత్, అసాధనప్రీతిరూప భగవన్ముఖవికాసఏవానయాజాయతే; యాతుసాధనీభూతాఉపాయ మన్తరేణైతత్కార్యం కరవాణీత్యాకారికాప్రీతిః, సాకేవలం ప్రతిబన్ధకాభావవిధయా ఏతత్ప్రయోజ్య; ఉపేయశరీరాననుప్రవిష్టత్వ స్తుసిద్ధోపాయనిష్పాద్యత్వాభావాత్. స్వీకారేనత్యేవ భగవతస్సిద్ధోపాయకార్యకరత్వాది శిశ్యదీపే ఉక్తమ్.

స్వీకారస్యాపి సిద్ధోపాయనిష్పాద్యత్వ ప్రతిపాదనంతు అసాధనత్వ సాధనార్థమన్యపరమిత్యన్యే.

నన్వస్యాఃప్రపత్తే సకృదనుష్ఠేయత్వాత్, వర్తమాననిర్దేశో సజ్గతః. సకృత్త్వజ్ఞాస్యాః “సకృదేవప్రపన్నాయ” ఇత్యాదిభిరవగమ్యతే; నచ తత్ర ప్రపన్నోద్దేశేనా భయప్రధానవిధానే తాత్పర్యాత్, ప్రపత్తే సకృత్త్వవిధానే వాక్యభేదావత్తే, “సకృదేవాభయం దదామి” ఇత్యేవాన్వయఉచితఇతి సతతః ప్రపత్తే సకృత్త్వసిద్ధి రితి వాచ్యమ్. వ్యసహితాన్వయప్రసక్తాత్, వశ్యాభ్యయప్రసక్తేనభయం

దదామిత్యుక్తే అస్వారస్యాత్, విభీషణవిషయే పాశ్చాత్యభయానా మపి పరిహారదర్శనేన అనుష్ఠానవిరోధాత్.

ప్రసక్తసర్వభయానాం యుగపన్నివృత్తేర్వివక్షితత్వేచసర్వ భూతేభ్య ఇత్యేకశేషనిదైశే నైవతత్సిద్ధే సకృత్పదవైయథ్యాపత్తే శ్చ * ప్రపన్నాయే త్యనేనైవాన్వయాచిత్యాత్, వాక్యభేదస్తుసర్వ భూతేభ్య ఇత్యనురోధాదావశ్యకః, సహి సర్వభూతునిమిత్తాభయ ప్రదానం విధేయపశ్చమి మాశ్రిత్యనక్తుం శక్యమ్. ఉపసర్జనాన్వయ ప్రసంగాత్. అతఃప్రపన్నోద్దేశేన అభయప్రదానవిధిః. యత్ప్రపన్నా యాభయం దదామి, తచ్చ సర్వభూతేభ్య ఇతి విధిరితినత్, ప్రపత్తే సకృత్త్యేపి విధిరస్తు;

యది సవాక్యద్వయతావశ్యకేతి వాక్యత్రయమపి స్వీకర్త వ్యమ్. సవాక్యద్వయ మప్యస్తి, యత్, “సకృదేవప్రపన్నాయ త వాస్మీతిచయాచతే. అభయం దదామి-తచ్చసర్వభూతేభ్యః; న కేవల మసపరాధిభ్య స్సుగ్రీవాదిభ్యః; కేన్త్వాద్ధ్రావరాధిభ్యో రావణవాయ సాదిభ్యోపి” ఇత్యర్థస్వీకారాత్, (౧) “విభీషణోవా సుగ్రీవ యదివా రావణస్సన్వయమ్” ఇత్యుత్తరశ్లోకానుగుణ్యా దితివిభావ్యతే; తదా ప్యనువాదసామర్థ్యాదేవాభయప్రాప్తికామసకృత్తాం ప్రపద్యస్వా పేక్షితం విజ్ఞాపయే దిత్వనగమ్యమానో విధిసకృత్త్వమపి విదధా త్యేవ.

సచైవం (౨) “త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ రాఘవంశరణం గతః || సర్వలోకశరణ్యాయ రాఘవాయమహాత్మనే । నివేదయ

తమాం క్షీణంవిభీషణముషస్థితమ్” ఇత్యుష్టాదశే.(౧) “సతురామస్య ధర్మాత్తా నివహతవిభీషణః । పాదయో శ్శరణాన్వేషీ చతుర్భి స్సహ మస్త్రీభిః|అబ్రవీచ్ఛ తదా రామం వాక్యం తత్ర విభీషణః| అనుజో రావణస్యాఽహం తేనచాప్యనమానితః| భవన్తం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణంగతః| పరిత్యక్తామయాలజ్ఞా మిత్రాణిచ ధనాని చ| భవద్గతం మే రాజ్యం చ జీవితం సుఖానిచ” ఇతి వింశేచ విభీషణే ప్రపత్తేర్ద్విరనుష్ఠాన ప్రతిపాదన మసజ్గతం స్యాదితివాచ్యమ్.

భగవత్తత్పరికరానుమతివిరహే ప్రపత్తిర్న ఫలతీతి “అస్తా హన్తుమ్” ఇత్యుక్తవతఃప్రతి, అష్టాదశే రాఘవం శరణంగన్త మాయాతః, భగవతేష్యే తదర్థం జ్ఞాపయతేత్యే తావన్తాత్ర ప్రతిపాదనాత్, “సఖిత్వం భ్యవైతునః” ఇత్యుక్త్యనన్తరం వింశఏవతదనుష్ఠానాదితికేచిత్.

అన్యేతు అభయప్రదానానన్తరభావిత్యం శరణాగతేరనుచిత మతి పాదయోర్నితనం వృత్తిరూపమ్; “భవన్తం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణంగతః” ఇత్యుపాయం లబ్ధవాన్త్యర్థాత్ భగవద్గుణ శ్లోఘాపరమిత్యష్టాదశ ఏవ ప్రపత్తిరిత్యాహుః.

“సకృదేవప్రపన్నస్య కృత్యం వైవాన్యదివ్యతే,” “సకృదేవ హి శాస్త్రార్థః కృతోయంతారయేన్నరమ్” ఇత్యాదీనిచ సకృత్తేవప్రమాణాని భూయాంసి.

నచ “బహిర్దేవసదనందామి” ఇత్యాదావివానుష్ఠానకాలాభిప్రాయోవర్తమాననిర్దేశః. తథాపియావదాయుషమర్థచిన్తనపూర్వ

(౩౯) మూ;—వతఃమాననిదేశమ్ సత్వమ్ తత్ర యదుత్తజ్జనపా
తు అనుసన్నికైకాక.

క మనుసన్ధేయతయాపచనసిద్ధస్య ద్వయస్య వర్తమానప్రపత్తిప్రతి
పాదకత్వానుపపత్తేః, ఉత్తరక్షణావచ్ఛిన్నవృత్తితావిరహే భూతని
దేశస్య ప్రాయశోదర్శనాత్. “శరణం తే వజమ్” “శరణమభజమ్”
ఇత్యాదావివ బహుతిరోత్తరకాలీనానుసన్ధానోపయోగభూతనిర్దేశ
స్యైవచిత్వాదిత్యతాపహ (వర్తమాననిదేశశమితి)

“ప్రపన్నస్యాపిహి పునదేశహేకర్మకృతేస్థితే । దురితానిపరాం
వృత్తిం దూషయన్తి ముహూర్బలాత్ । అపాయాదుస్తరాప్యేతేదే
హబన్ధనిబన్ధనాః ।” ఇతి న్యాయేన మన్దాధికారిణాం రజస్తమోవశేన
ఉపాయాపాయసంసర్గసమ్భవాత్, తత్రచ, “ప్రాయశ్చిత్తిరియంసా
త్రయత్పున శ్శరణం వ్రజేత్” ఇతి శరణాగతే రేవప్రాయశ్చిత్తత్వే
సవిధానాత్, “ప్రాయశ్చిత్తాత్మకః కశ్చిదుత్పన్నానర్థనాశకః । తమం
శంనై సకుర్వీతమసిషీపూర్వరాశివత్,” ఇతి ప్రాయశ్చిత్తాస్తరనిషే
ధాచ్చ, సత్త్వోద్భవేనానుతాపేజాతే “సకృదేవప్రపన్నస్య” ఇతి
సకృత్కృతాయాః ప్రపత్తేః పునఃకరణాయోగాత్, పూర్వకృతప్రప
దనానుసన్ధానాత్స్థికాపునః ప్రపత్తిరావశ్యకీతి తద్రూపేణాస్య అను
వర్తమానత్వాత్, నాత్యస్తవిచ్ఛేదఇతి వర్తమాననిర్దేశేన జ్ఞాప్యత
ఇతి వ్యాచఖ్యః.

అత్రవదంతి, సప్రపన్నానాం శరణాగతిరేవ ప్రాయశ్చిత్తిరితి
నియమః. అసన్యసాధ్యఇత్యాదివచనానురోధేన ప్రతిపదోక్తప్రాయ
శ్చిత్తా సమర్థవిషయత్వాత్; పునఃప్రపత్తివిధానస్య “ప్రాయశ్చిత్తిరి
యంసాత్ర” ఇత్యత్రపదస్యప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తా సమర్థపరత్వాత్.

అతపశ్చాక్షం ప్రహ్లాపారిజాతే “శక్తప్రతిపదోక్తంస్యా దశ
క్తాశరణాగతిః । ప్రాయశ్చిత్తమిదం హ్యే తన్నిర్నితమసిషిభిః । అనన్య
సాధ్యేసాభీష్టఐతి న్యాసస్యలక్షణాత్ । శక్తప్రతిపదోక్తమప్రాయశ్చి
త్తంహిసిద్ధ్యతి । అన్యథాతిప్రసజ్గస్యా దవైష్ణవగృహశనే । శరణా
గతహస్తుస్యాత్ప్రప్త్యైవపరిగ్రహః” ఇతి,

ఏవం “ప్రాయశ్చిత్తాత్మకః కశ్చిదుత్పన్నానర్థనాశనః” ఇతి
వచనముత్పన్నవ్యాధ్యాదినివర్తక కర్మవిపాకాదిపరమ్. అన్యథా
పునః ప్రపదనస్వీకారేప్యగతే.

నచ, “అజ్ఞానాదధవాజ్ఞా నాదపరాధేషుసత్స్వపి । ప్రాయ
శ్చిత్తంక్షమస్వేతి ప్రార్థనైకై వకేవలమ్” ఇత్యాది స్వీతరనిషేధ
ప్రతీతేః, తేహం సహకార్యంతరాసమపహితప్రార్థనాయాలప్యశక్త
విషయే ఫలావినాభావమాత్ర ప్రతిపాదనపరత్వాత్; అజ్ఞానాదితి
పూర్వాఘవిషయమ్.

ఉత్తరాఘేష్వపి మహాపాతకాదివిషయంవా, స్వల్పనామ
స్తేషవిషయత్వేన ప్రార్థనానపేక్షత్వాత్, యది పునరత్రశబ్దస్యాప్ర
కృతప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తానమర్థపరత్వాసమ్భవాత్ ప్రపన్నమా
త్రవిషయత్వమేవోచితమ్. ఉపాయాంతరాశక్తేః ప్రపత్త్యధికార
త్వేపి తత్తత్పాతకప్రాయశ్చిత్తాశక్తేరప్యనపేక్షితత్వా దితివిశేష
విహితప్రపత్త్యతిరిక్తసాధ్యత్వాత్, స్వాభీష్టస్యలక్షణసజ్గతిః సతిచ
సామాన్యతః ప్రపన్నస్యప్రాయశ్చిత్తనిషేధేన విశేషవిహితప్రాయ
శ్చిత్తాతిరిక్త ప్రాయశ్చిత్తసమ్భవః. ప్రాయశ్చిత్తశబ్దస్య కర్మవిపా
కాదిరూత్రపరత్వేన సజ్గోచారాభావాత్, “ఉత్పన్నానర్థనాశనః”

ఇత్యస్య విభాగ హేతువై జాత్యనూత్రకధనవరత్వాత్, అనర్థశబ్దస్య పాపవరత్వేన కృతపాప ప్రణాశన మిత్యనేనవ్యాఖ్యాతత్వాత్.

ఉత్తింహి ప్రపన్న పారిజాతపవ “ప్రాయశ్చిత్త తిథా ద్వేభా కృతపాప ప్రణాశనమ్ । చాన్ద్రాయణాదికష్టైష్ఠ మన్యశ్చన్ధ్యాన్సనా దికమ్ । అత్రహింసాద్యపాయఞ్చ కామ్యం వైత్రాదికంతథా । ఉపాయశర్కసాక్ష్యాది ప్రాయశ్చిత్తాత్మకం తథా । చాన్ద్రాయణాది కంకర్మ సమర్పాత్తు కదాచన । భావ్యనర్థస్యయశ్కర్మ పరిహారాయ కీర్తితమ్ । సన్ధ్యార్చన పంచయజ్ఞాది తన్ముముముతుభి రాదృతమ్ । నైమిత్తికఞ్చగ్రయణం సీమన్తోన్నయనాదికమ్ । అగ్న్యధానాదికం కార్య మధికారేనతిద్విజైః । నిషిద్ధకామ్యోపాయాఖ్యకర్మాణ్యన్యానినాచరేత్ । ప్రాయశ్చిత్తం విశేషేణ ప్రపన్నస్య యదుచ్యతే । లక్ష్మీతస్త్రేకమలయా నిమిత్తేతుతదాచరేత్” ఇతి.

గురులఘ్వాశ్చ ప్రతిపదోక్త ప్రపదసయో రసాజ్కర్యఞ్చ తత్రైవోపవాదితమ్. “భగవద్ధ్యాయు క్తస్య తద్ధ్యానాచవధిక్రియా । నాస్తికస్యతుమూర్ఖస్య యుక్తంద్వా దశవార్షికమ్ । ఏవం విషయభేదేన గురులఘ్వార్షసజ్జరః॥” ఇతి. ఏవంజ్ఞాన తద్విరోధాత్కేషుచి త్కోశేష్వదర్శనాత్, “కమలదూయదుచ్యతే” ఇత్యనన్తరం “సకృదేవహి” ఇత్యాది తన్త్రవచనపాతస్యైవ యుక్తత్వాచ్చ; మధ్యేక క్తావిత్యాదిక్వాచిత్కం ప్రక్షిప్తమ్.

అతిప్రసజ్గస్తు ప్రపత్తిప్రభానవేదిభిః ప్రాథమికప్రపత్తావినసో ధవ్యః; అనువృత్తాపాయస్యహి “జ్ఞాత్వావ్యపాయహేతుత్వం యః కరోతి విమూఢభీః । భోగఏవహితత్రస్యాన్నిష్కృతిర్నానయాపిహి” ఇతి భగవదనభిమతత్వాతిశయ ఉక్తః; లోకసజ్జిహార్థం వా ప్రతిప

దోక్తానుష్ఠానమ్; శరణాగతేః పరైర్ని శ్చేతుమశక్యత్యేన తదభావేనా
జ్ఞబహిష్కారానివృత్తేః.

అతఏవ బుద్ధిపూర్వేష్యపి ప్రపత్తేరేవసజ్జిహాతి ప్రపత్తి
ప్రతిసన్ధాన కార్యతయా సాధనాంతర నివృత్తిర్వేదాంతాచార్యైరస్య
భిహితా; “ఘాయోపి త్వత్ప్రపత్త్యాప్రశమితకలుషాన్” “అపరాధ
ప్రసక్తేచ పునః ప్రపదనంతుమప్” ఇత్యాదౌచ అసక్యత్ పునః ప్రప
త్తి రేవవర్జితా.

యద్యపి “అపిచేత్పాతకం కింఞ్చి ద్యోగీకుర్యాత్ప్రమాదతః ।
యోగమేవనిషేవేత నాన్యత్కర్మ సమాచరేత్” ఇత్యేతత్ప్రమా
దికవిషయమ్; ప్రామాదికానామ స్లేష విషయత్వేన యోగవిచ్ఛేదో
నకార్యిత్యర్థకం శ్రుతప్రకాశికాయాం వ్యాఖ్యాతమ్; తథాపి ప్రప
త్తిస్థలే ప్రమాదత ఇత్యశ్రవణాత్, “దైవాద్వాయదివామోహాద
చాయస్య పరిష్టవే । భజమానోధ తావేనలక్ష్మీనారాయణాపుభా”
ఇతి దైవమోహశబ్దాభ్యాం జ్ఞానాజ్ఞానకృతయోస్సజ్జిహాత్, శక్త్య
శక్త్యనుప నిబద్ధాచ్చ పునః ప్రపదనమేవ ప్రాయశ్చిత్తమ్.

“తానిసర్వాణ్యశేషాణి పాపాని ప్రశమనయేత్ । పునః ప్ర
పదనేనాశు కర్మభిర్వాపి తత్పరైః । ప్రాయశ్చిత్తస్తు పరమం ప్రపత్తి
స్తస్య కేవలమ్ । కుర్యాత్కర్మాత్మకం వాపి నానుదేవ మనుస్సరన్”
ఇతి భరద్వాజోక్తేః; సామాన్య విశేషాపానుయోగ్ముఖ్యం ప్రాయ
శ్చిత్తం ప్రపదనమేవకార్యమ్; లోకసజ్జిహార్థస్తుసామాన్యఽపాయే
శాస్త్రోక్తమ్, విశేషాపాయే వైభవేష్ట్యాద్యపివాకార్య మిత్యవగ
మాత్.

ఉభయత్రవాపిశబ్దశ్రవణాత్, ప్రపత్తే పరమకేవలశబ్దయో
శ్చనివాచ్చ పాపనిష్ఠాః కర్మణాం ప్రాజ్ఞసజ్జిహహేతుత్వమ్;
ప్రపత్తే రశక్తాధికారత్వ స్వీకారే పరమశబ్ద విరోధావత్తై రతి విభా
వ్యతే; తథాపి తస్యాః పూర్వకృత ప్రపదనానుసంధానయాపత్వాభావః.

సకృదేవేత్యస్య విద్యానరన్యాయ ప్రాప్తావృత్తినివారకత్వే
పివిధిప్రాప్తావృత్త్యనివారకత్వాత్; “సకృదేవ ప్రపన్నస్య కృత్యం
నై వాన్యదిష్యతే। ఉపాయాపాయముక్తస్య వర్తమానస్యమధ్యతః”
ఇతి, ఉపాయాపాయసమ్ముఖ విరహదశాయామేన కర్తవ్యానర
నిషేధాత్.

నచ సమర్థితభరన్యా స్వీయత్వాత్ పునస్సమర్పణా సమ్భవః;
మోక్షార్థభరన్య తథాత్వేపి అపాయ నివృత్త్యర్థభరన్య అసమర్థిత
త్వాత్; సహాయమపాయో మోక్షప్రతిబంధః. ఫలవిశమ్భోపక్లే
శాన్యతరమాత్ర హేతుత్వాత్; నచ, “కృతేపాపేనైవ తా పోవై”
ఇత్యాదిషు స్మరణశబ్దశ్రివణాత్తత్సిద్ధిః. ప్రథమప్రపత్తానపి స్మరణేతి
శ్చివణాత్.

నచప్రాధమిక ప్రవృత్త్యై వాపాయనివృత్తేః పునః ప్రపదనా
సమ్భవః. భక్తేరివతస్యాబుద్ధి పూర్వాఘమాత్ర నివర్తకత్వాత్; పు
నఃప్రవృత్తి విధాన సామర్థ్యేన సర్వశబ్దసంజ్ఞాచన్య న్యాయ్యత్వాత్;
“సభిభేతి కుతశ్చన” ఇత్యాదీనాం భక్త సాధారణ్యాత్; “అపా
యా ద్విరతశ్చత్వత్,” “అథోపాయ ప్రవృత్తశ్చ” ఇత్యాదినా ఫల
విశమ్భు ప్రశీలేశ్చ. అన్యథా పూర్వకృత ప్రపదనానుసంధానస్యా
నై యర్థ్యాత్.

సచటద్భయ నివృత్త్యర్థ ముపాయాన్తరనివృత్త్యర్థః; ప్రాయశ్చిత్తతోష్ఠి విరోధాత్, ప్రపన్నవిషయేష్యపాయానాం నిగ్రహ హేతుతయా భగవత్ప్రపాయాపాపాయ విరోధిత్యస్య శ్రీవచనభూషణ వ్యాఖ్యానాదావభిహితత్వాచ్చ; ప్రారబ్ధనివర్తకత్వం “ప్రారబ్ధస్యాపిభూయసీ” ఇతి విశేషవచనాత్; సచ బుద్ధిపూర్వోత్తరాఘ్న విషయే విశిష్యశిద్ధిద్వచనం దృశ్యతే.

సచ ప్రాగేవబుద్ధిపూర్వోత్తరాఘ్నోద్దేశేనాపి ప్రపత్త్యనుష్ఠానమ్; వచనమన్తరేణాపితథానుష్ఠానేభక్తావపి తత్ప్రసక్తాత్; సర్వైరప్యేనమనుష్ఠాతుం శక్యత్వేన పునఃప్రపత్తివచనస్యనిర్విషయత్వాపత్తే శ్చ; (౧) “కరిష్యమాణాంశ్చ సర్వాన శేషతః త్నమస్వ” ఇతి భావ్యకారోక్తిర బుద్ధిపూర్వమాత్రవిషయా; వినాశవిషయాణామివ పూర్వాఘానాం, అగ్లేషవిషయాణామప్రత్యుత్తరాఘానాంతోమణ ముపపన్నమ్; కరిష్యమాణశబ్దోవాకారయిష్యమాణ పాపారమ్భకపాపపరః. నిమిత్తవతఏవహి నైమిత్తికేధికారః. అన్యథా అన్యైర్జ్ఞేయాధికరణ విరోధాత్.

సచైవమపి సర్వైరేవమేవ ప్రపదస్యకర్తు శక్యత్వాత్. పునః ప్రపత్తివచనస్యనిర్విషయతా, పాపారమ్భకపాపనివృత్తే స్వతః ప్రయోజనత్వాభావేన కామనానవశ్య మ్భవాత్, ప్రత్యుత్తర అగమ్యాగమనాదిజన్య సుఖవిరోధిత్యేన ద్వేషస్త్రివసమ్భవాత్; శాణ్డీలీవృత్తాన్తాదౌచ, జ్ఞానవత్కృత స్యాస్య పాయస్య భగవన్నిగ్రహ హేతుతా ప్రసిద్ధేతి శ్రీవచనభూషణాదాస్ఫుటమ్.

సచ, (౧) “పరిహరమధునూదన ప్రపన్నాన్” ఇత్యుక్త్యా ప్రపన్నస్య బుద్ధిపూర్వాఘాతేప శ్చజ్ఞానీయః. ఉపాసకేష్వపి యమి

శ్వత్వాభావశ్రవణాదుపక్లేశా దీనాశ్చ అత్రాపిసమ్భవాత్; రహస్యామాయే “ఇహైవకేచిదుపక్లేశాభవన్తి” ఇతి సామాన్య నిర్దేశేన ఖిజ్జత్వాద్యక్తిరుపలక్షణార్థేతి జ్ఞాయతే; తేనజ్ఞానమాద్యభగవదనుభవసంజ్ఞాచ విచ్ఛేదభగవద్భాగవత కైజ్ఞ్య రసగర్వాబహిష్కారాదయోపి వివక్షితా ఇతి, కేమాశ్చిత్కృతాపరాధా నామ కృతప్రతిసమాధానానాం కాణత్వాద్యదర్శనే పినక్షతి:.

దృశ్యమానానాశ్చ ప్రాప్తికర్మఫలత్వవద్వచనాదపాయ ఫలత్వమవశక్యం వస్తుమితి వైకాంతతః ఫలాభావ నిశ్చయః. రాజాహి కృతాగసస్వపుత్రాన్ స్వయం శిష్యయన్నపి నాన్యకృతాపరాధం సహతిఇతి, కృతాపరాధభాగవతానాదరస్య భగవదసహ్యతాయాం దృష్టాంతకథనాత్; వరవరమునిభిరపి బుద్ధిపూర్వాఘస్యశిష్యాహేతుత్యాక్రీకృతైవ.

రాక్షసేనామపి “భవేయం శరణంహినః” ఇత్యేతిదసస్తరభావ్యపరాధా మారుతికృత వధోధ్యోగనిమిత్త భయజనకత్వేన కృతకార్యాః; అతోనసాగ్వసృద్ధి పూర్వాఘేన అత్యంత మనుగ్రహః. “లఘుర్దణః ప్రపన్నస్య రాజపుత్రాపరాధవత్ । వివేకినాం ప్రపన్నానాం ధీ పూర్వాగస్య నుద్యమః । మధ్యానామను తాపాది శ్శిక్షా కఠినచేతసామ్” ప్రపత్తి ప్రతిసన్ధానం త్వాపై రుపదిశ్యమానం ప్రామాదికవిషయే ప్రాయశ్చిత్త పృవృత్తి నివృత్త్యర్థం, బుద్ధి పూర్వవిషయే పునఃప్రవృత్త్యతిరిక్త ప్రాయశ్చిత్తనివృత్త్యర్థం వా; బుద్ధి పూర్వాఘస్యాపి సర్వశబ్దార్థాంతః ప్రవేశకథనమ్; తదపి సర్వభాఫల ప్రాప్తినిశ్చయేనోచ్యతే చ సతయా యోజ్యమితి,

అత్రాహుః, దాశరథ్యనుయక్తేన భగవతా భాష్యకారేణ ప్రపత్తేః ప్రార్థిభివర్తకత్వేనా శుచ ఇతి సమాణాదర్శితమ్; అనార్తస్యప్రార్థ దేహే శోకాభావాత్తదనువృత్తిః, ఏవంశ్చశోకజనక సర్వపాపనివర్తకత్వం ప్రపత్తే స్సమృద్ధిపన్నమ్. యది సమ్భావ్యమానే నాపి బుద్ధిపూర్వోత్తరాఘేన సజ్జాతశోకః, తదపి క్షమస్వేతి ప్రార్థయతే, తదాతదపి భగవాన్ క్షమతపన; అతపనభాష్యకారైః “కృతా క్రియమాణా కరిష్యమాణాంశ్చ సర్వానశేషతః క్షమస్వ” ఇతి ప్రార్థితమ్; అబుద్ధి పూర్వకాణ్య పృత్రరాఘాన్య కృతాస్యేన.

సచావశ్యం నిమిత్తస్య తత్కాలీనత్వాపేక్షా; “ఎవ్వాగ్ను మేకాదశకపాలం నిర్వపేజ్జనతామేవ్యన్” ఇత్యా దాభవివ్యజ్జనతాగమనస్య వైమిత్తిక ప్రయోజకత్వాత్; నాపినిమిత్త నిశ్చయపన; తథా ఉపరాగశక్యయాపి స్నానాద్యాచరణాత్, “సంవత్సరస్యైకంవాపిచరేత్త్రచ్చగ్ద్విజోత్తమః! అజ్ఞాతభుక్తశుద్ధ్యర్థమ్” ఇత్యాదావభావాత్; స్మర్మశక్యయాపి శిష్టేస్సాన్నా చరణాత్, బహ్వాయాససాధ్యస్థలీయ నిష్కమ్మప్రవృత్తే పునర్నిమిత్త నిశ్చయోపేక్షిత ఇతి నైష్యస్మహాపాతకాదిశక్యయా తత్తత్ప్రాయశ్చిత్తానాం నిత్యమనుష్ఠానప్రసంగః.

వస్తుతోనపాపేనిమిత్తే ప్రపత్తిస్తన్నివృత్తికా మనయాత్వనుష్ఠిత ఇతినాత్ర తత్ప్రసక్తిః; ఆవాహితా దేవతాయాగాకరణేకుప్యేదితి, వన్నేహ కిచ్చిద్బాధకమ్; కరిష్యమాణపదస్య కరిష్యమాణపాపారవృత్తకపాపపరత్వే లక్షణా; పాపాంతరారవృత్తకత్వేన క్రూర్యఖ్యాపనాయవృత్తగుక్తి స్వీకారేవికృతానిత్యస్య తదితిర్క్తపరశ్చేతి.

ణా; నచ భక్తావపితథానుష్ఠానప్రసజ్ఞః; తస్మాన్నియత ఫలకత్వాత్, ప్రపన్నస్థలే భగవత సుర్వేష్టప్రదిత్వాత్; అతఏవహి యావత్పూరితం యావత్తద్దేహం యావత్తత్తత్తణువేతి పృథగ్నానాం మోక్షావధినియమేతదిచ్చాతారతమ్యమేవ సర్వనాక్షికం ప్రమాణ మితి నిశ్చేప రక్షాయాముక్తమ్.

నచపునః ప్రపత్తి నచస్య నిర్విషయత్వాసత్త్విః; సకృదేవప్రపన్న స్వేత్వాన్యరురోధేన “ప్రసజ్యేత హృషీకేణం శరణం శ్రీవతిం హరిమ్” ఇత్యాదేరితతస్యప్రపత్తిత్రిసంధాననూత్రపరత్వాత్, తద్విధేశ్వప్రాయస్చిత్తాంత నివృత్తిమాత్రిపరతాయాః, సాయశ్చిత్రాత్మకః కశ్చిదిత్యాది వచనాంతరానురోధేనాశ్రయశాత్ ;

సచైవమనుతాపాదివైయర్థ్యమ్; ప్రాతికూల్య వ్యవసాయనివృత్తేన హృధికారిణాయదివాసనాబలాత్ కదాచిద్బుద్ధిపూర్వాణిపాపానిభవంతి తదాతాన్యసింహవ్యా నీతిప్రాధికతే, భగవతాతతోస్థివ్యమ్ యదిచనాస్యానుతాపస్యాన్నాసౌ ప్రాతికూల్యవ్యవసాయాన్నివృత్తిత్వత్వగధికార్యేవాసా; అతిఏవ, అచారానస్తరమనుతాపానుదయే జ్ఞానమేహనుశ్చిన్నం వేదితవ్యమితి వేదాంత వేద్యేముక్తమ్. ఏతేన (౧) ‘నావింతోదుశ్చరితాత్’ ఇత్యాది శాస్త్రవిరోధప్రసంగోపి నిరస్తః.

సహినుయాబుద్ధిపూర్వం పాపాన్యనుష్ఠాస్యన్తే; తానిచభవతాత్ నవ్యానీతుక్తోపిభగవాక్షమతే. తస్యప్రపత్తికాలేషి ప్రాతికూల్యవ్యవసాయనివృత్తిభావేన అసధికారిత్వాత్. కిన్తుప్రాతికూల్యవ్యవసాయనివృత్తిస్థాన తక్రొపయాచితా; అధ్యాత్మికూరప్రకృతిసంసర్గశాత్ కదాచిద్బుద్ధిపూర్వకాపరాధోత్పత్తే కథమితిసర్వ

జ్ఞసాక్షికంశోచతా యదికదాచిత్స్యుః, తాస్యపిక్షమస్వేతి ఈష్య శిష్య చాధికారిణోనుతాపోజాయత ఏవ.

యస్యకృతేనానుతాపస్తస్య పునఃప్రవృత్తౌ బాధకాభావాత్ అనువర్తస్తపిసలహానినక్షన్తవ్యానితాని. తదుక్తమ్. (౧) “క్షమా సాపరాధేనుతాపిన్యపేయా త్కథంసాపరాధేసి దృప్తేమయిస్యాత్” ఇతి; బుద్ధిపూర్వకపాపారమ్భకపాపనివృత్త్యుద్దేశేనాపి ప్రపదనానుష్ఠానేపునఃప్రపదనవచనస్యనిర్విషయతాస్యాత్. యస్య బుద్ధిపూర్వకపాపేషు నిగ్రహసాధనతాజ్ఞానమ్; తస్యతతవవ తన్నివృత్తీచ్ఛాసమ్భవాత్; యస్యహితజ్ఞస్యసుఖవిరోధితయా తన్నివృత్తౌద్వేషః; తస్యప్రాతికూల్య నివృత్తత్వాభావేన అనధికారిత్యాత్; బుద్ధిపూర్వకపాపారమ్భకపాపనద్యావస్సిననిశ్చితః; అతోనిమిత్త నిశ్చయన్యైస్సవైమిత్తికాధికారిశ్చం వదతాం తన్నివృత్త్యుద్దేశేనాపి నప్రపదనసమ్భవః; నవా తత్రాపివిశిష్యనచనమస్తి. పార్శ్వ నివర్తకత్వవచనానామ్, “ఆర్తానామాశుఫలదా” ఇతి వచనానురోధేన అధికారివిశేషవిషయత్వస్యనక్తన్యతయా వర్తమానదేహసుభ్యుపగచ్ఛతోబుద్ధిపూర్వకపాపారమ్భకపాపనివృత్తిమాత్ర కామనాయాంత నివృత్త్యసిద్ధః.

అన్యథావర్తమాన దేహసుభావ్య దుఃఖహేత్వంశనివృత్తి మాత్రేచ్ఛాయాం తన్నివృత్తేరపి ప్రసక్తేన దుఃఖానుభవితృప్తపనోచ్యేదప్రసక్తాత్. నచబుద్ధిపూర్వకపాపారమ్భకపాపృభిస్తదారమ్భే ఫలవిశిష్టాభవేదతి తస్మాప్యార్తతా; కాలవిశేషావచ్ఛిన్నమోక్షాచ్ఛాయామవిశిష్టత్వాత్; తదభావేతత్కృత విశిష్టభీతస్య తన్నివృత్తి కామనయా తన్నివృత్తానపి ఆశుఫలదత్వోక్తేరేవప్రమాణత్వాత్.

వైరాగ్యాయదుఃఖహేత్వంశోనేశ్వరేణ త్తమ్యతిఇతిశితౌప్రయోజకపాపేపితుల్యమ్.

నచోపాసనస్థలేపి బుద్ధిపూర్వకపాప నివృత్తికామనయా లగ్నప్రపత్త్యనుష్ఠానప్రసక్తిః; భక్త్యుపకారస్యైవతదగ్గతయాపృథక్ఫలా యాతథాత్వాత్, ప్రాయశ్చిత్త రూపాయా నిమిత్తేన త్యేవకరణాత్, కారణపాపనివర్తకప్రపత్త్యనుష్ఠానప్రసక్తేన తౌల్యాచ్చ; ప్రపన్నపారిజాతేచ “తస్మాత్ప్రమాదాద్బుద్ధ్యా వాయత్ప్రపన్నస్యదుష్కృతమ్ | తత్సర్వంశమయత్యాగు శరణాగతిరేవసా” ఇతి ప్రామాదికనివర్తక త్వేనాభిమతాయాః పూర్వప్రపత్తేరేవ బుద్ధిపూర్వకనివర్తకత్వోక్తే శ్చ; ఏతన్ములభూతం “దైవాద్వా య దివామోహాత్” ఇతి వచనమ్.

నచ, అనల్పస్య ప్రామాదికస్యాపి ప్రాయశ్చిత్త సాపేక్షతా; “అపిచేత్పాతకమ్” ఇత్యేతద్విరోధాత్; దృశ్యతేచప్రాగేవబుద్ధిపూర్వకపాపనివృత్తిప్రార్థనా; “తథాప్యత్ర ప్రవృత్తిర్యాత్వత్సత్ప్రతేసానివినశ్యతు” ఇతి, అవగమ్యతేహిలోకప్రార్థనా; చుద్యపిచాత్రాపిస్మృతినాపేక్షత్వప్రతీతిః, తథాపి, త్వత్స్మృతేరితి బహువ్రీహేష్ఠీ; స్మృతి రపితుప్రార్థ్యతే; మాభూత్ప్రాయశ్చిత్త ప్రవృత్తిరితి.

అథవా, “నావిరతోదుశ్చరితాత్” ఇత్యాది శాస్త్రప్రశాత్ప్రీత్యేస్మృతిమదధికారివిషయవినబుద్ధిపూర్వకపాపనివర్తకత్వమ్; ఏవంబు అధికారభూతాయాస్మృతేరపిహేతుశ్చోక్తిరవిరుద్ధా; తథాచ, బుద్ధిపూర్వోత్తరాఘనివృత్తి ప్రార్థనాయాం “య ద్యచుతస్తా మాంస్మరసి, తదాతదపినివర్తయిష్యామి” ఇత్యేవభగవతస్సంభాషణాః.

యస్తస్మిన్ తాపస్సరణే అపి ప్రార్థయతి, తస్య తేజసిసమ్బుదయ త్యేవ. న తు ప్రామాదికవత్సర్వధానిగ్రహానుదయః.

యస్తుపాపారమ్భకపాపనిష్పత్తిమేవ ప్రార్థయతే, తస్యపాపాః శ్చ త్తిరపినాస్తీతి నైతద్విచారావసరః. యేన తు ప్రాక్ న ప్రార్థితమ్, తస్య పునః ప్రపత్తే బాధకాభావఇతి తత్సాధారణ్యాయైవ (౧) “శరణం వ్రజేత్” ఇతివచనమ్; న చైవం పునః ప్రపత్తేఽపి పాపశబ్దార్థతాకథనవిరోధః; ప్రపత్తే సాధనత్వానక్షీకారేణ ప్రాగుపాయత్యేనానుసంహితస్యైవ భగవత అత్రాప్యపాయత్వానుసంధానస్య కర్తవ్యతయా, ఉపాయాంతరేష్వనుపాయత్వజ్ఞానస్య శుద్ధస్మృతిరూపతయా వా పూర్వపునః ప్రయోగనిషేధోపపత్తేః,

యస్య హికర్మణ్యే ప్రాపాయత్వే బుద్ధిస్తస్య పరంకర్మభేదాన్మోక్షోపాయోనుస్మితః; ప్రాయశ్చిత్తన్విదాసం క్రియతే ఇతి మతిః; యస్య పునర్మోక్షోపాయత్వేన వృత్తోభగవానేవ ప్రాయశ్చిత్తం భవత్స్య తిజ్ఞానమ్, తస్య శబ్దం శేన ప్రతినష్టానరూపమితి శక్యతే వ్యుచ్ఛేష్టుమ్. ఏతదభిప్రాయే నైవ హ్యుపాయబుద్ధ్యా కృతా ప్రపత్తిః పాతకతుల్యే త్యుక్తమ్.

ఉక్తశ్చులక్షితస్త్రోత్రేః - “భజమానో ధర్మతాపేవ లక్ష్యేనారాయణా పుభా” ఇతి, న హ్యన్యవ్యావ ర్తకంతత్పదమితి, అసంహితత్వవిషయకత్వమావశ్యకమ్, విశ్వాసాదీనాం ప్రాగేవ సిద్ధానా మనుష్పత్తేః, క్షమస్వేతి ప్రార్థనామాత్రమేవాపేక్షితమితి, “అజ్ఞానాదిధాన్యానా త్” ఇతి శ్లోకేవ్యుక్తమ్. “ఏకైవ కేవలమ్” ఇతి హ్యజ్ఞానం నాధనాన్తరా సంసర్గానుచ్యేతే.

భగవదుపాయభావాననుగుణ కై జ్జగత్సత్తిరి క్త ప్రవృత్తిమా
త్రానన్వయ విషయకంజ్ఞానం స్వయాపయాధాత్మ్యజ్ఞానవతః ప్రాగే
వన్వత్తమితి భరన్యాసప్రాధాన్యా త్పునరుపాయ వరణస్యసర్వపాపశ
ద్భార్థకోటినివేశో రమ్యజామాతృదేవైః కృతః; తతోమోక్షణస్తుత
స్యఫలాప్రతిబంధకత్వసమ్మాదనమ్, ఫలాప్రతిబంధక త్వేపిపాపత్వ మన్వ
యాదపీత్యుక్తాభిమతివిశేషాభావప్రయోజకత్వమ్; గురూణామనుతా
పశూన్యానామనువృత్తానాంప్రాప్తివిరోధిత్యమర్థపశ్చకో క్తమ్; అనా
వృత్తేతు ఐహిక కై జ్జగ్స్య రసవిచ్ఛేద ప్రాజ్ఞ బహిష్కారాదికం
బోధ్యమ్.

తదేత త్ప్రపన్నపాటిజాతేస్సప్తమభిహితమ్, (౧) “ఉపాయా
ధిగమేన్యాధ భ వేదుత్తరపూర్వయోః । అశ్లేషశ్చ వినాశశ్చపాపపు
ణ్యమయాఘయోః । ప్రారబ్ధదేహాణోగ్యస్తువినాదృప్తస్యనశ్యతి ।
పూర్వాఘముత్త రాఘస్తుమతిపూర్వనుష్ఠాత్తరమ్ । ఆదేహపాతాదావృ
త్తమనుతాపవివర్జితమ్ । య తద్విన్నే నాశ్లేషస్సాన్యదన్యన్యాఘస్యయు
క్తతః” ఇతి అనుతాపేపూర్వప్రవృత్తేవ పాపనివృత్తిత్వక్తప్రాయమ్;
“భూయసీ” ఇతి. భ క్తివైలక్షణ్యోక్త్యాతిప్రసంగోనిరాకృతః.

నచభూయసీత్యతో భూయసీత్యర్థో వరదాచార్యణా మభిమ
తః; “ఆర్తానాంభూయసీసాతుప్రారబ్ధమపినాశయేత్ । ప్రవ త్తిర్భూ
యసీయతః॥” ఇతి వ్యాఖ్యానాత్; భగవద్భాష్యకారోక్తిశ్చ “క
ర్మణశ్శోకహేతోస్త్యాం మోక్షయిష్యామిమాశుచః । ఏవం భగవ
తో క్తత్వాదేతద్దేహవిశోచనాత్ । ఆ ర్తస్యసంధ్యోము క్తిస్సాన్యత్ప్రప
త్తిర్భూయసీయతః । దృప్తఃప్రారబ్ధదేహాంతం నశోచతితత్స్వయమ్ ।
దేహాంతే ముచ్యతే నైషా మోక్షకాల వ్యవస్థితిః” ఇతి శ్లోకేస్తాన్మ
లితా.

అతఃపూర్వమేనప్రార్థనాయాం స్మరణమాత్రమ్; తదభావే
 ప్రార్థనాగర్భస్మరణం ప్రపన్నేనానుతప్తేనానుషేయమ్; ప్రతిపదోక్త
 స్తులోకేనజ్ఞిహకామనయాకృతమపి సర్వపాపవిమోచకభగవత్ప్ర
 భావాన్న లేపకమ్; ప్రత్యుతభూతానుకూల్యరూపత్వాదభిమతిసమ్పా
 దకమితి శిష్టతయావ్యపదేత్యై రనశ్యమనుష్ఠేయమ్; శక్తానాంప్రతిప
 దోక్తప్రాయశ్చిత్తకర్తవ్యతోక్తిః వేదానాచార్యాణామేతదభిప్ర
 యైవ; ప్రాగేవబుద్ధిపూర్వోత్తరాశునివర్తనప్రార్థనా నిరాకరణమపి
 పశ్యంతైర్నిరాకరణమాత్రపర మితిసకాప్యనుపపత్తి రితి;

రహస్యత్రయజీవాతౌతుషష్టిప్రబంధనిర్మాతృశ్రీమన్నారాయ
 ణమునిభిరుక్తమ్; “శక్తప్రతిపదోక్తంస్యాదశక్తౌ శరణాగతిః” ఇతి
 వచనానుసారేణ ప్రాయశ్చిత్తవిభాగేపి “అపిచేత్పాతకం కింఞ్చిద్యోగీకు
 ర్యాత్ప్రమాదతః” ఇతియోగినః పాతకసమ్భవే కర్మవ్యతిరేకేణ యో
 గసైవసప్రాయశ్చిత్త త్వేనవిభావపదస్యాధికారిణః ప్రాయశ్చిత్తంపునః
 ప్రపదనమేవ; తథోక్తమ్, “అపాయసమ్ప్లువేనద్యః ప్రాయశ్చిత్తం
 సమాచరేత్ । ఉపాయానాముపాయత్వస్వీకారేప్యేతదేవహి” త
 దాహ, భూయోపీతి;

న్యాసవింశతివ్యాఖ్యానేచ “శక్తప్రతిపదోక్తం స్యాదశక్తౌ
 శరణాగతిః” ఇతి వచనార్థమాహ- ప్రాయశ్చిత్తఞ్చ యోగ్యమితి;
 అస్యాధికారిణస్తుయోగ్యం ప్రాయశ్చిత్తం ప్రపదనమేవ; “అపాయ
 సమ్ప్లువేనద్యః” ఇతివచనాత్. యథాయోగనిష్ఠస్య అపిచేత్పాతకం
 కింఞ్చిదితివిధానమ్; తద్వదత్రాపితాత్పర్యమితి. ఏవఞ్చపదతాం “శ
 క్తప్రతిపదోక్తంస్యా దితిసామాన్యవిషయమభిమతమ్. ప్రమాదతః

తచ కాదాచిత్కేవాసనాబలాయాతే కాదాచిత్కే జ్ఞానకృతేపివర్తత ఇతి చ.

ఏతేన శ్రీవచనభూషణవ్యాఖ్యానోక్తిః ప్రామాది కోపాయ సంసర్గే ప్రాయశ్చిత్తవిధివ్యాఖ్యాతః. ఏత దభిప్రాయేనైవ ప్రపన్నానాం బుద్ధిపూర్వాఘాసన్భువోక్తిరాచార్యాణామ్; బుద్ధిపూర్వశబ్దస్య అనన్తగనుప్యత్తమత్యాత్; న చైవం శ్రుతప్రకాశికా విరోధః, “భగవద్ధ్యానయ్యుక్తస్య తద్ధ్యానాదానధిక్రియా” ఇతి ప్రపన్న పారిజాతగ్రన్థానురోధేన శ్రుతప్రకాశికాయా బుద్ధిపూర్వాఘాకర్తవ్యత్వ మాత్రప్రతిపాదనపరత్యాత్,

అన్యేతు-అజ్ఞానాశక్తిభ్యాం ప్రపన్నానాం ప్రపన్నో సాధన త్వబుద్ధిమతాం శక్తాశక్తివిభాగేన ప్రపదనం ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తం వా అనుష్ఠేయమ్; ఉపాయాంతరేషు స్వరూపవిరుద్ధత్వజ్ఞానవతాం పునస్సిద్ధోపాయాధికారిణాం ప్రపదనమేవ; తాదృశశ్చాధికారిణోనప్రాయశ్చిదానీం లభ్యస్తే; ఆచార్యైరపిహి “అజ్ఞానాత్ప్రపన్నాః అస్మదాదయః” ఇత్యుక్తిమ్. స్వరూపాధ్యవసాయకార్యస్వరూపవిరుద్ధత్వజ్ఞానస్య సాధనాంతరేష్వివ భోగ్యాంతరేష్విదానీస్తనానాం ప్రాయశోనుపలభ్యాత్; అతఆలస్యాదివశాదధికారిణోపి ప్రతిపదోక్తపరిత్యాగేన మాప్రపత్తి మనుతిష్ఠేయు రిత్వ్యత్తమాధికారిణామపి తదనుష్ఠానమిత్యాహుః.

సర్వథా ఉపాయా_పాయవిష్ణువే భగవత శ్శరణత్వాధ్యవసాయ ఇతి ఉత్తరకాలానువృత్తిద్యోతకో_గ్రహమాననిర్దేశ ఉపపద్యత ఇతిధానః,

(౪౮) మూ;— ఉపాయాంతరజ్ఞలిత్ నెళ్లు శెల్లామైక్కుమ్, కాల
తేపత్తుక్కు మినిమైయాలే విడవొణ్ణామైయాలమ్ నడ
క్కుమ్.

ప్రయోజనాంతరాణ్యవ్యాహ (ఉపాయాంతరజ్ఞలితి). వాస
నాంతరాదుపాయాంతరేషూపాయత్వ స్వీకారనివృత్తిర్విశ్వాసానువృ
త్తేః ప్రయోజనమ్; అతఏవహితారిణా, భగవచ్చరణారవింద శరణ
త్వాధ్యవసాయస్య సార్వకాలికత్వమభిహితమ్.

లక్షితస్త్రోత “భూయస్త్వం శృణుస్త్వే పమనసూయేన చేత
సా । శ్రుత్వాచ కురుయత్సేన రతుచాప్యప్రమాదిసీ” ఇత్యైత్తర
కాలికాపాయాస్వయనివృత్తిప్రయోజకవిశ్వాసానువృత్తిరూపరతు
యా అవశ్యకర్తవ్యత్వముక్తమ్; యః పునర్ని పుణతరః ప్రాగేవసాధ
నాంతర సంస్కారమృకకర్మనివృత్తావపిభగవత్తముపాయమవృణోత్త
స్యవిశ్వాసానువృత్తి ర్యధ్యపినోక్తప్రయోజనా; తథాపితస్యభగవ
ద్గుణానుసంధానాశేన కాలతైపభోగాధ్యతేనసమృభవః.

తదుక్తమ్- “సత్తాహేతు సకృజ్జపేన సకలం కాలంద్యయేన
షీఁసన్” ఇతి, “అమృడితోదశతియచ్చ కృతార్థభావమ్” ఇతి చ;
“యావదాయుషమ్” ఇతివచనం తదనుసారిభావ్యకృద్వచనజ్ఞైతద
భిప్రాయమ్. ఉక్తాచ ప్రవత్తేరపి ఉత్తరకాలంఫలతయా ఆవృత్తిర్భర
ద్వాజేన; (౧) “స్వాభావికోస్యసమ్మన్థః పుంసోయః పరమాత్మనః ।
తస్యైవబోధోన్యాసాఖ్యఃప్రధమంయాత్యుపాయతామ్ । స ఏవోప
ర్యుపర్యస్య పరాంప్రీతిముపావహన్ । పృత్యైఖ్యఫలతాంయాతితదే
వామృత ముచ్చతే” ఇతి.

(౪౮) పేర్లొక్కప్పులకాలుమ్ నిన్నెక్కిల్ ఉపాయమ్ నమ్మపుమ్.

నచభగవదుపాయత్వానుసన్ధాన స్యాత్ప్రత్యక్షరకాలవ్యాపితేష్వ
“కృష్ణాఖ్యహేతుషు. సామ్యకృత్” “త్వయ్యేకస్మిన్నపివిజహతోముక్త
వత్సాధనత్వమ్” ఇత్యాదివిరోధః; ఉపాయాన్తరప్రవృత్తి సమ్బాద
కవాసనాయాస్సమూలోన్మూలనేసాధనతాయా గుణాన్తరవదేవభో
గార్థమనుసన్ధానాత్; కథజ్ఞిరసిఫలోఽయోగిన్యా సాధనతా బుద్ధేర
భావస్యైవ “త్వయ్యేకస్మిన్నపి” ఇత్యేతిదర్శత్వాత్. వరదాచార్యా
స్తునదాచార్యైరేవభగవతి సమర్పితభరాణామేవ “త్వయ్యాచార్యై
ర్వినిహితభరాః” ఇతిప్రస్తుతత్వాత్, తేషాం సర్వమపిస్వానుష్ఠానం
ఫలరూపమిత్యాశయఇత్యాహుః; తదాతదభిప్రాయేవపరమైకాన్తిల
క్షణోక్తిరితిధానః.

నతువర్తమాన నిదైశమాత్రేణఫలార్థమేవఅసకృత్ప్రవృత్తిరా
వశ్యకీ తిభ్రమితవ్య మిత్యాహ (పేర్లొక్క-తి) “తథాపునామవిస
మ్భాత్ప్రవృత్తిః ప్రచ్యుతాభవేత్” ఇత్యేతసిహభాష్యమ్. అత్రపలకా
లుమిత్యుక్త్యాసకృత్స్వీకారంసాపేక్షత్వజ్ఞాపనానైరపేక్ష్యోక్తిర్వ్యక్తి
విశేషవిషయా; భగవదుపాయతాబుద్ధిదాధ్యాకాయసాధనతయూతద
నపేక్షత్వపరావా; ఆప్రయాణమనువర్తనేపి సకృత్త్వోక్తిః ఫలకారవ
పరామర్శేనేతి క్వచిదాచార్యోక్తిః.

ఉపాయాన్తరప్రవృత్త్యాదివిరోహాయ విశ్వాసస్యానువర్తనీయ
తాజ్ఞాపనార్థా; “సకృత్ప్రత్యయంకుర్యా చ్ఛాస్త్రార్థస్య కృతత్వా
త్ప్రయాజాదివత్” ఇతిన్యామోహి-భక్తౌ, “సఖిల్వేపంవర్తయన్యా
వదాయుషమ్” ఇతిశ్రుత్యాబోధితోపి ఇహ నిరపనాదః; ఇహాపి,
“మాంప్రపద్యేత సతతం సూక్తేనానేన మానవః | ప్రపద్యమానో

మాంనిత్యం దేహవా పురుషోత్తమమ్ । ఉత్తాయాపరరాత్రేచ పూ
ర్వోక్తమనుచి స్తయన్ । సర్వధర్మాసర్వకామానై హికా ముష్మికా
సపి । స స్త్యజ్యవిధినానిత్యం షడ్విధాంశరణాగతిమ్ । ఆచార్యానుజ్ఞ
యాతుర్యాచ్చాత్మదృష్టేననర్తనా” ఇత్యాదీన్యావృత్తిబోధకాని
ప్రమాణాసిన స్తితిచేత్, ఆవృత్తివిషేధకానా వచనా నామనేకేషాం
సత్త్వేన, ఏతేషాంకాలనియమాభావప్రతిపాదనే ప్రతిసన్ధానాను పృ
త్యావశ్యకత్వప్రతిపాదనే శరణాగతిసామాన్యే త్యాగాదినియమప్రతి
పాదనేవా తాత్పర్యావధారణాత్;

ఏవంపూర్వవాక్యాగ్లోనిరూపితః.

సనుకీమర్థము తరవాక్యమ్. తద్ధినతావదాత్మసమర్పణ ప్రతి
పాదనార్థమ్; శేషత్వజ్ఞానకార్యశరణవరణోక్త్యాతత్త్విద్ధేః; యదేవహి
“శరణంప్రజ” ఇత్యనేన విహితమ్. తదేవ ద్వయేపూర్వఖణ్డేనప్రకా
శ్యతే; తత్రావిహితత్వేతత్ప్రకాశనమనర్థకమ్; శరణం ప్రజేత్యనేనైవ
విధానేన ఉత్తరఖణ్డేన సతత్ప్రకాశ్యమ్; నాపిఫలసమర్పణమ్, ఉక్త
దోషాత్, ఫలబోధకపదాభావాచ్చ; చతుర్థాయుగపత్ఫలసమ్ప్ర
దానతోభయబోధకత్వా సమ్భవాత్.

నాప్యధ్యవసాయప్రార్థనేఖణ్డద్వయప్రతిపాద్యే. ప్రార్థనామ
తేచేవశరణాగతిత్వాత్; ఉపాయప్రార్థనాగర్భితాఫలప్రార్థనాతు ఉ
త్తరఖణ్డార్థఇత్యపి అజ్ఞప్రపత్తినిష్ఠస్యేన ప్రార్థనీయోపాయాంతరాభా
వాత్, ఉపాయత్వస్యోపాయనిరపేక్షరక్షకత్వరూపతయా రియోఘట
కఫలప్రార్థనాయా అపిసిద్ధత్వాత్,

సచన్ద్రంపేక్ష్యౌశః ప్రాక్ష్మాగ్గితః; ఇదానీను ఫలమిత్యస్తి
విశేషః; స్వరూపే ఉపాయనైరపేక్ష్యస్యసిద్ధత్వేనఫలప్రదాన ఏవత
స్యవాచ్యతయా ఫలప్రార్థనాయాఅపి సిద్ధత్వాత్; సచపృథక్కీర్తనే

(౪౨) ఉత్తరవాక్యతైలే ప్రాప్యమ్ శొల్లుకీఱతు.

సశ్యేనసర్వాధికారిసాధారణఫలప్రార్థనాతిరిక్తనైరపేక్ష్యప్రార్థనాస
ద్భావనిశ్చయః; పూర్వవాక్యే ప్రార్థనావాచకపదస్యా స్పష్టతయా
ప్రమాణాంతర పర్యాలోచనాయాం తత ఏవో పాయత్వ ప్రార్థనా
సిద్ధేః.

సచోపాయత్వనిరూపకఫలవిశేషవవాత్రప్రతిపాద్యః ; అ
ధ్యాహృతప్రార్థనా పదానర్థక్యాత్; త్వదేక శేషస్యమమ త్వస్సుఖో
ల్లాపైకప్రయోజనాయారతు, తద్భర స్వదీయఏవేత్యాకారకస్యపూ
ర్వవాక్యోక్తజ్ఞానస్యఅముముక్షువ్యావృత్తత్వాత్; అథాదేవ ఫలవిశే
షసిద్ధశ్చ; రతుభరన్యాసమాత్రమేఽహి సర్వఫలార్థి సాధారణమ్;
పూర్వఖిణ్ణైవ శరణాగతేః ప్రతిపన్నత్వాత్, కృత్సద్వయస్య శర
ణాగతికరణత్వ ప్రతిపాదకవచన విరోధశ్చేత్యతః (ఉత్తరవాక్య
తైలితి)

క్రియాం తత్సమృద్ధిసంవార్థం ప్రకాశయతఏవ; కరణత్వాత్;
సూక్తవాక్యగతాయురాదిపదానామివ ఫలప్రకాశకోత్తరఖిణ్ణస్యా
పికరణత్వం సమృపశ్యేవ. అసిద్ధఫలవిషయకానుసన్ధానత్వాత్ ప్రా
ర్థనాగర్భతోపపత్తిః; శరణప్రపద్యిత్యస్య ముముక్షు ముముక్షు
సాధారణతయా ఉత్తరవాక్యే ఫలవిశేషప్రతిపాదనే సత్యేవతస్యస్వ
రూపయాధాత్మ్యజ్ఞానరూపతాసిద్ధిః.

తావదార్థితిసర్వఫలసాధనతయా శరణాగతేః ప్రతిపాద
నాత్, భరన్యాసమాత్రస్యైవ శరణపదసమభివ్యాహృత జ్ఞానార్థక

(౪౩) ప్రాప్త్యాంతరత్తుక్కుణ్డేనై.

ధాతునాబోధనాత్; పురుషకారపురస్కారస్యాపి ఫలాంతరాధి సా
ధారణ్యసమ్భవాత్, నృసింహవిషయేభీతైర్దేవైః పురుషకారస్య పుర
స్కరణాత్, కర్తార్థ ఫలదేవత్యావనుగ్రహే సమ్యక్తావ్యవిషయ విశే
షాయత్తత్వాత్; రమ్యజానాత్పదేనాదాహృతదివ్యసూరినూక్తిత
వేన విశ్వరూపైవల్యాధినిరపి పురుషకారపురస్కరణప్రతీతేశ్చ; త
థాచ శరణఽదోక్తోపాయత్వనిరూపకం నఫలాంతరమితిజ్ఞాపనాయ
ఉత్తరవాక్యమిత్యాహ (ప్రాక్షేపితి),

నచ, “శ్రీమన్నారాయణస్వామిన్” ఇత్యాది ద్వయవివరణ
మన్తాంతరే, “తవైవాస్త్వహమచ్యుత” ఇతి సిద్ధశేషత్వానుసంఘా
నరూపాత్మ సమర్పణమేనాంతరవాక్యాన్తరాయా ప్రతీయతఇతి వా
చ్యమ్.

“తవాస్మీతిచయాచతే” ఇత్యస్యేవ “తవైవాస్మి” ఇత్య
స్యాపిఫలప్రార్థనామాత్రపరత్వాత్; సహితత్రాపి నిక్షేపః ప్రతిపా
ద్యః; తస్యప్రపత్తిబహిర్భావాపత్తేః; కింతుకారణాభిధానానంతరం స
లాభిధానాచిత్యాద్యాచత ఇత్యేతదనురోధాచ్చ ఫలప్రార్థనాపరత్వ
మేవ.

నచైవంప్రపత్తే స్పర్శఫలసాధనత్వాసిద్ధిః; స్వరూపసమర్పణ
పరత్వేపి భరసమర్పణాద్యుపలక్షణ త్వస్యవక్తవ్యతయా ఫలాంతర
పలక్షణత్వస్యైతత్పక్షే స్వీకారాత్; “శరణఞ్చ ప్రసన్నానాంతవా
స్మీతిచనాదినామ్ । ప్రసాదంపితృహస్తాణామపి కుర్వంతి సాధనః”

ఇత్యత్రతుకాయికవాచికప్రపత్తి వివక్షితే; తవాస్తీత్యస్య - తవర
క్షోస్తీ త్యేనంపరత్వాత్:: ప్రపత్తిశబ్దస్యైవవాచికాభిధానసమర్థ
త్వేపి జ్ఞానప్రాధాన్యాద్భేదేనప్రకీర్తనమ్.

నచతత్ర వాదినామిత్యస్య అపీతిశబ్దబలాత్ వాచికపరతా;
ఇతిశబ్దస్యానుపూర్వ్యాకార సాధారణ్యాత్. అన్యథా, “ఇతి ప్రార్థ
నామతిః” ఇత్యాదావగతే; ప్రపన్నాయేతిప్రయోజనాంతరపర
పరమ్. గోబలీవర్దన్యాయాత్; తవాస్తీతితు అసన్యప్రయోజన పర
మిత్యుక్తావప్యసన్యప్రయోజనస్యాపి ప్రపన్నస్యేవ రత్యుత్తేనప్రప
న్నాయేత్యస్యావృత్తిప్రసక్త్యాత్.

అతవప్రస్తోత్రవ్యాఖ్యానే “తవాహమస్తీతి చయాచమానః”
ఇత్యస్యఫలప్రార్థనాపరతైవ స్వపక్ష త్వేనోపన్యస్తా. తవాస్తీతిస్యామి
త్యర్థకం “కైజ్జుర్యాభ్యేపుమగ్ధే ప్యనుషజతి తదభ్యర్థనా హేతుభా
వాత్” ఇతికైజ్జుర్యప్రార్థనాహేతుభూత శేషత్వానుసన్ధాన పరం
సత్, తత్పరంవా;

ఉత్తరఖణ్డాస్య ఫలప్రార్థనా పరత్వమేవచ సామృద్ధాయీ
కమ్; పూర్వప్రవదనగాధాయాం పరాఙ్ముఖమునిభి రుత్తరఖణ్డా
థాను క్తే: “శ్రీయాచసహితాయా త్వేశ్వరాయార్థయే” “మిథునపరం
ప్రాప్యమేవం ప్రసిద్ధం స్వామిత్యంప్రార్థనాన్చ” ఇత్యాదిభట్టపరాశర
పాదనూక్తిదర్శనాత్; భాష్యకారైరపి విరోధిప్రహాణస్యపూర్వభా
విత్యాద్యైవిక మస్తోపాతక్రమావలంబునేన సమశ్చబ్దార్థం ప్రధమ
తోవివృత్య శేషం పరభక్తి త్యాదినావివృతిమ్. అతిఃఫల ప్రతిపాదన
పరవప్రొత్తరఖణ్డా ఇతిభాషః.

(౪౪) ఉపాయాంతరజ్ఞైః విట్టు చరమోపాయతైః పున్రీనాప్సీలే
ఉపేయాంతరమాన విశ్వ్యకైః వల్యాదికతైః విట్టు ఎత్తయూన
పాప్యతైః అధిక్కిలుతు.

దీపకృదాదియోజనాః ప్రాగేవోక్తాః; ఉత్తరఖణ్డస్యసకలేతర
విలక్షణప్రాప్యపరతాందర్భయన్, ప్రతీపేనసూర్యఖణ్డస్య నిరతిశ
యోపాయపరతామావిష్కూర్వన్, ఈదృశోపాయోపేయ ప్రతిపా
దకతయాద్వయస్య వైభవమపిసూచయతి (ఉపాయాంతరజ్ఞైః ట్టితి)
ఉపాయాంతరశబ్ధో “నరస్య బుద్ధిదౌర్బల్యాత్” ఇతివచనం ప్రత్యభి
జ్ఞాపయతి. తత్తైక్రికవచనమ్—“ఉపాయాంతే త్రయః పూర్వే”
“పూర్వేత్రయఉపాయాంతే” ఇత్యాద్యనురోధాజ్ఞా తా వితినూచ
యితుం బహువచనప్రయోగః.

తత్త్వాగహేతుశ్చ దుష్కరత్వాదిః; దుష్కరత్వ ముక్తం
భాగవతే. “సుదుశ్చరా మిమాంసుస్యే యోగచర్యా మనాత్మనః”
ఇతి; లక్ష్మీతస్తేచ “దేవదేవనతేశక్యాః కర్తుం కాలేన గచ్ఛతా ।
కాలోహి కలయన్నేష స్వతన్త్రోభవదాత్మకః । జ్ఞానంసత్త్వంబల
జ్ఞేష్చ మానూయుశ్చవినికృంతతి । అన్తఃకరణసంస్థాహి వాసనా విష
యాత్మకాః । తత్తత్కాలవశం ప్రాప్య ఘాతయన్తిశరీరీణః । ఉ
దాసీనోభవానేవం ప్రాణినాం కర్మకుర్వతామ్ । తత్తత్కాలాను
కూలాని తత్ఫలాని ప్రయచ్ఛసి । శశ్వచ్ఛాపకరాన్ సర్వానుపా
యాన్ జహతి స్వయమ్” ఇతిచ.

సాపాయత్యభ్రాన్తిక్తమ్. “అపాయా బహుభాస్తథా” ఇతి,
“సాస్త్రాయాన్త్యనేకశః” ఇతిచ. చిరకాలసాధ్యత్వాదికఞ్చ--“న

ఖల్వేవంసర్తయన్యావదాయుషమ్” ఇత్యాదిభిరవగతమ్. విశమ్భ్య ఫలప్రదత్వం—“భోగేనత్వితలేక్షపయిత్వా” ఇతి ప్రారబ్ధస్యావశ్యానుభావ్యత్వవ్యవస్థాపనాదవగమ్యతే; ఉత్తమాధికారి స్వరూపానుచితత్వం—సాధనాంతరాధికారిణో మధ్యమత్వోక్తే రుత్తమాధికారిణం ప్రతితత్త్వాగవిధానాత్, తత్సంసర్గే ప్రాయశ్చిత్త విధానాచ్చ.

“ప్రపత్తేశ్చరమత్వం సులభోపాయఉచ్యతే” “శీఘ్ర ఫలప్రదః” “సృజేవహిశాస్త్రార్థః కృణోయంతారయేన్నరమ్” “నార్హన్తి శరణస్థస్య కలాంకోటితమిమపి” “శీఘ్రైర్నిషేవ్యతేసాయమకామహతచేతనైః |” “విప్రనిషేవితే” “తస్మాన్నాన్యసమేషాంతఃసా మతిరిక్తమాహుః” ఇత్యాదితస్సుకరత్వాదిభి స్సకంోపాయ విలక్షణత్వేనావగమాత్, ఉపాయాంతర ప్రతియోగికోత్కర్షవత్తయాప్రమితత్వాచ్చ.

సచైవం సర్వోత్కృష్టోపాయసమ్భవే ఉపాయాంతర విధానవైయర్థ్యమ్; మాతాపితృసహస్రేభ్యోపి వత్సలతరంహిశాస్త్రమ్—సర్వాసప్యధికారిణోపరిత్యజ దేవ తత్తద్రుచ్యానుగుణ్యేన పురుషార్థసాధనానిబోధయతి; ఉక్తంహిభట్టపరాశరపాదైః—“శతచిత్తశాస్త్రవశతోపాయోభిచార శ్రుతిః” ఇతి; కామ్య కర్మవిషయేచ “రోచనార్థా ఫలశ్రుతిః” ఇతి భాగవతే; సచతావతా అప్రమాణ్యమ్; మోక్షసాధనే ముఖ్యతాత్పర్యేవ్య బాధితార్థకత్వాత్; ఏవంప్రపత్తే ముఖ్యతాత్పర్యేపి భక్తేరివిమోక్ష సాధనత్వా నపాయాన్న శాస్త్రానాశ్వాసప్రసజ్ఞః.

నచన్యాసో అతిరిక్తఇతివత్, కశ్చిన్నాన్యసాదన్యశ్చుక్తిః; యే
నలత్రావ్యవిశ్వాసస్సాన్యత్; అహోస్తితావత్ప్రపత్తే స్సర్వోపాయా
ధిక్యమ్;

ఫలమప్యేశ్వర్యకై వల్బ్యాభ్యాం విలక్షణమ్; అస్థిరంప్రాయేశ్వ
ర్యమ్. (౧) “తద్యధేహకర్మచిత్తోలోకః క్షీయతే, ఏవమేవాముత్రప్ర
ణ్యచిత్తోలోకః క్షీయతే” “స్లవాహ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపాః”
“అధయథమేగ్రామ ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యపాసతే, యధైతమేవా
భ్యాసం పునర్నివర్తస్తే” “అన్తవదేవాన్యతద్భవతి” ఇత్యాదిశ్రుతేః;
“అపామసోమ మమృతాలభూమ” “అక్షయ్యో హవై చాతుర్మా
స్యయాజన స్సకృతంభవతి” ఇత్యాదే రుదాహృతానేక ప్రమాణవి
రోధేన చిరకాలస్థాయిత్యమాత్ర పరత్వాత్.

గీతశ్చుభగవతా; (౨) “అబ్రహ్మభవనాల్లోకాః పునరావ
ర్తినోద్ధున” ఇతి. “నాన్త్యకృతః కృతేన” ఇలిచోపబృంహితమ్;
“ఋగ్యజుస్సామనిష్పాద్యం యజ్ఞకర్మ మతంతవ । పరమార్థ భూతం
తత్తాపి శ్రూయతాం గదతోమమ । యత్తునిష్పాద్యతే కార్యం
మృదాకారణభూతయా । తత్కారణానుగమనాద్ధాయతే మృగ్ని
యంశ్చప । ఏవంవినాశిభిర్ద్రవ్యై స్సమిదాజ్యకుశాదిభిః । నిష్పాద్య
తేక్రియాయాతు సాభవిత్రివినాశినీ;” చతుర్ముఖాదీనాఞ్చ కర్మస
మాదితైశ్వర్యాణామనిత్యత్వం స్మ్యతే;—“గక్తోయాంసికతాథా
రాయథా నర్హతివాసవే । శక్యాగణయితుంలోకే నవ్యతీతాః పితా
మహాః” ఇతి

గర్భజన్మబాల్య జరామరణయమయాతనాదిషు దుఃఖప్రతిపా
దకాని ప్రమాణాని రహస్యత్రయజీవాతాపుదాహృతానిద్రష్టవ్యా

ని. అతస్సంసారేనా స్తిసుఖలేశః; తదప్యక్తమ్-(౧) “ఇతి సంసారదుఃఖార్తతాపాభిహతచేతసామ్ । విముక్తిపాదపచ్చాయా మృతేకుల్రసుఖంనృణామ్” ఇతి. ఏవమస్మిన్ సతతయాయని సంసారేనా స్తికి ఛ్చిత్సుఖమ్; యదపికిన్సి ద్దుఃఖాపేక్షయాసుఖసంజ్ఞమితిచ.

కై వల్యన్తు యద్యపిస్థిరమ్. అతఏవహి గర్భోపనిషది, “యోన్యః ప్రముచ్యేయం సాంజ్ఞ్యంవా పశ్యన్వింశకమ్ । యోగంవా పిప్రపద్యేహం మోక్షార్థం యచ్చ సన్యతే” ఇతిస్వాత్మ షరమాత్మ పాప్ర్యన్యతరమోక్ష సాధనజ్ఞానయోగ భక్తియోగాన్యతరాశ్రయణం సంసారనివర్తకతయా స్వేన కర్తవ్యమితి గర్భగతన్యానుసంధాసం ప్రతిపాదితమ్.

తథాపి భగవదనుభవసుఖాపేక్షయా అల్పమేవ; ఉ కంహి-(౨) “నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభానైకలక్షణా । భేషజం భగవత్ప్రాప్తిరేకాన్తాత్మ నికీమతా” ఇతి, నిరస్తాతిశయత్వమ్-ఉత్కర్హా నిరూపకత్వమ్; ఆహ్లాదకత్వమ్-సుఖాన్తరానుభవాక్షమత్వాపాదకఉత్కర్హః; భావశబ్దేనదుఃఖనివృత్తిప్రదాసః; ఏకాన్తత్వందుఃఖాసంఖ్యన్నత్వమ్; ఆత్మనికత్వమ్-నిత్యత్వం; త్రైకైల్యవ్యావర్తకేననిరస్తాతిశయపదే సతస్యసాతి శయత్వం వ్యక్తమ్.

పాద్యే;-“తదిచ్చన్యల్పమతయో మోక్షం రసవివర్జితమ్” ఇతి, “సర్వేచ్యవనధర్మాణః” ఇతిచ, ఐశ్వర్యకై వల్యేచ్ఛోశ్చన్యననధర్మత్వముచ్యతే; అతస్స్వరూపాత్పూర్వ్యతత్వమ్; నవ్యానన్యాహ్లాభాగ మనన్యశేషం స్వరూపమధ్యవన్యతే ఫలాన్తరం రోచతే;

(౪౫) ఇవనర్థిక్ష్ణపేణుమో? సర్వజ్ఞన్ ఇవన్నినై వజీయానోవెన్ని
త్, ఇవన్ పాశురమ్ కేట్టవాతే తిరువుళ్ళముకక్కుమ్.

తదుక్తమ్-“హింసాహింసామృదుకూరే ధర్మాధర్మా వృతాసృతే |
తత్తద్భూతాః ప్రవర్తంతే తస్మాత్తత్సర్వోచతే | అన్నంభోజ్యం మ
నుష్యాణా మమృతస్తు దివౌకసామ్ | శ్వపశూచిత్తృణాహారా
నస్తోదాస్యైకజీవనాః” ఇతి.

అతఏవహ్యచార్యైరుక్తమ్, (౧) “భోగాఇమే విధిశివాదిపద
ఇష్టికీఞ్చస్వాత్మానుభూతిరితి యాకిలముక్తిరుక్తా | సర్వంతదూష జల
జోషసుహంజుషేయ హస్త్యద్రినాధతవదాస్యమహారసజ్జః” ఇతి; అ
తోభగవదుపాయభావానురూపం స్వరూపానుగుణమేవఫలం స్వార్థ
తాగర్థరహిత విశిష్టోద్దేశ్యకకై జ్జ్యర్యం ప్రాధిత ముత్తరఖిణ్ణ ఇతి
భావః.

భగవతసర్వజ్ఞత్వాత్ప్రార్థనా వైయర్థ్యమాశంక్య “సర్వ
జ్ఞోపిహివిశ్వేశః” ఇతివచనసిద్ధం పరిహారమాహ (ఇవనిత్యాదినా)
యద్యప్యత్తరఖిణ్ణస్య ఫలమాత్రపరత్వాత్ పూర్వఖిణ్ణఏవ ఇమా
శంకాపరిహారా కర్తవ్యా; తథాపితత్రప్రార్థనాయా అప్రకటత్వాత్
ఇహచవాక్యాన్వయాయస్యా మిత్యధ్యాహరస్యావశ్యకత్వేనతత్ప్రార్థ
కట్యాదత్రైవితోకృతౌ; (తిరువుళ్ళముకక్కుమితి). “సర్వజ్ఞోపిహి వి
శ్వేశేయాచ్ఛా విజ్ఞాపనాదిభిః | తత్తదిష్ట ప్రదితాత్మా ప్రీతిరెవవివ
ర్ధతే” ఇత్యుక్తరీత్యాప్రీతిర్భవతి.

అథవా, అస్తువచనసిద్ధగోప్యత్వవరణస్యపూర్వఖిణ్ణోదితస్యా
పేక్షా; తథాపి “గోపాయితాభవ” ఇతిసామాన్యత ఉక్తావపి సర్వ

(౪౬) శ్రీమతే-పెరియవరాట్టయారోడే కూడియరున్దుళ్ళవనుక్కు.

జ్ఞస్యభగవత ఇష్టప్రదానానుగుణప్రీత్యుత్పత్తేః, ఇష్ట విశేషజ్ఞాపకోత్తరఖడ్గానుసంధానం స భగవదాభిముఖ్యేన కర్తవ్యమితి శజ్ఞా; పరిహారస్తు-ప్రాప్యరుచ్యతిశయకృతా ఇష్టజ్ఞాపనపూర్వీకా ప్రార్థనా భగవతఃప్రీత్యుత్పత్తియపేతుమితి.

నను, ఉత్తరఖడ్గశ్రీశబ్దః యదిలక్ష్మీపరః; తదా “తస్మై నమః” ఇత్యేవవాచ్యమ్. నచఉపసర్జనస్య తత్పదనిర్దేశ్యత్వానుపపత్తిః. “అహమాత్మానదేహోస్మి విష్ణుశేషోఽపరిగ్రహః । తమేవ శరణం ప్రాప్తస్తత్కైజ్జగర్వచిక్చీర్షయా” ఇత్యాదావివ్రాహపత్తేః ; అన్యపరత్వేచ వివక్షితఫలాసిద్ధిః; అతఆహ (శ్రీమతఇతి). శ్రియో భగవతశ్చప్రాపకత్వ ప్రాప్యతోఽపయక్తాకారవిశేషజ్ఞాపనాయ పదావృత్తి రితిభావః.

శ్రీశబ్దశ్చలక్ష్మీతన్త్రే చతుర్థాధ్యాయేనిరుక్తః;—“శ్రయస్తీ శ్రయణీయాస్మి శృణామిదురితంసదా । శృణోమికరుణాంవాచం శృణామిచగుణైర్జగత్ । శ్రీయతేనర్వభూతానాం రమేహం వుణ్యకర్తాణామ్ । ఈడితాచనదాదేవై శృరీరఞ్చాస్మివైష్టవమ్ । ఏతాన్మయిగుణాన్దృష్త్వావేదవేదాన్తపారగాః । గుణయోగవిధానజ్ఞా శ్చియం మాం సమ్ప్రచక్షతే” ఇతి, పశ్చాతే, “శృణోమికరుణాం వాచం శృణామిదురితంసదా । శృణామిచగుణైర్విశ్వం శరణఞ్చాస్మి శాశ్వతమ్ । శరీరమస్మిదేవస్య శ్రద్ధయా సేవితాసురైః” ఇత్యాదినాః;

అతఇహ త్రివిధాత్మవర్గసేవ్యతోఽపిక్త్యా ప్రాప్యత్వలాభః. శ్రయస్తీత్యనేన ప్రాప్యపూరకత్వలాభః. (౧) “శ్రద్ధయా దేవోదేవత్వ,

మన్నుతే”(౧)“శ్రద్ధాప్రతిష్ఠాలోకస్యదేవీ” ఇతి తదనుభయంశ్రుతమ్; శ్రద్ధేయత్వాచ్చుద్ధాలక్ష్యీ; దేవత్వమ్—ఉత్కర్ష; దేవీ-కల్యాణగుణైర్ద్యోతమానా, ప్రతితిష్ఠత్యస్యామితిప్రతిష్ఠా. సహిసిద్ధపురుషార్థేన్యత్కామయతఇతి సపర్యవసానభూమిః.”

తదుక్తమాచార్యైః;- * “తవస్మర్పాదీశం స్మృశతికమలే మజ్జళపదంతవేదంనోపాధేరుపనిపతితం శ్రీరసియతః। ప్రసూనంపుష్పస్తీమపి పరిమళర్థిం జగదిషుర్నచైవన్వాదేవం న్వదతఇతి కశ్చిత్కవయతే” ఇతి. ప్రసూనామోదసామ్యం శ్రీశ్రీశయోర్లక్ష్యితస్త్రే ఉక్తమ్; “అమోదమివపుష్పస్థం దీపస్థామివచప్రభామ్ । వినిష్క్రమ్య మకళ్యాం మామనన్యాం పురుషోత్తమాత్” ఇతి. మతుబర్థనిత్యయోగేప్యేతదేవప్రమాణమ్.

“షాన్త్యణ్యవిగ్రహందేవీ మనిర్దేశ్యామనూపమామ్ । సర్వత్రసర్వదావిష్ణో సర్వధైవానపాయినీమ్” ఇతిచ. సర్వత్రానపాయిత్యం, “సప్రదేశోనతస్యాస్తి యేనభూతంమయావినా । సప్రదేశోనమేశ్చిద్వి నాతద్యేనభూయతే” ఇత్యుక్తమ్; ఏతద్విభుత్వేస్వరసమ్.

కృష్ణపాదాస్తు- “శ్రియంచ మత్కలాంసూక్ష్మామ్” “అహం నారాయణీసూక్ష్మా” “బ్రహ్మభవోహమపి యస్యకలాః కలాయాః” “శ్రీశ్చీద్వహేమే” ఇత్యాదిషుకలాత్వ సూక్ష్మాత్వాదివ్యవదేశాత్, క్వచిద్విష్ణురూపేణ శక్తిరూపేణేతివ్యాప్తే రన్యధోపపాదనాత్, స్వరూపతోవ్యాప్త్యకేశ్చ “తాదృశస్య హరేర్విష్ణో స్వరూపమఖిలాత్తనః” ఇతి స్వరూపనిరూపకత్వప్రయుక్త స్వరూపత్వ వ్యవదేశవత్ నిరూప్యస్వరూపవ్యాప్తి నిమిత్తకతోవపత్తేః, ఏకత్రస్థితాయా ఏ

వాస్య సుర్వప్రదేశావచ్ఛిన్న కార్యకరణ సామర్థ్యరూపశక్తివిశేష
మస్య పూర్ణ మాధ్యణ్య విగ్రహాయామస్యాం స్వీకారే బాధకాభావా
చ్చ విభుత్వా భావేపి న త్కరితివదన్తి,

“నవినావిష్టునానేన స్థితిర్మమహేవిద్యతే! మయావినానదేవస్య
స్థితిర్విష్టుశ్చవిద్యతే” ఇతి తుదేశ కాలాభయ సాధారణమ్; సర్వధైవే
తినర్వానస్థాస్విత్యర్థః; తేన తత్కర్తృక సర్వకార్యాన్వయోలభ్యతే.

ననుకథమస్య సుర్వకార్యాన్వయః, భగవత ఏకస్యైవ సర్వ
జగత్కారణత్వాదే శ్చుత్వాదిసిద్ధత్వాత్; “అహంసంవిన్మయీ
పూర్ణావ్యాపిన్యపిపురందర । అధిష్ఠాయగుణాన్ సృష్టిస్థితిసంహరకారి
ణీ । నిర్గుణాసిగుణానేతా నధిష్ఠాయాత్మవాఙ్మయా । చక్రం ప్రపర్త
యామ్యే తత్సృష్టిస్థిత్యన్తరూపకమ్ । అనాద్యవిద్యా సిద్ధానాం జీ
వానాం నదసస్సయమ్ । సజ్జితం కర్మతత్ప్రేక్ష్య మిశ్రాం సృష్టిం క
రోమ్యహమ్ । కుర్వన్త్యా మమకార్యాణి కర్మతత్కరణంస్మృతమ్ ।
కర్తుశ్చకరణాపేక్షా సస్వాతన్త్ర్యి విఘాతినీ । మత్తః ప్రక్రియతేవి
శ్వం ప్రకృతిసాస్తి కీర్తితా । ప్రకారోయం మమోద్యన్త్యాలేశతస్తే
ప్రదర్శితా! ఏకధాచ ద్విధాచైవ తైస్తైస్తత్వాభిపారగైః! వ్యవదిశ్యా
వహైశాస్త్రైస్తావావాం సర్వకారణమ్ । స్థితాశక్తిరహంతస్య సర్వ
కార్యకరీవిభోః । తావావాం జగతోద్ధాయ బహుధావిక్రియావహై!
విష్టుకార్యకరీసాహం విష్ణోరవ్యయరూపిణః । శుద్ధాశుద్ధ మయైర్భా
వై ర్వితత్యాత్మానమాత్మనా । పరవ్యాహుచినమ్బుదం భావయన్తి
హరేస్సదా । స్వాచ్ఛన్ద్యమేవమేహేతు స్తిరోభావాదికర్మణి । ఆ
త్మభితౌ జగత్సర్వం స్వేచ్ఛయోస్స్థిలయామ్యహమ్ । మయిలోకా
స్సురన్ద్యేతే జాలేశకునయోయథా । స్వాచ్ఛన్ద్యాదవరోహమి ప

ఇచ్చకృత్యవిధాయినీ । సాహంస్పృజామి స్వాచ్ఛన్ద్యాద్విధాభేద ముపే
 యుషీ । చైత్యచేతనభావేన చిచ్ఛక్తి శ్చేతనాస్సృహమ్ । కరోమిసక
 లంకృత్యం సర్వభావానుగామినీ । కరోమి సకలంకృత్యం నిత్యం తద్ధ
 ర్మధర్మిణీ । తదీయానివిధీయంతే పంచకృత్యానిసర్వదా । సాహంస్ప
 ష్ట్యాదికాభావాన్ విదధానాపునఃపునః । ఆరాధితాసతీసర్వాం స్తార
 యామి భవార్థవాత్ । సృష్టవత్సా జగత్కృత్సం తస్యామేరక్ష
 ణోద్యమే । ద్విధాప్రపర్తతేరూపం ముఖే నైశ్వర్యతేజసః । స్వా
 చ్ఛన్ద్యాస్సమసజ్జలోపే ద్విగైవం ప్రవిజృంభతే । ఏకాశక్తిః క్రియా
 హ్వనా మహాభూతిరధాపరా । పంచబిందుస్తదాదేవీ పంచకృత్యవి
 ధాయినీ । సర్వకార్యకరీసైవ శక్తిర్వితినుతేజగత్ । శక్తిమస్తమధి
 స్థాయ జ్యోత్సేనైహిమదీధితిమ్ । తావావాం పితరామౌమిన్
 పితరాజగతఃపరా । అనుగ్రహాయలోకానాం స్థితౌచ పరయాశ్రియా
 కదాచిత్కృపయావిష్టౌ జీవానాం హితకామ్యయా । సుఖసస్సు
 రిమేజీవాః ప్రాపుయిర్నౌ కథంన్వితి । మగ్నీవస్త్యతిగమ్భీరం
 శబ్దబ్రహ్మమహోదధిమ్ । అవ్యక్తవ్యక్తతత్వస్థా ప్రేరయిత్రీ
 సమాస్మృహమ్ । ప్రకృతిం పురుషక్షౌచ నయామి స్వేనతేజసా ।
 సచ్ఛత్యచ్ఛ జగద్వేదా యత్ప్రమాణేనదృశ్యతే । తత్సర్వమహమ
 స్సీతినత్యాం మామృషయోబ్రువన్ । తారయామి జగత్సర్వం పర
 మం భవసాగరమ్ । బహునాత్రకిముక్తేన తాపత్రయవినాశినీమ్ । మా
 మనాశిత్యతప్తానాం శరణం నైవవిద్యతే । అహంహ్యుపాయోభూ
 తానా ముపేయ ఇచ్చస్మిశాశ్వతమ్ । లక్ష్మీనారాయణాఖ్యంయదు
 పేయం బ్రహ్మశాశ్వతమ్ । తదస్మివత్సవృత్రారే మామనస్సంశయే
 కృధాః । నమోనిత్యానవద్యాయ జగతస్సర్వహేతవే । జ్ఞానాయ
 నిస్తరక్లాయ లక్ష్మీ నారాయణాత్మనే । ఇతి లక్ష్మీతంత్రే ఆమూల
 చూడం జగద్వ్యాపారం లక్ష్మ్యోప్రతిపాద్యత ఇతి,

అన్యత్రభగవన్నాత్మోక్తి రుపలక్షణాథేతిచేత్; ఏవ మహి
ర్బుధ్న ససంహితాయామ్, “నారాయణస్య సజ్జుల్పదవ్యాహతిసుద
ర్శనాత్ । భూమేర్గర్భాత్మకంసారం గ్రస్యన్త్యాప స్తదామునే । సుదర్శ
నేరితావిష్ణో ర్గనప్రాపిమహామునే । సుదర్శనేనసు మహజ్జ్వలేన బ
హుధార్యతే । అనులోమ్యేనసగైచ ప్రాతిలోమ్యేనచాప్యయే । మధ్యే
చస్థాప్యతేతేన కార్యతేచతథాతథా । భూతైరంశస్సనై వాస్తి స్వ
ల్పాలోపిషి మహామునే । యోనయాతిస్వజననే సుదర్శనవిధేయతా
మ్ । సుదర్శనేనక్రియయా శఙ్కునేవచ్ఛదోమునే । భూతిస్సాధ్రియ
తేశశ్వద్విస్తరేణావిమేశృణు । తదనన్తరమన్యక్తం మహచ్ఛక్రం సు
దర్శనమ్ । భావితం స్మృతిమాత్రేణ భావయత్యఖిలాగతిః । నతదస్తి
పృథివ్యాంవాది వివామునినత్రమ । నిగ్రహేనుగ్రహేవాపి యత్రా
యం నైవసాధనమ్ । విభూతయస్తుతస్యేమే బ్రహ్మద్యాష్టాస్సనరాన్తి
మాః । భావనాత్రయమిత్రాస్త త్సుదర్శనవిజృంభితాః । భక్తార్తిభ
జ్జనపరం శరణ్యం శరణార్థినామ్ । నిత్యనిర్దోషనిస్సీమ కల్యాణగుణ
సాగరమ్ । సదాస్ఫుటాశేషసహస్రశక్తే ధృతాఖిలస్థావర జ్ఞమా
య! జగజ్జనిస్థితిభరణైకహేతవే భవార్ణవ్రాతరనావికాయతే సత్యం
మాం సాపరోవేత్తి వినాదేనం జనార్దనమ్ । గుహ్యమేతత్క్రియా
శక్తి రహం దేవస్యశాస్త్రిణః । అతస్తత్కార్యమఖిలం మయైవక్రియ
తేమునే । జగజ్జన్మాదిసకలమిత్యుక్త్వాన్తరధీయత । భూయశ్చశృణు
సజ్జపాతుదర్శనగతింప్రతి । నిమిషచ్ఛిన్నిషఛైచ్చన చరం చాచరమే
వచ । దివ్యఞ్చప్రాకృతజ్ఞైచ్చన సూక్ష్మఞ్చ స్థూలమేవచ । హృస్వదీర్ఘ
ఞ్చయత్కిఞ్చిదీశితవ్యమధేశ్వరమ్ । విజ్ఞానం యదవిజ్ఞానం సుఖంవా
యదివాసుఖమ్ । ఇతిద్వస్త్యపదాద్యైర్యద్వస్తుశిష్యద్వివృత్యతే । సు
దర్శనసమున్నేషం సర్వం తద్విద్ధినారద ।” ఇత్యాదివచనైః,

లక్ష్మీతస్త్రేచ, “కరణం సాధకతమం పశ్చిక్వత్సత్విధాహారేః।
సతత్కృత్యం వినాతేన యత్సాధ్యద్విషో ర్మహాత్మనః । సహస్రారేణ
చకేణ సేమ్యురప్రతిశోభినా । విధ్రీయస్తేషడధ్వానో వర్ణతత్త్వి కలా
దయః । అభ్యస్యమానమనిశం సహస్రారం సుదర్శనమ్ । క్లేశకర్తా
దికాణోషా సశేషాణాం హపయేత్తుణాత్ । ఆగ్నేయీప్రథమామూ
ర్తి శృక్తిర్దివ్యా క్రియాహ్వయా । సహస్రారస్వరూపేణ సృజత్య
వతిహన్తిచ,” ఇత్యాదిభిర్వచనై స్సుదర్శనస్యాపి జగద్వ్యాపారాన్వ
యః ప్రతీయతేషవః;

అథ, “బహుస్యామితిసంకల్పం భజతే తత్సుదర్శనమ్” ఇ
త్యుపక్రమ్య ఆపాదచూడం సంకల్పరూపతాకథనాత్, లక్ష్మీతస్త్రేచ
“సంకల్పాదిస్వరూపేయం సృష్టానమ్మరివర్తతే । సంహృతౌ రిక్షణే
నైవ యత్తేచక్రమయీతనుమ్” ఇత్యుక్తేసంకల్పగతై వజగద్భేతు
తాసుదర్శనే ఉపచర్యతఇత్యుచ్యతే; తస్మిన్ భగవత్స్వరూపజ్ఞానేచ్ఛా
శక్తి మాన్యుణ్యకృతి ప్రకృత్యాదిగతమేవకారణత్వం లక్ష్మ్యా ముపచ
ర్యత ఇతివక్తుం శక్యమ్,

“పైషానారాయణీదేవీ స్థితానారాయణాత్మనా । తాదృశస్య
హరేర్విష్ణో స్వరూపమఖిలాత్మనః । పృథగ్భూతాపృథగ్భూతా భి
న్నాభిన్నాచవర్తతే । తావావాంతత్వమేకస్తు ద్విధాభూతావివస్థితౌ ।
సమోనిఖిలనిర్మాణ త్రాణసంహారశక్తయే । హరేస్వరూపభూతా
యై నమస్తేజ్ఞానరూపిణి । అహంతానామసాశక్తి స్తదభిన్నానవోదితౌ ।
తస్యాహం పరమాశక్తి రహంతాశ్రీరభేదినీ । ఆదిదేవాత్మ భూతాయై
నారాయణకుటుంబిని । ఆధారేశాత్మరూపాయై” ఇత్యాది భిరవి
భూతస్వరూపనిరూపకత్వప్రయుక్త భగవత్తాదాత్మస్య,

“హృషీ కేశస్సభగవాన్ పద్మ యాసహవిద్యయాః అపస్వసుశ
యనంచక్రే నిద్రాయోగముపాగతః । సంవిదేవస్వరూపం మే స్వచ్ఛం
స్వచ్ఛద్ధనిర్భరా । అచవృత్తాతుయాసమ్యక్ తేజస్య పితమస్యః । భాతి
భావేష్యభావే సామే తమరకల్పః । ఉన్నేష స్తస్యయోనామ యథా
చన్ద్రోదయేంబుధేః । అహంనారాయణేశక్తి సిస్సత్మలక్షణతథా
నిమేష స్తస్యయోనామ సంహృతో పరమాత్మః । అహంనారాయణేశ
క్తిస్సుమన్సలక్షణాహినా । సిస్సత్మయోనామోద్వన్త్యాదేవాలక్ష్మీ
పతేన్స్వయమ్ । ఉద్యన్తీయాసిస్సత్మనా మమాయుతతమీకలా । కో
టికోటిసహస్రాఘ కోటికోటితమీకలా । సిస్సత్మనామ తద్రూపా
సృష్టిమిష్టాంకరోమ్యహమ్ । అహన్తాహంహరేరాద్యా నిస్తరక్లేణ
వాకృతేః । సాహమేవం విశుద్ధాపి క్వచిదుచ్ఛానతాంగతా । సిస్స
త్మలక్షణాదేవీ స్వతన్త్రానచ్చిదాత్తికా । సిస్సత్మయాపరావిష్ణురహ
న్తాయా సముద్ధతా । తస్యాహన్తా పరాతాదృద్భగవత్తా సనాతనీ ।
శక్తిర్నారాయణీసాహ మహన్తాధావరూపిణీ । స్థితాశక్తిరహంతస్య
సర్వకార్యకరీవిభోః । స్వాంశక్తిం మామధిష్ఠాయ ప్రకృతిం పరమా
ద్భుతా । త్రైయాపేణజగన్నాథ సముదేతి జగద్ధితే । తస్యమాంప
రమాంశక్తిం నిత్యం తద్ధర్మధర్మిణీమ్ । వ్యాపారస్తస్యదేవస్య సాహ
మస్తిన్నసంశయః । మయాకృతంహి యత్కర్మ తేన తత్కృతముచ్య
తే । అహంహితస్యదేవస్య స్సృతావ్యాప్రియమాణతా । తత్తత్కా
ర్యానురోధేన పరప్ర్యాహాదిభావనా । క్రియతేదేవదేవేన శక్తిం
మా మధితిష్ఠితా । తస్యాహంపరమాశక్తి రహన్తా శాశ్వతీధువా ।
సాహమేతావతీభావై ద్విషయై ద్విస్మృతింగతా । నారాయణే ప్రతి
ష్ఠాయ ఘనస్తస్మాదుదేమ్యహమ్ । పూర్ణాహన్తాస్థితస్త్వైకా శక్తి
రీశ్వరతామయీ । ఈశోనారాయణోజ్ఞేయ ఈశతాతస్యచాప్యహ
మ్ । సిస్సత్మలక్షణపూర్వం పూర్ణాహన్తాహరేరహమ్ । ఇతి

*బోధవనస్వరూపం మేనిర్కలాశద్వలక్షణః। ఇచ్ఛాపరపదీసాహం
 బోధైకాంశ వివర్తనీకలా జ్ఞానాదయః పోక్షాష్టగుణాః పారమేశ్వ
 రాః । తాసాం త్రిదవ్యద్వయోగేన వినరైతత్వవర్జనా । తదీయానివిధి
 యస్తే షడ్భుక్త్యాని సర్వదా । తదున్మేషస్వరూపిణ్యా మయైవాది
 తిసద్దన । తదైవం పరమోన్మేషరూపాహం వితతోదయా । ఇచ్ఛా
 జ్ఞానక్రియా రూపా షడ్భుక్త్యకరీవిభోః । నానావిధాశ్చర్యమయీ
 చిద్ధ నాసుఖరూపిణీ । విజ్ఞేయూపరమాత్మసా వ్యాపినీవిష్ణునల్లభా ।
 విధాయకృత్యమఖిలం త్రైలోక్యైశ్వర్యదాయినీ । తస్మిన్నేవపునర్దై
 వే వ్రామేశేపరమాత్మని । ఆదాయసర్వసమ్భారం ప్రతితిష్ఠామిని
 మ్మహా । తస్య సామర్థ్య రూపాహమేకాతద్ధర్మధర్మిణీ । ఉన్మేషః
 పరమోవిష్ణో రాద్యష్టాంగుణ్య చిన్మయః । సాహంసమ్భ్రుతసమ్భారా
 శక్తిస్తైకధితాపురా । తథా యథాపునర్భక్తి వాసుదేవాఖ్యమ
 వ్రణమ్ । ఉన్మిషత్యాత్మ సజ్కుల్పస్తదాప్రథమఉచ్యతే । పృథతేహి
 యథాబ్రహ్మ శుద్ధాశుద్ధాఖ్య వర్తనా । మాయానామ తదాత్మే
 షా బ్రహ్మసజ్కుల్పరూపిణీ । ఏకోనారాయణశ్రీమాన్ మాధుణ్య
 మహిమోజ్వలః । తస్యపాద్మణ్యరూపాహం శక్తిరేకాసనాతనీ ॥ ఇ
 త్యాదిజ్ఞానాదిరూపతావగతా

అహిర్బుధ్న్యసంహితాయాఞ్చ- ఇచ్ఛాక్రియారూపతయాల
 స్త్రీసుదర్శనయోర్జగద్వారీపారసాధనత్వముక్తమ్. నచశక్తిశబ్దస్సర్వప
 త్నీత్వాభిప్రాయః. “శకనాచ్చక్తిరుక్తాహమ్” ఇతి నిరుక్తేః. కర్తరి
 క్తినోఽననుశాసనాత్, “విష్ణోస్సామర్థ్యరూపత్వాత్” ఇతి సర్వజ్ఞసం
 హితావచనాచ్చ “శకనాత్” ఇతిభావప్రధానోనిర్దేశః. ఇహాపిచ

తస్య సామర్థ్యరూపేత్వక్తమ్. “పరంబ్రహ్మపరంధామ పరంజ్యోతి రనుత్తమమ్ | లక్ష్మీనారాయణం బ్రహ్మవోషశూన్యం నిరజ్జనం | ఏకం సర్వమిదం వ్యాప్య స్థితం సర్వోత్తరం మహత్ ” ఇత్యత్రలక్ష్మీ నారాయణమితి లక్ష్మీనిరూప్యవ స్త్వర్థక్తమ్. అన్యథా “అహస్తాహం పరాతస్యబ్రహ్మణః పరిమాత్మనః” ఇత్యుత్తరానుపపత్తే. అకార పశ్చిమస్యగమకారబిద్ధనా తదస్తానామనిగుద్ధప్రద్యున్న సజ్జ-మణ వాసుదేవ తదవిభాగాహస్తాబోధకత్వం ప్రదర్శ్య. విరామేలక్ష్మీనారాయణశబ్దిత్రబ్రహ్మప్రతీత్యభిధానాచ్ఛ;

అధస్యాత్, భగవతాత్మస్తతుల్యైవలక్ష్మీః; తస్యాః కశ్చి దవతారోఽహస్తాశక్త్యాదిసంజ్ఞతో నారాయణాప్రతిగుణభూతఇతి. “షాన్ముణ్యమమలం బ్రహ్మనిర్దోషమజరంధ్రునమ్ | సర్వశక్తి నిరాత జ్ఞం నిరాలమృతభావనమ్ | తదున్మితైవైపూర్వం శక్తిమచ్ఛక్తి భావతః | నారాయణః పరోదేవ స్సంస్థితశ్శక్తినుత్తయాః స్థితాశక్తి రహంతస్య సర్వకార్యకరీవిభాః | ఏకమాదౌ పరంతత్వం లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్ | పూర్ణస్థిమితషాన్ముణ్యం స్వచ్ఛస్వచ్ఛవచిన్మయమ్ | ఆద్యమేకం పరంబ్రహ్మసర్వజ్ఞం సచ్చిదాత్మకమ్ | స్వశక్త్యాచ్ఛ్చరితం దివ్యం లక్ష్మీనారాయణం మహాః | పరంబ్రహ్మ పరంధామ యత్పరే సమవస్థితమ్ | శక్తిమచ్ఛక్తి భావేన లక్ష్మీనారాయణం మహాః | సర్వం సర్వాన్తీకం సర్వసంస్థితం సర్వధాత్రయ | చిదానందఘనంపూర్ణషాన్ముణ్యమృతవిగ్రహమ్ | భావానాంచిదచిద్రూపభావాభావాదిభేదినామ్ | అస్తరాత్మతయాత త్తదహజ్జ్వరపదాస్పదమ్ | అచిన్త్యాననుయోజ్యే స హేతునాయేన కేనచిత్ | శక్తిమచ్ఛక్తి భావేన తద్దివిభావ్యవతిష్ఠతే | అహమిత్యేవయకర్తా పదప్రత్యయయోర్ద్వయోః | నారాయణస్సభవితాతస్యా హస్తాతుయాపరా | తద్ధర్మధర్మిణీ లక్ష్మీశ్శక్తిస్సా

భావరూపిణీ । పరంబ్రహ్మ పరంధామలక్ష్మీనారాయణస్తుతత్ । సతత్ర
ప్రవిభాగోనా భవద్భావవ్యవస్థితౌ ! ఉన్నేష స్తత్రయోనామ యథా
చంద్రోదయేంబుధేః । అహం నారాయణీశక్తిస్సిస్పృక్షౌలక్షణతదా ।
అనాదినిధనందిన్యం లక్ష్మీనారాయణం మహత్ । చిదానందమయంది
న్యమఖణ్డమజరామరమ్ । అనున్మిషద్భవద్భావం గ్రాహ్యగ్రాహకవర్జి
తమ్ । స్తిమితం తత్పరంబ్రహ్మ తస్య స్తిమితతాస్మ్యహమ్ । తత్కదా
చిత్పరంబ్రహ్మ భవద్భావవ్యవస్థయా । ఉన్మిషత్యజహద్రూపం స్వేచ్ఛ
యైవకదాచన । సాహంభావాత్మికాహంతా సమ్పూర్ణాపరమాత్మనః ।
ఉదేమిభవతోదేవా దిచ్ఛయైవ వివస్వతః” ఇత్యాదిభిరవగమ్యత ఇతి
జగద్వ్యాపార ఆవశ్యకఇతి.

మైవమ్;-అప్రాధాన్యస్య కాదాచిత్కత్వే బ్రహ్మదైవతప్రతి
పాదకశ్రుతివిరోధాత్;స్వశక్త్యాచ్ఛరీతమ్“తస్య స్తిమితతాస్మ్యహమ్”
“శక్తిమచ్ఛక్తిభావేన” “పరమం యదహంతాఖ్యం తుర్యాతీతం తదు
చ్యతే” ఇత్యాదిభిః ప్రాగవ్యస్తేషాదప్రాధాన్యప్రతీతేః ; అతఃఉన్మిష
చ్ఛక్తిమద్భావభవద్భావౌ కార్యకరణౌన్ముఖ్యతదుపకరణభావరూ
పా; ప్రాక్తుశక్తిశబ్దః పక్షీత్వమాత్రపరః; పశ్చాత్తుభావతా “తుర్యా
వస్థాతుసామేస్యాత్పరిణామోద్భవాత్తికా” ఇత్యుక్తావస్థావిశేషః.

“ఆద్యం య తత్పరంబ్రహ్మ నూత్ను స్తిమితశక్తికమ్ । తారం
తత్ర ప్రతిష్ఠాయ తనోతివితతాంగతిమ్ ।” ఇత్యుక్తాహిదశాతుర్యాతీ
తేత్యుచ్యతే. తదాశక్తేః కార్యానుపయోగితయాస్సైమిత్యమ్; ప్రవి
భాగవిరహాత్కృషి, “ఇన్ధనాభావతోబ్వాలావన్విభావం యథాగతా
అలక్ష్యకార్యతశ్చక్తిర్దేవా ద్విజహతీభదామ్” ఇత్యత్రవ్యాఖ్యాతా.
“భవతో బ్రహ్మణోయోయమున్నేషః పరమాత్మనః;భవద్భావాత్తికే

తస్మిన్” ఇతి అవిభక్తశక్తికాత్పరస్తాచ్చక్తివిభాగః కార్యోన్ముఖజ్ఞానాదిమత్వరూపఉక్తః. పాఠ్యణ్యచిన్తయఉన్తేషస్సమ్భ్రుతసమ్భరశక్తిరిత్యుక్తమ్.

“సాహంభావాత్మికాహంతా సమ్పూర్ణాపరమాత్మనః । ఉదేమి భవతోదేవాదిచ్చయైవ వివస్వతః । సమ్భ్రుత్యాఖిలసమ్భరమిచ్చయైవ స్వనిర్మితమ్ । ఆత్మభిత్తే లిఖన్తిదం ప్రభవామిషడధ్వనా” ఇతిచ భవద్భావాత్మికోన్మేషో భవదధీనఇత్యుక్తమ్. ఇచ్చయైవేతి “సంక్కుల్పదేవాస్య” ఇత్యాదివత్, “ఏకం నారాయణం బ్రహ్మ శూన్యశుద్ధం నిరామయమ్ । యదిదం దృశ్యతే కింఞ్చిచ్ఛ్చాయతేచానుమీయతే । ప్రమాణత్రయసంవేద్యం భావాభావస్వలక్షణమ్ । చరాచరమణుస్థూలం చేతనాచేతనంజగత్ । తదిదం సకలం బ్రహ్మనాగాయణమహం భవత్” ఇత్యాదావివసమాహారత్వేపి లక్ష్మీనారాయణమితి నిర్వాహ్యమ్; లక్ష్మీనిరూప్యస్య భగవతోబ్రహ్మత్వాదేవ లక్ష్మీనారాయణం బ్రహ్మాతి వ్యవహ్రీయతే ఇతి.

“అహంతా బ్రహ్మణస్తస్య సాహమస్మిసనాతనీ । ఆత్మాససర్వభూతానా మహమ్భూతో హరిస్సృతః । అహంతాసర్వభూతానా మహమస్మిసనాతనీ । యేనభావేన భవతి వాసుదేవస్సనాతనః । భవతస్తస్య దేవస్య ససభావోహమీరితా । భవద్భావాత్మకం బ్రహ్మతతస్తచ్చాశ్వతంపదమ్ । భవన్నారాయణోదేవో భావోలక్ష్మీరహంపరా । లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం తదతోబ్రహ్మసనాతనమ్” ఇతి; అహంతయాసమాక్రాంత ఇతితు-“క్వచిదుద్యోతతేతుసా” ఇత్యత్రవివృతమ్; “పూర్ణాహంతాహరేరాద్యా” ఇతి-తదసాధారణ భర్మసముదాయరూపత్వముక్తమ్.

ఏవం “విష్ణుర్నారాయణ శ్రీమాన్ పరమాత్మాననా తనః । పాశ్చాత్యవిగ్రహానిత్యం పరిబ్రహ్మతరంపరమ్ । తస్య మాం పరమాం శక్తిం నిత్యం తద్ధర్మధర్మిణీమ్” “వాసుదేవః పరబ్రహ్మగుణశూన్యం నిరంజనమ్ । సుఖం సదైకయాపన్నం పాశ్చాత్యమజరామరమ్ । తస్యాహం పరమాశక్తిరహంతా శాశ్వతీభువా । వాసుదేవఃపరంబ్రహ్మ నారాయణమయనంమహత్ । తస్యాహంపరమాశక్తిరహంతానందచిన్మయా । చాతురాత్మ్యం పరిబ్రహ్మసచ్చిదానందమవ్రణం । ఏకాహంపరమాశక్తిస్తస్యదేవీసనాతని । శాంతానందచిదానందయద్భుహ్మపరమం భువివమ్ । తస్యశక్తిరహంత్రాహ్మీ” “నారాయణఃపరిబ్రహ్మ దివ్యంనయననందనమ్ । తదాచూర్తిమతీసాహం శక్తిర్నారాయణీపరా । వేద్యవేదకనిర్ముక్తమచ్యుతం బ్రహ్మయత్పరమ్ । అనస్తమితభారూపం సర్వాభిన్నమహంసదమ్ । అహంతానామసాశక్తిః” “పాశ్చాత్యమలం బ్రహ్మపరమానందమచ్యుతమ్ । దేవో నారాయణోనామ వాసుదేవస్స ఉచ్యతే । తస్యాహంతాపరాశక్తిస్సర్వభావానుగామినీ ।” ఇత్యాదిషు భగవతవీపబ్రహ్మత్వంలక్ష్యస్తచ్చక్తిత్వంప్రతిపాదితమ్ ఇతి-“వ్యాపకం యత్పరిబ్రహ్మలక్ష్మీ నారాయణం మహత్ । లక్ష్మీనారాయణాఖ్యం యద్భుహ్మనిర్దేశ్యముచ్యతే” ఇత్యాదిషు బ్రహ్మవచ్ఛేదకత్వం లక్ష్యంప్రతిపాద్యతే. కథమన్యథా “తస్యాహం పరమాశక్తిస్సర్వాసఫానుసారిణీ । అహంతాపరమా తస్య శక్తిర్నారాయణీహ్యహమ్” ఇత్యాద్యుత్తరానుగుణ్యమ్. తస్మానుకోధేనచ అస్యా జగద్వ్యాపారస్వీకారేఅజ్ఞాతనిగ్రహత్వం దత్తజలాశ్చలి ;

తథాహి; - శక్రేణ, (౧) “కథంసృజసివైలోకాన్ సుఖదుఃఖసమన్వితాన్ । ఆస్మస్మిర్నివరం యద్వా సృష్టిరస్తు సుఖాత్మికా ।”

ఇత్యనుయక్తాదేవ్యాహః; -“అనాద్యవిద్యాసిద్ధానాం జీవానాం సదస
స్సయమ్ । సశ్చితం కర్మతత్ప్రీత్యమిత్రాంస్పృష్టిం కరోమ్యహమ్” ఇతి;

అథి శ్లో సాన్యమైస్థానానామత్యాభావే. “నుమజ్ఞాసమునాద్రూపా
చుద్ధస్పృష్టిఃప్రసర్తతే । నిర్వాసనం సదాసందం శుద్ధం సర్వాత్మకం
పరమ్ । వ్యజ్యతే ప్రథమజ్ఞానం ససజ్జ-మకాణ ఉచ్యతే । హేత్వస్త
రానపేతుం యత్సాత స్త్రీం విశ్వనిర్మితే । తదైశ్వర్యం తదాసీక్ష్మ
ప్రద్యమ్నఃపురుషోత్తమః । అవ్యాహతాచశక్తిర్నీసోనిరుద్ధః ప్రకీర్తి
తః । స్పృష్టిస్థిత్యనకరారో విజ్ఞానైశ్వర్యశక్తయః । మమరూపమవిదే
వాః పురుషాః పుష్కరేక్షణాః” ఇతి సజ్గచ్ఛతే.

వ్యక్తజ్ఞైప్రతదన్యతోక్తమ్; -“పురుషాః పుణ్డరీకాక్షావ్యూహః
శ్చక్తిమయాహరేః । చాతుర్గాత్యమివంవిధి ర్వ్యక్తాన్యక్తస్వలత
ణమ్ । గుణాశ్చక్తిమయావతేజ్ఞానైశ్వర్యబలాదయః । తేషాం యుగ
పదున్దేషస్తైమిత్యవిరహాత్మకః । భగవాన్ వాసుదేవాఖ్యః పరమా
ప్రకృతిశ్చసా । శక్తిర్యావ్యాపినీవిష్ణోస్సాజగత్ప్రకృతిఃపరాశక్తిశ్చక్తి
మతోభేదే వాసుదేవఇతీర్యతే । సర్వశక్తిమయోదేవోవాసుదేవస్సి
స్పృక్షయా” ఇత్యాదినా అతఏవైశ్వర్యాద్యేవ సాన్యత్వం నిరుక్తమ్.

లక్ష్మీతస్త్రేచ, “జ్ఞానపేవ పరంరూపమ్” ఇతి ప్రధానోధర్మ
ఇత్యర్థః. “సంవిదేవచమేరూపం సర్వైశ్వర్యాదికోగుణః” ఇతిచో
క్తమ్. ప్రణవప్రతిపాద్యనస్తురూప స్ఫురణాభ్యే “హరివల్లభేనూస్తే
ఇతిచ, అన్యత్ర “తస్యామే శ్చాకర్మాణి నిత్యాని త్రిదశేశ్వర”
ఇత్యాదినా శ్చాకృత్యకరత్వేన లక్ష్మీతస్త్రే ఉక్తాయాశ్చక్తే, “సజ్జ
లోపనామయస్తస్య సుదర్శనసమాహ్వయః । సత్యవ్యనస్తరూపత్వే

పశ్చాద్ధానవిజృంభణే” ఇత్యాదిభి స్సర్వజ్ఞసంహితాయాం భగవత్స
జ్ఞుర్నూపసుదర్శనకృత్యత్వము క్తమ్.

“తత్తదైశ్వర్యదత్వం యదధిష్ఠాతృత్వమేవచ । మన్రస్య
వైష్ణవసంరూపం తద్విజ్ఞేయం విశిష్టితా । తత్తత్కార్యకరీతస్యయాశక్తి
స్సాహమమ్బుజ” ఇతి ఫలప్రదత్వం భగవత్పవేతి దర్శితమ్; “తత్త్వా
నాంతాత్వికానాశ్చచేతనాచేతనాత్మనామ్ । ప్రమాణానాం విచిత్రా
ణాం భావాభావయుగస్యచ । ధర్మస్యాధ్యక్ష కామస్యముక్తే ర్జన్ధత్ర
యస్యచ । యద్యత్స్వకార్యసామర్థ్యం తత్తత్సేవకర్మసంవపుః ।” ఇతి
సుదర్శనస్య సర్వకార్యానుగుణశక్తిరూపత్వమన్యతోక్తమ్, “ఋతం
సత్యమ్” ఇతి శ్రుతిశ్చక్రవర్తి, “గన్ధిన్విదీప్తే మహసిపురుషంకృష్ణ
విజ్ఞళమ్ । ఊర్ధ్వరేతం విరూపాతుం సహస్రా దిత్యసన్నిభమ్” ఇతి
పంచనేన ప్రదర్శితమ్.

“యోసావాదిత్యవిమృశః పురుషోదృశ్యతేపరః । హిరణ్మయో
యమేవాన్తరిక్షీణ్యాపిచదృశ్యతే సోవ్యయంనాభిచక్రస్య యోమధ్యే
వర్తతేమహాః । సోయంకాలస్య చక్రస్యప్రేరకః పురుషోవ్యయః ।
యుగచక్రస్యనేతారిమేవమేవ విదుర్బుధాః । ఏనం మహర్షయోష్యా
హుర్జగచ్చక్రప్రవర్తకమ్ । సర్వలోకైకకర్తారం సర్వలోకైకసాక్షి
ణమ్ ।” ఇత్యాదినా అన్తరాదిత్యవిద్యాదీనామపి సుదర్శనవిషయత్వ
ముక్తమ్.

లక్ష్మీతస్త్రోత్రే, “నూర్యసోమాగ్నిరూపాయాః క్రియాశక్తేస్తేజ
విశ్వర్యశక్తీప్రచురాయాః సిగ్గళాలోకమణ్డలస్థపురుషే ద్యౌషధిమణ్డ
లస్థ పురుషోదర్శభౌమదివ్యరూపతయా ఆధ్యాత్మికాదిభేదేన త్రివి

ధాయా గాయత్రీశ్రీష్టు పుంజ్ఞాయావిస్తరేణ మాహాత్మ్యముపవర్ణితమ్; క్రియాశక్తిశబ్దశ్చ- సుదర్శనపర్యాయః. “ప్రాణోమాయా క్రియాశక్తిర్భారణీషేషఉద్యమః। సుదర్శనశ్చ సజ్జల్పశక్త్యాఃపర్యాయవాచకాః।” ఇతివచనాత్; “గుణప్రధానభావస్తు రామాదేవయుజ్యతే” ఇత్యాదినా గుణప్రధానభావస్యైచ్చిత్వ మపిసర్ణితమ్. “అహోవై భవవాదత్వం యది సర్వజ్ఞసూహితా। యాదీస్వమూలమస్త్రేణసానహైవప్రయాన్యతి” అతఃకార్యోపయోగివిశేషణ సముదాయాత్మకశక్తిగతస్య కార్యాస్వయస్య కథం లక్ష్యగతత్వమితి.

అహోచ్యతే;-ఆస్తితావల్లక్ష్మ్యజగద్వాప్యపారాస్వయః ; సృష్టేతావత్, “షాఙ్గణ్యం యత్పరంబ్రహ్మవాసుదేవాఖ్యచువ్యయమ్। సంహృతాఖిలభేదం తదేకమేవ యదా తదా। అప్రమేయాఖ్యయా దేవస్తదాయోగిభీర్యతే। న్యాప్యవ్యాపకభేదోవా సృజ్యసృష్టివిధాపివా। నతదన్యత్రమేయత్వం సకించితస్యవిద్యతే। తదాశూన్యమివాకారైః ప్రసుప్తమివసర్వతః। షాఙ్గణ్యం బ్రహ్మతత్రేయంసంస్థితావిష్టునంజ్ఞయా। అతరక్షార్థవాకారాశక్తిశ్చక్తిమతోగతిః। తథాయదా పునర్బ్రహ్మవాసుదేవాఖ్యమవ్రణమ్। ఉన్మిషత్యాత్మసజ్జల్పస్తదా ప్రథమఉచ్యతే। ప్రథతేతు యదాబ్రహ్మ శుద్ధాశుద్ధాఖ్యవర్తనా। మాయానామతదాత్వేషా బ్రహ్మసంకల్పరూపిణీ। సజ్జల్పక్షణాదిస్థిత్యస్తాస్త్యా గర్భవదస్థితిః।” ఇత్యాదినా సూక్ష్మావస్థాభిమానితయా స్థితయా లక్ష్య భగవదభిప్రాయానువిధాయి న్యాభగవతః కార్యోద్యోగం పర్యాయోచ్య ప్రథమతస్త్వయం సజ్జల్పితే తదైకరస్యశాలినాభగవతాస్త్వయం సజ్జల్పజగత్సృజ్యతే, తత్ సద్వియాశక్తి స్సర్వాణి కార్యాణి కరోతీతి ప్రతిపాదనాదస్తస్య న్యయః.

రతుడేద-“లక్ష్మ్యసహహృషీ కేశోదేవ్యాకారుణ్యరూపయా ।
రతుః” ఇతి కారణోఽత్తమ్భనేనాస్త్యేవాన్వయః “మయైవపూరితం
ధ్యాత్వా బేదదేవం జనార్దనమ్ । చంద్రోదయఇవామౌద్భిమ్” ఇతి
భగవతోఽన్వయోద్భేదస్తాదభీశ్యే స్వకార్యాణ్యపిలక్ష్మ్యభీనాశ్యే
వేతి శక్యతేనన్తమ్ అతవసహి “ఽష్టుకార్యకరీ, షష్టాక్షత్యకరీవిభాః”
ఇతి కార్యతదభీనశ్యేనైవవ్యుదిశ్య, ఆత్మనస్తత్రకర్తృత్వం న్యప
దిశతి. సంవిదాదివ్యపదేశోఽప్యేతస్మిన్ భనావపః క్వచిత్స్విప్రకాశ
త్వనిబన్ధనోపి సంవిదవ్యవచేశః. శక్తిశబ్దోపి క్వచిత్పత్నీత్వాది
ప్రయుక్తః

యథాచైవ సతిభగవతోనన్యాధీనతా, తథోక్తమధస్తాత్;
ఆనన్దవ్యపదేశోఽన్వయః భగవదానన్దహేతుత్వాత్; “విష్ణోశ్చ మన
సఃకామః” “బ్రహ్మోనన్దమయాసాహం భోక్తృర్వత్పరమాత్మికైః”,
ఇత్యుక్తైః. “అన్తరాన్వాదయన్ శక్తిమానన్దాత్మాన మన్యయమ్”
ఇత్యహిర్బ్యధ్వ్యసంహితోక్తిరేతదభిప్రాయైర, “శుద్ధవిజ్ఞానసమ్బంధా
చ్ఛుద్ధకర్మసమన్వయాత్ । యథాధునోత్పదిత్యా తాంత సానన్ద
మశ్నుతే । మామేవ పరమానన్దమయాంలక్ష్మీం సమశ్నుతే । సం
సారపాంసీమానమస్వీయ్యుర్తాం కథంన్వితీ” ఇత్య సకల్లక్ష్మ్యో వప్రపా
ప్యనిర్దేశః ఏతన్నిబన్ధనఏవేత్యేకే.

“ఉపాయైర్విధైశ్శశ్వదుపాస్యవివిధాత్మికామ్” “మామేకాం
శరణంప్రజేత్” “మాంప్రపద్యేతవై గతిమ్॥ ఆదిదేవం జగన్నాథ
మీశంవా పురుషోత్తమమ్” “అహంహితప్రితిశ్వాత్తా విష్ణుశక్తిః
పరావరా । సాక్షాదేవ సమారాధ్యా విష్ణురూప పురుషోత్తమః”
ఇత్యాదిప్రధానోపాయత్వప్రతిపాదకవచనానామివ భగవత్పర్యవసా
యిత్వమేవేత్యన్వే.

“శరీరఞ్చాస్మివైష్ణవమ్” ఇత్యాదీనాం భగవచ్ఛరీరత్వబోధ కవచనానాం సద్భావాత్ లక్ష్మీవాచిశబ్దానాం సమ్భవతి భగవత్పర త్వంసవిపరీతమ్. “కశ్చిత్కేషాం శ్చిదాత్మాస్యా త్తస్యాన్యేషాన్తు కశ్చనాతస్యాప్యేవమితీతన్తు యత్రైషావ్యవతిష్ఠతే అధ్వానమధ్వనః పారంపరమాత్మానమూచిచే అహంనామస్మృతోయోర్థస్తదాత్మా సఉదీర్యతే । సవాసుదేవోభగవాన్ ట్సైత్రజ్ఞః పరమోమతః” ఇతి భగవతపవ సర్వభూతాహమర్థత్వోక్తిః.

ఏవఞ్చ, “తాకికోశ్యస్యథవై దిక్వస్తథాబాహ్యగమోన్మువాః । నిఘోషాఘోషవత్యశ్చ యావాచఃపరికిర్తితాః । మా మభిప్రేత్యస ర్వాసాంతాసాముచ్చరణక్రియాః † ఆకూతిర్వచసాతేన వేదజ్ఞైరస్మి భాషితా” ఇత్యుక్తిః-“అర్థోవిష్ణురియంవాణీ” ఇత్యాద్యనురోధాత్, “స్థితానారాయణాత్కనా” ఇత్యుక్తాభేదదృష్ట్యా తత్స్వరూపనిరూప కేత్యేనోపస్థిత్యావాబోధ్యమ్.

వస్తుతః. “మామభిప్రేతియత్సర్వోజనస్సర్వాత్మనాస్థితామ్” ఇతి తత్తదభిప్రాయ విషయీభూత పదార్థానాం స్వాత్మకత్వ ప్రయుక్త్యంవాదః, తదభిమానీత్వప్రయుక్తఞ్చతాదాత్మ్యమ్, “స చ్చత్యచ్చజగద్వేధాయత్ప్రమాణేనదృశ్యతే । తత్సర్వ మహమహ్మతి సత్యాం మామృషయోబ్రువన్” ఇత్యగ్రే ఉపపాదితమ్; “ఉదితిబ్ర హ్మణోనామవికస్తిస్తస్యతుస్థితమ్ । మయ్యాయత్తావికస్తిస్సాసో త్స్థితాం మాంతతోవిదుః॥ సప్తాక్షగోహ్యాయంమన్త్రో వికస్తి భూయసీవహేత్” ఇతి బ్రహ్మశబ్దితస్యభగవతో వికాసోలక్ష్యధీన ఏవేతిస్పష్టమేవ ప్రతిపాదితమ్.

ప్రణవాదినమోస్తత్వాన్తస్త్రిస్య సప్తాక్షరత్వమ్ - ఉడితి
 బ్రహ్మణోనామేత్యుక్త్యా; అనన్యాధీనమహతపాప్తత్వం భగవత
 ఏవేతిదర్శితమ్; బ్రహ్మశబ్దః పురుషోత్తమసాధారణ ఇతిచ, “సాహ
 మంతః కృపావిష్టా దేవదేవ మచూచదమ్” “కదాచిత్కృపయా
 విష్టా జీవానాం హితకామ్యయా । సుఖసస్పృశిమే జీవాః ప్రాప్ను
 యుర్నా కథంన్వితి । ఉపాయాస్తేషణాయత్యై పరమేణ సమాధినా
 మగ్నీవస్తవ్విగమిభిగం శబ్దబ్రహ్మ మహోదధిమ్” ఇత్యాదిభిరీశు
 గవ్యాపారే విశిష్యాన్వయః స్రవీయతే; అతోన్యాఅస్త్యేవకథ్యచిత్స
 ర్వవ్యాపారాన్వయఇతి. సర్వాత్తనాన్వయస్తు స్వప్రతిపాదకతస్త్రి
 స్యాప్యవైదికతా మాపాద యన్నప్రమాణ భూతతస్త్రి తాత్పర్య
 విషయతాం భజతేఇతి,

రూపేరూపస్యాన్వయః, (౧) “మూర్తం బ్రహ్మణోపి య
 త్ప్రియతరమ్” ఇత్యుక్తః. తత్రితావత్, చతుర్భుజే పరేరూపే
 “అశ్వాసనాయ జీవానాం యత్తన్మూర్తిగతంమహః । నారాయ-
 ణః పరంబ్రహ్మ దివ్యం నయననందనమ్ । తస్యమూర్తి మతీసాహం
 శక్తిర్నారాయణీవరా । సమాసమవిభక్తాక్లా సర్వావయవసుస్తదీ”
 ఇత్యాదినా సప్తదశే శ్రీరూపాన్వయో విస్తరేణ ప్రతిపాదితః. సచ
 సందర్భ స్తత్వదీపే ఉదాహృతః.

యత్పునః, “విశ్వాప్యాయకరంకాన్త్యా పూర్ణైస్త్వయతతుల్య
 యా । పరదాభయహస్తం తద్ద్విభుజం పద్మలోచనమ్ । కేభామ
 యేనచక్రేణ శక్తేనచకరద్వయే । అజ్కితంనిర్వికారాంగిని స్థితంప
 రమశోభనమ్ । అన్యూనానతిరిక్తైస్తైర్గుణై స్పృశ్యిరలఙ్కృతమ్” ఇతి

ద్విభుజం పరరూపం దశమేఉక్తమ్; తత్రాపి “మయావినాసదేవస్య
స్థితిర్విష్ణోశ్చవిద్యతే” ఇత్యుక్తాశ్రీరూపాన్వయస్సిద్ధః.

ప్రూహచతుష్టయేతు-శాన్తిశ్రీ సరస్వతీ రతి రూపాహంతా
సమ్మన్ధఉక్తః. క్వచిత్తు “లక్ష్మీః కీర్తిర్జయమామయాప్రూహశక్తయ
ఈరితాః” ఇత్యుక్తమ్. తదేతత్-చాతురాత్యసృజాగదాదిభేదేన
చాతుర్విధ్యాత్, స్థూలసూక్ష్మభేదేనద్వైవిధ్యాద్వా అవిరుద్ధమ్.

యచ్ఛ “చతస్త్వభ్యోపి శాఖాభ్యః కేశవాదిత్రయంత్రయమ్ |
దామోదరాన్తముద్భూతం తద్వ్యాహస్తరముచ్యతే” ఇత్యుక్తా
నాన్తు కేశవాదీనాం ద్వంద్వశానాం “ప్రీత్యర్చనాగీర్వాణికాన్తిః క్రియా
శక్తి విభూతయః | ఇచ్ఛాప్రీతి రతిశ్చైవ మాయాధీ ర్మహిమేతిచ”
ఇత్యుక్తాః, †పదద్వయాన్తరతేజః పూరితదేశాధిష్ఠానా మూర్తభగ
వద్రూప విశాఖయూషజన్యావిభవాః; పునః పద్మనాభాదయః పాతా
శశయనాన్తాత్ప్రతింశ స్త్రోత ప్రకీర్తనాః.

“పద్మనాభో ధ్రువోస్తస్య శ్శక్త్యాత్మా మధుసూదనః | విద్యా
ధిదేవః కపిలో విశ్వరూపో విహజ్జమః | క్రోడాత్తా బదబావక్రో
ధర్నో వాగీశ్వరస్తథా | ఏకార్ణవశయోదేవః కూర్మః పాతాశధా
రకః | వరాహోనారసింహశ్చాప్యమృతాహరణస్తథా | శ్రీపత్నివ్యదే
హాధ కాన్తాత్మామృతధారకః | రాహుజిత్కూలనేమిఘ్నః పారిజాత
హరోమహాః | లోకనాథస్తుశాన్తాత్మా దత్తాత్రేయో మహాప్రభుః |
స్యగ్రోధశాయీభగనానేకశృజ తనుస్తతః | దేవైవామన దేహస్తు
సర్వవ్యాప్తివిక్రమః | సరోనారాయణశ్చైవ హరిః కృష్ణస్తథైవచ |

జ్వలత్పురశుభ్రగ్రామో రామశాసనో ధనుర్ధరః । వేదవిద్యగవాన్
కలీః పాతాళశయనఃప్రభుః” ఇతి,

వాసుదేవాదయః కేశవాదయశ్చ స్వరాధిష్ఠాతారః దత్తా
త్రేయాంతావగ్గాధిష్ఠాతారః, తతస్త్రివిక్రమాంతా ధారణాసంజ్ఞికానా
మస్తథానామ్, తతః పరశురామాంతాః పశ్చిమహాసంజ్ఞికానామూ
ష్మత్కారాణామ్, తతశ్చత్వారో రజ్జయమజ్ఞానామూలీయో
పధ్యానీయానామ్;

శక్తయశ్చైషామ్-“ధీస్తారావారుణీశక్తిః పద్మావిద్యాతదై
వచాసంఖ్యావిశ్వాఖగాభూర్గాలక్ష్మీర్వాగీశ్వరీతథాఅమృతాధారిణీ
చ్ఛాయా నారసింహీసుధాతథా । శ్రీఃకాన్తిర్విశ్వకామాచసత్యా
శాన్తిస్సరోరుహః । మాయాపద్మాసనాఖర్వా విక్రాన్తి ర్నరస
మ్భవా । నారాయణీరతిః ప్రీతిర్గాఢా రీ కాశ్యపీతథా । వైదేహీ వేద
విద్యాచపద్మినీ నాగశాయిని॥” ఇతి ప్రదర్శితాః.

అమృతార్ణవశయస్య శక్తిధారిణీః కూర్మస్యవిశ్వకామా ఇతి
చేదః; గాఢా రీతివిశేషణమ్; “అనిరుద్ధోవిభుర్దేవో దేవదేవస్సనాతనః ।
మహావిద్యాసముద్భూతా తదాహమపివాసవ” ఇత్యుక్తిస్తు అనిరు
ద్ధస్య పాలనాధీశ్వరత్వాత్, సత్వప్రధానావతారస్య మహావిద్యా
సంజ్ఞితత్వాత్, మహాలక్ష్మీసంజ్ఞితాయా రజఃప్రధానాయాః ప్రాద్యు
మ్నాశ్శక్తేః విధిపద్మయో ర్మహామాయాసంజ్ఞితాయా స్తమః
ప్రధానాయాశ్శక్తేరుత్తర్యోర్మహావిద్యాయాః కేశవగౌర్యోశ్చోత్ప
త్తే రభిధానాత్.

“హృషీకేశస్సభగవాన్ పద్మయా సహవిద్యయా । అపస్వి
సుశయనంచక్రే యోగనిద్రా ముపాగతః” ఇత్యుక్తస్య పద్మనా

భస్య పద్మాశక్తికత్వేపి, తస్యావిద్యేతినామాస్తర మస్తీత్యత్రధీ రిత్యక్తమ్.

సచ, విరిఞ్చజనకస్యైవ పద్మనాభత్వాత్, కథం తద్భాషా సంసర్గజన్యగౌరీశజ్జరభేదితా, అణ్డమధ్యవర్తి ప్రధానపాలకస్య ప్రధానం సలిలీకృత్య తత్రశయాసస్యపద్మనాభత్వ మితివాచ్యమ్. తస్యాపి కాలమయాత్పద్మా త్సహకారిణః ప్రధానపరిణామరూప మహత్రత్కార్య బుద్ధ్యభిమానినో ద్విధితత్పత్నోర్నై రుత్పత్నే రభి ధానాత్, తతశ్చాహజ్జారాభిమతి రూపయో శ్శజ్జరగౌర్యోర్ని హదాది విశేషాన్తై రుత్పాదితేచాణ్డ చతుర్ముఖోత్పత్తిః పునరుక్తా.

అత్రసిన్ధుశక్తిర్నాయా విభక్తతమః - ప్రసూతి రక్షరం ప్రకృతిరవ్యక్తం తతోబ్రహ్మణ్డం తతోదేవాదిశరీరమితిషట్కోశాః. తత్రశాన్తిశ్చక్తేః, శతిర్నాయాయాః, మహాకాళ్యాదయఃప్రసూతేరభి మానిన్యో లక్ష్మీవిద్యాకాలీనాం శక్తినియత కాలాభిమానిత్వమవ్య స్తీతి స తదుక్తివిరోధః.

గుణైస్సహ పఞ్చత్రింశద్ధి తత్త్వా న్యత్రోక్తాని. అత్రప్రధా నస్య సలిలీకరణం మహదాదిసృష్టేఃప్రాగేవవిభ్యాదీనాం సృష్టిరి త్యాచార్యైర్నకృచ్ఛిదుక్తమ్: “ఆద్యేకోశే న్వయందేవస్త్రిశ్చైవా హస్తయాస్థితః । ఁఞ్చస్వస్యేషాకోశేషు జీవా నానావిధాస్త్రితాః” ఇతి కోశాస్తరగతానాం జీవత్వముక్తమ్. చతుష్షడ్ద్వాదశ చతుర్దశ షోడశాష్టాదశభుజభేదభిన్నస్య సర్వస్యాసి శక్తిశస్య “ఏకధాద్విధా చతుర్ధాచ షోఢాచైవ తథాష్టధా । పునర్ద్వాదశథాచైవ” ఇత్య నేకవిధ లక్ష్మీపరిస్పృశస్వముక్తమ్.

“శ్రీరఙ్గస్థా పుష్టిరుభయత శ్చతుర్దిశం శ్రీకీర్త్యాదయః,
కోణేషు శుద్ధాచిరజ్ఞానా నిత్యాజ్ఞానశక్త్యవరాజితా ప్రకృతయః,
దిగ్విదిక్షు లక్ష్మీ సరస్వతీ సర్వకామదాప్రీతివర్ధనీ యశస్కరీశాన్తి
దాతుష్టిదాపుష్టిదాః ద్వాదశపూర్వాహాంతరశక్తయః ఇతిబోధ్యమ్.
సింధుశాయిన్ లక్ష్మీప్రీతి విద్యా నిద్రాహంపచతుష్టయః పరీతత్వ
మమృతాశక్తికత్వా విరోధేన నిర్వాహ్యమ్ మత్స్య త్రివిక్రమాది
షుచావతారేషు, (౧) “విష్ణో రేమా నపాయినీ” ఇతిచపరాశరః.
అతోవతారేషు సర్వేష్వస్యా అనపాయిత్యమ్; విభవానాంలక్ష్మీ
తన్త్రేకిణత అప్యత్రింశత్వమేకాదశే ఉక్తమ్.

వింశేతదనుక్తానపి విష్ణువత్తతతత్ర వజ్రశక్తయః పరికిర్తి
తా ఇత్యుక్తేస్తదర్థసిద్ధమ్. ఏనఞ్చాహిర్భుభ్యసంహితోక్తం నప
త్రింశత్త్వం శాంతాత్మిలోకనాథయోః కాంతాత్మామృతభారకయో
ర్వావై పక్షికభేదేన నిర్వాహ్యమ్. అత్రైవత్రయాణాం త్యాగా
ద్విస్వక్సేన సుహితోక్తంషట్త్రింశత్త్వమ్; “అవతారో యదావిష్ణో
శ్చతుర్థా సన్భవిష్యతి । మధురాయా మహాంవ్యక్తం చతుర్దేష్యా
మివైతథా” ఇత్యుక్తిః- భగవద్వత్ శక్త్యావేశ సాభారణ్యేన; ఏవ
ఞ్చసర్వేష్వవతారేషు శ్రీనారాయణయో స్సమృద్ధసిద్ధిః.

“భావోత్తరాక్వచిద్బ్రహ్మః క్వచిత్సాభవదుత్తరా । భవద్భా
వోత్తరాక్వాపి విద్వాంస్తత్రనముహ్యతి” ఇతిచోక్తమ్. భావోత్త
రతాకాశీకీయోగనిద్రాదిశక్త్యావేశావతారేషు; భవదుత్తరతాదశ
మైకాదశయోరుక్తాః “భావోత్తరప్రకారాస్తే శ్చుతాస్తవ్విక్ర
పఙ్కజాత్ । ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి ప్రకారాభవదుత్తరాన్”
ఇతి హితదారమ్భః; భవద్భావోత్తరాత్వప్రమేఉక్తా.

సర్వత్రాపి “సవినావిష్ణునానేన స్థితిర్మమహివిద్యతే! మయా
వినా సదేవస్య స్థితిర్విఘ్నోశ్చవిద్యతే!” ఇత్యభిధానా త్పరస్పరాన్వ
యోబోధ్యః; యోపి “అప్రాజ్ఞయోగనిష్ఠానాం హృద్యాగ నిరతా
త్సనామ్” ఇత్యుక్తో హృదయేశయసోసి బృహదారణ్యక శ్రుతి
పర్యాలోచనే లక్ష్మీవిశిష్టవేద ప్రతీయతే; అర్చాయామపి, “అతిష్ఠ
మా మిమాంమూర్తిం మదనుగ్రహకామ్యయా । శ్రియాసార్థం
జగన్నాథో దిప్యో నారాయణః పుమాన్” ఇతి శ్రియాసమం
భగవదధివాసము క్తమ్.

గుణనాశ్చగుణాన్వయః—పరస్పర భోగ్యత్వమ్.(౧) “ప్రశ
కనబలజ్యోతి జ్ఞానైశ్వరీవిజయప్రధా ప్రణతవరణ ప్రేమక్షేమ
ఙ్కరత్వ పురస్కరాః । అపి పరిమళఃకాన్తి గ్లావణ్యచుర్పిరీదిరేత
వభగవతశ్చైతే సాధారణగుణరాశయః॥ అన్యేపి యావనముఖా
యునయోస్సనూనా శ్రీరజ్జగుజ్జశ విజృంభణానైజయన్తి । తస్మిం
స్తవత్వయితస్య పరస్పరేణ సుస్తీర్యదర్పణానాం ప్రచురంస్వదస్తే”
ఇతి స్వరూపగుణానాం విగ్రహగుణనాశ్చ పరస్పరాన్వయ ప్రయు
క్తాభోగ్యభోక్తా.

జ్ఞానాదయోహిషద్గుణాః; “జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్య వీర్యతేజో
మహోదధిః ; తస్యాహం పరమాదేవీ షాఙ్గణ్యమహిమోజ్వలా ।
తుల్యాగుణవయోరూపై ర్మనఃప్రమథనైర్హరేః । షాఙ్గణ్య విగ్ర
హంజేవీ మనిర్దేశ్యా మనూపమామ్ । షాఙ్గణ్యవిగ్రహంజేవం తా
దృశ్యాచ శ్రియాయుతమ్ । జేవ్యాశ్రియాసమాసీనం పూర్ణషాఙ్గణ్య
దేహయా । పూర్ణషాఙ్గణ్య రూపత్వా త్సహం భగవతీస్సతా”
ఇత్యాదివచనై రుభయసాధారణ ఇత్యవగమ్యతే; “తోషయామి

గుణైర్విష్ణుం తుమ్యామిచ హరేశ్వరైః । మయాతుష్టి స్సమస్తానా
మిడితానాం స్వకర్తృభిః । తుష్టిర్నిరూపితాతేన సాహం యోగాభి
పారశైః॥” ఇతి తుష్టిశబ్ద నిర్వచనాత్ పరస్పరాహ్లాదక గుణవత్త్వం
దస్పత్యోరుక్తమ్.

తేమజ్జరత్వచ్చ-“తారయామి జగత్స్వం పరమం భవసా
గరమ్ । ప్రియంహితచ్చ సర్వేషాం చింతయామి కరోమిచ । తేన
మాంసర్వభూతానాం మాతరం మునయోవిదుః । తారాసంసారతర
ణాత్” ఇత్యాదినాభిహితమ్; (౧) “ఆత్మన్యాత్తావపుషిచవపుర్వై
భవైర్వైభవఞ్చేత్త్యాకారైస్తైరనుగుణతయాసర్వభావానుయంతా
ఇచ్ఛాయాపాణ్యసి భగవతస్సాదయస్యాత్తరూపా దూరీకుర్యాన్న
హిమధురతా దుగ్ధస్థిన్తోస్తరక్లాన్” ఇత్యత్రవైభవశబ్దః-చిదచిచ్ఛేష
త్యాదిపరిః.

వైభవమ్ - వ్యాప్తిః. “ఆక్రమ్యసర్వాంతు యథాత్రిలో
కీం తిషత్వయందేవ వరోఽసితాక్షితధాస్థితాత్వంపరదేతథాపి పృ
చ్ఛామ్యహం తేవసతింవిభూత్యామ్” ఇతి; “ప్రతిష్ఠితాయా స్సర్వత్ర
మమ నారాయణస్యచ । వస్తుతః కాప్రతిష్ఠాస్యాత్” ఇత్యాదిభిర్భ
గవద్వ్యాప్తస్య సర్వస్య లక్ష్మీవ్యాప్తిప్రతీతిరీత్యేకే ; సాచవ్యాప్తి
శ్శక్తివిశేషేణేతి కృష్ణపాదాః. అయమేవ సర్వప్రకారసమ్బంధః.
“శ్రయస్తేష్టవంభావమ్” ఇతి నిరుచ్యతే.

ప్రాప్యపూరకత్వచ్చ-శ్రియః-ముక్తానాం భోగవిపృథ్యర్థమ్;
సాంద్ర్యాది వివర్ధనీ మితి ప్రపన్నపారిజాతే ఉక్తమ్. కైజ్జుర్యోద్దే
శ్యత్వస్తు కథయోభివశమేవ. “అన్యాయమచ శేషంహి” ఇత్యా
దిప్రమాణానాం పూర్వ ముదాహృతత్వాత్. “శ్యాణామి దుం

తమ్” ఇత్యాది పుష్పత్వా ఉపకారానుసంధానవిబంధనం ప్రాప్య
త్వంబోధ్యతే; “శ్మణామిచ గుణైర్జగత్” ఇతి స్వగతానన్యార్హత్వా
సన్యశరణత్వానన్యభోగ్యత్వానాం జ్ఞానవరణప్రాప్తిదశాను చేతనే
సంపాదనపరం సత్ప్రాప్యతోవ్యయక్తమితి, రమ్యజామాతృదేవ
సూక్తి పర్యాలోచనాయా మవగమ్యతే. స్వరూపస్థితి ప్రవృత్తీనాం
తాదధీన్యాత్తదేకోపాయతోక్తిః. ఇదమేవాకారత్రయసమ్మున్న
త్వమ్.

యదన్యత్రాపితత్సంపాదనశక్తిః, వాత్సల్యాది జ్ఞానశక్త్యాది
సాన్దర్యాదినర్థకత్వ రూపమిత్యేకే; పురుషకారత్వ ప్రాప్యత్వప్రాప్య
పూర్వకత్వరూపమిత్యపరే; శ్రయేన్త స్సర్వభూతానా మితి వ్యాప్తి
పక్షే సుగమమ్. పక్షాన్తరే స్వనిరూప్య స్వరూపేణ నిర్వాహ్యమ్.
పుణ్యకర్తృణామితి జ్ఞానసారనవమదశమగాఢోక్త రీత్యా భగవతః
శ్రియోపి పుణ్యకర్తృణా మన్తరవస్థానమభిమతమ్; అన్యేషాన్తుకేవ
లవ్యాప్తి నిర్వాహార్థమితి సూచితమ్.

“ఈడితాచ సదాదేవైః” ఇతి-“విశ్వేశ్వర్యాదికం నూక్తం
దృష్టంత ద్భ్రహ్మణాపురా । స్తుతయే యోగనిద్రాయాం మమదే
వ్యాః పురస్తర । శ్రియన్నాక్తేన తుష్టావ పద్మినీం వాకశాసనః । స్తుత
యోమేతదాదృష్టా దేవైర్వన్నిపురోగమైః ” ఇత్యాదిభిర్వివృతమ్;
బ్రాహ్మేచపురాణే-“పద్మయోనిర్బుడంప్రాప్య పతం స్తోత్రం తతః
క్రమాత్ । దివ్యమప్యగుణైశ్వర్యం తత్ప్రసాదాచ్చ లభవాన్” ఇతి.
కాశ్యపశ్చాహ-“బ్రహ్మద్యాశ్చ సురాసుర్యే మునయశ్చ తపో
ధనాః । ఏధస్తేత్వత్పదచ్ఛాయా మాశ్రిత్య కమలేశ్వరి” ఇతి.
“శరీరఞ్చాస్మి” ఇతి-అసాధారణవిగ్రహవ దభిముతత్వపరమ్. శరీర

(౪౭) అవనుపాయమామిడత్తిల్ తాన్ పురుషాకారమాయురుక్కుమ్;

అవన్ ప్రాప్యనామిడత్తిల్ తాన్ ప్రాప్యైయుమాయ్
కైజ్జర్యవర్థకై యుమాయురుక్కుమ్.

త్వస్యసాధారణత్వాత్. శరణఞ్చాస్మీతి-(౧) “శ్రేయోనవ్యూరవిష్ట
లోచనమనఃకాంతాప్రసాదాదృతే” ఇత్యుక్తరీత్యా కార్యాన్వయ
వ్యతిరేకప్రయోజక వ్యతిరేక ప్రతియోగిత్వపరమ్. శాశ్వతపదసను
భివ్యాహారాద్వాగృహపరం సత్ప్రీప్యత్వపరమ్. అత ఉపయుక్తా
స్సర్వేప్యథా ఇహాపిగ్రాహ్యః.

నను పూర్వోత్తరఖణ్డయో శ్చబైకరూప్యా ద్భగవద్గతోపా
యత్వప్రాప్యత్వ విరూపోపాయత్వప్రాప్యత్వబోధనమనుపపన్నమ్;
నచాత్రాపి శ్రియః ప్రాప్యవర్థకత్వమేవేతి శక్యం వక్తుమ్; (౨)
“మిథునపరం ప్రాప్యచై” ఇత్యాచార్య నూక్తి విరోధాదిత్యతటహ
(అవనితి)

భగవత్కర్తృకేషు సర్వేషువ్యాపారేష్వనువిధాయిత్వమే
వాస్యాః పాతాధ్యానుగుణమితిపురుషకారత్వ రూపమేవోపా
యత్వం శ్రియః పూర్వఖణ్డేబోధ్యతే; చేతనకర్తృక కైజ్జర్యోద్దే
శ్యత్వస్తు ఉభయోరపి సమ్భవతీతి ప్రాప్యత్వస్యాప్యత్రబోధన మితి
భావః; సప్తవిష్ణురియం సృష్టి రిత్యాది వచన పర్యాలోచనాయాం
హికర్తృత్వం తన్నిష్ఠమ్; తదనువిధాయిత్వమేవాన్యస్వరూప
మిత్యవగమ్యతే; తదనురోధాల్లక్ష్యో సహ హృషీకేశ ఇత్యత్రాపి
నైకక్రియాయాంతుల్య వదన్వయరూపం సాహిత్యం వివక్షిత మితి
జ్ఞాయతే.

వస్తుతోనాత్ర ప్రమాణాస్తరసిద్ధం భగవతోరక్షకత్వ ముద్ది
శ్య తచ్చియానహేతివిధీయతే; విశ్వాన ప్రతిపాదనార్థోహ్యాయం
స్లోకః, అజ్ఞప్రతిపాదక స్లోక మధ్యపఠితత్వాత్; పరిశేషాచ్చ పురు
షకార సమ్మన్ధశ్చ విశ్వాసహేతుః. నతుల్యవద్రక్షకాస్తర సమ్మన్ధః;
ఉక్తాచ్చ రమాపతిత్వ సుభగస్య నారాయణత్వస్య శజ్జానిరాస
హేతుత్వమ్;

“రక్షిష్యతి హరిశ్రీమా నాశ్రితా నినిశ్చయాత్” ఇత్య
త్రహరిరితి శక్తుపలక్షిత కార్యోపయోగిగుణయోగః ప్రదర్శితః.
శ్రీమానితినూపసదత్వకృపాయోగా దర్శితౌ. ఇహ కారుణ్యరూప
యేతి-భగవత్కారుణ్యరూపయేత్యర్థే కృపాయోగః. కారుణ్య
ప్రాయుర్యార్థకత్వే నూపసదత్వమ్. “హృషీజ్ఞానం సముద్దిష్టం హృ
షీకాశ్చేతనానతాః | జగ్గమత్వా జగద్రూపాస్తదీశో జగతాం
పతిః” ఇతి నిర్వచనాత్, హృషీకేశశబ్దేన ఈశేశితవ్యసమ్మన్ధః;
“ఐశ్వర్య వీర్యరూపత్వం హృషీకేశత్వమ్” ఇతి నిర్వచనే, “ఈశ
స్సాన్వితస్త్ర్యయోగేన నిత్యం సృష్ట్యాదికర్మణి” ఇత్యుక్తాదైశ్వర్యా
చ్చక్తిలాభః; దేవీశబ్దేన విహార సహచారిత్వోక్త్యా తదుక్తస్య భగ
వతా అనతిక్రమణీయత్వం దర్శితమ్; ప్రకరణానుగుణ్యాచ్చస్థిత ఇత్య
థ్యాహారేపినదోషః.

నచ “త్వమేవ సర్వశాస్త్రేషు శరణ్యాత్మేనగీయసే” ఇత్యాది
వచ్చాస్త్రోదితత్వమేవ సలక్ష్యకో భగవాన్రక్షిష్యతీతి విశ్వాసహే
తుతయా ప్రదర్శ్యతే; కారుణ్యరూపత్వ ప్రతిపాదన వైయథ్యాత్,
విశ్వాసహేతుగుణజ్ఞాపకతయాతు శాస్త్రముపన్యస్యతే; “త్వమేవ
సర్వశాస్త్రేషు ” ఇతిత్వోపచారికమితి సర్వసిద్ధమేవ. సర్వకామ

ప్రదాంరమ్యా మిత్యత్ర మోక్షాతిరిక్తమేవఫలం గోబలీవర్ధన్యాయా
దుచ్యతే. సంసారార్థవతాఽసిః మితీతు - విరూపనిర్దేశా త్ప్రియోజ
కత్వపరమేవ. కోన్యాభగవదపేక్షయా విశేష ఇత్యతః షీఘ్రప్రసా
దసిం శరణ్యామితి. శరణ్యామిత్యే తదశరణ్యశరణ్యామితి గచ్ఛే
వ్యాఖ్యాతమ్; తచ్చ-అలభ్యస్వశరణ్యానాం శరణ్యప్రాపకత్వ మితి
వ్యాసార్యాః.

నచ బ్రాహ్మపురాణావగత నామమాత్రేణ స్వాతంత్ర్యేణ
మోక్షప్రదత్వసిద్ధిః; “ఓజ్ఞాః ప్రణవస్తారోహంసో నారాయణో
ధ్రువః । వేదాత్మా సర్వవేదాదిరాదిత్య సర్వపావనః । మోక్షగో
ముక్తిమార్గశ్చ సర్వసన్ధారణక్షమః । ఇదంశరణమజ్ఞానా మిదమేవ
విజ్ఞానతామ్ । అయమన్విచ్ఛతాంస్వర్గః పాతః పారంతిత్తీర్ణతామ్”
ఇత్యాదిభిః ప్రణవప్రశంసావచనైః, “యద్ద్యత్క్లేశకర్మాదీ నీక్షయ
త్యఖిలంపదమ్ । క్షపయిత్వామలంసర్వం దదాతి పరమంపదమ్” ఇతి
దీక్షానామ నిర్వచనేన జ్ఞానాతిరిక్తమోక్ష సాధనతానిషేధ కామ
నానుసారేణ సత్యసిమోక్షే కర్మజ్ఞానయోర్ద్వయోస్సాధనత్వ బోధక
వచనే ప్రయోజకత్వమాత్రపరిత్యేన స్వాతంత్ర్యేణ ప్రణవాదీనాం
సాధనత్వాసిద్ధే స్పీకృతత్వాత్, “భగవద్యజ్ఞసంయోగాత్పత్నీ
భగవతోహ్యాహమ్” ఇత్యుక్త రక్షణ రూపయజ్ఞ ఫలభాగిత్యేనా
పద్యతే.

సహాయశ్లేపి పత్నీస్తుల్యవత్కర్తృత్వమ్; ఏకవచన విరో
ధాత్; తదుక్తం కపర్దినా; “అస్తిస్వామిత్వలేశోస్యాస్తత్ప్రాచుర్యస్తు
భర్తరి । సహిప్రధానం విధిభిస్తస్యైవాధి క్రియాయతః” ఇతి స్వామి
త్వమన్యస్వత స్త్రకర్తృత్వమ్.

అత్రయద్యపి ఐకరస్యానుమత్యాదినా ఉపాయతాయామశ్య
స్త్రేవలక్ష్యో అన్వయః. తథావిప్రధానవ్యాపారకర్తృత్వం తద
సాధారణమ్; వాత్సల్యాద్విచారిశయితం శ్రియ ఇతి తదసాధారణం
పురుషకారత్వమ్. ఉభయోరేవ విరోధినివర్తన వాత్సల్యాద్యన్వ
యేపి స్వరూపభేదనూచకతయా (౧) “యువత్వాదా తుల్యే” ఇతి
న్లోకే తథాపిచార్యైర్విభాగాత్.

అతఏవోక్తం రహస్యత్రయజ్ఞవాతే;-భగవతోనిరఙ్కుశస్వా
తస్త్రేయీణ తదసాధారణమనిష్ఠనివారణాది; ఇదమేవహ్యుపాయకృ
త్యమ్; వాల్మభ్యుచ్చవాతల్యాదికం శ్రియోఽప్యసాధారణమ్; ఉభయో
రుభయత్రాన్వయేపిఅసాధారణవేషేణ ప్రతినియమోద్రష్టవ్యఇత్యా
చార్యాః శ్రియ; పురుషకారత్వమేవ వర్ణయంతి;

అత్రానుభవకై జ్ఞర్యభేదేన దశద్వయాత్మికాయాం ప్రాప్తా
విభూతి గుణవిగ్రహలక్ష్యోద్వి విశిష్టస్త్రివ భగవతః ప్రాప్యత్వమ్;
తత్త్రినకస్యాపిసారశబ్దార్థస్య పరిత్యాగః; విశేషణీభూత తత్త్వ
దాధైషుభోగ్యత్వం తరతిమ భావాపన్నమేవ; కైజ్ఞర్యరూపాయా
స్తుప్రాప్తా అసిద్ధివిశేషణ విశిష్టస్య తథాత్వమ్; దేవతాన్తరాణాం
నిసిద్ధత్వం ప్రాగేషాక్తమ్. దమ్మత్వతిరిక్తేషు భాగవతత్వోపాధికమ్;
దమ్మత్వోస్తు శేషిత్వమేకేచ్ఛా సిద్ధమితి సతత్ప్రాధికమ్; ఏకతరో
దైశ్యక మవ్యన్యతరస్య ముఖవికాసాధాయకమవేతి, ఉభయోరపి
ప్రాప్యత్వమ్; ప్రాపకత్వం పునర్నారాయణశబ్దబోధ్యానాం సర్వేషా
మర్థానా మిత్యస్తివిశేషః.

అత ఉపయోగవిశేషాదేవ కేషాఞ్చిదుపాయ విశేషణత్వ
మాశ్రితమ్. ఉపయోగశ్చ వస్తునురూపః; జ్ఞానాదీనాం యాదృశ

(౪౮) ఇతిలే తిగుము న్నృత్తిత్సన్న ప్రాప్యతై విశదమాక వసుసన్ధి క్కీఱతు.

(౪౯) ఇతైయ పెరుమాల్లై ప్పిలే ఇరువరుమాన శేర్ త్తియిలే అడి మై శెయ్ కై ముత్తై.

ఉపయోగః, 'సతాదృశోవాత్సల్యాదేః; లక్ష్మ్యలపి వస్త్రస్వగుణ వ్యాపారస్తదీయ కృపాద్బోధనాదిరేవేతి; ప్రాప్యవర్ధకత్వం లను భావ్యగత సాందర్యవిశేషసమ్పాదకతయా కైజ్జుర్యవర్ధకత్వమితి కేచిత్. నియోగముఖేనేత్యన్యే; తదుక్తమ్. "మదాజ్ఞాకారణో యత్రమోదస్తే సకలామరాః" ఇతి. "సర్వం పరిజనం భగవతస్తత్తదవస్థోచిత పరిచర్యాయామాజ్ఞాపయన్త్యా" ఇతిచ భావ్యకారై రనుగృహీతమ్; విశిష్టస్య ప్రాప్యత్వోక్తో మూలమన్యవిరోధ శ్చత్యాశఙ్క్య, ఏతదనురోధేన తత్రాప్యస్వార్థస్య గర్భితత్వాన్న దోష ఇత్యాహ (ఇతిలేఇతి).

శ్రుతిషు బ్రహ్మణఏవప్రాప్యత్వాభిధానాత్, యేనయనేత్యా దౌచ లక్ష్మ్యలనుక్తేస్తన్యః కైజ్జుర్యోద్దేశ్యత్వా సమ్భవాత్, అనుభావ్యసమ్పాదకత్వమేవాత్రశ్రియఇతి శఙ్కమానంప్రత్యాహ (ఇత్యేయితి). ఏకతంమాత్రాదరో రావణశూర్పణఖోర్నివాఽనర్థ హేతుః; అతస్సామిత్రి వద్విశిష్టాదరఏవయుక్తః; స్వరూపస్యభయ శేషత్వా దితిభావః.

ప్రాప్యతాముపపాద్య ప్రాప్యవర్ధకత్వం వివృణోతి (అడిమై యితి). ఆజ్ఞాముఖేన కైజ్జుర్యసాధకత్వం భగవత్సన్నిధౌ కైజ్జుర్య కర్తుశ్చేతసస్య ఉపలాశనేన రసాధాయకత్వం ప్రాప్యవర్ధక పదేనో క్తమితిభావః. ఆజ్ఞాముఖేన కైజ్జుర్యసాధకతాయావర్ధకతా రూప త్వం కేషాభిద్భగవదా దేశేనాపిసమ్భవాత్. దృశ్యతేహి సామి

(౧౦) అడిమైతాన్ సిద్ధిప్పతుమ్ రసిప్పతుమ్ అచ్చేర్ త్రియితే;

త్ర్యాదిషు భగవతోపితధాత్వమ్; రసాధానం ఘనస్వల్పేనాపి వ్యాపారేణాతిశయితరస సమ్బదనం ప్రాప్యత్వ ప్రాప్యవర్ధకత్వయోః క్రమేణ వాక్యద్వయేన వివరణాచిత్యాదిత్యం వ్యాఖ్యాతమ్.

వరవరమునిభిస్తు-ఉత్పద్యనివర్ధ్యరస్యం భవతీతి రమ్యజామా తృదేవైః పృథగభిధానాత్, వర్ధకత్వ మతిశయితముఖోల్లాససమ్బదకత్వమ్. ప్రాగుక్తముత్పాదకత్వంపునః పార్థితకై జ్ఞచ్ఛేస్వతస్త్రేశ్వరానుమతి సమ్బదకత్వమ్; రసాధాయకత్వస్తుభోగ్యవిషయ పూర్వై కై జ్ఞచ్ఛేస్వరససమ్బదకత్వ మితి వ్యాఖ్యాతమ్. స్వర సస్తు భగవద్రసార్థితీ నవిరోధః.

యద్యపి ప్రత్యక్ష విదిత భగవదభిప్రాయత్వాన్ముక్తానాం భగవదభిమతస్య కై జ్ఞర్యస్య స్వతఏవ సుకరత్వాన్నప్రార్థనాస్వీకారాద్యపేక్షా. ఏవ ముచితపరిచర్యాయా మాజ్ఞాపనమపి వ్యర్థమ్. బాచిత్యస్యస్వతఏవజ్ఞాతత్వాత్, కై జ్ఞర్యస్యచరస్యత్వాత్. తథాపి ప్రార్థనాదీనామపి రసవిశేషాధాయకతాబోధ్యా.

ఉక్తజ్ఞ రహస్యరతాయాం భగవతి తత్పరిజనేచ సర్వజ్ఞే ఘ్యేవం నివేదన ప్రేషణాదివ్యాపారాస్వచ్ఛందలీలాప్రవృత్తాది తస్య సర్వజ్ఞోపి భగవాన్ తన్ని వేదితకారీవక్రీడతీతిచ. ఉత్పాదకత్వజ్ఞ(౧) “సీతాసమక్షమ్” ఇత్యాది వచనైర్వ్యజ్యతే. అత ఏవైతత్సర్వవిషయమిత్యేకే.

అన్యేతు, భుజకేశవిహగేశాదిభిః క్రియమాణస్య విశిష్టోద్దేశ్యక
 కై జ్ఞర్యస్యాన్యసమ్బన్ధో మిధునవిషయే ప్రార్థనాయామేవేతి రమ్య
 జామాత్మదేవోక్తేః ప్రత్యగ్రముక్తవిషయం సాధకత్వాభిధానమ్.
 తచ్చైకరస్యేన భగవత్శ్రీసూక్తిసాపేక్షత్వాత్; అతఏవ నిత్యకి
 జ్ఞరం మాం కుర్వీతి ప్రాథిశే, శ్రియః పతినా స్తనన్ధయతనయాభినన
 నచనశ్రవణతత్తన హృష్టమనసా లభిలజగన్మాతుర్ముఖే వీక్షిశే
 సత్యామేకహృదయతాయాం తాభ్యా ముభాభ్యాం వీక్షిత స్తను
 భయ కృపయా పరభక్తి పరజ్ఞాన పరమభక్తియుక్తో నిత్యవిశదతమ
 ప్రయోజనానవధికప్రియ భగవదనుభవజనిత ప్రీతికారిత సర్వదేశ
 సర్వకాల సర్వానస్థాచిత సర్వవిధకై జ్ఞర్యాశి పరిగృహ్య అనేక
 విగ్రహాణి కరోతీతి పరమపదసోపానే ఉక్తమిత్యాహుః.

శ్రీమత్పదస్య సత్తాహానిభయాధీన నిరంతర సంక్షేప జ్ఞాపక
 తాయాన్తు భగవతో భాగ్యత్వాతిశయజ్ఞాపనం ప్రయోజనం
 బోధ్యమ్. లక్ష్మీభోగా దవ్యతిశయితత్వజ్ఞాపనం ప్రయోజనమిత్యేకే.

యద్యపి సర్వవిధకై జ్ఞర్యస్య చతుర్థ్యాభిధానాదపిత
 సిద్ధిః, తథాపినవ్యావర్తకం వ్యావర్తకాంతరం నిరుణధీత్యదోషః;
 తదుక్తమథ్యాత్మచింతాయామ్, “ఐశ్వర్యకై వల్యోత్తీర్ణం త్వదానన్ధా
 ద్విలక్షణమ్, లక్ష్మీభోగాద్విశిష్టజ్ఞుకై జ్ఞర్యసుఖమాప్నుయామ్” ఇతి.

యద్యపి, (౧) “హాపశ్రీయాగుణగణై ర్విభవేన ధామ్నా
 భావై రుదారమధురై శ్చతురైశ్చరితైః | నిత్యం తవైవ సదృశీం
 శ్రియమీశ్వరీం తాం త్యాజ్చాభితః పరిచరేయ ముదీర్ణభావః ||
 యాభిభ్రతీస్థిరచరాత్మక మేవవిశ్వం విశ్వమృరాచ పరయాతుమయా

(గీ) నారాయణాయ - సర్వశేషియాయశ్శుభముక్తుః.

క్షమాచ | తాం మాతరఞ్చ పితరఞ్చ భవంతమస్య పృచ్ఛన్తు
రాత్రయ ఇమావరివస్యతోమే” ఇత్యాదినా తిస్మాణామపి మహి
షీణాం తుల్యవత్కైజ్జుర్యోద్దేశ్యత్వం శ్రీవత్సచిన్తా మిశ్రేయవన్మ
తమ్; తథాపి, (౧) “యాభిస్త్యం స్తన బాహుద్వప్తిభిః” ఇత్యన్య
సాం లక్ష్మ్యవయవప్రాయత్వాత్, తయాభూమి సీభయోయపలక్షణం
బోధ్యమ్.

శ్రీమత్పద్మనైవ దేవతాన్తర వ్యావృత్తిసిద్ధర్వ్యర్థం నారా
యణపదమత ఆహ (సర్వశేషియా యితి). ప్రాప్యత్వోపయుక్త
గుణ విశేషాభిధానార్థం త దితిభావః. యద్యపి కర్మకరణాధి కరణ
వ్యవృత్తిమ ప్రాప్యత్వ ప్రాపకత్వాధారత్వా నామవలాభః. తథాపి
తల్లాభః ప్రాప్యత్వ బలాదేవబోధ్యః. ఉక్తం దీపసజ్జిహే;—“శేషి
త్వమేవోపేయత్వం కిచ్చితకార్యత్వరూపతః” ఇతి. ఉభయవిభూతి
నాధత్వం హి నారాయణశబ్దార్థ ఇతి వరవరమున్ముక్తి శ్చరారి
సూక్తి మభిప్రేత్య; నారాయణపదస్య సర్వాన్తర్యామిత్వార్థకతయా
శరీరిత్వస్య శేషిత్వ వాప్తత్వా తత్సిద్ధిరిత్యన్యే. అన్యేతునారకభేద
సరగతం శేషిత్వముచ్యతే; సంసమ్మన్ధితి వ్యవృత్తే; తస్యాయన
మితి తల్లాభ ఇత్యాహుః.

వస్తుతస్తు కైజ్జుర్యం సకేవలం స్వరూపప్రయుక్తమ్; నిర్బన్ధ
రూపతాపత్యే; పంతు అనుభవజనిత ప్రీతికారితమ్. అతోనుభావ్య
విషయ పూర్తిరావశ్యకీతి తత్ప్రతిపాదకత్వమేవాన్యాయ ఇత్యాహ
(ఇతిలే ఇతి). అథవా, సనుసర్వశేషిత్వ ప్రతిపాదకత్వే నారాయణ

(౧) శ్రీగుణరత్నకోశే.

(౧౨) ఇతిలే తిరుమసైయుమ్ గుణజ్ఞైయుమ్ శొల్లుమ్.

పదవైయర్థమ్. శ్రీశబ్దేన స్వసేవ్యత్వస్య శ్రియాంఽపరిపాదనాత్, మతుబాచ తచ్ఛేషిత్వస్య భగవతిబోధినాత్ సంశేషిత్వసిద్ధేరత ఆహ (ఇతిలేయితి). పూర్వం చరణశబ్దాననుభివ్యాహారాత్ సంస్కరణానాం ప్రాప్యత్వ సమాపదకత్వాచ్చ ప్రాప్య పరో నారాయణ శబ్దో విగ్రహగుణ ప్రతిపాదనార్థ ఇతిభావః.

సర్వేషామేవ విగ్రహాణాం ప్రాప్యత్వేపి వచనగతై కవచనానుసారేణ ఏకవచన నిర్దేశః; లక్ష్మ్యదీనాం శ్రీమచ్ఛబ్దేనాభిహితత్వాత్ పృథగనభిధానమ్, చ శబ్దోవిభూతేరవ్యుపలక్షణార్థః; కృష్ణపాదరమ్యజామాతృదేవాదిభి స్వరూపరూప గుణవిభూతి పరత్వాభిధానాత్. గుణానామనుభావ్యత్వం *సోశ్నుత ఇతి శ్రుతిసిద్ధమ్. విగ్రహస్యానుభావత్వం * సదాపశ్యన్తినూరయఇతి శ్రుతిసిద్ధమ్. పదశబ్దస్య చరణపరత్వేన విగ్రహోపలక్షకత్వాత్, “సదాపశ్యన్తి తందేవాః పురుషం భుష్కరేక్షణమ్ | షాన్దుణ్య విగ్రహం దేవం తాదృశ్యాచ శ్రియాయుతమ్” ఇత్యహిర్బుధ్నవచనానుసారాత్. లక్ష్మీతన్త్రేద, “నూరయో యత్ర సంసిద్ధా స్సర్వజ్ఞా స్సర్వదర్శినః | వైష్ణవం పరమందూపం సాక్షాత్కుర్వన్తి సంపదా” ఇతి, “విభూతి రనుభావ్యైవ నిత్యా నూరినమావృతా | ఐశత్వస్యానుసన్ధానాద్భోగ్యా చాన్యాయకర్మణః” ఉక్తంహి సర్వజ్ఞ సమీతాయామ్ - “తత్రానన్దమయాభోగా లోకా ఆనన్దలక్షణాః | జ్ఞానానన్దమయాదేహ ముక్తానాం భావితాత్మనామ్” ఇతి;

విగ్రహోక్త్యైవదివ్యాభరణాదీన్యుపలక్ష్యంతే. “శ్రీవత్సకాన్తుభకీరిటలలాటికాభిః కేయూరరకహటకో త్తమకణ్డికాభిః | ఉద్దామ

(౧౩) శేషిత్వత్తిలే నొక్కు.

దామ మణిసూపుర నీవిబద్ధై ర్భాంతం భవంత మనిమేష ము
దీక్షిషీయ” (౧) “త్వాం నేవితం జలజచక్రగదాసిశ్చాక్షేణ స్త్రాక్ష్యణసై
స్యపతినానుచరైస్తథాన్వైః దేవ్యాశ్రియా సహవసంత మనస్తభాగే
భుజ్జీయసాశ్చలి రసజ్కుచితాక్షిపత్మౌ” ఇతి తద్విశిష్టస్యానుభావ్య
త్వోక్తేః.

నిత్యానాన్తు కై జ్ఞురోద్దేశ్యత్వ మన్యస్తీతి (౨) “కై జ్ఞుర్య
నిత్యనిరతై ర్భవదేకభోగై ర్నిత్యైరనుక్షణ నవీన రసార్చభావైః ।
నిత్యాభివాఞ్ఘిత పరస్పరనీచభావై ర్మదేవతైః పరిజన్తై స్తవసజ్జనీయ”
ఇత్యుత్తరశ్లోకే స్పష్టమితి;

అన్యగుణవిగ్రహ విభూతి విశిష్ట స్వరూపార్థకత్వే “స్వామి
త్వమ్” “ఆత్మేశ్వరాయ” ఇత్యాచార్యవ్యాఖ్యాన విరోధాత్త
త్రతాహ (శేషిత్వత్తిలే యితి). స్వామిత్వపదచ్ఛప్రకృతశేషిత్వపర
మితి సూచయితుం శేషి పదప్రయోగః. సర్వగుణప్రతిపాదనేవ్యా
చార్యై శ్శేషిత్వే తాత్పర్యాధి క్యాత్తథోక్తమితిభావః.

తత్ర హేతుః (ప్రాప్తేతి). అప్రాప్తవిషయనేవాయాః “నేవా
శ్వవృత్తిః” ఇతినిషేధాదితిభావః. అత్రభోగ్యతాయాలపితాత్పర్యవి
షయత్వంబోధ్యమ్. అభోగ్యవిషయేకై జ్ఞుర్యస్యరస్యత్వాభావాత్;
అతఏవస్వామిత్వ భోగ్యత్వయోస్తాత్పర్యమితి రమ్యజామాతృదేవై
రభిహితమ్. రహస్యత్రయచుళకేచ “స్వామిత్వభోగ్యత్వే ప్రాధాన్యే
నానుసంధేయే” ఇత్యుక్తమితిబోధ్యమ్.

సను ప్రార్థనాశ్చైత్యయు క్తమ్; చతుర్థ్యాస్తత్రాననుశిష్టత్వా
త్, సచ, అధ్యాహృతేనభవేయ మిత్యాదిపదాన్తరేణతత్పిద్ధిః; తవా

(౧౮) ప్రాప్తవిషయత్విత్ కై జ్ఞర్యమితే రసిష్టుతు.

(౧౯) ఇన్ద్ర చతుర్థికై జ్ఞర్యతై ప్రకాశిష్కితాతు.

(౨౦) కై జ్ఞర్యద్వాన్ నిత్యమ్.

స్థితిచయోచత ఇత్యాద్యనురోధాత్త దధ్యాహారస్య ప్రామాణిక త్వే
పి తాదర్శ్యస్యనిత్యసిద్ధత్వేన అప్రార్థనీయతయా తదనన్వయాదిత్య
తశ్చతుర్థాః కై జ్ఞర్యేలక్షణం దిర్భయతి (ఇన్ద్రవితి). కై జ్ఞర్య
ప్రార్థనా ప్రతిపాదకేతి వరవరమున్యక్తిః పదాన్తరసమభివ్యాహర
మపేక్ష్య, ప్రార్థనాశ్చేత్యాచార్య సూక్ష్మపపాదనాయ;

కేచిత్తుకై జ్ఞర్య ప్రార్థనై వాత్రలప్యతే, ఆయవితికై జ్ఞర్య
ప్రార్థనా ప్రదర్శయతీతిరమ్యజామాతృదేవైరభిధానాత్. ఏవశ్చ
ప్రార్థ్యమానం కై జ్ఞర్యం ఫలత్వేనప్రదర్శ్యతేఇతి ప్రార్థనాయా అపి
ఫలకోట్యస్తరాభాసః. అతః పఫలదశాయామపి ప్రార్థనాసర్వే కై జ్ఞ
ర్యస్య కాదాచిత్కత్వశ్చాకాయాం కై జ్ఞర్యస్యనిత్యత్వేపి ప్రార్థ
నానువృత్తిస్సమ్యవతీతి ప్రతిపాదయితు మగ్రిమగ్రస్థస్యశ్చ తే; అత
ఏవ అభునరావృత్తేఽశ్వర్యోత్తీర్ణమ్, అనన్తత్వాత్ కై వల్యవిలక్షణం
సహజప్రీతి జనితమపి కై జ్ఞర్యమభిప్రాయాభిజ్ఞాపూర్వకతయైవ క్రియ
తామితిమాంవదేతి ప్రార్థనాసాహిత్యేనాపి లబ్ధవ్యమితిరమ్యజామాతృ
దేవైరభిహితమిత్యాహుః.

తత్ప్రార్థనాయా విశేష్యతయాలక్ష్యత్వే ఫలత్వభోధకపదా
న్తరాభావాత్తదధ్యాహారేపి కై జ్ఞర్యస్య ఫలత్వాసిద్ధిప్రసక్తాత్,
విశిష్టస్యాస్యత్రాన్వయస్వీకారేపి, సమశ్చబ్ధార్థస్వార్థతానివృత్తేః
కై జ్ఞర్యేనన్వయప్రసక్తాత్, రమ్యజామాతృదేవై రేవ శ్రీమన్నారా

(౧౭) నిత్యమాక ప్రార్థితే పెటవేణమ్.

(౧౮) శేషిక్మతిశయతై విలైక్మై శేషభూతనుక్తు స్వరూపలాభ ముమ్ ప్రాప్యముమ్.

యణస్యసర్వవిధాం శేషవృత్తిం తన్మూల్యోల్లాసైక ప్రయోజనతయా కుర్యాదిత్యేవ ఉత్తరఖిణ్ణసాన్యార్థవర్జనాత్, ఆచార్యైరపి కైజ్జర్యప్రార్థనాయా వర్తమానత్వనిర్దేశాత్, కృష్ణపాదగ్రస్త విరోధా చ్ఛేషేషీతమ్.

కైజ్జర్యస్యస్వరూపప్రయుక్తత్వే ప్రార్థనాపైయర్థమ్; అత ధాత్వే కాదాచిత్కత్వప్రసజ్జితీ; శఙ్కాంప్రసదస్య (కైజ్జర్యమితి) కైజ్జర్యయోగ్యతారూపం శేషత్వం నిత్యమ్; సత్యపితస్మిన్ ప్రతిబ ధ్ధకవశాన్నకైజ్జర్యోత్పాదః; నివృత్తేతుప్రతిబధ్ధకే తస్యయావదా త్సభాపిత్య ముపపద్యతఇతిభావః.

తర్హిప్రతిబధ్ధక నివృత్తిరేవప్రార్థనీయా; కింకైజ్జర్యప్రార్థ నేన; ప్రతిబధ్ధకనివృత్తౌ తస్యస్వలసిద్ధత్వాత్, ఆతతహ (నిత్యమాక వితి), ప్రతిబధ్ధకనివృత్తావపి పరతన్రస్యస్వతన్ర) విషయేప్రార్థనా పూర్వకమేవ కైజ్జర్యకరణంస్వరూపమ్.

ఏవశ్చయదానివృత్త ప్రతిబధ్ధకస్యాప్రిప్రతిక్షణం క్రియమాణే వ్యపిక్తైజ్జర్యేషు రస్యతాతిశయాదుత్తరోత్తర కైజ్జర్యప్రార్థనా, తదా కిముత, అనివృత్తప్రతిబధ్ధకస్యా లబ్ధఫలస్వేతిభావః; ముక్తిద శాయాం ప్రార్థనాపిరసాధాయకతయా ఫలకోటిప్రవిష్టేతి రమ్యజా మాత్మదేవానాముక్తిదానీం ఫలప్రార్థనాయాః కైముతి కనయా త్సిద్ధ్యోపపాదనాయ;

(౧౯) నమః-కైజ్జర్యత్తిల్ కల్లేయఱుక్కిఱతు.

(౬౦) కల్లేయాయతు-తనకైన్నప్పణ్ణుమతు.

కైజ్జర్యస్య స్వరసానుగుణ్యేన ప్రాప్త్యవేపారాధ్యాచప
పత్తిః అన్యథాతస్యసుఖాది భిన్నత్వాత్ప్రాప్త్యత్వా సమృనన్యత
అహ (శేషిక్కిఱి), ఆత్తాభిరూనానుగుణత్వా త్పురుషార్థవ్యవస్థా
యాశ్చేషతయావగతజన్వయాఃస్య శేషిముఖోల్లాఃఏచప్రయోజ
నమ్; నచైవంయస్యకస్య చిత్తైజ్జర్యేణతస్మిన్దేః నావశ్యోన్వస్య తద
పేయ; స్వస్వరూపలాభస్యాపి ప్రయోజనత్వస్వీకారాత్; తథాచ
మదధీనో భగనన్ముఖోల్లాసోభూయాదిత్యాకారికాప్రార్థనాసమ్భవ
శ్యేవేతి, నవిరోధః.

భగవతశ్చనై తావతా అవాప్తనమస్తకామత్వహానిః, తజ్జా
తీయస్వరసాస్త రస్యవిద్యమానత్వాత్; అన్యథాప్రళయేనృప్తికాలీ
సలీలారసాభావాద నాప్తనమస్తకామత్వం సన్యాసితిబోధ్యమ్; ఏత
చ్చసర్వదేశసర్వకాల సర్వాస్థాదిత సర్వవిధకైజ్జర్యరూపంబోధ్య
మ్, తత్ప్రీతిప్రాగుక్తా. వాచికంసామగానాది; కాయకమనుసంస్కారణా
ది. కైవల్యసర్వకాల సమృద్ధిశ్యేపి సర్వదేశసమృద్ధిత్వవిరహాద్వాప్తి
ప్రతిః; కైవల్యహిసంహృతిశక్తి నిరూపణప్రకరణే “సప్తమ్యాత్మ
న్తికీపోక్తా విలయోయోగిసాంమయి । నూత్నోఽవినిసర్తవే శరీరా
ణితదాసతామ్,” ఇత్యాత్మన్తికలయశ్వేనోక్తమ్; పరమమోక్షస్తు-
“కాలేనమహతాయోగీ నిర్ధూతక్లేశసంస్థయః । ప్రాప్నోతిపరమంబ్ర
హ్మ లక్ష్మీనారాయణాత్మకమ్” ఇత్యుగ్రహశక్తి ప్రకరణేఅగ్రేనిరూ
పయిష్యతేఇతి సతదభేదశక్త్యా; సచద్వేషవగతీ యోగియానన్యాస్య
స్వస్వేతిశుకహస్తేయే లిఖితత్వాత్, కేవలన్యాకృష్టిం విగతీరన్తిత్వ

(౬౧) ఇతిలే అవిద్యాదికళుమ్ కట్టియుణ్ణుమ్.

(౬౨) “ఉక్తే నామాత్పుయవోమ్” ఎన్నుమ్బడియే యాకవేణుమ్.

(౬౩) సాన్ద్యమ్-అన్తరాయమ్. కీర్తించున్న కైజ్జర్యము మప్పడియే.

ప్యాహురి; భగవగానదాద్వైలక్షణ్యా జగద్వ్యాపారచిన్తా క్రోధాద్యసంపలనాత్ లక్ష్యోనదాద్వైలక్షణ్యము క్తమ్.

నను, నమఃపదంనప్రపత్తిపరమ్; ఫలనాక్యేనన్వయాత్, నాపి మమకారోపలక్షితావిద్యాదివిరోధినివృత్తిపరః; తస్మాః కైజ్జర్యా త్పూర్వభావిత్వేన స్యత్రమాపత్తేతతహ (కైజ్జర్యత్తిలితి). కైజ్జర్యే సాన్ద్యతాబుద్ధిరనేననివర్త్యతే.

తథాచాధికరణ నిర్దేశస్యప్రాధమ్యమితిభావః; “అహంభోక్తా, భోగోమదీయః” ఇతి బుద్ధిచూత్రిత్యవ్యావర్త్యత్వే భాష్యకారైర్న మశ్వశ్చార్థతయా “మనోవాక్తాయైః” ఇత్యాదినా కర్తావిద్యాదినివృత్తికథనా సజ్జతిరిత్యతతహ (ఇతిలేయితి), ప్రబలతంపిరోధిప్రహణస్యైవ ప్రధానార్థత్వేపి మమకారరూపావిచ్ఛేప లక్షితకర్మనివృత్తిరపిబోధ్యత ఇతిభావః.

ప్రాథనార్థత్వేనియామకతయా ఉపబృంహణతయా గోదానూక్తిముదాహరితి (ఉన్క్తేయితి).

ఏవంసాన్ద్యస్య దృష్టిచిత్తాపహరితయా * రామేప్రమాదం మాకాక్షీతి న్యాయేన కిదాచిదుచితకైజ్జర్యనివృత్తిసమ్భవాత్, తద్దత్తనివృత్తి ప్రయోజకత్వనివృత్తిరపిప్రాప్తీనీయా; తథాగుణవద్విషయకైజ్జర్యత్వ కృతాకైజ్జర్యతా స్వంసత్వబుద్ధ్యనుకూలాశక్తి

(౬౪) కైజ్యప్రార్థనై పోతే ఇష్టదత్తిప్రార్థనై యుమ్ ఎన్దుముజ్జు.

(౬౫) “మరుద్దేనజ్జో పోక మక్ఖోచ్చిక్కు” ఎన్నాననత్తితే.

పిళ్ళోలోకాచార్యర్ తిరునశికశేరణమ్.

ద్వయప్రకరణమ్ ముద్రామసెన్ గ్రంథం.

గపినివర్తనీయేతి విరోధినిపృత్తిసామాన్యమత్రోపలక్షితమిత్యాహ
(సాన్దర్యముమిత్యాది)

నను సర్వదేశ సర్వకాల సర్వావస్థాదిత సర్వవిధకైజ్యప్రార్థనై తస్యస్వార్థతాబుద్ధ్యాదిరహితత్వనియమాత్, నమఃపద్యై యర్థ్యమతతహ (కైజ్యోత్తి). అన్యన్యాయేన ప్రసక్తిస్యస్వార్థత్వ స్యనివర్తికేయం ప్రార్థనా భగవన్సుఖోల్లాస విశేషాధాయకతయా ముక్తావప్యనువర్తత ఇతితాదృశప్రార్థనా అధికారిణస్వభావః.

అతఏవహి భోగగతస్వార్థతాబుద్ధినివర్తకతయా ఉపకార త్యాన్నిత్యైరినుస్థీయతఇతి భగవతాపరాజ్ఞానేనోక్త మిత్యాహ (మరుద్దేతి).

సర్వస్వాపి భగవదధీనత్వాత్ స్వతస్సిద్ధమపి తథానుసన్ధీయ మానం భగవతోముఖోల్లాసాద్యైవ భవతితథావః. శతారినూకౌష స్తాన్త్యశమగాధాయాః తృతీయతృతీయ ప్రథమగాధాయాశ్చ పూ ర్వోత్తరార్థ వివరణరూపత్వంబోధ్యమ్; పుష్కలత్వత్వత్తి భేదేనశతా రినూక్తిద్వయఖణ్డయోః ఏకస్మరంక్రమవై పరీత్యమితీ, బుద్ధిస్థతయాఫల స్యఉపాయం ప్రతిసాధనత్వాత్, స్వరూపేణాచోపాయస్య ఫలజనక

త్వాత్; సమశ్చబ్ధార్థ ఉక్తగోదానూకౌ “ఉనక్తేయాత్పయ” ఇత్య
త్రచవిశదః;

అనిష్టనివృత్తి సామాన్యపరత్వేచ కేవలవత్స్వరూపజ్ఞవిష
యేతస్యాప్రాధాన్యేనోద్దేశ్యత్వా న్నమశ్చబ్దస్యానంతర్యమ్, వైదిక
పాఠే పూర్వభావిత్వనిబద్ధనం నమఃపదస్య పూర్వత్వజ్ఞేతి నమఃపదే
పిస్యామితిపదాధ్యాహారేణ వాక్యత్రయత్వ ముత్తరవాక్యద్వయ
స్యాపి ఏకార్థబోధక త్వాద్వయత్వోపపత్తిః.

అతఏవౌక్తమ్-“ఏకంద్వయంత్ర్యవయవం సుఖలభ్యతుర్యం
వ్యక్తార్థపఞ్చక ముపాత్తపడజ్జయోగమ్ | సప్తార్థపీమహిమవదివృతా
ప్రవర్ణం రక్తేనతామిహారిసం నవమంప్రసూతే” ఇతి; ఏకత్వమ్-ఉపా
యప్రధానత్వాత్; అర్థపఞ్చకవ్యక్తిః-ఉత్తమపురుషేణ అధికారిప్రతి
పాదనాదితి; వాక్యార్థః- ఈశానామితి శ్లోకేదర్శితః.

ఇతి శ్రీశైలకులతలక శ్రీమద్రామానుజగురునూనూ తచ్చరణసభిన
మధున్రతేన శ్రీనివాసరామానుజముని శ్రీమచ్ఛారానిసూరి
నిర్వాజకరుణాసమధిగతనిఖిలార్థతత్వయాథాత్మ్యేన
శ్రీమద్వీరరాఘవదాసేన విరచితాయాం
రహస్యత్రయ వివరణ టీకాయాం
తాత్పర్య దీపికాఖ్యాయాం
ద్వయాధికారోద్వితీయః.

ద్వ యా ధి కా ర స్స మాప్తః.

శ్రీవీరరాఘవమహాగురవేనమః.

ముముక్షుప్పడి చరమశ్లోక ప్ర కరణమ్.

(౧) మూః..కీర్త శిల ఉపాయవిశేషజ్ఞులై ఉపదేశిక్క,

అథ తాత్పర్యదీపికాయాం

చరమశ్లోకాధికారః.

సనుద్వయోక్తాయాః ప్రప త్తే శ్చరణ్యాభిమతిప్రకాశకశ్చరమ
శ్లోకః, ద్వయోక్త స్వీకార కైజ్జర్యాపేక్షితాజ్ఞ విరోధినివృత్తి
ప్రతిపాదకతయా ద్వయవివరణరూపత్వాదవశ్యజ్ఞాతవ్యే రహస్య
త్రయే మూలమన్త్రానంతరం మన్త్రత్వ సాధర్మ్యద్వయార్థస్యైవ
జిజ్ఞాసితతయా అవసరసజ్ఞత్యావా ద్వయవ్యాఖ్యానానంతరం వ్యా
ఖ్యాయత ఇత్యయుక్తమ్.

సహి సర్వధర్మానితిశ్లోకో భగవదభిమతిప్రప త్తివిధాయకః :
యేనతద్గతా శరణ్యాభిమతతా అనేన ప్రకా శ్యేతః తథాహి;—
యద్యపి, సతావత్ (౧) “మన్మనాభవ” ఇతి శ్లోకేన సర్వకర్త
యోగనిష్ఠాయాః పరమరహస్య మీశ్వరశరణతా ముపసంహృత్య,
కర్తయోగనిష్ఠా ఫలాత్మదర్శనం వేదాంత విహితముచ్యతే; (౨)

“సర్వధర్మాన్” ఇతి; వేదాన్తేషుహి (౧) “తమేవవిదిత్వాతి మృత్యు మేతి, నాన్యఃసన్ధాః” ఇత్యాత్మజ్ఞానమేవ మోక్షోపాయతయా విధి యతే. కర్మాణి తు సర్వాణి మోక్షవిరోధిత్యేన స్వరూపతోజ్ఞానిన స్వాజ్ఞానేవ; (౨) “అన్యాయాచో విముఞ్చద్” ఇతిశ్రుతే; (౩) “య స్వాత్మరతిరేవస్యా దాత్మత్వప్రశ్నమానవః । ఆత్మనే వాత్మనాతుష్ట స్తస్యకార్యం నవిద్యతే । జ్ఞానామృతేనతృప్తస్య కృతకృత్యస్యయో గినః । నైవాస్తికిఞ్చిత్కర్తవ్య మస్తిచేన్న సతత్వవిత్॥” ఇత్యుపబృం హణాచ్చ; దుఃఖాదిమూలత్యాగస్య తత్వవిత్స్వ సమ్భవేన తత్సహ చరితస్య సాత్వికత్యాగస్యాప్య తత్వవిద్విషయత్వాత్; “మామేకంస ర్వాత్మాన మహమేవేత్యేవశరణంవ్రజ, నమత్తోన్య త్కిఞ్చిద స్తీత్యవ ఛారయ” ఇతి మామేకమితి పదస్యార్థ ఇతి శబ్దరకృతం వ్యాఖ్యా నముపపద్యతే.

మన్మనాభవేత్యస్య భక్తియోగనిష్ఠాయావప్రదర్శితత్వాత్, అత్రైవశరణంవ్రజేతి కణ్ఠోక్తదర్శనేన పూర్వత్రతదుపసంహారాసమ్భ వాత్; (౪) “సఖిత్వేనం వర్తయన్యావదాయుషమ్” ఇత్యాదినా జ్ఞానోత్పత్త్యనంతరమపి కర్తానుష్ఠానస్యశ్రుతత్వాత్, మామేకం శరణంవ్రజేత్యస్య ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మజ్ఞానబోధక త్వేశక్త్యభావాత్, లక్షణాదిస్వీకారేచమానాభావాత్, అహంత్వేత్యుత్తరాధ్వేన రక్ష్య రక్షక భావనిబద్ధన భేదప్రతీతేశ్చ; త్యాగవచనాని తుకానిచిన్నక్తి దశావిషయాణి, ఆముక్తేః కర్తవ్యత్వజ్ఞాపనార్థానికానిచిత్ సమాధి దశావిషయాణి;

నాపి సర్వధర్మపరిత్యాగే నిమిత్తే తత్ప్రాయశ్చిత్తతయా శరణాగతి ర్విధీయత ఇతి; విహితధర్మప్రవణార్జునాభిముఖ్యేన ప్రవృ

(౧) శ్లో-౩-౮

(౨) ముఞ్చ ౨-౨-౫.

(౩) గీ-౩-౧౭.

(౪) భా-౮-౧౫.

త్తస్య శ్లోకస్య అతద్విషయత్వాత్; తత్తద్ధర్మత్వాగే ప్రతినియత ప్రాయశ్చిత్తవిభానాచ్చ, సామాన్యవిశేషరూపతయా వికల్పస్య వైరపేక్ష్యప్రతీత్యా సముచ్చయస్యచా సమ్భవాత్, సర్వపాపేభ్య ఇత్యస్య ధర్మత్వాగనిమిత్తపాపమాత్రపరత్వే సజ్జీవాపత్తేశ్చ.

నాపి సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్యాపిభక్త్యజ్ఞభూతా శరణాగతిః కర్తవ్యేతి ప్రశస్యత ఇతి; అపి శబ్దాశ్రవణాన్నైరపేక్ష్యేణచ అధ్యాహారానుపపత్తేః.

నాపి సర్వేషాం భగవద్వ్యతిరిక్తదేవానామారాధనరూపాః ధర్మాన్పరిత్యజ్యమామేవాశ్రయస్వేత్సుచ్యుతి ఇతి; సర్వశబ్దస్య విశేష్యసాపేక్షత్వేనాసామధ్యాత్, దేవతాంతరాణామప్రస్తుతత్వాత్, ప్రాగేవ (౧) “అవిధిపూర్వకమ్” ఇత్యనేవ తత్త్వాగస్యాత్కత్వాత్, సమానాధికరణసమాసజ్ఞాయస్త్యాత్, ఆశ్రయణమాత్రస్య శరణవరణరూపతావిరహాచ్చ.

నాపి నిత్యనైమిత్తికానపి ధర్మాన్పరిత్యజ్య మద్యజనమదేకధ్యానాదిసరోభవేతి; శరణంప్రజేతి శబ్దాంతరేణ పూర్వశ్లోకవిహితాదన్యవైవ ధాత్వర్థస్యప్రతీతేః, అపిశబ్దస్య యథాసన్నివేశమన్వయే ప్రమాణవిరోధాత్, పరిత్యజ్యాపీత్యన్వయే ప్రశంసామాత్రార్థత్వేనానర్థక్యాత్, పూర్వత్రైవ యజనాదివిధానాత్, శ్లోకే అపిశబ్దాశ్రవణాచ్చ.

నాపి శరణాగతివిరుద్ధాః ధర్మాన్పరిత్యజ్య భక్త్యజ్ఞభూతాం శరణాగతిం కుర్యాదితి దేవతాంతరవిషయధర్మాతిరిక్తానాం శరణాగతి విరుద్ధానాం ధర్మాణామదర్శనాత్, విరుద్ధత్వసిద్ధ్యసిద్ధ్యోస్త్యాగవిధివిరోధాత్, సర్వశబ్దానుపపత్తేశ్చ;

తథా(౧) “విమృశ్యై తద శేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు”
 ఇత్యన్తేన త్రిష్వపియోగేషు కిథితేషు “సర్వగుహ్యతమ్” ఇత్యాది
 శ్లోకద్వయేన భక్తియోగరూపం సారాంశం నిష్కృష్టప్రతిపాద్య
 యోగత్రయానువృత్తః అవశ్యాపేక్షితో బుద్ధివిశేషః సర్వధర్మా
 నిత్యసేవోచ్యతే;

“దేవదత్తాయ కమ్పశాదీయతామ్, యజ్ఞదత్తాయవాసః,
 విష్ణుమిత్రాయ హిరణ్యమ్, స్వంఛైత్రాయ” ఇత్యాదా సర్వశబ్ద
 స్య ప్రకృత సకలపరత్వదర్శనాత్, అత్రాపి సర్వశబ్దః కర్మయోగా
 దిత్రితయపరః; తేషాం సాక్షాత్పరమృరియావా అతాకికనిశ్రేయ
 సాధనత్వాద్ధర్మత్వమ్;

త్యాగశ్చ సస్వరూపతః; మోక్షసాధనత్వేన తేషా మవశ్య
 కర్తవ్యతోక్తేః; క్షిన్తు(౨) “సక్తం త్యక్త్వా ఫలజ్ఞైవ” ఇత్యధ్యానాదా
 వ్రపవాదితో బుద్ధివిశేషత్యాగాత్త క సాత్త్వికత్యాగః; సచ ఫలసక్త
 కర్తృత్వోపాయత్వ దేవతాస్తరారాధనత్వ విషయః. తత్రస్వగ్రాది
 ఫలాంశే స్వరూపేణ త్యాగః. మోక్ష ప్రాధాన్యేన స్వార్థతా
 త్యాగః.

అతఏవ కర్మాదిషు ప్రాధాన్యేన స్వశేషత్వత్యాగః. భగవ
 తోఽనుమన్తృత్వప్రయోజకత్వ సత్వాన్నిరపేక్షకర్తృత్వం త్యాజ్య
 మ్. ఉపాయతాచ అన్యసహిత సాధనత్వమ్; తదపి త్యాజ్యమేవ;
 ఏవ ఇచ్చి స్వగ్రాదివిముఖస్య మమ మోక్షోపి యతస్తదతిశయాధా
 యకః, అతః ప్రాధాన్యేన తదర్థేష్వేషేషు తత్ప్రీతిసాధనేషు కర్మా
 దిషు సఏవమాం ప్రవర్తయతీతి బుద్ధిరావశ్యకీత్యాహ(మామేకమితి)

కామ్యకర్తసు కర్తృత్వాదధ్యత్వప్రాప్యత్వో పాయత్వా
నాం వైయధికరణ్య బుద్ధిదర్శనాత్, ఏకశబ్దేనైతేషాం స్వస్మిన్
సామానాధికరణ్యం బోధవ్య మిత్యభిప్రేయతే; శరణశబ్దశోపాయ
పరః. ఉత్తరాధ్వనచ అగ్గిఫలమేవ అగ్నేనిర్దిశ్యతే;

నచైవం ధర్మశబ్దస్య ఫలేచ్ఛా న్వీయ బుద్ధ్యాదిషు లక్షణా
దోషః; మానాస్తరానుసారిత్యాత్; నచ ప్రాగేవకథితస్య సాత్త్వి
కత్యాగస్య పునః కథనమనర్థకమ్; కర్మస్వేషప్రాక్త దభిధానాత్,
అత్రచకర్తాదిషు త్రిషు తదభిధానేన ఆనర్థక్యవిరహాత్; యదిచతు
ల్యన్యాయతయా త్రివ్యపి తత్ప్రిధ్దే, శ్రుతిసమ్మవేలక్షణాయోగాత్;
ఫలకీర్తనస్య చానర్థక్యాత్, అస్థానస్నేహాదినిమిత్తస్య శోకస్య ప్రా
గేవాపోదితత్వాత్, ఆసురసర్గా న్తః ప్రవేశశక్త్యానిమిత్తస్య(౧)“మా
శుచస్సమ్మదందైవీమ్” ఇత్యనేన నివర్తనాత్, సారనిష్కషణస్యచ
పూర్వశ్లోకేనకృతత్వాత్, ఫలసంశయస్య (౨)“సత్యస్తే ప్రతిజానేప్రి
యోసిమే”ఇత్యనేన నివృత్తత్వాత్, దాష్కర్యాదినిమిత్తకశోకనివృ
త్తావేవమాశుచఇత్యస్య తాత్పర్యస్య వక్తవ్యత్వాచ్చనైషావ్యాఖ్యో
పపద్యతఇతి విభావ్యతే; తదా అనాదికాల సజ్జితానస్తభక్తి విరో
ధిపాప నివర్తక కృచ్ఛ్చాచాంద్రాయణాది నానావిధ ప్రాయశ్చిత్తా
శక్త్యాశోచతస్తావధర్మస్థానాపన్నా శరణాగతిర్విధీయతే.

పాపానాం భక్తిప్రతిబంధకత్వం తన్నివృత్తే స్తత్సాధనతాచ,
“విఘ్నాయుతేనగోవిందేనృణాం భక్తి ర్నివార్యతే । నరాణాం క్షీణ
పాపానాం కృష్ణేభక్తిః ప్రజాయతే” ఇత్యాదివచనసిద్ధా; ఏవఞ్చ
పరిత్యజ్యేతి అశక్తిసిద్ధస్వరూప త్యాగోనూద్యతే. సహిక్త్వా ప్రత్య

యాన్తారస్య విధేయతానియమః. (౧) “భక్త్వా చాన్త్రాయణం
చరేత్” ఇత్యాదా వ్యభిచారాత్; నచైతావతా తత్తత్ప్రియ
శ్చిత్త విధివైయర్థ్యమ్; వారుణమానసయోరివ ప్రపత్తి తదితరప్రా
యశ్చిత్తయోరపి భిన్నాధికారికత్వాత్; అత్రచదాష్కర్యవత్,
దీఘకాల సాధ్యత్వమపి శోకప్రయోజక మితి విశమ్భాత్మమస్యా
వ్యధికారితాసిద్ధ్యతి. గీతా భాష్యేపిచైవ మేవాయం శ్లోకోవ్యా
ఖ్యాతః.

నచ, “సుదుష్కరేణశోచేద్యో యేన యేనేష్టపేతునా |
ససతస్యాహమేవేతి చరమశ్లోకసంజ్ఞాహః” ఇతి భాష్యకారోక్తయో
జనా - ప్రపత్తీరనన్య సాధ్యస్వాభీష్ట సాధనతా మాత్రపరేతి వా
చ్యమ్. “కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగ గోచరం మాశుచ
ఇత్యంతం వచనమ్; కృత్స్నస్య గీతాశాస్త్రస్యసారార్థో భక్తియోగః.
పరమపురుషోపాసనై కలభ్యో వేదాంతవేద్యః పరమపురుషో వాసు
దేవః” ఇత్యాదివాక్య పర్యాలోచనాయాం స్వత స్త్రప్రపత్తే తాత్ప
ర్యస్యతిరేకావధారణాత్.

నచ చరమశ్లోకస్య భక్త్యారమ్భ విరోధి సాపనివృత్తిప్రయో
జకత్వ శాబ్దబోధపరత్వేపి స్వాశ క్తకర్తృక ప్రపత్తి సాధ్యఫలకత్వం
భక్త్యాదౌ సాధనత్వాదిలికై నావగన్తుం శక్యమితి స్వత స్త్రప్రపత్తిప
రతా. సహివారుణ స్నానఫల మశ క్తస్య మానసేనైవ సిద్ధతీత్యేతా
వతా తదన్గీనోపి ఫలంతేనసిద్ధ్యతి, విధేయకసమధిగమ్యత్వాదతాకిక
ఫలసాధనతాయాః.

అస్తువా కథఞ్చిత్ స్వత స్త్రప్రపత్తిపరతా; తథాపి కథం
తస్యాస్తేన శరణ్యాభిమతిః ప్రకాశ్యతే. “మామేవైవ్యసి” “అహం

త్వా నర్వపాపేభ్యోమోక్షయిష్యామి” ఇత్యుక్తి వైలక్షణ్యా దితి చేన్న; “ప్రియోసిమే” ఇత్యన్యహిభాష్యే ఆశయోవర్జితః—యస్య మయ్యతిమాత్ర ప్రీతిర్వర్తతే; మనూషి తస్మి న్నతిమాత్రా ప్రీతిర్భవతీతి తద్వియోగమనహమానోహం తం మాం ప్రాపయామితి; ప్రత్యుత అప్రధాన పాపనివృత్తిమాత్ర ప్రతిపాదనాత్, సారాగ్ధో భక్తి యోగ ఇత్యాద్యనురోధాచ్చ అముఖ్యత్వమేవస్యాత్;

అథ అభినుతి రముఖ్యతయాఽప్యనుమతిరేవ; తదాకథ మస్య చరమశ్లోకత్వ వ్యవహారః. నహినేతః పరంగీతాయాం శ్లోకో స్తి; ఉపాయపరోనా స్తీతిచేత్, తావతాకోన్యాతిశయః. ఉత్కర్షా ప్రతియోగ్యుపాయబోధక త్వేహి నస్యాత్. కథంవాస్యద్వయవివ రణత్వమ్; నహిన్స్వీకారస్యత్యాగోక్తమ్; తస్మానువాదాత్.

నచక్వాన్తజోభ్యతాఅజ్ఞతానియతా, దర్శపూర్ణ మాసయో సామానజ్ఞత్వాత్; నచవిధేయసమర్పక సమభివ్యాహృతతా క్వాన్త విశేషణమ్. భోజనాదేశ్వాన్త్రాయణాద్యవజ్ఞత్వాత్; విధేయసమ ర్పకత్వ స్తస్పిదమ్; “విశిష్ట విధిపక్షేహి ద్వయోరపి విధేయతా, విశేషణానువాదేతు విశేష్యస్యైవ సామతా”

నహి సమ్భవతి లాఘవే గౌరవాశ్రయణం న్యాయ్యమ్; త్యాగశ్చేద్విధిత్సితః; కింశక్తం ప్రతివిధీయతే; ఉత అశక్తమ్; ఆద్యే శక్తస్యాపి లఘునా ఫలసమ్భవే గురూపాయబోధకం శాస్త్రమప్ర మాణంన్యాత్. ద్వితీయే విధివైయర్థ్యమ్; ధర్మశబ్దస్యచ కర్మాద్యు పాయాన్తం పరత్వేతచ్చక్తం ప్రత్యేనతత్త్వాగ్జ్ఞాన్ప్రపదనం విధా తివ్యమితి స్యాద్వికాంతావిరోధః; †ధర్మసామాన్యత్యాగ స్తస్వీకర్య త్వాదవిధేయః; యాద్వద్భికాదీనా మనర్జనీయత్వాత్.

నచ ధర్మబుద్ధ్యా తత్కరణభావోజ్ఞమ్; దీపారోపణాదీ
నామపి త్యాజ్యత్వప్రసక్తాత్; కై జ్ఞుర్యబుద్ధ్యాతదనుష్ఠానమితిచేత్,
కై జ్ఞుర్యం హి శేషిణః ప్రీతిజనకోవ్యాపారవస; విధ్యధీనసాధనతా
ధీప్రయుక్తానుష్ఠాన విరహ ఇతిచేత్, కేనతద్వి భగవన్ముఖోల్లాసనా
ధనతా దీపారోపణాదీనామవగతా;

నహి ముక్తవచేతే ప్రత్యక్షవిదిత భగవదభిప్రాయాః; లోక
సజ్గ్రహార్థమేవ తదనుష్ఠానం నాదృష్టసాధనతాధీప్రయుక్తమితి
చేత్; స; స్వాధికార విరుద్ధానామపి లోకసజ్గ్రహానుష్ఠానే అతి
ప్రసక్తాత్.

నచోర్ధ్వరేతసాం స్వరూపేణైవ తన్ని షేధాద ననుష్ఠానమ్;
ప్రపన్నానాన్తు ధర్మతాబుద్ధ్యా అనుష్ఠానమేవ నిషిద్ధమితి నా నుప
పత్తి రితివాచ్యమ్; లోకసజ్గ్రహార్థానుష్ఠానస్యాపి తజ్జన్యాదృష్టార్థ
త్వేవ్యాఘాతాత్; ద్వితీయే అర్థకామప్రయోజనకఞ్చే ద్వైదికా
నుష్ఠానమపి శ్రేయ ఇతి చార్యాకమత ప్రవేశప్రసక్తః.

నచ దృష్టాదృష్టస్వ ప్రయోజన విరహేపి పరానర్థ పరిహా
రేచ్ఛాప్రయుక్తం నిత్యానుష్ఠానమ్, రాగప్రాప్త్యా దీపారోపణాద్యను
ష్ఠాన మితి శఙ్క్యమ్; అనుష్ఠానేష్యే తదనుష్ఠాన ద్రష్టృణాం మద్ద
ప్రపన్నానాం ధర్మబుద్ధ్యా అనుష్ఠాన ప్రసక్తేన ప్రపత్తివైగుణ్య వస
క్త్యాపరానర్థప్రసక్తాత్; ఈదృశ రాగవతో భక్తావేవాధికారసమ్భ
వాచ్చ, రాగాదపి నిషిద్ధస్యానుష్ఠానే వైగుణ్యా పరిహారాచ్చ, బుద్ధి
విశేషాధీనానుష్ఠాన విరహస్య శబ్దేనా బోధనాత్.

నచ, ధర్మత్వవిశిష్టత్యాగోక్తం విశేషణత్యాగవర్యవసిత
ఇతి వాచ్యమ్. విద్యమానస్య శ్రేయస్సాధనత్వస్యధర్మనిష్ఠస్య

పురుషేణ త్యక్తు మశక్యత్వాత్, అవిద్యమానస్య చాత్యాజ్యత్వాత్, బుద్ధిత్యాగ వివక్షాయాశ్చ లక్షణా; ఉక్తశ్చ శాబరభాష్యే 'స విధౌ పరశ్చబ్దార్థః' ఇతి;

యద్యపి సోమపదేమత్వర్థలక్షణాయాః, నేషైతేత్యాదావసీ ట్టణసంకల్పాదిలక్షణాయాః, అనైకత ఇత్యాదౌ తదనుకూల వ్యాపారలక్షణాయాః, జిహ్వానాదిపదేవిచారాదిలక్షణాయాశ్చ స్వీకారా న్నాయంనియమః. తథాపి శ్రేయస్సాధనతయా శాస్త్ర విహితేషు తద్బుద్ధిస్య క్తుమశక్త్యా; స్వం ప్రతిశ్రేయస్సాధనతా బుద్ధిత్యాగోపి క్రియమాణేష్వసమ్భవి; తథాత్వే కరణానుపపత్తేః;

ప్రీత్యతిరిక్త శ్రేయస్సాధనతాత్యాజ్యేతిచేత్, సోయంకర్మ యోగేపితుల్యః. అక్రియమాణేషు త్వ ప్రసక్తా స్వశ్రేయస్సాధ నతాదీ ర్నిపేధ్యా; అతస్సాధనతా బుద్ధిత్యాగస్యాజ్యత్వే తద్విశిష్ట కర్మాజ్ఞకతా ప్రసక్తాత్. ప్రపత్తేరైర్నిపేధ్యో కింజినాదికారిత్యా దికం సాధుసమర్థితమ్. ఉత్తరాధైచ పాపనివృత్తిమాత్ర ప్రతిపాద నాత్; నకైజ్జర్యాపేక్షితాయా ఏవ తస్యా అభిధాన మిత్యత్రని యామకమస్తి.

ఉక్తార్థవిశదీకార యుక్తార్థాన్తరవర్ణనం హి వివరణమ్. స చోత్తర ఖణ్డోక్తః కశ్చిదర్థ ఉత్తరాధై విశదీక్రియతే; అతశ్చరణ్యా భిమతిప్రకాశకత్వాదిక మనుపపన్న మితి, ఇమాశ్శజ్ఞాః పరిహర్తు మాహ (కీర్తే యితి)

నతావ త్స్వతంత్ర ప్రపత్తిరేవాప హ్నోతుంశక్యతే. తద్విధాయకానేక ప్రమాణోపలమ్భాత్, తథాహి;—“యో

బ్రహ్మణమ్” ఇతి మన్తస్తావత్ ప్రపత్తివిధిపరః; సచ విధిప్రత్యయా శ్రవణమాత్రాదవిధిత్యమ్. యదాగ్నేయాది వాక్యానామపి తథాత్వ ప్రసజ్ఞాత్;

సచమన్తాగ్రా మవిధాయకతాయా విధి మన్తాధికరణసిద్ధత్వాత్ ద్వితీయః. “యేషామాఖ్యాతశబ్దానాం యచ్ఛబ్దాద్యుపపద్యంతే । విధితక్రిప్రణాశస్సాన్యతే సర్వత్రాభిధాయకః” ఇతి వార్తికేన సూత్రభాష్యగత మన్తగ్రహణస్య ఉపహతశక్తికమాత్రోపలక్షకతా వ్యవస్థాపనాత్; ఇహచ యచ్ఛబ్దస్య, విదధాతి ప్రహిణోతీతి క్రియావిధ్యుపసృతకర్తృపితచచ్ఛబ్దాత్పరంశ్రూయమాణాయాః ప్రపత్తేర్విధేయతాయామవిరోధిత్వాత్;

యద్యపి వసంతాయకపిఞ్జలాలభేతేత్యాదిమన్తాగ్రామ విధాయకత్వేపి, ఉత్తమపురుషదర్శనాదస్య విధాయకత్వా సమ్భవః, తథాప్యనుష్ఠేయవాన్త ప్రపత్తిప్రకాశకేన మన్తాగ్రామవాచకవిధిః కల్ప్యతే; దృశ్యతేహి “ధన్వన్నిసప్రపా అసి” ఇత్యాద్యర్థవాదాదపి విధికల్పనా; తత్రచ ముముక్షుశబ్దస్య సర్వపాపనివృత్తిచ్ఛావత్యేవ ప్రసిద్ధత్వా త్తదధికారికతయా విధీయమానా ప్రపత్తిః స్వతంత్రీవ సిద్ధతి. ఏవంతస్మా దపివధ్యం ప్రపన్నం స ప్రతిప్రయచ్ఛస్తీతి సిద్ధవన్నిర్దేశాన్యధానుపపత్త్యావిధిః కల్ప్యతే.

యద్యపి కల్పితోపి, ప్రపన్నం రక్షేదితి విధిరీశ్వరస్యా విధివశ్యత్వాన్న ప్రకృతోపయోగీ. అవశ్యఞ్చ, (౧) “రక్షితవ్యః కృతాత్తనా” ఇతి విధేర్ములమేషితవ్యమ్; తత్కల్పకమేవ చేదం వాక్యమితి నానేనప్రపత్తి విధిసిద్ధిః; కారుణికానాం ప్రపన్నరక్షణం స్వభావ

ఇతి పరమకారుణికస్యేశ్వరస్య శరణాగతరక్షకత్వం కైముతిక
న్యాయేన సిద్ధ్యతీత్యనుమానమేవ ప్రదర్శితమ్, న విధిః.

తథాపి శ్వేతాశ్వతర గర్భోపనిషదాది మన్తైః ప్రపత్తి
విధాన మప్రత్యూహమేవ. తథా “ఓమిత్యాత్మానం యుజ్జీత” ఇతి
విన్నుజ్ఞో విధిస్ఫుటః. యుజరనేకార్థోపి ప్రకృతన్యాసమాచప్యై; సచ
న్యాసః ప్రపత్తిరితి “తేషాన్తు తపసాం న్యాసమ్” ఇత్యా ద్యహిర్భు
ధ్నువచనైః సిద్ధ్యతి.

యద్యపి శ్రౌతన్యాసస్య వసురణ్యాదిమన్త్రీకస్య త్రైవిర్లికా
ధికారిత్వా త్తాన్త్రీకస్యచ తాన్త్రీకమన్త్రస్య సర్వాధికారతయా
తయోర్నిరోధేద ఆవశ్యకః; సచ శ్రౌతప్రపత్తావేవ వైకల్పిక మన్తా
న్తరవిధానాత్, ప్రయోగమాత్ర భేదేనచ అల్పేష్టివ దధికారిభేదో
పపత్తేర్ని కర్తృభేద ఇతివాచ్యమ్; ఉత్పత్తిశిష్ట మన్త్రావరుద్ధే మన్తా
న్తర విధానాసమ్భవాత్, శ్రుతిస్త్వతోశ్చాతౌల్యాత్. ఏతేమన్త్ర
విశిష్టకర్త విధానేపి శాఖాన్తరన్యాయాన్న కర్మభేద ఇతి నిరస్తమ్;
తుల్యత్వాభావేన వికల్పానుపపత్తేః.

అతఏవ ఆశ్వలాయ నాపస్తంబాదినూత్రేషు భిన్న మన్త్ర
విశిష్టతయోపదిశ్యమానానామ పుష్పవయన వివాహాదీనాం యథా
సభేదః, తథాత్రేతి నిరస్తమ్. తుల్యప్రమాణకత్వేన తత్ర వికల్ప
సమ్భవాత్, తథాపి పుష్పత్తిత్వేనైక్యమాదాయ తదుపపత్తిర్వక్త
వ్యా; వస్తుత స్ఫుటిపాఞ్చరాత్రయో స్తుల్యయోగక్షమత్వేన
ప్రధానప్రత్యభిజ్ఞానాత్ కర్తృక్యవికల్పః. ప్రయోగభేదశ్చ “తస్యై
వంవిదుమః” ఇత్యాదితు-విధ్యశ్రవణాత్, నైరపేక్ష్యనూత్రపరమ్.
పూర్వానువాకవిహిత ప్రపత్తిస్తుత్యర్థమ్;

అతఏవ తాన్త్రికస్వాపి యజ్ఞాజకల్పసస్య నైరపేక్ష్యమాత్ర
పరత్వాదైకపద్యం శ్రుతితన్త్రయోః; యథా“అత్యత్తిష్ఠద్దశాజ్ఞులమ్”
“వితస్తి మతిత్పిత” ఇతి శ్రుతిస్మృత్యోరాధిక్యమాత్రపరత్వాత్;
ఏవంపురుష విద్యాయామపిచేతిసూత్రం ఛాన్దోగ్యగతాత్ “పురు
షోవావయజ్ఞః” ఇత్యాదివాక్య సన్దర్భాజ్ఞేత్త్రియగతస్య తస్యైవ
మిత్యాదేర్భిన్నార్థ తాత్పర్యకత్వ మభిప్రేతి; బ్రహ్మవిద్యాజ్ఞమితచ
భాష్యక్తిః. తదపేక్షితస్తుతిపరత్వ నిమిత్తతాయోజ్యా;స్వతన్త్రచర
మశ్లోకవ్యాఖ్యానేచ “తస్యైవం విదుషః”ఇతి నైరపేక్ష్య పరతయా
యోజితమ్; యది పునర్భాష్యస్వారస్యానురోధాత్ పురుషవిద్యా
యా అజ్ఞత్వమేవేవ్యతే. తథాపి ప్రయోగభేదా దవిరోధః. కర్మ
భేదస్యైవ స్వీకారేనకిచ్చిద్బాధకమితి.

ఏవం “త్ర్యమ్బకం యజామహే” ఇతి మన్త్రీకల్పిత విధి
రపిప్రమాణమ్; తథాహి; అస్యనున్త్రస్య సర్వజ్ఞసాగ్ధో వర్ణితః;-
“ఇచ్ఛాజ్ఞప్తిః క్రియాచేతి తిస్రోలోకస్య మాతరః | తిస్రస్తుయస్య
విద్యస్తే జగద్భావిన్యఙ్జితాః | త్ర్యమ్బక స్సతువిజ్ఞేయో జ్ఞానశక్తి
క్రియాన్వితః | ఇచ్ఛాజ్ఞాన క్రియాకారం శోభనాత్మ జగత్ప్రియమ్ |
సాకారజ్ఞాపితైశ్వర్యం శుద్ధసంవిస్సయంపరమ్ | ఈశానం సర్వభో
కానాం పురుషం పుష్కరేక్షణమ్ | దేవతాన్తు సముద్దిశ్య స్వాత్మా
ఖ్యం ద్రవ్యముత్తమమ్ | యజామ ఇతిమన్త్రస్య పూర్వంశా ర్థోయ
మీదృశః | స్వాత్మస్వాత్మీయ సన్నాన్యసీ దేవేద్యపరమాత్మని | మృ
త్యోర్ముచ్యేయ సంసారా న్నానాదుఃఖ మహోదధేః | ఉర్వారుక
ఫలంయద్వ దక్లే శేన స్వబద్ధనాత్ | ముచ్యతేమృత్యుత స్తద్వ దహం
ముచ్యేయబద్ధనాత్ | అమృతాద్భ్రహ్మణ స్తస్మా ద్యస్తైమాం దత్త
వాసహమ్ | జాతుచిన్తా స్తముచ్యేయ త్సేనుదాతు ర్భవేభవః”ఇతి.

ఏవం జాతవేదస ఇతి మన్తకల్పిత విధిరపిమానమ్; తస్య
చార్థస్తేనైవ ప్రదర్శితః. “సర్వజ్ఞసర్వశక్తిశ్చ సర్వకృత్పురుషోత్త
మః | జాతవేదా స్సముద్భవ ఆత్మాసోమ స్సమీరితః | సోమం యథా
భిషుణ్వాన్తి హ్యధ్వరేజాతవేదసే | దిత్సమాన స్తథాత్మానం హృది
స్థం పరమాత్మనే | దేహేన్ద్రియ మనఃప్రాణ భీగుణార్థ స్వరూపతః |
వివిసక్తి ప్రసక్త్యానై స్సామ్యవైషమ్య హేతుజైః | అరాతీ
యాన్ సతుపోక్తో యోహ్యారాతి వదాచరేత్ | సచబధ్ధ ఇతిపో
క్తో మిథ్యాజ్ఞాననిర్ధనః | తస్యవేద స్మృతానక్తా గుణసక్తిరనా
దికాస్వీకర్తుం సమతం సోమం జాతవేదాస్సనాతనః | తత్పదద్వంద్వినం
బధ్ధసక్తాం నిర్దహతీస్వయమ్ | అశ్చీకారంసమీపం స్వమాగతం నిఘ
లంజనమ్ | నయత్యాత్మానమిత్యేన మగ్నిశబ్దో నిరుచ్యతే | స్వాత్మో
ఽసర్పణంజన స్నేతాన్విస్త్వం పరంపదమ్ | దురితంవాత వర్షాద్యం
పరిపూత్య యథాఖిలమ్ | నావికః పారయేన్నావా సాగరం నౌస్థితం
సరమ్ | ఏవంస భగవానగ్ని ర్జాతవేదా హరిస్స్వయమ్ | దురితం
క్లేశసంఘాత మపవర్గ విఘాతకమ్ | సర్వం పరిహరణ్దుర్గం పారియే
త్తత్పదధతిమ్ | అత్రనావేతి దృష్టాన్తా దుపాయస్థానమేవతు | నచే
ణకృత్యమన్యత్తు నావికస్యేతి వద్ధరేః.” ఇతి.

విదేజ్ఞానస్య సత్తావిచారక్రియత్వాత్ సర్వజ్ఞత్వాద్యర్థత్ర
యలాభః; సత్తాశబ్దస్య సర్వశక్త్యభిమాని లక్ష్మీపరత్వాత్; సచ
సమర్పణస్య ఆత్మవివేకపూర్వక త్వేనపురాదిష్విజ్యేతద్విరోధః. తస్య
దేహాద్యతిరిక్తాత్ వివేకశూన్యత్వాపి ఆత్మసమర్పణ మాత్మాపహర
కృతనిగ్రహ శామకమితి తత్ప్రాశస్త్యజ్ఞాపకత్వాత్; తదపి “యో
హమస్మిససన్యజే” ఇతి శ్రుతిమూలకమిత్యావలంబః.

వేద ఇత్యనున్నాద్వివీతీయా. అగ్నేకారం నయతీత్యగ్ని పద నిర్వచనమ్. అగ్నేకార పదవివరణం సమీపమిత్యాది. అగ్నేకరోతీత్య జీకారః, తేనఆత్మ దాన మనుమతి రూపమితి దర్శితమ్. ఆత్మానమితి కిర్తానరమ్; నయ తేర్ద్వి కర్తృకత్వాత్; దాతార మిత్యనుక్తౌ హేతు స్వాత్మ పదేనసూచ్యతే, స్వపదం నేత్మపరమ్. నావేతి తృతీయాకరణ పరేత్యుపాయశబ్దేనసూచ్యతే, తత్థిస్థి స్త్వధికారికృత్యమనుపాయ ఇతిగమ్యతే; కృపాదిరేవాత్రనా స్థానీయః. నాసమ్పాదనస్య కృత్య త్యానుక్తేః, స్థితిస్తు “సాధనం భగవత్ప్రాప్తౌ సవవేతి స్థిరామతిః”

ఏవం “యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్తదేవాః” ఇతిపురాకల్ప సరూ పార్థవాదోపి ప్రమాణమ్. “యాగసాధనభూతేన స్వాత్మ నాచేజ్య మీశ్వరమ్ । అయజత్యాని ధర్మాణి ప్రథమానీతి నశ్శ్రుతమ్ ।” ఇతి సర్వజ్ఞసంహితాయా ముపబృంహితత్వాత్; మూలశ్రుతో చా న్య నిరపేక్ష స్పష్టవీనవిధిః, “గ్రసేత్సంహారసమయే జగచ్చ బదరా ణ్డవత్ । లీలయాయస్తు భగవాం స్తంగచ్చ శరణంహరిమ్” ఇతి.

నిక్షేపరతాయాం “యద్యపీదం వచనం బ్రాహ్మపురాణే దృశ్యతే. “తథాచ భగవాన్మృత్యు ర్నాచికేతం సమాగతమ్ । పృచ్ఛన్తం ప్రాహవిప్రంతం యమోధీరతరోపినన్ । యస్య బ్రహ్మ చక్షుత్రశ్చ ఉభేభవత ఓదనమ్ । మృత్యుర్యస్యోపసేచనం కథితౌవేద యత్రనః । గ్రసేత్సంహారసమయేహరిమ్” ఇతి విష్ణుస్మృతౌచ పత్య తే; తథాపి తత్సమానానుపూర్విక శ్రుతిసద్భావౌవిరుద్ధః;

ఏవం “యస్మిన్ దౌత్యాః పృథివీచాన్తరిక్షమోతం మనస్సహ ప్రాణైశ్చసర్వైః, తమేవైకం జానథాత్మానమన్యావాచో విముఞ్చథ అమృతస్యైష సేతుః” ఇతిశ్రుతిరపి ప్రపత్తిం విదధాతి; “తమాత్మాన

మేవైక మమృతస్యైవ సేతురితి జానథ; అన్యవాచో విముచ్ఛథ” ఇత్యవ్యయః; “తస్మాత్త్వముద్ధవో తస్మజ్యచోదనాం ప్రతిచోదనామ్ | సప్రతిష్ఠా నిప్రతిష్ఠా శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవచ” ఇత్యన్యవాచ ఇత్యంశ ఉపబృంహితః.

“ఆత్మానం సర్వదేహినామ్” ఇతి శ్రుతిగతాత్ శబ్దః ప్రత్యభిజ్ఞాపితః; శరణం యాహీత్యనేన సేతుశ్చార్థః; తస్యజ్ఞానాన్వయిత్వఞ్చ విష్కృతమ్; సర్వాత్త భావేనేత్యాత్ శబ్దః స్వరూపపరః, త్యక్తసకలోపాయ స్థానాపన్నత యేత్యర్థః. యద్వా సర్వాత్త భావేన-సార్వాత్త్వ భావనయా ఉపలక్షితః; తేన ఆనుకూల్యసంకల్ప ప్రాతికూల్యవర్జన యోస్సిద్ధిః.

ధర్మాణామేవ త్యాజ్యత్వేపి చోదనాయాస్తదుక్తిశ్రుతి సారూప్యాయ జానథేతి చోదనాయాఅపిత్యాగోమా భూదితి అన్యపదమ్ తచ్చన్యాయ ప్రాప్తానువాదత్వా దనుపబృంహితమ్; జానథవిముచ్ఛథేతి పాఠక్రమో అవివక్షిత ఇత్యుత్సృజ్యేత్యనేన దర్శితమ్; ఆత్మత్వోక్తిః-జీవానాం పారతన్త్ర్యం దర్శయన్తి ప్రపత్తే స్వరూపానుగుణ్యం నూచయతి. అరాధవ రథనాభావద్భిత్ ఇతి తు అధ్యవసాయ చార్లభ్యాత్ పునర్భక్తిం విధత్తే.

యద్యపి సన్నిహితమేవ జ్ఞానం ధ్యాయతినా అనూద్య తత్ర ప్రణవ విధి రితిప్రతీయతే. అనువాద సామర్థ్యాదేవజానాతేర్ధ్యాన తాత్పర్యకతాం పరిత్యజ్యచ ద్వితీయాన్తో పాత్రం రూపం ప్రథమా స్తస్యేతి శబ్దాధ్యాహారేణ రూప సమర్పణ తాత్పర్యకత్వాశ్రయణ మనుచితమ్; తథాపిధ్యానోద్దేశేన ప్రణవమాత్రవిధానే, తమసః పరస్తాత్పారయేదిత్య స్యానర్థక్యాత్, ఫలసమృద్ధస్యాపివిధానే వాక్యభేదాత్, విశిష్టధ్యానమేవతత్ర విధీయతే.

అన్యవాచో విముచ్చభేత్వస్య సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్యేత్సువ
బృంహితత్వా త్సకలేతరోపాయపరిత్యాగోక్త్యైవ స్వీకార్యవస్తున
ఉపాయత్వానుక్తావపితల్లాభః; అమృతస్యైవ సేతురిత్యంశః అహ
స్వేత్వసేన ఉపబృంహితః; భక్తవిషయే ఫలప్రదత్వమేవ త స్యేతి
సేతుశబ్దోన స్వరసః.

వస్తుతో న్నశ్చరతే ర్బహుధాజాయమాన ఇత్యన్తం సౌశీల్య
సౌలభ్య ప్రతిపాదకతయా పూర్వశేషః; బహుధాజాయమాన
ఇత్యే తదేవహి - మా మితి విపృతమ్. ఓ మిత్యేవేత్యా రభ్యతు
ధ్యానవిధిః;

శ్రీరామాయణ భారత భాగవత విష్ణుపురాణాదిషు చ తత్ర
తత్ర ప్రప త్తివిధిర్దృశ్యతే; “సకృదేవ ప్రపన్నాయ” ఇతి శ్లోకస్తావ
దభయప్రాప్తికామోయః; సతుమాం ప్రప ద్యేతేతి విధితాత్పర్యక
ఇత్యుక్తమ్.

సర్వధర్మానితి శ్లోకోపిస్తత స్సప్రప్రప్తివిధిపరిః. (౧) “ఇతితే
జ్ఞానమాఖ్యాతం గుహ్యద్గుహ్య తరంమయా” ఇతి నిగమనాన స్తర
మన్యజ్ఞసన్య విషాదమాలోక్య భగవతాకథితత్వాత్, అత్ర సర్వ
గుహ్యతమమితి ప్రప త్తిం ప్రస్తావ్యమాణా మభిప్రేత్య ప్రతిజ్ఞా;
నచైవం క్రియావృత్తి బోధకభూయశ్శబ్దానుపప త్తిః, మోక్షసాధ
నవిషయక శ్రవణత్యేన భక్తిప్రప త్తి శ్రవణయో రేకజాతీయత్వాత్;
యథా (౨) “భూయఏవ మహాబాహో శృణుమే పరమంవచః”
ఇత్యాదౌ భగవన్మాహత్వ్య విషయశ్రవణత్యేనేక జాతీయతయా
భూయశ్శబ్దప్రయోగః.

అథవా అత్యభూయశ్శబ్దః-చిత్తంవాచనాచోభూయ ఇత్యాదివత్ ఆధిశ్యపరః; “ఇదస్తు తే గుహ్యతమమ్” ఇతి భక్తావపి గుహ్యతమశబ్ద శ్రవణాత్తద్వ్యవర్తనాయ పరమత్వమ్, ఇతోధికస్యవక్తవ్యాస్తరస్యాభావాత్; భూయ ఏవేత్యత్రతు పరమశబ్దః-ఉత్కర్షమాత్రపరః; మన్మనాభ వేతి శ్లోకోవత్సమానప్రపత్తినిష్ఠస్య మధ్యమాంవృత్తిం విదధాతి. పరిశ్రవ్య స్వకృత్యే సాధనతా బుద్ధిసమ్పాదకం మయ్య విస్రమ్భం మద్విషయప్రీత్యా మదాజ్ఞారూపాణ్యనుజ్ఞారూపాణిచ కై జ్ఞర్యాణ్యనుతిష్ఠేత్యర్థః.

నచనావమికసాజాత్యాదన్యభక్తిపరతా; తత్ర యుక్తైవ మితి పూర్వార్థోక్తస్య యోగరూపత్వప్రతీతేః, అత్రచ తద్విరహాత్; నచ మధ్యమవృత్తేః కేవల భగవత్ప్రీత్యర్థత్వాత్, మామేవైష్యసీత్యనన్గతమ్. అజ్ఞత్వస్యాప్యభావేన అజ్ఞి ఫలమజ్ఞప్యపదిశ్యతే ఇతి న్యాయస్యాప్యసమ్భవా దితివాచ్యమ్.

పాతక్రమా దర్శకమస్య బలవత్తరత్వేన మోక్షయిష్యామి త్యనస్తరం మామేవైష్యసీత్యాదేరన్వయాత్, ప్రాప్తిప్రతిబద్ధక నివృత్త్యైః పరస్పరసాకాఙ్క్షత్వాత్, భిన్నసామగ్రి సాధ్యత్వాసమ్భవాచ్చ; ఏతేనమధ్యమనిష్ఠాయాః ప్రధానఫలసమ్బంధావగతేః ఫలవత్సన్నిధా వితిన్యాయేన ప్రపత్తేర్మధ్యమస్థిత్యజ్ఞతా ప్రసజ్గ ఇతినిరస్తమ్; చరమశ్లోకేపి ఫలశ్రవణేనాఫలత్వాసిద్ధేః, తదతిరిక్తస్య సాధనసాధ్యస్యప్రధానఫలస్యాభావాచ్చ అథవాప్రపత్తిప్రచ్యావకావిస్రమ్భవిరహసాపేక్షతయా తత్ర ఫలకీర్తనం ప్రపత్తేరపి నాతీవోపాయత్వమితి జ్ఞాపనాయ.

అథవా, ప్రపత్త్యర్థమాచార్యోపనదనం మన్మనాభవేతి విధీయతే; నచోపదేష్టవివత్ లింగవిరహః. వత్సామితే హితమితి

వక్తృత్వేనాత్మసః ప్రస్తుత త్వేన సర్వత్రచపూర్వాధో అస్మచ్ఛబ్దోవ
క్తృత్వ విశిష్టపరః; యాగః-పరిచర్యా. ఆచార్యస్య దేవమహిమస్యత్వ
జ్ఞాపనాయ యజుప్రయోగః, మావేనైష్యసీత్యత్రతుస్వరూపమాత్ర
పరామర్శః. జ్ఞానద్వారాగురుభక్తే ర్భగవత్ప్రాప్తిసాధనత్వాత్,
భూయశ్శబ్దేన మోక్షసాధన విషయశ్రవణత్వప్రతీతేః, బ్రహ్మ
ప్రాప్తిరేవచ మోక్షత్వసిద్ధేః; అతఏవ చరమశ్లోకగతస్య మామిత్వ
స్యసవక్తృత్వవిశిష్టపరతా; విచ్ఛేదాత్; ఏతదర్థమేవచ అన్తరా మా
మేనైష్యసీత్యుక్తిః.

అథవా, సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్యేతి త్యాగ విధ్యర్థోయమ్, మన్మ
నాభవేత్వాది రనువాదః; నచభూయ శ్శబ్దాస్వారస్యమ్. అగ్రిమ
మోక్ష సాధన విధిమాదాయ తన్నిర్వాహాత్; నచ సర్వా ధర్మా
నిత్యసేనైవ కర్మాకాక్షాశాస్తే ర్వైయర్థ్యమ్. భక్తిత్యాగపూర్వ
కాంక్షపత్తిం వత్సమాణామభిప్రేత్య “సర్వగుహ్యతమం పరమం
వచశ్శృణు” ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ, ప్రథమమేవ భక్తేన్ద్ర్యాగాభిధానే
“త్యాజ్యాయా ఏవభక్తే సాధనతా ప్రాగభిహితా మదుపచ్ఛన్దనా
య” ఇత్యనాశ్వాససాన్వదితి తద్వారణాయ భక్తిగత భగవత్ప్రాప్తి
సాధనతాయా అబాధితత్వం ప్రతిజ్ఞాయ. తత్త్వాగ్నికా ప్రపత్తి
సాధనాన్తరత్వేన విధీయత ఇతి సార్థక్యాత్; నచ అనువాదలిక్తా
భావః, ప్రాప్తిరేవ తథాత్వాత్, ఏవం మాం నమస్కర్విత్యాదే
ర్యదిమాంసమస్కరిష్యసి, తదా మామేనైష్యసీత్యత్ర సందేహోన
కర్తవ్యః. సహి ప్రియం ప్రత్యసాధనం సాధన త్వేనోచ్యత ఇత్యర్థః.

అథవా, “యథేచ్ఛసి తథాకురు” ఇత్యన్యోనన్తరంసజ్ఞాతవి
షాదం సవ్యసాచిన మవలోకయతా భగవతా పూర్వోక్తేష్వర్థేషు

ప్రధానాంశానిష్కూర్ణా దుక్తోపాయానాం దుష్కరత్యాదితోవాస్య
శోకోజాతఇతి వివేచనాయ సర్వగుప్యేత్యాది శ్లోకద్వయేన భక్తి
యోగస్యసారతమత్వే ప్రదర్శితేష్యర్జునస్యానిపృత్తి స్సకలేతర
విలక్షణోపాయ ప్రతిపాదనేన నిరాక్రియతే.

సచైవం సారతమాక్యానిష్కూర్ణప్రయుక్తశోకనివగ్తత్వమేవ
చరమశ్లోకస్యస్యాత్, నోపాయాంతర విధాయకత్వ మితివాచ్యమ్;
బుద్ధివిశేష రూపాక్యాభిధానే ఫలకీర్తనాసర్థక్యాత్, భక్త్యైరమ్భవిరో
ధిపాపనివర్తక ప్రపత్త్యభిధానేచ సర్వశబ్దయో స్సజ్జోచనస్యాత్,
“తత్ర ధర్మాస్పరిత్యజ్య సర్వానుచ్ఛావచాక్లకాన్ | సంసారానలసన్త
ప్తో మామేకాం శరణంవ్రజేత్” “అహం హి శరణంప్రాప్తా నరేణా
నన్యచేతసా | ప్రాపయామ్యాత్మ నాత్మానం నిర్ధూతాఖిలకల్మషమ్”
ఇతి శ్రీవచనై కాథస్య†శబ్దాథ ప్రత్యభిజ్ఞాబలేనావధారణాచ్ఛ; తత్రచ
స్వతంత్ర ప్రపత్తిర్విధీయతి ఇతి, “శృణూపాయం చతుర్థంమే సర్వ
త్యాగ సమాశ్రయమ్” ఇత్యుపక్రమాత్, సంసారానల సన్తప్తాధి
కారికత్వప్రతీతే, సర్వోపాయాంతర త్యాగవచనాత్, ఆత్మానం
ప్రాపయామిత్యుక్తేషు నిర్వివాదమ్; సచ “కరిష్యే వచనంతవ”
ఇతివదతార్జునేన ప్రపత్తేరసనుష్ఠానాత్, భగవద్వచనస్య స్వతంత్ర
ప్రపత్తిపరత్వాసమ్భవః. ప్రపత్త్యజ్ఞకభక్తేరపి తేనాసనుష్ఠానాత్,
తత్కాలే తథోక్తావపి పశ్యా ద్విస్మరణ సమ్భవాద దోష ఇతిచే
త్తుల్యమ్.

అథవా, “స్థితోస్త్వి గతనందేహః” ఇతి సాధనత్వేనాన్యత్వేన
అజ్ఞానవర్తనత్వేన వా సర్వేష్యపి మోక్షసాధనేషు వర్ణాశ్రమధర్మా
గామవశ్యక గ్రన్థ్యోక్తేః, తత్కర్తవ్యత్వా కర్తవ్యత్వ సందేహ

నిసృత్యా తత్కర్తవ్యత్వగరం తవనచన మనుషాస్యామితి, ఏవం
పరమితి మామే వైష్యసీతి, పూర్వోపాయఫలత్వేనో క్తస్యైవ ఏతదు
పాయఫలత్వాత్; విరోధినిసృత్యం శేచ ప్రారబ్ధ ప్రతియోగికత్వ
లక్షణవిశేష సద్భావాత్తన్నాత్మోక్తి రితి వచతాం వరవర మునినా
మయమేవ పక్షోఽభిమత ఇతిలక్ష్యతే, స్వతస్సచరమశ్లోకవ్యా
ఖ్యానేచ అయమేవపక్షః కథితః.

దీపకృతస్తు “న్యాసోపాయపరేత్వత్ర మన్మనాభవవాక్యతః ।
మనస్సైర్వవిధానేన విశ్వాసోత్ర ప్రదృశ్యతే । మద్భక్త ఇత్యనేనాస్య
పురుషార్థాభిలాషితా । మద్యాజీతిప్రపన్నస్య సమాచార విధిక్రమః ।
అత్మోక్తమానుకూల్యం ప్రాణికూల్య వివర్జనమ్ । మాం సమస్కు
ర్వీతి న్యాసస్సాక్షాదత్ర విధీయతే । సమసోన్యాసవాచిత్యం మూల
మస్త్రీప్రదర్శితమ్ । శాస్త్రేచనమనస్సైవ ప్రసత్తిత్వం ప్రకీర్తితమ్ ।
ఏవంవిధాయనిత్యేన విశ్వాసాది విశేషేతమ్ । ప్రాప్తిరూపం ఫల
భ్యోక్తం మామేవైష్యసివాక్యతః । తస్మానపాయస్సత్యం తే ప్రతి
జాన ఇతీరితః । ప్రియోసిమితివ్యక్తా విషయాకార యోగ్యతా । తత
త్త్వనితరోపాయం వరణం శరణస్యచ । విధాయాఘవిమోకస్య
ప్రాధాన్యం ప్రదర్శితమ్ । తస్మాచ్ఛోభకద్వయేనాత్మ నిక్షేప వరణా
త్కమ్ । అర్థద్వయమశేషాఙ్గ వాక్యద్వయవదీరితమ్ । నిత్యేనస్యప్ర
ధానత్వా త్పుర్వత్వం వరణస్యచ । ఆనన్తర్యం తదగ్లత్వా జ్ఞతన్తాది
ష్యపీష్యతే । ఇదస్తేనా తపస్కాయే త్యధికారివిశోధనమ్ । య ఇదం
పరమంగుహ్య మి త్యుపాయస్యవై భవమ్ । నచ తస్మా దితిప్రోక్తం
శరణాగతిగౌరవమ్ । అధ్యేష్యతే చేత్యారభ్య ప్రబంధస్తు ప్రశస్యతే”
ఇతి పక్షోఽనరమాహుః, అస్మింశ్చపక్షే నిగమనప్రతిష్ఠే స్వరసే;

అజ్ఞప్రధానఫలసమ్మేషప్రతిపాదనేనైవచ వరణనిత్యపయోర
క్లాగ్నిభావోన్యజ్యతే. సరిణేఫలప్రతిపాదనం తస్మాత్తరక్లాగ్నిత్వజ్ఞాప
నాయ; అనుష్ఠానకాలీనక్రమానురోధీ ద్వయే వాక్యక్రమః; ఇహతు
తద్విపరీతః; క్రమోక్లాగ్నిభావనూచనార్థః. జితంతాయాంస్తోత్రేచ, సమ
ఇతిన్యా సంప్రతిపాద్య, “వజామి శరణమ్” “శరణం ప్రపద్యే” ఇతి
సరణం పశ్చాదభ్యధాయి.

అథవా, అజ్ఞత్వస్య ప్రధానానంతర్యావిరోధిత్యాత్, వరణం
పశ్చాత్పూర్వంవేతి ప్రయోగద్వయమ్; “నిషీప్య-బుధ్యేత” “నిషీ
ప్య - పృణ” “ప్రార్థయన్ - నిషీపతి” ఇత్యుభయ దర్శనాత్;
ఏతేన విధాయకవాక్యే అజ్ఞత్వనూచనాయ పశ్చాద్విధాన సమ్మ
వేషి, స్వానుష్ఠానప్రకాశక జితంతాః పశ్చాద్వరణప్రదర్శనమయక్త
మితి నిరస్తమ్; విశ్వాసాదీనాభోఽభిభూజ్యత్వాదేన ద్వయేవరణ
సమభివ్యాహారేణ ఇహనిత్యప సమభివ్యాహారేణ ప్రతిపాదనం న
విరుధ్యతే.

ఆనుకూల్యం సమాచరేదిత్యాదేరివ సజ్గుల్మ పరత్వం
మద్యాజీత్యస్యావిరుద్ధమ్. తాచ్ఛీలిక ప్రత్యయనిర్దేశస్తు-అపాయని
వృత్తినూచనాయ; “మద్భక్తో మద్యాజీమన్ననాభవ” ఇత్యన్వయః;
మద్భక్త ఇత్యనంతరం భవేత్సన్నిధౌతా దధికారోభక్తి రితిగమ్యతే;
మద్భక్తస్త్యం మద్యాజీనకా మన్ననాభవేత బోధస్వీకారాచ్చ, నను
.ద్యాజీత్యం శే భవేత్సన్నిధౌపేక్షి తా; ఉభయాజ్ఞత్వప్రధానత్వాన్తర
క్లాగ్నిత్వ బోధనాయ చాత్రవిధిత్రయమ్.

ఆనుకూల్య సజ్గుల్మప్రతికూల్యవర్జనయో రప్యధికారత్వేతు
నానుసంత్రిగన్ధోపి; అస్తింశ్చపయే మద్భక్తేష్విత్వపలక్షణమ్. “భ

క్తిమయి పరాంకృత్వా” ఇతి ఫలభక్తి ప్రతిపాదనపరమ్. యద్య
ప్రసాదాయ ఫలంనాభిధానఫలమ్. తథాప్యభిధానపర్యస్త వై శద్యవ
తలచిరేణ పరభక్తిలాభ జ్ఞాపకమేతత్.

అథవా, “భక్తిమయి పరాంకృత్వా” ఇతి పూర్వేణాన్వి
తమ్; మద్విషయప్రీత్యతిశయాద్యసానిరతిశయసమృద్ధిసాధనమేతద్గు
హ్యం మద్భక్తేష్వభిదధాతీతి. ఏవం మామేవైష్యసీతి సాధారణ
మిత్యతో నచ తస్మాదిత్యాద్యపాయాన్తరానర్హత్వ బుద్ధిరేవ కార్ప
ణ్యమ్. తచ్చ పరిత్యజ్యేత్యనేనవిధీయత ఇతి పక్షే కార్పణ్యానుపా
దాన శక్త్యానాన్వయః; పక్షా సరేద్వయగతో త్తమేనేవ మధ్యమేన
తత్ప్రకాశన మూహనీయమ్; “యుక్తి యుక్తోప్యయంపక్షో నోప
దేశక్రమాగతః। వ్యాఖ్యానార్థోపదేశాది హ్యేకవైవప్రదర్శ్యతే॥”

పరేతు మన్మనాభవేత్యత్ర షడంగన్యాసో ౭న స్తశ్లోకేచ
శరణాగతిర్విధీయతే; సచార్థభేదే ఏకప్రతిజ్ఞానుపపత్తిః. ప్రయోగ
భేదేపి ప్రపత్తిత్వేనైక్యాత్; ఆద్యే సర్వగుహ్యతమత్వం సుకర
త్వాత్; ద్వితీయేచ భగవదత్యంతాభిమతత్వాత్; తచ్చ-అహస్తే
త్యుక్త్యాగమ్యతే; భాష్యకారైర్హి చరమశ్లోకస్య స్వతస్ప్రప్రపత్తి
పరతయా ౭వ్యాఖ్యానాత్, “ప్రియోసిమే” ఇత్యత్ర తద్వియోగమ
సహమానోహం తం మాం ప్రాపయామితి వ్యాఖ్యాతమ్.

నచ-అప్రధాన పాపనివృత్తిమాత్ర వర్ణనాదముఖ్యతా; అధి
క్యాత్తన్మాత్రోక్తే; “సాధనం భగవత్ప్రాప్తా న ఏవ” ఇతి స్థిరా
యామతేరేవ ప్రారబ్ధహస్తప్రశ్నోక్తే, షడంగస్యచ స్వస్తిస్సపిసాధ
నతాబుద్ధిసంవలితత్వాత్, మన్మనాభవేతి శ్లోకస్యచ నాథాన్తర పర
తాసమ్భవః,

తిథాహి; సతావస్మధ్యమవృత్తిపరః; ప్రపత్తివిధానానన్తరమే
వతద్విధానసాధ్యచితత్వాత్, తస్మాః ప్రాప్తిఫలత్వవిరహేణవ్యవహితా
స్వయప్రసక్తాః; మన్యనాభవేత్తస్య విశ్వాసపరిత్యే వృత్త్యనన్త
ర్భావాచ్చ, ప్రాగవిధానేన తదనువృత్తిప్రతిపాదనాసమ్భవాత్, ఫలి
త్వకర్తృత్వేనుయ్యయన్తత్యేత్వకేపి యావజ్జీవ మనుష్మయేషుకర్మ
స్విత్యభ్యాహారప్రసక్తః; తత్వజ్ఞానకార్యస్యచాస్య విశిష్టేదానీంపునర్వి
ధానం వ్యర్థమ్;

మద్యాజీత్యస్య మామన్తర్యామిత్యేన జానన్మనస్యయాజీ
భవేత్వర్థేస్యమేవదోషః. “అహంహి స్వయజ్ఞానామ్” ఇత్యా
దినా స్వస్తి సర్వకర్మారాధ్యత్వస్య ప్రాగేవ ప్రవక్ష్యానాత్;
మాం నమస్కుర్విత్యస్యచ దీనారోపణాదీనామప్ర్యుపలక్షకత్వ మా
శ్రయణీయమ్; ప్రాప్తనిత్యకర్తృత్వేన భగవతికర్తృత్వానుసంధానా
దీనా మనేకేషాం విధౌ వాక్యభేదావృత్తిశ్చ. సచాఖ్యాతభేదాదసావి
ష్టవిన. మద్భక్త్యిత్యత్ర ఆఖ్యాతాన్తరా శ్రవణాత్, “మద్భక్తే
వ్యభిధాన్యతి” ఇత్యుత్తరపర్యాయలోచనయా తస్మాన్చికారిపరత్వ
పరిత్యేజ్ఞ.

నాప్యాచార్యోసన్తతిపరః; తస్మాఅపి సర్వోపాయ సాధారణ
త్వాత్. సన్నిధ్యపేక్షయా బలీయసాప్రకరణేన ఈశ్వరపరత్వ ప్రస
క్తాః, పూర్వోత్తరాధగతాన్మచ్ఛబ్దయో ర్వైయాప్యప్రసక్తాః; నాప్యనువాదో నిషేధార్థః. సర్వగుహ్యతమమిత్యుక్త్యవభక్త్యాదీనా
మపిసాధనతాయా అబాధస్య సుజ్ఞానత్యేన అనువాదవైయర్థ్యాత్;
కర్మాదీనా మపి సర్వధర్మ శబ్దార్థతాపక్ష తత్ఫలస్వాస్యబాధితత్వ
ప్రతిజ్ఞాకరణావృత్తిశ్చ,

నాపి ప్రధానాంశనిష్కర్షాన్తః. “నాహంవేదైర్న తపసా”
 ఇత్యనేనైవ భక్తేః ప్రాధాన్యసిద్ధేః. నాప్యపదేశ్యస్యానుష్ఠేయాన్త
 నిష్కర్షాన్తః; సర్వజ్ఞేన భగవతా భక్త్యనధికారిణి తదధికారతాయా
 నిష్ప్రప్య ప్రతిపాదనాసమ్భవాత్; తస్య తదధికారిత్వే ప్రపత్త్యప
 దేశా సాక్షాత్వాత్; సర్వగుహ్యతమమితి ప్రతిజ్ఞాయా ఉక్తార్థ నిష్క
 ర్షవిషయత్వే నత్యుమాణవాక్యానా ముక్తార్థ తాత్పర్యకత్వానధార
 ణాత్, సర్వధర్మా నిత్యాదేరపి బుద్ధివిశేషప్రప్తి విధాయకత్వాప
 త్తేశ్చ, ఉపక్రమ ప్రాబల్యేన సర్వశబ్ద సజ్జోచాదీనామపి న్యాయ్య
 త్వాత్.

నచోపక్రమః ప్రథమశ్లోకమాత్రావధికః; విచ్ఛేదక ప్రతిజ్ఞా
 న్తరాదర్శనాత్, మాశుచ ఇత్యస్యాభయకేషత్వాత్; నచ శ్రీ
 వాక్యైకాధ్యాత్మీయప్రతిపరతా; “శృణూపాయం చతుర్థంమే” ఇత్యు
 పక్రమ తద్రూపిత్యాభ్యాం విశేషాత్, ప్రాపయామ్యాత్మనేతి తత్ర
 ప్రాప్తిఫలత్వప్రతీతేశ్చ.

నాపి, పూర్వస్మిన్ శ్లోకే ఆత్మనమర్పణమ్; ఉత్తరశ్లోకేచ
 భరణమర్పణం విధేయత ఇతియుక్తమ్; పూర్వోత్తరదశానువృత్త
 స్య తత్వజ్ఞానమాత్రరూపస్య స్వరూపనమర్పణస్య భరణ్యాస విశే
 ణతయైవ విధేయత్వాత్;

ఉక్తశ్చ కుమారవేదాంతాచార్యైః;- శేషత్వానుసంధానం హి
 స్వరూపనమర్పణమ్. తచ్చశ్రవణప్రాప్తత్వా న్నువిధేయమ్; భరణ
 మర్పణస్తు కర్తవ్యమేవ. మామేకం శరణాన్రజేతి విహితత్వాదితి,
 ఫలనమర్పణవిధాయకశ్లోకాంతర ప్రసక్తౌచ్చ; అసామృదాయక
 శ్చాయంపక్షః; దీపకృదుక్త పక్షాంతరవత్; అతోమన్మనాఇతి
 శ్లోకస్య పడఙ్గవిధాయితా, చరమశ్లోకస్య శరణాగతివిధాయి తేత్యేవ

యత్తమ్; పృథగ్విహితస్యాపి విశ్వాసస్య సమస్కారాజ్ఞత్వం ప్రమాణాస్తరాదవగస్తస్యమ్.

లక్ష్యేతస్యై రణాగతిం ప్రతిపాద్య, న్యాసః ప్రతిపాదితః, త్యాగశబ్దేనోపక్రమాత్; అహిర్బుధ్ని న్యసంహితాయాం న్యాస శబ్దేనోపక్రమాత్ శరణాగతే రాసస్త్యమ్; ఇహుసస్సహ్వాకసాధనానస్తర మద్వారకసాధనప్రతిపాదనసద్ధర్మానురోధేన న్యాసానస్తరం శరణాగతిరభిహితా;

యదిషడజ్ఞస్యాపి “ ఉపాయోయమ్ ” ఇతి శీఘ్రఫలప్రదత్వ కథనా త్ప్రార్థనానైవర్తత్వ మస్తీత్యుచ్యతే. తదాప్యాజ్ఞాయాం తాదాచిత్తసాధనతాబుద్ధ్యాది రూపపాపనివృత్త్యాది రూపఫలాధిక్యఋరో వరవరమునిగ్రన్థోబోధ్యః. హితహితతరాభ్యాం భక్తిప్రవృత్తిభ్యాం విలక్షణోహితతమ ఉపాయశ్చరమశ్లోకే ప్రతిపాద్యత ఇతి రమ్యజామాతృదేవ గ్రన్థానురోధాత్; మూలే ఉపాయవిశేషశబ్దః ప్రపత్తేరపి సజ్ఞాహకః. తత్రచ యోగ్యతావశాత్స్వరూప విరోధిత్యమాత్ర సైవివాన్వయః.

యద్యప్యేవం ధర్మశబ్దన్యప్రపత్తిపరతాపి ప్రసజ్యతఇతి తదనుక్త్యాగ్రన్థస్యన్యూనతా; తథాపి బహిరజ్ఞవిరోధినివృత్తి ప్రదర్శనానస్తరమేక మిత్యస్తరజ్ఞవిరోధీ నివర్త్యరణితి రమ్యజామాతృదేవ గ్రన్థానురోధాద్విరోధీనాంద్వైరాశ్య సూచనాయ, పాదద్వయేనోపాయాస్తరాణాం ప్రపత్తేశ్చ నివర్తనంక్రియతఇత్యాశయోబోధ్యః. సాధనన్యాసవిధాయక వాక్యాభావే ఏకశబ్దేన స్వీకారేసాధనతాబుద్ధేర్వాన్వనర్తనేన అవిహితస్య తస్యఫలజనకత్వమేవ సన్యాదితి తతోపిఫలసిద్ధి ప్రతిపాదకానామాచార్య వచసాముత్పాదస్సాన్వితే; ఏవశ్చుపశ్చమోపాయాభావప్రతిపాదకాని వాక్యాన్యాచార్యాభిమాన

స్యేవపడజ్జశరణాగత్యోః ప్రపత్త్యస్తర్భావవివక్షయేత్యవిరోధః,
యథాచైవం “నిక్షేపాపరపర్యాయోఃన్యాసః శబ్దజ్ఞసంయుతః ।
సన్నాసస్త్యాగఇత్యుక్తః” ఇతి వచనావిరోధస్తథోక్తమిత్యాహుః.

భక్తియోగ వ్యవస్థాపనప్రవృత్తై ర్భావ్యకారైః “ఋద్యేన
కామకామేన” ఇత్యాది వచనసిద్ధోర్థ ఉదాహరణవిశేషే చరమశ్లో
కార్థతయా ప్రదర్శిత ఇత్యేతావతాన స్వతంత్రప్రపత్త్యసిద్ధిశఙ్కా;

తథా “త్యజ ధర్మమధర్మజ్ఞు” ఇతి వచనమపి ప్రమాణమ్;
యద్యపితత్రప్రపత్తివాచక శబ్దబోధద్వయతే. తథావ్యక్తేనవాక్యాస్త
రై కాధ్యాదగ్గః ఆక్షిప్యతే; తత్రత్యజధర్మమిత్యకామ్యానాం ధర్మాణాం
త్యాగోవిధీయతే, నతుకామ్యత్యాగః; ఐశ్వర్యకైవల్యత్యాగోక్త్యైవ
తత్పిద్యే; కామ్యకర్మత్యాగోహి తత్ఫల కామనావిరహే సిద్ధిప్రస;

నచ సత్యాన్యతే-ఇతి వాచికధర్మాధర్మ పరమ్; తయోరపి ప్రా
గేవోక్తత్వాత్, “సర్వధర్మాంశ్చ సన్త్యజ్య సర్వకామాంశ్చసాక్షు
రాన్” ఇత్యనేనై కాధ్యస్త్యాచితత్వాచ్చు; ధర్మశబ్దోనా ధర్మవివృత్తి
సక్రామాక ఇతి సూచనాయ పునరధర్మశబ్దప్రయోగః.

ఏవం లాభ మేతుప్రీతిసాధన సకలవ్యాపారోపరమవిష
యాధ్యవసాయరూపసర్వధర్మత్యాగోక్త్యా తదేకోపాయత్వాధ్య
వసాయ ఆక్షిప్తః. త్యజసత్యాన్యతేలపీత్యనేన ఫలాంతరత్యాగ
బోధ కేన యథావస్థిత ఫలస్వరూపవిషయాధ్యవసాయరూపఫలసమ
ర్పణ మాక్షిప్యతే. ఉభేసత్యాన్యతేఇత్యాత్మీయగతశేషత్వాను
సన్ధానాత్త క మాత్మసమర్పణమ్; యేన త్యజసి తత్త జేతి-స్వీకారే
ఉపాయతాబుద్ధిత్యాగోబోధ్యతే.

సచైవం త్యజధర్మమునశ్చ-లాభాదిత్యాదిన్యాఖ్యానవచనవిరోధః,

సనుకథం ధర్మాదీనాం త్యాగఉచ్యతే, ధర్మసామాన్యత్యాగే
సత్యనైమిత్తికానామపి త్యాగప్రసక్తాత్; సచేష్టాపత్తిః, అవిష్లవా
యేత్యాదివచనవిరోధాత్; యదిచ తత్రసాధనతాబుద్ధి విరహాద్ధర్మ
త్యాగ ఉపపన్నః, తతోధర్మస్వాప్య నిష్టసాధనతా బుద్ధిత్యాగమా
త్రేణానుమానే బాధకాభావః. ఆత్మాత్మీయయోశ్చ విద్యమానయోః
కథంత్యాగః, పూర్వమపి స్వశేషత్వాభావేన తన్నివర్తన స్వాప్య
సమ్భవాత్; ఏవం త్యాగాగ్నికాయా అవశ్యకర్తవ్యాయా బుద్ధే
స్వాగోనోచితఇతి శక్త్యాయాం తత్ప్రసృత్యే, అసమ్మల్యః-సాధనతా
బుద్ధివిరహః. అహింసా-హింసోపలక్షితాధర్మస్వరూపత్యాగః. అబు
ద్ధ్యేతిచేదః, సద్ధిరార్హః. స్వశేషత్వ జ్ఞానాభావేనేతియావత్; బుద్ధ్యై
త్యేవవాపదమ్, భగవచ్ఛేషత్వ విషయకజ్ఞానమేవ తత్ర్యాగఇత్యర్థః.
యచ్ఛబ్దార్థం విన్మణోతి-బుద్ధిమితి; తామిత్యనుక్తే ర్మప్రకృతబుద్ధి
పరామర్శః; జ్ఞానైక్యాత్తత్పరామర్శేపివానబాధకమ్; పరమనిశ్చయః-
పరమగతోపాయ భావనిశ్చయః; తథాచ ప్రతిబద్ధకాభావ మాత్ర
త్వాదుపాయతా త్యాగస్సమ్భవత్యేవేతిభావః.

వేదాంతాచార్యాస్తు-త్యజధర్మమితి-కామ్యత్యాగవిధిః. తత్ర
హేతుః ఫలకామనాభావరూపోఽసమ్మల్యః, త్యజసత్యానృతే అపీతి
ప్రయోజనాంతరత్యాగో విధీయతే. ఉభే సత్యానృతే త్యక్త్యేతి,
త్యాగస్యదుర్లభత్వాదనువాదః, త్యాగేచ అకర్మత్వానునానానమ్
యేనత్యజసీతి విధీయత ఇత్యాహుః;

తథా, (౧) “తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య” ఇతి వచనమపి
ప్రపత్తిపరమ్. ప్రతిచోదనా - విశేషచోదనా, నివృత్తిః-మోక్ష
సాధనాంతరమ్, చోదనాప్రతిచోదనోత్సర్గః - తదనుష్ఠాపి తత్త్వవి
శిష్టత్యాగః; సాధనతాబుద్ధ్యభావేన అనుష్ఠానస్య సాధారణచో
దనా ప్రయుక్తత్వాత్; యథాజ్ఞానాయ యజ్ఞాద్యనుష్ఠానం

స జ్యోతిష్టోమ చోదనాప్రయుక్తమ్, స్వరూపమాత్రజ్ఞాపనేతు తద్వి
ధేర్వాచారః. శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవచేతి కార్తవ్యద్యోతనాయ;
ప్రవృత్తిశ్చేతి-దృష్టాంతార్థమ్;

అయమేవత్యాగాజ్ఞక శరణవరణరూపోర్థః. “అథై తత్పర
మం గుహ్యం శృణు యాదవనస్తన । సుగోప్య మపి వత్సోమి
త్వం మే భృత్య స్సుహృత్సఖా” ఇత్యుపక్రాంతః. మధ్యేసత్స
జ్గోపవర్ణనం భగవతి దృఢతరసజ్జన్యావశ్యకత్వాత్, ఉపాయత్వాం
శేషి తత్రైవస్థిరామతిః కర్తవ్యేతి జ్ఞాపనాయ; తస్మా దిత్వనేన
వత్సమాణార్థ శేషత్వప్రతీత్యా అవ్యసహితేనాపితేనన ప్రతిజ్ఞాన్వ
యః. ప్రతిచోదనాపదస్య నిషేధ చోదనాపర త్వేతత్త్వాగస్తన్నిషి
ద్ధత్యాగః. నతుతన్నిషేధత్యాగః; అపాయత్యాగప్రతిపాదక వచన
విరోధాత్; “దేవర్షిభూతాత్మనృణాం పితౄణామ్” “స్వపాదమూ
లంభజతః” “ఏషాం సఏవభగవాన్ దయయేదనస్తః” ఇత్యాదీ
స్యపిద్రష్టవ్యాని; బ్రహ్మణై “శరణం త్వాం ప్రపన్నాయే ధ్యాన
యోగవిసర్జితాః । తేషిమృత్యుమతిక్రమ్య యాన్తి తద్వైష్ణవంప
దమ్” ఇతి యచ్ఛబ్దాపిశబ్దదర్శనేష్య ప్రాప్తార్థత్వాద్విధిః; అవిహి
తస్యార్థవాదా నుపపత్త్యా కేవలార్థవాదత్వా సమ్భవాత్;

అథవా, “ప్రపద్యేన్నియతోదేవం సర్వభూత హితేరతమ్”
ఇతి ప్రమాణాంతరప్రాప్తాయః ప్రపత్తేరపేక్షితః ఫలసమ్బంధో
విధీయతే; అహిర్బుధ్న్యసంహితాసాత్మకతస్య లక్ష్మీతస్య సన
త్కుమారసంహితాదిషుచ ప్రపత్తివిధయః పరశ్శతంద్రష్టవ్యాః.

ఏవం సత్స్వనేకేషు ప్రపత్తివిధిషు “తమేవం విద్వాన్”
ఇత్యత్ర తచ్ఛబ్దస్య అన్యశబ్ద ప్రితియోగి సమర్పకత్వమాశ్రియతే;

శ్వేతాశ్వతరాశ్చ-“తమేవ విదిత్వా” ఇత్యానునంతః తదతిరిక్త
ప్రైవ నిషేధం దర్శయన్తి; స్వవిద్యామూలభూత తత్వజ్ఞానస్య విది
నాభిధానే తదస్యస్యాసాధనత్వం సాధితమ్; విద్యాయా ఏవ తథా
త్వాత్తత్పూర్యకాన్యక త్వే అన్యశబ్దస్య లక్షణా;

నచ విద్యానితివేదనాని సర్వాణ్యుద్దిశ్యైవంశబ్దోపన్యాసితాకా
రవిభాసమ్; ఉత్పత్తిశ్చ ప్రైప్రాకరణికైశ్చగుణైర్నైరాకాక్ష్యత్, విశి
ష్టవిద్యాన్తరవిధానేషునన్తదతిరిక్తనిషేధేవిద్యాన్తరవిధివైయర్థ్యమ్,
అవిహితవిషయత్వేతు నిషేధస్యనప్రపత్తినిషేధప్రసక్తః; శ్వేతాశ్వ
తరానురోధాత్తు తచ్ఛబ్ద నిర్దిష్టాస్య నిషేధఏవోచితః.

నచ భగవదతిరిక్తస్యాపిఞ్ శక్తిరూపస్యనత్వాత్, కథం
నిషేధ ఇతివాచ్యమ్; నిషేధస్య సజాతీయోపాయ విషయత్వాత్,
“అనాదిః పరమేశోయశ్శక్తిరూపచ్యుతః క్రభుః స్వప్రాప్తయే ప్రధా
నోయంపన్థానమన నామవాన్” ఇతి స్వేతిరసకలోపాయాపేక్షయా
తస్య ప్రాధాన్యప్రతీతేః; అతఏవహ్యుచ్యతే, “సద్భుశోపాయ వైభవ్యం
సాక్షాద్భగవతో విదన్” ఇతి.

యదిపునః, (౧) “పన్థానానోస్తివిజ్ఞానా దయనాయ విప
శ్చితామ్” ఇతి తన్త్రానురోధాత్, శ్వేతాశ్వతరోప నిషద్యపి పున్
త్కమాన్వయ ఆశ్రయతే; తదానాత్మాత్కారాత్కమేవ విజ్ఞాన
శబ్దితం వేదనమిహ అన్యత్వ ప్రతియోగి ప్రపదనస్యాపి తదస్త్యేవేతి
నప్రపత్తి సాధనతావిరోధః. అవ్యవహిత పూర్వభావిన ఏవసాధనా
న్తరస్య తత్రనిషేధాత్.

నా నమాహిత ఇతి నిషేధస్స నాశాంత్యత్యాది సమభివ్యాహారా దజ్ఞభూత చిత్తసమాధానపరమ్; ప్రజ్ఞానశబ్దస్య మోక్షసాధన సకలజ్ఞానపరత్వాచ్చ, (౧) “భక్త్యా త్వనన్యయాశక్యః” ఇతి అనన్యప్రయోజన భక్తిమాత్ర సాధ్యత్వాభిధానం (౨) “నాహం వేదేః” ఇత్యాదిసోక్తస్య వేదాదేరేషానంతాన్యవచ్చినత్తి. “భక్త్యేకలభ్యః” ఇత్యాదినా చుఫలీభూత బ్రహ్మవిషయరాగంత్యైకై వభక్తిరుచ్యతే; నతుసాధనభక్తిః ఏవమన్యేషామపి నిషేధానాం విహితవ్యతిరిక్తవిషయతా ప్రదర్శనీయా;

అథవా, ప్రపత్తేరు పాయతావాదాస్సర్వే నియతాన్వయవ్యతిరేకిత్వపరాః, భగవద్గతోపాయ భావపరావా. భక్త్యతిరిక్తోపాయ భావనిషేధాః పున ర్భక్తి తుల్యోపాయాన్తరవిరహపరా ఇత్యవిరోధ ఇత్యుక్తమథస్తాత్,

సచ ప్రపత్తివిధీనా మననుష్ఠాపకత్వ నిబంధనమప్రామాణ్యమ్ కేనాపి ప్రాక్తనేన తదననుష్ఠానాదితివాచ్యమ్, (౩) “త్వామేవ శరణంప్రాప్య నిస్తరన్తి మనీషిణః” “శరణం త్వాప్రపన్నాయే ధ్యానయోగ వివర్జితాః” ఇత్యాదిభి రనుష్ఠానామైవాత్, “వైధేచానిషిద్ధేర్థే నానుష్ఠాన మపేక్షితమ్” లోకవిద్వేషభావమాత్ర పైవోపాపేక్షితత్వోక్తేః; విభీషణశ్చ మోక్షార్థ మేవ ప్రాపద్యతేతి ప్రతిపాదిత మథస్తాత్; క్షత్రబంధోశ్చ శ్చుతయాప్రపత్త్యైవమోక్షోన భక్త్యా; నామసంకీర్తనస్య కాలక్షేపరూపత్వాత్ ! జాతిస్సగత్వస్యాపి నాన్తరీయకత్వాదితి నిత్యపరమాయామ్;

కేచిత్తు-నర్వపవ మహర్షయః ప్రపత్తినిష్ఠాః, “వసిష్ఠోయాజ్ఞ
వల్యశ్చ శుకశ్చైచ న బృహస్పతిః । శక్తిర్బౌధాయనోవ్యాసో
హఃరీతో వ్యాశ్వలాయనః । కాత్యాయనశ్శౌనకశ్చ ఆపస్తంబౌద
యస్తథా । సాత్వికా మునయశ్చాస్యే ఋషయో హరితాస్వ
యాః । భరద్వాజాదిమునయో గార్గ్యశ్రీవత్సకాదయః । ఏతే
శుద్ధప్రపన్నావై వేదమార్గ ప్రవర్తకాః । ఏతదాచార నిష్ఠావై
సర్వదా కమలాసన” ఇతీశ్వర సంహితా వచనాదిత్యాహుః;

నవైవం కేమాం తత్ర తత్ర భక్తిప్రతిపాదనవిరోధః.
క్షుత్రబద్ధో సుక్ష్మీర్తనస్యేవ తదీయభక్తేరపి కాలక్షేపరూపతాయా
ఉదాహృతవచనస్య ప్రాణికత్వేకల్పనాత్; నచప్రపత్తే రవిశిష్టత
ఫలప్రదత్వాద్యావదధికార మవస్థానానుపపత్తిః; తస్యభగవదిచ్ఛా
నుగుణ స్వేచ్ఛామూలకత్వాత్, “దృష్టానామపి జన్మానాం దేహా
స్తర నివాసినీ” ఇతి దేహాస్తరాసహిష్టువిషయమ్; అతఏవ యావ
త్స్పృరబ్ధం యావత్తద్దేహం యావత్తత్త ణంవేతి ప్రపన్నానాం మో
క్షావధి నియమే తత్తదిచ్ఛా తారతమ్యమేవ సర్వజ్ఞసాక్షికం ప్ర
మాణమితి తన్నియమాభావస్యాక్తత్వా దితి చ నిత్యపరక్షాయా
ముక్తమితి.

ఏవం స్వతంత్ర ప్రపత్తేరనేకప్రమాణసిద్ధత్వాద విగీత
త్వాచ్చ చరమశ్లోకస్య తత్పురత్వేబాధకాభావః; భాష్యకారైస్తు
దేవగుహ్యమే తన్నప్రకాశితస్య మితి భక్తిశేషతయా వ్యాఖ్యా
తమ్. అస్యాశ్చ శరణ్యాభిమతతరిత్వం “సర్వగుహ్యతరుమ్” ఇత్యు
పక్రమాత్, “అహంత్యా” ఇత్యుక్తివైలక్షణ్యాత్; “యేనత్వం బత
సురబ్ధః ప్రాణినః పాలయిష్యసి । ప్రబ్రూహి తముపాయం మే”

ఇత్యాదివచనబలాచ్చసిద్ధమ్; మన్మనాభవేత్యస్య భక్తిపరశ్చేతు
 “మామేవైప్యసి” ఇతి పూర్వోక్తఫలానువశ్యేనైవ పాపనివృత్తే
 రథసిద్ధత్వాత్, ప్రాకభజ్యమాప శలాధిక్య ప్రవర్తనార్థమేవ పునస్త
 దుక్తిరితి తదభిమత్యనూచనా గోభ్యమ్; అత ఏవాస్య చరమశ్లోక
 త్వమ్; “సత్కుర్కనిరతా స్ఫుద్ధాః” “పూర్వోక్తయ ఉపాయాస్తే”
 “నరస్య బుద్ధిశార్వభౌత్” ఇత్యాదిభి ర్భక్త్యాన్యసాయాన్తగానా
 ముత్కుర్వ ప్రతియోగిత్వబోధనాత్;

నచ చరమార్థప్రకాశకత్వమ్ - సకృదేవేత్యాది శ్లోకాన్తర
 సాధారణమ్; విశేష్యసాపేక్షస్య చరమశబ్దస్య నశ్లోకశబ్దేన సమా
 సనమ్భవ ఇతివాచ్యమ్; చరమత్వవిశేష్టసాధనప్రతిప్రయోజకశ్లో
 కత్వస్యైవ చరమశ్లోకపదప్రవృత్తినిమిత్తత్వా దుపాయాన్తరోప
 దేశానన్తరమే తదుపదేశాత్; ఏతదుపదేశానన్తర మన్యాయప
 దేశాచ్ఛాత్రపర్యవసానప్రతీతే; ప్రకరణాదివ శేనచ చరమశబ్దస్యై
 వోపాయపరిణయా నందాన్తరిసాపేక్షత్వప్రయుక్తసామర్థ్యమిత్యేకే.

అశ్చేతు చరమశ్లోకశబ్ద స్సమానాధికరణసమాసఏవ. చర
 మం వాక్యమిత్యాచార్యవచనాత్; చరమత్వచ్చ - ఉపాయాన్త
 రోన్యత్యాప్యకాక్షామూలక త్వేనత్యసాయాన్తరాకాక్షాన్యతా పక
 త్వమ్; నిరూపకవిషయేచశ్లోకస్య తాదృశత్వమ్ - స్వేతరసకలసాధన
 ప్రతియోగికాతిశయన దుపాయబోధకత్వ నిబద్ధనమితి, ఫలితార్థాభి
 ప్రాయా చరమోపాయప్రతిపాదకత్వాదితిహేతుక్తిః. అతఏవాన్త
 రోపాయోపదేశానన్తరంతేయఫలసాధనతాసమ్పాదకస్యస్వస్యైవ
 సాధనతా మభిధాయ, అగ్రేఉపాయాన్తరానుక్తేరస్య చరమశ్లోకత్వ
 మితి రమ్యజామాతృదేవై రుక్తిమిత్యాహుః.

“స్వీకారపూర్వకాలీనత్యాగోక్తే యోగబద్ధః । సర్వపాపనివృత్తుక్తే ర్ద్వయవ్యాఖ్యానరూపతా” తథాహి;—అస్తుతావత్, పరిత్యజ్యేతి త్యాగానువాదః; సచ అప్రాప్తస్య సర్వధర్మత్యాగస్య అనువాదానన్యువః. అతఏవ ప్రకరణేన సర్వశబ్దస్య సజ్జాచాత్పరీకృత ధర్మత్యాగశ్చాశక్త్యాదినాప్రాప్తః

సచ కేవలనువాదానన్యత్యాగత్యాగస్య చానిస్పితత్వేనోద్దేశ్యత్యాగసమ్భవాత్, నిమిత్తత్వాపజ్ఞే ప్రపజ్ఞేనైమిత్తికత్వ ప్రసజ్ఞః; స్థితస్య మిత్యధ్యాహోణత్యాగవిశిష్టాధికారిణ ఏనోద్దేశ్యత్వాత్, త్యాగశ్చానన్యసమ్భన్ధానుకూలవ్యాపారఇత్యుపాయాన్తర నైగాశ్యమేవాత్ర అనన్యసమ్భన్ధానుకూలత్వా త్యాగశబ్దేనోచ్యతే

సకేవల ముపాయాన్తర విషయపూర్ణానుష్ఠాన నైరాశ్యమ్; కిన్తస్మి యథాశక్త్యనుష్ఠానే తదుపాయవిషయానుష్ఠానేచేతిస్థైర్య సాకల్యద్యోతకేన పరిశబ్దేన ద్యోత్యతే; ఏతత్ప్రియుక్త ఏవచ శోకోమాశుచ ఇత్యనేన నివర్త్యతే; నైరాశ్యేచహేతుశ్చాక్షరాదిరశక్త్యాది రేవవాఽఉపాయాన్తరా ననుష్ఠానానుకూలత్రలక్ష్యతే; తథాచ ద్వయగతోత్తమ పురుషాక్షిప్త స్యాధికారిణోత్ర విశదం ప్రకాశనాత్సమ్భవతి వివరణత్వమ్. వ్యాసావైశ్చ గద్యవ్యాఖ్యానే పరిత్యజ్యేత్యనువాద ఇతిదర్శితమ్. అయమేవ పక్ష స్వతంత్రీచరమశ్లోకే విధాన్తరేణదర్శితః;

ధర్మశబ్దః ప్రకరణాంతోత్తోపాయపరః; సర్వశబ్దస్త్వయవకాత్పర్యపరః-తద్యోగ్యతాపాదకాని ప్రత్యవాయ నివర్తకానిచ కర్తాణ్యభిధత్తే; నైరాశ్య హేతుశ్చాన్ప్రాప్తిసి; “అవిద్యాతో

దేవే పరిబృహతయూవా-విదితయూ - గతిమన్యామవిదుషామ్" ఇతి
తస్యాస్తద్ధతుత్వ ప్రతీతే.

యద్యపి విశిష్టాభిమత్యజనకత్వలక్షణం స్వరూపానుచితత్వ
సూపాయాస్తరాణాం స ప్రవృత్తివిధేః ప్రాక్ జ్ఞాతుం శక్యమ్;

తథాపి, “ యేనాశవన్తోహి భవన్తిలోకే తేనాత్మకా
ర్యాణి సమూభస్తే ” ఇతిన్యాయేన “అహం స్వరూపేణ సాధన
విషయ ప్రవృత్తిస్వరూపాయోగ్యః; శక్తకారుణికస్వామికత్వాత్”
ఇతి లింగజన్యం జ్ఞానంకేమాశ్చిద్భక్త్యాదివిధినా ప్రతిరుధ్యతే; కృత
సాధనవిషయ మేవాస్య కరుణాదీతి, కస్యచిత్పునర్నోపాయాస్తరమపి
తన్నైరపేక్ష్యణానుష్ఠాతుం శక్యమ్. అతస్తన్నిష్ఠానామపి తత్తదంశే
ఉపాయభూతోఽయం తన్నైరపేక్ష్యణాపి తత్కార్యం సాదయ
త్యేన.

ఉపాయాస్తరోక్తిస్తు హృదయశోధనార్థాన్యాదితి సమ్భావ
యమానోయుక్తమాత్రస్యానిశ్చయికత్వాత్; ఫలాకాక్షావశాచ్ఛే
పాయాస్తరే శరణవరణేచప్రవృత్తే ములభమానః శిష్యతే. “గుణ
సమృద్ధ శక్త్యాది వ్యవసాయేనకశ్చసం । సమ్భావయత్యస్యపరాం తత్త
త్సాధనచోదనామ్ । ప్రాయేణవాసనాయాగా చ్ఛేదనాభి ర్గుణ
శ్రుతేః । ఆస్యసర్వేణ జానన్తియే సభాగ్యాధికాసరాః । ఏవం సమ్భా
వితాప్రాప్తి ర్నిశ్చితాశక్తికస్యచ । త్యక్తోపాయాస్తరస్యాత్రప్రప
త్తిః పరిచోద్యతే । అవధారణ తామేతి సైవసమ్భావనాతతః ।

యోగ్యతా పాదకానాస్తు యద్యపి సదాష్కర్య నిబంధన
స్యైవ స్పృహవతే; ఆపాద్యయోగ్యతాకానాం శాష్కర్యాత్ సా

ధ్యాభావేపితి న్యాయేన స్థిరస్థాని తత్త్వాగస్యానువాదే నకీచ్ఛత్ప్ర
యోజనమ్. అథాపి అదనునాదోవత్సమాణోపాయనైరపేక్ష్య
జ్ఞాపనార్థః; సాధారణప్రత్యవాయనివర్తక త్వేనాకారేణతు తేమాం
త్యాగే ప్రమాణాంతరమనుసర్తవ్యమితి.

అథివా, పూర్వస్థానైః సితీ స్వమిత్యధ్యాహారాపక్షేః, తస్మా
త్త్వముద్ధిష్టాత్సృజ్యేత్యాదౌ విధేరేవ ప్రతీతేశ్చ త్యాగోవిధేయ
ఏవ. సచాశక్తస్య త్యాగ స్వతస్సిద్ధిః; శక్తస్య తత్త్వాగపూర్వక
ముపాయాంతరవిధానే తద్విధాయక శాస్త్రాన్తర్భక్త్యమ్; శక్తమ్ప్రీతివి
ధిరశక్తి మ్ప్రీత్యనువాద ఇతి వైరుపయం స్యాదితివాచ్యమ్. అశక్త
మ్ప్రీత్యేవవా అశక్తసాధారణ్యేనవా ఉపాయాంతర ప్రత్యాశాని
ప్రతి విశిష్టశరణవరణస్య విధానాద ప్రవర్తమానోపిహి దుర్బల
బుద్ధి స్తతఏవావిశ్వాసా దుపాయాంతర మభివాఞ్చతి. సాచ ప్రపద
నాజ్ఞభూతాకిచ్ఛస్య పురస్కార విరుద్ధేతి తత్త్వాగోవిధేయతే.

అతివీవ సాత్యకితస్త్రే “భగవన్ హితమాఖ్యాతమాత్మసాం
పతితానుభః । త్వత్ప్రపకం మహత్కర్మ కారుణ్యవివశాత్మినా ।
అథితావహోమనాగ్రీ శ్చేమదప్లాక్షరాదికాః । ఏభిః కర్మభి రీజాన
స్తాన్మన్త్రాన్ సతతంజపన్ । త్వమాప్నోత్యేవ పురుషః పురుషం
పురుషోత్తమమ్ । ఏతాన్యాలోచ్యమానాని కర్తాణి కరుణాకర । మర్ది
క్షయ స్వరూపాణి దుష్కరాణి విభాగశః । మన్త్రాన్ శైష్వకైశ్చ
స్తావ జపమాసస్యమాధవ । ఉక్తేనైవచమాగ్నేణ గచ్ఛత్యాయుర
పక్షయమ్ । ” ఇత్యశక్తీసమ్భావనోపాయాంతరానుక్తిభ్యాం ఏషీ
దంతం బ్రహ్మణమ్ప్రీతి, “సత్యముక్త మశక్త్యాని కర్తాణి కమలా
సస । మన్త్రాణాం చ యథాశాస్త్ర మనుష్ఠానం సత్యతే । ఏద్యతే

యేన తత్కర్తృ కృతమాత్రేణకర్తృణా మామాహ్నితి సరోబ్రహ్మణ
మమాత్మాచ భవిష్యతి” ఇత్యశక్తేదృష్టకరణేన సుకరోపాయాస్తరో
క్త్యా తస్యస్వాత్మ్యంతాభి మతత్వోక్త్యాచ భగవతా తత్ప్రత్యాశా
నివర్తితా.

ఏతాదృశ విషాదశూన్యస్యచా సధికారత్వాత్, న గురూపా
యవిధాయక శాస్త్రాసంధ్యమ్; మాశుచ ఇత్యనేన హి శోకోధికార
ఇతిసూచ్యతే; అయమేవ ఓత స్వతిస్త్ర చరమశ్లోక వ్యాఖ్యానే
ఉక్తః; అనువాదశబ్దస్య తత్రక్వాప్యదర్శనాత్త్యాగోజ్ఞ మిత్య సకృ
ద్వ్యవహారాదప్రాప్తేరివ శరణవరిణస్వాపి సమ్భావితత్వేన తస్యా
ప్యవిధేయత్వ ప్రసక్తౌచ. ఏవం “నై రాశ్యహేతు లశక్త్యప్రాప్తి”
ఇత్యత్ర దృష్టిక్రియేతే ఇతిశేషః. అనువాదత్వస్యైవ చాభిమతత్వే
తత్రైవ స్నాత్వాభుజ్జీతే త్యుదాహరణ మనుపపన్నంస్వాత్.

అథవా, ప్రత్యాశాయాం ధర్మశబ్దస్య లక్షణాన్వీకారాపే
క్షయా విముక్త్యాన్య సమారమ్భ ఇత్యనుసారాదశక్త్యాంఋష్యవ్యతి
రేకవిశిష్టత శరణాగతిర్విధీయతే; ఆరమ్భలక్షణాయాః ప్రమాణాను
గుణత్వాత్; అధిపాతకభీతస్త్వమితీచ శ్లోకః ప్రపక్షవిధాయక
ఇతి ప్రసన్నపారిజాతాదిషూక్తమ్.

అథివా, లక్షణాదోపాదారమ్భ శబ్దస్య ఆరభ్యమాణ కర్మప
రిస్యాన్యశబ్దాతిదేవతాస్తర పరిత్వశక్త్యావ్యావర్తికత్వేనా ప్యుప
పక్షే యపాయాస్తర త్యాగపవా త్రాజ్ఞతయావిధీయతే. యద్యపి
నైకల్పిక సాధనాస్తర ప్రవృత్తస్య వికల్పో విశిష్టఫలత్వాదితీన్యా
యేనైవ సాధనాస్తరపరిత్యాగస్సిద్ధః; తథాప్యస్యాపాయాస్తరసం
సర్గాసహత్వస్య “ఉపాయాపాయసంయోగే” ఇత్యాదిభి రవగ

తత్వాత్, తస్యైవాత్ర పరిత్యజ్యే త్యనేనవిధానమ్. అస్మింశ్చపతే.
త్యజరసమ్బద్ధార్థకః; తద్విశిష్టాయాం ప్రపత్తానభిమత సాధనత్వజ్ఞాప
నాత్మ్యాగ ప్రతియోగినో విరుద్ధత్వసిద్ధిః.

అపవన ప్రపత్తే ర్భృహస్పత్రుతుల్యత్వోక్తిః; ముఖ్యస్య ధర్మ
శబ్దస్య లక్షణాపేక్షయాచరిమశ్రుతస్యత్యజే ర్లక్షణాచిత్యా ల్లక్షణ
యాపి శక్త్యైక దేశస్యైవాత్రబోధనాచ్చ; వస్తుతోస్త్విన్నతే ధర్మ
శబ్దః ప్రపన్నమౌత్రవిషయ చోదనాతిరిక్త చోదనాధీనానుష్ఠానవిష
యత్వవిశిష్టపరః; చోదనాలక్షణార్థోధర్మఇతిసూత్రాన్ని పే.ధస్యవిహి
తవ్యతిరిక్తవిషయత్వాచ్చ.

యద్యపి, ధృతిశబ్దితాలాకికశ్రేయసాధనత్వమేవ ధర్మ
శబ్దప్రవృత్తినిమిత్తమ్. అన్యధాసిద్ధధర్మే తత్ప్రియోగానుపపత్తేః;
తథాపి ప్రకృతే, “చోదనాం ప్రతిచోదనామ్” “విహితాయ ఉపా
యాస్తే” ఇత్యాది ప్రమాణానురోధాత్, శ్రుతౌచ “అన్యథాచో
విముఞ్చసి” ఇతి దర్శనాద్విహితత్వప్రకారేణైవ లక్షణయా
బోధః.

అథవా, ముక్తికృతేషు దీపారోపణాదిషు ధర్మశబ్దప్రయో
గాదర్థనా ధర్మశబ్దో లాభహేతు భగవత్ప్రీతినాధనపరః; నైవహి
ప్రతిర్క్రీమాంసకాభిమతాఽపూర్వస్థానియా;యాత్వసన్యప్రయోజనా
ప్రతిర్నిసాధర్మక, తద్దేతుశ్చక్రైజ్జర్యమ్; సాధారణవిధయశ్చాదృష్ట
సాధనతామేవ బోధయన్తి.భగవత్ప్రీతిమాత్రోద్దేశేనా తత్త్వవిదాం
ప్రవృత్త్యభివాత్; “ప్రియాయ మమ విఘ్నోశ్చ” ఇతి విధయస్తు
ప్రతిమేనాద్దేశ్యాం బోధయన్తి తథాచ లాభ హేతు ప్రతిసాధన
మాత్ర సంస్థానహత్వమేవ ప్రపత్తేః ప్రతిపాద్యతే.

సజ్జిత తత్ప్రమాణాంతరాప్రాప్తమితి విధేయతా. ఏవంశ్చ
ధర్మశబ్దస్య నాత్యంతసజ్జితః; అసమ్మన్ధానుకూల వ్యాపారాత్తా
నిన్మత్త్వధ్యవసాయ ఏవాజ్ఞమ్. తస్య తత్ప్రచ్యావకసాధన సంస
ర్గనివారకత్వాత్; ఏవంశ్చ సామాన్యవిధీనాం త్యాగ-గోదనానాంశ్చ
ధికారిభేదేన విరోధః పరిహార్యః; నవాతాన్త్రికవచన సమ్ప్రదాయ
విరోధః.

అథవా, ఉపాయాన్తరత్యాగస్త నిన్మత్త్వధ్యవసాయాత్తా
భరన్యాపైకదేశః; న్యాసోహి స్వసమ్మన్ధపరిత్యాగపూర్వక పరసమ్మ
న్ధాపాదనమ్; అత్రచ అకింశ్చనేనవిద్యమానస్వసమ్మన్ధస్వజ్యతే; అపి
తమూకదాచిదపితే నస్యామిత్యధ్యవస్యతే; పరసమ్మన్ధాపాదనంశ్చ
నభక్త్యాదీనాం భగవద్గతత్వాపాదనమ్; పరన్తు తన్నిరపేక్షరక్షక
త్వాధ్యవసాయఏవ; తదేతద్దళద్వయమర్ధేనవిధీయతే.

తత్రయదిత్యాగపూర్వకత్వం త్యాగవైశిష్ట్యమాత్రమ్; తతో
ముఖం వ్యాదాయేత్ప్రతేవల్యపే; అథయథాశ్రుతిమేవ, తతోల్య
బప్యాజ్ఞసేవోపపద్యతే; ఏవంశ్చయత్రోపాయాన్తరత్యాగోనోక్తః,
తత్త్రైవకారైకశబ్దాదినైవతత్పిన్ధిః; యత్రపుగగుక్తిః, తత్రప్రపన్తి
గత స్వసమ్మన్ధవ్యావర్తకవకశబ్దః; ఏవంశ్చ యాగదేవతోద్దేశాదిప
దేవత్యాగస్య ప్రపత్తావజ్ఞతా. అతఏవ, “న్యాసః పంచాజ్ఞసంయుతః”
ఇత్యనేనాపినవిరోధః, అతఏవైక్తం సమ్ప్రదాయ చన్ద్రికాయామ్-
“త్యాగవిశిష్ట శరణవరణపైవప్రపత్తిశబ్దార్థత్వాత్” ఇతి.

అథవా, సాధనత్వబుద్ధిత్యాగోజ్జంవిధీయతే; అతఏవ “తస్మా
త్త్వముద్ధవోత్సృజ్య” ఇత్యత్ర వ్యాసార్యైర్వ్యాఖ్యాతమ్; ఉపా
యతయాబుద్ధిత్యాగోవివక్షితః. “ఉపాయత్వగ్రహం తత్ర వ్యయో
న్మససానుధిః” ఇతి ప్రపత్తిశాస్త్రేషు దృష్టత్వాదితి.

యాద్యప్యత్తరకృత్యవిధాయకేష్వేవవాక్యేషు ఉపాయతా
బుద్ధిత్యాగవిధిరుచితః; ప్రపణ్ణివిధాయకవాక్యేషు తద్విధానే త్యాగ
ప్రపణ్ణోః కర్మద్వారకపప సమ్మన్తో వక్తవ్యఇతి తద్విశిష్టకర్మణా
మజ్జత్వప్రసజ్జః. తథాపి క్రియమాణ కర్మాత్రితస్సైవత్యాగస్య
ప్రపణ్ణివిరోధిసాధనతాబుద్ధిప్రచ్యాసకత్వేన తదజ్జత్వేపి పరపరియు
క్తానాం కర్మణాం నైతదజ్జత్వప్రసజ్జః; లాభహేతు ప్రీతిసాధనతా
బుద్ధిపరిత్యాగేపిచ, స్వతస్ప్రీతిసాధనతాజ్ఞానాధీనా ప్రపత్తిర్నవి
హస్యతే; అస్మింశ్చపక్షే పరిత్యజ్యేతి పూర్వకాలీనత్వమవివక్షితమ్.

“ఉపాయత్వగ్రహం తత్ర” ఇత్యత్రచ అప్రపన్నవిషయే
యాదృశీఉపాయతా, సానర్వాపి నిషిధ్యతే; నతూపాయోపకారక
తామాత్రమిహి విహితత్వాకారస్యాపి నిషేధః. తచ్చుపశేష విధి
ప్రయుక్తానుష్ఠానేన విరుధ్యతే. ఏవమజ్జత్వ బుద్ధిత్యాగోవిధీయత
ఇత్యపిపక్షస్సజ్జచ్ఛతే; అజ్జత్వబుద్ధిశ్చ మోక్షసాధనభక్తేః కర్మాజ్ఞ
కత్వదర్శనాత్ప్రసక్తా. అన్యథా తత్రాపి తద్విశిష్టకర్తాజ్ఞకత్వప్రసజ్జః.
తాదర్థ్యవిశిష్టానుష్ఠానాధావస్య తన్నై రిపేక్ష్యజ్ఞానస్యవాత్యజ్యగ్గ
త్వేతునా నుపత్తిగన్తోపి

ఏవం సాధనతాబుద్ధిత్యాగపక్షేపి బుద్ధివిశిష్టానుష్ఠానాభావ
స్సైవవశ్యజ్యగ్గత్వేనా నుపత్తివేళః.

యదిచ కార్పణ్యజ్ఞానస్యా పుష్పాయనిస్పత్తిహేతుతాయాః
ప్రమాణసిద్ధత్వాత్తదనుసన్ధానమేవ హిత్యజ్యేత్యనేనబోధ్యతే. తదా
తస్యద్వయే ఉత్తమేన సూచితస్యాత్త్రవిశేషం ప్రకాశనా ద్వివర
ణర్హమ్.

ఏకశబ్దస్యాపి యదితావత్ప్రాప్యప్రాపకాభేదోర్థః; తతస్సమా
నశబ్దోపాదానేన ద్వయేనూచితస్య తస్యాఽత్రవిశదీకరణాత్, స్వస్వ
వ్యాపారప్రాధాన్యనివారణపరత్వేతుస్వస్మిన్నుపాయకర్తృతాబుద్ధేః,
స్వకృత్యే ఉపాయతాబుద్ధేశ్చ త్యాగః ప్రపత్త్యపేక్షితోఽత్రాభి
ధీయతే;

ఉపాయానపేక్షతాలక్షణకై వల్యపరత్వేపి శరణశబ్దేనైవభగ
వతస్సత్సిద్ధౌ ఏకశబ్దో నిరుచ్యమానః ప్రపత్తిగతోపాయభావానసహ
జ్ఞుతాం వ్యసక్తీతి పూర్వవద్వివరణత్వమ్, సాధారణపరతయా సర్వ
ఫలసాధనత్వార్థకత్వే పున్రతరఖణ్డే ఫలవిశేషోపాదానేనాపిష్టంసర్వ
ఫలసాధనత్వం వ్యక్తీక్రియతే.

మోక్షసాధనప్రకరణేచ సర్వపాపనివృత్తుక్తిః కైఙ్కర్యా
పేక్షితతయైవేతి స్పష్టమ్. ఉదేతిహనైసర్వేభ్యఃకర్మాదామానాస్త
రానుసారేణ సజ్జోచన్వీకారేపి ఇహమానాస్తరానురోధేన ప్రార
బ్ధపరతాపిన్వీక్రియతే;

అతో విశదస్యార్థస్య విశదీకారో విశదస్యార్థస్యాపేక్షితార్థ
కథనమిత్యభయమేవ వివరణమితి శరణ్యాభిమతి ప్రకాశకేన చరమ
శ్లోకేన ద్వయంవిప్రీయతఇతి సుష్మాక్తమితిభావః.

(శిలపుపాయవిశేషజ్ఞై యితి) భగవాన్ భూభారావతరణ
వ్యాజేన ధర్మసంస్థాపనార్థాయావతీర్ణః, యుద్ధార్థమపస్థితా బద్ధ
జనా భగవస్తత్త్వస్వాపదేశేన తత్సంహరణోత్సుకం సమీక్ష్య
నిర్ధార్యబద్ధవినాశమస్థానే సముపస్థితాభ్యాం స్నేహకారుణ్యాభ్యా
మప్రకృతిజ్ఞతం భాగ్యవత్త్వత్రియైకలభ్య మయతోపసతం స్వవర్ణ
ధర్మమప్యధర్మం మన్వాసమ్, “యచ్ఛ్రేయస్యాం నిశ్చితం బ్రూహి

తస్యే” ఇతి ధర్మబుభుత్సయాశరణముపగతిమజ్జనం ప్రతి, నాస్యమోహా ఆత్మయాధాత్మ్యవివేకపూర్వకస్య ఫలాభిసంధిరహితస్య కర్మణో యుద్ధాఖ్యస్య జ్ఞానయోగద్వారా అన్తర్గతజ్ఞానయోగతయీవా ఆత్మయాధాత్మ్యప్రసాప్త్యపాయతాజ్ఞానమన్తరణశామ్యతీతిచుత్వా,

“కర్తజంబుద్ధియుక్తాహి ఫలంత్యక్వా మనీషిణః | జన్మబంధవినిర్ముక్తాః పదం గచ్ఛన్త్యనామయమ్” ఇతి కర్తయోగస్యాత్మప్రాప్తిసాధనతామభిధాయ; తస్యజ్ఞాననిష్ఠా ద్వారైవతత్సాధనతేతి, “శ్రుతివిప్రతిపన్నా తేః” ఇతి శ్లోకేనోపక్షిప్య “ప్రజహాతియదాకామాన్” ఇత్యాదినా జ్ఞాననిష్ఠాభేదాసభిధాయ, “ఇన్ద్రియాశివ్రమాదీని” ఇత్యాదినా జ్ఞాననిష్ఠావిరోధీన్ద్రియజయశ్శుభాశ్రయే మయి మనోవస్థాసేన సమృద్ధ్యః, అన్యథాతు వినాశఏవన్యాదిత్యభిధాయ, “ఏషా బ్రహ్మహీనః” ఇతి జ్ఞాననిష్ఠాసాధన భూతకర్మయోగస్యాత్మప్రాప్తిసాధనతా ముపసంహృత్య,

“లోకేస్త్వి ద్వివిధానిష్ఠా” ఇత్యాదినా ఆవశ్యకత్వేన జ్ఞాననిష్ఠైవ సమృద్ధ్యతామ్, కంకర్మయోగేనేతి నాశంకనీయమ్; సహజైవ సర్వస్య జ్ఞాననిష్ఠాయా మనధికారాత్, అతః పక్వాపక్వాస్తః కరణాధికారిభేదేనకర్మజ్ఞాననిష్ఠ యోర్వ్యవస్థాభిత్వపపాద్య, “యస్త్విన్ద్రియాణి” ఇత్యాదినా జ్ఞాననిష్ఠాధికాణోపి కర్మయోగస్యైవ త్మనోఽకర్తృత్వా ద్యసుసంధానపూర్వక స్వాన్తర్గతజ్ఞానయోగత్వా దభ్యస్తపూర్వతయా అసమ్భావితప్రమాదత్వాత్, కర్మాధాపేయజ్ఞశిష్టాశనాధీన శరీరధారణాసమ్భవాత్, అన్యథా శరీరధారణేచ దుష్టమనస్కలయా ఆత్మావలోకనానిష్పజ్ఞైః, శిష్టతయా వ్యవహరిత్యచ జ్ఞాననిష్ఠానధికారిలోకసజ్జగహర్థమపి కర్మయోగకరణ

వశ్యమ్భావాచ్చ గుణప్రయుక్తం పరమపురుషాయ త్తం కర్తృత్వ
మిత్యనుసంధానపూర్వకం కర్మయోగవిన కర్తవ్యః, నతుజ్ఞాననిష్ఠా;
దుశ్శక్త్యాత్, సప్రమాదత్వాచ్చేత్సుపవాద్య,

“ఇమం వివస్వతేయోగమ్” ఇత్యాదినా మన్వంతరాదావే
వస్వేనోపదిష్ట ఇతి కర్మయోగం ప్రశస్య, తత్ప్రసక్త్యాత్సావతార
యాధాత్మ్యే తజ్ఞానస్యచ మోక్షసాధన సాధ్య ఫలావిశేష్య సాధ
నతాం “బహూనిమే” ఇత్యాదినా ప్రదర్శ్య, “చాతుర్వర్ణ్యం మయా
సృష్టమ్” ఇత్యాదినా స్వగతివైషమ్యాది రాహిత్యజ్ఞానస్యకర్మయో
గారంభవిరోధిపాక్షయహేతుత్వం ప్రదర్శ్య, జ్ఞానాత్మకస్య
కర్తృణోవాంతర భేదా - “దైవమేవా పరేయజ్ఞమ్” ఇత్యాదినా
విశదీకృత్య, “క్రేయాన్ ద్రవ్యయూత్” ఇత్యాదినా తదంతర్గత
జ్ఞానస్య ప్రాధాన్యమభిధాయ,

“సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ నిశ్చేయసకరా” ఇత్యాదినా
అంతర్గతజ్ఞానస్య కర్మయోగస్య జ్ఞానయోగాపేక్షయా ఫలావిశేషే
ష్యవిశిష్టతేషుసాధనతా విశేషఇత్యుపదిశ్య, “నైవ కింభిత్”
ఇత్యాదినా దేహేంద్రియాద్యాకారేణ పరిణతాయాం ప్రకృతౌ
కర్తృత్వం న్యస్య ఫలసంక్లం పరిత్యజ్య మదారాధనరూపా యోగ
శిరస్కః కర్మయోగః కాగ్య ఇత్యుపవాద్య,

“యోగీయజ్ఞేత సతతమ్” ఇత్యాదినా శీతోష్ణసుఖదుఃఖా
దిషు నిర్వికారమనస్కృతాపత్తౌ కర్మయోగనిష్ఠేనారంభ్యణీయం
యోగాభ్యాస మాత్మావలోకనానుకూలం ప్రతిపాద్య, “పార్థనై
వేహ” ఇత్యాదినా యోగభ్రష్టస్యాపి యథాపూర్వం జన్మాంతరే
యోగావాప్త్యా అభిక్రిమనాశాభావమూక్త్యా, అన్తప్రాప్త్యతిరీక్ష

మోక్ష సాధనస్యాద్భుతేనలపుష్టత్వాత్, స్వయమేవకర్తజ్ఞానసాధ్యత్వా
వలోకన వదధికారికంభక్తియోగం స్వప్రాప్తిలక్షణ మోక్షసాధనం
వివక్ష్య, “యోగినామపి” ఇత్యనేన భక్తియోగనిష్ఠస్య సర్వయో
గ్యపేక్షయాధిక్యం ప్రస్తుత్య, “భూమిరాపో నలోవాయుః” ఇత్యా
దినా ఉపాసనోపయోగ్యుపాస్యస్య పరమపురుషస్య యాథాత్మ్యం
ప్రదర్శ్య,

“దైవీహ్యేషా” ఇతి ప్రకృతి కార్యభగవత్స్వరూప తిరో
ధాన స్వవిషయభోగ్యతాబుద్ధ్యోర్నిన్నత్తి ర్భగవత్ప్రపత్త్యేతి జ్ఞాప
యిత్వా, “చతుర్విధాః” ఇత్యాదినా సుకృత తారతమ్యాధీనైశ్చ
ర్యాక్షరయాథాత్మ్యభగవచ్ఛరణాపేక్షాకృత ముపాసక భేదం జ్ఞానిన
శ్రేష్ఠ్యంతయాణా మపి జ్ఞాతప్ర్యాపాదేయ భేదానుపాసనాన్తి
మప్రత్యయప్రకారా పునరావృత్త్య పునరావృత్త్యన్విరాదిగతీశ్చ
యథానమ్భనం ప్రదర్శ్య,

“ఇదస్తు తే గుహ్యతమమ్” ఇత్యాదినా భక్తియోగం సపరి
కరమభిధాయ, భక్తివివృద్ధయే “ఘోయ ఏవ మహాబాహుః” ఇతి
భగవత్పారమ్య ప్రతిపాదనం ప్రతిజ్ఞాయ, “యోమామ జమనాదిఞ్చ
వేత్తలోక మహేశ్వరమ్” ఇతి స్వవిషయస్వేతర వస్తువైలక్షణ్య
జ్ఞానస్య భక్తుత్పత్తి విరోధిపాపనివర్తకతాముక్త్యా;

“బుద్ధిజ్ఞానమ్” ఇత్యాదినా అతీయైశ్వర్య గుణయోగ
జ్ఞానవతాం భక్తివివృద్ధిస్సంబంధాద్భవతీతి ప్రదర్శ్య, “హస్త
తేకథయిష్యామి” ఇత్యాదినా విభూతియోగం విస్తరణోక్త్యా,
సర్వైశ్వర్య ప్రదర్శకరూపవిశేషదిదృక్షవేద్యనాయ దివ్యచక్షుః
ప్రదాయ తత్ప్రదర్శ్య, అత్యంతాపరిదృష్ట తద్దర్శనవ్యాకులతేన్ద్రి

యేణ పార్థేన ప్రార్థితస్తమపసంహృత్య సామ్యరూపః, ఈదృశస్వ
ప్రాప్తి ర్భక్త్యేకసాధ్యేతి “నాహం వేదైః” ఇత్యాదినాభిధాయ,
నకేవలం భక్తియోగస్యాక్షరయోగాపేక్షయా పురుషార్థాధిక్య
నిబద్ధం శ్రైష్ఠ్యమ్, కింతు ఫలావిశమ్భాదవీతి “మయ్యావేశ్యమనః”
ఇత్యాదినా దర్శయిత్వా,

“అథచిత్తం సమాధాతుమ్” ఇత్యాదినా అశక్తస్వాభ్యాసా
న్తగత భక్తికర్తృత్వనిష్ఠాన్తగత జ్ఞానానభిసంహితఫలకర్తృణి పర్వక
మేణకర్తవ్యతయోపదిశ్య “అద్యేష్టా సర్వభూతానామ్” ఇత్యాదినా
తస్యో పాదేయాంశ్చ గుణాః ప్రతిపాద్య “యేతుధర్మ్యమృతమ్”
ఇతి భక్తియోగశ్రైష్ఠ్య ముపసంహృత్య, “ఇదం శరీరమ్”
ఇత్యాదినా స్వాభావికతాద్రమేణ సంసారస్యానివర్త్యతాం కశ్చి
చ్ఛజ్జేతేతి ప్రకృతిపురుషయాధాత్మ్యం తత్పరిణామయోగస్యానాది
గుణసక్తోపాధికతాశ్చ ప్రతిపాద్య,

“మమయోనిః” ఇత్యాదినా తస్యాపి స్వకృతత్వాత్తన్నివృ
త్తిపూర్వకాత్మ యాధాత్మ్యప్రాప్తిః స్వవిషయ భక్తియోగాధీనే
త్వత్వా, “ఉద్ధృమూలమ్” ఇత్యాదినా త్రివిధచేతనవైలక్షణ్య
రూపం స్వస్య పురుషోత్తమత్వ ముపవర్ణ్య, తద్దానస్య “యోమా
మేవమ్” ఇత్యాదినా కృతకృత్యతాపాదకత్వేన ప్రశస్య,

పూర్వోక్తార్థే ప్రాయశో జనానామ ప్రవృత్తై రననుష్ఠాన నిబ
ద్ధన మప్రామాణ్యం కశ్చిచ్ఛజ్జేతేతి దేవాసుర విభాగ ముపదిశ్య,
ఆసురసర్గాన్తగతస్య శఙ్కా నిమిత్తమద్భుతస్య శోకం మాశుచ
ఇతి నివార్య, దేవివిభాగాన్తగతస్య తవ శాస్త్ర శ్రద్ధాపూర్వకం
అగుత్సాన మేవోపాదేయమితి, “తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం ణే”
ఇత్యనేనోపదిశ్య,

శాస్త్రసంస్థానం కౌత్సోపాయ సామర్థ్యకాహారసేవాధీనసత్వోద్దేశకమూలకాఽపి సంహితాస్థానకర్తృచుష్టానమతి - తదిత్య నభిసంధా యేత్యాదినా దిగ్విమత్యా, తదపేక్షితం బుద్ధివిశేషం “నిశ్చయం శృణుమేశత్ర” ఇత్యాదినా త్యాగశబ్దార్థజ్ఞేన దర్శయిత్యా, త్యాగపూర్వస్య నిష్కణః ఆత్మావలోకన పూర్వకభక్తి ద్వారకం మోక్షసాధనత్వం “స్వస్వే కర్మణ్యభీతః” ఇత్యాదినా దర్శయిత్యా,

“అభి చేత్త్వమ్” ఇత్యాదినా స్వాశీజ్ఞానర్తనామనర్తన యోరసంధాభ్యుదయ సాధనతాముక్త్యా, “ఇతి తే జ్ఞానమాఖ్యాతమ్” ఇతి త్రివిధ పరిత్యాగపూర్వక కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగ విషయాకృష్ణి మాఖ్యాత మిత్యుపసంజహర.

ఆత్మ పరమాత్మ యాథాత్మ్యతత్సాప్రప్రపాయ కర్మయోగ జ్ఞానయోగ భక్తియోగ గోచరమితి భాష్యే ఆత్మప్రాప్రపాయత్వం కర్మయోగజ్ఞానయోగయోః పరమాత్మప్రాప్రపాయత్వం తయో ర్భక్తికృధికారాత్సానలోకన సమ్పాదకతయా, భక్తియోగస్యచ సామో దితి వివక్షిత మిత్యాశయేన తత్ప్రాప్తిసాధనం కర్మజ్ఞానే ఇత్యుప దిశ్యేతి స్వతస్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్;

యుద్ధస్య సలాభినర్ధిరహిత క్షాత్తప్రాప్రపాయతాజ్ఞానేన విసేత్యత్తరగ్రంథ పర్యాలోచనేనాత్మనోపతిచ్ఛబ్దార్థత్వ మిత్యనగ మాత్, ప్రాప్తిశబ్దో యద్యనలోకనమాత్రపరః; తదా “జ్ఞానకర్మాస్తి కేనిపే యోగలభ్యే నుసాన్కుతే | ఆత్మనుభూతి సిద్ధ్యర్థే పూర్వ షక్తుణ చోదితే” ఇతి, భక్తిం వక్తుం తదజ్ఞభూతం ప్రాప్తరాత్మనో యాథాత్మ్యదర్శనం, కర్మనిష్పాద్య జ్ఞానయోగసాధ్యాత్మజ్ఞాన పూ ర్వకకర్మానుష్ఠాన సాధ్యమిత్యాద్యాచార్య నచనానుగుణ్యమ్.

యదాపునః కై వల్యపరః, తదా, “అత్తాగ్రీ చత్రయోప్యేతే తత్కైవల్యస్యసాధకాః” ఇత్యేతదనురోధేన కై వల్యసాధనత్వ మపి తయోః పూర్వవట్కు తాత్పర్య విషయ ఇతి సమగ్రసియమ్.

“జన్మజన్మ వినిర్ముక్తాః పదంగచ్ఛన్యనామయమ్ । స్థిత్యాస్యా మస్తకాలేపి బ్రహ్మ నిర్వాణమృచ్ఛతి” ఇత్యాదే సాక్షాత్సాధన పరత్వే స్వారస్యత్, “సుధ్యమేభగవత్తత్వయాధాత్వైఽవాప్తి సిద్ధయే । జ్ఞానకర్తాభి నిర్వర్త్య భక్తియోగః ప్రకీర్తితః” ఇత్యేత దనురోధేనోక్తమ్. తదుపాయ కర్మజ్ఞానసాధ్యభక్తియోగమప్యక్తాఽ ఇతి“ప్రధానపురుష వ్యక్తసర్వేశ్వరి వివేచనాఽకర్మఘీభక్తిరిత్యాదిః పూర్వ శేషోన్మి మోదితిః” ఇతి చరమవట్కుస్య వట్కుద్వయశేష త్యోపవర్ణనాత్తదరోహోక్తః.

“కర్తజ్ఞానాదీక కాంక్షి దుపాయవిశేషాన్ స్వప్రాప్తిలక్షణ మే యోపాయత్యేనోక్తాఽ” ఇతి పరవరముచవ్యాఖ్యానే రమ్యజామా తృదేవ గ్రన్థానురోధేన కైవల్యసాధన గత దుశ్శకత్వాది జ్ఞానస్య శోకా నుపయోగాత్, స్వప్రాప్తిలక్షణేతి విశేషణమ్; రమ్యజామా తృదేవ గ్రన్థ గతసాధనశబ్దశ్చ, ధర్మ ఇతి - కర్తజ్ఞానపరికర భక్తిరూ పమోక్షసాధన మాచుప్తఇతి తదీయోత్తర గ్రన్థానురోధాత్, సాక్షాత్పరమృరాసాధారణసాధనతాపరః; అతిఏవోపాయాః కర్తజ్ఞాన భక్తయ ఇతివాక్యమ్.

ఏ శేషా ముపాయాః ఉభయపరికర్మితస్వాంతస్యేత్యుక్తేః కర్త జ్ఞానభక్తయ ఇతి శ్రీశైలనాథార్యైర్వ్యాఖ్యాతమ్; అర్థపఞ్చకేచ ఉపాసక ప్రపన్నభేదేన ముముక్షుద్వైవిధ్యముక్తమ్; తత్ప్రతయ వ్యాఖ్యానేచ “భక్తముల భగవత్ప్రసాదేన కృపామూల ప్రపత్తి

మూలక భగవత్ప్రసాదేనవా నివృత్త సంసారాముక్తాః” ఇత్యుక్తమ్. అతస్తత్సాధ్య భక్తియోగేత్యనుక్తావపి సన్మానతా.

అహింసాధ్యసంహితాయాఞ్చ “అత్యంత సాధనంతస్య యత్త ద్వేధా వ్యవస్థితమ్ । విధాజ్ఞానమితిత్యేకా ధర్మ ఇత్యపరా విధా । హేతుమద్ధేతుభావస్తు విధయోరనయోన్యతః । జ్ఞానస్తు హేతుమత్తత్ర తచ్చ ద్వేధావ్యవస్థితమ్ । సామ్యత్కార మయం త్వేకం పరోక్షం పరమీర్యతే । హేతుమద్ధేతుభావాయం ద్వయో రపి నిరూప్యతే । హేతుమత్త్వపరోక్షం యత్పరోక్షం హేతురు చ్యతే । అనయో జ్ఞానయో ర్ధర్మస్స హేతురితి గీయతే । సామ్యత్ప రోక్షే తత్సాధ్యే హేతుస్తస్మిన్ తత్త్వసా । అస్యాపిద్వేవిధేదృష్టే తత్త్వశాస్త్రాద్ధి పారతః । సామ్యదారా ధనాజ్ఞేకః పుస్త వ్యవధా సతః” ఇత్యాదినా ద్వివిధస్యాపి ధర్మస్య జ్ఞానద్వారామోక్షసాధ సత్వం విస్తరేణ ప్రతిపాదితమ్.

ఏవం “తత్ప్రాప్తి సాధనంయోగః కర్తృచశ్రుతిచోదితమ్” ఇత్యత్ర సాధనశబ్దః సామ్యత్పరమ్పరా సాధారణ సాధనతామాత్ర పర ఇత్యేకే.

“వియుక్తం ప్రకృతేరూపమాత్మనః” ఇత్యుపక్రమాను రోధేన సర్వగ సర్వభూతస్థ విష్ణాద పదానాం జ్ఞానవ్యాప్త్యాదినిబంధ సతయా యథాకథంబు ద్వర్ణసీయత్వాదాత్మ ప్రాప్త్యాచాస్త్యత జ్ఞాన స్యోక్త్యణోజ్ఞానస్య చ సాధనత్వా త్తత్పరంతదిత్యేకే.

సచజ్ఞానస్య ప్రకృతినియుక్తాత్మ చింతారూపతయా, “చక్రరూపం జనార్దనమ్, ధ్యాయిత నియత స్తస్మిన్” ఇతి భగవద్ధ్యాన ప్రదర్శ నానుపపత్తిః; భగవత్ప్రకారక స్వాత్మ చింతాయాం భగవతోపి విష

యత్వసమ్భవాత్ ; ఏతేన అర్థపఞ్చకే జ్ఞానయోగస్య భగవద్విషయత్వోక్తిర్వాఖ్యాతా; కర్తయోగస్థలేతు కర్తసాధ్యోయోగ ఇతి వినతుయా ఆత్మవిషయకజ్ఞానపర్యంతకథనమిత్యేకే. ఫలోపహిత కర్తణత్వరూపాపాయత్వం యోగశబ్దార్థ ఇతి సఫలం కర్తకథితమిత్యన్వే; తద్వదేవజ్ఞానయోగేపి భక్తేః కథన మిత్యవ్యాహుః.

భక్తియోగనిరూపణావసరేతు ప్రీతిరూపాపన్నతా భక్తిశబ్దార్థతయా ప్రదర్శితా; సావతారరహస్యజ్ఞానతాయాం దేహాంతరార్థక ప్రారబ్ధాంశనివృత్తిః పరభక్త్యాదిరూపేణ పరిణామ నఞ్చయోగ శబ్దార్థతయాదర్శిత ఇతి బోధ్యమ్; అతః “తన్నై” ఇత్యాదే సాధనతా జ్ఞానవ్యతిరేకే సాధ్యభక్తిరూపతయా, ప్రారబ్ధ నివృత్తి రిత్యర్థస్తుస్వరసః;

ఇదస్తు బోధ్యమ్; “తత్ప్రీతి హేతుజ్ఞానఞ్చ” “జ్ఞానస్తు పరమాగతిః” ఇత్యాదిషు క్వచిద్భక్తేరపిజ్ఞానత్వా ద్భేదావివక్షయాభక్త్యనుక్తిః. క్వచిద్జ్ఞానభక్త్యో ర్భేదవ్యవహారస్తు తద్వివక్షయా; తత్రక్వచిద్గోత్రాదిశా జ్ఞానయోగో బ్రహ్మాత్మకస్వాత్మచిన్తా; భక్తియోగస్తు భగవద్విషయ ప్రీతిరూపస్సృజితసంతానరూపేతి భేదో వివక్ష్యతే.

అతఏవోక్తం వాదిభిక్తారైః;—“కర్తయోగో నామజ్ఞాన నిష్పత్తయే క్రియమాణం యజ్ఞదాగతపఃప్రభృతికమ్; తేననిర్జిత స్వాంతస్య పరిశుద్ధాత్మభావనా జ్ఞానయోగః; తేన లబ్ధాధికారస్య తైలధారావద విచ్ఛిన్నా ప్రీతిరూపాపన్నా స్మృతి ర్భక్తియోగః” ఇతి.

క్వచిత్పశ్యిగ్ని విద్యాబ్రహ్మవిశేష్యకత్వ విరహేషి
భక్తిరూపత్వా త్ప్రీతిరూపత్వ తదభావాభ్యామేవ భక్తిజ్ఞానయో
శ్చేదఇత్యుచ్యతే అతఏవైదాహృతార్థసంఘ్నకవాక్యసజ్జతిః క్వచిత్తు
లక్ష్యతస్తే సంయమస్యాపి యోగవిధాత్వకథనాత్ జ్ఞానకోటావేన
సమాధిమస్తర్భావ్య కీర్తనాదీనాం భక్తిత్వ వ్యపదేశః; అతఏవ
తత్త్వదీపే జ్ఞానజ్యోతిసస్య భేదనిబన్ధన విద్యాభేదాదృహువిధమ్; అత
ఏవహి సద్విద్యాదహరవిద్యాదివికల్పభేదః ; భక్తిశ్చధ్యానార్చన
ప్రణామాదిరూపేణ బహువిధేత్సుక్తమ్.

యద్యపి లక్ష్యతస్తే సమాధిస్తృతియోపాయశ్చయైవైవైక్యః;
తథాపి, శ్రవణవిచారతజ్జన్యనిర్లయాత్మక పరోక్షజ్ఞానస్య చాహి
ర్మభిన్న సంహితాయాం జ్ఞానశబ్దేన వ్యపదేశాత్, తత్ర సంయమస్య
ధర్మశబ్దార్థనివేశేపి సాక్షాదారాధనత్వ ప్రయుక్త భేదవివక్షయా
అత్రపుధగుక్తే రుభయాంశానుసారినీ దీపోక్తిర్నవిరుద్ధా.

యద్యపి, “సాత్త్వతం శాసనం సర్వం తస్యైతస్యావబోధనమ్”
ఇతి సాత్త్వతోక్తో ధర్మవిశేషఏవ సంయమశబ్దార్థ ఇత్యవగమ్యతే;
తథాపి “విభూతిమత్పరం బ్రహ్మ తదేనావ్యవధానతః । యేన ప్రీణ
యతే యోగీ ససాక్షాద్ధర్మఇష్యతే” ఇతి తస్యసాక్షాద్భగవత్ప్రీతి
సాధనత్వోక్తే, తత్తుల్యానాం కీర్తనాదీనామపి తథాత్వోక్తి ర్నవి
రుద్ధతే;

వస్తువస్తు ఉద్దేశ్యస్య యాగాంశత్వవత్, కీర్తనాదీనాం
భక్త్యజ్ఞత్వాత్, అంశినోజ్ఞాన పరిపాకరూపతయా సతిభేదాదంశానా
మేవ భక్తిశబ్ద వ్యపదేశఃకృతః ; అతఏవ వ్యాసార్థైరుక్తమ్.
సమాధినిష్ఠేనవృత్తానకాలే క్రియమాణ మర్చనాచిత మగ్నీకోటి

నివిష్టమ్; “మద్భక్తో మద్యాజీమాం నమస్కరు” ఇత్యుక్త్వాప్రాప్తే
రస్య న్యవహితోపాయత్స్వప్రతీతేః, తేనానన్దీయమానో వర్ణాశ్రమ
ధర్మస్త్యజ్జమేపేష, భక్తేశ్చ కీర్తనాది శరీరత్వమ్, “సతతం కీర్త
యంతోమామ్” “మన్మనాభవ” ఇత్యాదౌ వ్యక్తమితిచ భట్ట పరా
శరపాదాః.

యద్యపి చ లక్ష్మీతన్త్రోక్తే సాఙ్ఖ్య తృతీయాసఙ్ఖ్య కృత్య
సాధ్యేతి-“చర్చాయా మిహ సఙ్ఖ్యాయాం సిద్ధాయా మమలాత్మని ।
ఉదేతిసాసహాచీనా సఙ్ఖ్యసత్త్వగోచరా” ఇతి వచనేన ప్రతీ
యితే; “పరోక్ష శ్వాస్త్రజన్యోసా నిర్ణయోద్వఘతాంగతః । ప్రత్య
క్షతా మివాపన్నో మత్ప్రీతిం జనయేత్పరామ్” ఇతిచ, తస్యైవై
పాయతా శాస్త్రజన్యతా చోక్తేతి, అపిధేయ జ్ఞానస్య మోక్షహే
తుత్వమావతతి; తథాపి తద్ధేతో ద్విచారిన్య విధేయత్వాన్న విధివై
యగ్ధ్యమిత్యేకే.

అన్యేతు, “ద్వఘతాంగతః” “ప్రత్యక్షతా మివాపన్నః”
ఇత్యుక్తే శ్వాస్త్రజన్యజ్ఞాన సమానవిషయక నిరస్తర స్మృతినన్తాన
ఏవ వైశద్య విశిష్టోక్త సాఙ్ఖ్యోద్వఘ ఇత్యుక్తే; అత్రసాఙ్ఖ్యమ్-సమూ
హాలంబనరూపం స్వ తత్త్వవిషయమ్; యోగస్తు- “యమాద్యజ్ఞ
సముద్భూతా సమాధిస్సంస్థితః పరే । బ్రహ్మణి శ్రీనివాసాఖ్యే
హ్యుత్థాన పరివర్జితా” ఇతి వచనాత్, పరమాత్మమాత్ర విషయ
ఇతికేచిత్.

తత్-“అహం సఙ్ఖ్యయమానాహి స్వరూప గుణవైభవైః”
ఇతి సాఙ్ఖ్యస్యాపి స్వప్రాధాన్య కథనాత్, “ధ్యాతృధ్యేయా విభాగ
స్థామత్ప్రసాద సముద్భవా” ఇతి సమాధేపి శరీర శరీరభావ విష
యత్వ కథనాదయుక్తమ్;

పరస్తు “ప్రత్యక్షతామివ” ఇతి, “సాక్షాత్కారమయా” ఇతి నిర్దేశా దశతివైశద్యాతివైశద్యాభ్యాం సాక్ష్యసమాధ్యో ర్భేదః; సమాధౌ విశిష్యయమాద్యజకీర్తనం యోగశాస్త్రే తత్ప్ర పిన్న జ్ఞాపనార్థమ్; త్రయీపాశుపతాభ్యాం కర్తృణసాక్ష్యస్య సాక్ష్యేన యోగస్య యోగనాత్వతాభ్యాం ప్రతిపాదనాత్, త్ర యాణాముపాయానాం పిన్నసూక్ష్మప్రతిపాదనంహీహవివక్షి తమ్.

యద్యపి “త్రివిధం కర్తృవైదికమ్” ఇ త్యుపక్రమాత్, “ఇతి తేలేశతః ప్రోక్తం శ్రుతిస్మృతి నిదర్శనమ్” ఇత్యుపసంహారాచ్చ వైదికమేవ కర్తృశబ్దేనాభిహితమిప్రతీయతే; తథాపి, “ధర్మ ఏకవిభూతిస్థో మయా పాశుపతేస్సృతః । ఉగ్రవృత్తై ర్నరై శ్వశ్వ ద్భిష్టుప్రీత్యై ససాధ్యతే” ఇత్యహిర్బుధ్నయ సంహితోక్తే ద్విభూతిముఖేన భగవద్ప్రీణన స్సర్వోపి ధర్మోత్రవైదికశబ్దేనోపలత్య తఇతిబోధ్యమ్.

సమాధౌ ప్రత్యక్ష శబ్దప్రయోగ జ్ఞాపచారిక ఇతి “ప్రకృష్ట సత్వసముభూత ప్రసాదా తిశయోహియః” ఇత్యనేనదర్శితమ్; ప్రసా దోవైశద్యమ్, అతిశయఇతి- అధికరణేచ-తత్ర, “ఉద్భావయామి తద్జ్ఞానం ప్రత్యక్షం యద్వివేకజమ్” ఇత్యుక్తం జ్ఞానం సమాధిరేవ; కర్తృజన్యత్వేనోక్తా దస్త్యకరణశోధనాత్సాక్ష్యరూపాత్ జ్ఞానాత్ సాక్షాత్కారమయ సమాధి జనన ప్రతిపాదనస్యైవ స్వరూపగుణత్వాత్;

అతఏవ “వేదనధ్యాన ధ్రువాను స్మృతివివేకజాది పదపర్యా యమ్” ఇతి భగవద్గుణదర్పణోక్తి స్పష్టచ్ఛతే; “జ్ఞానం తచ్ఛుచివే

కోతమ్” ఇత్యుక్తం వివేకజన్యం జ్ఞానం పరజ్ఞానమ్; యోగజన్య త్వే నాభిధానా దిత్యవసేయమ్.

యద్యపి ప్రాయశస్తత్ప్రసన్నానాం శరీర వియోగ సమ నస్తరం భగవత్ప్రేక్షేపూర్వం సిద్ధతీత్యాచార్యహృదయవ్యాఖ్యానేఉక్తమ్; తథాపి తదేన వివేకే శరీరాద్వివేచనేనతి, జాయత ఇతి ప్రపన్నవిషయే వివేకజశబ్దే నోక్తమితిబోధ్యమ్.

భక్తప్రపన్న సాధారణ్యే నైకార్థకత్వస్యాచిత్వా త్పునరన్తి మస్మృతిపరత్వం ప్రాగభిహితమ్. యద్యపి భక్తివిషయే అన్తిమ స్మృతిస్వయత్సాధ్యా; తథాపి తత్సాధనయత్సనమ్పాదనమపి భగవత్కార్యమేవేతి - ఉద్భావయామిత్యస్యాఽవిరోధః. ఏతేన వివేకజబ్దన్య భక్తప్రసిద్ధత్వా ద్భక్త్యజ్ఞభూత ప్రపత్తిరేవాఽత్రోచ్యత ఇతి నిరస్తమ్.

“అహంహి శరణంప్రాప్తా నరేణా నన్యచేతసా । ప్రాపయా మ్యాత్మ నాత్మానం నిర్ధూతా ఖిలకల్మషమ్” ఇతి సర్వపాప వినిర్మోక పూర్వక ప్రాప్తావేవసాధనత్వ ప్రతీతేః. పరభక్తి పరజ్ఞాన పరమ భక్తయ స్వైతద్విషయే ఫలరూపావేతి న స్వాతన్త్ర్యవిరోధః.

“ప్రకృతిం స్థూలసూక్ష్మరూపాం విస్మయ్య తదానీమేవ మత్ప్ర సాదలబ్ధ మచ్ఛరణారవిన్దయుగళై కాన్తికాత్యన్తిక పరభక్తి పర జ్ఞాన” ఇత్యాదినా భాష్యకారై శ్శరీరపాతానస్తర భావిత్వేనాభి హితానాం సాధనత్వాసమ్భవాత్; “విశతే తదనస్తరమ్” ఇత్యుక్తాయాః ప్రాప్తేః, “తతోమాం తత్స్వోజ్ఞాత్వా” ఇత్యుక్తం తత్వజ్ఞానం పూర్వవర్తి పరిపూర్ణానుభవాభినివేశాత్క పరమభక్తేః.

ప్రవేశగత పురుషార్థతా సమూహకత్వాత్, తస్యా సామ్యోక్త్యా తాత్పర్యజ్ఞానసాధ్యత్వాత్, తస్మాత్ “భక్త్యా మామభిజానాతి” ఇతి భక్తిసాధ్యత్వకళనాత్, “జ్ఞానేతస్మిన్ సముత్పన్నే విశేషేనామనంతరమ్” ఇత్యుక్తేర విరోధః.

సచ జ్ఞానశబ్దశ్రవణాత్ జ్ఞాతుమిత్యుక్తం జ్ఞానమేవాత్రాభిధీయతా మితివాచ్యమ్; తస్మాః కీర్ణదానుకూల్య రూప భక్తిమాత్ర సాధ్యత్వాత్, “సన్ధానాన్యోస్తి విజ్ఞానాత్” ఇతి విశబ్ద శ్రవణాచ్చేత్యలంఘనకానుప్రసక్త్యా.

పరమపూరాసాధనయోరపి కర్తజ్ఞానయో ర్భక్త్యాతుల్యవ త్సరిగణస్తు లక్ష్మీతన్త్రానురోధేన; తత్రాపితుల్యవత్పరిగణసం చూచన ఓట భేదాధీనమ్. పురుషార్థోపాయ ప్రీత్యుద్దేశేనైకతస్య కర్తానుమామ్; కర్తజ్ఞేన ప్రీతిరానముత్పాద్యఫలా సాధయతీతితస్యాభినంది; అస్య వ్యక్తు విజితాన్తఃకరణస్య ప్రథమత ఏవేన్ద్రియనియమనాదా ప్రవృత్తిః; తజ్జన్తేన ప్రీతి ర్భక్తి ముత్పాద్యసాధయతీతి.

అదవా, అన్తర్గతజ్ఞాన కర్తయోగ సాధ్యాత్మావలోకన సాధ్యో భక్తియోగః, జ్ఞానయోగసాధ్యాత్మావలోకన ప్రయోజ్య భక్తియోగః, యదృచ్ఛయా భగవత్కథాదా సజ్జాతశ్రద్ధస్య లయ నిర్దానోద్ధావన కరిణాది భక్తియోగాఙ్కురభూతి భగవత్కర్త సాధ్య తదితర విషయనివృత్తిపూర్వక భక్తియోగ ఇతి త్రైవిధ్యా దుపాయ త్రిత్వస్యపదేశః; ఏవమేవహి వత్త్రింశ త్సహస్రికాయాం షష్ఠశతకోపాన్త్య గాథావ్యాఖ్యానే కర్తజ్ఞాన భక్తియోగానిరుక్తాః.

ఏతేషాం దుష్కరత్వం శ్రియైర ప్రతిపాదితమ్. “దేవదేవ నతేశక్యం కర్తుంకాలేన గచ్ఛతాకాలోహి కలయన్నేక స్సివితన్ద్రో

అనై దుశ్శక్యశ్చైన్దుమ్ స్వరూపవిరోధికశ్చైన్దుమ్ నిన్దైత్తు శోకావ్విః
నాన వర్జననైక్కుఁజ్జైత్తు అవనుజ్జైయ శోకనివృత్త్యర్థమాక

భవదాత్మకః । జ్ఞానం సత్వం బలశ్చైహ మాయుశ్చ విసక్తస్తతి ।
అస్తఃకరణ సంస్థాహి వాసనా వివిభాత్మికా । తత్త త్కలవశం
ప్రాప్య ఘాతయన్తి శరీరిణః । ఉదాసీనో భవానేవం ప్రాణినాం
కర్త కుర్వతామ్ । తత్తత్కలాలానుకూలాని తత్ఫలాని ప్రయచ్ఛసి”
ఇతి, “సత్యముక్త మశక్యాని కర్తాణి కమలాసం” ఇతి భగవతా
వ్యక్తమ్, అర్జునశ్చహ—“తన్యాహం నిగ్రహముక్యే వాయోఽప
సుదుష్కరమ్” ఇతి.

“అత్యంత పారతన్యస్వరూపానుచితాశ్చైతే” ఇతి లోకతో
నగమ్యతే ; నాభవతాంహి స్వరక్షణసాధనవిషయప్రవృత్తిరూ
త్యన్తాయనాధానామభిమతా; “ ఉదాసీనో భవానేకః ” “యే
సత్వం బలసంరంభః ప్రాణినః పాలయిష్యసి” ఇతి ఇతరవిషయే ప్రప
న్నవిషయేచ భగవతోవిశేషః కథితః; ఫలకాల తారతమ్యమేవ
చాభిమతితారతమ్యం స్పష్టమితి స్వరూపవిరోధితాజ్ఞానశ్చార్జునస్య
సమ్భావనామాత్రరూపమ్. సహిప్రపత్త్యనదేశాత్పాక్ తన్నిశ్చ
యస్సమ్యవతీతి.

కేచిత్తు—ఉద్దేశ్యత్వేన దేవతాన్తరాభి సద్ధిరాహిత్యం పార
మైకాన్త్యమ్, తత్స్వరూపవిరోధసాధనాన్తరాణామ్, తన్నిష్ఠానాం
సర్వాత్మనాప్రపన్నత్వాభావేన దేవాదీ స్పృతిఋణిత్యాత్, తన్ని
వృత్తేస్త త్ప్రీతిమన్తరా ఆసమ్భవేన శరీరభూతదేవతావిశిష్ట భగవ
దుద్దేశేనైవతై ద్విత్య నైమిత్తికానుష్ఠానాత్, ప్రపన్నానాన్తు తదు
పలక్షిత భగవదుద్దేశేనైవ తదనుష్ఠాన మితి విశేషాదిత్యాహుః.

“ఇని ఇతు క్కవ్వరుక్కి” ఎన్నలామ్మడియాన చరమోపాయస్తే
యరుభిచ్చెయ్ కైయా లే చరమశ్లోకమెన్ఱు ఇతుక్కు ప్పేరా
యరుక్కి అతు.

విశిష్టత ఫలప్రదత్వమపి స్వతస్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే
శోక హేతుత్వేనోక్త మిహానుసంధేయమ్; అత్ర దుష్కరత్వాది జ్ఞాన
సమిత్త శ్లోక స్తత్కాలేఽనుసంధేయ జాత ఇతివా, అర్జునవ్యాజేన భగ
వానేన సజ్జాతనిర్వేదాధికారిక ర్తవ్యోపాయముపాదిత ఇతివా ద్రష్ట
వ్యమ్.

“ప్రసాదనానాం సర్వేషాం శ్రేయసీ శరణాగతిః” ఇశ్యే
తదభిప్రేత్యాహ (ఇని యితి) అత్రశోకవస్తం ప్రత్యుపదేశోక్త్యా
శోకనివర్తక జ్ఞానజనకతాత్తోకస్యగమ్యతే; సాచ శ్లోకప్రతిపాద్య
స్యోపాయస్య దుష్కరత్వాదిదోషశూన్యత్వే సర్వేషాం సమ్భవతీతి
తత్ప్రియుక్తమేవ సర్వాధికారత్వం వివక్షిత మిత్యాశయేన వరవర
మునిభిస్సుశకత్వాది హ్నోతుత్వేనోపాత్తః.

తత్రచ స్వతస్త్రిచరమశ్లోకవ్యాఖ్యానార్థ పశ్చికాద్యనురో
ధేన శీఘ్ర ఫలప్రదత్వరూపాపిహేతు రనుసంధేయః; అర్థపశ్చికే-
“అశక్తర్క్కుమ్” ఇత్యత్ర విశమ్భానసహిష్ణుప్రాపి వివక్షితాః;
“తోఽన్పరైయే” ఇత్యాద్యాచార్యహృదయ వ్యాఖ్యానానురో
ధాత్; సర్వాధికారిత్వేనైవ స్వరూపానురూపత్వం కథిత ప్రాయ
మితి స్వతస్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే తదనుక్తిరీత్యేకే.

అన్యేతు “సుశకముమాయ్” ఇత్యత్ర ఆవృత్తినిరపేక్షత్వ
స్యాపి వివక్షితత్వాత్, స్వరక్షణోత్తర భావి భగవద్విషయప్రవృత్తి
సామాన్యగత ప్రాప్యతాకత్వ లక్షణం స్వరూపానురూపత్వమత్యంత

(౨) ఇతిల్ పూర్వార్థతాతే అధికారికృత్యత్తై యరుళిచ్చెయ్కితాన్.

ఉత్తరార్థతాతే ఉపాయకృత్యత్తై యరుళిచ్చెయ్కితాన్.

సిద్ధమ్; సాధనాన్తరనిష్ఠేషు ముక్తాత్మస్వరూపవృత్తిత్వా యోగ్యా
నాంసాధనప్రవృత్తీనాం ప్రాచుర్యాత్ సాధనాన్తరాణాం స్వరూప
విరుద్ధత్వోక్తి రిత్యుక్తమిత్యాహుః; పరమరహస్యత్వోక్తిః దేవా
నాంగుహ్యమిత్యే తదనురోధేన; వేదాన్తసిద్ధత్వోక్తిః ప్రామాణి
కత్వద్వ్యోతనాయ; సతు చరమతాసిద్ధయే; భక్తిసాధారణ్యాత్.

సన్విత్రపూర్వార్థే కింభృత్యుక్తవ్యత్యేన ప్రతీయతే. ఉత్తరా
ర్థేచ భగవతః ఫలసాధనత్వం ప్రతీయత ఇతి పూర్వోత్తరార్థయోరస
జ్జతిః; విధేయస్యహి ఫలమాకాక్షి తమితి తస్యైవఫలం జ్ఞాప్యమ్.
సచ “ త్వా ” ఇత్యనేన న్యస్తభరతాప్రతీతే ర్భరన్యాసస్య తత్తి
హేతుతాసిద్ధిః ; తథాపి భక్తిశ్లోకానైరూప్యాయ సర్వపాపేభ్యో
మోక్ష్యనగ్నిత్యేన వక్తుముచితత్వాదిత్యత ఆహ (ఇతిలితి); మా
మేకం శరణమితి భగవత ఏవోపాయత్వోక్తే రుపాయప్రవృత్తిప్రతి
బద్ధకా భావమాత్రరూప మధికారికృత్యం భరన్యాసః పూర్వార్థేన
ప్రతిపాద్యతే; ఉపాయకృత్యన్తు ఉత్తరార్థేన ప్రతిపాద్యత ఇత్యర్థః.

అత్ర కేచిత్, అధికారిణః కృత్యమితి తాదర్థ్యరూప సమ్మ
న్ధార్థక వష్టాసమాసః; తథాచాధికారరూపం కృత్యమిత్యర్థః; ప్రతి
బద్ధకాభావతయా ప్రపక్షేస్సిద్ధోపాయాధికారరూపత్వాదిత్యాహుః.

అన్యేషు అధికారశబ్దేన అత్ర మన్త్రోజన్యస్వరూపజ్ఞాన
స్వరూపానురూప పురుషార్థరుచ్యా కింభృత్య వ్యవసాయాదిరుచ్యతే;
తద్వృత్తః కృత్యం కర్తవ్యం భరన్యసనమిత్యర్థ ఇత్యాహుః.

యద్యపి నైర్భర్యేణావస్థానమవ్యధికారికృత్యమితి, తస్య మాశుచ ఇత్యత్ర ప్రతిపాదనాన్న పూర్వాధే కృత్స్న మధికారి కృత్యం ప్రతిపాద్యతే; నచోత్తరాధేన కృత్స్నన ఉపాయకృత్యమ్; తథావ్యధికారికృత్యే ప్రధానాంశస్య పూర్వాధేన కథనాదుత్తరాధే భూయోభిః పదై రుపాయకృత్యకథనాత్, మాశుచ ఇత్యస్యప్రారబ్ధ నివర్తన తాత్పర్యగ్రాహకత్వాచ్చైవముక్తమ్.

ఏతదభిప్రాయేణైవ “శోకోధికారః, శోకనివృత్తిః ఫలమ్” ఇతి స్వతస్య చరమశ్లోక వ్యాఖ్యానోక్తిః; శోకనివృత్తిరిత్యస్య-శోకనివృత్తిద్యోత్యా సకలానిష్ఠనివృత్తిరిత్యర్థాత్; నిర్భరత్వానుసన్ధానరూపాతు శోకనివృత్తిః - “అధికారికృత్యశేషత్యైయుమ్” ఇతి ప్రతిపాదితా;

నచ, ప్రపన్నస్య యావత్ఫలప్రాప్తి నిర్భరత్వానుసన్ధానం కార్యమ్; ప్రాక్ శోకాభావే అనధికారిత్వవత్, పశ్యాచ్ఛోకే ఫలా సిద్ధిరితి స్వీకారే “సకృదేవ ప్రపన్నస్య” ఇత్యాదివిరోధః; విశ్వాస విశేషణ మహత్త్వస్య యావత్ప్రాప్తి విశమ్భదశాయాంబాధాభావమాపతయా, తదభావే “తథాపునామ విసమ్భాత్” ఇతి ప్రపత్తి నిష్ఠాహాని కథనాత్, ఫలవిశమ్భస్వీకారాత్; అతఏవ ప్రపన్నం న కథ్యదపి శరణ్యజహాతీత్యుక్తే ర్బద్ధిపూర్వానుస్థాపి సర్వశబ్దార్థ తయా వ్యాఖ్యానస్యచ న విరోధః.

పశ్యాచ్ఛోకే న ఫలసిద్ధి రితివాక్యం స్వీకృతోపాయతా నస్తరం శోకే ప్రపత్తినిష్ఠాహాన్యా ఫలవిశమ్భా భవిష్యతీతివాక్యేన వ్యాఖ్యాతమ్; ఉపాయకృత్యే ప్రధానాంశస్యోత్తరాధేన కథనాదేవ త్యాగి స్వీకారసమ్పాదనస్యాప్రపాయకృత్యకోఽ రమ్యజామాత్య

దేవై రస్తర్భావితస్య పూర్వార్థగతైకశబ్దావగత స్వీకారానుపాయ
తాద్యోత్యత్యే పుస్త్రారథ మైవౌపాయ కృత్య ప్రతిపాదకత్వ
కఙ్గనమ్.

సచ ప్రజేత్యనేన అధికారికృత్యస్య, మోక్షయిష్యామి త్యనే
నోపాయకృత్యస్య, మాశుచ ఇత్యనేనాధికారికృత్య శేషస్యచ ప్రతి
పాదనే విశిష్యాస్యశ్లోకస్య మాశుచ ఇతి క్రియాపద మిత్యుక్తి
ర్విరుధ్యత ఇతివాచ్యమ్.

మూలమస్తద్వియాభ్యా మేవావశ్య జ్ఞాతవ్యానాం స్వరూ
పోపాయ పురుషార్థానాం జ్ఞాపనాత్కి మనేనేతి శజ్జా నివార
ణార్థం తథోక్తేః; మాశుచ ఇత్యనేనహి సుకరత్వ సకృత్కర్త
వ్యత్వా శుకారిత్వాదిప్రయుక్తం సకలేతరోపాయ వైలక్షణ్యం
ద్యోత్యతే; తథాచైతద్దాపనార్థమేవ చరమశ్లోక ఇతిఫలితమ్;

ప్రపత్తివిధాయకతయా చరమశ్లోకస్యసార్థక్యమ్, “ఇశ్లోకమ్”
ఇత్యాదినోక్తమ్; యద్యపి మస్త్రబలాదేవ విధిరాక్షేప్తం శక్యః;
తథాప్యాక్షేపతః ప్రాప్తాదితిన్యాయా ద్విశిష్ట స్వీకారాసిద్ధి ప్రసక్తా,
చ్యుశ్లోక ఆవశ్యక ఇతిబోధ్యమ్; భాట్టమతరీత్యా పునావకేవ్యవభి
ప్రాయరూపాయాః ప్రేరణాయా ఏవ విధ్యర్థత్వాశ్రయణేనాస్యశర
ణ్యాభి మతిప్రకాశకత్వాక్తి రిత్యాహుః.

అథవా. అస్తేమాశుచ ఇత్యస్యామ్నానాత్, సత్స్వప్యనే
కేషు క్రియాపదేషు శోకనిన్యతావేవ తాత్పర్యా గమ్యతే. తథాచ
అర్జునా శ్వాసనమాత్ర తాత్పర్యకస్య శ్లోకస్యాస్య కథం ప్రపదన
తాత్పర్యకత్వ మిత్యాశజ్జాయా మాహ (శ్లోకత్తుక్కిత్యాది)

(3) అధికారిక్కు కృత్యనూపతు-ఉపాయపరిగ్రహమ్.

క్రియాపదశబ్దేన సమాప్తిపదం లక్ష్యతే; సర్వం వాక్యం క్రియా
యాం పరిసమాప్యత ఇతిహ్యహుః; తాత్పర్య మిత్యన్తేన గ్రహేన
పరిసార్థం చోద్య మభ్యుపగచ్ఛతి. ఇక్లోకమిత్యతః ప్రాక్ “ఆకి
లుమ్” ఇతి పూరణీయమ్; “ఇన్ద్రోకముమ్” ఇతిపాతః; ఇన్
విత్యనేన “అశోచ్యా నన్వశోచః” ఇత్యుక్తా ద్యధావస్థితాత్తోపదేశ
నివర్త్యాబృద్ధిపథనిమిత్తా చోచికాదా సురసర్గాన్తర్భావనిమిత్తాచ్చ
“మాశుచ స్సమ్మదం దైవీమ్” ఇత్యుక్తినివర్త్యాచోచికాచ్చ వ్యాప్తి
త్తిస్సూచ్యతే.

సనునాస్తిశ్చిదధికారిణః కర్తవ్యమ్; “తస్యైవబోధోన్యా
సాఖ్యః” ఇత్యాదిసాప్రపత్తే స్సమ్మన్త జ్ఞానరూపతావగమాత్;
వాక్యమాత్రేణసిద్ధత్వాదేవహి ప్రపత్తి సిద్ధోపాయ ఇత్యుచ్యతే.

నచైవం శరణావ్రజేత్వాది విధ్యనుపపత్తిః; తద్విజ్ఞానస్య,
యాగస్థవనీతాం పృథివీ విధీత్యాది వదీశ్వరో మోక్షోపాయిత్యే
తద్దాపన మాత్రపరత్వాత్; విధాయకత్వే విధేరిష్టసాధనత్వ బోధ
కత్వేన ప్రపత్తే రుపాయతాప్రసక్తాత్, “విహిలాయ ఉపాయాస్తే”
ఇత్యుక్త్యాప్రపత్తేరప్యపాయ కోట్యన్తర్భావే త్యాజ్యతా ప్రస
క్తాచ్చ; అతః పూర్వాధే అధికారికృత్యం ప్రతిపాద్యత ఇత్యయుక్త
మత ఆహ (అధికారిక్కు కృత్యనూపతిత)

“సకృదేవహి శాస్త్రార్థః కృతోయం తారయేన్నరమ్”
“ప్రపత్తిం తాం ప్రయుజ్జీత” ఇత్యాది ప్రమాణ బలాత్కర్తవ్యేన
ప్రపత్తిః; తస్యా స్సమ్మన్తవిషయకత్వ మప్యన్తీతినమ్మన్తజ్ఞానతావాదః;

(౪) అవై సాజ్ఞమాక విధిక్రితాన్.

విధేశ్వ కృతినాధ్యతా మాత్రమర్థః. ఇష్టప్రయోజకత్వ మాత్రకం
వా విస్యర్థః.

సచైవం యాగాదేరుపాయత్వా సిద్ధి ప్రసజ్ఞః; తత్తోపాయా
స్తగాథావే సోపస్థితస్య యాగాదే స్తథాత్వ కల్పనాత్; అత్రతు
భగవత ఏవైసాపాయత్వ బోధనేన విశేషాత్; “విహితాయ ఉపా
యాస్తే” ఇత్యుక్తచ సాధారణ చోదనాచోదితానామేన నిషేధః;
సతు విశిష్య విహితానామ పీఠిభావః; ఉపాయ పరిగ్రహః- అనిష్ట
నివృత్తిపూర్వకేష్ట ప్రాప్తై రవ్యవహితోపాయత్వేన స్వీకారః;

యద్యపి గోప్యత్వవిరణమేవై వంరూపతయా స్వత స్త్రచరమ
శ్లోకవ్యాఖ్యానే ఉక్తమ్; తథాపి గోప్యత్వస్వరక్షక తామాత్రరూప
త్వాత్, భరిన్యాసావయవపరసమ్బద్ధాపాదనాశసంవలనేన తస్యోపా
యతా ప్రార్థనారూపత్వాత్, స్వసమ్బద్ధ త్యాగస్య తదజ్ఞత్వమవి
రుద్ధమ్; స్వప్రవృత్తి నివృత్తిధ్యవసాయాత్క స్వసమ్బద్ధ త్యాగ
పూర్వక భగవదేకోపాయత్వా ధ్యవసాయరూపాహి భరిన్యాసః.

ననుద్వయే పూర్వఖణ్డే “శరణంప్రపద్యే” ఇత్యనేనైవ కర్త
వ్యభాగస్య ప్రతిపాదితత్వాత్, ఇహాపి శరణంప్రజేష్యే తావతైవా
లంతత్రాహ (అత్యైయతి). అజ్ఞమ్-అవయవః.

నచ భరిన్యాసావయవస్య త్యాగస్య పూర్వికాలీనత్వా
భావా ల్ల్యబసజ్ఞతిః; తత్పద్మాద్ధైక దేశత్వస్యైవ తదవయవ రూప
త్వాత్; అత్ర ప్రత్యక్షపాదా విత్యాదావివ క్త్వాప్రత్యయ బలా
దుపాయాంతర త్యాగోజ్ఞత్వేన బోధ్యత ఇతి సంపరమునయః.

తత్ర యద్యపి క్త్వాప్రత్యయో నవిధ్యేకాంతః; నవాజ్ఞత్యే
శక్తః; తథాపి స్వరసతశ్చక్త్యైక్యరూపం నమానకర్తృకత్వం క్త్వయా
బోధ్యతే; అసమ్భవేతు శక్తినుదైక్యమ్; అజ్ఞప్రధాన భావాఽన్న
క్రియాస్థలేచ సాజ్ఞస్య చిక్షీతత్వాత్ శక్త్యైక్యం సమ్భవతీతి “వాజ
పేయ సేష్టా” ఇత్యాదావజ్ఞత్వ సిద్ధిస్తాన్నికైరుక్తా.

క్త్వాంతార్థక్రియాయాశ్చ సమభివ్యాహృత ధాత్వస్తరోప
స్థాస్య క్రియావిశేషణత్వ నియమా ద్విశిష్టాన్వయస్యచ స్వారసి
కత్వాద్విశేషణేపి విధ్యన్వయప్రతీతిః; కారవప్రసక్తాద్విశిష్టాన్వయ
స్వజ్యత ఇతిచేత్, తర్హి “సోమేనయజేత” ఇత్యాదావపిసోమో
ఽవిధేయస్యాత్; నియమతస్సమస్య ప్రాప్త్యభావాత్ పాక్షికాను
వాదావత్తే ర్విశిష్టస్య విధానమితిచేదత్రాప్యశక్త్యా కలిపయ ధర్మ
త్యాగమాత్ర ప్రాప్తావపి న సర్వత్యాగప్రాప్తిః.

విద్యాగతమేవ నిరవశేషత్వం సర్వశబ్దోపక్రీతి సర్వాసాం
తాసామశక్త్యాత్యాగః ప్రాప్త ఇతిచేత్, ఏవం తర్హ్యనువాదబలేన
ప్రధానభూత భక్తియోగాశక్తే శేవాధికారత్వా వగమాత్, గురౌ
కర్మయోగామ్యుపాయే నకల్పిదపి ప్రవర్తేత. ఉపాయసంసర్గైచాసి
ప్రాయశ్చిత్తవిధానమ్.

“త్యజధర్మమ్” “తస్మాత్త్వముద్ధవోత్సృజ్య” ఇత్యాదిషుచ
త్యాగవిధిఃప్రతీతిః; శతానినూక్తైచైతదుపబృంహణభూతాయాంవిధిః
ప్రతీయతే. త్యజేత్సానన్వయానుకూలవ్యాపారశక్తస్య అశక్తౌ
లక్షణాస్యాత్; స్థితస్త్యమితి పదాధ్యాహరశ్చదోషః, అతః పూర్వే
క్తేషు పక్షేష్వన్వయము పక్షమాశ్రిత్య విధిత్వ స్వీకారఏవైవాచితః.

(గీ) రాగప్రాప్తమాన ఉపాయద్దానే వైధమానాల్ కమక పుర్తిగ
హిక్తైక్కు ఉడలాయరుక్కుమ్.

యద్యపి, “ఏవమ్భూత మత్తైజ్జర్యపాప్త్యపాయతయా”
ఇత్యాది గద్యగ్రంథే త్యాగస్యానువాదః ప్రతీయతే. తథాపి ప్రపత్తే
సాన్విత స్త్రీమాత్రజ్ఞాపనార్థో విధిసిద్ధస్య చామ్నార్యాదినిమిత్తస్య వా
ఉపాయాంతరా సమ్బంధస్య తత్రానువాద ఇత్యవిరోధః,

నను, శక్త కారుణికవిషయ శరణాగతేః ఫలసాధనతాయా
లోకే దర్శనాత్, శరణవరణస్యోపాయతా నిశ్చయే సుకరత్వా
దినా స్వతపవ తత్రప్రవృత్తిశ్చ భవిష్యతీతి కిం విధినేత్యత ఆహ
(రాగేతి). భక్త్యాదివిధిప్రతిరోధేనానుమితే రప్రామాణ్య శక్త్యా
కశ్చిత్తతయా సతతోరుచితిప్రవృత్తిస్సమ్భవతీతి విధే రుపయోగ
ఇతిభావః.

ఏవం తత్రత్రలోక దృష్ట్యపవర్ణనం విధిప్రవృత్తి ప్రతిబంధ
కాయోగ్యతా నిశ్చయ నిరాసకతయా; యథా. “సానుక్రోశే
సమర్థే ప్రపదనమృషిభిస్సమైర్వతే భీష్టసిద్ధ్య లోకేష్యే తత్ప్రతీతం న
చవిమతి రిహప్రేక్ష్యతే క్వాపితస్త్రే । తస్మాత్తైముత్యసిద్ధం భగ
వతితు భరన్యాస విద్యానుభావమ్” ఇతి.

కేచిత్తు, ప్రపత్తిస్తావత్ స్వతః ఫలరూపా; “శాశ్వతీ మమ
సంసిద్ధిః” ఇతివచనాత్; స్మర్యతేచ తస్యా అనువర్తమానాయాః
ఫలరూపతాః “స ఏవోపర్యపర్యస్య” ఇత్యాదినా; అస్య - పరమా
త్మనః, ప్రపన్నస్యవా; తథాచరాగప్రాప్తత్వం కైజ్జర్యరూపతయా
సుఖరూపతయావాస్వతః ప్రాప్తత్వమ్; అగ్రేవైకశబ్దేన స్వీకారా

సుపాయతాద్యోతనే కర్తృప్రవృత్తి ర్నన్యదిత్యా శబ్దాయాం
రాగ ప్రాప్తమితి వక్ష్యతే; తదనురోధేనాఽత్రాప్యయ మేవాన్ధో
వాచ్యః.

ఏవం “రాగప్రాప్తస్తానే ఉపాయమాక వైధమానాత్”
ఇతియోజనియమ్; ఇతే ఇతిహిప్రసిద్ధి; పితౄపహతిసాధనత్వేన విహి
తస్య క్షీరపానాజేః దృష్టాంతత్వం నూచయతి; తత్రచరాగతః
ప్రాప్తిస్సత్తో భోగ్యతయైవ; వైధత్వఞ్చోపాయతయాజ్ఞాప్యమాన
త్వమ్. ఇహాపి వ్యాజతయా జాన్యమానత్వం వైధత్వమ్; వక్ష్యతేచ
“ఇతుతాన్ సర్వముక్తిప్రసజ్గ పరిహారార్థమ్” ఇతి వ్యాజత్వమ్;
ఏవంఞ్చోపాయ శబ్దోవ్యాజపరిః.

అథవా సిద్ధోపాయపరిః; రాగప్రాప్తత్వం తాదృశస్వవిషయ
స్వీకారకత్వమ్; వైధత్వమపిస్వీకారద్వారకమ్; ఉపాయతయా అజ్ఞా
తజ్ఞాపన విషయత్వరూపస్య తస్య భగవతినమ్భవేపి “అత్రైసాగ్రమాక”
ఇత్యాదినా స్వీకారగతస్య వైధత్వస్య ప్రస్తుతత్వాత్, తత్సరత్వ
మవధార్యతే; తత ఏవ పరపరమునీనాం క్షీరదృష్టాంతకథనమ్;
ఇదం స్వీకుర్వితివిధిప్రయుక్తత్వఇతివచనఞ్చోపపద్యత ఇత్యాసూః,

అథ ప్రతిపదం వ్యాచిఖ్యానుః ద్వయావయవ ఖణ్డయో
శ్లోకావయవార్థద్వయం వివరణ మితిసూచయన్ పదవశ్యామాహ
(ఇతిత్ పూర్వార్థమితి). ఉత్తరాగ్ధన్తు పదవక్తృరూప మితి వరదా
చార్యాః; “యదాహు రుత్తరోత్తరం పదద్వైగుణ్యంప్రప్తస్యమ్”
ఇతి; సచమాజ ఉపపదత్వాన్నిత్యసమాస శ్మజ్జనీయః అజీతీ
నిపేధాత్. పదపఞ్చకమితి రమ్యజామాత్యజేనాః.

(ఁ) ఇతిల్ పూర్వార్థమ్ ఆటుపదమ్.

సహేతి యోగవిభాగాత్ పర్యభూషదిత్యాదివత్సమానః ;
నాస్తీత్యేకంపదమిత్యాది వ్యవహారదర్శనాదితితదాశయః; ఉభయ
ధాపిన దోష ఇత్యభిప్రాయేణ ఉత్తరార్థ పదసంఖ్యానోక్తా. వస్తుస్తు
స్వత స్త్రవదాభిప్రాయ ఏకాదశపదత్వవ్యవహారః; తేప్రాగ్ధాతోరిత్యా
దినా ప్రయోగనియమే అనుశిష్యమాణేపి హీనపదానాం ప్రయోగ
నియమశ్చాస్త్రేణ క్రియత ఇతి పతజ్జలి నోక్తమ్.

అతఏవ స్వత స్త్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానాదా త్యాజ్యత్యాగ
ప్రకార స్వీకార్య తద్గతస్వీకారోపయోగిగుణజాత తన్నైరపేక్ష్యో
పాయభావ స్వీకారస్వీకృతోపాయగతకార్యోపయోగిగుణజాతాఽధి
కారిప్రాప్తివిరోధి తద్విమోచన నైర్భర్యాణి చరమశ్లోకేనోక్తా
నీశ్యేకాదశానామథానా ముపసంహరఃకృతః.

అతఏవ వ్రసరమునిభిరపి అనన్తరం చరమపద ముపాదత్తే
మాశుచఇతీ త్యవతారితమ్. ఏవం విచ్ఛిద్యవత్తుమర్హాణాం
వ్యాఖ్యేయూనా మేకాదశత్వ మత్రాభిప్రేతమ్; ఆద్య విశేషణేన
“సర్వధర్మా స్పరిత్యజ్య” “సర్వపాపేభ్యః” ఇత్యాదా వ్యాఖ్యేయాం
శాధిక్యేపినాధిక్య ప్రసక్తిః.

ఏవం “చతుర్విధ పదేచాత్ర ద్వివిధస్యార్థనిర్ణయః । క్రియతే
సంశయోత్పత్తే ర్నోపసర్గ నిపాతయోః । తయోరథాభిధానేహి
వ్యాపారో నైవవిద్యతే । యదర్థద్యోతకౌ తౌతు వాచకస్సవిచా
ర్యతే,” ఇతి కుమారిలోక్తరీత్యా చాదిషు పరితస్య మాజోనిపా
తత్వేన ద్యోతకతయా శుచిత్యవ్యవస్థైవ శోకప్రతిపేధాభిప్రాయత్వం
మాజీ సమభివ్యాహా గేణేత్యేకాదశపదవ్యవహార స్సమజ్ఞానః.

(౭) సర్వధర్మాన్-ఎల్లాధర్మజ్ఞై యమ్,

(౮) ధర్మమావతు-ఫలసాధనమా యరుక్కు మతు.

“మకుతుక్కు వాచకమానపరి యెస్థిత” ఇత్యత్ర వాచక శబ్దోద్యోతకపరః; నిపాతావాచకా ఇతిపక్షమాశ్రిత్య పదార్థద్వయ సానగ్రబోధకతాలక్షణం వాక్యత్వం రహస్యత్రయసారే నూ శుచ ఇత్యస్య తత్రతత్రవ్యసహాయతే.

పదాంతరా ఘటకత్వేనతి సుప్తిజన్యతరాంతర్వరూపపడత్వ మాదాయ వివరణత్వోపయికం ద్వైగుణ్యముపపాద్యమితి ద్రష్ట వ్యమ్;

సర్వేషాం ధర్మాఇతి దేవతాంతరారాధన రూపాధర్మాఉచ్యత ఇతిమతం నిరాకర్తం వ్యాచప్తే (ఎల్లాధర్మజ్ఞై య మితి).

ధర్మప్రతియోగినాం ధర్మాణాం సేవాభిధాన మిత్యాహ(ధర్మ మావతితి). అలాకిక శ్వేనతీతిపూరణీయ మిత్యభిప్రాయేణ “ధర్మ మావతు-శాస్త్రజ్ఞోణ్ణ అతీయవేణ్ణియరుక్కుమ్ పురుషార్థ సాధనమ్” ఇత్యుక్తం రహస్యత్రయసారే; ఫలసాధనతామాత్రస్య భోజనాదివ్య తిప్రసక్తత్వాత్; రమ్యజామాతృదేవగ్రంథేతు శ్వేనాదివారణాయ “నల్ వత్తియాక” ఇతి విశేషణ ముపాత్తమ్; బలవదనిష్టానను బధితాచ అత్రసమ్యక్త్వమ్.

వస్తుతస్తు-అదృష్టద్వారక ఫలసాధనత్వం ధర్మత్వమ్; అదృ ష్టా-లాభసాధనీభూత భగవత్ప్రీతిః; ఫలమపి భగవత్ప్రీతిజమితి; త్రయీసృష్టా ఇత్యాచార్యోక్తే; ఏవ ఇచ్చముక్తైః ప్రపవైశ్చ యకి మాణానాం గన్గుశబ్ద పాచ్యత్వసేవనాన్తి; తేషాం స్వాతంత్ర్యేణ

పురుషార్థభూత భగవద్భీతి సాధనత్వాత్; శాస్త్రైక సమధిగ
మ్యాతు పురుషార్థసాధనతా ప్రపన్నకృత్యేష్వస్తీతి తేషామపి త్యాగ
స్సాన్నిధితి తద్వారణాయ తత్పక్షేక్షేత ఆశ్రయణీయ ఇతి, చోదనా
లక్షణోద్ధోధర్మఇతి జైమిన్యుక్తం లక్షణమాశ్రిత్య స్వత స్త్రచరమ
శ్లోకవ్యాఖ్యానే ధర్మశబ్దోవ్యాఖ్యాతః.

తత్ర యద్యపి చోదనాశబ్దస్య చుదప్రేరణఇత్యుతో వ్యుత్ప
న్నస్య ప్రవ ర్తకత్వవాచితయా అనుష్ఠేయతయాజ్ఞాపితత్వమ్ - ధర్మ
శబ్దార్థ ఇతి పర్యవసానాత్ సిద్ధ ధర్మవాప్తిః; జైమినినాతుస్వనిరూ
పిత ధర్మమాత్మం లక్షితమితి శ్రితప్రకాశికాయాంస్ఫుటమ్.

నచాత్ర త్యాజ్యధర్మేషు సిద్ధధర్మస్యా నస్తర్భావేనక్షుతిరితి
వాచ్యమ్; తదస్తర్భావే నచాతుర్విధ్య కథనవిరోధప్రసక్తాత్; తథా
పితత్రసిద్ధ ధర్మశబ్దేన తద్విషయ స్వీకారఉచ్యతే; భగవద్గతోపాయ
భావసమ్క్రమణేన ప్రపత్తా పుపాయతయా వ్యపదేశవత్స్వీకారగత
ధర్మత్వ సమ్క్రమణేన భగవతిధర్మత్వ వ్యపదేశోభాక్త ఇతి జైమి
నేరాశయ ఇతి తద్గ్రంథప్రవృత్తేః.

అతఏవ సిద్ధ ధర్మోనామ పరమధర్మస్వీకారఇత్యుక్తమ్ ;
అస్మింశ్చపక్షే సాధారణ చోదనాచోదితానాం సర్వేషాం త్యాగో
విధీయత ఇతి, నస్వీకారస్యాజ్ఞానుపాలనస్యవా త్యాగప్రసక్తః.

నచైవం విహితధర్మోనామ “క్రియమాణం న కస్తే చిద్య
దధాయ ప్రకల్పతే,” ఇత్యుక్తరీత్యా నిష్కారణ ప్రత్యవాయ
ప్రయోజకీభూతాభావ ప్రతియోగ్యనుష్ఠానోధర్మఇతి గ్రంథవిరోధః;
తస్య “అహరహస్సన్ధ్యాముపాసీత” ఇత్యాది చోదనా చోదితోప

(౯) ఇట్లు చొచ్చెల్లకిరి ధర్మశబ్దమ్-దృష్ట ఫలసాధనజ్ఞులై చొచ్చెల్లకై
యన్దిక్కే మోక్షఫలసాధనజ్ఞులై చొచ్చెల్లకిరితు.

లక్షకత్వాత్; “క్రియమాణం న కష్టే చిత్” ఇత్యాది వచనోదా
హరణం “శృణుధ్వం పరమంకర్మ ద్వివిధం త దిహోచ్యతే” ఇతి
వచనాత్ ప్రవృత్తినివృత్తి ధర్మాతిరిక్తో ధర్మఏవనాస్తీతి శక్త్యావా
రణార్థమ్; అర్థశబ్దేనచ అత్ర సామోక్ష్యురుపాభిలషితం ఫలం వివక్షిత
మితి సన్ధ్యాదీనాం పాపక్షయ సాధనత్వేన నవిరోధః.

సచైవమగ్నానాం ప్రధానోపకరణ సాధనానామ్, అక్రియావ
దిత్యనేన వారణాదనుష్ఠేయత్వాప్రాప్తావపి, ఉపాయకోట్యనంతరాభి
వాత్త్యాగోపిన ప్రాప్నోతీతివాచ్యమ్, సాధ్యాభావ ఇతిన్యాయేనైవ
తత్త్వాగసిద్ధేః; ఏవంబునిత్యానా ముపాయాంతర యోగ్యతాపాదకత
యానుష్ఠానం సాధ్యాభావన్యాయేనైవ నివృత్తమ్; ఉపాత్తదురితక్ష
యార్థ మనుష్ఠానమ్, “తమంశం నైవ కురీవత” ఇతి నిషిద్ధమ్; ప్రప
త్తేస్తు నయోగ్యతా పాదకాపేక్షేతి “ప్రపత్తేః క్వచిదప్యేవమ్”
ఇత్యాదితోవగమ్యతే;

అతోలోక సజ్జిహాదిజన్య భగవత్ప్రీత్యర్థతయైవ ప్రపన్నా
నాం తదనుష్ఠానమితిసిద్ధ్యతి; ఏవంబు పుష్పనైర్న రనుష్ఠీయమానా
నాం కర్మణాం స్వాసాధారణ విధ్యనుగుణత్వేపి క్వచిద్విధ్యతి
క్రమోక్తిః ప్రతిపదోక్త ప్రాయశ్చిత్తాభిప్రాయేత్యేకే. “మన్నిమిత్ర
కృతం పాపమ్” ఇత్యాది వదాపాత ప్రతీత్యభిప్రాయేత్యపరే.

నన్వత్ర స్వరసతస్సర్వేషామేవ భోగమోక్షసాధనానాం
త్యాగే ప్రతీయమానే కథమాచార్యైః “మత్ప్రీత్యర్థ తయామ

యోక్తమఖిలం సన్త్యజ్య” ఇతి వ్యాఖ్యాతమ్: తత్రాహ (ఇజు చ్చొల్లుకటవితి)

దృష్టశబ్దేనాత్ర దృష్టసజాతీయత్వాత్ స్వగ్రాద్యపి సజ్జల హ్యతే. యథా “అచైతన్యహార్యోజనస్య సర్వోపలిప్సంతః” ఇత్య త్రప్రకరణా త్ప్రకృతానామేవ ర్విజాం భక్షణం విధీయతే. తథా త్రాసమ్భవాత్తత్ర సర్వశబ్దస్య సజ్జోచః; “సర్వేభ్యః కామేభ్యః” ఇత్యాదాచ “నాన్యః పద్ధాః” ఇత్యాది నిషేధానురోధేన సజ్జోచ ఆవశ్యక ఇతి ప్రకరణాదరః;

సత్విహ కిచ్చిన్నిదాన మస్తీతివాచ్యమ్; “యామిమాం పుష్పితామ్” ఇత్యాదినా ఆదావేవ దృష్టఫలసాధనానాం నిషిద్ధ త్వాత్, స్వీకారాజ్ఞానుపాలనాదీనాం త్యాగాసమ్భవేన సజ్జోచస్యా వశ్యకత్వాచ్ఛ;వస్తుత సర్వశబ్దస్య పృథగర్థతాయా వక్ష్యమాణత్వా ధర్మశబ్దస్య ప్రకరణా న్తోక్షసాధనపరత్వ ముచితమ్.

ఏతేన స్వాగ్రాన్వయి తావచ్ఛేదక రూపావచ్ఛిన్నాన్విత ప్రక్రాంతత త్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నేషు యావత్స్వేన సర్వపదస్య శక్త్యా చైత్రోదధిభుంక్తే, మైత్రోఘృతమ్, విష్ణుమిత్ర సర్వమిత్యాచా ఘృతత్వ దధిత్యాది ప్రకారక బోధసమ్భవేపి కర్మయోగత్వాదీనాం త్యాగాన్వయితావచ్ఛేదకత్వేనా ప్రకృతతయా సర్వపదాన్త త త్త త్తద్ధర్మప్రకారక బోధసమ్భవః.

అతోత్రస్వసమభివ్యాహృత పదార్థతావచ్ఛేదక వ్యాపక యావత్త్వవైవ సర్వపదేన ప్రతీత్యా కర్మయోగాదిమాత్ర పరా మర్శ ఇతిశక్యం వక్తు మిత్యపాస్తమ్. ధర్మశబ్దస్య ధర్మవిశేషపర

(౧౦) అనైతాన్ శ్రుతిస్మృతివిహితజ్ఞానం పలవాయిరుక్తై-
యా లే బహువచనప్రయోగమ్ పణ్ణకిఱతు.

త్వాత్, సర్వశబ్దస్య ధర్మగతియా వత్త్వా బోధకత్వాద్వా; టి పేతు-
శ్రుతిస్మృతిచోదితం భోగమోక్షరూపేష్టోపాయమభిధత్తే ధర్మశబ్ద
ఇత్యుక్తమ్; తత్ర భాగశబ్దః-సలాంతరాగ్ర ప్రపత్త్యభిప్రాయః; తత్త-
త్సూరుషార్థసాధనత్వేన భగవచ్ఛరణవరణం యుక్తమేవేతి పూర్వ
గ్రన్థానుసారాత్.

సన్వేపం “నాహువేదైర్న తపసా” ఇతి భగవతో భక్తి
మాత్ర లభ్యత్వాభిధానాత్, మోక్షసాధనస్య భక్తియోగలక్షణస్య
ధర్మస్వైకత్వా ద్బహువచనానుపపత్తిః; నచ సద్విద్యాద్యుపాసనా
భేదాత్ ద్బహువచనమ్. తథాపి “కర్తామ్యపాయాన్” ఇత్యాచా
ర్యవచనాసగ్గతేః; తస్య పరమనిశ్చేయస సాధనభూతాన్ కర్మయోగ
జ్ఞానయోగ భక్తియోగా నితీ భాష్యానుసారాత్వా దిత్యత ఆహ
(అవై తానితి)

అత్రవిద్యాభేదకృతం బహుత్వం బహువచనేనాభిధీయత ఇతి
రహస్యత్రయసార రమ్యజామాతృదేవగ్రన్థయో రవిశిష్టమ్. పురు-
షోత్తమవిద్యావతారరహస్యజ్ఞానదేశవాస నామనష్కీర్తనాదిభే-
దోపి గృహ్యత ఇతి రమ్యజామాతృదేవగ్రన్థే అధికమ్. తదనుసా-
రాచ్చ భక్తియోగజ్ఞాన మిత్యత్ర బహువచనానేన విగ్రహో వివ-
క్షితః.

స్వతస్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానేతు ధర్మశబ్దేన సాక్షాన్తోక్ష-
సాధనీభూతా భక్తిరభిధీయతే. బహువచనేన అజ్ఞసాధనాన్యచ్యస్త
ఇత్యుక్తమ్. రహస్యత్రయసారేతు సర్వశబ్దేన సపరికరతా వివక్ష్య

తద్యత్స్వక్తమ్. వరదాచార్య దీవకార ప్రభితిభిస్తు సర్వశబ్ద సమభివ్యా
హృత పదార్థగతా శేషత్వపరఇతి, తత్రధర్మశబ్దోభక్తిపరః; బహు
వచనం తద్గతబహుత్వాధికమ్; సర్వశబ్దః-కపిజ్జలాధి కరణన్యాయేన
ప్రి త్యే పరిసనసానంవారయతి.

సర్వశబ్దేనై వవానేక శేషత్వేసిద్ధే బహువచనం సాధుత్వార్థ
మిత్యేనయు క్తమ్; బహువచనస్య ప్రకృత్యర్థగత బహుత్వబోధకతా
ప్రకృత్యే, సర్వశబ్దస్యచ సమభివ్యాహృత పదార్థగతకార్యనిర్వ
చిత్వేన ధర్మశబ్దార్థ వ్యతిరక్తాధిభాయకత్వా సమ్యువాత్,
కేషామక్లా నాం సర్వశబ్దేనగ్రహణా కేషాం బహువచనేనేతి వ్యవస్థా
నుపప త్తేశ్చ.

యదికర్మాదీనామపి స్వాతంత్ర్యేణైవ మోక్షసాధనతా,
తదా ధర్మశబ్దేనైవ కేషాం గ్రహణంస్యాత్; కిం బహువచనేన;
ధర్మశబ్దస్య మోక్షోపయోగిమాత్ర పరత్వేచ తతఏవ నిత్యనైమి
త్తికానా మపిగ్రహణసిద్ధే, కిం సర్వశబ్దేన; బహువచనానర్థక్య మభి
ప్రేక్ష్యైవ పరాశరభట్టపాదైః, “మత్ప్రప్రకృతయా మయో
క్తమభిలం ధర్మమ్” ఇతి శ్లోకే బహువచనం త్యక్తమితికేచిత్.

అత్రాహుః;-సత్యం బహువచనం న స్వాతంత్ర్యేణార్థాన్తరా
భిధాయకమ్; తథాపి ధర్మశబ్దస్యైవ సాక్షాత్పరమ్పరా సాధారణ
సాధనపరత్వే అంతర్యగ్రాహకంతత్. సచ విద్యాభేదమాదాయైవ
తదుపప త్తేర్నతాత్పర్యగ్రాహకతా; “మద్భక్తిం లభతేపరామ్”,
“భక్త్యాత్వసన్యయాశక్యః” ఇత్యాదిషు సర్వాసామపి విద్యానాంప్రీతి
రూపాపసంపాదవిచ్ఛిన్నస్య ప్రతిసన్తానత్వరూపైకధర్మావచ్ఛిన్నతయా
ఏకపచనాన్త నిర్దేశ్యత్వ దిక్కునేన ఇహాచితన్తాత సద్దేశే అన్తరూప్యా

యవకవచనేనైవ నిర్దేశస్యచితత్వాత్, “యవతాన్త త్వఘోహిత్యా కర్తజ్ఞాన క్రియాత్తు కాన్” ఇత్యాదిష్యాన్ నిర్దేశేషు బహువచనాన్త మోక్షసాధన పథికశబ్దస్య కర్తాదిపరతాదర్శనాచ్చ, భక్తిమాత్ర పరత్వే సాధారణ ధర్మశబ్దేన తదోద్భవవైయథ్యాచ్చ.

నచైవం బహువచనానగ్రకృతాదవస్థ్యమ్; తదభావే రుచి రూప భక్తిత్యాగవారణాయ ధర్మశబ్దస్యానశ్యకత్వాత్, బహువచ నేన సత్వే తేనైవ విద్యాభేద వివక్షాసమ్భవాత్, ఏవం ధర్మశబ్దమా త్రసత్వేమోక్షావ్యవహితసాధనభక్తిమాత్రపరతాకదాచిత్యాన్వీతి బహువచనేన వ్యవహితా వ్యవహితసాధన సాధారణ్యం ధర్మశబ్దస్య బోధ్యతే; ఏతదభిప్రాయకస్వతంత్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానగ్రంథః; కర్త జ్ఞానయో ర్వ్యవహితసాధనత్వే నిరూఢో మోక్షోపాయ వ్యవహార శ్చాన్వీప్రీతి ముఖ్యతుల్యతా.

నిరూఢస్థలే గాణముఖ్య విభాగోనాశ్రీయత ఇత్యేవహి వ్యవ దేశవద్భావవచనం ప్రత్యాఖ్యాతమ్; సర్వశబ్దస్తు అవయవకా త్సంఖ్యపితరతఙ్గతి సర్వోఘటశ్చేత్తేకఘటతాత్పర్యకవాక్యే దృష్టమ్; ఉక్తం “సర్వస్య ద్వే” ఇత్యత్ర కైయటేన అవయవ కాత్సంఖ్యన యథా సర్వపటోదగ్ధఙ్గతి. ఇహతు పర్యాదీనాం విశిష్టా ధానాం కార్యత్వేనో పాదానాత్ ద్రివ్యప్రకారక కాత్సంఖ్య సమ్భ వాదవయవ కాత్సంఖ్యవృత్తిసర్వశబ్ద ఇతి. తత్ర సర్వశబ్ద సమ భివ్యాహృతశబ్దస్య తదవయవేషు లక్షణేత్వేకే.

సర్వశబ్దస్యైవ సర్వావయవాచ్ఛిన్నే లక్షణేత్వన్యే; సమభి వ్యాహృతపదార్థవ అవయవావయవవిసాధారణ ధర్మావచ్ఛిన్నే లక్షణాయాం తాత్పర్యగ్రాహకం తదిత్యపరే; సర్వథా సర్వశబ్దస్యా

(౧౧) అవై యావన-కర్మజ్ఞాన భక్తియోగజ్ఞానమ్, అవతారరహస్య జ్ఞానమ్, పురుషోత్తమవిద్యైః, దేశవాసమ్, తిరునామసమ్మార్తనమ్, తిరువిశ్మక్తిర్మక్తైః, తిరుమాలైయెడుక్తైః తుడక్కమాన ఉపాయబుద్ధ్యా శేయ్యమవై యమ్.

స్తీతి కర్తవ్యతాబోధానుకూలతా; దృశ్యతే హ్యేకస్వైవ నానా పదార్థసమ్మేషే ప్రతీయోగినామంశవ్యవచేశః; జ్ఞానంధర్మ్యం శే ప్రమాద, రజతాంశే అప్రమేతి, విశిష్టస్యచ విశేషణాంశఇతి స్ఫుటం భాష్యాదిషు. క్రియాయాశ్చనామ కోన్యోన్యోభవితుమర్హతి, అన్తరేణేతి కర్తవ్యతాం కరణవిశేషణీభూతామ్; తత్రాద్యే, అజ్ఞేనామపి త్యాగావబోధాయయుగపద్వృత్తిద్వయ - విరోధస్యాదోషత్వ మాస్థేయమ్.

నచేహ విద్యాకారైస్స కర్మజ్ఞానాదిభేదేనసర్వప్రకారాః ధర్మానితి ప్రకారకారైస్సైవాపృత్తిసమ్భవః; నావయవకారైస్సైవ పరతా; యథాహి, పరేర్వర్జన ఇత్యాదా వ్యక్తిబహుత్వేన ద్రవ్యకారైస్సైవసమ్భవేపి, ఉద్దేశ్యతావచ్చేదకావచ్చేదేనవిధేయాస్వయాదేవ తల్లాభాదతిరిచ్యమాన సర్వశబ్దో నతత్పరఇత్యాశ్రీయతే. ఏవ మిహాపి యత్కించేద్విద్యాత్యాగస్య సర్వసాధారణ్యాదనుష్ఠానవిధాయత్కించేద్వ్యక్తుపాదానేన శాస్త్రార్థనిర్వృత్తాపి త్యాగవిధౌ సర్వప్రాప్తిర్దానభక్షణం వర్జయేదిత్యాదావివసిద్ధేః.

“తత్రధర్మాః పరిత్యజ్యసర్వానుచ్ఛావచాక్షకాన్” ఇతిసర్వ త్యాగశ్చ విద్వద్భిరీతి ప్రస్తుతస్య సర్వశబ్దస్య ఉచ్ఛావచాక్షకానిత్యనేన వివరణాచ్చ సర్వశబ్దోఽవయవకారైస్సైవపరః ప్రతీయతే. నచోచ్ఛావచాక్షకార్థస్య సర్వశబ్దస్య విశేష్యధర్మశబ్దసాపేక్షత్వా

తమ సానుపపత్తిః సర్వశబ్దస్య ద్రవ్యకార్తృపరత్వేప్యక్త
దోషాత్ ప్రకరణాదేవ విశేష్యలాభాన్న సాపేక్షత్వ మితీతుల్యమ్.

“మత్ప్రప్యర్థ తయామయోక్తమ్” ఇత్యత్రతు “విమృ
శ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథాకురు” ఇతి మోక్షార్థప్రవృత్తి
విషయత్వేన కర్మాద్యస్య తమస్యాభిధానా త్తద్రూపైక్యాభిప్రాయే
జ్ఞైకవచనం ప్రయుక్తమ్. మోక్షసాధనతయా ప్రమాణ బోధి
తత్వమేవహి బహువచనాన్త ధర్మశబ్ద బోధ్యతాయాం ప్రయోజ
కమ్; సత్వ వ్యవహితసాధనత్వ మపీత్యుక్త పదస్యభావః.

యత్తు తత్వదీపే సర్వశబ్దస్య పార్థగర్థదూషణమ్; తత్త్వతీ
యఃశ్చాభిప్రాయేణ; నచ తత్పక్షే సర్వశబ్దస్య తాత్పర్యగ్రాహ
కత్వాత్, కార్తృమేవ సర్వశబ్దార్థఇత్యసజ్జతమితివాచ్యమ్.
సమానాధికరణ సమాసలాభాయైవ స్వార్థపరస్యాపి తాత్పర్యగ్రాహ
కతా, అవిరోధాదిత్యాహుః, బహువచన వివక్షితత్వేనేత్యాదిదర్శ
నాద్యో జనాన్తరమేవ తత్రదర్శిత మిత్యన్యే; యోజనాన్తరాభిధి
త్యయా ప్రవృత్తాని యోజనాన్తర దూషణాని దృశ్యాని ప్రాచాం
న పరస్పరవిరోధసమ్బాదకాని.

ఏతేన స్వతస్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే ధర్మశబ్దః - నోదనా
లక్షణధర్మపరఇత్యుక్తేః, విస్తృతరహస్యే చోదనాలక్షణాగ్ధ
పరత్వే ధర్మశబ్దస్య సిద్ధ ధర్మసాధారణ్యాభావ ప్రసజ్గ ఇతి దూష
ణకథనాత్మ్యాగస్య స్వరూపత్వ్యాగరూపత్వే దీపారోపణా దీనామపి
త్వ్యాగప్రసక్తాత్, ఉపాయత్వ బుద్ధిత్యాగ ఏవోచ్యత ఇతి విస్తృత
రహస్యోక్తేః, ఉపాయత్వ బుద్ధిత్యాగే నిజకర్మాదిధర్మస్తస్య
బుద్ధిత్యాగ విశిష్టస్యానుష్ఠేయతా ప్రసక్తాత్, స్వరూప త్యాగఏవ

త్యాగశబ్దేనోచ్యత ఇతి స్వతస్త్రి చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే దూషణా
న్మిథోవిరోధ ఇతి నిరస్తమ్. యోజనాభేదేపి తాత్పర్యవిషయాభూ
తాఽర్థభేదాభావాత్;

ఏవం మోక్షసాధనత్వేన ప్రచురవ్యవహారవిషయాణాం
బహువచనేన తద్యోగ్యతాపాదకానాం సర్వశబ్దేన గ్రహణమితి వ్యవ
స్థాపపత్తిః; స్మృతిశబ్దేన శ్రుతిమూలకప్రమాణసామాన్యం వివక్షి
తమ్; తానేవధర్మాదర్శయతి (అవైయావన వితి) “కర్తృజ్ఞాన భక్తి
యోగజ్ఞానమ్” ఇత్యుక్తేన “కర్తృసాక్ష్యాదయశ్చాస్మై రుపాయత్వేన
దర్శితాః” ఇతి వరదాచార్యోక్తిః ప్రత్యభిజ్ఞాప్యతే.

యోగశబ్దః ప్రత్యేకం సమృద్ధ్యతే. లక్ష్మీతన్త్రానురోధేన
కర్మణ స్సంయమశబ్దార్థజాతీయానాం దీపారోపణాదీనాం పృథగ్వ్య
వదేశః; కర్తృయోగాదీనాం పృథగుపాయతయా భాగవతే వ్యవ
దేశోద్భవ్యతే; “యోగాస్త్రయో మయాప్రోక్తా నృణాం శ్రేయో
విధిత్సయా । జ్ఞానం కర్తృచ భక్తిశ్చ నోపాయోన్యస్తి కుత్రచిత్ ।
ఏవమేతాన్త యోద్విష్టా ననుతిష్ఠతి మేవథః । క్షేమంవిదన్తి యథ్ఞా
నం యద్భిష్మా పరమంవిదః । య ఏతాన్త త్పథోహిత్యా కర్తృజ్ఞాన
క్రియాత్మకాన్ । క్షుద్రా కామాంశ్చలైః ప్రాణై ర్జుషన్త స్సంస
రన్తితే” ఇతి; అధికారి భేదశ్లోకః.

“నిర్విణ్ణానాం జ్ఞాన యోగోన్యసిని మిహకర్తృసు । తేష్వ
నిర్విణ్ణచిత్తానాం కర్తృయోగస్తు కామినామ్ । యద్వచ్చయా మత్క
థాదౌ జాత శ్రద్ధస్తు యః ప్రిమాన్ । న నిర్విణ్ణోనాతి సక్తో భక్తి
యోగోన్య సిద్ధిదః” ఇతి; అత్రజ్ఞానయోగశబ్దేనైవ సద్విద్యాదీనా
మపిసజ్గ్రహః; భక్తియోగశబ్దస్తు సంయమపరః; కామినా మితి
యోగానుగుణమనో నైర్మల్యరహితానా మిత్యర్థః; కర్మణశ్చ భక్తి

జ్ఞానాన్యతరవ్యాపారాత్కతోక్తా. “అస్మిన్లోకే నర్తమానస్స్వధర్మ
స్థోఽనఘశ్చుచిః | జ్ఞానంవిశుద్ధమాప్నోతిమద్భక్తింవాయదృచ్ఛయా |”
ఇతి; ఏతదభిప్రాయే ణైవౌక్తమ్; “నర్తాశ్రమవతాం ధర్మఏవఆచార
లక్షణః | ఏష మద్భక్తియుక్తోహి నిశ్చేయసకరః పరః” ఇతి, “కర్తృజ్ఞేవ
హిసంసిద్ధి మాస్థితాః” ఇతి కర్మ స్వతస్ప్రసాధనత్వేనోక్తమితి కృష్ణ
పాదనూక్తా స్వతస్ప్రశబ్దో జ్ఞానయోగ నైరపేక్ష్యపర ఇతివదన్తి.

సర్వం కర్మేత్యాదే రన్తరతజ్ఞాన కర్మయోగే జ్ఞానప్రాధా
న్యపరత్వేన భాషితస్యాపి స్వాధికారివిషయే జ్ఞానప్రశంసాపరత్వ
మపి సమ్భవతీ త్యభిప్రాయేణ కర్తృసాధ్యజ్ఞానపరతోక్తా; “ఉభాభ్యా
మేవ పతౌభ్యామ్” ఇత్యత్ర అగ్నికోటిప్రవిష్టార్చనాదినహకృత
జ్ఞానరూపభక్తిర్వివక్షితేత్యాశయేన కర్తజ్ఞానసముచ్చయే ప్రమాణ
తయోదాహరణమ్; భక్తేర్న బహువచనలభ్యత్వం ధర్మశబ్దేనైవ
భగవత స్తల్లాభసమ్భవాదితి జ్ఞాపయితుం కర్తజ్ఞాన సహకృతత్వం
భక్తివిశేషముపాత్తమ్.

అతఏవ స్వతస్ప్ర చరమశ్లోకవ్యాఖ్యానే బహువచనార్థప్రద
ర్శనే భక్తియోగోన్తోక్తః; అవతార రహస్యచిన్తన సహకృతా
యాశ్చభక్తేః ప్రారబ్ధ నివృత్తిపూర్వక మోక్షసాధనతయా కేవల
భక్తితః పృథగభిధానమ్. ఏతచ్చ భక్తో శక్తానామపి విశమ్భాత్
మత్వాదేవ కేమాశ్చి త్ప్రపత్త్యనుష్ఠానమితి శక్తావారణాయ తత్వ
జ్ఞానమాత్రరూపాయా అపి పురుషోత్తమవిద్యాయా భక్తిసాధ్య
ప్రీతిజనకత్వవత్ “ససర్వవి ద్భజతిమామ్” ఇత్యాదినా ప్రతిపాద్యత
ఇతి భాషితత్వా త్ప్రశంసార్థమపి తస్యా మోక్షసాధనతోక్తే
శ్లోకావతా తదుక్తిః.

యావల్లబ్ధంతావన్నుద్రితమ్.

శ్రీవీరరాఘవ గురజేనహః.

